

१५८३०

ऋग्वेद-संहिता

: सम्पादक :

पद्मभूषण श्रीपाद दामोदर सातवलेकर
साहित्यवाचस्पति, गीतालङ्कार

शारदी [वि. प्रतभाग]

ॐ

ऋग्वेद-संहिता

अनेकवैदिकानां साहाय्येन विविधप्राचीनलिखितपुस्तक-
पाठानुसारेण च संशोध्य
भट्टाचार्येण श्रीपादशर्मणा दामोदरभट्टसूनुना
सातवलेकरकुलजेन संपादिता ।

स्वा ष्या य-म ण्ड ल, पा र डी

जि. बलसाह

प्रकाशक :

वसंत श्रीपाद सातवळेकर, बी. ए.,

स्वाध्याय-मंडळ,

पोस्ट- ' स्वाध्याय-मंडळ (पारडी) '

पारडी [जि. वलसाड]

५

★

मुद्रक :

वामुदेव मगनलाल परीख

प्रीमियर ऑफसेट वर्क्स,

२ टाटारोड, गिरगांव, मुंबई ४

ऋग्वेद-संहिता ।

प्रथमं मण्डलम् ।

॥ प्रथमोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ वर्गाः १-३७]

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सूक्तानि १-३]

(१)

१ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

॥३॥ अग्निमीळे पुरोहितं	यज्ञस्यैवेवमुत्विजम् ।	होतारं रत्नधातमम्	१
अग्निः पूर्वैर्भिर्क्षिपिभि	रीड्यो नूतनैरुत ।	स देवो एह वक्षति	२
अग्निना रयिमश्नवत्	पोषमेव द्विवेदिवे ।	यशसं वीरवत्तमम्	३
अग्ने यं यज्ञमध्वरं	विश्वतः परिभूरसि ।	स इदं देवेषु गच्छति	४
अग्निर्होता कविकर्तुः	सत्यश्चित्रश्रवस्तमः ।	देवो देवमिरा गतम्	५ [१]
यमुद्गं वाशुपे त्वग्ने	भद्रं करिष्यसि ।	तवेत् तत् सत्यमङ्गिरः	६
उषं त्वाग्ने द्विवेदिवे	दोषावस्तर्धिया वयम् ।	नमो भरन्त एमसि	७
राजन्तमध्वराणां	गोपामृतस्य दीर्धिविम् ।	वर्धमानं स्वे दमे	८
स नः पितेव सूनवे	ऽग्ने सृपायनो भव ।	सर्वस्वा नः स्वस्तये	९ [२] (९)

(२)

१ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ वायुः ; ४-६ इन्द्र-वायुः ;

७-९ मित्रा-घरुणी । गायत्री ।

वायुवा याहि दर्शते	मे सोमा अरंकृताः ।	तेषां पाहि ध्रुवी हवम्	१
वायं उक्थेभिर्जरन्ते	त्वामच्छां जरितारः ।	सुतसोमा अहर्विदः	२
वायो तव प्रपृच्छती	धेनां जिगाति वाशुपे ।	उरुची सोमपीतये	३
इन्द्रवायू इमे सुता	उप प्रयोमिरा गतम् ।	इन्द्रवो वामुशन्ति हि	४
वायुविन्द्रश्च चेतथः	सुतानां वाजिनीवस् ।	तावा यातमुपं व्रवत्	५ [३]
वायुविन्द्रश्च सुन्वत	आ यातमुपं निष्कृतम् ।	मक्षिवत्था धिया नरा	६ (१५)

मित्रं हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशदसम् । धियं घृताचीं साधन्ता ७
 ऋतेन मित्रावरुणा वृतावृधावृतस्पृशा । क्रतुं बृहन्तमाशाथे ८
 कवी नो मित्रावरुणा तुविजाता उरुक्षया । दक्षं दधाते अपसम् ९ [४] (१८)

(३)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ अश्विनौ; ४-६ इन्द्रः ७-९ विश्वे देवाः, १०-१२ सरस्वती । गायत्री ।

अश्विना यज्वरीरिषो द्रवत्पाणी शुभस्पती । पुरुभुजा चनस्यतम् १
 अश्विना पुरुदससा नरा शवीरया धिया । धिष्ण्या वनतं गिरः २
 दसा युवाकवः सुता नासत्या वृक्तवर्हिषः । आ यातं रुद्रवर्तनी ३
 इन्द्रा याहि चित्रमानो सुता इमे त्वायवः । अण्वीभिस्तनां पूतासः ४
 इन्द्रा याहि धियेचितो विप्रजुतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वायतः ५
 इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्व नश्चनः ६ [५]
 ओमासश्रवणीधृतो विश्वे देवास आ गत । दाश्वांसो दाशुयः सुतम् ७
 विश्वे देवासो अन्तुरः सुतमा गन्त तूणायः । उक्षा इव स्वसराणि ८
 विश्वे देवासो अस्त्रिध एहिमायासो अदुहः । मेधं जुपन्त वह्नयः ९
 पावका नः सरस्वती वाजैभिर्वाजिनीवती । यज्ञं वटु धियावसुः १०
 चोदयित्री सृनुतानां चेतन्ती सुमतीनाम् । यज्ञं दधे सरस्वती ११
 महो अणः सरस्वती प्र चेतयति केतुना । धियो विश्वा वि राजति १२ [६] (३०)

(४)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ४-७]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

मुरुपकृत्नुमृतये सुदुर्घामिव गोदुहे । जुहुममि द्यविद्यावि १
 उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः पिव । गोदा इद रेवतो मदः २
 अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनाम् । मा नो अति ख्य आ गहि ३
 परेहि विद्यमस्तुतु मिन्द्रं प्रच्छा विप्रश्चितम् । यस्ते सखिभ्य आ वरम् ४
 उत ब्रुवन्तु नो निदो निरन्यतश्चिदास्त । दधाना इन्द्र इद दुवः ५ [७]
 उत नः सुभगो अरि-वांचेयुर्दस्म कृष्टयः । स्यामेदिन्द्रस्य शर्मणि ६
 एमाशुमाशवे भर यज्ञधियं नुमादनम् । पतयन् मन्नुयत्सखम् ७
 अस्य पीत्वा शतक्रतो घनो वृत्राणामभवः । प्रावो वाजेषु वाजिनम् ८ (३८)

तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो । धनानामिन्द्र सातये १
 यो रायोऽवर्निर्बहान् सुपारः सुन्वतः सखा । तस्मा इन्द्राय गायत १० [८] (४०)

(५)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वेता नि षीदृते-न्द्रमभि प्र गायत । सखायुः स्तोमवाहसः १
 पुरुतमं पुरुषा-शीशानं वार्याणाम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते २
 स चानो योग आ भुवत् स राये स पुरंध्याम् । गमद्वाजैभिरा स नः ३
 यस्व संस्थे न वृण्वते हरीं समत्सु शत्रवः । तस्मा इन्द्राय गायत ४
 सुतपात्रे सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये । सोमांसो दध्याशिरः ५ [९]

त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः । इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुक्रतो ६
 आ त्वा विशन्त्याशवः सोमांस इन्द्र गिर्वणः । शं ते सन्तु प्रचेतसे ७
 त्वां स्तोमा अधीवृधन् त्वामुक्था शतक्रतो । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ८
 अर्दिशतोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सहस्रिणम् । यस्मिन् विश्वानि पौस्या ९
 या नो मर्ता अभि वृहन् तनूनामिन्द्र गिर्वणः । इशानो यवया वधम् १० [१०] (५०)

(६)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ इन्द्रः, ४, ६, ८, ९ मरुतः,

५, ७ मरुत इन्द्रश्च, १० इन्द्रः । गायत्री ।

युञ्जन्ति ब्रध्नमरुधं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि १
 युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा २
 केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्गिरजायथाः ३
 आदह स्वधामनु पुनर्गभ्रत्वमैरि । दधाना नाम युजियम् ४
 वीळु चिदारुजलुभि-गुहां चिदिन्द्र वह्निभिः । अविन्द उग्रिया अनु ५ [११]

द्वेष्यन्तो यथा मति-मच्छा विदद्वंसु गिरः । महामनूषत श्रुतम् ६
 इन्द्रेण सं हि दृक्षसे संजग्मानो अविभ्युपा । मन्दू समानवर्चसा ७
 अनवद्यैरभिद्युभि-मस्वः सहस्वदर्चति । गुणैरिन्द्रस्य काम्यैः ८
 अतः परिज्मन्ना गहि द्विवो वा रोचनादधि । समस्मिन्नृते गिरः ९
 इतो वा सातिमीमहे द्विवो वा पार्थिवादधि । इन्द्रं महो वा रजसः १० [१२] (६०)

*

(७)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रमिद्रायिनो बृह—इन्द्रमर्केभिरर्किणः ।	इन्द्रं वाणीरनूषत ।	१
इन्द्र इन्द्रयोः सचा संमिश्र आ वचोयुजा ।	इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ।	२
इन्द्रो वीर्याय चक्षस आ सूर्य रोहयद् द्विवि ।	वि गोभिरद्विभैरयत् ।	३
इन्द्र वाजेषु नोऽव सहस्रप्रधनेषु च ।	उग्र उग्रामिह्रुतिभिः ।	४
इन्द्र वयं महाधन इन्द्रमर्भे हवामहे ।	युजं वृत्रेषु वज्रिणम् ।	५ [१३]
स नो वृषन्नमुं चुरं सत्रादावन्नपा वृधि ।	अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः ।	६
तुञ्जेतुञ्जे य उत्तरे स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः ।	न विन्दे अस्य सुष्टुतिम् ।	७
वृषा यूधेव वंसंगः कृष्टीरियुर्योजसा ।	ईशानो अप्रतिष्कृतः ।	८
य एकश्चर्षणीनां वसूनामिह्रज्यति ।	इन्द्रः पञ्च क्षितीनाम् ।	९
इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनैर्भ्यः ।	अस्माकमस्तु केवलः ।	१० [१४] (७०)

(८)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ८-११]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

एन्द्र सानसिं रयिं सजित्वानं सदासहम् ।	वर्षिधमूतये भर ।	१
नि येन मुष्टिहत्यया नि वृत्रा रुणधामहे ।	त्वोतासो न्यर्वता ।	२
इन्द्र त्वोतास आ वयं वज्रं धना ददीमहि ।	जयेम सं युधि स्पृधः ।	३
वयं शूरैर्भिरस्तृभि—रिन्द्र त्वया युजा वयम् ।	सासह्याम पृतन्युतः ।	४
महाँ इन्द्रः परश्च नु महित्वमस्तु वज्रिणे ।	द्यौर्न प्रथिना शवः ।	५ [१५]
समोहे वा य आशत नरस्तोकस्य सन्तौ ।	विप्रांसो वा धियायवः ।	६
यः कुक्षिः सोमपातमः समुद्र ईव पिन्वते ।	उर्वीरापो न काकुर्दः ।	७
एवा ह्यस्य सुनुतां विरप्शी गोमती मही ।	एका शाखा न वृशुषे ।	८
एवा हि ते विभूतय ऊतय इन्द्र मावते ।	सद्यश्चित् सन्ति दाशुषे ।	९
एवा ह्यस्य काम्या स्तोम उक्थं च शंस्या ।	इन्द्राय सोमपीतये ।	१० [१६] (८०)

(९)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रेहि मत्स्यन्यसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः ।	महाँ अभिष्टिरोजसा ।	१
एमेनं सृजता सुते मन्दिमिन्द्राय मन्दिने ।	चक्रिं विश्वानि चक्रये ।	२ (८२)

यत्त्वा सुशिप्र मन्दिभिः स्तोमैर्भिर्विश्वचर्षणे । सत्रेषु सवनेष्वा ३
 असृग्ममिन्द्र ते गिरः प्रति त्वामुदहासत । अजोषा वृषभं पतिम् ४
 सं चोदय चित्रमूर्ध्नि राधं इन्द्र वरेण्यम् । असदित ते विभु प्रभु ५ [१७]
 अस्मान्सु तत्र चोदये—न्द्र राये रभस्वतः । तुर्विद्युम्न यशस्वतः ६
 सं गोमदिन्द्र वाजव—वृस्मे पृथु श्रवो बृहत् । विश्वायुर्धेहाक्षितम् ७
 अस्मे धेहि श्रवो बृहद् युम्नं सहस्रसातमम् । इन्द्र ता शुथिनीरिषः ८
 वसोरिन्द्रं वसुपतिं शीर्भिर्गुणन्तं क्रगिर्यम् । होम गन्तारमृतये ९
 सुते सुते न्योक्से बृहद् बृहत् एदुरिः । इन्द्राय शुभमर्चति १० [१८](१०)

(१०)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

गारयन्ति त्वा गाघन्निणो ऽर्चन्त्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद वंशमिव येमिरे १
 यत् सानोः सानुमारुहद् भूर्यस्पृष्ट कर्त्तव्यम् । तदिन्द्रो अर्थं चेतति युधेनं वृष्णिरेजति २
 युक्ष्वा हि केक्षिता हरी वृषणा कक्षुप्रा । अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपश्रुतिं चर ३
 एहि स्तोमो अभि स्वरा ऽभि गृणीहा रुव । ब्रह्म च नो वसो सचे—न्द्र युज्ञं च वर्षय ४
 उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्धनं पुरुनिधिषे । शक्रो यथा सुतेषु णो रागरणतु सख्येषु च ५
 तमित् सखित्व ईमहे तं राये तं सुवीर्ये । स शक्र उत नः शक्र—दिन्द्रो वसु दयमानः ६ [१९]

सुविद्युतं सुनिरज—मिन्द्र त्वादातमिद्यज्ञः । गवामपं व्रजं वृधि कृणुष्व राधो अद्रिवः ७
 नहि त्वा रोदसी उमे कंधायमाणमिन्वतः । जेषः स्वर्वतीरपः सं गा अस्मभ्यं धूनुहि ८
 आशुत्कर्णं शुधी हवं नू चिद्विधिष्य मे गिरः । इन्द्र स्तोममिदं मम कृष्वा युजश्चिदन्तरम् ९
 विष्वा हि त्वा वृषन्तसं वाजेषु हवन्श्रुतम् । वृषन्तमस्य हूमह ऊतिं सहस्रसातमाम् १०
 आ तू न इन्द्र कौशिक मन्दसानः सुतं पिब । नव्यमापुः प्र सूतिर कृधी सहस्रसासृषिम् ११
 परि त्वा गिर्वणो गिरं कुमा भवन्तु विश्वतः । वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः १२ [२०]

(१०२)

(११)

८ जेता मधुच्छन्दसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त समुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमं रथीनां वाजांतां सत्पतिं पतिम् १
 सख्ये तं इन्द्र घ्राजिनो मा भेम शवसरूपते । त्वामभि प्र णोनुमो जेतामपराजितम् २
 पूर्वीरिन्द्रस्य रातयो न वि दस्यन्त्युतयः । यदीवाजस्य गोमतः स्तोतृभ्यो मंहते मयम् ३
 (१०५)

पुत्रां मिन्दुर्बुवां कवि-रमितौजा अजायत । इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धर्ता यज्ञी पुरुषतः ४
 त्वं बलस्य गोमतो ऽपारद्विशो बिलम् । त्वां देवा अर्बिन्धुषस् तुज्यमानास आबिबुः ५
 तवाहं शूर रातिभिः प्रत्यायं सिन्धुमावदन् । उपातिष्ठन्त गिर्वणो बिदुष्टे तस्य कारवः ६
 मायाभिरिन्द्र मायिनं त्वं शुष्णमवातिरः । बिदुष्टे तस्य मेधिरास् तेषां भवांस्युत्तिर ७
 इन्द्रमीशानभोजसा-भि स्तोमां अनुवत । सहस्रं यस्य रातर्य उत वा सन्ति भूयसीः ८ [२१]
 (११०)

(१२)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० १२-१७]

१२ मेधातिथिः काण्वः । अग्निः, ६ प्रथमपादस्य [निर्मेथ्याहवनीयौ] अक्षी । गायत्री ।

अग्निं द्रुतं वृणीमहे होतारं विश्ववेवसम् । अस्य यज्ञस्य सुकृतम् १
 अग्निमग्निं हवीमग्निः सदा हवन्त बिशपतिम् । हव्यवाहं पुरुमियम् २
 अग्ने देवाँ इहा वह जज्ञानो वृक्तबर्हिषे । असि होता न ईड्यः ३
 ताँ उज्ञतो वि बोधय यदग्ने यासि द्रुत्यम् । देवैरा संसि बर्हिषि ४
 घृताहवन् दीदिवः प्रति प्म रिषतो वह । अग्ने त्वं रक्षस्विनः ५
 अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्बुवा । हव्यवाह जुह्वांस्यः ६ [२२]
 कविमग्निमुप स्तुहि सत्यधर्माणमध्वरे । देवममीव चार्तनम् ७
 यस्वामग्ने हविष्पति-द्रुतं देव सपर्यति । तस्य रज प्राविता भव ८
 यो अग्निं देववीतये हविष्माँ आविवांसति । तस्मै पावक वृळय ९
 स नः पावक दीदिवो ऽग्ने देवाँ इहा वह । उप यज्ञं हविश्वं नः १०
 स नः स्तवान् आ भर गायत्रेण नदीयसा । रयिं वीरवतीमिषम् ११
 अग्ने शुकेण शोचिषा विश्वाभिर्देवहूतिभिः । इमं स्तोमं जुवस्व नः १२ [२३] (१२२)

(१३)

१२ मेधातिथिः काण्वः । (आग्नीसूक्तं, अग्निरुपा देवताः=) १ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः,
 ४ इळः, ५ बर्हिः, ६ देवीर्हाराः, ७ उपासानका, ८ देव्यो होतारौ प्रवेतसौ, ९ तिष्ठो
 देव्यः सरस्वतीज्जाभारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्याहाकृतयः । गायत्री ।

सुसमिद्धो न आ वह देवाँ अग्ने हविष्मते । होतः पावक यक्षि च १
 मधुमन्तं तनूनपाद् यज्ञं देवेषु नः कवे । अद्या कृणुहि वीतये २
 नराशंसमिह म्रिय-मस्मिन् यज्ञ उप ह्वये । मधुजिह्वं हविष्कृतम् ३
 अग्ने सुखतमि रथे देवाँ ईळित आ वह । असि होता मनुहितः ४
 स्तृणीत बर्हिरानुषग् घृतपृष्ठं मनीषिणः । यज्ञामृतस्य चक्षणम् ५ (१२७)

वि श्रयन्तामृतावृधो	द्वारो देवीरसश्वतः	। अद्या नूनं च यष्टव	६ [२४]
नक्तोपासा सुपेशसा	ऽस्मिन् यज्ञ उप ह्वये	। इदं नो बहिरासदं	७
ता सुजिह्वा उप ह्वये	होतारा दैव्या कवी	। यज्ञं नो गक्षतामिमम्	८
इष्टा सरस्वती मही	तिष्ठो देवीर्मयोभुवः	। बर्हिः सीदन्त्वस्त्रिधः	९
इह त्वष्टारमग्रियं	विश्वरूपमुप ह्वये	। अस्माकमस्तु केवलः	१०
अव सृजा वनस्पते	देव देवेश्यो हविः	। प्र दातुरस्तु चेतनम्	११
स्वाहा यज्ञं कृणोतने	न्द्राय यज्वनो गृहे	। तत्र देवा उप ह्वये	१२ [२५] (१३४)

(१४)

१२ मेधातिथिः काण्वः । विश्वे देवाः (विश्वेदेवैः सहितोऽग्निः), ३ इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्रा-
मिष्यभगादित्यमरुद्गणाः, १० विश्वदेवाग्नीन्द्रवायुमित्रधामानि, ११ अग्निः । गायत्री ।

ऐभिरग्ने दुवो गिरो	विश्वेभिः सोमपीतये	। देवैर्भियाहि यक्षि च	१
आ त्वा कण्वा अहूषत	गृणन्ति विप्र ते धियाः	। देवैर्भिरग्न आ गंहि	२
इन्द्रवायु बृहस्पति	मित्राग्निं पूषणं भगम्	। अकित्यान् मारुतं गणम्	३
प्र वो श्रियन्त इन्दवो	मत्सरा मादयिष्णवः	। हृप्सा मध्वश्चमुषदः	४
ईळते त्वामवस्यवः	कण्वांसो वृक्तबर्हिषः	। हविष्मन्तो अर्कृतः	५
घृतपृष्ठा मनोयुजो	ये त्वा वहन्ति वह्नयः	। आ देवान्सोमपीतये	६ [२६]
तान् यजत्रां कृतावृधो	ऽग्ने पत्नीवतस्कृधि	। मध्वः सुजिह्व पायय	७
ये यजत्रा य ईड्यास्	ते ते पिबन्तु जिह्या	। मधोरग्ने वषट्कृति	८
आकीं सूर्यस्य रोचनाद्	विश्वान्देवा उपबुधः	। विप्रो होतेह वक्षति	९
विश्वेभिः सोम्यं मध्व	ऽग्न इन्द्रेण वायुना	। पित्रा मित्रस्य धामभिः	१०
त्वं होता मनुर्हितो	ऽग्ने यज्ञेषु सीदसि	। सेमं नो अध्वरं यज	११
युश्वा ह्यरुषी रथे	हरितो देव रोहितः	। ताभिर्देवा इहा वह	१२ [२७] (१४६)

(१५)

१२ मेधातिथिः काण्वः । [प्रतिदेवतं क्रतुसहितम् =] १ इन्द्रः, २ मरुतः, ३ त्वष्टा, ४ अग्निः,

५ इन्द्रः, ६ मित्रावरुणौ, ७-१० द्रविणोदाः, ११ अग्निवती, १२ अग्निः । गायत्री ।

इन्द्र सोमं पिब क्रतुना	ऽऽ त्वा विशन्तिवन्दवः	। मत्सरासस्तदोक्तसः	१
मारुतः पिबत क्रतुना	पोत्राद् यज्ञं पुनीतन	। युयं हि षा सुदानवः	२
अभि यज्ञं गृणीहि नो	ग्नावो नेष्टुः पिब क्रतुना	। त्वं हि रत्नधा असि	३
अग्ने देवा इहा वह	सादया योनिषु त्रिषु	। परं भूष पिब क्रतुना	४ (१५०)

बाह्मणादिन्द्र राधंसुः पित्रा सोममृत्तूरनु	। तवेन्द्रि सख्यमस्तुतम्	५
युवं दक्षं धृतवत मित्रावरुण दृळमम्	। ऋतुना यज्ञमांशाथे	६ [२८]
द्विविणोदा द्विविणसो ग्रावहस्तासो अध्वरे	। यज्ञेषु देवमीळते	७
द्विविणोदा ददातु नो वसूनि यानि शृण्वरे	। देवेषु ता वनामहे	८
द्विविणोदाः पिपीपति जुहोत प्र च तिष्ठत	। मेष्ट्राहुतुभिरिष्यत	९
यत् त्वा तुरीयमृतुभिर्द्विविणोदो यजामहे	। अर्धस्मा नो वृदिर्भवे	१०
अश्विना पिबन्तं मधु दीद्यग्नी शुचिवता	। ऋतुना यज्ञवाहसा	११
गाहपत्येन सन्त्य ऋतुना यज्ञनीरासि	। देवान् देवयते यज	१२ [२९] (१५८)

(१६)

९. मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वा वहन्तु हरयो वृषणं सोमपीतये	। इन्द्रं त्वा सूरचक्षसः	१
इमा धाना घृतस्नुवो हरी इहोषं वक्षतः	। इन्द्रं सुखतमे रथे	२
इन्द्रं प्रातर्हवामह इन्द्रं प्रयत्यध्वरे	। इन्द्रं सोमस्य पीतये	३
उप नः सुतमा गहि हरिभिरिन्द्र केशिभिः	। सुते हि त्वा हवामहे	४
सेमं नः स्तोममा गृह्यपेदं सर्वनं सुतम्	। गौरो न तृषितः पिब	५ [३०]

इमे सोमास इन्द्रवः सुतासो अधि बर्हिषि	। तां इन्द्र सहसे पिब	६
अयं ते स्तोमो अग्नियो हविस्पृगंस्तु शतमः	। अथा सोमं सुतं पिब	७
विश्वमिदं सर्वं सुतमिन्द्रो मदाय गच्छति	। वृत्रहा सोमपीतये	८
सेमं नः काममा पृण गोभिरश्वैः शतक्रतो	। स्तवाम त्वा स्वाध्यः	९ [३१] (१६७)

(१७)

९. मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । गायत्री, ४-५ पादनिचृत् (५ हसीयस्ती वा) गायत्री ।

इन्द्रावरुणयोरुहं सप्राजोरव आ वृणे	। ता नो मृळत ईदृशे	१
गन्तारा हि स्थोऽवसे हवं विप्रस्य मार्वतः	। धृतीरां चर्षणीनाम्	२
अनुकामं तर्पयेथा मिन्द्रावरुण राय आ	। ता वां नेदिष्ठमीमहे	३
युवाकु हि शचीनां युवाकुं सुमतीनाम्	। भूयाम वाजवाह्नाम्	४
इन्द्रः सहस्रदाह्वां वरुणः शंस्यानाम्	। क्रतुर्भवत्युक्थ्यः	५ [३२]
तयोरिदं वसा वयं स्नेम नि च धीमहि	। स्यावुत प्ररेचनम्	६ (१७३)

इन्द्रावरुण वामहं द्वे चित्राय राधसे	।	अस्मान्सु जिग्युषंस्कृतम् ७
इन्द्रावरुण नू नु वां सिषासन्तीषु धीष्व	।	अस्मभ्यं शर्म यच्छतम् ८
प्र वामश्रोतु सुष्टुति-रिन्द्रावरुण यां द्वे	।	यामृधार्थे सधस्तुतिम् ९ [३३] (१७६)

(१८)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० १८-२३]

१ मेधातिथिः काण्वः । १-३ ब्रह्मणस्पतिः, ४ इन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः सोमश्च, ५ ब्रह्मणस्पतिः सोम इन्द्रो दक्षिणा च, ६-८ सदसस्पतिः, ९ सदसस्पतिर्नराशंसो वा । गायत्री ।

सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते	।	कक्षीवन्तं य औशिजः १
यो रेवान् यो अमीवहा वंसुवित् पुष्टिवर्धनः	।	स नः सिपकु यस्तुरः २
मा नः शंसो अररुषो धूर्तिः प्रणङ् मर्त्यस्य	।	रक्षां णो ब्रह्मणस्पते ३
स धां वीरो न रिप्याति यमिन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः	।	सोमो हिनोति मर्त्यम् ४
त्वं तं ब्रह्मणस्पते सोम इन्द्रश्च मर्त्यम्	।	दक्षिणा प्रात्वंहसः ५ [३४]
सर्वसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम्	।	सुनिं मेधामयासिपम् ६
यस्माद्भुते न सिध्याति यज्ञो विपश्चितश्च न	।	स धीनां योगसिन्वति ७
आहृष्टोति हविष्कृतिं प्राश्नं कृणोत्यध्वरम्	।	होत्रां देवेषु गच्छति ८
नराशंसं सुधृष्टम् मर्षयं सप्रथस्तमम्	।	दिवो न सद्गमस्वसम् ९ [३५] (१८५)

(१९)

१ मेधातिथिः काण्वः । अग्निर्मरुतश्च । गायत्री ।

प्रति त्वं चारुमध्वरं गोपीथाय प्र हूयसे	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि १
नहि देवो न मर्त्यो महस्तव क्रतुं परः	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि २
ये महो रजसो विदुर्विश्वे देवासो अद्भुहः	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ३
य उग्रो अर्कमानूचु रनाधृष्टास ओजसा	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ४
ये शुभ्रा योरवर्षसः सुश्रुतासो रिशादसः	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ५ [३६]
ये नाकस्याधि रोचने दिवि देवास आसते	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ६
य ईद्वर्यन्ति पर्वतान् तिरः समुद्रमण्विम	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ७
आ ये तन्वन्ति रुदिमिस् तिरः समुद्रमोजसा	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ८
अभि त्वा पूर्वपीतये सृजामि सोम्यं मधुं	।	मरुद्भिरग्न आ गंहि ९ [३७] (१९४)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३८]

(२०)

८ मेधातिथिः काण्वः । ऋभवः । गायत्री ।

अयं देवाय जन्मने	स्तोमो विप्रेभिरासया	१	अकारि रत्नधातमः	१
य इन्द्राय वचोयुजा	तत्क्षुर्मनसा हरी	२	शमीभिर्यज्ञमाशत	२
तक्षन् नासत्याभ्यां	परिजमानं सुखं रथम्	३	तक्षन् धेनुं संबर्द्धां	३
युवाना पितरा पुनः	सत्यमन्त्रा ऋजूयवः	४	ऋभवो विष्टक्रत	४
स वो मदासो अगमते	न्द्रेण च मरुत्वता	५ [१]	आदित्येभिश्च राजभिः	५ [१]
उत त्वं चमसं नव	त्वष्टुर्वेवस्य निष्कृतम्	६	अकर्त चतुरः पुनः	६
ते नो रत्नानि धत्तन्	त्रिरा साप्तानि सुवृते	७	एकमेकं सुशस्तिभिः	७
अधारयन्त वह्नयो	ऽभजन्त सुकृत्या	८ [२] (२०२)	भागं देवेषु यज्ञियम्	८ [२] (२०२)

(२१)

६ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इहेन्द्राग्नी उप ह्वये	तयोरित् स्तोममुशमसि	१	ता सोमं सोमपातमा	१
ता यज्ञेषु प्र शंसते	न्द्राग्नी शुभता नरः	२	ता गावत्रेषु गायत	२
ता मित्रस्य प्रशस्तय	इन्द्राग्नी ता हवामहे	३	सोमपा सोमपीतये	३
उग्रा सन्ता हवामह	उपेदं सर्वनं सुतम्	४	इन्द्राग्नी एह गच्छताम्	४
ता महान्ता सदस्पती	इन्द्राग्नी रक्ष उज्जतम्	५	अप्रजाः सन्वत्रिणः	५
तेन सन्येन जागृत	मधि प्रचेतुने पदे	६ [३] (२०८)	इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम्	६ [३] (२०८)

(२२)

२१ मेधातिथिः काण्वः । १-४ अश्विनोः, ५-८ सविताः, ९-१० अग्निः, ११ देव्यः, १२ इन्द्राग्नी-
वरुणान्यग्नाद्यः, १३-१४ द्यावापृथिव्योः, १५ पृथिवी, १६ विष्णुर्देवा वा;
१७-२१ विष्णुः । गायत्री ।

प्रातर्युजा वि बोधया	श्विनावेह गच्छताम्	१	अस्य सोमस्य पीतये	१
या सुरथा रथीतमो	भा देवा दिविस्पृशा	२	अश्विना ता हवामहे	२
या वां कशा मधुमत्य	श्विना सूनुतावती	३	तया यज्ञं मिमिक्षतम्	३
नहि वामस्ति दूरके	यत्रा रथेन गच्छथः	४	अश्विना सोमिनो गृहम्	४
हिरण्यपाणिमृतये	सवितारमुप ह्वये	५ [४]	स चेतां देवतां पदम्	५ [४]
अपां नपातमवसे	सवितारमुप स्तुहि	६	तस्य व्रतान्युशमसि	६ (३१४)

विमक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य राधसः ।	सवितारं नृचक्षसम्	७
सखाय आ नि पीदत सविता स्तोम्यो नु नः ।	दाता राधांसि शुभ्रमिति	८
अग्ने पत्नीरिहा वह देवानामुशतीरुप ।	त्वष्टारं सोमपीतये	९
आ ग्ना अग्न इहावसे होत्री यविष्ठ भारतीम् ।	वरुत्री धिषणां वह	१० [५]
अभि नो देवीरवसा महः शर्मणा नृपत्नीः ।	अच्छिन्नपत्राः सचन्ताम्	११
इहेन्द्राणीमुप ह्वये वरुणानीं स्वस्तये ।	अग्नार्यां सोमपीतये	१२
मही द्यौः पृथिवी च न इमं यजं मिमिक्षताम् ।	पिपुतां नो भरीमभिः	१३
तयोरिदं घृतवत् पयो विप्रा रिहन्ति धीतिभिः ।	गन्धुर्वस्य ध्रुवे पुदे	१४
स्योना पृथिवि भवा—नृक्षरा निवेशनी ।	यच्छा नः शर्म सप्रथः	१५ [६]
अतो देवा अवन्तु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे ।	पृथिव्याः सुत धामभिः	१६
इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दंघे पदम् ।	समूहमस्य पांसुरे	१७
त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः ।	अतो धर्माणि धारयन्	१८
विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे ।	इन्द्रस्य युज्यः सखा	१९
तद् विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः ।	विर्विव चक्षुराततम्	२०
तद् विप्रांसो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते ।	विष्णोर्यत् परमं पदम्	२१ [७] (२२९)

(२३)

२४ मेधातिथिः काण्वः । १ वायुः; २-३ इन्द्रवायुः; ४-६ मित्रावरुणौ; ७-९ इन्द्रो मरुत्वान्;
 १०-१२ विश्वे देवाः; १३-१५ पूषा; १६-२२, २३ (पूर्वार्धस्य) आपः; २३ (उत्तरार्धस्य), २४ अग्निः ।
 १-१८ गायत्री, १९ पुरउष्णिक, २१ प्रतिष्ठा; २०, २२-२४ अनुष्टुप् ।

तीवाः सोमांस आ गह्या—शीर्वन्तः सुता इमे ।	वायो तान् प्रस्थितान् पिब	१
उभा देवा दिविस्पृशे—न्द्रवायू हवामहे ।	अस्य सोमस्य पीतये	२
इन्द्रवायू मनोजुवा विप्रा हवन्त ऊतये ।	सहस्राक्षा धियस्पती	३
मित्रं व्यं हवामहे वरुणं सोमपीतये ।	जज्ञाना पूतदक्षसा	४
ऋतेन यावृतावृधा—वृतस्य ज्योतिषस्पती ।	ता मित्रावरुणा हुवे	५ [८]
वरुणः प्राविता भुवन् मित्रो विश्वाभिरूतिभिः ।	कर्ता नः सुराधंसः	६
मरुत्वन्तं हवामहे इन्द्रमा सोमपीतये ।	सजूर्गणेन तृम्पतु	७
इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवांसः पूषरातयः ।	विश्वे मम श्रुता हवाम	८
हृत वृत्रं सुदानव इन्द्रेण सहसा युजा ।	मा नो दुःशंस ईशत	९
विश्वान् देवान् हवामहे मरुतः सोमपीतये ।	उग्रा हि पृश्निमातरः	१० [९] (२३९)

जयन्तामिव तन्यन्तु मरुतामेति धृणुषा । यच्छुभं प्राथना नरः ११
 इष्कागद विद्युत्स्पर्शः स्तो जाता अवन्तु नः । मरुतो मूळयन्तु नः १२
 आ पुंस्त्रिबर्हिषु मावृणो धरुणं विवः । आजा नष्ट यथा पशुम् १३
 पूषा राजानमावृणि रपंगृहं गुहा हितम् । अविन्दच्चिबर्हिषम् १४
 इतो स मरुमिन्दुभिः यद् युक्तौ अनुसेषिधत् । गोभिर्यव न चकृषत् १५ [१०]

अम्वयो पुन्यध्वमि जमियो अधरीयताम् । पृश्नतीर्मधुना पयः १६
 अम्वयो उप सूर्ये यामिवा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्त्वध्वरम् १७
 अतो देवीरुपं ह्वये यत्र गावः पिबन्ति नः । सिन्धुभ्यः कर्त्तव्यं हविः १८
 अप्यो न्तरमृतमप्यु भेषजं सुपामुत प्रशस्तये । देवा भवंत वाजिनः १९
 अप्यु मे सोमो अब्रवी दुन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशंभुव मापश्च विश्वभेषजीः २० [११]

आयः पूर्णित भेषजं वरुणं तन्वे ई मम । ज्योक् च सूर्यं दृशे २१
 इदमायः प्र ब्रह्म यत् किं च दुरितं मयि । यद् बाहर्मभिद्वोह यद् वा शेष उतानृतम् २२
 आयो अद्यान्वचारिणं रसेन समगस्महि । पर्यस्वानग्न आ गहि तं मा सं सृज वचसा २३
 सं मार्गं वचसा सृज सं प्रजया समापुषा । विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात् सह ऋषिभिः २४ [१२]

(२४)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥ ६ ॥ सू० २४-३०]

१. आजीर्णार्तिः शुनः शेषः स कृतिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १ कः (प्रजापतिः); २ अग्निः, ३-५ सविता,
 ५ भगो वा, ६-१५ वरुणः । १, २, ६-१५ त्रिष्टुप्, ३-५ गायत्री ।

कस्य नूनं केतुमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
 को नो मुह्य अर्दितये पुनर्दात् पितरं च हृशेयं मातरं च १
 अग्नेर्वयं यथमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
 स नो मुह्य अर्दितये पुनर्दात् पितरं च हृशेयं मातरं च २
 अग्नि त्वां देव सवित्-रीशानं वायीणाम् । सदावन् भागमीमहे ३
 यद्विद्धि तं ह्यथा भगः शशमानः पुरा निदः । अद्वेपो हस्तयोर्वृधे ४
 भगमकस्य ते वृष मुदंशेन तवावसा । मूर्धानं राय आरमे ५ [१३]

नहि तं क्षत्रं न सद्यो न मय्यु वयश्चुनामी पतयन्त आपुः ।
 नमो आपो अनिमियं चरन्ती न ये वातस्य प्रमिनन्त्यध्वम् ६
 अत्रुज्जे राजा वरुणो वनस्यो ध्वं स्तूपं ददते पूतदक्षः ।
 नीचीनाः स्थिरुपरि बुध्न एषा मस्मे अन्तर्निहिताः केतवः स्युः ७

(२६०)

उरुं हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ ।
 अपवे पात्रा प्रतिधातवेऽक-रुतापवक्ता हृदयाविधंश्चित् ८
 शतं ते राजन् भिषजः सहस्रं सुवीं गभीरा सुमतिष्ठे अस्तु ।
 बाधस्व दूरे निर्ऋतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्र मुमुग्ध्यस्मत् ९
 अमी य ऋक्षा निहितास उच्चा नक्तं ददृशे कुहं विद दिव्ययुः ।
 अदब्धानि वरुणस्य वृत्तानि विचारकश्चन्द्रमा नक्तमेति १० [१४]

तत् त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस् तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।
 अहंलमानो वरुणेह बोध्यु-रुशंस मा न आयुः प्र मौषीः ११
 तदिन्नक्तं तद् दिवा मरुमाहुस् तदयं केतो हृद आ वि चष्टे ।
 शुनःशेषो यमहंद् गृभीतः सो अस्मान् राजा वरुणो मुमोक्तु १२
 शुनःशेषो ह्यहंद् गृभीतस् त्रिष्वावित्यं दुपदेशु बद्धः ।
 अवैनं राजा वरुणः ससृज्याद् विद्वान् अदब्धो वि मुमोक्तु पाशान् १३
 अव ते हेलो वरुण नमोमि-रव यज्ञेभिरीमहे हविर्भिः ।
 क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेता राजन्नेनांसि शिश्रथः कृतानि १४
 उदुक्तमं वरुण पाशमस्म दवाधमं वि मध्यमं श्रथाय ।
 अथा वयमादित्य वृते तवा नागसो अदितये स्याम १५ [१५] (२६८)

(२५)

२१ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । वरुणः । गायत्री ।

यच्चिद्धि ते विशो यथा प्र देव वरुण व्रतम् । मिनीमसि यविद्यवि १
 मा नो वुधाय हृत्तवे जिह्रीलानस्य रीरधः । मा हृणानस्य म्रन्यवे २
 वि मृलीकाय ते मनो रथीरश्वं न संदितम् । गीर्भिवरुण सीमहि ३
 परा हि मे विमन्यवः पतन्ति वस्यइष्टये । वयो न वसतीरुप ४
 कदा क्षत्रश्रियं न-मा वरुणं करामहे । मृलीकायोरुचक्षंसम् ५ [१६]
 तदित् समानमाशाते वेनन्ता न प्र पुच्छतः । धृतवताय व्राशुषे ६
 वेवा यो वीनां पव-मन्तरिक्षेण पतताम् । वेद नावः संमुद्रियः ७
 वेद मासो धृतवतो द्वादश प्रजावतः । वेवा य उपजायते ८
 वेव वातस्य वर्तनि-मुरोऋष्वस्य बृहतः । वेवा ये अध्यासते ९
 नि पसाद धृतवतो वरुणः प्रस्त्याइस्वा । साम्राज्याय सुकतुः १० [१७] (२७८)

अतो विश्वान्यद्भुता चिकित्वाँ अमि पश्यति । कृतानि या च कर्त्वा ११
 स नो विश्वाहा सुकृतु रावित्यः सुपथा करत् । प्र ण आयूषि तारिषत् १२
 विश्रद् द्रापि हिरण्यं वरुणो वस्त निर्णिजम् । परि स्पशो नि बँदिरे १३
 न यं दिप्सन्ति दिप्सवो न हुह्वाणो जनानाम् । न देवमभिमातयः १४
 उत यो मानुषेष्वा यशश्चके असाभ्या । अस्माकमुदरेष्वा १५ [१८]
 परा मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरु । इच्छन्तीरुश्चक्षसम् १६
 सं नु बोंचावहे पुन र्यतो मे मध्वाभृतम् । होतैव क्षदसे प्रियम् १७
 दर्श नु विश्वदर्शतं दर्श रथमधि क्षमि । एता जुषत मे गिरः १८
 इमं मे वरुण भृषी हवमद्या च मृळय । त्वामवस्युरा चके १९
 त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च रमश्च राजसि । स यामनि प्रति भुधि २०
 उदत्तमं मुमुग्धि नो वि पाशं मध्यमं चृत । अवाधमानि जीवसे २१ [१९] (२८९)

(२६)

१० आजीगर्तिः शुनःशेषः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । अग्निः, । गायत्री ।

वसिष्ठा हि मियेध्य वस्त्राण्यूर्जा पते । सेमं नो अध्वरं यज १
 नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ठ मन्मभिः । अग्नें दिविर्मता वचः २
 आ हि प्मा मूनवं पिता पिर्यजत्यापये । सखा सख्ये वरेण्यः ३
 आ नो बर्ही रिशादसो वरुणो मित्रो अर्यमा । सीदन्तु मनुषो यथा ४
 पूर्वं होतरस्य नो मन्दस्व सख्यस्य च । इमा उ पु भृषी गिरः ५ [२०]
 यच्चिद्धि शश्वता तना देवदेवं यजामहे । त्वे इहूयते हविः ६
 प्रियो नो अस्तु विश्पतिर्होता मन्द्रो वरेण्यः । प्रियाः स्वग्नयो वयम् ७
 स्वग्नयो हि वार्य वेवासो दधिरे च नः । स्वग्नयो मनामहे ८
 अथा न उभयेषा मरुतु मर्त्यानाम् । मिथः संन्तु प्रशस्तयः ९
 विश्वेभिरग्ने अग्निभि रिमं यजमिदं वचः । चनो धाः सहसो यहो १० [२१] (२९९)

(२७)

१३ आजीगर्तिः शुनःशेषः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१२ अग्निः १३ देवाः । १-१२ गायत्री, १३ त्रिष्टुप् ।

अश्वं न त्वा वार्वन्तं वन्दध्या अग्निं नमोभिः । सम्राजन्तमध्वराणाम् १
 स था नः सुनुः शर्वसा पृथुप्रगामा सुशेवः । मीड्वाँ अस्माकं बभूयात् २ (३०१)

स नो दुराच्छासाच्च नि मर्यादघायोः । पाहि सदृमिद् विश्वायुः ३
 इमम् पु त्वमस्माकं सनि गांयत्रं नव्यांसम् । अग्ने देवेषु प्र वोचः ४
 आ नो भज परमेष्वा वाजेषु मध्यमेषु । शिक्षा वस्वो अन्तमस्य ५ [२२]

विभक्तार्तिं चित्रभानो सिन्धोरूर्मा उपाक आ । सद्यो दाशुषे क्षरसि ६
 यमग्ने पुत्सु मर्यामवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषः ७
 नकिरस्य सहन्त्य पर्येता कयस्य चित् । वाजो अस्ति श्रवाय्यः ८
 स वाजं विश्वचर्षणि र्वद्विरस्तु तरुता । विप्रेभिरस्तु सर्गिता ९
 जराबोध तद् विविद्धि विशेविशे यज्ञियाय । स्तोमं रुद्राय दृशीकम् १० [२३]

स नो महां अनिमानो धूमकेतुः पुरुश्चन्द्रः । धिये वाजाय हिन्वतु ११
 स रेवा इव विरपति दैव्यः केतुः शृणोतु नः । उक्थैरग्निर्वहद्भानुः १२
 नमो महद्भ्यो नमो अभ्येभ्यो नमो युवभ्यो नमो आग्निभ्यः ।
 यजाम देवान् यदि शक्रवाम मा ज्यायसः शंसमा वृक्षि देवाः १३ [२४] (३२२)

(२८)

९. आजीगर्तिः शुनःशेषः स रुद्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-४ इन्द्रः, ५-६ उलूखलं, ७-८ उलूखलमुखले,
 ९ प्रजापतिर्हरिश्चन्द्रः, (अधिषवण-) चर्म सोमो वा । १-६ अनुष्टुप्, ७-९ गायत्री ।

यत्र धावा पृथुवुध ऊर्ध्वो भवति सोतवे । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः १
 यत्र द्वाविं जघना धिषवण्या कृता । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः २
 यत्र नार्यपच्यव मुपच्यवं च शिक्षते । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ३
 यत्र मन्थी विवधते रश्मीन् यमित्वा इव । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ४
 यच्चिद्धि त्वं गृहेगृह उलूखलक युज्यसे । इह द्युमत्तं वद जयतामिव दुन्दुभिः ५ [२५]

उत स्म ते वनस्पते वातो वि वात्यग्रमित् । अथो इन्द्राय पातवे सुनु सोममुलूखल ६
 आयजी वाजसातमा ता ह्युवा विजभृतः । हरी इवान्धसि वपसाता ७
 ता नो अद्य वनस्पती ऋष्ववृष्वेभिः सोतृभिः । इन्द्राय मधुमत् सुतम् ८
 उच्छिष्टं चम्बोर्भर सोमं पवित्र आ सृज । नि धेहि गोरधि त्वचि ९ [२६] (३२१)

(२९)

७ आजीगर्तिः शुनःशेषः स रुद्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

यच्चिद्धि संत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ १ (३२२)

शिषिन् वाजानां पते	शचीवस्तव दुंसना ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	२
नि घ्वापया मिथुदृशा	सस्तामबुध्यमाने ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	३
ससन्तु त्या अरातयो	बोधन्तु शूर रातयः ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	४
समिन्द्र गर्दभं मृण	नुवन्तं प्रापयामुया ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	५
पताति कुण्डूणाच्या	दूरं वातो वनादधि ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	६
सर्वं परिक्रोशं जहि	जम्भया कृकदाश्वम् ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	७ [२७] (३२८)

(३०)

२२ आजीगर्तिः शुनःशेषः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१६ इन्द्रः, १७-१९ अभ्यिनौ, २०-२२ उषाः । १-१०, १२-१५, १७-२२ गायत्री, ११ पादनिचृदायत्री, १६ त्रिष्टुप् ।

आ व इन्द्रं क्रिविं यथा वाजयन्तः शतक्रतुम् ।	महिष्ठं सिञ्च इन्दुभिः ।	१
शतं वा यः शुचीनां सहस्रं वा समाशिराम् ।	एदुं निञ्च न रीयते ।	२
सं यन्मदाय शुष्मिणं एना ह्यस्योदरे ।	समुद्रो न व्यचो दधे ।	३
अयमुं ते समेतसि कुपोत इव गर्भधिम् ।	वचस्तच्चिन्न ओहसे ।	४
स्तोत्रं राधानां पते गिर्वीहो वीरु यस्य ते ।	विभूतिरस्तु सूनृता ।	५ [२८]
ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये ऽस्मिन् वाजे शतक्रतो ।	समन्येषु बवावहै ।	६
योगेयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे ।	सखाय इन्द्रमुतये ।	७
आ घां गमयद्यि श्रवत् सहस्रिणीमिच्छतिभिः ।	वाजेभिरुप नो हवम् ।	८
अनुं प्रत्नस्योक्तसो हुवे तुविप्रतिं नरम् ।	यं ते पूर्वं पिता हुवे ।	९
तं त्वा वयं विश्ववारा ऽऽ शास्महे पुरुहूत ।	सखे वसो जरितृभ्यः ।	१० [२९]

अस्माकं शिषिणीनां सोमपाः सोमपात्राम् ।	सखे वज्रिन्तस्सीनाम् ।	११
तथा तदस्तु सोमपाः सखे वज्रिन् तथा कृणु ।	यथा त उश्मसीदये ।	१२
रेवतीर्नः सधमावु इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः ।	क्षुमन्तो याभिर्मदेम ।	१३

(३४१)

आ घृ त्वावान् त्मनासः स्तोतृभ्यो धृष्णावियानः । ऋणोरक्षं न चक्रयोः १४
 आ यद् दुर्वः शतक्रतु—वा कामं जरितृणाम् । ऋणोरक्षं न शचीभिः १५ [३०]

शश्वदिन्द्रः पोषुथद्भिर्जिगाय नानदद्भिः शाश्वसद्भिर्धनानि ।

स नो हिरण्यरथं वृसनावान् त्स नः सनिता सनये स नोऽदात् १६
 आश्विनावश्वावत्ये—षा यातं शवीरया । गोमद् दस्त्रा हिरण्यवत् १७
 समानयोजनो हि वां रथो दस्त्रावर्मत्यः । समुदे अश्विनेयते १८
 न्य१ ध्न्यस्य सूर्धनि चक्रं रथस्य येमथुः । परि धामन्यदीयते १९
 कस्तं उषः कथप्रिये भुजे मर्तो अमर्त्ये । कं नक्षसे विभावरी २०
 वयं हि ते अमन्मह्या—ऽऽन्तादा पराकात् । अश्वे न चित्रे अरुषि २१
 त्वं त्येक्षिरा गहि वार्जेभिर्दुहितर्दिवः । अस्मे रयि नि धारय २२ [३१] (३५०)

(३१)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७॥ सू० ३१-३५]

१८ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । अग्निः । जगतीः ८, १६, १८ त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषि—र्व्वो देवानामभवः शिवः सखा ।
 त्वं वृते कवयो विद्वानापसो ऽजायन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः १
 त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः कविर्व्ववानां परि भूषसि व्रतम् ।
 विभुर्विश्वस्मे भुवनाय मेधिरो द्विमाता शयुः कतिधा चिदायवे २
 त्वमग्ने प्रथमो मातरिश्वन आविर्भय सुक्रतूपा विवस्वते ।
 अरेजेतां रोदसी होतृवूर्ये ऽसन्नोभारमर्यजो महो वसो ३
 त्वमग्ने मनवे धामवाशयः पुरुरवसे सुकृते सुकृतरः ।
 श्वात्रेण यत् पित्रोर्भुच्यसे पर्या ऽऽ त्वा पूर्वमनयन्नापरं पुनः ४
 त्वमग्ने वृषभः पुष्टिवर्धन उद्यतसुचे भवसि श्रवाय्यः ।
 य आहुतिं परि वेत्ता वर्षट्कृति—मेकापुरगे विश आविवांससि ५ [३२]

त्वमग्ने वृजिनवर्तनि नरं सक्मन् पिपर्षि विदथे विचर्षणे ।
 यः शूरसाता परितक्म्ये धने वृध्रेभिश्चित् समृता हंसि भूयसः ६
 त्वं तमग्ने अमृतत्व उन्तमे मर्ते दधासि श्रवसे दिवेदिवे ।
 यस्तातृषाण उभयाय जन्मते मयः कृणोषि प्रय आ च सूरये ७ (३५७)

त्वं नो अग्ने सनये धर्मानां युशसं कारं कृणुहि स्वर्वानः ।
 ऋध्याम कर्मापसा नवेन देवैर्द्यावापृथिवी प्रार्थितं नः ८
 त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थ आ देवो देवेष्वनवद्य जागृविः ।
 तनुकृद् बोधि प्रमतिश्च कारवे त्वं कल्याण वसु विश्वमोषिषि ९
 त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं पितासि नस् त्वं वयस्कृत तव जामयो वयम् ।
 सं त्वा रायः शतिनः सं सहस्रिणः सुवीरं यन्ति वतपामदाम्य १० [३३]

त्वामग्ने प्रथममायुमायवे देवा अकृण्वन् नहुषस्य विशर्पितम् ।
 इळामकृण्वन् मनुषस्य शार्सनीं पितुर्यत् पुत्रो मर्मकस्य जायते ११
 त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
 ज्ञाता लोकस्य तनये गवाम्—स्यर्निमेषं रक्षमाणस्तव वृते १२
 त्वमग्ने यज्यवे प्रापुरन्तरो ऽनिषङ्गार्य चतुरक्ष इध्यसे ।
 यो रातहव्यो ऽवुकाय धार्यसे कीरेश्चिन् मन्त्रं मर्नसा वनोषि तम् १३
 त्वमग्ने उरुशंसाय वाघते स्पार्हं यद् रेक्णः परमं वनोषि तम् ।
 आधस्य चित् प्रमतिरुच्यसे पिता प्र पाकुं शास्सि प्र दिशो विदुष्टैः १४
 त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं नरं वर्मैव स्यूतं परि पासि विश्वतः ।
 स्वावुक्षन्ना यो वसतौ स्योनकृज् जीवयाजं यजते सोपमा दिवः १५ [३४]

इमामग्ने शरणिं मीमृषो न इममध्वानं यमगाम दूरात् ।
 आपिः पिता प्रमतिः सोम्यानां भूमिरस्पृष्टिक्न मर्त्यानाम् १६
 मनुष्वदग्ने अङ्गिरस्वदङ्गिरो ययातिवत् सदर्ने पूर्ववच्छुचे ।
 अच्छं याह्या वहा देव्यं जनमा सादय बर्हिषि यक्षि च प्रियम् १७
 एतेनाग्ने ब्रह्मणा वावुधस्व शक्ती वा यत् ते चकृमा विदा वा ।
 उत प्र णेप्यभि वस्यो अस्मान् त्सं नः सृज सुमत्या वार्जवत्या १८ [३५] (३६८)

(३२)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्र बोचं यानि चकार प्रथमानि वृज्जी ।
 अहन्नहिमन्वपस्ततर्द प्र वक्षणा अभिनत् पर्वतानाम् १ (३६९)

- अहन्नहिं पर्वते शिभ्रियाणं त्वष्टस्मि वज्रं स्वयं ततक्ष ।
 बाश्वा इव धेनवः स्पन्दमाना अश्वः समुद्रमव जग्गुरापः २
- वृषायमाणो ऽवृणीत सोमं त्रिकवृकेष्वपिबत् सुतस्य ।
 आ सार्यकं मघवांस्तु वज्रमहन्नेनं प्रथमजामहीनाम् ३
- यदिन्द्राहन् प्रथमजामहीनामान्मायिनामर्भिनाः प्रोत प्रायाः ।
 आत् सूर्यं जनयन् द्यामुषासं तादीला शत्रुं न किला विवित्ते ४
- अहन् वृत्रं वृत्रतरं व्यसं मिन्द्रो वज्रेण महता वधेन ।
 स्कन्धासीव कुलिशेना विवृक्णा ऽहिः शयत उपपृक् पृथिव्याः ५ [३६]
- अयोध्वेव दुर्गद् आहि जुह्वे महावीरं तुविवाधमृजीषम् ।
 नातारीदस्य समृतिं वधानां सं रुजानाः पिपिषु इन्द्रशत्रुः ६
- अपादहस्तो अपृतन्यदिन्द्रमास्य वज्रमधि सानौ जघान ।
 वृष्णो वधिः प्रतिमानं बुभूषन् पुरुत्रा वृत्रो अशयद् व्यस्तः ७
- नदं न भिन्नममुया शयानं मनो रुहाणा अति युन्त्यापः ।
 याश्चिद् वृत्रो महिना पर्यतिष्ठत् तासामहिः पत्सुतः शीर्षभूव ८
- नीचावया अभवद् वृत्रपुत्रेन्द्रो अस्या अव वधर्जभार ।
 उत्तरा सूरधरः पुत्र आसीद् दानुः शये सहवत्सा न धेनुः ९
- अतिष्ठन्तीनामनिवेशनानां काष्ठानां मध्ये निहितं शरीरम् ।
 वृत्रस्य निष्यं वि चरन्त्यापो दीर्घं तम् आशयदिन्द्रशत्रुः १० [३७]
- वासपत्नीरहिगोपा अतिष्ठन् निरुक्ता आपः प्रणिनेव गावः ।
 अपां बिलमपिहितं यदासीद् वृत्रं जघन्वा अप तद् ववार ११
- अश्व्यो वारो अभवस्तदिन्द्र सूके यत् त्वा प्रत्यहन् द्वेव एकः ।
 अज्यो गा अजयः शूर सोममवासृजः सतेवे सप्त सिन्धून् १२
- नास्मै विद्युन्न तन्यतुः सिंघे न यां मिहमर्किरद् ध्रादुनि च ।
 इन्द्रश्च यद् पुंयुधाते अहिश्चो तापरीभ्यो मघवा वि जिग्ये १३
- अहेयतां कर्मपश्य इन्द्र हृदि यत् ते जघ्नुषो भीरगच्छत् ।
 नव च यन् नवतिं च स्रवन्तीः श्येनो न भीतो अतरो रजांसि १४ (३८२)

इन्द्रो यातो ऽवसितस्य राजा शर्मस्य च शुक्लिणो वज्रबाहुः ।
सेदु राजा क्षयति चर्षणीना मुरान न नेमिः परि ता बभूव

१५ [३८] (३८३)

[तृतीयोऽध्यायः ॥ ३॥ व० १-३५]

(३३)

१५ हिरण्यस्तूप आहिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- एतायामोषं गव्यन्त इन्द्रं मस्माकं सु प्रमतिं वावृधाति ।
अनामृणः कुविदादस्य रायो गवां केतं परमावर्जते नः
उपेद्रहं धनदामर्पतीतं जुष्टां न श्येनो वसतिं पतामि ।
इन्द्रं नमस्यन्नुपमेभिरकैर्यः स्तोतृभ्यो हव्यो अस्ति यामन
नि सर्वसेन इषुधीरसक्त समर्थो गा अजति यस्य वर्ष्टि ।
चोष्कूयमाण इन्द्र भूरि वामं मा पुणिभूरस्पदधिं प्रवृद्ध
वधीर्हि दस्युं धनिर्न घनेनैकश्चरन्नुपशोकेभिरिन्द्र ।
धनोरधिं विषुणक् ते व्यायत्रयज्वानः सनुकाः प्रेतिमीयुः
परां चिच्छीषां ववृजुस्त इन्द्रा ऽयज्वानो यज्वभिः स्पर्धमानाः ।
प्र यद् द्विवो हरिवः स्थातरुग्र निरव्रतां अधमो रोदस्योः
अयुयुत्सन्ननवद्यस्य सेना मयातयन्त क्षितयो नवग्वाः ।
वृषापुधो न वधयो निरंटाः प्रवद्भिरिन्द्राच्चितर्यन्त आयन्
त्वमेतान रुद्रतो जक्षतश्चायोधयो रजस इन्द्र पारे ।
अवाद्दहो द्विव आ दस्युमुञ्चा प्र सुन्वतः स्तुवतः शंसमावः
चक्राणासः परीणहं पृथिव्या हिरण्येन मणिना शुम्भमानाः ।
न हिन्वानासस्तितरुस्त इन्द्रं परि स्पशो अदधात् सूर्येण
परि यदिन्द्र रोदसी उभे अबुभोजीर्महिना विश्वतः सीम ।
अमन्यमानां अमि मन्यमाने निर्वृत्ताभिरधमो दस्युमिन्द्र
न ये द्विवः पृथिव्या अन्तमापुर्न मायाभिर्धनदां पर्यभूवन् ।
युजं वज्रं वृषभश्चक्र इन्द्रो निज्योतिषा तमसो गा अदुक्षत्
अनु स्वधामक्षरन्नापो अस्या ऽवर्धत् मध्य आ नाव्यानाम् ।
सधीचीनेन मनसा तमिन्द्र ओजिष्ठेन हन्मनाहन्नमि द्युन्

१

२

३

४

५

[१]

६

७

८

९

१०

[२]

११

(३९४)

- न्याविध्यदिलीविशस्य हृह्या वि शुक्लिणमभिनच्छुष्णमिन्द्रः ।
 यावत्तरो मघवन् यावदोजो वज्रेण शत्रुमवधीः पृतन्युम् १२
 अमि सिध्मो अजिगादस्य शत्रुन् वि तिग्मेन वृषमेणा पुरोऽभेत् ।
 सं वज्रेणासृजद् वृत्रमिन्द्रः प्र स्वां मतिमतिरच्छाशदानः १३
 आवः कुत्समिन्द्र यस्मिन्नाकन् प्रावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युम् ।
 शफच्युतो रेणुर्नक्षत द्यामुच्चैत्रेयो नृषाह्याय तस्यो १४
 आवः शमं वृषभं तुग्न्यासु क्षेत्रज्ञेये मघवज्जिह्वं गाम् ।
 ज्योक् चिदत्र तस्थिवांसो अकञ्चन्नूयतामधरा वेदनाकः १५ [३] (३९८)

(३४)

१२ हरिण्यस्तूप आङ्गिरसः । अश्विनौ । जगती; ९, १२ त्रिष्टुप् ।

- त्रिभिन् नो अद्या भवतं नवेदसा विभुर्वा याम उत रातिरश्विना ।
 युवोहि यन्त्रं हिम्येव वासंसो ऽभ्यायंसेन्या भवतं मनीषिमः १
 त्रयः पवयो मधुवाहने रथे सोमस्य वेनामनु विश्व इद विदुः ।
 त्रयः स्कम्भासः स्कमितास आरभे त्रिनक्तं याथस्त्रिर्वश्विना दिवा २
 समाने अहन् त्रिरवद्यगोहना त्रिरद्य यज्ञं मधुना मिमिक्षतम् ।
 त्रिर्वाजवतीरिषो अश्विना युवं द्रोणा अस्मभ्यमुषसश्च पिन्वतम् ३
 त्रिर्वर्तिर्यातं त्रिरनुवते जने त्रिः सुप्राव्ये त्रेधेवं शिक्षतम् ।
 त्रिर्नान्द्यं वहतमश्विना युवं त्रिः पृक्षो अस्मे अक्षरेव पिन्वतम् ४
 त्रिर्नो रयिं वहतमश्विना युवं त्रिर्द्वतातां त्रिरुतावंतं धियः ।
 त्रिः सौभगात्वं त्रिरुत श्रवांसि नस् त्रिष्ठं वां सूरं दुहिता रुहद् रथम् ५
 त्रिर्नो अश्विना दिव्यानि भेषजा त्रिः पार्थिवानि त्रिरं दत्तमन्त्र्यः ।
 ओमानं शंयोर्ममकाय सूनवे त्रिधातु शर्मं वहतं शुभस्पती ६ [४]
 त्रिर्नो अश्विना यजता दिवेदिवे परिं त्रिधातु पृथिवीर्मशायतम् ।
 तिस्रो नासत्या रथ्या परावत आत्येव वातः स्वसराणि गच्छतम् ७
 त्रिरश्विना सिन्धुभिः सप्तमातृभिस् त्रयं आहावास्त्रेधा हविष्कृतम् ।
 तिस्रः पृथिवीरुपरि प्रवा दिवो नाकं रक्षेथे द्युभिर्क्तुभिर्हितम् ८ (४०६)

क१ त्री चक्रा त्रिवृतो रथस्य क१ त्रयो वन्धुरो ये सनीळाः ।	
कदा योगो वाजिनो रासमस्य येन यज्ञं नासत्योपयाथः	९
आ नासत्या गच्छतं द्रुपते हविर्ध्वः पितं मधुपेभिर्गुसभिः ।	
युवोर्हि पूर्वं सवितोषसो रथमृताय चित्रं घृतवन्तमिष्यन्ति	१०
आ नासत्या त्रिभिरेकावशेरिह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ।	
प्रायुस्तारिहं नी रणांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचाभुवा	११
आ नो अश्विना त्रिवृता रथेनाऽर्वाञ्च रयिं वहतं सुवीरम् ।	
शृण्वन्ता वामवसे जोहवीमि वृधे च नो भवतं वाजसातो	१२ [५] (४१०)

(३५)

११ हिरण्यस्तूप आग्निरसः । १ (पादानां क्रमेण) अग्निः, मित्रावरुणौ, रात्रिः, सविता च ।
२-११ सविता । त्रिष्टुप्, १, ९ जगती, ।

हवाम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये हवामि मित्रावरुणाविहावसे ।	
हवामि रात्रिं जगतो निवेशनीं हवामि देवं सवितारमुतथे	१
आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।	
हिरण्ययेन सविता रथेनाऽऽ देवो याति भुवन्नानि पश्यन्	२
याति देवः प्रवता यात्युद्धता याति शुभ्राभ्यां यजतो हरिभ्याम् ।	
आ देवो याति सविता परावतो ऽपु विश्वा दुरिता बार्धमानः	३
अभीवृतं कृशनिर्विश्वरूपं हिरण्यशभ्यं यजतो बृहन्तम् ।	
आस्थाद् रथं सविता चित्रभानुः कृष्णा रजांसि तर्विषीं दधानः	४
वि जनाञ्छयावाः शितिपादो अरुणन् रथं हिरण्यप्रउगं वहन्तः ।	
शश्वद् विशः सवितुर्देव्यस्योऽपस्थे विश्वा भुवन्नानि तस्थुः	५
तिस्रो द्यावः सवितुर्द्वा उपस्थाँ एकां यमस्य भुवने विगुणाद् ।	
आग्निं न रथयन्नमृताधिं तस्थुः रिह बवितु य उ तच्चिकेतत्	६ [६]
वि सुपर्णो अन्तरिक्षायस्वद् गभीरवेणा असुरः सुनीथः ।	
क्रोडदानीं सूर्यः कश्चित् कतमां द्यां रश्मिरस्या तंतान	७
अष्टौ व्यस्यन्त कुकुम्भः पृथिव्यास् त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् ।	
हिरण्याक्षः सविता देव आगाद् दधद्रतां द्वाशुषे वायाणि	८ (४१८)

हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणि—रुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।

अपामीवां बाधते वेति सूर्यं—मभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति

९

हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमृळीकः स्ववीं यात्ववीड ।

अपसेधन् रक्षसो यातुधाना—नस्थाद् देवः प्रतिवोषं गृणानः

१०

ये ते पन्थाः सवितः पूर्यासो ऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।

तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगेभी रक्षा च नो अर्धे च ब्रूहि देव

११ [७] (४२१)

(३६)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ३६-४३]

२० कण्वो घोरः । अग्निः, १३-१४ यूपो वा । प्रगाथः= विपमा बृहत्यः,

समाः सतोबृहत्यः (१३ उपरिष्ठाद्बृहती । २० मा० २।२ चरणच्छेदः)

प्र वो यद्दं पुरुणां विशां देवयतीनाम् ।

अग्निं सूक्तेभिर्वचोभिरीमहे यं सीमिवुन्य ईळते

१

जनासो अग्निं दधिरे सहोवृधं हविर्मन्तो विधेम ते ।

स त्वं नो अद्य सुमना इहाविता भवा वाजेषु सन्त्य

२

प्र त्वा द्रुतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् ।

महस्ते सतो वि चरन्त्यर्चयो विवि स्पृशन्ति भानवः

३

वेवासस्त्वा वरुणो मित्रो अर्यमा सं द्रुतं प्रत्नर्मिन्धते ।

विश्वं सो अग्ने जयति त्वया धनं यस्ते दृदाशु मर्त्यः

४

मन्द्रो होता गृहपति—रघे द्रुतो विशामसि ।

त्वे विश्वा संगतानि व्रता भुवा यानि वेवा अकृण्वत

५ [८]

त्वे इदग्ने सुभगे यविष्ठ्य विश्वमा हूयते हविः ।

स त्वं नो अद्य सुमना उतापरं यक्षि देवान्सुवीर्यां

६

तं धेमिन्धा नमस्विन् उप स्वराजमासते ।

होत्राभिरग्निं मनुषः समिन्धते तितिर्वासो अति सिधः

७

ग्रन्तो वृत्रमतरन् रोदसी अप उरु क्षयाय चक्रिरे ।

भुवत् कण्वे वृषां द्युम्याहुतः क्रन्वुदश्वो गर्विष्टिपु

८

सं सीदस्व महौ असि शोचस्व देववीतमः ।

वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शितम्

९

यं त्वा वेवासो मनवे दधुरिह यजिष्ठं हव्यवाहन ।

यं कण्वो मेध्यातिथिधेनस्पृतं यं वृषा यमुपस्तुतः

१० [९] (४३१)

यमग्निं मेध्यातिथिः कण्व ईध ऋतादधि ।	
तस्य प्रेवो दीदियुस्तमिमा ऋचस् तमग्निं वर्धयामसि	११
रायस्पृधिं स्वधावोऽस्ति हि ते ऽग्ने देवेष्वाप्यम् ।	
त्वं वाजस्य श्रुत्वस्य राजसि स नो मृळ महौ असि	१२
ऊर्ध्व ऊ पु ण ऊतये तिष्ठा देवो न संविता ।	
ऊर्ध्वो वाजस्य सन्विता यवुञ्जिभिर्वाघद्भिर्विह्वयामहे	१३
ऊर्ध्वो नः पाह्यंहसो नि केतुना विश्वं समन्त्रिणं दह ।	
कृधी न ऊर्ध्वान्ध्रथाय जीवसे विदा देवेषु नो दुर्वः	१४
पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि धूर्तेररावणः ।	
पाहि रीषत उत वा जिघांसतो बृहद्भानो यविष्ठय	१५ [१०]
घनेव विष्वग्वि जह्यरावणस् तपुर्जम्भ यो अस्मधुक् ।	
यो मर्त्यः शिशिति अत्यक्तुभिर् मा नः स रिपुरीशत	१६
अग्निर्वैत्रे सुवीर्यं मग्निः कण्वाय सौभगम् ।	
अग्निः प्रारवन् मित्रोत मेध्यातिथि मग्निः साता उपस्तुतम्	१७
अग्निना तुर्वशं यदु परावत उग्रादेवं हवामहे ।	
अग्निर्नयन्नववास्त्वं बृहद्रथं तुर्वीति दस्यवे सहः	१८
नि त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जनाय शश्वते ।	
वृदिधे कण्व ऋतजात उक्षितो यं नमस्यन्ति कृष्टयः	१९
त्वेपासो अग्नेरमवन्तो अर्चयो मीमासो न प्रतीतये ।	
रक्षास्विनः सवृमिद् यातुमावन्तो विश्वं समन्त्रिणं दह	२० [११] (४४१)

(३७)

१५ कण्वो घौरः । मरुतः । गायत्री ।

क्रीळं वः शर्धो मरुत मनर्वाणं रथेशुभम् । कण्वा अभि प्र गायत	१
ये प्रपृषतीभिर्ऋष्टिभिः साकं वाशीभिरञ्जिभिः । अजायन्त स्वमानवः	२
इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद् वदान् । नि यामञ्चित्रमृञ्जते	३
प्र वः शर्धाय घृष्टये त्वेषद्युन्नाय शुष्मिणे । देवतां बह्यं गायत	४
प्र शीसा गोष्वन्नयं क्रीळं यच्छर्धो मरुतम् । जम्भे रसस्य वावृधे	५ [१२] (४४६)

को वो वर्षिष्ठ आ नरो	दिवश्च गमश्च धृतयः । यत् सीमन्तं न धूनुथ	६
नि वो यामाय मानुषो	दधु उधाय मन्यवे । जिहीतु पर्वतो गिरिः	७
येषामज्मेषु पृथिवी	जुजुवाँ इव विश्पतिः । मिया यामेषु रेजते	८
स्थिरं हि जानमेषां	वयो मातुर्निरेतवे । यत् सीमनु द्विता शर्वः	९
उदु त्ये सूनवो गिरः	काष्ठा अज्मेष्वन्नत । वाश्वा अभिजु यातवे	१० [१३]
त्यं चिद् घा दीर्घं पृथुं	मिहो नपातममृधम् । प्र च्यावयन्ति यामभिः	११
मरुतो यद्ध वो वलं	जनां अचुच्यवीतन । गिरीरचुच्यवीतन	१२
यद्ध यान्ति मरुतः	सं हं ब्रुवतेऽध्वन्ना । शुणोति कश्चिदेषाम्	१३
प्र यातु शीर्भमाशुभिः	सन्ति कण्वेषु वो दुर्वः । तत्रो पु मांदयाध्वै	१४
अस्ति हि ष्मा मदाय वः	स्मसि ष्मा वयमेषाम् । विश्वं चिदायुर्जीवसे	१५ [१४] (

(३८)

१५ कण्वो घौरः । मरुतः । गायत्री ।

कद्ध नूनं कंधप्रियः	पिता पुत्रं न हस्तयोः । वृधिध्वे वृक्तवर्हिषः	१
क नूनं कद् वो अर्थं	गन्ता दिवो न पृथिव्याः । क वो गावो न रणयन्ति	२
क वः सुम्ना नव्यांसि	मरुतः क सुविता । कोऽ विश्वांति सीमगा	३
यद् यूयं पृथिमातरो	मतींसः स्यातन । स्तोता वो अमृतः स्यात्	४
मा वो मुगो न यवसे	जरिता भूदजोष्यः । पथा यमस्य गादुप	५ [१५]
मो पु णः परांपरा	निक्रतिर्दुर्हणा वधीत् । पट्टीष्ट तृष्ण्या सह	६
सत्यं त्वेषा अमवन्तो	धन्वाश्चिदा रुद्रियांसः । मिहं कृण्वन्त्यवाताम्	७
वाश्रेव विद्युन्मिमाति	वत्सं न माता सिषक्ति । यदेषां वृष्टिरसर्जि	८
दिवा चित् तमः कृण्वन्ति	पर्जन्येनोदवाहेन । यत् पृथिवीं व्युन्दन्ति	९
अध स्वनान्मरुतां	विश्वमा सद्ग पार्थिवम् । अरेजन्त प्र मानुषाः	१० [१६]
मरुतो वीळुणाणिभिश्	चित्रा रोधस्वतीरनु । यातेमस्विद्रयामभिः	११
स्थिरा वः सन्तु नेमयो	रथा अश्वांस एषाम् । सुसंस्कृता अभीशवः	१२
अच्छा वदा तनां गिरा	जरायै ब्रह्मणस्पतिम् । अग्निं मित्रं न दर्शतम्	१३
मिमीहि श्लोकमास्ये	पर्जन्य इव ततनः । गायं गायत्रमुक्थ्यम्	१४
वन्दस्व मारुतं गुणं	त्वेयं पनस्युमर्किणम् । अस्मे वृद्धा असन्निह	१५ [

(३९)

१० कण्वो घोरः । मरुतः । प्रगाथः= विषमा बृहत्त्यः, समाः सतोबृहत्त्यः ।

- प्र यद्वित्था परावतः शोचिर्न मानमस्यथ ।
 कस्य कत्वा मरुतः कस्य वर्षसा कं याध्रु कं ह धूतयः १
 स्थिरा वः सन्त्वायुधा पराणुदे वीळू उत प्रतिष्कमे ।
 युष्माकमस्तु तविषी पनीयसी मा मर्त्यस्य मायिनः २
 परा ह यत स्थिरं हृथ नरो वर्तयधा गुरु ।
 वि याधन वनिनः पृथिव्या व्याशाः पर्वतानाम् ३
 नहि वः शत्रुर्विविदे अधि द्यवि न भूम्यां रिशादसः ।
 युष्माकमस्तु तविषी तना युजा रुद्रासो नू चिवाधृषे ४
 प्र वेपयन्ति पर्वतान् वि विश्वन्ति वनस्पतीन् ।
 मो आरत मरुतो दुर्मदा इव देवांसः सर्वया विशा ५ [१८]
 उपो रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं पृष्टिर्वहति रोहितः ।
 आ वो यामाय पृथिवी चिदध्रो दवीभयन्त मानुषाः ६
 आ वो मक्षू तनाय कं रुद्रा अबो वृणीमहे ।
 गन्ता नूनं नोऽवसा यथा पुरे तथा कण्वाय विभ्युषे ७
 युष्मेषितो मरुतो मर्त्येषित आ यो नो अभ्व ईषते ।
 वि तं युयोत शर्वसा व्योजसा वि युष्माकाभिरुतिभिः ८
 असांमि हि प्रयज्यवः कण्वं वृद प्रचेतसः ।
 असांमिभिर्मरुत आ न ऊतिभिर्गन्ता वृष्टिं न विद्युतः ९
 असाम्योजो विभृथा सुदानवो ऽसांसि धूतयः शर्वः ।
 ऋषिद्विषे मरुतः परिमन्यव इषुं न सृजत द्विषम् १० [१९] (४८१)

(४०)

८ कण्वो घोरः । ब्रह्मणस्पतिः । प्रगाथः= विषमा बृहत्त्यः, समाः सतोबृहत्त्यः ।

- उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे ।
 उप प्र यन्तु मरुतः सुदानव इन्द्रं प्राशूर्धवा सचा १
 त्वामिद्धि सहसस्पुत्र मर्त्य उपब्रूते धने हिते ।
 सुवीर्यं मरुत आ स्वश्व्यं दधीत यो व आचुके २ (४८३)

- प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सनुता ।
 अच्छा वीरं नयं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ३
 यो वाघते ददाति सूनरं वसु स धत्ते अक्षिति श्रवः ।
 तस्मा इच्छां सुवीराभा यजाग्रहे सुप्रतूर्तिमनेहसम् ४
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पति—मन्त्रं वदत्युक्थयम् ।
 यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकांसि चक्रिरे ५ [२०]
 तमिदं वोचेमा विदथेषु शंभुवं मन्त्रं देवा अनेहसम् ।
 इमां च वाचं प्रतिहर्यथा नरो विश्वेद वामा वो अभवत् ६
 को देवयन्तमभवज् जनं को वृक्तवर्हिषम् ।
 प्रप्र दाश्वान् पुस्त्याभिरस्थिता—ऽन्तर्वावत् क्षयं दधे ७
 उप क्षत्रं पृश्नीत हन्ति राजभि—भ्ये चित् सुक्षितिं दधे ।
 नास्य वर्ता न तरुता ग्रहाधने नार्भे अस्ति वज्रिणः ८ [२१] (४८९)

(४१)

९ कण्वो घोरः । वरुणमित्रार्यमणः, ४-६ आदित्याः । गायत्री ।

- यं रक्षन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा । नू चित् स दभ्यते जनः १
 यं बाहुतेव पिप्रति पान्ति मर्त्यं रिपः । अरिष्टः सर्व एधते २
 वि दुर्गा वि द्विषः पुरो घ्नन्ति राजान एषाम् । नयन्ति दुरिता तिरः ३
 सुगः पन्था अनुक्षर आदित्यास क्रतुं यते । नात्रावखादो अस्ति वः ४
 यं यज्ञं नयथा नर आदित्या ऋजुना पथा । प्र वः स धीतये नशत् ५ [२२]
 स रत्नं मर्त्यो वसु विश्वं तोकमुत त्मना । अच्छा गच्छत्यस्तुतः ६
 कथा राधाम सखायः स्तोभं मित्रस्यार्यमणः । महि प्सरो वरुणस्य ७
 मा वो घ्नन्तं मा शर्षन्तं प्रति वोचे देवयन्तम् । सुद्वैरिद् व आ विवासे ८
 चतुराश्चिद् ददमानाद् विभीषादा निधातोः । न दुरुक्ताय स्पृहयेत् ९ [२३] (४९८)

(४२)

१० कण्वो घोरः । पूषा । गायत्री ।

- सं पूषन्नध्वनस्तिर व्यंहो विमुचो नपात् । सक्ष्वा देव प्र णस्पुरः १
 यो नः पूषन्नघो वृको दुःशेव आदिदेशति । अप स्म तं पथो जहि २ (५००)

अप त्वं परिपुन्धिनं मुषीवाणं हुरश्चितम् ।	दूरमधि सुतेरंज	३
त्वं तस्य द्याविनो ऽघशंसस्य कस्य चित् ।	पदाभि तिष्ठ तपुषिम्	४
आ तत् तं दस मन्तुमः पूषन्नवो वृणीमहे ।	येन पितृनचोदयः	५ [२४]
अधा नो विश्वसौभग हिरण्यवाशीमत्तम ।	धनानि सुषणा कृधि	६
अति नः सुश्रुतो नय सुगा नः सुपथा कृणु ।	पूषन्निह क्रतुं विदः	७
अभि सुयवसं नय न नवज्वारो अध्वने ।	पूषन्निह क्रतुं विदः	८
शग्धि पूधि प्र यंसि च शिशीहि प्रास्युदरम् ।	पूषन्निह क्रतुं विदः	९
न पूषणं मेधामसि सूक्तैरभि गृणीमसि ।	वसूनि वृस्ममीमहे	१० [२५] (५०८)

(४३)

९ कण्वो घौरः । रुद्रः, ३ रुद्रः, मित्रावरुणौ च, ७-९ सोमः ।
गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

कद रुद्राय प्रचेतसे मीळुहमाय तव्यसे ।	वोचेम शंतमं हृदे	१
यथा नो अर्दितिः करत् पश्वे नृभ्यो यथा गवे ।	यथा तोकाय रुद्रियम्	२
यथा नो मित्रो वरुणो यथा रुद्रश्चिकेतति ।	यथा विश्वे सजोषसः	३
गायर्पति मेघर्पति रुद्रं जलापभेषजम् ।	तच्छ्रयोः सुम्नमीमहे	४
यः शुक्र इव सूर्यो हिरण्यमिव रोचते ।	श्रेष्ठो देवानां वसुः	५ [२६]

शं नः करुत्यर्वते सुगं मेषाय मेघ्ये ।	नृभ्यो नारिभ्यो गवे	६
अस्मे सोम श्रियमधि नि धेहि शतस्य नृणाम् ।	महि श्रवस्तुविनुष्णम्	७
मा नः सोमपरिबाधो मारांतयो जुहुन्त ।	आ न इन्दो वार्जे भज	८
यास्ते प्रजा अमृतस्य परस्मिन् धामन्नृतस्य ।		
मूर्धा नाभां सोम वेन आभूषन्तीः सोम वेदः		९ [२७] (५१७)

(४४)

(नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ४४-५०)

१४ प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १-२ अग्निः, अश्विनौ, उषाश्च ।
प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतो बृहत्यः ।

अग्ने विवस्वदुषसंश्च चित्रं राधो अमर्त्य ।
आ द्राशुषे जातवेदो वह्ना त्वमद्या देवा उषर्बुधः

१

(५१८)

जुष्टो हि द्रुतो असि हव्यवाहनो ऽग्ने रथीरध्वराणाम् ।

सजूरश्विभ्यामुषसा सुवीर्यं मरुमे धेहि श्रवो बृहत्

२

अद्या द्रुतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुप्रियम् ।

धूमकेतुं भाक्रजीकं व्युष्टिषु यज्ञानामध्वरश्रियम्

३

श्रेष्ठं यविष्ठमर्तिधिं स्वाहुतं जुष्टं जनाय दाशुषे ।

देवाँ अच्छा यातवे जातवेदस मग्निमीळे व्युष्टिषु

४

स्तविष्यामि त्वामहं विश्वस्यामृत भोजन ।

अग्ने त्रातारममृतं मियेध्य यजिष्ठं हव्यवाहन

५ [२८]

सुशंसो बोधि गृणते यविष्ठय मधुजिह्वः स्वाहुतः ।

प्रस्कण्वस्य प्रतिरन्नायुर्जिवसे नमस्या दैव्यं जनम्

६

होतारं विश्ववेदसं सं हि त्वा विश इन्धते ।

स आ वह पुरुहूत प्रचेतसो ऽग्ने देवाँ इह द्रवत्

७

सवितारमुषसमश्विना भग मग्निं व्युष्टिषु क्षपः ।

कण्वासस्त्वा सुतसोमास इन्धते हव्यवाहं स्वध्वर

८

पतिर्ह्यध्वराणा मग्ने द्रुतो विशामसि ।

उषर्बुध आ वह सोमपीतये देवाँ अद्य स्वर्दशः

९

अग्ने पूर्वा अनुषसो विभावसो दृदिथ विश्वदर्शतः ।

असि ग्रामेष्वविता पुरोहितो असि यज्ञेषु मानुषः

१० [२९]

नि त्वा यज्ञस्य साधन मग्ने होतारमृत्विजम् ।

मनुष्वद् देव धीमहि प्रचेतसं जीरं द्रुतममर्त्यम्

११

यद् देवानां मित्रमहः पुरोहितो ऽन्तरो यासि द्रुत्यम् ।

सिन्धोरिव प्रस्वनितास ऊर्मयो ऽग्नेभ्राजन्ते अर्चयः

१२

श्रुधि श्रुत्कर्णं वह्निभिर्द्वैरे स्यावभिः ।

आ सीदन्तु बर्हिषि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरम्

१३

शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः सुदानवो ऽग्निजिह्वा कृतावृधः ।

पिवंतु सोमं वरुणो धृतव्रतो ऽश्विभ्यामपसा सजूः

१४ [३०] (५३१)

(४५)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १० (उत्तरार्धस्य) देवाः । अनुष्टुप् ।

त्वमग्ने वसूँरिह रुद्राँ आवित्पाँ उत । यजाँ स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतप्रुषम् १
 श्रुहीवानो हि द्वाशुषे' देवा अग्ने विचेतसः । तान् रोहिदश्व गिर्वणम् त्रयस्त्रिंशतमा वह २
 प्रियमेधवदत्रिवज् जातवेदो विरूपवत् । अङ्गिरस्वन्महिमत प्रस्कण्वस्य श्रुधी हवम् ३
 महिकेव उतये' प्रियमेधा अहूषत । राजन्तमध्वराणां मग्निं शुकेण शोचिषां ४
 घृताहवन सन्त्ये—मा उ घु श्रुधी गिरः । याभिः कण्वस्य सूनवो हवन्तेऽवसे त्वा ५

[३१]

त्वां चित्रश्रवस्तम् हवन्ते विश्व जन्तवः । शोचिष्केशं पुरुप्रिया—ऽग्ने हव्याय वोह्वे ६
 नि त्वा होताँरमृत्विजं दधिरे वसुवित्तमम् । श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं विषाँ अग्ने दिविदिष्टिषु ७
 आ त्वा विषाँ अचुच्यवुः सुतसोमा अभि प्रयः । बृहद् भा विभ्रतो हवि—रग्ने मताँय द्वाशुषे ८
 प्रातर्पाण्यः सहस्रकृत सोमपेयाय सन्त्य । इहाद्य दैव्यं जनं बर्हिषा सादया वसो ९
 अर्वाश्वं दैव्यं जन—मग्ने यक्ष्व सहितभिः । अयं सोमः सुदानवस् तं पात तिरोअह्वयम् १०

[३२] (५४१)

(४६)

१५ प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । गायत्री ।

एषो उषा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया द्विवः । स्तुषे वामश्विना बृहत् १
 या दुष्मा सिन्धुमातरा मनोतरा रयीणाम् । धिया देवा वसुविदा २
 वच्यन्ते वां ककुहासो जूर्णायामपि विटपि । यद् वां रथो विभिष्यतात ३
 हविषां जारो अपां पिपिर्ति पपुर्निरा । पिता कुटंस्य चर्षणिः ४
 आदुरो वां मतीनां नासत्या मतवचसा । पातं सोमस्य धृष्णुया ५ [३३]

या नः पीपंरदश्विना ज्योतिष्मती तमस्तिरः । तामस्मे रासाधामिषम् ६
 आ नो नावा मतीनां यातं पाराय गन्तवे । युञ्जाधामश्विना रथम् ७
 अरित्रं वां दिवस्पृथु तीर्थं सिन्धूनां रथः । धिया युयुञ्ज इन्दवः ८
 दिवस्कण्वास इन्दवो वसु सिन्धूनां पदे । स्वं वविं कुहं धित्सथः ९
 अमृदु मा उ अंशवे हिरण्यं प्रति सूर्यः । व्यस्यज्जिह्वासासितः १० [३४]

अमृदु पारमेतवे पन्थां क्रतस्य साधुया । अदर्शि वि सुतिर्दिवः ११
 तत्तदिदृश्विनोर्वा जरिता प्रति मृषति । मदे सोमस्य पिप्रीतोः १२ (५५३)

वावसाना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा । मनुष्वच्छंभू आ गंतम्	१३
युवोरुषा अनु श्रियं परिज्जनोरुषाचरत् । कृता वनथो अकुभिः	१४
उमा पिबतमश्विनो—भा नः शर्म यच्छतम् । अवित्रियाभिरुतिभिः	१५ [३५] (५५६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२९]

(४७)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । प्रगाथः=विषमा बृहत्याः, समाः सतोषुहृत्यः ।

अयं वां मधुमत्तमः सुतः सोमं कृतावृधा ।	
तमश्विना पिबतं तिरोअह्वयं धत्तं रत्नानि वाशुषे	१
त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेशसा रथेना यातमश्विना ।	
कण्वासो वां ब्रह्म कृण्वन्त्यध्वरे तेषां सु शृणुतं हवम्	२
अश्विना मधुमत्तमं पातं सोममृतावृधा ।	
अथाद्य दक्षा वसु बिभ्रता रथे वाश्वासमुप गच्छतम्	३
त्रिधस्थे बर्हिषि विश्ववेदसा मध्वा यज्ञं भिमिक्षतम् ।	
कण्वासो वां सुतसोमा अभिद्यवो युवां हवन्ते अश्विना	४
यामिः कण्वमभिष्टिभिः प्रावतं युवमश्विना ।	
ताभिः प्वस्माँ अवतं शुभस्पती पातं सोममृतावृधा	५ [१]
सुदासे दक्षा वसु बिभ्रता रथे पृक्षो वहतमश्विना ।	
रयिं समुद्रादुत वा विवस्वर्यस्मे धत्तं पुरुस्पृहम्	६
यज्ञासत्या परावति यद् वा स्थो अधि तुर्वशे ।	
अतो रथेन सुवृता न आ गंतं साकं सूर्यस्य रश्मिभिः	७
अवीश्वा वां सप्तयोऽध्वरभियो वहन्तु सवनेवुष ।	
इषं पृश्नन्ता सुकृते सुदानव आ बर्हिः सीदतं नरा	८
तेन नासत्या गंतं रथेन सूर्यत्वचा ।	
येन शश्वद्बृहथुर्वाशुषे वसु मध्वः सोमस्य पीतये	९
उक्थेमिरर्वागवसे पुरुवसू अर्केश्च नि ह्वयामहे ।	
शश्वत् कण्वानां सप्तसि प्रिये हि कं सोमं एपथुरश्विना	१० [२] (५६६)

(४८)

१६ प्रस्कण्वः काण्वः । उषाः । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

- सह वामेन न उषो व्युच्छा दुहितर्दिवः ।
 सह द्युम्नेन बृहता विभावरी राया देवि दास्वती १
- अश्वीवतीर्गोमतीर्विश्वसुविदो भूरि च्यवन्त वस्त्वै ।
 उदीरय प्रति मा सूनता उपश चोद राधो मघोनाम् २
- उवासोषा उच्छाच्च नु देवी जीरा रथानाम् ।
 ये अस्या आचरणेषु दधिरे समुद्रे न श्रवस्यदः ३
- उषो ये ते प्र यामेषु युञ्जते मनो दानाय सूरयः ।
 अत्राह तत् कण्व एषां कण्वतमो नाम गृणाति नृणाम् ४
- आ घा योषेव सूनर्युषा याति प्रभुञ्जती ।
 जरयन्ती वृजनं पृद्धदीयत् उत्पातयति पक्षिणः ५ [३]
- वि या सृजति समनं व्यधिः पदं न वेत्योदनी ।
 वयो नकिटे पत्तिवांस आसते व्युष्टी वाजिनीवति ६
- एषायुक्त परावतः सूर्यस्योदयनादधि ।
 शतं रथेभिः सुभगोषा इयं वि यात्यभि मानुषान् ७
- विश्वमस्या नानाम चक्षसे जगज् ज्योतिष्कृणोति सूनरी ।
 अप द्वेषो मघोनीं दुहिता दिव उषा उच्छ्रदप सिधः ८
- उष आ माहि भानुना चन्द्रेण दुहितर्दिवः ।
 आवहन्ती भूर्यस्मभ्यं सोमं व्युच्छन्ती दिर्विष्टिषु ९
- विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं त्वे वि यदुच्छसि सूनरी ।
 सा नो रथेन बृहता विभावरी श्रुधि चित्रामघे हवम् १० [४]
- उषो वाजं हि वंस्व यश्चित्रो मानुषे जने ।
 तेना बह सुकृतो अध्वरो उष ये त्वा गृणन्ति वह्नयः ११
- विश्वान् देवा आ बह सोमपीतये ऽन्तरिक्षादुपस्त्वम् ।
 सास्मासु धा गोमदश्वावदुक्थ्यमुषो वाजं सुवीर्यम् १२
- यस्या रुशन्तो अर्चयः प्रति मद्रा अहक्षत ।
 सा नो रथि विश्ववारं सुपेशसमुषा ददानु सुगम्यम् १३ (५७९)

ये चिद्धि त्वामुपयः पूर्वं ऊतये जुहुरेऽवसे महि ।
 सा नः स्तोमो अभि गृणीहि राधसो षः शुकेण शोचिषा ।
 उषो यदद्य मानुना वि द्वारावृणवो विवः ।
 प्र नो यच्छतादवृकं पृथु च्छर्दिः प्र देवि गोमतीरिषः ।
 सं नो राया बृहता विश्वेपेशसा मिमिक्षा समिळाभिरा ।
 सं युजेन विश्वतुरापो महि सं वाजैर्वाजिनीयति ।

१५

१६ [५] (५८२)

(४९)

४ प्रस्कण्वः काण्वः । उपाः । अनुष्टुप् ।

उषो मदेभिरा गंहि विवश्चिद् रोचनादधि । वहन्त्वरुणप्सव उग्रं त्वा सोमिनो गृहम् ?
 सुपेशंसं सुखं रयं यमध्यस्था उपस्त्वम् । तेनां सुश्रवसं जनं प्रावाच दृहितर्दि । २
 वयश्चित्ते ते पतत्रिणो द्विपञ्चतुष्पदजुनि । उषः प्रारभ्रतूरुं विवो अन्तर्भ्यस्परि ३
 व्युच्छन्ती हि रश्मिभिर्विश्वमाभासि रोचनम् । तां त्वामुपर्वसूयवो गीमिः कणां अहूयत ४ [६]
 (५८६)

(५०)

१३ प्रस्कण्वः काण्वः । सूर्यः (११-१३ रोगण्य उपनिषदः, १३ अन्त्योऽर्धर्चः द्विषदमथ) ।

गायत्री, १०-१३ अनुष्टुप् ।

उवृ त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । हृशे विश्वाय सूर्यम् १
 अप त्वे तापवो यथा नक्षत्रा यन्त्यकुभिः । सूराय विश्वचक्षसे २
 अहश्मस्य केतवो वि रश्मयो जनां अनु । भ्राजन्तो अग्रयो यथा ३
 तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा मासि रोचनम् ४
 प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्कृदेपि मानुषान् । प्रत्यङ् विश्वं स्पृहंशे ५ [७]
 येनां पावक चक्षसा मुरण्यन्तं जनां अनु । त्वं वरुण पश्यसि ६
 वि द्यामेषि रजस्पृश्व-हा मिमानो अकुभिः । पश्यअन्मानि सूर्य ७
 सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षण ८
 अयुक्तं सप्त शुन्ध्युवः सूरौ रथस्य नृपयः । तामिंयाति स्वयुक्तिभिः ९

उद वयं तमसस्पृति ज्योतिष्पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्य-मगन्म ज्योतिरुत्तमम् १०

उद्यन्नम मित्रमह आरोहन्नुत्तरं दिवम् । हृद्रोगं मम सूर्य हरिमाणं च नाशय ११

(५९७)

शुकेषु मे हरिमाणं रोपणाकांसु धूमसि । अथो हारिद्वेषु मे हतिमाणं नि धूमसि १२
उदगावृयमावित्यो विश्वेन सहसा सह । द्विषन्तं मह्यं रन्धयन् मो अहं द्विषते रधम् १३
[८] (५९९)

(५१)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ५१-५७]

१५ सव्य आक्षिरसः । इन्द्रः । जगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

अमि त्वं मेघं पुरुहूतमुग्मिय-मिन्द्रं गीर्मिमदता वस्वो अर्णवम् ।
यस्य द्यावो न विचरन्ति नानुषा भुजे महिष्ठममि विप्रमर्चत १
अमीमवन्वन्त्स्वमिष्टिमृतयोऽन्तरिक्षमां तर्विषीमिरावृतम् ।
इन्द्रं दक्षांस क्रमवो मवृच्युतं शतकृत्तुं जर्वनी सूनृतारुहत् २
त्वं गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरपो-तात्रये शतवृषे गात्रवित् ।
ससेनं चिद् विमदायावहो वस्वा-जावर्दि वावसानस्य नर्तयन् ३
त्वमपामपिधानावृणोरपा-ऽधारयः पर्वते दानुमद् वसु ।
वृत्रं यदिन्द्र शवसावधीराहि-मावित् सूर्यं विव्यारोहयो हृशे ४
त्वं मायामिरपं मायिनोऽधमः स्वधामिरेयं अधि शुप्तावर्जुहत् ।
त्वं पिप्रोर्नृमणः प्रारुजः पुरः प्र क्रजिष्वानं दस्युहत्येष्वाविध ५ [९]

त्वं कुत्सं शुष्णहत्येष्वाविधा-ऽरन्धयोऽतिथिगवाय शम्बरम् ।
महान्तं चिद्वर्षं नि कमीः पवा सनादेव दस्युहत्याय जज्ञिषे ६
त्वे विश्वा तर्विषी सध्याग्निता तव राधः सोमपीथाय हर्षते ।
तव वज्रश्रिकिते बाह्वोर्हितो वृश्वा शत्रोरव विश्वानि वृष्ण्या ७
वि जानीह्यायान् ये च दस्यवो बर्हिष्मते रन्धया शासवृत्तान् ।
शाकी मवृ यजमानस्य चोषिता विश्वेत् ता ते सध्मावेषु चाकन ८
अनुव्रताय रन्धयन्नपवता-नामूमिरिन्द्रः श्रथयन्ननाभुवः ।
वृद्धस्य चिद् वर्धते द्यामिनक्षतः स्तवानो वृश्वा वि जघान संविहः ९
तक्षद् यत् तं उशना सहसा सहो वि रोवसी मज्मना वाधते शर्वः ।
आ त्वा वातस्य नृमणो मनोयुज आ पूर्यमाणमवहन्नमि भवः १० [१०]

मन्विष्ट यदुशने काव्ये सचौ इन्द्रो वङ्क वङ्कतरार्धं तिष्ठति ।
उग्रो ययि निरुपः स्रोतं सामृजद् वि शुष्णास्य हंहिता ऐरयत् पुरः ११ (११०)

आ स्मा रथं वृषपाणेषु तिष्ठसि शार्यातस्य प्रभृता येषु मन्दसे ।	
इन्द्र यथा सुतसोमेषु चाकनोऽनर्वाणं श्लोकुमा रोहसे द्विवि	१२
अदद्वा अर्भो महते वचस्यवे कक्षीर्वते वृत्रयामिन्द्र सुन्यते ।	
मेनामवो वृषणश्वस्य सुकृतो विश्वेत् ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या	१३
इन्द्रो अश्रापि सुधयो निरेके पञ्जेषु स्तोमो दुष्यो न यूपः ।	
अश्वयुगन्व रथयुर्वसूयुरिन्द्र इद्रायः क्षयति प्रयन्ता	१४
इवं नमो वृषभार्य स्वराजे सत्यशुष्माय तवसेऽवाचि ।	
अस्मिन्निन्द्र वृजने सर्ववीराः स्मत् सूरिमिस्तव शर्मन्त्स्याम	१५ [११] (६१४)

(५२)

१५ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; १३, १५ त्रिष्टुप् ।

त्यं सु मेघं महया स्वर्विदं शतं यस्य सुभ्वः साकमीरते ।	
अत्यं न वाजं हवनस्यवं रथमेन्द्रं ववृत्यामवसे सुवृत्तिर्मिः	१
स पर्वतो न धरुणेज्वच्युतः सहस्रमूतिस्तविषीषु वावृषे ।	
इन्द्रो यद् वृत्रमवधीन्नवीवृतं मुञ्जन्नणोसि जहृषाणो अन्धसा	२
स हि द्वरो द्वरिषु वव ऊर्धनि चन्द्रबुध्नो मदवृद्धो मनीषिभिः ।	
इन्द्रं तमह्वे स्वपस्यया धिया महिष्ठारातिं स हि पप्रिगन्धसः	३
आ यं पूणन्ति विवि सप्रबर्हिपः समुद्रं न सुभ्वः स्वा अभिष्टयः ।	
तं वृत्रहृत्ये अनु तस्थुरुतयः शुष्मा इन्द्रमवाता अहुतप्सवः	४
अभि स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यतो रध्वीरिव प्रवणे संसुक्रतयः ।	
इन्द्रो यद् वज्री ध्रुवमाणो अन्धसा मिनद् वलस्यं परिधीरिव त्रितः	५ [१२]
परीं घृणा चरति तित्विषे शवोऽपो वृत्वी रजसो बुध्रमाशयत् ।	
वृत्रस्य यत् प्रवणे वृष्टीमश्वनो निजघन्थ हन्वोरिन्द्र तन्यतुम्	६
हवं न हि त्वा न्युषन्त्युर्मयो ब्रह्माणीन्द्र तव यानि वर्धना ।	
त्वष्टा चित् ते युज्यं वावृषे शवं स्तुतक्ष वज्रममिमूत्योजसम्	७
जघन्वो उ हरिभिः संभृतकृतविन्द्रं वृत्रं मनुषे गातुयन्नपः ।	
अयच्छया वाहोर्वज्रमायसमधारयो विव्या सूर्यं दृशे	८ (६२२)

बृहत् स्वर्ध्वन्ममवद् यदुक्थ्यः । मकृण्वत् मियसा रोहणं त्रिवः ।
यन्मानुषप्रधना इन्द्रमूतयः स्वर्नृपाचो मरुतोऽमवृन्न
द्यौश्चिदुस्यामवाँ अहैः स्वना दयोयवीद् मियसा वज्र इन्द्र ते ।
वृत्रस्य यद् बद्धानस्य रोदसी मदं सुतस्य शवसाभिन्च्छिरः । १० [१३]

यदिन्विन्द्र पृथिवी दशभुजि र्हानि विश्वा ततनन्त कूटयः ।
अत्राहं ते मघवन् विश्रुतं सहो धामनु शवसा ब्रह्णा भुवत् ११
त्वमस्य पारे रजसो व्योमिनः स्वभूयो जा अवसे धृषन्मानः ।
चक्रुषे भूमिं प्रतिमानमोर्जसो ऽयः स्वः परिभूरेष्या दिवम् १२

त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या ऋष्ववीरस्य बृहत्तः पतिभूः ।
विश्वमाप्रा अन्तरिक्षं महित्वा सत्यमद्वा नकिरन्यस्त्वावान् १३
न यस्य द्यावापृथिवी अनु व्यचो न सिन्धवो रजसो अन्तमानगुः ।
नोत स्ववृष्टिं मदं अस्य युध्यत एको अन्यच्चक्रुषे विश्वमानुषक् १४
आर्चन्नत्र मरुतः सस्मिन्नाजौ विश्वे वेवासो अमवृन्ननु त्वा ।
वृत्रस्य यद् भृष्टिमता वधेन नि त्वमिन्द्र प्रत्यानं जघन्थ १५ [१४] (६२९)

। भोमिन्द्र (५३) मिन्द्र मरु इति द्वि द्वि म

११ सव्य आक्षिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

नृ३ पु वाचं प्र महे भ्रमामहे गिर इन्द्राय सदेने विवस्वतः ।
नू चिद्धि रत्नं ससतामिवाविदु न दुदुतिर्द्विणोदेषु शस्यते १
दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र गोरसि दुरो यवस्य वसुन इन्द्रस्पतिः ।
शिक्षानरः प्रदिवो अकामकशनः सखा सखिभ्यस्तमिदं गृणीमसि २
शचीव इन्द्र पुरुक्रद द्युमत्तम तवेविवमभितंश्चेकिते वसु ।
अतः संगृभ्यामिभूत आ भर् मा त्वाप्तो जरितुः काममूनयीः ३
एभिद्युभिः सुमना एभिरिन्दुभि निरुन्धानो अमतिं गोभिर्श्विना ।
इन्द्रेण दभ्युं वरयन्त इन्दुभि पुतद्वेषसः समिषा रभेमहि ४
समिन्द्र शया समिषा रभेमहि सं वाजंभिः पुरुश्चन्द्रैरभिद्युभिः ।
सं वेव्या प्रमत्या वीरशुभ्रया गा अग्रयाश्वावत्या रभेमहि ५ [१५] (६३४)

ते त्वा मदां अमवन् तानि वृष्ण्या ते सोमांसो वृत्रहत्येषु सत्यते ।
 यत् कारवे दशं वृत्राण्यप्रति बर्हिष्मते नि सहस्राणि बर्हयः
 युधा युध्मूष घेदेवि धृष्ण्या पुरा पुरं समिदं हंस्योर्जसा ।
 नम्या यद्विन्द्र सख्यां परावर्ति निबर्हयो नमुचिं नाम मायिनम्
 त्वं करं अमुत पूर्णयं वधी स्तेजिष्ठयातिथिगवस्य वर्तनी ।
 त्वं शता वद्धृदस्यामिन्न पुरोऽनानुवः परिपूता अजिश्वना
 त्वमेताञ्जनराजो द्विर्दशाऽवन्धुनां सुश्रवसोपजग्मुवः ।
 षष्टिं सहस्रां नवतिं नवं श्रुतो नि चक्रेण रथ्या दुष्पदावृणक्
 त्वमाविथ सुश्रवसं तवोतिमि स्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वयाणम् ।
 त्वमस्मै कुत्समतिथिगवमायुं महे राज्ञे यूने अरन्धनायः
 य उदचीन्द्र देवगोपाः सखायस्ते शिवतमा असाम ।
 त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्वाधीय आपुः प्रतुरं दधानाः

११ [१६] (६४०)

(५४)

११ सव्य आश्विनसः । इन्द्रः । जगतीः ६, ८-९, ११ रिप्ठुप् ।

मा नो अस्मिन् मघवन् पुत्स्यर्हसि नहि ते अन्तः शवसः परिणशे ।
 अकन्दयो नद्योऽरुवद वना कथा न क्षोणीमियसा समारत
 अर्चां शक्राय शाकिने शचीवते शृण्वन्मिन्द्रं महयन्त्रमि धुहि ।
 यो धृष्णुना शर्वसा रोदसी उमे वृषां वृषत्वा वृषमो न्यूअते
 अर्चां विषे बृहते शृष्यं वचः स्वक्षत्रं यस्य धृषता धृषन्नमः ।
 बृहच्छ्रवा असुरो बर्हणा कृतः पुरो हरिभ्यां वृषमो रथो हि वः
 त्वं विवो बृहतः सानुं कोपयोऽव त्मना धृषता शम्बरं मिन्न ।
 यन्मायिनो मन्दिनां मन्दिनां धृष-च्छितां गभस्तिमशानि पृतन्यसि
 नि यद् वृणक्षिं श्वसनस्य द्युधनि शृण्वांस्य चिद् मन्दिनो रुरुवद वना ।
 प्राचीनेन मनसा बर्हणावता यद्व्या चित् कृणवः कस्त्वा परि

त्वमाविथ नयं त्वर्षं यदु त्वं तूर्वातिं वृष्यं शतक्रतो ।
 त्वं रथमेतं शं कृत्ये धने त्वं पुरो नवतिं दम्भयो नवं

६ (६४९)

स घा राजा सत्यतिः शूशुवज्जनो रातहव्यः प्रति यः शासमिन्वति ।

उक्था वा यो अभिगृणाति राधसा दानुरस्मा उपरा पिन्वते विवः

असमं क्षत्रमसमा मनीषा प्र सोमपा अपसा सन्तु नेमं ।

ये त इन्द्र वृकुषो वर्धयन्ति महिं क्षत्रं स्थविरं वृष्ण्यं च

तुभ्येवेते बहुला अद्रिदग्धा—श्चमृषदश्चमसा इन्द्रपानाः ।

व्यंशुहि तर्पया काममेषा मथा मनो वसुदेयाय कृध्व

अपामतिष्ठद्वरुणह्वरं तमोऽन्तर्वृत्रस्य जठरेषु पर्वतः ।

अमीमिन्द्रो नद्यो बविणा हिता विश्वा अनुठाः प्रवणेषु जिघ्रते

स शेवृधमर्धे धा द्युन्नमस्मे महिं क्षत्रं जनाषाळिन्द्र तव्यम् ।

रक्षां च नो मघोनः प्राहि सूरिन् राये च नः स्वपत्या इषे धाः

(५५)

८ सव्य आहिरसः । इन्द्रः । जगती ।

द्विवश्विदस्य वरिमा वि पप्रथ इन्द्रं न मुह्य पृथिवी च न प्रति ।

भीमस्तुर्विष्माश्चर्षणिभ्य आतपः शिशीति वशं तेजसे न वंसगः

सो अर्णवो न नद्यः समुद्रियः प्रति गृष्णाति विश्विता वरीमभिः ।

इन्द्रः सोमस्य पीतये वृषायते सनात स युध्म ओजसा पनस्यते

त्वं तमिन्द्र पर्वतं न भोजसे महो नृम्णस्य धर्मणामिरज्यसि ।

प्र वीर्येण वृवताति चेकिते विश्वस्मा उग्रः कर्मणे पुरोहितः

स इदं वने नमस्युभिर्वचस्यते चारु जनेषु प्रभुवाण इन्द्रियम् ।

वृषा छन्दुर्भवति हर्यतो वृषा क्षेमेण धेनां मघवा यद्विन्वति

स इन्द्रमहानि समिथानि मज्जना कृणोति युध्म ओजसा जनेभ्यः ।

अधा च न भद दधति त्विषामत इन्द्राय वज्रं निघनिघ्नते वधम्

स हि श्रवस्युः सर्वनानि कृत्रिमा क्षमया वृधान ओजसा विनाशयन् ।

ज्योतीषि कृण्वन्नवृकाणि यज्यवे सर्वं सूक्तुः सतवा अपः सृजत

कानास मनः सोमपावन्नस्तु ते सर्वाश्वा हरीं वन्दनश्रुवा कृधि ।

यमिठासः सारथयो य इन्द्र ते न त्वा केता आ दम्नुवन्ति भूणीयः

अप्रक्षितं वसुं बिभर्षि हस्तयो-रपाह्णं सहस्तन्वि श्रुतो वधे ।

आवृतासोऽवृतासो न कर्तुमि-स्तनूषु ते कर्तव इन्द्र भूरयः

८ [२०] (६५९)

(५६)

६ सद्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

एष प्र पूर्वीरिव तस्य च्छिपो ऽत्यो न योषामुदयंस्त भुवर्णिः ।

वक्षं महे पाययते हिरण्यं रथमावृत्या हरियोगमृभ्वंसम् १

तं गृतयो नेमन्निषः परीणसः समुद्रं न संचरणे सनिष्यवः ।

पतिं वक्षस्य विवर्धस्य नू सहो गिरिं न वेना अधि रोह तेजसा २

स तुवर्णिर्महो अरेणु पौंस्ये गिरेर्भूष्टिर्न भ्राजते तुजा शवः ।

येन शुष्णं मायिनमायसो मदे दुध आभूषु रामयन्नि दामनि ३

देवी यदि तर्विषी त्वावृधोतय इन्द्रं सिषंक्त्युषसं न सूर्यः ।

यो धृष्णुना शवसा बाधते तम् इत्यति रेणुं बृहदहंरिष्वणिः ४

वि यत् तिरो धरुणमच्युतं रजो ऽतिष्ठिपो विव आतांसु बर्हणा ।

स्वर्माह्नि यन्मद इन्द्र हर्षाहन् वृत्रं निरपामौजो अर्णवम् ५

त्वं विवो धरुणं धिष ओजसा पृथिव्या इन्द्र सदेनेषु माहिनः ।

त्वं सुतस्य मदे अरिणा अपो वि वृत्रस्य समया पाप्यारुजः ६ [२१] (६६५)

(५७)

६ सद्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

प्र महिष्वाय बृहते बृहद्रथे सत्यशुष्माय तवसे मतिं भरे ।

अपामिव प्रवणे यस्य दुर्धरं राधो विश्वायु शवसे अपावृतम् १

अधं ते विश्वमनु हासविष्टय आपो निम्नेव सर्वना हविष्मन्तः ।

यत् पर्वते न समशीत हर्षत इन्द्रस्य वज्रः श्रथिता हिरण्ययः २

अस्मे भीमाय नमसा समध्वर उषो न शुभ्र आ भरा पर्नीयसे ।

यस्य धाम शवसे नामेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नायसे ३

ब्रूमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टु ये त्वारभ्य चरामासि प्रभूवसो ।

नहि त्ववन्धो गिर्वणो गिरः सघ्न क्षोणीरिव प्रति नो हयं तद् वचः ४ (६६९)

मूरिं त इन्द्र वीर्यं । तव स्मस्य—स्य स्तोतुर्मघवन् काममा पृण ।
 अनु ते धौर्वृहती वीर्यं मम इयं च ते पृथिवी नेम ओजसे
 त्वं तमिन् पर्वतं महामुनं वज्रेण वज्रिन् पर्वशश्वकर्तृथ ।
 अवांस्रजो निवृताः सर्तवा अपः सत्रा विश्वं दधिषे केवलं सहः ६ [२२] (६७१)

[एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० ५८-६४]

(५८)

९ नोघा गौतमः । अग्निः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

नू चित सन्नो जा अमृतो नि तुन्दते होता यद् दृतो अर्भवद् विवस्वतः ।
 वि साधिष्ठेभिः पृथिभी रजो मम आ देवताता हविषां विवासति
 आ स्वमघं युवमानो अजरं—स्तृष्वविष्यन्नतसेषु तिष्ठति ।
 अत्यो न पृष्ठं मुषितस्य रोचते दिवो न सानुं स्तनयन्नचिकदत्
 क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः पुरोहितो होता निवसो रयिषाळमर्यः ।
 रथो न विद्वज्जसान आयुषु व्यानुषगवायां देव ऋण्वति
 वि वातंजूतो अतसेषु तिष्ठते वृथा जुहूमिः सृण्यां तुविश्वणिः ।
 तृषु यक्ष्मे वनिनो वृषापसे कृष्णं त एम रुशद्रुमे अजर
 तर्पुर्जम्भो वन आ वातंचेदितो यूथे न साह्वौ अव वाति वंसंगः ।
 अभिषजन्नक्षितं पाजंसा रजः स्थातुश्चरथं मयते पतत्रिणः ५ [२३]

वृषुद्धा मृगवो मानुषेष्वा रयिं न चारुं सहव जनेभ्यः ।
 होतांरमग्ने अतिथिं वरंण्य मित्रं न शर्वं विद्याय जन्मने
 होतांर सप्त जुहोतु यजिष्ठं यं वाधतो वृणते अध्वरेषु ।
 अग्निं विश्वेषामरतिं वसूनां सपयामि प्रयंसा यामि रत्नम्
 अच्छिद्रा सूनो सहसो नो अघ स्तोतृभ्यो मित्रमहः शर्म यच्छ ।
 अग्नें गुणन्तमहंस उरुष्यो—जो नपात पूर्विरायसीभिः
 मवा वरुथं गुणते विभावो भवा मधवन् मधवन्त्याः शर्म ।
 उरुष्याग्ने अहंसो गुणन्तं प्रातमंश्च धियावंसुर्जगम्पात ९ [२४] (६८०)

(५९)

७ नोधा गौतमः । अग्निर्वैश्वानरः । त्रिष्टुप् ।

वया हृदग्ने अग्रयस्ते अन्ये त्वे विश्वे अमृता मादयन्ते ।	
वैश्वानर नाभिरसि क्षितीनां स्थूणेव जना उपमिद ययन्थ	१
मूर्धा विवो नाभिरग्निः पृथिव्या अथाभवदरती रोदस्योः ।	
तं त्वा देवासोऽजनयन्त देवं वैश्वानर ज्योतिरिदयाय	२
आ सूर्ये न रुमयो ध्रुवासो वैश्वानरे दधिरेऽग्ना वसूनि ।	
या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु या मानुषेष्वसि तस्य राजा	३
बृहती इव सूनवे रोदसी गिरो होता मनुष्योऽत्र न दक्षः ।	
स्वर्वते सत्यशुष्पाय पूर्वी वैश्वानराय नृतमाय यज्ञीः	४
विवश्चित् ते बृहतो जातवेदो वैश्वानर प्र रिरिचे महित्वम् ।	
राजा कृष्टीनामसि मानुषीणां युधा देवेभ्यो वरिवश्चकथ	५
प्र नू महित्वं वृषभस्य वोचं यं पूरवो वृत्रहणं सचन्ते ।	
वैश्वानरो दस्युमग्निर्जघन्वौ अधूनोत् काष्ठा अव शम्बरं मेत्	६
वैश्वानरो महिम्ना विश्वकृष्टिर्मरुद्वाजेषु यजतो विभावा ।	
शातवनेये शतिनीभिरग्निः पुरुणीये जरते सूनृतावान्	७ [२५] (६८७)

(६०)

५ नोधा गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वहिं यशसं विदथस्य केतुं सुप्राव्यं द्रुतं सद्योऽर्थम् ।	
द्विजन्मानं रयिमिव प्रशस्तं रातिं भरद् भुग्वि मातरिश्वा	१
अस्य शासुरुभयासः सचन्ते हविष्मन्त उशिजो ये च मर्ताः ।	
विवश्चित् पूर्वा न्यसावि होता ऽऽपृच्छ्यो विश्पतिर्विषु वेधाः	२
तं नव्यसी हृद् आ जायमानमस्मत् सुकीर्तिर्मधुजिह्वमश्याः ।	
यमृत्विजो वृजने मानुषासः प्रयस्वन्त आयवो जीजनन्त	३
उशिक् पावको वसुमानुषेषु वरेण्यो होताधायि विषु ।	
दधूना गृहर्पतिर्दम आ अग्निर्भुवद् रयिपती रयीणाम्	४ (६९१)

तं त्वा वयं पतिमग्ने रथीणां प्र शंसामो मतिभिर्गोतमासः ।

आशुं न वाजंभरं मर्जयन्तः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

५ [२६] (६९२)

(३१)

१६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्मा इदु प्र तवसे तुराय प्रयो न हर्मि स्तोमं माहिनाय ।

ऋचीषमायाधिगव ओह-मिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा

अस्मा हृदु प्रय इव प्र यंसि भराभ्याङ्गुं बाधे सुवृत्ति ।

इन्द्राय हृदा मनसा मनीषा प्रत्नाय पत्ये धियो मर्जयन्त

अस्मा इदु त्यमुपमं स्वर्पां भराभ्याङ्गपमास्येन ।

मंहिष्ठमच्छोक्तिभिर्मतीनां सुवृत्तिभिः^२ सूरिं वावृधच्चै

अस्मा इदं स्तोमं सं हिंनोमि रथं न तदेव तत्सिनाय ।

गिरिं च गिरिवाहसे सुवृत्ती-न्द्राय विश्वमिन्द्रं मेधिराय

अस्मा इदु सतिमिव श्रवस्ये-द्रायाकं जुह्वाइ समअे ।

वीरं दानाकसं वृन्दध्यं पुरां गूतश्रवसं इमांणाम्

୫ [୧୭]

अम्मा इदु त्वष्टा तक्षद् वज्रं स्वपस्तमं स्वयं रणाय ।

वृत्रम्यं चिद विदद येन ममं तुजन्नीशानस्तुजता कियेधाः

अस्येदु मातुः सर्वनेषु सद्यो महः पितुं पंपिवाश्चार्वन्ना ।

मुपायद् विष्णुः पचतं सहीयान् विध्यद् वराहं तिरो अद्रिमस्ता

अस्मा इदं ग्राहिचदं देवपत्नी-सिन्ध्यायार्कमहिहृत्य ऊवुः ।

परि द्यावापृथिवी जभ्र उर्वी नास्य ते महिमानं परि द्यः

अस्येव प्र रिंश्चे महित्वं विवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात् ।

स्वरालिन्द्रो दम आ विश्वगूतः स्वरिमन्द्रो ववक्षे रणाय

अस्येदेव शर्वसा गुपन्तं वि वृश्चद वज्रेण वृत्रमिन्दः ।

गा न त्राणा अघनीरमुश्च - वृभि श्रवो दावने सचेताः

१० [२८]

अस्येदु' त्वेषमा' रन्तु सिन्धुवः परि यद् वज्रेण सीमय'च्छत ।

ईशानकृद् वाशुधे दशस्यन् तूर्वतिथे गाधं तूर्वणिः कः

११ (७०३)

अस्मा इदु प्र भंरा तूतुजानो वृत्राय वज्रमीशानः कियेधाः ।	
गोनं पर्व वि रदा तिरश्चे—व्यन्नणीस्यपां चरध्वे	१२
अस्येदु प्र ब्रूहि पूर्व्याणि तुरस्य कर्माणि नव्य उरुधैः ।	
युधे यदिष्णान आयुधा—न्युघायमाणो निरिणाति शत्रून्	१३
अस्येदु भिया गिरयश्च हृह्या द्यावा च भूमां जनुषस्तुजेते ।	
उपो वेनस्य जोगुवान ओणि सद्यो भुवद वीर्याय नोधाः	१४
अस्मा इदु त्यदनु दाय्येषा—मेको यद वृत्रे भूरीशानः ।	
प्रेतंशं सूर्यं पस्युधानं सौवर्श्वे सुष्विमावदिन्द्रः	१५
एवा तं हारियोजना सुवृक्ती—न्द्र ब्रह्माणि गोतमासो अकृन् ।	
एषु विवपेशसं धियं धाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगध्यात्	१६ [२९] (७०८)

पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३१]

(६२)

१३ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र मन्महे शवसानाय शूष—मार्द्ध्वं गिवंणसे अङ्गिरस्वत् ।	
सुवृक्तिभिः स्तुवत ऋग्मियाया—ऽर्चांमार्कं नरे विश्रुताय	१
प्र वो महे महि नमो भरध्व—माङ्गर्ध्यं शवसानाय साम ।	
येना नः पूर्वे पितरः पवृज्ञा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अविन्दन्	२
इन्द्रस्याङ्गिरसां चेष्टौ विदत् सरमा तनयाय धासिम् ।	
बृहस्पतिर्मिनदद्रिं विदत् गाः समुस्रियाभिर्वावशन्त नरः	३
स सुदुभा स स्तुभा सप्त विप्रैः स्वरेणाद्रिं स्वयौई नवर्ग्वैः ।	
स्रण्युभिः फलिगमिन्द्र शक वलं रवेण दरयो दर्शयैः	४
गृणानो अङ्गिरोभिर्वस्म वि व—रुषसा सूर्येण गोभिरन्धः ।	
दि भूम्वा अप्रथय इन्द्र सानुं विवो रज उपरमस्तभायः	५ [१]

तदु प्रयक्षतममस्य कर्म वृष्मस्य चारुतममस्ति वंसः ।

उपहरे यदुपरा अपिन्वन् मध्वर्णसो नद्यश्चतस्रः ६

क्षिता वि वये सनजा सनीळे अयास्यः स्तवमानेभिर्कैः ।

यगो न मेने परमे व्योम—अधारयद् रोदसी सुदंसाः ७

(७१५)

सनाद दिवं परि भूमा विरूपे पुनर्भुवा युवती स्वेभिरेवैः ।	
कृष्णेभिर्ऋक्तोषा रुशन्ति—वर्षुभिः चरतो अन्यान्या ।	८
सनेमि सुख्यं स्वपस्यमानः सूनुर्दाधार शवसा सुदंसाः ।	
आमासु चिद दधिषे एकमन्तः पर्यः कृष्णासु रुशद् रोहिणीषु	९
सनात् सनीळा अवनीरवाता वता रक्षन्ते अमृताः सहोभिः ।	
पुरु सहस्रा जनयो न पत्नी—द्वेवस्यन्ति स्वसारो अह्रयाणम्	१० [२]
सनायुवो नमसा नव्यो अर्के—वसूयवो मतयो दस्म ददुः ।	
पतिं न पत्नीरुशतीरुशन्तं स्पृशन्ति त्वा शवसावन् मनीषाः	११
सनादेव तव रायो गर्भस्तौ न क्षीयन्ते नोप दस्यन्ति दस्म ।	
द्युमाँ असि क्रतुमाँ इन्द्र धीरः शिक्षा शचीवस्तव नः शचीभिः	१२
सनायते गोतम इन्द्र नव्य—मत्क्षद् ब्रह्म हरियोजनाय ।	
सुनीधाय नः शवसान नोधाः प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात्	१३ [३] (७२१)

(६३)

९ नोधा गौतमः । इन्द्रः । विन्दुप् ।

त्वं महौ इन्द्र यो ह शुष्मे—द्यावा जज्ञानः पृथिवी अग्ने धाः ।	
यन्द्र ते विश्वा गिरयश्चिदम्बा मिया हृह्वासः किरणा नैजन्	१
आ यन्द्री इन्द्र विवता वे—रा ते वज्रं जरिता बाह्वोर्धात् ।	
येनाविहर्यतकतो अमित्रान् पुरं हृष्णासि पुरुहूत पूर्वीः	२
त्वं सत्य इन्द्र धृष्णुरेतान् त्वमृभुक्षा नयस्त्वं पाद ।	
त्वं शुष्मा वृजने पृक्ष आणौ यूने कुत्साय द्युमते सचाहन्	३
त्वं ह त्यदिन्द्र चोद्रीः सखा वृत्रं यद् वज्रिन् वृषकर्मजुभ्नाः ।	
यन्द्र शूर वृषमणः पराचै—वि दस्युर्योनावकृतो वृथापाद	४
त्वं ह त्यदिन्द्रारिपण्यन् हृह्वास्यं चिन्मर्तानामजुष्टौ ।	
व्यस्मदा काष्ठा अवन्ते व—घनेव वज्रिद्व्यथिह्यमित्रान्	५ [४]
त्वां ह त्यदिन्द्राणिसातो स्वर्मीह्वे नर आज्ञा हवन्ते ।	
तव स्वधाव इयमा समर्थ ऊतिवाजेष्वतसाप्या भूत्	६
त्वं ह त्यदिन्द्र सप्त युध्यन् पुरो वज्रिन् पुरुकुत्साय ददः ।	
ब्रह्मिन् यत् सुदासे वृथा व—गंहो राजन् वरिवः पूरवे कः	७ (७२८)

त्वं त्वां नं इन्द्र देव चित्रा—मिषमापो न पीषयः परिज्मन् ।
 यया शूर प्रत्यस्मभ्यं यंसि त्वनमूर्जं न विश्वध क्षरं ध्ये ८
 अकारि त इन्द्र गोतमेभिर्वह्मण्योक्ता नमसा हरिभ्याम् ।
 सुपेशंसं वाजमा भरा नः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ९ [५] (७३०)

(६४)

१५ नोधा गौतमः । मरुतः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

वृष्णे शर्धाय सुमंस्त्राय वेधसे नोधः सुवृक्तिं प्र भरा मरुद्भयः ।
 अपो न धीरो मनसा सुहस्त्यो गिरः समक्षे विदथेष्वाभुवः १
 ते जज्ञिरे विव ऋष्यासं उक्षणां रुद्रस्य मर्या असुरा अरेपसः ।
 पावकासः शुचयः सूर्या इव सत्त्वानो न द्रप्सिनो घोरवपसः २
 युवानो रुद्रा अजरा अभोग्घनो ववशुरधिगावः पर्वता इव ।
 इह्वा चिद् विश्वा भुवनानि पार्थिवा प्र च्यावयन्ति विव्यानि मज्मना ३
 चित्रैरास्त्रिभिर्वपुषे व्यञ्जते वक्षःसु रुक्मां अधि येतिरे शुभे ।
 असेष्वेषां नि मिमृशुर्ऋष्टयः साकं जज्ञिरे स्वधया विवो नरः ४
 ईशानकृतो धुनयो रिशादसो वातान् विद्युतस्तविषीभिरकृत ।
 दुहन्त्यूर्धर्विव्यानि धूतयो भूमिं पिन्वन्ति पर्यसा परिञ्चयः ५ [६]

पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पर्यो घृतवदं विदथेष्वाभुवः ।
 अत्यं न मिहे वि नयन्ति वाजिन—मुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितम् ६
 महिषासो मायिनश्चित्रभानवो गिरयो न स्वतवसो रघुष्यदः ।
 मृगा इव हस्तिनः खादथा वना यदारुणीषु तविषीरयुग्धवम् ७
 सिंहा इव नानदति प्रचेतसः पिशा इव सुपिशो विश्ववेदसः ।
 क्षपो जिन्वन्तः पृषतीभिर्ऋष्टिभिः समित स्वाधुः शवसाहिमन्यवः ८
 रोदसी आ वदता गणश्रियो नृषांचः शूराः शवसाहिमन्यवः ।
 आ वन्धुरेष्वमतिर्न दर्शता विद्युन्न तस्थी मरुतो रथेषु वः ९
 विश्ववेदसो रयिभिः समोकसः संमिश्लासस्तविषीभिर्विराजिनः ।
 अस्तार इषुं दधिरे गर्भस्त्यो—रनन्तशुष्मा वृषं खादयो नरः १० [७] (७३०)

हिरण्ययेभिः प्रविभिः पयोवृध उजिघ्नन्त आपथ्योऽं न पर्वतान् ।	
मखा अयासः स्वसृतो ध्रुवच्युतो दुधकृतो मरुतो भ्राजदृष्टयः	११
वृधुं पावकं वनिनं विचर्षणिं रुद्रस्य सूनू हवसा गृणीमसि ।	
रजस्तुरं तवसं मारुतं गण—मृजीपिणं वृषणं सश्वत श्रिये	१२
प्र नू स मर्तः शवसा जनां अतिं तस्थौ व ऊती मरुतो यमावत ।	
अर्वद्विवाजं भरते धना नृभि—गपृच्छयं क्रतुमा क्षेति पुष्यति	१३
चकृत्यं मरुतः पृतसु दुदरं द्युमन्तं शुष्मं मघवत्सु धत्तन ।	
धनस्पृतमुक्थ्यं विश्वचर्षणिं तोकं पुष्येम तनयं शतं हिमाः	१४
नू छिरं मरुतो वीरवन्त—मृतीषाहं रयिमस्मासुं धत्त ।	
सहस्रिणं शतिनं शूशुवासं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्	१५ [८] (७४५)

(६५)

[द्वादशोऽनुवाकः ॥१२॥ सू० ६५-७३]

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

पश्वा न तायुं, गुहा चर्तन्तं नमो युजानं, नमो वहन्तम्	१
सजोषा धीराः, पदैरनु ग्म—क्षुप त्वा सीवन्, विश्वे यजत्राः ॥१॥	२
कृतस्य वेवा, अनु वता गु—भुवत् परिहिर्योर्न भूम	३
वर्धन्तीमार्षः, पन्वा सुशिश्वि—मृतस्य योना, गर्भे सुजातम् ॥२॥	४
पुष्टिर्न र्णवा, क्षितिर्न पृथ्वी गिरिर्न भुजम्, क्षोत्रो न शंभु	५
अत्यो नाज्मन्, त्सर्गप्रतक्तः सिन्धुर्न क्षोत्रः, क ई वराते ॥३॥	६
जामिः सिन्धूनां, भ्रातृव स्वसा—मिभ्यान्न राजा, वनान्यसि	७
यद् वातजूतो, वना व्यस्था—वृग्निहं दानि, रोमां पृथिव्याः ॥४॥	८
श्वसित्यप्सु, हंसो न सीवन् कत्वा चेतिष्ठो, विशामृषभुत्	९
सोमो न वेधा, कृतप्रजातः पशुर्न शिश्वा, विभुर्दूरेमाः ॥५॥	१० [९] (७५५)

(६६)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

रथिर्न चित्रा, सरो न संह—गापुर्न प्राणो, नित्यो न सूनः	१
तव्या न भृर्णिर्वना सिषक्ति पयो न धेनुः, शुचिर्विभावा ॥१॥	२
शुधाश् क्षेममोको न र्णवो यवो न पको, जेता जनानाम्	३ (७५८)

ऋषिर्न स्तुभ्यां, विश्वु प्रशस्तो वाजी न प्रीतो, वयो दधाति ॥२॥	४
दुरोकशोचिः, क्रतुर्न नित्यो जायेव योनावरं विश्वस्मै	५
चित्रो यदभ्राद्, ह्येतो न विश्वु रथो न रुक्मी, त्वेषः समत्सु ॥३॥	६
सेनेव सृष्टामं दधात्य-स्तुर्न विद्युत, त्वेषप्रतीका	७
यमो ह जातो, यमो जर्नित्वं जारः कुनीनां, पतिर्जनीनाम् ॥४॥	८
ते वश्रारथा, वयं वसत्या-स्तं न गावो, नक्षन्त हन्द्रम्	९
सिन्धुर्न क्षोवः, प्र नीचिरीनो-न्नवन्त गावः, स्वर्हशीके ॥५॥	१०[१०](७६५)

(६७)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

वनेषु जायुर्मतेषु मित्रो वृणीते श्रुष्टिं, राजेवाजुयम्	१
क्षेमो न साधुः, क्रतुर्न भद्रो भुवत् स्वाधी, हर्ता हव्यवाद् ॥१॥	२
हस्ते दधानो, नृम्णा विश्वा-न्यमं देवान् धाद्, गुहा निपीदन्	३
विदन्तीमत्र, नरो धियं धा दृढा यत् तृष्टान्, मन्त्रा अशंसन् ॥२॥	४
अजो न क्षां, वाधारं पृथिवीं तस्तम्भ द्यां, मन्त्रेमिः सत्येः	५
प्रिया पदानि, पश्वो नि पाहि विश्वायुरग्ने, गुहा गुहं गाः ॥३॥	६
य ई चिकेतु, गुहा भवन्त-मा यः सुसावु, धाराभूतस्य	७
वि ये चूतन्पृता सपन्त आदिद् वसूनि, प्र ववाचास्मै ॥४॥	८
वि यो वीरुत्सु, रोधन्महिव्यो-त प्रजा, उत प्रसूध्वन्तः	९
चित्तिरपां, दमे विश्वायुः सद्येव धीराः, संमार्य चक्रुः ॥५॥	१०[११](७७५)

(६८)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

श्रीणञ्चपं स्थाद्, दिवं भुरण्युः स्थातुश्चरधमकून् व्युर्णोत्	१
परि यदेषामेको विश्वेषां भुवद् देवो, देवानां महित्वा ॥१॥	२
आदित ते विश्वे, क्रतुं जुषन्त शुष्काद् यद् देव, जीवो जनिष्ठाः	३
भर्जन्त विश्वे, देवत्वं नाम क्रतं सपन्तो, अमृतमेवैः ॥२॥	४
क्रतस्य प्रेषा, क्रतस्य प्रीति-विश्वायुर्विश्वे, अपांसि चक्रुः	५
यस्तुभ्यं दाशाद्, यो वा ते शिक्षात तस्मै चिकित्वान्, रयिं दयस्व ॥३॥	६ (७८१)

होता निषत्तो, मनोरपत्ये स चित्रवासां, पतीं रयीणाम्	७
इच्छन्त रेतो, मिथस्तनूषु सं जानतु स्वैर्दक्षैर्मूराः ॥४॥	८
पितुर्न पुत्राः, कर्तुं जुषन्त श्रोषन् ये अस्य, शासं तुरासः	९
वि रायं और्णोद, दुरः पुरुशुः पिपेक्ष नाकं, स्तुभिर्दमूनाः ॥५॥	१० [१२] (७८५)

(६९)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

शुकः शुशुक्लौ, उषो न जारः पुषा संमीची, विवो न ज्योतिः	१
परि प्रजातः, कत्वा बभूथ भुवो वृवानां, पिता पुत्रः सन् ॥१॥	२
वृधा अहंती, अग्निर्विजान-ब्रूधर्न गोनां, स्वाद्यां पितृनाम्	३
जने न शेव, आहूयः सन् मध्ये निषत्तो, रण्वो दुरोणे ॥२॥	४
पुत्रो न जातो, रण्वो दुरोणे वाजी न प्रीतो, विशो वि तारीत	५
विशो यदह्ने, नृमिः सनीळा अग्निर्देवत्वा, विश्वान्यश्याः ॥३॥	६
नकिट एता, वृता मिनन्ति नृभ्यो यदुभ्यः, श्रुष्टिं चकथं	७
तत तु ते दंसो, यदहन्तस्माने-नृभिर्यद युक्तो, विवे रपांसि ॥४॥	८
उषो न जारो, विभावोसः संज्ञातरुपश्चिकेतदस्मै	९
त्मना बहन्तो, वुरो व्यृण्वन् नवन्त विश्वे, स्वर्हर्षीके ॥५॥	१० [१३] (७९५)

(७०)

११ पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

वनेम पूर्वरीयो मनीषा अग्निः सुशोको, विश्वान्यश्याः	१
आ देवानि, वृता चिकित्वा-ना मानुषस्य, जनस्य जन्म ॥१॥	२
गर्भो यो अपां, गर्भो वनानां गर्भश्च स्थातां, गर्भश्चरथाम्	३
अद्रीं चिदस्मा, अन्तर्दुरोणे विशां न विश्वो, अमृतः स्वाधीः ॥२॥	४
स हि क्षपावी, अग्नी रयीणां दाशद यो अस्मा, अरं सूक्तेः	५
एता चिकित्वा, भूमा नि पाहि वृवानां जन्म, भर्ताश्च विद्वान् ॥३॥	६
वर्धन्यं पूर्वीः, क्षपो विरूपाः स्थातुश्च रथमृतप्रवीतम्	७
अराधि होता, स्वर्निर्पतः कृण्वन् विश्वान्यपांसि सत्या ॥४॥	८
गोषु प्रशस्ति, वनेषु धिषे भरन्त विश्वे, बलिं स्वर्णः	९ (८०४)

वि त्वा नरः, पुरुत्रा सपर्यन् पितुर्न जिवेवि वेदे भरन्त ॥ ५ ॥	१०
साधुर्न गृध्नुरस्तेव शूरो यातंव भीमस्त्वेषः समन्सु ॥ ६ ॥	११ [१४] (८०६)

(७१)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उप प्र जिन्वन्नृशतीरुशन्तं पतिं न नित्यं जनयः सनीळाः ।	
स्वसारः श्यात्रीमरुषीमजुषञ् चित्रमुच्छन्तीमुषमं न गावः	१
वीळु चिद दृक्का पितरो न उक्थै रद्वि रुजन्नङ्गिरसो रथेण ।	
चकुर्दिवो बृहतो गातुमस्मे अहः स्वर्विविदुः केतुमुग्धाः	२
दधन्त धनयन्नस्य धीति मादितृषो दिधिष्वो विमृत्राः ।	
अनृष्यन्तीरुपसो यन्त्यच्छां देवाञ्जन्म प्रयसा वर्धयन्तीः	३
मथीद् यदीं विभृतां मातृगिवा गृहेगृहे ग्येतो जेन्यो भूत् ।	
आकीं राजे न सहीयसे सचा सत्रा दूत्यं मृगवाणो विवाय	४
महे यत् पित्र ई रसं विवे क रवं त्सरत् पुश्रन्यश्चिक्त्वान् ।	
सृजदस्ता धृषता दिद्युमस्मे स्वायां देवो दुहितरि त्विषि धान्	५ [१५]
स्व आ यस्तुभ्यं दम आ विभाति नमो वा दाशादुशतो अनु द्यून् ।	
वर्धो अग्ने वयो अस्य द्विवर्हा यासद् राया सरथं यं जुनामि	६
अग्निं विश्वा अग्निं पृक्षः सचन्ते समुद्रं न स्रवतः मम युहीः ।	
न जामिभिर्वि चिकिते वयो नो विदा देवेषु प्रमति चिक्त्वान्	७
आ यद्विषे नृपतिं तेज आनद् द्युचि रेतो निषिक्तं द्यौरमीकं ।	
अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाध्वं जनयत सूदयच्च	८
मनो न योऽध्वनः सद्य एत्येकः सत्रा सूरौ वस्व ईड्ये ।	
राजाना मित्रावरुणा सृपाणी गोषु प्रियममृतं रक्षमाणान्	९
मा नो अग्ने सख्या पित्र्याणि प्र मर्षिष्ठा अग्निं विदुष्कविः सन् ।	
नभो न रूपं जस्मिना मिनाति पुरा तस्यां अभिगस्तेरधीहि	१० [१६] (८१६)

(७२)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि काव्या वेधसः शश्वत्स्कृ हस्ते दधानो नयीं पुरुषिण ।	
अग्निर्भुवद् रयिपती रयीणां सत्रा चक्राणो अमृतानि विश्वा	१ (८१७)

अस्मे वत्सं परि षन्तं न विन्द—निच्छन्तो विश्वे अमृता अमूराः ।
 भ्रमयुवः पद्वयो धियंथा—स्तस्थुः पदे परमे चार्वयेः २
 तिस्रो यदग्ने श्रवस्त्वामिच्छन्ति घृतेन शुचयः सपर्यान् ।
 नामानि चिद् दधिरे यज्ञियान्य—सूदयन्त तन्वः सुजाताः ३
 आ रोदसी बृहती वेर्विद्वानाः प्र रुद्रिया जधिरे यज्ञियांसः ।
 विदन्मर्तो नमर्धिता चिकित्वा नग्निं पदे परमे तस्थिवांसम् ४
 संजाताना उप सीदन्नाभिजु पत्नीवन्तो नमस्यं नमस्थन् ।
 रिंक्रांसस्तन्वः कृण्वत स्वाः सखा सद्युर्निमिषि रक्षमाणाः ५ [१७]

त्रिः सप्त यद् गुह्यानि त्वे इत् पदाविबृन्निहिता यज्ञियांसः ।
 तेर्भा रक्षन्ते अमृतं सजोषाः पशूश्च स्थातृश्चरथं च पाहि ६
 विद्वाँ अग्ने वयुनानि क्षितीनां व्यानुषक् हुरुधो जीवसे धाः ।
 अन्तर्विद्वाँ अध्वनो देवयाना नतन्दो द्रुतो अमवो हविर्वाद् ७
 स्वाध्वो द्विव आ सप्त यद्वा रायो दुरो व्युतज्ञा अजानन् ।
 विदद् गव्यं सरया हृद्भूमि येना नु कं मानुषी भोजते विद् ८
 आ ये दिश्वा स्वपत्यानि तस्थुः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुम् ।
 मृहा महद्भिः पृथिवी वि तस्थे माता पुत्रैरदिर्धायसे वेः ९
 अधि श्रियं नि दधुश्चारुमस्मिन् किं वो यदक्षी अमृता अकृण्वन् ।
 अर्धं क्षरन्ति सिन्धवो न सृष्टाः प्र नीचीरग्ने अरुपीरजानन् १० [१८] (८२६)

(७३)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । विष्टुप् ।

रयिनं यः पितृवित्तो वयोधाः सुप्रणीतिश्चिकितुषो न शासुः ।
 स्योनशीरतिथिर्न प्रीणानो होतव सद्य विधतो वि तारीत १
 वेवो न यः सविता सत्यमन्मा कत्वा निपाति वृजनांनि विश्वा ।
 पुरुषस्तो अमतिर्न सत्य आत्मेव शैवो दिधिषाप्यो भूत २
 वयो न यः पृथिवी विश्वधाया उपक्षेति हितमित्रो न राजा ।
 पूरुःसद्यः शर्मसवो न धीरा अन्ववद्या पतिजुष्टे नारी ३ (८२९)

तं त्वा नरो दम आ नित्यमिन्द्र—मग्ने सचन्त क्षितिषु ध्रुवासु ।

अधि द्युम्नं नि दधुर्भूर्यस्मिन् मवा विश्वार्युधैरुणो रयीणाम् ४

वि पृक्षो अग्ने मघवानो अश्व्यु—र्वि सूरयो ददता विश्वमायुः ।

सनेम वाजं समिथेष्वर्यो भागं देवेषु श्रवसे दधानाः ५ [१९]

ऋतस्य हि धेनवो वावसानाः स्मदृग्भीः पीपयन्त द्युभक्ताः ।

परावतः सुप्रति भिक्षमाणा वि सिन्धवः समया ससुरदिम् ६

त्वे अग्ने सुप्रति भिक्षमाणा विवि श्रवो दधिरे यजियासः ।

नक्ता च चक्रुरुषसा विरूपे कृष्णं च वर्णामरुणं च सं धुः । ७

यान् राये मरान्तसुपूदो अग्ने ते स्याम मघवानो वयं च ।

छायेषु विश्वं भुवनं सिसक्षया—पमिवान् रोदसी अन्तरिक्षम् ८

अर्धद्विग्रे अर्वातो नृभिर्नृन् वीरैर्वीरान् वनुयामा त्वोताः ।

ईशानासः पितृवित्तस्य राये वि सूरयः शतहिमा नो अश्व्युः ९

एता ते अग्न उचथानि वेधो जुष्टानि सन्तु मनसे हृदं च ।

शकेम रायः सुधुरो यमं ते ऽधि श्रवो देवमर्क्तं दधानाः १० [२०] (८३६)

(७४)

[त्रयोदशोऽनुवाकः ॥१३॥ सू० ७४-८४]

१. गान्तमो गहगणः । अभिः । गायत्री ।

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्रये । आरे अस्मे च शृण्वते १

यः स्नीहितीषु पूर्यः सँजग्मानासु कृष्टिषु । अरक्षद द्राशुषे गयम् २

उत कुर्वन्तु जन्तव उदग्निर्वृत्रहाजनि । धनेजयो रणेरणे ३

यस्य दूतो असि क्षये वेपि हव्यानि वीतये । वस्मत् कृणोष्वध्वरम् ४

तमित सुहव्यमङ्गिरः सुदेवं सहसो यहो । जना आहुः सुवर्हिषम् ५ [२१]

आ च वहासि ताँ इह देवाँ उप प्रशस्तये । हव्या सुश्वन्द्र वीतये ६

न योरुपद्विदरश्यः शृण्वे रथस्य कच्चन । यदग्ने यासि दूष्यम् ७

त्वोतो वाज्यद्वयो ऽभि पूर्वस्मादपरः । प्र द्राश्वो अग्ने अस्थात् ८

उत द्युमत सुवीर्यं बृहदग्नं विवाससि । देवेभ्यो देव द्राशुषे ९ [२२] (८४५)

(७५)

१ गोतमो राहूगणः । अग्निः । गायत्री ।

जुषस्व सप्रथस्तमं वचो देवप्सरस्तमम् । हव्या जुह्वान आसनि	१
अथा ते अङ्गिरस्तमाग्नें वेधस्तम प्रियम् । वोचेम ब्रह्म मानसि	२
कस्ते जामिर्जनाना मग्ने को दाश्वध्वरः । को ह कस्मिन्नसि श्रितः	३
त्वं जामिर्जनाना मग्ने मित्रो असि प्रियः । सखा सखिभ्य इड्यः	४
यजा नो मित्रावरुणा यजा देवाँ ऋतं ब्रूत । अग्ने यक्षि स्वं दमम्	५ [२३] (८५०)

(७६)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

का त उपेतिर्मनसो वराय भुवदग्ने शंतमा का मनीषा ।	
को वा यज्ञैः परि दक्षं त आप केन वा त मनसा दाशेम	१
एह्यग्र इह हाता नि पीदा दक्ष्यः सु पुंगुता भवा नः ।	
अवतां त्वा रोदसी विश्वमिन्वे यजां महे सौमनसाय देवान	२
प्र सु विश्वान् रक्षसो धक्ष्यन् भवा यज्ञानामभिगन्तिपावा ।	
अथा वह सोमपतिं हरिभ्या मातिध्यमस्मै चकृमा मुदात्रं	३
प्रजावता वचसा वह्निगसा ऽऽ च हव नि च सन्मीह देवेः ।	
वेधि होत्रमुत पात्रं यजत्र बोधि प्रयन्तर्जनितर्वसूनाम्	४
यथा विप्रस्य मनुषो हविर्भिर्देवाँ अयजः कविभिः कविः मन् ।	
पुवा होतः सत्यतृ त्वमद्याग्ने मन्द्रया जुहा यजस्व	५ [२४] (८५५)

(७७)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

कथा दाशमाग्रये कार्स्मै देवजृष्टोच्यते भामिने गीः ।	
यो मन्यैष्वमृतं कृतावा होता यजिष्ठ इत कृणोति देवान्	१
यो अध्वरेषु शंतम कृतावा हाता तम् नमोभिग कृणुध्वम् ।	
अग्रियद् वेर्मतीय देवान्स चा बोधाति मनसा यजाति	२
स हि क्रतुः स मर्यः स साधु मित्रो न भूदद्भुतस्य रधीः ।	
तं मेधेषु प्रथमं देवयन्ती विंश उप ब्रुवते दूरममारीः	३ (८५८)

स नो नृणां नृतमो रिशादा अग्निर्गिरिऽवंसा वेतु धीतिम् ।

तनां च ये मघवानः शर्विष्ठा वाजप्रमृता इषयन्त मन्मं ४

एवाग्निर्गोतमेभिर्ऋतावा विप्रैर्मिस्मतां ज्ञातवेदाः ।

स एषु द्युम्नं पीपयन् स वाजं स पृष्टिं यानि जोषमा चिक्त्वान् ५ [२५] (८६०)

(७८)

५ गोतमो राहृगणः । अग्निः । गायत्री ।

अभि त्वा गोतमो गिरा जातवेदो विचर्यणे । द्युम्नैरभि णोनुमः १

तमु त्वा गोतमो गिरा गयस्क्रामो दुवस्यति । द्युम्नैरभि णोनुमः २

तमु त्वा वाजसातमं मङ्गिरस्वद्ध्वामहं । द्युम्नैरभि णोनुमः ३

तमु त्वा वृत्रहन्तमं यो दस्युं गवधूनुषे । द्युम्नैरभि णोनुमः ४

अवोचाम रहृगणा अग्रये मधुसद वचः । द्युम्नैरभि णोनुमः ५ [२६] (८६५)

(७९)

१२ गोतमो राहृगणः । १-३ अग्निः मध्यमोऽग्निर्वाः ४-१२ अग्निः । १-३ त्रिष्टुप्ः
४-६ उष्णिक्ः ७-१२ गायत्री ।

हिरण्यकेशो रजसो विसारे ऽहिर्धुनिवांत इव धर्जीमान् ।

शुचिभ्राजा उषसो नवैवा यशस्वतीरपस्युवो न सत्याः १

आ ते सुपर्णा अभिनन्तै एवैः कृष्णो नोनाव वृषभो यद्वीदम् ।

शिवाभिर्न स्मर्यमानाभिरागात पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यभ्रा २

यदीमृतस्य पर्यसा पियानो नयन्नृतस्य पृथिभी रजिष्ठैः ।

अर्यमा मित्रो वरुणः परिज्मा त्वचं पृश्नन्त्युपरस्य योनौ ३

अग्ने वाजस्य गोमत ईशानः सहसो यहो । अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ४

स ईशानो वसुष्कवि-रग्निरीळेन्यो गिरा । रेवदुस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ५

क्षपो राजन्नत तमना-ग्ने वस्तोरुतोषसः । स तिम्रजम्भ रक्षसो दह प्रति ६ [२७]

अवां नो अग्र ऊतिभिर्-गायत्रस्य प्रभ्रमणि । विश्वांसु धीषु वन्द्य ७

आ नो अग्रे रयिं भर सत्रासाहं वरंण्यम् । विश्वांसु पुत्सु दुष्टरम् ८

आ नो अग्रे सुचेतुनां रयिं विश्वायुषोषसम् । माडीकं धेहि जीवसे ९ (८७४)

प्र पूतास्तिग्मशोचिषे वाचां गोतमाग्रयं । भरस्व सुम्नयुर्गिरः १०
यो नो अग्रेऽभिदासत्यन्ति दूरे पदीष्ट सः । अस्माकमिदं वृधे भव ११
सहस्राक्षो विचर्यणि रघी रक्षांसि संधति । होता गृणीत उक्थ्यः १२ [२८] (८७७)

(८०)

१६ गान्तमो राहगणः । इन्द्रः, १६ इन्द्रः, (अथवा, मनुः दस्यङ् च) । पंक्तिः ।

इथा हि सोम इन्मदं वृद्धा चकार वर्धनम् ।
अविष्ट वज्रिजो जसा पृथिव्या निः शशा अहि-मर्चन्ननु स्वराज्यम् १
स त्वामदुद् वृषा मनुः सोमः श्येनाभृतः सुतः ।
येता वृत्रं निरुद्धया जघन्थ वज्रिजो जसा — रचन्ननु स्वराज्यम् २
प्रेह्यभीहि धृष्णुहि न ते वज्रो नि रसते ।
इन्द्रं नृम्णं हि ते शत्रो हनो वृत्रं जया अपो रचन्ननु स्वराज्यम् ३
निरिन्द्र भूम्या अधि वृत्रं जघन्थ निर्विवः ।
सृजा मरुत्वतीरव जीवधन्या इमा अपो रचन्ननु स्वराज्यम् ४
इन्द्रो वृत्रस्य दोधतः सानु वज्रेण हीक्षितः ।
अभिक्रम्याव जिघ्रते ऽपः समीप्य चोदय — रचन्ननु स्वराज्यम् ५ [२९]
अधि सानो नि जिघ्रते वज्रेण शतपर्वणा ।
मन्दान इन्द्रो अन्धसः सखिभ्यो गातुमिच्छ — रचन्ननु स्वराज्यम् ६
इन्द्रं तुभ्यमिदं द्विवो ऽनुसं वज्रिन् वीर्यम् ।
यद्ध त्वं मायिनं मुगं तमु त्वं माययावधी — रचन्ननु स्वराज्यम् ७
वि ते वज्रासो अस्थिर-त्रवति नाव्या उ अनु ।
महत् त इन्द्र वीर्यं बाह्यास्ते बलं हित — रचन्ननु स्वराज्यम् ८
महर्षं साकर्मचतु परि होमत विशतिः ।
शतेनमन्यनानवु — रिन्द्राय ब्रह्मोद्यत — रचन्ननु स्वराज्यम् ९
इन्द्रो वृत्रस्य तविषीं निरहन्त्सहसा सहः ।
महत् तदस्य पौंस्थं वृत्रं जघन्वा अमृज — रचन्ननु स्वराज्यम् १० [३०]
इमे चित् तव मन्यव वपंत भियसा मही ।
यदिन्द्र वज्रिजो जसा वृत्रं मरुत्वा अवधी — रचन्ननु स्वराज्यम् ११ (८८८)

न वेपसा न तन्यते—न्द्रं वृत्रो वि वीमयत ।	
अभ्येनं वज्रं आयसः सहस्रभृष्टिरायता—चंन्ननुं स्वराज्यम्	१२
यद् वृत्रं तव चाशनिं वज्रेण समयाधयः ।	
अहिमिन्द्र जिघांसतो विवि ते बद्धे शवो ऽचंन्ननुं स्वराज्यम्	१३
अमिष्टने ते अद्रिवो यत स्था जगच्च रेजते ।	
त्वष्टां चित तव मन्यव इन्द्रं वेविज्यते मिया—चंन्ननुं स्वराज्यम्	१४
नहि नु यादधीमसी—न्द्रं को वीर्या परः ।	
तस्मिन्नुष्णमुत कतुं त्रैवा ओजांसि सं दधुर—चंन्ननुं स्वराज्यम्	१५
यामथर्वा मनुष्यिता वृध्यद् धियमन्वत ।	
तस्मिन् ब्रह्माणि पूर्वथे—न्द्रं उक्था समग्मता—चंन्ननुं स्वराज्यम्	१६ [३१] (८९३)

— ३०५५ —

(८९)

षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२]

१. गानमो राहगणः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

इन्द्रो मदाय वावृधे शर्वसे वृत्रहा नृभिः ।	
तस्मिन्महत्स्वाजिषु—तेमर्मे हवामहे	स वाजेषु प्र नोऽविषत्
असि हि वीरु सेन्यो ऽसि भूरि परावृदिः ।	१
असि वृभस्य चिद् वृधो यजमानाय शिक्षसि	सुन्यते भूरि ते वसु
यदुदीरते आजयो धृष्णवे धीयते धना ।	२
युक्ष्वा मवृच्युता हरी कं हनः कं वसौ दधो	ऽस्माँ इन्द्र वसौ दधः
कत्वा महौ अनुष्वधं भीम आ वावृधे शर्वः ।	३
भ्रिय ऊष्व उपाकयो—नि शिमी हरिवान् दधे	हस्तयोर्वज्रमायसम्
आ पप्रौ पार्थिव रजो बद्धे रोचना विवि ।	४
न त्वावाँ इन्द्र कश्चन न जातो न जनिष्यते	ऽति विश्वं ववक्षिथ
	५ [१]
यो अर्यो मर्तभोजनं पराददाति काशुषे ।	
इन्द्रो अस्मभ्यं शिक्षतु वि भजा भूरि ते वसु	भक्षीय तव गधसः
मदेमत्रे हि नो वृदि—युथा गवामृजुकतुः ।	६
सं गृभाय पुरु शतो—भयाहस्त्या वसु	शिशीहि राय आ भर
	७ (९००)

मादयस्व सुते सचा शवसे शूर राधसे ।

विद्या हि त्वां पुरुषसु मुप कामान्त्समृज्यहे ५थां नोऽविता भव

८

एते तं इन्द्र जन्तवो विश्वं पुप्यन्ति वार्यम् ।

अन्तर्हि ख्यो जनानां मर्यो वेदो अदाशुपां तेषां नो वेद आ भर

९ [२] (१०२)

(८२)

६ गोतमो राहगणः । इन्द्रः । पंक्तिः । ६ जगती ।

उपो षु शृणुही गिरो मघवन् मातथा इव ।

यदा नः सूनतावतः कर् आदुर्धयास इद योजा न्विन्द्र ते हरीं

१

अक्षन्नमीमदन्त ह्यव प्रिया अधूषत ।

अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविठया मृती योजा न्विन्द्र ते हरीं

२

सुसंहशं त्वा वयं मघवन वन्दिषीमहि ।

प्र नूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो याहि वशं अनु योजा न्विन्द्र ते हरीं

३

स या तं वृषणं स्थ मधि तिष्ठाति गोविदम्

यः पात्रं हागियोजनं पूर्णमिन्द्र चिकेतति योजा न्विन्द्र ते हरीं

४

युक्तन्ते अस्तु दक्षिण उत सव्यः शतक्रतो ।

तेन जायामुप प्रियां मन्वानो याह्यन्धसो योजा न्विन्द्र ते हरीं

५

युनज्मि ते ब्रह्मणा केशिना हरी उप प्र याहि दधिषे गर्भस्त्वयोः ।

उत त्वां सुतासां रभसा अमन्दिषुः पूषण्वान् वज्रिन्त्समु पन्त्यामदः

६ [३] (१०८)

(८३)

६ गोतमो राहगणः । इन्द्रः । जगती ।

अश्वावति प्रथमो गोषु गच्छति सुप्रावीरिन्द्र मर्त्यस्तवोतिभिः ।

तमित पृणक्षि वसुना भवीयसा सिन्धुमापो यथाभितो विचेतमः

१

आपो न देवीरूपं यन्ति होत्रियं सवः पश्यन्ति विततं यथा रजः ।

प्राचेर्दुवासः प्र णयन्ति देवयुं ब्रह्मप्रियं जोषयन्ते वृग इव

२

अधि द्वयोर्दधा उक्थ्यं वचो यतश्रुचा मिथुना या संपुर्यतः ।

असंयतो ब्रूते ते क्षेति पुप्यन्ति भद्रा शक्तिर्यजमानाय सुन्वते

३

(१११)

आवृद्धिराः प्रथमं दधिरे वयं इन्द्राग्रयः शम्या ये सुकृत्यया ।	
सर्वं पुणेः समविन्दन्त भोजनं मश्वावन्तं गोमन्तमा पशुं नरः	४
यज्ञैरथर्वा प्रथमः पथस्तति ततः सूर्यो वतपा वेन आजनि ।	
आ गा आजिदुशाना काव्यः सचा यमस्य जातममृतं यजामहे	५
बहिर्बा यत् स्वपत्याय वृज्यते ऽको वा श्लोकमाघोषते दिवि ।	
ग्रावा यन्न वर्दति कारुरुक्ष्यः । स्तस्येदिन्द्रो अभिषित्वेषु रणयति	६ [४] (९१४)

(८४)

२० गेत्तमो राहूगणः । इन्द्रः । १-६ अनुष्टुप् ७-९ उष्णिक् १०-१२ पंक्तिः ।
१३-१५ गायत्री १६-१८ त्रिष्टुप् (प्रगायः=) १९ बृहती २० सतोबृहती ।

असावि सोम इन्द्र ते शविष्ठ पृष्णवा गंहि ।	
आ त्वा पृणस्त्विन्द्रियं रजः सूर्यो न रश्मिभिः	१
इन्द्रमिन्द्रो बहूतो ऽप्रतिपृष्टशवसम् ।	
ऋषीणां च स्तुतीरुप यज्ञं च मानुषाणाम्	२
आ तिष्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्माणा हर्षी ।	
अर्वाचीनं सु ते मनो ग्रावा कृणोतु वृन्तना	३
इममिन्द्र तुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदम् ।	
शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरन् धारां क्रतस्य सादने	४
इन्द्राय नूनमर्चतो दधानि च ब्रवीतन ।	
सुता अमत्पुत्रिन्द्वो ज्येष्ठं नमस्यता सहः	५ [५]

नकिद्वद रथीतरो हरी यदिन्द्र यच्छमे ।	
नकिद्वानु मज्जना नकिः स्वश्वं आनशे	६
य एक इद विदयते वसु मर्ताय दाशुषे ।	
ईशानो अप्रतिष्कृत इन्द्रो अङ्ग	७
कदा मर्तमराधसं पदा क्षुम्पामिव स्फुरत ।	
कदा नः शुश्रुवद गिर इन्द्रो अङ्ग	८ (९२२)

यश्चिद्धि त्वा बहुभ्य आ सुतावाँ आविवांसति ।

उग्रं तत पत्यते शव इन्द्रो अङ्ग

९

स्वादोरिन्धा विप्रवतो मध्वः पिबन्ति गौर्यः ।

या इन्द्रेण स्यावरी-वृष्णा मदन्ति शोभसे वस्वीरनु स्वराज्यम्

१० [६]

ता अस्य पुशनायुवः सोमं श्रीणान्ति पृथ्वयः ।

मिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रं हिन्वन्ति सार्यकं वस्वीरनु स्वराज्यम्

११

ता अस्य नर्मसा सहः सपर्यन्ति प्रचेतसः ।

प्रतान्यस्य सश्चिरे पुरुणि पूर्वचित्तये वस्वीरनु स्वराज्यम्

१२

इन्द्रो दधीचो अस्थभि-वृत्राण्यप्रतिष्कृतः । जुधानं नवतीर्नव

१३

इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः पर्वतेष्वर्पश्रितम् । तद् विदच्छर्यणावति

१४

अत्राह गोरमन्वत नाम त्वष्टुरपीच्यम् । इत्था चन्द्रमसो गृहे

१५ [७]

को अद्य युङ्क् धुरि गा क्रतस्य शिमीवतो भामिनो दुर्हणायून ।

आसन्निषून हृस्वसो मयोभूत य एषां भृत्यामूणधृत स जीवात

१६

क ईषते तुज्यते को विभाय को मंसते सन्तमिन्द्रं को अन्ति ।

कस्तोकाय क इभोयोत राये अधि ब्रवत तन्वेद् को जनाय

१७

को अग्निमीडि हविषा घृतेन सुचा यजाता क्रतुभिर्भुवेभिः ।

कर्म देवा आ वहानागु होम को मंसते वीतिहोत्रः सुवैवः

१८

त्वमङ्ग प्र शंसिषो देवः शविष्ठ मर्त्यम् ।

न त्ववृन्यो मधवन्नन्ति मर्द्धिते-न्द्र ब्रवीमि ते वचः

१९

मा ते राधांसि मा ते ऊतयो वसो ऽस्मान् कदा चना दधन् ।

विश्वो च न उपमिमीहि मानुष वसूनि चर्षणिभ्य आ

२० [८] (९३४)

(८५)

[चतुर्विंशोऽनुवाकः ॥१४॥ सू० ८५-९३]

१२ गीतमो राहगणः । मरुतः । जगतीः ५, १२ त्रिष्टुप् ।

प्र ये शुभ्रमन्ते जर्नयो न सर्मयो यामन रुद्रस्य सुनवः सुदंससः ।

रादसी हि मरुतश्चक्रिरे वृधे मदन्ति वीरा विदधेष् घृच्यः

१

त उक्षितासो महिमानमाशत विवि रुद्रासो अधि चक्रिरे सदः ।

अर्चन्तो अर्कं जनयन्त इन्द्रिय-मधि श्रियो दधिरे पृश्निमातरः

२

(९३६)

गोमार्तरो यच्छुभ्रयन्ते अजिभिस्तनूषु शुभ्रा दधिरे विरुक्मंतः ।	
वार्यन्ते विश्वमभिमातिनमप वरमान्येषामनु रीयते घृतम्	३
वि ये भ्राजन्ते सुमंस्वासः कृष्टिभिः प्रच्यावर्यन्तो अच्युता चिदोर्जसा ।	
मनोजुवो यन्मरुतो रथेष्व वा वृषंघातासः पृषतीरयुग्ध्वम्	४
प्र यद् रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं वाजे अर्धं मरुतो रंहर्यन्तः ।	
उतारुषस्य वि ष्यन्ति धाराश्चर्मैवोदमिष्युन्दन्ति भूमं	५
आ धो वहन्तु सप्तयो रघुष्यदो रघुपत्वानः प्र जिगात बाहुभिः ।	
सीवता बर्हिर्हुरु वः सदस्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो अन्धसः	६ [९]
तेऽवधन्त स्वतंसो महित्वना नाकं तस्थुरु चक्रिरे सदः ।	
विष्णुर्यन्त्रावद् वृषणं मवृच्युतं वयो न सीकृन्नधि बर्हिषि प्रिये	७
शूरा इषेद् युयुधयो न जग्मयः श्रवस्यवो न पृतनासु येतिरे ।	
भयन्ते विश्वा भुवना मरुद्भ्यो राजान हव त्येषसंहशो नरः	८
त्वष्टा यद् वभ्रं सुकृतं हिरण्ययं सहस्रमृष्टिं स्वपा अवर्तयत् ।	
धत्त इन्द्रो नर्यपांसि कर्तवे सहेन् वृत्रं निरपामौजदण्वम्	९
ऊर्ध्वं नुनुद्रेऽवतं त ओर्जसा दाहह्राणं चिद् विभिदृषि पर्वतम् ।	
धमन्तो वाणं मरुतः सुदानवो मवे सोमस्य रण्यानि चक्रिरे	१०
जिह्मं नुनुद्रेऽवतं तया विशासिश्चक्षुत्सं गोतमाय तृष्णजे ।	
आ गच्छन्तीमवसा चित्रभानवः कामं विप्रस्य तर्पयन्त धामाभिः	११
या वः शर्म शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि वृशुषं यच्छताधि ।	
अस्मभ्यं तानि मरुतो वि यन्त रयिं नो धत्त वृषणः सुवीरम्	१२ [१०] (९४६)

(८६)

१० गोतमो राद्वरणः । मरुतः । गायत्री ।

मरुतो यस्य हि क्षयं पाथा विवो विमहसः । स सुंगोपातंभो जनः	१
यज्ञैर्वा यज्ञवाहसो विप्रस्य वा मतीनाम् । मरुतः शृणुता हवम्	२
उत वा यस्य वाजिनोऽनु विप्रमतक्षत । स गन्ता गोमति ब्रजे	३
अस्य वीरस्य बर्हिषि सुतः सोमो दिविष्ठिषु । उक्थं मदश्च शस्यते	४
अस्य भौषन्त्वा भुवो विश्वा यश्रपणीरमि । सूरं चित् समुषीरिषः	५ [११] (९५१)

पूर्वाभिर्हि ददाशिम	शराद्धिर्मरुतो वयम् । अवोभिश्चर्षणीनाम्	६
सुभगः स प्रयज्यवो	मरुतो अस्तु मर्यः । यस्य प्रयांसि पर्षध	७
शशमानस्य वा नरः	स्वेदस्य सत्यशवसः । विदा कामस्य वेनतः	८
यूयं तत् सत्यशवस	आविष्कर्त महित्वना । विध्यता विद्युता रक्षः	९
गूहता गूहयं तमो	वि यात विश्वमन्त्रिणम् । ज्योतिष्कर्ता यदुश्मसि	१० [१२] (९५६)

(८७)

६ गोतमो राहगणः । मरुतः । जगती ।

प्रत्वक्षसः प्रतवसो विराप्तिनो	ऽनानता अविधुरा ऋजीषिणः ।	
जुष्टमासो नृतमासो अजिभि	द्वयानये के चिदुद्धा इव स्तृभिः	१
उपह्वरेषु यदचिध्वं ययिं	वयं हव मरुतः केन चित पृथा ।	
श्रोतान्ति कोशा उप वो रथेष्व	घृतमुक्षता मधुवर्णमर्चते	२
प्रेषामज्मेषु विधुरेव रेजते	भूमियमेषु यद्ध युश्मते शुभे ।	
ते क्रीळयो धुनयो धाजह्वयः	स्वयं महित्वं पनयन्त धृतयः	३
स हि स्वमृत पृषवश्चो युवां	गणोद्धृता ऽस्या ईशानस्तविपीभिरावृतः ।	
असिं सत्य कणयावानेद्यो	ऽस्या धियः प्राविताथा वृषां गुणः	४
पितुः प्रवस्य जन्मना वदामसि	सोमस्य जिह्वा प्र जिगाति चक्षसा ।	
यवीमिन्द्रं शम्पुकाणं	आशता विजामानि यजियानि दधिरे	५
भियसे कं भानुभिः सं मिमिक्षिरे	ते रश्मिभिस्त कक्राभिः सुखादयः ।	
ते वाशीमन्त इष्मिणो	अमीरवो विद्रे मियस्य मरुतस्य धाम्नः	६ [१३] (९६२)

(८८)

६ गोतमो राहगणः । मरुतः । त्रिष्टुप् । १, ६ मस्तारपंक्तिः, ५ विराड् रूपः ।

आ विद्युन्मद्भिर्मरुतः स्वर्के	रथेभिर्यात कटिमद्भिस्त्वपणैः ।	
आ वर्यिष्ठया न वृषा	वयो न पतता सुमायाः	१
तेऽरुणेभिर्वरमा पिशङ्गैः	शुभे कं यान्ति रथतूभिस्त्वैः ।	
रुक्मो न चित्रः स्वधितीवान्	पृथ्वा रथस्य जङ्घनन्त भूमं	२ (९६४)

अग्निं कं वो आय तनुषु वाशीं—मैधा वना न कृणवन्त ऊर्ध्वा ।

युष्मभ्यं कं मरुतः सुजाता—स्तुविद्युन्नासो धनयन्ते अद्रिम ३

अहानि गृध्राः पर्या व आगु—रिमां धियं वाकार्या च देवीम् ।

ब्रह्म कृणवन्तो गोतमासो अर्के—रुध्वं नुनुद्र उत्सधिं पिबध्वे ४

एतत् त्यज्न योजनमचेति सस्वर्ह यन्मरुतो गोतमो वः ।

पश्यन् हिरण्यचक्रानयोदंष्ट्रान् विधावतो वराहून् ५

एषा स्या वो मरुतोऽनुभर्त्री प्रति होमति वायतो न वाणी

अस्तोभयद् वृथाज्ञा—मनु स्वधां गर्भस्त्योः ६ [१४] (९६८)

(८९)

१० गोतमो राहुगणः । विश्वेदेवाः (१-२, ८-९ देवाः, १० अदितिः) । जगती;

६ विराट्-स्थानाः ८-१० त्रिष्टुप् ।

आ नो भद्राः क्रतवो यन्तु विश्वतो ऽवंधासो अपरीतास उद्भिद्वः ।

देवा नो यथा सद्भिद् वृधे अस—न्नप्रायुवो रक्षितारो विवेदिवे १

देवानां भद्रा सुप्रतिर्कजूयतां देवानां रातिरग्नि नो नि वर्तताम् ।

देवानां सुख्यमुषं सेदिता वयं देवा न आयुः प्र तिरन्तु जीवसे २

तान् पूर्वया निविदा हूमहे वयं भगं मित्रमदितिं दक्षमधिधम् ।

अर्यभणं वरुणं सोममाश्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करत् ३

तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तद् पिता द्यौः ।

तद् प्रावाणः सोमसुतो मयोभुव—स्तदश्विना शृणुतं धिष्ण्या युवम् ४

तमीशानं जगत्स्तस्थुषस्पतिं धियंजिन्वमवसे हूमहे वयम् ।

पूषा नो यथा वेदसामसर्व वृधे रक्षिता पायुरदग्धः स्वस्तये ५ [१५]

स्वास्ति न हन्द्रो बृद्धश्रधाः स्वास्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।

स्वास्ति नस्ताक्ष्यो अरिष्टनोमिः स्वास्ति नो बृहस्पतिर्वधानु ६

पुषदश्वा मरुतः पृथिमातरः शुभयावानो विदथेषु जग्मयः ।

अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसा गमन्निह ७

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।

स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभि—र्व्यशेम देवहितं यदायुः ८ (९७२)

शतमिच्छु शेरुवो अन्ति देवा यत्रा नश्चका जरसं तनूनाम् ।
पुत्रासो यत्र पित्रो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुगन्तोः
अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षं मदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
विश्वे वेवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम्

९

१० [१६] (९७८)

(९०)

९ गोतमो राहगणः । विश्वेदेवाः । गायत्री; ९ अनुष्टुप् ।

ऋजुनीती नो वरुणो मित्रो नयतु विद्वान् । अर्यमा कुवैः सजोषाः १
ते हि वस्वो वसंयानास्ते अप्रमृगा महोभिः । वृता रक्षन्ते विश्वाहा २
ते अस्मभ्यं शर्म यंसं ब्रमृता मर्त्येभ्यः । वार्यमाना अप द्विषः ३
वि नः पृथः सुविताय विपन्तिवन्दो मरुतः । पूषा मगो वन्द्यासः ४
उत नो धियो गोअग्राः पूषन् विष्णवेवयावः । कर्ता नः स्वस्तिमर्तः ५ [१७]

मधु वाता क्रतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः ६
मधु नक्तमुतोषसो मधुमत् पार्थिवं रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ७
मधुमात्रो वनस्पति मधुमा अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावा भवन्तु नः ८
शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वयमा ।
शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्कमः

९ [१८] (९८७)

(९१)

२३ गोतमो राहगणः । सोमः । त्रिष्टुप्; ५-१६ गायत्री; १७ उष्णिक् ।

त्वं सोम प चिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् ।
तव प्रणीती पितरो न इन्द्रो कुवेषु रत्नमभजन्त धीराः १
त्वं सोम कर्तुभिः सुकर्तुभूस्त्वं दक्षः सुदक्षो विश्ववेदाः ।
त्वं वृषा वृषत्वेर्मिर्महित्वा द्युम्नेर्मिर्धुम्यभयो नृचक्षाः २
राज्ञो नु ते वरुणस्य वृतानि बृहद् गभीरं तव सोम धाम् ।
शुचिद्धर्मसि प्रियो न मित्रो वृक्षाप्यो अर्यमेवासि सोम ३
या ते धामानि त्रिवि या पृथिव्यां या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ।
तेभिर्ना विश्वैः सुमता अहेल्य राजन्सोम प्रति हव्या गृभाय ४

(९९१)

त्वं सोमासि सत्पति—स्त्वं राजोत वृत्रहा । त्वं भद्रो असि क्रतुः ५ [१९]

त्वं च सोम नो वशो जीवातुं न मरामहे । प्रियस्तोत्रो वनुस्पतिः ६
 त्वं सोम महे भगं त्वं यूनं क्रतायते । दक्षं दधासि जीवसे ७
 त्वं नः सोम विश्वतो रक्षां राजन्नघायतः । न रिण्येत त्वावतः सखा ८
 सोम यास्ते मयोभुव ऊतयः सन्ति वृशशुभं । ताभिर्नोऽविता भव ९
 इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि । सोम त्वं नो वृधे भव १० [२०]

सोम गीभिर्द्धा वयं वर्धयामो वचोविदः । सुमृष्टीको न आ विश ११
 गयस्फानो अमीवहा वसुवित पुष्टिवर्धनः । सुमित्रः सोम नो भव १२
 सोम रारन्धि नो हृदि गावो न यवसेष्वा । मयं इव स्व ओवये १३
 यः सोम सख्ये तव रारणद देव मर्त्यः । तं दक्षः सचते कविः १४
 उरुण्या णो अभिशस्तेः सोम नि पाह्यंहसः । सखा सुशेव एहि नः १५ [२१]

आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य संगथे १६
 आ प्यायस्व मदन्तम् सोम विश्वेभिरंशुभिः । भवानः सुश्रवस्तमः सखा वृधे १७
 सं ते पर्यासि समु यन्तु वाजाः सं वृष्ण्यान्यभिमातिपाहः ।
 आप्यार्यमानो अमृताय सोम द्विवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व १८
 या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम्
 गयस्फानः प्रतरणः सुवीरो ऽवीरहा प्र चरा सोम दुर्यान् १९
 सोमो धेनुं सोमो अर्वन्तमाशुं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
 मावृण्यं विवृण्यं सभेयं पितृश्रवणं यो ददांशदस्मै २० [२२]

अपाह्णं युत्सु पृतनासु पपिं स्वर्षामप्सां युजनस्य गोपापम् ।
 भरेपुजां सुक्षितिं सुश्रवसं जयन्तं त्वामनु मदेम सोम २१
 त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वा—स्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।
 त्वमा ततन्थोर्वान्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ २२
 कुवेन नो मनसा देव सोम गयो भागं सहसावन्नभि युध्य ।
 मा त्या तनदीशिपे वीर्यस्यो—भयंभ्युः प्र चिकित्सा गविष्टी २३ [२३] (१०१०)

(१२)

१८ गीतमो राहूणः । उषाः, १६-१८ अश्विनौ । १-४ जगतीः
५-१२ त्रिष्टुप्; १३-१८ उष्णिक् ।

- एता उ त्या उषसः केतुमक्रत पूर्वे अर्धे रजसो भानुमञ्जते ।
निष्कृण्वाना आयुधानीव धृष्णवः प्रति गावोऽरुषीर्यन्ति स्मतरः । १
- उदपमन्नरुणा मानवो वृथा स्वायुजो अरुषीर्गा अयुक्षत ।
अकन्नुषासो वयुनानि पूर्वथा रुशन्तं भानुमरुषीरशिप्रयुः । २
- अचन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः समानेन योजनेना परावतः ।
इषं वहन्तीः सुकृते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय सुन्वते । ३
- अधि पेशांसि वपते नूतुरिवा-पोणुति वक्ष उसेव बर्जहम् ।
ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वती गावो न व्रजं व्युषा आवर्तमः । ४
- प्रत्यर्ची रुशदस्या अदशि वि तिष्ठते बार्धते कृष्णमभ्वम् ।
स्वकुं न पेशो विदधेऽन्त्र चित्रं द्विवो दृहिता भानुमश्नेत । ५ [२४]
- अतारिष्म तमसम्पारमस्यो-षा उच्छन्ती वयुना कृणोति ।
श्रिये छन्दो न स्मर्यते विभाती सुप्रतीका सौमनसायाजीगः । ६
- भास्वन्ती नेत्री सूनृतां विवः स्तवे दृहिता गीतमेभिः ।
प्रजावतो नृवतो अश्वबुध्या-नुषो गां अग्रा उप मानि वाजान् । ७
- उपस्तमइयां यशसं सुवीरं दासप्रवर्गं रयिमश्वबुध्यम् ।
सुदंससा श्रवंसा या विभासि वाजप्रसूता सुभग बृहन्तम् । ८
- विश्वानि देवी भुवनामिचक्ष्या प्रतीची चक्षुरुर्विषा वि भाति ।
विश्वं जीवं चरसे बोधयन्ती विश्वस्य वाचमविदन्मनायोः । ९
- पुनःपुनर्जयमाना पुराणी समानं वणमभि शुभमाना ।
श्वघ्नीव कृत्नुर्विजं आमिनाना मर्तस्य देवी जरयन्त्यायुः । १० [२५]
- व्यृण्वन्ती द्विवो अन्ता अत्रो-ध्यप स्वसारं सनुतयुंयोति ।
प्रमिनती मनुष्या युगानि योषां जारस्य चक्षसा वि भाति । ११
- पृश्न चित्रा सुभगा प्रथाना सिन्धुन क्षोद उर्विया व्यश्नेत ।
अमिनती देव्यानि व्रतानि सूर्यस्य चेति रश्मिभिर्दृशाना । १२ (१०२२)

उपस्तच्चित्रमा भग्ना-स्मभ्यं वाजिनीवति । येन तोकं च तनयं च धामहे १३
 उपो अद्येह गोम-त्यश्वावति विभावरी । रेवदुस्मे व्युच्छ स्यूतावति १४
 युक्षा हि वाजिनीव-त्यश्वां अद्यारुणौ उषः । अथा नो विश्वा सोमगान्या वह १५ [२६]
 अश्विना वर्तिरस्मदा गोमद दसा हिरण्यवत । अवीग्रथं समनसा नि यच्छतम् १६
 यावित्था श्लोकमादिवो ज्योतिर्जनाप चक्रथुः । आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवम् १७
 एह देवा मयोमुवा दृन्वा हिरण्यवर्तनी । उषवुधो वहन्तु सोमपीतये १८ [२७] (१०२८)

(९३)

१२ गेतमो राहृगणः । अग्नीषोमौ । १-३ अनुष्टुप् ; ४ ७, १२ त्रिष्टुप् ; ८ जगनी त्रिष्टुप्वा ;

९-११ गायत्री ।

अग्नीषोमाविमं सु मे गृणुतं वृषणा हवम् ।
 प्रतिं सूक्तानि हवतं भवतं वाशुषे मयः ?
 अग्नीषोमा यो अद्य वा-मिदं वचः सपर्यति ।
 तस्मै धत्तं सुवीर्यं गवां पोषं स्वश्वर्यम् २
 अग्नीषोमा य आहुतिं यो वां दाशांस्तु विष्कृतिम् ।
 स प्रजया सुवीर्यं विश्वमापुष्यंश्वत ३
 अग्नीषोमा चेति तद् वीर्यं वां यदमुष्णीतमवसं पुणिं गाः ।
 अवातिरतं वृसयस्य शेषो ऽविन्दतं ज्योतिरेकं ब्रह्मभ्यः ४
 युवमेतानि विवि रोजना-न्यग्निश्च सोम सकृत् अधत्तम् ।
 युवं सिन्धूराभिर्शस्तेरवद्या-दग्नीषोमावमुश्चतं गृभीतान् ५
 आन्यं विवो मातरिश्वा जमारा-मध्नाद्वन्वं परि श्येनो अद्रेः ।
 अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानो-रुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकम् ६ [२८]
 अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीतं हवतं वृषणा जुषेधाम् ।
 सुशर्माणा स्ववसा हि भूत-मथा धत्तं यजमानाय शं योः ७
 यो अग्नीषोमा हविषा सपर्याद देवद्रीचा मनसा यो घृतेन ।
 तस्य घृतं रक्षतं पातमंहसो विशे जनाष्ट महि शर्म यच्छतम् ८
 अग्नीषोमा सर्वेपसा सवृती वनतं गिरः । सं देवत्रा बभूवथुः ९
 अग्नीषोमावनेन वां यो वां घृतेन दाशति । तस्मै दीदयतं ब्रह्म १० (१०३८)

अग्नीषोमाबिभार्नि नो युवं हव्या जुजोषतम् । आ यातमुप नः सचा ११
अग्नीषोमा पिपुतमर्धतो न आ प्यायन्तामुस्रिया हव्यसूदः ।
अस्मे बलानि मघवन्सु धत्तं कृणुतं नो अध्वरं श्रुद्धिमन्तम् १२[२९](१०४०)

(९४) [पञ्चदशोऽनुवाकः ॥१५॥ सू० १४-१०५]

१६ कुत्स आहिरस्ता । अग्निः (जातवेदाः) ; ८ (त्रयः पादाः) देवाः, १६ उत्तरार्धस्य अग्निः,
मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीचावो वा । जगती, १५-१६ त्रिष्टुप् ।

इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सं महेमा मनीषया ।
भद्रा हि नः प्रमर्तिरस्य संसद्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव १
यस्मे त्वमायजसे स साधत्यनर्वा क्षेति दधते सुवीर्यम् ।
स तृताव नैनमश्रोत्यंहतिरग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव २
शक्रेम त्वा समिधं साधया धियोऽस्वे देवा हविरनुन्त्याहुतम् ।
त्वमावित्वा आ वहू तान् ह्युश्मस्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ३
मगंमधमं कृणवांमा हवीर्षिं ते चितयन्तः पर्वणापर्वणा वयम् ।
जीवातवे प्रतरं साधया धियोऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ४
विशां गोपा अस्य चरन्ति जन्तवो द्विपच्च यदुत चतुष्पदकुभिः ।
चित्रः प्रकेत उषसो महो अस्याग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ५ [३०]

त्वमध्वर्युरुत होतासि पूर्यः प्रशान्ता पोतां जनुषां पुरोहितः ।
विश्वा विद्वो आन्विज्या धीर पुष्यस्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ६
यो विश्वतः सुप्रतीकः सदङ्गमि दूरे चित्र सन्तच्छिद्रिवार्ति रोचसे ।
रात्र्याग्निचिदन्धो अर्ति देव पश्यस्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ७
पूर्वो देवा भवतु सुन्वतो रथोऽस्माकं शंसो अभ्यस्तु दृढयः ।
तदा जानीतोत पुष्पता वचोऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ८
वधेदुःशंसो अर्प दृढयो जहि दूरे वा ये अन्ति वा के चित्रत्रिणः ।
अथा यजायं गृणते सुगं कृष्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ९
यदयुक्था अरुणा रोहिता रथे वातजूता वृषभस्येव ते रवः ।
आदिन्वमि वनिनो धूमकेतुनाऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव १० [३१](१०५०)

अथ स्वनवुत बिभ्युः पतत्रिणो द्रप्सा यत् ते यवसावो व्यस्थिरन् ।	
सुगं तत् ते तावकेभ्यो रथेभ्यो ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	११
अयं मित्रस्य वरुणस्य धार्यसे ऽवयातां मरुतां हेलो अद्भुतः ।	
गृळा सु नो भूत्वेषां मनः पुनरग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१२
वेवो वेवानामसि मित्रो अद्भुतो वसुर्वसूनामसि चारुरध्वरे ।	
शर्मन्स्याम तव समर्थस्तेभ्यो ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१३
तत् ते मद्रं यत् समिद्धः स्वे वमे सोमाहुतो जरसे मृच्छपत्तमः ।	
वधांसि रत्नं द्रविणं च वाशुषे ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१४
यस्मै त्वं सुद्रविणो ददाशो ऽनागास्त्वमदिते सर्वताता ।	
यं भद्रेण शर्वसा चोदयांसि प्रजावता राधसा ते स्याम	१५
स त्वमग्ने सौभगत्वस्य विद्वा नसमाकमायुः प्र तिरेह देव ।	
तप्तो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दतिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	१६[३२](१०५६)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ प० १-३२]

(९५)

११ कुत्स आश्रितसः । अग्निः, औषतोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या वत्समुप धापयेते ।	
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाञ् द्रुको अन्यस्यां दहशे सुवर्चाः	१
वशेभं त्वष्टुर्जनयन्त गर्भे मर्तन्दासो युवतयो विमृत्रम् ।	
तिग्मानीकं स्वयंशसं जनेषु विरोचमानं परि षीं नयन्ति	२
त्रीणि जाना परि भूषन्त्यस्य समुद्र एकं विव्येकमप्सु	
पूर्वामनु प्र विशं पार्थिवाना भूतून् प्रशामद वि दधावनुष्टु	३
क इमं वो निण्यमा चिकेत वत्सो भानुर्जनयत स्वधार्भिः ।	
वह्नीनां गर्भो अपसागुपस्था न्महान् कविर्निश्चरति स्वधावान्	४
आविष्टो वर्धते चारुरासु जिह्मानामूर्ध्वः स्वयंशा उपस्थे ।	
उभे त्वष्टुर्विभ्यतुर्जायमानात् प्रतीची सिंहं प्रति जोषयेते	५ [१]
उभे भद्रे जोषयेते न मेने गावो न वाश्वा उप तस्थुरेवैः ।	
स दक्षणां दक्षपतिर्बभूवा अन्ति यं दक्षिणतो हविर्भिः	६ (१०१२)

उद् ययमीति सवितेव बाहू उभे सिचौ यतते भीम कृञ्ज ।	
उच्छृक्मत्कमजते सिमस्मा - जवा मातृभ्यो वसना जहाति	७
त्वेष रूपं कृणुत उत्तरं यत् संपृञ्चानः सदनं गोभिरुद्भिः ।	
कुविर्बुधं परि ममृज्यते धीः सा देवताता समितिर्बभूव	८
उरु ते ज्ञयः पर्येति बुधं विरोचमानं महिषस्य धाम ।	
विश्वेभिरग्रे स्वयंशोभिरिन्द्रोऽद्वयेभिः प्रायुभिः पाह्यस्मान्	९
धन्वन्तोतः कृणुते गातुमूर्ध्नि शुक्रैरुर्मिर्मिभिरुभिरक्षति क्षाम् ।	
विश्वा सनानि जठरं पु धतेऽन्तर्नवासु चरति प्रसृपु	१०
एवा नो अग्रे समिधा वृधानो रेवन् पावक श्रवसे वि माहि ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता - मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	११[२] (१०६७)

(९६)

२ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, द्रविणोदा अग्निर्या । विष्टुप ।

स प्रतथा सहसा जायमानः सद्यः काव्यानि कळधत्त विश्वा ।	
आपश्च मित्रं धिष्ण्यां च साधन् देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	१
स पूर्वया निविदा कव्यतायो - रिमाः भुजा अजनयन्मनूनाम् ।	
विवस्वता चक्षसा द्यामपश्च देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	२
तर्माञ्जत प्रधमं यज्ञसाद्यं विशा अरिगर्हितसृञ्जसानम् ।	
ऊर्जः पुत्रं भरते सुप्रदानु देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	३
स मातरिश्वा पुरुवारपुष्टि - विद्म गातुं तनयाय स्ववितं ।	
विशां गोपा जनिता रोदस्यो - देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	४
नक्तोपासा वर्णमामेम्पनि धापयंते शिशुमेकं समीची ।	
द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्वि भाति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् ।	५ [३]
रायो बुधः संगमनो वसुनां यज्ञस्य केतुर्मन्मसाधनो वेः ।	
अमृतत्वं रक्षमाणास एनं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	६
नृ च पुरा च सदनं रयीणां जातस्य च जायमानस्य च क्षाम् ।	
सुतश्च गोपां भवतश्च भूरं - देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	७
द्रविणोदा द्रविणसन्तुस्य द्रविणोदाः सनरस्य प्र यंसत ।	
द्रविणोदा वीरवतीमिषं नो द्रविणोदा रासते वीर्यमायुः	८ (१०७५)

पृथा नो अग्ने समिधा वृधानो देवत पावक भवसे वि माहि ।
तन्नो मित्रो वरुणो मायहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

१ [४] (१०७६)

(९७)

८ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, शुचिरग्निर्वा । गायत्री ।

अप नः शोशुचवृध—मग्ने शोशुगव्या रुपिम् । अप नः शोशुचवृधम् १
सुक्षेत्रिया सुगातुया वसूया च यजामहे । अप नः शोशुचवृधम् २
प्र यद् भन्दिष्ठ एषां प्रास्माकांसश्च सूरयः । अप नः शोशुचवृधम् ३
प्र यत् ते अग्ने सूरयो जायेमहि प्र ते वयम् । अप नः शोशुचवृधम् ४
प्र यदग्नेः सहस्वतो विश्वतो यन्ति भानवः । अप नः शोशुचवृधम् ५
त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतः परिभूरसि । अप नः शोशुचवृधम् ६
हियो नो विश्वतोमुखा—ति नावेव पारय । अप नः शोशुचवृधम् ७
स नः सिन्धुमिव नावया—ति पवा स्वस्तये । अप नः शोशुचवृधम् ८ [५] (१०८४)

(९८)

३ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, वैश्वानरोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरस्य सुगती स्याम राजा हि कं भुवनानामग्निः ।
इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण १
पृष्टो विवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वा ओषधीरा विवेश ।
वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा स णिः पातु नक्तम् २
वैश्वानर तव तत् सत्यम्—स्त्वस्मान् रायो मघवानः सचन्ताम् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मायहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ३ [६] (१०८७)

(९९)

१ कश्यपो मारीचः । अग्निः, जातधेवा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

जातधेवसे सुनवाम सोम—भरातीयतो नि दहाति वेदः ।
स नः पर्यवति वर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं कुरितात्यग्निः १ [७] (१०८८)

(१००)

१९ वार्षागिराः ऋज्वाश्वाऽम्बरीष-सहदेव-भयमान-सुराधत्तः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- स यो वृषा वृष्ण्येभिः समोका महो विवः पृथिव्याश्च सभ्राद्र ।
सतीनसत्वा हव्यो भरेषु मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १
- यस्यानाप्तः सूर्यस्येव यामो भरेभरे वृत्रहा शुष्मो अस्ति ।
वृषन्तमः सखिभिः स्वेभिरेवे मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती २
- विवो न यस्य रेतसो दुर्घाताः पन्थासो यन्ति शवसापरीताः ।
तुरद्वेषाः सासहिः पौंस्येभिः मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ३
- सो अङ्गिरोभिराङ्गिरस्तमो भूद् वृषा वृषभिः सखिभिः सखा सन् ।
ऋग्मिर्मिर्ऋग्मी गातुभिर्ज्येष्ठो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ४
- स सनुभिर्न रुद्रेभिर्कम्वा नृषाह्यं सासह्यं अमित्रान् ।
सर्नीलेभिः श्वस्पाणि तूवन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ५ [८]
- स मन्युमीः समर्दनस्य कर्ता ऽस्माकंभिर्नृभिः सूर्यं सनत् ।
अस्मिन्नहन्तसत्यतिः पुरुहुतो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ६
- तमृतयो रणयुद्धरसातो तं क्षेमस्य क्षितयः कृण्वत त्राम् ।
स विश्वस्य कुरुणस्येश एको मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ७
- तमप्सन्त शवस उत्सवेषु नरो नरमवसि तं धर्नाय ।
सो अन्धे चित् तमसि ज्योतिर्विदन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ८
- स सव्येन यमति वार्धतश्चित् स दक्षिणे संगृहीता कृतानि ।
स कीरिणा चित् सनिता धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ९
- स ग्रामेभिः सनिता स रथेभिः विद्वि विश्वाभिः कृदिभिर्नृद्य ।
स पौंस्येभिर्मिभूरशस्ती मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १० [९]
- स जामिमिर्यत् समजाति मीहे ऽजामिभिर्वा पुरुहुत एवैः ।
अपां तोकस्य तनयस्य जेषे मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ११
- स वज्रभूद् वस्पुहा भीम उग्रः सहस्रचेताः शतनीथ ऋक्षा ।
चञ्च्रीपो न शर्वसा पाश्र्वज्यो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १२ (११००)

तस्य वज्रः क्रन्दति स्मत् स्वर्पां द्विवो न त्वेषो र्वधः शिमीवान् ।
 तं संचन्ते सनयस्तं धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १३
 यस्याजं शर्वसा मानमुक्थं परिमुजद् रोदसी विश्वतः सीम् ।
 स परिपुत् क्रतुमिमन्दसानो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १४
 न यस्य देवा देवता न मता आपश्चन शर्वसो अन्तमापुः ।
 स प्ररिक्त्वा त्वक्षसा क्षमो विवश्च मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १५ [१०]

रोहिच्छयावा सुमदंशुर्ललामी द्युक्षा गय ऋज्वाश्वस्य ।
 वृषण्वन्तं विभ्रती धूर्षु रथं सन्द्रा चिकेत नाहुषीषु विश्व १६
 एतत् त्यत तं इन्द्र वृष्ण उक्थं वार्षागिरा अभि गृणन्ति राधः ।
 ऋज्वाश्वः प्रष्टिभिरम्बरीषः सहदेवो भयमानः सुरार्धाः १७
 दस्युञ्छिभ्यश्च पुरुहूत एवै हृत्वा पृथिव्यां शर्वा नि बर्हीत् ।
 सन्त क्षेपत्रं सखिभिः श्वित्येभिः सन्त सूर्य सनवृषः सुवज्रः १८
 विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्त्वपरिहृताः सनुयाम् वारजम् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [११] (११०७)

(१०१)

११ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः (१ गर्मसाविण्युपनिषद्) । जगती; ८-११ त्रिष्टुप् ।

प्र मन्दिने पितुमर्दन्ता वचो यः कृष्णगर्भा निरहंश्चजिष्वना ।
 अवस्यवो वृषणं वज्रदक्षिणं मरुत्वन्तं सखायं हवामहे १
 यो व्यसं जाह्नवाणेन सन्युना यः शम्बरं यो अहन् पिप्रुमव्रतम् ।
 इन्द्रो यः शुष्णमशुषं न्यावृणद् मरुत्वन्तं सखायं हवामहे २
 यस्य द्यावापृथिवी पौर्यं महद् यस्य व्रते वरुणो यस्य सूर्यः ।
 यस्येन्द्रस्य सिन्धवः सश्रति व्रतं मरुत्वन्तं सखायं हवामहे ३
 यो अश्वानां यो गवां गोपतिर्वशी य आरितः कर्मणिकर्मणि स्थिरः ।
 वीळोश्चिदिन्द्रो यो असुन्वतो वृधो मरुत्वन्तं सखायं हवामहे ४
 यो विश्वस्य जगतः प्राणतस्पतिर्यो ब्रह्मणे प्रथमो गा अविन्दत् ।
 इन्द्रो यो दस्युरधरो अवातिरन् मरुत्वन्तं सखायं हवामहे ५ (१११२)

यः शूरेभिर्हव्यो यश्च भीरुभि—यो धावद्भिर्हव्यते यश्च जिग्युभिः ।

इन्द्रं यं विश्वा भुवनाभि संदधु—मरुत्वन्तं सखायं हवामहे

६ [१२]

रुद्राणामेति प्रदिशा विचक्षणो रुद्रेभिर्योषां तनुते पृथु जयः ।

इन्द्रं मनीषा अभ्यर्चति श्रुतं मरुत्वन्तं सखायं हवामहे

७

यद् वा मरुत्वः परमे सुधस्थे यद् वावमे वृजनं मादयासे ।

अत आ याह्यध्वरं नो अच्छां त्वाया हविश्चक्रमा सत्यराधः

८

त्वायेन्द्र सोमं सुषुमा सुदक्ष त्वाया हविश्चक्रमा बह्यवाहः ।

अर्धा नियुत्वः सगणो मरुद्भि—रस्मिन् यज्ञे बर्हिषि मादयस्व

९

मादयस्व हरिभिर्ये त इन्द्र विष्यस्व शिप्रे वि सृजस्व धेने ।

आ त्वां सुशिप्र हरयो बहन्तू—शान् हव्यानि प्रति नो जुषस्व

१०

मरुत्वतोत्रस्य वृजनस्य गोपा वयमिन्द्रेण सनुयाम वाजम् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

११ [१३] (११९८)

(१०२)

११ कुन्स आहिरसः । इन्द्रः । जगतीः ११ त्रिष्टुप् ।

इमां ते धियं प्र भरे महो मही—मस्य स्तोत्रे धिषणा यत् तं आनुजे ।

तमुत्सवे च प्रसवे च सासहि—मिन्द्रं वेवासः शर्वसामवृजन्तु

१

अस्य श्रवो नद्यः सप्त बिभ्रति द्यावाक्षामां पृथिवी दर्शते वपुः ।

अस्मे सूर्याचन्द्रमर्षाभिचक्षं शस्त्रे कर्मिन्द्र चरतो विततुरम्

२

तं स्मा रथं मघवन् प्राव सातये जैत्रं यं ते अनुमदाम संगमे ।

आजा ब इन्द्र मनसा पुरुष्टु त्वायद्भ्यो मघवच्छर्म यच्छ नः

३

वयं जयम त्वया युजा वृत—मस्माकमंशमुदवा भरेभरे ।

अस्मभ्यमिन्द्र शरिवः सुगं कृधि प्र शत्रूणां मघवन् वृष्ण्या रुज

४

नाना हि त्वा हवमाना जना इमे धनीनां धर्तृर्वसा विपन्यवः ।

अस्माकं स्मा रथमा तिष्ठ सातये जैत्रं हीन्द्र निर्भृतं मनस्तयं

५

गोजिता बाहू अर्मितक्रतुः सिमः कर्मन्कर्मच्छतमूर्तिः खजंकरः ।

अकल्प इन्द्रः प्रतिमानमोजसा—था जना वि हव्यन्ते सिपासवः

६

(११२४)

उत् ते शतान्मघवस्तुच्च भूयस उत सहस्राद् रिरिचे कृष्टिषु भवः ।	
अमात्रं त्वा धिपणां तित्विषे म—ह्यधा वृत्राणि जिघ्रसे पुनर्वर	७
त्रिविष्टिधानुं प्रतिमानमोजस—स्तिष्ठो भूर्मीनृपते त्रीणि रोचना ।	
अतीदं विश्वं भुवनं ववक्षिथा—शत्रुरिन्द्र जनुषां सनादसि	८
त्वां वेषेषु प्रथमं हवामहे त्वं बभूधु पुननासु सासहिः ।	
सेमं नः कारुमुपमन्पुमुद्भिद्व—मिन्द्रः कृणोतु प्रसवे रथं पुरः	९
त्वं जिगेथ न धनां रुरोधिथा—मेष्वजा मघवन् महत्सु च ।	
त्वामुग्रमवसे सं शिशिम—स्यथा न इन्द्र हवनेषु चोदय	१०
विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अ—स्त्वपरिहृताः सनुयाम वाजम् ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	११[१५](११२२)

(१०३)

८ कुत्स आहिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तत् ते इन्ध्रियं परमं पराचै—रधारयन्त कवयः पुरेवम् ।	
क्षमेवमन्यद् द्विव्यं न्यवस्य समीं पृच्यते समनेव केतुः	१
स धारयत् पृथिवीं प्रमथञ्च वज्रेण हत्वा निरपः संसर्ज ।	
अहमहिमर्भिनद्रौहिणं व्यहन् व्यसं मघवा शचीभिः	२
स जातुर्भर्मा अहधान ओजः पुरो विमिन्द्रर्चरद् वि दासीः ।	
विद्वान् वाञ्छिन् वस्येवे हेतिमुष्ण—ऽऽर्यं सहो वर्धया धुन्नामिन्द्र	३
तद्वृषुषे मानुषेमा युगानि कीर्तिन्यं मघवा नाम विभ्रत ।	
उपमयन् वस्युहत्याय वृद्धी यद्ध सूनुः अर्वसे नाम वृधे	४
तवस्येवं पश्यता भूरि पुष्टं अविन्द्रस्य धत्तन वीर्याय ।	
स गा अविन्दुत् सो अविन्दुदश्वान् त्स ओषधीः सो अपः स वनानि	५[१६]
भूरिर्मर्गे वृषभाय वृष्णे सत्यशुष्माय सुनयाम सोमम् ।	
य आहत्या परिपन्थीव शूरो ऽयज्वनो विभजन्नेति वेवः	६
तविन्द्र मेवं वीर्यं चकर्त्त यत् ससन्तं वज्रेणाबोधयोऽहिम् ।	
अनु त्वा पत्नीहृषितं वयश्च विश्वे वृवासो अमघुञ्जन् त्वा	७
शुष्णं पिपुं कुर्यं वृत्रमिन्द्र यदावधीर्वि पुरः शम्बरस्य ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	८[१७](११३७)

(१०४)

९ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

योनिष्ट इन्द्र निषदे अकारि तमा नि षीद स्वानो नार्वी ।	
विमुच्या वयोऽब्रुसायाश्वां वृषा वस्तोर्वहीयसः प्रपित्वे	१
ओ त्वे नर इन्द्रमृतये गु—नू चित् तान् त्सद्यो अध्वनो जगम्यात् ।	
येवासो मन्पु दासस्य श्रमन्तन् ते न आ वक्षन् त्सुविताय वर्णम्	२
अव त्मना भरते केतवेवा अव त्मना भरते फेनमुवन् ।	
क्षीरेण स्नातः कुर्यवस्य योषे हते ते स्यातां प्रवणे शिफायाः	३
युयोप नाभिरुपरस्यायोः प्र पूर्वाभिस्तिरते राष्टि शूरः ।	
अञ्जसी कुलिशी वीरपत्नी पयो हिनवाना उवर्भिर्मरन्ते	४
अति यत् स्या नीधादशि दस्यो—रोको नाच्छा सदनं जानती गात् ।	
अर्ध स्मा नो मघवञ्चकृतादि—न्मा नो मघेव निष्पपी परा दाः	५[१८]
स त्वं न इन्द्र सूर्य सो अप्सव—नामास्त्व आ भज जीवशंसे ।	
मान्तरां मुजमा रीरिषो नः अङ्घ्रितं ते महत् इन्विपायं	६
अधा मन्ये अत् ते अस्मा अधायि वृषा चोदस्व महते धनाय ।	
मा नो अकृते पुरुहूत योना—विन्द्र क्षुध्यन्त्यो वयं आसुतिं दाः	७
मा नो वधीरिन्द्र मा परा वृ मा नः प्रिया भोजनानि प्र मोषीः ।	
आण्डा मा नो मघवञ्चक्र निर्मे—न्मा नः पात्रां भेत् सहजानुषाणि	८
अवीडिहि सोमकामं त्वाहु—र्यं सुतस्तस्य पिबा मदाय ।	
उरुव्यचां जठर आ वृषस्व पितेव नः शृणुहि ह्यमानः	९[१९](११४६)

(१०५)

१९ त्रित आप्यः, कुत्स आङ्गिरसो वा । विश्वे देवाः । पंक्तिः

८ यवमध्या महावृहती । १९ त्रिष्टुप् ।

इन्द्रमा अप्सव—न्तरा, सुपर्णा धावते विवि ।	
न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विष्टुतो वित्तं मे अस्य रोवसी	१
अर्धमिदं वा उ अर्थिन आ जाया युवते पतिम् ।	
तुज्जाते वृष्ण्यं पर्यः परिदाय रसं वुहे वित्तं मे अस्य रोवसी	२ (११४८)

मो पु वेवा अवः स्व१-रव पावि विवस्परि ।
 मा सोम्यस्य शंभुवः शूने भूम कषा चन वित्तं मे अस्य रोदसी ३
 यज्ञं पृच्छाम्यवमं स तद् दूतो वि वोचति ।
 कं क्रतुं पृथग् गतं कस्तद् बिभर्ति नूतनो वित्तं मे अस्य रोदसी ४
 अमी ये वेवाः स्थनं त्रिष्वारोचन विवः ।
 कद् वं क्रतुं कदनृतं कं प्रत्ना व आहुति-वित्तं मे अस्य रोदसी ५[२०]

कद् वं क्रतस्य धर्णसि कद् वरुणस्य चक्षणम् ।
 कर्ष्यम्यो महस्पृथा-तिं क्रामेम दृढयो वित्तं मे अस्य रोदसी ६
 अहं सो अस्मि यः पुरा सुते वदामि कानि चित् ।
 तं मा व्यन्याधयोर्दृ वृको न तुष्णजं मृगं वित्तं मे अस्य रोदसी ७
 स मा तपन्त्यमितः सपत्नीरिष पशवः ।

सूयो न शिश्रा व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो वित्तं मे अस्य रोदसी ८
 अमी ये सप्त रश्मय-स्तत्रा मे नाभिरातता ।
 त्रितस्तद् वेवाप्यः स जामित्वाय रेभति वित्तं मे अस्य रोदसी ९
 अमी ये पञ्चोक्षणो मध्ये तस्थुर्महे विवः ।
 वेवञ्चा नु प्रवाच्यं सधीचीना नि वावृतु-वित्तं मे अस्य रोदसी १०[२१]

सुपर्णा एत आसते मध्य आरोधने विवः ।
 ते संधन्ति पृथो वृकं तरन्तं यद्गतीरपो वित्तं मे अस्य रोदसी ११
 नव्यं तदुक्थ्यं हितं वेवासः सुप्रवाचनम् ।
 क्रतुमर्चन्ति सिन्धवः सत्यं तातान् सूर्यो वित्तं मे अस्य रोदसी १२
 अष्टे तव रयदुक्थ्यं वेवेष्ट्याप्यम् ।
 स नः सक्तो मनुष्वदा वेवान् यक्षि विदुष्टरो वित्तं मे अस्य रोदसी १३
 सक्तो होता मनुष्वदा वेवां अच्छा विदुष्टरः ।
 अग्निर्हव्या सुप्रवति वेवो वेवेषु मेधिरो वित्तं मे अस्य रोदसी १४
 ब्रह्मा कृणोति वरुणो गानुविद्युं तर्मीमहे ।
 व्यूर्णोति हवा मृतिं नव्यो जायतामृतं वित्तं मे अस्य रोदसी १५[२२]

असौ यः पन्था आवित्यो विधि प्रवाच्यं कृतः ।
 न स वेवा अतिक्रमे तं मर्तासो न पश्यथ वित्तं मे अस्य रोदसी १६ (११६२)

त्रितः कूपेऽवहितो देवान् हवत ऊतये ।

तच्छ्रुत्वा बृहस्पतिः कूषवर्णं हृणादुरु वितं मे अस्य रोदसी १७

अरुणो मां सकृद्वृकः पथा यन्तं वृदर्श हि ।

उज्जिहीते निचाप्या तदेव पृथ्यामयी वितं मे अस्य रोदसी १८

एनाङ्गवेण वयमिन्द्रवन्तो ऽभि ध्याम वृजने सर्ववीराः ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [२३] (११६५)

(१०६) [चोदशोऽनुवाकः ॥१६॥ सू० १०६-११५]

७ कुत्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । जगती; ७ त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमृतये मारुतं शर्धो अर्दितिं हवामहे ।

रथं न दुर्गाद वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपतन १

त आदित्या आ गता सर्वतातये भूत देवा वृत्रतूर्येषु शंभुवः ।

रथं न दुर्गाद वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपतन २

अवन्तु नः पितरः सुप्रवाचना उत देवी देवपुत्रे कतावृधा ।

रथं न दुर्गाद वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपतन ३

नराशंसं वाजिनं वाजयन्तिह क्षयद्भीरं पूषणं सुक्षैरीमहे ।

रथं न दुर्गाद वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपतन ४

बृहस्पते सवमिक्षाः सुगं कृधि शं योर्यत् ते मनुहितं तदीमहे ।

रथं न दुर्गाद वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपतन ५

इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं शचीपतिं काटे निबाह्व ऋषिरह्वतूर्ये ।

रथं न दुर्गाद वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपतन ६

देवेनो देव्यर्दितिर्नि पातु देवस्त्राता त्रापतामप्रयुच्छन् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ७ [२४] (११७२)

(१०७)

३ कुत्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

यज्ञो देवानां प्रत्येति सूक्ष्मादित्यासो भयता मृळयन्तः ।

आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्ववृत्त्या वंहोऽग्निद्या वरिवो विसृतासत १ (११७३)

- उप नो वेवा अवसा गमन्त्वङ्गिरसां सामभिः स्तूयमानाः ।
 इन्द्रं हन्त्रिये मरुतो मरुद्भिर्गात्रित्येनो अदितिः शर्म यंसत् २
 तन्न इन्द्रस्तद् वरुणस्तवृष्णिस्तद्वर्यमा तत् सविता चनो धात ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ३ [२५] (११७५)

(१०८)

१३ कुत्स आगिरसः । इन्द्राग्नी । विश्वे ।

- य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथो वा मभि विश्वानि भुवनानि चष्टे ।
 तेजा यातं सरथं तस्थिवांसांथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १
 यावद्विदं भुवनं विश्वमस्युरुद्व्यचां वरिमतां गभीरम् ।
 तावौ अयं पातवे सोमो अस्त्वरमिन्द्राग्नी मनसे युवभ्याम् २
 चकाधे हि सध्यङ्गामं भद्रं संधीचीना वृत्रहणा उत स्यः ।
 ताविन्द्राग्नी सध्यश्चा निषद्या वृष्णाः सोमस्य वृष्णा कुषेधाम् ३
 समिन्द्रेष्वग्निष्वानजाना यतसुचा बर्हिर् तस्तिराणा ।
 तीव्रे सोमैः परिषिक्तेभिर्वागेन्द्राग्नी सौमनसायं यातम् ४
 यानीन्द्राग्नी चक्रथुर्वीर्याणि यानि रूपाण्युत वृष्ण्यानि ।
 या वां प्रत्नानि सख्या शिवानि तेभिः सोमस्य पिबतं सुतस्य ५ [२६]
 यदब्रवं प्रथमं वां वृणानोऽहं ऽयं सोमो असुरैर्नो विहव्यः ।
 तां सत्यां श्रद्धामभ्या हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ६
 यद्विन्द्राग्नी मर्दथः स्वे दुरोणे यद् ब्रह्मणि राजनि वा यजत्रा ।
 अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ७
 यद्विन्द्राग्नी यदेषु तुर्वशेषु यद् द्रुह्युष्वनुषु पुरुषु स्थः ।
 अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ८
 यद्विन्द्राग्नी अवमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां परमस्यामुत स्थः ।
 अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ९
 यद्विन्द्राग्नी परमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यामवमस्यामुत स्थः ।
 अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १० (११८५)

- यदिन्द्राग्नी विवि धो यत् पृथिव्या यत् पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ।
 अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ११
- यदिन्द्राग्नी उर्विता सूर्यस्य मध्ये त्रिवः स्वधया मादयेथे ।
 अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १२
- एवेन्द्राग्नी पपिवासां सुतस्य विश्वास्मभ्यं सं जयतं धनानि ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १३ [२७] (११८८)

(१०९)

८ कुत्स आंगिरसः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

- वि ह्यरुयं मनसा वस्य इच्छ—सिन्द्राग्नी ज्ञास उत वा सजातान् ।
 नान्या युवत प्रमतिरस्ति मह्यं स वां धियं वाजपन्तीमतक्षम् १
- अश्रयं हि भूरिवावत्तरा वां विजामातुरुत वां घा स्यालात् ।
 अथा सोमस्य प्रयती युवभ्या—मिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नव्यम् २
- मा च्छेन्न रश्मीरिति नार्धमानाः पितृणां शक्तीरनुपच्छमानाः ।
 इन्द्राग्निभ्यां कं वृषणो मवन्ति ता ह्यर्द्धा धिषणाया उपस्थे ३
- युवाम्यौ देवी धिषणा मवाये—न्द्राग्नी सोममुशती सुनोति ।
 तावश्विना मद्रहस्ता सुपाणी आ धावतं मधुना पूङ्गमप्सु ४
- युवामिन्द्राग्नी बभूवो बिभ्रगे त्वस्तमा शुश्रव वृत्रहत्यं ।
 तावासद्या बर्हिषि युजे अस्मिन् प्र चर्षणी मादयेथां सुतस्य ५ [२८]
- प्र चर्षणिभ्यः पृतनाहवेषु प्र पृथिव्या रिरिचाथे त्रिवश्वं ।
 प्र सिन्धुभ्यः प्र गिरिभ्यो महित्वा मेन्द्राग्नी विश्वा भुवनात्पन्या ६
- आ भरतं शिक्षतं वज्रबाहू अस्मौ इन्द्राग्नी अवतं शशीभिः ।
 इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य येभिः सपित्वं पितरो न आसन् ७
- पुरंदरा शिक्षतं वज्रहस्ता—स्मौ इन्द्राग्नी अवतं भरेषु ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ८ [२९] (११९९)

(११०)

९ कुत्स आङ्गिरसः । ऋभवः । जगती; ५, ९, त्रिष्टुप् ।

तत् मे अपस्तवु तापते पुनः स्वादिष्ठा धीतिरुचथाय शस्यते ।
 अयं समुद्र इह विश्ववेद्यः स्वाहाकृतस्य समु तृष्णुत ऋभवः १
 आभोगयं प्र यवृच्छन्त ऐतना-पाकाः प्राश्नो मम के चिप्रापयः ।
 सौधन्वनासश्चरितस्य भुमना-गच्छत सवितुर्वाशुषो गृहम् २
 तत् सविता वोऽमृतत्वमासुव-दगोह्यं यच्छ्रयन्त ऐतन ।
 त्वं चिन्मसमसुरस्य भक्षण-मेकं सन्तमकृणुता चतुर्वयम् ३
 विष्टी शमी तरणित्वेन वाघतो मतांसः सन्तो अमृतत्वमानशुः ।
 सौधन्वना ऋभवः सूरचक्षसः संवत्सरे समपृच्यन्त धीतिभिः ४
 क्षेत्रमिव वि ममृस्तेजनेन एकं पात्रमूभवो जेहमानम् ।
 उपस्तुता उपमं नार्धमाना अमर्त्येषु श्रव इच्छमानाः ५ [३०]

आ मनीषामन्तरिक्षस्य नृभ्यः सुचेव धृतं जुहवाम विद्मना ।
 तरणित्वा ये पितुरस्य सरिच्चर ऋभवो वाजंमरुहन् दिवो रजः ६
 अमुन इन्द्रः शर्वसा नवीया-नृभुर्वाजैर्भिवसुर्बुधिः ।
 युष्माकं देवा अवसाहनि प्रियेऽऽभि तिष्ठम पृत्सुतीरसुन्वताम् ७
 निश्चर्मण ऋभवो गार्मपिंशत सं वत्सेनासृजता मातरं पुनः ।
 सौधन्वनासः स्वपस्पया नरो जिह्वी युवाना पितराकृणोतन ८
 वाजैर्भिर्नो वाजसातायविष्टुधृ-भुमौ इन्द्र चित्रमा दूर्धि राधः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता-मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ९ [३१] (१२०५)

(१११)

५ कुत्स आङ्गिरसः । ऋभवः । जगती; ५, त्रिष्टुप् ।

तक्षन् रथं सुवृतं विष्मनापस-स्तक्षन् हरी इन्द्रवाहा वृषण्वसू ।
 तक्षन् पितृभ्यामूभवो युवद् वय-स्तक्षन् वत्सार्य मातरं सत्तामुर्वम् १
 आ नो यज्ञाय तक्षत ऋभुमद्वयः क्रत्ये दक्षाय सुप्रजावतीमिषम् ।
 यथा क्षयाम सर्वधीरया विशा तन्नः शर्धाय धासथा स्विन्द्रियम् २ (१२०७)

आ तक्षत सातिमस्मभ्यमृमवः सातिं रथाय सातिमर्धंते नरः ।
 सातिं नो जैत्रीं सं महेत विश्वहा जामिमजामिं पृतनासु सक्षणिम् ३
 क्रमुक्षणमिन्द्रमा हुव ऊतयं क्रमून् वाजान् मरुतः सोमपीतये ।
 उमा मित्रावरुणा नूनमश्विना ते नो हिन्यन्तु सातर्यं धिये जिघे ४
 क्रमुर्मराण्य सं शिशानु सातिं संमर्यजिद्वाजो अस्मौ अविदुः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ५ [३२] (१२१०)

(११२)

२५ कुत्स आक्षिगरसः । १ (आरापादस्य) घाघापृथिव्यौ, १ (द्वितीयपादस्य) अग्निः,
 १ (उत्तरार्धस्य) अश्विनौ; २-२५ अश्विनौ । जगतीः २४-२५ त्रिष्टुप् ।

इह्ये घाघापृथिवी पूर्वचित्तये अग्निं घर्मं सुरुचं यामन्निहये ।
 यामिर्भरे कारमंशाण्य जिन्वथ—स्तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् १
 पुबोर्नानाय सुमरा असुश्रुतो रथमा तंस्थुर्वचसं न मन्तवे ।
 यामिर्धियोऽव्यधः कर्मन्निहये तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् २
 पुषं तासां विव्यस्यं प्रशासने विशां क्षयथो अमृतस्य मृज्मना ।
 यामिर्धेनुमस्वं पिन्वथो नरा तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ३
 यामिः परिज्मा तनयस्य मृज्मना द्विमाता तूषु तरणिर्विभूरपति ।
 यामिन्निमन्तुरभवेद विचक्षण—स्तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ४
 यामी रेभं निवृतं सितमन्द्य उद वन्वन्मैरयतं स्वर्हृशे ।
 यामिः कण्वं प्र सिषासन्तुमावतं तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ५ [३३]
 यामिरन्तंकं जसमानुमारणे मुज्यं यामैरपृथिभिर्जिज्जिन्वथुः ।
 यामिः कर्कन्धुं व्ययं च जिन्वथ—स्तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ६
 यामिः शुचन्ति धनसां सुषंसदं ततं घर्ममोम्यावन्तमत्रये ।
 यामिः पृथ्निगं पुरुकुत्समावतं तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ७
 यामिः शचीभिर्वृषणा परावृजं प्रान्धं श्रोणं चक्षस एतवे कृधः ।
 यामिर्वर्तिकां ग्रसिताममुञ्चतं तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ८
 यामिः सिन्धुं मधुमन्तमसश्चतं वसिष्ठं यामिरजरावजिन्वतम् ।
 यामिः कुत्सं श्रुतयं नर्यमावतं तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ९ (१२१९)

याभिर्विश्रलां धनसामर्थ्यं सहस्रंभीह आजावजिन्वतम् ।
याभिर्विश्रमश्च्यं प्रेणिमावतं ताभिरु घु ऊतिभिराश्विना गतम् १० [३४]

याभिः सुदानू औशिजाय वृणिजे वृधश्रवसे मधु कोशे अक्षरन् ।
 क्रक्षीवन्तं स्तोतारं यामिरावन्तं तामिरू घु ऊतिमिरश्विना गन्तम् ११

यार्भी र्सां क्षोदसोद्वः पिपिन्वथुं-रुश्वं यार्भी रथ्मावतं जिषे ।
यार्भिल्लिशोकं उच्चियां उदाजतं तार्भिरूष ऊत्तिमिरश्विना गंतम् १२

याभिः सूर्यं परियाथः परावति मन्धानारं क्षेत्रपत्येष्वारवतम् ।
याभिर्विप्रं प्र भरद्वाजमारवतं ताभिर्बुध ऊतिभिर्गन्धिवना गन्तम् ॥ १३ ॥

यामिर्महामतिथिग्वं कशोजुवं दिवोदासं शम्बरुहय आवतम् ।
यभिः पुमिद्यं त्रसदस्युमावतं तामिरू पु कुतिमिराशिना गतम् १४

याभिर्विभ्रं विपिपानमुपस्तुतं कलिं याभिर्वित्तजानिं दुवस्यथः ।
याभिर्व्यंश्चमृतं प्रथिमावतं ताभिर्षु ऊतिभिराश्विना गंतम् १५ [३५]

यामिन्नरा शयवे यामिन्नये यामिः पुरा मनवे गातुमीषथुः ।
यामिः शारीराजतं स्वमरुमये तामिरू ष ऊतिभिरश्विना गंतम् १६

याभिः पठवां जठरस्य मज्जना-ग्रिनादिदंजित इन्द्रो अज्मन्ना ।
 याभिः शर्यातमवधो महाधने ताभिस्तु षु कतिभिर्भविना गंतम् १७

याभिर्द्भिरो मनसा निरूप्यथो ऽग्रं गच्छथो विद्ये गोअर्णसः ।
 यामिन्नं शरमिषा समावतं ताभिरू ष ऊतिभिर्गश्विना गंतम् १८

याभिः पत्नीर्विमदाय न्युहथुरा घं वा याभिररुणीरशिक्षतम् ।
याभिः सदास ऊहथः सवेव्यं ताभिरु प ऊतिभिर्गश्चिना गतम् १९

याभिः शंतांती भवथो ददागुपे भुज्यं याभिरवथो याभिर्गधिगुम् ।
ओम्यावती सभरामतस्तुभं तामिरू प ऊतिभिर्गश्विना गंतम् २० [३६]

यामिः कृशानुमसने दुव्वस्यथो ज्वे यामिभ्युनो अर्वन्तुमावतम् ।
मघं प्रियं भरथो यत सरद्वभ्य-स्तामिरु ष ऊतिभिर्वाश्वना गतम् २१

याभिर्नरैर्गोपुयुधं नृपाह्यं क्षत्रस्य साता तनयस्य जिन्वथः ।
याभी रथाँ अवथो यामिरवत-स्ताभिरू पु ऊतिभिर्श्विना गंतम् २२

याभिः कुत्समार्जुनेयं शतक्रतुं प्रतुर्वीतिं प्रचक्षुर्भूतिमावतम् ।
यार्गिर्ध्वसन्ति परुषन्तिमावतं ताभिरेषु ऋतिभिरश्वना गतम् २३ (१२३३)

अप्रस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दत्ता वृषणा मनीषाम् ।
अद्युत्येऽवसे नि ह्वये वा वृधे च नो भवतं वाजंसातो
द्युभिरकुभिः परि पातमस्मान्नरिष्टेभिरश्विना सौमगेभिः ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्वितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

२४

२५ [३७] (१२३५)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८॥ व० १-२६]

(११३)

२० कुत्स आङ्गिरसः । १ उषाः (उत्तरार्धस्य) रात्रिश्च; २-२० उषाः । शिष्टेषु ।

इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागां—चित्रः प्रकृतो अजनिष्ट विश्वा ।

यथा प्रसूता सवितुः सवार्य एवा रात्र्युषसे योनिमरिक्
रुशद्वत्सा रुशती श्वेत्यागा—दरैर्गु कृष्णा सदनान्यस्याः ।

१

समानबन्धू अमृतं अनुची द्यावा वर्णं चरत आमिनाने
समानो अध्वा स्वप्नोरनुन्त—स्तमन्यान्यां चरतो देवाशिष्टे ।

२

न मेधेते न तस्थतुः सुमेके नक्तोषासा समनसा विरूपे
भास्वती नेत्री सूनृतांना मचेति चित्रा वि दुर्यो न आवः ।

३

प्राप्यां जगद्भ्यु नो रायो अरुह्य—दुषा अजीगर्भुवनानि विश्वां
जिह्मयेदे चरितवे मयो—न्याभोगयं दृष्टये राय उं त्वम् ।

४

दृष्टं पर्यद्भ्य उर्विया विचक्षं उषा अजीगर्भुवनानि विश्वां

५ [१]

क्षत्राय त्वं श्रवसे त्वं महीया दृष्टये त्वमर्थमिव त्वमित्ये ।

विसदृशा जीविताभिप्रचक्षं उषा अजीगर्भुवनानि विश्वां

६

एषा द्विवो दुहिता प्रत्यदर्शि व्युच्छन्ती युवतिः शुक्रवासाः ।

विश्वस्येशाना पार्थिवस्य वस्व उषो अद्येह सुभगे व्युच्छं

७

परायतीनामन्वेति पार्थ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनाम् ।

व्युच्छन्ती जीवमुदीरयं—न्त्युषा मृतं कं चन बोधयन्ती

८

उषो यदृग्निं समिधे चकर्थ वि यदावश्चक्षसा सूर्यस्य ।

यन्मानुषान् यक्ष्यमाणं अजीग—स्तद् देवेषु चकृपे भद्रमम्रः

९

कियान्या यत् समया भवाति या व्युपर्याश्वं नूनं व्युच्छान् ।

अनु पूर्वाः कृपते वावज्ञाना प्रवीध्याना जोषमन्यामिरेति

१० [२] (११४५)

ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् व्युच्छन्तीमुपसं मर्त्यासः ।
 अस्माभिर्न नु प्रतिचक्ष्याभू-दो ते यन्ति ये अपरीषु पर्यान् ११
 यावयद् द्वेषा क्रतुषा क्रतेजाः सुम्नावरीं सूनृतां ईरयन्ती ।
 समङ्गलीर्बिभ्रती वृवर्धीति - मिहाद्योषः श्रेष्ठतमा व्युच्छ १२
 शश्वत् पुरोषा व्युवास वृव्य - थो अद्येदं व्यावो मघोनी ।
 अथो व्युच्छादुत्तरां अनु द्यू - तजराभृतां चरति स्वधामिः १३
 व्युच्छिभिर्विव आतास्वद्यौ - वपं कृष्णां निर्णिजं वृव्यावः ।
 प्रबोधयन्त्यरुणेभिरस्त्रे - रोषा याति सुयुजा रथेन १४
 आवहन्ती पोष्या वायांणि चित्रं केतुं कृणुते चेकिताना ।
 ईयुषीणामुपमा शश्वतीनां विभातीनां प्रथमोषा व्यश्वेत् १५ [३]

उदीर्ध्वं जीवो असुनं आणा - वप प्रागात् तम आ ज्योतिरेति ।
 आरेक् पन्थां यातवे सूर्याया - गन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः १६
 स्पृमना वाच उर्वियति वह्निः स्तवानो रेभ उषसो विभातीः ।
 अद्या तद्वृच्छ गृणते मघो - न्यस्मे आयुर्नि दिदीहि प्रजावत् १७
 या गोमतरुषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति वृशुषे मर्त्याय ।
 वायोर्नि सूनृतांनामुवर्के ता अश्वदा अश्ववत सोममुत्वा १८
 माता वृवानामर्धितरनीकं युज्ञस्य केतुवृहती वि भाहि ।
 प्रशस्तिक्वद बह्मणे नो व्युच्छा नो जने जनय विश्ववारे १९
 यच्चित्रमम उषसो वहन्ती - जानाय शशमानाय मद्रम् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता - मर्वितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः २० [४] (१२५५)

(११४)

११ कुत्स आङ्गिरसः । रुद्रः । जगतीः १०-११ त्रिष्टुप् ।

इमा रुद्राय तवसे कपर्विने क्षयर्हीराय प्र भरामहे मतीः ।
 यथा शमसद द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्नानुरम् १
 मृळा नो रुद्रो नो मयस्कृधि क्षयर्हीराय नमसा विधेम ते ।
 यच्छं च योश्च मनुरायेजे पिता तदश्याम तव रुद्र प्रणीतिषु २ (१२५७)

- अश्याम ते सुमतिं देवयज्यया क्षयद्वीरस्य तव रुद्र मीढुः ।
 सुम्नायन्निदं विशां अस्माकमा चरा रिष्टवीरा जुहवाम ते हविः ३
- त्वेपं वयं रुद्रं यजसाधं वहुं कविमवसे नि ह्वयामहे ।
 आरे अस्मद् देव्यं हेळो अस्त्यतु सुमतिमिदं वयमस्या वृणीमहे ४
- दिवो वराहमरुषं कपदिनं त्वेपं रूपं नमसा नि ह्वयामहे ।
 हस्ते बिभ्रद् भेषजा दार्याणि शर्म वरं च्छर्दिस्मभ्यं संसत् ५ [५]
- इदं पित्रे मरुतामुच्यते वचः स्वादोः स्वादीयो रुद्राय वर्धनम् ।
 राग्वा च नो अमृत भर्तृभोजनं त्मने तोकाय तनयाय मृळ ६
- मा नो मुहान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।
 मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्यो रुद्र रीरिषः ७
- मा नस्तोके तनये मा न आयौ मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।
 शीरान् मा नो रुद्र भामिता वधी हविष्मन्तः सवृमित त्वां हवामहे ८
- उप ते स्तोमान् पशुपा इवाकरं रास्यां पितर्भरुतां सुस्रमस्मे ।
 मद्रा हि ते सुमतिमृळयत्तमाथा वयमव इत ते वृणीमहे ९
- आरे ते गोघ्नमुत पूरुषघ्नं क्षयद्वीर सुस्रमस्मे ते अस्तु ।
 मृळा च नो अधि च ब्रूहि देवाधा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः १०
- अवोचाम नमो अस्मा अवस्यवः शृणोतु नो हवं रुद्रो मरुत्वान् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मवितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ११ [६] (१२६६)

(११५)

६ कुत्स आङ्गिरसः । सूर्यः । त्रिष्टुप् ।

- चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
 आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषंश्च १
- सूर्यो देवीमुपसं रोचमानां मर्यां न योषामभ्येति पश्चात् ।
 यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्राय भद्रम् २
- भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य चित्रा एतग्वा अनुमाद्यातः ।
 नमस्यन्तो दिव आ पृष्ठमस्थुः परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः ३ (१२६९)

तत् सूर्यस्य देवत्वं तन्महत्वं मध्या कर्तोर्विततं सं जभार ।
 यवेदयुक्त हरितः सधस्था द्वाद्वात्री वासस्तनुते सिमस्मै ४
 तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे ।
 अनन्तमन्यद् रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्वरितः सं भरन्ति ५
 अथा वेवा उर्विता सूर्यस्य निरंहसः पिपृता निरवद्यात् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मवितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ६ [७] (१२७२)

(११६) [समवशोऽनुवाकः ॥१॥ सू० ११६-१२०]

२५ कश्चीवान् दैर्घतमस औशिजः । अभिनौ । विष्टुष ।

नासत्याभ्यां वर्हिर्वि प्र वृञ्जे स्तोमो इयम्यभियेव वातः ।
 यावर्भगाय विमदाय जायां सेनाजुवा न्युहूत रथेन १
 धिळुपत्माभिराशुहेमाभिर्वा देवानां वा जूतिभिः शाश्वाना ।
 तद् रासभो नासत्या सहस्रमाजा यमस्य प्रधाने जिगाय २
 तुमो ह भुज्युमाश्विनोदग्ने रयिं न कश्चिन्ममूवा अवाहाः ।
 तमूहधुर्नोभिरात्मन्वर्तीभि रन्तरिक्षपुद्गिरपादकाभिः ३
 तिस्रः क्षपस्त्रिरहातिवर्जद्भि नासत्या भुज्युमूहयुः पतङ्गैः ।
 समुद्रस्य धन्वन्तार्द्रस्य पारि त्रिभी रथैः शतपर्द्भिः षळंश्वैः ४
 अनारम्भणे तर्दवीरयेथा मनास्थाने अग्रभणे समुद्रे ।
 यदाश्विना ऊहधुर्भुज्युमस्तं शतारित्रां नावमातस्थिवांसम् ५ [८]
 यमाश्विना वृद्धयुः श्वेतमश्वं मघाश्वाय शश्वदित स्वस्ति ।
 तस् वा वात्रं महि कीर्तेन्यं भूत पैद्वो वाजी सतुमिद्वय्यो अयः ६
 युवं नरा स्तुवते पञ्जियाय कक्षीवते अरदतं पुरंधिम ।
 कारोतराच्छफादश्वस्य वृष्णाः शतं कुम्भौ असिञ्चतं सुरायाः ७
 हिमेनाग्निं घ्नंसमवारयेथां पितुमतीमूर्जमस्मा अधत्तम् ।
 ऋवीसे अत्रिमश्विनावनीत मुञ्चिन्पथुः सर्वगणं स्वस्ति ८
 परावतं नासत्यानुदेथा मुञ्चावुभं चक्रथुर्जिह्वाभारम् ।
 क्षरत्तापो न पायनाय राये सहस्राय तृष्यते गोतमस्य ९ (१२८१)

- जुजुरुषो नासत्योत वृद्धिं प्रामुञ्चतं द्वापिमिव च्यवानात् ।
 प्रातिरतं जह्ति स्यादुर्ध्वा - दित् पतिमकृणुतं कृनीनाम् १० [९]
- तद् वा नरा शंस्यं राध्यं वा - भिटिमन्नासत्या वरूथम् ।
 यद् विद्वांसो निधिमिवापगूह्य - मुद् दशताद्वपथुर्वन्दनाय ११
- तद् वा नरा सनये दंसं उग्र - माविष्कृणोमि तन्यतुर्न वृष्टिम् ।
 वृध्यद् ह यन्मध्वाथर्वणो वा - मश्वस्य शीष्णां प्र यदीमुवाच १२
- अर्जोहवीन्नासत्या कुरा वां महे यामन् पुरुभुजा पुरंधिः ।
 श्रुतं तच्छासुरिव वधिमत्या हिरण्यहस्तमश्विनावदत्तम् १३
- आस्यो वृकस्य वर्तिकाममीके युवं नरा नासत्यामुमुक्तम् ।
 उतो क्विं पुरुभुजा युवं ह कृपमाणमकृणुतं विचक्षे १४
- उरित्रं हि वेतिवाच्छेदि पूर्ण - माजा खेलस्य परितक्म्यायाम् ।
 सद्यो जह्नामार्यसीं विरूपलायै धने हिते सतत्रे प्रत्यधत्तम् १५ [१०]
- शतं मेघान् वृक्ष्ये चक्षुःशान - मृज्जाश्वं तं पितान्धं चकार ।
 तस्मा अक्षी नासत्या विचक्ष आधत्तं दद्या भिषजावनर्वन् १६
- आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य कार्ष्णेवातिवृद्धता जयन्ती ।
 विश्वे वेवा अन्यमन्यन्त हृद्भिः समुं श्रिया नासत्या सचेये १७
- यदयातं दिवोदासाय वर्ति - म्ररद्वाजायाश्विना हर्यन्ता ।
 रेवदुवाह सन्नो रथो वां वृषभश्च शिशुमारश्च युक्ता १८
- रयिं सुक्षत्रं स्वपत्यमायुः सुवीर्यं नासत्या बहन्ता ।
 आ जह्वावीं समनसोप वाजे - स्त्रिरहो भागं दधतीमयातम् १९
- परिविष्टं जाहुधं विश्वतः सीं सुगेभिर्नक्तमूहथू रजोभिः ।
 विभिन्दुना नासत्या रथेन वि पर्वतां अजरयू अयातम् २० [११]
- एकस्या वस्तोरावतं रणांय वशमश्विना सनये सहवां ।
 निरहृतं दुच्छुना इन्द्रवन्ता पृथुश्वसो वृषणावरातीः २१
- शरस्य चिदाचत्कस्यावतादा नीचावुच्चा चक्रयुः पातत्रे वाः ।
 शयवे चिन्नासत्या शचीभि - जंसुरये स्तयै पिप्यथुर्गाम् २२
- अवस्यते स्तुवते कृष्णिनाय क्रजूयते नासत्या शचीभिः ।
 प्रष्टुं न नष्टमिव दर्शनाय विष्णार्थं दवथुर्विश्वकाय २३ (१२९५)

दश रात्रीरश्विना नव द्यू-नवर्न-द्वं अथितमप्युन्तः ।

विप्रुतं रेभमुदति प्रवृक्त-मुन्नित्यथुः सोममिव सुवेण

२४

प्र वां दंसोस्याश्विनाववोच-भस्य पतिः स्यां सुगवः सुवीरः ।

उत पश्यन्नश्ववन् वीर्यमायु-रस्तमिवेज्जरिमाणं जगम्याम

२५ [१२] (१२९७)

(११७)

२५ कक्षीयान् वैर्घतमस् औशिजः । अभिनो । निष्पु ।

मध्वः सोमस्याश्विना मदाय प्रतो होता विवासते वाम् ।

वर्हिष्मती रातिर्विभिता गी-रिषा यातं नासत्योप वाजैः

१

यो वामाश्विना मनसो जर्वीयान् रथः स्वश्चो विश आजिगाति ।

येन गच्छथः सुकृतो दुरोणं तेन नरा वर्तिरस्मभ्यं यातम्

२

कर्षिं नरावर्हसः पाञ्चजन्य-मृषीसावर्त्रि सुअथो गुणेन ।

मिनन्ता दस्योरशिवस्य माया अनुपूर्वं वृषणा चोदयन्ता

३

अश्वं न गृह्णमश्विना दुरेवे-कर्षिं नरा वृषणा रेभमुप्सु ।

सं तं रिणीथो विप्रुतं दंसोभि-नं वां जूर्यन्ति पूर्या कृतानि

४

सुपुष्पांसं न निक्कतेरुपस्थे सूर्यं न दक्षा तमांसि क्षियन्तम् ।

शुभे रुक्मं न वर्शतं निखात-मुद्रुपथुरश्विना वन्दनाय

५ [१६]

तद् वां नरा शंस्यं पञ्जियेण कक्षीवता नासत्या परिजम्न ।

शफावर्षस्य वाजिनो जनाय शतं कुम्भौ अंसिञ्चतं मधूनाम्

६

पुषं नरा स्तुवते कृष्णियाय विष्णाप्यं वदथुर्विश्वकाय ।

घोषायै चित् पितृष्वे दुरोणे पतिं जूर्यन्त्या अश्विनावदत्तम्

७

पुषं श्यावाय रुशतीमदत्तं महः क्षोणस्याश्विना कण्वाय ।

प्रवाच्यं तद् वृषणा कृतं दां यत्तार्पदाय श्रवो अध्यर्घत्तम्

८

पुरु वर्षीस्यश्विना वर्धना नि प्रेक्षं ऊहथुराशुमश्वम् ।

सहस्रतां वाजिनमघतीत-महिहन् अवस्यं तरुत्रम्

९

एतानि वां अवस्यां सुवान् ब्रह्माङ्ग्यं सवन्तं रोदस्योः ।

यद् वां पञ्चासौ अश्विना हर्षन्ते यातमिषा च विदुषे च वाजंभ

१० [१४] (१३०७)

सू० नोर्मनिनाश्विना गृणाना वाजं विप्राय भुरणा रदन्ता ।
 अग्रस्त्ये ब्रह्मणा वावृधाना सं विश्पलां नासत्यारिणीतम् ११
 कुह यान्तां सृष्टिं काच्यस्य दिवो नपाता वृषणा शयुत्रा ।
 हिरण्यस्येव कलशं निखातं—मृदूपथुर्दशमे अश्विनाहन् १२
 युवं च्यवानमश्विना जरन्तं पुनर्युवानं चक्रधुः शचीभिः ।
 युवो रथं दुहिता सूर्यस्य सह श्रिया नासत्यावृणीत १३
 युवं तुष्टाय पूर्व्येभिरेवैः पुनर्मन्यावभवतं युवाना ।
 युवं भुज्युमणीतो निः समूद्राद् विभिरूहथुर्क्रेभिरश्वैः १४
 अजोहवीदश्विना तौष्ट्यो वां प्रोहः समुद्रमव्यथिर्जगन्वान् ।
 निष्टमूहथुः सुयुजा रथेन मनोजवसा वृषणा स्वस्ति १५ [१५]

अजोहवीदश्विना वर्तिका वा—मास्नो यत् सीममुञ्चतं वृकस्य ।
 वि जुषुषां ययथुः सान्वद्रे—जतिं विष्वाचो अहतं विषेण १६
 शतं मेषान् वृक्ये मामहानं तमः प्रणीतमश्विनि पित्रा ।
 आक्षी क्रव्राश्वे अश्विनावधत्तं ज्योतिरन्धायं चक्रथुर्विचक्षे १७
 शुनमन्धाय भरमहयन् सा वृकीरश्विना वृषणा नरेति ।
 जागः कनीन इव चक्षदान क्रव्राश्वः शतमेकं च मेषान् १८
 मही वामूतिरश्विना मयोभू—रुत स्नामं धिष्ण्या सं रिणीधः ।
 अथा युवामिदं ह्ययत् पुरंधि—रागच्छतं सीं वृषणाववोभिः १९
 अथेनुं दक्षा स्तर्यं विषक्ता—मपिन्वतं शयवे अश्विना गाम् ।
 युवं शचीमिविमदाय जायां न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषाम् २० [१६]

यवं वृक्रेणाश्विना वृषन्ते—चं दुहन्ता मनुषाय दक्षा ।
 अभि दस्युं बक्रुरेणा धमन्तो—रु ज्योतिश्चक्रथुरार्याय २१
 आथर्वणायाश्विना दधीचे ऽश्व्यं शिरः प्रत्यैरयतम् ।
 स वां मधु प्र वोचहतायन त्वाष्ट्रं यद् दक्षावपिकुक्ष्यं वाम् २२
 सदा कवी मुमतिमा चके वां विश्वा धियो अश्विना प्रावतं मे ।
 अस्मे रयि नासत्या बृहन्तं—मपत्यसात्तं श्रुत्यै रराधाम् २३
 हिरण्यहन्ममश्विना रराणा पुत्रं नरा वधिमत्या अदत्तम् ।
 त्रिधा ह शयावमश्विना विकेस्त—मुज्जीवसं एरयतं मुदान् २४ (१३५१)

एतानि वामश्विना वीर्याणि प्र पूर्याण्ययवोऽवोचन ।

ब्रह्म कृण्वन्तो वृषणा युवभ्यां सुवीरांसो विवधमा वंदेम

२५, [१७] (१३२२)

(११८)

११ कर्शवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । शिष्टपृ ।

आ वां रथे अश्विना श्येनपत्न्या सुमृत्लीकः स्वर्वा यात्वर्वाङ् ।

यो मर्त्यस्य मनसो जवीयान् त्रिवन्धुरो वृषणा वारंरहाः १

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण सुवृता यातमर्वाङ् ।

पिबन्तं गा जिबन्तमर्धतो नो वर्धयतमश्विना वीरमस्मे २

प्रवद्यामना सुवृता रथेन दध्नाविमं शृणुतं श्लोकमन्त्रेः ।

किमङ्ग वां प्रत्यर्वाति गमिष्ठा—हुर्विप्रांसो अश्विना पुराजाः ३

आ वां श्येनासो अश्विना वहन्तु रथे युक्तास आशवः पतङ्गाः ।

ये अप्तुरो विद्यासो न गृध्रा अभि प्रयो नासत्या वहन्ति ४

आ वां रथं युवतिस्तिष्ठदन्न जुङ्गी नरा दुहिता सूर्यस्य ।

परि वामस्या वपुषः पतङ्गा वयो वहन्त्वरुपा अमीके ५ [१८]

उद् वन्दनमैरतं दुंसनामि—रुद्रेभं दध्ना वृषणा शचीभिः ।

निद्वैष्ट्यं पारयथः समुद्रात् पुनश्च्यवानं चक्रधुर्ववानम् ६

युवमन्त्रयेऽवनीताय तत्—मूर्जसोमानमश्विनावधत्तम् ।

युषं कण्वायापिरिताय चक्षुः प्रत्यधत्तं सुधृतिं जुनुषाणा ७

युषं धेनुं शयवे नाधिताया—पिबन्तमश्विना पूर्यार्य ।

अमृञ्चतं धर्तिकांमहंसो निः प्रति जङ्गां विस्पलाया अधत्तम् ८

युषं श्वेतं पेदव हन्व्रजत—महिहन्मश्विनादत्तमश्वम् ।

जोह्वन्नमर्यो अभिमृतिमुग्रं सहस्रसां वृषणां वीङ्गङ्गम् ९

ता वां नरा स्वर्वसे सुजाता हवामहे अश्विना नार्धमानाः ।

आ न उप वसुमता रथेन गिरां जुषाणा सुविताय यातम् १०

आ श्येनस्य जर्वसा नूतनेना—स्मे यातं नासत्या सुजोषाः ।

हवे हि वामश्विना रातहव्यः शशक्तुमाया उपसो व्युदौ ११ [१९] (१३३३)

(११९)

१० कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । जगती ।

- आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं जीराश्वं यज्ञियं जीवसें हुवे ।
 सहस्रकेतुं वनिनं शतहंसं श्रुष्टीवान् वरिवोधामग्निं प्रयः १
- ऊर्ध्वा धीतिः प्रत्यस्य प्रयाग्न्यधायि शस्मन्त्सर्मयन्त आ दिशः ।
 स्वर्दामि घर्मं प्रति यन्त्यतय आ वायुर्जानी रथमश्विनारुहत् २
- सं यन्मिथः पस्पृधानासो अगमत् शुभे मखा अर्धिता जायवो रणे ।
 युवोरहं प्रवणे चैकिते रथो यदश्विना वहथः सूरिया वरम् ३
- युवं भुज्युं भुरमाणं विभिर्गितं स्वयुक्तिभिर्निवहन्ता पितृभ्य आ ।
 यासिष्टं वर्तिवृषणा विजेन्यं दिवोदासाय महिं चेति वामवः ४
- युवोरश्विना वपुषे युवायुजं रथं वाणीं येमतुरस्य शर्ध्यम् ।
 आ वां पतित्वं सख्यायं जग्मुषी योषावृणीत् जेन्या युवां पती ५ [२०]
- युवं रेभं परिषूतेरुच्यथे हिमेन घर्मं परितप्तमव्रये ।
 युवं शयोर्वसं पिप्यथुर्गवि प्र वृर्धेण वन्दनस्तार्यायुषा ६
- युवं वन्दनं निर्र्कितं जग्न्यया रथं न दत्वा करणा समिन्वथः ।
 क्षेत्रादा विमं जनथो विपन्यया प्र वामत्रं विधुते वंसनां भुवत् ७
- अगच्छतं कृपमाणं परावति पितुः स्वस्य त्यजसा निवाधितम् ।
 स्वर्वतीरिति ऊतीर्षुवोरहं चित्रा अमीके अमवभ्रूमिहयः ८
- उत स्या वां मधुमन्मक्षिकारपन्मवृ सोमस्यौशिजो हुवन्पति ।
 युवं दधीचो मन आ विवासथो स्या शिरः प्रति वामश्च्यं वक्त् ९
- युवं पेदेवं पुरुवारमश्विना स्पृधां श्वेतं तरुतारं दुवस्यथः ।
 शर्यैरमिद्यं पृतनासु दुष्टं चक्रत्यमिन्द्रमिव चर्यणीसहम् १० [२१] (१३४३)

(१२०)

१२ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ (१२ दुःस्वमनाशनम्) । १ गायत्री,
 २ ककुप, ३ का-विराट्, ४ नष्टरूपी, ५ तनुशिरा, ६ उष्णिक्, ७ विष्टार-बृहती,
 ८ कृतिः, ९ विराट्, १०-१२ गायत्री ।

का राघन्दोत्राश्विना वां को वां जोषं उभयोः । कृथा विधात्यग्नेताः १ (१३४४)

विद्वांसविद वरः पृच्छे - दर्विद्वानित्थापरो अचेताः । नू चिन्तु मते अर्का २
 ता विद्वांस हवामहे वां ता नो विद्वांसा मन्म वोचेतमय । प्राचद दयमानो युवाकुः ३
 वि पृच्छामि प्राक्याः न देवान् वर्षदूतस्याद्भुतस्य दसा । पातं च सहासो युवं च रभ्यसो नः ४
 प्र या घोषे भृगवाणे न शोभे यया वाचा यजति पञ्चियो वाय । प्रैप्युर्न विद्वान् ५ [२२]

श्रुतं गांयत्रं तर्कवानस्या - हं चिद्धि रिभाश्विना वाम । आक्षी शुभस्पती दन् ६
 युवं ह्यास्तं महो रन् युवं वा यज्ञिरतंतंसतम् । ता नो वसू सुगोपा स्यातं पातं नो वृकादघायोः ७
 मा कस्मै धातमभ्यमित्रिणे नो माकुत्रा नो गृहेभ्यो धेनवो गुः । स्तनाभुजो अशिथ्वीः ८
 दहीपन् मित्राधितये युवाकु राये च नो मिमीतं वाजवत्यै । इषे च नो मिमीतं धेनुमन्यै ९
 अश्विनोरसन् रथं - मनश्च वाजिनीवतोः । तेनाहं भूरि चाकन १०
 अयं समह या तनू - हाते जनां अनु । सोमपेयं सुसो रथः ११
 अध स्वप्नस्य निर्विदेऽभुञ्जतश्च रेवतः । उभा ता बलि नश्यतः १२ [२३] (१३५५)

(१२१) [अष्टादशोऽनुवाकः ॥१८॥ सू० १२१-१२६]

१५ कर्षावान् दैर्घतमस औशिजः । इन्द्रो विश्वे देवा वा । त्रिष्टुप् ।

कवित्था नूः पात्रं देवयतां श्रवद गिरो अङ्गिरसां तुरण्यन् ।
 प्र यदानङ्गिश आ हर्म्यस्यो - रु कंसते अध्वरे यजत्रः १
 स्तर्भ्यांद्वा द्यां स धुरणं प्रुघाय - हुभुर्वाजाय दर्विणं नरो गोः ।
 अनु स्वजां महिषश्चक्षत वां मेनामश्वस्य परि सातरं गोः २
 नक्षद्भ्रमरुणीः पूर्य राद् तुरो विशामङ्गिरसामनु द्यून् ।
 तक्षद् वज्रं नियुतं तस्तर्भद् द्यां चतुष्पदे नर्याय द्विपादं ३
 अस्य भदे स्वयं दा कृताया - पीवृतमृक्षियाणामनीकम् ।
 यद्ध प्रसर्गे त्रिकुक्कुम्निवर्त - दप दुहो मानुषस्य दुरो वः ४
 तुभ्यं पयो यत् पितरावनीतां राधः सुरेतस्तुरणे भुरण्यू ।
 शुचि यत् ते रेक्ण आर्यजन्त सचर्दुर्वायाः पर्य उक्षियायाः ५ [२४]

अधु प्र जज्ञे तुरणिर्ममत्तु प्र रोच्यस्या उपसो न सूरः ।
 इन्दुर्यमिराष्ट्र स्वेदुहव्यैः सुवेण सिञ्च अरणाभि धाम ६
 स्विध्मा यद् वनधितिरपुस्यात् सूरौ अध्वरे परि रोधन्ता गोः ।
 यद्ध प्रभासि कृत्वा अनु द्यू - नर्नविशे पश्विपे तुराय ७ (१३६२)

अष्टा महो विव आवो ह्रीं इह युम्नासाहमभि योधान उत्सम् ।	
ह्रीं यत् ते मन्दिनं वृक्षन् वृधे गोरभसमद्विभिर्वाताप्यम्	८
त्वमायसं प्रति वर्तयो गो-विवो अश्मानमुपनीतमृध्वा ।	
कृत्साय यत्र पुरुहूत वृन्व-ज्जुष्णामनन्तैः परियासि वृधेः	९
पुरा यत् सूरस्तमसो अर्पति-स्तमद्विवः फलिगं हेतिमस्य ।	
जुष्णास्य चित् परिहितं यदोजो विवस्परि सुग्रथितं तदादः	१० [२५]
अनु त्वा मही पाजसी अचके द्यावाक्षामा मदतामिन्द्र कर्मन् ।	
त्वं वृत्रमाशयानं सिरासु महो वज्रेण सिध्वपो वराहुम्	११
त्वमिन्द्र नयो यो अवो नृन् तिष्ठा वार्तस्य सुयुजो वहिष्ठान् ।	
यं ते काव्य उशाना मन्दिनं दाद वृत्रहणं पार्य ततश्च वज्रम्	१२
त्वं सूर्यो हरितो रामयो नृन् भरच्चक्रमेतशो नायमिन्द्र ।	
प्रास्यं पारं नवति नाव्याना-मपि कर्तमवर्तयोऽयं ज्यून	१३
त्वं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः पाहि वज्रिवो वुरितानुभीके ।	
प्र नो वाजान् रथ्योऽ अश्ववुध्या-निषे यन्धि श्रवसे सूनृताये	१४
मा सा ते अस्मत् सुमतिर्वि दंसद् वाजप्रमहः समिषो वरन्त ।	
आ नो भज मघवन् गोध्वर्यो मंहिठास्ते सधमादः स्याम	१५ [२६] (१३७०)

॥ इति प्रथमोऽष्टकः ॥ १ ॥

—७७७७—

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १॥ व० १-२६]

(१२२)

१५ कक्षीवान् रथतमस औशिजः । विश्वे वेवाः । जिष्टुप्, ५-६ विराङ्करूपा ।

प्र वः पान्तं रघुमन्यवोऽन्धो यज्ञं रुद्राय मीहुषे भरध्वम् ।	
द्विवो अस्तोष्यसुरस्य वीरै-रिष्टुध्येव मरुतो रोदस्योः	१
पत्नीं पूर्वहृति वावृध्या उपासान्ता पुरुधा विदानि ।	
स्तुर्नीत्कं व्युतं वसाना सूर्यस्य श्रिया सुदृशी हिरण्यैः	२
ममत्तु नः परिज्मा वसर्हा ममत्तु वार्तो अपां वृषण्वान् ।	
शिशीतमिन्द्रापर्वता युवं न-स्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः	३
उत त्या मे यशसा श्वेतुनाये व्यन्ता पान्तांशितो हवध्वं ।	
प्र वो नपातमपां कृणुध्वं प्र मातरां रास्मिन्स्यायोः	४ (१३७४)

आ वो रुवण्यमौशिजो हवच्यै योषेव शंसमर्जुनस्य नशे ।

प्र वः पूष्णे वावन् आँ अच्छा योचेय वसुतातिमयेः

५ [१]

श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमो - त श्रुतं सदेने विश्वतः सीम ।

श्रोतुं नः श्रोतुरातिः सुश्रोतुः सुक्षेत्रा सिन्धुराद्रिः

६

स्तुपे सा वाँ वरुण मित्र राति - र्गवाँ श्रुता पृक्षयामेषु पञ्चे ।

श्रुतरथे प्रियरथे दधानाः सद्यः पुष्टि निरुन्धानासो अगमन्

७

अस्य स्तुपे महिमघस्य राधुः सचाँ सनेम नहुषः सुवीराः ।

जनो यः पञ्चेभ्यो वाजिनीया - नश्वावतो रथिनो मह्यं सूरिः

८

जनो यो मित्रावरुणावक्षिपु - गपो न वाँ सुनोत्यक्ष्णयाधुक ।

स्वयं स यक्ष्मं हृदये नि धत्त आप यर्वाँ होत्राभिर्कृतावाँ

९

स ब्राधतो नहुषो वंसुजतः शर्धस्तरो नरां गूर्तध्रवाः ।

विसृष्टरातिर्याति बाह्वसुत्वा विश्वासु पुत्सु सद्रुमिच्छुराः

१० [२]

अथ गमन्ता नहुषो हवँ सूरैः श्रोता राजानो अमृतस्य मन्त्राः ।

नमोजुवो यन्निर्वस्य राधुः प्रशस्तये महिना रथपते

११

एतं शर्धं धाम यस्य सूरै - रित्यवोचन् दशतयस्य नशे ।

द्युत्तानि येषु वसुताती रावन् विश्वे सन्वन्तु प्रभृथेषु वाजम्

१२

मन्दाग्रहे दशतयस्य धासे - द्विर्यत् पञ्च चित्रतो यन्त्यत्रा ।

किमिष्टाश्व इष्टरश्मिरेत ईशानासस्तरुष ऋजते नृन्

१३

हिरण्यकर्ण माणिग्रीवमर्ण - स्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु कुवाः ।

अर्यो गिरः सद्य आ जग्मुषीरो - साश्वाकन्तुभयेष्वस्मे

१४

चत्वारो मा मशशारस्य शिश्रु - ऋयो राज्ञ आयवसस्य जिष्णोः ।

रथो वाँ मित्रावरुणा दीर्घाप्साः स्युर्मगभस्तिः सूरौ नाद्यौत्

१५ [३] (१३८५)

(१२३)

१३ कक्षीयान् वैद्यतमस औशिजः । उवाः । त्रिष्टुप् ।

पृथू रथो दक्षिणाया अयोज्यै - नं कुवासो अमृतासो अस्युः ।

कृष्णाबुधस्थावुर्याद विहाया - श्रिकित्सन्ती मानुषाय क्षयाय

१

(१३८६)

पूर्वा विश्वस्माद् भुवनादबोधि जयन्ती वाजं वृहती सनुञ्जी ।

उच्चा व्यस्यद् युवतिः पुनर्धू-रोषा अगन् प्रथमा पूर्वहूतौ २

यबुध भागं विभजोसि नृभ्य उषो देवि मर्त्यत्रा सुजाते ।

देवो नो अत्र सविता दमृता अनागसो वोचति सूर्याय ३

गृह्णहमहना यात्यच्छा विवेदिदे अघि नामा दधाना ।

सिषासन्ती द्योतना शश्वदागा द्यमग्रमिद भजते वसूनाम् ४

भगस्य स्वसा वरुणस्य जामि-रुधः सूनृते प्रथमा जरम्ब ।

पश्वा स दध्या यो अघस्य धाता जयेम तं दक्षिणया रथेन ५ [४]

उदीस्तां सूनृता उत् पुरन्धी-रुदग्रयः शुशुचानासो अस्थुः ।

स्पर्हा दसूनि तमसापंगुह्या विष्कृण्वन्त्युषसो विभ्रातीः ६

अपान्यदेत्यभ्यन्यदेति विपुरुषे अहनी सं चरेते ।

परिक्षितोस्तमो अन्या गुहाक-रद्यौदुषाः शोशुचता रथेन ७

सहशीरुद्य सहशीरिदु श्वो दीर्घ संचन्ते वरुणस्य धाम ।

अनवद्यास्त्रिंशतं योजना-न्येकैका क्रतुं परि यन्ति सद्यः ८

जानत्यहः प्रथमस्य नाम शुक्रा कृष्णादजनिष्ट श्वित्तीची ।

ऋतस्य योषा न मिनाति धामा-हंरहनिष्कृतमाचरन्ती ९

कन्येव तन्वाः शाशदानो एषि देवि देवमिषक्षमाणम् ।

संसमर्यमाना युवतिः पुरस्ता-वृषिर्वक्षोसि कृणुषे विभ्राती १० [५]

सुसंकाशा मातृमृष्टेय योषा-विस्तन्व कृणुषे हृशे क्रम ।

भद्रा त्वमृषो वितरं व्युच्छ न तत् ते अन्या उपसो नशन्त ११

अश्वावतीर्गोमतीर्विश्ववांरा यतमाना रुश्मिभिः सूर्यस्य ।

परां च यन्ति पुनरा च यन्ति भद्रा नाम वहमाना उषासः १२

ऋतस्य रुश्मिर्मनुपच्छमाना भद्रंभद्रं क्रतुमस्त्रासु धेहि ।

उषो नो अद्य सुहवा व्युच्छा-स्मासु रायो मघवत्सु च स्युः १३ [६] (१३९८)

(१२४)

१३ कश्चीवान् दैर्घतमस औशिजः । उषाः । विष्टुषु ।

उषा उच्छन्ती समिधाने अग्रा उद्यन्तमूर्धं उर्यिया ज्योतिरश्नेत् ।

देवो नो अत्र सविता न्वर्थ प्रासावीद द्विमत प्र चतुष्पवित्यै १ (१३९९)

अमिनती दैव्यानि वृतानि प्रमिनती यनुप्या युगानि ।
 ईयुर्षीणामुपमा शश्वतीनामायतीनां प्रथमोषा व्यष्टीन् २
 एषा द्विषो दुहिता प्रत्यर्दशि ज्योतिर्वसाना समना पुरस्तात् ।
 ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु प्रजानतीषु न दिशो भिनाति ३
 उपो अदशि शुन्धयुवो न वक्षो नोधा इवाविरक्त प्रियाणि ।
 अश्वसन्न ससतो बोधयन्ती शश्वत्तमागात् पुनरेयुर्षीणाम् ४
 पूर्वे अर्धे रजसो अपत्यस्य गवां जनित्र्यकृत प्र केतुम् ।
 व्यु प्रथते वितुरं वरीय ओभा पूणन्ती पित्रोरुपस्था ५ [७]

एवेवेषा पुरतया हशे कं नाजामिं न परि वृणक्ति जामिम् ।
 अरेपसा तन्वा उ शशदात्ता नाभ्रदीपते न महो विभाती ६
 अन्नातेवं पुंस एति मतीची गतारुगिव खनये धनानाम् ।
 जायेव पत्य उशती सुवासा उषा हस्ते नि रिणीति अप्सः ७
 स्वसा स्वस्ते ज्यार्यस्ये योनिमारैर्गपत्यस्याः प्रतिचक्षयेव ।
 व्युच्छन्तीं रुश्मिभिः सूर्यस्याः ज्येष्ठे समनगा इव वाः ८
 आसां पूर्वां सामहसु स्वर्तृणां मपरा पूर्वां मभ्येति पश्चात् ।
 ताः प्रत्नवन्नव्यसीर्नूनमस्मे रेवदुच्छन्तु सुदिना उवासः ९
 प्र बोधयोयः पुणतो मघो न्यबुध्यमानाः पुणयः ससन्तु ।
 रेवदुच्छ मघवर्द्धयो मघोनि रेवत् स्तोत्रे सुनुते जारयन्ती १० [८]

अवेयमश्वेद युवातिः पुरस्ताद् युक्ते गवामरुणानामनीकम् ।
 वि नूनमुच्छावसति प्र केतु गृहगृहमुप तिष्ठते अग्निः ११
 उत ते वयस्विद वसतेरपप्तन् नरश्च ये पितुभाजो व्युष्टौ ।
 अमा सते बहसि भूरि वाम मुषो देवि वाशुषे मर्त्याय १२
 अस्तोऽङ्गु स्तोम्या ब्रह्मणा मे ऽवीवृधध्वमुशतीरुषासः ।
 पुष्पाकं देवीरुषसा सनेज सहस्रिणं च शतिनं च वार्जम् १३ [९] (१४११)

(१२५)

७ कक्षीयान् वैधतमस औशिजः । स्वनयस्य दानस्तुतिः । त्रिष्टुप्, ४-५ जगती ।

प्राता रत्नं प्रातरित्वा दधाति तं चिकित्वान् प्रतिगृह्णा नि धत्ते ।
 तेनं प्रजां वर्धयमान आर्षु रायस्पोषेण सचते सुवीरः १ (१४१२)

- सुगुरसत् सुहिरण्यः स्वध्वो बृहदस्मै वय इन्द्रो दधाति ।
यस्त्वायन्तं वसुना प्रातरित्वो मुक्षीजयेत् पदिमुत्तिनार्ति २
- आयमद्य सुकृतं प्रातरिच्छ-क्षिष्टेः पुत्रं वसुमता रथेन ।
अंशोः सुतं पापय मत्सरस्य क्षयद्वीरं वर्धय सुनुताभिः ३
- उप क्षरन्ति सिन्धवो मयोभुव ईजानं च यक्ष्यमाणं च धेनवः ।
पूणन्तं च पपुंरि च भवस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विश्वतः ४
- नाकस्य पृष्ठे अधि तिष्ठति श्रितो यः पुणाति स ह वैवेधुं गच्छति ।
तस्मा आपो घृतमर्षन्ति सिन्धव-स्तस्मा इयं दक्षिणा पिन्वते सदा ५
- दक्षिणावतामिष्टिमानि चित्रा दक्षिणावतां द्विवि सूर्यांसः ।
दक्षिणावन्तो अमृतं भजन्ते दक्षिणावन्तः प्र तिरन्त आयुः ६
- मा पूणन्तो दुरितिमेन आरन् मा जारिषुः सूरयः सुव्रतासः ।
अन्यस्तेषां परिधिरस्तु कश्चि-वपृणन्तमभि सं यन्तु शोकाः ७ [१०] (१४१८)

(१२६)

७ (१-५) कक्षीवान् दैर्घ्यतमस औशिजः, (६) स्वनयो भावयज्यः, (७) रोमशा । १-५ स्वनयो भावयज्यः,
६ रोमशा, ७ स्वनयो भावयज्यः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

- अमन्वान् त्सोमान् प्र भरे मनीषा सिन्धावधि क्षियतो भाव्यस्य ।
यो मे सहस्रमभिमीत सवा नृत्तं राजा श्रवं इच्छमानः १
- शतं राज्ञो नार्घमानस्य निष्काञ्छुतमश्वान् प्रयतान् तस्य आर्द्धम् ।
शतं कक्षीवा अमुरस्य गोनां द्विवि श्रवोऽजरमा ततान २
- उप मा श्यावाः स्वनयेन वृत्ता वधूमन्तो वश रथांसो अस्थुः ।
षष्टिः सहस्रमनु गव्यमागात् सनन् कक्षीवा अभिषित्वे अह्नाम् ३
- चत्वारिंशद् दशरथस्य शोणाः सहस्रस्याग्रे श्रेणिं नयन्ति ।
मृच्युतः कृशनावतो अत्यान् कक्षीवन्त उर्ध्वमुखन्त पञ्जाः ४
- पूर्वामनु प्रयतिमा देवे व-स्त्रीन् युक्ता अष्टावरिधांसो गाः ।
सुबन्धवो ये विश्वा इव वा अनस्वन्तः श्रव ऐषन्त पञ्जाः ५
- आगधिता परिगधिता या कशीकेव जङ्गहे ।
ददाति मह्यं यादुरी याश्रुतां भोज्यां शता ६ (१४२४)

उपोष मे परां मृश मा मे दृश्राणि मन्यथाः ।

सर्वाहमस्मि रोमशा गन्धारीणामिवाविका

७ [११] (१४२५)

(१२७) [एकोनविंशोऽनुवाकः ॥१९॥ सू० १२७-१३३]

११ परच्छेपो देवोवासिः । अग्निः । अस्यष्टिः, ६ अतिधृतिः ।

अग्निं होतारं मन्ये दास्वन्तं वर्षुं सूनुं सहस्रो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् ।

य ऊर्ध्वयां स्वध्वरो देवो देवाच्या कृषा ।

घृतस्य विभ्रादिमनुं वटि शोचिषा ऽऽजुह्वानस्य सर्पिषः १

यजिष्ठं त्वा यजमाना हुवेम ज्येष्ठमङ्गिरसां विप्रं मन्यमग्नि-दिग्भेभिः शुक्रं मन्यमग्निः ।

परिजमानमिव द्यां होतारं चर्षणीनाम् ।

शोचिष्केशं वृषणं यमिमा विशः प्रावन्तु जूतये विशः २

स हि पुरु चिदोजसा विरुक्मता दीद्यान्तो भवति द्रुहंतुरः परशुर्न द्रुहंतुरः ।

वीळु विद् यस्य समृती शुयद् वनेव यत् स्थिरम् ।

निष्पहमाणो यमते नायते धन्वासहा नायते ३

हृह्ना चिदस्या अनुं दुर्यथा विदे तेजिष्ठामिरणिभिर्दीप्यवसे ऽग्नये द्वाष्ट्यवसे ।

प्र यः पुरुणि गाहते तक्षद् वनेव शोचिषा ।

स्थिरा चिदन्ना नि रिणाव्योजसा नि स्थिराणि चिदोजसा ४

तमस्य प्रक्षमुपराष्ठ धीमहि नक्तं यः सुदर्शितरो दिवातरा-दप्रायुषे दिवातरात् ।

आदृस्यापुर्गभणवद् वीळु शर्म न सूनवे ।

भुक्तमर्मक्तमवो व्यन्तो अजरा अग्नयो व्यन्तो अजराः ५ [१२]

स हि शर्धो न मारुतं तुविष्वणि-रगस्वतीपूर्वरास्विटनिरार्तनास्विटनिः ।

आर्दहृद्व्यान्यादृदि-र्षज्ञस्य केतुरहणा ।

अर्धं स्मास्य हर्षतो हर्षीवतो विश्वे जुपन्त पन्थां नरः शुभे न पन्थाम् ६

हिता यदीं कीस्तासो अभिद्यवो नमस्यन्त उपवोचन्त भृगवो मभन्तो दाशा भृगवः ।

अग्निरीशे वरुतां शुचिर्यो धृणिरेषाम् ।

प्रियां अग्निर्धौर्वनिषीट मेधिर आ वनिषीट मेधिरः

७ (१४३२)

विश्वासां त्वा विशां पतिं हवामहे सर्वासां समानं दंपतिं भुजे सत्यगिर्वाहसं भुजे ।

अतिधिं मानुषाणां पितुर्न यस्यासया ।

अमी च विश्वे अमृतास आ वयो हव्या देवेष्वा वयः ८

त्वमग्ने सहसा सहन्तमः शुष्मिन्तमो जायसे देवतातये रयिर्न देवतातये ।

शुष्मिन्तमो हि ते मदो युष्मिन्तम उत क्रतुः ।

अर्धं स्मा ते परि चरन्त्यजर श्रुष्टीवानो नाजर ९

प्र वो महे सहसा सहस्वत उपबुधे पशुषे नाग्ये स्तोमो बभूत्वग्रये ।

पति यदी हविष्मान् विश्वासु क्षासु जोगुवि ।

अग्ने रेभो न जरत ऋषूणां जूणिर्होत ऋषूणाम् १०

स नो नेदिष्ठं ददृशान आ भ्रातृभ्यो देवेभिः सचंनाः सुचेतुना ग्रहो रायः सुचेतुना ।

महिं शविष्ठ नस्कृधि संचक्षे भुजे अस्यै ।

महिं स्तोतृभ्यो मघवन् त्सुवीर्यं मथीरुग्रो न शर्वसा ११ [१३] (१४३६)

(१२८)

८ परुच्छेपो देवोदासिः । अग्निः । अत्यष्टिः ।

अयं जायत मनुषो धरीमणि होता यजिष्ठ उशिजामनु व्रतमाग्निः स्वमनु व्रतम् ।

विश्वश्रुष्टिः सखीयते रयिर्वि श्रवस्यते ।

अदब्धो होता नि पदद्विळस्पदे परिवीत इळस्पदे १

तं यज्ञसाधमपि वातयामस्यूतस्य पथा नमसा हविष्मता देवताता हविष्मता ।

स न ऊर्जामुपाभृत्यया कृपा न जूर्यति ।

यं मातरिश्वा मनवे परावतो देवं भाः परावतः २

एवेन सद्यः पर्येति पार्थिवं मुहुर्गी रेतो वृषभः कर्निकवृद्ध वधद् रेतः कर्निकवृद्ध ।

शतं चक्षाणो अक्षमिर्वुवो वनेषु तुर्वणिः ।

सदो दधान उपरेषु सानुष्वग्निः परेषु सानुषु । ३

स सुक्रतुः पुरोहितो दमेदमे ऽग्निर्यज्ञस्याध्वरस्य चेतति क्रत्वा यज्ञस्य चेतति ।

क्रत्वा वेधा इंपूयते विश्वा जातानि पस्पशे ।

यतो घृतश्रीरतिथिरजायत वह्निर्विधा अजायत ४ (१४४०)

कत्या यदस्य तविषीषु पृथ्वते ऽग्नेरवेण मरुतां न भोज्ये—प्राय न भोज्या ।

स हि ष्मा दानमिन्वति वसूनां च मज्जना ।

स नञ्चासते दुरितादभिद्रुतः शंसावृषादभिद्रुतः ५ [१४]

विश्वो विहाया अरतिर्वसुर्दधे हस्ते दक्षिणे तरणिर्न शिथथ—च्छ्वस्यया न शिथथत् ।

विश्वस्मा इदिषुध्यते देवत्रा हव्यमोहिषे ।

विश्वस्मा इत् सुकृते वारमृण्वत्यग्निर्द्वारा व्यृण्वति ६

स मानुषे वृजेन शतमो हितोऽग्निर्ग्रेषु जेन्यो न विश्रतिः प्रियो यजेषु विश्रतिः ।

स हव्या मानुषाणा मिळा कृतानि पर्यते ।

स नञ्चासते वरुणस्य धूर्ते—महो देवस्य धूर्तेः ७

अग्निं होतारमीळते वसुधितिं प्रियं चेतिष्ठमरतिं न्यैरि हव्यवाहं न्यैरि ।

विश्वार्युं विश्ववेदसं होतारं यजतं कृविम् ।

देवासो रण्वमवसे वसूयवो ग्रीर्भी रण्वं वसूयवः ८ [१५] (१४४४)

(१२९)

११ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः, ६ इन्द्रुः । अग्नयष्टिः, ८-९ अतिशक्त्यैः, ११ अष्टिः ।

यं त्वं रथमिन्द्र मेधसातये ऽपाका सन्तमिपिर प्रणयसि प्रानवद्य नयसि ।

सद्यश्चित्तमभिष्टये करो वशश्च वाजिनम् ।

सास्माकमनवद्य तूतुजान वेधसां मिमां वाचं न वेधसाम् १

स श्रुषि यः स्वा पृतनासु कासु चिद् वृक्षाव्यं इन्द्र भरहूतये नृभि—रसि प्रतूतये नृभिः ।

यः शूरः स्वर्गः सन्तिता यो विप्रैर्वाजं तरुता ।

तर्मीशानासं इरधन्त वाजिनं पृक्षमत्यं न वाजिनम् २

वृस्मो हि ष्मा वृषणं पिन्वसि त्वचं कं चिद् यावीररुं शूर मर्त्यं परिवृणाक्षि मर्त्यम् ।

इन्द्रोत तुभ्यं तद् क्विवे तद् रुद्राय स्वयंशसे ।

मित्राय वोचं वरुणाय सप्रथः सुमृष्टीकार्यं सप्रथः ३

अस्माकं व इन्द्रमुश्मसीष्टये सखायं विश्वार्युं प्रासहं युजं वाजेषु प्रासहं युजम् ।

अस्माकं ब्रह्मोतये ऽवां पुत्सुषु कासु चित् ।

नहि त्वा शत्रुः स्तरते स्तृणोषि यं विश्वं शत्रुं स्तृणोषि यम् ४

नि पू नुमार्तिमतिं कयस्य चित् तेजिष्ठाभिररणिभिर्नोतिभि—रुग्याभिरुग्योतिभिः ।

नेर्षि णो यथा पुरा—ऽनेनाः शूर मन्यसे ।

विश्वानि पूरोरप पर्षि वह्नि—रासा वह्नितो अच्छे ५ [१६] (१४४९)

प्र तद् वोचेयं भव्यायेन्द्रे हव्यो न य इषवान् मन्त्र रेजति रक्षोहा मन्त्र रेजति ।

स्वयं सो अस्मदा निदो वधैरजेत दुर्मतिम् ।

अथ सवेदघशंसोऽवतर मवं क्षुद्रमिव सवेत्

६

वनेन तद्भोत्रया चितन्त्या वनेन रुधि रयिवः सुवीर्यं गुणं सन्तं सुवीर्यम् ।

दुर्मन्मानं सुमन्तुमि रेमिषा पृचीमहि ।

आ सत्याभिरिन्द्रं द्युन्नहतिभि र्यजत्रं द्युन्नहतिभिः

७

प्रमा वो अस्मे स्वयंशोभिरुती परिवर्ग इन्द्रो दुर्मतीनां वरीमन् दुर्मतीनाम् ।

स्वयं सा रिपयध्ये या न उपेये अत्रैः ।

हतेमसन्न वक्षति क्षिप्ता जूर्णनं वक्षति

८

त्वं न इन्द्र गुया परीणसा याहि पृथौ अनेहसा पुरो याह्यरक्षसा ।

सचस्व नः पराक आ सचस्वास्तमीक आ ।

पाहि नो दूरावारावुमिर्दिभिः सदा पाह्यमिर्दिभिः

९

त्वं न इन्द्र गुया तरुषसो ग्रं चित् त्वा यहिमा संक्षदवसे महे मित्रं नावसे ।

ओजिष्ठ वातरविता रथं कं चिदमर्त्य ।

अन्यमस्मद् रिरिषिः कं चिदद्रियो रिरिक्षन्तं चिदद्रिवः

१०

पाहि न इन्द्र सुदुत चिधोऽवयाता सवमिद् दुर्मतीनां वृवः सन् दुर्मतीनाम् ।

हन्ता पापस्य रक्षसां स्त्राता विप्रस्य मावतः ।

अथा हि त्वा जनिता जीजनद् वसो रक्षोहर्णं त्वा जीजनद् वसो

११[१७](१४५५)

(१३०)

१० परच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः । १० त्रिष्टुप् ।

एन्द्र याहुप नः परावतो नायमच्छा विदधानीव सत्यति रस्तं राजेव सत्यतिः ।

हवामहे त्वा वयं प्रयस्वन्तः सुते सचा ।

पुत्रासो न पितरं वाजसातये मंहिष्ठं वाजसातये

१

पित्रा सोममिन्द्र सुवानमद्रिभिः कोशेन सिक्तमवतं न वंसंगस्तातृषाणो न वंसंगः ।

मदाय हयताय ते तुविष्टमाय धायसे ।

आ त्वा यच्छन्तु हरितो न सूर्यं महा विश्वेव सूर्यम्

२

(१४५७)

अविन्दद् विवो निहितं गुहा निधिं वेनं गर्भं परिवीतमश्मन्त्यनन्ते अन्तरश्मनि ।

व्रजं वज्री गवांमिव सिषासुन्नङ्गिरस्तमः ।

अपावृणोदिष इन्द्रः परीवृता द्वार इषः परीवृताः ३

वृहहाणो वज्रमिन्द्रो गर्भस्त्योः क्षत्रेव तिग्ममसनाय सं श्यं दहिहत्याय सं श्यत् ।

संविद्यान ओजसा शवोभिरिन्द्र मज्जमा ।

तदेव वृक्षं वनिनो नि वृश्वासि परश्वेव नि वृश्वासि ४

त्वं वृथा नद्य इन्द्र सत्त्वे ऽच्छां समुद्रमसृजो रथो इव वाजयतो रथो इव ।

इत ऊतीरयुञ्जत समानमर्थमक्षितम् ।

धेनुरिव मनवे विश्वदोहसो जनाय विश्वदोहसः ५ [१८]

इमां ते वाचं वसूयन्त आयवो रथं न धीरः स्वपां अतक्षिपुः सुन्नाय त्वामतक्षिपुः ।

शुम्भन्तो जेन्यं यथा वाजेषु सिप्र वाजिनम् ।

अत्यमिव शर्वसे सातये धना विश्वा धनानि सातये ६

भिनत् पुरो नवतिभिन्द्र पूरवे दिवोदासाय महिं वाशुपे नृतो वज्रेण वाशुपे नृतो ।

अतिथिग्वाय शर्वरं गिरिग्रो अवाभरत् ।

महो धनानि द्यमान ओजसा विश्वा धनान्योजसा ७

इन्द्रः समत्सु यजमानमार्यं प्रावद् विश्वेषु शतमूर्तिराजिषु स्वमीद्विष्वाजिषु ।

मनवे शासद्व्रतान् त्वचं कृष्णामरन्धयत् ।

वक्षन्न विश्वं तनुषाणमोषति न्यशसानमोषति ८

सूरश्चक्रं प्र वृहज्जात ओजसा प्रपित्वे वाचमरुणो मुपायती शान आ मुपायति ।

उशाना यत् परावतो ऽजगद्भूतये कवे ।

सुज्ञानि विश्वा मनुषेव तुर्वणि रहा विश्वेव तुर्वणिः ९

स नो नव्येभिर्वृषकर्मजुक्थैः पुरां वर्तः प्रायुभिः पाहि शग्मेः ।

द्विद्योदासेभिरिन्द्र स्तर्वानो वावृधीथा अहोभिरिव द्यौः १० [१९] (१४६५)

(१३१)

७ परच्छेपो वैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यधिः ।

इन्द्राय हि द्यौरसृजो अनन्ततेन्द्राय ग्रही पृथिवी वरीमभि द्युम्नसांता वरीमभिः ।

इन्द्रं विश्वे सजोषसो वृवासो दधिरे पुरः ।

इन्द्राय विश्वा सर्वानानि मानुषा रातानि सन्तु मानुषा १ (१४६६)

विश्वेषु हि त्वा सर्वनेषु तुञ्जते समानमेकं वृषमण्यवः पृथक् स्वः सन्निष्यवः पृथक् ।

तं त्वा नावं न पर्षणिं शूषस्य धुरि धीमहि ।

इन्द्रं न यज्ञैश्चित्तयन्त आववः स्तोभेभिरिन्द्रमायवः २

वि त्वा ततसे मिथुना अवस्यवो वृजस्य साता गर्वस्य निःसृजः सक्षन्त इन्द्र निःसृजः ।

यद् गर्व्यन्ता द्वा जना स्वयन्ता समूहसि ।

आविष्कर्त्तिकद् वृषणं सचाभुवं वज्रमिन्द्र सचाभुवम् ३

विदुष्टे अस्य वीर्यस्य पूरवः पुरो यदिन्द्र शारदीरवातिरः सासहानो अवातिरः ।

शामुस्तमिन्द्र मर्त्यं मर्यज्यं शवसस्पते ।

महीममुष्णाः पृथिवीमिमा अपो मन्दसान इमा अपः ४

आदित ते अस्य वीर्यस्य चर्किरन् मर्देषु वृषन्नुशिजो यदाविथ सखीयतो यदाविथ ।

चकथं कारमेभ्यः पृतनासु प्रवन्तवे ।

ते अन्यामन्यां नद्यं सनिष्णत श्रवस्यन्तः सनिष्णत ५

उतो नो अस्या उपसो जुपेत ह्य१—कस्य वोधि हविषो हवीमभिः स्वर्षाता हवीमभिः ।

यदिन्द्र हन्तवे मृधो वृषां वज्रिश्चिकेतसि ।

आ मे अस्य वेधसो नवीयसो मन्मं श्रुधि नवीयसः ६

त्वं तमिन्द्र वावृधानो अस्मयु रमित्रयन्तं तुविजात मर्त्यं वज्रेण शूर मर्त्यम् ।

जहि यो नो अघायति शृणुष्व सुश्रवस्तमः ।

रिष्टं न यामुन्नपं भूत दुर्मतिर्विश्वापं भूत दुर्मतिः ७ [२०] (१४७२)

(१३२)

६ परच्छेपो दैयोदासिः । इन्द्रः, ६ (१ अर्धर्चस्य) इन्द्रापरवतौ । अत्यष्टिः ।

त्वया वयं मधवन् पूर्वेषु धन इन्द्रत्वोताः सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतः ।

नेदिष्टे अस्मिन्नह न्यधि वोचा नु सुन्वते ।

अस्मिन् यजे वि चयमा भरे कृतं वाजयन्तो भरे कृतम् १

स्वर्जेषु भरे आपस्य वक्त्रं न्युषवुधः स्वस्मिन्नअसि क्राणस्य स्वस्मिन्नअसि ।

अहन्निन्द्रो यथा विदे शीष्णाशीष्णोपवाच्यः ।

अस्मन्ना ते सुधयक् सन्तु रातयो भद्रा भद्रस्य रातयः २ (१४७४)

- तत् तु प्रयः प्रतथा ते शुशुक्चनं यस्मिन् यज्ञे वारमकृण्वत क्षयं—मृतस्य वारसि क्षयम् ।
 वि तद् वोचैरधं द्विता—ऽन्तः पश्यन्ति रुद्भिभिः ।
 स घा विवृ अन्विन्द्रो गवेषणो बन्धुक्षिन्द्रो गवेषणः ३
 नू इत्था ते पूर्वथा च प्रवाच्यं यदङ्गिरोभ्योऽवृणोरप व्रज—मिन्द्र शिक्षन्नप व्रजम् ।
 ऐभ्यः समान्या दिशा ऽस्मभ्यं जेषि योत्सि च ।
 सुन्वद्भ्यो रन्धया कं चिद्वतं हृणायन्तं चिद्वतम् ४
 सं यजन्तान् क्रतुभिः शूर ईक्षय—द्धने हिते तरुणन्त श्रवस्यवः प्र यक्षन्त श्रवस्यवः ।
 तस्मा आयुः प्रजावदिद् बाधे अर्चन्त्योर्जसा ।
 इन्द्र ओक्यं दिधिपन्त धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः ५
 युवं तमिन्द्रावर्षता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तंतमिन्द्रतं वज्रेण तंतमिन्द्रतम् ।
 दूरे वृत्ताय च्छन्तस्वद् गहनं यदिनक्षत ।
 अस्माकं शत्रून् परि शूर विश्वतो दूर्मा दर्पाष्ट विश्वतः ६ [२१] (१४७८)

(१३३)

७ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । १ त्रिष्टुप्, २-४ अनुष्टुप्, ५ गायत्री, ६ धृतिः, ७ अष्टिः ।

- उभे पुनामि रोवसी ऋतेन द्रुहो दहामि सं महीरनिन्द्राः ।
 अभिब्लग्य यत्र हता अमित्रा वैलस्थानं परि वृह्णा अशेरन् १
 अभिब्लग्या चिदद्रिवः शीर्षा यातुमतीनाम् ।
 छिन्धि वटूरिणा पदा महावटूरिणा पदा २
 अवासां मघवश्चहि शर्धो यातुमतीनाम् ।
 वैलस्थानके अर्मके महावैलस्थे अर्मके ३
 यासां तिस्रः पञ्चाशतो ऽभिब्लङ्गैरुपावपः ।
 तत् सु ते मनायति तत् सु ते मनायति ४
 पिशङ्गभृष्टिमम्भूणं पिशाचिमिन्द्र सं मृण ।
 सर्व रक्षो नि बर्हय ५
 अयमंह इन्द्र दाहहि भुधी नः शुशोच हि द्यौः क्षा न भीषाँ अद्रिवो घृणान्न भीषाँ अद्रिवः ।
 शुष्मिन्तसो हि शुष्मिभि—वंधैरुग्नेमिरीयसे ।
 अपूरुषग्नो अपतीत शूर सत्वमि—स्त्रिसुतैः शूर सत्वमिः ६ (१४८४)

वनोति हि सुन्वन् क्षयं परीणसः सुन्वानो हि ष्मा यजत्यव द्विषो देवानामव द्विषः ।

सुन्वान इत् सिंषासति सहस्रा वाज्यवृतः ।

सुन्वानायेन्द्रो ददात्यामुषं रुयि ददात्यामुषम्

७ [२२] (१४८५)

(१३४)

[विशोऽनुवाकः ॥२०॥ सू० १३४-१३९]

६ परुच्छेपो दैवोदासिः । वायुः । अत्यष्टिः, ६ अष्टिः ।

आ त्वा जुवो रारहाणा अभि प्रयो वायो वहन्तिवह पूर्वपीतये सोमस्य पूर्वपीतये ।

ऊर्ध्वा ते अनु सूनृता मनस्तिष्ठतु जानती ।

नियुत्वता रथेना याहि द्वावने वायो मुखस्य द्वावने १

मन्दन्तु त्वा मन्दिनो वायविन्दवो ऽस्मत् क्राणासः सुकृता अभिद्यवो गोभिः क्राणा अभिद्यवः ।

यद्ध क्राणा इरध्ये दक्षं सचन्त ऊतयः ।

सधीचीना नियुतो द्वावने धिय उषं द्रुवत ई धियः २

वायुर्युक्ते रोहिता वायुररुणा वायू रथे अजिरा धुरि वोह्वे वहिष्ठा धुरि वोह्वे ।

प्र वोधया पुरंधिं जार आ संसतीमिव ।

प्र चक्षय रोदसी वासयोषसः श्रवसे वासयोषसः ३

तुभ्यमुषासः शुचयः परावति भद्रा वक्षा तन्वते दंसु रश्मिषु चिन्वा नव्येषु रश्मिषु ।

तुभ्यं धेनुः संवर्द्धया विश्वा वसूनि दोहते ।

अजनयो मरुतो वक्षणाभ्यो दिव आ वक्षणाभ्यः ४

तुभ्यं शुक्रासः शुचयस्तुरण्यवो मदेषुषा इषणन्त भुर्वण्य पामिषन्त भुर्वणि ।

त्वां त्सांरी दसमानो भर्गमीष्टि तन्ववीर्ये ।

त्वं विश्वस्माद् भुर्वनात् पाप्ति धर्मेणा ऽसुर्यात् पाप्ति धर्मेणा ५

त्वं नो वायवेषामपूर्व्युः सोमानां प्रथमः पीतिमर्हसि सुतानां पीतिमर्हसि ।

उतो विहुर्मतीनां विशां ब्रवजुषीणाम् ।

विश्वा इत् तं धेनवो दुहन् आशिरं घृतं दुहन्त आशिरम्

६ [२३] (१४९१)

(१३५)

९ परुच्छेपो दैवोदासिः । १-३, ९ वायुः ४-८ इन्द्रवायू । अत्यष्टिः, ७-८ अष्टिः ।

स्तीर्णं बहिरुषं नो याहि वीतये सहस्रेण नियुता नियुत्वते श्रुतिनीभिर्नियुत्वते ।

तुभ्यं हि पूर्वपीतये देवा देवाय येमिरे ।

प्र ते सुतासो मधुमन्तो अस्थिरन् मदाय कत्वे अस्थिरन् ।

१

(१४९२)

तुभ्यायं सोमः परिपूतो अर्द्धभिः स्पर्हा वसानः परि कोशमर्षति शुक्रा वसानो अर्षति ।

तवायं भाग आयुषु सोमो देवेषु हूयते ।

वहं वायो नियुतो याह्यस्मयु—र्जुपाणो याह्यस्मयुः २

आ नो नियुद्धिः श्रुतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुषं याहि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।

तवायं भाग ऋत्विषुः सरश्मिः सूर्ये सचा ।

अध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत वायो शुक्रा अयंसत ३

आ वां रथो नियुत्वान् वक्षदस्से ऽभि प्रयांसि सुधितानि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।

पित्रं मध्वो अन्धसः पूर्वपेयं हि वां हितम् ।

वायवा चन्द्रेण राधसा गतु—मिन्द्रश्च राधसा गतम् ४

आ वां धियो ववृत्युरध्वरौ उपे—ममिन्दुं मर्मजन्त वाजिनं—माशुमत्यं न वाजिनम् ।

तेषां पिवतमस्मयू आ नो गन्तमिहोत्या ।

इन्द्रवायू सुतानामर्द्धिभिर्युवं सदाय वाजदा युवम् ५ [२४]

इमे वां सोमा अप्स्वा सुता इहा—ध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत वायो शुक्रा अयंसत ।

एते वाग्भ्यस्सुक्षत तिरः पवित्रमाशवः ।

युवायवोऽति रोमाण्यव्यया सोमासो अत्यव्यया ६

अति वायो ससुतो याहि शश्वतो यत्र गावा वर्दति तत्र गच्छतं गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् ।

वि सुनुता ददृशे रीर्यते घृत—मा पूर्णया नियुता याथो अध्वर—मिन्द्रश्च याथो अध्वरम् ७

अत्राह तद् वहेथे मध्व आहुतिं यमश्वत्थमुपतिष्ठन्त जायवो ऽस्मे ते सन्तु जायवः ।

साकं गावः सुवते पच्यन्ते यवो न ते वाय उप दस्यन्ति धेनवो नार्प दस्यन्ति धेनवः ८

इमे ये ते सु वायो बाह्वोऽजसो ऽन्तर्नदी ते पतयन्त्युक्ष्णो महि ब्राधन्त उक्ष्णः ।

धन्वाञ्चिद् ये अनाशवो जीराश्चिदगिरौकसः ।

सूर्यस्येव रश्मयो दुर्नियन्तवो हस्तयोर्दुर्नियन्तवः ९ [२५] (१५००)

(१३६)

७ परच्छेपो दैवोदासिः । १-५ मित्रावरुणौ, ६-७ लिङ्गोक्ताः । अत्वष्टिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्र सु ज्येष्ठं निचिराभ्यां बृहन्नमो हव्यं मतिं भरता मृळयद्भ्यां स्वादिष्टं मृळयद्भ्याम् ।

ता सम्राजा घृतासुती यज्ञेयं उपस्तुता ।

अथैनोः क्षत्रं न कुतश्चनाधृषे देवत्वं न चिदाधृषे १ (१५०१)

अर्वाशि गातुरखे वरीयसी पन्था कृतस्य सम्यस्त रश्मिभिः—अश्वभृगस्य रश्मिभिः ।

द्युक्षं मित्रस्य सादत—मर्यम्णो वरुणस्य च ।

अथा दधाते बृहदुक्थ्यं वयं उपस्तुत्यं बृहद् वयंः २

ज्योतिष्मतीमर्दिति धारयत्क्षितिं स्वर्धतीमा संचेते विवेदिवि जागृयांसां विवेदिवि ।

ज्योतिष्मत् क्षत्रमांशाते आदित्या दानुनस्पती ।

मित्रस्तपोवरुणो यातयज्जनो अयमा यातयज्जनः ३

अयं मित्राय वरुणाय शंतमः सोमो भूत्ववृषानेष्वाभंगो वेवो देवेष्वाभंगः ।

तं वेवासो जुषेरत् विश्वे अद्य सजोषसः ।

तथा राजाना कश्यो यदीमह कर्तावाना यदीमहे ४

यो मित्राय वरुणायविधुज्जनो अनुवाणं तं परि पातो अहंसो वाश्वंसं मर्तमहंसः ।

तमयमाभि रक्ष—त्युज्यन्तमनु व्रतम् ।

उक्थैर्य एनोः परिभूषति व्रतं स्तोमैराभूषति व्रतम् ५

नमो विवे बृहते रोदसीभ्यां मित्राय वोचं वरुणाय मीळुपे समूळीकाय मीळुपे ।

इन्द्रमग्निमुप स्तुहि द्युक्षमयमणं भगम् ।

ज्योग्जीवन्तः प्रजया सचेमहि सोमस्योती संचेमहि ६

ऊती वेवानां वयमिन्द्रवन्तो मसीमहि स्वयंशसो मरुद्भिः ।

अग्निमित्रो वरुणः शर्म यंसन् तदश्याम मघवानो वयं च ७ [२६] (१५०७)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ वर्गाः १-२७] (१३७)

३ परुच्छेपो दैवोदासिः । मित्रावरुणौ । अतिशकरी ।

सुपुमा यातमर्दभिर्गोश्रीता मत्सरा इमे सोमांसो मत्सरा इमे ।

आ राजाना दिविस्पृशा अस्मन्ना गन्तमुप नः ।

इमे वा मित्रावरुणा गवांशिरः सोमाः शुक्रा गवांशिरः १

इम आ यातमिन्द्रवः सोमांसो दध्यांशिरः सुतासो दध्यांशिरः ।

उत वामुपसो बुधि साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ।

सुतो मित्राय वरुणाय पीतये चारुर्ऋताय पीतये २

तां वां धेनुं न वासरी—मंशुं दुहन्त्यर्दभिः सोमं दुहन्त्यर्दभिः ।

अस्मन्ना गन्तमुप नो उवाञ्चा सोमपीतये ।

अयं वा मित्रावरुणा नृभिः सुतः सोम आ पीतये सुतः ३ [१] (१५१०)

(१३८)

४ परच्छेपो दैवोदासिः । पूषा । अत्यष्टिः ।

प्रप्रं पूष्णस्तुविज्ञातरस्य शस्यते महित्वमस्य तवसो न तन्दते स्तोत्रमस्य न तन्दते ।

अर्चामि सुस्तयज्ञह - मन्त्यूति मयोभुवं ।

विश्वस्य यो मन आयुयुवे मखो देव आयुयुवे मखः १

प्र हि त्वा पूषन्नजिरं न यामनि स्तोमंभिः कृण्व क्रणवो यथा मृध उट्टो न पीपरो मृधः ।

हुवे यत् त्वा मयोभुवं देवं सख्याय मर्त्यः ।

अस्माकमाङ्गुषान् द्युम्निनस्कृधि वाजेषु द्युम्निनस्कृधि २

यस्य ते पूषन् त्वस्ये विपन्यवः क्त्वा चित् सन्तोऽवसा बुभुजिर इति क्त्वा बुभुजिरे ।

तामनु त्वा नवीयसीं नियुतं राय ईमहे ।

अहेळमान उरुशंस सीं भव वाजेंवाजे सीं भव ३

अस्या ऊ पु ण उपं सातये भुवो ऽहेळमानो रिवौ अजाश्व श्वस्यतामजाश्व ।

ओ पु त्वा यवृतीमहि स्तोमंभिर्दस्म साधुभिः ।

नहि त्वा पूषन्नतिमन्यं आघृणे न तं सख्यमपहृवे ४ [२] (१५१४)

(१३९)

११ परच्छेपो दैवोदासिः । १ विश्वे देवाः, २ मिश्रावरुणौ, ३-५ अश्विनौ, ६ इन्द्रः, ७ अग्निः, ८ मरुतः,

९ इन्द्राग्नी, १० बृहस्पतिः, ११ विश्वे देवाः । अत्यष्टिः, १५ गृहती, ११ त्रिष्टुप् ।

अस्तु श्रौपेद्र पुरो अग्निं धिया दंघ आ नु तच्छर्धो विव्यं वृणीमह इन्द्रवायू वृणीमहे ।

यद्ध क्राणा विषस्वति नाभा संदायि नव्यसी ।

अध प्र सू न उपं यन्तु धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः १

यद्ध त्यन्मित्रावरुणावृताद - ध्यावृदाथे अनृतं स्वेन मनुयुना दक्षस्य स्वेन मनुयुना ।

युवोरित्याधि सप्र - स्वपश्याम हिरण्ययम् ।

धीमिश्रुन मनसा स्वेभिरक्षभिः सोमस्य स्वेभिरक्षभिः २

युवां स्तोमंभिर्देवयन्तो अश्विना ऽऽश्रावयन्त इव श्लोकमायवो युवां हव्याभ्यादेयवः ।

युवोर्विश्वा अग्नि श्रियः पृक्षंश्च विश्ववेदसा ।

मुषायन्ते वां प्रवसो हिरण्यये रथे दत्ता हिरण्यये ३ (१५१७)

अचेति दस्त्रा व्युत्पन्नार्कमृण्वथो युजते वां रथयुजो दिविष्टि—ज्वध्वस्मानो दिविष्टिषु ।

अर्धं वां स्थायं वन्धुरे रथे दस्त्रा हिरण्यये ।

पथेव यन्तावनुशासता रजो ऽऽज्ञसा शासता रजः

४

शचीभिर्नः शचीवसु दिवा नक्तं दशस्यतम् ।

मा वां रातिरूपं दसत् कदा चना—स्मद् रातिः कदा चन

५ [३]

वृषान्निन्द्र वृषपाणांस इन्द्रव इमे सुता अद्रिषुतास उद्भिद्—स्तुभ्यं सुतासं उद्भिदः ।

ते त्वा मन्दन्तु दावने महे चित्राय राधसे ।

गीर्भिर्गिर्बाहः स्तवमान आ गंहि सुमृत्तीको न आ गंहि

६

ओ पू णो अग्ने शृणुहि त्वमीळितो देवेभ्यो ब्रवसि यज्ञियेभ्यो राजभ्यो यज्ञियेभ्यः ।

यद्ध त्वामङ्गिरोभ्यो धेनुं देवा अदत्तन ।

वि तां दुहे अयमा कर्तरी सचा एष तां वेद मे सचा

७

मो पु वो अस्मद्भुभि तानि पौस्या सना भूवन् द्युमनानि मोत जारिषु—रस्मत पुरोत जारिषुः ।

यद् वक्षित्रं युगेयुगे नव्यं घोषादमर्त्यम् ।

अस्मासु तन्मरुतो यच्च दुष्टरं दिधुता यच्च दुष्टरम्

८

दृध्यद् ह मे जनुषं पूर्वो अङ्गिराः प्रियमेधः कण्वो अन्निमनुर्विदु—स्ते मे पूर्वं मनुर्विदुः ।

तेषां देवेष्वायति—रस्माकं तेषु नाभयः ।

तेषां पदेन मह्यो नमे गिरे—न्दाश्री आ नमे गिरा

९

होता यक्षद् वनिनो वन्त वार्य बृहस्पतिर्यजति वेन उक्षभिः पुरुवारैर्भिरुक्षभिः ।

जगृन्मा दूरआदिशं श्लोकमद्वेध त्वना ।

अधारयदरिन्दानि सुक्रतुः पुरु सद्मानि सुक्रतुः

१०

ये देवासो दिव्येकादश स्थ पृथिव्यामध्येकादश स्थ ।

अप्सुक्षितो महिनैकादश स्थ ते देवासो यज्ञमिमं जुषध्वम्

११ [४] (१५२५)

(१४०) [एकविंशोऽनुवाकः ॥ २१ ॥ सू० १४०-१५६]

१३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, १० त्रिष्टुप्वा, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

वेदिषदे प्रियवामाय सुयुते धासिमिं प्र भरा योनिमग्रये ।

वस्त्रेणैव वासया मग्मन्ता शुचि ज्योतीरथं शुक्लवर्णं तमोहनम्

१ (१५२६)

- अभि द्विजन्मा विवृदन्नष्टज्यते संवत्सरे वावृधे जग्धसी पुनः ।
 अन्यस्यासा जिह्वया जेन्यो वृषा न्यन्येन वनिनो मृष्ट वारुणः २
 कृष्णपुतौ वेविजे अस्य सक्षिता उभा तरेते अभि मातरा शिशुम् ।
 प्राचाजिह्वं ध्वसयन्तं तपुच्युतमा साच्यं कुरप्यं वर्धनं पितुः ३
 मुमुक्षोर्ध्वं मनवे मानवस्यते रघुदुवः कृष्णसीतास ऊ जुवः ।
 असयना अजिरासो रघुप्यदो वार्तजूता उप युज्यन्त आशवः ४
 आदस्य ते ध्वसयन्तो वृधेरते कृष्णमभ्वं महि वपुः करिक्ततः ।
 यत् सीं महीमवनिं प्राभि मर्षुश दमिश्वसन् तस्तनपुनोति नानदत् ५ [५]
- भूपु न योऽधि बभूषु नम्रते वृषेव पत्नीरभ्येति रोहवत् ।
 ओजायमानस्तन्वश्च शुभ्रमे श्रीमो न शृङ्गा दविधाव दुर्गृभिः ६
 स संस्तिरो विष्टिः सं गृभायति जानन्नेव जानतीमित्य आ श्ये ।
 पुनर्वर्धन्ते अपि यन्ति वेद्यं मन्यद् वर्षः पित्रोः कृण्वते सचा ७
 तमधुवः केशिनीः सं हि रेभिर ऊर्ध्वास्तस्थुर्मधुषीः प्रायवे पुनः ।
 तासीं जरां प्रमुञ्चन्तेति नानदत् दसुं परं जनयञ्जीवमस्तुतम् ८
 अधीवासं परि मातु रिहन्नहं तुविशेभिः सत्त्वंभियाति वि जयः ।
 दयो दधत् पद्धते रेरेहत् सदाऽनु श्येनीं सचते वर्तनीरहं ९
 अस्माकंमग्ने मघर्वत्सु दीद्वि ह्यधु स्वसीवान् वृषभो दमूनाः ।
 अवास्या शिशुमतीरदीदे र्वमैव युत्सु परिजभुराणः १० [६]
- इदमग्ने सुधितं दुर्धितादधि प्रियाहुं चिन्मन्मनः प्रेयो अस्तु ते ।
 यत् तं शुक्रं तन्वोर्ध्वं रोचते शुचि तेनास्मभ्यं वनसे रत्नमा त्वम् ११
 रथाय नावमुत नो गृहाय नित्यारित्रां पृथ्नीं रास्यग्ने ।
 अस्माकं वीरौ उत नो मघोनो जनौश्च या पारयाच्छर्म या च १२
 अभी नो अग्न उक्थमिज्जुगुया द्यावाक्षामा सिन्धवश्च स्वगूताः ।
 गव्यं यव्यं यन्तो दीर्घाहे-षं वरमरुण्यो वरन्त १३ [७] (१५३८)

(१४१)

१३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

वळित्या तद् वपुषे धायि दर्शतं देवस्य भर्गः सहस्रो यतो जनि ।

यदीमुप हर्तते सार्धते मति-कृतस्य धेना अनयन्त सुसुतः

१

(१५३९)

- पृक्षो वपुः पितुमान् नित्य आ शये द्वितीयमा सप्तशिवासु मातृषु ।
तृतीयमस्य वृषभस्य वोहसे दशप्रमति जनयन्त योषणः २
- निर्यदीं बुध्नान्महिषस्य वर्षस ईशानासुः शर्वसा क्रन्तं सूरयः ।
यद्दीमनुं प्रदिवो मध्वं आधवे गुहा सन्तं मातरिश्वां अथायति ३
- प्र यत् पितुः परमाव्रीयते प-यां पृक्षुधेनं वीरुधो दंसु रोहति ।
उभा यदस्य जनुषं यदिवन्त आदिद् यविठो अभवद् घृणा शुचिः ४
- आदिन्मातृराविशद् यास्वा शुचि-रहिंस्यमान उर्विया वि वावृधे ।
अनु यत् पूर्वा अरुहत् सनाजुवो नि नव्यसीष्ववरासु धावते ५ [८]
- आदिद्धोतारं वृणते दिर्विष्टिषु भगमिव पटुचानासं क्रक्षते ।
वेवान् यत् क्रत्वा मज्जनां पुरुदुतो मर्तं शंसं विश्वधा वेति धार्यसे ६
- वि यदस्थाद् यजतो वार्तचोदितो ह्यारो न वक्ता जरणा अनाकृतः ।
तस्य पत्न्यं दक्षुषः कृष्णजंहसः शुर्विजन्मनो रज आ व्यध्वनः ७
- रथो न यातः शिकंभिः कृतो द्यामङ्गेभिररुपेभिरियते ।
आदस्य ते कृष्णासो दक्षि सूरयः शूरस्येव त्वेषधादीपते वयः ८
- त्वया ह्यग्ने वरुणो धृतवतो मित्रः शाश्वदे अर्यमा सुवानंशः ।
यत् सीमन्नु कर्तुना विश्वथा विभु ररात्र नेमिः परिभूरजायथाः ९
- त्वमग्ने शशमानाय सुन्वते रत्नं यविष्ठ देवतातिमिन्वसि ।
तं त्वा नु नव्यं सहसो यूवन् वयं भगं न कारे महिरत्न धीमहि १०
- अस्मे रुयि न स्वर्थं दमूनसं भगं दक्षं न पटुचासि धर्णसिम् ।
रश्मीर्विं यो यमति जन्मनी उभे देवानां शंसंयुत आ चं सुकर्तुः ११
- उत नः सुद्योत्मा जीराश्वा होता मन्द्रः शृणवच्चन्द्ररथः ।
स नो नेपन्नेषतमेरुमूरो ऽग्निर्वांमं सुवितं वस्यो अच्छ १२
- अस्ताव्यग्निः शिमीवद्भिर्ऋकैः साम्राज्याय प्रतुरं दधानः ।
अमी च ये मयवानो वयं च मिहं न सूरौ अति निर्हतन्तुः १३ [९] (१५५१)

(१४२)

१३ वीर्यतमा औचर्य्यः । (आप्रसिक्तं) = १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः, ४ इल्लः,
५ बर्हिः, ६ देवीः द्वाराः, ७ उपासानका ८ देव्यौ होतारी प्रचेतसौ, ९ तिस्रो देव्यः सरस्वतील्ला-
भारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः, १३ इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

समिद्धो अग्न आ बह वेयाँ अद्य यत्सुचे । तन्तुं तनुष्व पुर्व्यं सुतसोमाय द्वाशुषे १
घृतवन्तमुप मासि मधुमन्तं तनूनपात् । यज्ञं विप्रस्य भावतः शशमानस्य द्वाशुषः २
शुचिः पावको अद्भुतो मध्वां यज्ञं मिमिक्षति । नराशंसस्त्रिरा विवो वेवो वेवेपुं यज्ञियः ३
ईल्लितो अग्न आ बहे-न्द्रं चित्रमिह प्रियम् । इयं हि त्वां मतिर्ममा-च्छां सुजिह्व वच्यते ४
स्तृणानासो यत्सुचो बर्हिर्यज्ञे स्वध्वरे । वृक्षे वेवव्यचस्तम-मिन्द्राय शमं सुप्रथः ५
यि श्रयन्तामृतवृषः प्रये वेवेभ्यो महीः । पावकासः पुरुस्पृहो द्वारां देवीरसश्चतः ६ [१०]

आ भन्दमाने उपके नक्तोपासां सुपेशसा । यज्ञी क्रतस्य मातरा सीदतां बर्हिषा सुमत ७
मन्द्रजिह्वा जुगुर्वणी होतांश देव्यां कवी । यज्ञं नो यक्षतामिह सिध्ममद्य दिविस्पृशम् ८
शुचिर्वेवेष्वर्पिता होत्रा मरुत्सु भारती । इल्ला सरस्वती मही बर्हिः सीदन्तु यज्ञियाः ९
तल्लस्तुरीपमद्भुतं पुरु वारं पुरु त्मना । त्वष्टा पोषाय विष्यतु राये नामां नो अस्मयुः १०
अवसृजक्षुप त्मना वेवान् यक्षि वनस्पते । अग्निर्हव्या सुप्रदति देवो वेवेपु मेधिरः ११
पूषण्यते मरुत्यते विश्वेधेवाय वायवे । स्वाहा गायत्रवेपसे हव्यमिन्द्राय कर्तन १२
स्वाहाकृतान्या श-क्षुप हव्यानि वीतये । इन्द्रा गंहि शुधी हवं त्वां हवन्ते अध्वरे १३ [११]
(१५६४)

(१४३)

८ वीर्यतमा औचर्य्यः । अग्निः । जगती, ८ विष्टुप् ।

अ तव्यसीं नव्यसीं धीतिमग्नये वाचो मतिं सहसः सूनवे भरे ।
अपां नपाद् यो वस्तुभिः सह प्रियो होता पृथिव्यां न्यसीदहृत्वियः १
स जायमानः परमे व्योम-न्याविराग्निरभवन्मातुरिष्वने ।
अस्य क्त्वा समिधानस्य मज्जना प्र द्यावां शोचिः पृथिवी अरोचयत् २
अस्य त्वेषा अजरा अस्य भानवः सुसंहशः सुप्रतीकस्य सुद्युतः ।
मात्वक्षसो अत्यकुर्न सिन्धवो ऽग्ने रजन्ते असंसन्तो अजराः ३ (१५६७)

यमेरिरे भृगवो विश्ववेदसं नामा पृथिव्या भुवनस्य मृज्मना ।
 अग्निं तं गीर्भिर्हिनुहि स्व आ दमे य एको वस्वो वरुणो न राजन्ति ४
 न यो वराय मरुतामिव स्वनः सेनेव सुटा दिव्या यथाशनिः ।
 अग्निर्जम्भैस्तिगितैरन्ति भर्धति योधो न शत्रून् त्स वना न्युञ्जते ५
 कुविन्नो अग्निरुच्यस्य वीरसद् वसुष्कुविद् वसुभिः काममावरत् ।
 चोदः कुवित्तु तुज्यात् सातये धियः शुचिप्रतीकं तमया धिया गृणे ६
 घृतप्रतीकं व ऋतस्य धूर्धर्द—अग्निं मित्रं न संमिधान ऋजते ।
 इन्द्रानो अको विदथेषु दीद्य—च्छुकवर्णा मुदु नो यंसते धियम् ७
 अर्प्रयुच्छन्नप्रयुच्छद्भिरे शिवेभिर्नः प्रायुभिः पाहि शग्मैः ।
 अदब्धेभिरद्वपितेभिरिष्टे ऽनिमिषद्भिः परि पाहि नो जाः ८

[१२] (१५७२)

(१४४)

७ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती ।

एति प्र होता व्रतमस्य ग्राययो—धर्वा दधानः शुचिपेशसं धियम् ।
 अग्निं सुचः क्रमते दक्षिणावृत्तो या अस्य धामं प्रथमं ह निंसते १
 अभीमृतस्य दोहना अनूषत् योनौ देवस्य सदर्ने परीवृताः ।
 अपामुपस्थे विभृतो यदावस—दध स्वधा अधयद् यामिरीयते २
 युयूषतः सर्वयसा तदिद् वपुः समानमर्थं वितरित्रता मिथः ।
 आर्दी भग्नो न हव्यः समस्मदा बोद्धुर्न रश्मीन् त्समयंस्त सारथिः ३
 यमीं द्वा सर्वयसा सपर्यतः समाने योना मिथुना समोकसा ।
 दिवा न नक्तं पलितो युवाजनि पुरू चरन्नजरो मानुषा युगा ४
 तमीं हिन्वन्ति धीतयो दश विशो देवं मर्तास ऊतये हवामहे ।
 धनोरधि प्रवत् आ स ऋणव—त्यभिर्ब्रजद्भिर्वयुना नवाधित ५
 त्वं ह्यग्ने दिव्यस्य राजन्ति त्वं पार्थिवस्य पशुषा इव त्वना ।
 एनी त एते बृहती अभिभ्रिया हिरण्यपी वक्करी बृहिरांशते ६
 अग्ने जुषस्व प्रति हर्य तद् वचो मन्द स्वधाव क्रतजात् सुकृतो ।
 यो विश्वतः प्रत्यङ्मुसि दर्शतो रुणवः संद्वेष्टो पितुर्मा इव क्षयः ७

[१३] (१५७२)

(१४५)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

- तं पृच्छता स जगाम स वेदु स चिक्त्वौ ईयते सा न्वीयते ।
 तस्मिन् त्सन्ति शिषस्तस्मिन्निष्टयः स वाजस्य शर्वसः शुष्मिणस्पतिः १
 तमित् पृच्छन्ति न सिमो वि पृच्छति स्वेनेव धीरो मनसा यदग्रभीत ।
 न मृष्यते प्रथमं नारं वचो ऽस्य क्त्वा सचते अप्रहपितः २
 तमिद् गच्छन्ति जुह्वस्तमर्वती-विश्वान्येकैः शृणुवद् वचांसि मे ।
 पुरुषस्ततुरिर्यज्ञसाधनो ऽच्छिद्रोतिः शिशुरादत्त सं रभः ३
 उपस्थाय चरति यत् समारत सद्यो जातस्तत्सार युज्येभिः ।
 अभि श्वान्तं मृशते नान्द्ये सुदे यदीं गच्छन्त्युशतीरपिहितम् ४
 स द्वि मृगो अप्यौ वनर्गु-रूप त्वच्युपमस्यां नि धायि ।
 व्यववीद् वयुना मर्त्येभ्यो ऽग्निर्विद्वौ कृतचिद्धि सत्यः ५ [१४] (१५८४)

(१४६)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- त्रिमुर्धनं समरंश्चि गृणीषे ऽनूनमग्निं पित्रोरुपस्थे ।
 निषत्तमस्य चरतो ध्रुवस्य विश्वा दिवो रौचुनापमिवांसम् १
 उक्षा महौ अभि ववक्ष एने अजरस्तथावितऊतिऊण्वः ।
 उर्व्याः पदो नि दधाति सानौ रिहन्त्यूधो अरुपासो अस्य २
 समानं वत्समभि संचरन्ती विष्वग्धेनू वि चरतः सुमेके ।
 अनपवृज्यौ अध्वनो मिमाने विश्वान् केतौ अधि महो दधाने ३
 धीरांसः पदं कुवयो नयन्ति नाना हृदा रक्षमाणा अजुर्मम् ।
 सिषासन्तः पर्यपश्यन्त सिन्धु-माविरेभ्यो अभवत् सूर्यो नून ४
 द्विदृशेण्यः परि काठासु जेन्य ईळेन्यो महो अभीय जीवसे ।
 पुरुत्रा यदभवत् सूरहेभ्यो गर्भेभ्यो मयवा विश्वदर्शतः ५ [१५] (१५८९)

(१४७)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- कथा तं अग्ने शुचयन्त आयो-र्द्वौशुर्वजैभिराशुणाः ।
 उभे यत् तोके तनये दर्शना कृतस्य सामन् रुणयन्त देवाः १ (१५९०)

बोधा मे अस्य वचसो यविष्ठ महिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः ।	
पीयति त्वो अनु त्वो गृणाति वृन्दारुस्ते तन्वं वन्दे अग्ने	२
ये प्रायवो मामतेयं ते अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।	
ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेवा दिप्सन्त इद रिपवो नाहं देभुः	३
यो नो अग्ने अररिवाँ अघायु ररातीवा मर्चयति ह्वयेन ।	
मन्त्रो गुरुः पुनरस्तु सो अस्मा अनु मृक्षीष्ट तन्वं दुरुक्तैः	४
उत वा यः सहस्य प्रविद्वान् मतो मती मर्चयति ह्वयेन ।	
अतः पाहि स्तवमान स्तुवन्त मग्ने मार्किनो दुरिताय धापीः	५ [१६] (१५९४)

(१४८)

५ दीर्घतमा औचव्यः । अग्निः । पिष्टुप् ।

मधीद यदी विष्टो मातरिश्वा होतारं विश्वाप्सु विश्वदेव्यम् ।	
नि यं दधुर्मनुष्यासु विश्व स्वर्णं चित्रं वपुषि विभावम्	१
वृदानमिन्न ददभन्त मन्त्रा शिर्वरुथं मम तस्य चाकन् ।	
जुषन्त विश्वान्यस्य कर्मो पस्तुति भरमाणस्य कारोः	२
नित्ये चिन्नु यं सदेने जगृध्रे प्रशस्तिभिर्दधिरे यज्ञियांसः ।	
प्र सू नयन्त गृभयन्त इष्टा वश्वांसो न रथ्यो राहणाः	३
पुरुणि वृस्मो नि रिणाति जम्भे राद रोचते वन आ विभावा ।	
आदस्य वातो अनु वाति शोचि रस्तुर्न शर्षामसुनामनु द्यून्	४
न यं रिपवो न रिषण्यवो गर्भे सन्तं रेणुणा रेपयन्ति ।	
अन्धा अपश्या न दभन्नमिख्या नित्यांस ई प्रेतारो अरक्षन्	५ [१७] (१५९९)

(१४९)

५ दीर्घतमा औचव्यः । अग्निः । विराट् ।

महः स राय एषते पतिर्दन्निन इतस्य वसुनः पद आ ।	
उप धजन्तमद्रयो विधन्नित्	१
स यो वृषा नरा न रोदस्योः श्रवोभिरस्ति जीवपीतसर्गः ।	
प्र यः संघ्राणः शिश्रीत योनौ	२ (१६०१)

आ यः पुरं नार्मिणीमदीदे—दत्यः कविर्नभन्योऽे नारवा ।

सूरो न रुरुकाञ्छतात्मा

३

अभि द्विजन्मा त्री रोचनानि विश्वा रजांसि शुशुचानो अस्थात् ।

होता यजिष्ठो अपां सधस्थं

४

अयं स होता यो द्विजन्मा विश्वा वृधे वार्याणि श्रवस्या ।

मर्तो यो अस्मै सुतुको ददाश

५ [१८] (१६०४)

(१५०)

३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । उष्णिक् ।

पुरु त्वा वाश्वान वेंचे ऽरिर्ग्रे तव स्विदा । तोदस्येव शरण आ महस्यं

१

व्यनिनस्य धुनिनः प्रहोपे चिदररुपः । कदा चुन प्रजिगतो अदेवयोः

२

स चन्द्रो विप्र मर्त्यो महो वाधन्तमो दिवि । प्रप्रेत् ते अग्ने वनुपः स्याम

३ [१९] (१६०७)

(१५१)

९ दीर्घतमा औचध्यः । १ मित्रः, २-९ मित्रावरुणौ । जगती ।

मित्रं न यं शिम्या गोपु गव्यवः स्वाध्यां विदधे अप्सु जीर्जनन् ।

अरेजेतां रोदसी पार्जसा गिरा प्रति प्रियं यजतं जनुषामवः

१

यद्ध त्यद वा पुरुमीळहस्य सोमिनः प्र मित्रासो न दधिरे स्वाभुवः ।

अध क्रतुं विदतं गातुमर्चत उत श्रुतं वृषणा पुस्त्यावतः

२

आ वां भूपन् क्षितयो जन्म रोदस्योः प्रवाच्यं वृषणा दक्षसे महे ।

यदीमृताय भरथो यद्वर्तते प्र होत्रया शिम्या वीथो अध्वरम्

३

प्र सा क्षितिर्सुर या मर्हि प्रिय क्तावानावृतमा वोपथो बृहत् ।

युवं दिवो बृहतो दक्षमाभुवं गां न धुर्युपे युञ्जाथे अपः

४

मही अत्र महिना वारमृण्वथो ऽरेणवस्तुज आ सदान धेनवः ।

स्वरन्ति ता उपरताति सूर्यमा निधुच उपसस्तकवीरिषि

५ [२०]

आ वामृताय केशिनीरनूपत् मित्र यत्र वरुण गातुमर्चथः ।

अव त्मनां सृजतं पिन्वतं धियो युवं विप्रस्य मन्मनामिरज्यथः

६

यो वां यज्ञे शशमानो ह दाशति कविर्होता यजति मन्मसाधनः ।

उपाह तं गच्छथो वीथो अध्वर मच्छा गिरः सुमतिं गन्तमस्मयू

७ (१६१४)

युवां युज्ञैः प्रथमा गोभिर्ऋतुः कृतावाना मनसो न प्रयुक्तिषु ।
भरन्ति वां मन्मना संयता गिरो ऽहंप्यता मनसा रेवदाशाथे
रेवद वयो दधाथे रेवदाशाथे नरा मायाभिरितुर्ऋति माहिनम् ।
न वां द्यावोऽहमिर्नोति मिन्धवो न देवत्वं पणयो नानंशुर्मधम्

८

१[२१](१६१६)

(१५२)

७ दीर्घतमा औचध्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे युवोरच्छिद्वा मन्तवो ह सर्गाः ।
अवातिरतमनृतानि विश्वं कृतेन मित्रावरुणा सचेथे
एतच्छन त्वो वि चिकेतदेषां सत्यो मन्त्रः कविशस्त ऋधावान् ।
त्रिरश्विं हन्ति चतुरश्वरुगो देवनिदो ह प्रथमा अजूर्यन्
अपादेति प्रथमा पद्वतीनां कस्तद् वां मित्रावरुणा चिकेत ।
गर्भो भारं भरत्या चिदस्य कृतं पिपत्यनृतं नि तारीत्
प्रयन्तमित परि जारं कनीनां पदयामसि नोपनिषद्यमानम् ।
अनवपृग्णा वितता वसानं प्रियं मित्रस्य वरुणस्य धाम
अनश्वो जातो अनमीशुर्वा कर्निकदत् पतयदूर्ध्वसानुः ।
अचित्तं ब्रह्म जुजुषुर्यवानः प्र मित्रे धाम वरुणे गृणन्तः
आ धेनवो मामतेयमवन्ती - ब्रह्मप्रियं पीपयन् त्सस्मिन्नृधन् ।
पित्वो भिक्षेत वयुनानि विद्वा - नासाविवांसन्नदितिमुरुष्येत्
आ वां मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं नमसा देवाववसा ववृत्याम् ।
अस्माकं ब्रह्म पुतनासु सह्या अस्माकं वृष्टिर्दिव्या सुपारा

१

२

३

४

५

६

७[२२](१६२३)

(१५३)

४ दीर्घतमा औचध्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यजामहे वां महः सजोषां हव्येभिर्मित्रावरुणा नमोभिः ।
घृतैर्घृतस्नू अध यद् वामस्मे अघ्वर्यवो न धीतिभिर्भरन्ति
प्रस्तुतिर्वा धाम न प्रयुक्ति - रयामि मित्रावरुणा सुवृक्तिः ।
अनक्ति यद् वां विदथेषु होता सुभ्रं वां सुर्विषणावियक्षन्

१

२ (१६२५)

- पीपायं धेनुरर्वितिर्द्धताय जनाय मित्रावरुणा हविर्वे ।
 हिनोति यद् वां विदथे सपर्यन् त्स रातहव्यो मानुषो न होता ३
 उत वां विष्टु मद्यास्वन्यो गाव आपश्च पीपयन्त वेवीः ।
 उतो नो अस्य पूर्यः पतिर्वन् वीतं पातं पर्यस उम्रियायाः ४ [२३] (१६२७)

(१५४)

६ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

- विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्र वोचं यः पार्थिवानि विम्रमे रजांसि ।
 यो अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः १
 प्र तद् विष्णुः स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।
 यस्पोरुषु त्रिषु विक्रमणे - प्यधिक्षियन्ति भुव्नानि विश्वा २
 प्र विष्णवे शूषमेतु मन्मं गिरिक्षितं उरुगायाय वृष्णो ।
 य इदं दीर्घं प्रयतं सधस्थ - मेको विम्रमे त्रिभिरित् प्रवेमिः ३
 यस्य त्री पूर्णा मधुना पदा - न्यक्षीयमाणा स्वधया मदन्ति ।
 य उ त्रिधातुं पृथिवीभूत द्या - मेको वाधारु भुव्नानि विश्वा ४
 तदस्य प्रियमभि पाथो अस्यां नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।
 उरुक्रमस्य स हि बन्धुरिस्था विष्णोः पदे परमे मध्व उत्सः ५
 ता वां वास्तून्युश्मसि गर्भध्वे यत्र गावो भूरिशृङ्गा अयासः ।
 अत्राह तदुरुगायस्य वृष्णः परमं प्रदमवं भाति भूरि ६ [२४] (१६३३)

(१५५)

६ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः, १-३ इन्द्राविष्णु । जगती ।

- प्र वः पान्तमन्धसो धियायते महे शूराय विष्णवे चाचन्त ।
 या सानुनि पर्वतानामदाभ्या सहस्तस्थतुर्यतेव साधुना १
 त्वेषमित्था सभरणं शिर्मावतो - रिन्द्राविष्णु सुतया वानुरुप्यति ।
 या मत्यांय मतिधीयमानमित् कृशानोरस्तुरसनामुंरुप्यथः २
 ता ई वर्धन्ति मह्यस्य पांस्यं नि ज्ञातरा नयति रेतसे भुजे ।
 वधाति पुत्रोऽवर्ं परं प्रितु - नामं तृतीयमधि रोचने विवः ३ (१६३३)

तत्तदितदिदस्य पौंस्यं गृणीमसी नस्यं त्रातुरवृकस्य मीळुषः ।

यः पार्थिवानि त्रिभिरिदं विगार्माभि रुरु कर्मिष्टोरुगायारं जीवसे ४

दे इदस्य क्रमणे स्वर्होऽभिख्याय मर्त्यो भुरण्यति ।

तृतीयमस्य नकिरा दधर्यति वयश्चन पतयन्तः पतत्रिणः ५

चतुर्भिः साकं नवतिं च नार्माभिश्चक्रं न वृत्तं व्यतीरवीविपत् ।

बृहच्छरीरो विमिमान् ऋग्भिर्गुवाकुमारः प्रत्येत्याहवम् ६ [२५] (१६३९)

(१५६)

५ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः । जगती ।

भवा मित्रो न शेव्यो घृतासुति विभूतयुम्न एवया उं सप्रथाः ।

अर्धा ते विष्णो विदुषा चिदध्यः स्तोमो युज्ञश्च राध्यो हविष्मता १

यः पूव्याय वेधसे नवीयसे सुमज्जानये विष्णवे ददाशति ।

यो जातमस्य महतो महि ब्रवत् सेदु श्रवोभिर्युज्यं चिदभ्यसत् २

तमु स्तोतारः पूव्यं यथा विद क्रतस्य गर्भे जनुषा पिपर्तन ।

आस्यं जानन्तो नाम चिद विवक्तन महस्ते विष्णो सुमतिं भजामहे ३

तमस्य राजा वरुणस्तमश्विना क्रतुं सचन्त मारुतस्य वेधसः ।

द्राधार दक्षमुत्तममहविदं वृजं च विष्णुः सखिवाँ अपोणुते ४

आ यो विवायं सचथाय दैव्य इन्द्राय विष्णुः सुकृते सुकृत्तरः ।

वेधा अजिन्वत् त्रिषधुस्थ आर्यं मृतस्य भागे यजमानमाभ्रजत् ५ [२६] (१६४४)

(१५७) [द्वाविंशोऽनुवाकः ॥२२॥ सू० १५७-१६४]

६ दीर्घतमा औचध्यः । अश्विनौ । जगता, ५-६ त्रिष्टुप् ।

अवोध्यग्रिज्म उदेति सूर्यो व्युत्पाश्चन्द्रा मर्त्यावो अचिपा ।

आपुक्षतामश्विना यातवे रथं प्रासावीद् देवः संविता जगत् पृथक् १

यद् युञ्जाथे वृषणमश्विना रथं घृतेन नो मधुना क्षत्रमुक्षतम् ।

अस्माकं ब्रह्म पृतनासु जिन्वत् वयं धना शूरसाता भजेमहि २ (१६४६)

- अर्वाङ् त्रिचक्रो मधुवाहनो रथो जीराश्वो अश्विनोर्यातु सुदृतः ।
 त्रिबन्धुरो मधवा विश्वसौभगः शं न आ वक्षद् द्विपदे चतुष्पदे ३
 आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवं मधुमत्या नः कशया मिमिक्षतम् ।
 प्रायुस्तारिष्टं नी रणोसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचामुवा ४
 युवं ह गर्भं जगतीषु धत्थो युवं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।
 युवमग्निं च वृषणावपश्च वनस्पतोरश्विनाविरयेथाम् ५
 युवं ह स्थो मिषजा भेषजेमि रथो ह स्थो रथ्याइ रथ्येमिः ।
 अथो ह क्षत्रमधि धत्थ उग्रा यो वा हविष्यान् मनसा वृदाशं ६ [२७] (१६५०)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(१५८)

६ दीर्घतमा औचध्यः । अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

- वसू रुद्रा पुरुमन्त्रं वृधन्ता दशस्यतं नो वृषणावभिष्टौ ।
 दक्षा ह यद् रेकर्ण औचध्यो वां प्र यत् सम्राथे अकवामिरूति १
 को वां दाशत् सुमतये चिबुस्ये वसू यद् धेथे नमसा पुदे गोः ।
 जिगृतमस्मे रेवतीः पुरंधीः कामपेणेव मनसा चरन्ता २
 युक्तो ह यद् वां तौम्यार्य पेरुर्वि मध्ये अर्णसो धारिं पञ्जः ।
 उपं वामवः शरणं गमेयं शूरो नाज्मं पतयद्विरेवैः ३
 उपस्तुतिरौचध्यमुरुध्ये-न्मा मामिमे पंतत्रिणी वि दुग्धाम् ।
 मा मामेधो दशतयश्चित्तो धाक् प्र यद् वां वद्धस्मन्नि खावन्ति क्षाम् ४
 न मां गरन् नद्यो मातृतमा वासा यवीं सुसमुच्चमवाधुः ।
 शिरो यदस्य त्रैतनो वितक्षत् स्वयं वास उरो अंसावर्णि गध ५
 दीर्घतमा मामतेयो जुजुर्वान् दशमे युगे ।
 अपामर्थं यतीनां ब्रह्मा भवति सारथिः । ६ [१] (१६५६)

(१५९)

५ दीर्घतमा औचध्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

- प्र द्यावा यज्ञेः पृथिवी क्रतानुधां मही स्तुपे विदधेपु प्रचेतसा ।
 वेधेमिये वेवपुत्रे सदंससे-त्या धिया वार्याणि प्रभूपतः १ (१६५७)

उत मन्ये पितुरदुहो मनो मातुर्महि स्वतवस्तद्वर्वाभिः ।
 सुरेतसा पितरा भूने चक्रतु—रुरु प्रजाया अमृतं वरीमभिः २
 ते सूनवः स्वपसः सुदंससो मही जंजुर्मातरा पूर्वचित्तये ।
 स्थातुश्च सत्यं जगत्तश्च धर्मणि पुत्रस्य पाथः पदमद्वयाविनः ३
 ते मायिनो ममिरे सुप्रचेतसो जामी सयोनी मिथुना समोकसा ।
 नव्यनव्यं तन्तुमा तन्वते दिवि संयुद्रे अन्तः कुवयः सुदीतयः ४
 तद् राधो अद्य संवितुर्वरेण्यं वयं देवस्य प्रसवे मनामहे ।
 अस्मभ्यं द्यावापृथिवी सुचेतुना रयि धत्तं वसुमन्तं शतन्विनम् ५ [२] (१६६१)

(१६०)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

ते हि द्यावापृथिवी विश्वशंभुव क्रतावरी रजसो धारयत्कवी ।
 सुजन्मनी धिषणे अन्तरीयते देवो देवी धर्मणा सूर्यः शुचिः १
 उरुव्यवसा महिनी अमृश्वता पिता माता च भुर्वनानि रक्षतः ।
 सुधृष्टे वपुष्ये न रोदसी पिता यत् सीमभि रूपास्वाप्तयत् २
 स वहिः पुत्रः पित्रोः पवित्रवान् पुनाति धीरो भुर्वनानि मायया ।
 धेनुं च पृथिं वृषभं सुरेतसं विश्वाहां शुक्रं पयो अस्य दुक्षत ३
 अयं देवानामपसामपस्तमो यो जुजान् रोदसी विश्वशंभुवा ।
 वि यो ममे रजसी सुकतृयया ऽजरेभिः स्कम्भनेभिः समानृचे ४
 ते नो गृणाने महिनी महि श्रवः क्षत्रं द्यावापृथिवी धासथो बृहत् ।
 येनाभि कृषीस्ततनां विश्वहा पनाप्यमोजो अस्मे समिन्वतम् ५ [३] (१६६६)

(१६१)

१४ दीर्घतमा औचथ्यः । क्रमवः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

किमु श्रेष्ठः किं यविष्ठो न आजगन् किमीयते दूरयं कद् यदृचिम ।
 न निन्दिम चमसं यो महाकुलो ऽग्रे भ्रातृद्वेण इद् भूतिमूदिम १
 एकं चमसं चतुरः कृणोतन् तद् वो देवा अब्रुवन् तद् व आगमम् ।
 सीधन्वना यद्येवा कल्पियथ साकं देवैर्यज्ञियासो भविष्यथ २ (१६६८)

अशिं दूतं प्रति यद्वर्षीतना-श्वः कर्त्तव्यं रथं उतेह कर्त्तव्यः ।
 धेनुः कर्त्तव्यं युवशा कर्त्तव्यं द्वा तानि भ्रातरनु वः कृत्वयेमसि ३
 चकृषांसं ऋभवस्तद्वपृच्छत केदंभूद् यः स्य दूतो न आजगन् ।
 यदाषारस्यं चमसाश्चतुरः कृता-नादित त्वष्टा ग्रास्वन्तर्न्यानिजे ४
 हनामैनां इति त्वष्टा यद्वर्षी-चमसं ये देवपानमनिन्दिषुः ।
 अन्या नामानि कृण्वते सुते सचां अन्यैरेनान् कन्याश्च नामभिः स्परत् । ५ [४]

इन्द्रो हरीं युयुजे अश्विना रथं बृहस्पतिर्विश्वरूपासुपांजत ।
 ऋभुर्विभ्वा वाजो देवा अगच्छत स्वर्पसो यज्ञियं भागमैतन ६
 निश्वर्मणो गामरिणीत धीतिमि-र्या जरन्ता युवशा ताकृणोतन ।
 सोधन्वना अश्वादश्वं प्रतक्षत युक्त्वा रथमुप देवा अयातन ७
 इदमुक्कं पिबतेत्यववीतने-दं वां वा पिबता मुञ्जनेर्जनम् ।
 सोधन्वना यद्वि तन्नेव हर्षथ तृतीयं वा सवने मादयाध्वै ८
 आपो भूर्यिष्टा इत्येको अववी-वृशिभूर्यिष्ट इत्यन्यो अववीत् ।
 वधर्यन्ती बहुभ्यः प्रैको अववी-हता वदन्तश्चमसां अपिशत ९
 भोणामेकं उवृकं गामवांजति मांसमेकं पिशति सूनयामृतम् ।
 आ निश्रुचः शकुदेको अपाभरत् किं स्विन्त पुत्रेभ्यः पितरा उपावतुः १० [५]

उद्वत्स्वस्मा अकृणोतना तृणं निवत्स्वपः स्वप्स्ययां नरः ।
 अगोह्यस्य यद्वसस्तना गृहे तद्वद्वेष्टुं भवो नानु गच्छथ ११
 संमील्य यद् भुवना पर्यसंपत कं स्थित तात्या पितरां व आसतुः ।
 अशंपत यः कुरसं व आवृदे यः प्राब्रवीत् प्रो तस्मा अववीतन १२
 सुपुष्वांसं ऋभवस्तद्वपृच्छता-गोह्य क इदं नो अबूबुधत् ।
 श्वानं वस्तो बोधयितारमववीत् संवत्सर इदमग्रा व्यस्यत १३

विवा यान्ति मरुतो भूम्याऽशि-र्यं वातो अन्तरिक्षेण याति ।
 अज्जिर्याति वरुणः समुद्रे-युष्मां इच्छन्तः शवसो नपातः १४ [६] (१६८०)

(१६२)

२२ दीर्घतमा औचध्यः । अश्वः । त्रिष्टुप् । ३, ६ अगती ।

- मा नो मित्रो वरुणो अयमायु-रिन्द्रं क्रभुक्षा मरुतः परि रयन् ।
यद् वाजिनो वेवजातस्य सप्तैः प्रवक्ष्यामो विदधे वीर्याणि १
- यन्निर्णिजा रेकर्णासा प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति ।
सुभाङ्गो मेभ्यद् विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमप्येति पार्थः २
- एष च्छागः पुरो अश्वेन वाजिनां पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ।
अभिप्रियं यत् पुरोळाशमर्वता त्वदेवेन सौश्रवसाय जिन्वति ३
- यन्द्रविष्यमृतुशो देवयानं त्रिमानुषाः पर्यश्वं नयन्ति ।
अत्रा पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं वेवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः ४
- होताध्वर्युरावया अग्निमिन्धो ग्रावग्राभ उत शंस्ता सुविप्रः ।
तेन यज्ञेन स्वरं कृतेन स्विष्टेन वक्षणा आ पृणध्वम् ५ [७]
- यूपवस्का उत ये यूपवाहा-श्चपालं ये अश्वयुपाय तक्षति ।
ये चार्धते पचनं संभरं-न्युतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु ६
- उप प्रागात् सुमन्मेऽधायि मन्म वेवानामाशा उप वीतपृष्ठः ।
अन्वेनं विप्रा क्रपयो मदन्ति वेवानां पृष्टे चक्रमा सुबन्धुम् ७
- यद् वाजिनो दामं संदानमर्वतो या शीर्षिण्यां रश्ना रज्जुरस्य ।
यद् वा घास्य प्रभृतमास्येदे तृणं सर्वा ता ते अपि वेवेष्वस्तु ८
- यदश्वस्य कृविषो मक्षिकाश्च यद् वा स्वरौ स्वर्धितौ रितमास्ति ।
यद्धस्तयोः शमितुर्यज्ञेषु सर्वा ता ते अपि वेवेष्वस्तु ९
- यद्वर्धयमुदरस्यापवाति य आमस्य कृविषो गन्धो अस्ति ।
सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तु-त मेधं गृत्पाकं पचन्तु १० [८]
- यत् ते गात्रावग्निना पच्यमाना-वृभि शूलं निहतस्यावधावन्ति ।
मा तद् भूम्यामा श्रिषन्मा तृणेषु वेवेभ्यस्तदुशद्भयो रतमस्तु ११
- ये वाजिनं परिपश्यन्ति पृक्वं य ईमाहुः सुरभिर्निहरेति ।
ये चार्धतो मांसमिक्षामुपासत उतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु १२ (१६२)

यन्नीक्षणं मांसपचन्या उवाया या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि ।

ऊष्मण्यापिधानां चरूणां मद्धाः सूनाः परि भूषन्त्यश्वम् १३

निकर्मणं निषदनं विवर्तनं यच्च पङ्क्तिशमवतः ।

यच्च पृषौ यच्च घासिं जुधासु सर्वा ता ते अपि वृषेष्वास्तु १४

मा त्वान्निध्वनयीद् धूमगन्धि-मोखा भ्राजन्त्यभि विरु जग्निः ।

इदं धीतमभिगूतं वर्षकृतं तं देवासः प्रीतिं गृभ्णन्त्यश्वम् १५ [९]

यदश्वाय वासं उपस्तूण-न्त्यधीवासं या हिंण्यान्यस्मे ।

संदानमवर्तन्तं पङ्क्तिं प्रिया वृषेष्वा यामयन्ति । १६

यत् ते सावे महसा शुकृतस्य पाण्यी वा कशया वा तुतोद ।

सुचेव ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा सूदयामि १७

चतुर्ध्रिशद् वाजिनो देवबन्धो-र्धक्कीरश्वस्य स्वधितिः समेति ।

अच्छिद्वा गात्रां वयुनां कृणोत परुष्यरुनुघुष्या वि शंसत १८

एकस्त्वदुरश्वस्या विशस्ता द्वा यन्तारा भवतस्तथ कृतुः ।

या ते गात्राणामृतथा कृणोशि ताता पिण्डानां प्र जुहोम्यग्नौ १९

मा त्वा तपत् प्रिय आत्मापियन्तं मा स्वधितिस्तन्व आ तिष्ठिपत् ते ।

मा ते गृध्नुर्विशस्तातिहाय छिद्वा गात्राण्यसिना मिथू कः २०

न वा उ एतन्त्रियसे न रिप्यसि वृषां द्वंद्वेषि पृथिभिः सुगेभिः ।

हरीं ते युञ्जता पृषती अभूता-मुपास्थाद् वाजी धुरि रासभस्य २१

सुगव्यं नो वाजी स्वशयं पुंसः पुत्रां उत विश्वापुषं रयिम ।

अनागास्त्वं नो अर्धितिः कृणोत क्षत्रं नो अश्वो वनतां हविष्मान् २२ [१०] (१७०२)

(१६३)

१३ दीर्घतमा औचक्ष्यः । अश्वः । त्रिष्टुप् ।

यदकैन्दः प्रथमं जायमान उद्यन् त्समुद्रादुत वा पुरीषात् ।

श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाह्व उपस्तुत्यं महिं जातं ते अर्वन् १ (१७०३)

- यमेन वृत्तं त्रित एनमायुन-गिन्द्र एणं प्रथमो अर्ध्यतिष्ठत् ।
गन्धर्वो अस्य रशानामृभ्यात् सूरामर्ध्वं वसवो निरतष्ट २
- असि यमो अस्यावित्यो अर्व-असि त्रितो गुह्येन वृतेन ।
असि सोमेन समया विपृक्त आहुस्ते त्रीणि द्विवि बन्धनानि ३
- त्रीणि त आहुर्विवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे ।
उतेवं मे वरुणश्छन्त्यर्वन् यत्रां त आहुः परमं जनित्रम् ४
- इमा ते वाजिब्रवमार्जनानी-मा शफानां सनितुर्निधानां ।
अत्रां ते भद्रा रशाना अपश्य-मृतस्य या अभिरक्षन्ति गोपाः ५ [११]
- आत्मानं ते मनसा रादजाना-मवो विवा पतयन्तं पतङ्गम् ।
शिरो अपश्यं पृथिभिः सुगोभि-र्रेणुभिर्जेहमानं पतत्रि ६
- अत्रां ते रूपमुत्तममपश्यं जिगीषमाणमिष आ पदे गोः ।
यदा ते मतो अनु भोगमान-ळादिद् ग्रसिष्ठ ओषधीरजीगः ७
- अनु त्वा रथो अनु मयो अर्व-अनु गावोऽनु भगः कनीनाम् ।
अनु व्रातास्तव सख्यमीयु-रनु देवा ममिरे वीर्यं ते ८
- हिरण्यशङ्कोऽयो अस्य पादा मनोजवा अवर् इन्द्र आसीत् ।
देवा इदस्य हविरद्यमायन् यो अर्वन्तं प्रथमो अर्ध्यतिष्ठत् ९
- ईमन्तासः सलिकमध्यमासः सं शूरणासो विव्यासो अत्याः ।
हंसा इव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिषुर्विव्यमज्ममश्वाः १० [१२]
- तव शरीरं पतयिष्यर्वन् तव चित्तं वात इव धर्जीमान् ।
तव शृङ्गाणि विडिता पुरुत्रा-रण्येषु जर्भुराणा चरन्ति ११
- उप प्रागाच्छसनं शज्यर्वा देवद्वीचा मनसा दीध्यानः ।
अजः पुरो नीयते नाभिरस्या-नु पश्चात् कुवयो यन्ति रेधाः १२
- उप प्रागात् परमं यत् सुधस्थ-मवाँ अच्छा पितरं मातरं च ।
अद्या देवाश्चुदन्तमो हि गम्या अथा शास्ते दाशुषे वार्याणि १३ [१३] (१७१५)

(१६४)

५२ दीर्घतमा औचथ्यः । १-४१ विश्वे देवाः; ४२ आद्यर्धर्चस्य वाक्, द्वितीयस्य आपः; ४३
 आद्यर्धर्चस्य शकधूमः, द्वितीयस्य सोमः; ४४ केशिनः (अग्निः सूर्यो वायुश्च;) ४५
 वाकः ४६-४७ सूर्यः; ४८ संवत्सरकालचक्रम्; ४९ सरस्वती; ५० साध्याः;
 ५१ सूर्यः; पर्जन्याग्नेयो वा; ५२ सरस्वान्, सूर्यो वा । त्रिष्टुप्; १२,
 १५, २३, २९, ३६, ४१ जगती; ४२ प्रस्तारपंक्तिः; ५१ अनुष्टुप् ।

अस्य वामस्य पलितस्य होतुस्तस्य भ्राता मध्यसो अस्वश्वः ।

तृतीयो भ्राता घृतपृष्ठो अस्यात्रापश्यं विशर्पति सप्तपुत्रम् १

सप्त पुंछन्ति रथमेकचक्रमेको अश्वो वहति सप्तनामा ।

त्रिनारिं चक्रमजरमनव यत्रेमा विश्वा भुवनाधि तस्थुः २

इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः सप्तचक्रं सप्त वहन्त्यश्वाः ।

सप्त स्वसारो अग्निं सं नवन्ते यत्र गवां निहिता सप्त नाम ३

को वृद्धं प्रथमं जायमानमस्थन्वन्तं यद्वनस्था विमर्ति ।

भूम्या असुरसृगात्मा कं स्वित् को विद्वांसमुप गात्र प्रदुषेतत् ४

पाकः पृच्छामि मनसाविजानन् वृषानाग्नेना निहिता पवानि ।

वत्से वृष्कयेऽधि सप्त तन्तून् वि तंविरे कुव्य ओतवा उ ५ [१४]

अचिकित्वाश्चितुर्पाश्चिद्वक् कवीन् पृच्छामि विद्मन् न विद्मान् ।

वि यस्तुस्तम्भ पळिमा रजां स्यजस्य रूपे किमपि स्वदेकम् ६

इह बधीतु य ईमङ्ग वेदास्य वामस्य निहितं पदं वेः ।

शीर्ष्णः क्षीरं वृद्धते गावो अस्य वृषिं वसाना उदुक् पदापुः ७

माता पितरमृत आ बभाज धीत्यग्रे मनसा सं हि जग्मे ।

सा वीमन्तुर्गर्भरसा निविद्धा नमस्वन्त हवुपवाकमीषुः ८

युक्ता मातासीद् धुरि दक्षिणाया अतिष्ठद् गर्भो वृजनीष्वन्तः ।

अमीमेद् वत्सो अनु गार्मपश्यद् विश्वरूप्यं त्रिषु योजनेषु ९

तिष्ठो मातृहीन् पितृन् विश्वदेकं ऊर्ध्वस्तस्थौ नेमव ग्लापयन्ति ।

मुन्त्रयन्ते द्वयो अमुष्यं पृष्ठे विश्वविदं वाचमविश्वमिन्वाम् १० [१५]

द्वादशारं नृहि तज्जराय वर्षति चक्रं परि द्यामृतस्य ।

आ पुत्रा अग्ने मिथुनासो अत्र सप्त शतानि विंशतिश्च तस्थुः ११ (१०२६)

- पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं द्विव आहुः परे अर्धे पुरीषिणम् ।
 अथेमे अन्य उपरे विचक्षणं समचक्रे षष्ठर आहुरर्पितम् १२
- पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने तस्मिन्ना तस्थुर्भुवनानि विश्वा ।
 तस्य नाक्षस्तप्यते भूरिभारः सनावेव न शीयन्ते सनाभिः १३
- सनेमि चक्रमज्जं वि वावृत उत्तानायां दश युक्ता वहन्ति ।
 सूर्यस्य चक्षु रजसैत्यावृतं तस्मिन्नार्पिता भुवनानि विश्वा १४
- साकंजानां समर्थमाहुरेकजं षळिद् यमा ऋषयो देवजा इति ।
 तेषामिष्टानि विहितानि धाम्नशः स्थात्रे रजन्ते विकृतानि रूपशः १५ [१६]
- खिर्यः सतीस्ताँ उ मे पुंस आहुः पश्यवक्ष्यन्वान वि चेतवन्धः ।
 कविर्यः पुत्रः स इमा चिकेत यस्ता विजानात् स पितृष्पितासत् १६
- अवः परेण पर एनावरेण पदा वत्सं विध्रती गौरुदस्थान् ।
 सा कदीची कं स्विदर्थं परागात् कं स्वित् सूते नहि यूथे अन्तः १७
- अवः परेण पितरं यो अस्या-नुवेदं पर एनावरेण ।
 कवीयमानः क इह प्र वोचद् देवं मनः कुतो अधि प्रजातम् १८
- ये अर्वाञ्चस्ताँ उ पराव आहु-र्ये पराञ्चस्ताँ उ अर्वाच आहुः ।
 इन्द्रश्च या चक्रथुः सोम तानि धुरा न युक्ता रजसो वहन्ति १९
- द्वा सुपर्णा सुयुजा सखाया समानं वृक्षं परि षस्वजाते ।
 तयोरन्यः पिप्पलं स्वाह-त्यनश्नन्नन्यो अभि चाकशीति २० [१७]
- यत्रा सुपर्णा अमृतस्य भाग-मनिमेषं विदधाभिस्वरन्ति ।
 इनो विश्वस्य भुवनस्य गोपाः स मा धीरः पाकमत्रा विवेश २१
- यस्मिन् वृक्षे मध्वदः सुपर्णा निविशन्ते सुवते चाधि विश्वं ।
 तस्येवाहुः पिप्पलं स्वाहृते तन्नोन्नश्नयः पितरं न वेद २२
- यद् गायत्रे अधि गायत्रमाहितं त्रैदृमाद् वा त्रैदृभं निरतक्षत ।
 यद् वा जगज्गात्याहितं पदं य इत् तद् विदुस्ते अमृतत्वमानशुः २३
- गायत्रेण प्रति मिमीते अर्क-मर्केण साम त्रैदृभेन वाकम् ।
 वाकेन वाकं द्विपदा चतुष्पदा ऽक्षरेण मिमते सम वाणीः २४
- जगता सिन्धुं विव्यस्तभायद् रथंतरे सूर्यं पर्यपश्यत् ।
 गायत्रस्य समिपस्तिष्ठ आहु-स्ततो मुह्यन् प्र रिरिचे महित्वा २५ [१८] (१७४०)

- उप ह्वये सुतुर्घा धेनुमेतां सुहस्तो गोधुगुत दोहवेनाम् ।
 श्रेष्ठं स्रवं सविता साविषज्ञो ऽर्धोद्धो धर्मस्तवु धु प्र वोचम् २६
- हिरूण्वती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छन्ती मनसाभ्यागात् ।
 ब्रह्मामिष्वभ्यां पर्यो अघ्नयेयं सा वर्धतां महते सौभगाय २७
- गौरमीमेदनु वत्सं मिपन्तं मृधानं हिरूकृणोन्मातृवा उ ।
 मृक्काणं धर्ममभि वावशाना मिमांति मायुं पर्यते पर्योभिः २८
- अयं स शिङ्गे येन गौरभीवृता मिमांति मायुं ध्वसनायधि जिता ।
 सा चित्तिमिनि हि चकार मर्त्यं विद्युद् भवन्ती प्रति वत्रिमौहत २९
- अनच्छये तुरगातु जीव-मेजद् ध्रुवं मध्य आ पस्त्यानाम् ।
 जीवो मृतस्य चरति स्वधाम्नि-रमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ३० [१९]
- अपश्यं गोपामनिपद्यमान-मा च परां च पृथिमिश्वरन्तम् ।
 स स्रभीचीः स विपूचीर्वसान् आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः ३१
- य ई चकार न सो अस्य वेवु य ई वृक्षं हिरुगिन्नु तस्मात् ।
 स मातुर्योना परिवीतो अन्त-बहुप्रजा निर्रतिमा विवेश ३२
- द्यौर्म पिता जनिता नाभिरन्न वन्धुर्म माता पृथिवी महीपम् ।
 उत्तानयोश्चुम्बोऽर्योनिरुन्त-रत्रा पिता दुहितुर्ग-माधात् ३३
- पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि यन्न भुवनस्य नाभिः ।
 पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम ३४
- इयं वेदिः परो अन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ।
 अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम ३५ [२०]
- सप्तार्धगर्भा भुवनस्य रेतो विष्णोस्तिष्ठन्ति प्रविशा विधर्मणि ।
 ते धीतिभिर्मनसा ते विपश्चितः परिभूवः परि भवन्ति विश्वतः ३६
- न वि जानामि यद्विवेकस्मिं निणयः संनद्धो मनसा चरामि ।
 यदा मार्गान् प्रथमजा क्रतस्या-दिद् वाचो अश्रुवे भागमस्याः ३७
- अप्राद् प्राडति स्पृधया गृभीतो ऽमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ।
 ता शश्वन्ता विपूचीनां वियन्ता न्यूनं चिक्युर्न नि चिक्युरन्यम् ३८
- अवो अक्षरं परमे व्योमन् यस्मिन् देवा अधि विश्वं निषेधुः ।
 यस्तन्न वेवु किमुचा करिष्यति य इत् तद् विदुस्त इमे समासते ३९ (१७५४)

सूयवसाद् भगवती हि भूया अथो वयं भगवन्तः स्याम ।
अद्धि तृणमध्वे विश्वदानीं पिवं शुद्धमुक्कमाचरन्ती

४० [२१]

गोरीर्मिमाय सलिलानि तक्ष-त्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।
अष्टापदी नवपदी बभ्रुवर्षी सहस्राक्षरा परमे व्योमन्
तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ।
ततः क्षरत्यक्षरं तद् विश्वमुप जीवति

४१

४२

शक्रमयं धूममारादपश्यं विपुवतां पर एनावरेण ।
उक्षाणं पृथिमपचन्त वीरा-स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्
त्रयः केशिनं ऋतुथा वि चक्षते संवत्सरे वषत् एकं एषाम् ।
विश्वमेको अभि चेटे शचीमि-ध्राजिरैकस्य दृष्टो न रूपम्
चत्वारि वाक् परिमिता पदानि तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः ।
गुहा त्रीणि निहिता नेद्वयन्ति तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ति
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहु-रथो दिव्यः स सुपर्णो गुरुत्मान् ।
एकं सद् विप्रं बहुधा वद-न्त्यग्निं यमं मातरिश्वानमाहुः

४३

४४

४५

४६ [२२]

कृष्णं नयानं हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति ।
त आववृत्रन् त्सर्दनादृतस्या-दिद् धृतेन पृथिवी व्युद्यते
द्वादश प्रधर्यश्चक्रमेकं त्रीणि नभ्यानि क उ तश्चिकेत ।
तस्मिन् त्साकं त्रिशता न शङ्कवोऽर्पिताः पृष्टिनं चलाचलासः
यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभू-र्येन विश्वा पुष्यसि वायंणि ।
यो रत्नधा वसुविद् यः सुदत्रः सरस्वति तमिह धातवे कः
यजेन यज्ञमयजन्त देवा-स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।
ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः

४७

४८

४९

५०

समानमेतदुक्क-मुच्चैत्यव चाहभिः ।

भूमिं पर्जन्या जिन्वन्ति दिवं जिन्वन्त्यग्नयः

५१

दिव्यं सुपर्णं वायसं बृहन्त-मपां गर्भं वर्जतमोषधीनाम् ।
अग्नीपतो वृष्टिभिस्तर्पयन्तं सरस्वन्तमवसे जोहवीमि

५२ [२३] (१७६७)

(१६५) [त्रयोविंशोऽनुवाकः ॥ २३ ॥ सू० १६५-१७९]

(१५) १, २, ४, ६, ८, १०-१२ इन्द्रः ३, ५, ७, ९, मरुतः १३-१५ अगस्त्यो

मैत्रायणः । महत्यानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कया शुभा सर्वयसः सर्नीळाः समान्या मरुतः सं मिमिक्षुः ।
 कया मती कुत एतास एते ऽर्चन्ति शुष्मं वृषणो वसूया १
 कस्य ब्रह्माणि जुगुप्सुर्वानुः को अध्वरे मरुत आ ववर्त । २
 इयेनो इव धर्जतो अन्तरिक्षे केन महा मनसा रीरमाम २
 कुतस्त्वमिन्द्र माहि नः सन्नेको यासि सप्तपते किं त इत्या ।
 सं पृच्छसे समराणः शुभ्रानि वोचिस्तन्नो हरियो यत् ते अस्मे ३
 ब्रह्माणि मे मतयः शं सुतासः शुष्मं इयति प्रभृतो मे अद्रिः ।
 आ शासते प्रति हर्यन्त्युक्थे मा हरीं बहतस्ता नो अच्छ ४
 अतो व्यमन्तमेभिर्युजानाः स्वक्षत्रेभिस्तन्वः शुभ्रमानाः ।
 महोभिरेता उप युजमहे त्विन्द्रं स्वधामनु हि नो बभूथ ५ [२४]

क १ स्या वो मरुतः स्वधासीद् यन्ममिकं समधत्ताहिहित्यं ।
 अहं हु १ यस्तविपस्तुर्विष्मान् विश्वस्य शत्रोरनमं वधुस्नेः ६
 भूरि चकथ युज्येभिरस्मे समानेभिर्वृषभ पौंस्येभिः ।
 भूरीणि हि कृणवांमा शविष्ठेन्द्र कत्वा मरुतो यद् वशांम ७
 वर्षी वृत्रं मरुत इन्द्रियेण स्वेन भामेन तविषो वभूवान् ।
 अहमेता मनवे विश्वश्चन्द्राः सुगा अपश्चक वज्रवाहुः ८
 अनुत्तमा ते मघवन्नक्तिन् न त्वावां अस्ति देवता विद्वानः ।
 न जायमानो नशते न जातो यानि करिष्या कृणुहि प्रवृद्ध ९
 एकस्य चिन्मे विश्व १ स्वोजो या नु दधृष्वान् कृणवन् मनीषा ।
 अहं ह्यु १ यो मरुतो विद्वानो यानि च्यवमिन्द्र इदींश एषाम् १० [२५]

अमन्दन्मा मरुतः स्तोमो अत्र यन्मे नरः श्रुत्यं ब्रह्म चक्र ।
 इन्द्राय वृष्णे सुमखाय मद्यां सख्ये सखायस्तन्वे तनुभिः ११
 एवेवेते प्रति मा रोचमाना अनेद्यः श्रव एषो दधानाः ।
 संचक्ष्या मरुतश्चन्द्रवर्णा अच्छान्त मे छदयाथा च नूनम् १२
 को न्वत्र मरुतो मामहे वः प्र यातन सखीरच्छां सखायः ।
 मन्मानि चित्रा अपिवातपन्त एषां भूत नवेदा म क्रतानाम् १३ (१७८०)

आ यद् दुर्वस्याद् दुर्वसे न कारु-रस्माञ्चक्रे मान्यस्य मेधा ।

ओ पु वर्स मरुतो विप्रमच्छे-मा ब्रह्माणि जरिता वो अर्चत

१४

एष वः स्तोमो मरुत इयं गी-मान्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीद तन्वे वयां विद्यामेघं वृजनं जीरदामुम्

१५ [२६] (१७८२)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२९]

(१६६)

१५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगतीः । १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तन्नु वोचाम रभसाय जन्मने पूर्वं महित्वं वृषभस्य केतवे ।

ऐधेव यामन् मरुतस्तुविष्वणो युधेवं शकास्तविषाणि कर्तन

१

नित्यं न सूनं मधु विभ्रत उप क्रीळन्ति क्रीळा विदधेपु घृष्वयः ।

नक्षन्ति रुद्रा अर्वासा नमस्विदन् न मर्धन्ति स्वतवसो हविष्कृतम्

२

यस्मा ऊमासो अमृता अरांसत रायस्पोषं च हविषा ददाशुषे ।

उक्षन्त्यस्मै मरुतो हिता इव पुरु रजोसि पर्यसा मयोधुवः

३

आ ये रजोसि तर्विपीभिरव्यत प्र व एवांसः स्वयंतासो अभ्रजन् ।

मयन्ते विश्वा मुर्वनानि ह्रम्या चित्रो वो यामः प्रयंतास्वृष्टिपु

४

यत् त्वेषयामा नदयन्त पर्वतान् दिवो वा पृष्ठं नया अचुच्यवुः ।

विश्वो वो अजमन् मयते वनस्पती रथीयन्तीव प्र जिहीत ओषधिः

५ [१]

युयं न उग्रा मरुतः सूचेतुना ऽरिष्टग्रामाः सुमतिं पिपर्तन ।

पवां वो विद्युद् रदन्ति किर्विदती रिणातिं एश्वः सुधितेव ब्रह्मणा

६

प्र स्कम्भदेष्णा अनवभ्रराधसो ऽलातृणासो विदधेपु सुदृताः ।

अर्चन्त्यर्कं मंदिरस्य पीतये विदुर्वारस्य प्रथमानि पौस्या

७

शतभुजिभिस्तममिहंतेरघान् पूर्मी रक्षता मरुतो यमावत ।

जन् यमुग्रास्तवसो विरग्निनः प्राथना शंसात् तनयस्य पुष्टिपु

८

विश्वानि भद्रा मरुतो रथेषु वो मिथस्पृध्येव तविषाण्यारिता ।

असेष्वा वः प्रपथेषु स्वादयो ऽक्षो वश्चक्रा समया वि बावृते

९

भृतीणि भद्रा नर्येषु बाहुषु वक्षःसु रुक्मा रभसासो अज्ययः ।

असेष्वेताः पविषु क्षुरा अघि वयो न पक्षान् व्यनु श्रियो धिरे

१० [२] (१७९२)

महान्तो यद्वा विभ्योऽहं विभूतयो दूरेदृशो ये विव्या हव स्तुभिः ।	
मुन्नाः मुजिह्वाः स्वरितार आसभिः संमिश्रला इन्द्रं मरुतः परिदुमः	११
तद् वः सुजाता मरुतो महित्वनं वीर्यं वो वात्रमर्दितेरिव वृतम् ।	
इन्द्रश्चन त्यजंसा वि ह्रुणाति त-जनाय यस्यै सुकृते अराध्वम्	१२
तद् वो जामित्वं मरुतः परं युगे पुरु यच्छंसममृतास आवत ।	
अया धिया मनवे श्रुष्टिमाव्या साकं नरो वंसनेरा चिकित्रिरे	१३
येन वीर्यं मरुतः शूशवांस युष्माकेन परीणसा तुरासः ।	
आ यत् ततनन् वृजने जनास एभिर्यज्ञेभिस्तदुभीष्टिमश्याम्	१४
एष वः स्तोमो मरुत इयं गी-मोन्वार्यस्य मान्यस्य कारोः ।	
एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्	१५[३](१७२.७)

(१६७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । १ इन्द्रः २-११ मरुतः । त्रिष्टुप्, (१० पुरस्ताज्योतिः ।)

सहस्रं त इन्द्रोतयो नः सहस्रमिषो हरिवो गूर्ततमाः ।	
सहस्रं रायो मावृथधै सहस्रिण उप नो यन्तु वाजाः	१
आ नोऽवोभिर्मरुतो यान्त्वच्छा ज्येष्ठेभिर्वा बृहद् दिवैः सुमायाः ।	
अथ यदेषां नियुतः परसाः समुद्रस्य चिद् धनयन्त पारे	२
स्मिष्यक्ष येषु सुधिता घृताची हिरण्यनिर्णिगुपरा न क्रुतिः ।	
गुहा चरन्ती मनुषो न योषा सभावती विवृष्येव सं वाक्	३
परा शुभ्रा अयासो यव्या साधारण्येव मरुतो मिमिक्षुः ।	
न रोवृसी अप नुदन्त घोरा जुपन्त वृषं सख्याय वेवाः	४
जोषद् यदमिसूर्या सुवधै विषितस्तुका रोवृसी नृमणाः ।	
आ सूर्येव विधुतो रथं गात्र त्वेषप्रतीका नभसो नेत्या	५[४]
आस्थापयन्त युवतिं युवानः शुभे निर्मिश्लां विवधेषु पञ्जाम् ।	
अको यद् वो मरुतो हविष्मान् गायद् गार्थं सुतसोमो दुवस्यन्	६
प्र ते विवक्षिन् वक्ष्यो य एषा मरुता महिमा सत्यो अस्ति ।	
सत्या यदी वृषमणा अहंयुः स्थिरा चिज्जनीर्वहते सुमागाः	७ (१८०४)

पान्ति मित्रावरुणाववद्या - चर्यत ईमर्यमो अग्रशस्तान् ।	
उत चर्यन्ते अचर्युता ध्रुवाणि वावृध ई मरुतो दातिवारः	८
नही नु वो मरुतो अन्त्यस्मे आरात्ताच्चिच्छर्वसो अन्तमापुः ।	
ते धृष्णुना शर्वसा शशुवांसो ऽर्णो न द्वेषो धृषता परि वुः	९
वृचमद्येन्द्रस्य प्रेठा वयं श्वो वोचिमहि समर्ये ।	
वयं पुरा महि च नो अनु द्यून् तन्न ऋभुक्षा नरामनु प्यात्	१०
एष वः स्तोमो मरुत इयं गी - मीन्द्रार्यस्य मान्यस्य कारोः ।	
एषा यासीद तन्वे वयां विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्	११ [५] (१८०८)

(१६८)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगती; ८-१० त्रिष्टुप् ।

यज्ञायज्ञा वः समना तुतुर्वणि - धियैधियं वो देवया उं दधिधे ।	
आ वोऽर्वाचः सुविताय रोदस्यो - महे ववृत्पामवसे सुवृत्तिभिः	१
ववांसो न ये स्वजाः स्वतवस इपं स्वरभिजायन्त धृतयः ।	
सहस्रियांसो अपां नोमर्य आसा गावो वन्द्यांसो नोक्षणः	२
सोमांसो न ये सुतास्तृतांशवो हस्तु पीतासो दुवसो नासते ।	
ऐषामसेषु रम्भिणीव रारभे हस्तेषु खादिश्च कृतिश्च सं दधे	३
अव स्वयुक्ता दिव आ वृथा ययु - रसत्याः कशया चोदत् त्मना ।	
अरेणवस्तुविजाता अवुच्यवु - ह्वहानि चिन्मरुतो भ्राजदृष्टयः	४
को वोऽन्तर्मरुत ऋषिविद्युतो रेजति त्मना हन्वेव जिह्वया ।	
धन्वच्युत इषां न यामनि पुरुषैषा अह्न्योऽ नैतशः	५ [६]
कं स्विदस्य रजसो महस्पर्ं कावरं मरुतो यस्मिन्नायय ।	
यच्चयावयथ विधुरेव संहितं व्यद्विणा पतथ त्वेपमर्णवम्	६
सातिरं वोऽमवती स्वर्वती त्वेषा विषांका मरुतः पिपिष्वती ।	
भद्रा वो रातिः पृणतो न दक्षिणा पृथुजयी असुपेव जञ्जती	७
प्रति शोभन्ति सिन्धवः प्रविभ्यो यदभियां वाचमुदीरयन्ति ।	
अव स्मयन्त विद्युतः पृथिव्यां यदी घृतं मरुतः प्रुणुवन्ति	८ (१८१६)

असृत् पृश्निर्महते रणांय त्वेयमयासां मरुतामनीकम् ।

ते सप्सरासोऽजनयन्ताभ्व-मादित् स्वधामिषिरां पर्यपश्यन्

९

एष वः स्तोमो मरुत इव गी-मोन्द्वार्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीद तन्वे वयां विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्

१० [७] (१८१८)

(१६९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, २ चतुष्पदा विराद् ।

महश्चित् त्वमिन्द्र यत् एतान् महश्चिदसि त्यजसो वरुता ।

स नो वेधो मरुतां चिकित्वान् त्सुम्ना वनुष्व तव हि प्रेष्ठा

१

अयुञ्जन्त इन्द्र विश्वकृटी-विद्वानासो निष्पिथो मर्त्यन्ना ।

मरुतां पृत्सुतिर्हसमान्ना स्वर्माव्हस्य मधनस्य सातौ

२

अम्यक् सा त इन्द्र ऋदिरस्मे सनेम्यभ्वं मरुतो जुनन्ति ।

अग्निश्चिद्विष्मातसे शुशुक्ता-नापो न द्वीपं दधति प्रयांसि

३

त्वं तू न इन्द्र तं रयिं द्वा ओजिष्ठया दक्षिणयेव रातिम् ।

स्तुतश्च यास्ते चुकनन्त वायोः स्तनं न मध्वः पीपयन्त वाजैः

४

त्वे राय इन्द्र तोशतमाः प्रणेतारः कस्य चिद्वतायोः ।

ते पु णो मरुतो मृळयन्तु ये स्मा पुरा गातयन्तीव देवाः

५ [८]

प्रति प्र याहीन्द्र मीळहुपो नृन् महः पार्थिवे सदर्ने यतस्व ।

अथ यदेपां पृथुवुधास एतां-स्तीर्थे नार्यः पौस्यानि तस्युः

६

प्रति घोराणामेतांनामयासां मरुतां शृण्व आयतामुपुब्धिः ।

ये मर्त्य पृतनायन्तमूर्मै-ऋणावानं न पतयन्त सर्गैः

७

त्वं मानेभ्य इन्द्र विश्वजन्त्या रदां मरुद्भिः शुरुधो गोअंघ्राः ।

स्तवनिभिः स्तवसे देव देवै-विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्

८ [९] (१८२६)

(१७०)

(५) १, ३, ४ इन्द्रः ; ४ अगस्त्यो वाः ; २, ५ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । १ वृहती, २-४ अनुष्टुप्, ५ त्रिष्टुप् ।

न नूनमस्ति नो श्वः कस्तद् वेदं यदभ्युतम् ।

अन्यस्य नित्तमभि संचरेण्य-मुताधीतं वि नश्यति

१

(१८२७)

किं न इन्द्र जिघांससि भ्रातरौ मरुतस्तव ।	
तेभिः कल्पस्व साधुया मा नः स्मरणे वधीः	२
किं नो भ्रातरगस्त्य सखा सन्नतिं मन्यसे ।	
विद्या हि ते यथा मनो ऽस्मभ्यमिन्न दिव्यसि	३
अरं कृण्वन्तु वेदिं समग्निर्मिन्धतां पुरः ।	
तत्रामृतस्य चेतनं यजं तं तनवावहै	४
त्वर्मीशिषे वसुपते वसुनां त्वं मित्राणां मित्रपते धेनुः ।	
इन्द्र त्वं मरुद्भिः सं ववृस्वा - ध भाशान् ऋतुथा हवीषि	५ [१०] (१८३१)
(१७१)	

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः, ३-६ मरुत्यानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्रति व एना नमसाहमेमि सूक्तेन भिक्षे सुमतिं तुराणाम् ।	
रराणतां मरुतो वेद्याभिर् - नि हेळो धत्त वि मुचध्वमश्वान्	१
एष वः स्तोमो मरुतो नमस्वान् हृषा तुष्टो मनसा धायि देवाः ।	
उपेमा यात मनसा जुषाणा यूयं हि धा नमस इद वृधासः	२
स्तुतासो नो मरुतो मृळयन्तु - न स्तुतो मघवा शंभविष्टः ।	
ऊर्ध्वा नः सन्तु क्रोम्या वना - न्यहानि विश्वा मरुतो जिगीषा	३
अस्मावहं तविषादीषमाण इन्द्राद भिया मरुतो रेजमानः ।	
युष्मभ्यं हृष्या निशितान्यासन् तान्यारे चक्रुमा मृळतां नः	४
येन मानांसरिच्यतयन्त उघ्रा व्युष्टिषु शवसा शश्वतीनाम् ।	
स नो मरुद्भिर्वृषभ श्रवो धा उग्र उद्येभिः स्थविरः सहोदाः	५
त्वं पाहीन्द्र सहीयसो नृन् भवां मरुद्भिर्वयातहेळाः ।	
सुप्रकेतेभिः सासहिर्दधानो विद्यामेपं वृजनं जीगदानुम्	६ [११] (१८३७)
(१७२)	

३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । गायत्री ।

चित्रो वोऽस्तु याम - रिचित्र ऊती सुदानवः । मरुतो अहिभानवः	१
आरे सा वः सुदानवो मरुत ऋतुती शरुः । आरे अश्मा यमरूपथ	२
तृणस्कन्धस्य नु विशः परि वृद्ध सुदानवः । ऊर्ध्वान् नः कर्त जीवसे	३ [१२] (१८४०)

(१७३)

१३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । विश्वदेवः ३ विरादस्यान्ता, विषमपदा वा ।

- गायत्र सामं नमन्यः । यथा वे - रचाम तद् वावृधानं स्वर्वत ।
 गावो ऐनदो बर्हिष्यदेव्या आ यत् सदानं दिव्यं विवासान् १
 अर्चद् वृषा वृषमिः स्वेष्टुहव्यै - मृगो नाश्रो अति यज्जुगुयात् ।
 प्र मन्वृषुर्मनां गृहं होता भरते मर्यो मिथुना यजत्रः २
 नक्षत्रोता परि सप्तं मिता यन् भरद् गर्भमा श्रवदः पृथिव्याः ।
 क्रन्वृद्व्यो नयमानो रुवद् गौ - रुन्तर्वृतो न रोदसी चरद् वाक् ३
 ता कर्मापतरास्त्रै प्र च्यौत्तानि देवयन्तो भरन्ते ।
 जुजोषदिन्द्रो वृस्मर्वचा नासत्येव सुगम्यो रथेष्टाः ४
 तथुं पुहीन्त्रं यो ह सत्वा यः शूरो मघवा यो रथेष्टाः ।
 प्रतीचश्चिद् योर्धायान् वृषणवान् ववृषुषश्चित्तमसो विहन्ता ५ [१३]

- प्र यद्वित्या महिना वृभ्यो अ - स्त्परं रोदसी कक्ष्ये ३ नास्त्रै ।
 तं दिव्य इन्द्रो वृजनं न मूया मतिं स्वधावो ओपशमिव धाम् ६
 समत्तु त्वा शूर सतामृषाणं प्रपुषिन्तमं परितंसयधै ।
 सजोषस इन्द्रं मदे क्षोणीः सूरिं चिद् ये अनुमदन्ति वाजैः ७
 एवा हि ते शं सर्वना समुद्र आपो यत् तं आसु मदन्ति देवाः ।
 विश्वा ते अनु जोष्या भूद् गौः सूरिश्चिद् यदि धिपा वेषि जनान् ८
 असां यथा सुषस्वाय एन स्वमिदयो नरां न शंसैः ।
 असद् यथा न इन्द्रो बन्दनेष्टा - स्तुरो न कर्म नयमान उक्था ९
 विष्णुर्धसो नरां न शंसै - रस्माकांसदिन्द्रो वज्रहस्तः ।
 मित्रायुवो न पूर्षति सुशिष्टौ मध्यायुव उप शिक्षन्ति यज्ञैः १० [१४]

- यज्ञो हि प्येन्द्रं कश्चिद्वृध - स्तुष्टुराणश्चिन्मनसा पतियन् ।
 तीर्थे नाच्छा तावृषाणमोको वीर्यो न सिधया कृणोत्यध्वा ११
 मो पू णं इन्द्रान् पृत्सु वेष्टै - रस्ति हि प्या ते शुष्मिन्नवयाः ।
 महर्षिश्च यस्य मीळ्वुषो यव्या हविष्मतो मरुतो बन्दते गीः १२
 एष स्तोमं इन्द्र तुभ्यमस्मे एतेन गातुं हरिवो विदो नः ।
 आ नो ववृत्याः सुविताय देव विद्यामेधं वृजनं जीरवानुम् १३ [१५] (१८५३)

(१७४)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- त्वं राजेन्द्र ये च वेवा रक्षा नृन् पाह्यसुर त्वमस्मान् ।
 त्वं सत्पतिर्मघवा नस्तर्हत्र—स्त्वं सत्यो वसवानः सहोदाः १
- दनो विशा इन्द्र मूधवाचः सप्त यत् पुरः शर्म शार्वीर्दत्त ।
 ऋणोरपो अनवद्यार्णा यूने वृत्रं पुरुकुत्साय रन्धीः २
- अजा वृत् इन्द्र शूरपत्नी—द्यां च येभिः पुरुहूत नूनम् ।
 रक्षो अग्निमशुषं तूर्वयाणं सिंहो न दमे अपांसि वस्तोः ३
- शेषुन नु त इन्द्र सस्मिन् योनौ प्रशस्तये पवीरवस्य मृदा ।
 सृजदणास्यव यद् युधा गा—स्तिष्ठद्वरी धृष्टा मृष्ट वाजान् ४
- वह कुत्सामिन्द्र यस्मिन्श्चाकन् तस्यून्यू ऋजा वातस्याश्वा ।
 प्र सूरश्चक्रं बृहतादुभीके ऽभि स्पृधो यासिपद् वज्रवाहुः ५ [१६]
- जघन्वा इन्द्र मित्रे—ओदप्रवृद्धो हरिवो अदाशन् ।
 प्र ये पश्यन्त्र्यमणं सत्तायो—स्त्वया शूर्ता वहमाना अपत्यम् ६
- रपत् कविरिन्द्रार्कसातो क्षां वासायोपवर्हणीं कः ।
 कर्त तिस्रो मघवा दानुचित्रा नि दुर्घोणि कुर्याचं मृधि श्रेत् ७
- सना ता त इन्द्र नव्या आगुः सहो नभोऽर्विरणाय पूर्वीः
 भिनत् पुरो न भिवो अर्दवी—र्जनमो वधुरदेवस्य प्रीयोः ८
- त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती—ऋणोरपः सीरा न भवन्तीः ।
 प्र यत् समुद्रमति शूर पथि पारया तूर्वशं यदुं स्वस्ति ९
- त्वमस्माकमिन्द्र विश्वध स्या अवृकतमो नरां नृपाता ।
 स नो विश्वासां स्पृधां संहोदा विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम् १० [१७] (१८६३)

(१७५)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । १ स्कंधोप्रीवी बृहती; २-५ अनुष्टुप्; ६ त्रिष्टुप् ।

मत्स्यपायि ते महः पात्रस्येव हरिवो मत्सुरो मदः ।

वृषां ते वृष्ण इन्दु—वाजी सहस्रसातमः १

आ नस्ते गन्तु मत्सुरो वृषा यद्वो वरेण्यः । सहावा इन्द्र सानसिः पुतनावाळमर्त्यः २

(१८६५)

त्वं हि शूरः सन्निता चोदयो मनुषो रथम् । सहावान् दस्युमव्रत - मोघः पात्रं न गोचिषां ३
 मुषाय सूर्यं कवे चकमीशान् ओजसा । वह शुष्णाय वधं कुत्सं वातस्याश्वैः ४
 शुष्मिन्तस्यो हि ते मदेः युष्मिन्तस्य उत क्रतुः । वृत्रज्ञा वरिवोविदां मंसीठा अश्वसातयः ५
 यथा पूर्वभ्यो जरितृभ्य इन्द्र मय इवापो न तृप्यते बभूथ ।
 तामनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम्

६ [१८] (१८६९)

(१७६)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् । ६ त्रिष्टुप् ।

मत्सिं नो वर्य इदम् इन्द्रमिन्द्रो वृषा विश ।

ऋषायमाण इत्यसि शत्रुमन्ति न विन्दसि

१

तास्मिन्ना वेशया गितो य एकैश्वर्यणीनाम् ।

अनु स्वधा यमुप्यते यवं न चक्रेषद् वृषा

२

प्रस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च क्षितीनां वसु ।

स्पाशयस्व यो अस्मधु - ग्विव्येवाशार्निर्जहि

३

अनुव्रन्तं समं जहि वृणाशं यो न ते मयः ।

अस्मभ्यमस्य वेदनं वृद्धिं सूरिश्चिदोहते

४

आज्ञो यस्य द्विवर्हसो ऽर्केषु सानुपगसत् ।

आजाविन्द्रस्येन्द्रो भावो वाजेषु वाजिनम्

५

यथा पूर्वभ्यो जरितृभ्य इन्द्र मय इवापो न तृप्यते बभूथ ।

तामनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम्

६ [१९] (१८७५)

(१७७)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ चर्षणिमा वृषभो जनानां राजा कृष्टीनां पुरुद्वत इन्द्रः ।

स्तुतः श्वस्यन्नवसोषं मद्भि - ग्युक्त्वा हरी वृषणा याह्यर्वाद्

१

ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र ब्रह्मयुजो वृषरथासो अत्याः ।

तां आ तिष्ठ तेभिरा याह्यर्वाद् हवामहे त्वा सुत इन्द्र सोमं

२

आ तिष्ठ रथं वृषणं वृषां ते सुतः सोमः परिषित्ता मधूनि ।

युक्त्वा वृषभ्यां वृषभ क्षितीनां हरिभ्यां याहि प्रवतोषं मद्भिक्

३

(१८७८)

अयं यजो देव्या अयं मियेधं इमा ब्रह्माण्ययमिन्द्र सोमः ।
स्तीर्णं बहिर्हा तु शंक्र प्र याहि पिबां निषद्य वि मुंचा हरीं इह
ओ सुष्टुत इन्द्र याह्यर्वा ह्युप ब्रह्माणि मान्यस्य कारोः ।
विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्

४

५[२०](१८८०)

(१७८)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यद्वा स्या त इन्द्र भुष्टिरस्ति यया वभूथ जगितुभ्यं ऊती ।
मा नः कार्यं ब्रह्मन्तमा धृ-ग्विश्वा ते अश्यां पर्याप आयोः
न या राजेन्द्र आ वभूतो या नु स्वसारां कुणवन्त योनौ ।
आपश्चिदस्मे सुतुकां अवेयन् गमन्त इन्द्रः सख्या वयंश्च
जेता नृभिरिन्द्रः पुत्सु शूरः श्रोता हवं नार्धमानस्य कारोः ।
प्रमतां रथं वृष्टुषं उपाक उद्यन्ता गिरो यविं च तमना मूत
एवा नृभिरिन्द्रः सुश्रवस्या प्रखादः पूक्षो अभि मित्रिणो भूत ।
समयं ह्यः स्तवते वियाचि सत्राकरो यजमानस्य शंसः
त्वया वयं मघवस्मिन्नु शत्रू-नभि ध्याम महतो मन्यमानान् ।
त्वं ज्ञाता त्वष्टुं नो वृधे मू-विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्

१

२

३

४

५[२१](१८८५)

(१७९)

(६) १-२ लोपामुद्राः ३-४ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः ५-६ अगस्त्यशिष्यो ब्रह्मचारी । रतिः । त्रिष्टुप् ५ बृहती ।

पूर्वीरहं शरदः शश्रमाणा वृषा वस्तोरुपसो जुरयन्तीः ।
मिनाति श्रियं जरिमा तनूना-मप्यु नु पत्नीवृषणो जगम्युः
ये चिद्धि पूर्वं ऋतसाप आसन् त्साकं वेवेमिरवदन्नुतानि ।
ते चिदवांसुर्ह्यन्तमापुः समु नु पत्नीवृषाभिर्जगम्युः
न मृषां श्रान्तं यद्वन्ति वेवा विश्वा इत स्पृधो अभ्यंशवाव ।
जपावेदं शतनीधमाजि यत् सम्यत्रा मिथुनावभ्यजाव
नदस्य मा रुधतः काम आर्ग-क्षित आजातो अमुतः कुतश्चित् ।
लोपामुद्रा वृषणं नी रिणाति धीरमधीरा धयति श्वसन्तम्

१

२

३

४

(१८८९)

इमं नु सोममन्तितो हत्सु पीतमुप ब्रुवे ।

यत् सीमागंश्चकुमा तत् सु मृळतु पुलुकामो हि मर्त्यः

५

अगस्त्यः सनमानः खनित्रैः प्रजामपत्यं बलमिच्छमानः ।

उभौ वर्णावृषिकृशः पुंषोप सत्या वृषेष्वाशिर्वो जगाम

६ [२२] (१८९१)

(१८०) [चतुर्विंशोऽनुवाकः ॥२४॥ सू० १८०-१९१]

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अभिनौ । त्रिष्टुप् ।

युवो रजांसि सुयमांसो अश्वा रथो यद् वां पर्यणींसि दीर्यत ।

हिरण्यवां वां प्रवयः भुषायन् मध्वः पिबन्ता उषसः सचेथे

१

युवमत्यस्याव नक्षथो यद् विपत्मनो नर्यस्य प्रयज्योः ।

स्वसा यद् वां विश्वगूर्ती भराति वाजायेष्टे मधुपाविषे च

२

युवं पर्य उन्नियायामधत्तं पक्वमायायामव पूर्य गोः ।

अन्तर्यद् वनिनो वामृतप्लु ह्वारो न शुचिर्यजते हविष्मान्

३

युवं हं धर्म मधुमन्तमत्रये ऽपो न क्षोर्योऽवृणीतमेधे ।

तद् वां नरावश्विना पश्वद्वष्टी रथ्येव चक्रा प्रति यन्ति मध्वः

४

आ वां वानाय ववृतीय दद्या गोरोहेण तौत्र्यो न जिघ्रिः ।

अपः क्षोणी संचते माहिना वां जूर्णो वामक्षुरहंसो यजत्रा

५ [२३]

नि यद् युवेथे निपुतः सुदान् उप स्वधार्मिः सृजथः पुरंधिम ।

मेपद् वेपद् वातो न सूरि-रा महे ददे सुवतो न वार्जम्

६

वयं चिद्धि वां जगितारः सत्या विपन्यामहे वि पणिर्हितावान् ।

अथां चिद्धि प्माश्विनावनिन्ध्या पाथो हि प्मा वृषणावन्तिदेवम्

७

युवां चिद्धि प्माश्विनावनु नून् विरुद्रस्य प्रयवणस्य सातो ।

अगस्त्यो नरां नृपु प्रशस्तः काराधुनीव चितयत् सहस्रैः

८

प्र यद् वहेथे महिना रथस्य प्र स्पन्त्रा याथो मनुषो न होता ।

धत्तं सूरिभ्य उत या स्वशय्यं नासत्या रयिपाचः स्वाम

९

त वां रथं वयमद्या ह्वेभ स्तोमैरश्विना सुविताथ नव्यम् ।

अतिष्ठनेभिं परि द्यामियानं विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्

१० [२४] (१९०१)

(१८१)

९ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

कदु प्रेष्ठाविषां रयीणा - मध्वर्यन्ता यदुज्जिनीथो अपाम् ।
अयं वां यज्ञो अंकृत प्रशस्तिं वसुधितौ अवितासा जनानाम् १
आ वामश्वासः शुचयः पयस्पा वातरंहसो विव्यासो अत्याः ।
मनोजुवो वृषणो वीतपृष्ठा एह स्वराजो अश्विना वहन्तु २
आ वां रथोऽवनिर्न प्रवत्वान् त्सुप्रवन्धुरः सुवितार्य गम्याः ।
वृष्णः स्थातारा मनसो जवीया - नहंपूर्वा यजतो धिष्ण्या यः ३
इहेहं जाता समवावशीता - मरेप्सा तन्वाहे नामभिः स्वैः ।
जिष्णुर्वामन्यः सुमंस्वस्य सूरि - विवो अन्यः सुभगः पुत्र ऊहे ४
प्र वां निचेरुः ककुहो वशां अनु पिशङ्गूरूपः सदनानि गम्याः ।
हरी अन्यस्य पीपयन्त वाजै - मध्रा रजांस्यश्विना वि घोषैः ५ [२५]

प्र वां शरद्वान् वृषभो न निष्पाद् पूर्वोरिपश्चरति मध्व इष्णन् ।
एवैरन्यस्य पीपयन्त वाजै - वेषन्तीरूध्वा नद्यो न आगुः ६
असंजि वां स्थविरा वेधसा गी - बाब्धे अश्विना त्रेधा क्षरन्ती ।
उपस्तुताववतं नाधमानं यामन्नयामञ्जृणुतं हव्यं ये ७
उत स्या वां रुशतो वप्ससो गी - श्विर्वाहिषि सदर्सि पिन्वते नृन् ।
वृषा वां मेघो वृषणा पीपाय गोर्न सेके मनुषो दशस्यन् ८
युवां पूषेवाश्विना पुरंधि - रग्रिसुषां न जरेते हविष्मन् ।
हुषे यद् वां वरिवृस्या गुणानो विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम् ९ [२६] (१९१०)

(१८२)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । जगती; ६, ८ त्रिष्टुप् ।

अभूविदं वयुनमो पु भूपता रथो वृषण्वान् मदता मनीषिणः ।
धियंजिन्वा धिष्ण्यां विस्पलावसु विवो नपाता सुकृते शुचिब्रता १
इन्द्रतमा हि धिष्ण्यां मरुत्तमा वृसा दंसिष्ठा रथ्या रथीतमा ।
पूर्णं रथं वहथे मध्व आचितं तेन वाश्वासमृषं याथो अश्विना २ (१९१२)

किमत्र दक्षा कृणुधुः किमासाथे जतो यः कश्चिदहर्विमहीयते ।

अतिं क्रामिष्टं जुरतं एणेरसुं ज्योतिर्विप्राय कृणुतं वचस्ववे ३

जम्भयतमभितो रायतः शुनो हतं सृधो विदधुस्तान्यश्विना ।

वाचवाचं जरितु रन्तिनीं कृत-मुभा शंसं नासत्यावतं मम ४

युधमेतं चक्रधुः सिन्धुषु प्लव-मात्मन्वन्तं पक्षिणं तोड्याय कम ।

येन देवत्रा मर्नसा निरुद्धधुः सुपत्तनी पेतधुः क्षोदसो महः ५ [२७]

अवविद्धं तोड्यमुपस्वृन्त-रनारम्भणे तमसि प्रविद्धम् ।

चतस्रो नावो जटलस्य जुष्टा उवृश्चिभ्यामिषिताः पारयन्ति ६

कः स्विद वृक्षो निष्ठितो मध्ये अर्णसो यं तोड्यो नाधितः पर्यपस्वजत् ।

पर्णा मुगस्य पतरोरिवाग्म उदश्विना ऊहधुः श्रोमताय कम ७

तद् वां नरा नासत्यावनुं प्याद् यद् वां मानांस उचथ्रमवोचन् ।

अस्मावृद्य सदैसः सोम्यादा विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम ८ [२८] (१९१८)

(१८३)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । विष्टुप् ।

तं युञ्जतां मनसो यो जवीयान् त्रिवन्धुरो वृपणा यस्त्रिचक्रः ।

येनोपयाधः सुकृतो दुरोणं त्रिधातुना पतथो विनं पूर्णः १

सुवृद् रथो वर्तते यज्ञाभि क्षां यत् तिष्ठथः क्रतुमन्तानुं पृक्षे ।

वर्षुवपुष्या संचतामिं गी-र्विबो दुहित्रोपसां सचेथे २

आ तिष्ठतं सुवृतं यो रथो वा-मनु व्रतानि वर्तते हविष्मान् ।

येन नरा नासत्येषयथै वर्तिप्राथस्तनयाय तमेन च ३

मा वां वृको मा वृकारा दधर्षी-न्मा परि वर्कमुत मातिं धक्तम् ।

अयं वां भागो निहित इयं गी-र्दक्षाविमे वां निधयो मधूनाम् ४

युवां गोतमः पुरुमीळ्हो अत्रि-र्दक्षा हवतेऽवसे हविष्मान् ।

दिशं न विष्टामृजुयेव यन्ता मे हवं नासत्योषं यातम् ५

अतारिष्म तमसस्पादमस्य प्रति वां स्तोमो अश्विनावधायि ।

एह यातं पथिभिर्देवयानै-र्विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम ६ [२९] (१९२४)

[पञ्चमोऽध्यायः । ॥५॥ व० १-२९]

(१८४)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

- ता वा॑म॒द्य ताव॑परं हु॒वेमो॑-च्छन्त्या॑मुष॒सि वह्नि॑रु॒क्षथैः ।
नास॑त्या कुहं चित् सन्ताव॑र्यो वि॒वो नपा॑ता सु॒दास्त॑राय १
अ॒स्मे ऊ पु वृष॑णा माद॒येथा-श्रुत् पु॒णीर्हित॑यु॒भ्या म॑द॒न्ता ।
श्रुतं मे॒ अच्छो॑क्तिमिर्मती॒ना-मेष्टा॑ नरा॒ निर्व॑तारा च॒ कर्णेः २
श्रिये॑ पूष॒न्निषु॑कृते॒व वे॒वा नास॑त्या वह॒तुं सूर्या॑याः ।
वच्य॑न्ते वां ककुहा अ॒प्सु जा॒ता यु॒गा जू॒र्णैव॑ वरु॒णस्य॑ भूरेः ३
अ॒स्मे सा वां मा॒ध्वी रा॒तिर॑स्तु स्तोमं॑ हि॒नोतं॑ म॒ान्वस्य॑ कारोः ।
अनु॑ यद् वां भव॒स्या सु॒दानू सु॒वीर्या॑य च॒र्षण॑यो म॒दन्ति ४
एष॑ वां स्तोमो॑ अश्वि॒नावका॑रि मा॒नेर्मि॑र्मघवा॒ना सु॒वृक्तिः ।
यातं॑ व॒र्तिस्त॑नया॒य त्मने॑ चा-ग॒स्त्ये नास॑त्या म॒दन्ता ५
अता॑रिष्म॒ तम॑स॒स्पार॑म॒स्य प्रति॑ वां स्तोमो॑ अश्वि॒नावधा॑षि ।
एह॑ यातं॑ पृथि॒भिर्वै॒वयानि॑-वि॒द्यामे॑षं वृ॒जनं॑ जी॒रवानु॑म् ६ [१] (१९३०)

(१८५)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । द्यावापृथिव्यौ । त्रिष्टुप् ।

- क॒तरा॑ पूर्वा॒ कतरा॑परा॒योः कथा॑ जा॒ते क॒वयः॑ को वि वे॒द ।
विश्वं॑ त्मना॒ विभृ॑तो य॒द्ध नाम॑ वि वे॒तेते॑ अह॒नी च॒क्रिये॑व १
भूर्नि॑ द्वे अच॒रन्ती॑ चर॒न्तं प॒द्वन्तं॑ गर्भ॒मप॑दी॒ दधा॑ते ।
नि॒त्यं न सृ॑न् पि॒त्रोरु॑प॒स्थे द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्यात् २
अ॒नेहो॑ द्वात्र॒मर्दि॑तेर॒नर्व हु॒वे स्व॑र्वद॒वधं॑ नम॒स्वत् ।
तद् रो॑दसी॒ जन॑यतं ज॒रित्रे॑ द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्यात् ३
अत॑प्यमा॒ने अव॑साव॒न्ती अनु॑ प्याम॒ रोद॑सी वे॒वपु॑त्रे ।
उ॒भे वे॒वाना॑मु॒भये॑भिर॒ह्ना द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्यात् ४
संग॑च्छ॒माने॑ पु॒वती॑ स॒मन्ते॑ स्व॒सारा॑ जा॒मी पि॒त्रोरु॑प॒स्थं ।
अ॒भिजि॑घ॒न्ती भु॑र्वन॒स्य ना॒मि द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्यात् ५ [२] (१९३५)

उर्वी सधनी बृहती ऋतेनं	ब्रुवे वेवानामवसा जनित्री ।	
वृधाते ये अमृतं सुप्रतीकि	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अश्वात्	६
उर्वी पृथ्वी बह्वले दूरेअन्ते	उपं ब्रुवे नमसा यज्ञे अस्मिन् ।	
वृधाते ये सुमर्गे सुप्रतीकी	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अश्वात्	७
वेवान् वा यच्चकूमा कच्चिदागः	सखायं वा सदुमिजास्पर्ति वा ।	
इयं धीमूया अवयानमेषां	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अश्वात्	८
उमा शंसा नयां मामविष्टा	मुमे मामूती अवसा सचेताम् ।	
भूरि चिकुर्यः सुदास्तराये	पा मदन्त इषयेम देवाः	९
ऋतं विधे तद्वोचं पृथिव्या	अमिश्रावायं प्रथमं सुमेधाः ।	
पातामयद्याद् दुरितादधीके	पिता माता च रक्षनामवोभिः	१०
इवं धावापृथिवी सत्यमस्तु	पितृभार्यविहोपंब्रुवे वाम् ।	
भूतं वेवानामधमे अवोभि	विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्	११ [३] (१९४१)

(१८६)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ न ह्य्वाभिर्विदधे सुशस्ति	विश्वानरः सविता देव एतु ।	
अपि यथा युवानो मत्संथा नो	विश्वं जगदमिषित्वे मनीषा	१
आ नो विश्व आस्का गयन्तु देवा	मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ।	
मुबुन् यथा नो विश्वे वृधासुः	करन्तुषाहा विधुरं न शवः	२
प्रेष्ठं धो अतिथिं गृणीषे ऽग्निं	शस्तिभिस्तुर्वणिः सजोषाः ।	
अस्रद् यथा नो वरुणः सुकीर्ति	रिषंश्च पर्यदरिगुर्तः सूरिः	३
उपं व एषे नमसा जिगीषो	पासानक्ता सुदुधेव धेनुः ।	
समाने अहन् विमिरानो अर्कं	विपुरुषे पर्यसि सस्मिन्नूधन्	४
उत नोऽहिर्बुध्न्योऽमयस्कः	शिञ्जं न पिप्युषीव वेति सिन्धुः ।	
येन नपातसपां जुनामं	मनोजुवो वृषणो यं वहन्ति	५ [४]

उत न' इ त्वष्टा शन्वच्छा स्मत् सुरिभिरमिषित्वे सजोषाः ।

आ वृत्रहेन्द्रश्चरणिम्रा स्तुविष्टमो नरां न' इह गम्याः

६

(१९४७)

उत न ई मृतयोऽश्वयोगाः शिशुं न गावस्तरुणं रिहन्ति ।

तशीं गिरो जनयो न पत्नीः सुरभिष्टमं नरां नंसन्त

७

उत न ई मरुतो वृद्धसेनाः स्मद् रोदसी समनसः सद्गन्तु ।

पृषदश्वासोऽवनयो न रथां रिशदसो मित्रयुजो न देवाः

८

प्र नु यदेषां महिना चिक्कित्रे प्र युञ्जते प्रयुजस्ते सुवृत्ति ।

अथ यदेषां सुदिने न शरु - विश्वमेरिणं प्रुषायन्त सेनाः

९

प्रो अश्विनाववसे कृणुध्वं प्र पूषणं स्वतवसो हि सन्ति ।

अद्वेयो विष्णुर्वातं क्रमुक्षा अच्छां सुस्नायं ववृतीय देवान्

१०

इयं सा वो अस्मे कीर्धितिर्यजत्रा अपिप्राणीं च सदनी च भूयाः ।

नि या देवेषु यतंते वसूयु - विद्यामेयं वृजनं जीरदानुम्

११ [५] (१९५२)

(१८७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अक्षं । १ अनुष्टुप्गर्भा उष्णिक्; २, ५-७, ११ अनुष्टुप्; ११ बृहती वाः
१, ४, ८-१० गायत्री ।

पितुं नु स्तोषं महो धर्माणं तर्विषीम् । यस्य त्रितो व्योजंसा वृत्रं विपर्वमर्दयन्त १

स्वादो पितो मधो पितो वयं त्वां ववृमहे । अस्माकंमविता भव २

उषं नः पितुवा शरं शिवः शिवाभिर्हृतिभिः । मयोभुरद्विषेण्यः सखां सुशेवो अद्वेयाः ३

तव त्वे पितो रसा रजांस्यनु विडिताः । विवि वाता इव श्रिताः ४

तव त्वे पितो दर्वत - स्तव स्वादिष्ट ते पितो । प्र स्वाद्भानो रसानां तुविग्रीवा इवेरते ५ [६]

त्वे पितो महानां देवानां मनो हितम् । अकारि चारुं केतुना तवाहिमवसावधीत् ६

यद्वदो पितो अजगन् शिवस्व पर्वतानाम् । अत्रां चित्रो मधो पितो ऽरं भूक्षार्यं गम्याः ७

यद्वपामोषधीनां परिशमारिशामहे । वातापे पीव इद् भव ८

यत् ते सोम गवांशिरो यवांशिरो भजामहे । वातापे पीव इद् भव ९

कुरुम् ओषधे भव पीवो वृक्ष उदायिः । वातापे पीव इद् भव १०

तं त्वां वयं पितो वचोभि - गर्वा न हव्या सुषूदिम ।

देवैर्म्यस्त्वा सधुमाद - मस्मभ्यं त्वा सधुमादम्

११ [७] (१९६३)

(१८८)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । आप्रीसूक्तं = [१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, १ तनूनपात्, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्ध्वारः, ६ उपासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्याः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । गायत्री ।

समिद्धो अद्य राजसि देवो देवैः सहस्रजित् । द्रुतो हव्या कविर्वह १
तनूनपाहुतं यते मध्वा यज्ञः समज्यते । दधत् सहास्रिणीरिपः २
आनुज्ञानो न ईड्यो देवा आ वक्षि यज्ञियान् । अग्नें सहस्रसा अंसि ३
प्राचीनं बर्हिरोजसा सहस्रवीरमस्तृणन् । यत्रादित्या विराजन्थ ४
विराट् सुग्राहिभ्वीः प्रभ्वी-वर्द्धीश्च भूयसीश्च याः । दुरो घृतान्यक्षरन् ५ [८]

सुरुक्मो हि सुपेशसा ऽधि धिया विराजतः । उपासावेह सीदताम् ६
प्रथमा हि सुवाचसा होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमम् ७
भारतीळे सरस्वति या वः सर्वा उपबुधे । ता नश्चोदयत ध्रिये ८
त्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः पश्यन् विश्वान् त्समानजे । तेषां नः स्फातिमा यज ९
उप त्मन्या वनस्पते पाथो देवेभ्यः सुज । अग्निर्हव्यानि सिष्वदत् १०
पुरोगा अग्निर्देवानां गायत्रेण समज्यते । स्वाहाकृतीषु रोचते ११ [९] (१९७४)

(१८९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने नयं सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यः स्मज्जुहुराणमेनो भूर्यिष्ठां ते नमउक्ति विधेम १
अग्ने त्वं पारथा नव्यो अस्मान् त्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ।
पूश्च पृथ्वी बह्वला न उर्वी भवा तोकाय तनयाय शं योः २
अग्ने त्वमस्मद् युयोध्यमीदा अनग्निना अभ्यमन्त कूटीः ।
पुनरस्मभ्यं सुविताय देव क्षां विश्वेभिरमुतेभिर्यजत्र ३
पाहि नो अग्ने पायुमिरजसै-रुत प्रिये सदन आ शुश्रूकान् ।
मा ते भयं जरितारं यविष्ठ नूनं विद्वन्मापरं सहस्वः ४
मा नो अग्नेऽव सुजो अघाया ऽविष्यवे रिपवे वृच्छुनायै ।
मा वृत्वते दशते मादते नो मा रीषते सहसाधन् परा दाः ५ [१०] (१९७५)

वि षु त्वावाँ ऋतजात यंसद् गृणानो अग्ने तन्वेद् वरुथम् ।

विश्वाद् रिश्वोरुत वाँ निनिस्सो-रभिद्रुतामसि हि देव विष्यद्

६

त्वं ताँ अग्न उभयान् वि विद्वान् वेषिं प्रपित्वे मनुषो यजत्र ।

अभिपित्वे मनवे शास्यो भू-र्मर्मृजेन्य उशिग्भिर्नाकः

७

अवोचाम निवर्चनान्यस्मिन् मानस्य सुनुः सहसाने अग्नौ ।

व्यं सहस्रमृषिभिः सनेम विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

८ [११] (१९८२)

(१९०)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

अनर्वाणं वृषभं मन्द्रजिह्वं बृहस्पतिं वर्धया नव्यमर्कैः ।

गाथान्यः सुरुचो यस्य देवा आङ्गुण्वन्ति नवमानस्य मतीः

१

तमृत्विया उप वाचः सचन्ते सर्गो न यो देवयतामसर्जि ।

बृहस्पतिः स ह्यस्त्रो वरांसि विश्वाभवंत् समृते मातृश्वा

२

उपस्तुतिं नमस उद्यति च श्लोकं यंसत् सवितेव प्र ब्राह्म ।

अस्य क्रत्वाहन्योऽ यो अस्ति मृगो न भीमो अरक्षसस्तुविष्मान्

३

अस्य श्लोकं द्विवीर्यते पृथिव्या-मत्यो न यंसद् यक्षभृद् विचेताः ।

मृगाणां न हेतयो यन्ति चेमा बृहस्पतेरहिमायाँ अभि द्यून्

४

ये त्वाँ देवोषिकं मन्यमानाः पापा भद्रमुपजीवन्ति पुत्राः ।

न बृहस्पते अनु ददासि वामं बृहस्पते चर्यस इत् पियारुम्

५ [१२]

सुप्रेतुः सुयवसो न पन्थां दुर्नियन्तुः परिप्रीतो न मित्रः ।

अनर्वाणो अभि ये चक्षते नो ऽपीवृता अपोर्ण्वन्तो अस्थुः

६

सं यं स्तुभोऽवनयो न यन्ति समुद्रं न स्रवतो रोधचक्राः ।

स विद्राँ उभयं चटे अन्त-बृहस्पतिस्तर आपश्च गृध्रः

७

एवा महस्तुयिजातस्तुविष्मान् बृहस्पतिर्वृषभो धायि देवः ।

स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद् विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

८ [१३] (१९९०)

(१९१)

१६ अगस्त्यो मेत्रारुणिः । अन्तृणस्वर्गः (विषमोपनिषद्) । अनुष्टुप् । १०-११ महापंक्तिः, १२ महावृहती ।

कङ्कतो न कङ्कतो ऽथो सतीनकङ्कतः ।

द्वाविति प्लुषी इति न्यहृदा अलिप्सत

१

अहृदान् हन्त्याय-त्यथो हन्ति परायती ।

अथो अवघ्नती ह-त्यथो पिनष्टि पिंपती

२

शरासः कुशरासो वृर्मासः सैर्या उत ।

मौश्रा अहृदा वैरिणाः सर्वे साकं न्यलिप्सत

३

नि गावो गोष्ठे असदन् नि मृगासो अविक्षत ।

नि केतवो जनानां न्यहृदा अलिप्सत

४

एत उ त्वे प्रत्यहश्नन् प्रवोषं तस्करा इव ।

अहृदा विश्वहृदाः प्रतिबुद्धा अभूतन

५ [१४]

द्यौर्वः पिता पृथिवी माता सोमो भ्रातावितिः स्वसा ।

अहृदा विश्वहृदा-स्तिष्ठतेत्यता सु कम्

६

ये अस्या ये अङ्गन्याः सूचीका ये प्रकङ्कताः ।

अहृदाः किं चनेह वः सर्वे साकं नि जस्यत

७

उत पुरस्तात् सूर्य एति विश्वहृदो अहृदहा ।

अहृदान् त्सर्वा अभ्ययन् त्सर्वाश्च यातुधान्यः

८

उदपतवृत्तौ सूर्यः पुरु विश्वानि जूर्धन् ।

आवित्यः पर्वतेभ्यो विश्वहृदो अहृदहा

९

सूर्ये विषमा संजामि दितिं सुरावतो गृहे ।

सो विश्व न मरति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिषा मधु त्वा मधुला चकार १० [१५]

इयत्तिका शकुन्तिका सका जघास ते विषम् ।

सो विश्व न मरति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिषा मधु त्वा मधुला चकार ११ (अ० १)

त्रिः सप्त विष्पुलिङ्गका विषस्य पुष्पग्रक्षन् ।

ताश्चिन्नु न मरन्ति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिठा मधु त्वा मधुला चकार १२

नवानां नवतीनां विषस्य रोषुषीणाम् ।

सर्वोसामग्रमं नामाऽऽरे अस्य योजनं हरिठा मधु त्वा मधुला चकार १३

त्रिः सप्त मयूर्यः सप्त स्वसारो अयुवः ।

तास्ते विषं वि जग्धिर उदुकं कुम्भिनीरिव १४

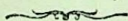
इयत्तकः कुषुम्भकस्तकं भिनदयदमना ।

ततो विषं प्र बावृते पराचीरनु संवतः १५

कुषुम्भकस्तदमवीद् गिरेः प्रवर्तमानकः ।

वृश्चिकस्यासं विष-मरुसं वृश्चिक ते विषम् १६ [१६] (२००१)

॥ इति प्रथमं मण्डलं समाप्तम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-११]

१६ गृत्समद (आक्षिप्तः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

- त्वमग्ने द्युमिस्त्वमाशुशुक्षणि - स्त्वमज्ज्यस्त्वमश्मन्स्पर्शि ।
 त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्य - स्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः १
- तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमृत्विष्यं तव नेष्टं त्वमग्निहतायुतः ।
 तव प्रज्ञाच्छं त्वमध्वरीयासि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दुर्मै २
- त्वमग्ने इन्द्रो वृषभः सुतामसि त्वं विष्णुरुक्मायो नमस्यः ।
 त्वं ब्रह्मा रयिविद् ब्रह्मणस्पते त्वं विधतः सचसे पुरन्ध्या ३
- त्वमग्ने राजा वरुणो धृतव्रत - स्त्वं मित्रो भवसि वृष्म ईड्यः ।
 त्वमर्घ्या सत्यतिर्यस्यं संभुजं त्वमंशो विदथे देव भाज्युः ४
- त्वमग्ने त्वष्टा विधते सुवीर्यं तव यावो मित्रमहः सजात्यम् ।
 त्वमाशुहेमा ररिषे स्वद्वयं त्वं नरां शर्धो आसि पुरुवसुः ५ [१७]
- त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो विव - स्त्वं शर्धो मारुतं पूक्ष ईशिषे ।
 त्वं वरितरुणैर्यासि शंगय - स्त्वं पूषा विधतः पांसि नु त्वनां ६
- त्वमग्ने ब्रविणोदा अंरुक्ते त्वं देवः सविता रत्नधा असि ।
 त्वं भगो नृपते वस्वं ईशिषे त्वं प्रायुर्दमे यस्तेऽविधत् ७
- त्वमग्ने वृष् आ विश्पतिं विष्ण - स्त्वां राजानं सुविद्वन्मृक्षते ।
 त्वं विश्वानि स्वनीक पत्यसे त्वं सहस्राणि ज्ञाता वृण प्रति ८
- त्वमग्ने पितरमिष्टिभिर्नर - स्त्वां भ्राज्या शम्पा तनुरुषम् ।
 त्वं पुत्रो भवसि यस्तेऽविधत् त्वं सत्तां सुशेवः पास्त्याभुयः ९

(९)

त्वमग्ने ऋभुराके नमस्यः । स्त्वं वाजस्य क्षुमतो राय ईशिषे । त्वं वि मास्यनु दक्षि वावने त्वं विशिधुरसि यज्ञमातर्निः	१० [१८]
त्वमग्ने अदितिर्देव वाशुषे त्वं होत्रा भारती वर्धसे गिरा । त्वमिळा शतर्हिमासि दक्षसे त्वं वृत्रहा वसुपते सरस्वती	११
त्वमग्ने सुभृत उत्तमं वयः स्तव स्पार्हे वर्ण आ संहशि श्रियः । त्वं वाजः प्रतरणो बृहन्नसि त्वं रयिर्वह्नलो विश्वतस्पृथुः	१२
त्वमग्ने आश्रित्यास आस्यः । त्वां जिह्वां शुचयश्चक्रिरे कवे । त्वां रतिपाचो अध्वरेषु सश्विरे त्वे देवा हविरवृन्त्याहुतम्	१३
त्वे अग्ने विश्वे अमृतांसो अद्बुह आसा देवा हविरवृन्त्याहुतम् । त्वया मर्तांसः स्वदन्त आसुति त्वं गर्भो वीरुधां जज्ञिषे शुचिः	१४
त्वं तान् त्सं च प्रति चासि मज्जना अग्ने सुजात प्र च देव रिच्यसे । पृक्षो यवत्र महिना वि ते भुव दनु द्यावापृथिवी रोदसी उभे	१५
ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशस मग्ने रातिमुपसृजन्ति सूरयः । अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद् वदेम विदये सुवीराः	१६ [१९] (१६)

(१)

१३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकाः । अग्निः । जगती ।

यज्ञेन वर्धत जातवेदस मग्निं यजध्वं हविषा तना गिरा । समिधानं सुप्रयसं स्वर्णरं द्युक्षं होतारं वृजनेषु धूर्षवम्	१
अभि त्वा नक्तीरुपसो ववाशिरे अग्ने वृत्सं न स्वसरेषु धेनवः । क्वि हवेदरतिमानुया युगा क्षपो मासि पुरुवार संयतः	२
तं देवा बुध्रे रजसः सुवंसं क्विवस्पृथिव्योररतिं न्येरिरे । रथमिष वेद्यं शुक्रशोचिष मग्निं मित्रं न क्षितिपुं प्रशंस्यम्	३
तमुक्षमाणं रजसि स्व आ दमे चन्द्रमिष सुरुचं ह्वार आ दधुः । पृथ्व्याः पतरं चितयन्तमक्षभिः पाथो न पायुं जनसी उभे अनु	४
स होता विश्वं परि भूत्वध्वरं तमुं हव्यैर्मनुष ऋजते गिरा । हिरिशिमो वृधसानासु जर्भुरद द्यौ न स्तृभिश्चितयद् रोदसी अनु	५ [२०] (२१)

स नो रेवत् समिधानः स्वस्तये सन्दस्वान् रयिमस्मासु दीविहि ।	
आ नः कृणुष्व सुविताय रोदसी अग्ने हव्या मनुपो देव वीतये	६
दा नो अग्ने बृहतो दाः सहस्रिणो दुरो न वाजं श्रुत्या अपो वृधि ।	
प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि स्वर्णं शुक्रमुपसो वि दिद्युतुः	७
स इधान उपसो राभ्या अनु स्वर्णं दीदेदरूपेण भानुना ।	
होत्राभिरग्निर्मनुपः स्वध्वरो राजा विशामतिथिश्चारुण्यवे	८
एवा नो अग्ने अमृतेषु पूर्य धीर्ष्णीपाय बृहद् दिवेषु मानुषा ।	
दुहाना धेनुर्वृजनेषु कारवे त्वनां शतिर्न पुरुषमपिपणिं	९
वयमग्ने अर्वता वा सुवीर्यं ब्रह्मणा वा चितयेमा जनां अति ।	
अस्माकं युष्ममधि पञ्च कृष्टिषु चा स्वर्णं शुशुचीत दुष्टरम्	१०
स नो वोधि सहस्य प्रशंस्यो यस्मिन् त्सुजाता वृषयन्त सूरयः ।	
यमग्ने यज्ञमुपयन्ति वाजिनो नित्यं तोके दीद्विवांसं स्वे दमे	११
उभयांसो जातवेदः स्याम ते स्तोतारो अग्ने सूरयश्च शर्मणि ।	
वस्वो रायः पुरुश्चन्द्रस्य भूर्यसः प्रजावतः स्वपत्यस्य शग्धि नः	१२
ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशस मग्ने रातिमुपसृजन्ति सूरयः ।	
अस्माश्च तांश्च न हि नेपि वस्य आ बृहद् वंदेम विदथे सुवीराः	१३ [२१] (२९)

(३)

११ गुत्समय (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद् भार्गवः शौनकः । आप्रीस्तुक्तं = [१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा,
२ नराशंसः, ३ इळा, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उपासानका, ७ वैव्यौ होतारौ
प्रवेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा,
१० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । त्रिन्दुपु, ७ जगती ।

समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्यां प्रत्यङ् विश्वानि भुवनान्यस्थात् ।	
होता पावकः प्रदिवः सुमेधा देवो देवान् यजत्वग्निर्हन्	१
नराशंसः प्रति धामान्यञ्जन् तिस्रो दिवः प्रति मृह्ता स्वर्चिः ।	
घृतपुषा मनसा हव्यमुन्दन् मूर्धन् यज्ञस्य समनक्तु देवान्	२
ईळितो अग्ने मनसा नो अर्हन् देवान् यक्षि मानुषात् पूर्वं अद्य ।	
स आ बह मरुतां शर्षो अच्युत मिन्द्र नरो बर्हिषद् यजध्वम्	३ (३२)

- देव^१ बर्हिर्वर्धमानं सुवीरं स्तीर्णं राये सुभरं वेद्यस्याम् ।
 घृतेनाक्तं वंसवः सीदतेदं विश्वे देवा आदित्या यज्ञियांसः ४
- वि श्रयन्तामूर्विष्या ह्वयमाना द्वारो वेवीः सुप्रायुणा नमोभिः ।
 व्यचस्वतीर्वि प्रथन्तामजुर्या वर्णी पुनाना यशसं सुवीरम् ५ [२२]
- साध्वपांसि सनतां न उक्षिते उषासानक्तां व्यप्येव रण्विते ।
 तन्तुं ततं संवयन्ती समीची यज्ञस्य पेशः सुवुधे पर्यस्वती ६
- देव्या होतांरा प्रथमा विवुष्टर ऋजु यक्षतः समृचा वपुष्टरा ।
 वेवान् यजन्तावृतुथा समश्नतो नामा पृथिव्या अधि सानुषु त्रिषु ७
- सरस्वती साधयन्ती धियं न हळां वेवी भारती विश्वतूतिः ।
 तिस्रो वेवीः स्वधया बर्हिरेव मच्छिद्रं पान्तु शरणं निषद्य ८
- पिशङ्गरूपः सुभरो वयोधाः श्रुष्टी वीरो जायते वेवकामः ।
 भजां त्वहा वि ष्यंतु नामिमस्मे अथा वेवानामप्येतु पार्थः ९
- वनस्पतिरवसृजन्नुपं स्था वग्निर्हविः सृदयाति प्र धीभिः ।
 त्रिधा समक्तं नयतु प्रजानन् वेवेभ्यो देव्यः शमितोपं हव्यम् १०
- घृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनिं घृते श्रितो घृतम्वस्य धाम ।
 अनुष्वधमा वह मादपस्व स्वाहाकृतं वृषम वक्षि हव्यम् ११ [२३] (४०)

(४)

१ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- हवे वः सुद्योत्मानं सुवृक्तिं विशामग्निमतिथिं सुप्रयसम् ।
 मित्र इव यो दिधिषाप्यो भूद् वेव आवेवे जने जातवेवाः १
- इमं विधन्तो अपां सधस्थे द्वितादधुमृगवो विश्वाइयोः ।
 एष विश्वान्यम्यस्तु भूमा वेवानामग्निरतिर्जिराश्वः २
- अग्निं वेवासो मानुषीषु विक्षु प्रियं धुः क्षेप्यन्तो न मित्रम् ।
 स दीदयदुशतीरुम्या आ वृक्षाप्यो यो दास्वते वम आ ३
- अस्य रण्वा स्वस्येव पुष्टिः संहृष्टिरस्य हियानस्य दक्षोः ।
 वि यो भरिभ्रुवोषधीषु जिह्वा मत्यो न रथ्यो दोधयीति वारान् ४ (४४)

आ यन्मे अर्ध्वं वुनद्ः पन्तन्ते - शिरभ्यो नार्भिमीत वर्णम् ।
स चित्रेण चिकित्ते रंसु भासा जुजुर्वा यो मुहुरा युवा भूत

५ [२४]

आ यो वनां तातृपाणो न भाति वार्णं पृथा रथ्येव स्वानीत् ।

कृष्णाध्वा तपू रण्वश्विकेत शौरिव स्मर्यमानो नभोभिः

६

स यो व्यस्थादुभि दक्षदुर्वी पशुर्नैति स्वयुरगोपाः ।

अग्निः शोचिष्मा अतसान्युष्णन् कृष्णव्यथिरस्वदयन्न भूमं

७

नू ते पूर्वस्यावसो अधीतौ तृतीयं विद्वे गन्मं शंसि ।

अस्मे अग्ने संयद्दीरं बृहन्तं क्षमन्तं वार्जं स्वपत्यं रुयि दाः

८

त्वया यथा गृत्सयदासो अग्ने गुहा वन्वन्त उपरां अभि प्युः ।

सुवीरांसो अभिमातिपाहः सप्त सूरिभ्यो गृणते तद् वयो धाः

९ [२५] (४२)

(५)

८ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

होतांजनिह चेतनः पिता पितृभ्य ऊतये ।

प्रयक्षन्नेन्यं वसु शक्रेयं वाजिनो यमम्

१

आ यस्मिन् त्सुत रुमयं - स्तुता यज्ञस्य नेतरि ।

मनुष्वद् दैव्यमष्टयं पोता विश्वं तर्दिन्वति

बृधन्वे वा यद्रीमन् वोचद् ब्रह्माणि वेरु तत् ।

परि विश्वानि काव्या नेमिशचक्रमिवाभवत्

२

साकं हि शुचिना शुचिः प्रशास्ता क्रतुनाजनि ।

विद्वो अंस्य वृता ध्रुवा वया इवानु रोहते

४

ता अंसु वर्णमायुवो नेष्टुः सचन्त धेनवः ।

कुवित् तिसृभ्य आ वरं स्वसारो या इदं ययुः

५

यदी मातुरुष स्वसा घृतं भरन्त्यस्थित ।

तासामध्वर्युरागतौ यवो वृष्टीव मोदते

६

स्वः स्वाय धार्यसे कृणुतामृत्विगृत्विजम् ।

स्तोमं यज्ञं चादरं वनेमा ररिमा वयम्

७

यथा विद्वो अरं कर्द् विश्वेभ्यो यज्ञतेभ्यः ।

अयमष्टे त्वे अपि यं यज्ञं चंकूमा वयम्

८ [२६] (५७)

(६)

८ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । गायत्री ।

इमां मे अग्रे समिधं—मिमाक्षुषसदं वनेः	। इमा उ पु श्रुधी गिरः	१
अया ते अग्रे विधेमो—जो नपादश्वमिष्टे	। एना सूक्तेन सुजात	२
तं त्वा गीर्भिर्गिर्वणसं द्रविणस्युं द्रविणोदः	। सपर्येम सपर्यवः	३
स वोधि सूरिर्मघवा वसुपते वसुदावन्	। युयोध्य स्मद् द्वेषांसि	४
स नो वृष्टिं विवस्पर्ति स नो वाजमनर्वाणाम्	। स नः सहस्रिणीरिषः	५
ईळांनायावस्यवे यविष्ठ दूत नो गिरा	। यजिष्ठ होतृश गहि	६
अन्तर्ह्यग्रे ईर्यसे विद्वान् जन्मोभयां कवे	। दूतो जन्मैव मित्र्यः	७
स विद्वो आ च पिपयो यक्षिं चिकित्व आनुषक् । आ चास्मिन् त्सत्सि बर्हिषि	८ [२७] (६५)	

(७)

६ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । गायत्री ।

श्रेष्ठं यविष्ठ भारता—ऽग्रे द्युमन्तमा भर	। वसो पुरुस्पृहं रयिम्	१
मा नो अरातिरीशत देवस्य मर्त्यस्य च	। पर्षि तस्या उत द्विषः	२
विश्वा उत त्वया वयं धारा उवृन्या इव	। अतिं गाहेमहि द्विषः	३
शुचिः पावक वन्द्यो ऽग्रे बृहद् वि रोचसे	। त्वं धृतेभिराहुतः	४
त्वं नो असि भारता—ऽग्रे वशामिरुक्षभिः	। अष्टापदीभिराहुतः	५
द्वेन्नः सर्पिरासुतिः प्रतो होता वरेण्यः	। सहसस्पुत्रो अद्भुतः	६ [२८] (७१)

(८)

६ घृत्समद (आह्निरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भागवः शौनकः । अग्निः । गायत्री; ६ अनुष्टुप् ।

वाजयन्त्रिं नू रथान् योगौ अग्रेरुषं स्तुहि	। यशस्तमस्य म्रिळ्हुषः	१
यः सुनीधो दंवाशुषे ऽजुषो जरयन्नरिं	। चारुप्रतीक आहुतः	२
य उ श्रिया दमेष्या क्रोषोषसि प्रशस्यते	। यस्य व्रतं न मीर्यते	३
आ यः स्वर्णं भानुना चित्रो विभात्यर्चिषा	। अश्नानो अजरैरभि	४
अत्रिमनु स्यराज्यं—मग्निमुक्थानि वावृधुः	। विश्वा अधि श्रियो दधे	५
अग्रेगिन्द्रस्य सोमस्य देवानामूतिभिर्वयम् । अरिण्यन्तः सचेमहा—भिष्याम घृतन्युतः	६ [२९]	

[पष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२]

(९)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि होता होतापदने विद्वान्-स्वेपो दीविवँ अंसदत् सुदक्षः ।

अदध्वतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रभरः शुचिजिह्वो अग्निः

१

त्वं दूतस्त्वमुं नः परस्पा-स्त्वं वस्य आ वृषभ प्रणेता ।

अग्नें लोकस्य नस्तने तनूना-मप्रयुच्छन् वीद्यद् बोधि गोपाः

२

विधेम ते परमे जन्मन्त्रे विधेम स्तोमिरवरे सधस्थे ।

यस्माद् योनेरुदारिथा यजे तं प्र त्वे हवीर्षि जुहुरे समिन्द्रे

३

अग्ने यजस्व हविषा यजीया-ञ्छुष्टी वृष्णमग्नि गृणीहि राधः ।

त्वं ह्यसि रयिपती रयीणां त्वं शुक्रस्य वचंसो मनोता

४

उभयं ते न क्षीयते वसव्यं विवेदिदे जायमानस्य दस्म ।

कृधि क्षुमन्तं जतिरारमग्ने कृधि पतिं स्वपत्यस्य रायः

५

सैनानीकेन सुविद्वत्रो अस्मे यदा देवां आयजिष्ठः स्वस्ति ।

अदध्वो गोपा उत नः परस्पा अग्ने द्युमदुत रेवद् दिदीहि

६ [१] (८३)

(१०)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

जोहूत्रो अग्निः प्रथमः पितेवे-लस्पदे मनुषा यत् समिन्दः ।

श्रियं वसानो अमृतो विचेता मर्मजेन्यः श्रवस्यः स वाजी

१

श्रूया अग्निश्चित्रमानुहवँ मे विश्वाभिर्गीर्भिरमृतो विचेता ।

श्यावा रथं बहतो रोहिता वो-तारुपाहं चक्रे विभृत्रः

२

उत्तानार्यामजनयन् त्सुपूतं भुवदग्निः पुरुपेशासु गर्भः ।

शिरिणायां चिक्कुना महोभि-रपरीवृतो वसति प्रचेताः

३

जिघर्म्यग्निं हविषा घृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवनानि विश्वा ।

पृथुं तिरश्चा वयसा बृहन्तं व्यचिष्ठमन्नै रभसं हशानं

४

आ विश्वतः प्रत्यश्रं जिघर्म्य-रक्षसा मनसा तज्जुषेत ।

मयं श्रीः स्पृहयद्वर्णो अग्नि-नामिमृशे तन्वाः जभुर्गणः

५

(८८)

जेया भागं सहसानो वरेण त्वार्तुतासो मनुवद् ध्वेन ।
अनूनमग्निं जुहा वचस्या मधुपृचं धनसा जोहवीमि

६ [२] (८९)

(११)

११ गृत्समद (आगिरसः शौनहोषः पञ्चाद्) आगवः शौनकः । इन्द्रः । शिरादूस्थाना, ११ शिष्टुप् ।

- शुधी हवमिन्द्र मा रिषण्यः स्याम ते वृचने वसूनाम् ।
इमा हि त्वामूर्जो वर्धयन्ति वसूयवः सिन्धवो न क्षरन्तः १
- सृजो महीरिन्द्र या अपिन्वः परिष्ठिता अहिना शूर पूर्वाः ।
अमर्त्यं चिद् वृत्तं मन्यमानं - सर्वाभिनदुक्तैर्वोवृधानः २
- उक्थेष्मिन्नु शूर येषु चाकन् त्तोमेष्मिन्द्र रुद्रियेषु च ।
तुभ्येवेता यातु मन्दसानः प्र वायवे सिञ्जते न शुभ्राः ३
- शुभ्रं नु ते शुष्मं वर्धयन्तः शुभ्रं वज्रं बाहोर्वधानाः ।
शुभ्रस्त्वमिन्द्र वावृधानो अस्मे दासीर्विधाः सूर्येण सह्याः ४
- गुहा हितं गुह्यं गूळहमप्स्व - पीवृतं मायिनं क्षियन्तम्
उतो अपो द्यां तस्तम्बांस - महन्नाहि शूर वीर्येण ५ [३]
- स्तवा नु तं इन्द्र पुण्या महा - न्युत स्तवाम नूतना कृतानि ।
स्तवा वज्रं बाहोरुशन्तं स्तवा हरी सूर्यस्य केतू ६
- हरी नु तं इन्द्र वाजयन्ता घृतश्चुतं स्वामस्त्राष्टासू ।
वि समना मूर्धिरप्रथिता - ऽरंस्तु पर्वतश्चित् सखिष्यन् ७
- नि पर्वतः साद्यप्रयुच्छन् त्सं मातृभिर्वावशानो अकान् ।
दूरे पारे वाणीं वर्धयन्त इन्द्रैषितां धमनिं पप्रथन् नि ८
- इन्द्रो महान् सिन्धुमाशयानं मायाविनं वृत्रमस्फुरन्निः ।
अरंजेतां रोदसी भियाने कनिकवतो वृष्णो अस्य वज्रात् ९
- अरोरवीद वृष्णो अस्य वज्रो ऽमानुषं यन्मानुषो निजुवात् ।
नि मायिनो दानवर्यं माया अपादयत् पणिवान् त्सुतस्य १० [४]
- पित्रापिवेदिन्द्र शूर सोमं मन्यन्तु त्वा मन्दिनः सुतासः ।
पृणन्तस्ते कुक्षी वर्धयन्ति - तथा सुतः पौर इन्द्रमाव ११ (१००)

- त्वे इन्द्राप्यमूम विप्रा धियं बनेम क्रतुया सर्पन्तः ।
 अवस्पवां धीमहि प्रशस्तिं सद्यस्ते रायो दावनें स्याम १२
- स्याम ते तं इन्द्र ये तं ऊती अवस्पव ऊर्जं वर्धयन्तः ।
 शुभ्रिन्तं यं चाकनाम देवाऽस्मे रायि रासि वीरधन्तम् १३
- रासि क्षयं रासि मित्रमस्ये रासि शर्धं इन्द्र मारुतं नः ।
 सजोर्वसो ये च मन्दसानाः प्र वायवः प्रान्त्यग्रणीतिम् १४
- व्यन्विन्नु येषु मन्दसानस्तृपत् सोमं पाहि इन्द्रादिन्द्र ।
 अस्मान् त्सु पृत्त्वा तरुत्राऽवर्धयो द्यां बृहद्विरुक्तेः १५ [५]
- बृहन्त इन्द्र ये तं तरुत्राऽवधेभिर्वा सुज्ञमाविवासान् ।
 स्तृणानासो बृहिः प्रस्थावत् त्वोता इदिन्दु वाजमग्मन् १६
- उग्रेष्विन्द्र शूर मन्दसानश्चिकनुकेषु पाहि सोममिन्द्र ।
 प्रबोधुवच्छशुषु प्रीणानो याहि हरिभ्यां सुतस्यं प्रीतिम् १७
- धिष्वा शवः शूर येन वृत्रमवाभिन्द दानुमौर्णवाभम् ।
 अपावृणोर्ज्योतिरायीय नि संयुतः सावि दस्युरिन्द्र १८
- सनेम ये तं ऊतिभिस्तरन्तो विश्वाः स्पृध आर्येण दस्यून ।
 अस्मभ्यं तत् त्वाहं विश्वरूपमरन्धयः साख्यस्यं त्रितायं १९
- अस्य सुखानस्यं मन्दिनाक्षितस्य न्यवुदं वावृधानो अस्तः ।
 अवर्तयत् सूर्यो न चक्रं मिनद् बलमिन्द्रो अङ्गिरस्वान् २०
- नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मयोनी ।
 शिक्षां स्तोतृभ्यो मार्तिं धुरभगो नो बृहद वंदेम विदधे सुवीराः २१ [६] (११०)

(१२)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १२-२२]

१५ गृत्समद् (आबितारसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- यो ज्ञात एव ग्रन्थमो मनस्वान् वेवो वेवान् क्रतुना पर्यभूयत् ।
 यस्य शुष्माद् रोदसी अभ्यसेतां नृम्णस्यं मृत्वा स जनासु इन्द्रः १
- यः प्रथिवीं व्यथमानामहं हृद् यः पर्वतान् प्रकुपितो अरम्णात् ।
 यो अन्तरिक्षं विश्रमे वर्तियो यो द्यामस्तञ्जात् स जनासु इन्द्रः २ (११२)

- यो हत्वाहिमरिणात् सप्त सिन्धून् यो गा उवाजवपधा वलस्य ।
 यो अश्मनोरन्तरग्निं जजान संवृक् समत्सु स जनास इन्द्रः ३
- येनेमा विश्वा च्यवना कृतानि यो दासं वर्णमधरं गुहाकः ।
 श्वघ्नीव यो जिगीवां लक्षमाद-वयः पुष्टानि स जनास इन्द्रः ४
- यं स्मां पृच्छन्ति कुह सेति घोर-मुतेमाहुर्नैपो अस्तीत्येनम् ।
 सो अयः पृष्टीर्विज इवा मिनाति श्रदस्मै धत्त स जनास इन्द्रः ५ [७]
- यो रधस्य चोकिता यः कृशस्य यो ब्रह्मणो नाधमानस्य कीरेः ।
 पुक्तग्राव्णो योऽविता सुशिपः सुतसोमस्य स जनास इन्द्रः ६
- यस्याश्वासः प्रदिशि यस्य गावो यस्य ग्रामा यस्य विश्वे रथांसः ।
 यः सूर्यं य उपसं जजान यो अपां नेता स जनास इन्द्रः ७
- यं कन्दसी संयती विह्वयेते परेऽवर उभया अमित्राः ।
 समानं चिद रथमातस्थिवांसा नाना हवेते स जनास इन्द्रः ८
- यस्मान्न कृते विजयन्ते जनासो यं युध्यमाना अवसे हवन्ते ।
 यो विश्वस्य प्रतिमानं बभूव यो अच्युतच्युत् स जनास इन्द्रः ९
- यः शश्वतो मह्येनो दधाना नमन्यमानाच्छर्वा जजान ।
 यः शर्धते नानुददाति शूच्यां यो दस्योर्हन्ता स जनास इन्द्रः १० [८]
- यः शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तं चत्वारिंश्यां शूरघ्नन्वविन्दत् ।
 ओजायमानं यो अहिं जजान दानुं शयानं स जनास इन्द्रः ११
- यः सप्तर्शिमवृषभस्तुविष्मा नवासृजत् सतवे सप्त सिन्धून् ।
 यो रोहिणमस्फुरद् वज्रबाहु-र्यामारोहन्तं स जनास इन्द्रः १२
- द्यावां चिदस्मै पृथिवी नमेते शुष्मांश्चिदस्य पर्वता भयन्ते ।
 यः सोमपा निचितो वज्रबाहु-र्यो वज्रहस्तः स जनास इन्द्रः १३
- यः सुन्वन्तमवति यः पचन्तं यः शंसन्तं यः शशमानमूती ।
 यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्येदं राधुः स जनास इन्द्रः १४
- यः सुन्वते पचते दुध आ चिद् वाजं दर्दधिं स किलासि सत्यः ।
 वयं तं इन्द्र विश्वह प्रियासः सुवीरांसो विदधमा वंदेम १५ [९] (१२५)

(१३)

१३ श्रुत्समद (आक्षिप्तः शौनहोत्रः पञ्चाद् भार्गवः शौनकः। बंद्ः। जगती; १३ त्रिष्टुप्।

ऋतुर्जनित्री तस्या अपस्पतिं मधु जात आविशद् यामु वर्धते ।
 तर्वाहना अभवत् पिप्युषी पयोः - ऽशोः पीयूषं प्रथमं तदुक्थ्यम् १
 सधीमा यन्ति परि विभ्रतीः पयो विश्वस्स्याय प्र भरन्त भोजनम् ।
 समानो अध्वा प्रवतामनुष्यवे यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युक्थ्यः २
 अन्वेको वदति यद् ददाति तद् रूपा मिनन्तर्पा एक ईयते ।
 विश्वा एकस्य विनुदंस्तिक्षते यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युक्थ्यः ३
 प्रजाभ्यः पुष्टिं विभजन्त आसते रयिमिव पुष्टं प्रभवन्तमायते ।
 असिन्वन् वंष्ट्रैः पितुरन्ति भोजनं यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युक्थ्यः ४
 अधाकृणोः पृथिवीं संहर्षे विवे यो धौतीनामहिहन्नारिणक् पृथः ।
 तं त्वा स्तोमैर्मिरुदमिर्न वाजिनं वेवं वेवा अंजनन् त्सास्युक्थ्यः ५ [१०]

यो भोजनं च वयसे च वर्धन - माद्रावा शुष्कं मधुमद् बुकोहिथ ।
 स शोवधिं नि वधिषे विवस्वति विश्वस्यैक ईशिषे सास्युक्थ्यः ६
 यः पुष्पिणीश्च मुस्वश्च धर्मुणा ऽधि दाने व्युवनीरधारयः ।
 यश्चासमा अजनो विद्युतो विव उरुर्वी अभितः सास्युक्थ्यः ७
 यो नार्मर सहवसुं निहन्तवे पृक्षाय च वासवैशाय चावहः ।
 ऊर्जयन्त्या अपरिविष्टमास्य - मुतैवाद्य पुरुकृत् सास्युक्थ्यः ८
 शतं वा यस्य दश साकमाद्य एकस्य श्रुष्टौ यद् चोदमाविध ।
 अरजौ वस्पून् त्समुनव्वभीतये सुपाव्यो अभवः सास्युक्थ्यः ९
 विश्वेदन्तु रोधना अस्य पौंस्यं वदुरस्मै वधिरि कृत्तवे धनम् ।
 पळस्तन्ना विष्टिः पञ्च संहर्षाः परि पुरो अभवः सास्युक्थ्यः १० [११]

सप्रवाचनं तव वीर धीर्यं यदेकेन कर्तुना विन्दसे वसु ।
 जातुधिरस्य प्र वयः सहस्वतो या चकर्थ सेन्द्र विश्वासास्युक्थ्यः ११
 अरमयः सरपसस्तराय कं तुर्वीतये च वप्याय च सुतिम् ।
 नीचा सन्तमुदनयः परावृजं प्रान्धं श्रोणं श्रवयन् त्सास्युक्थ्यः १२

अस्पभ्यं तद् वंसो वानाय राधः समर्थयस्व बहु तं वसव्यम् ।

इन्द्र पच्चित्रं श्रवस्या अनु द्यून् बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

१३ [१२] (१३८)

(१४)

१२ गृत्समद (आहिरसः शौनहोवः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- अध्वर्यवो भरतेन्द्राय सोम - मामत्रेभिः सिञ्चता मद्यमन्धः ।
 कामी हि वीरः सदर्भस्य पीतिं जुहोत वृष्णे तदिदेष वदति १
- अध्वर्यवो यो अपो वविवांसं वृत्रं जघानान्येव वृक्षम् ।
 तस्मा एतं भरत तद्वशाय एष इन्द्रो अर्हति पीतिमस्य २
- अध्वर्यवो यो इभीकं जघान यो गा उदाजदप हि वलं वः ।
 तस्मा एतमन्तरिक्षे न वात - मिन्द्रं सोमैरोर्णुत जूर्न वरैः ३
- अध्वर्यवो य उरणं जघान नवं चरुवांसं नवतिं च ब्राह्मन् ।
 यो अबुधुमवं नीचा ववाधे तमिन्द्रं सोमस्य भूधे हिंनोत ४
- अध्वर्यवो यः स्वश्रं जघान यः शुष्णमशुषं यो व्यंसम् ।
 यः पिपुं नमुचिं यो रुधिकां तस्मा इन्द्रायान्धसो जुहोत ५
- अध्वर्यवो यः शतं शम्बरस्य पुरो बिभेदाश्मनेव पूर्वीः ।
 यो वचिनः शतमिन्द्रः सहस्र - मपावणद् भरता सोमसस्यै ६ [१३]
- अध्वर्यवो यः शतमा सहस्रं भूम्या उपस्थेऽवपजघन्वान् ।
 कुत्सस्यायोरन्तिथिगवस्य वीरान् न्यावृणग् भरता सोमसस्यै ७
- अध्वर्यवो यन्नरः कामयाध्वे श्रुष्टी वहन्तो नशथा तदिन्द्रै ।
 गर्भस्तिपूतं भरत श्रुताये - न्द्राय सोमं यज्यवो जुहोत ८
- अध्वर्यवः कर्तता श्रुष्टिमस्यै वने निपूतं वन उन्नयध्वम् ।
 जुषाणो हस्त्यमभि वावशे व इन्द्राय सोमं मविरं जुहोत ९
- अध्वर्यवः पयसोधयथा गोः सोमैर्भिरि पृणता योजमिन्द्रम् ।
 वेवाहमस्य निभृतं म एतद् दित्सन्तं भूयो यजतश्चिकेत १०
- अध्वर्यवो यो दिव्यस्य वस्त्रो यः पार्थिवस्य क्षम्यस्य राजा ।
 तमूदं न पृणता यवेने - न्द्रं सोमैर्भिस्तदपो वो अस्तु ११
- अस्मभ्यं तद् वंसो वानाय राधः समर्थयस्व ब्रह्म ते वसुव्यम् ।
 इन्द्र यच्चित्रं श्रवस्या अनु द्यून् बृहद् ववेम विदथे सुवीराः १२ [१४] (१५०)

(१५)

१० गृत्समव (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र वा न्वस्य महतो महानि सत्या सत्यस्य करणानि वोचम् ।
 त्रिकहुकेष्वपिबत सुतस्यास्य मवृ अहिमिन्द्रो जघान ?
 अवंशे द्यामस्तभायद् बृहन्त मा रोदसी अपृणदन्तरिक्षम् ।
 स धारयत् पृथिवीं पृथञ्च सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार २
 सङ्गेव प्राचो वि मिमाय मानेर्वज्रेण खान्यतृणञ्जदीनाम् ।
 वृथासृजत पृथिर्विर्वायैः सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार ३
 स प्रबोद्धन् परिगत्या वृभति विश्वमघागायुधमिन्द्रे अग्नौ ।
 सं गोभिरश्वैरसृजद् रथेभिः सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार ४
 स ईं महीं धुनिमतोररम्णात् सो अस्तातृनपारयत् स्वस्ति ।
 त उत्थाय रथिमभि प्र तस्थुः सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार ५ [१५]
 सोदञ्च सिन्धुसरिणान्महित्वा वज्रेणान् उषसः सं पिपेव ।
 अजवसो ज्विनीभिर्विवृश्वन् त्सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार ६
 स विद्वान् अपगोहं कनीनामाविर्भज्जुदन्तिष्ठत् परावृक् ।
 प्राति श्रोणः स्थाद् व्यनर्गचष्ट सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार ७
 भिनद् बलमङ्गिरोभिर्गृणानो वि पर्वतस्य हंहितान्यैरन् ।
 रिणग्रोर्धोसि कृत्रिमाणेषां सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार ८
 स्वमेनाभ्युष्या चुर्मुनिं धुनिं च जघन्थ वस्युं प्र वृभीतिमावः ।
 रम्मी चिदन्न विविक्वे हिरण्यं सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार ९
 नूनं सा ते प्राति वरं जरित्रे दुहीयविन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
 शिक्षा स्तोतृभ्यो माति ध्रुमभगो नो बृहद् वंदेम विदधे सुवीगः १० [१६] (१६०)

(१६)

१ गृत्समव (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगतीः १ त्रिष्टुप् ।

प्र वः सुतां ज्येष्ठतमाय सुप्रति मग्नाविव समिधाने हविर्भरे ।
 इन्द्रमजुयं जरयन्तमुक्षितं सनाद् युवानमवसं हवामहे ?
 यस्मादिन्द्राद् बृहतः किं चनेमूते विश्वान्यस्मिन् त्संभूताधि वीर्या ।
 जद्रे सोमं तन्वीं सहो महो हस्ते वज्रं भर्गति शीर्षणि क्रतुम् २ (१६२)

११

- न क्षोणीभ्यां परिभ्यं त इन्द्रियं न समुद्रैः पर्वतैरिन्द्र ते रथः ।
 न ते वज्रमन्त्रं भोति कश्चन यद्वाशुभिः पतंसि योजना पुरु ३
 विश्वे ह्यस्मै यजताय धृष्णावे कर्तुं भरन्ति वृषभाय सश्वते ।
 वृषा यजस्व हविषा विमुहुरः पिबेन्नु सोमं वृषभेण भानुना ४
 वृष्णः कोशः पवते मध्व ऊर्मि वृषभाज्ञाय वृषभाय पातये ।
 वृषणाध्वर्यु वृषमासो अद्रयो वृषणं सोमं वृषभाय सुष्वति ५ [१७]
 वृषा ते वज्र उत ते वृषा रथो वृषणा हरीं वृषभाण्यायुधा ।
 वृष्णो मध्वस्य वृषम त्वमीशिष इन्द्र सोमस्य वृषभस्य तृष्णुहि ६
 प्र ते नावुं न सश्वेन वचस्युवं वृषणा यामि सर्वनेषु वार्षधिः ।
 कुविज्ञो अस्य वचसो निबोधिषु दिन्द्रमुत्सं न वसुनः सिचामहे ७
 पुरा संज्ञाधावभ्या वधृत्य नो धेनुर्न वत्सं यवसस्य पिप्पुर्षी ।
 सकृत्सु ते सुमतिभिः शतक्रतो सं पत्नीभिर्न वृषणो नसीमहि ८
 नूनं सा ते प्रति वरं जतित्रे वृषीयदिन्द्र वक्षिणा मघोनी ।
 शिक्षा स्तोतृभ्यो माति ध्रुमगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ९ [१८] (१६९)

(१७)

९ गृत्समव (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती; ८-९ त्रिष्टुप् ।

- तदस्मै नश्यमङ्गिरस्ववर्चत शुष्मा यवस्य प्रलथोदीरिते ।
 विश्वा यद् गोत्रा सहसा परीवृता मध्वे सोमस्य हंतितान्यैरयत् १
 स मृत्यु यो ह प्रथमाय धार्यस ओजो मिमानो महिमानमातिरयत् ।
 शूरो यो युत्सु तन्वं परिव्यत शीर्षणि द्यां महिना प्रत्यमुञ्चत २
 अधाकृणोः प्रथमं वीर्यं महद् यवस्याग्रे ब्रह्मणा शुष्ममैरयः ।
 रयेष्ठेन हयस्त्वेन विच्युताः प्र जीरयः सिन्नते सध्वक् पृथक् ३
 अधा यो विश्वा भुवनामि मज्जने शान्तकृत् प्रवया अभ्यवर्धत ।
 आद् रोदसी ज्योतिषा बक्षिरातनोत् सीव्यन् तमंसि दुधिता समव्ययत् ४
 स प्राचीनान् पर्वतान् हंद्दोर्जसा ऽधराचीनमकृणोवृषामपः ।
 अधारयत् पृथिवीं विश्वधायस मस्तभान्मायया द्यामवस्रसः ५ [१९] (१७४)

सास्मा अरं बाहुभ्यां यं पिताकृणोद् विश्वस्मादा जनुषो वेदसस्परि ।	
येनां पृथिव्यां नि क्रिविं शयध्वे वज्रेण हृत्यवृणक् तुविष्वणिः	६
अमाजूरिष पित्रोः सचां सुती समानादा सर्वसस्त्वामिंये भगम् ।	
कुधि प्रकृतमुप मास्या भर वृद्धि भागं तन्वोऽं येन मामहः	७
भोजं त्वामिन्द्र वयं हुवेम वृद्धिभिन्द्रापांसि वाजान् ।	
अविर्द्धिन्द्र चित्रयां न ऊती कुधि वृषान्निन्द्र वस्यसो नः	८
नूनं सा ते प्रति वरं जग्निरे वृहीयदिन्द्र वक्षिणा मघोनीं ।	
शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वंदेम विद्वधे सुवीराः	९ [२०] (१७८)

(१८)

१ गुत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । विष्णुः ।

प्राता रथो नवो योजि सस्ति—श्वतुर्गुगस्त्रिकुशः सुतरश्मिः ।	
वशारित्रो मनुष्यः स्वर्पाः स इष्टिभिर्मतिभी रंथो भूत्	१
सास्मा अरं प्रथमं स द्वितीय—मुतो तृतीयं मनुषः स होता ।	
अन्यस्या गर्भमन्य ऊं जनन्त सो अन्येभिः सचते जेन्यो वृषा	२
हरी नु कं रथ इन्द्रस्य योज—माये सूक्तेन वचसा नवेन ।	
मो पु त्वामत्र बृहवो हि विप्रा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये	३
आ द्वाभ्यां हरिभ्यामिन्द्र या—ह्या चतुर्भिरा षड्विह्वमानः ।	
आष्टाभिर्वृशभिः सोमपेय—मयं सुतः सुमस्व मा मृधस्कः	४
आ विंशत्या त्रिंशता याह्यर्वा—डा चत्वारिंशता हरिभिर्बुजानः ।	
आ पञ्चाशतां सुरथेभिरिन्द्रा ऽऽ षष्ठ्या सप्तत्या सोमपेयम्	५ [२१]
आशीत्या नवत्या याह्यर्वा—डा शतेन हरिभिरुह्यमानः ।	
अयं हि ते शुनहोत्रेषु सोम इन्द्र त्वाया परिपिक्तो मर्वाय	६
मम ब्रह्मेन्द्र याह्यच्छा विश्वा हरी धुरि धिष्वा रथस्य ।	
पुरुत्रा हि विह्वयो ब्रूमथा—स्मिञ्छूतं सर्वेन मादयस्व	७
न म इन्द्रेण सुख्यं धि योष—वृस्मभ्यमस्य वक्षिणा वृहीत ।	
उप ज्येष्ठे वरुधे गर्भस्तौ प्रायेपयि जिगीवांसः स्याम	८
नूनं सा ते प्रति वरं जग्निरे वृहीयदिन्द्र वक्षिणा मघोनीं ।	
शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वंदेम विद्वधे सुवीराः	९ [२२] (१८७)

(१९)

१ गृत्समद (आक्षिप्तः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- अपाव्यस्यान्धसो मर्वाय मनीषिणः सुवानस्य प्रयंसः ।
यस्मिन्निन्द्रः प्रदिवि वावृधान ओक्तो वृधे ब्रह्मण्यन्तश्च नरः १
अस्य मन्वानो मध्वो वज्रहस्तो ऽहिमिन्द्रो अर्जोवृत् वि वृश्चत ।
प्र यद् दयो न स्वस्त्याण्यच्छा प्रयांसि च नदीनां चक्रमन्त २
स माहिन् इन्द्रो अर्जो अपां प्रेरयदहिहाच्छा समुद्रम् ।
अर्जनयत् सूर्यं विद्व गा अक्तुनाह्वा वयुनानि साधत् ३
सो अंप्रतीनि मनधे पुरुषीन्द्रो दाशद् वाशुषे हर्लि वृत्रम् ।
सद्यो यो नृभ्यो अतसाप्यो भूत् पस्पृधानेभ्यः सूर्यस्य सातौ ४
स सुन्वत इन्द्रः सूर्यमा ऽऽ वृवो रिणह्यर्त्याप स्तवान् ।
आ यद् रयि गृहद्वयमस्यै भरदंशं नैतशो दशस्यन् ५ [२३]
स रन्धयत् सदिवः सारथ्ये शुष्णमशुषं कुर्यं कुत्साय ।
दिवोदासाय नवति च नवेन्द्रः पुरो व्यैरच्छम्बरस्य ६
एवा तं इन्द्रोचथमहेम श्रवस्या न तमना वाजयन्तः ।
अश्याम तत सार्तमाशुषाणा ननसो वध्रदेवस्य पीयोः ७
एवा तं गृत्समदाः शूर मन्मां वस्पवो न वयुनानि तक्षुः ।
ब्रह्मण्यन्त इन्द्र ते नवीय इपमूर्जं सुक्षिति सुस्रमश्रुः ८
नूनं सा ते प्रति वरं जग्ने दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
शिक्षा स्तोतृभ्यो मार्ति धर्मगो नो बृहद् वेगेम विदधे सुवीराः ९ [२४] (१९६)

(२०)

१ गृत्समद (आक्षिप्तः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ; ३ विराड् रूपः ।

- वयं ते वयं इन्द्र विन्द्रि पु णः प्र भरामहे वाजयुर्न रथम् ।
विपन्यवो दीध्यतो मनीषा सुस्रमिषक्षन्तस्त्वारवतो नृन् १
त्वं न इन्द्र त्वाधिरुती त्वायतो अंमिष्टिपासि जनान् ।
त्वमिनो वाशुषो वरुते त्वाधिरमि यो नक्षति त्वा २ (१९८)

- स नो युवेन्द्रो जेहन्नः सखा शिवो नरामस्तु पाता ।
 यः शंसन्तं यः शशमानमृती पचन्तं च स्तुवन्तं च प्रणेवत ३
- तमु स्तुप इन्द्रं तं गृणीषे यस्मिन् पुरा वावृधुः शाशुधुश्च ।
 स वस्वः कामं पीपरदियानो ब्रह्मण्यतो नूतनस्यायोः ४
- सो अङ्गिरसामुचथा जुजुष्वान् ब्रह्मा तूतोदिन्द्रो गातुमिष्णन् ।
 मृष्णन्नुपसः सूर्येण स्तवान्—अस्य चिच्छिन्नश्चत पूर्वाणि ५ [२५]
- स ह श्रुत इन्द्रो नाम देव ऊर्ध्वो भुवन्मनुषे कुस्मृतमः ।
 अर्धं प्रियमर्शसानस्य साह्व—जिह्वो भरद् वासस्य स्वधावान् ६
- स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोनीः पुरंवुरो दासीरैरयद् वि ।
 अर्जनयन् मनवे क्षामपश्च सत्रा शंसं यजमानस्य तूतोत् ७
- तस्मै तवस्य मनु दायि सत्रे—न्द्राय देवेभिरर्णसातौ ।
 प्रति यदस्य वज्रं बाह्वोर्धु—हत्वी दस्युन् पुर आयसीमिं तारीत् ८
- नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मुघोनी ।
 शिक्षां स्तोतृभ्यो मार्ति धग्भगो नो बृहद् वंदेम विदधे सुवीराः ९ [२६] (२०५)

(२१)

६ शृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती । ६ त्रिष्टुप् ।

- विश्वजिते धनजिते स्वर्जिते सत्राजिते नृजिते उर्वराजिते ।
 अश्वजिते गोजिते अजिते भूरे—न्द्राय सोमं यजताय हयतम् १
- अग्निमुवेऽभिभृङ्गाय वन्वते ऽर्षाच्छाय सहमानाय वेधसे ।
 त्रुविग्रये बह्वये दुष्टीतवे सत्रासाहे नम इन्द्राय वोचत २
- सत्रासाहो जनभक्षो जनसह—श्च्यवनो युध्मो अनु जोषमुक्षितः ।
 वृत्तचयः सहृरिर्विश्वारित इन्द्रस्य वोचं प्र कृतानि वीर्या ३
- अनानुवो वृषभो दोधतो वधो गम्भीर ऋध्वो असमष्टकाव्यः
 रध्वोवः श्रध्वो वीक्षितस्पृधु—रिन्द्रः सुयज्ञ उपसः स्वर्जनत् ४
- यज्ञेन गातुमृत्पुरो विविद्विरे धियो हिन्वाना उशिजो मनीषिणः ।
 अमिस्वरा निषवा गा अवस्यव इन्द्रे हिन्वाना द्रविणान्याशत ५ (२१०)

इन्द्र श्रेष्ठानि द्रविणानि धेहि चित्तिं दक्षस्य सुभगत्वमस्मे ।

पोषं रयीणामरिधिं तन्नूनां स्वाध्वानं वाचः सुदिनत्वमहाम्

६ [२७] (२११)

(२२)

४ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः ।

१ अष्टिः, २-३ अतिशकरी; ४ अष्टिः अतिशकरी वा ।

त्रिकं द्रुकेषु महिषो यवांशिरं तुविशुष्मं स्त्रुपत सोममपिवुद् विष्णुना सुतं यथावशत ।

स ह्यं ममावु महि कर्म कर्तवे महामुरुं सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्द्रुः १

अध त्विषीमौ अभ्योर्जसा क्रिविं युधाभंव दा रोदसी अपृणदस्य मज्जमना प्र वावृधे ।

अधत्तान्यं जठरे प्रेमरिच्यत सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्द्रुः २

साकं जातः क्रतुना साकमोर्जसा ववक्षिथ साकं वृद्धो वीर्यैः सासहिर्मुधो विचर्षणिः ।

दाता राधं स्तुवते काम्यं वसु सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्द्रुः ३

तव त्यन्नयं नृतोऽर्ष इन्द्र प्रथमं पूर्यं द्विवि प्रवाच्यं कृतम् ।

यद् देवस्य शवसा प्रारिणा असुं रिणन्नपः ।

भुवद् विश्वमभ्यादेवमोर्जसा विदादृजं शतक्रतुर्विदादिषम्

४ [२८] (२१५)

(२३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० २३-३९]

१९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । बृहस्पतिः, १, ५, ९, ११, १७, १९,

ब्रह्मणस्पतिः । जगती, १५, १९ त्रिष्टुप् ।

गुणानां त्वा गुणपतिं हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।

ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नृतिभिः सीव सादनम् १

देवाश्चित ते असुर्यं प्रचेतसा बृहस्पते यजियं भागमानशुः ।

उसा इव सूर्यो ज्योतिषा महो विश्वेपाभिर्जनिता ब्रह्मणामसि २

आ विबाध्यां परिपुस्तमांसि च ज्योतिष्मन्तं रथं मृतस्य तिष्ठसि ।

बृहस्पते भीमममित्रदम्भनं रक्षोहर्षं गोत्रभिदं स्वविदम् ३

सुनीतिभिर्नयसि त्रायसे जनं यस्तुभ्यं दाशान्न तमहो अश्रवत ।

ब्रह्मद्विषस्तर्पना मन्युमीरसि बृहस्पते महि तत ते महित्वनम् ४

न तमहो न दुरितं कुतश्चन नारातयस्तितरुन द्वयाविनः ।

विश्वा इदस्माद् ध्वरसो वि बाधसे यं सुगोपा रक्षसि ब्रह्मणस्पते ५ [२९] (२२०)

त्वं नो गोपाः पथिकृद् विचक्षण—स्तव व्रताय मतिभिर्जरागहे ।
 बृहस्पते यो नो अभि हरो कुधे स्वा ते मर्मेतु दुच्छ्रुता हरस्वती ६
 उत वा यो नो मर्चयादनागसो ऽरातीवा मर्तः सानुको वृकः ।
 बृहस्पते अप तं वर्तया पथः सुगं नो अस्ये देववीतये कृधि ७
 ज्ञातारं त्वा तनूनां हवामहे ऽवस्पतरधिवक्ताग्मस्मयुम् ।
 बृहस्पते देवनिदो नि बर्हय मा कृत्वा उत्तरं सुध्रमुन्नशान् ८
 त्वया वयं सुवृधा ब्रह्मणस्पते स्पाहां वसुं मनुष्या ददीमहि ।
 या नो कुरे तल्लितो या अरातयो ऽभि सन्ति जम्भया ता अनमसः ९
 त्वया वयमुत्तमं धीमहे वयो बृहस्पते परिणा सन्निना युजा ।
 मा नो दुःशंसो अभिविप्सुरीशत् प्र सुशंसा मतिभिस्तारिपीमहि १० [३०]

अनानुदो वृषभो जग्मिराहवं निष्टप्ता शत्रुं पृतनासु सासहिः ।
 असि सत्य कृणया ब्रह्मणस्पत उग्रस्य चिद् दमिता वीरुहर्षिणः ११
 अदेवेन मनसा यो रिण्यति शासामुग्रो मन्यमानो जिघांसति ।
 बृहस्पते मा प्रणक् तस्य नो वधो नि कर्म मन्युं दुरेवस्य शर्धतः १२
 भरेषु हव्यो नमसोपसद्यो गन्ता वाजेषु सन्ति धनं धनम् ।
 विश्वा द्रव्यो अभिविप्सोऽमृधो बृहस्पतिर्वि ववर्हा रथौ इव १३
 तेर्जिष्ठया तपनी रक्षसस्तप ये त्वा निदे दधिरे हृष्टवीर्यम् ।
 आविस्तत कृष्य यदसत् त उक्थ्यं बृहस्पते वि परिप्रापो अर्दय १४
 बृहस्पते अति यद्वयो अर्हाद् द्युमद् विभाति कर्तुमजनेषु ।
 यद् वृष्यच्छर्वस क्रतप्रजात् तद्वस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् १५ [३१]

मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि बृहस्पदे निगमिणो रिपवोऽन्नेषु जागृधुः ।
 आ देवानामोर्हते वि वयो हृदि बृहस्पते न परः साम्नो विदुः १६
 विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यस्पति त्वष्टार्जनत् साम्नः साम्नः कविः ।
 स कृणचिदृणया ब्रह्मणस्पतिर्द्रुहो हन्ता मह क्रतस्य धर्तरि १७
 तव श्रिये व्यजिहीत पर्वतो गवां गोत्रमुदसृजो यदङ्गिरः ।
 इन्वेत्रेण युजा तमसा परीवृतं बृहस्पते निरपामाजो अणवम् १८
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य युन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्य ।
 विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १९ [३२] (२३५)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२५]

(२४)

१६ गृत्समद (आहिरसः शौनहोत्रः पञ्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः १, १० बृहस्पतिः
१२ इन्द्राब्रह्मणस्पती । जगती; १२, १६ त्रिष्टुप् ।

- सेमावधिष्ठि प्रभृतिं य ईशिषि ऽया विधेस्म नवया महा गिरा ।
यथा नो मीढ्वान् त्तवते सखा तव बृहस्पते सीषधः सोत नो मतिम् १
यो नन्वान्यनमरुयोजसोता र्ददम्यन्पुना शम्भराणि वि ।
प्राच्यावयवच्युता ब्रह्मणस्पति रा चाविशद् वसुमन्तं वि पर्वतम् २
तद् देवानां देवतमाय कर्त्स्नमथ्रश्न हृव्हावहन्त वीळिता ।
उद् गा आजवभिन्द ब्रह्मणा बलमगूहन् तस्यो व्यचक्षयत स्वः ३
अश्मास्यमवतं ब्रह्मणस्पति र्भधुधारमभि यमोजसामृणत् ।
तमेव विश्वे पपिरे स्वर्हशो बहु साकं सिंसिचुरुत्समुद्रिणाम् ४
सना ता का चिद् भुवना भवीत्वा माद्भिः शरज्जिह्वैरो वरन्त वः ।
अयतन्ता चरतो अन्यदन्यदिद् या चकार वयुना ब्रह्मणस्पतिः ५ [१]
- अमिनक्षन्तो अभि ये तमानशु निधिं पण्णिनां परमं गुहा हितम् ।
ते विद्वांसः प्रतिचक्ष्यानृता पुनर्यत उ आयन् तदुदीयुराविशम् ६
ऋतावानः प्रतिचक्ष्यानृता पुनरात् आ तस्थुः कवयो महस्पथः ।
ते बाहुभ्या धमितमग्निमश्मनि नाकिः पो अस्त्यरणो जहुर्हि तम् ७
ऋतयेन क्षिप्रेण ब्रह्मणस्पति र्यत्र वहि प्र तदंशोति धन्वना ।
तस्य साध्वीरिषवो यामिरस्यति नृचक्षसो हृशये कर्णयोनयः ८
स संनयः स विनयः पुरोहितः स सुदृतः स युधि ब्रह्मणस्पतिः ।
चाक्ष्मो यद् वाजं भरते मती धना ऽऽदित सूर्यस्तपति तप्यतुर्वृथा ९
विभु प्रभु प्रथमं मेहनावतो बृहस्पतेः सुविदत्राणि राध्या ।
इमा सातानि वेन्यस्य वाजिनो येन जना उभये भुञ्जते विशः १० [२]

- योऽर्धरे वृजने विश्वथा विभु महामु रणवः शर्वसा ववक्षिथ ।
स देवो देवान् प्रति पप्रथे पृथु विश्वेदु ता परिभूब्रह्मणस्पतिः ११
विश्वं सत्यं मघवाना युवोरिदा पश्चन प्र विनन्ति व्रतं वाम ।
अच्छेन्द्राब्रह्मणस्पती हविर्नो ऽहं युजेव वाजिना जिगानम् १२ (२४६)

- उताशिष्ठा अनु शृण्वन्ति वह्नयः सभेयो विप्रो भरते मनी धना ।
 वीरुद्वेषा अनु वशं कृणमावृदिः स ह वाजी समिधे ब्रह्मणस्पतिः १३
- ब्रह्मणस्पतेरभवद् यथावशं सृत्यो मनुयुर्महि कर्मा करिष्यतः ।
 यो गा उदाजत स विवे वि चाभजन् महीव रीतिः शर्वसासरन् पृथक् १४
- ब्रह्मणस्पते सुयमस्य विश्वहा रायः स्याम रथ्योऽ इ वयस्वतः ।
 वीरेषु वीरौ उप पृष्टि नस्त्वं यदीशानो ब्रह्मणा वेषि मे हवम् १५
- ब्रह्मणस्पते त्वमस्य युन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जित्व ।
 विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १६ [३] (२५०)

(२५)

५ गृत्समद (आशिगरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

- इन्धानो अग्निं वनवद् वनुष्यतः कृतब्रह्मा शशुवद् रातहव्य इत् ।
 जातेन जातमति स प्र संसृते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः १
- वीरेभिर्वीरान् वनवद् वनुष्यतो गोभी रयि पप्रथद् बोधति त्मना ।
 तोकं च तस्य तनयं च वर्धते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः २
- सिन्धुर्न क्षेवः शिर्षीवा कघायतो वृषेव वर्धोरभि वृष्टयोजसा ।
 अद्येयि प्रसितिर्नाह वर्तवे ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ३
- तस्मा अर्पन्ति विव्या असृश्वतः स सत्वभिः प्रध्रमो गोषु गच्छति ।
 अर्निमृष्टतविषिहन्त्योजसा ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ४
- तस्मा इद् विश्वे धुनयन्त सिन्धुवो ऽच्छिद्रा शर्म दधिरे पुरुषि ।
 देवानां सुष्ठे सुभगः स पथते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ५ [४] (२५५)

(२६)

४ गृत्समद (आशिगरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

- ऋजुरिच्छंसो वनवद् वनुष्यतो देवयन्निददेवयन्तमभ्यसत् ।
 सुभावीरिद् वनवत् पुत्सु वृष्टं यज्वेदयज्योर्वि भजाति भोजनम् १
- यजस्व वीर प्र विहि मनायतो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये ।
 हविष्कृणुष्व सुभगो यथासंसि ब्रह्मणस्पतेरव आ वृणीमहे २ (२५७)

स हजनेन स विशा स जन्मना स पुत्रैर्वाजं भरते धना नृभिः ।

देवानां यः पितरमाविवासति श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम् ३

यो अस्मै हव्यैर्घृतवद्भिरविधत् प्र तं प्राचा नयति ब्रह्मणस्पतिः ।

उरुष्यतीमहंसो रक्षती रिषोऽहोश्चिदस्मा उरुचक्रिरद्धतः ४ [५] (२५९)

(२७)

१७ क्रमो गार्त्समदो, गृत्समदो वा । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

इमा गिर आदित्येभ्यो घृतस्नूः सुनाद् राजभ्यो जुह्वा जुहोमि ।

शृणोतु मित्रो अर्यमा भगो नस्तुविजातो वरुणो दक्षो अंशः १

इमं स्तोमं सक्रतवो मे अद्य मित्रो अर्यमा वरुणो जुपन्त ।

आदित्यासः शुच्यो धारपूता अवृजिना अनवद्या अरिष्टाः २

त आदित्यास उरवो गभीरा अर्द्धधासो दिप्सन्तो भूर्यक्षाः ।

अन्तः पश्यन्ति वृजिनोत साधु सर्वं राजभ्यः परमा चिदन्ति ३

धारयन्त आदित्यासो जगत्स्था देवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः ।

वीर्याधिषो रक्षमाणा असुर्यमृतावान्मर्यामाना क्रणानि ४

विद्यामादित्या अवसो वो अस्य यदर्यमन् भय आ चिन्मयोभु ।

युष्माकं मित्रावरुणा प्रणीतो परि श्वश्रेव दुर्गितानि वृज्याम् ५ [६]

सुगो हि वो अर्यमन् मित्र पन्था अनृक्षरो वरुण साधुरस्ति ।

तेनादित्या अर्धि वोचना नो यच्छता नो दुष्परिहन्तु शर्म ६

पिपतु नो अदिती राजपुत्रा इति द्वेषांस्यर्यमा सुगेभिः ।

बृहन्मित्रस्य वरुणस्य शर्मोप स्याम पुरुवीरा अरिष्टाः ७

मित्रो भूर्मीधारयन् वीरुत द्यून् व्रीणि वृता विदथे अन्तरेषाम् ।

कृतेनादित्या महि वो महित्वं तदर्यमन् वरुण मित्र चार्ह ८

त्री रञ्जना विज्या धारयन्त हिरण्ययाः शुच्यो धारपूताः ।

अस्वप्नजो अनिमिषा अर्द्धधा उरुशंसा क्रजवे मर्याय ९

त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ये च देवा असुर ये च मताः ।

शतं नो रास्व शरदो विचक्षे इयामार्युणि सुधितानि पूर्वा १० [७] (२६९)

न दक्षिणा वि चिकिते न सव्या न प्राचीनमादित्या नोत पश्चा । पाव्या चिद् वसवो धीर्यां चिद् युष्मानीतो अभयं ज्योतिरश्याम्	११
यो राजभ्य ऋतनिभ्यो वृदाश यं वर्धयन्ति पुष्टयश्च नित्याः । स रेवान् याति प्रथमो रथेन वसुदावा विदथेषु प्रशस्तः	१२
शुचिरपः सूर्यवसा अदब्ध उप क्षेति वृद्धवयाः सुवीरः । नकिष्टं घनन्त्यन्तितो न वृदाद् य आद्रित्यानां भवति प्रणीतो	१३
अर्विते मित्र वरुणोत मृळ यद् वो ध्रुवं चक्रुमा कञ्चिद्भागः । उर्ध्वश्यामभयं ज्योतिरिन्द्र मा नो वीर्यां अभि नशन्तमिस्राः	१४
उभे अस्मे पीपयतः समीची विवो वृद्धिं सुभगो नाम पुष्यन् । उभा क्षयावाजयन् याति पुस्तु भावर्धो भवतः साधू अस्मे	१५
या वो माया अभिद्वहे यजत्राः पाशा आदित्या रिषवे विचृत्ताः । अश्वीव तां अति येषु रथेना रिष्टा उरावा शर्मन् त्स्याम	१६
माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदाह आ विवुं शूनमापेः । मा रायो राजन् त्स्यमादव स्थां बृहद् ववेम विदथे सुवीराः	१७ [८] (२७६)

(२८)

११ कूर्मो गात्सर्मदो, गृत्सर्मदो वा । वरुणः (१० दुःस्यमनाशिनी ।) । त्रिष्टुप् ।

इदं कथेरोदित्यस्य स्वराजो विश्वानि सान्त्यभ्यस्तु मूहा । अति यो मन्द्रो यजथाय देवः सुकीर्तिं भिक्षे वरुणस्य भूरः	१
तव व्रते सुभगासः स्याम स्वाध्यां वरुण तुष्टवांसः । उपायन उपसां गोमतीना मग्नयो न जरमाणा अनु द्यून्	२
तव स्याम पुरुवीरस्य शर्म क्षुरशंसस्य वरुण प्रणेतः । यूयं नः पुत्रा अदितेरदब्धा अभि क्षमध्वं युज्याय देवाः	३
प्र सीमावित्यो असृजद् विधृतां ऋतं सिन्धवो वरुणस्य यन्ति । न श्राभ्यन्ति न वि मुचन्त्येते वयो न पपू रघुया परिजम्	४
वि मच्छ्रुथाय रशनामिवागं ऋध्याम ते वरुण खामुतस्य । मा तन्तुश्छेदि वयतो धियं मे मा मात्रां शार्यपसः पुर क्रतोः	५ [९] (२८१)

अपो सु म्यक्ष वरुण मियसं मत् सन्नाहृतवाऽनु मा गृभाय । दामेव वत्साद् वि मुसुरध्वंहे नहि त्वदूरे निमिषश्चनेशे	६
मा नो वधैर्वरुण ये तं हृष्टा वेनः कृण्वन्तमसुर धीणन्ति । मा ज्योतिषः प्रवसथानि गन्म वि पू मृधः शिश्रथो जीवसे नः	७
नमः पुरा ते वरुणोत नून मुतापरं तुविजात ब्रवाम । त्वे हि कं पर्वते न श्रिता न्यप्रच्युतानि दृळभ व्रतानि	८
परं कृणा सावीरध मत्कृतानि माहं राजन्न्यकृतेन भोजम् । अव्युष्टा इक्षु भूर्यसीरुपास आ नो जीवान् वरुण तामुं शाधि	९
यो मे राजन् पुज्यो वा सखा वा स्वप्नं भयं भीरवे मह्यमाहं । स्तेनो वा यो दिप्सति नो वृको वा त्वं तस्माद् वरुण पाप्मस्मान्	१०
माहं मुघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विवृं शूनमापेः । मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थं बृहद् वदेम विदधे सुवीराः	११ [१०] (१८७)

(२९)

७ कूर्मो गार्त्समदो, गृत्समदो वा । विश्वेदेवाः । विश्वदुप् ।

धृतवता आदित्या इषिरा आरे मत् कर्त रहसुरिवागः । शृण्वतो वो वरुण मित्र देवा भद्रस्य विद्वो अवसे हुवे वः	१
यूयं देवाः प्रमतिर्युयमोजो यूयं द्वेषांसि सनुतयुयोत । अमिक्षतारो अमि च क्षमध्वमद्या च नो मृळयतापरं च	२
किम् नु वः कृणवामापरिण किं सनेन वसव आप्येन । यूयं नो मित्रावरुणादिते च स्वस्तिमिन्द्रामरुतो वधात	३
हये देवा यूयमिवापर्यः स्थ ते मुळत् नार्धमानाय मह्यम् । मा वो रथो मध्यमथाळूते भून्मा युष्मावत्स्वापिपुं श्रमिष्म	४
प्र व एको मिय भूयो गो यन्मा पितेव कितवं शंशास । आरे पाशा आरे अघानि देवा मा मार्धं पुत्रे विमिव ग्रभीष्ट	५
अवाञ्छो अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्वि भयमानो व्ययेयम् । त्राध्वं नो देवा निजरो वृकस्य त्राध्वं कृतावदवपदो यजत्राः	६
माहं मुघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विवृं शूनमापेः । मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थं बृहद् वदेम विदधे सुवीराः	७ [११] (२९४)

(३०)

११ शुत्समम् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) आर्गवः शौनकः । इन्द्रः, ६ इन्द्रासोमौ, ८ (पूर्वाऽर्धर्चस्य)

समस्यती, ९ बृहस्पतिः, ११ मरुतः । त्रिष्टुप्; ११ जगती ।

- ऋतं वेधाय कृण्वते सवित्र इन्द्रायाहिमे न रमन्त आपः ।
 अहरहर्थात्यक्तुपां कियान्या प्रथमः सर्ग आसाम् १
 यो ब्रूत्राय सिन्धुमन्नाभरिष्यन् प्र तं जनित्री विदुष उवाच ।
 पथो रघन्तीरन् जोषमस्मे विवेदिवे धुनयो युन्यथम् २
 ऊर्ध्वो ह्यस्थावध्यन्तरिक्षे ऽधा ब्रूत्राय प्र वृधं जभार ।
 मिहं यसान् उप हीमदुदोत त्रिमायुधो अजयच्छत्रुमिन्द्रः ३
 बृहस्पते तपुषाश्वेव विध्य वृकद्वरसो असुरस्य वीरान् ।
 यथा जघन्थ धृषता पुरा चि—वेवा जहि शत्रुमस्माकमिन्द्र ४
 अव क्षिप विवो अश्मानमुच्चा येन शत्रुं मन्दसानो निजुर्वीः ।
 लोकस्य साती तनयस्य भूरे—स्माँ अर्धं कृणुतादिन्द्र गोनाम् ५ [१२]
 प्र हि कर्तुं बृहथो यं वनुथो रधस्य स्थो यजमानस्य चोदौ ।
 इन्द्रासोमा युवमस्माँ अविष्ट मस्मिन् भयस्थे कृणुतमु लोकम् ६
 न मा तमन्न श्रमन्नोत तन्त्र—न्न वोचाम मा सुनोतेति सोमम् ।
 यो मे पूणाद् यो द्रुद् यो निबोधाद् यो मा सुन्वन्तमुप गोभिरायन् ७
 सरस्वति त्वमस्माँ अविद्धि मरुत्वती धृपती जेपि शत्रून् ।
 त्वं चिच्छधन्तं तविषीयमाण—मिन्द्रो हन्ति वृषभं शण्डिकानाम् ८
 यो नः सनुत्य उत वा जिघत्सु रभिरुयाय तं तिगितेन विध्य ।
 बृहस्पत आयुधेर्जेपि शत्रून् द्वेह रीपन्तं परि धेहि राजन् ९
 अस्माकंभिः सत्वाभिः शूर शूरे—वीर्या कृधि यानि ते कर्त्तव्यानि ।
 ज्योगाभूवन्ननुधूपितासो हत्वी तेषामा भरा नो वसूनि १०
 तं वः शश्रुं मारुतं सुस्तयुर्गिरो—पं ब्रुवे नमसा वैद्यं जनम् ।
 यथा रयिं सर्ववीरं नशाभहा अपत्यसाचं श्रुत्यं विवेदिवे ११ [१३] (३०५)

(३१)

७ गुत्समव (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । विश्वे देवाः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

अस्माकं मित्रावरुणावतं रथं मावित्वै रुद्रैर्वसुभिः सचामुवा ।	
प्र यद् वयो न पप्तन्वस्मन्स्पर्ति भवस्यवो हृषीवन्तो वनर्षदः	१
अथ स्मा न उर्ववता सजोषसो रथं देवासो अभि विक्षु वाज्युम् ।	
यवाशवः पद्यामिस्तित्रतो रजः पृथिव्याः सानौ जङ्घनन्त पाणिभिः	२
उत स्य न इन्द्रो विश्वचर्षणिर्विवः शर्धेन मारुतेन सुक्रतुः ।	
अनु नु स्थात्यवृकाभिरुतिमी रथं ग्रहे सनये वाजसातये	३
उत स्य देवो भुर्वनस्य सक्षणिस्त्वष्टा ग्रामिः सजोषा जूजुवद् रथम् ।	
इळा भगो बृहद्विवोत रोदसी पूषा पुरंधिरश्विनावधा पती	४
उत त्ये देवी सुभगे सिधूदशो वासानक्ता जगतामपीजुवा ।	
स्तुषे यद् वा पृथिवि नव्यसा वचः स्थातुश्च वयस्त्रिवया उपस्तिरे	५
उत वः शंसमुशिजामिव शम् स्पर्हिर्वृध्न्योऽज एकपादुत ।	
त्रित क्रमुक्षाः सविता चनो दधे ऽपां नपादाशुहेमा धिया शर्मि	६
एता वो वश्युद्यता यजत्रा अतक्षन्नायवो नव्यसे सम् ।	
भवस्यवो वाजं चक्रानाः सप्तिर्न रथ्यो अहं धीतिमंश्याः	७ [१४] (३१२)

(३२)

८ गुत्समव (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । १ द्यावापृथिवी, २-३ इन्द्रस्त्वष्टा या, ४-५ राका, ६-७ सिनीवाली, ८ लिङ्गोक्ताः । जगती, ६-८ अनुष्टुप् ।

अस्य मे द्यावापृथिवी क्रतायतो भूतमवित्री वचंसः सिपांसतः ।	
ययोरारुः प्रतरं ते इवं पुर उपस्तुते वसूपुवाँ महो दधे	१
मा नो गुह्या रिपं आपोरहन् दमन् मा न आभ्यो रीरथो दुच्छुनाभ्यः ।	
मा नो वि योः सख्या विद्धि तस्य नः सुम्नायता मनसा तत् त्वेमहे	२
अहेळता मनसा श्रुष्टिमा बह्व दुहानां धेनुं पिप्युषीमसश्चतम् ।	
पद्यामिरागुं वचसा च वाजिनं त्वां हिनामि पुरुहूत विश्वहा	३
राकामहं सुहवाँ सुष्टुती हुवि शृणोतु नः सुभगा वोधंतु त्मना	
सीव्यत्वर्षः सूच्याच्छिद्यमानया वदातु वीरं शतदायमुक्थयम्	४ (३१६)

यास्ते राके सुमतयः सुपेशसो याभिर्ददासि वृशुषे वसूनि ।

ताभिर्नो अद्य सुमना उपागाहि सहस्रपोषं सुभगे रराणा ५

सिनीवालि पृथुदुके या देवानामसि स्वसा ।

जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिद्धि नः ६

या सुवाहुः स्वद्वरिः सुपूमा बहुसूवरी ।

तस्यै विश्वल्यै हविः सिनीवाल्यै जुहोतन ७

या गुड्नूया सिनीवाली या राका या सरस्वती ।

इन्द्राणीमह ऊतये वरुणानीं स्वस्तये ८ [१५] (३२०)

(३३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४३]

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पदचाद्) भार्गवः शौनकः । रुद्रः । त्रिष्टुप् ।

आ ते पितर्मरुतां सुममेतु मा नः सूर्यस्य संहशो युयोथाः ।

अभि नो वीरो अर्वति क्षमेत प्र जायेमहि रुद्र प्रजाभिः १

त्वाद्देभी रुद्र शंतमेभिः शतं हिमा अशीय भेषजेभिः ।

व्युस्मद् द्वेषो वितरं व्यहो व्यमीवाश्वातयस्वा विपूचीः २

श्रेष्ठो जातस्य रुद्र श्रियासि तवस्तमस्तवसां वज्रवाहो ।

पार्षणिः पारमंहसः स्वस्ति विश्वा अर्भीती रपसो युयोधि ३

मा त्वा रुद्र चुकुधामा नमोभिर्मा दुदुती वृषभ मा सहती ।

उन्नो वीरो अपय भेषजेभिर्भिषक्तं त्वा भिषजां शृणोमि ४

हवीमभिहवते यो हविर्भिरव स्तोमेभी रुद्रं दिपीय ।

ऋद्वरः सुहवो मा नो अस्यै बभ्रुः सुशिपो रीरधन्मनयै ५ [१६]

उन्मा ममन्द वृषभो मरुत्वान् त्वक्षीयसा वयसा नाधमानम् ।

वृणीव च्छायामरपा अशीयाऽऽ विवासेयं रुद्रस्य सुमम् ६

कः स्य ते रुद्र मृळयाकुर्हस्तो यो अस्ति भेषजो जलापः ।

अपभती रपसो देव्यस्याभी नु मा वृषभ चक्षमीथाः ७

प्र बभ्रवे वृषभाय श्वितीचे महो महीं सुदृतिमीरयामि ।

नमस्या कल्मलीकिनं नमोभिर्गृणीमसि त्वेषं रुद्रस्य नाम ८ (३२८)

- स्थिरंभिरङ्गैः पुरुरूपं उग्रो बभूवुः शुक्रैर्मिः पिपिज्ञे हिरण्यैः ।
 ईशानावस्य भुवनस्य भूरे—र्न वा उ योषद् रुद्रादसुर्यम् ९
 अहंन् विमर्षि सार्यकानि धन्वा—हंन् निष्कं यजतं विश्वरूपम् ।
 अहंन्निदं दयसे विश्वमभ्वं न वा ओजीयो रुद्र त्वदस्ति १० [१७]
 स्तुहि श्रुतं गतंसवुं युवानं मृगं न भीममुपहन्तुमुग्रम् ।
 मृळा जरित्रे रुद्र स्तवानोऽन्यं ते अस्मान्नि वपन्तु सेनाः ११
 कुमारश्चित् पितरं बन्धमानं प्रति नानाम रुद्रोपयन्तम् ।
 भूरेर्वातारं सत्पतिं गृणीषे स्तुतस्त्वं भेषजा रास्यस्मे १२
 या वो भेषजा मरुतः शुचीनि या शतमा वृषणो या मयोभु ।
 यानि मनुरवृणीता पिता न—स्ता शं च योश्च रुद्रस्य वरिम १३
 परि णो हेती रुद्रस्य वृज्याः परि त्वेषस्य दुर्मतिर्मेही गात् ।
 अर्च स्थिरा मघवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृळ १४
 एवा बंधो वृषभ चेकितान् यथा देव न हृणीषे न हंसि ।
 हवनश्रुजो रुद्रेह बोधि बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १५ [१८] (३३५)

(३४)

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । मरुत् । अगती; १५ त्रिष्टुप् ।

- धारावरा मरुतो धृष्णवोजसो मृगा न भीमास्तर्विषीभिरर्चिनः ।
 अग्रयो न शुंगुक्षाना क्रजीषिणो भूमिं धमन्तो अप गा अवृष्यत १
 द्यावो न स्तुभिश्चितयन्त खादिनो व्युभिधिया न द्युतयन्त वृष्टयः ।
 रुद्रो यद् वो मरुतो रुक्मवक्षसो वृषाजनि पृश्न्याः शुक्र ऊर्धनि २
 उक्षन्ते अश्वौ अत्या इवाजिषु नदस्य कर्णैस्तुरयन्त आगुभिः ।
 हिरण्यशिप्रा मरुतो दर्विध्वतः पृक्षं याथ पृषतीभिः समन्यवः ३
 पृक्षे ता विश्वा भुवना ववक्षिरे मित्राय वा सङ्क्रमा जीरदानवः
 पृषदश्वासो अनवभ्रराधस क्रजिप्यासो न वयुनेषु धुषदः ४
 इन्धन्वमिधेनुमी रण्डादृधमि—रध्वस्मभिः पृथिभिर्भाजहृदयः ।
 आ हंसासो न स्वर्सराणि गन्तन् मधोर्मदाय मरुतः समन्यवः ५ [१९] (३४०)

आ नो ब्रह्माणि मरुतः समन्यवो नरां न शंसः सर्वनानि गन्तन ।
 अर्ध्वामिव पिप्यत धेनुमूर्धनि कर्ता धियं जनित्रे वाजपेशसम ६
 तं नो दात मरुतो वाजिनं रथं आपानं ब्रह्म चितयं द्विवेदिवं ।
 इषं स्तोतृभ्यो वृजनेषु कारवे सनि मेधामरिष्टं दुष्टं सहः ७
 यद् युञ्जते मरुतो रुक्मवक्षसो ऽश्वान् रथेषु भग आ सुदानवः ।
 धेनुर्न शिखे स्वसरेषु पिन्वते जनाय रातहविषे महीमिषम् ८
 यो नो मरुतो वृकताति मर्यो रिपुर्वधे वसवो रक्षता रिषः ।
 वर्तयन्त तपुषा चक्रियाभि तमव रुद्रा अशसो हन्तना वधः ९
 चित्रं तद् वो मरुतो यामं चेकिते पृथ्व्या यदूधरप्यापयो दुहुः ।
 यद् वा निदे नर्वमानस्य रुद्रियास्त्रितं जराय जुरतामदाभ्याः १० [२०]

तान् वो महो मरुत एवयात्रो विष्णोरिषस्य प्रभुधे हवामहे ।
 हिरण्यवर्णान् ककुहान् यतयुचो ब्रह्मण्यन्तः शंस्यं राधं डेमहे ११
 ते वशंवाः प्रथमा युजमूर्हिरि ते नो हिन्वन्तूषसो व्युष्टिषु ।
 उषा न रासीरुगैर्गोर्गुते महो ज्योतिषा शुचता गोअर्णसा १२
 ते क्षोणीभिरुणोग्निर्नास्त्रिमी रुद्रा क्रतस्य सवनेषु वावृधुः ।
 निमेधमाना अत्येन पाजसा सुश्चन्द्रं वर्णं दधिरे सुपेशसम १३
 तां इयानो महि वरूथमृतय उप धेवैना नमसा गृणीमासि ।
 त्रितो न यान् पञ्च होतृन्मिष्टय आवुवर्तव्वराश्चक्रियावसे १४
 यया रुधं पारयथात्यहो यया निवो मुञ्चथ वन्तितारम् ।
 अर्वाची सा मरुतो या व ऊतिरो पु वाश्वेव सुमतिर्जिगातु १५ [२१] (३५०)

(३५)

१५ गृत्समद (आक्षिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अपानं पात् । त्रिष्टुप् ।

उपैमसृक्षि वाजयुर्वचसयां चनो दधीत नाद्यो गिरो मे ।
 अपां नपादाशुहेमा कुवित स सुपेशसस्करति जोषिषद्धि १
 इमं स्वस्मै हृद् आ सुतं मन्त्रं बोचेम कुविदस्य वेदत ।
 अपां नपावसुर्यस्य मृह्ता बिश्वान्पूर्यो मुर्वना जजान २ (३५२)
 २३

- समन्या यन्त्युप यन्त्यन्याः समानमूर्व नृद्यः पृणन्ति ।
तम् शुचिं शुचयो दीविवांसं—मपां नपातं परि तस्थुरापः ३
- तमस्मेग युवतयो युवानं ममृज्यमानाः परि यन्त्यापः ।
स शुक्रमिः शिक्वभी रेवदस्मे वीदायानिधो घृतनिणिगप्सु ४
- अस्मे तिस्रो अध्यध्याय नारी—वैवायं वैवीर्दिधिपन्त्यन्नम् ।
कृता इवोप हि प्रसर्मे अप्सु स पीयूषं धयति पूर्वसूनाम् ५ [२२]
- अश्वस्यात्र जनिमास्य च स्व—द्वहो रिपः संपृचः पाहि सूरीन् ।
आमासु पृषु पगे अप्रमुष्यं नारातयो वि नशन्नानृतानि ६
- स्व आ दमे सुदुर्वा यस्य धेनुः स्वधां पीपाय सुभ्वन्नमति ।
सो अपां नपाद्वर्ज्यन्नस्वन्त—वसुदेवाय विधते वि भाति ७
- यो अप्स्वा शुचिना वैज्येन कृतावार्जस उर्विया विभाति ।
वया इदुन्या भुवनान्यस्य प्र जायन्ते वीरुधश्च प्रजाभिः ८
- अपां नपादा ह्यस्थादुपस्थं जिह्मामामूर्ध्वो विद्युतं वसानः ।
तस्य ज्येष्ठं महिमानं वहन्ती—हिरण्यवर्णाः परि यन्ति युह्वीः ९
- हिरण्यरूपः स हिरण्यसंह—गपां नपात् सेदु हिरण्यवर्णाः ।
हिरण्ययात परि योनेर्निषद्या हिरण्यदा ददुत्यन्नमस्मे १० [२३]
- तदुस्यानीकमुत चारु नामा—पीच्यं वधन्ते नप्तरपाम् ।
यमिन्धते युवतयः समित्था हिरण्यवर्णं घृतमन्नमस्य ११
- अस्मे बहूनामवमाय सख्ये यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।
सं सानु माज्मि दिधिपामि बिल्मे—वधाम्यन्नेः परि वन्द क्रग्भिः १२
- स ई वृषाजनयत तासु गर्भं स ई शिशुर्धयति तं तिहन्ति ।
सो अपां नपाद्वर्जम्लतावर्णां—ऽन्यस्येवैह तन्वा विवेष १३
- अस्मिन् पदे परमे तस्मिन्वांसं—मध्वस्मभिर्विश्वहा दीविवांसम् ।
आपां नप्त्रे घृतमन्ने वहन्तीः स्वयमत्कैः परि दीयन्ति युह्वीः १४
- अयांसमग्रे सुक्षितिं जनाया—यांसमु मघवन्दधः सुवृक्तिम् ।
विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति वैवा बृहद वंदेम विदथे सुवीराः १५ [२४] (१६५)

(३६)

६ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः— १ इन्द्रो मधुश्च, २ मरुतो माधयश्च, ३ त्वष्टा शुक्रश्च, ४ अग्निः शुचिश्च, ५ इन्द्रो नभश्च, ६ मित्रावरुणौ नभस्यश्च । जगती ।

तुभ्यं हिन्यानो वसिष्ठ गा अपो ऽधुक्षन् त्सीमर्विमिरद्विभिन्नरः ।

पिबेन्न स्वाहा प्रहुतं वर्षदूतं होत्रादा सोमं प्रथमो य ईंशिषे ?

यज्ञैः संमिश्रलाः पृषतीमिर्कृष्टिमि र्यामञ्जुभ्रासो अञ्जिषु प्रिया उत ।

आसद्या बर्हिर्भरतस्य सूनवः पोत्रादा सोमं पिबता दिवो नरः २

अमेव नः सुहवा आ हि गन्तं नि बर्हिषि सदतना रणिष्टन ।

अथा मन्दस्व जुगुषाणो अन्धसु स्त्वष्टर्वेभिर्जनिमिः सुमद्वजः ३

आ वक्षि देवाँ इह विप्र यक्षि चो शन् होतांनि वक्त्रा योनिषु त्रिषु ।

प्रति वीहि प्रस्थितं सोम्यं मधु पिबामिधात् तव मागस्य तृप्नुहि ४

एष स्य ते तन्वो नृम्यवर्धनः सह ओजः प्रविषि ब्राह्मोर्हितः ।

तुभ्यं सुतो मधवन् तुभ्यमाभृत स्त्वमस्य ब्राह्मणादा तृपत् पिब ५

जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे सक्तो होतां निषिदः पूर्वा अनु ।

अच्छा राजाना नम एत्यावृतं प्रज्ञास्त्रादा पिबतं सोम्यं मधु ६ [२५] (३७१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-२७]

(३७)

६ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः— १-४ द्रविणोदा ऋतयश्च,

५ अग्निनौ ऋतवश्च, ६ अग्निः ऋतुश्च । जगती ।

मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धसो ऽध्वर्यवः स पूर्णा वष्ट्यासिचम् ।

तस्मा एतं भरत तद्वशो वृदि होत्रात् सोमं द्रविणोदुः पिबं ऋतुभिः ?

यमु पूर्वमहुषे तमिवं हुवे सेषु हव्यो वृदिर्यो नाम पत्यते ।

अध्वर्युभिः प्रस्थितं सोम्यं मधु पोत्रात् सोमं द्रविणोदुः पिबं ऋतुभिः २

मेष्टन्तु ते वक्ष्यो येमिरीयसे ऽरिपण्यन् वीळयस्वा वनस्पते ।

आपूया धृष्णो अमिगूर्या त्वं नेष्ट्रात् सोमं द्रविणोदुः पिबं ऋतुभिः ३

अपान्द्रोत्रावुत पोत्रावमस्तो त नेष्ट्रावजुपत् प्रयो हितम् ।

तुरीयं पात्रममृक्तममर्त्यं द्रविणोदाः पिबतु द्राविणोदुसः ४ (३७३)

अवाञ्चमद्य यय्यं नृवाहणं रथं युआथामिह वां विमोचनम् ।
 पृङ्गं हवीषि मधुना हि कं गतमथा सोमं पिबतं वाजिनीवसू
 जोष्यंमे समिधं जोष्याहुतिं जोषि ब्रह्म जन्यं जोषि सुदृतिम् ।
 विश्वेर्विर्विश्वोऽनुना वसो मह उशन देवाँ उशतः पायया हविः

५

६ [१] (३७७)

(३८)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) मार्गयः शौनकः । सविता । त्रिष्टुप् ।

उदु प्य देवः सविता सुवायं शश्वत्तमं तदपा वह्निरस्थात् ।
 नूनं देवेभ्यो वि हि धाति रत्नमथामजद् वीतिहोत्रं स्वस्तौ
 विश्वस्य हि श्रुष्टये देव ऊर्ध्वः प्र बाहवा पृथुपाणिः सिसर्ति ।
 आर्षश्चिदस्य व्रत आ निर्मुग्या अयं चिद् धातो रमते परिज्मन्
 आशुभिश्चिद्यान् वि मुचाति नूनमरीरमुदतमानं चिदेतोः ।
 अद्यर्षूणां चिन्त्ययाँ अविष्यामनु व्रतं सवितुर्मोक्यागात्
 पुनः समव्यद् विततं वयन्ती मध्या कर्तोन्यधाच्छक्म धीरः ।
 उत सहायास्थाद् व्युत्तैर्वधरर्मतिः सविता देव आगात्
 नानौकांसि दुर्यो विश्वमायुर्वि तिष्ठते प्रभवः शोको अग्नेः ।
 ज्येष्ठं माता सूनवे भागमाधादन्वस्य केतमिषितं सवित्रा

१

२

३

४

५ [२]

समाववर्ति विष्ठितो जिगीवुर्विश्वेषां कामश्चरताममभूत् ।
 शश्वो अपो विकृतं हित्यागादनु व्रतं सवितुर्वैवस्य
 त्वया हितमप्यमप्सु भागं धन्वान्वा मृगयसो वि तस्थुः ।
 वनानि विभ्यो नक्तिरस्य तानि व्रता देवस्य सवितुर्मिनन्ति
 याद्राध्यं वरुणो योनिमप्यमनिशितं निमिषि जभुराणः ।
 विश्वो मातार्ताण्डो व्रजमा पशुर्गात् स्थशो जन्मानि सविता व्याकः
 न यस्येन्द्रो वरुणो न मित्रो व्रतमयमा न मिनन्ति रुद्रः ।
 नारातयस्तमिदं स्वस्ति हवे देवं सवितारं नमोभिः
 भगं धियं वाजयन्तः पुरींथं नराशंसो ग्रास्पतिर्नो अवाः ।
 आये वामस्य संगथे रयीणां प्रिया देवस्य सवितुः स्याम

६

७

८

९

१० (३८७)

अस्मभ्यं तद् द्विवो अद्भ्यः पृथिव्यास्त्वया कृतं काम्यं राध आ गात् ।

शं यत् स्तोतुभ्य आपये भवात्युरुशंसाय सवितर्जग्नि

११ [३] (३८८)

(३९)

८ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अभिनौ । त्रिष्टुप् ।

ग्रावाणेव तद्विद्वथं जरेथे गृध्रेव वृक्षं निधिमन्तुमच्छ ।

ब्रह्माणेव विद्वथं उक्थशासा कृतेव हव्या जन्या पुरुत्रा

१

प्रातर्याषाणा रथ्येव वीरा ऽजेव यमा वरमा संचेथे ।

मेने इव तन्वाद् शुम्भमाने वंपतीव क्रतुविद्वा जनेषु

२

गृध्रेव नः प्रथमा गन्तमर्वाक् छुफाविं जर्मुराणा तरोभिः ।

चक्रवाकेषु प्रति वस्तोरुह्या ऽर्वाञ्चा यातं रथ्येव शक्रा

३

नायेव नः पारयतं युगेव नभ्येव न उपधीव प्रधीव ।

श्वानेव नो अरिषण्या तनूनां खगलिव विस्सः पातमस्मान्

४

वार्तेवाज्यां नद्येव रीतिरक्षी इव चक्षुषा यातमर्वाक् ।

हस्ताविव तन्वेद् शंभविद्या पायेव नो नयतं वस्यो अच्छ

५ [४]

ओष्ठाविव मध्वाक्षे वर्धन्ता स्तनाविव पिप्यतं जीवसे नः ।

नासेव नस्तन्वो रक्षितारा कर्णाविव सुश्रुता भूतमस्मे

६

हस्तेव शक्तिमभि संवृदी नः क्षामेव नः समजतं रजांसि ।

इमा गिरो अश्विना युष्मयन्तीः क्षणोत्रणेव स्वर्धितिं सं शिशीतम्

७

एतानि वायश्विना वर्धनानि ब्रह्म स्तोमं गृत्समवासो अकन् ।

तानि नरा जुजुषाणोप यातं ब्रह्म वर्धेम विद्वथे सुवीराः

८ [५] (३९६)

(४०)

९ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । सोमापूर्वणी,

६ (अस्यार्धर्चस्य) अदितिः । त्रिष्टुप् ।

सोमापूर्वणा जनना रयीणां जनना द्विवो जनना पृथिव्याः ।

जातौ विश्वस्य भुयंस्य गोपौ देवा अकृण्वन्नमृतस्य नार्तिम्

१

इमौ देवौ जायमानौ जुषन्ते—मौ तर्मांसि गृह्णतामजुष्टा ।

आभ्यामिन्द्रः पृक्वमामास्वन्तः सोमापुषभ्यां जनवुश्रियांसु

२

(३९८)

सोमापूषणा रजसो विमानं सप्तचक्रं रथमविश्वमिन्द्रम् ।

विषुवतं मनसा युज्यमानं तं जिन्वथो वृषणा पञ्चरश्मिम् ।

३

दिव्यर्जुन्यः सर्वान् चक्र उच्चा पृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे ।

तावस्मभ्यं पुरुवारं पुरुक्षं रायस्पोषं वि प्र्यतां नामिमस्मे ।

४

विश्वान्यन्यो भुवना जजान विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति ।

सोमापूषणावचतं धियं मे युवाभ्यां विश्वाः पृतना जयेम ।

५

धियं पूषा जिन्वतु विश्वमिन्द्रो रयिं सोमो रयिपतिर्वधातु ।

अवतु देव्यदितिरन्वा बृहद् वदेम विदधे सुवीराः ।

६ [६] (४०९)

(४१)

२१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) मार्गवः शौनकः । १-२ वायुः, ३ इन्द्रवायू, ४-६ मित्रावरुणौ,

७ ९ अश्विनौ, १०-१२ इन्द्रः, १३-१५ विश्वे देवाः, १६-१८ सरस्वती, १९-२१ धावापृथिव्यौ

हविर्धाने या। (१९ कृतायपादस्य अग्निर्वा) । गावधी, १६-१७ अनुष्टुप्, १८ बृहती ।

वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेभिरा गहि ।

नियुत्वान् त्सोमपीतये ।

१

नियुत्वान् वायवा गह्ययं शुक्रो अयामि ते ।

गन्तासि सुन्वतो गृहम् ।

२

शुक्रस्याद्य गवांशिर इन्द्रवायू नियुत्वतः ।

आ यातं पिबतं नरा ।

३

अयं वा मित्रावरुणा सूतः सोमं क्रतावृधा ।

ममेष्टिह श्रुतं हवम् ।

४

राजानावनमिद्रुहा ध्रुवे सर्वस्युत्तमे ।

सहस्रस्थूण आसाते ।

५ [७]

ता सभ्राजा धृतासुती आश्रित्या वानुसस्पती ।

सर्वेते अनयह्वरम् ।

६

गोमवृ पु नासत्याऽश्वोवद् यातमश्विना ।

वृती रुद्रा नृपाप्यम् ।

७

(४०९)

न यत् परो नान्तर आवृधर्षद वृषण्वसू ।

दुःशंसो मर्त्यो रिपुः

८

ता न आ वोक्कहमश्विना रयिं पिशङ्गसंहशम ।

धिष्ण्या वरिवोविदम्

९

इन्द्रो अङ्ग महद् भय—सभी पदप चुच्यवत ।

स हि स्थिरो विचर्षाणिः

१० [८]

इन्द्रश्च मृळयाति नो न नः पश्चावृधं नशत् ।

भद्रं भवाति नः पुरः

११

इन्द्र आशाभ्युस्पति सर्वाभ्यो अमयं करत् ।

जेता शत्रून् विचर्षणिः

१२

विश्वे देवास आ गत शृणुता मं इमं हवम् ।

एदं बर्हिर्नि पीदत

१३

तीव्रो वो मधुमा अयं शुनहोत्रेषु मत्सरः ।

एतं पिबत काम्यम्

१४

इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूषरातयः ।

विश्वे मम श्रुता हवम्

१५ [९]

अम्बितमे नदीतमे देवितमे सरस्वति ।

अप्रशस्ता इव स्मसि प्रशस्तिमम्ब नस्कृधि

१६

त्वे विश्वा सरस्वति श्रितार्यूपि वेद्याम् ।

शुनहोत्रेषु मत्स्व प्रजां देवि विदिङ्क्षि नः

१७

इमा ब्रह्म सरस्वति जुषस्व वाजिनीवति ।

या ते मन्म गृत्समदा ऋतावरि प्रिया कुवेपु जुह्वति

१८

प्रेता युज्ञस्य शंभुवा युवामिदा वृणीमहे ।

अग्निं च हव्यवाहनम्

१९

द्यावा नः पृथिवी इमं सिध्रमद्य दिविस्पृशाम् ।

यज्ञं कुवेपु यच्छताम्

२०

आ वामुपस्थमद्रुहा कुवाः सीदन्तु यज्ञियाः ।

इहाद्य सोमपीतये

२१ [१०] (४२३)

(४२)

३ गुह्यमद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिअलरूपीन्द्रः) । त्रिष्टुप् ।
 कर्निकदग्जनुषं प्रवृणाण इर्यति वार्चमरितेव नार्वम् ।
 सुमङ्गलंश्च शकुने भवासि मा त्वा का चिदभिभा विश्व्या विदत १
 मा त्वा ह्येन उद् वधीन्मा सुपर्णो मा त्वा विवृदिषुमान वीरो अस्ता ।
 पित्र्यामनु प्रविशं कर्निकदत सुमङ्गलो भद्रवादी ववृह २
 अवं कन्द दक्षिणतो गृहाणां सुमङ्गलो भद्रवादी शकुन्ते ।
 मा नः स्तेन ईशत माघशंसो बृहद वदेम विदथे सुवीराः ३ [११] (४२६)

(४३)

३ गुह्यमद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिअलरूपीन्द्रः) ।
 जगती; २ अतिशङ्करा अष्टिर्वा ।
 प्रदक्षिणिवृभि गृणन्ति कारवो वयो वर्दन्त ऋतुथा शकुन्तयः ।
 उमे वाचो वदति सामगा इव गायत्रं च त्रेष्टुभं चानु राजति १
 उद्गातेव शकुने सामं गायसि ब्रह्मपुत्र इव सर्वनेषु शंससि ।
 वृषेव वाजी शिशुमतीरपीत्यां सर्वतो नः शकुने भद्रमा वद
 विश्वतो नः शकुने पुण्यमा वद २
 आववृस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिन्धि नः ।
 यवुत्पतन् वदसि कर्करिपथा बृहद वदेम विदथे सुवीराः ३ [१२] (४२९)

॥ इति द्वितीयं मण्डलं समाप्तम् ॥२॥

मंत्रसंख्या—

प्रथममण्डलस्य मंत्रसंख्या	२००६
द्वितीयमण्डलस्य मंत्रसंख्या	४२९
सर्वयोगः	२४३५

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१२]

२३ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । विष्णुः ।

- सोमस्य मा तवसं वक्ष्ये वह्निं चकथं विदथे यजंथ्ये ।
 देवाँ अच्छा दीद्यद् युञ्जे अग्निं शमाये अग्ने तन्वं जुपस्व १
- प्राश्नं यज्ञं चक्रुम वधंतां गीः समिद्धिरग्निं नमसा दुवस्यन् ।
 विवः शशासुर्विदधा कवीनां गृत्साय चित् तवसें गातुमीषुः २
- मयो दधे मेधिरः पूतवक्षो विवः सुबन्धुर्जनुषां पृथिव्याः ।
 अविन्दन्नु दर्शतमस्त्वन्तं देवासो अग्निमपसि स्वसृणाम् ३
- अवर्धयन् त्सुभर्गं सप्त यहीः श्वेतं जज्ञानमरुषं महित्वा ।
 शिशुं न जातमभ्याहुरश्वा देवासो अग्निं जनिमन् वपुष्यन् ४
- शुक्रेभिरङ्गै रज आततन्वान् कर्तुं पुनानः कविभिः पवित्रैः ।
 शोचिर्वसानः पर्यायुरपां श्रियो मिमीते बृहतीरनूनाः ५ [१३]
- वव्राजा सीमन्वतीरदग्धा विवो यहीरवसाना अनग्नाः ।
 सना अत्र युवतयः सयोनी रेकं गर्भं दधिरे सप्त वाणीः ६
- स्तीर्णा अस्य संहतो विश्वरूपा घृतस्य योनीं सुवधे मधूनाम् ।
 अस्थुरत्र धेनवः पिन्वमाना मही दुस्मस्य मातरा समीची ७
- बभ्राणाः सूनो सहसो व्यग्रौद दधानः शुक्रा रमसा वपूषि ।
 श्रोतन्ति धारा मधुनो घृतस्य वृषा यत्र बावुधे काव्येन ८
- पितुश्चिद्वधुर्जनुषां विवेषु व्यस्य धारा असृजद् वि धेनाः
 गुहा चरन्तं सखिभिः शिवेभिर्विवो यहीभिर्न गुहां बभूव ९ (९)

पितुश्च गर्भं जनितुश्च वध्रे पूर्वरीको अधयन् पीप्यानाः ।

वृष्णे सपत्नी शुचये सर्वन्धू उभे अस्मै मनुष्येड नि पाहि

१० [१४]

उरो महां अनिवाधे ववर्धा—ऽऽपो अग्निं यशसः सं हि पूर्वीः ।

ऋतस्य योनावशयद् दमूना जामीनामग्निरपसि स्वसृणाम्

११

अक्रो न वध्रेः समिधे महीनां दिदृक्षेयः सूनवे भार्कजीकः ।

उदुम्रिया जनिता यो जजाना—ऽपां गर्भो नृतमो यद्वो अग्निः

१२

अपां गर्भं दर्शतमोषधीनां वना जजान सुभगा विरूपम् ।

देवासंश्चिन्मनसा सं हि जग्मुः पनिष्ठं जातं तवसं वुवस्यन्

१३

बृहन्त इद् भानवो भार्कजीक—मग्निं संचन्त विद्युतो न शुक्राः ।

गृहेव वृद्धं सदसि स्वे अन्त—रपार ऊर्वे अमृतं दुहानाः

१४

ईळे च त्वा यजमानो हविर्भि—रीळे सखित्वं सुमतिं निकांसः ।

देवैरवो मिमीहि सं जरित्रे रक्षां च नो दम्येभिर्नोकैः

१५ [१५]

उपक्षेतारस्तव सुप्रणीते ऽग्रे विश्वानि धन्या दधानाः ।

सुरेतसा श्रवसा तुञ्जमाना अभि प्याम पृतना वृन्दवान्

१६

आ देवानामभवः केतुरग्ने मन्द्रो विश्वानि काव्यानि विद्वान् ।

प्रति मतीं अवासयो दमूना अनु देवान् रंधिरो यांसि साधन् ।

१७

नि दुरोणे अमृतो मर्त्यानां राजा ससाद विद्वानि साधन् ।

वृतप्रतीक उर्विया व्यथौ—वृग्निर्विश्वानि काव्यानि विद्वान्

१८

आ नो गहि सख्येभिः शिवेभि—मंहान् महीभिर्भूतिभिः सरण्यन् ।

अस्मे रयिं वहुलं संतरुत्रं सुवाचं भागं यशसं कृधी नः

१९

एता ते अग्रे जनिमा सनानि प्र पूर्व्याय नूतनानि वोचम् ।

महान्ति वृष्णे सर्वना कृतेमा जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदाः

२०

जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदा विश्वामित्रेभिरिध्यते अजस्रः ।

तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्या—ऽपि भद्रे सौमनसे स्याम

२१

इमं यज्ञं सहसावन् त्वं नो देवत्रा धेहि सुकतो रराणः ।

प्र यंसि होतवृहतीरियो नो ऽग्रे महि द्रविणमा यजस्व

२२

इच्छामग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।

स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्रे सा ते सुमतिभूत्वस्मे

२३ [१६] (२३)

(२)

१५ गाथिनो विदवामित्रः । वैद्वानरोऽग्निः । जगती ।

- वैश्वानराय धिषणांमृतावुधे घृतं न पूतमग्र्ये जनामसि ।
 द्विता होतारं मनुषश्च वाचते धिया रथं न कुलिशः समृण्वति १
 स रौचयज्जनुषा रोदसी उभे स मात्रोरभवत् पुत्र ईड्यः ।
 हव्यदाल्मिरजरश्चनोहितो दूळभो विशामतिथिर्विभावसुः २
 कृत्वा दक्षस्य तरुणो विधर्माणि वृवासो अग्निं जनयन्त चित्तिभिः ।
 रुचानं भानुना ज्योतिषा महा-मत्यं न वाजं सन्निष्यन्तु भुवे ३
 आ मन्द्रस्य सन्निष्यन्तो वरेण्यं वृणीमहे अह्वयं वाजमृग्मिर्यम् ।
 शतिं भृगूणामुशिजं कविकंतु-मग्निं राजन्तं विव्येनं शोचिषा ४
 अग्निं सुज्ञाय दधिरे पुरो जना वाजश्रवसमिह वृक्तर्चहिषः ।
 यतस्तुचः सुरुचं विश्वेदेव्यं रुद्रं यज्ञानां सार्धदिष्टिमपसाम् ५ [१७]
- पार्वकशोचे तव हि क्षयं परि होतर्यज्ञेषु वृक्तर्चहिषो नरः ।
 अग्रे दुवं दृच्छमानास आप्य-मुपासते द्रविणं धेहि तेभ्यः ६
 आ रोदसी अष्टणदा स्वर्मह-ज्जातं यदेनमपसो अधारयन् ।
 सो अध्वराय परि णीयते कवि-रत्यो न वाजसातये चनोहितः ७
 नमस्यत हव्यदातिं स्वध्वरं दुवस्यत् दभ्यं जातवेदसम् ।
 रथीर्कृतस्य बृहतो विचर्षणि-रग्निर्वैवानामभवत् पुरोहितः ८
 तिस्रो यद्वस्य समिधः परिज्मनो ऽग्नेरपुनन्नृशिजो अमृत्यवः ।
 तासाभिकामदधुर्मत्यं भुज-मु लोकमु द्वे उप जामिसीयतुः ९
 विशां कविं विस्पतिं मानुषीरिपुः सं सीमकृण्वन् त्वधिनि न तेजसे ।
 स उद्वतो निवतो याति वेविपत् स गर्भमेषु भुवनेषु दीधरत् १० [१८]
- स जिन्वते जठरेषु प्रजज्जिवान् वृषां चित्रेषु नानवृक्ष सिंहः ।
 वैश्वानरः पृथुपाजा अमृत्यो वसु रत्ना दयमानो वि वाशुपे ११
 वैश्वानरः प्रतथा नाकमारुहद् विवस्पृष्टं भन्दमानः सुमन्नभिः ।
 स पूर्ववज्जनयञ्जन्तवे धनं समानमज्मं पर्येति जागृविः १२
 कृतावानं यज्ञियं विप्रमुकथ्य-मा यं वृधे मातरिश्वा विवि क्षयम् ।
 तं चित्रयागं हरिकेशमीमहे सुदीतिमग्निं सुविताय नव्यसे १३ [१९]

(३६)

शुचिं न यामन्निषिरं स्वर्हंशं केतुं विवो रोचनस्थामृषर्बुधम् ।
अग्निं मूर्धानं विवो अप्रतिष्कृतं तमीमहे नमसा वाजिनं बृहत्
मन्द्रं होतारं शुचिमद्वयाविनं दमूनसमुक्थयं विश्वचर्षणिम् ।
रथं न चित्रं वपुषाय दर्शतं मनुहितं सद्मिद् राय ईमहे

१४

१५ [१९] (३८)

(३)

११ गाधिनो विश्वामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

वैश्वानरायं पृथुपाजसे विषो रत्नां विधन्त धुरुषेष्णु गार्तवे ।
अग्निर्हि देवाँ अमृतो दुवस्य—त्यथा धर्माणि सनता न दूदुषत्
अन्तर्दूतो रोदसी वृस्म ईयते होता निषत्तो मनुषः पुरोहितः ।
क्षयं बृहन्तं परि भूषति शुभि—देवेभिरग्निर्णिषितो धियावसुः
केतुं यज्ञानां विदथस्य साधनं विप्रांसो अग्निं महयन्त चित्तिभिः ।
अपांसि यस्मिन्नाधि संवृधुगिर—स्तस्मिन्सुम्नानि गजमान आ चक्रे
पिता यज्ञानामसुरो विपश्चिता विमानमग्निर्वयुनं च वाघताम् ।
आ विवेश रोदसी भूरिवर्षसा पुरुषियो भन्दते धामाभिः कविः
चन्द्रमग्निं चन्द्ररथं हरिषतं वैश्वानरमप्सुपदं स्वर्दिदम् ।
विगाहं तूर्णं तर्विषीभिरावृतं भूर्णि देवास इह सुश्रियं दधुः
अग्निर्देवेभिर्मनुषश्च जन्तुभि—स्तन्वानो यज्ञं पुरुषेशंसं धिया ।
रथीरन्तरायते साधद्विदिभि—र्जीरो दमूना अभिशस्तिचातनः
अग्रे जरस्य स्वपत्य आयु—न्यूजा पिन्वस्व समियो दिदीहि नः ।
वयांसि जिन्व बृहतश्च जागृव उशिग्देवानामसिं सुक्रतुर्विपाम्
विष्पतिं यह्ममतिथिं नरः सदा यन्तारं धीनामुशिजं च वाघताम् ।
अध्वराणां चेतनं ज्ञातवेदसं प्र शंसन्ति नमसा जूतिभिर्वृधे
विभावां देवः सुरणः परि क्षिती—रग्निर्वभूव शर्वसा सुमद्वधः ।
तस्य व्रतानि भूरिपोषिणो वय—मुषं भूषेम दम आ सुवृक्तिभिः
वैश्वानरं तव धामान्या चक्रे येभिः स्वर्दिदमवो विचक्षण ।
ज्ञात आपृणो भुव्नानि रोदसी अग्रे ता विश्वा परिभूरसि त्मना
वैश्वानरस्य देसनाभ्यो बृह—दरिणादेकः स्वपस्यया कविः ।
उभा पितरां महयन्नजायता—ग्रिद्यावापृथिवी भूरिरेतसा

१

२

३

४

५ [२०]

६

७

८

९

१०

११ [२१] (९४)

(४)

११ गायथिनो विद्वांसिभिः । आप्रीसूक्तं [= १ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इच्छः,
४ बर्हिः, ५ देवीर्द्धारः, ६ उपासानका, ७ दैव्यो होतारो प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः
सरस्वतीऽङ्गाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । प्रिष्टुप् ।

समित्समित् सुमना बोध्यस्मे शुचाशुचा सुमतिं रांसि वस्वः ।
आ देव वेवान् यजथाय वक्षि सखा सखीन् त्सुमना यक्षयमे १
यं वेवासस्त्रिरहन्नायजन्ते विवेदिवे वरुणो मित्रो अग्निः ।
सेमं यज्ञं मधुमन्तं कृधी न स्तनूनपाद् घृतयोनं विधन्तम् २
प्र दीर्घितिर्विश्ववारा जिगाति होतारमिच्छः प्रथमं यजध्वे ।
अच्छा नमोर्भिर्युपमं वन्दध्वे स वेवान् यक्षदिषितो यजीयान् ३
ऊर्ध्वं वा गातुरध्वरे अकायूर्ध्वं शोचींषि प्रस्थिता रजांसि ।
विबो वा नाभा न्यसादि होता स्तृणीमहि वेवव्यचा वि बर्हिः ४
सप्त होत्राणि मनसा वृणाना इन्वन्तो विश्वं प्रति यन्नूतेन ।
नृपेशसो विद्वेषु प्र जाता अमीडेमं यज्ञं वि चरन्त पूर्वाः ५ [२२]

आ भन्दमाने उपसा उपकि उत स्मयेते तन्वादे विरूपे ।
यथा नो मित्रो वरुणो जुजोष दिन्द्रो मरुतवो उत वा महोभि ६
दैव्या होतारा प्रथमा नृपञ्जे सप्त पृक्षासः स्वधया भदन्ति ।
ऋते शंसन्त ऋतमित त आहु रनु व्रतं वतुपा दीध्यानाः ७
आ भारती भारतीभिः सुजोषा इळा वेवैमनुष्येभिरग्निः ।
सरस्वती सारस्वतेभिरर्वाक् तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं सदन्तु ८
तन्नस्तुरीपमधं पोषयितु देव त्वष्टर्वि रराणः स्यस्व ।
यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते वेवकामः ९
वनस्पतेऽव सुजोष वेवा नग्निर्हविः शमिता सूदयाति ।
सेवु होता सत्यतरो यजाति यथा वेवानां जनिमानि वेद १०
आ याह्यग्रे समिधानो अवाङ्निर्वेण वेवैः सरथं तुरेभिः ।
बर्हिर्न आस्तामर्दितिः सुपुत्रा स्वाहा वेवा अमृता मादयन्ताम् ११ [२३] (६०)

(५)

११ गायिनो विष्टयामित्रः । अग्निः । मिष्टुप् ।

- प्रत्यग्निरुषसश्चेकितानो ऽवोधि विप्रः पद्वीः कवीनाम् ।
 पृथुपाजा देवयद्भिः समिद्धो ऽप द्वारा तमसो वह्निरावः १
- प्रेद्वगिर्वावृधे स्तोमेभिर्गीर्भिः स्तोतृणां नमस्य उक्थेः ।
 पूर्वोक्तस्य संहशश्चकानः सं दूतो अद्योदुषसो विरोके २
- अधोप्यग्निर्मानुषीषु विश्वः—पां गर्भो मित्र कृतेन साधनम् ।
 आ हर्यतो यजतः सान्वस्था—दभूदु विप्रो हव्यो मतीनाम् ३
- मित्रो अग्निर्भवति यत् समिद्धो मित्रो होता वरुणो जातवेदाः ।
 मित्रो अध्वर्युरिषिरो दभूना मित्रः सिन्धूनामुत पर्वतानाम् ४
- पाति प्रियं रिपो अग्रं पदं वेः पाति युहश्चरणं सूर्यस्य ।
 पाति नाभां सप्तशीर्षाणमग्निः पाति देवानामुपमादभृष्वः ५ [२४]
- ऋभुश्चक्र ईड्यं चारु नाम विश्वानि देवो वयुनानि विद्वान् ।
 सप्तस्य चर्म घृतवत् पदं वे—स्तवित्रुग्नी रक्षन्त्यप्रयुच्छन् ६
- आ योनिमग्निर्घृतवन्तमस्थान् पृथुप्रगाणमुशन्तमुगानः ।
 दीद्यानः शुचिर्कृष्वः पावकः पुनःपुनर्मातरा नव्यसी कः ७
- सद्यो जात ओषधीर्भिव्वक्षे यद्वी वर्धन्ति प्रस्वो घृतेन ।
 आप इव प्रवता शुभ्रमाना उरूप्यदग्निः पित्रोरुपस्थे ८
- उदु ष्टुतः समिधा यज्ञो अद्योद् वष्मन् त्रिवो अधि नाभां पृथिव्याः ।
 मित्रो अग्निरीड्यो मातरिश्वा ऽऽ दूतो वक्षद् यजथाय देवान् ९
- उदंस्तम्भीत समिधा नार्कमृष्वोऽऽ अग्निर्वचुत्तमो रञ्जनानाम् ।
 यद्वी भृगुभ्यः परि मातरिश्वा गुहा सन्तं हव्यवाहं समीधे १०
- इष्टामिधे पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ११ [२५] (७१)

(६)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र कारवो मनुना वृच्यमाना देवद्रीचीं नयत देवयन्तः ।	
वृक्षिणावाङ् वाजिनी प्राच्येति हविर्भरन्त्यग्रये घृताचीं	१
आ रोदसी अपृणा जार्यमान उत प्र रिक्श्वा अधुनु प्रयज्यो ।	
द्विवर्श्चिदग्रे महिना पृथिव्या वृच्यन्तां ते वह्नयः सप्तजिह्वाः	२
द्यौश्च त्वा पृथिवी यज्ञियासो नि होतारं सादयन्ते दमाय ।	
यद्वी विशो मानुषीर्देवयन्तीः प्रयस्वतीरीरल्ले शुक्रमचिः	३
महान् त्सधस्थे ध्रुव आ निर्पत्तो ऽन्तर्द्यावा माहिने हर्यमाणः ।	
आस्क्रे सपत्नी अजरे अमृक्ते सबर्द्धे उरुगायस्य धेनू	४
व्रता ते अग्रे महतो महानि तव क्रत्वा रोदसी आ ततस्थ ।	
त्वं द्रुतो अभवो जार्यमानस्त्वं नेता वृषभ चर्पणीनाम्	५ [२६]
ऋतस्य वा केशिना योग्याभिर्घृतस्नुवा रोहिता धुरि धिष्व ।	
अथा वह वेवान् देव विश्वान् त्वध्वरा कृणुहि जातवेदः	६
द्विवर्श्चिदा ते रुचयन्त रोका उपो विभातीरनु भासि पूर्वीः ।	
अपो यदग्र उशध्वनेषु होतुर्मन्दस्य पुनयन्त देवाः	७
उरो वा ये अन्तरिक्षे मर्दन्ति द्विवो वा ये रोचने सन्ति देवाः ।	
ऊमा वा ये सुहर्वासो यजत्रा आयेमिरे रथ्यो अग्रे अश्वाः	८
ऐभिरेग्रे सरथं याह्यवीङ् नानारथं वा विभवो ह्यश्वाः ।	
पत्नीवतस्त्रिशतं त्रींश्च वेवाननुष्वधमा वह मादयस्व ।	९
स होता यस्य रोदसी चिदुर्वी यज्ञयज्ञमभि वृधे गृणीतः ।	
प्राची अध्वरेव तस्थतुः सुमेके ऋतावरी ऋतजातस्य सत्ये	१०
इच्छामग्रे पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्रे सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे	११ [२७] (८२)

[इति द्वितीयोऽष्टकः ॥ २ ॥]

॥ अथ तृतीयोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ व० १-३४ ॥]

(७)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र य आरुः शितिपृष्ठस्य धासे रा मातरा विविशुः सप्त वाणीः ।	
परिक्षिता पितरा सं चरेते प्र संघाते वीर्धमायुः प्रयक्षे	१ (८१)

द्विवर्क्षसो धेनवो वृष्णो अश्वा वेवीरा तस्मै मधुमुद वहन्तीः ।
 कृतस्य त्वा सर्वसि क्षेमयन्तं पर्येकां चरति वर्तनिं गौः २
 आ सीमरोहत् सुयमा भवन्तीः पतिश्चिकित्वान् रयिविद रयीणाम् ।
 प्र नीलपृष्ठो अतसस्य धासेस्ता अवासयत् पुरुधप्रतीकः ३
 महिं त्वाद्भूर्जयन्तीरजुयं स्तभूयमानं वहतो वहन्ति ।
 व्यङ्गेभिर्विद्युतानः सधस्थ एकामिव रोदसी आ विवेश ४
 जानन्ति वृष्णो अरुषस्य शेवमुत ब्रध्नस्य शासने रणान्ति ।
 द्विवोरुचः सुरुचो रोचमाना इळा येषां गण्या माहिना गीः ५ [१]

उतो पितृभ्यां प्रविदानु घोषं महो महद्भ्यामनयन्त शूषम् ।
 उक्षा ह यत्र परि धानमक्तो रनु स्वं धाम जरितुर्ववक्ष ६
 अध्वर्युभिः पञ्चभिः सप्त विपाः प्रियं रक्षन्ते निहिंतं पदं वेः ।
 प्राञ्चो मदन्त्युक्षणो अजुर्या वेवा वेवानामनु हि वता गुः ७
 देव्या होतारा प्रथमा न्यृञ्चे सप्त प्रक्षासः स्वधया मदन्ति ।
 कृतं शंसन्त कृतमिन् त आद्भिरनु व्रतं व्रतपा दीध्यानाः ८
 वृषायन्ते महे अत्पाय पूर्वा वृष्णे चित्राय रश्मयः सुयामाः ।
 देवं होतमन्दतरश्चिकित्वान् महो वेवान् रोदसी एह वक्षि ९
 प्रक्षप्रयजो द्रविणः सुवाचः सुकेतव उपसो रेवहूषुः ।
 उतो चिदग्रे महिना पृथिव्याः कृतं चिदेनः सं महे दशस्य १०
 इळामग्रे पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सनुस्तनयो विजावा ऽग्रे सा ते सुमतिभूत्वस्मे ११ [२] (९३)

(८)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । यूपः, ६-१० यूपाः, ८ विश्वेदेवा वा, ११ प्रक्षन्तः । शिष्टपु. ३, ७ अनुष्टुप् ।

अञ्जन्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वनस्पते मधुना देव्येन ।
 यद्वध्वंस्तिष्ठा द्रविणेह धत्ताद् यद् वा क्षयो मातुरस्या उपस्थे १
 समिन्द्रस्य श्रयमाणः पुरस्ताद् ब्रह्म वन्वानो अजरं सुवीरम् ।
 आरे अस्मदमतिं बार्धमान उच्छ्रयस्व महते सौभगाय २ (९५)

उच्छ्रयस्व वनस्पते वर्ष्मन् पृथिव्या अधि ।	
सुमिती मीयमानो वर्चो धा यज्ञवाहसे	३
युवा सुवासाः परिवीत आगात् स उ श्रेयान् भवति जायमानः ।	
तं धीरांसः कवय उन्नयन्ति स्वाध्याज्ञं मनसा देवयन्तः	४
जातो जायते सुदिनत्वे अह्नां समर्थ आ विदथे वर्धमानः ।	
पुनन्ति धीरा अपसो मनीषा देव्या विप्र उदिर्यति वार्चम्	५ [३]
यान् वो नरो देवयन्तो निमिष्युर्वनस्पते स्वधितिर्वा ततक्ष ।	
ते देवासः स्वरवस्तस्थिवांसः प्रजावदस्मे दिधिषन्तु रत्नम्	६
ये वृक्षणासो अधि क्षमि निमितासो यत्सुचः ।	
ते नो व्यन्तु वार्यं देवत्रा क्षेत्रसाधंसः	७
आदित्या रुद्रा वसवः सुनीथा द्यावाक्षामा पृथिवी अन्तरिक्षम् ।	
सजोषसो यज्ञमवन्तु देवा ऊर्ध्वं कृण्वन्त्वध्वरस्यं केतुम्	८
हंसा इव श्रेणिशो यतानाः शुक्रा वसानाः स्वरवो न आगुः ।	
उन्नीयमानाः कविभिः पुरस्ताद् देवा देवानामपि यन्ति पार्थः	९
शृङ्गाणीवेच्छद्भिणां सं ददथे चपालवन्तः स्वरवः पृथिव्याम् ।	
वाचद्भिर्वा विहवे श्रोषमाणा अस्मां अवन्तु पृतनाज्येषु	१०
वनस्पते शतवल्गो वि रोह सहस्रवल्गा वि वयं रुहेम ।	
यं त्वामयं स्वधितिस्तेजमानः प्रणिनायं महते सौभगाय	११ [४] (१०४)

(९)

९ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । बृहती, ९ त्रिष्टुप् ।

सखायस्त्वा ववृमहे देवं मतींस ऊतये ।	
अपां नपातं सुभगं सुवीदिति सुप्रतूर्तिमनेहसम्	१
कार्यमानो वृना त्वं यन्मातृरजगन्नपः ।	
न तत् ते अग्ने प्रमृषे निवर्तनं यद् दूरे सन्निहाभवः	२
अतिं तूष्टं ववक्षिथाथैव सुमना आसि ।	
प्रभान्ये यन्ति पर्यन्य आसते येषां सख्ये असि श्रितः	३
ईषिवांसमति सिधुः शश्वतीरति सश्वतः ।	
अन्वीमविन्दन् निचिरासो अब्रुहो ऽप्सु सिंहमिव श्रितम्	४ (१०८)

ससुवांसमिव त्मना ऽग्निमित्था तिरोहितम् ।

एनेन नयन्मातरिश्वा परावतो वृवेभ्यो मथितं परि

५ [५]

तं त्वा मर्ता अगृभ्णत वृवेभ्यो हव्यवाहन ।

विश्वान् यद् यज्ञो अभिपासि मानुष तव क्रत्वा यविष्ठ्य

६

तद् भद्रं तव वृंसना पाकाय चिच्छदयति ।

त्वां यदग्ने पशवः समासते समिन्द्रमपिश्वरे

७

आ जुहोता स्वध्वरं शीरं पावकशोचिषम् ।

आशुं दूतमजिरं प्रत्नमीर्यं श्रुष्टी वृवं सपर्यत

८

त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च वेवा नव चासपर्यन् ।

औक्षन् घृतैरस्तृणन् बर्हिर्रस्मा आदिन्द्रोतारं न्यसादयन्त

९ [६] (११३)

(१०)

९ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । उष्णिक् ।

त्वामग्ने मनीषिणः सम्राजं चर्यणीनाम् । वृवं मर्तास इन्धते सभध्वरे १

त्वां यज्ञेष्वृत्विज्मग्ने होतारमीळते । गोपा क्रतुर्य दीदिहि स्वे द्यमे २

स या यस्ते ददांशति समिधा जातवेदसे । सो अग्ने धत्ते सुवीर्यं स पुष्यति ३

स केतुरध्वराणां मग्निर्वृवेभिरा गमत् । अञ्जानः सप्त होतृभिर्हविष्मते ४

प्र होत्रे पुन्यं वचो ऽग्नये भरता बृहत् । बिषां ज्योतींषि दिभ्रते न वेधसे ५ [७]

अग्निं वर्धन्तु नो गिरो यतो जायन्त उक्थ्यः । महे वाजाय द्रविणाय वर्जतः ६

अष्टे यजिष्ठो अध्वरे वृवान् देवयते यज । होता मन्द्रो वि राजस्यति सिधः ७

स नः पावक दीदिहि द्युमवृस्मे सुवीर्यम् । मवां स्तोतृभ्यो अन्तमः स्वस्तये ८

तं त्वा विप्रा विपुन्यवो जागृवांसः समिन्धते । हव्यवाहुमर्मर्त्य सहोवृधम् ९ [८] (११२)

(११)

९ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निर्होता पुरोहितो ऽध्वरस्य विचर्यणिः । स वेदं यज्ञमानुषक् १

स हव्यवाहमर्त्य उशिष्मूतश्चनोहितः । अग्निर्धिया समृण्वति २

अग्निर्धिया स चेतति केतुर्यज्ञस्य पुन्यः । अर्थं ह्यस्य तुरणि ३

अग्निं मुनुं सन्श्रुतं सहसो जातवेदसम् । यद्वि वेवा अकृण्वत ४

(११६)

अदाभ्यः पुरएता विशामग्निर्मानुषीणाम् । तूर्णीं रथः सक्ता नवः ५ [९]	
साह्वान् विश्वा अमियुजः क्रतुर्वैवानाममृक्तः । अग्निस्तु विश्वस्तमः ६	
अभि प्रयांसि वाहसा वृश्वौ अश्नोति मर्त्यः । क्षयं पावकशोचिपः ७	
परि विश्वानि सुधिताऽग्नेरश्याम मन्मभिः । विप्रसो जातवेदसः ८	
अग्ने विश्वानि वार्या वाजेषु सनिषामहे । त्वे वैवास एरिरे ९ [१०] (१३१)	

(१२)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इन्द्राग्नी आ गतं सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम् । अस्य पातं धियेपिता १	
इन्द्राग्नी, जरितुः सचा यज्ञो जिगाति चेतनः । अया पातमिमं सुतम् २	
इन्द्रमग्निं कविच्छदा यज्ञस्य जूत्या वृणे । ता सोमस्येह तृप्तामा ३	
तोशा वृत्रहणा हुवे सजित्वानापरजिता । इन्द्राग्नी वाजसातमा ४	
प्र वामचन्त्युन्विधनो नीथाविदो जरितारः । इन्द्राग्नी इष आ वृणे ५ [११]	
इन्द्राग्नी नवति पुरो वासपत्नीरधूनुतम् । साकमेकेन कर्मणा ६	
इन्द्राग्नी अपसस्पर्धुप प्र यन्ति धीतयः । क्रतस्य पश्याइ अनु ७	
इन्द्राग्नी तविषाणि वा सधस्थानि प्रयांसि च । युवोरप्सूयं हितम् ८	
इन्द्राग्नी रोचना विवः परि वाजेषु भूषथः । तद् वां चेति प्र वीर्यम् ९ [१२] (१४०)	

(१३)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १३-१९]

७ ऋषमो वैश्वामित्रः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

प्र वो वैवायामये बर्हिष्ठमर्चास्मै ।	
गर्मद् वैवेभिरा स नो यजिष्ठो बर्हिषा सवत् १	
क्रतावा यस्य रोवसी वक्षं सचन्त ऊतयः ।	
हविष्मन्तुस्तमीळते तं सनिग्यन्तोऽवसे २	
स युन्ता विप्र एषां स यज्ञानामथा हि पः ।	
अग्निं तं वो वुवस्यत् दाता यो वनिता मधम् ३	
स नः शर्माणि वीतये ऽग्निर्यच्छतु शंतमा ।	
यतो नः प्रुष्णवद् वसु विवि क्षितिभ्यो अपस्वा ४	(१४४)

व्रीडिवांसमपूर्व्यं वस्वीमिरस्य धीतिभिः ।

ऋक्काणो अग्निमिन्धते होतारं विरपतिं विशाम्

५

उत नो ब्रह्मन्नविष उक्थेषु देवदूतमः ।

शं नः शोचा मरुद्वधो ऽग्ने सहस्रसातमः

६

नू नो रास्व सहस्रवत् लोकवत् पुष्टिमद् वसु ।

द्युमदग्ने सुवीर्यं वर्षिष्ठमनुपक्षितम्

७ [१३] (१४७)

(१४)

७ ऋषभो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

आ होता मन्द्रो विदथान्यस्थात् सत्यो यज्वा क्वितमः स वेधाः ।

विद्युद्रथः सहस्रस्पुत्रो अग्निः शोचिष्केशः पृथिव्यां पाजो अश्रेत्

१

अयामि ते नमउर्किं जुषस्व ऋतावस्तुभ्यं चेतंते सहस्वः ।

विद्वान् आ वक्षि विदुषो नि षत्सि मध्य आ बर्हिर्भूतये यजत्र

२

द्रवतां त उपसा वाजयन्ती अग्ने वातस्य पृथ्याभिरच्छ ।

यत् सीमञ्जन्ति पूर्य हविर्भि—रा वन्धुरेव तस्थतुर्दुरोणे

३

मित्रश्च तुभ्यं वरुणः सहस्वो ऽग्ने विश्वे मरुतः सुभ्रमंचन् ।

यच्छोचिषां सहस्रस्पुत्र तिष्ठा अग्नि क्षितीः प्रथयन् त्सूर्यो नृन्

४

वयं ते अद्य ररिमा हि काम मुत्तानहस्ता नमसोपसद्य ।

यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवा नम्रेयता मन्मना विप्रो अग्ने

५

त्वद्धि पुत्र सहस्रो वि पूर्वीर्वैवस्य यन्त्युतयो वि वाजाः ।

त्वं देहि सहस्रिणां रयिं नो ऽद्वोषेण वचसा सत्यमग्ने

६

तुभ्यं दक्ष कविक्रतो यानीमा देव मतींसो अध्वरे अकमं ।

त्वं विश्वस्य सुरथस्य बोधि सर्वं तदग्ने अमृत स्वदेह

७ [१४] (१५४)

(१५)

७ कात्य उत्कीलः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वि पाजसा पृथुना शोशुचानो वाधस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः ।

सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्या मग्नेरहं सुहवस्य प्रणीतो

१

(१५५)

त्वं नो अस्या उपसो व्युष्टौ त्वं सूर उदिते वोधि गोपाः ।	
जन्मैव नित्यं तनयं जुषस्व स्तोमं मे अग्रे तन्वा सुजात	२
त्वं नृचक्षा वृषभानु पूर्वीः कृष्णास्वग्रे अरुषो वि भाहि ।	
वसो नेषि च पर्षि चात्यहः कृधी नो राय उशिजो यविष्ठ	३
अषाळ्हो अग्रे वृषभो दिदीहि पुरो विश्वाः सौभगा संजिगीवान् ।	
यज्ञस्य नेता प्रथमस्य पायो जतवेदो बृहतः सुप्रणीते	४
अच्छिद्वा शर्मं जरितः पुरुणि द्वेवो अच्छा दीद्यानः सुमेधाः ।	
रथो न सस्मिन्मि वक्षि वाज मग्रे त्वं रोदसी नः सुमेकै	५
प्र पीपय वृषभ जिन्व वाज मग्रे त्वं रोदसी नः सुदोयै ।	
द्वेवेभिर्देव सुरुचा रुचानो मा नो मर्तस्य दुर्मतिः परि ठात्	६
इळाभग्रे पुरुदंसं सुनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सनुस्तनयो विजावा अग्रे सा ते सुमतिभूत्वस्मे	७ [१५] (१६१)

(१६)

६ कात्य उत्कीलः । अग्निः । प्रगाथः (= १, ३, ५ बृहती; २, ४, ६ सतोबृहती) ।

अयमाग्निः सुवीर्यस्येशं महः सौभगस्य ।	
राय ईशे स्वपत्यस्य गोमत् ईशे वृत्रहथानाम्	१
इमं नरो मरुतः सश्रुता वृधं यस्मिन् रायः शेवृधासः ।	
अभि ये सन्ति पृतनासु दूढ्यो विश्वाहा शत्रुमावृधः	२
स त्वं नो रायः शिशीहि मीक्षो अग्रे सुवीर्यस्य ।	
तुविद्युम्न वर्षिष्ठस्य प्रजावतो ऽनमीवस्य शुष्मिणः	३
चक्षिरो विश्वा भुवनाभि सासहि श्रुक्विवेष्वा दुवः ।	
आ द्वेवेषु यतत आ सुवीर्य आ शंस उत नृणाम्	४
मा नो अग्रेऽमर्तये मावीरतायै रीरधः ।	
मागोतयि सहसस्पुत्र मा निदे ऽप द्वेषास्या कृधि	५
शग्धि वाजस्य सुभग प्रजावतो अग्रे बृहतो अध्वरे ।	
सं राया भूर्यसा सृज मयोभुता तुविद्युम्न यशस्वता	६ [१६] (१६७)

(१७)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- समिध्यमानः प्रथमानु धर्मा समक्तुर्भिरज्यते विश्ववारः ।
 शोचिष्केशो घृतनिर्णिक् पावकः सुयज्ञो अग्निर्यजथाय वेवान् १
 यथार्यजो होत्रमग्ने पृथिव्या यथा विवो जातवेदश्चिकित्वान् ।
 एवानेन हविषा यक्षि वेवान् मनुष्वद यज्ञं प्र तिरेममद्य २
 त्रीण्यायूषि तव जातवेदस्तिष्ठ आजानीरुषसस्ते अग्ने ।
 तामिर्वेवानामवो यक्षि विद्वान् नथा भव यजमानाय शं योः ३
 अग्निं सुव्रीतिं सुदृशं गृणन्तो नमस्यामस्त्वेड्यं जातवेदः ।
 त्वां दूतमरतिं हव्यवाहं वेवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम् ४
 यस्त्वद्धोता पूर्वो अग्ने यजीयान् द्विता च सत्ता स्वधया च शंभुः ।
 तस्यानु धर्मं प्र यजा चिकित्वो ऽथा नो धा अध्वरं वेववीती ५ [१७] (१७२)

(१८)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- भवां नो अग्ने सुमना उपैती सखेव सख्ये पितरेव साधुः ।
 पुरुबुहो हि क्षितयो जनानां प्रति प्रतीचीर्दहतादरातीः १
 तपो ष्वग्ने अन्तरां अमित्रान् तपा शंसमररुषः परस्य ।
 तपो बसो चिकितानो अचिन्तान् वि ते तिष्ठन्तामजरं अयासः २
 इध्मेनाग्न इच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तरसे बलाय ।
 यावदीशे ब्रह्मणा वन्दमान इमां धियं शतसेयाय वेवीम् ३
 उच्छोचिषा सहसस्पुत्र स्तुतो बृहद वयः शशमानेषु धेहि ।
 रेवदग्ने विश्वामित्रेषु शं यो ममृज्मा ते तन्वंतु भूरि कृत्वः ४
 कूधि रत्नं सुसनिर्धनानां स घेदग्ने भवसि यत् समिद्धः ।
 स्तोतुर्वुरोणे सुभगस्य रेवत सृपा कुरमा दधिषे वर्षीषि ५ [१८] (१७३)

(१९)

५ गायी कौशिकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- अग्निं होतारं प्र वृणे म्रियेधे गृत्सं कविं विश्वविद्वममूरम् ।
 स नो यक्षद वेवताता यजीयान् राये वाजाय वनते मृधानि । १ (१७८)

प्र ते अग्ने हविष्मतीमिय—म्यच्छा सुद्युम्नां रातिनीं घृताचीम् ।	
प्रदुक्षिणिद् देवतातिमुगणः सं रातिभिर्वसुभिर्मयज्ञमश्रत्	२
स तेजीयसा मनसा त्वोत् उत शिक्ष स्वपत्यस्य शिक्षोः ।	
अग्ने रायो नृतमस्य प्रभृतौ भूयाम ते सुष्टुतयश्च वस्वः	३
भूरीणि हि त्वे दधिरे अनीका ऽग्ने देवस्य यज्यवो जनांसः ।	
स आ वह देवतातिं यविष्ठ शर्धो यवृद्य विव्यं यजासि	४
यत् त्वा होतारमनजन् मियेधे निषादयन्तो यजथाय देवाः ।	
स त्वं नो अग्नेऽवितेह बोध्य—धि श्रवांसि धेहि नस्तनूषु	५ [१९] (१८२)

(२०)

५ गायत्री कौशिकः । अग्निः, १, ५ विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

अग्निमुपसंमन्विनां दधिक्रां व्युष्टिषु हवते वद्विरुक्थैः ।	
सुज्योतिषो नः शृण्वन्तु देवाः सजोपसो अध्वरं वावशानाः	१
अग्ने त्री ते वाजिना त्री पृथस्था तिस्रस्ते जिह्वा क्रतजात पूर्वीः ।	
तिस्र उ ते तन्यो देववाता—स्ताभिर्नः पाहि गिरो अप्रयुच्छन्	२
अग्ने भूरीणि तव जातवेदो देव स्वधावोऽभृतस्य नाम ।	
याश्च माया मायिनां विश्वमिन्व त्वे पूर्वीः संवृधुः पृष्टवन्धो	३
अग्निर्नेता भगं हव क्षितीनां दैवीनां देव क्रतुपा क्रतावा ।	
स वृत्रहा सनयो विश्ववेदाः पर्पद् विश्वार्ति दुरिता गुणन्तम्	४
वृधिक्रामग्निमुपसं च देवीं बृहस्पतिं सवितारं च देवम् ।	
अश्विना मित्रावरुणा भगं च वसून् रुद्रां आकित्या इह हुवे	५ [२०] (१८७)

(२१)

५ गायत्री कौशिकः । अग्निः । १ त्रिष्टुप्, २-३ अनुष्टुप्, ४ विराड् रूपा, ५ सतोबृहती ।

इमं नो यज्ञमृतेषु धेही—मा हव्या जातवेदो जुपस्व ।	
स्तोकानामग्रे मेदसो घृतस्य होतः प्राशान प्रथमो निषद्य	१
घृतवन्तः पावक ते स्तोकाः श्रोतन्ति मेदसः ।	
स्वधर्मन् देववीतये श्रेष्ठ नो धेहि वार्यम्	२ (१८९)

- तुभ्यं स्तोका घृतश्चुतो ऽग्ने विप्राय सन्त्य ।
 ऋषिः श्रेष्ठः समिध्यसे यज्ञस्य प्राविता भव ३
- तुभ्यं श्रोतन्त्यध्रिगो शचीवः स्तोकासौ अग्ने मेदसो घृतस्य ।
 कविशस्तो बृहता भानुनागा हव्या जुषस्व मेधिर ४
- ओजिष्ठं ते मध्यतो मेव उद्धृतं प्र ते वयं ददामहे ।
 श्रोतन्ति ते वसो स्तोका अधि त्वचि प्रति तान् देवशो विहि ५ [२१] (१९९)
- (२२)

५ गार्गी कौशिकः । अग्निः ४ पुरीष्या अग्नयः । त्रिष्टुप्, ४ अनुष्टुप् ।

- अयं सो अग्निर्यस्मिन् त्सोममिन्द्रः सुतं वृधे जठरं वावशानः ।
 सहस्रिणं वाज्रमत्यं न सति सप्तवान् त्सन् त्स्तूपसे जातवेदः १
- अग्ने यत् ते विवि वर्चः पृथिव्यां यदोपधीध्वस्वा यजत्र ।
 येनान्तरिक्षमुर्वीततन्त्र त्वेषः स भानुरणवो नृचक्षाः २
- अग्ने विवो अर्णमच्छा जिगास्यच्छा देवा ऊचिषे धिष्ण्या ये ।
 या रोचने परस्तात् सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः ३
- पुरीष्यासो अग्रयः प्रावणेभिः सजोपसः ।
 जुपन्ता यज्ञमदुहो ऽनमीवा इषो महीः ४
- इळांमग्ने पुरुदंसं सनि गोः शंश्वत्तमं हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ५ [२२] (१९७)
- (२३)

५ देवश्रया देवयातश्च भारती । अग्निः । त्रिष्टुप्, ३ सतोमृहती ।

- निर्मथितः सुधित आ सधस्ये युवा कविरध्वरस्य प्रणेता ।
 जूर्यत्स्यग्निरजरो वनेष्वत्रा वधे अमृतं जातवेदाः १
- अमन्धिष्टां भारता रेवदग्निं देवश्रवा देववातः सुदक्षम् ।
 अग्ने वि पश्य बृहतामि रायेषां नो नेता भवतादनु द्यून् २
- वश क्षिपः पूर्य सीमजीजनन् त्सुजातं मातृषु प्रियम् ।
 अग्निं स्तुहि देववातं देवश्रवो यो जनानामसद वशी ३ (२००)

नि त्वा दधे वर आ पृथिव्या इळायास्पदे सुदिनत्वे अह्नाम् ।

हृषद्वत्यां मानुष आपयायां सरस्वत्यां रेवदग्ने दिदीहि

४

इळामग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।

स्यान्नः सनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे

५ [२३] (२०२)

(२४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री; १ अनुष्टुप् ।

अग्ने सहस्व पृतना अभिमातीरपांस्य । दृष्टरस्तरन्नरांती—र्वचो धा यज्ञवाहसे ?

अग्रं इळा समिध्यसे वीतिहोत्रो अमर्त्यः । जुषस्व सू नो अध्वरम्

२

अग्ने द्युन्नेन जागृवे सहसः सूनवाहुत । एदं वहिः संवो मम

३

अग्ने विश्वेभिरग्निभिर्वैवेभिर्महया गिरः । यज्ञेषु य उ चायवः

४

अग्ने दा द्राशुषे रयि वीरवन्तं परीणसम् । शिशीहि नः सूनुमतः

५ [२४]

(२०७)

(२५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः; ४ अग्नीन्द्रो । विराट् ।

अग्ने दिवः सूनुरसि प्रचेता—स्तना पृथिव्या उत विश्ववेदाः ।

ऋधग्देवाँ इह यजा चिकित्वः

१

अग्निः संनोति वीर्याणि विद्वान् त्सनोति वाजसमृताय भूषन् ।

स नो देवाँ एह वहा पुरुक्षो

२

अग्निर्द्यावापृथिवी विश्वजन्त्ये आ भाति देवी अमृते अमूरः ।

क्षयन् वाजः पुरुश्चन्द्रो नमोभिः

३

अस्र हन्द्रश्च द्राशुषो दुरोणे सुतावतो यज्ञमिहोषं यातम् ।

अमर्धन्ता सोमपेयाय देवा

४

अग्ने अपां समिध्यसे दुरोणे नित्यः सूनो सहसो जातवेदः ।

सधस्थानि मह्यमान ऊती

५ [२५] (२१२)

(२६)

१ गायिनो विश्वामित्रः । ७ आत्मा । १-३ वैश्वानरोऽग्निः, ४-६ मरुतः, ७-८ आत्मा (अग्निर्वा),
९ विश्वामित्रोपाध्यायः । १-६ जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरं मनसाग्निं निचाय्या हविष्मन्तो अनुपत्यं स्वर्विदम् । सुदानुं क्वेवं रथिरं वसूयवो गीर्भी रणवं कुशिकासो हवामहे	१
तं शुभ्रमग्निमवसे हवामहे वैश्वानरं मातरिश्वानमुदध्यम् । बृहस्पतिं मनुषो क्वेवतातये विभ्रं श्रोतारमार्तिथिं रघुप्यदम्	२
अश्वो न कन्द्वञ्जनिभिः समिध्यते वैश्वानरः कुशिकेभिर्युगेयुगे । स नो अग्निः सुवीर्यं स्वरव्यं दधातु रत्नममृतेषु जागृविः	३
प्र यन्तु वाजास्तविपीभिरग्रयः शुभे संमिदलाः पृषतीरयुक्षत । बृहदुक्षो मरुतो विश्ववेदसः प्र वेपयन्ति पर्वतो अदाभ्याः	४
अग्निश्रियो मरुतो विश्वकृष्टय आ त्वेषमुग्रमव ईमहे वयम् । ते स्वानिनो रुद्रिया वृषनिर्णिजः सिंहा न हेपकतवः सुदानवः	५ [२६]
वातंवातं गुणंगणं सुशस्तिभि रग्रेभाम मरुतामोज ईमहे । पृषदश्वासो अनवभ्रराधसो गन्तारो यज्ञं विदथेषु धीराः	६
अग्रिरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन् । अकञ्चिधातु रजसो विमानो ऽजस्रो घर्मो हविरस्मि नाम	७
त्रिभिः पवित्रैरपुषोन्द्र्यैर्क हृदा मतिं ज्योतिरनु प्रजानन् । वर्षिष्ठं रत्नमकृत स्वधाभि रादिद् द्यावापृथिवी पर्यपश्यत्	८
अतधाऽमुत्समक्षीयमाणं विपश्चितं पितरं वक्तवानाम् । मेळिं मदन्तं पित्रोरुपस्थे तं रोदसी पिपृतं सत्यवाचम्	९ [२७] (२११)

(२७)

१५ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः, १ ऋतवो वा । गायत्री ।

प्र वो वाजा अभिद्यवो हविष्मन्तो घृताच्या । क्वाञ्जिगाति सुम्नयुः	१
ईळे अग्निं विपश्चितं गिरा यज्ञस्य साधनम् । श्रुटीवानं धितवानम्	२
अग्रे ऽकेम ते वयं यमं वृषस्य वाजिनः । अति द्वेषांसि तरेम	३
समिध्यमानो अध्वरेऽग्निः पावक ईड्यः । शोचिष्केऽस्तमीयहे	४ (२२५)

पृथुपाजा अमर्त्यो घृतनिर्णिक स्वाहुतः । अग्रियज्ञस्य हव्यवाद्	५ [२८]
तं सबाधो यतसुच इत्था धिया यज्ञवन्तः । आ चंकुराग्रिमूतये	६
होता कुचो अमर्त्यः पुरस्तादिति मायया । विदथानि प्रचोदयन्	७
बाजी वाजेषु धीयते ऽध्वरेषु प्र णीयते । विप्रो यज्ञस्य साधनः	८
धिया चक्रे वरेण्यो भूतानां गर्भमा दधे । दक्षस्य पितरं तना	९
नि त्वा दधे वरेण्यं दक्षस्येळा सहस्कृत । अग्रे सुव्रीतिमुशिर्जम्	१० [२९]
अग्रिं यन्तुरमपुत्रं मृतस्य योगे वनुषः । विप्रा वाजैः समिन्धते	११
ऊर्जे नपातमध्वरे दीक्षिवांसमुप द्यवि । अग्रिमीळे कविकृतम्	१२
ईळिन्यो नमस्य स्तिरस्तमौसि दर्शतः । समग्रिर्धियते वृषा	१३
वृषो अग्रिः समिध्यते ऽध्वो न देववाहनः । तं हविर्मन्त ईळते	१४
वृषणं त्वा वयं वृषन् वृषणः समिधीमहि । अग्रे दीद्यतं ब्रूहत्	१५ [३०] (२३६)

(२८)

६ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । १-२, ६ गायत्री, ३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अग्रे जुषस्व नो हविः पुरोळाशं जातवेदः । प्रातःसावे धियावसो	१
पुरोळा अग्रे पचतस्तुभ्यं वा या परिष्कृतः । तं जुषस्व यविष्ठ्य	२
अग्रे वीहि पुरोळाशमाहुतं तिरोअह्नयम् । सहसः सूनुरस्यध्वरे हितः	३
मार्ध्यदिने सर्वने जातवेदः पुरोळाशमिह कंचे जुषस्व ।	
अग्रे यहस्य तव भागधेयं न प्र मिनन्ति विदथेषु धीराः	४
अग्रे तृतीये सर्वने हि कानिषः पुरोळाशं सहसः सूनुवाहुतम् ।	
अथा कुवेष्वाध्वरं विपन्यया धा रत्नवन्तममृतेषु जागृविम्	५
अग्रे वृष्टान आहुतिं पुरोळाशं जातवेदः । जुषस्व तिरोअह्नयम्	६ [३१] (२४२)

(२९)

१६ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः, ५ ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप्;

१, ४, १०, १२ अनुष्टुप्; ६, ११, १४, १५ जगती ।

अस्तीदमधिमन्थनमस्ति प्रजननं कृतम् ।

एतां विशपत्नीमा भराग्रिं मन्थाम पूर्वथा १

अरण्योर्निहितो जातवेदा गर्भं इव सुधितो गर्भिणीषु ।

द्विषेधिव ईड्यो जागृवद्भिर्हविर्मन्त्रिर्मनुष्योभिराग्निः २ (२४४)

ॐ

उत्तानायामव' भरा चिकित्वान् तस्यः प्रवीता वृषणं जजान ।	
अरुषस्तूपो रुशदस्य पाज इळायास्पुत्रो वयुनेऽजनिह	३
इळायास्त्वा पुदे वयं नामा पृथिव्या अर्घि ।	
जातवेदो नि धीम-ह्यग्ने हव्याय वोळ्हवि	४
मन्यता नरः कविमर्द्रयन्तं प्रचेतसममृतं सुप्रतीकम् ।	
यजस्यं केतुं प्रथमं पुरस्ता-वृग्निं नरो जनयता सुशोवम्	५ [३२]
यद्वी मन्यन्ति बाहुभिर्वि रोचते ऽश्वो न वाज्यरुषो वनेष्वा ।	
चित्रो न यामन्नश्विनोरनिवृतः परि वृणक्त्यश्मन्नस्तृणा दहनं	६
जातो अग्नी रोचते चेकितानो वाजी विप्रः कविशस्तः सुदानुः ।	
यं देवास ईळ्यं विश्वविदं हव्यवाहमर्द्धधुरध्वरेषु	७
सीदं होतः स्व उं लोके चिकित्वान् त्सादया यजं सुकृतस्य योनीं ।	
देवावीर्द्वान् हविषा यजा-स्यग्ने बृहद यजमाने वयो धाः	८
कृणोत धूमं वृषणं सखायो ऽस्रेधन्त इतन् वाजमच्छ ।	
अयमग्निः पृतनापाद् सुवीरो येन देवासो असहन्त दस्यून्	९
अयं ते योनिर्कृत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।	
तं जानन्नग्र आ सीदा-था नो वर्धया गिरः	१० [३३]
तनूनपादुच्यते गर्भं आसुरो नराशंसो भवति यद् विजायते ।	
मातरिश्वा यदमिमीत मातरि वातस्य सर्गो अभवत् सरीमणि	११
सुनिर्मथा निर्माधितः सुनिधा निर्हितः कविः ।	
अग्ने स्वध्वरा कृणु देवान् देवयते यज	१२
अजीजनन्नमृतं मर्त्यांसो ऽस्त्रेमाणं तरणिं वीळुजम्भम् ।	
दश स्वसारो अयुवः समीचीः पुमांसं जातमग्निं सं रंभन्ते	१३
प्र सप्तहोता सनकादरोचत मातुरुपस्थे यदशोचदूर्धनि ।	
न नि मिषति सुरणो विवेदिवि यदसुरस्य जठरादजायत	१४
अमित्रायुधो मरुतामिव प्रयाः प्रथमजा ब्रह्मणो विश्वमिद् विन्दुः ।	
द्युम्रवद् ब्रह्म कुशिकास एरिर् एकण्को दमे अग्निं सर्माधिरे	१५
यदुद्य त्वां प्रयत्ति यजे अस्मिन् होतश्चिकित्वोऽवृणीमहीह ।	
ध्रुवमया ध्रुवमुताशमिठाः प्रजानन् विद्वां उप याहि सोमम्	१६ [३४] (१५८)

[द्वितीयोऽध्यायः॥२॥ व० १-२६]

(३०)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३०-३८]

२२ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इच्छन्ति त्वा सोम्यासुः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयांसि ।
 तितिक्षन्ते अभिशस्तिं जनानां—मिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रकेतः १
 न ते दूरे परमा चिद् रजां स्या तु प्र याहि हरिषो हरिभ्याम् ।
 स्थिराय वृष्णे सर्वना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्नौ २
 इन्द्रः सुशिपो मघवा तरुत्रो महावातस्तुविकूर्मिकर्षावान् ।
 यदुग्रो धा वाधितो मर्त्येषु कः॑ त्या ते वृषभ वीर्याणि ३
 त्वं हि प्मा च्यावयन्नच्युता न्येको वृत्रा चरसि जिघ्रमानः ।
 तव ग्रावापृथिवी पर्वतासो ऽनु मताय निमितेव तस्थुः ४
 उताभये पुरुहूत श्रवोभि रेको हृळ्हमवदो वृत्रहा सन् ।
 इमे चिदिन्द्र रोदसी अपारे यत् संगृभ्णा मघवन् काशिरित् ते ५ [१]

प्र सू त इन्द्र प्रवता हरिभ्यां प्र ते वज्रः प्रमृणन्तु शत्रून् ।
 जहि प्रतीचो अनूचः पराचो विश्वं सत्यं कृणुहि विष्टमस्तु ६
 यस्मै धायुरदधा मर्त्यायां भक्तं चिद् भजते गेह्यं॑ सः ।
 भद्रा त इन्द्र सुमतिर्घृताचीं सहस्रदाना पुरुहूत रातिः ७
 सहदानं पुरुहूत क्षियन्त महस्तमिन्द्र सं पिणक् कुणारुम् ।
 अभि वृत्रं वर्धमानं पियारु मृपादमिन्द्र तवसा जघन्थ ८
 नि सांसनामिषिरामिन्द्र भूमिं महीमपारां सदनं ससत्थ ।
 अस्तंभ्नाद् द्यां वृषभो अन्तरिक्षं मर्षन्त्वापस्त्वयेह प्रसूताः ९
 अलातृणो वल इन्द्र व्रजो गोः पुरा हन्तोभयमानो व्यार ।
 सुगान् पथो अकृणोन्निरजे गाः प्रावन् वाणीः पुरुहूतं धमन्तीः १० [२]

एको द्वे वसुमती रसमीची इन्द्र आ पप्रौ पृथिवीमुत द्याम् ।
 उतान्तरिक्षादुभि नः समीक इषो रथीः सयुजः शूर वाजान् ११
 दिशः सूर्यो न मिनाति प्रविष्टा विवेदिवे हर्यश्वप्रसूताः ।
 सं यदानलध्वन् आदिदश्वं विमोचनं कृणुते तत् त्वस्य १२
 विदृक्षन्त उपसो यामन्नको विवस्वत्या महिं चित्रमनीकम् ।
 विश्वे जानन्ति महिना यदागा दिन्द्रस्य कर्म सृकृता पुरुणि १३ (२७१)

- महि ज्योतिर्निर्हितं वक्षणा—स्वामा पुक्कं चरति बिभ्रती गौः ।
विश्वं स्वाद्य संभृतमुस्त्रियायां यत् सीमिन्द्रो अर्द्धाद् भोजनाय १४
इन्द्र दृष्टं यामकोशा अभूवन् यज्ञाय शिक्ष गृणते सखिभ्यः ।
दुर्मायवो दुरेवा मन्यासौ निषङ्गिणो रिपवो हन्वांसः १५ [३]
सं घोषः शृण्वेऽवमैरुमित्रैर्—जही न्येष्वशनिं तर्पिष्ठाम् ।
वृश्चेमधस्ताद् वि रुंजा सहस्व जहि रक्षो मघवन् रुन्धर्यस्व १६
उद् बृह रक्षः सहमूलमिन्द्र वृश्चा मध्यं प्रत्यग्रं शृणीहि ।
आ कीवतः सल्लूकं चकथ बल्लद्विषे तपुषि हेतिमस्य १७
स्वस्तये वाजिमिश्र प्रणेतः सं यन्महीरिष आसत्सि पूर्वीः ।
रायो वन्तारो बृहतः स्यामा—ऽस्मे अस्तु भग इन्द्र प्रजावान् १८
आ नो भर भगमिन्द्र द्युमन्तं नि ते देष्णस्य धीमहि प्ररेके ।
ऊर्व इव पप्रथे कामो अस्मे तमा पृण वसुपते वसूनाम् १९
इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च ।
स्वर्यवो मतिभिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय वाहः कुशिकासो अक्रन् २०
आ नो गोत्रा ददहि गोपते गाः समस्मभ्यं सनयो यन्तु वाजाः ।
द्विवक्षा असि वृषभ सत्यशुष्मो ऽस्मभ्यं सु मघवन् बोधि गोदाः २१
शुनं हुवेम मघवानिमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वार्जसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमृतये समस्तु भ्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् २२ [४] (२८०)
(३१)
२२ कुशिक ऐषीरथिः, गाथिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।
शासद् वह्निर्दुहितुर्नप्यं गाद् विद्वौ ऋतस्य दीधितिं सप्यन् ।
पिता यत्र दुहितुः सेकमृश्नन् तसं श्राम्येन मनसा दधुन्वे १
न जामये तान्वां रिक्थमरिक् चकारु गमै सनितुर्निधानम् ।
यदी मातरो जनयन्त वह्नि—मन्यः कर्ता सुकृतोरन्य क्रन्धन् २
अग्रिर्जे जुहा रेजमानो महस्पुत्रो अरुणस्य प्रयक्षे ।
महान् गर्भो मह्या जातमेपां मही प्रवृद्धर्यश्वस्य युज्ञेः ३ (२८१)

अभि जैत्रीरसचन्त स्पृधानं महि ज्योतिस्तमसो निर्गजानन् ।
 तं जानतीः प्रत्युदायन्नुपासः पतिर्गवामभवदेक इन्द्रः ४
 वीळी सतीरभि धीरा अतुन्दन् प्राचाहिन्वन् मनसा सुप्त विप्राः ।
 विश्वामविन्दन् पृथ्यामृतस्य प्रजानन्नित्ता नमसा विवेश ५ [५]

विवद यदी सरमा रुग्णमद्वे महि पार्थः पूर्य सध्वंक्कः ।
 अग्रं नयत् सुपद्यक्षराणां मच्छा रवं प्रथमा जानती गात्र ६
 अगच्छद्दु विप्रतमः सखीय न्नसृदयत् सुकृते गर्भमाद्रिः ।
 ससान मर्यो युवभिर्मखस्य न्नथाभवदङ्गिराः सद्यो अर्चन् ७
 सतःसतः प्रतिमानं पुरोभू विश्वा वेवु जनिमा हन्ति शुष्णम् ।
 प्र णो विवः पवृवीर्गवुरर्वन् त्सखा सखीरमुश्चान्निरवद्यात् ८
 नि गव्यता मनसा सेदुरैकैः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुम् ।
 इदं चिन्तु सर्वनं भूर्येषां येन मासां असिपासमृतेन ९
 संपश्यमाना अमदञ्जमि स्वं पर्यः प्रत्नस्य रेतसो दुधानाः ।
 वि रोदसी अतपद् घोषं एषां जाते निःशामदधुर्गोषु वीरान् १० [६]

स जातेभिर्वृत्रहा सेदु हव्यै रुदुस्रिया अमृजदिन्द्रो अर्कः ।
 उरुच्यस्मै घृतवद् भरन्ती मधु स्वाद्यं दुदुहे जेन्या गौः ११
 पित्रे चिन्तुः सदनं सख्यस्मै महि त्विपीमत सुकृतो वि हि ख्यन् ।
 विष्कभ्रन्तः स्कभ्रन्तिना जनित्री आसीना ऊर्ध्वं रभसं वि भिन्वन् १२
 मही यदि धिपणां शिशथे धात् सद्योवृधं विश्वं रोदस्योः ।
 गितो यस्मिन्ननवद्याः संभ्रीची विश्वा इन्द्राय तविपीरनुत्ताः १३
 मद्या ते सख्यं वरिम शक्तीरा वृत्रघ्ने नियुतो यन्ति पूर्वाः ।
 महि स्तोत्रमव आगन्म सुरे रस्माकं सु मंघवन् बोधि गोपाः १४
 महि क्षेत्रं पुरु इचन्द्रं विविद्धा नादित् सखिभ्यश्चरथं समैरत ।
 इन्द्रो नृभिर्जनद दीधानः साकं सूर्यमुपसं गातुमग्निम् १५ [७]

अपश्विद्वेष विश्वो नृ दमूनाः प्र सधीचीरमृजद विश्वश्चन्द्राः ।
 मध्वः पुनानाः कविभिः पवित्रै र्युभिर्हिन्वन्त्यक्तुभिर्धनुत्रीः १६
 अनु कृष्णे वसुधिती जिहाते उभे सूर्यस्य मंहना यजत्रे ।
 परि यत् ते महिमार्त्तं वुजध्वै सखाय इन्द्र काम्या क्रजिप्याः १७ (२९७)

पार्तिर्मव वृत्रहन् त्सूनृतानां गिरां विश्वायुर्वृषभो वयोधाः ।	
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभिर्महान् महीभिरुतिभिः सख्यन्	१८
तमङ्गिरस्वन्नमसा सपर्यन् नय्यं कृणोमि सन्यसे पुराजाम् ।	
ब्रह्मो वि याहि बहुला अर्देवीः स्वश्व नो मघवन् त्सातये धाः	१९
मिहः पावकाः प्रतता अभूवन् त्वस्ति नः पिपृहि पारमांसाम् ।	
इन्द्र त्वं रथिरः पाहि नो रिपो मक्ष्मंश्च कृणुहि गोजितो नः	२०
अर्देदिष्ट वृत्रहा गोपतिर्गा अन्तः कृष्णां अरुपैर्धामभिर्गात ।	
प सूनृतां विश्वामान क्रतेन दुरश्च विश्वा अवृणोदप स्वाः	२१
शूनं हुवेम मघवान्मिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसाती ।	
शृण्वन्तमुग्रमतये समत्सु व्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	२२ [८] (३०२)

(३२)

१७ गाधिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र सोमं सोमपते पिबेम माध्यंदिनं सर्वनं चारु यत् ते ।	
प्रपृथ्या शिप्रे मघवन्नृजीपिन् विमुच्या हरीं इह मादयस्व	१
गवांशिरं मन्थिनामिन्द्र शुक्रं पिबा सोमं ररिमा ते मदाय ।	
ब्रह्मकृता मारुतेना गुणेन सजोषा रुद्रेस्तृपदा वृषस्व	२
ये ते शुष्मं ये तविषीमवर्धन्नर्चन्त इन्द्र मरुतस्तु ओजः ।	
माध्यंदिने सर्वने वज्रहस्त पिबा रुद्रेभिः सगणः सुशिप	३
त इन्वस्य मधुमद विविप्र इन्द्रस्य शर्धो मरुतो य आसन् ।	
येभिर्वृत्रस्येपितो विवेदां समणो मन्यमानस्य मम	४
मनुष्वदिन्द्र सर्वनं जुषाणः पिबा सोमं शश्वते वीर्याय ।	
स आ ववृत्स्व हर्यश्व यज्ञैः सख्ययुभिर्पो अणीं सिसर्षि	५ [९]
त्वमपो यन्द्र वृत्रं जघन्वाँ अर्त्याँ हव प्रासृजः सतवाजी ।	
शयानमिन्द्र चरता वधेन वविवांसं परि देवीरदेवम्	६
यजाम इन्नमसा वृद्धमिन्द्र ब्रह्मन्तमुष्वमजरं युवानम् ।	
यस्य प्रिये ममतर्यज्ञिर्यस्य न रोदसी महिमानं ममाते	७ (३०९)

इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि व्रतानि देवा न मिनन्ति विश्वे । वाधार यः पृथिवीं धामुतेमां जजान सूर्यमुपसं सुदंसाः	८
अद्रोघ सत्यं तव तन्महित्वं सद्यो यज्जातो अपिबो ह सोमम् । न द्याव इन्द्र तवसस्तु ओजो नाहा न मासाः शरदो वरन्त	९
त्वं सद्यो अपिबो जात इन्द्र मदाय सोमं परमे व्योमन् । यद्ध द्यावापृथिवी आविवेशी रथाभवः पूर्यः कारुधायः	१० [१०]
अहन्नहिं परिशयानमणं ओजायमानं तुविजातु तव्यान् । न ते महित्वमनु भूदध द्यौ र्यदुन्यया स्फिग्याः क्षामवस्थाः	११
यज्ञो हि तं इन्द्र वर्धनो भू कुत प्रियः सुतसोमो मिषेधः । यज्ञेन यज्ञमव यज्ञियः सन् यज्ञस्ते वज्रमहिहत्य आवत्	१२
यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अवा गैर्न सुन्नाय नव्यसे ववृत्याम् । यः स्तोमेभिर्वावृधे पूर्येभि र्यो मध्यमेभि रूत नूतनेभिः	१३
विवेष यन्मा धिपणा जजान स्तवै पुरा पार्यादिन्द्रमहः । अंहसो यत्र पीपरद् यथा नो नावेव यान्तमुभये हवन्ते	१४
आपूर्णा अस्य कुलशः स्वाहा सेक्तव कोशं सिसिचे पिबध्वै । समु प्रिया आर्चवृत्रन् मदाय प्रदक्षिणिवृभि सोमांस इन्द्रम्	१५
न त्वा गमीरः पुरुहूत सिन्धु नर्द्रियः परि यन्तो वरन्त । इत्था सखिभ्य इषितो यत्रिन्द्राः ऽऽहृळ्हं चिदरुजो गव्यमूर्वम्	१६
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नूतनं वाजसातो । शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु ग्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	१७ [११] (३१९)

(३३)

११ गाथिनो विश्वामित्रः; ४, ६, ८, १० नद्यः ऋषिकाः । नद्यः; ४, ८, १० विश्वामित्रः;
६, ७ इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

प्र पर्वतानामुशती उपस्था दध्वे इव विषिते हासमाने । गावेष शुभे मात्रा रिहाणे विपाद्रुतुद्री पर्यसा जवेते	१
इन्द्रैषिते प्रसवं भिक्षमाणे अच्छा समुद्रं रथ्येव याथः । समाराणे ऊर्मिभिः पिन्वमाने अन्या वामन्यामप्येति शुभे	२ (३११)

- अच्छा सिन्धुं मातृतमामयासं विपाशमुर्वी सुभगामगन्म ।
वत्समिव मातरां संरिहाणे समानं योनिमनु संचरन्ती ३
एना वयं पर्यसा पिन्वमाना अनु योनिं देवकृतं चरन्तीः ।
न वतंवे प्रसवः सर्गतक्तः किंयुर्विप्रो नद्यो जोहवीति ४
रमध्वं मे वचसे सोम्याय कृतावरीरुपं मुहूर्तमेवैः ।
प्र सिन्धुमच्छा बृहती मनीषा ऽवस्युरह्ने कुशिकस्य सूनुः ५ [१२]
इन्द्रो अस्मां अरवद् वज्रबाहु रपाहन् वृत्रं परिधिं नदीनाम् ।
देवोऽनयत् सविता सुपाणि स्तस्य वयं प्रसवे याम उर्वीः ६
प्रवाच्यं शश्वधा वीर्यं त दिन्द्रस्य कर्म यदहिं विवृश्चत् ।
वि वज्रेण परिषदौ जघाना ऽऽयन्नापोऽयनमिच्छमानाः ७
एतद् वचो जरितर्मापि मृषा आ यत् ते घोषानुत्तरा युगानि ।
उक्थेषु कारो प्रति नो जुषस्व मा नो नि कः पुरुषत्रा नमस्ते ८
ओ पु स्वसारः कारवे शृणोत ययौ वो दूरादनसा रथेन ।
नि पू नमध्वं भवता सुपारा अधोअक्षाः सिन्धवः स्रोत्याभिः ९
आ ते कारो शृणवामा वचांसि ययाथ दूरादनसा रथेन ।
नि ते नसे पीप्यानेव योषा मर्यायेव कन्या शश्वचै ते १० [१३]
यदुङ्क्त त्वा भरताः संतरेयु गव्यन् ग्राम इषित इन्द्रजुतः ।
अर्षादहं प्रसवः सर्गतक्त आ वो वृणे सुमतिं यज्ञियानाम् ११
अतरिषु भरता गव्यवः सममक्त विप्रः सुमतिं नदीनाम् ।
प्र पिन्वध्वमिषयन्तीः सुराधा आ वक्षणाः पूणध्वं यात शीमम् १२
उद् व ऊमिः शम्या हन्वापो योक्त्राणि मुञ्चत ।
मादुष्कृतौ ध्येनसा ऽघ्न्यो शूनमारताम् १३ [१४] (३३२)

(३४)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- इन्द्रः पूर्भिर्दातिरुद् दासमर्कं विदद् वंसुर्दयमानो वि शत्रून् ।
ब्रह्मजुतस्तन्या वावृधानो भूरिदात्र आपृणद् रोदसी उमे १
मखस्य ते तविषस्य प्र जूति मिर्यामि वाचममृताय भूपन् ।
इन्द्रं क्षितीनामसि मानुषीणां विशां देवीनामुत पूर्वयावा २ (३३४)

- इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः । प्र मायिनाममिनाद् वर्णणीतिः ।
 अहन् व्यंसमुशधग्वनें प्लाविर्धेना अकृणोद् गम्याणाम् ३
 इन्द्रः स्वर्णं जनयन्नहानि जिगायोशिग्मिः पृतना अभिटिः ।
 प्रारोचयन्मनवे केतुमह्ना मर्विन्वृज्योतिर्वृहते रणाय ४
 इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ विवेश नृवद् दधानो नयां पुरूणि ।
 अचेतयद् धियं इमा जरित्रे प्रेमं वर्णमतिरच्छुक्रमांसाम् ५ [१५]
 महो महानि पनयन्त्यस्येन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरूणि ।
 वृजनेन वृजिनान् त्स पिपेष मायाभिर्दस्यूरभिभूत्योजाः ६
 युधेन्द्रो मृह्ना वरिवश्चकार कुवेभ्यः सत्पतिश्चर्षणिप्राः ।
 विश्वस्तः सदेने अस्य तानि विप्रा उक्थेभिः कुवयो गृणन्ति ७
 सत्रासाहं वरेण्यं सहोदां संसवांसं स्वरपश्च कुवीः ।
 ससान यः पृथिवीं द्यामुतेमा मिन्द्रं मदन्त्यनु धीरणासः ८
 ससानात्यौ उत सूर्यं ससानेन्द्रः ससान पुरुभोजसं गाम् ।
 हिरण्यर्यमुत भोगं ससान हत्वी दुस्यून् प्रार्य वर्णमावत् ९
 इन्द्र ओषधीरसनोदहानि वनस्पतीरसनोदन्तरिक्षम् ।
 विभेदं वलं नुमुदे विवाचो ऽथाभवद् दमितामिक्तूनाम् १०
 शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातो ।
 शृण्वन्तंमुग्रभूतये समत्सु द्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ११ [१६] (३४३)

(३५)

११ गाथिनो विद्वामित्रः । इन्द्रः । विष्टुप् ।

- तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमाना याहि वायुनं नियुतो नो अच्छ ।
 पित्रास्यन्धो अभिसृष्टो अस्मे इन्द्र स्वाहा ररिमा ते मदाय १
 उपाजिरा पुरुहूताय सप्ती हरी रथस्य धूर्वा युनजिम ।
 इवद् यथा संभृतं विश्वतश्चि दुषेभं यज्ञमा वहात् इन्द्रम् २
 उपो नयस्व वृषणा तपुष्यो तेमव त्वं वृषभ स्वधावः ।
 यसेतामश्वा वि मुचेह शोणा विवेदिवे सहशीरद्वि धानाः ३
 बर्हणा ते ब्रह्मयुजा युनजिम हरी सखाया सधमाद आबू ।
 स्थिरं रथं सुखमिन्द्राघितिष्ठन् प्रजानन् विद्वौ उप याहि सोमम् ४ (३४७)

मा ते हरी वृषणा वीतपृष्ठा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये । अत्यायाहि शश्वतो वयं ते ऽरं सुतेभिः कृणवाम सोमैः	५ [१७]
तवायं सोमस्त्वमेह्यर्वाङ् शश्वत्तमं सुमना अस्य पाहि । अस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्या दधिष्वेमं जठर इन्दुमिन्द्र	६
स्तीर्णं ते बर्हिः सुत इन्द्र सोमः कृता धाना अत्तवे ते हरिभ्याम् । तदोकसे पुरुशार्काय वृष्णे मरुत्वते तुभ्यं राता हवीषि	७
इमं नरः पर्वतास्तुभ्यमापः समिन्द्र गोभिर्मधुमन्तमक्रन् । तस्यागत्या सुमना ऋष्व पाहि प्रजानन् विद्वान् पथ्याडे अनु स्वाः	८
याँ आमंजो मरुतं इन्द्र सोमे ये त्वामवर्धन्नमवन् गणस्ते । तेभिरेतं सजोषा वावशानोडे ऽग्नेः पिब जिह्वया सोममिन्द्र	९
इन्द्र पिब स्वधया चित सुतस्या—ऽग्नेर्वा पाहि जिह्वया यजत्र । अध्वर्योर्वा प्रयतं शक्र हस्ता द्योतुर्वा यज्ञं हविषो जुषस्व	१०
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ । शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु द्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	११ [१८] (३५४)

(३६)

११ गाथिनो विश्वामित्रः, १० घोर आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इमामू पु प्रभृतिं सातये धाः शश्वच्छश्वदूतिभिर्यादमानः । सुतेसुते वावृधे वर्धनेमि—र्यः कर्मभिर्महद्भिः सुभृतो भूत	१
इन्द्राय सोमाः प्रदिवो विद्वाना ऋभुर्येभिर्वृषपवर्वा विहायाः । प्रयम्यमानान् प्रति पू गृभ्रायेन्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्णः	२
पिषा वर्धस्व तव घा सुतास इन्द्र सोमासः प्रथमा उतेमे । यथार्पिबः पूर्व्याँ इन्द्र सोमाँ एवा पाहि पन्योँ अद्या नवीयान्	३
महाँ अमत्रो वृजने विरप्यु१—ग्रं शवः पत्यते धूष्णवोजः । नाहं विव्याच पृथिवी चनेनं यत् सोमासो हर्यश्वममन्दन्	४
महाँ उग्रो वावृधे वीर्याय समाचके वृषभः काव्येन । इन्द्रो भगो वाजदा अस्य गावः प्र जायन्ते दक्षिणा अस्य पूर्वीः	५ [१९] (३५९)

प्र यत् सिन्धवः प्रसवं यथायन्त्रापः समुद्रं रथ्येव जग्मुः । अतश्चिदिन्द्रः सदर्शो वरीयान् यदीं सोमः पूणातिं दुग्धो अंशुः	६
समुद्रेण सिन्धवो यादमाना इन्द्राय सोमं सुपुतं भरन्तः । अंशुं दुहन्ति हस्तिनो भरित्रैर्मध्वः पुनन्ति धारया पवित्रैः	७
हृदा इव कुक्षयः सोमधानाः समीं विव्याचु सर्वना पुरूणि । अन्ना यदिन्द्रः प्रथमा व्याश वृत्रं जघ्रन्वाँ अवृणीत सोमम्	८
आ तू भर माकिरेतत् परि ठाद् विद्वा हि त्वा वसुपतिं वसूनाम् । इन्द्र यत् ते माहिं न दत्रमस्त्यस्मभ्यं तद्धर्यश्व प्र यन्धि	९
अस्मे प्र यन्धि मघवन्नृजीषिन्निन्द्र रायो विश्ववारस्य भूरैः । अस्मे शतं शरदो जीवसे धा अस्मे वीराञ्छश्वत इन्द्र शिपिन्	१०
शुनं हुवेम मघवानिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वार्जसातो । शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	११ [२०] (३६५)

(३७)

११ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री, ११ अनुष्टुप् ।

वार्त्रहत्याय शर्वसे पृतनापाह्याय च । इन्द्र त्वा वर्तयामसि	१
अर्वाचीनं सु ते मन उत चक्षुः शतक्रतो । इन्द्रं कृण्वन्तु वाघतः	२
नामानि ते शतक्रतो विश्वाभिर्गीर्भिरीमहे । इन्द्राभिमातिपाह्ये	३
पुरुदुतस्य धर्माभिः शतेन महयामसि । इन्द्रस्य चर्यणीधृतः	४
इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुदुतमुपं ब्रुवे । भरेषु वार्जसातये	५ [२१]
वार्जेषु सासहिर्भव त्वामीमहे शतक्रतो । इन्द्रं वृत्राय हन्तवे	६
द्युक्षेपुं पृतनान्ये पृतसुतपुं शर्वः सु च । इन्द्र साक्ष्याभिमातिषु	७
शुम्भिनर्मं न ऊतये द्युम्निनं पाहि जागृविम् । इन्द्र सोमं शतक्रतो	८
इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु । इन्द्र तानि त आ वृणे	९
अग्निरिन्द्र शर्वो बृहद् द्युम्नं दधिष्व दुष्टरम् । उत ते शुष्मं तिरामसि	१०

अर्वावतो न आ गृह्यथो शक्र परावतः ।

उ लोको यस्तं अत्रिष्व इन्वेह तत् आ गंहि

११ [२२] (३७६)

(३८)

१० प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा, तावुभावपि वा गाथिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अभि तष्टेव दीधया मनीषा मत्यो न वाजी सुधुरो जिहानः ।
 अभि मियाणि मर्मशत पराणि कुवीरिच्छामि संहर्षे सुमेधाः १
 इनोत पृच्छ जनिमा कवीनां मनोधृतः सुकृतस्तक्षत धाम् ।
 इमा उ ते प्रणयोऽवर्धमाना मनोवाता अधु नु धर्माणि गमन् २
 नि प्रीमिदन्न गुह्या दधाना उत क्षत्राय रोदसी समञ्जन् ।
 सं मात्राभिर्ममिरे येमुरुर्वी अन्तर्मही समृते धार्यसे धुः ३
 अतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूष-जिह्वयो वसानश्चरति स्वरोचिः ।
 महत् तद् वृष्णो असुरस्य नामाऽऽ विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ ४
 असूत पूर्वी वृषभो ज्याया निमा अस्य शुरुधः सन्ति पूर्वीः ।
 दिवो नपाता विदथस्य धीमिः क्षत्रं राजाना प्रदिवो दधाथे ५ [२३]

त्रीणि राजाना विदथे पुरुणि परि विश्वानि भूषधः सदांसि ।
 अपश्यमन्न मनसा जगन्वान् व्रते गन्धर्वो अपि वायुकेशान् ६
 तदिन्द्रस्य वृषभस्य धेनो-रा नामभिर्ममिरे सकम्पं गोः ।
 अन्यदन्त्यदसुर्यं वसाना नि मायिनो ममिरे रूपमस्मिन् ७
 तदिन्द्रस्य सवितुर्नकिर्मे हिरण्ययीममतिं यामशिश्रित् ।
 आ सुदुती रोदसी विश्वमिन्वे अपीव योषा जनिमानि ववे ८
 युवं प्रत्नस्य साधथो महो यद् देवी स्वस्तिः परि णः स्यातम् ।
 गोपार्जिह्वस्य तस्थुषो विरूपा विश्वे पश्यन्ति मायिनः कृतानि ९
 शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र-मस्मिन् भरे नूतमं वाजसातौ ।
 शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् १० [२४] (३८६)

(३९)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३९-५३]

१. गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं मतिर्द्वद् आ वच्यमाना ऽच्छा पतिं स्तोमं तष्टा जिगाति ।
 या जागृविर्विदथे शस्यमाने-न्दु यत् ते जायते विद्धि तस्य १ (३८७)

द्विवश्चिदा पूर्णया जायमाना वि जागृविर्विदथे ग्रस्यमाना ।	
भद्रा वस्त्राण्यर्जुना वसना सेयमस्मे संनजा पित्र्या धीः	२
यमा चिदत्र यमसुरसूत जिह्वाया अग्रं पतदा ह्यस्थान् ।	
वपुषि जाता मिथुना संचेते तमोहना तपुषो बुध्न एता	३
नकिरेषां निन्विता मर्त्येषु ये अस्माकं पितरो गोषु योधाः ।	
इन्द्र एषां हंहिता माहिनावा नुद् गोत्राणि समृजे दुंसर्नावान्	४
सखा ह यत्र सखिभिर्नवगै रमित्र्या सत्वभिर्गा अनुगमन् ।	
सत्यं तदिन्द्रो वृशभिर्दशगैः सूर्यं विवेदु तमसि क्षियन्तम्	५ [२५]
इन्द्रो मधु संभृतमुस्त्रियायां पद्वद विवेदु शफवृन्ने गोः ।	
गुहां हितं गुह्यं गूळहमप्सु हस्ते दधे दक्षिणे दक्षिणावान्	६
ज्योतिर्वृणीत तमसो विजान शूरे स्याम दुरितावृभीकं ।	
इमा गिरः सोमपाः सोमवृद्ध जुषस्वेन्द्र पुरुतमस्य क्रूरोः	७
ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनु प्या दूरे स्याम दुरितस्य भूरः ।	
भूरि चिद्धि तुजतो मर्त्यस्य सुपारासो वसवो बर्हणावत्	८
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र सस्मिन् भरे नृतमं वाजसातो ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	९ [२६] (३९५)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३१ ॥]

(४०)

१ ऋथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रं त्वा वृषभं वयं सुते सोमं हवामहे । स पाहि मध्वो अन्धसः	१
इन्द्रं क्रतुविदं सुतं सोमं हर्य पुरुदुत । पिवा वृषस्व तातृपिम्	२
इन्द्र प्र णो धितावानं यज्ञं विश्वेभिर्दुवेभिः । तिर स्तवान विशपते	३
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव प्र यन्ति सत्पते । क्षयं चन्द्रास इन्द्रवः	४
वृधिष्वा जठरं सुतं सोममिन्द्र वरेण्यम् । तव द्युक्षास इन्द्रवः	५ [१]
गिर्विणः पाहि नः सुतं मधोर्धाराभिरज्यसे । इन्द्र त्वादातुमिदं यशः	६
अभि द्युन्नानि वनिन इन्द्रं सचन्ते अक्षिता । पीत्वी सोमस्य वावृधे	७
अर्वावतो न आ गांहे परावतश्च वृत्रहन् । इमा जुषस्व नो गिरः	८
यवन्तरा परावत मर्वावतं च हूयसे । इन्द्रेह तत् आ गहि	९ [२] (४०४)

(४१)

१ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र मद्यं गधुवानः सोमपीतये ।	हरिभ्यां याह्यद्रिवः	१
सुतो होता न ऋत्विर्यं स्तिस्तिरे बर्हिःरानुषक् ।	अयुञ्जन् प्रातरदयः	२
इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः क्रियन्त आ बर्हिः सीद ।	वीहि शूर पुरोळाशम्	३
रान्धि सर्वनेषु ण एषु स्तोमेषु वृत्रहन् ।	उक्थेर्विन्द्र गिर्वणः	४
मतर्यः सोमपामुरं रिहन्ति शर्वसस्पतिम् ।	इन्द्रं वृत्सं न मातरः	५ [३]
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे ।	न स्तोतारं निदे करः	६
वयमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो जरामहे ।	उत त्वमस्मयुर्वसो	७
मारे अस्मद् वि मुमुचो हरिमियावाङ् याहि ।	इन्द्र स्वधावो मत्स्वेह	८
अर्वाञ्च त्वा सुखे रथे वहतामिन्द्र केशिना ।	घृतस्नू बर्हिरासदे	९ [४] (४१३)

(४२)

१ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

उप नः सुतमा गंहि सोममिन्द्र गवाशिरम् ।	हरिभ्यां यस्ते अस्मयुः	१
तमिन्द्र मकुमा गंहि बर्हिःठां ग्रावभिः सुतम् ।	कुविश्वस्य तृष्णवः	२
इन्द्रमित्था गिरो ममाच्छागुरिषिता इतः ।	आवृते सोमपीतये	३
इन्द्रं सोमस्य पीतये स्तोमैरिह हवामहे ।	उक्थेभिः कुविद्रागमत्	४
इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् दधिष्व शतक्रतो ।	जठरं वाजिनीवसो	५ [५]
विद्वा हि त्वा धनंजयं वाजेषु दधूषं कवे ।	अधा ते सुस्रमीमहे	६
इममिन्द्र गवाशिरं यवाशिरं च नः पिब ।	आगत्या वृषभिः सुतम्	७
तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्थेऽ सोमं चोदामि पीतये ।	एष रारन्तु ते हृदि	८
त्वां सुतस्य पीतये प्रलमिन्द्र हवामहे ।	कुशिकासो अवस्पवः	९ [६] (४२२)

(४३)

८ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ याह्यवाङ्मुप वन्दुरेष्टा स्तवेदनु प्रदिवः सोमपेयम् ।		
मिया सखाया वि मुचोर्प बर्हिःस्वामिमे हव्यवाहो हवन्ते	१	(४२३)

आ याहि पूर्विरातिं चर्षणीरौ अर्य आशिष उरप नो हरिभ्याम् ।	
इमा हि त्वा मृतयः स्तोमंतहा इन्द्र हवन्ते सख्यं जुषाणाः	२
आ नो यज्ञं नमोवृधं सजोषा इन्द्र देव हरिभिर्याहि तूर्यम् ।	
अहं हि त्वा मतिमिर्जोहवीमि घृतप्रयाः सधमावे मधूनाम्	३
आ च त्वामेता वृषणा वहांतो हरी सखाया सुधुरा स्वङ्गा ।	
धानावदिन्द्रः सर्वनं जुषाणः सखा सख्युः शृणवद् वन्दनानि	४
कुविन्मा गोपां कस्मे जनस्य कुविद् राजानं मघवच्चजीषिन् ।	
कुविन्म ऋषिं पपिवांसं सुतस्य कुविन्मे वस्वो अमृतस्य शिक्षाः	५
आ त्वा ब्रूहन्तो हरयो युजाना अर्वाग्निन्द्र सधमादो वहन्तु ।	
प्र ये द्विता विव ऋअन्त्याताः सुसंमृष्टासो वृषभस्य मूराः	६
इन्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्णा आ यं ते इयेन उंशते जभारं ।	
यस्य मदे च्यावयसि प्र कृष्टी र्यस्य मदे अप गोत्रा ववर्थं	७
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसाती ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु ग्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	८ [७] (४३०)

(४४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

अयं ते अस्तु हर्यतः सोम आ हरिभिः सुतः ।	
जुषाण इन्द्र हरिभिर्न आ गृह्या तित्ठ हरितं रथम्	१
हर्यन्नपसमर्चयः सूर्यं हर्यन्नरोचयः ।	
विद्वांश्चिकित्वान् हर्यश्व वर्धस इन्द्र विश्वा अभि श्रियः	२
द्यामिन्द्रो हरिधायसं पृथिवीं हरिवर्षसम् ।	
अधारयद्धरितोभूरि भोजनं ययोरन्तर्हरिश्चरत	३
जज्ञानो हरितो वृषा विश्वमा भाति रोचनम् ।	
हर्यश्वो हरितं धत्त आयुधमा वज्रं बाह्वोर्हरिम्	४
इन्द्रो हर्यन्तमर्जुनं वज्रं शुक्रैर्भीवृतम् ।	
अपावृणोद्धरिभिरद्विभिः सुत मुद् गा हरिभिराजत	५ [८] (४३५)

(४५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

- आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्—याहि मयूररोमभिः ।
 मा त्वा के चिन्नि यमन्विं न पाशिनो ऽति धन्वेव तौ इहि १
 बृत्रवादो वलरुजः पुरां कर्मो अपामजः ।
 स्थाता रथस्य हयोरभिस्वर् इन्द्रो हृच्छा चिदरुजः २
 गम्भीरां उदुधीरिव क्रतुं पुण्यसि गा इव ।
 प्र सुगोपा यवसं धेनवो यथा हृदं कुल्या इवाशत ३
 आ नस्तुजं रयिं भरांशं न प्रतिजानते ।
 वृक्षं एकं फलमङ्गीव धूनुहीन्द्र संपारणं वसु ४
 स्वयुरिन्द्र स्वराळंसि स्मद्विष्टिः स्वयंशस्तरः ।
 स वावृधान ओजसा पुरुदुत भवां नः सुश्रवस्तमः ५ [९] (४४०)

(४६)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- युध्मस्य ते वृषभस्य स्वराज उग्रस्य यूनः स्थविरस्य घृष्वेः ।
 अर्जूर्यतो वज्रिणो वीर्याङ्गीन्द्र श्रुतस्य महतो महानि १
 महौ असि महिष वृष्णयेमि धनस्पृदुग्र सहमानो अन्यान् ।
 एको विश्वस्य भुवनस्य राजा स योधया च क्षयया च जनान् २
 प्र मात्राभी रिरिचे रोचमानः प्र कुवेर्मिर्विश्वतो अप्रतीतः ।
 प्र मज्जनां विव इन्द्रः पृथिव्याः प्रोरोमहो अन्तरिक्षाहजीपी ३
 उरुं गम्भीरं जनुषाभ्युग्रं विश्वव्यचंसमवतं मतीनाम् ।
 इन्द्रं सोमांसः प्रदिर्वि सुतासः समुद्रं न स्रवत आ विशन्ति ४
 यं सोममिन्द्र पृथिवीद्यावा गम्भं न माता विभूतस्त्वाया ।
 तं ते हिन्वन्ति तमुं ते मृजन्त्यध्वर्यवो वृषभ पातवा उ । ५ [१०] (४४५)

(४७)

५ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- मरुत्वौ इन्द्र वृषभो रणाय पिबा सोममनुष्वधं मदाय ।
 आ सिञ्चस्व जठरे मध्व ऊर्मिं त्वं राजासि प्रदिवः सुतानाम् १
- सजोषा इन्द्र सर्गणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् ।
 जहि शत्रूँरप मृधो नुस्वाऽथामयं कृणुहि विश्वतो नः २
- उत ऋतुभिर्ऋतुपाः पाहि सोम मिन्द्र देवेभिः सखिभिः सुतं नः ।
 यौ आम्रजो मरुतो ये त्वा इन्वहन् वृत्रमदधुस्तुभ्यमोजः ३
- ये त्वाहिहत्ये मघवन्नवर्धन् ये शम्भुरे हरिवो ये गविंष्टौ ।
 ये त्वा नूनमनुमदन्ति विभ्राः पिबेन्द्र सोमं सर्गणो मरुद्भिः ४
- मरुत्वन्तं वृषभं वावृधान मकवारिं विव्यं शासमिन्द्रम् ।
 विश्वासाहमवसे नूतनायो ग्रं संहोदामिह तं हुवेम ५ [११] (४५०)

(४८)

५ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- सद्यो ह जातो वृषभः कनीनः प्रभर्तुमावदन्धसः सुतस्य ।
 साधोः पिब प्रतिकामं यथा ते रसाशिरः प्रथमं सोम्यस्य १
- यज्जायथास्तदहिरस्य कामेऽशोः प्रीयूषमपिबो गिरिष्ठाम् ।
 तं ते माता परि योषा जनित्री सहः पितुर्दम आसिञ्चदग्ने २
- उपस्थाय मातरमन्नमैष्ट त्रिममपश्यवृभि सोममूर्धः ।
 प्रयावयन्नचरद् गृत्सो अन्यान महानि चक्रे पुरुधप्रतीकः ३
- उग्रस्तुराषाळभिभूत्योजा यथावशं तन्वं चक्र एषः ।
 त्वष्टारमिन्द्रो जनुषाभिभूयाऽऽमुष्या सोममपिबच्चमूर्ध ४
- शुनं हुवेम मघवानिमिन्द्र मस्मिन् भरे नूतमं वाजसातौ ।
 शुण्वन्तमुग्रभूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ५ [१२] (४५५)

(४९)

५ गाथिनो विद्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शंसा महामिन्द्रं यस्मिन् विश्वा आ कृष्टयः सोमपाः काममव्यन् ।	
यं सुकृतुं धिषणे विभवतष्टं घनं वृत्राणां जनयन्त वेवाः	१
यं नु नक्तिः प्रतनासु स्वराजं द्विता तरति नृतमं हरिष्ठाम् ।	
इतमः सत्वभिर्यो ह शूषैः पृथुजया अमिनावायुर्दस्योः	२
सहावा प्रुत्सु तरणिर्नावा व्यानशी रोदसी मेहनावान् ।	
भगो न करे हव्यो मतीनां पितेव चारुः सुहवो वयोधाः	३
धर्ता विवो रजसस्पृष्ट ऊर्ध्वो रथो न वायुर्वसुभिर्नियुत्वान् ।	
क्षपां वस्ता जनिता सूर्यस्य विभक्ता भागं धिषणेव वाजम्	४
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
गृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं घनानाम्	५ [१३] (४६०)

(५०)

५ गाथिनो विद्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रः स्वाहा पिबतु यस्य सोमं आगत्या तुभ्रो वृषभो मरुत्वान् ।	
ओरुव्यचाः पृणतामेभिरश्वैरास्य हविस्तन्वाः काममृध्याः	१
आ ते सपर्यु जवसे युनजिम् यपोरनुं प्रदिक् श्रुष्टिमावः ।	
इह त्वां धेयुर्हरयः सुशिप्र पिबा त्वस्य सुर्पुतस्य चारोः	२
गोभिर्मिमिक्षुं दधिरे सुपारमिन्द्रं ज्यैष्ठ्याय धारसे गृणानाः ।	
मन्दानः सोमं पपिवौ ऋजीविन् त्समस्मभ्यं पुरुधा गा इषण्य	३
इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा प्रप्रथश्च ।	
स्वयवो मतिभिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय वाहः कुशिकासो अक्रन्	४
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
गृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं घनानाम्	५ [१४] (४६५)

(५१)

१२ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-३ जगती, १०-१२ गायत्री ।

चर्षणीधृतं मघवानमुक्थ्य ।—मिन्द्रं गिरो बृहतीरभ्यनूषत ।
 वावुधानं पुरुहूतं सुवृक्तिमि—रमत्यं जरमाणं विवेदिवे १
 शतक्रतुमर्णवं शाकिनं नरं गिरो म इन्द्रमुप यन्ति विश्वतः ।
 वाजसनिं पूर्मिवं तूणीमपुनरं धामसाचमभिपाचं स्वविदम् २
 आकुरे वसोर्जिता पनस्यते ऽनेहसः स्तुभ इन्द्रो दुवस्यति ।
 विवस्वतः सदन आ हि पिप्रिये सत्रासाहमभिमातिहर्नं स्तुहि ३
 नृणामु त्वा नृतमं गीर्मरुक्थे—रमि प्र वीरमर्चता सुबाधः ।
 सं सहसे पुरुमायो जिहीते नमो अस्य प्रदिव एक ईशे ४
 पूर्वोरस्य निष्पिधो मर्त्येषु पुरु वसूनि पृथिवी बिभर्ति ।
 इन्द्राय द्याव ओषधीरुतापो रयिं रक्षन्ति जीरयो वनानि ५ [१५]

तुभ्यं ब्रह्माणि गिर इन्द्र तुभ्यं सत्रा दधिरे हरिवो जुषस्व ।
 बोध्याऽपिरवसो नृतनस्य सखे वसो जरितुभ्यो वयो धाः ६
 इन्द्रं मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबः सुतस्य ।
 तव प्रणीती तव शूर शर्मन्ना विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः ७
 स वावशान इह पाहि सोमं मरुद्भिरिन्द्र सखिभिः सुतं नः ।
 जातं यत् त्वा परि देवा अभूषन् महे भरीय पुरुहूत विश्वे ८
 अप्तुर्यै मरुत आपिरेयो ऽमन्दुन्निष्ठमनु दार्तिवाराः ।
 तेभिः साकं पिबतु वृत्रखादः सुतं सोमं व्राशुषः स्वे सुधस्थे ९
 इदं ह्यन्वोर्जसा सुतं राधानां पते । पिब त्वस्य गिर्विणः १०
 यस्ते अनु स्वधामसत् सुते नि यच्छ तन्वम् । स त्वा ममनु सोम्यम् ११
 प्र ते अश्रोतु कुक्षयोः प्रेन्द्र ब्रह्मणा शिरः । प्र ब्राह्म शूर राधसे १२ [१६] (४७७)

(५२)

८ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-४ गायत्री, ६ जगती ।

धानावन्तं करम्भिणं—मपूपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्रं प्रातर्जुषस्व नः १
 पुरोळाशं पचत्यं जुषस्वेन्द्रा गुरस्व च । तुभ्यं हव्यानि सिष्यते २ (४७९)

पुरोळाशं च नो घसो ज्ञोषयासे गिरंश्च नः । वधूयुरिव योषणाम् ३
पुरोळाशं सनश्नुत प्रातःसावे जुषस्व नः । इन्द्र क्रतुर्हि ते बृहन् ४
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य धानाः पुरोळाशमिन्द्र कृष्वेह चारुम् ।
प्र यत् स्तोता जैरिता तूष्यर्थी वृषायमाण उप गीर्भिरीष्टे ५ [१७]

तृतीयं धानाः सर्वने पुरुष्टुत पुरोळाशमार्हुतं मामहस्व नः ।
क्रमुमन्तं वाजवन्तं त्वा कवे प्रयस्वन्त उप शिक्षेम धीतिभिः ६
पूषणवते ते चक्रमा करम्भं हरिवते हर्यश्वाय धानाः ।
अपूपमन्द्रि सर्गणो मरुद्भिः सोमं पिव वृत्रहा शूर विद्वान् ७
प्रति धाना भरत तूष्यमस्मै पुरोळाशं क्षीरतमाय नृणाम् ।
द्विवेदिवे सदृशीरिन्द्र तुभ्यं वर्धन्तु त्वा सोमपेयाय धृणो ८ [१८] (४८५)

(५३)

२४ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः १ इन्द्रापर्यवतौ; १५, १६ वाक्, (सप्तर्षी); १७-२० रथाङ्गानि;
२१-२४ अभिशापः । विष्टुप्; १०, १६ जगती; १३ गायत्री;
१२, २०, २२ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

इन्द्रापर्यवता बृहता रथेन वामीरिष आ वहंतं सुवीराः ।
वीतं हव्यान्पध्वरेषु देवा वर्धेथां गीर्भिरिळ्या मदन्ता १
तिष्ठा सु कं मघवन् मा परा गाः सोमस्य नु त्वा सुपुतस्य यक्षि ।
पितुर्न पुत्रः सिचुमा रभे त इन्द्र स्वादिष्ठया गिरा शंचीवः २
शंसावाध्वर्यो प्रति मे गृणीहीन्द्राय वाहः कृणवाव जुष्टम् ।
एवं बर्हिर्यजमानस्य सीदाऽथा च भूदुक्थमिन्द्राय शस्तम् ३
जायेदस्तं मघवन् त्सेदु योनिस्तदित् त्वा युक्ता हरयो वहन्तु ।
यदा कदा च सुनवांसो सोममग्निर्वा दृतो धन्वात्यच्छे ४
परा याहि मघयन्ना च याहीन्द्रं भ्रातरुमयत्रा ते अर्थम् ।
यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो रासभस्य ५ [१९]

अपाः सोममस्तमिन्द्र प्र याहि कल्याणीजाया सुरणं गृहे ते ।
यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो दक्षिणावत् ६

(४९१)

इमे भोजा अङ्गिरसो विरूपा विवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।
 विश्वामित्राय ददतो मघानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः ७
 रूपंरूपं मघवा बोभवीति मायाः कृण्वानस्तन्वं परि स्वाम् ।
 त्रिर्यद विवः परि मुहूर्तमागात स्वैर्मन्त्रैरनुतुपा कृतावा ८
 महौ ऋषिर्द्विजा देवजूतो ऽस्तभ्नात् सिन्धुमर्णवं नृचक्षाः ।
 विश्वामित्रो यदवहत सुदास मर्षियायत कुशिकेमिरिन्द्रः ९
 हंसा इव कृणुध श्लोकमद्रिभिर्मदन्तो गीर्भिरध्वरे सुते सचा ।
 वेवेभिर्विप्रा ऋपयो नृचक्षसो वि पिबध्वं कुशिकाः सोम्यं यधु १० [२०]

उप प्रेत कुशिकारचेतयध्वमश्वं राये प्र मुश्र्वता सुदासः ।
 राजा वृत्रं जह्नुन्त प्रागपागुवृ गथा यजाते वर आ पृथिव्याः ११
 य इमे रोदसी उमे अहमिन्द्रमतुष्टवम् ।
 विश्वामित्रस्य रक्षति ब्रह्मेदं भारतं जनम् १२
 विश्वामित्रा अरासत् ब्रह्मेन्द्राय वृज्जिणे । कर्दिन्नः सुरार्धसः १३
 किं तं कृण्वन्ति कीकटेषु गावो नाशिरं दुह्रे न तपन्ति धर्मम् ।
 आ नो भर प्रमंगन्दस्य वेदो नैचाशाखं मघवन् रन्धया नः १४
 ससर्परिरमति वार्धमाना बृहन्भिमाय जमदग्निदत्ता ।
 आ सूर्यस्य दुहिता ततान श्रवो देवेष्वमृतमजुर्यम् १५ [२१]

ससर्परिरभरत् तूर्यमेभ्यो ऽधि श्रवः पात्राजन्यासु कृष्टिषु ।
 सा पक्ष्या इ नव्यमायुर्दधाना यां मे पलस्तिजमवुग्रयो वृदुः १६
 स्थिरो गावो भवतां वीळुरक्षो मेपा वि वर्हि मा युगं वि शारि ।
 इन्द्रः पातल्ये ददतां शरीतो ररिष्टनेमे अभि नः सचस्व १७
 बलं धेहि तनूषु नो बलमिन्द्रानल्लुप्तु नः ।
 बलं तोकाय तनयाय जीवसे त्वं हि बलदा असि १८
 अभि व्ययस्व सविरस्य सारमोजो धेहि स्पन्वने शिंशपायाम् ।
 अक्षं वीळो वीळित वीळयस्व मा यामावृत्समादवं जीहिपो नः १९
 अयमस्मान् वनस्पतिर्मा च हा मा च रीरिषत् ।
 स्वस्त्या गृहेभ्य आवसा आ विमोचनान् २० [२२] (५०५)

इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो अद्य याच्छ्रेष्ठाभिर्मयवञ्छूर जित्व । यो नो द्वेष्ट्यर्धः सस्पदीष्ट यमुं द्विष्मस्तमुं प्राणो जहातु	२१
परशुं चिद् वि तपति शिम्बलं चिद् वि वृश्चति । उखा चिदिन्द्र येपन्ती प्रयस्ता केनमस्यति	२२
न सार्यकस्य चिकिते जनासो लोधं नयन्ति पशु मन्यमानाः । नावाजिनं वाजिनां हासयन्ति न गर्वुभं पुरो अश्वाङ्गयन्ति	२३
इम इन्द्र भरतस्य पुत्रा अपपित्वं चिकितुर्न प्रपित्वम् । हित्वन्त्यश्चभरणं न नित्यं ज्यावाजं परि णयन्त्याजौ	२४ [२३] (५०९)

(५४)

[पञ्चमोऽनुयाकः ॥५॥ सू० ५४-६२]

२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । ऋग्वेदः ।

इमं महे विवृथायां शूषं शश्वत् कृत्व ईड्याय प्र जभुः । शूणोतु नो दम्येमिरनीकेः शूणोत्वग्निर्विष्यैरजस्रः	१
महिं महे विवे अर्चा पृथिव्यै कामो म इच्छश्चरति प्रजानन् । ययोर्हं स्तोमे विदथेषु देवाः संपर्यवो मादयन्ते सचायोः	२
युवोक्तं रोदसी सत्यमस्तु महे पु णः सुविताय प्र भूतम् । इदं विवे नमो अग्ने पृथिव्यै संपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम्	३
उतो हि वां पूर्या आविविद्र क्रतावरी रोदसी सत्यवाचः । नरश्चिद् वां समिधे शूरसातो ववन्किरे पृथिवि वेविदानाः	४
को अन्धा वेदु क इह प्र वोचद् देवाँ अच्छा पृथ्यादु का समेति । वहंश्च एषामवमा सदांसि परेषु या गुह्येषु व्रतेषु	५ [२४]
कविर्नुचक्षा अभि पीमचष्ट क्रतस्य योना विवृते मदन्ती । नाना चक्राते सवदं यथा वेः समानेन क्रतुना संविक्राने	६
समान्या विपुते दुरेअन्ते ध्रुवे पदे तस्थतुर्जागरुके । उत स्वसारा युवती भवन्ती आदु ब्रुवाते मिथुनानि नाम	७
विश्वेवृते जनिमा सं विवित्तो महो देवान् विभ्रंती न व्यथेते । एजद् ध्रुवं पत्यते विश्वमेकं चरन् पतत्रि विपुणं वि जातम्	८ (५१७)

सनां पुराणमध्यैभ्यारान्महः पितुर्जनिर्जामि तन्नः ।
 वेवासो यत्र पनितार एवैरुरो पाथि व्युति तस्थुरन्तः ९
 इमं स्तोमं रोदसी प्र ब्रवी म्युक्कुराः शृणवन्नभिजिह्वाः ।
 मित्रः सद्भाजो वरुणो युवान आब्रित्यासः कुवर्यः पप्रथानाः १० [२५]

हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्व क्षिरा विवो विव्ये पत्यमानः ।
 वेवेषु च सवितः श्लोकमग्ने रावृस्मभ्यमा सुव सर्वतातिम् ११
 सुकृत सुपाणिः स्वर्वां कृतावा वेवस्वष्टावसे तानि नो धात ।
 पुष्यवन्तं क्रभवो मादयध्व मूर्ध्वग्रावाणो अध्वरमतट १२
 विद्युद्व्या मरुतं क्रष्टिमन्तो विवो मर्यां कृतजाता अयासः ।
 सरस्वती शृणवन् यज्ञियासो धाता रथिं सहवीरं गुरासः १३
 विष्णुं स्तोमासः पुरुवृस्ममर्का मगस्येव कारिणो यामनि ग्मन् ।
 उरुक्रमः ककुहो यस्य पूर्वी न मर्धन्ति युवतयो जर्नित्रीः १४
 इन्द्रो विश्वैर्वीर्यैः पत्यमान उमे आ पप्रौ रोदसी महित्वा ।
 प्ररुवरो वृत्रहा धृष्णुषेणः संगृभ्या न आ मरा भूरि पश्वः १५ [२६]

नासत्या मे पितरा बन्धुपृच्छा सजात्यमश्विनोश्चारा नाम ।
 युवं हि स्थो रथिवौ नो रथीणां वानं रक्षेथे अकैवेरवृद्धा १६
 महत् तद् वः कवयश्चारा नाम यस्त्र वेवा भवथ विश्व इन्द्रे ।
 सखं क्रभुमिः पुरुहूत प्रियेमि रिमां धियं सातये तक्षता नः १७
 अर्यमा णो अर्धितिर्यज्ञियासो उदग्धानि वरुणस्य व्रतानि ।
 युपोत नो अनपत्यानि गन्तोः प्रजावान् नः पशुमां अस्तु गातुः १८
 वेवानां दूतः पुरुध प्रसूतो जनागान् नो वोचतु सर्वताता ।
 शृणोतु नः पृथिवी द्यौरुतापः सूर्यो नक्षत्रैरुर्वरान्तरिक्षम् १९
 शृणवन्तु नो वृषेणः पर्वतासो ध्रुवक्षेमास इळ्या मर्दन्तः ।
 आवित्यैर्नो अर्धितिः शृणोतु यच्छन्तु नो मरुतः शर्म भद्रम् २०
 सदा सुगः पितुमां अस्तु पन्था मध्वा देवा ओषधीः सं पिपुक्त ।
 भगो मे अग्ने सख्ये न मृध्या उद् रायो अंश्यां सदनं पुरुक्षोः २१
 स्वदस्व हव्या समिपो दिदी ह्यस्मद्यक् सं मिमीहि भवांसि ।
 विश्वो अग्ने पृत्सु ताज्येपि शन्न नहा विश्वा सुमना दीदिही नः २२ [२७] (५३१)

(५५)

११ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

- उचसा । पूर्वा अध यद् व्युपु मंहद् वि जज्ञे अक्षरं पदे गोः । १
- मृता देवानामुप नु प्रमूषन् मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् २
- सो पू णो अत्र जुहुन्त देवा मा पूर्वे अग्ने पितरः पशुजाः । ३
- पुराण्योः सक्नोः केतुरन्त मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ४
- वि मे पुरुत्रा पंतयन्ति कामाः शस्यच्छां वीद्ये पूर्व्याणि । ५
- समिन्द्रे अग्रावृतमिद् वदेम मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ६
- समानो राजा विभृतः पुरुत्रा शयें शयासु प्रयुतो वनानु । ७
- अन्या वत्सं भरति क्षेति माता मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ८
- आक्षित् पूर्वास्वर्परा अनूकृत् सद्यो जातासु तरुणीष्वन्तः । ९
- अन्तर्दतीः सुवते अप्रवीता मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ५ [२८]
- शयुः परस्तादध नु द्विमाता उबन्धनश्चरति वत्स एकः । ६
- मित्रस्य ता वरुणस्य मृतानि मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ७
- द्विमाता होता विदधेपु सध्ना लन्वग्रं चरति क्षेति बुधः । ८
- प्र रण्यानि रण्यवाचो भरन्ते मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ९
- शूरस्येव युध्यतो अन्तमस्यं प्रतीचीनं दहशे विश्वमायत् । १०
- अन्तमंतिश्चरति निष्पिधं गो मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ११
- नि देवेति पलितो वृत आ स्वन्तमहांश्चरति रोचनेन । १२
- वर्षे विभ्रवृभि नो वि चंष्टे मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् १३
- विष्णुर्गोपाः परमं पाति पाथः प्रिया धामान्यमृता वधानः । १४
- अग्निद्या विश्वा भुवनानि वेद मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् १० [२९]
- नानां चक्राते यभ्याश्च वर्षेपि तयोरन्यद् रोचते कृष्णमन्यत् । १५
- श्यावीं च यदरुषी च स्वसारौ मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् १६
- माता च यत्रं दुहिता च धेनू संबद्धं धापयंते समीची । १७
- ऋतस्य त सदसीले अन्त मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् १८
- अन्यस्यां वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि वधे धेनुरुधः । १९
- ऋतस्य सा पर्यसापिन्वतेला मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् १६ (५४४)

पथा वस्ते पुरुषा वपुः पृथ्वी तस्थौ त्र्यविं रेरिहाणा ।	
ऋतस्य सद्य वि चरामि विद्वान् महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१४
पथे हव निहिते वृस्मे अन्तस्तयोरन्यद् गृह्यमाविरन्यत् ।	
सधीचीना पृथ्याइ सा विषूची महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१५ [३०]
आ धेनवो धुनयन्तामशिंश्वीः सवर्कुधाः शशया अप्रदुग्धाः ।	
नव्यानव्या युवतयो भवन्ती महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१६
यवून्यासु वृषभो रोरवीति सो अन्यस्मिन् यूथे नि दधाति रेतः ।	
स हि क्षपावान् त्स मगुः स राजा महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१७
वीरस्य नु स्वश्व्यं जनासुः प्र नु वोचाम विवुरस्य देवाः ।	
षोळ्हा युक्ताः पञ्चपञ्चा वहन्ति महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१८
देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः पुपोष प्रजाः पुरुधा जजान ।	
इमा च विश्वा भुव्नान्यस्य महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१९
मही समैरुच्यम्वा समीची उभे ते अस्य वसुना न्यूटे ।	
शृण्वे वीरो विन्दमानो यस्तानि महद् देवानामसुरत्वमेकम्	२०
इमां च नः पृथिवी विश्वधाया उप क्षेति हितमित्रो न राजा ।	
पुरःसर्वः शर्मसद्वो न वीरा महद् देवानामसुरत्वमेकम्	२१
निष्विध्वरीस्त ओषधीरुतापो रयिं त इन्द्र पृथिवी विभर्ति ।	
सखायस्ते वामभाजः स्याम महद् देवानामसुरत्वमेकम्	२२ [३१] (५५३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ अ० १-२५]

(५६)

८ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

न ता मिनन्ति मायिनो न धीरां व्रता देवानां प्रथमा ध्रुवाणि ।	
न रोदसी अनुहां वेद्यामि न पर्वता निनभे तस्थिवांसः	१
षड् भारी एको अचरन् बिमर्त्युतं वर्षिष्ठमुप गाव आगुः ।	
तिस्रो महीरुपरास्तस्थुरत्या गुहा द्वे निहिते दशर्यका	२ (५५५)

त्रिपाजस्यो वृषभो विश्वरूप उत त्र्युधा पुरुध प्रजावान् ।	
त्र्यनीकः पत्यते माहिनावान् त्स रेतोधा वृषभः शश्वतीनाम्	३
अमीकं आसां पवुवीरवो ध्यावित्यानामहे चारु नाम ।	
आपश्चिदस्मा अरमन्त देवीः पृथग् ध्वजन्तीः परि धीमवृञ्जन्	४
त्री पृथस्था सिन्धवस्त्रिः कवीनामृत त्रिमाता विदथेषु सभ्राद् ।	
ऋतावरीयोर्षणास्तिष्ठो अप्याक्षिरा विवो विदथे पत्यमानाः	५
त्रिरा विवः सवितुर्वार्याणि विवेर्विद्व आ सुव त्रिर्नो अह्नः ।	
त्रिधातु राय आ सुवा वसूनि भगं त्रातर्धिपणे सातये धाः	६
त्रिरा विवः सविता सौषवीति राजाना मित्रावरुणा सुषाणी ।	
आपश्चिदस्य रोदसी चिबुर्वी रत्नं भिक्षन्त सवितुः सुवार्य	७
त्रिरुत्तमा दूणशा रोचनानि त्रयो राजन्त्यसुरस्य वीराः ।	
ऋतावान् इधिरा द्रुळभास्त्रिरा विवो विदथे सन्तु देवाः	८ [१] (५६१)

(५७)

६ गाथिनो विश्वामित्रः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र मे विविक्ताँ अविदन्मनीषां धेनुं चरन्तीं प्रयुतामगोपाम् ।	
सद्यश्चिद् या दुंदुहे भूरिं धासे रिन्दुस्तदग्निः पतितारो अस्याः	१
इन्द्रः सु पूषा वृषणा सुहस्ता विवो न प्रीताः शशयं दुंदुहे ।	
विश्वे यदस्या रणयन्त देवाः प्र वोऽन्नं वसवः सुस्रमश्याम्	२
या जामयो वृष्णा इच्छन्ति शक्तिं नम्रस्यन्तीर्जानते गर्भीयस्थिन् ।	
अच्छां पुत्रं धेनवो वावशाना ग्रहश्चरन्ति बिभ्रतं वपूषि	३
अच्छां विवस्मि रोदसी सुमेके ग्राव्णो युजानो अध्वरे मनीषा ।	
इमा उ ते मनवि भूरिवारा ऊर्ध्वा भवन्ति दर्शता यजत्राः	४
या ते जिह्वा मधुमती सुमेधा अग्ने देवेपूच्यत उरूची ।	
तयेह विश्वोँ अवसे यजत्रा ना सादय पाययां चा मधूनि	५
या ते अग्ने पर्यतस्येव धारा संश्रन्ती पीपयद् देव चित्रा ।	
तामस्मभ्यं प्रमतिं जातवेदो वसो रास्व सुमतिं विश्वजन्त्याम्	६ [२] (५६७)

(५८)

१ गाथिनो विश्वामित्रः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

धेनुः प्रबस्य काम्यं दुर्हाना ऽन्तः पुत्रश्वरति दक्षिणायाः ।
 आ द्यौतनिं वहति शुभ्रयाप्रो षसः स्तोमो अश्विनावजीगः १
 सुयुग्ं वहन्ति प्रति वामृतेनो ध्वा भवन्ति पितरेषु मेधाः ।
 जरथामस्मद् वि पुणेर्मेनीषा युवोरवश्चकृमा यातमर्वाक् २
 सुयुग्मिरश्वैः सुवृता रथेन दत्ताविमं गृणुतं श्लोकमद्रेः ।
 किमद्भवां प्रत्यवर्ति गमिष्ठा ऽऽहुर्विप्रासो अश्विना पुराजाः ३
 आ मन्येथामा गतं कच्चिदेवै र्षिष्वे जनासो अश्विना हवन्ते ।
 इमा हि वां गोत्रजीका मधूनि प्र मित्रासो न वृवुरुषो अग्ने ४
 तिरः पुरु चिदश्विना रजां स्याद्वपो वां मघवाना जनेषु ।
 एह यातं पथिभिर्देवयानै र्दत्ताविमै वां निधयो मधूनाम् ५ [३]

पुराणमोक्षः सख्यं शिवं वा युवोर्नरा द्रविणं जह्वाव्याम् ।
 पुनः कृष्णानाः सख्या शिवानि मध्वा मदेम सह नू संगानाः ६
 अश्विना वायुना युवं सुदक्षा नियुद्भिश्च सजोषसा युवाना ।
 नासत्या तिरो अह्वयं जुषाणा सोमं पिबतमसिधा सुदानू ७
 अश्विना परि वामिषः पुरुची रीयुर्गीर्भिर्यतमाना अवृध्राः ।
 रथो ह वामृतजा अद्रिजृतः परि द्यावापृथिवी याति सद्यः ८
 अश्विना मधुपुत्तमो युवाकुः सोमस्तं पातमा गतं दुरोणे ।
 रथो ह वां भूरि वर्षः करिक्वा सुतावतो निष्कृतमागमिष्ठः ९ [४] (५७६)

(५९)

१ गाथिनो विश्वामित्रः । मित्रः । त्रिष्टुप्, ६-१ गायत्री ।

मित्रो जनान् यातयति ब्रुवाणो मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्याम् ।
 मित्रः कृष्टीरनिमिषाभि चटे मित्राय हव्यं घृतवज्जुहोत १
 प्र स मित्र मर्तो अस्तु प्रयस्वान् यस्त आदित्य शिक्षति घृतेन ।
 न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनमहो अश्रोत्यन्तितो न वूरात् २ (५७८)

अनमीवास इळया मवन्तो मितज्ञो वरिमृत्ता पृथिव्याः ।
 आवित्यस्य व्रतमुपक्षिपन्तो वयं मित्रस्य सुमतौ स्याम ३
 अयं मित्रो नमस्यः सुशेवो राजा सुक्षत्रो अजनिट वेधाः ।
 तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्याऽपि मन्त्रे सौमनसे स्याम ४
 ग्रहो आवित्यो नमसोपसद्यो यातयज्जानो गृणते सुशेवः ।
 तस्मा एतत् पन्यतमाय जुष्टं ग्रहो मित्राय हविरा जुहोत ५ [५]

मित्रस्य चर्षणीधृतो ऽवो देवस्य सानसि । द्युक्षं चित्रश्रवस्तमम् ६
 अमि यो महिना दिवं मित्रो बभूव सप्रथाः । अमि श्रवोभिः पृथिवीम् ७
 मित्राय पञ्च येमिरे जना अभिर्दिशवसे । स देवान् विश्वान् बिमर्ति ८
 मित्रो देवेष्वायुषु जनाय वृक्तवर्हिषे । इप इटवता अकः ९ [६] (५८५)

(६०)

७ गायिनो विश्वामित्रः । ऋभवः, ५-७ इन्द्र ऋभवश्च । जगती ।

इहेह वो मनसा बन्धुतां नर उशिजो जग्मुरमि तानि वेदसा ।
 यामिर्मायाभिः प्रत्यूतिवर्षसुः सौधन्वना यज्ञियं भागमानश १
 यामिः शर्वाभिश्चमसाँ अपिशत यया धिया गामरिणीत् चर्मणः ।
 येन हरी मनसा निरतक्षत् तेन देवत्वमृभवः समानश २
 इन्द्रस्य सह्यमृभवः समानशुर्मनोर्नपातो अपसो दधन्विरे ।
 सौधन्वनासो अमृतत्वमेरिरे विद्वा शर्मीभिः सुकृतः सुकृत्या ३
 इन्द्रेण याथ सरथं सुते सखाँ अथो वशानां भवथा सह भिया ।
 न वः प्रतिमे सुकृतानि वाघतः सौधन्वना ऋभवो वीर्याणि च ४
 इन्द्रं क्रमुमिर्वाजवद्भिः समुक्षितं सुतं सोमया वृषस्वा गमस्त्योः ।
 धियेषितो मघवन् वाशुवो गृहे सौधन्वनेभिः सह मत्स्वा नृभिः ५
 इन्द्रं क्रभुमान् वाजवान् मत्स्वेह नो ऽस्मिन् त्सर्वने शर्या पुरुहुत ।
 इमानि तुभ्यं स्वसराणि येमिरे व्रता देवानां मनुषश्च धर्मीभिः ६
 इन्द्रं क्रमुमिर्वाजिर्वाजवद्भिः स्तोमं जरितुरुषं याहि यज्ञियम् ।
 शतं केतेमिरिषिरेभिराययं सहस्रणीथो अध्वरस्य होमनि ७ [७] (५९२)

(६१)

७ गायिनो विश्वामित्रः । उवाच । शिष्टम् ।

उवाच वाजेन वाजिनि प्रचेताः स्तोमं जुपस्व गृणतो मघोनि ।	
पुराणी वैवि युवतिः पुरंधि रनु द्रतं चरसि विश्ववारे	१
उपो वेव्यमर्त्या वि माहि चन्द्ररथा सूनता ईरयन्ती ।	
आ त्वा वहन्तु सुयमांसो अश्वा हिरण्यवर्णा पृथुपाजसो ये	२
उपः प्रतीची मुवन्नानि विश्वो ध्या तिष्ठस्यमृतस्य केतुः ।	
समानमर्थं चरणीयमाना चक्रमिव नव्यस्या ववृत्स्व	३
अव स्यूमेव चिन्वती मघो न्युषा याति स्वसरस्य पत्नी ।	
स्वर्जनन्ती सुभगा सुदंसा आन्ताद् द्विवः पंप्रथ आ पृथिव्याः	४
अच्छा वो वेवीमुपसं विमातीं प्र वो भरध्वं नमसा सुवृक्तिम् ।	
ऊर्ध्वं मधुधा द्विवि पाजो अथेत् प्र रोचना रुरुचे रणवसंढक्	५
ऋतार्धरी द्विवो अर्धैरबो ध्या रेवती रोदसी चित्रमस्थान् ।	
आयतीमग्न उपसं विमातीं वामग्रेपि द्विविणं भिक्षमाणः	६
ऋतस्य बुध उपसांमिषयन् वृषा मही रोदसी आ विवेश ।	
मही मित्रस्य वरुणस्य माया चन्द्रेव भानुं वि वधे पुरुत्रा	७ [८] (५९९)

(६२)

१८ गायिनो विश्वामित्रः, १६-१८ जमदग्निर्वा । १-३ इन्द्रावरुणौ, ४-६ बृहस्पतिः, ७-९ पूषा,
१०-१२ सविता, १३-१५ सोमः, १६-१८ मित्रावरुणौ । गायत्री, १-३ शिष्टम् ।

इमा उ वां भूमयो मन्यमाना युवायते न तुज्यां अभूवन् ।	
कर्त्तव्यं विन्द्रावरुणा यशो वां येन स्मा सिनं भरधः सखिभ्यः	१
अयमु वां पुरुतमो रयीय ऋध्वत्तममवसे जोहवीति ।	
सजोषा विन्द्रावरुणा मरुद्भिर्विवा पृथिव्या शृणुतं हर्षं मे	२
अस्मे तद्विन्द्रावरुणा वदु ग्या वृस्मे रयिर्मरुतः सर्ववीरः ।	
अस्मान् वरुन्वीः शरणैरेव न्वस्मान् होत्रा भारती वक्षिणाभिः	३ (६०२)

बृहस्पते जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य	। रास्व रत्नानि वाशुषे	४
शुचिर्मर्कैर्बृहस्पतिं मध्वरेषु नमस्यत	। अनाम्योज आ चके	५ [९]
दृषमं चर्षणीनां विश्वरूपमवाभ्यम्	। बृहस्पतिं वरेण्यम् ।	६
इयं ते पूषन्नाघृणे सुदुतिर्वैव नव्यसी	। अस्मामिस्तुभ्यं शस्यते	७
तां जुषस्व गिरं मम वाजयन्तीमवा धियम्	। बधूयुरिव योषणाम्	८
यो विश्वामि विपश्यति भुवना सं च पश्यति ।	स नः पूषापिता भुवत्	९
तत् संपितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि	। धियो यो नः प्रचोदयात्	१० [१०]
देवस्य सवितुर्वयं वाजयन्तः पुरंध्या	। भगस्य रातिमीमहे	११
देवं नरः सवितारं विप्रा यज्ञैः सुवृक्तिभिः	। नमस्यन्ति धियेपिताः	१२
सोमो जिगाति गात्रविद् देवानामेति निष्कृतम्	। ऋतस्य योनिमासदम्	१३
सोमो अस्मभ्यं द्विपदे चतुष्पदे च पशवे	। अनमीवा हर्षस्करत्	१४
अस्माकमायुर्वर्धय झमिमातीः सहमानः	। सोमः सधस्थमासदत्	१५
आ नो मित्रावरुणा घृतेर्गव्यैतिमुक्षतम्	। मध्वा रजांसि सुकतू	१६
उरुशंसा नमोवृधा मद्वा वक्षस्य राजथः	। वार्धिष्ठामिः शुचिप्रता	१७
गृणाना जमर्षमिना योनाघृतस्यं सीदतम्	। पातं सोममुतावृधा	१८ [११] (६१७)

॥ इति तृतीयं मण्डलं समाप्तम् ॥

—७७९६—

मंत्र-संख्या

द्वितीयमंडलस्यान्तर्पर्यन्तं २४३५

तृतीय-मण्डलस्य ६१७

सर्वयोगः- ३०५२

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

[प्रथमोऽनुपाकः ॥१॥ सू० १-२०]

(१)

२० वामदेवो गौतमः । अग्निः, १-५ अग्नीयवणौ वा । त्रिष्टुप्, १ अष्टिः, २ अतिजगती, ३ धृतिः ।

त्वां ह्यग्निं सवृमित्रं समन्यवो देवासो देवमरतिं न्येतिर इति कृत्वा न्येतिरि ।

अमर्त्यं यजत मर्त्येष्वा देवमादेवं जनत प्रचेतसं विश्वमादेवं जनत प्रचेतसम् १

स भ्रातरं वरुणमथ आ वषट्स्व देवाँ अच्छां सुमती यज्ञवन्सं ज्येष्ठं यज्ञवन्सम् ।

ऋतावानमादित्यं चर्यणीधृतं राजानं चर्यणीधृतम् २

सखे सखायमभ्या वषट्स्वाशुं न चक्रं रथेव रथास्मभ्यं वस्म रथा ।

अग्नें मृळीकं वरुणे सचा विदो मरुत्सु विश्वभानुषु ।

तोकार्यं तुजे शुशुचान् शं कृध्य स्मभ्यं वस्म शं कृधि ३

त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेळोऽर्यं यासि सीमाः ।

यजिष्ठो बह्वितमः शोशुचानो विश्वा द्वेपांसि प्र मुमुग्ध्यस्मत् ४

स त्वं नो अग्नेऽवमो मवोती नेदिष्ठो अस्या उपसो व्युद्यौ ।

अव यक्ष्व नो वरुणं रराणो वीहि मृळीकं सुहवो न एधि ५ [१२]

अस्य भेठां सुमर्गस्य संहय देवस्य चित्रतमा मर्त्येषु ।

शुचिं घृतं न तप्तमघ्न्यायाः स्पर्शां देवस्य महेनेव धेनो ६

त्रिरस्य ता परमा सन्ति सत्वा स्पर्शां देवस्य जनिमान्यग्नेः ।

अनन्ते अन्तः परिवीत आगा चक्षुचिः शुक्रो अर्यो रोरुचानः ७

स वृतो विश्वेवमि वष्टि सखा होता हिरण्यरथो रंशुजिह्वः ।

शेहिदंश्चो वपुष्यो विभाषा सदा रणवः पितृमतीव संसत् ८

स चेतयन्मनुषो यज्ञवन्धुः प्र तं मथा रंशनया नयन्ति ।

स क्षेत्रस्यस्य दुर्यासु सार्धन् देवो मर्तस्य सधनित्वमाप ९

(२)

स तू नो अग्निर्नयतु प्रजान् नृच्छा रत्नं कुवभक्तं यदस्य । धिया यद् विश्वे अमृता अकृण्वन् द्यौष्पिता जनिता सत्यमुक्षन्	१० [१३]
स जायत प्रथमः पुस्त्यासु महो बुध्रे रजसो अस्य योनी । अपादशीर्षा गुहमानो अन्ता ऽऽयोषुवानो वृषभस्य नीले	११
प्र शर्ध आर्तं प्रधुमं विपुन्यां क्रतस्य योनां वृषभस्य नीले । स्पाहो युवां वपुष्यो विभावा सप्त प्रियासोऽजनयन्त वृष्णे	१२
अस्माकमत्र पितरो मनुष्या अभि प्र सेदुर्कृतमाशुषाणाः । अश्मवजाः सुदुघा ववे अन्त रुदुसा आजन्मपसो हुवानाः	१३
ते मर्मजत दहवांसो अद्रिं तदेषामन्ये अभितो वि वोचन् । पृथ्व्यन्त्रासो अभि कार्मर्मन् विदन्त ज्योतिश्चकूपन्त धीभिः	१४
ते गव्यता गनसा हृधमुधं गा र्यमानं परि पन्तमद्रिम् । हृव्हं नरो वर्चसा वैश्वेन व्रज गोमन्तमुशिजो वि ववुः	१५ [१४]
ते मन्वत प्रथमं नाम धेनो जिः सप्त मातुः परमाणिं विन्दन् । तज्जानतीरभ्यनूपत वा आविर्भुवदरुणीर्यशसा गोः	१६
नेशत तमो दुधितं रोचन् द्यौ रूद कुवा वृषसो भानुरतं । आ सूर्यो बृहतस्तिष्ठदग्रौ क्रजु मतेषु वृजिना च पर्यन्	१७
आदित पश्वा बुबुधाना व्यरव्य आदिद् रत्नं धारयन्त युभक्तम् । विश्वे विश्वांसु दुर्यासु कुवा मित्रं धिये वरुण सत्यमस्तु	१८
अच्छा वोचेय शुशुचानमग्निं होतारं विश्वभरसं यजिष्ठम् । शुच्यूधो अतृणन्न गवा मन्थो न पूतं परिपिक्तमुंशोः	१९
विश्वेषामदितिर्यज्ञियानां विश्वेषामतिथिर्मानुषाणाम् । अग्निर्दिवानामव आवृणानः सुमृच्छीको भवतु जातवेदाः	२० [१५] (१०)

(२)

२० वामदेवो गौतमः । अग्निः । श्रिष्टुष ।

यो मर्त्येष्वमृतं क्रतावा कुवो कुवेष्वरतिनिधायि । होता यजिष्ठो मद्गा शुचर्ध्वं हव्यैरग्निर्मनुष ईर्यध्वे	१ (११)
---	--------

इह त्वं सूनो सहसो नो अद्य जातो जातो उभयां अन्तरग्रे ।
 वृत ईयसे युयुजान् क्रव्व ऋजुमुष्कान् वृषणः शुक्रांश्च २
 अत्या वृधस्त्वं रोहिता घृतस्त्वं कृतस्य मन्ये मर्त्ता जर्विष्टा ।
 अन्तरीयसे अरुपा युजानो युष्मांश्च वेवान् विश आ च मतीन् ३
 अर्यमणं वरुणं मित्रमेपा मिन्द्राविष्णू मरुतो अश्विनोत ।
 स्वश्वो अग्रे सुरथः सुराधा एदु वह सुहविषे जनाय ४
 गोमौ अग्रेऽविमौ अश्वी यज्ञो नृवत्सखा सवुमिदप्रमृष्यः ।
 इळावाँ एपो असुर प्रजावान् वीर्यो रयिः पृथुवृधः सुभावान् ५ [१६]

यस्तं इधमं जभरत् सिष्विद्वानो मूर्धानं वा ततपते त्वाया ।
 भुवस्तस्य स्वतवाँः पायुरग्रे विश्वस्मात् सीमघायत उरुष्य ६
 यस्ते भरावन्नियते चिदन्नं निशिषन्मन्द्रमतिथिमुदीरत् ।
 आ देवयुरिनधते दुरोणे तस्मिन् रयिध्रुवो अस्तु दास्वान् ७
 यस्त्वा वेषा य उपसिं प्रशंसात् प्रियं वा त्वा कृणवते हविष्मान् ।
 अश्वो न स्वे वम आ हेम्यावान् तमंहसः पीपरो वाश्वांसम् ८
 यस्तुभ्यमग्रे अमृताय दाशद् दुवस्त्वे कृणवते यतसृक् ।
 न स राया शशमानो वि येषाँ जैनमंहः परि वरदघायोः ९
 यस्य त्वमग्रे अध्वरं जुजोषो देवो मर्त्तस्य सुधितं रराणः ।
 प्रीतिर्वसन्धोत्रा सा यविष्ठाऽसाम्र यस्य विधतो वृधासः १० [१७]

वित्तिमर्षिसिं चिनवद् वि विद्वान् पृष्ठेव वीता वृजिना च मतीन् ।
 राये च नः स्वपत्याय देव दितिं च रास्वादितिमुरुष्य ११
 कविं शशासुः कवयोऽर्द्धधा निधारयन्तो दुर्यास्वायोः ।
 अतस्त्वं दृश्यौ अग्न एतान् पृष्टिः पश्येरजुताँ अर्य एवैः १२
 त्वमग्रे वाघते सुप्रणीतिः सुतसोमाय विधते यविष्ठ ।
 रत्नं भर शशमानाय वृष्ये पृथु इचन्द्रमवसे चर्षणिमाः १३
 अधा ह यद् वयमग्रे त्वाया पृष्टिर्हस्तेभिश्चक्रमा तनूभिः ।
 रथं न क्रन्तो अर्पसा मुरिजो कृतं येमः सुधय आशुपाणाः १४
 अधा मातरुपसः सप्त विशा जायेमहि प्रथमा वेधसो नृन् ।
 विवस्पुत्रा अङ्गिरसो भवेमाऽद्विं रुजेम धनिनं श्रुचन्तः १५ [१८] (३५)

अथा यथा नः पितरः परांसः प्रत्नासो अग्न क्रतुमाशुवाणाः । शुचीदयन् कीर्धितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणीरप्य मन्	१६
सुकर्माणः सुरुचो वेवयन्तो ऽयो न वेवा जनिमा धर्मन्तः । शुचन्तो अग्निं ववृधन्त इन्द्रं मूर्ध्वं गर्व्यं परिषदन्तो अग्नम्	१७
आ युथेव क्षुमर्ति पश्वो अरूपद वेवानां यज्जनिमान्त्युग्म । मर्तीनां चिद्वर्षशीरकृमन् वृधे चिद्वर्यं उपरस्यायोः	१८
अकर्म ते स्वर्पसो अमूम क्रतुमवसन्नपसो विमातीः । अनूनमग्निं पुरुधा सुश्चन्द्रं वेवस्य मर्मृजतश्चारु चक्षुः	१९
एता तं अग्न उचथानि वेधो ऽवोचाम कवये ता जुषस्व । उच्छोचस्व कृणुहि वर्यसो नो महो रायः पुरुवार प्र यन्धि	२० [१९] (४०)

(३)

१६ धामदेवो गीतमः । अग्निः, १ रुद्रः । त्रिष्टुप् ।

आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययज्ञं रोदस्योः । अग्निं पुरा तनयिन्नोरचित्ता द्विरण्यरूपमवसे कृणुध्वम्	१
अयं योनिश्चकुमा यं वयं तं जायेव पत्यं उगनी सुवासाः । अर्षाचीनः परिवीतो नि पीवे मा उ ते स्वपाक प्रतीचीः	२
आशूण्वते अहपिताय मन्म नृचक्षसे सुमृलीकार्यं वेधः । वेवार्यं शस्तिममृताय शंस ग्रावेव सोता मधुपुद यमीळे	३
त्वं चिन्तः शम्या अग्ने अस्या क्रतस्य बोध्यतचित् स्याधीः । कदा त उक्था सधमाद्यानि कदा भवन्ति सख्या गृहे तं	४
कथा ह तद् दहणाय त्वमग्ने कथा विवे गर्हसे कन्न आगः । कथा मित्रार्यं मीळहुषं पृथिव्यै ब्रवः कदर्यमणे कद् भगाय	५ [२०]
कद् विष्ण्यासु वृधसानो अग्ने कद् वाताय प्रतवसे शुभये । परिजग्ने नासत्याय क्षे ब्रवः कदग्ने रुद्रार्यं नृग्ने	६
कथा महे पुष्टिभार्यं पूष्णे कद् रुद्राय सुमखाय हविर्दे । कद् विष्ण्या उरुगापाय रेतो ब्रवः कदग्ने शरिवे बृहत्यै	७

(४०)

कथा शार्धाय प्रकृतायुताय कथा सुरे बृहते पृच्छयमानः ।
 प्रति ब्रवोऽर्दितये तुराय सार्धा विवो जातवेदश्चिकित्वान् ८
 कृतेन कृतं निर्यतशील आ गो-रामा सचा मधुमत एकमग्नि ।
 कृष्णा सती रुशता धासिनैषा जामर्येण पर्यसा पीपाय ९
 कृतेन हिष्मा कृष्मश्चिक्कः पुशो अग्निः पर्यसा पृच्छयेन ।
 अस्पन्दमानो अचरद् वयोधा वृषा शुक्रं दुहुहे पृश्निरूधः १० [२१]

कृतेनाग्निं व्यसन् मिदन्तः समङ्गिरसो नवन्त गोभिः ।
 शुनं नरः परिं षवसुपासं माविः स्वरभवज्जाते अग्ने ११
 कृतेन देवीरमृता अमृक्ता अणोमिरापो मधुमन्द्रिग्ने ।
 वाजी न सर्गेषु प्रस्तुमानः प्र सकृमित स्रवितवे दधन्युः १२
 मा कस्य युक्षं सकृभिन्दुरो गा मा वेशस्य प्रमिनतो मापेः ।
 मा भ्रातुरग्रे अमृजोर्क्ष्णं ये-र्मा सस्युर्दक्षं रिपोर्भुजेम १३
 रक्षा णो अग्रे तव रक्षणेभी रारक्षाणः सुमस प्रीणानः ।
 प्रतिं प्फुर वि रुज वीह्वहो जहि रक्षो महि चिद् वावृधानम् १४
 एभिर्भव सुमना अग्रे अर्क-रिमान् त्पृश मन्मभिः शूर वाजान् ।
 उत ब्रह्माण्यङ्गिरो जुपस्य सं ते शस्तिर्वृववाता जरेत १५
 एता विश्वा विदुषे तुभ्यं वेधो नीधान्यग्ने निण्या वचांसि ।
 निवचना कवये काव्या न्यशंसिपं मतिभिर्विप्रं उक्थैः १६ [२२] (५६)

(४)

१५ वामदेवो गौतमः । रक्षोहाऽग्निः । शिष्टुप् ।

कृणुष्व पात्रः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामर्षो ब्रमेन ।
 तृष्णीमनु प्रसितिं हृणानो ऽस्तांसि विध्यं रक्षसस्तपिष्ठैः १
 तव भ्रमास आशुया पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुवानः ।
 तपूष्यग्ने जुह्वा पतङ्गानसंदितो वि सृज विष्वगुल्काः २
 प्रति स्पृशो वि सृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशो अस्या अवब्धः ।
 यो नो दूरे अवशंसो यो अ-न्यग्ने माकिष्टे व्यधिरा वधर्षीत् ३ (५९)

उदग्ने तिष्ठ प्रत्या तनुष्व न्यमित्रौ ओपतात् तिग्महेते ।
यो नो अरतिं समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम्
ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्म द्वाविष्कृणुष्व दैव्यान्पद्मे ।
अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामिं प्र मृणीहि शत्रून्

४

५ [२३]

स ते जानाति सुमतिं यविष्ठ य ईवते ब्रह्मणे गातुमैरत् ।
विश्वान्यस्मै सुदिनानि रायो द्युमन्यर्यो वि दुरो अमि द्यौत्

६

सेदग्ने अस्तु सुमगः सुदान् यस्त्वा नित्येन हविषा य उक्थैः ।
पिप्रीषति स्व आरुषि दुरोणे विश्वेदस्मै सुदिना सासद्विष्टिः

७

अर्चामि ते सुमतिं घोष्यर्वाक् सं ते वावाता जरतामिं गीः ।
स्वश्वास्त्वा सुरथा मर्जयमा ऽस्मे क्षत्राणि धारयेरन् द्यून्

८

इह त्वा भूर्या चरिदुष त्मन् दोषावस्तर्दीक्षिवांसमनु द्यून् ।
कीळन्तस्त्वा सुमनसः सपेमा ऽभि द्युम्ना तस्थिवांसो जनानाम्

९

यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो अग्र उपयाति वसुमता रथेन ।
तस्य ज्ञाता भवसि तस्य सखा यस्त आतिथ्यमानुषग् जुजोषत्

१० [२४]

महो रजामि बन्धुता वचोभि स्तन्मा पितुर्गोतमादन्वियाप ।
त्वं नो अस्य वर्चसश्चिकिद्धि होतयविष्ठ सुकतो दमन्तः

११

अस्वप्रजस्तरणयः सुशेवा अतन्द्वाग्ने ऽवृक्का अश्रमिष्ठाः ।
ते पायवः सध्वयश्चो निषथा ऽग्ने तव नः पान्तवमूर

१२

ये पायवो मामतेयं ते अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।
ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेक्वा दिप्सन्त इद रिषवो नाह देभुः

१३

त्वया वयं सध्वन्य ऽस्त्वोता स्तव प्रणीत्यश्याम् वाजान् ।
जुमा शंसा सुदय सत्यताते ऽनुप्नुया कृणुह्यह्मयाण

१४

अया ते अग्ने समिधा विधेम प्रति स्तोमं शस्यमानं गृभाय ।
दहाशसो रक्षसः पाह्य ऽस्मान् द्रुहो निदो मित्रमहो अवद्यात्

१५ [२५] (७१)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२६]

(५) /

१५ वामदेवो गौतमः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

- वैश्वानराय मीळहुपे सजोषाः कथा दाशेलाग्रये बृहद् भाः ।
 अनूनेन बृहता वक्षथेनो प स्तभायदुपमिन्न रोधः १
- मा निन्दत य इमां मह्यं राति वेवो वृदौ मर्त्याय स्वधावान् ।
 पाकाय गुत्सो अमृतो विचेता वैश्वानरो नृत्तमो यज्ञो अग्निः २
- सामं द्विवर्हा महि तिग्मभृष्टिः सहस्ररेता वृषभस्तुविष्मान् ।
 पदं न गोरपगूळहं विविद्धा नग्निर्मह्यं प्रेदु बोचन्मनीषाम् ३
- प्र ताँ अग्निर्वभसत् तिग्मजम्भ स्तपिष्ठेन शोचिषा यः सुराधाः ।
 प्र ये भिनन्ति वरुणस्य धाम प्रिया मित्रस्य चेततो भ्रुवाणि ४
- अध्रातरो न योषणो व्यन्तः पतिरिषो न जनयो दुरेवाः ।
 पापासुः सन्तो अनृता असत्या इदं पदमर्जना गभीरम् ५ [१]
- इदं मे अग्ने किरति पाषकाऽग्निनते गुरुं भारं न मन्म ।
 बृहद् दधाथ धृषता गभीरं यज्ञं पूठं प्रयसा सप्तधातु ६
- तमिद्वेदुव समना समान मभि कत्वा पुनती धीतिरिष्याः ।
 सप्तस्य चर्मन्नधि चारु पृश्ने रथे रूप आरुपितं जवारु ७
- प्रवाच्यं वचसः किं मे अस्य गुहा हितमुप निणिग् वदन्ति ।
 यदुस्त्रियाणामप वारिव वन् पार्ति प्रियं रूपो अग्रं पदं वेः ८
- इदमु त्यन्महि महामनीकुं यदुस्त्रिया सचत पूर्य गोः ।
 ऋतस्य पदे अधि दीद्यानं गुहा रघुच्यद रघुपद विवेद ९
- अधं द्युतानः पित्रोः सचासा ऽमनुत गुह्यं चारु पृश्नेः ।
 मातुपदे परमे अन्ति पद गो वृष्णः शोचिषः प्रयतस्य जिह्वा १० [२]
- ऋतं वोचे नर्गसा पूच्छ्यमान स्तवाशसा जातवेदो यदुदम् ।
 त्वमस्य क्षयसि यद्व विश्वं विवि यदु द्रविणं यत् पृथिव्याम् ११
- किं नो अस्य द्रविणं कद्व रत्नं वि नो वोचो जातवेदश्चिकित्वान् ।
 गुहाध्वनः परमं यज्ञो अस्य रेकु पदं न निवृत्ता अर्गन्म १२ (८३)

का मर्यादा वयुना कच्छं वाममच्छां गमेम रचवो न वार्जम् ।	
कदा नो वृदीरुतस्य पत्नीः सरो वर्णेन ततननुधासः ।	१३
अनिरेण वर्चसा फलवेन प्रतीत्येन कृधुनातृपासः ।	
अधा ते अग्ने किमिहा वयं न्यनायुधास आसता सचन्ताम् ।	१४
अस्य श्रिये समिधानस्य वृष्णो वसोरनीकं दम आ रुरोच ।	
रुशब्द वसानः सुदृशीकरूपः क्षितिर्न राया पुरुवारो अद्यौत् ।	१५ [३] (८६)

(६)

११ वामवेचो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्व ऊ पु णो अध्वरस्य होतॄरग्ने तिष्ठ देवताता यजीयान् ।	
त्वं हि विश्वंभ्यसि मन्म प्र वेधसश्चित् तिरासि मनीषाम् ।	१
अमूरो होता न्यसादि विश्वं शिर्मन्त्रो विदधेषु प्रचेताः ।	
ऊर्ध्व भानुं सधितेवाग्ने न्येतेव धूमं स्तमापदुप धाम् ।	२
यता सृजूर्णी रातिनी घृताचीं प्रदक्षिणिद् देवतातिमुराणः ।	
उबु स्वरुर्नवजा नाकः पश्वो अर्नक्ति सुधितः सुमेकः ।	३
स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्रा ऊर्ध्वो अध्वर्युर्जुवाणो अस्थात् ।	
पर्यग्निः पशुपा न होता त्रिविष्ट्येति प्रविर् उराणः ।	४
परि त्मना मितहरेति होता शिर्मन्त्रो मधुवचा कृतावा ।	
द्रवन्त्यस्य वाजिनो न शोका मयन्ते विश्वा भुवना यदभ्राद् ।	५ [४]
मद्रा ते अग्ने स्वनीकं संहृय घोरस्य सतो वियुणस्य चारुः ।	
न यत् ते शोचिस्तमसा वरन्त न ध्वस्मानस्तन्वीर्दे रेप आ धुः ।	६
न यस्य सातुर्जनितीरवारि न मातरापितरा न चिकिदौ ।	
अधा मित्रो न सुधितः पावकोर्दे श्मिर्विदाय मानुषीषु विश्वे ।	७
द्विर्ध्र पञ्च जीर्जनन् त्सवसानाः स्वसारो अग्निं मानुषीषु विश्वे ।	
उपबुधमधर्योर्दे न वन्तं शुक्रं स्वासं परशुं न तिग्मम् ।	८
तव त्वे अग्ने हरितो वृतश्चा रोहितास ऋज्वञ्चः स्वञ्चः ।	
अरुपासो वृषण ऋजुमुष्का आ देवतातिमहन्त वृस्माः ।	९ (९५)

ये हृ त्ये ते सहमाना अयासं स्त्वेवासो अग्रे अर्चयश्चरन्ति ।
 श्येनासो न दुवसनासो अर्थं तुविष्णुसो मारुतं न शर्धः १०
 अकारि ब्रह्म सविधानु तुभ्यं शंसात्युक्थं यजते व्यू धाः ।
 होतारमग्निं मनुषो नि षेवु नमस्यन्त उशिजः शंसमायोः ११ [५] (९७)

(७)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । शिष्टद्विप, १ जगती, २-६ अनुष्टुप् ।

अयमिह प्रथमो धायि धातुमि हंता यजिष्ठो अध्वरेष्वीज्यः ।
 यमप्रवानो मृगवो विरुरुचु र्यनेषु चित्रं विश्वं विशेविशे ?
 अग्रे कदा तं आनुपय भुवद् देवस्य चेतनम् ।
 अधा हि त्वा जगृक्षिरे मतांसो विक्षीज्यम् २
 ऋतावानं विचेतसं पर्यन्तो यामिध स्तुभिः ।
 विश्वेषामध्वराणां हस्कर्तारं दमेदमे ३
 आशुं वृतं विवस्यतो विश्वा यश्चर्षणीरभि ।
 आ जम्भुः केतुमायवो भृगवाणं विशेविशे ४
 तर्ही होतारमानुपक् चिकित्वांसं नि षेदिरे ।
 रण्वं पादकशोचिषं यजिष्ठं सप्त धामभिः ५ [६]

तं शम्बन्तीषु मातृषु दन आ वीतमभितम् ।
 चित्रं सन्तं गुहां हितं सुवेदं कूचिकुर्यनम् ६
 ससस्य यद् वियुता सस्मिद्धुधं क्षुतस्य धामन् रणयन्त देवाः ।
 महौ अग्निर्ममसा रातहव्यो वेरध्वराय सवृमिहृतावां ७
 वेरध्वरस्यं दूत्यानि विद्वा नुमे अन्ता रोक्षसी संचिकित्वान् ।
 वृतं ह्ययसे प्रदिवं उराणो विदुष्टो विव आरोधनानि ८
 कृष्णं त एम रुशंतः पुरो मा श्वरिष्णवर्चिर्वपुवामिदेकम् ।
 यदप्रधीता दधते ह गभ्रं सद्यश्चिज्जातो भवसीधु वृतः ९
 सद्यो जातस्य दहशानमोजो यदस्य वातो अनुधार्ति शोचिः ।
 वृणक्ति तिग्मामतसेषु जिह्वां स्थिरा चिदज्ञां दधते वि जग्भैः १० (१०७)

तुषु यदन्ना तुषुणा वक्षः तुषु वृतं कृणुते यज्ञो अग्निः ।
वार्तस्य मेळिं संचते निजूर्ध्वं आशुं न वाजयते हिन्ये अवां

११ [७] (१०८)

(८)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

दूतं वो विश्ववेदसं हव्यवाहममर्त्यम् । यजिष्ठमृजसे गिरा	१
स हि वेवा वसुधितिं महौ आरोधनं विवः । स वेवा एह वक्षति	२
स वेद वेव आनमं वेवां कृतायते वमे । वार्ति म्रियाणि चिद वसुं	३
स होता सेदुं दूत्यं चिकित्वां अन्तरीयते । विद्वौ आरोधनं विवः	४
ते स्याम ये अग्रये ववागुहव्यदातिभिः । य ई पुष्यन्त इन्धते	५
ते राया ते सुवीर्यैः ससवांसो वि शृण्विरे । ये अग्रा वंधिरे वुवः	६
अस्मे रायो विवेद्वि सं चरन्तु पुरुस्पृहः । अस्मे वाजांस ईरताम्	७
स विप्रश्चरणीनां शर्वसा मानुषाणाम् । अति क्षिप्रेव विध्यति	८ [८] (११६)

(९)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

अग्नें मूळ महौ असि य ईमा वेवपुं जनम् । इयेषं बर्हिग्रासवम्	१
स मानुषीषु वृळभो विष्णु प्राचीरमर्त्यः । वृतो विश्वेषां भुवत्	२
स सध परि णीयते होता मन्द्रो विधिदिष्टिषु । उत पोता नि रीवति	३
उत मा अग्निरध्वर उतो गृहपतिर्वमे । उत ब्रह्मा नि रीवति	४
वेषि हाध्वरीयता मुपवक्ता जनानाम् । हव्या च मानुषाणाम्	५
वेपीहस्य वृत्यं । यस्य जुजोषो अध्वरम् । हव्यं मर्तस्य वोळ्हवे	६
अस्माकं जोष्यध्वर मस्माकं यज्ञमङ्गिरः । अस्माकं गृणुधी हवम्	७
परि ते वृळभो रथो उस्मा अंशोतु विश्वतः । येन रक्षसि वाशुषः	८ [९] (११४)

(१०)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । पदपङ्क्तिः, ४, ६, ७, उष्णिग्वा, ५ महापदपङ्क्तिः, ८ उष्णिक् ।

अग्ने तमद्या उश्वं न स्तोमैः कर्तुं न मव्रं हविस्पृशम् । ऋध्यामां तु ओहैः १
अधा हग्ने कर्तोर्भद्रस्य वक्षस्य साधोः । रथीकृतस्य वृहतो बभूव २ (११५)

एमिनो अर्के मवा नो अवाङ् स्वर्णं ज्योतिः । अग्रे विश्वेभिः सुमना अर्नकिः ३
 आभिष्टे अद्य गीर्भिर्गुणन्तो ऽग्रे दाशेम । प्र ते द्विवो न स्तनयन्ति शुष्माः ४
 तव स्वादिष्ठा ऽग्रे संदृष्टिं रिदा चिदहं इदा चिद्वक्तोः । श्रिये रुक्मो न रोचत उपाके ५
 घृतं न पूतं तनूररिपाः शुचिं हिरण्यम् । तत् ते रुक्मो न रोचत स्वधावः ६
 कृतं चिद्विष्मा संनेमि द्वेपो ऽग्रं इनोपि मर्तात् । इत्था यजमानादृतावः ७
 शिवा नः सख्या सन्तु धात्रा ऽग्रे वेवेषु युष्मे । सा नो नाभिः सवने सस्मिन्नूर्ध्वं ८ [१०] (१३८)

(११)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ११-२१]

६ यामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

मद्रं ते अग्रे सहसिन्ननीकमुपाक आ रोचते सूर्यस्य ।
 रुशद् दृशे दृदृशे नक्त्या चिदरक्षितं दृश आ रूपे अन्नम् १
 वि पांहाग्रे गृणते मनीषां खं वेपसा तुविजातु स्तवानः ।
 विश्वेभिर्भिर्यद् वावनः शुक्र वेवै स्तन्नो रास्व सुमहो भूरि मन्म २
 त्वदग्रे काव्या त्वन्मनीषा स्त्वदुक्था जायन्ते राध्यानि ।
 त्वदेति द्रविणं वीर्येशा इत्थाधिंये वाशुपे मर्त्याय ३
 त्वद् वाजी वाजंभरो विहाया अभिटिकृज्जायते सत्यशुष्मः
 त्वद् रयिर्वैवजूतो मयोमु स्त्ववाशुर्जुवाँ अग्रे अवा ४
 त्वामग्रे प्रथमं देवयन्तो वेवं मर्ता अमृत मन्द्रजिह्वम् ।
 द्वेषोयुतमा विवासन्ति धीभिर्दमूनसं गृहर्षतिममूरम् ५
 आरे अस्मदमतिमारे अंह आरे विश्वां दुर्मतिं यन्निपासि ।
 क्रोषा शिवः संहसः सूनो अग्रे यं वेव आ चित सचसे स्वस्ति ६ [११] (१३८)

(११)

६ यामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यस्त्वामग्रं इनधते यतसुक् त्रिस्ते अन्नं कृणवन् सस्मिन्नहन्
 स सु युमैरभ्यस्तु प्रसक्षत तव कत्वा जातवेदश्चिकित्वान् १
 इधमं यस्ते जमरच्छभ्रमाणो महो अग्रे अर्नीकुमा संपर्यन् ।
 स इधानः प्रति क्रोषामुपासं पुष्यन् रयिं संचते ब्रह्ममित्रान् २ (१४०)

अग्निरीशे बृहतः क्षत्रियस्याऽग्निर्वाजस्य परमस्य रायः ।
 दधाति रत्नं विधत्ते यविष्ठो व्यानुपढमर्त्यीयं स्वधावान् ३
 यच्चिद्वि ते पुरुषत्रा यविष्ठाऽचित्तिभिश्चकृमा कच्चिदागः ।
 कृधी प्वऽस्मौ अदितेरनागान् व्येनांसि शिश्रथो विष्वगग्रे ४
 महश्चिदय एनसो अभीक ऊर्वाद वेवानामुत मर्त्यानाम् ।
 मा ते सखायः सवृमिद रिषाम यच्छा तोकाय तनयाय शं योः ५
 यथा ह त्यद वंसवो गौर्यं चित् एदि पिताममुश्चता यजत्राः ।
 एवो प्वऽस्मन्मुश्चता व्यंहः प्र तार्यग्रे प्रतरं न आयुः ६ [१२] (१४४)

(१३)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके) । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्निरुपसामग्रमख्यद विभातीनां सुमना रत्नधेयम् ।
 यातमश्विना सुकृतो दुरोण मुत सूर्यो ज्योतिषा वेव एति १
 ऊर्ध्वं भानुं सविता वेवो अश्वेद् द्रप्सं दर्विध्वद गविषो न सत्वा ।
 अनु व्रतं वरुणो यन्ति मित्रो यत् सूर्यं दिव्यारोहयन्ति २
 यं सीमकृण्वन् तमसे विपृचं ध्रुवक्षेमा अनवस्यन्तो अर्थम् ।
 तं सूर्यं हरितः सप्त यहीः स्पशं विश्वस्य जगतो वहन्ति ३
 बहिष्ठेमिर्विहरन्त्यासि तन्तुं मवव्ययन्नसितं देव वस्म ।
 दर्विध्वतो रश्मयः सूर्यस्य चर्मेवावाधुस्तमो अपस्वऽन्तः ४
 अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यकुत्तानोऽव पद्यते न ।
 कया याति स्वधया को ददर्श विवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम् ५ [१३] (१४५)

(१४)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके) । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्निरुपसो जातवेदा अख्यद वेवो रोचमाना महोभिः ।
 आ नासत्योरुगाया स्थेने मं यज्ञमुषं नो यातमच्छ १
 ऊर्ध्वं केतुं सविता वेवो अश्वे ज्ज्योतिर्विश्वस्मे भुवनाय कृण्वन् ।
 आमा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं वि सूर्यो रश्मिभिश्चेकितानः २ (१५१)

आवहन्त्यरुणीज्योतिषागां नमही चित्रा रश्मिभिश्चेकिताना ।

प्रबोधयन्ती सुवितारं देव्यु । पा ईयते सुयुजा रथेन ३

आ वां वहिष्ठा इह ते वहन्तु रथा अश्वास उपसो व्युष्टौ ।

इमे हि वां मधुपेयाय सोमा अस्मिन् यजे वृषणा मादयेथाम् ४

अनायतो अतिचन्द्रः कथाय न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते न ।

करा याति स्वधया को ददर्श विवः स्कम्भः समृतः पाति नार्कम् ५ [१४] (१५४)

(१५)

१० वामदेवो गौतमः । अग्निः, ७-८ सोमकः साहदेव्यः, ९-१० अश्विनौ । गायत्री ।

अग्निर्होता नो अध्वरे वाजी सन् परि णीयते । देवो देवेषु यज्ञियः १

परि त्रिविष्टपध्वरं यात्यग्नी रथीरिव । आ देवेषु प्रयो दधत् २

परि वाजपतिः कवि रश्मिहव्यान्यकमीत् । दधत् रत्नानि वाशुपे ३

अयं यः सृज्ये पुरो देववाते समिध्यते । द्युमाँ अमित्रवर्ध्मनः ४

अस्य चा वीर ईवतो ऽग्नेरींशीत मर्त्यैः । तिम्रजम्भस्य मीळहुपः ५ [१५]

तमर्वन्तं न सानसि मरुपं न विवः शिशुम् । मर्मृज्यन्ते विवेदिवे ६

बोधयन्मा हरिभ्यां कुमारः साहदेव्यः । अच्छा न हूत उदरम् ७

उत त्या यज्ञता हरीं कुमारात् साहदेव्यात् । प्रयता सद्य आ देवे ८

एष वो देवावश्विना कुमारः साहदेव्यः । वीर्घापुरस्तु सोमकः ९

तं युवं देवावश्विना कुमारं साहदेव्यम् । वीर्घायुपं कृणोतन १० [१६] (१६४)

(१६)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ सत्यो यातु मघवाँ ऋजीषी द्रवन्त्वस्य हरय उप नः ।

तस्मा इदन्धः सुप्रमा सुदक्ष मिहाभिपित्वं करते गृणानः १

अव स्य शूराध्वनो नान्ते ऽस्मिन् नो अद्य सर्वेने मन्दध्यै ।

शंसात्युक्थमुशनेव वेधा श्रिक्रितुपे असुर्याय मन्म २

कविर्न निण्यं विदथानि साधन् वृषा यत् सेकं विपिपानो अचीत् ।

विव इत्था जीजनत् सप्त कारू नह्ना चिच्चकुर्ययुना गृणन्तः ३ (१६७)

स्वर्गं वेदिं सुदृशीकिमर्के मंहि ज्योतीं रुरुचुर्यद्व वस्तोः ।	
अन्धा तमांसि दुर्धिता विचक्षे नृभ्यश्चकार नृतमो अभिदौ	४
ववक्ष इन्द्रो अभितमृजी प्युभे आ पंप्री रोदसी महित्वा ।	
अतश्चिदस्य महिमा वि रे च्यभि यो विश्वा भुवना वभूव	५ [१७]
विश्वानि शक्रो नर्याणि विद्रा नपो रिरिच सखिमिर्निकामैः ।	
अश्मानं चिद् ये बिभिदुर्वचोभिर्वजं गोमन्तमुशिजो वि ववुः	६
अपो वृत्रं वविवासं पराहन् प्रावत् ते वज्रं पृथिवी सचेताः ।	
प्राणांसि समुद्रियाण्यैनोः पतिर्भवच्छवसा शूर धृष्णो	७
अपो यदद्रिं पुरुहूत ददं राविर्भुवत् सुरमां पूर्वं ते ।	
स नो नेता वाजमा दर्पि भूरि गोत्रा रुजन्नङ्गिरोमिर्गृणानः	८
अच्छां क्विं नुमणो गा अभिदौ स्वर्षाता मघवन्नाधमानम् ।	
ऊतिभिस्तमिपणो द्युमहूतो नि मायावानब्रह्मा दस्युरतं	९
आ दस्युग्रा मनसा ग्राह्यस्तं भुवत् ते कुत्सः सख्ये निकामः ।	
स्वे योनी नि पदतं सरूपा वि वां चिकित्सदतचिद्ध नारी	१० [१८]
यासि कुत्सेन सुरधमवस्युस्तोदो वारस्य हयोरिरीशानः ।	
क्रज्वा वाजं न गद्यं युयुपन् कविर्यदहन् पायांय भूपात्	११
कुत्साय शुष्णमशुषं नि बर्हीः प्रपित्वे अह्नः कुर्यवं सहसा ।	
सद्यो दस्युन् प्र मृण कुत्स्येन प्र सूररचक्रं ब्रह्मतावृभीके ।	१२
त्वं पिपुं मृगंयं शूशुवासं मृजिष्वने वैदधिनार्य रन्धीः ।	
पञ्चाशत् कृष्णा नि वपः सहस्रा ऽत्कं न पुरो जरिमा वि ददं	१३
सूरं उपाके तन्वं दधानो वि यत् ते चेत्यमृतस्य वर्षः ।	
मृगो न हस्ती तर्विपीमुपाणः सिंहो न भीम आयुधानि विश्रतं	१४
इन्द्रं कामा वसूयन्तो अगमन् त्वर्मिद्वहे न सवने चकानाः ।	
श्रवस्यवः शशमानासं उक्थे रोको न रण्वा सुदृशीवि पुष्टिः	१५ [१९]
तमिद् व इन्द्रं सुहयं हुवेम यस्ता चकार नर्यां पुरुणि ।	
यो मावते जरित्रे गध्यं चिन्मक्षू वाजं भरति स्पर्हाराधाः	१६
तिग्मा यवन्तरशनिः पताति कस्मिञ्चिच्छूर मुहुके जनानाम् ।	
घोरा यदयं समृतिर्भवा त्यर्थं स्मा नस्तन्वां बोधि गोपाः	१७ (१८१)

मुवोऽविता वामदेवस्य धीनां मुवः सखावृको वाजंसातौ । त्वामनु प्रमंतिमा जगन्मो रुशंसो जरित्रे विश्वधं स्याः	१८
एमिर्नृमिरिन्द्र त्वायुमिद्धा मघवंद्मिर्मघवन् विश्वं आजौ । छायो न द्युक्षैरमि सन्तो अर्यः क्षपो मंदेम शरदश्च पूर्वीः	१९
एवेदिन्द्राय वृषभाय वृष्णे ब्रह्माकर्म भृगवो न रथम् । नू चिद् यथा नः सख्या वियोष दसन्न उग्रोऽविता तनूपाः	२०
नू द्रुत इन्द्र नू गुणान इषं जरित्रे नद्योऽं न पीपिः । अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुध्यः सदासाः	२१ [२०] (१८५)

(१७)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १५ एकपदा विराट् ।

त्वं महौ इन्द्र तुम्यं ह क्षा अनु क्षत्रं मंहनां मन्यत द्यौः । त्वं वृत्रं शर्वसा जघन्वान् त्वृजः सिन्धूरहिना जग्रसानान्	१
तव विषो जनिमन् रेजत द्यौ रेजद् भूमिर्मियसा स्वस्य मन्योः । ऋचायन्तं सुभ्वः पर्वतासु आर्द्रन् धन्वानि सरयन्त आपः	२
भिनद् गिरिं शर्वसा वज्रमिष्णन्नाविष्कृण्वानः सहसान ओजः । वधीद् वृत्रं वज्रेण मन्यसानः सरसापो जवसा हतवृष्णीः	३
सुवीरंस्ते जनिता मन्यत द्यौ रिन्द्रस्य कर्ता स्वपस्तमो भूत । य ई जजान स्वयं सुवज्र मनपच्युतं सर्वसो न भूम	४
य एक इच्छावयति प्र भूमा राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः । सत्यमेनमनु विश्वे मदन्ति रातिं देवस्य गृणतो मघोनः	५ [२१]
सन्ना सोमां अभवन्नस्य विश्वे सन्ना मदांसो बृहतो मविंठाः । सन्नाभंषो वसुपतिर्वसूनां दत्त्रे विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः	६
त्वमधं प्रथमं जायमानो ऽमे विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः । त्वं प्रति प्रवत आशयान् महिं वज्रेण मघवन् वि वृष्टः	७
सन्नाहणं वाधृषिं तुभमिन्द्रं महामपारं वृषभं सुवज्रम् । हन्ता यो वृत्रं सर्नितोत वाजं दाता मघानि मघवा सुराधाः	८ (१९१)

- अयं वृत्तश्चातयते समीची यं आजिषु मघवां शृण्व एकैः ।
अयं वाजं भरति यं स्नोत्यस्य प्रियासः सख्ये स्याम ९
- अयं शृण्वे अध जयंस्तुत घ्न ह्ययमुत प्र कृणुते युधा गाः ।
यदा सत्यं कृणुते मनुमिन्द्रो विश्वं वृद्धं मयत एजं वस्मात् १० [२२]
- समिन्द्रो गा अंजयत् सं हिरण्या समंश्चिया मघवा यो हं पूर्वीः ।
एमिर्नृमिर्नृतमो अस्य शाकै रायो विभक्ता संभ्ररश्च वस्यः ११
- कियत् स्थिविन्द्रो अध्येति मातुः कियत् पितुर्जनिदुर्यो जजान ।
यो अस्य शुष्मं मुहुकैरियति वातो न जूतः स्तनर्यद्विरधैः १२
- क्षियन्तं त्वमक्षियन्तं कृणोती यतिं रेणुं मघवां समोहम् ।
विमञ्जनुरशनिमां हव छौ रुत स्तोतारं मघवा वसौ धात १३
- अयं वक्रमिषणत् सूर्यस्य न्येतंशं रीरमत् ससृमाणम् ।
आ कृष्ण हं जुहुराणो जिघर्ति त्वचो बुधे रजसो अस्य योनौ १४
- असिक्न्यां यजमानो न होता १५ [२३]
- गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विप्रं अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः ।
जनीयन्तो जनिषामक्षितोति मा च्यावयामोऽवृते न कोशम् १६
- ज्ञाता नो बोधि वृष्टिंशान आपि रंभिर्याता मर्हिता सोम्यानाम् ।
सखा पिता पितृतमः पितृणां कर्तेषु लोकमुग्रते वयोधाः १७
- सखीयतामविता बोधि सखा गृणान इन्द्र स्तुवते वयो धाः ।
वयं ह्या तं चक्रुमा सबाधं आभिः शमीभिर्महयन्त इन्द्र १८
- स्तुत इन्द्रो मघवा यद्धं वृत्रा मूरीण्येको अप्रतीनि हन्ति ।
अस्य प्रियो जंरिता यस्य शर्म न किर्वृवा वारयन्ते न मर्ताः १९
- एवा न इन्द्रो मघवां विरप्शी करत सत्या चर्षणीधृष्टनुवा ।
त्वं राजा जनुषां धेह्यस्मे अधि भवो माहिन्नं यजंरित्रे २०
- नू हुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽं न पीपेः ।
अकारि ते हरिषो बह्य नव्यं धिया स्याम रव्यः सखासाः २१ [२४] (१०६)

(१८)

१३ वामदेवो गौतमः, १ इन्द्रः ४ (उत्तरार्धर्चस्य), ७ अदितिः ।

१ वामदेवः, २-४ (पूर्वाधर्चस्य), ८-१३ इन्द्रः, ४ (उत्तरार्धर्चस्य),

७ वामदेवः । त्रिष्टुप् ।

अयं पत्न्या अनुवित्तः पुराणो यतो देवा उदजायन्त विश्वे ।

अतश्चिदा जनिषीष्ट प्रवृद्धो मा मातरममुया पत्तवे कः १

नाहमतो निरया दुर्गहेतत् तिरश्चता पार्श्वान्निर्गमाणि ।

बहूनि मे अकृता कर्त्तानि युध्यै त्वेन सं त्वेन पृच्छे २

परायतीं मातरमन्वचष्ट न नानु गान्यनु नू गमानि ।

त्वदुर्गहे अपिबत् सोममिन्द्रः गतधन्यं चम्बोः सुतस्य ३

किं स ऋधक् कृणवद् यं सहस्रं मासो जभारं शरदंश्च पूर्वीः ।

नही न्वस्य प्रतिमानमस्य न्तजतिष्ठत ये जनित्वाः ४

अवद्यमिव मन्यमाना गुहाकृ - रिन्द्रं माता वीर्येणा न्यृष्टम् ।

अयोर्वस्थात् स्वयमत्कं वसान आ रोर्वसी अपृणाजार्यमानः ५ [२५]

एता अर्षन्त्यललामवन्ती - कृतावरीरिव संक्रोशमानाः ।

एता वि पृच्छ किमिदं मनन्ति कमापो अद्रिं परिधिं रुजन्ति ६

किमु प्विदस्यै निविदो भनन्ते - न्द्रस्यावद्यं दिधिपन्त आपः ।

ममैतान् पुत्रो महता वधेन वृत्रं जघन्वाँ अंसजद वि सिन्धून् ७

ममच्चन त्वा युवतिः प्रास ममच्चन त्वा कुपवां जुगारं ।

ममच्चिवापः शिशवे ममृड्यु - ममच्चिदिन्द्रः सहसोर्दतिष्ठत् ८

ममच्चन ते मघवन् व्यसो निविधिध्वाँ अप हनू जघानं ।

अधा निर्विद्ध उत्तरो बभूवा - जिष्ठरो व्रासस्य सं पिणग्वधेनं ९

गृष्टिः संस्रव स्थविरे तवागा - मनाधूप्यं दूपमं तुम्रमिन्द्रम् ।

अरीळ्वं वृत्सं चरथाप माता स्वयं गातुं तन्व इच्छमानम् १०

उत माता महिषमन्यवेन - वृमी त्वा जहति पुत्र देवाः ।

अथाब्रवीद् वृत्रमिन्द्रो हनिष्यन् त्सखे विष्णो वितुरं वि कंसस्य ११ (२१७)

कस्ते मातरं विधवांमचक्र - च्छुयुं कस्त्वामजिघांसि चरन्तम् ।
 कस्ते वेवो अधि माड्डीक आसीद् यत् प्राक्षिणाः पितरं पादगृह्यं
 अवर्त्या शुनं आन्त्राणि पेचे न वेवेषु विविदे मर्द्धितारम् ।
 अपर्यं जायाममहीयमाना - मर्धा मे श्येनो मध्वा जभार

१२

१३ [२६] (२१९)

[पष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ व० १-३०]

(१९)

११ यामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

एवा त्वामिन्द्र वञ्चिन्न विश्वं वेवासः सुहवास ऊमाः ।
 महामुभे रोदसी वृद्धमृषं निरक्रमिद् वृणते वृत्रहृषं
 अवांसृजन्त जिघ्रयो न वेवा भुवः सम्राड्मिन्द्र सत्ययोनिः ।
 अहन्नहिं परिशयान्मर्णः प्र वर्तनीररदो विश्वधेनाः
 अतृणुवन्तं वियतमबुध्य - मबुध्यमानं सुपुषाणमिन्द्र ।
 सप्त प्रति प्रवत आशयान् - महि वज्रेण वि रिणा अपर्वन्
 अक्षोदयच्छवसा क्षामं बुध्रं वार्णं वातस्तविपीभिरिन्द्रः ।
 हृळ्हान्यौभ्रादुशमान ओजो ऽवाभिनत् कुकुभः पर्वतानाम्
 अभि प्र दंष्ट्रुर्जनयो न गर्भं रथा इव प्र ययुः साकमद्रयः ।
 अतर्पयो विसृत् उज्ज ऊर्मान् त्वं वृतां अरिणा इन्द्र सिन्धून्

१

२

३

४

५ [१]

त्वं महीमवनिं विश्वधेनां तूर्वीतये वृष्याय क्षरन्तीम् ।
 अरमयो नमसैजदर्णः सुतराणं अकृणोरिन्द्र सिन्धून्
 प्रायुवो नमन्वोऽ न वक्ता ध्वस्त्रा अपिन्वद् युवतीकृतज्ञाः ।
 धन्वान्यश्रौ अपृणक् तृषाणो अधोगिन्द्रः स्तयो इ दंष्ट्रपत्नीः
 पूर्वोरुपसः शरदश्च गृता वृत्रं जघन्वां असृजद् वि सिन्धून् ।
 परिष्ठिता अतृणद् बद्धधानाः सीरा इन्द्रः स्रवितवे पृथिव्या
 वज्रीभिः पुत्रमयुवो अकृान निवेशान्दरिद्रि आ जभर्ध ।
 व्यन्धो अरुयदहिमादवानो निर्भुदुस्त्रच्छित् समरन्त पर्वं
 प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्रा - ऽऽविद्वौ आह विदुषे करांसि ।
 यथायथा वृष्ण्यानि स्वगृता ऽपांसि राजन् नयांविवेपीः
 नू ह्रुत इन्द्र नू गृणान ह्यं जरित्रे नद्योऽ न पीपिः ।
 अकारि ते हरिषो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुध्यः सदासाः

६

७

८

९

१०

११ [२] (२३०)

(१०)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ न इन्द्रो वृषादा न आसा - दंभिष्टिक्कदवसे यासदुग्रः ।
 ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः संगे सुमत्सु तुर्वणिः पृतन्यून १
 आ न इन्द्रो हरिर्भिर्यात्वच्छा - ऽर्वाचीनोऽवसे राघसे च ।
 तिष्ठाति वज्री मघवा विरप्शी - मं यज्ञमनु नो वाजंसातौ २
 इमं यज्ञं त्वमस्माकमिन्द्र पुरो दधत् सनिष्यसि क्रतुं नः ।
 श्वघ्नीवं वाजिन् त्सनये धनानां त्वया वयमर्य आजिं जयेम ३
 उशान्तु यु णाः सुमनां उपाके सोमस्य नु सुधुंतस्य स्वधावः ।
 पा इन्द्र प्रतिभृतस्य मध्वः समन्धसा ममदः पृष्ठयेन ४
 वि यो ररप्श ऋषिभिर्नर्वेभि - वृक्षो न एकवः सृण्यो न जेतां ।
 अर्यो न योषामभि मन्यमानो ऽच्छां विवक्मि पुरुहूतमिन्द्रम् ५ [३]

गिरिर्नि यः स्वतवाँ ऋष्व इन्द्रः सनादेव सहसे जात उग्रः ।
 आर्वाता वज्रं स्थविर् न भीम उद्रेव कोशं वसुना न्युष्टम् ६
 न यस्य वर्ता जनुषा न्वस्ति न राधंस आमरीता मघस्य ।
 उद्वावृषाणस्तविषीव उग्रा - ऽस्मभ्यं दद्वि पुरुहूत रायः ७
 ईक्षे रायः क्षयस्य चर्षणीना - मुत व्रजमपवर्तासि गोनाम् ।
 शिक्षानरः समिधेषु प्रहावान् वस्वो राशिर्मभिनेतासि भूरिम् ८
 कया तच्छृण्वे शच्या शर्चिष्ठो यया कृणोति मुहु का चिहृष्वः ।
 पुरु वाशुपे विचर्षिष्ठो अंहो ऽथा दधाति द्रविणं जरित्रे ९
 मा नो मर्षीरा भरा वृद्धि तन्नः प्र वाशुपे दातव भूरि यत् ते ।
 नव्ये कृष्णे शस्ते अस्मिन् तं उक्थे प्र ब्रवाम वयमिन्द्र स्तुवन्तः १०
 नू द्युत इन्द्र नू गृणान इयं जरित्रे नद्योऽं न पीपेः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सवासाः ११ [४] (२४२)

(११)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रोऽवस उप न इह स्तुतः संप्रमार्दस्तु शूरः ।
 वावृधानस्तविषीर्यस्य पूर्वी - र्यीन क्षत्रमभिभूति पुष्यात् १ (२४२)

तस्येविह स्तव्यं वृष्ण्यानि तुविद्युन्नस्यं तुविरार्धसो नून ।
यस्य कर्तुर्विद्युद्योऽ न सम्राट् साह्वान् तरुत्रो अभ्यस्ति कृटीः २
आ यात्विन्द्रो विव आ पृथिव्या मक्षू समुद्रादुत वा पुरीषात् ।
स्वर्णरादवसे नो मरुत्वान् परावतो वा सदर्नाहृतस्य ३
स्थूरस्य रायो बृहतो य ईशे तमु एवाम विद्येष्विन्द्रम् ।
यो वायुना जयति गोमतीषु प्र धृष्णुया नयति वस्यो अच्छ ४
उप यो नमो नर्मसि स्तमाय - त्रियति वाचं जनयन् यजध्वे ।
ऋज्जसानः पुरुवारं उक्थै - रेन्द्रं कृण्वीत सदर्नेषु होता ५ [५]

धिषा यदि धिषण्यन्तः सर्ण्यान् त्सदन्तो अद्रिमौगिजस्य गोहे ।
आ दुरोषाः प्रास्यस्य होता यो नो महान् त्सवरणेषु वहिः ६
सत्रा यदी भार्वरस्य वृष्णः सिपक्ति शुष्मः स्तुवते भराय ।
गुहा यदीमौगिजस्य गोहे प्र यद् धिये प्रायसे मदाय ७
वि यद् वरीसि पर्वतस्य वृषवे पयोभिर्जिन्वे अपां जवांसि ।
विद्व गौरस्य गवयस्य गोहे यदी वाजाय सुध्योऽ वहन्ति ८
भद्रा ते हस्ता सुकृतोत पाणी प्रयन्तारा स्तुवते राध इन्द्र ।
का ते निषत्तिः किमु नो ममास्ति किं नोदुदु हर्षसे वातवा उ ९
एवा वस्व इन्द्रः सत्यः सन्ना - हन्ता वृत्रं वरिवः पूरवे कः ।
पुरुष्टु कत्वा नः शग्धि रायो मक्षीय तेऽवसो वैव्यस्य १०
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुध्यः सत्रासाः ११ [६] (२५२)

(१२)

[वृतीयोऽनुवाकः ॥ सू० २२-३२]

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यज्ञ इन्द्रो जुजुषे यच्च वष्टि तन्नो महान् करति शुष्म्या चित् ।
ब्रह्म स्तोमं मघवा सोममुक्था यो अश्मानं शवसा बिभ्रदेति १
वृषा वृषन्धि चतुरश्रिमस्य - जुगो बाहुभ्यां नृतमः शर्चीवान् ।
श्रिये परुष्णीमुपमाण ऊर्णा यस्याः पर्वाणि सुख्याय विद्ये २
यो वैवो वेवतमो जायमानो महो वाजैर्भिर्महाद्भिश्च शुष्मैः ।
वधानो यज्ञं बाह्वोरुशन्तं द्यामभेन रेजयत् प्र भूम ३ (२५५)

विश्वा रोधांसि प्रवतंश्च पूर्वी-द्यौर्ऋष्याज्जनिमन् रेजतु क्षाः ।
 आ मातरा भरति शुष्म्या गो-नृवत् परिज्मन् नोनुवन्त वाताः ४
 ता तू तं इन्द्र महतो महानि विश्वेष्वित् सर्वेनेषु प्रवाच्या ।
 यच्छूर धृष्णो धृषता दधृष्वा-नहिं वज्रेण शवसाविंविषीः ५ [७]

ता तू ते सत्या तुविनृमृण विश्वा प्र धेनवः सिंस्रते वृष्ण ऊग्रः ।
 अधा ह त्वद् वृषमणो भियानाः प्र सिन्धवो जवसा चक्रमन्त ६
 अत्राहे ते हरिवस्ता उं वेवी-खोभिरिन्द्र स्तवन्त स्वसारः ।
 यत् सीमन् प्र मुचो बद्धाना वीर्यामन् प्रसितिं स्पन्दयद्यै- ७
 पिपीळे अंशुर्मद्यो न सिन्धु-रा त्वा शर्मा शशमानस्य शक्तिः ।
 अस्मद्भ्यक् शुशुचानस्य यस्या आशुर्न रश्मि तुव्योजसं गोः ८
 अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ज्येष्ठां नृमृणानि सूत्रा संहरे सहांसि ।
 अस्मभ्यं वृत्रा सुहनानि रन्धि जहि वधर्वनुषो मर्त्यस्य ९
 अस्माकमित् सु गृणुहि त्वमिन्द्रा-ऽस्मभ्यं चित्राँ उप माहि वाजान ।
 अस्मभ्यं विश्वा हृषणः पुरंधी-रस्माकं सु मघवन् बोधि गोदाः १०
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जग्निरे नद्योर्ऽन पीपेः ।
 अकारि ते हरिवां ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सवासाः ११ [८] (२६३)

(२३)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रा, ८-१० श्रुतं वा । त्रिष्टुप् ।

कथा महार्मवृधत् कस्य होतुं-पुंजं जुषाणो अभि सोममूर्धः ।
 पिबंश्चुशानो जुषयाणो अन्धो ववक्ष ऋष्वः शुचते धनाय १
 को अस्य वीरः सधृमादमाप समानंश सुमतिभिः को अस्य ।
 कदस्य चित्रं चिकित्ते कद्रुती वृधे भुवच्छशमानस्य यज्योः २
 कथा शृणोति हूयमानमिन्द्रः कथा शृण्वन्नवसामस्य वेद ।
 का अस्य पूर्वैरुपमातयो ह कथेनमाहुः पपुंरिं जग्निरे ३
 कथा सबाधः शशमानो अस्य नशक्भि द्रविणं दीध्यानः ।
 देवो भुवन्नवेदा म क्रतानां नमो जगुर्भवाँ अभि यज्जुजोषत् ४
 कथा कवस्या उपसो व्युद्यौ देवो मर्त्यस्य सख्यं जुजोष ।
 कथा कदस्य सख्यं सखिभ्यो ये अस्मिन् कामं सुयुजं ततद्ये ५ [९] (२६८)

किमादमं च सख्यं सखिभ्यः कदा नु ते भ्रात्रं प्र ब्रवाम ।	
म्रिये सुदृशो वपु रस्य सर्गाः स्वर्णं चित्रतममिष आ गोः	६
ब्रुं जिघांसन् ध्वरसंमनिन्द्रां तेतिक्ते तिग्मा तुजसे अनीका ।	
ऋणा चिद् यत्र ऋणया न उग्रो दूरे अज्ञाता उषसो बवाधे	७
ऋतस्य हि गुरुधुः सन्ति पूर्वी - ऋतस्य धीतिर्वृजिनानि हन्ति ।	
ऋतस्य श्लोको बधिरा तंतर्तु कर्णा बुधानः शुचमान आयोः	८
ऋतस्य हृद्धा धरुणानि सन्ति पुरुषि चन्द्रा वपुषे वपुषि ।	
ऋतेन वीर्यमिषणन्तु पृथक् ऋतेन गावं ऋतमा विवेशुः	९
ऋतं येमान ऋतमिद् वनोत्पू - तस्य शुष्मस्तुरया उं गव्युः ।	
ऋताय पृथ्वी बहूले गभीरे ऋताय धेनू परमे दुहाते	१०
न द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योर्दु न पीपिः ।	
अकारि ते हरिवो बह्व नव्यं धिया स्याम रथ्यः सद्मासाः	११ [१०] (२७४)

(२४)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १० अनुष्टुप् ।

का सुदुतिः शर्वसः सनुमिन्द्र - मर्वाचीनं राधस आ ववर्तत ।	
वृद्धिर्हि वीरो गृणते वसूनि स गोपतिर्निष्विधा नो जनासः	१
स वृत्रहत्ये हव्यः स ईड्यः स सुदुत इन्द्रः सत्यराधाः ।	
स यामन्ना मघवा मर्त्याय ब्रह्मण्यते सुष्वये वरिवो धात	२
तमिन्नो वि ह्वयन्ते समीके रिरिकांसस्तन्वः कृण्वत त्राम् ।	
मिथो यत् त्यागमुमयासो अगमन् नरस्तोकस्य तनयस्य सातौ	३
ऋतुयन्ति क्षितयो योग उग्रा - ऽऽशुषाणासो मिथो अर्णसातौ ।	
सं यद् विशोऽर्बुवृन्त युष्मा आदिन्नेम इन्द्रयन्ते अभीकं	४
आदिह्य नेम इन्द्रियं यजन्त आदित् पक्तिः पुरोळाशं रिरिच्यात् ।	
आदित सोमो वि पंपृच्यावधुष्वी - नादिज्जुजोष वृषभं यजंधै	५ [११]
कृणोत्यस्मै वरिवो य इत्ये - न्द्राय सोममुशते सुनोति ।	
सधीचीनेन मनसाधिवेन्न तमित् सखायं कृणुते समत्सु	६ (२८०)

य इन्द्राय सुनवत् सोममद्य पचात् पृक्तीरुत भृज्जातिं धानाः ।	
प्रति मनायोऋचथानि हर्यन् तस्मिन् दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्रः	७
यदा समयं व्यचेदृधावा कुर्यं यद्वाजिमभ्यस्यकुर्यः ।	
अचिक्रवद् वृषणं पत्न्यच्छा दुरोण आ निशितं सोमसुद्धिः	८
भूर्यसा वस्नमचरत् कनीयो ऽविक्रीतो अकानिषं पुनर्यन् ।	
स भूर्यसा कनीयो नारिरेचीद् वीना दक्षा वि दुहन्ति प्र वाणम्	९
क इमं वृशभिर्ममे-न्द्रं क्रीणाति धेनुभिः ।	
यदा वृत्राणि जह्वन्-दर्येन मे पुनर्ददत्	१०
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।	
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुध्यः सवासाः	११ [१२] (१८५)

(२५)

८ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

को अद्य नर्यो वेवकाम उशान्निद्रस्य सख्यं जुजोष ।	
को वा महेऽवसे पायाय समिद्धे अग्नी सुतसोम ईद्रे	१
को नानाम वचसा सोम्याय मनायुर्वो भवति वस्तं उस्त्राः ।	
क इन्द्रस्य युज्यं कः सखित्वं को भ्रात्रं वंष्टि कवये क ऊती	२
को वेवानामवो अद्या वृणीति क आद्रित्या अर्दिति ज्योतिरीद्रे ।	
कस्याश्विनाविन्द्रो अग्निः सुतस्यां ऽशोः पिबन्ति मनुसाविवेनम्	३
तस्मा अग्निर्भरतः शर्म यंस-ज्योक् पश्यात् सूर्यमुच्चरन्तम् ।	
य इन्द्राय सुनवामेत्याह नरे नर्याय नूतमाय नृणाम्	४
न तं जिन्वन्ति बहवो न वृत्रा उर्वस्त्रा अर्दितिः शर्म यंसत् ।	
प्रियः सुकृत् प्रिय इन्द्रे मनायुः प्रियः सुप्रावीः प्रियो अस्य सोमी	५ [१३]
सुप्राव्यः प्रागुपाळेप वीरः सुध्वेः पक्तिं कृणुते केवलेन्द्रः ।	
नासुध्वेरापिर्न सखा न जामि-कुम्भारव्योऽवहन्तेववाचः	६
न रेवतां पणिनां सख्यमिन्द्रो ऽसुन्वता सुतपाः सं गृणीति ।	
आस्य वेदः खिदति हन्ति नृगं वि सुध्वये पक्तये केवलो भूत्	७
इन्द्रं परेऽवरे मध्यमास इन्द्रं यान्तोऽवसितास इन्द्रम् ।	
इन्द्रं क्षियन्त उत युध्यमाना इन्द्रं नरो वाजयन्तो हवन्ते	८ [१४] (२१३)

(२६)

७ वामदेवो गौतमः; १-२ इन्द्रो वा । १-२ इन्द्रः, आत्मा वा, ४-७ इत्येनः । त्रिष्टुप् ।

अहं मनुर्मयं सूर्यश्वा-ऽहं कक्षीवां ऋषिरस्मि विप्रः ।	
अहं कुत्समार्जुनेयं न्युञ्जे ऽहं कविरुशना पश्यता मा	१
अहं भूमिमद्वामार्याणा-ऽहं वृष्टिं द्वाशुषे मर्त्याय ।	
अहमपो अर्नयं वावशाना मम वेदासो अनु केतमायन्	२
अहं पुरो मन्दसानो व्यैरं नवं साकं नवतीः शम्बरस्य ।	
शततमं वेदयं सर्वताता दिवोदासमतिथिग्वं यदावम्	३
प्र सु ष विभ्यो मरुतो विरस्तु प्र इयेनः इयेनेभ्यं आशुपत्वा ।	
अचक्रया यत् स्वधया सुपर्णो हव्यं भरन्मनवे वेवजुष्टम्	४
मरुद् यद्वि विरतो वेर्विजानः पथोरुणा मनोजवा असर्जि ।	
तूर्यं ययौ मधुना सोम्येनो-त श्रवो विविदे इयेनो अत्र	५
ऋजीपी इयेनो ददमानो अंशुं परावतः शकुनो मन्द्रं मदम् ।	
सोमं मरुद् दादृहाणो वेवावान् दिवो अमुष्मादुत्तराद्वादाय	६
आदाय इयेनो अमरुत् सोमं सहस्रं सवां अपुतं च साकम् ।	
अत्रा पुरंधिरजहादराती-मवे सोमस्य मूरा अमूरः	७ [१५] (१००)

(२७)

५ वामदेवो गौतमः । इयेनः, ५ इन्द्रो वा । त्रिष्टुप्, ५ शक्यरी ।

गमे नु सन्नन्वेपामवेद-महं वेवानां जनिमानि विश्वा ।	
शतं मा पुर आर्यसीररक्ष-न्नधं इयेनो जवसा निरंदीयम्	१
न घा स मामपु जोषं जमारा-ऽभीमांस त्वक्षंसा वीर्येण ।	
ईमां पुरंधिरजहादराती-रुत वातां अतरच्छृशुवानः	२
अव यच्छयेनो अस्थनीदध द्यो-र्वि यद् यद्वि वातं ऊहुः पुरंधिम् ।	
सृजद् यदस्मा अव ह क्षिपज्यां कृशानुरस्ता मनसा मुरण्यन्	३
ऋजिप्य ईमिन्द्रावतो न मुज्यं इयेनो जमार बृहतो अधि प्योः ।	
अन्तः पंतत् पतत्र्यस्य पूर्णं-मधु यामनि प्रसितस्य तद् वेः	४ (१०४)

अधं श्वेतं कलशं गोभिर्ऋक् मापिप्यान् मधवां शुक्रमन्धः ।

अध्वर्युभिः प्रयतं मध्वो अग्रमिन्द्रो मदाय प्रति धत् पिबध्ये शूरो मदाय प्रति धत् पिबध्ये ५
[१६] (३०५)

(२८)

५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, इन्द्रासोमो वा । ऋष्टुप् ।

त्वा युजा तव तत् सोमं सख्य इन्द्रो अपो मनवे समुतस्कः ।

अहन्नहिमरिणात् सप्त सिन्धू नपावृणोदपिहितेव खानि १

त्वा युजा नि खिद्वत् सूर्यस्येन्द्रश्चक्रं सहसा सद्य इन्दो ।

अधि ष्णुनां बृहता वर्तमानं महो ब्रुहो अपं विश्वायुं धायि २

अहन्निन्द्रो अवहवृगिरिन्द्रो पुरा वस्युन् मध्यंदिनावृभीकैः ।

दुर्गे वुरोणे कृत्वा न यातां पुरु सहस्रा शवा नि बर्हीत् ३

विश्वस्मात् सीमधमो इन्द्र दस्युन् विशो दासीरकृणोरप्रशस्ताः ।

अवाधेधाममृणतं नि शत्रू नर्विन्देधामपचितिं वधत्रैः ४

एवा सत्यं मधवाना युवं त दिन्द्रश्च सोमोर्वमश्च गोः ।

आवहन्तमपिहितान्यक्षा रिरिचथुः क्षाश्चित् तवुवाना ५ [१७] (३१०)

(२९)

५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । ऋष्टुप् ।

आ नः स्तुत उप याजोमिरुती इन्द्र याहि हरिभिर्मन्वसानः ।

तिरश्चिबुधैः सर्वना पुरुण्यां दूयेभिर्मृणानः सत्यराधाः १

आ हि ष्मा याति नर्यश्चिकित्वान् दूयमानः सोतृमिरुपं यज्ञम् ।

स्वध्वो यो अर्भीरुर्मन्वमानः सुष्वाणोभिर्मवति सं हं वीरैः २

आवयेवस्य कर्णां बाजयध्वे जुष्टामनु प्र विशं मन्ययध्वैः ।

उद्वावृषाणो राधसे तुर्विष्मान् करन्न इन्द्रः सुतीर्थाभयं च ३

अच्छा यो गन्ता नार्धमानमूती इत्था विप्रं हवमानं गृणन्तम् ।

उप त्मनि वधानो धूर्यांशून् त्सहस्राणि शतानि वज्रबाहुः ४

त्वोतांसो मधवज्जिन्व विम्रा वयं ते स्याम सूरयो गृणन्तः ।

मेजानासो बृहद्विषस्य राय आकाव्यस्य वावने पुरुक्षोः ५ [१८] (३१५)

(१०)

२४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः १-११ इन्द्रोपसौ । गायत्रीः ८, २४ अनुष्टुप् ।

नकिरिन्द्र त्वदुत्तरो न ज्यायाँ अस्ति वृत्रहन् । नकिरेवा यथा त्वम् १
सत्रा ते अनु कृष्टयो विश्वा चक्रेवं वावृतुः । सत्रा महौ अंसि श्रुतः २
विश्वे चनेवुना त्वा देवास इन्द्र युयुधुः । यदहा नक्तमातिरः ३
यत्रोत बाधितेभ्य चक्रे कुत्साय युध्यते । मुषाय इन्द्र सूर्यम् ४
यत्र देवाँ कंघायतो विश्वाँ अयुध्य एक इत् । त्वमिन्द्र वनूरहन् ५ [१९]

यत्रोत मर्त्याय क मरिणा इन्द्र सूर्यम् । प्रावः शचीभिरितंशम् ६
किमादुतासि वृत्रहन् मघवन् मन्युमत्तमः । अत्राह दानुमातिरः ७
एतद् घेदुत वीर्यं मिन्द्र चक्रे पौंस्यम् । स्त्रियं यद् दुर्हणायुवं वर्धदुहितरं दिवः ८
निवाश्चिद् घा दुहितरं महान् महीयमानाम् । उपासमिन्द्र सं पिणक् ९
अपोषा अनसः सरत् संपिष्टादहं विभ्युषी । नि यत् सीं शिश्रश्चद् वृषा १० [२०]

एतदस्या अनः शये सुसंपिष्टं विपाश्या । सुसारं सीं परावतः ११
उत सिन्धुं बिबाल्यं वितस्थानामधि क्षमि । परि ष्ठा इन्द्र मायया १२
उत शुष्णस्य धृष्णुया प्र मृक्षो अभिवेदनम् । पुरो यदस्य संपिणक् १३
उत व्रासं कौलितरं बृहतः पर्वतादधि । अवाहन्निन्द्र शम्बरम् १४
उत व्रासस्य वचिनः सहस्राणि शतावधीः । अधि पञ्च मृधीरिव १५ [२१]

उत त्वं पुत्रमयुवः परावृक्तं शतक्रतुः । उक्थेष्विन्द्र आभजत् १६
उत त्या तुर्वगायद्वं अस्ताताम् शचीपतिः । इन्द्रो विद्वो अपारयत् १७
उत त्या सद्य आयीं सरयोरिन्द्र प्रारतः । अर्णाचित्ररथावधीः १८
अनु द्वा जंहिता नयोऽन्धं श्रोणं च वृत्रहन् । न तत् ते सुस्रमष्टवे १९
शतमंश्मन्मर्यानां पुरामिन्द्रो व्यास्यत् । विवोदासाय व्राशुपे २० [२२]

अस्वापयद् वृमीतये सहस्रां त्रिशतं हथैः । व्रासानामिन्द्रो मायया २१
स घेकुतासि वृत्रहन् त्समान इन्द्र गोपतिः । यस्ता विश्वानि चिच्युषे २२
उत नूनं यद्विन्त्रियं करिष्या इन्द्र पौंस्यम् । अद्या नकिष्टवा मिनत् २३

वामवांमं त आकुरे देवो ददात्वर्धमा । वामं पूषा वामं भगो वामं देवः कळळती २४

[२३] (११९)

(३१)

१५ यामवेयो गौतमः । इन्द्रः । गायत्री, ३ पादनिवृत् ।

कया नरिष्व आ भुव कुती सदावृधः सखा	कया शचिष्या वृता	१
कस्या सत्यो मवानां मंहिष्ठो मत्सन्धसः	हुह्य चिक्वारुजे वसु	२
अमी पु णः सर्वांना मविता जंरितुणाम्	शतं मवाव्युतिभिः	३
अमी न आ ववृत्स्य चकं न वृत्तमवतः	नियुद्धिश्चरणीनाम्	४
प्रवता हि कतूना मा हां पदेव गच्छसि	अमक्षि सूर्ये सचा	५ [२४]

सं यत् तं इन्द्र मन्यवः सं चक्राणि वधन्विरे	अध त्वे अध सूर्ये	६
उत स्या हि त्वामागुरि न्मघवानं शचीपते	दातारमविदीधयुम्	७
उत स्या सद्य इत् परि शशमानाय सुन्वते	पुरु विन्महसे वसु	८
नहि घ्मां ते शतं चन राधो वरन्त आमुः	न च्योद्वानिं करिष्यतः	९
अस्मां अवन्तु ते शत मस्मान् त्सहस्रयुतयः	अस्मान् विश्वा अभिष्टयः	१० [२५]

अस्मां ह्यहा वृणीष्य सखायं स्वस्तये	ग्रहो गये विवित्यते	११
अस्मां अविद्धि विश्वहेन्द्र गुया परीणता	अस्मान् विश्वाभिरुतिभिः	१२
अस्मभ्यं तां अपां वृधि भुजां अस्तेषु गोमंतः	नवाभिरिच्छोतिभिः	१३
अस्माकं धृष्णुया रथो भुमां इन्द्रानपच्युतः	गवपुरश्चयुरीयते	१४
अस्माकंभुत्तमं कृधि भवो वेवेषु सूर्य	वर्षिष्ठं द्यामित्रोपरि	१५ [२६] (३५४)

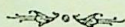
(३२)

२४ यामवेयो गौतमः । इन्द्रः, २३-२४ इन्द्राभ्यो । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र वृत्रह भूस्माकंभुर्धमा गंहि	ग्रहान् ग्रहीभिरुतिभिः	१
भूमिष्विद घासि तूतुजि रा चित्र चित्रिणीष्व	चित्रं कृणोष्युतये	२
वृक्षेभिषिषुच्छशीयांसं हंसि माधन्तमोजसा	सर्षिभिर्ये त्वे सचा	३
वृषभिन्नु त्वे सचा वयं त्वामि नोनुमः	अस्मां अस्मां इयुवव	४
स नरिष्वभिरिष्वो ऽनवद्याभिरुतिभिः	अनांभुष्टाभिरा गंहि	५ [२७]

भूयामो पु त्वावतः सखाय इन्नु गोमंतः	पुजो वाजाय वृष्वये	६
त्वं ह्येक ईशिष इन्नु वाजस्य गोमंतः	स नो यन्धि महीमिषम्	७ (३६१)

न त्वा वरन्ते अन्यथा यद्वित्ससि स्तुतो मधम् । स्तोतृभ्य इन्द्र गिर्वणः	८
अभि त्वा गोतमा गिराऽनूषत प्र वावने । इन्द्र वाजाय घृष्वये	९
प्र ते वोचाम वीर्याहे या मन्दस्नान आरुजः । पुरो दासीरभीत्य	१० [२८]
ता ते गृणन्ति वेधसो यानि चकथं पौर्या । सुतोष्विन्द्र गिर्वणः	११
अर्वावृधन्त गोतमा इन्द्र त्वे स्तोमवाहसः । ऐषु धा वीरवद् यशः	१२
यच्चिद्धि शश्वतामसीन्द्र साधारणस्त्वम् । तं त्वा वयं हवामहे	१३
अर्वाचीनो वसो भवाऽस्मे सु मत्स्थानधंसः । सोमानामिन्द्र सोमपाः	१४
अस्माकं त्वा मतीनामा स्तोम इन्द्र यच्छतु । अर्वागा वर्तया हरी	१५
पुरोळाशं च नो वसो जपोषासे गिरंश्च नः । बभूयुरिव योषणाम्	१६ [२९]
सहस्रं व्यतीनां युक्तानामिन्द्रमीमहे । शतं सोमस्य स्वार्यः	१७
सहस्रां ते शता वयं गवामा च्यावयामसि । अस्मन्ना राधं एतु ते	१८
दश ते कलशानां हिरण्यानामधीमहि । मूरिदा असि वृत्रहन्	१९
भूरिवा भूरि देहि नो मा वृधं भूर्या मर । भूरि घेदिन्द्र वित्ससि	२०
भूरिदा ह्यसि श्रुतः पुरुत्रा शूर वृत्रहन् । आ नो मजस्व राधसि	२१
प्र ते बभू विचक्षणं शंसामि गोषणो नपात् । माभ्यां गा अनु शिश्वथः	२२
कनीनकेव विद्वधे नवे हृषदे अंधके । बभू यामेषु शोभेते	२३
अरं म उचयाम्यो ऽरमनुषयाम्यो । बभू यामेष्वसिधा	२४ [३०] (१७८)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२७]

(३३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४५]

११ यामवेदो गौतमः । ऋभवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ऋभुभ्यो वृतमिव वाचमिष्य उपस्तिरे श्वेतीं धेनुमीले ।	
ये वार्तजूतास्तरणिभिरेवैः परि द्यां सुद्यो अपसो बभूवुः	१
यदारमकन्नृभवः पितृभ्यां परिविष्टी वेषणा वृंसनामिः ।	
आदिद वेदानामुषं सख्यमायन् धीरांसः पुष्टिमवहन् मनायं	२
पुनर्ये चक्रुः पितरा युवाना सना यूषेव जरणा शयाना ।	
ते वाजो विभ्वौ ऋभुरिन्द्रवन्तो मधुप्सरसो नोऽवन्तु युजम्	३
यत् संयत्संभूभवो गामरक्षन् यत् संवत्संभूभवो मा अपिशन् ।	
यत् संवत्समभरन् मासो अस्या स्तामिः शमीभिरघृतत्वमाशुः	४ (१८१)

ज्येष्ठ आह चमसा द्वा कुरेति कर्नीयान् व्रीन् कृण्वामेत्याह ।
कनिष्ठ आह चतुरंस्कुरेति त्वष्टं क्रमवस्तत् पनयद् वचो वः

५ [१]

सत्यमूचुनरं एवा हि चक्रु रनु स्वधामुभवो जग्मुरेताम् ।

विभ्राजमानांश्चमसाँ अहेवा ऽवेनत् त्वष्टां चतुरो ददृश्वान्

६

द्वादश धून् यवगोह्यस्या ऽऽतिथ्ये रणञ्जुभवः ससन्तः ।

७

सुक्षेत्राकृण्वन्नयन्त सिन्धून् धन्वातिष्ठन्नोपधीर्निष्क्रमापः

रथं ये चक्रुः सुवृतं नरेषां ये धेनुं विश्वजुवं विश्वरूपाम् ।

८

त आ तक्षन्वृषभो रयिं नः स्वर्षसः स्वर्षसः सुहस्ताः

अग्रे ह्येषामजुपन्त देवा अमि कत्वा मनसा वीध्यानाः ।

९

वाजो देवानामभवत् सुकर्मेन्द्रस्य क्रमुक्षा वरुणस्य विश्वा

ये हरी मेघयोक्था मदन्त इन्द्राय चक्रुः सुयुजा ये अश्वा ।

१०

ते रायस्पोषं द्रविणान्यस्मे धत्त क्रमवः क्षेमयन्तो न मित्रम्

द्वादशः पीतियुत वो मदं धून् ऋते श्रान्तस्य सख्याय देवाः ।

ते नूनमस्मे क्रमवो वसूनि तृतीयं अस्मिन् त्वर्चने दधात

११ [२] (३८९)

(३४)

११ धामदेवो गौतमः । क्रमवः । त्रिष्टुप् ।

क्रमुर्विष्वा वाज इन्द्रो नो अच्छे मं युजं रत्नधेयोप यात ।

इवा हि वो धिषणा देव्यह्ना मघात् पीतिं सं मदा अगमता वः

१

सिद्धानासो जन्मनो वाजरजा उत क्रतुभिर्क्रमवो मादयध्वम् ।

सं वो मदा अगमत् सं पुरंधिः सुवीरामस्मे रयिमेरयध्वम्

२

अयं वो युज क्रमवोऽकारि यमा मनुष्यत् प्रदिवो दधिध्वे ।

प्र वोऽच्छां जुगुषाणासो अस्थु रमून् विश्वे अग्नियोत वाजाः

३

अनूवु वो विधत्ते रत्नधेयं मिदा नरो वृाशुषे मर्त्याप ।

पिबन्त वाजा क्रमवो वृषे वो माहि तृतीयं सर्वन् मदाय

४

आ वाजा यातोप न क्रमुक्षा महो नरो द्रविणसो गुणानाः ।

आ वः पीतयोऽभिपित्वे अह्ना मिमा अस्तं नवस्व इव गमन्

५ [३]

आ नंपातः शवसो यातनोपे मं युजं नमसा हूयमानाः ।

सुजोर्षसः सूरयो यस्य च स्थ मध्वः पात रत्नधा इन्द्रवन्तः

६

(३९५)

सजोषां हन्तु वरुणेन सोमं	सजोषां पाहि गिर्वणो मरुद्भिः ।	
अग्नेषामिन्द्रतृपाभिः सजोषा	गनास्पदीभि रत्नधामिः सजोषाः	७
सजोषस आवृत्त्यैर्मौदयध्वं	सजोषस क्रभवः पर्वतेभिः ।	
सजोषसो वैध्वेना सवित्रा	सजोषसः सिन्धुभी रत्नधेभिः	८
ये अश्विना ये पितरा य ऊती	धेनुं ततश्शुक्रभवो ये अश्वा ।	
ये असंत्रा य ऋधग्रोवसी ये	विभ्वो नरः स्वपत्यानि चक्रुः	९
ये गोमन्तं राजवन्तं सुवीरं	रयिं धृत्वं वरुमन्तं पुरुशुम् ।	
ते अग्नेषा क्रमदो मन्दसाना	अस्मे धंस ये च रातिं गृणन्ति	१०
नापांभूत न वोऽतीतृषामा	ऽनिःशस्ता क्रमवो यज्ञे अस्मिन् ।	
समिन्द्रेण मदंश सं मरुद्भिः	सं राजभी रत्नधेयां देवाः	११ [४] (४००)

(३५)

९. वामदेवो गौतमः । क्रभवः । त्रिष्टुप् ।

इहोप यात शवसो नपातः	सौधन्वना क्रमवो मापं भूत ।	
अस्मिन् हि वः सर्वेन रत्नधेयं	गमन्तिवन्मनुं वो मदासः	१
आगन्मृणामिह रत्नधेयं	मभूत् सोमस्य सुषुतस्य पीतिः ।	
सुकृत्या यत् स्वप्स्यया च	एकं विचक्र चमसं चतुर्धा	२
व्यकृणोत् चमसं चतुर्धा	सखे वि शिक्षेत्यब्रवीत् ।	
अर्धत वाजा अमृतस्य पन्थां	गुणं देवानामृषयः सुहस्ताः	३
किमयः स्विच्छमस एष आस	यं काव्येन चतुरो विचक्र ।	
अथा सुनुध्वं सर्वन् मदाय	पात क्रमवो मधुनः सोम्यस्य	४
शच्याकर्त पितरा युवाना	शच्याकर्त चमसं देवपानंश्च ।	
शच्या हरी धनुंरायतटे	न्द्रवाहोवृभवो वाजरत्नाः	५ [५]
यो वः सुनोत्यभिपित्वे अह्नां	तीक्ष्णं दाजालः सर्वन् मदाय ।	
तस्यै रयिगृभवः सर्ववीर	मा तक्षत वृषणो मन्दसानाः	६
प्रातः सुतमपिचो हर्यश्च	माध्यंदिनं सर्वन् केवलं ते ।	
समुभुभिः पिबस्व रत्नधेभिः	ससौर्या इन्द्र चकृपे सुकृत्या	७ (४००)

ये देवासो अभवता सुकृत्या इयेना इवेदधि विवि निषेव ।
ते रत्नं धात शवसो नपातः सौधन्वना अमवतामृतांसः

८

यत् तृतीयं सर्वनं रत्नधेयं मकृणुध्वं स्वपस्या सुहस्ताः ।
तद्वमवः परिपिक्तं व एतत् सं मर्देभिरिन्द्रियेभिः पिबध्वम्

९ [६] (४०९)

(३६)

१. वामदेवो गौतमः । ऋभवः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अनश्वो जातो अनभीशुरुक्थ्योऽ रथस्त्रिचक्रः परि वरंते रजः ।

महत् तव वो वेव्यस्य प्रवाचनं द्यामृभवः पृथिवीं यच्च पुष्यथ

१

रथं ये चक्रुः सुपुतं सुचेतसो ऽविह्वरन्तं मनसस्पति ध्याया ।

तां ऊ न्वस्य सर्वनस्य पीतय आ वो वाजा ऋभवो वेदयामसि

२

तव वो वाजा ऋभवः सुप्रवाचनं वेवेषु विभ्वो अभवन्महित्वनम् ।

जिह्वी यत् सन्तां पितरां सनाजुग पुनर्युवांना चरथाय तक्षथ

३

एकं वि चक्रं चमसं चतुर्वयं निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभिः ।

अथा वेवेप्यमृतत्वमानश श्रुष्टी वाजा ऋभवस्तद् व उक्थ्यम्

४

ऋभुतो रयिः प्रथमश्रवस्तमो वाजश्रुतासो यमर्जीजनन् नरः ।

विम्बततो विदधेपु प्रवाच्यो यं देवासोऽवथा स विचर्षणिः

५

[७]

स वाज्यर्वा स ऋषिर्वचस्यया स शूरो अस्ता पृतनासु दुष्टः ।

स रायस्पोषं स सुवीर्यं दधे यं वाजो विभ्वो ऋभवो यमाविपुः

६

श्रेष्ठं वुः पेशो अधिं धायि दर्शतं स्तोमो वाजा ऋभवस्तं जुजुष्टन ।

धीरासो हि वा कुवयो विपश्चितस्तान् व एना ब्रह्मणा वेदयामसि

७

यूयमस्मभ्यं धिषणाग्यस्परि विद्वांसो विश्वा नर्याणि भोजना ।

द्युमन्तं वाजं वृषशुष्ममुत्तम मा नो रयिमृभवस्तक्षता वयः

८

इह प्रजामिह रयिं राणा इह श्रवो वीरवत् तक्षता नः ।

येन वयं चितयेमात्यन्यान् तं वाजं चित्रमृभवो ददा नः

९ [८] (४१८)

(३७)

८ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप्, ५-८ अनुष्टुप् ।

उप नो वाजा अध्वरमृभुक्षा देवां यात पथिभिर्विब्रयानैः ।
यथा यज्ञं मनुषो विदवाउसु दधिध्वे रणवाः सुदिनेष्वह्नाम् १
ते वो हृदे मनसे सन्तु यज्ञा जुष्टांसो अद्य घृतनिर्णिजो गुः ।
प्र वः सुतासो हरयन्त पूर्णाः क्रत्वे दक्षांय हर्षयन्त पीताः २
त्र्युवायं वेवर्हितं यथा वः स्तोमो वाजा क्रभुक्षणो वृदे वः ।
जुह्वे मनुष्वदुपरासु विश्व पुष्पे सचा ब्रह्मिर्वेषु सोमम् ३
पीवोअश्वाः शुचद्रथा हि भुताऽयःशिप्रा वाजिनः सुनिष्काः ।
इन्द्रस्य सूनो शवसो नपातो ऽनु वश्चेत्यग्नियं मदाय ४
क्रभुमृभुक्षणो रयिं वाजे वाजिन्तमं युजम् ।
इन्द्रस्वन्तं हवामहे सवासातममश्विनम् ५ [९]

सेहंभवो यमवध यूयमिन्द्रश्च मर्त्यम् ।
स धीमिरस्तु सनिता मेधसाता सो अर्वता ६
वि नो वाजा क्रभुक्षणः पथिश्चित्त यदवे ।
अस्मभ्यं सूरयः स्नुता विश्वा आशास्तरिषणि ७
तं नो वाजा क्रभुक्षण इन्द्र नासत्या रयिम् ।
समश्वं चर्षणिभ्य आ पुरु शस्त मघत्तये ८ [१०] (४२६)

(३८)

१० वामदेवो गौतमः । दधिका, १ यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

उतो हि वां वृत्रा सन्ति पूर्वा या पुरुभ्यं सवस्युर्निर्तिशे ।
क्षेत्रासां वदधुरुर्वरासां घनं वस्युभ्यो अभिमूतिमुग्रम् १
उत वाजिनं पुरुनिष्विध्वानं दधिकामु वदधुर्विष्वकृष्टिम् ।
क्रजिप्यं श्येनं प्रुषितपुमाशुं चकृत्यमयो नृपतिं न शूरम् २
यं सीमनु प्रवतेव द्रवन्तं विश्वः पुरुर्मदति हर्षमाणः ।
पद्भिर्गृध्यन्त मेधयुं न शूरं रथतुरं वार्तामिव ध्रजन्तम् ३ (४२९)

यः स्मार्हन्धानो गध्यां समत्सु सनुतर्ध्वरति गोषु गच्छन् । आविर्कजीको विदथां लिचिक्यत् तिरौ अरतिं पर्याप आयोः	४
उत स्मेनं वल्लमर्थिं न तायु मनुं कोशन्ति क्षितयो भरेषु । नीचायमानं जसुरिं न श्येनं श्रवश्वाच्छां पशुमच्च यूथम्	५ [११]
उत स्मासु प्रथमः सरिण्यन् नि वेवेति श्रेणिंभी रथानाम् । स्रजं कृण्वानो जन्यो न शुभ्वां रेणुं रेरिहत् किरणं दधुश्वान्	६
उत स्य वाजी सहुरिर्कृतावा शुश्रूपमाणस्तन्वां समये । तुरं यतीषुं तुरयञ्चजिप्यो ऽधि ध्रुवोः किरते रेणुमृञ्जन्	७
उत स्मास्य तन्यतो रिषु द्योर्क्यायतो अमियुजो भयन्ते । यदा सहस्रमभि पीमयोधीद् बुर्वतुः स्मा भवति मीम ऋञ्जन्	८
उत स्मास्य पनयन्ति जनां जूतिं कृष्टिप्रो अभिभूतिमाशोः । उतैनमाहुः समिधे वियन्तः परां दधिका अंसरत् सहस्रैः	९
आ दधिकाः शवसा पञ्च कृष्टीः सूर्यं ह्य ज्योतिपापस्ततान् । सहस्रसाः शतसा वाज्यवां पुणक्तु मध्वा समिमा वचांसि	१० [१२] (४३६)

(११)

६ धामदेवो गौतमः । दधिकाः । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

आशुं दधिकां तमु नु द्वाय विवस्पृथिव्या उत चर्किराम । उच्छन्तीर्माभुषसः सूर्य न्वति विश्वानि वुरितानि पर्यन्	१
ग्रहर्षर्ष्यतः क्रतुपा दधिकाव्णः पुरुवारस्य वृष्णः । यं पुरुभ्यो वीद्विवांसं नाधिं वृद्धुर्मित्रावरुणा ततुरिम्	२
यो अश्वस्य दधिकाव्णो अकारीत् समिन्द्रे अग्रा उपसो व्युटौ । अनागसं तमार्थितिः कृणोतु स मित्रेण वरुणेना सजोषाः	३
दधिकाव्णं इप ऊर्जो महो य दमन्भाहि मरुतां नाम भद्रम् । स्वस्तये वरुणं मित्रमाग्निं हवामह इन्तं वज्रबाहुम्	४
इन्द्रमिवेबुमये वि ह्वयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः । दधिकामु सूदन्तं मर्त्याय वृद्धुर्मित्रावरुणा नो अश्वम्	५
दधिकाव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः । सुरमि नो मुखां कर्त प्र ण आयुषि तारिषत्	६ [१३] (४३७)

(४०)

५ वामदेवो गौतमः । दधिक्वाः, ५ सूर्यः । जगती, १ त्रिष्टुप् ।

दधिक्वाण्य इषु नु चर्किराम विश्वा इन्मामुषसः सृवयन्तु ।	
अपासग्रेरुषसः सूर्यस्य बृहस्पतेराङ्गिरसस्य जिष्णोः	१
सत्वा भरिषो गविषो दुदव्यस चर्चवस्याविष उपसस्तुरण्यसत्	
सत्यो ब्रवो ब्रवरः पतङ्गरो दधिक्वावेष्टमूर्जं स्वर्जनत्	२
उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पुणं न वेरनु वाति प्रगर्धिनः ।	
श्येनस्येव धजंतो अङ्गुसं परि दधिक्वाण्यः सहोर्जा तरित्रतः	३
उत स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिक्क्ष आसनिं ।	
क्रतुं दधिक्वा अनु संतवीत्वत् पथामङ्गुस्यन्वापनीफणत्	४
हंसः शुचिषद् वसुरन्तरिक्षस द्योतां वेविषदतिथिर्वुरोणसत्	
नृषद् वसुसहसद् व्योमस वृजा गोजा क्रतुजा अङ्गिजा क्रतुम्	५ [१४] (४७७)

(४१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रायरुणौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रा को वां वरुणा सुस्रमापु स्तोमो हविष्मो अमृतो न होता ।	
यो वां दृषि क्रतुमौ अस्मदुक्तः पस्पशीविन्द्रावरुणा नमस्वान्	१
इन्द्रा ह यो वरुणा चक्र आपी वृषौ मतेः सख्याय प्रयस्वान् ।	
स हन्ति वृत्रा समिधेषु शत्रू नवोभिर्वा महद्भिः स प्र शृण्वे	२
इन्द्रा ह रत्नं वरुणा धेष्टे तथा नृभ्यः शशमानेभ्यस्ता ।	
यवी सखाया सख्याय सोमैः सुतेभिः सुप्रयसां मादयंते	३
इन्द्रा युवं वरुणा विद्युमस्मि ज्ञोजिष्ठमुष्ठा नि वधिदं वज्रम् ।	
यो नो दुरेवो वृकतिर्वृभीति स्तस्मिन् मिमाथाममिभूत्योजः	४
इन्द्रा युवं वरुणा भूतमस्या धियः प्रेतारा वृषमेव धेनोः ।	
सा नो दुहीयद् यवसेव गत्वी सहस्रधारा पर्यसा मही गौः	५ [१५]
तोके हिते तनय उर्वरासु सूरौ दृशीके वृषणश्च पौंस्ये ।	
इन्द्रा नो अत्र वरुणा स्याता मवोभिर्वृस्मा परितक्मयायान्	६ (४५१)

युवामिन्द्रवत्से पूर्वाय परि प्रभृती गविषः स्वापी ।	
वृणीमहे सखाय मियाय शूरा महिष्ठा पितरेव शंभू	७
ता वा धियोऽवसे वाजयन्ती राजिं न जंग्मयुवयूः सुदानू ।	
धिये न गाव उप सोममस्थु रिन्दुं गिरो वरुणं मे मनीषाः	८
इमा इन्दुं वरुणं मे मनीषा अगमक्षुप द्रविणमिच्छमानाः ।	
उपेयस्थुर्जोदार इव वस्थो रघ्वीरिव श्ववत्सो मिक्षमाणाः	९
अश्वस्य तमना रघस्य पुष्टे नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।	
ता ब्रह्मणा ऊतिभिर्जग्यसीमि रस्मन्ना राये निपुतः सचन्ताम्	१०
आ नो बृहन्ता बृहतीमिच्छती इन्द्र यात वरुण वाजसातो ।	
यद् विद्यवः पृतनासु प्रक्रीळान् तस्य वा स्याम सजितार आजेः	११ [१६] (४५८)

(४९)

१० त्रसवस्युः पौरकुत्स्यः । त्रसवस्युः, ७-१० इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

मम द्विता राष्ट्र क्षत्रियस्य विश्वाणोर्विश्वे अमृता यथा नः ।	
क्रतुं सचन्ते वरुणस्य देवा राजामि कृष्टेरुपमस्य वृधेः	१
अहं राजा वरुणो मह्यं ता न्यसुर्याणि प्रथमा धारयन्त ।	
क्रतुं सचन्ते वरुणस्य देवा राजामि कृष्टेरुपमस्य वृधेः	२
अहमिन्द्रो वरुणस्ते महित्वो र्वा गमिरे रजसी सुमेके ।	
त्वष्टे विश्वा भुवनानि विद्वान् तमैरुं रोवसी धारयं च	३
अहमपो अग्निवमुक्षमाणा धारयं दिवं सवन् क्रतस्य ।	
ऋतेन पुत्रो अर्धितेऽकृतावो त विधातुं प्रथयद् वि भूमं	४
मां नरः स्वधा वाजयन्तो मां वृताः समरणे हवन्ते ।	
कृणोम्यारिं मघवाहमिन्द्र इयमि रेणुमभिर्भृत्योजाः	५ [१७]

अहं ता विश्वा चकरं नकिंमां वैद्यं सहो वरते अर्पतीतम् ।	
यन्मा सोमांसो ममवन्यवुक्थो मे मयेते रजसी अपारे	६
विष्टे विश्वा भुवनानि तस्य ता प्र ब्रवीषि वरुणाय वेधः ।	
त्वं वृत्राणि शृण्विषे जघन्द्वान् त्वं वृतां अरिणा इन्द्र सिन्धून्	७ (४५९)

अस्माकमत्र पितरस्त आसन् त्सत ऋषयो दीर्गहे वृध्यमाने ।

त आयजन्त त्रसदस्युमस्या इन्द्रं न वृत्रतुरमर्धवेवम्
पुरुकुत्सानी हि वामदाश ह्यव्येभिरिन्द्रावरुणा नमोभिः ।

अथा राजानं त्रसदस्युमस्या वृत्रहणं वक्षथुरर्धवेवम्

राया वयं संसवांसो मदेम हव्येन देवा यवसेन गावः ।

तां धेनुमिन्द्रावरुणा युवं नो विश्वाहां धत्तमनपस्फुरन्तीम्

८

९

१० [१८] (४६८)

(४३)

७ पुरुमीन्द्राजमीन्द्रो सौहोत्रौ । अभिनौ । त्रिष्टुप् ।

क उ श्रवत् कतमो यज्ञियांनां वन्द्यस्त्रेवः कतमो जुषाते ।

कस्येमां देवीमद्यतेषु प्रेष्ठां इवि प्रेषाम सुदुतिं सुहव्याम्

को मृच्छति कतम आगमिष्ठो देवानामु कतमः शंभविष्ठः ।

रथं कमाहुर्द्वदश्वम्राशुं यं सूर्यस्य दुहितावृणीत

मक्षू हि ध्मा गच्छथ ईवंतो यू निन्द्रो न शक्तिं परितक्यायाम् ।

विष आजाता विन्या सुपर्णा कया शर्षीनां भवथुः शर्चिष्ठा

का वां भूवुपम्रानिः कया न आश्विना गमथो हूयमाना ।

को वां महश्चित् त्यजसो अमीकं उरुष्यतं माध्वी वत्सा न ऊती

उरु वां रथः परि नक्षति द्यामा यत् संभुद्रावृमि वर्तते वाम् ।

मध्वा माध्वी मधुं वां पुषायन् यत् सीं वां पृक्षो भुरजन्त पक्ताः

सिन्धुर्ह वां रसाया सिञ्चदध्वान् घृणा वयोऽरुचासः परि गमन् ।

तद्रू पु वामजिरं चेंति यानं येन पती मबन्धः सूर्यायाः

इहेह यद् वां समना पंपृक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वजिरत्ना ।

उरुष्यतं जरितारं युवं ह भितः कामो नासत्या युवद्विक्

१

२

३

४

५

६

७ [१९] (४७५)

(४४)

७ पुरुमीन्द्राजमीन्द्रो सौहोत्रौ । अभिनौ । त्रिष्टुप् ।

तं वां रथं वयमद्या हुंवेम पृथुजयमश्विना संगतिं गोः ।

यः सूर्या वहति वन्धुरायुर्गिर्वाहसं पुरुतमं वसुपुम्

१

(४७६)

युवं प्रियमश्विना देवता तां द्विवो नपाता वनधः शचीभिः ।	
युवोर्वपुर्गभि पुक्षः सचन्ते वहन्ति यत् ककुहासो रथे वाम्	२
को वामद्या करते रातहृष्य ऊतये वा सुतपेयाय वार्किः ।	
ऋतस्य वा वनुषे पूर्व्याः नमो येमानो अश्विना ववर्तत	३
हिरण्ययेन पुरुधू रथेले मं यज्ञं नास्त्योष यातम् ।	
पिबाथ इन्मधुनः सोम्यस्य दधद्यो रत्नं विधृते जनाय	४
आ नो यातं द्विवो अच्छा पृथिव्या हिरण्ययेन सुवृता रथेन ।	
मा वासन्त्ये नि यमन् देवयन्तः सं यद् ब्रूते नामिः पूर्व्या वाम्	५
नू नो रथि पुरुवीरं बृहन्तं दद्या मिमांथामुमयेष्वस्मे ।	
नरो यद् वामश्विना स्तोममावन् त्वधस्तुतिमाजग्रीव्हासो अगमन्	६
बृहेह यद् वां समना पपूक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरता ।	
उरुज्यतं जरितारं युवं हं श्रितः कामो नासत्या युवमिक्	७ [२०] (४८१)

(४५)

७ वामदेवो गौतमः । अश्विनौ । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

एष स्य भानुरुदियति युज्यते रथः परिज्मा द्विवो अस्य सानवि ।	
पुक्षासो अस्मिन् मिथुना अधि त्रयो हतिस्तुरीयो मधुनो वि रंशते	१
उद् वां पुक्षासो मधुमन्त ईरते रथा अश्वास उपसो व्युष्टिषु ।	
अपोर्णुवन्तस्तम आ परीवृतं स्वर्णं शुकं तन्वन्त आ रजः	२
मध्वः पिबतं मधुपेमिरासामि रुत प्रियं मधुने युञ्जाथां रथम् ।	
आ वर्तन्ति मधुना जिन्यथस्पथो हतिं बहेथे मधुमन्तमश्विना	३
हंसासो ये वां मधुमन्तो अग्निधो हिरण्यपर्णा उहुवं उपबुधः ।	
उवृमृतो भन्विनो मन्विनिस्पृशो मध्वो न मक्षः सर्वनानि गच्छथः	४
स्वध्वरासो मधुमन्तो अग्नय उवा जरन्ते प्रति वस्तोरश्विना ।	
यज्ञिक्तहस्तस्तरणिर्विचक्षणः सोमं सुषाव मधुमन्तमग्निमिः	५
आकेनिपासो अहमिर्विविधतः स्वर्णं शुकं तन्वन्त आ रजः ।	
सूरश्चिद्वश्वान् युयुजान ईपते विश्वा अनु स्वधया चेतथस्पथः	६
प्र वामवोचमश्विना धियंथा रथः स्वध्वो अजरो यो अस्ति ।	
येन सद्यः परि रजांसि याथो हविष्मन्तं तरणिं भोजमच्छं	७ [२१] (४८१)

(४६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ४६-५८]

७ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । गायत्री ।

अग्रं पिबा मधूनां सुतं वायो विविष्टिषु ।	त्वं हि पूर्वपा असि	१
गतेनां नो अभिष्टिभिर्नियुत्वा इन्द्रसाराधिः ।	वापों सुतस्य तुम्पतम्	२
आ वां सहस्रं हरय इन्द्रवायू अभि प्रयः ।	यहन्तु सोमपीतये	३
रथं हिरण्यवन्धुरमिन्द्रवायू स्वध्वरम् ।	आ हि स्थायो विविस्पृशाम्	४
रथेन पृथुपाजसा वृश्वांसमुप गच्छतम् ।	इन्द्रवायू इहा गतम्	५
इन्द्रवायू अयं सुतस्तं वेवेभिः सजोषसा ।	पिबंतं वृशुषो गृहे	६
इह प्रयार्णमस्तु वा मिन्द्रवायू विमोचनम् ।	इह वां सोमपीतये	७ [२२] (४९६)

(४७)

४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । अनुष्टुप् ।

वापो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं विविष्टिषु ।	
आ याहि सोमपीतये स्पर्हो देव नियुत्यता	१
इन्द्रश्च वायवेवां सोमानां पीतिमर्हथः ।	
युवां हि यन्तिन्वो निम्नभापो न सुधयक्	२
वायविन्द्रश्च शुष्मिणां सुरथं शयसस्पती ।	
नियुत्वन्ता न ऊतय आ यातं सोमपीतये	३
या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो वृशुषे नरा ।	
अस्मे ता यज्ञवाहसेन्द्रवायू नि यच्छतम्	४ [२३] (५००)

(४८)

५ वामदेवो गौतमः । वायुः । अनुष्टुप् ।

विहि होत्रा अर्वाता विषो न रायो अयः ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये	१
नियुवाणो अशंस्ती नियुत्वा इन्द्रसाराधिः ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये	२ (५०१)

अनुं कुण्णे वसुंधिती	येमाते बिश्वपेशसा ।	
वायुवा चन्द्रेण रथेन	याहि सुतस्य पीतये	३
बहन्तु त्वा मनोयुजो	युक्तासो नवतिर्नव ।	
वायुवा चन्द्रेण रथेन	याहि सुतस्य पीतये	४
वायो गतं हरीणां	युवस्व पोष्याणाम् ।	
उत वा ते सहस्रिणो	रथ आ यांतु पाजसा	५ [२४] (५०५)

(४९)

३ वामदेवो गौतमः । इन्द्रावृहस्पती । गायत्री ।

इदं वामास्ये हविः	मियमिन्द्रावृहस्पती । उक्थं मर्दश्च शस्यते	१
अयं धां परि पिच्यते	सोमं इन्द्रावृहस्पती । चारुमर्दाय पीतये	२
आ न इन्द्रावृहस्पती	गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् । सोमपा सोमपीतये	३
अस्मे इन्द्रावृहस्पती	रयि धत्तं शतग्विनम् । अश्वानन्तं सहस्रिणाम्	४
इन्द्रावृहस्पती वयं	सुते गीमिर्हिवागहे । अस्य सोमस्य पीतये	५
सोममिन्द्रावृहस्पती	पिबंतं काशुषो गृहे । मादयेधां तर्दोक्सा	६ [२५] (५११)

(५०)

११ वामदेवो गौतमः । वृहस्पतिः, १०-११ इन्द्रावृहस्पती । चित्पु, १० जगती ।

यस्तस्तस्म सहसा वि ज्यो अन्तान्	वृहस्पतिंस्त्रिषुस्थो रवेण ।	
तं प्रजासु ऋषयो दीध्यानाः	पुरो विमां दधिरे मन्द्रजिह्वम्	१
धुनेतयः सुप्रकेतं मर्दन्तो	वृहस्पते अभि ये नस्ततले ।	
पृषन्तं सुप्रमर्दधमूर्ध्व	वृहस्पते रक्षतादस्य योनिम्	२
वृहस्पते या परमा परावद	त आ तं ऋतस्पृशो नि धेवुः ।	
तुभ्यं स्वाता अंवता अद्रिदुग्धा	मध्वः श्रोतन्त्यभितो विरप्शाम्	३
वृहस्पतिः प्रथमं जायमानो	महो ज्योतिषः परमे व्योमन् ।	
सप्तास्यस्तुषिजातो रवेण	वि सप्तरश्मिरधमत् तमांसि	४
स सुदुभा स ऋक्वता गणेन	कुलं रुरो ज फलिगं रवेण ।	
वृहस्पतिरुषियां हव्यसूदुः	कर्निकृदु दावशतीरुदांजत्	५ [२६] (५१६)

एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।	
बृहस्पते सुप्रजा धीरवन्तो वयं स्याम पतयो रयीणाम्	६
स इद् राजा प्रतिजन्यानि विश्वा शुष्मेण तस्थावमि वीर्येण ।	
बृहस्पतिं यः सुभृतं विमर्ति बल्ययति वन्दते पूर्वमाजम्	७
स इत् क्षेति सुधित ओकसि स्वे तस्मा इच्छां पिन्वते विश्वदानीम् ।	
तस्मै विशः स्वयमेवा नमन्ते यस्मिन् ब्रह्मा राजनि पूर्व एति	८
अप्रतीतो जयति सं धनानि प्रतिजन्यान्युत या सजन्त्या ।	
अवस्यथे यो वरिवः कृणोति ब्रह्मणे राजा तमवन्ति देवाः	९
इन्द्रश्च सोमं पिबतं बृहस्पते ऽस्मिन् यज्ञे मन्दसाना वृषण्वसू ।	
आ वां विशन्तिवन्धवः स्वाधुवो ऽस्मे श्रियं सर्ववीरं नि यच्छतम्	१०
बृहस्पत इन्द्र वर्धतं नः सचा सा वां सुसतिर्भूत्वस्मे ।	
अविटं धियो जिगृतं पुरंधीर्जजस्तमर्यो वनुषामरातीः	११ [२७] (५२२)
-- ३७८६ --	
[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-२६]	(५१)
११ वामदेवो गौतमः । उपाः । त्रिष्टुप् ।	
इदम् त्यत् पुरुतमं पुरस्ता ज्ज्योतिस्तमसो वपुनांवदस्थात् ।	
नूनं द्विवो दुहितरो विभ्राती गातुं कृणवन्नुषसो जनाय	१
अस्थुरु चित्रा उपसः पुरस्तां निभिता इव स्वरवोऽध्वरेषु	
व्यू ब्रजस्य तमसो द्वारो उच्छन्तीरिन्द्रच्छयः पादकाः	२
उच्छन्तीरिद्य चितयन्त भोजान् राधोदेयायोषसो मघोनीः ।	
अचित्रे अन्तः पणयः सस न्वबुध्यमानास्तमसो विमघ्ये	३
कुवित स देवीः सनयो नवो वा यामो बभूयादुषसो वो अद्य ।	
येना नवगवे अङ्गिरे वशगवे सुभास्ये रेवती रेवदुष	४
यूपं हि देवीकृतयुग्मिरश्वैः परिप्रयाध मुर्वनानि सद्यः ।	
प्रबोधयन्तीरुषसः ससन्तं द्विपाच्चतुष्पाच्चरथाय जीवम्	५ [१]
वयं स्विदासां कतमा पुराणी ययां विधानां विदुधुक्कमूणाम् ।	
शुभं यच्छुभ्रा उपसश्चरन्ति न वि ज्ञायन्ते सद्दर्शिरज्याः	६ (५२८)

ता घा ता भद्रा उपसः पुरासु रमिष्टिद्युम्ना कृतजातसत्याः ।	
यास्वीजानः शशमान उक्थेः स्तुवञ्छंसन् द्रविणं सद्य आप	७
ता आ चरन्ति समना पुरस्तात् समानतः समना पप्रथानाः ।	
कृतस्य देवीः सक्षो बुधाना गवां न सर्गा उपसो जरन्ते	८
ता इक्ष्वदेव समना समानी रमीतवर्णा उपसश्चरन्ति ।	
गूहन्तीरम्बमसितं रुशद्भिः शुक्रास्तनूभिः शुच्यो रुचानाः	९
रुधिं दिवो दुहितरो विमातीः प्रजावन्तं यच्छतास्मासु देवीः ।	
स्योनावा वः प्रतिबुध्यमानाः सुवीर्यस्य पतयः स्याम	१०
तद् बो दिवो दुहितरो विमाती रूपं ब्रुव उपसो यज्ञकैतुः ।	
वयं स्याम वृक्षो जनेषु तद् द्यौश्च धत्ता पृथिवी च देवी	११ [२] (५३३)

(५२)

७ वामदेवो गौतमः । उपाः । गायत्री ।

प्रति प्या सूनरी जनी व्युच्छन्ती परि स्वसुः ।	
द्विवो अदशि दुहिता	१
अश्वेव चित्रारुषी माता गवामृतावरी ।	
सखामूवुश्विनोरुपाः	२
उत सखास्यश्विनोरुत माता गवामसि ।	
उतोषो वसर्व ईशिपे	३
यावयह्वेषं त्वा चिकित्वि स्रुतावरि ।	
प्रति स्तोमैरभुत्समहि	४
प्रति भद्रा अहक्षत गवां सर्गा न रश्मयः ।	
ओषा अत्रा उरु जयः	५
आपमुषी विभावरी व्यावज्योतिषा तमः ।	
उषो अनु स्वधामव	६
आ द्यां तनोषि रश्मिभि रान्तरिक्षमुरु प्रियम् ।	
उषः शुकेण शोचिषा	७ [३] (५४०)

(५३)

७ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती ।

- तद् देवस्य सवितुर्वार्यं महद् वृणीमहे असुरस्य प्रचेतसः ।
 छर्दिर्यनं वाशुषे यच्छति त्मना तन्नो महौ उदयान् देवो अक्तुभिः १
- दिवो धर्ता भुवनस्य प्रजापतिः पिशङ्गं द्वापिं प्रति मुञ्चते कृविः ।
 विचक्षणः प्रथर्यन्नापुणन्नूर्वा जीजनत् सविता सुम्नमुक्थ्यम् २
- आप्रा रजांसि दिव्यानि पार्थिवा श्लोकं देवः कृणुते स्वाय धर्मणे ।
 प्र वाहू अस्माक् सविता सर्वामनि निवेशयन् प्रसुवन्नक्तुभिर्जगत् ३
- अदाभ्यो भुवनानि प्रचाकशद् व्रतानि देवः सविताभि रक्षते ।
 प्रास्त्राग्वाहू भुवनस्य प्रजाभ्यो धृतव्रतो महो अजमस्य राजति ४
- त्रिरन्तरिक्षं सविता महित्वना त्री रजांसि परिभूस्त्रीणि रोचना ।
 तिस्रो दिवः पृथिवीस्तिष्ठ इन्वति त्रिभिर्वैतरभि नो रक्षति त्मना ५
- बृहत्सुम्नः प्रसवीता निवेशनो जगतः स्थातुरुभयस्य यो वशी ।
 स नो देवः सविता शर्म यच्छ त्वस्मे क्षयाय त्रिवरुथमहंसः ६
- आगन् देव ऋतुभिर्वधंतु क्षयं दधातु नः सविता सुप्रजामिषम् ।
 स नः क्षपाभिरहंभिश्च जिन्वतु प्रजावन्तं रयिमस्मे समिन्वतु ७ [४] (५४)

(५४)

६ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती, ६ त्रिष्टुप् ।

- अमूद् देवः सविता वन्द्यो नु न इदानीमहं उपवाच्यो नृभिः ।
 वि यो रत्ना भजति मानवेभ्यः श्रेष्ठं नो अत्र द्रविणं यथा दधत् १
- देवेभ्यो हि प्रथमं यजियेभ्यो ऽमृतत्वं सुवसिं भागमुत्तमम् ।
 आदिद् वामानं सवितर्यूणेषु ऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः २
- अर्चिंस्ती यच्चकृमा देव्ये जने कृतिर्दक्षैः प्रभूती पूरुषत्वता ।
 देवेषु च सवितमानुषेषु च त्वं नो अत्र सुवतादनागसः ३
- न प्रमिये सवितुर्द्वयस्य तद् यथा विश्वं भुवनं धारयिष्यति ।
 यत् पृथिव्या वरिमन्ना स्वङ्गुरि वध्मन् विवः सुवति सत्यमस्य तत् ४ (५५)

इन्द्रज्येष्ठान् बृहद्भ्यः पर्वतेभ्यः क्षयौ एभ्यः सुवासि पुस्त्यावतः ।

यथायथा प्रतयन्तो वियेक्षिर एवैव तस्थुः सवितः सुवार्य ते ५

ये ते त्रिरहन् त्सवितः सुवासो द्विवेदिष्वे सौभगमासुवन्ति ।

इन्द्रो द्यावापृथिवी सिन्धुरन्दि रावित्येनो अदितिः शर्म यंसत ६ [५] (५५३)

(५५)

१० वामदेवो गीतमः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ८-१० गायत्री ।

को वञ्छाता वंसवः को वञ्छता द्यावाभूमी अदिने त्रासीथां नः ।

सहीयसो वरुण मित्र मतात् को वोऽध्वरे वरिवो धाति देवाः १

प्र ये धामानि पूर्याण्यर्चान् वि यदुच्छान् वियोतारो अमूराः ।

विधातारो वि ते दधुरजसा ऋतधीतयो रुरुचन्त दुस्माः २

प्र पुस्त्याद्वेदिति सिन्धुमर्कैः स्वस्तिमीळे सुखाय वेदीम् ।

उभे यथा नो अहनी निपात उपासानक्ता करतामदंघ्रे ३

व्यर्थमा वरुणश्चेति पन्था मियस्पतिः सुवितं गातुमग्निः ।

इन्द्राविष्णू नृवदु पु स्तवाना शर्म नो यन्तममवद् वरुथम् ४

आ पर्वतस्य मरुतामवांसि देवस्य त्रातुरग्नि भगस्य ।

पात् पतिर्जन्वादंहसो नो मित्रो मित्रियादुत न उरुष्येत ५ [६]

नू रोदसी अहिना बुध्न्येन स्तुवीत देवी अप्येभिरिष्टैः ।

समुद्रं न संचरणे सनिष्यवो घर्मस्वरसो नद्योऽर्प वन ६

देवेनो देव्यदितिर्नि पातु देवञ्ज्ञाता त्रायतामप्रयुच्छन् ।

नहि मित्रस्य वरुणस्य धासि महीमासि प्रमियं सान्वयेः ७

अग्निरीशे वसन्त्यस्याऽग्निर्महः सौभगस्य ।

तान्यस्मभ्यं रासते ८

उपो मघोन्या बहू सूनृते वार्या पुरु ।

अस्मभ्यं वाजिनीवति ९

तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा ।

इन्द्रो नो राधसा गमत् १० [७] (५६३)

(५६)

७ वामदेवो गौतमः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप्, ५-७ गायत्री ।

मही द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे रुचा भवतां शुचयन्द्रिरकैः ।	
यत् सीं वरिष्ठे बृहती विमिन्वन् रुवन्होक्षा पप्रधानेभिरेवैः	१
देवी देवेभिर्यजते यजत्रे रमिनती तस्थतुरुक्षमाणे ।	
ऋतावरी अद्भुहा देवपुत्रे यज्ञस्य नेत्री शुचयन्द्रिरकैः	२
स इत् स्वपा भुवनेष्वास य इमे द्यावापृथिवी जजान् ।	
उर्वी गर्भारे रजसी सुमेके अवंशे धीरः शच्या समैरत्	३
नू रौदसी बृहन्निर्ना वस्यैः पत्नीवन्द्रिषयन्ती सजोषाः ।	
उरुची विश्वे यजते नि पातं धिया स्याम रथ्यः सवासाः	४
प्र वां महि द्यवीं अम्यु पस्तुति भरामहे ।	
शुची उप प्रशस्तये	५
पुनाने तन्वा मिथः स्वेन दक्षेण राजथः ।	
ऊह्यार्थे सनाहृतम्	६
मही मित्रस्य साधथ स्तरन्ती पिप्रीती ऋतम् ।	
परि यज्ञं नि वेदधुः	७ [८] (५७०)

(५७)

८ वामदेवो गौतमः । १-३ क्षेत्रपतिः, ४ शुनः, ५, ८ शुनासीरौ, ६-७ सीता ।

अनुष्टुप्, ५ पुर उज्जिक्, १, ३, ८ त्रिष्टुप् ।

क्षेत्रस्य पतिना वृयं हितेनेव जयामसि ।	
गामश्वं पोषयित्वा स नो मृळातीदृशे	१
क्षेत्रस्य पते मधुमन्तमूर्मि धेनुरिव पयो अस्मासु धुक्ष्व ।	
मधुश्चुतं घृतमिव सपूत मृतस्य नः पतयो मृळयन्तु	२
मधुमतीरोपधीद्यावु आपो मधुमन्नो भवत्वन्तरिक्षम् ।	
क्षेत्रस्य पतिर्मधुमान् नो अस्त्व रिप्यन्तो अन्वेनं चरेम	३
शुनं बाहाः शुनं नरः शुनं कूपतु लाङ्गलम् ।	
शुनं वरुत्रा बध्यन्तां शुनमद्रामुदिङ्गय	४ (५७४)

शुनासीराविमां वाचं जुषेथां यद् विवि चक्रथुः पर्यः ।

तेनेमामुप सिञ्चतम्

५

अर्वाचीं सुभगे भव सीति वन्दामहे त्वा ।

यथा नः सुभगाससि यथा नः सुफलाससि

६

इन्द्रः सीतां नि गृह्णातु तां पूषानु यच्छतु ।

सा नः पर्यस्वती दुहा मुत्तरामुत्तरां समां

७

शुनं नः फाला वि कृपन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अभि यन्तु वाहेः ।

शुनं पर्जन्यो मधुना पर्योभिः शुनासीरा शुनमस्मासु धत्तम्

८ [९] (५७८)

(५८)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः, सूर्यो वाऽऽपो वा गावो वा घृतस्तुतिर्वा । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

समुद्रावूर्मिर्मधुमाँ उदार दुपांशुना सममृतत्वमानद् ।

घृतस्य नाम गृह्यं यदस्ति जिह्वा वेवानाममृतस्य नाभिः

१

वयं नाम प्र ब्रवामा घृतस्या—ऽस्मिन् युजे धारयामा नमोभिः ।

उप ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद् गौर एतत्

२

उत्पारि शृङ्गा त्रयो अस्य पाशू द्वे शीर्षे सप्त हस्तांसो अस्य ।

त्रिधा बद्धो वृषभो शेरवीति सहो वेयो मर्त्याँ आ विवेश

३

त्रिधा द्वितं णिभिर्गुह्यमानं गावि वेवासोँ घृतमन्वाविन्दन् ।

इन्द्र एकं सूर्य एकं जजान वेनावेकं स्वधया निष्टतक्षुः

४

एता अर्पन्ति हृद्यात् समुद्रा च्छतव्रजा रिपुणा नावचक्षे ।

घृतस्य धारा अभि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्य आसाम्

५ [१०]

सम्भ्यक् स्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्द्विदा मनसा पूयमानाः ।

एते अर्पन्त्युर्मयो घृतस्य मृगा इव क्षिपणोरीपमाणाः

६

सिन्धोरिव प्राध्वने शूघनासो वार्तप्रमियः पतयन्ति युह्वाः ।

घृतस्य धारा अरुपो न वाजी काण्डा भिन्दन्मूर्मिभिः पिन्वमानः

७

(५८५)

अभि प्रवन्त समनेव योषाः कल्याण्यः स्मर्यमानासो अग्निम् ।

घृतस्य धाराः समिधो न सन्त ता जुषाणो हर्षति जातवेदाः

८

कृगा इव बहुमेतवा उ अश्व्यश्नाना अभि चाकशीमि ।

यत्र सोमः सूयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत् पवन्ते

९

अभ्यर्पत सुदुतिं गव्यमाजि मस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।

इमं यज्ञं नयत त्रेवता नो घृतस्य धारा मधुमत् पवन्ते

१०

धामन् ते विश्वं भुवन्मधि अत मन्तः समुद्रे हृद्यन्तरायुषि ।

अपामनीके समिधे य आभृतस्तमश्याम मधुमन्तं त ऊर्मिम्

११ [११] (५८९)

॥ इति चतुर्थं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

तृतीयमंडलस्यान्तपर्यन्तं ३०५२

चतुर्थमंडलस्य ५८९

सर्वयोगः- ३६४१

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१४]

१२ बुधगविष्टिरावात्रेयौ । अग्निः । विष्टुषु ।

- अबोधयग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुपासम् ।
यद्वा इव प्र वयामुजिह्वानाः प्र भानवः सिधते नाकमच्छ ?
अबोधि होता यजथाय देवा नृध्वो अग्निः सुमनाः प्रातरस्थान् ।
समिद्धस्य रुशददर्शि पाजो महान् देवस्तमसो निर्गमोचि २
यदीं गुणस्य रक्षानामजीगः शुचिरङ्गे शुचिभिर्गोभिर्गग्निः ।
आद् दक्षिणा युज्यते वाजयन्त्युत्तानामध्वो अधयज्जुह्वभिः ३
अग्निमच्छा देवयतां मनांसि चक्षुपीव सूर्ये सं चरन्ति ।
यदीं सुवाते उपसा विरूपे श्वेतो वाजी जायते अग्रे अह्नाम् ४
जनिष्ट हि जेन्यो अग्रे अह्नां हितो हितेष्वरूपो वनेषु ।
दमेदमे सप्त रत्ना दधानो ऽग्निर्होता नि पसादा यजीयान् ५
अग्निर्होता न्यसीदुद् यजीया नृपस्थे मातुः सुरभा उ लोके ।
युवा कविः पुरुनिष्ठ क्रतावा धृता कृष्टीनामुत मध्य इन्द्रः ६ [१२]
- प्र णु त्यं विप्रमध्वरेषु साधु मग्निं होतारमीळते नमोभिः ।
आ यस्तान् रोदसी क्रतेन नित्यं मृजन्ति वाजिनं धृतेन ७
मार्जाल्यो मृज्यते स्वे दमूनाः कविप्रशस्तो अतिथिः शिवो नः ।
सहस्रशृङ्गो वृषभस्तदोजा विश्वो अग्रे सहसा प्रास्यन्मान् ८
प्र सुद्यो अग्रे अत्येण्यन्या नाविर्यस्मै चारुतमो वभूथ ।
इष्टेन्यो वपुष्यो विभावा प्रियो विशामतिथिर्मानुषीणाम् ९
तुभ्यं भरन्ति क्षितयो यविष्ठ बलिमग्रे अन्तित् ओत दूरात् ।
आ भन्दिष्ठस्य सुमतिं चिकिन्द्र बृहत् तं अग्रे महि शर्म भद्रम् १० (१०)

आद्य रथं भानुमो भानुमन्तमग्ने तिष्ठ यज्ञतोभिः समन्तम् ।

विद्वान् पथीनामुर्वं न्तरिक्षमेह देवान् हविस्त्वाय वक्षि ११

अवोचाम कवये मेधाय वचो वन्दारं वृषभाय वृष्णे ।

गविष्ठिरो नमस्ता स्तोममग्नौ विवीव रुक्ममुकुव्यश्चमभेत १२ [१३] (१२)

(२)

११ कुमार आग्नेयः, वृशो वा जानः, उभौ वा; १, १ वृशो जानः । अग्निः । त्रिष्टुप्, ११ सप्तवरी ।

कुमारं माता युवतिः समुच्चं गुह्यं विमर्ति न ददाति पित्रे ।

अनीकमस्य न मिनज्जनासः पुरः पश्यन्ति निहितमरुतौ १

कमेतं त्वं युवते कुमारं पेयीं विमर्षि महिषी जजान ।

पूर्वाहिं गर्भः शरदो ववर्धाऽपश्यं जातं यदसूत माता २

हिरण्यदन्तं शुचिर्वर्णमारुत क्षेत्रादपश्यमापुधा मिमानम् ।

वृवानो अस्मा अमृतं क्विपृक्वत् किं यामनिन्द्राः कृणवन्ननुकथाः ३

क्षेत्रादपश्यं सनुतश्चरन्तं सुमद यूथं न पुरु शोभमानम् ।

न ता अगृध्रन्नजनिष्ट हि षः पलिक्नीरिद् युवतयो भवन्ति ४

के मे मर्यकं वि यवन्त गोमि—न येषां गोपा अरणश्चिदास ।

य ईं जगृभुरव ते सृजन्न्वाजाति पृथ्व उप नश्चिकित्वान् ५

वसां राजानं वसतिं जनानां मरातयो नि दधुर्मर्त्येषु ।

ब्रह्माण्यत्रैव तं सृजन्तु निन्वितारो निन्द्यासो भवन्तु ६ [१४]

शुनश्चिच्छेपं निर्दितं सहस्राद् यूपादमुञ्चो अशमिष्ट हि षः ।

एवास्मवग्ने वि मुमुग्धि पाशान् होतश्चिकित्व इह तू निषद्य ७

हृणीयमानो अप हि मदैयेः प्र मे देवानां व्रतपा उवाच ।

इन्द्रो विद्वो अनु हि त्वां चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिष्ट आगाम् ८

वि ज्योतिषा बृहता भात्यग्निं राविर्विभ्वानि कृणुते महित्वा ।

प्रादेवीर्मायाः सहेते दुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षसे विनिक्षे ९

उत स्वानासो विवि पन्त्वग्ने—स्तिग्मायुधा रक्षसे हन्तवा उ ।

मदे चिदस्य प्र रुजन्ति माम् न वरन्ते परिबाधो ओदेवीः १० (२२)

एतं ते स्तोमं तुविजात् विप्रो रथं न धीरः स्वपां अतक्षम् ।

यदीदृशे प्रति त्वं देव हर्षाः स्वर्वतीरुप एना जयेम

११

तुविप्रिवो वृषभो वावृधानो ऽशत्र्वर्यः समजाति वेदः ।

इतीममग्निममृतां अवोचन् बहिष्मते मनवे शर्मं यंस न्दुविष्मते मनवे शर्मं यंसत् १२[१५](१४)

(३)

११ वसुधुत आत्रेयः । अग्निः, ३ मरुद्रुद्रविष्णवः । त्रिष्टुप्, १ विराट्

त्वमग्ने वरुणो जायसे यत् त्वं मित्रो भवसि यत् समिन्द्रः ।

त्वे विष्ट्वे सहसस्पुत्र वेवा स्त्वमिन्द्रो वृशुषे मर्त्याय

१

त्वमर्यमा भवसि यत् कनीनां नामं स्वधावन् गुह्यं विमर्षि ।

अञ्जन्ति मित्रं सुधितं न गोमिर्यद् दंपती समनसा कृणोषि

२

तवं श्रिये मरुतो मर्जयन्त रुद्र यत् ते जनिम् चारु चित्रम् ।

पवं यद् विष्णोरुपमं निधायि तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम्

३

तवं श्रिया सुहृशो देव वेवाः पुरु दधाना अमृतं सपन्त ।

होतारमग्निं मनुषो नि धेवु दंशस्पन्त उशिजः शंसमायोः

४

न त्वन्द्वातो पूर्वो अग्ने यर्जीयान् न कान्वैः परो अस्ति स्वधावः ।

विशश्च यस्या अतिथिर्मवांसि स यज्ञेन वनवद् देव मर्तान्

५

वयमग्ने वनुयाम त्वोता वसुयवो हविषा बुध्यमानाः ।

वयं समर्ये विदधेप्यह्ना वयं राया सहसस्पुत्र मर्तान्

६ [१६]

यो न आगो अभ्येनो भरा त्यधीवृधमघशंसे दधात ।

अह्नी चिकित्वो अमिशस्तिमेता मग्ने यो नो मर्चयति द्वयेन

७

त्वामस्या व्युषिं वेव पूर्वे हूतं कृण्वाना अयजन्त हव्यैः ।

संस्थे यदंश ईयसे रयीणां वेवो मर्तेर्वसुभिर्दिध्यमानः

८

अवं स्पुधि पितरं योधिं विद्वान् पुत्रो यस्ते सहसः सून ऊहे ।

कदा चिकित्वो अमि चक्षसे नो ऽग्ने कदा कृतचिद् यातयासे

९

भूरि नाम बन्दमानो दधाति पिता वंसो यद्वि तज्जोषयासे ।

कुचिद् देवस्य सहसा चकानः सुभ्रमग्निर्वनते वावृधानः

१०

(१४)

त्वमङ्गः जरितारं यविष्ठु विश्वान्यग्ने दुरितातिं पार्थि ।
 स्तेना अद्वश्रन् रिपवो जनासो ऽज्ञातकेता वृजिना अभूवन् ११
 इमे यामासस्त्वद्रिगभूवन् वसवे वा तदिदागो अवचि ।
 नाहायमग्निर्मिशस्तये नो न रीपते वावृधानः परां दात् १२ [१७] (१६)

(४)

११ वसुधुत आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्वामग्ने वसुपतिं वसूना समि प्र मन्वे अध्वरेषु राजन् ।
 त्वया वाजं वाजयन्तो जयेमा ऽग्नि प्याम पृतसुतीर्यत्यानाम् १
 हव्यवाळग्निरजरः पिता नो विश्रुर्विमावा सुदृशीको अस्मे ।
 सुगाहपत्याः समियो दिदी ह्यस्मद्वाक् सं मिमीहि श्रवांसि २
 विशां कविं विश्पतिं मानुषीणां शुचिं पावकं घृतपृष्ठमग्निम् ।
 नि होतारं विश्वविदं दधिध्वे स देवेषु वनते वायाणि ३
 जुषस्वाम्न इज्या सजोषा यतमानो रश्मिभिः सूर्यस्य ।
 जुषस्व नः समिधं जातवेद आ च देवान् हविरद्याय वक्षि ४
 जुष्टो दमूना अतिथिर्दुरोण इमं नो यज्ञमुप याहि विद्वान् ।
 विश्वा अग्ने अमियुजो विहत्या शन्नूपतामा भरा मोजनानि ५ [१८]

वधेन दस्युं प्र हि चातयस्व वयः कृण्वानस्तन्वेदे स्वायै ।
 पिपर्थि यत् संहसस्पुत्र देवान् त्सो अग्ने पाहि नृतम् वाजं अस्मान् ६
 वयं ते अग्न उक्थेर्विधेम वयं हव्यैः पावक मद्रशोचे ।
 अस्मे रथि विश्ववारं समिन्वा स्मे विश्वानि द्रविणानि धेहि ७
 अस्माकमग्ने अध्वरं जुषस्व संहसः सुनो त्रिषधस्थ हव्यम् ।
 वयं देवेषु सुकृतः स्याम शर्मणा नखिवरुथेन पाहि ८
 विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदः सिन्धुं न नावा दुरितातिं पार्थि ।
 अग्ने अत्रिवल्लमसा गृणानो ऽस्माकं बोध्यविता तनूनाम् ९
 यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानो ऽमर्त्यं मर्त्यो जोहवीषि ।
 जातवेदो यशो अस्मासु धेहि प्रजाभिरग्ने अमृतत्वमश्नाम् १० (४६)

यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः स्योनम् ।

अश्विनं स पुत्रिणं वीरवन्तं गोमन्तं रयिं नशते स्वस्ति

११ [१९] (४७)

(५)

११ वसुभृत आत्रेयः । आप्रीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्धारः
६ उपासानक्ता, ७ देव्यो होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळामारत्यः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री ।

सुसंमिद्धाय शोचिषे घृतं तीव्रं जुहोतन ।	अग्रये जातवेदसे	१
नराशंसः सुपूदती मं यज्ञमदाभ्यः ।	कुविर्हि मधुहस्त्यः	२
इक्षितो अग्र आ वहे न्द्रं चित्रमिह प्रियम् ।	सुखे रथेभिरुतये	३
ऊर्णं ब्रह्मा वि प्रथस्वाभ्यर्का अनूपत ।	भवा नः शुभ्र सातये	४
देवीर्द्धारो वि श्रयच्च सुप्रायणा न ऊतये ।	प्रप यज्ञं पृणीतन	५ [२०]

सुपतीके वयोवृधा यद्वा क्रतस्य मातरा ।	वोषामुषासमीमहे	६
वातस्य पत्न्यैर्द्विजा दैव्या होतारा मनुषः ।	इमं नो यज्ञमा गतम्	७
इळा सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोभुवः ।	वर्हिः सीदन्त्वस्त्रिधः	८
त्रिष्वस्त्वष्टरिहा गहि विभुः पोष उत त्वना ।	यज्ञेयज्ञे न उदव	९
यज्ञ वेत्य वनस्पते देवानां गुह्या नामानि ।	तन्न हव्यानि गामय	१०
स्वाहाग्रये वरुणाय स्वाहेन्द्राय मरुद्भ्यः ।	स्वाहा देवेभ्यो हविः	११ [२१] (५८)

(६)

१० वसुभृत आत्रेयः । अग्निः । पङ्क्तिः ।

अग्निं तं मन्ये यो वसुस्तं यं यन्ति धेनवः ।

अस्तमवन्त आशवो ऽस्तं नित्यासो वाजिन इषं स्तोतृभ्य आ भर १

सो अग्निर्यो वसुर्गुणं सं यमायन्ति धेनवः ।

समवन्तो रघुवुवः सं सुजातासः सूरय इषं स्तोतृभ्य आ भर २

अग्निर्हि वाजिनं विशे ददाति विश्वचर्षणिः ।

अग्नी राये स्वाभुवं स प्रीतो याति दार्यमिषं स्तोतृभ्य आ भर ३

आ तं अग्र इधीमहि द्युमन्तं देवाजरम् ।

यज्ञस्य पनीयसी समिद्धीदयति द्यवीषं स्तोतृभ्य आ भर ४ (६२)

आ ते अग्नं नृचा हविः शुक्रं स्व शोचिषस्पते ।	
सुश्र्वं दस्म विशपते हव्यं वाद्र तुम्यं हूयत इषं स्तोतुम्य आ भर	५ [२२]
प्रो त्ये अग्नयोऽग्निषु विश्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।	
ते हिंन्विरे त इन्विरे त इष्यन्त्यानुष गिषं स्तोतुम्य आ भर	६
तव त्ये अग्ने अर्चयो महिं ब्राधन्त वाजिनः ।	
ये पत्वंभिः शफानां बजा भुरन्त गोता मिषं स्तोतुम्य आ भर	७
नवां नो अग्न आ भर स्तोतुम्यः सुक्ष्मितीरिषः ।	
ते स्याम य आनुचु स्वायूतासो दमेदम इषं स्तोतुम्य आ भर	८
उमे सुश्र्वं नृ सर्पिषो र्वीं भीषीष आसनि ।	
उतो न उत पुपूर्या उक्थेषु शवसस्पत इषं स्तोतुम्य आ भर	९
एवां अग्निमंजुर्यमु गीमिर्गन्धेमिरानुषक् ।	
दधं वस्मे सुवीर्यं मुत त्याश्वश्व्य मिषं स्तोतुम्य आ भर	१० [२३] (६८)

(७)

१० इष मात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, १० पङ्क्तिः ।

सखायः सं वः सम्यञ्च मिषं स्तोमं चाग्नये ।	
वर्षिठाय क्षितीना भूर्जो नष्ट्रे सहस्वते	१
कुत्रां चिद् यस्य समृती उषा नरो नृषवने ।	
अर्हन्तश्चिद् यमिन्धते संजनयन्ति जन्तवः	२
सं यविषो वनामहे सं हव्या मानुषाणाम् ।	
उत द्युमस्य शर्वस ऋतस्य उश्मिमा ददे	३
सः स्मां कृणोति केतुमा नक्तं चिद् दूर आ सते ।	
पावको यद् वनस्पतीन् प्र स्मां मिनात्यजरः	४
अवं स्म यस्य वेषणे स्वेवं पृथिषु जुहति ।	
अमीमह स्वजेन्यं भूमां पूठेवं रुरुहुः	५ [२४]
यं मर्त्यः पुरुस्पृहं विवद् विश्वस्य धारंसे ।	
प्र स्वादंनं पितुना मस्ततातिं चिवायवं	६ (७४)

स हि ष्मा धन्वाक्षितं दाता न दात्या पशुः ।

हिरिश्मभुः शुचिं दध्नुमुरनिमृष्टतविचिः

शुचिः ष्मा यस्मा अत्रिक्त्वा प्र स्वर्धितीव रीयते ।

सुप्रसूत माता क्राणा यवानशे भगम्

आ यस्ते सर्पिरासुते ऽग्ने इमस्ति घायसे ।

पेषु द्युस्रमुत श्रव आ चित्तं मर्त्येषु धाः

इति चिन्मन्युमघिज स्वावातमा पशुं वंदे ।

आवसे अपुणतो ऽत्रिः सासद्याद् दस्यू निषः सासद्याच्चून्

७

८

९

१० [२५] (७८)

(८)

७ इष आत्रेयः । अग्निः । जगती ।

त्वामग्ने कृतायवः सर्गधिरे प्रब्रं प्रत्नासं ऊतये सहस्कृत ।

पुरुश्चन्मं यजतं विश्वधांसं दनूनसं गृहपतिं वरेण्यम्

त्वामग्ने अतिथिं पूर्णं विशः शोचिष्केशं गृहपतिं निषेदिरे ।

गृहत्केतुं पुरुषं धनस्युतं सुशर्माणं स्ववसं जरद्विषम्

त्वामग्ने मानुषीरीळते विशो होत्राविवं विविचिं रत्नधातमम् ।

गृहा सन्तं सुमग विश्वदर्शतं तुविष्णुणसं सुयजं घृतम्रियम्

त्वामग्ने धर्णसिं विश्वधां वयं गीर्मिर्गुणन्तो नमसोऽपं सेदिम ।

स नो जुषस्व समिधानो अङ्गिरो व्रेवो यतस्व यशसां सुवीतिभिः

त्वामग्ने पुरुषोपं विशेविशे वयो दधासि प्रदधां पुरुदुत ।

पुरुषयज्ञा सहसा वि राजसि त्विषिः सा ते तित्विषाणस्य नाधूषं

त्वामग्ने समिधानं यविष्ठ व्रेवा वृतं चक्षिरे हव्यवाहनम् ।

उरुचयसं घृतयोनिमाहुतं त्वेपं चक्षुर्दधिरे चोदयन्मति

त्वामग्ने प्रदिव आहुतं घृतैः सुम्नायवः सुपमिषा सर्गधिरे ।

स वावृधान ओषधीभिरुक्षितोऽग्ने ऽग्नि जयांसि पार्थिवा वि तिष्ठसे

१

२

३

४

५

६

७ [२६] (८५)

[इति तृतीयोऽष्टकः ॥ ११०]

॥ अथ चतुर्थोऽष्टकः ॥४॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३३]

(१)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५, ७ पङ्क्तिः ।

त्वामग्ने हविर्षन्तो वेवं मर्तास ईळते ।	
मन्ये त्वा जातवेदसं स हव्या वक्ष्यानुषक्	१
अग्निर्होता दास्वतः क्षयस्य वृत्तर्चहिपः ।	
सं यज्ञासुश्चरन्ति यं सं वाजासः श्रवस्ववः	२
उत स्म यं शिशुं यथा नवं जनिद्वारजी ।	
धर्तारि मानुषीणां विशामग्निं स्वध्वरम्	३
उत स्म दुर्गृहीयसे पुत्रो न ह्यार्याणाम् ।	
पुरु यो दग्धासि वना ऽग्नें पशुनं यवसे	४
अथ स्म यस्यार्चयः सम्यक् संयन्ति धूमिनः ।	
यवीमहं त्रितो विव्युष ध्मातेतु धमन्ति शिशीते ध्मातरि यथा	५
तवाहमग्ने ऊतिधिं मित्रस्य च प्रशंस्तिभिः ।	
द्वेयोयुतो न दुःरिता तुर्याम मर्त्यानाम्	६
तं नो अग्ने अभी नरो रयिं सहस्व आ भर ।	
स क्षेपयत् स पोषयद् मुवद् वार्जस्य तातयं उतैधिं पृत्सु नो वृधे	७ [१] (१९)

(१०)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४, ७ पङ्क्तिः ।

अग्र ओजिष्ठमा भर द्युस्रमुस्मभ्यमधिगो ।	
प्र नो राया परीणसा रत्तिं वाजाय पन्थाम्	१
त्वं नो अग्ने अद्भुत कत्या वक्षस्य ग्रहना ।	
त्वे असुर्यमाकृहत् क्राणा मित्रो न यज्ञियः	२
त्व नो अग्र एषां गयं पुष्टिं च वधेय ।	
ये स्तोमेभिः प्र सूरयो नरो मघान्यान्शुः	३
ये अग्ने चन्द्र ते गिरः शुभ्रमन्यश्चराधसः ।	
शुष्मेभिः शुष्मिणो नरो विवश्चिक् येषां बृहत् सुकीर्तिर्बोधन्ति त्मनां	४ (१९)

तव त्वे अग्ने अर्चयो भ्राजन्तो यन्ति धृष्णुया ।	
परिज्मानो न विद्युतः स्वानो रथो न वाजयुः	५
नू नो अग्न ऊतये सुवार्धसश्च रातये ।	
अस्माकांसश्च सूरयो दिश्वा आशांस्तरिषणिं	६
त्वं नो अग्ने अङ्गिरः स्तुतः स्तवान् आ मर ।	
होतृर्विभ्वासह रयिं स्तोतृभ्यः स्तवसे च न उतैधि प्रत्सु नो वृधे	७ [२] (१९)

(११)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । जगती ।

जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृवि रग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे ।	
घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा धुमद वि भाति भरतेभ्यः शुचिः	१
यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहित मग्निं नरंस्त्रिषधस्ये समीधिरे ।	
इन्द्रेण देवैः स्रथं स वर्हिषि सीवन्नि होता यजथाय सुकतुः	२
असंमृष्टो जायसे मात्रोः शुचिं मन्त्रः कविरुदतिष्ठो विवस्वतः ।	
घृतेन त्वावर्धयन्नग्न आहुत धूमस्ते केतुरभवद् विवि श्रितः	३
अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साधुया अग्निं नरो वि भरन्ते गृहेगृहे ।	
अग्निर्दुतो अंभवद्भव्यवाहनो अग्निं वृणाना वृणते कविक्रतुम्	४
तुभ्येदमग्ने मधुमत्तमं वचस्तुभ्यं मनीषा इयमस्तु शं हृदे ।	
त्वां गिरः सिन्धुमिवावनीर्धिहीरा पृणान्ति शवसा वर्धयन्ति च	५
त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहां हित मन्वाविन्दन्तिष्ठश्रियाणं वनेवने ।	
स जायसे मध्यमानः सहो महत् त्वामाहुः सहसस्पुत्रमाङ्गिरः	६ [३] (१०५)

(११)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये बृहते यज्ञियाय क्रतस्य वृष्णे असुराय मन्म ।	
घृतं न यज्ञ आस्येष्टे सुपुतं गिरं भरे वृषभाय प्रतीचीम्	१
क्रतं चिकित्व क्रतामिषिकिन्द्राय तस्य धारा अनु तृन्धि पूर्वीः ।	
नाहं यातुं सहसा न द्वयेन क्रतं संपाम्यरुषस्य वृष्णाः	२ (१०७)

कषां नो अग्र ऋतयश्नुतेन	मुवो नषेदा उचथस्य नव्यः ।	
वेदां मे वृष ऋतुपा ऋतूनां	नाहं पतिं सनितुरस्य रायः	३
के तं अग्रे रिषे वन्धनासः	के प्रायवः सनिबन्त द्युमन्तः ।	
के धासिम्ये अनृतस्य पान्ति	क आसतो वचसः सन्ति गोपाः	४
त्सायस्ते विषुणा अग्र एते	निवासः सन्तो अशिवा अभूवन् ।	
अधुषत स्वयमेते वचोभि	ऋजूयते वृजिनानि ब्रुवन्तः	५
वस्ते अग्रे नमसा युज्ञयीष्ट	ऋतं स पात्यरूपस्य वृष्णः ।	
तस्य वर्यः पृथुरा साधुरेणु	प्रसर्त्तणस्य नहुवस्य शेषः	६ [४] (१११)

(१३)

६ सुतंभर आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अर्वन्तस्त्वा हवामहे	ऽर्वन्तः समिधीमहि । अग्रे अर्वन्त ऊतये	१
अग्रेः स्तोमं मनामहे	सिधमद्य दिविस्पृशः । वेवस्य द्रविजस्यवः	२
अग्निर्जुषत नो गिरो	होता यो मानुषेष्वा । स यक्षद देव्यं जनम्	३
त्वमग्रे सप्रथा अस्ति	जुष्टो होता वरेण्यः । त्वया युज्ञं वि तन्वते	४
त्वमग्रे वाजसातमं	विषां वर्धन्ति सुदुतम् । स नो रास्व सुवीर्यम्	५
अग्रे नेमिराँ हव	वेवाँस्त्वं परिरभूरासि । आ राधश्चित्रमृशसे	६ [५] (११७)

(१४)

६ सुतंभर आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निं स्तोमेन बोधय	समिधानो अमर्त्यम् । हव्या वेवेषु नो वधत	१
तमध्वरेष्वाँळते	वृषं मतां अमर्त्यम् । यजिष्ठं मानुषे जने	२
तं हि शम्बन्त ईळते	ध्रुवा वृषं धृतश्चुता । अग्निं हव्याय वोळ्वे	३
अग्निर्जातो अरोचत	अन् वस्युज्योर्तिषा तमः । अविन्वद् गा अपः स्वः	४
अग्निमीळेन्यं कविं	धृतपुष्टं सपर्यत । धेनु मे शृण्वन्वृषम्	५
अग्निं धृतेन वापुधुः	स्तोमेमिर्विध्वर्चमिम् । स्वाधीमिर्विचस्युमिः	६ [६] (११९)

५ धरुण आक्षिरसः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- प्र वेधसे कवये वेद्याय गिरं मरे यज्ञसे पूज्यार्य ।
 घृतमसक्तो असुरः सुशेवो रायो धर्ता धरुणो वस्वो अग्निः १
 कृतेन कृतं धरुणं धारयन्त यज्ञस्य गाके परमे ह्योमन् ।
 द्विवो धर्मेन धरुणे सेवुषो नृणां स्तैरजातां अभि ये न ननुः २
 अंहोपुर्वस्तन्वस्तन्वते वि वयो महद् दुष्टं पूज्यार्य ।
 स संवतो नवजातस्तुतुर्गाव सिंहं न कुन्ध्यमसितः परि प्लुः ३
 मतेव यद् भरसे पप्रधानो जर्नजनं धार्यसे चक्षसे च ।
 नयोवयो जरसे यद् दधानः परि त्वना विपुरुषो जिगात्ति ४
 बाजो नु ते शर्वसस्यात्वन्मुरुं दोर्वं धरुणं देव रायः ।
 प्रई न तापुर्गृहा दधानो महो राये चितयज्ञत्रिमरुपः ५ [७] (१२८)

(१६)

५ पूतरात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

- बृहद् वयो हि भानवे ऽर्चो वेवासाग्रये ।
 यं मित्रं न प्रशस्तिमि-मतीसो दधिरे पुरः १
 स हि शुभिर्जनानां होता वक्षस्य बाहोः ।
 वि हव्यमशिरानुप-ग्धगो न वारं वृणवति २
 अस्य स्तोमे मघोनः सुरुवे बृहदशोचिषः ।
 विश्वा यस्मिन् तुविष्वणि समये जुष्यमावृधुः ३
 अधा ह्यग्न एषां सुवीर्यस्य मंहना ।
 तमिद् यज्ञं न सेवसी परि अवां बभूवतुः ४
 न न एहि वार्य-मग्ने गृणान आ भर ।
 ये वयं ये च सूरयः स्वस्ति धामदे सवो-तैधि पूतु नो वृषे ५ [८] (१३३)

(१७)

५ पूरुराश्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

आ यज्ञैर्देव्यं मर्त्यं	इत्था तव्यांसमृतये ।	
अग्निं कृते स्वध्वरे	पूरुरीळीतावसे	१
अस्य हि स्वयंशस्तर	आसा विधर्मन् मन्यसे ।	
तं नार्कं चित्रशोचिपं	मुन्द्रं पुरो र्मनीषया	२
अस्य वासा उं अर्चिषा	य आयुक्त तुजा गिरा ।	
द्विवो न यस्य रेतसा	बृहच्छोचन्त्यर्चयः	३
अस्य क्रत्वा विचेतसो	वृस्मस्य वसु रथ आ ।	
अथा विश्वांसु हव्यो	ऽग्निर्विष्णु प्र शंस्यते	४
नू न इन्द्रि वार्यं	भासा संचन्त सूरयः ।	
ऊर्जो नपादुभिष्टये	पाहि शुग्धि स्वस्तयं उतैधि पुत्सु नो वृधे	५ [९] (१३८)

(१८)

५ द्वितो मृक्तवाहा आश्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

प्रातरग्निः पुरुप्रियो	विशः स्तवेतातिथिः ।	
विश्वानि यो अमर्त्यो	हव्या मर्तेषु रण्यति	१
द्वितायं मुक्तवाहसे	स्वस्य दक्षस्य मंहना ।	
इन्द्रं स धत्त आनुषक्	स्तोता चिन् ते अमर्त्य	२
तं वो दीर्घायुशोचिपं	गिरा हुवे मघोनाम् ।	
अरिष्टो येषां रथो	व्यंश्वदावृन्नीयते	३
चित्रा वा येषु दीर्घिति	रासन्नुक्था पान्ति ये ।	
स्तीर्णं बर्हिः स्वर्णरे	श्रवांसि दधिरे परि	४
ये मे पञ्चाशतं वृधु	रश्वानां सुधस्तुति ।	
द्युमदग्ने महि श्रवो	बृहत् कृधि मघोनां नृवर्धमृत नृणाम्	५ [१०] (१४१)

(१९)

५ यगिरात्रेयः । अग्निः । गायत्री, ३-४ अनुष्टुप्, ५ विराड्‌रूपा ।

- अग्न्यवस्थाः प्र जायन्ते प्र वव्रेष्विष्टिश्चिकेत । उपस्थे मातुर्वि चष्टे १
 जुहुरे वि चितयन्तो ऽग्निमिषं नृम्यं पान्ति । आ हृच्छां पुरं विविशुः २
 आ श्वेत्त्रेयस्य जन्तवो द्युमद् वर्धन्त कृष्टयः ।
 निष्कग्नीवो बृहदुक्थ एना मध्वा न वाजयुः ३
 म्रियं दुग्धं न काम्यमजामि जाम्योः सचा ।
 घर्मो न वाजजठरो ऽदक्षः शश्वतो दभः ४
 क्रीळन् नो रश्म आ भुवः सं भस्मना वायुना वेर्विदानः ।
 ता अस्य सन् धूपजो न तिग्माः सुसंशिता वक्ष्यो वक्षणेस्थाः ५ [११] (१४८)

(२०)

४ प्रयस्वन्त आत्रेयाः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

- यमग्ने वाजसातम् त्वं चिन् मन्यसे रयिम् ।
 तं नो गीर्भिः श्रवायं देवत्रा पनया युजम् १
 ये अग्ने नेरयन्ति ते वृद्धा उग्रस्य शर्वसः ।
 अप द्वेयो अप ह्वरो ऽन्यव्रतस्य सश्चिरे २
 होतारं त्वा वृणीमहे ऽग्ने दक्षस्य सार्धनम् ।
 यज्ञेषु पूर्य गिरा प्रयस्वन्तो हवामहे ३
 इत्था यथा त ऊतये सहसावन् विवेदिवे ।
 राय क्रताय सुक्रतो गोभिः प्याम सध्मादो वीरैः स्याम सध्मादः ४ [१२] (१५२)

(२१)

४ सस आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

- मनुष्वत् त्वा नि धीमहि मनुष्वत् समिधीमहि । अग्ने मनुष्वदङ्गिरो देवान् देवयते यज १
 त्वं हि मानुषे जने ऽग्ने सुधीत इध्यसे । सुचस्त्वा यन्त्यानुषक् सुजात सर्पिरासुते २
 त्वां विश्वे सजोपसो देवासो दूतमक्रत । सपर्यन्तस्त्वा कवे यज्ञेषु देवमीळते ३
 देवं वो देवयज्या ऽग्निमीळीत मर्त्यः ।
 समिद्धः शुक्र दीदिव्यु तस्य योनिमासवः ससस्य योनिमासवः ४ [१३] (१५३)

(२१)

४ विश्वसामा आग्नेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

प्र विश्वसामन्नत्रिव - द्वा पावकशोचिवे । यो अंश्चरेष्विच्छो होता मन्त्रतमो विक्षि १
न्यऽग्निं जातवेदसं यथाता देवमृत्विजस्य । प्र यज्ञ एतानुष - गद्या देवव्यचस्तमः २
चिकित्विन्मनसं त्वा देवं भर्तास ऊतये । वरेण्यस्य तेऽवस इयानासो अयन्महि ३
अग्नें चिकित्स्वस्य न इदं वषः सहस्य ।
तं त्वा सुशिप्र वपते स्तोमैर्वधन्त्यत्रयो गीर्भिः शुम्भन्त्यत्रयः ४ [१४] (१६०)

(२३)

४ द्युलो विश्वचर्षणिराग्नेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

अग्ने सहन्तमा भर द्युलस्य प्रासहा रयिम् । विश्वा यश्चर्षणीरभ्याडे - सा वाजेषु सासहन्त १
तमग्ने पृतनाषहं रयिं सहस्य आ भर । त्वं हि सत्यो अद्भुतो द्याता वाजस्य गोवतः २
विश्वे हि त्वां सजोषंसो जनांसो वृक्तवर्हिणः । होतारं सप्तसु प्रियं व्यन्ति वार्या पुरु ३
स हि ष्वा विश्वचर्षणि - रमिमांति सहो वृधे ।
अग्रे एषु क्षयेष्व्या रेवज्ञः शुक्र कीदिहि द्युमत पावक कीदिहि ४ [१५] (१६४)

(२४)

४ गोपायना लोपायना वा वन्दुः सुवन्दुः धृतवन्दुर्विमवन्दुश्च । अग्निः । छिपवा चिराद् ।

अग्ने त्वं नो अन्तम उत ज्ञाता शिवो मवा वक्ष्यः १
वसुरगिर्वसुभवा अच्छा नक्षि द्युमसमं रयिं दाः ॥१॥ २
स नो बोधि शुधी हव - मुरुष्या गो अवायतः समस्मात् ३
तं त्वां शोचिष्ट कीदिवः सुह्यार्य नूनवीमहे सत्सिभ्यः ॥२॥ ४ [१६] (१६८)

(२५)

१ वसुधव आग्नेयाः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

अच्छा वो अग्निवसे देवं गांसि स नो वसुः ।
रासन् पुत्र कंठूणा - मृतावा पथति द्विषः १
स हि सत्यो यं पूर्वं चिद् देवासदिषु च यमीषिरे ।
होतारं मन्द्रजिह्वमित सुपीतिविधिमावसुम् २ (१७०)

स नो धीती वरिष्ठया श्रेष्ठया च सुप्रत्या ।	
अग्ने रायो विद्महि नः सुवृत्तिर्मिर्वरेण्य	३
अग्निर्देवेषु राजत्यग्निर्मेतेष्वविशन् ।	
अग्निर्नो हव्यवाहनो अग्निं धीभिः संपर्यत	४
अग्निस्तुविभयस्तभं नृविब्रह्माणमुत्तमम् ।	
अतूर्तं आवयत्यति पुत्रं ददाति व्रात्ये	५ [१७]
अग्निर्ददाति सत्यंति सासाह यो युधा नृभिः ।	
अग्निस्त्वं रघुप्यद्वं जेता रमपरराजितम्	६
यद् वाहिष्ठं तवृग्मये बृहद्वर्चं विभावसो ।	
महिषीव त्वद् रयिस्त्वद् वाजा उर्वीरते	७
तव द्युमन्तो अर्चयो ग्रावेवोच्यते बृहत् ।	
उतो ते तन्वतुषथा स्वानो अंतं त्मना विवः	८
एषां अग्निं वत्सुयवः सहसानं ववन्दिम ।	
स नो विश्वा अति द्विषः पर्यक्षायेवं सुकतुः	९ [१८] (१७७)

(२६)

१ वत्सुयव आत्रेयाः । अग्निः, ९ विश्वे देवाः । गायत्री ।

अग्ने पावक रोचिवा मन्द्रयां देव जिह्या । आ वृवान् वंछि यक्षि च	१
तं त्वां घृतघवीमहे चित्रमानो स्वर्हशम् । देवाँ आ वीतये वह	२
वीतिहेत्रं त्वा कवे द्युमन्तं समिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे	३
अग्ने धिम्वेमिरा गहि देवेभिर्हव्यदातये । होतारं त्वा वृणीमहे	४
यजमानाय सुन्वत आग्ने सुवीर्यं वह । देवैरा सत्सि बर्हिषि	५ [१९]
समिधन्नः सहस्रजि वसे धर्माणि पुष्यसि । देवानां वृत उक्थ्यः	६
न्यग्निं जातयेदसं होत्रवाहं यविष्यम । दधाता देवभुत्विजम्	७
प्र यज्ञ एत्वानुबग्ना देवर्ष्यं चस्तमः । स्तृणीत बर्हिरासदे	८
एवं स्रक्तो अम्बिना मित्रः सीदन्तु वरुणः । देवासः सर्वथा विशा	९ [२०] (१८४)

(२७)

६ त्रैवृष्णस्वरुणः, पौरुकुत्सस्त्रसदस्युः, भारतोऽध्वमेधश्च राजानः; (अग्निर्मैम
इति केचित्) । अग्निः ६ इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अनस्वन्ता सत्पतिर्माहे मे गावा चेतिष्ठो असुरो मधोनः ।

त्रैवृष्णो अग्ने वृशभिः सहस्रैर्वैश्वानरं त्र्यरुणाश्रिकेत १

यो मे ज्ञाता च विंशतिं च गोनां हरीं च युक्ता सुधुरा ददाति ।

वैश्वानरं सुष्टुतो वावृधानोऽग्ने यच्छ त्र्यरुणाय शर्म २

एवा ते अग्ने सुमतिं चकानो नविषाय नवमं त्रसदस्युः ।

यो मे गिरस्तुविजातस्य पूर्वीर्युक्तेनाभि त्र्यरुणो गृणाति ३

यो म इति प्रवोच त्वश्वमेधाय सूरये ।

ददद्वाचा सुनि यते ददन्मेधामृतायते ४

यस्य मा परुषाः शत मुन्द्वर्षयन्त्युक्षणाः ।

अश्वमेधस्य दानाः सोमा इव त्र्याशिरः ५

इन्द्राग्नी शतदात्र्यश्वमेधे सुवीर्यम् ।

क्षत्रं धारयत बृहद् विवि सूर्यमिवाजरम् ६ [२१] (१९९)

(२८)

६ विदधवाराधेयी । अग्निः । १, २ त्रिष्टुप्, २ जगती, ४ अनुष्टुप्, ५-६ गायत्री ।

समिन्द्रो अग्निर्विवि शोचिरश्वेत प्रत्यङ्मुपसमुर्विया वि भाति ।

एति प्राचीं विश्ववारा नमोभिर्वैवा ईळाना हविषा घृताची १

समिध्यमानो अमृतस्य राजसि हविष्कृण्वन्तं सचसे स्वस्तये ।

विश्वं स धत्ते द्रविणं यमिन्वं स्यातिथ्यमग्ने नि च धत्त इत् पुरः २

अग्ने शर्धं महते सौभगाय तव द्युम्रान्युत्तमानि सन्तु ।

सं जास्पत्यं सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महौसि ३

समिन्द्रस्य प्रमहसोऽग्ने वन्ते तव श्रियम् ।

वृषभो द्युम्रवाँ असि समध्वरेष्विध्यसे ४

समिन्द्रो अग्र आहुत देवान् यक्षि स्वध्वर । त्वं हि हव्यवाळसि ५

आ जुहोता वृवस्पताऽग्निं प्रयत्यध्वरे । वृणीध्वं हव्यवाहनम् ६ [२२] (१९८)

(२९)

१५ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः, ९ (प्रथमपादस्य) उशना वा । त्रिष्टुप् ।

- त्र्ययंमा मनुषो देवताता त्री रौचना द्विव्या धारयन्त ।
 अर्चन्ति त्वा मरुतः पूतदक्षः स्वमेपा मृषिरिन्द्रासि धीरः १
- अनु यदी मरुतो मन्दसान मार्चन्निन्द्रं पषिवांसं सुतस्य ।
 आदत्त वज्रमग्निं यदहिं ह जूपो यहीरसृजत् सर्तवा उ २
- उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्येन्द्रः सोमस्य सुपुतस्य पेयाः ।
 तद्धि हव्यं मनुषे गा अविन्तु दहन्नाहिं पषिवां इन्द्रो अस्य ३
- आद् रोदसी वितरं विष्कभायत् संविद्यानश्चिद् भियसें मुगं कः ।
 जिगर्तिमिन्द्रो अपजगुराणः प्रति श्वसन्तमव दानवं हन् ४
- अध कत्वा मघवन् तुभ्यं देवा अनु विश्वे अददुः सोमपेयम् ।
 यत् सूर्यस्य हरितः पतन्तीः पुरः सतीरुपरा एतशे कः ५ [२३]
- नव यदस्य नवतिं च भोगान् त्साकं वज्रेण मघवा विवृश्वत् ।
 अर्चन्तीन्द्रं मरुतः सुधस्थे त्रैष्टुभेन वचसा वाधत् द्याम् ६
- सखा सरये अपचत् तूयमाग्निरस्य कत्वा महिषा त्री शतानि ।
 त्री साकमिन्द्रो मनुषः सरांसि सुतं पिबद् वृत्रहत्यायु सोमम् ७
- त्री यच्छ्रुता महिषाणामगो मा स्त्री सरांसि मघवा सोम्यापाः ।
 कारं न विश्वे अहन्त देवा भर्मिन्द्राय यदहिं जघान ८
- उशना यत् सहस्ये ईरयातं गृहर्षिन्द्र जूजुवानेमिश्वैः ।
 वन्यानो अत्र सरथं ययाध कुत्सेन देवैरर्चनोर्ह शुष्णम् ९
- प्रान्यन्त्रक्रमवृहः सूर्यस्य कुत्सायान्यद् वरिवो यातवेऽकः ।
 अनासो दस्यूरमृणो वधेन नि दुयेण आवृणद् मुधवाचः १० [२४]
- स्तोमांसस्त्वा गौरिवीतेरवर्धन्नरन्धयो वैदथिनाय पिपुम् ।
 आ त्वामृजिष्वा सख्याय चक्रे पचन् पक्तीरपिबुः सोमस्य ११
- नवग्वासः सुतसोमास इन्द्रं दशग्वासो अभ्यर्चन्त्युर्कैः ।
 गव्यं चिद्वर्मपिधानवन्तं तं चिन्नरः शशमाना अप वन् १२
- कथो नु ते परि चराणि विद्वान् वीर्यां मघवन् या चकर्थ ।
 या यो नु नव्या कृणवः शविष्ट प्रेबु ता ते विदथेषु ब्रवाम १३ (२११)

एता विश्वा चक्रुर्वा इन्द्र भूर्य-परीतो जनुषा धीर्वेण ।
 या चिच्छु वज्रिन् कुण्वो दधुध्वान् न ते वृता तविष्या अस्ति तस्याः १४
 इन्द्र ब्रह्म क्रियमाणा जुषस्व या ते शविष्ठ नव्या अकर्म ।
 वखेव मद्रा सुकृता वसूषू रथं न धीरः स्वर्पा अतक्षम् १५ [२५] (२१३)

(३०)

१५ वसुरात्रेयः । इन्द्रः, १२-१५ ऋषेयन्ध्रौ । चिच्छुप ।

कः^१स्य वीरः को अपश्यदिन्द्रं सुखरथसीर्यमानं हरिभ्याम् ।
 यो राया वज्री सुतसोममिच्छन् तदोक्तो गन्ता पुरुकृत उन्ती १
 अवाचचक्षं पदमस्य सस्व-रुध्रं निधायुस्त्वायमिच्छन् ।
 अपृच्छमन्यां उत ते मं आहू-रिन्द्र नरो वुवुधाना अशेम २
 प्र नु वयं सुते या ते कृतानी-न्द्र बवाभ याजि नो जुजोषः ।
 वेवुदविद्वान्छृणवश्च विद्वान् वहतेऽयं मघवा सर्वसेनः ३
 स्थिरं मनश्चक्रे ज्ञात इन्द्र वेपीदको वुषणे भूर्यसञ्चित ।
 अश्मानं चिच्छवसा दिद्युतो वि विदो गर्वागुर्वसुभिर्याणाम् ४
 पुरो यत् त्वं परम आजनिष्ठाः पशवति श्रुत्यं नाम विभ्रत ।
 अतश्चिदिन्द्रादभयन्त देवा विश्वा अपो अजयद् वासपत्नीः ५ [२६]
 तुभ्येदेते मरुतः सुशेवा अर्चन्त्यर्कं सुन्वन्त्यन्धः ।
 अहिमोहानमप आशयानं प्र मायाभिर्यागिनं सक्षदिन्द्रः ६
 वि पू मृधो जनुषा दानमिन्व-जहन् गवा मघवन् त्संचक्रानः ।
 अत्रा वासस्य नमुचेः शिरो य-दवर्तयो मनवे गातुमिच्छन् ७
 युजं हि मामकथा आदिदिन्द्र शिरो वासस्य नमुचिर्वधायन् ।
 अश्मानं चित् स्वर्ध्वं वर्तमानं प्र चक्तिर्यद रोदसी मरुद्भवं ८
 क्रियो हि वास आयुधानि चक्रे किं मां करन्नबला अस्य सेनाः ।
 अन्तर्हस्यदुभे अस्य धेने अथोप ग्रैद् युधये वस्यमिन्द्रः ९
 समञ्च गात्रोऽमितोऽनवस्ते हेह वृत्तैर्वियुता यदासन् ।
 सं ता इन्द्रो अमृजदस्य शकै-र्यद्रीं सोमांसः सुधृता अमन्दन् १० [२७]
 यद्रीं सोमां वृधुधृता अमन्दन्-नरोरवीद् वृषभः सादनेषु ।
 पुरं कुरः पपिधौ इन्द्रो अस्य पुनर्गवामवदवुभिर्याणाम् ११ (२२४)

अद्रमिदं रुशमा अग्ने अकृन् गवां चत्वारि ददतः सहस्रा ।	
ऋणंचयस्य प्रयता मघानि प्रत्यग्रभीष्म नृतमस्य नृणाम्	१२
सुपेशंसं माव सृजन्त्यस्तं गवां सहस्रं रुशमांसो अग्ने ।	
तीथा इन्द्रमममन्तुः सुतासो ऽक्तोव्युष्टौ परितक्म्यायाः	१३
औच्छत् सा राज्ञी परितक्म्या याँ ऋणंचये राजनि रुशमानाम् ।	
अत्यो न वाजी रघुरज्यमानो बभ्रुश्चत्वार्यसनत् सहस्रा	१४
चतुःसहस्रं गव्यस्य पश्वः प्रत्यग्रभीष्म रुशमेष्वग्ने ।	
धर्मश्चित् तप्तः प्रवृजे य आसीं दयस्मयस्तम्बादाम् विप्राः	१५ [२८] २२८)

(३१)

१३ अयस्युरात्रेयः । इन्द्रः, ८ तृतीयपादस्य कुत्सो वा, चतुर्यपादस्य
उशना वा, ९ इन्द्राकुत्सौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रो रथाय प्रवर्त कृणोति यमध्यस्थान्मघवां वाजयन्तम् ।	
यूधेव पश्वो व्युनोति गोषा अरिष्टो याति प्रथमः सिपांसन्	१
आ प्र द्रव हरिवो मा वि वेनः पिशङ्गनाते अभि नः सचस्य ।	
नहि त्वर्दिन्द्र वस्यो अन्यवस्य मेनोश्चिज्जनिवतश्चकथं	२
उद्यत् सहः सहस्र आजनिष्ट वेदिष्ट इन्द्र इन्द्रियाणि विश्वा ।	
प्राचोदयत् सुदुघा ववे अन्तर्वि ज्योतिषा संववृत्वत् तमोऽवः	३
अनवस्ते रधमश्वाय तक्षन् त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम् ।	
नृणां इन्द्रं महर्यन्तो अकै रवर्धयन्नहये हन्तवा उ	४
वृष्णे यत् ते वृषणो अर्कमर्चा निन्द्रावाणो अर्दितिः सजोषाः ।	
अनन्वालो ये पवयोऽरुधा इन्द्रोपिता अभ्यवर्तन्त दस्यून्	५ [२९]

प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं प्र नूतना मघवन् या चकथं ।	
शक्तीवो यद् विभ्रा रोदसी उमे जयन्तो मनवे दार्तुचित्राः	६
तदिष्टु ते करणं दस्म विप्राऽहिं यद् भन्नोजो अत्रामिमीथाः ।	
शुष्णस्य चित् परि माया अंगृष्णाः प्रपित्वं यज्ञप दस्यूरसेधः	७
त्वमपो यद्वे तुर्वज्ञायाऽरमयः सुदुघाः पार इन्द्र ।	
उग्रमयातमवहो ह कुत्सं सं ह यद् वामुशनारन्त वेवाः	८ (१३६)

इन्द्राकुत्सा बहमाना रथेनाऽऽ वामत्या अपि कर्णे वहन्तु ।
निः पीमन्त्रो धर्मथो निः पृथस्थान् मृगोने ह्रुदो वरथस्तमांसि
वार्तस्य पुक्तान् त्सुयुजश्चिदध्वान् कविश्चिद्वेषो अजगन्नवस्युः ।
विश्वे ते अत्र मरुतः सखाय इन्द्र ब्रह्माणि तविपीमवर्धन्

९

१० [३०]

सुराश्चिद रथं परितक्स्यायां पूर्वं करदुपरं जूजुवांसम् ।
मरच्चक्रमेतेशः सं रिणाति पुरो दधत् सनिष्यति क्रतुं नः
आयं जना अभिचक्षे जगामेन्द्रः सखायं सुतसोममिच्छन् ।
वदून् प्रावाव वेदिं ध्रियते यस्य जीरमध्वर्यवश्चरन्ति ।
ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते मतीं अमृत मो ते अंह आरन् ।
वावन्धि यज्यूरुत तेषु धेह्यो जो जनेषु येषु ते स्याम

११

१२

१३ [३१] (१४१)

(३९)

१९ गातुरात्रेयः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अदर्वुरुत्समसृजो वि खानि त्वमर्णवान् बद्धधानां अरम्णाः ।
महान्तमिन्द्र पर्वतं वि यद् वः सृजो वि धारा अर्वा दानवं हन्
त्वमुत्सां क्रतुभिर्बद्धधानां अरंह ऊधुः पर्वतस्य वाग्नि ।
अहिं चिदुग्र प्रयुतं शयानं जघन्वा इन्द्र तविपीमधत्थाः
त्यस्य चिन्महतो निर्मृगस्य वर्धर्जघान तविपीमिन्द्रः ।
य एक इदं प्रतिर्मन्यमान आदस्मावृन्यो अजनिष्ट तव्यान्
त्यं चिदिषां स्वधया मदन्तं मिहो नपातं सुवृधं तमोगाम् ।
वृषप्रभमा दानवस्य भामं वज्रेण वज्री नि जघान शुष्णम्
त्यं चिदस्य क्रतुमिनिपत्तम मर्मणो विददिदस्य मर्म ।
यदीं सुक्षत्र प्रभृता मदस्य युयुत्सन्तं तमसि हर्म्ये धाः
त्यं चिद्वित्था कल्पयं शयान मसूर्ये तमसि वावृधानम्
तं चिन्मन्वानो वृषभः सुतस्यो चैरिन्द्रो अपगूर्यां जघान

१

२

३

४

५

६ [३२]

उद् यदिन्द्रो महते दानवाय वधर्यामिष्ट सहो अप्रतीतम् ।
यदीं वज्रस्य प्रभृता वृदाभ विश्वस्य जन्तोर्धमं चकार

७

(१४८)

त्यं चिद्वर्णं मधुपं शयानं मसिन्वं ववं महावद्वुधः ।	
अपादमत्रं महता वधेन नि दुयोण आवृणङ् मृधवाचम्	८
को अस्य शुष्मं तविषीं वरात् एको धना भरते अप्रतीतः ।	
इमे चिवस्य अयसो नु वेवी इन्द्रस्योजसो मियसा जिहाते	९
न्यस्मे वेवी स्वधितिर्जिहीत इन्द्राय गातुरुशतीर्व येमे ।	
सं यवोजो युयते विश्वमाभि रनु स्वधात्रे क्षितयो नमन्त	१०
एकं नु त्वा सत्पतिं पाञ्चजन्यं जातं शृणोमि यशसं जनेषु ।	
तं मे जगध्र आशसो नविंश्च द्रोपा वस्तोर्हवमानास इन्द्रस्य	११
एवा हि त्वामृतुथा यातयन्तं मघा विप्रेभ्यो ददतं शृणोमि ।	
किं ते ब्रह्माणो गृहते सखायो ये त्वाया निवृधुः काममिन्द्र	१२ [३३] (२५३)

— ३७९५ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२८]

(३३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३३-४४]

१० प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । विष्टुप् ।

महिं महे तवसे वीध्ये नृन्निन्द्रयित्वा तवसे अतवयान् ।	
यो अस्मे सुमतिं वाजसातो स्तुतो जने समर्थश्चिकेत	१
स त्वं न इन्द्र धियसानो अर्के हरीणां वृषन् योऽन्नमधेः ।	
या इत्था मघवन्ननु जोषं वक्षो अभि प्रार्यः संक्षि जनान्	२
न ते त इन्द्राभ्यस्मिन् हृष्वाऽयुक्तासो अवहता यदसन् ।	
तिष्ठा रथमधि तं वज्रहस्ताऽऽरुश्मि देव यमसे स्वश्वः	३
पुरु यत् त इन्द्र सन्त्युक्था गवे चक्रार्थोर्वरासु युध्यन् ।	
ततश्चे सूर्याय चिदोकेसि स्वे वृषा समत्सु वासस्य नाम चित्	४
वयं ते त इन्द्र ये च नरः शर्धो जजाना याताश्च रथाः ।	
आस्माश्चरगम्यादहिशुष्म सत्वा भगो न हव्यः प्रभूथेषु चारुः	५ [१]
एपूक्षेण्यमिन्द्र त्वे ह्योजो नृमृणानि च नृतमानो अमर्तः ।	
स न एनीं वसवानो रयिं वाः प्रार्यः स्तुपे तुविमघस्य दानम्	६
एवा न इन्द्रोतिभिर्व प्राहि गूणतः शूर कारुन् ।	
उत त्वश्वं ददतो वाजसातो पिप्रीहि मध्वः सुपुतस्य चारोः	७ (२६०)

उत त्वे मा पौरुकुत्स्यस्य सुरे—स्त्रसदस्योर्हिंरणिनो रराणाः ।
 वहन्तु मा दश इयेतासो अस्य गैरिक्षितस्य क्रतुभिर्नु संश्वे
 उत त्वे मा मारुताश्वस्य शोणाः कर्त्तामघासो विदथस्य रातौ ।
 सहस्रा मे च्यवतानो ददान आनूकमर्यो वपुषे नार्चत
 उत त्वे मा ध्वन्यस्य जुष्टा लक्ष्मण्यस्य सुरुचो यतानाः ।
 मद्भा रायः संवरणस्य कर्षे—व्रजं न गावः प्रयता अपि रमन्

८

९

१० [२] (२६३)

(३४)

९. प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । जगती, ९. त्रिष्टुप् ।

अजातशत्रुमजरा स्वर्व—त्यनु स्वधार्मिता दुस्ममीयते ।
 सुनोतन् पचत ब्रह्मवाहसे पुरुदुताय प्रतरं दधातन
 आ यः सोमेन जठरमापिप्रता—ऽमन्दत मघवा मध्वो अन्धसः ।
 यदी मगाय हन्तवे महावधः सहस्रभृष्टिमुशाना वधं यमत
 यो अस्मै घ्नंस उत वा य ऊर्धनि सोमं सुनोति भवति द्युमाँ अहं ।
 अपाप शक्रस्ततनुष्टिमूहति तनूयुधं मघवा यः कंवासखः
 यस्यावधीत पितरं यस्य मातरं यस्य शक्रो भ्रातरं नात इषते ।
 वेनीद्वंस्य प्रयता यतंकरो न किल्बिषादीपते वस्व आकुरः
 न पश्चाभिर्दशभिर्वेष्टयारधं नासुन्वता सचते पुष्यता चन ।
 जिनाति वेदमुया हन्ति वा धुनि—रा देवयुं भजति गोमति व्रजे

१

२

३

४

५ [३]

विन्वक्षणः समृती चक्रमासजो ऽसुन्वतो विष्णुणः सुन्वतो बृधः ।
 इन्द्रो विश्वस्य दमिता विमीषणो यथावशं नयति दासमार्यः
 समीं पुणेरजति भोजनं मुपे वि द्वागुपं भजति सुनरं वसु ।
 दुगं चन धियते विश्व आ पुरु जनो यो अस्य तविपीमचुकुधत
 सं यजनीं सुधनीं विश्वशर्धसा—ववेदिन्द्रो मघवा गोपुं शुभिपुं ।
 युजं तान्यमकृत प्रवेप—न्युक्तीं गव्यं सृजते सत्विभिर्धुनिः
 सहस्रसामाग्निवेशिं गृणीपे शर्विमस्य उपमां केतुमयः ।
 तस्मा आपः संयतः पीपयन्त तस्मिन् क्षत्रममवत त्वेयमस्तु

६

७

८

९ [४] (२७२)

(३५)

८ प्रभूवसुराग्निरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ८ पङ्क्तिः ।

यस्ते साधियोऽवसु इन्द्र क्रतुदमा भर ।
 अस्मभ्यं चर्पणीसहं सस्मिन् वाजेषु दुष्टरम् १
 यदिन्द्र ते चर्तस्यो यच्छूरा सन्ति तिस्रः ।
 यद् वा पञ्च क्षितीनामवस्तव सु न आ भर २
 आ तेऽवो वरेण्यं वृषन्तमस्य ह्वमहे ।
 वृषजूतिर्हि जज्ञिष आभूमिरिन्द्र त्वर्पणिः ३
 वृषा ह्यसि राधसे जज्ञिष वृष्णि ते शर्वः ।
 स्वक्षत्रं ते ध्रुवन्मनः सन्नाहमिन्द्र पौंस्यम् ४
 त्वं तमिन्द्र मर्त्यममित्रयन्तमदिवः ।
 सर्वथा शतक्रतो नि याहि शवसस्पते ५ [५]

त्वामिदं वृत्रहन्तम् जनांसो वृक्तवर्हिषः ।
 उग्रं पूर्वापुं पूर्य हवन्ते वाजसातये ६
 अस्माकमिन्द्र दुष्टरं पुरोयावानस्राजिषु ।
 स्यावानं धनेधने वाजयन्तमवा रथम् ७
 अस्माकमिन्द्रेहि नो रथमवा पुरंध्या ।
 वयं शवित्र वायं द्विवि श्रवो दधीमहि द्विवि स्तोमं मनामहे ८ [६] (३८०)

(३६)

६ प्रभूवसुराग्निरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ३ जगती ।

स आ गमविहो यो वसूनां चिकेतद् दातुं दामनो रयिणाम् ।
 धन्वन्तरो न वंसगस्तृषाणश्चकमानः पिबतु दुग्धसंशुम् १
 आ ते हन्तृ हरिवः शूड शिमे रुद्र सोमो न पर्वतस्य पुष्टे ।
 अनु त्वा राजन्नर्षतो न हिन्वन् गीर्षिमिदम् पुरुहूत विश्वे २
 चक्रं न वृत्तं पुरुहूत वेपते मनो भिया मे अमतेरिदं द्विवः ।
 रथादधि त्वा जरिता सदावृध कुबिञ्च स्तोममघवन् पुरुवसुः ३ (३८३)

एष ग्राधेव जरिता त इन्द्रे यतिं वाचं बृहदांशुपाणः ।
 प्र सव्येन मघवन् यंसि रायः प्र वक्षिणिन्द्ररिवो मा वि वेनः ४
 वृषा त्वा वृषणं वर्धतु द्यौ वृषा वृषभ्यां वहसे हरिभ्याम् ।
 स नो वृषा वृषरथः सुशिप्र वृषक्रतो वृषा वज्रिन् भरे धाः ५
 यो रोहिता वाजिनो वाजिनीवान् त्रिमिः शतैः सचमानावर्द्धिष्ट ।
 यूने सर्मस्मे क्षितयो नमन्तां श्रुतरथाय मरुतो दुवोया ६ [७] (२८६)

(३७)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं मानुना यतते सूर्यस्याऽऽनुह्वानो घृतपृष्ठः स्वश्वाः ।
 तस्मा अमृधा उपसो व्युच्छान् य इन्द्राय सुनवामेत्याह १
 समिन्द्राग्निर्वनवत् स्तीर्णवर्हि युक्तग्रावा सुतसोमो जराते ।
 ग्रावाणो यस्येपिरं ववृन्त्य यदध्वर्युर्हविषाव सिन्धुम् २
 वृधूतियं पतिमिच्छन्त्येति य इन्द्रो वहति महिषीमिषिराम् ।
 आस्य श्रवस्याद् रथ आ च घोपात् पुरू सहस्रा परि वर्तयाते ३
 न स राजा व्यथते यस्मिन्निन्द्र स्तीवं सोमं पिबति गोसखायम् ।
 आ सत्वनेरजति हन्ति वृत्रं क्षेति क्षितीः सुभगो नाम पुष्यन् ४
 पुष्यात् क्षेमे अभि योगे भवात्युभे वृता संयती सं जयाति ।
 प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भवाति य इन्द्राय सुतसोमो वक्ताशत् ५ [८] (२९१)

(३८)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

उरोष्ट इन्द्र राधसो विश्वी रातिः शतक्रतो ।
 अथा नो विश्वचर्पणे द्युम्ना सुक्षत्र मंहय १
 यदीमिन्द्र भवाप्य मिषं शविष्ठ दधिपे ।
 पप्रथे वीर्यश्रुतं हिरण्यवर्ण दुष्टरम् २
 शुष्मासो ये तं अद्रिवो मेहना केतुसापः ।
 उभा वृवावभिष्टये द्विवश्च गमश्च राजथः ३ (२९४)

उतो नो अरूप कस्य चिद् दक्षस्य तव वृत्रहन् ।

अस्मभ्यं नृमणामा भराऽस्मभ्यं नृमणस्यसे

४

नू त आभिरभिष्टिमि स्तव शर्मच्छतक्रतो ।

इन्द्र स्याम सुगोपाः शूर स्याम सुगोपाः

५ [९] (२९६)

(३९)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

यदिन्द्र चित्र मेहना ऽस्ति त्वादातमद्विवः ।

राधस्तन्नो विवद्वस उभयाहस्त्या भर

१

यन्मन्यसे वरेण्यमिन्द्र द्युक्षं तदा भर ।

विद्याम तस्य ते वय मर्कृपारस्य वावने

२

यत् ते वित्सु प्रराध्यं मनो अस्ति श्रुतं बृहत् ।

तेन हृव्हा चिद्वद्वि आ वाजं वर्षि सातये

३

मंहिष्ठं वो मघोनां राजानं चर्षणीनाम् ।

इन्द्रमुप प्रशस्तये पूर्वीमिजुजुषे गिरः

४

अस्मा इत् काव्यं वचं उक्थमिन्द्राय शंस्यम् ।

तस्मा उ ब्रह्मवाहसे गिरो वर्धन्त्यत्रयो गिरः शुम्भन्त्यत्रयः

५ [१०] (३०२)

(४०)

१ भौमोऽग्निः । इन्द्रः, ५ सूर्यः, ६-९ अग्निः । १-३ उष्णिक्;

५, ९ अनुष्टुप्; ४, ६-८ त्रिष्टुप्,

आ याहाद्विभिः सुतं सोमं सोमपते पिब । वृषन्तिन् वृषमिर्वृत्रहन्तम्

१

वृषा ग्रावा वृषा मरुो वृषा सोमो अयं सुतः । वृषन्तिन् वृषमिर्वृत्रहन्तम्

२

वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिञ्चित्रामिह्रतिभिः । वृषन्तिन् वृषमिर्वृत्रहन्तम्

३

ऋजीपी वज्री वृषभस्तुरापाद् दुष्मी राजा वृत्रहा सोमपावा ।

पुक्त्वा हरिभ्यामुप यासवृर्वाङ् माध्यंदिने सर्वने मत्सविन्द्रः

४

यत् त्वा सूर्य स्वर्मानु स्तमसाविध्यदासुरः ।

अक्षेत्रविद् यथा मुग्धो मुवनान्यवीधयुः

५ [११] (३०६)

स्वर्भानोरधु यद्विन्दु माया अवो विवो वर्तमाना अवाहन् ।	
गुळहं सूर्यं तमसापवतेन तुरीयेण ब्रह्मणाविन्दुद्विजिः	६
मा मामिमं तव सन्तमत्र हरस्या नृगधो मियसा नि गरीत् ।	
त्वं मित्रो असि सत्यराधा स्तो मेहावतं वरुणश्च राजा	७
ग्राव्यो ब्रह्मा युयुजानः संपर्यन् कीरिणा देवान् नमसोपशिक्षन् ।	
अग्निः सूर्यस्य विवि चक्षुराधात् स्वर्भानोरप माया अघुक्षत्	८
यं वै सूर्यं स्वर्भानु स्तमसाविध्यदासुरः ।	
अत्रयस्तमन्विन्दन् नह्यन्त्ये अशक्नुवन्	९ [१२] (११०)

(४१)

२० भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६-१७ अतिजगती, २० एकपदा विराट् ।

को नु वा मित्रावरुणावृतायन् विवो वा महः पार्थिवस्य वा दे ।	
ऋतस्य वा सवसि त्रासीथां नो यज्ञायते वा पशुषो न वाजान्	१
ते नो मित्रो वरुणो अर्यमायु रिन्द्रं क्रभुक्षा मरुतो जुषन्त ।	
नमोभिर्वा ये दधते सुवृत्तिं स्तोमं रुद्राय भीळहुषे सजोषाः	२
आ वां येष्ठांश्चिना ह्रुवध्ये वार्तस्य पत्न्यन् रघ्यस्य पुष्टी ।	
उत वा विवो असुराय मन्म प्रान्धांसीव यज्यवे भरध्वम्	३
प्र सक्ष्णो विव्यः कण्वहोता त्रितो विवः सजोषा वार्तो अग्निः ।	
पूषा भगः प्रमृथे विश्वभोजा आजिं न जग्मुराश्वंश्चतमाः	४
प्र वो रयि युक्ताश्वं भरध्वं राय एषेऽवसे दधीत धीः ।	
सुशेव एवैरौजिगस्य होता ये व एवा मरुतस्तुराणां	५ [१३]
प्र वो वायुं रथयुजं क्रणुध्वं प्र वृषं विव्यं पनितारमर्कैः ।	
इषुध्वं ऋतसायः पुरंधी र्वस्वीनो अन्न पत्नीरा धिये धुः	६
उप व एषे वन्द्येभिः शूषेः प्र युह्वी विवश्चितयन्तिरर्कैः ।	
उषासानक्ता विदुषीव विश्व मा हा वहतो मर्त्याय यज्ञम्	७
अग्नि वो अर्चं प्रोष्यावतो नृन् वास्तोष्पतिं त्वष्टारं रराणः ।	
धन्या सजोषा धिषणा नमोभि र्वनस्पतीरोषधी राय एषे	८
तुजे नस्तने पर्यताः सन्तु स्वैतवो ये वसवो न धीराः ।	
पनित आप्त्यो यजतः सदा नो वर्धन्तः शंसं नयो अमिष्टौ	९ (१११)

वृष्णो अस्तोषि भूधस्य गर्भं त्रितो नपातमुपां सुवृक्ति ।
गृणीते अग्निरेतरी न शूषः शोचिष्केशो नि रिणाति वना

१० [१४]

कथा महे रुद्रियाय ब्रवाम कद् राये चिकितुषे भगाय ।

आप ओषधीरुत नोऽवन्तु द्यौर्वना गिरयो वृक्षकेशाः

११

गृणोतु न ऊर्जा पतिगिरिः स नभस्तराया इषिः परिज्मा ।

गृणवन्त्वापः पुरो न शुभ्राः परि सुचो बवृहाणस्याद्रेः

१२

विवा चिच्छु महान्तो ये व एवा ब्रवाम दस्मा वार्य दधानाः ।

वयश्चन सुम्ब आर्व यन्ति क्षुभा मर्तमनुयतं वधुर्धः

१३

आ देव्यानि पार्थिवानि जन्माः—ऽपश्चाच्छा सुमखाय वोचम् ।

वर्धन्तां द्यावो गिरश्चन्द्राद्या उदा वर्धन्तामभिषाता अर्णाः

१४

पुवेपदे मे जरिमा नि धायि वरुन्नी वा शक्रा या प्रायुर्भिश्च ।

सिषदन्तु माता मही रसा नः स्मत् सूरिभिरङ्गनुहस्तं क्रजुर्वनिः

१५ [१५]

कथा वांशेन नर्मसा सुदानू—नेवया मरुतो अच्छोक्ता प्रश्ववसो मरुतो अच्छोक्ता ।

मा नोऽहिंनुध्न्यो रिपे धा—वृस्माकं भूदुपमातिवनिः

१६

इति चिच्छु प्रजायै पशुमत्यै देवासो वनन्ति मर्त्यो व आ देवासो वनन्ते मर्त्यो वः ।

अत्रा शिवां तन्वां धासिमस्या जरां चिन्मे निर्ऋतिर्जग्रसीत

१७

तां वो देवाः सुमतिमूर्जयन्ती—सिषमश्याम वसवः शसा गोः ।

सा नः सुदानुर्मृळयन्ती देवी प्रति द्रवन्ती सुवितार्य गम्याः

१८

अग्नि न इळा यूथस्य माता स्मरुदीभिर्वशी वा गृणातु ।

उर्वशी वा बृहद्विया गृणाना—ऽम्यूर्णवाना प्रमृथस्यायोः

१९

सिषन्तु न ऊर्ज्वस्य पुटेः

२० [१६] (३३०)

(४२)

१८ भौमोऽग्निः । विश्वं देवाः, ११ रुद्रः । त्रिष्टुप्, १७ एकपदा विराट् ।

प्र शतंता वरुणं वीधिती गी—भिन्ने मगमदिति नूनमश्याः ।

पृषद्योलिः पश्चहोता गृणोत्व—तूर्तपन्था असुरो मयोभुः

१

पति मे स्तोममदितिर्गृथस्यात् सूनुं न माता हृद्यं सुशेवंम् ।

बह्व मिषं देवहितं यदस्त्य—हं मित्रे वरुणे यन्मयोभु

२

(३३२)

- उदीरय कवितमं कवीना—मुनसैनमभि मध्वा घृतेन ।
 स नो वसूनि प्रयता हितानि चन्द्राणि देवः सविता सुवाति ३
 समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सं सरिर्मिहिरिवः सं स्वस्ति ।
 सं ब्रह्मणा देवहितं यदस्ति सं देवानां सुमत्या यज्ञियानाम् ४
 देवो भगः सविता रायो अंश इन्द्रो वृत्रस्य संजितो धनानाम् ।
 क्रमुक्षा वाज उत वा पुरंधि—रवंतु नो अमृतांससुरासः ५ [१७]
- मरुत्वतो अप्रतीतस्य जिष्णो—रजूर्यतः प्र ब्रवामा कुतानि ।
 न ते पूर्वे मघवन् नापरासो न वीर्यं नूतनः कश्चुनाप ६
 उप स्तुहि प्रथमं रत्नधेयं बृहस्पतिं सनितारं धनानाम् ।
 यः शंसते स्तुवते शंमविष्टः पुरुवसुरागमजोहुवानम् ७
 तवोतिभिः सचमाना अरिहा बृहस्पते मघवानः सुवीराः ।
 ये अश्वदा उत वा सन्ति गोदा ये वंशदाः सुभगास्तेषु रायः ८
 विसर्माणं कृणुहि वित्तमेषां ये भुञ्जते अपृणन्तो न उक्थैः ।
 अपं ब्रतान् प्रसवे वावुधानान् ब्रह्मद्विषः सूर्याद् यावयस्व ९
 य ओहते रक्षसो देववीता वचक्रेमिस्तं मरुतो नि यात ।
 यो वः शमी शशमानस्य निन्दात् तुच्छ्यान् कामान् करते सिष्विषानः १० [१८]
- तमुं हुहि यः स्विषुः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य ।
 यक्षा महे सोमनुसाय रुद्रं नमोभिर्देवमसुरं दुवस्य ११
 दमूनसो अपसो ये सुहस्ता वृष्णः पत्नीर्नद्यो विश्वतथाः ।
 सरस्वती बृहद्विबोत राका दंशस्यन्तीर्विरवस्यन्तु शुभ्राः १२
 प्र सू महे सुशरणाय मेधां गिरं भरे नव्यसीं जायमानाम् ।
 य आहना दुहितुर्वक्षणांसु रूपा मिनानो अकृणोविदं नः १३
 प्र सुदृतिः स्तनयन्तं रुवन्तं मिच्छस्पतिं जरितनूनमश्याः ।
 यो अंविमौ उदनिमौ इयति प्र विद्युता रोदसी उक्षमाणः १४
 एषः स्तोमो मारुतं शर्षो अच्छा रुद्रस्य सूनूर्युवनूरुवश्याः ।
 कामो राये हवते मा स्वस्त्यु—पं स्तुहि पुषदश्वो अयासः १५
 प्रियः स्तोमः पृथिवीमन्तरिक्षं वनस्पतीरोषधी राये अश्याः ।
 देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धातु १६ (३४६)

उरौ देवा अनिवाधे स्याम

१७

समृन्विनोरवसा नूतनेन मयोमुवा सुप्रणीती गमेम ।

आ नो रपि बंहतमोत वीरा—ना विश्वान्यमृता सौमंगानि

१८ [१९] (३४८)

(४३)

१७ भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६ एकपदा विराट् ।

आ धेनवः पर्यसा तूर्यर्था अमर्धन्तीरुप नो यन्तु मध्वा ।

महो राये बृहतीः सप्त विमो मयोमुवो जरिता जौहवीति

१

आ सुष्टुती नमसा वर्तयध्ये यावा वाजाय पृथिवी अमृमे ।

पिता माता मधुवचाः सुहस्ता भरेभरे नो यशसावविष्टाम्

२

अध्वर्यवश्चक्रवांसो मधूनि प्र वायवे भरत चारु शुक्रम् ।

होतेव नः प्रथमः पाह्यस्य देव मध्वो ररिमा ते मदाय

३

दश क्षिपो युञ्जते बाहू अहि सोमस्य या शमितारा सुहस्ता ।

मध्यो रसं सुगमस्तिगिरिठां चनिश्चवद् बुबुहे शुक्रमंशुः

४

असावि ते जुजुषाणाय सोमः कृत्वे वक्षाय बृहते मवाय ।

हरी रथे सुधुरा योगे अवा—गिन्द्रं प्रिया कृणुहि ह्यमानः

५ [२०]

आ नो महीमरमतिं सजोषा शं देवीं नमसा रातहव्याम् ।

मधोर्मवाय बृहतीमृतज्ञा—माग्ने वह पृथिभिर्देवयानैः

६

अञ्जन्ति यं प्रथयन्तो न विप्रो वषाधन्तं नामिना तपन्तः ।

पितुर्न पुत्र उपसि मेष्ट आ यमो अग्निमृतयंज्ञसादि

७

अच्छा मही बृहती शंतमा गी—बूतो न गन्तव्यमिनां ह्यवध्ये ।

मयोमुवा सुरथा यातमवा—गन्तं निधिं धुरमाणिर्न नाभिम्

८

प्र तव्यसो नमउक्तिं तुरस्या—ऽहं पूष्ण उत वायोरविक्षि ।

या राधसा चोदितारा मतीनां या वाजस्य द्रविणोदा उत त्मन्

९

आ नामभिर्मरुतो वक्षि विश्वा—ना रूपेभिर्जातवेदो ह्यवानः ।

यज्ञं गिरो जरितुः सुदुर्ति च विश्वे गन्त मरुतो विश्वं ऊती

१० [२१]

आ नो विवो बृहतः पर्वतादा सरस्वती यज्ञता गन्तु यज्ञम् ।

हव्यं देवी जुजुषाणा घृताचीं शग्मां नो वार्चमुशती शृणोतु

११ (३५९)

आ देधसं नीलपृष्ठं बृहन्तं बृहस्पतिं सदाने सादयध्वम् ।	
सादद्योनिं दम आ दीद्विवांसं हिरण्यवर्णमरुपं सपेम	१२
आ धर्णीसिर्वृहर्दिवो रराणो विश्वेऽरिर्गन्धोर्धभिर्हुवानः ।	
ग्रा वसानं ओषधीरगृध्र-च्छिधातुंशुक्रो वृषसो वयोधाः	१३
मातुप्पदे परमे शुक्र आयो-र्विपन्यवो रास्त्रिरासो अगमन् ।	
सुशेव्यं नमसा रातर्हव्याः शिशुं मृजन्त्यायवो न वासे	१४
बृहद् वयो बृहते तुभ्यमग्ने धियाजुरो गिधुनासः सचन्त ।	
देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मती धात	१५
उरो देवा अनिवाधे स्याम	१६
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोमुवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो रयि वहतमोत वीरा-ना विश्वान्यमृता सौभगानि	१७ [२२] (३६५)

(४४)

१५ काश्यपोऽवत्सारः (१० क्षत्र-मगल-पञ्चवद-यजत-साधि-अवत्साराः; ११ विश्वदार-यजत-माधी-अवत्साराः; १२ अवत्सारेण सह सदापृण-यजत-बाहुशुक्र-धृतवित्-तयाः; १३ सुतंभरश्च) । विश्वे देवाः । जगती, १४-१५ जिष्णु ।

तं प्रलथां पूर्वथां विश्वथेमथा ज्येष्ठतातिं बर्हिषदं स्वर्विदम् ।	
प्रतीचीनं वृजनं दोहसे गिरा ऽऽशं जयन्तमनु यासु वर्धसे	१
श्रिये सुहृशीरुपरस्य याः स्व-विरोचमानः ककुभांमचोदते ।	
सुगोषा असि न दभाय सुक्रतो पुरो मायाभिर्कृत आंस नाम ते	२
अर्यं हविः संचते सच्च धातु चा-ऽरिदगातुः स होता सहोमरिः ।	
प्रसर्त्ताणो अनु बर्हिर्वृषा शिशु-मध्ये युवाजरो विसुहा हितः	३
प्र व एते सुयुजो यामन्निदये नीचीरमुष्यै यस्य क्तावृधः ।	
सुयन्तुभिः सर्वशासैरभीशुभिः क्रिविर्नामानि प्रवणे मुषायति	४
संजभूराणस्तर्कभिः सुतेगुभं वयाकिनं चित्तगर्भासु सुस्वरुः ।	
धारवाक्रेष्ट्रुगाथ शोभसे वर्धस्व पत्नीरभि जीवो अध्वरे	५ [२३]
यादग्रेव ददंशे तादृगुच्यते सं छापयां दधिरे सिधयापस्वा ।	
महीमस्मभ्यमुरुपायुरु ज्रयो बृहत सुवीरमनपच्युतं सहः	६
वेत्यमुर्गर्जनिवान् वा अति स्पृधः समर्यता मनसा सूर्यः कविः ।	
ध्रंसं रक्षन्तं परि विश्वतो गय-मस्माकं शर्म वनवत् स्वावसुः	७ (३७२)

- ज्यापांसमस्य यतुनस्य केतुन ऋषिस्वरं चरति यासु नाम ते ।
 याहश्मिन् धायि तमपस्यया विवृद् य उ स्वयं वहते सो अरं करत् ८
- समुद्रमांसामव तस्ये अग्निभा न रिष्यति सर्वलं यस्मिन्नायता ।
 अत्रा न हार्दि क्वणस्य रेजते यत्रा मतिर्विद्यते पूतबन्धनी ९
- स हि क्षत्रस्य मनसस्य चित्तिभि रेवावदस्य यजतस्य सधेः ।
 अवत्सारस्य स्पृणवाम रण्वभिः शर्विष्ठं वाजं विवृषां चिदर्थ्यम् १० [२४]
- रयेन आसामादितिः कृक्षोऽे मर्षो विश्ववारस्य यजतस्य माचिनः ।
 समन्यमन्यमर्थयन्त्येतवे विदुर्विषाणं परिपालन्ति ते ११
- सुवापुणो यजतो वि द्विषो वधीद् बाहुवृक्तः श्रुतवित् तयो वः सचा ।
 उमा स वरा प्रत्येति भाति च यदीं गणं भजते सुप्रयार्वाभिः १२
- सुतंमरो यजमानस्य सत्यति-विश्वसामूधः स धियामुदञ्चनः ।
 भरद् धेनू रसवच्छिभिये पवोऽनुवृषाणो अध्येति न स्वपन् १३
- यो जागारु तमृचः कामयन्ते यो जागारु तमु सामानि यन्ति ।
 यो जागारु तमयं सोमं आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः १४
- अग्निर्जागारु तमृचः कामयन्ते अग्निर्जागारु तमु सामानि यन्ति ।
 अग्निर्जागारु तमयं सोमं आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः १५ [२५] (३८०)

(४५)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४५-५६]

११ सदापृज भाग्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिषुप्, ९ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

- विवा द्विवो विष्यन्नद्रिमुक्यै-रायत्वा उपसो अर्चिनो गुः ।
 अपावृत मजिनीरुत स्वर्गाद् वि दुरो मानुषीर्देव आवः १
- वि सूर्यो अमर्ति न भियं सादो-धीद् गवां माता जानुती गाव ।
 धन्वर्णसो नयः खादो अर्णाः स्थूणेव सुमिता हंहत द्यौः २
- अस्मा उक्थाय पर्वतस्य गर्भो महीनां जनुपे पूर्वाय ।
 वि पर्वतो जिहीत साधत द्यौ-राविवासन्तो दसयन्त भूम ३
- सुक्तेमिषो वचोभिर्वृवृते-रिन्द्रा न्वः मी अपसे हवर्धय ।
 उक्थेमिहि प्सा कवयः सुयज्ञा आविवासन्तो मरुतो यजन्ति ४ (३८४)

एतो न्वद्य सुध्योऽ मवाम प्र दुच्छुना मिनवामा वरीषः ।

अरि द्वेवांसि सनुतर्दधामाऽपाम माञ्चो यजमानमच्छ

५ [२६]

दत्ता धियं कृणवामा सखायो ऽप या मातां कण्णत व्रजं गोः ।

यथा मनुर्दिशिप्रिमं जिगाप यथा वणिग्वङ्कुरापा पुरीषम्

६

अनूनोवत्र हस्तयतो अद्वि रार्चन् येन दश मासो नवग्वाः ।

कृतं यती सरमा गा अविन्दुद् विश्वानि सत्याङ्गिराश्चकार

७

विश्वे अस्या व्युषि माहिनायाः सं यद् गोभिरङ्गिरसो नवन्त ।

उत्स आसां परमे सुधस्थं कृतस्यं पथा सरमा विदुद् गाः

८

आ सूर्यो यातु सप्ताश्वः क्षेत्रं यदस्योर्विया दीर्घयाथे ।

रघुः श्येनः पतयदन्धो अच्छा युवा कविर्दीदयद् गोषु गच्छन्

९

आ सूर्यो अरुहच्छक्रमणीं ऽयुक्त यद्भरितो वीतपृष्ठाः ।

उद्गा न नावमनयन्त धीरा आङ्गणवतीरापो अर्वागतिष्ठन्

१०

धियं वो अप्सु दधिषे स्वर्षा ययातरन् दश मासो नवग्वाः ।

अया धिया स्याम देवगोपा अया धिया तुतुर्यामातंहः

११ [२७] (३९१)

(४६)

८ प्रतिक्षत्र आत्रेयः । विश्वे देवाः, ७-८ देवपत्न्यः । जगती; २, ८ त्रिष्टुप् ।

हयो न विद्राँ अपुजि स्वयं धुरि तां वहामि प्रतरणीमवस्युवम् ।

नास्या वदिम विमुचं नावृतं पुनर्विद्वान् पथः पुरएत ऋजु नैषति

१

अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्र यन्त मारुतोत विष्णो ।

उमा नासत्या रुद्रो अघ्न माः पूषा मग्नः सरस्वती जुपन्त

२

इन्द्राग्नी मित्रावरुणाविति स्वः पृथिवीं द्यां मरुतः पर्वताँ अपः ।

ब्रुवे विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं मग्नं नु शंसं सवितारंमृतये

३

उत नो विष्णुरुत वातो अग्निधो ब्रविणोदा उत सोमो मयस्करत् ।

उत ऋभव उत राये नो अश्विनो त त्वष्टोत विश्वानु मंसते

४

उत त्यन्नो मारुतं शर्ध आ गमद् दिविक्षयं यजतं बर्हिरासदे ।

वृहस्पतिः शर्म पूषोत नो यमद् वरुथ्यं वरुणो मित्रो अर्यमा

५

(३९६)

उत न्ये नः पर्वतासः सुशस्तयः सुदीतयो नद्यः स्वामणे भुवन् ।	
मगो विभक्ता शवसावसा गम—दुरुव्यचा अदितिः श्रोतु मे हवम्	६
देवानां पर्वांरुशतीरवन्तु नः प्रावन्तु नस्तुजये वाजसातये ।	
याः पार्थिवासो या अपामपि वृते ता नो देवीः सुहवाः शर्म यच्छत	७
उत मा व्यन्तु देवपत्नी—रिन्द्वाण्यः प्राय्यश्विनी राट् ।	
आ रोदसी वरुणानी शृणोतु व्यन्तु देवीर्य ऋतुर्जनीनाम्	८ [२८] (३९९)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ प० १-३१]

(४७)

७ प्रतिरथ आग्नेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रयुञ्जती विव एति वृषाणा मही माता दुहितुर्वोधयन्ती ।	
आविवासन्ती युवतिर्मनीषा पितृभ्य आ सदेने जोहुवाना	१
अजिरासस्तदप ईयमाना आतस्थिवांसो अमृतस्य नाभिम् ।	
अनन्तास उरवो विश्वतः सीं परि द्यावापृथिवी यन्ति पन्थाः	२
उक्षा समुद्रो अरुपः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुरा विवेश ।	
मध्ये दिवो निहितः पृथिरश्मा वि चक्रमे रजसस्पात्यन्ती	३
चत्वार ई विभ्रति क्षेमयन्तो दश गर्भं चरसे धापयन्ते ।	
त्रिधातवः परमा अस्य गावो विवश्वरन्ति परि सद्यो अन्तान्	४
इदं वपुर्विवर्चनं जनास—श्वरन्ति यन्नद्यस्तस्थुरापः ।	
द्वे यदीं विभ्रतो मातुरन्ये इहेह जाते यम्याः सचन्द्रू	५
वि तन्वते धियो अस्मा अपांसि वस्त्रा पुत्राय मातरो वयन्ति ।	
उपप्रक्षे वृषणो मोदमाना विवस्पथा वध्वो युन्यच्छ	६
तदस्तु मित्रावरुणा तदग्ने शं योरस्मभ्यमिदमस्तु शस्तम् ।	
अग्नीमहि गाधमृत प्रतिष्ठां नमो विवे बृहते सावनाय	७ [१] (४०६)

(४८)

५ प्रतिमानुराग्नेयः । विश्वे देवाः । जगती ।

कटुं प्रियाय धात्रे मनामहे स्वक्षत्राय स्वयंशसे महे वयम् ।	
आमेन्यस्य रजसो यवुध्र आ अपो वृणाना विनोति मायिनी	१
ता अन्नत वयुनं वीरवक्ष्णं समान्या वृतया विश्वमा रजः ।	
अपो अपांचीरपरा अपेजते य पूर्वाभिस्तिरते देवयुर्जनः	२ (४०८)

आ शावमिरहृन्येभिर्क्तुभिर्वरिष्ठं वज्रया जिघर्ति मायिनि ।	
शतं वा यस्य प्रचरन् त्वे दमे संवर्तयन्तो वि च वर्तयन्नहं	३
तामस्य रीतिं परशोरिव प्रत्यनीकमख्य भुजे अस्य वर्षसः ।	
सचा यदि पितुमन्तमिव क्षयं रत्नं दधाति भरद्वाजये विशे	४
स जिह्वया चतुरनीक ऋते चारु वसानो वरुणो यतन्नरिम् ।	
न तस्य विम पुरुषत्वता वयं यतो भगः सविता दाति वार्यम्	५ [२] (४१२)

(४१)

५ प्रतिप्रभ आग्नेयः, (५ वृणपाणिः) । विश्वे देवाः । बिष्टुप् ।

देवं वो अद्य सविताग्नेये भगं च रत्नं विभजन्तमायोः ।	
आ वा नरा पुरुभुजा ववृत्यां दिवेदिवे चिदश्विना सख्योयन्	१
प्रति प्रयाणमसुरस्य विद्रान त्सूक्तैर्देवं सवितारं बुवस्य ।	
उपं वृवीत् नमसा विज्ञान-अयेष्ठं च रत्नं विभजन्तमायोः	२
अद्वत्रया दयते वार्याणि पूषा भगो अदितिर्वस्त उरः ।	
इन्द्रो विष्णुर्वरुणो मित्रो अग्नि-रहानि भद्रा जनयन्त दुस्साः	३
तन्नो अनुवां सविता वरुणं तत् सिन्धव उपयन्तो अनु ग्मन् ।	
उप यद् वोचं अध्वरस्य होता रायः स्याम पतयो वार्जरत्नाः	४
प्र ये वसुम्य ईवदा नमो दु-र्ये मित्रे वरुणे सूक्तवाचः ।	
अवैत्वम्यं कृणुता वरीयो दिवस्पृथिव्योरवसा मवेम	५ [३] (४१६)

(५०)

५ स्वस्त्याग्नेयः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

विश्वो देवस्य नेतु-मंती वुरीत सख्यम् ।	
विश्वो राय इपुध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे	१
ते ते देव नेत-र्ये चेमा अनुशसे ।	
ते राया ते ह्याइपृचे सचेमहि सचुदयः	२
अतो न आ नूनतिथी-नतः पर्वादिशस्यत ।	
आरे विश्वं पथेडां द्विषो युंयोतु यूयुविः	३ (४१९)

यत्र वह्निरभिहितो दुद्रवश्च द्रोण्यः पशुः ।

नृमणा वीरपस्त्यो ऽर्णा धीरेव सनिता

४

एष ते देव नेता स्थस्पतिः शं रुयिः ।

शं राये शं स्वस्त्य इषःस्तुतो मनामहे देवस्तुतो मनामहे

५ [४] (४२१)

(५१)

१५ स्वस्त्यात्रेयः । विश्वे देवाः । ४, ६-७ इन्द्रवायू, ५ वायुः । १-४ गायत्रीः

५-१० उष्णिक्, ११-१३ जगती त्रिष्टुप्वाः । १४-१५ अनुष्टुप् ।

अग्ने सुतस्य पीतये विश्वेभिरमिरा गहि । देवेभिर्हव्यदातये १

ऋतधीतय आ गत सत्यधर्माणो अध्वरम् । अग्नेः पिबत जिह्या २

विश्वेभिर्विप्र सन्त्य प्रातर्यावमिरा गहि । देवेभिः सोमपीतये ३

अयं सोमश्चमू सुतो ऽमन्त्रे परि पिच्यते । म्रिय इन्द्राय वायवे ४

वायवा याहि वीतये जुषाणो हव्यदातये । पिशा सुतस्यान्धसो अग्नि प्रयः ५ [५]

इन्द्रश्च वायवेपां सुतानां पीतिमहंथः । ताश्चुषेथामरेपसावभि प्रयः ६

सुता इन्द्राय वायवे सोमास्तो दध्याशिरः । निम्नं न यन्ति सिन्धवोऽभि प्रयः ७

सजूर्विश्वेभिर्देवेभि रश्विभ्यामुपसां सजूः । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ८

सजूर्मित्रावरुणाभ्यां सजूः सोमेन विष्णुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ९

सजूरावित्वैर्वसुभिः सजूरिन्द्रेण वायुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण १० [६]

स्वस्ति नो मिनीतामश्विना भगः स्वस्ति वेदवदितिरसुर्वणः ।

स्वस्ति पूषा असुरो दधातु नः स्वस्ति द्यावापृथिवी सुचेतुनां ११

स्वस्तये वायुमुप ब्रवामहे सोमं स्वस्ति भुवनस्य यस्पतिः

बृहस्पतिं सर्वगणं स्वस्तये स्वस्त्य अकित्यासो भवन्तु नः १२

विश्वे देवा नो अद्या स्वस्तये वैश्वानरो वसुरग्निः स्वस्तये ।

देवा अवन्तु भवः स्वस्तये स्वस्ति नो रुद्रः पात्वहंसः १३

स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति पश्ये रेवति ।

स्वस्ति न इन्द्रश्चाग्निश्च स्वस्ति नो अदिते कृधि १४

स्वस्ति पन्थामनु चरेम सूर्याचन्द्रमसाविव ।

पुनर्वदुताग्रता जानता सं गमेमहि १५ [७] (४३६)

(५२)

१७ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । अनुष्टुप् ६, १६-१७ पङ्क्तिः ।

प्र इयावाश्व धृष्णुया ऽर्वा मरुद्भिर्कैकभिः ।	
ये अद्भोवर्मनुष्वधं श्रवो मदन्ति यज्ञियाः ।	१
ते हि स्थिरस्य शर्वसः सस्तायः सन्ति धृष्णुया ।	
ते यामन्ना धृषद्भिन् स्मना पान्ति शश्वतः ।	२
ते स्पन्दासो नोक्षणो ऽतिं प्कन्दन्ति शर्वरीः ।	
मरुतामघा महो विवि क्षमा च मन्महे	३
मरुत्सु वो दधीमहि स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया ।	
विश्वे ये मानुषा युगा पान्ति भर्तृन् रिपः ।	४
अहन्तो ये सुदानवो नरो असामिशवसः ।	
प्र यज्ञं यज्ञिर्यम्यो विवो अर्वा मरुद्भ्यः ।	५ [८]

आ रुक्मेरा युधा नरं कृष्वा ऋष्टीरसृक्षत ।

अन्वेनाँ अहं विद्युतो मरुतो जज्झतीरिव मानुरतं त्वनां विवः ।

ये वावृधन्त पार्थिवा य उरावन्तरिक्ष आ ।

वृजने वा नदीनां सधस्ये वा ग्रहो विवः ।

शर्धो मारुतमुच्छैस सत्यशवसमृध्वसम् ।

उत स्म ते शुभे नरः प्र स्वन्दा युजत त्वनां ।

उत स्म ते परुष्ण्या मूर्णां वसत शुन्ध्यवः ।

उत प्रव्या रथानां मद्विं भिन्वन्त्योर्जसा ।

आपथयो विपथयो ऽन्तस्पथा अनुपथाः ।

एतेभिर्मह्यं नाममि यज्ञं विहर ओहते ।

अथा नरो न्योहते ऽधा नियुत ओहते ।

अथा पारावता इति चित्रा रूपाणि दश्यां ।

छन्वुःस्तुमः कुमन्यव उत्समा कीरिणो नृतुः ।

ते मे के चित्र तप्यव ऊमा आसन् वृशि त्विषे ।

य कृष्वा ऋष्टिविद्युतः कवयः सन्ति वेधसः ।

तस्मै मारुते वृषा नमस्या रमया गिरा ।

अच्छे कपे मरुतं गुणं वाना मित्रं न योषणा ।	
द्विवो वा धृष्णव ओजसा स्तुता श्रीमिरिष्यवत	१४
नू मन्वान एषां देवाँ अच्छा न वृक्षणा ।	
वाना संज्ञित सूरिमि र्यामभुतेमिरिष्यमिः	१५
प्र ये मे बन्ध्वेषे गां वोचन्त सूरयः पूश्रिं वोचन्त मातरम् ।	
अधा पितरमिष्मिणं रुद्रं वोचन्त शिक्रसः	१६
सप्त मे सप्त शाकिन एकमेका शता वयुः ।	
यमुनायामधि भुतमुद्र राधो गव्यं मृजे नि राधो अश्व्यं मृजे	१७ [१०] (४५३)

(५३)

१६ द्यावाश्च आश्रेयः । मरुतः । १, ५, १०-११, १५ वज्रपुः २ वृद्धती; ३ अनुपुष्टुप्, ४ पुरउणिक्, ६-७, ९, १३-१४, १६ सतोरुहतां; ८, १२ गायत्री ।

को वेवु जानमेपां को वा पुरा सुस्रैष्वांस मरुताम् ।	
यद् युयुजे किंलास्यः	१
ऐतान् रथेषु तस्थुषः कः शुश्राव कथा ययुः ।	
कस्मै ससुः सुदासे अन्वापय इळाभिर्वृष्टयः सह	२
ते म आद्ध्युय आययु रूप द्युमिर्विमिर्मदे ।	
नरो मर्या अरेपस इमान् पश्यन्ति प्लुहि	३
ये अजिषु ये वाशीषु स्वमानवः सक्ष रुक्मेषु खादिषु ।	
भ्राया रथेषु धन्वंसु	४
युष्माकं स्मा रथाँ अनु मुदे दधे मरुतो जीरक्षानवः ।	
वृष्टी द्यावो यतीरिव	५ [११]

आ यं नरः सुदानवो वव्राशुपे द्विवः कोष्मचुच्यवुः ।	
वि पर्जन्यं सृजन्ति रोदसी अनु धम्बना यन्ति वृष्टयः	६
तुव्वानाः सिन्धवः क्षोदसा रजः प्र संसुर्धेनवो यथा ।	
स्यन्ना अश्वा इवा ध्वनो विमोचन्ते वि यक् वर्तन्त एन्यः	७

आ यात मरुतो द्विव आन्तरिक्षावुमावुत ।

माव स्थान परावतः

८ (४६१)

- मा वो रसानितभा कुभा कुमु—मा वः सिन्धुर्नि रीरमत ।
 मा वः परि प्ठात् सरयुः पुरीषिण्यस्मे इत् सुस्रमस्तु वः ९
- तं वः शर्धं रथानां त्वेषं गुणं मारुतं नव्यसीनाम् ।
 अनु प्र यन्ति वृष्टयः १० [१२]
- शर्धंशर्धं व एषां वातंवातं गुणंगुणं सुग्रास्तिभिः ।
 अनु कामेम धीतिभिः ११
- कस्मा अद्य सुजाताय रातहव्याय प्र ययुः ।
 एना यामेन मरुतः १२
- येन तोकाय तनयाय धान्यं । वीजं बर्हध्वे अक्षितम् ।
 अस्मभ्यं तद् धत्तन यद् व ईरहि राधो विश्वायु सौमगम् १३
- अतीयाम निदस्तिरः स्वस्तिभिर्हिंत्वावृथमरातीः ।
 वृद्धी शं योराप उमि भेषजं स्याम मरुतः सुह १४
- सुदेवः समहासति सुवीरो नरो मरुतः स मर्त्यः ।
 यं त्रायध्वे स्याम ते १५
- स्तुहि भोजान् त्स्तुवतो अस्य यामनि रणान् गावो न यवसे ।
 यतः पूर्वा इव सखीरनु ह्वय गिरा गृणीहि कामिनः १६ [१] (४६९)

(५४)

१५ दयावाश्व आश्वेयः । मरुतः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

- प्र शर्धांय मारुताय स्वमानव इमां वाचमनजा पर्वतच्युते ।
 घर्मस्तुभे विव आ पृष्ठयज्वने द्युस्रयवसे महि नृम्णमर्चत १
- प्र वो मरुतस्तविषा उक्न्यवो वयोवृधो अश्वयुजः परिज्रयः ।
 सं विद्युता दधति वाशति त्रितः स्वरन्त्यापोऽवना परिज्रयः २
- विद्युन्महसो नरो अश्मद्विद्यवो वातंत्विषो मरुतः पर्यतच्युतः ।
 अच्युया चिन्मुहुरा ह्वादिनीवृतः स्तनयं दमा रभसा उदोजसः ३
- व्यक्तून् रुद्रा व्यहानि शिक्कसो व्यन्तरिक्षं वि रजोसि धृतयः ।
 वि यदज्जो अजथ नाव ई यथा वि दुर्गाणि मरुतो नाह रिष्यथ ४ (४७२)

तद् वीर्यं वो मरुतो महित्वनं वीर्यं ततान् सूर्यो न योजनम् । एता न यामे अगृभीतशोचिषो ऽनश्वदां यद्वययातना गिरिम्	५ [१४]
अभ्राजि शर्धो मरुतो यदर्णसं मोषथा वृक्षं कपनेव वेधसः । अर्धं स्मा नो अरमतिं सजोपरः—श्चक्षुरिव यन्तमनु नेयथा सुगम् न स जीयते मरुतो न हन्यते न स्नेधति न व्यथते न रिष्यति । नास्य राय उर्प दस्यन्ति नोतय ऋषिं वा यं राजानं वा सुषुदथ नियुत्वन्तो ग्रामजितो यथा नरो ऽर्यमणो न मरुतः कवन्धिनः । पिन्त्यन्त्युत्सं यजुनासो अस्वर्न व्युन्दन्ति पृथिवीं मण्यो अन्धसा प्रवत्वतीयं पृथिवी मरुद्भ्यः प्रवत्वती द्यौर्मवति प्रयज्यः । प्रवत्वतीः पृथ्या अन्तरिक्ष्याः प्रवत्वन्तः पर्वता जीरद्वानवः यन्मरुतः सभरसः स्वर्णरः सूर्य उदिति मर्दथा दिवो नरः । न वोऽश्वाः श्रथयन्ताह सिस्ततः सद्यो अस्याध्वनः पारमश्रुथ	६ ७ ८ ९ १० [१५]
अंसेषु व क्रदयः पत्सु खादयो वक्षःसु रुद्रगा मरुतो रथे शुभः । अग्निप्राजसो विद्युतो गर्भस्त्योः शिप्राः शीर्षसु विरता हिरण्ययीः तं नाक्षत्र्यं अगृभीतशोचिषं रुशत् पिप्पलं मरुतो वि धूनुथ । समर्च्यन्त वृजनार्तित्विपन्त यत् स्वरन्ति घोषं विततस्तुतायवः युष्मादत्तास्य मरुतो विचेतसो रायः स्याम रथ्योऽं वयस्वतः । न यो युच्छति तिष्योऽं यथा विवोऽं ऽस्मे रोरन्त मरुतः सहस्रिणम् । यूयं रविं मरुतः स्पर्हवीरं यूयमुपिमवथ सामविप्रम् । यूयमर्वन्तं भरताय वाजं यूयं धत्थ राजानं श्रुष्टिमन्तम् तद् वो यामि द्रविणं सद्यऊतयो येना स्वर्णं ततनाम नृरिभि । इदं सु मे मरुतो हर्यथा वचो यस्य तरेम तरसा शतं हिमाः	११ १२ १३ १४ १५ [१६] (४८४)

(५५)

१० इयावाश्व आग्नेयः । मरुतः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्रयज्यवो मरुतो भ्राजहृदयो बृहद् वयो दधिरे रुक्मवक्षसः । द्व्यन्ते अश्वैः सुयमेभिराशुभिः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत स्वयं दधिध्वे तद्विषां यथा विद् बृहन्महान्त उर्विया वि राजथ । उतान्तरिक्षं मसिरे व्योजसा शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	१ २ (४८६)
--	-----------------

साकं जाताः सुभवं साकमुक्षिताः श्रिवे चिदा प्रतरं वावृधुर्नरः ।
 विरोकिणः सूर्यस्येव रश्मयः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ३
 आभूषेण्यं वो मरुतो महित्वनं दिदृक्षेण्यं सूर्यस्येव चक्षेणम् ।
 उतो अस्माँ अमृतत्वे दधातन शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ४
 उदीरयथा मरुतः समुद्रतो यूयं वृष्टिं वर्षयथा पुरीषिणः ।
 न वो दद्या उप दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ५ [१७]

यदश्वान् धूर्षु पृषतीर्युग्ध्वं हिरण्ययान् प्रत्यत्काँ अमुग्ध्वम् ।
 विश्वा इत स्पृधोँ मरुतो व्यस्यथ शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ६
 न पर्वता न नद्यो वरन्त वो यत्रार्चिध्वं मरुतो गच्छथेद् तत् ।
 उत द्यावापृथिवी याथना परि शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ७
 यत् पूर्व्यं मरुतो यच्च नूतनं यदुद्यते वसवो यच्च शस्यते ।
 विश्वस्य तस्य भवथा नवेदसः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ८
 मूर्छते नो मरुतो मा वधिष्टनाऽस्मभ्यं शर्म बहलं वि र्यन्तन ।
 अधि स्तोत्रस्य सस्यस्य गातन शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ९

यूयमस्मान् नयत वस्यो अच्छा निरहतिभ्यो मरुतो गृष्णानाः ।

जुषध्वं नो हव्यदीति यजत्रा वयं स्याम पतयो रयीणाम् १० [१८] (४३४)

(५९)

१ इयायाश्व आश्रेयः । मरुतः । बृहती; ३, ७ सतोबृहती ।

अग्रे शर्धन्तमा गुणं पिष्टं रुक्मेभिरस्त्रिभिः ।
 विशोँ अद्य मरुतामव ह्वये त्रिवश्विद् रोचनादधि १
 यथा चिन्मन्यसे हृदा तदिन्मे जग्मुराशंसः ।
 ये ते नेदिष्टं हवँनान्यागमन् तान् वधं भीमसँदृशः २
 मीळहुर्मतीव पृथिवी पराहता मदन्त्येत्यस्मदा ।
 ऋक्षो न वो मरुतः शिमीवाँ अमो दुधो गौरिव भीमयुः ३
 नि ये रिणन्त्योर्जसा वृथा गावो न दुर्धुरः ।
 अश्वमानं चित स्वर्धौ पर्वतं गिरिं प्र च्यावयन्ति यामभिः ४ (४९८)

उत् तिष्ठ नूनमेपां स्तोमैः समुक्षितानाम् ।

मरुतां पुरुतममपूर्व्यं गवां सर्गमिव ह्वये

५ [१९]

युद्धध्वं ह्यरुपी रथे युद्धध्वं रथेषु रोहितः ।

युद्धध्वं हरीं अजिरा धुरि वोळ्हेवे वहिष्ठा धुरि वोळ्हेवे

६

उत स्य वाज्यरूपस्तुविष्वणि—रिह स्म धायि दर्शतः ।

मा वो यामेषु मरुतश्चिरं कर्तु प्र तं रथेषु चोदत

७

रथं नु मारुतं वयं श्रवस्युमा हुवामहे ।

आ यस्मिन् तस्यौ सुरणानि बिभ्रती सचां मरुत्सु रोदृसी

८

तं वः शर्धं रथेगुभं त्वेषं पनस्युमा हुवे ।

यस्मिन् त्सुजाता सुभगां महीयते सचां मरुत्सु मीळद्गुपी

९ [२०] (५०३)

(५७)

[ऋग्वेदोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५७-७२]

८ श्यावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगतो, ७-८ त्रिष्टुप् ।

आ रुद्रास इन्द्रवन्तः सजोपसो हिरण्यरथाः सुवितायं गन्तन ।

इयं वो अस्मत् प्रति हयते मति—स्तृणजे न द्वि उत्सा उदुन्यवे

१

वाशीमन्तः कटिमन्तो मनीषिणः सुधन्वान् इषुमन्तो निपुङ्गिणः ।

स्वश्वाः स्थ सुरथाः पृश्निमातरः स्वायुधा मरुतो याथना शुभम्

२

धुनुथ द्यां पर्वतान् वाशुपे वसु नि वो वनां जिहते यामनो मिया ।

कोपयथ पृथिवीं पृश्निमातरः शुभे यदुग्राः पृषतीर्युग्ध्वम्

३

बात्तस्त्रियो मरुतो वर्षनिर्णिजो यमा इव सुसंहशः सुपेशसः ।

पिशङ्गाश्वा अरुणाश्वा अरेपसः प्रत्वक्षसो महिना द्यौर्विवोरवः

४

पुरुद्वप्सा अञ्जिमन्तः सुदानव—स्त्वेषसंहशो अनवभ्ररोधसः ।

सुजातासो जनुपा रुक्मवक्षसो द्विवो अको अमृतं नाम मेजिरे

५ [२१]

क्रुष्टयो वो मरुतो अस्योरधि सह ओजो ब्राह्मवो बलं हितम् ।

नृम्णा शीर्षस्वायुधा रथेषु वो विश्वा वः श्रीरधि तनूपु पिपिशे

६

गोमदश्वावद रथवत् सुवीरं चन्द्रवद राधो मरुतो ददा नः ।

प्रशस्तिं नः कृणुत रुद्रियासो मक्षीय वोऽवसो दैव्यस्य

७

ह्वये नरो मरुतो मूळता न—स्तुवीमघासो अमृता कर्तज्ञाः ।

स्तप्यभृतः कव्यो युवानो बृहद्विरयो बृहदुक्षमाणाः

८ [२२] (५११)

(५८)

८ इयावाश्च आग्नेयः । मरुतः । विष्टुप् ।

तमुं नूनं तविषीमन्तमेपां	स्तुपे गुणं मारुतं नव्यसीनाम् ।	
य आश्वश्वा अमवद् वहन्त	उतेशिरे अमृतस्य स्वराजः	१
त्वेषं गुणं तवसं खादिहस्तं	धुनिव्रतं मायिनं दातिवारम् ।	
मयोमुवो ये अभिता महित्वा	दन्दस्व विप्र तुविराधसो नृन्	२
आ वो यन्तूदवाहासो अद्य	वृष्टिं ये विश्वे मरुतो जुनन्ति ।	
अयं यो अग्निर्मरुतः समिद्ध	एतं जुषध्वं कवयो युवानः	३
यूयं राजानमिर्यं जनाय	विश्वतष्टं जनयथा यजत्राः ।	
युष्मदेति मुष्टिहा बाहुजूतो	युष्मत् सदश्वो मरुतः सुवीरः	४
अरा इवेदचरमा अहेव	प्रप्र जायन्ते अकवा महोभिः ।	
पृथ्वेः पुत्रा उपगासो रभिष्ठाः	स्वया मत्या मरुतः सं मिमिक्षुः	५
यत् प्रायांसिष्ट पृषतीभिरश्वै	र्वीळुपविभिर्मरुतो रथेभिः ।	
क्षोदन्त आपो रिणते वना	न्यवोन्नियो वृषभः क्रन्दतु द्यौः	६
प्रथिह यामन् पृथिवी चिदेपां	भर्तेव गर्भं स्वमिच्छवो धुः ।	
वातान् ह्यश्वान् धुर्यापुयुञ्जे	वर्षं स्वेदं चक्रिरे रुद्रियासः	७
हये नरो मरुतो मूळता न	स्तुर्वीमघासो अमृता ऋतज्ञाः ।	
सत्यश्रुतः कवयो युवानो	बृहद्विरयो बृहदुक्षमाणाः	८ [२३] (५१९)

(५९)

८ इयावाश्च आग्नेयः । मरुतः । जगती, ८ विष्टुप् ।

प्र वः स्पष्टक्रन् त्सुवितार्यं	वावने ऽर्चा विवे प्र पृथिव्या ऋतं भरे ।	
उक्षन्ते अश्वान् तरुणन्त आ रजो	ऽनु स्वं भानुं व्रथयन्ते अर्णवः	१
अमादिषां भियसा मूर्मिरेजति	नौर्न पूर्णा क्षरति व्यथिर्यती ।	
दूरेदृष्टो ये चितर्यन्त एमभि	रन्तमहे विदथे येतिरे नरः	२
गवांमिव भियसे गृह्णन्तुमं	सूर्यो न चक्षू रजसो विसर्जने ।	
अत्या हव सुश्वश्चरवः स्थन	मर्या इव भियसे चेतथा नरः	३ (५१२)

को वो महान्ति महतामुर्वभूत कस्काव्या मरुतः को ह पौर्या ।	
यूयं ह भूमिं किरणं न रंजथ प्र यद् भरध्वे सुवितार्य कृषभे	४
अश्वा इवेदरूपासः सर्वन्धवः श्वरा इव प्रयुधः प्रोत युवुधुः ।	
मर्या इव सुवृधो वावृधुर्नरः सूर्यस्य चक्षुः प्र भिजन्ति वृष्टिभिः	५
ते अज्येष्ठा अकनिष्ठास उद्भिदो ऽमध्यमासो महसा वि वावृधुः ।	
सुजातासो जनुषा पृश्निमातरो द्विवो मर्या आ नो अच्छा जिगातन	६
वयो न ये श्रेणीः पप्तुरोजसा ऽन्तान् द्विवो बृहतः सान्तुनस्पतिः ।	
अश्वास एषामुभये यथा विदुः प्र पर्वतस्य नभस्रैरनुच्यवुः	७
मिमातु द्यौरदितिर्वीतये नः सं दानुचित्रा उपसो पतन्ताम् ।	
आचुच्यवुर्विव्यं कोशमेत क्रपे रुद्रस्य मरुतो गृणानाः	८ [२४] (५२७)

(६०)

८ इयावाद्य आश्रेयः । मरुतोऽस्मामरुतो वा । विदुषः ७-८ जगती ।

ईळे अग्निं स्ववसं नमोभि—रिह प्रसक्तो वि चयत् कृतं नः ।	
रथरिव प्र भरे वाजयद्भिः प्रदक्षिणिन्मरुतां स्तोममृध्याम्	१
आ ये तस्थुः पूर्पतीषु श्रुतासु सुखेषु रुद्रा मरुतो रथेषु ।	
वनां चिदुग्रा जिहते नि वो भिया पृथिवी चिद् रेजते पर्वतश्चित्	२
पर्वतश्चिन्महि बृद्धो विभाय द्विवश्चित् सानु रेजत स्वने वः ।	
यत् क्रीळथ मरुत ऋष्टिमन्त आप इव सध्वश्चो धवध्वे	३
वरा इवेद् रेवतासो हिरण्यै—रभि स्वधामिस्तन्वः पिपिशे ।	
भ्रिये श्रेयांसस्तवसो रथेषु सत्रा महोसि चकिरे तनूषु	४
अज्येष्ठासो अकनिष्ठास एते सं भ्रातरो वावृधुः सौमगाय ।	
युवा पिता स्वर्णा रुद्र एषां सुदुघा पृश्निः सुदिना मरुज्यः	५
यदुत्तमे मरुतो मध्यमे वा यद् वावुमे सुभगासो द्विव इ ।	
अतो नो रुद्रा उत वा न्वस्या—ऽग्ने वितान्द्विषो यद् यजाम	६
अग्निश्च यन्मरुतो विश्ववेदसो द्विवो वहध्व उत्तरादाधि ण्णुभिः ।	
ते मन्वसाना धुनयो रिशादसो वामं धन्त यजमानाय सुन्वते	७
अग्ने मरुद्भिः शुभयद्भिर्कैकभिः सोमं पिब मन्वसानो गणाश्रिभिः ।	
पावकेभिर्विश्वमिन्वेमिरायुभि—वैश्वानर प्रविवां केतुनां सजुः	८ [२५] (५३५)

(६१)

१९ इयावाश्व आत्रेयः । १-४, ११-१६ मरुतः ५-८ तरन्तमहिषी शशीयसी; ९ वैददशिवः
पुरुमील्लहः, १० वैददशिवस्तरन्तः, १७-१९ दाभ्यो रथवीतिः । गायत्री,
३ निचृत्, ५ अनुष्टुप्, ९ सतोश्चतुर्हती ।

के ठा नरः श्रेष्ठतसा य एकैक आयय । परमस्याः परावतः १
क्वोऽवोऽश्वाः क्वाऽभीशवः कथं शोक कथा यय । पुष्टे सदी नसौर्यमः २
जघने चोद एषां वि सक्थानि नरो यमुः । पुत्रकृथे न जनयः ३
परा वीरास एतन मर्यासो भद्रजानयः । अग्नितापो यथासथ ४
सन्त साश्च्यं पशु-सुत गव्यं शतावयम् । इयावाश्वस्तुताय या देवीरायोपचवृहत् ५ [२६]

उत त्वा स्त्री शशीयसी पुंसो भवति वस्यसी । अदेवत्रादराधसः ६
वि या जानाति जसुरिं वि तृप्यन्तं वि कामिनम् । देवत्रा कृणुते मनः ७
उत या नेमो अस्तुतः पुमां इति नुवे पुणिः । स वैदेय इत समः ८

उत मेऽरपद युवतिर्ममन्दुषी प्रति इयावायं वर्तनिम् ।

वि रोहिता पुरुमील्लहार्य येमतु-विप्राय कीर्धयशसे

यो मे धेनूनां शतं वैददश्विर्यथा ददत । तरन्त इव मंहना १० [२७]

य इ वहेन्त आशुभिः पिबन्तो मकिरं मधु । अत्र श्रवांसि दधिरे ११
येषां श्रियाधि रोदसी विभ्राजन्तं रथेष्व । द्विवि रुक्म इवोपरि १२
युवा स मारुतो गुण-स्त्वेपरश्चो अनेद्यः । शुभंयावापतिष्कुतः १३
को वेद नूनमेषां यत्रा मदन्ति धृतयः । क्रतुजाता अरेपसः १४
यूयं मर्ते विपन्यत्रः प्रणेतार इत्या धिया । श्रोतारो यामहूतिषु १५ [२८]

ते नो वसूनि काम्यां पुरुश्चन्द्रा रिशादसः । आ यंजियासो वयुत्तन १६
एतं मे स्तोममृम्यं द्वाभ्याय परा वह । गिरों देवि रथीरिव १७
उत मे वोचतादिति सुतसोमि रथवीति । न कामो अप वेति मे १८
एष क्षेति रथवीति-मंघवा गोमतीररुं । पर्वतेष्वपभितः १९ [२९] (५५४)

(६२)

१ श्रुतविदात्रेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

ऋतेनं क्रतुमपिहितं ध्रुवं वा सूर्यस्य यत्र विमुञ्चन्त्यश्वान् ।

दशं शता सह तस्थुस्तदेकं देवानां श्रेष्ठं वर्षुषामपश्यम्

१ (५५५)

तत् सु वां मित्रावरुणा मदित्व मीर्या तस्युषीरहंभिर्बुद्धे । विन्वाः पिन्वधुः स्वसरस्य धेना अनु वामेकः प्रविश वषतं	२
अधारयतं पृथिवीमुत द्यां मित्रांराजाना वरुणा महोभिः । वर्धयंतमोषधीः पिन्वंतं गा अव वृष्टिं सृजतं जीरवानू	३
आ वामश्वांसः सुयुजो बहन्तु यतरश्मय उप यन्त्वर्वाक् । धृतस्य निर्जिगनुं वर्तते वा सुप सिन्धवः प्रविषि क्षरन्ति	४
अनु मुताममतिं वर्धयुर्वी बर्हिर्वि यजुषा रक्षमाणा । नमस्यन्ता धृतवृक्षाधि गर्ते मित्रासांथे वरुणेळांस्वन्तः	५ [३०]
अक्रविहस्ता सुकृते परस्पा यं त्रासांथे वरुणेळांस्वन्तः । राजाना क्षत्रमहणीयमाना सहस्रस्थूणं बिभृधः सह द्वौ	६
हिरण्यनिर्जिगयो अस्य स्थूणा वि भ्राजते विव्यश्वाजनीव । भद्रे क्षेत्रे निर्मिता तिल्विले वा सनेम मध्वो अधिगर्तस्य	७
हिरण्यरूपमृचसो व्युष्टा बयःस्थूणमुर्विता सूरस्य । आ रोह्यो वरुण मित्र गर्त मर्तश्चक्षाये अर्दितिं विर्तिं च	८
यद् बर्हिष्ठं नातिविधे सुवानू अर्च्छिष्ठं शर्म भुवनस्य गोपा । तेन नो मित्रावरुणावविष्टं सिवांसन्तो जिगीवांसः स्याम	९ [३१] (५६३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२६]

(६३)

७ अर्चनाना आश्रयः । मित्रावरुणौ । जगती ।

ऋतस्य गोपावधिं तिष्ठथो रथं सत्यधर्माणा परमे व्योमनि । यमत्र मित्रावरुणावधयो युवं तस्मै वृष्टिर्मधुमत् पिन्वते त्रिवः	१
सद्वाजावस्य भुवनस्य राजधो मित्रावरुणा विदथे स्वर्हशा । वृष्टिं वां राघो अमृतत्वर्मीमहे द्यावापृथिवी वि चरन्ति तन्यवः	२
सद्वाजा उमा वृवमा त्रिषस्पती पृथिव्या मित्रावरुणा विचर्षणी । चित्रेभिर्ब्रह्मरूपं तिष्ठथो रवं द्यां वर्धयथो असुरस्य मायया	३
माया वां मित्रावरुणा त्रिवि श्रिता सूर्यो ज्योतिश्चरति चित्रमायुधम् । तमन्वेण वृष्ट्या गृह्यो त्रिवि पर्जन्य इप्सा मधुमन्त ईरते	४ (५६७)

रथं युञ्जते मरुतः शुभे सुखं शूरो न मित्रावरुणा गविष्टिषु ।
 रजांसि चित्रा वि चरन्ति तनयवो दिवः संभ्राजा पर्यसा न उक्षतम् ५
 बाचं सु मित्रावरुणाविरावतीं पर्जन्यश्चित्रां वंदति विषीमतीम् ।
 अम्ना वसत मरुतः सु मायया द्यां वर्षयतमरुणामरेपसम् ६
 धर्मेणा मित्रावरुणा विपश्चिता वृता रक्षेथे असुरस्य मायया ।
 क्रतेन विश्वं भुवन्नं वि राजयः सूर्यमा धत्थो दिवि चित्रं रथम् ७ [१] (५७०)

(६४)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ७ पङ्क्तिः ।

वरुणं वो रिशादस—मृचा मित्रं हवामहे । परि व्रजेव बाह्वो—जगन्वांसा स्वर्णरम् १
 ता बाहवां सुचेतुना प्र यन्तमस्मा अर्धते । शेवं हि जार्यं वां विश्वांसु क्षासु जोगुवे २
 यन्नूनमइयां गतिं मित्रस्य यायां पथा । अस्य प्रियस्य शर्मण्य—हिंसानस्य सश्चिरे ३
 युवाभ्यां मित्रावरुणो—पुमं धेयामृचा । यद्भु क्षये मघोनां स्तोतृणां च स्पूधसे ४
 आ नो मित्र सुदीतिभि—वरुणश्च सधस्थ आ । स्वे क्षये मघोनां सखीनां च वृधसे ५
 युवं नो येषु वरुण क्षत्रं बृहच्च विभूथः । उरु णो वाजसातये कृतं राये स्वस्तये ६

उच्छन्त्यां मे यजता देवक्षत्रे रुद्रवि ।

मुतं सोमं न हस्तिभि—रा पृङ्गिधीवतं नरा विभ्रतावर्चनानसम् ७ [२] (५७०)

(६५)

६ रानहव्य आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप्, ६ पङ्क्तिः ।

यश्चिकेत स मुक्तु—देवत्रा स ब्रवीतु नः । वरुणो यस्य दर्शतो मित्रो वा वनन्ते गिरः १
 ता हि श्रेष्ठवर्चसा राजाना दीर्घभुतमा । ता सत्यती क्रतावृधं क्रतावाना जनेजने २
 ता वामियानोऽवसे पूर्वा उप बुवे सचा । स्वश्वांसः सु चेतुना वाजां अमि प्र वृवने ३
 मित्रो अंहोश्चिन्नादुरु क्षयाय गातुं वनन्ते । मित्रस्य हि प्रतूर्वतः सुमतिरस्ति विधतः ४
 वयं मित्रस्यावसि स्याम सप्रथरतमे । अनेहसस्त्वोतयः सत्रा वरुणशेषसः ५

युवं मित्रेण जने यतथः सं च नयथः ।

मा मघोनः परि रुवतं मो अस्माकमुषीणां गोपीथे न उरुण्यतम् ६ [३] (५६१)

(६६)

६ रातहृत् आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

आ चिकितान सुकृतं देवौ मर्तं रिशादसा । वरुणाय ऋतपेशसे दधीत प्रयसे महे १
 ता हि क्षत्रमविद्धुतं सुभ्यगसुर्यमाशति । अर्धं वृतेव मानुषं स्वर्णं धायि दर्शतम् २
 ता वामेपे रथानां मुर्वी गव्यूतिमेषाम् । रातहृद्व्यस्य सुष्टुतिं वृधूक् स्तोमैर्मनामहे ३
 अधा हि काव्यौ युवं दक्षस्य पूर्भिर्द्रुता । नि केतुना जनानां चिकेथे पूतवक्षसा ४
 तद्धृतं वृथिवि बृहच्छ्रवणं ऋषीणाम् । जयसानावरं पृथ्वीति क्षरन्ति यामभिः ५
 आ यद् वामीयचक्षसा मित्रं वयं च सूरयः । व्यचिष्ठे बहुपाय्ये यतेमहि स्वराज्ये ६ [४] (५८९)

(६७)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

बलिस्था देवं निष्कृतमार्दित्या यजतं बृहत् । वरुण मित्रार्थमन् वर्षिष्ठं क्षत्रमाशाये १
 आ यद् योनिं हिगुण्ययं वरुण मित्र सद्धयः । धृतरां चर्षणीनां यन्तं सुम्रं रिशादसा २
 विश्वे हि विश्वेदेवसो वरुणो मित्रो अर्यमा । वृता एदेव सश्चिरे पान्ति मर्त्ये रिषः ३
 ते हि सत्या ऋतस्पृशं ऋतावानो जनेजने । सुनीथासः सुदानवोऽहोश्चिदुरुचक्रयः ४
 को नु वा मित्रास्तुतो वरुणो वा तनूनाम् । तत् सु वामेपते मतिरत्रिभ्य एपते मतिः ५ [५] (५९४)

(६८)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

प्र वो मित्रार्थं गायत वरुणाय विपा गिरा । महिक्षत्रावृतं बृहत् १
 सुम्राजा या घृतयोनी मित्रश्चोभा वरुणश्च । देवा देवेषु प्रशस्ता २
 ता नः शक्तं पार्थिवस्य महो रायो विव्यस्य । महि वां क्षत्रं देवेषु ३
 ऋतमृतेन सर्पन्तेऽपि रं वक्षमाशाते । अनुहा देवौ वर्षते ४
 वृष्टिद्यावा रीत्यपि पस्पती दानुमत्याः । बृहन्तं गर्तमाशाते ५ [६] (५९९)

(६९)

४ उरुचक्रिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

त्री रौचिना वरुण त्रीरुत यून् त्रीणि मित्र धारयथो रजांसि ।
 बाबुधानाप्रमार्ति क्षत्रियस्याऽनु वृतं रक्षमाणावजुर्म १ (६००)

इरावतीर्वरुण धेनवो वां मधुमद् वां सिन्धवो मित्र बृहे ।	
त्रयस्तस्थुर्ब्रुवभास्तस्तिष्ठणां विषणानां रेतोधा वि धुमन्तः	२
प्रातर्बुधमर्दिनि जोह्वीमि मध्यर्दिन उर्दिता सूर्यस्य ।	
राये मित्रावरुणा सर्वताते ऌं तोकाय तनयाय शं योः	३
या धृतां रजसो रोचनस्यो तावित्या विद्या पाधिवस्य ।	
न वां त्रेधा अमृता आ मिनन्ति वतानि मित्रावरुणा भुषाणि	४ [७] (६०३)

(७०)

४ उरुचकिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

पुरुषाणि चिद्भ्यस्य वों नूनं वां वरुण । मित्र वंसिं वां सुमतिम्	१
ता वां सम्यग्ब्रुह्मणे बमश्याम धार्यसे । वयं ते रुद्रा स्याम	२
पातं नो रुद्रा पायुभि रूत त्रायेथां सुत्रात्रा । तुर्याम वस्यून तनूभिः	३
मा कस्यांस्तुतकतू यक्षं भुजेमा तनूभिः । मा शेषसा मा तनसा	४ [८] (६०७)

(७१)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

आ नो गन्तं रिशादसा वरुण मित्रं बर्हणां । उपेमं चारुमध्वरम्	१
विश्वस्य हि प्रचेतसा वरुण मित्रं राजधः । ईशाना पिप्यतं धियः	२
उपं नः सुतमा गंतं वरुण मित्रं काशुषः । अस्य सोमस्य पीतये	३ [९] (६१०)

(७२)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अग्निष् ।

आ मित्रे वरुणे वयं गीर्भिर्गुह्यमो अन्निवत् । नि बर्हिषि सवतं सोमपीतये	१
वृतेन स्थो भुवक्षेमा धर्मेणा यातयज्जना । नि बर्हिषि सवतं सोमपीतये	२
मित्रश्च नो वरुणश्च जुवेतां यज्ञमिष्टये । नि बर्हिषि सवतां सोमपीतये	३ [१०] (६१३)

(७३)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ७३-८७]

१० पौर आत्रेयः । अग्निनो । अनुष्टुप् ।

यदृद्य स्थः परावति यदवावत्यम्बिना । यद् वां पुरु पुरुमुजा यदुन्तारिह आ मंतम्	१
इह त्या पुरुभूतमा पुरु वंसंसि विप्रता । वरुणा याम्याधिगू वृषे तुविष्टना जुजे	२ (६१५)

ईर्मान्यद् वपुं वपु—श्चक्रं रथस्य येमधुः । पर्यन्या नाहुषा युगा मृह्ना रजोसि दीयथः ३
तद् पु वमिना कृतं विश्वा यद् वामनु दवे । नानां जातावरेपसा समस्मे बन्धुमेयथुः ४
आ यद् वां सूर्या रथं तिष्ठद् रघुघ्नं सदा । परि वामरूपा वयो वृणा वरन्त आतपः ५ [११]

युवोरत्रिंशिकेतति नरा सुघ्नेन चेतसा । वर्म यद् वामरेपसं नास्त्याह्ना भुरण्यति ६
उग्रो वां ककुहो ययिः शृण्वे यामेषु संतनिः । यद् वां दंसोभिरश्विना—ऽत्रिर्नराववर्तति ७
मध्व ऊ पु मधूयुवा रुद्रा सिपंक्ति पिप्युषी । यत् समुद्राति पर्यथः पक्वाः पृक्षो भरन्त वाम ८
सत्यामिद् वा उ अश्विना युवामाहुर्मयोभुवा । ता यामान् यामहूतमा यामन्ना मृह्यतमा ९
इमा ब्रह्माणि वर्धना अश्विभ्यां सन्तु शंतमा । या तक्षाम रथौ इवा—ऽवोचाम बृहन्नमः १० [१२]

(७४)

(६२३)

१० पौर आत्रेयः । अभिनौ । अनुष्टुप्, ८ निचत् ।

कूठो देवावाश्विना ऽद्या दिवो मनावसू । तच्छ्रवथो वृषण्वसू अत्रिर्वामा विवासति १
कुह त्या कुह नु श्रुता त्रिवि देवा नास्त्या । कस्मिन्ना यंतथो जने को वां नदीनां सचा २
कं याथः कं ह गच्छथः कमच्छा युजाथे रथम् । कस्य ब्रह्माणि रण्यथो वयं वामुश्मसीष्टये ३
पौरं चिद्व्युद्वपुतं पौरं पौराय जिन्वथः । यदीं गृभीततातये सिंहमिव द्रुहस्पदे ४
प्र च्यवानाज्जुर्गुरो व्रिमिक्तं न मुञ्चथः । युवा यदीं कूथः पुन—रा काममृण्वे बध्वः ५ [१३]

अस्ति हि वामिह स्तोता स्मसिं वां संदृशि श्रिये । न श्रुतं म आ गत—मवांभिर्वाजिनीवसू ६
को वामथ पुरुणा—मा वने मर्यानाम । को विप्रो विप्रवाहसा को युज्ञेर्वाजिनीवसू ७
आ वां रथो रथानां येष्टो यात्वश्विना । पुरु चिदस्मयुस्तिर आङ्गुषो मर्येष्वा ८
शमू पु वां मधूयुवा ऽस्माकमस्तु चर्कतिः । अर्वाचीना विचेतसा विभिः श्येनेव दीयतम ९
अश्विना यद्वा कर्हि चि—च्छ्रयातमिमं हवम । वर्यीरु पु वां भुजः पृश्नन्ति सु वां पृचः १० [१४]

(७५)

(६२४)

१ अवस्युरात्रेयः । अभिनौ । पङ्क्तिः ।

प्रति प्रियतमं रथं वृषणं वसुवाहनम् ।
स्तोता वामश्विनावृषिः स्तोमं प्रति भूपति माध्वी मम श्रुतं हवम ?
अत्यायातमश्विना तिरा विश्वा अहं सना ।
वृह्ना हिरेण्यवर्तनी सुपुंन्ना सिन्धुवाहसा माध्वी मम श्रुतं हवम २ (६२५)

आ नो रत्नाणि दिभ्रता—वश्विना गच्छतं युवम् ।

रुद्धा हिरण्यवर्तनी जुष्टाणा वाजिनीवसू माध्वी मम श्रुतं हवम् ३

सुदुभौ वां वृषण्वसू रथे वाणीच्याहिता ।

उत वां ककुहो मृगः पृक्षः कृणोति वापुषो माध्वी मम श्रुतं हवम् ४

बोधिन्मनसा रुश्ये—षिरा हवन्श्रुता ।

विमिश्र्यवानश्विना नि याथो अद्र्याविन् माध्वी मम श्रुतं हवम् ५ [१५]

आ वां नरा मनोयुजो ऽश्वासः प्रुषितप्सवः ।

वयो दहन्तु पीतये सह सुमेभिरश्विना माध्वी मम श्रुतं हवम् ६

अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम् ।

तिरश्चिदयथा परि वर्तिर्यातमदाभ्या माध्वी मम श्रुतं हवम् ७

अस्मिन् युजे अदाभ्या जरितारं शुभस्पती ।

अवतुगश्विना युवं गृणन्तमृषं भूषथो माध्वी मम श्रुतं हवम् ८

अवृष्टुषा रुशत्पशु—राग्निरधायृत्विष्यः ।

अयोजि वां वृषण्वसू रथो दस्रावमर्यो माध्वी मम श्रुतं हवम् ९ [१६] (६४२)

(७६)

५. मीमोऽग्निः । अश्विनौ । त्रिध्रुप् ।

आ भात्यग्निरुषसामनीकु—मुद् विप्राणां देवया वाचो अस्थुः ।

अदाश्चो नूनं रुश्येह यातं पीपिवांसमश्विना घर्ममच्छ १

न संस्कृतं प्र मिमीतो गमिषा ऽन्ति नूनमश्विनोपस्तुतेह ।

द्विवाभिषित्वेऽवसागमिषा प्रत्यर्वति वृष्टुषे शंभविषा २

उता यातं संगवे प्रातरहो मध्यंदिन उदिता सूर्यस्य ।

द्विवाः नक्तमर्वसा शतमेन नेदानीं पीतिश्विना ततान ३

इदं हि वां प्रदिवि स्थानमोक्त इमे गृहा अश्विनेदं दुरोणम् ।

आ नो द्विवा बृहतः पर्वतादा ऽच्यो यातमिषमूर्जं वहन्ता ४

समश्विनोर्गर्वा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।

आ नो रुयि बृहतमोत वीरा—ना विश्वान्यमृता सौमगाणि ५ [१७] (६४७)

(७७)

५ भौमोऽग्निः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

- प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वं पुरा गृध्रादररूपः पिबातः ।
 प्रातरहि यज्ञमश्विना कृधाते प्र शंसन्ति कुवयः पूर्वभाजः १
 प्रातर्यजध्वमश्विना हिनोतु न सायमस्ति देवया अजुष्टम् ।
 उतान्यो अस्मद् यजते वि चावः पूर्वःपूर्वो यजमानो वर्नीयान् २
 हिरण्यत्वल्घ्रध्रुवर्णो घृतस्तुः पृक्षो बहुन्ना रथो वर्तते वाम् ।
 मनोजवा अश्विना वार्तरहा येनातिपाथो दुर्हितानि विश्वां ३
 यो भूर्यिष्टं नासत्याभ्यां विवेष चनिष्ठं पित्वो ररते विभागे ।
 स लोकमस्य पीपरच्छमीभि रनूध्वमासः सदुमित तुतुर्यात् ४
 समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।
 आ नो रयिं वहतमोतः कीराना विश्वान्यमृता सौभगानि ५ [१८] (६५२)

(७८)

१ सप्तवधिरात्रेयः । अश्विनौ (५-९ गर्भजाविष्णुपनिषद्) ।

अनुष्टुप्, १-३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप् ।

- अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम् । हंसावि पततमा सुताँ उप १
 अश्विना हरिणावि व गौराविवान् यवसम् । हंसावि पततमा सुताँ उप २
 अश्विना वाजिनीवसू जुपेथाँ यज्ञमिष्टये । हंसावि पततमा सुताँ उप ३
 अत्रियर्द वागपुरोहन्नुवीस मजोहवीन्नाधमानेव योषा ।
 श्येनस्य चिज्वसा नूतनेना ऽऽगच्छतमश्विना शंतमेन ४ [१९]

- वि जिहीष्व वनस्पते योनिः सूर्यन्त्या इव । श्रुतं मे अश्विना हवं सप्तवधिं च मुञ्चतम् ५
 मीताय नार्धमानाय ऋषये सप्तवधये । मायाभिरश्विना युवं वृक्षं सं च वि चाचथः ६
 यथा वार्तः पुष्करिणीं समिङ्गयति सर्वतः । एवा ते गर्भं एजतु निरैतु दशमास्यः ७
 यथा वातो यथा वनं यथा समुद्र एजति । एवा त्वं दशमास्य सहावेहि जरायुणा ८
 दश मासाञ्छशयानः कुमारो अधि मातरि । निरैतु जीवो अक्षतो जीवो जीवन्त्या अधि ९

[२०] (६६१)

(७९)

१० सत्यश्रवा आत्रेयः उवाच । पृथक् ।

महे नो अद्य बोधयो वो राये दिवित्मती ।
 यथा चिन्नो अबोधयः सत्यश्रवसि वाग्ये सुजाति अश्वसूनुते १
 या सुंनये शौचद्वये व्योच्छ्रो दुहितर्दिवः ।
 सा व्युच्छ्र सहीयसि सत्यश्रवसि वाग्ये सुजाति अश्वसूनुते २
 सा नो अद्याभ्रद्धसु व्युच्छ्रा दुहितर्दिवः ।
 यो व्योच्छ्रः सहीयसि सत्यश्रवसि वाग्ये सुजाति अश्वसूनुते ३
 अभि ये त्वा विभावारि स्तोमैर्गृणन्ति वह्नयः ।
 मधैर्मघोनि सुभियो दामन्वन्तः सुरातयः सुजाति अश्वसूनुते ४
 यच्चिद्धि ते गुणा इमे हृदयन्ति मघत्तये ।
 परि चिद् वष्टयो दधुर्वदतो राधो अह्नयं सुजाति अश्वसूनुते ५ [२१]

ऐषु धा वीरवद् यज्ञ उषो मघोनि सूरिषु ।
 ये नो राधांस्यह्नया मघवानो अरासत् सुजाति अश्वसूनुते ६
 तेभ्यो धुन्नं बृहद् यज्ञ उषो मघोन्या वह ।
 ये नो राधांस्यह्नया गव्या भजन्त सूरयः सुजाति अश्वसूनुते ७
 उत नो गोमतीरिष आ वह्ना दुहितर्दिवः ।
 साकं सूर्यस्य रश्मिभिः शुक्रैः शोचद्भिरर्चिभिः सुजाति अश्वसूनुते ८
 व्युच्छ्रा दुहितर्दिवो मा चिरं तनुथा अपः ।
 नेत्र त्वा स्तेनं यथा रिपुं तपोति सूर्यो अर्चिषा सुजाति अश्वसूनुते ९
 एतावद् वेदुषस्त्वं भूर्यो वा दातुमर्हसि ।
 या स्तोतुभ्यो विभावर्ष्युच्छन्ती न प्रमीयसे सुजाति अश्वसूनुते १० [२२] (६७१)

(८०)

६ सत्यश्रवा आत्रेयः । उवाच । विष्टुष ।

द्युतयामानं बृहतीयुतेन क्रतावरीमरुणपुं विभातीम्
 देवीमुपसं स्वर्गावहन्तीं प्रति विप्रांसो मृतिभिर्जरन्ते १
 एषा जनं दर्शता बोधयन्ती सुगान् पृथः कृण्वती यात्यग्रे ।
 बृहद्वथा बृहती विश्वमिन्द्रो वा ज्योतिर्यच्छत्यग्रे अह्नाम् २ (६७१)

एषा गोमिररुणेभिर्वृजाना	ऽध्वंघन्ती रुचिमप्रांशु चक्रे ।	
प्रथो खदन्ती तुवितायं देवी	पुरुषदुता विश्ववारा वि मांति	३
एषा व्येनी भवति द्विबर्ही	आविष्कृण्वाना तन्वं पुरस्तात् ।	
अतस्य पन्थामन्वेति साधु	प्रजानतीव न विशो मीनाति	४
एषा शुखा न तन्वो विवृानो	ध्वं स्नाती हृशये नो अस्थात् ।	
अप द्वेवो बार्धमाना तर्मास्यु	वा द्विवो दुहिता ज्योतिषागात्	५
एषा प्रतीची दुहिता द्विवो नृन्	योषेव भद्रा नि रिणीते अप्सः ।	
व्युपर्वती वृशुषे वार्याणि	पुनर्ज्योतिर्युवतिः पूर्वथाकः	६ [२३] (६७७)

(८१)

५ श्यावाश्च आग्नेयः । सविता । जगती ।

युञ्जते मनं उत युञ्जते धियो	विष्वा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।	
वि होत्रा वषे वयुनापिवेक	इ न्मही देवस्य सवितुः परिपुतिः	१
विष्वां रुपाणि पतिं मुञ्जते कविः	प्रासावीद् मद्रं द्विपत्रे चतुष्पदे ।	
वि नार्कमस्यत् सविता वरेण्यो	ऽनु प्रयाणमुषसो वि राजति	२
यस्य प्रयाणमन्वन्य इद् ययु	देवा देवस्य महिमानमोजता ।	
यः पार्थिवानि विममे स एतंशो	रजांसि देवः सविता महित्वना	३
उत यांसि सवितस्त्रीणि रोचनो	त सूर्यस्य रुश्मिभिः समुच्यसि ।	
उत रात्र्यमुमयतः परीयस	उत मित्रो भवसि देव धर्मभिः	४
उतेशिषे प्रसवस्य त्वमेक	इ दुत पूषा भवसि देव यामभिः ।	
उतेदं विश्वं भुयनं वि राजसि	श्यावाश्वस्ते सवितुः स्तोममानशे	५ [२४] (६८२)

(८२)

९ श्यावाश्च आग्नेयः । सविता । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

तत् सवितुर्गुणीमहे	वयं देवस्य भोजनम् । श्रेष्ठं सर्वधातमं	तुर्भगस्य धीमहि ?	
अस्य हि स्वयंशस्तरं	सवितुः कच्चन मियम् । न मिनन्ति स्वराज्यम्		२
स हि रत्नानि वृशुषे	सुवार्तिं सविता भगः । तं भ्रातृं चित्रभीमहे		३
अथा नो देव सवितः	प्रजावत् सावीः सौभगम् । परां दुःस्वप्नं सुव		४
विश्वानि देव सवितः	कुर्वितानि परां सुव । यद् मद्रं तन्न आ सुव		५ [२५]
अमांगतो अर्धितये	देवस्य सवितुः सुषे । विश्वां कामानि धीमहि		६ (६८८)

आ विश्वेदेवं सत्यंति सूक्तैरद्या वृणीमहे । सत्यसंबं सवितारम् ७	
य इमे उभे अहनी पुर एत्यप्रयुच्छन् । स्वाधीदेवं सविता ८	
य इमा विश्वा जाता न्याश्रावयन्ति श्लोकेन । प्र च भुवार्ति सविता ९ [२६] (६११)	

(८३)

१० भौमोऽत्रिः । पर्जन्यः । त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ९ अनुष्टुप् ।

अच्छा वद तवसं गीर्भिराभिः स्तुहि पर्जन्यं नमसा विवास ।	
कनिकदद वृषभो जीरवान् रेतो दधात्योषधीषु गर्भम् १	
वि वृक्षान् हन्त्युत हन्ति रक्षसो विश्वं विभाय भुवनं महावधात् ।	
उतानांगा ईषते वृष्ण्यावतो यत् पर्जन्यः स्तनयन् हन्ति दुष्कृतः २	
रथिव कश्याश्वौ अभिक्षिपन्नाविर्वृतान् कृणुते वर्षाँ इ अह ।	
दूरात् सिंहस्य स्तनथा उदीरते यत् पर्जन्यः कृणुते वर्षाँ नभः ३	
प्र वाता वान्ति पतर्यन्ति विद्युत उदोषधीर्जिह्वेते पिन्वते स्वः ।	
इरा विश्वस्मै भुवनाय जायते यत् पर्जन्यः पृथिवीं रेतसार्वति ४	
यस्य व्रते पृथिवी ननमीति यस्य व्रते शफवज्जभूरीति ।	
यस्य व्रत ओषधीर्विश्वरूपाः स नः पर्जन्य महि शर्म यच्छ ५ [२७]	
द्विवो नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः ।	
अवाङ्तेन स्तनयित्नुनेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः ६	
अभि क्रन्द स्तनय गर्भमा धा उवृन्वता परि दीया रथेन ।	
हतिं सु कर्ष विषिप्तं न्यञ्चं समा भवन्तुद्वतो निपादाः ७	
महान्तं कोशमुदवा नि पिञ्च स्यन्दन्तां कुल्या विषिताः पुरस्तात् ।	
वृतेन द्यावापृथिवी व्युन्धि सुप्रपाणं भवत्वद्भ्याभ्यः ८	
यत् पर्जन्य कनिकदत् स्तनयन् हंसि दुष्कृतः ।	
प्रतीदं विश्वं मोदते यत् किं च पृथिव्यामधि ९	
अवर्षावर्षमुदु पू गृभायाः ऽकुर्धन्वान्यत्येतवा उ ।	
अजीजन ओषधीर्भोजनाय कमृत प्रजाभ्योऽविदो मनीषां १० [२८] (७०१)	

(८४)

३ भौमोऽत्रिः । पृथिवी । अनुष्टुप् ।

वज्रिथा पर्वतानां सिद्धं विभर्षि पृथिवि । प्र या भूमिं प्रवत्वति मन्त्रा जिनोषि महिनि १	
---	--

(७०२)

स्तोमासस्त्वा विचारिणि प्रति लोभन्त्यक्तुभिः । प्र या वाजं न हेर्षन्तं परुमस्यस्यर्जुनि २
 हृच्छा चिव या वनस्पतीन् क्षमया दर्धर्ष्यजसा । यत् ते अश्वस्य विद्युतो विवो वर्षन्ति वृष्टयः ३
 [२९] (७०४)

(८५)

८ भौमोऽग्निः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

प्र सन्नाजे बृहदर्चा गभीरं ब्रह्म प्रियं वरुणाय श्रुताय ।
 वि यो जघान शमितेव चर्मे पस्तिरे पृथिवीं सूर्याय १
 वनेषु व्यन्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पर्य उम्रियांसु ।
 हत्सु कर्तुं वरुणो अप्सवृत्तिं विवि सूर्यमदधात् सोममद्रौ २
 नीचीनवारं वरुणः कवन्धं प्र संसर्ज रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 तेन विश्वस्य भुवनस्य राजा यवं न वृष्टिर्व्युनक्ति भूमं ३
 उनक्ति भूमिं पृथिवीमुत द्यां युवा दुग्धं वरुणो वष्ट्यादित् ।
 समध्रेण वसत् पर्वतासस्तविषीयन्तः श्रथयन्त वीराः ४
 इमामू ध्वासुरस्य श्रुतस्य महीं मायां वरुणस्य प्र वोचम् ।
 मानेनेव तस्थिवां अन्तरिक्षे वि यो ममे पृथिवीं सूर्येण ५ [३०]
 इमामू नु कवितमस्य मायां महीं वेवस्य नकिरा दर्धर्ष ।
 एकं यदुद्रा न पुणन्त्येनी रासिश्चन्तीर्वनयः समुद्रम् ६
 अर्यम्यं वरुण मित्र्यं वा सखायं वा सकृमिद् भ्रातरं वा ।
 वेकां वा नित्यं वरुणारणं वा यत् सीमार्गश्चकूमा शिश्रयस्तत् ७
 कितयासो यद् रिरिपुर्न वीवि यद् वां घा सत्यमुत यन्न विद्य ।
 सर्वा ता वि प्यं शिथिरेव वेवाऽधा ते स्याम वरुण मियासः ८ [३१] (७१२)

(८६)

६ भौमोऽग्निः । इन्द्राग्नी । अनुष्टुप्, ६ विराट्पूर्वा ।

इन्द्राग्नी यमवथ उभा वाजेषु मर्त्यम् । हृच्छा चित्तस प्र भेदति द्युसा वाणीरिव त्रितः १
 या पृतनासु वुष्टरा या वाजेषु श्रुवाय्या । या पञ्च चर्षणीरभीन्द्राग्नी ता हवामहे २
 तयोरिवमवच्छर्वस्तिग्मा विद्युन्मवोनोः । प्रति दुणा गभस्योर्गवां वृत्रघ्न एषते ३
 ता वामेषे रथाना मिन्द्राग्नी हवामहे । पतीं तुरस्य राधसो विद्वांसा गिर्वणस्तमा ४
 ता वृधन्तावनु द्यून् मतीय देवावदभा । अर्हन्ता चित्तपुरो कृधेऽशेव देवावर्षते ५ (७१७)

एवेन्द्राग्निम्यामहावि हृष्यं हृष्यं घृतं न पूतमग्निमिः ।

ता सूरिषु श्रवो बृहद् रविं गुणत्सु विधृतमिषं गुणत्सु विधृतम् ६ [३२] (७१८)

(८७)

१ एवयामरुवाचेयः । मरुतः । अतिजगती ।

प्र वो महे मतयो यन्तु विष्णवे मरुत्वते गिरिजा एवयामरुत् ।

प्र शर्धाय प्रयज्यवे सुतावये तवसे मन्दर्विद्ये धुर्निमताय शर्वसे १

प्र ये जाता महिना ये च नु स्वयं प्र विघ्नानां भुवत एवयामरुत् ।

कत्वा तद् वो मरुतो नाधृषे शवो वाना मद्वा तदेषा मष्टासो नाग्रयः २

प्र ये द्विवो बृहत्तः भृग्विरे गिरा सुशुक्लानः सुम्ब एवयामरुत् ।

न येनामिरी सधस्थ ईष्ट आ अग्रयो न स्वविद्युतः प्र स्पन्द्रासो धुर्नीनाम् ३

स चक्रमे महतो निरुरुक्रमः समानस्मात् सर्वस एवयामरुत् ।

यदायुक्त त्मना स्वादधि प्युमि विष्पधसो विमहसो जिगाति शेवृधो नृमिः ४

स्पृनो न वोऽमवान् रेजयद् वृषां त्वेषो ययिस्ताविष एवयामरुत् ।

येना सहन्त क्रुजत स्वरोचिषः स्थायमानो हिरण्ययाः स्वायुधास्त इष्मिणः ५ [३३]

अपारो वो महिमा वृद्धशवसस्त्वेवं शवोऽवत्वेवयामरुत् ।

स्थातांगे हि प्रसितौ संहशि स्थन ते न उरुष्यता निदः शुशुक्लांसो नाग्रयः ६

ते रुद्रासः सुमन्त्रा अग्रयो यथा तुविद्युक्ता अवन्त्वेवयामरुत् ।

वृषिं पृथु पंपथे सप्त पार्थिवं येनामज्मेष्वा महः शर्धस्यद्वैतैतसाम् ७

अष्टेषो नो मरुतो गातुमेतन् श्रोता हव जरितुरेवयामरुत् ।

विष्णोर्महः समन्यवो युयोतन् स्मद् रघयो न वृंसना स्प द्वेषांसि सनुतः ८

गन्ता नो यज्ञं यज्ञियाः सुशमि श्रोता हवमरक्ष एवयामरुत् ।

ज्येष्ठांसो न पर्ववांसो व्योमनि यूयं तस्य प्रचेतसः स्यात्त बुधर्तयो निदः ९ [३४] (७२७)

॥ इति पञ्चमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

चतुर्थ-मण्डलस्यान्तपर्यन्तं ३६४१

पञ्चम-मण्डलस्य ७२७

सर्वयोगः- ४३६८

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१५]

१३ वार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । ऋद्धिपू ।

- त्वं ह्यग्निं प्रथमो मनोता ऽस्या धियो अमवो दस्म होता ।
 त्वं सीं वृषन्नकृणोवृद्धीतु सहो विश्वस्मै सहसि सहध्वै १
- अथा होता न्यसीदो यजीया निळस्पद इषयन्नीडयः सन् ।
 तं त्वा नरः प्रथमं देवयन्तो महो रग्ने चितयन्तो अनु ग्मन् २
- वृतेष्व यन्तं वृद्धिर्मवसव्यैः स्वे रयिं जागृवांसो अनु ग्मन् ।
 रुशन्तमग्निं वंशतं बृहन्तं वृषावन्तं विश्वहा दीदृवांसम् ३
- एवं धेवस्य नमसा व्यन्तः अयस्यवः श्रव आपन्नमृक्तम् ।
 नामानि चिद् दधिरे यज्ञियाणि भद्रायां ते रणयन्त संद्वौ ४
- त्वां वर्धन्ति क्षितयः पृथिव्यां त्वां रायं उभयांसो जनानाम् ।
 त्वं ज्ञाता तरणे चेत्यो भूः पिता माता सवृमिन्मानुषाणाम् ५ [३५]
- सुपर्णयः स प्रियो विश्ववृद्धिर्होता मन्द्रो नि पसाव्वा यजीयान् ।
 तं त्वा वयं वम आ दीदृवांसं युषं जुवाधो नमसा सदेम ६
- तं त्वा वयं सुधयोऽ नव्यमग्ने सुम्नायव ईमहे देवयन्तः ।
 त्वं विशो अनयो दीद्यानो ध्रुवो अग्ने बृहता रौचनेन ७
- विशां कविं विश्वपतिं शश्वतीनां नितोशनं वृषभं चर्षणीनाम् ।
 प्रेतीयणिमिषयन्तं पावकं राजन्तमग्निं यजतं रयीणाम् ८
- सो अग्ने ईजे शशमे च मर्तो यस्त आनद्र समिधां हव्यदातिम् ।
 य आहुतिं परि वेवा नमोमिर्विश्वेत् स वामा दधते त्वोतः ९
- अस्या उ ते महिं ग्रहे विधेम नमोमिरो समिधोत हव्यैः ।
 वेदीं सुनो सहसो गीर्मिद्वये रा ते भद्रायां सुमतौ यतेम १०

(१०)

आ यस्तुतन्त्र रोदसी वि भासा श्रवोभिश्च श्रवस्यः स्तरुचः ।

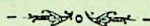
बृहद्भिर्वाजैः स्थावैरोमिरस्मे रेवद्भिरेमे वितरं वि भाहि ११

नृवद वंसो सवृमिद्वेष्टस्मे भूरि तोकाय तनयाय पृथ्वः ।

पूर्वोरिपो बृहतीरारेअघा अस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु १२

पुरुष्यग्ने पुरुधा त्वाया वसूनि राजन् वसुता ते अश्याम् ।

पुरुणि हि त्वे पुरुवार स न्यग्ने वसु विधत्ते राजनि त्वे १३ [३६] (१३)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३०]

(२)

११ वार्षस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ११ शकरी ।

त्वं हि क्षैतवद यशो ऽग्ने मित्रो न पत्यसे । त्वं विचर्पणे श्रवो वसो पुष्टि न पुष्यसि १
त्वां हि प्मा चर्पणयो यज्ञेभिर्गीर्भिरीळते । त्वां वाजी यौत्यवृको रजस्तूर्विश्वचर्पणिः २
सजोषस्त्वा द्विवो नरो यज्ञस्य केतुमिन्धते । यद्ध स्य मानुषो जनः सुम्नायुर्जुह्वे अध्वरे ३
ऋधद यस्ते सुदानवे धिया मर्तः शशमति । ऊती प बृहतो द्विवो द्विपो अंहो न तरति ४
समिधा यस्त आहुतिं निशितिं मर्त्यो नशत् । वयार्वन्तं स पुष्यति क्षर्यमग्ने शतायुषम् ५ [१]

त्वेपस्ते धूम ऋण्वति विवि पञ्चक्रु आततः । सूरौ न हि द्युता त्वं कृपा पावक रोचसे ६
अधा हि विश्वीळ्यो ऽसि प्रियो नो अतिथिः । रण्वः पुरीव जूर्यः सूनुरं त्रयुषार्यः ७
कत्वा हि द्रोणे अज्यसे ऽग्ने वाजी न कृत्यः । परिजमेव स्वधा गयो ऽत्यो न ह्यार्यः शिशुः ८
त्वं त्या चिदच्युता ऽग्ने पशुर्न यवसे । धामा ह यत् ते अजर वना वृश्चन्ति शिकसः ९
वेपि ह्यध्वरीयता मग्ने होता दमे विशां । समृधो विशपते कृणु जुपस्व हव्यमङ्गिरः १०

अच्छा नो मित्रमहो देव वेवा नग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः ।

वीहि स्वस्ति सुक्षितिं द्विवो नृन् द्विपो अंहसि दुहिता तरेम् ता तरेम् तवार्यसा तरेम् ११

[२] (१४)

(३)

८ वार्षस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अष्टुप् ।

अग्ने स क्षेपहतपा क्रतेजा उरु ज्योतिर्नशते देवयुष्टे ।

यं त्वं मित्रेण वरुणः सजोपा देव पासि त्यजसा मर्तमंहः १

इजे यज्ञेभिः शशमे शमीभिः ऋधद्वा रायाग्रये ददाश ।

एवा च न तं यशसामर्जुहि नोहो मर्तं नशते न प्रहसिः २ (२६)

सूरो न यस्य दृशतिरिषा मीमा यदेति शूचतस्त आ धीः ।	
हेषस्ततः शुरुधो नायमक्तोः कुत्रा चिद् रण्वो वसतिर्वनेजाः	३
तिग्मं चिदेम महि वर्षो अस्य भसदध्वो न यमसान आसा ।	
विजेहमानः परशुर्न जिह्वां वृषिनं द्रावयति वारु धर्षत्	४
स इदस्तेषु प्रति धावसिष्य छिर्शति तेजोऽयसो न धाराम् ।	
चित्रध्वजतरितरियो अक्तोर्वेन द्वुषद्वा रघुपत्न्यर्जहाः	५ [३]
स ई रेभो न प्रति वस्त उस्त्राः शोचिषां रारपीति मित्रमहाः ।	
नक्तं य ईमरुषो यो विवा नृ नमर्त्यो अरुषो यो विवा नृन्	६
द्विबो न यस्य विधृतो नवीनोद् वृषा रुक्ष ओषधीषु नूनोत् ।	
घृणा न यो धर्जसा पत्न्या यन्ना रोवसी वसुता वं सुपर्वा	७
धायोमिर्वा यो युज्येमिर्के विद्युन्न वविद्योत् स्वेभिः शुष्मैः ।	
शर्धो वा यो मरुतां ततक्ष क्रमुर्न त्वेषो रमसानो अद्यौत्	८ [४] (३९)

(४)

८ बाहस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यथा होतर्मनुषो वेवताता यज्ञेभिः सूनो सहस्रो यजांसि ।	
एवा नो अद्य संमना संमाना नुशस्त्र्य उशतो यक्षि वेवान्	१
स नो विभावां वक्षणिर्न वस्तो रग्निर्वन्दारु वेद्यश्चनो धात् ।	
विश्वायुर्यो अमृतो मर्त्येषू पभुद् भूवर्तिधिर्जातवेदाः	२
द्यावो न यस्य पुनयन्त्यश्वं भासांसि वस्ते सूर्यो न शुक्रः ।	
वि य हुनोत्यजरः पावको ऽश्वस्य चिच्छिन्नथत् पूर्याणि	३
वृक्षा हि सूनो अस्यद्यसद्वा चक्रे अग्निर्जनुषाज्मास्त्रम् ।	
स त्वं न ऊर्जसन् ऊर्जं धा राजेव जेरवुके क्षेप्यन्तः	४
निर्तिकि यो वारुणममृमसि वायुर्न राष्ट्रयत्येत्त्यक्तून् ।	
तुर्यम यस्त आदिशामराती रत्यो न हतः पततः परिहृत	५ [५]
आ सूर्यो न भानुमज्जिर्के रग्ने ततन्ध रोवसी वि भासा ।	
चित्रो नयत् परि तर्मास्यक्तः शोचिषा पत्न्योऽशिशो न क्षीर्यन्	६ (३८)

त्वां हि मन्द्रतममर्कशोकैर्विबुधे माहि नः शोष्यग्रे ।
 इन्द्रं न त्वा शर्वसा देवतां वायुं पृणन्ति राधसा नृतमाः
 नू नो अग्नेऽवृकेभिः स्वस्ति वेधिं रायः पृथिभिः पर्ष्यहः ।
 ता सूरिभ्यो गृणते रांसि सुन्नं मदेम शतहिमाः सुवीराः

७

८ [६] (४०)

(५)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

द्वे वः सूनुं सहसो युवानं मद्रोषदाचं मतिभिर्ययिष्ठम् ।
 य इन्द्रंति द्रविणानि प्रचेता विश्ववाराणि पुरुवारो अभ्रुक्
 त्वे वसूनि पुर्वणीक होत वृषा वस्तोरोरिरे यज्ञियांसः ।
 क्षामेव विश्वा मुर्वनानि यस्मिन् तं सौमंगानि वधिरे पावके
 त्वं विश्व प्रविबः सीद आसु कृत्वा रथीरभक्त्रो वार्याणाम् ।
 अत इनोषि विधते चिकित्वो व्यानुषग्जातवेद्यो वसूनि
 यो नः सनुत्यो अभिवास्तव्ये यो अन्तरो मित्रमहो वनुष्यात् ।
 तमजरेभिर्वृषमिस्तव स्वैस्तपां तपिष्ठ तपसा तपस्वान्
 यस्ते यज्ञेन समिधा य उक्थै र्कैभिः सूनो सहसो ददाशत् ।
 स मर्त्येष्वसृत् प्रचेता राया द्युक्षेन शर्वसा वि भाति
 स तत् कृधीषितस्तूर्यमग्रे स्पृधो वाधस्व सहसा सहस्वान् ।
 यच्छस्यसे द्युमिरुक्तो वचोभिस्तज्जुषस्व जरितुर्घोषि मन्यं
 अश्याम तं काममग्रे तवोती अश्याम रयिं रयिषः सुवीरम् ।
 अश्याम वाजमभि वाजयन्तो अश्याम द्युक्षमजराजरं ते

१

२

३

४

५

६

७ [७] (४७)

(६)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र नव्यसा सहसः सूनुमच्छां यज्ञेन गातुमव दृच्छमानः ।
 बुश्रद्धेन कृष्णयामं रुशन्तं वीती होतारं विध्यं जिगाति
 स श्वितानस्तान्यतू रोचनस्था अजरेभिर्नानवाजिर्ययिष्ठः ।
 यः पावकः पुरुतमः पुरुणि पृथुन्यजिरनुयाति मर्वन्

१

२ (४९)

वि ते विश्व्वात्तज्जुतासो अग्ने भामांसः शुचे शुचयश्चरन्ति ।	
तुषिष्ठिक्षासो विष्या नवगवा वना वनन्ति धृषता रुजन्तः ।	३
ये ते शुक्लाः शुचयः शुचिष्मः क्षां वर्पन्ति विषितासो अश्वाः ।	
अर्धं भ्रमस्तं उर्विया वि मांति यातयमानो अधि सानु पुश्रैः ।	४
अर्धं जिह्वा पापतीति प्र वृष्णो गोषुयुधो नाशनिः सृजाना ।	
शूरस्येव प्रसितिः क्षातिरग्ने दुर्वर्तुर्मिमो वयते वनानि ।	५
आ मानुना पार्थिवानि ज्रयांसि महस्तोदस्य धृषता ततन्ध ।	
स बांधुस्वार्य भ्रया सहोभिः स्पृधो वनुष्यन् वनुषो नि जूध ।	६
स चित्र चित्रं चितयन्तमस्मे चित्रक्षत्र चित्रतमं वयोधाम् ।	
चन्द्रं रथिं पुंरुवीरं ब्रह्मन् चन्द्रं चन्द्रार्मिर्गृणते युधस्व ।	७ [८] (५४)

(७)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, ६-७ जगती ।

मूर्धानं द्विवो अंरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।	
कृषिं सञ्जाजमतिथिं जनानां मासस्र्वा पात्रं जनयन्त वेवाः ।	१
नार्भे यज्ञानां सर्वेन रयीणां महामाहावमभि सं नयन्त ।	
वैश्वानरं रथ्यमध्वराणां यज्ञस्य केतुं जनयन्त वेवाः ।	२
त्वष्ट्रं विप्रो जायते वाज्यग्ने त्वद् वीरासो अभिमातिषाहः ।	
वैश्वानरं त्वमस्मासु धेहि वसूनि राजन् त्स्पृहयाय्याणि ।	३
त्वां विश्वे अमृतं जायमानं शिशुं न वेवा अभि सं नयन्त ।	
तव क्रतुमिरमृतत्वमायन् वैश्वानरं यत् पित्रोरदीदैः ।	४
वैश्वानरं तव तानि व्रतानि महान्यग्ने नकिरा वृधर्ष ।	
यजार्जमानः पित्रोरुपस्थे ऽर्विन्दः केतुं वयुनेष्वह्वाम् ।	५
वैश्वानरस्य विमितानि चक्षसा सानूनि द्विवो अमृतस्य केतुना ।	
तस्येदु विश्वा भुवनार्थि मूर्धानि वया इव रुरुहुः सप्त त्रिमुहुः ।	६
वि यो रजांस्यमिमीत सुक्रतुं वैश्वानरो वि द्विवो रोजना कृषिः ।	
परि यो विश्वा भुवनानि पप्रथे ऽवबधो गोपा अमृतस्य रक्षिता ।	७ [९] (६१)

(८)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

- पूक्षस्य वृष्णो अरुषस्य नू सङ्गः प्र नु वोचं विवथा जातवेदसः ।
वैश्वानराय मतिर्नव्यसी शुचिः सोम इव पवते चारुर्गमये १
- स जायमानः परमे व्योमनि व्रतान्यग्निर्व्रतपा अंरक्षत ।
व्यन्तरिक्षमभिमीत सुकृतु वैश्वानरो महिना नार्कमस्पृशत् २
- व्यस्तभ्नाद् रोदसी मित्रो अद्भुतो ऽन्तर्वावदकृणोज्ज्योतिषा तमः
वि चर्मणीव धिषणे अवर्तयद् वैश्वानरो विश्वमधत्त वृष्ण्यम् ३
- अपामुपस्थे महिषा अगृभ्णत् विशो राजानमुप तस्थुर्कर्मियम् ।
आ व्रुतो अग्निर्ममरद् विवस्वतो वैश्वानरं मातरिश्वा परावर्तः ४
- युगेयुगे विवृष्यं गृणद्भ्यो ऽग्ने रयि यशसं धेहि नव्यसीम् ।
एव्येव राजन्नघर्षासमजर नीचा नि वृश्च वनिनं न तेजसा ५
- अस्मार्कमग्ने मघवत्सु धारया ऽनामि क्षत्रमजरं सुवीर्यम् ।
वयं जयेम शान्तिं सहस्रिणं वैश्वानरं वाजमग्ने तयोतिभिः ६
- अवधेमिस्तव गोपाभिरेष्टे ऽस्माकं पाहि त्रिपथस्थ सुरीन् ।
रक्षां च नो वृदुषां शर्धो अग्ने वैश्वानर प्र च तारीः स्तवानः ७ [१०] (६८)

(९)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, (७ प्रस्तारपंक्तिर्वा) ।

- अहश्च कृष्णमहरजुनं च वि वर्तते रजसी वेद्याभिः ।
वैश्वानरो जायमानो न राजा ऽवातिरज्ज्योतिषाग्निस्तमांसि १
- नाहं तन्तुं न वि जानाम्योतुं न यं वयन्ति समरेऽतमानाः ।
कस्य स्वित् पुत्र इह वक्त्वानि पुरो वव्रात्यवरेण पित्रा २
- स इत् तन्तुं स वि जानात्योतुं स वक्त्वान्युतथा वधाति ।
य इ चिकेतवमृतस्य गोपा अवश्चरन् पुरो अन्येन पशवन् ३
- अयं होता प्रथमः पश्यतिममिदं ज्योतिस्मृतं मर्त्येषु ।
अयं स जज्ञे ध्रुव आ निष्पत्तो ऽमर्त्यस्तन्वा उ बर्धमानः ४ (७२)

- भुवं ज्योतिर्निर्हितं हृशये कं मनो जर्विष्ठं पतयत्स्वन्तः ।
 विश्वे देवाः समनसः सकेता एकं क्रतुममि वि यन्ति साधु ५
 वि मे कर्णा पतयतो वि चक्षुर्वीद्वं ज्योतिर्द्वय आर्हितं यत् ।
 वि मे मनश्चरति दूरआधीः किं स्थिद वक्ष्यामि किमु नू मनिष्ये ६
 विश्वे देवा अनमस्यन् भियाना स्वामग्ने तमसि तस्थिवांसम् ।
 वैश्वानरोऽवतूतये नो ऽमर्त्योऽवतूतये नः ७ [११] (७५)

(१०)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ; ७ द्विषदा विराट् ।

- पुरो वो मन्द्रं विव्यं सुवृत्तिं प्रयति यज्ञे अग्निर्मध्वरे वधिध्वम् ।
 पुर उक्थेमिः स हि नो विभावा स्वध्वरा करति जातवेदाः १
 तमु छुमः पुर्वणीक होत॒रग्ने अग्निर्मनुष इधानः ।
 स्तोमं यमस्ये ममतेष शूषं घृतं न शुचिं मतयः पवन्ते २
 पीपाय स श्रवसा मर्त्येषु यो अग्नये वृदाश चित्र उक्थेः ।
 चित्राभिस्तमूतिभिश्चित्रशोचिर्ब्रजस्य साता गोमतो दधाति ३
 आ यः एषौ जायमान उर्वी वृरेदृशा भासा कृष्णाध्वा ।
 अधं बहु चित्र तम ऊर्म्याया स्तिरः शोचिषा बृहदो पावकः ४
 नू नश्चित्रं पुरुवाजाभिरुती अग्ने रयिं मघवन्त्यश्च धेहि ।
 ये राधसा श्रवसा चात्यन्यान् त्सुवीर्यैर्भिरुचाभि सन्ति जनान् ५
 इमं यज्ञं चनो धा अग्न उशन यं त आसानो जुहुते हविष्मान् ।
 भरद्वाजेषु दधिषे सुवृक्ति मवीर्वाजस्य गध्वस्य सातौ ६
 वि द्वेषांसीनुहि वर्धयेछां मदेम शतहिमाः सुवीराः ७ [१२] (८९)

(११)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- यजस्व होतरिषितो यजीया नष्टे बाधो मरुतां न प्रयुक्ति ।
 आ नो मित्रावरुणा नासत्या द्यावा होत्राय पृथिवी वधृत्याः १ (८९)

- त्वं होतां मन्त्रतमो नो अधु गन्तव्यो विदधा मर्त्येषु ।
 पावकया जुह्वा इ वद्विरासा ऽग्ने यजस्व तन्वं । तव स्वाम् २
- धन्यां विद्धि त्वे धिषणा वष्टि प्र वेवाञ्जन्मं गृणते यजध्वे ।
 वेपिष्ठो अङ्गिरसां यद्ध विप्रो मधुं च्छन्द्यो मनति रेम इष्टौ ३
- अर्विष्णुत स्वपाको विभावा ऽग्ने यजस्व रोदसी उरुषी ।
 आयुं न यं नर्मसा रातहन्वा अक्षन्ति सुप्रयसं पञ्च जनाः ४
- वृक्षे ह यज्ञमसा वृष्टिरमा वयामि सुगृधृतवती सुवृक्षिः ।
 अम्पञ्चि सन्न सवने पृथिव्या अभायि यज्ञः सूर्ये न चक्षः ५
- वृक्षस्या नः पुर्वणीक होत वृषेभिरेग्ने अग्निभिरिधानः ।
 रायः सूनो सहसो दावसाना अतिं ससेम वृजन् नान्हः ६ [१३] (८८)

(१९)

६ बाहस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् (६ पुरस्ताज्ज्योतिषां) ।

- मध्ये होतां वुरोणे वृष्टयो राळ् मिस्तोदस्य रोदसी यजध्वे ।
 अयं स सूनुः सहसं कृतावा वूरात् सूर्यो न शोचिषां ततान् १
- आ यस्मिन् त्वे स्वपाके यजन्न यक्षं राजन् त्सर्वतातिष नु द्यौः ।
 त्रिषधस्थस्ततुरुषो न जंहो हव्या मृचानि मानुषा यजध्वे २
- तेजिष्ठा यस्यारतिर्धनेराद् तोदो अध्वन् न वृधसानो अद्यौत ।
 अद्योचो न वृषिता चेतति त्म स्रमर्त्योऽवृत्र ओषधीषु ३
- सास्माकैर्मिरेतरी न शूये रग्निः दृषे वम आ जातवेदाः ।
 हृन्नो वृन्वन् कृत्वा नावी सः पितेव जाययापि यज्ञैः ४
- अथं स्मास्य पनयन्ति भासो वृथा यत् तक्षवनुयार्ति पृथ्वीम् ।
 सद्यो यः स्पन्दो विषितो धर्वाया नृणो न तायुरति धन्वां राद् ५
- स त्वं नो अर्वन् निदाया विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिधानः ।
 वेपि रायो वि यामि वृच्छुना मवेम शतहिमाः सुवीराः ६ [१४] (९४)

(१३)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । विश्विष्टुः ।

- त्वद् विश्वां सुमगं सौभगा न्यग्ने वि यन्ति वनिनो न वयाः ।
 भृष्टी रयिर्वाजो वृत्रतुर्ये विषो वृष्टिरीक्यो रीतिरपाम् १
 त्वं मगो न आ हि रत्नमिषे परिज्मेव क्षयसि वृस्मवर्चाः ।
 अग्ने मित्रो न वृद्धत कृतस्याऽसि क्षत्ता वामस्य देव भूरः २
 स सत्यतिः शर्वसा हन्ति वृत्र मग्ने विप्रो वि पुणेर्मति वाजम् ।
 यं त्वं प्रचेत कृतजात राया सजोषा नष्ट्रापां हिनोषि ३
 यस्ते सूनो सहसो गीर्भिरुद्वै र्यज्ञैर्मतो निशिति वेद्यानद्र ।
 विश्वं स देव प्रति वारमग्ने धत्ते धान्यं पत्यते वसव्यैः ४
 ता नुम्य आ सौभवसा सुवीरा अग्ने सूनो सहसः पुष्यसे धाः ।
 कृणोषि यच्छवसा भूरि पश्वो वयो वृकायारये जसुरये ५
 वृषा सुनो सहसो नो विहाया अग्ने तोकं तनयं वाजि नो द्याः ।
 विश्वाभिर्गीर्भिरभि पूर्तिमस्यां मवेम शतहिमाः सुवीराः ६ [१५] (१००)

(१४)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप् ६ शकरी ।

- अग्रा यो मर्त्यो वुवो धियं जुजोषं धीतिमिः । मस्रु प प्र पुन्य इषं वुरितावसे १
 अग्निरिद्धि प्रचेता अग्निर्वधस्तम् श्रुषिः । अग्निं होतारमीळते यज्ञेषु मनुषो विशाः २
 नाना ह्यग्नेऽवसे स्पधन्ते रायो अर्यः । तूषन्तो वस्युमायवो व्रतैः सीक्षन्तो अब्रतम् ३
 अग्निरप्तामृतीषहं वीरं यदाति सत्यतिम् । यस्य त्रसन्ति शर्वसः संचक्षि शत्रवो भिया ४
 अग्निर्हि विघ्ननां निवो देवो मर्तमुरुप्यति । सहावा यस्यावृतो रयिर्वाजेष्ववृतः ५
 अच्छा नो मित्रमहो देव देवा नग्ने योचः सुमतिं रोषस्योः ।
 वीहि स्वस्ति सुक्षितिं विषो नृन् विषो अहांसि श्रुता तरेम ता तरेम तधावसा तरेम ६

[१६] (१०९)

(१५)

१९ बार्हस्पत्यो भरद्वाजो, वीतहव्य आङ्गिरसो वा । अग्निः । जगती; ३, १५ शक्वरी;
६ अतिशक्वरी; १०-१४, १६, १९ यिष्टुप्, १७ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

- इमम् पु वो अतिथिमृषुर्बुधं विश्वासां विशां पतिमृत्तसे गिरा ।
वेतीव द्विवो जनुषा कच्चिदा शुचिर्ज्योक् चिदत्ति गर्भो यदच्युतम् १
मित्रं न यं सुधितं भृगवो बृधुर्वनस्पतावीड्यमूर्ध्वशोचिपम् ।
स त्वं सुप्रीतो वीतहव्ये अद्भुत प्रवांस्तिभिर्महयसे द्विवेदिवे २
स त्वं दक्षस्यावृको बृधो मूर्त्यः परस्यान्तरस्य तरुषः ।
रायः सूनो सहसो मर्त्येष्व्वा छर्दिथच्छ वीतहव्याय सप्रथो भरद्वाजाय सुप्रथः ३
द्युतानं वो अतिथिं स्वर्णरमग्निं होतारं मनुषः स्वध्वरम् ।
विप्रं न द्युक्षर्वचसं सुवृक्षितिर्महव्यवाहमरुतिं देवमृत्तसे ४
पावकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षामन् रुच उपसो न भानुना ।
तर्वन् न यामञ्जेतशस्य नू रण आ यो घृणे न ततृषाणो अजरः ५ [१७]

- अग्निमग्निं वः समिधां दुवस्यत प्रियं प्रियं वो अतिथिं गृणीषणि ।
उप वो गीमिरमृतं विवासत देवो देवेषु वनन्ति हि वार्यं देवो देवेषु वनन्ति हि नो दुवः ६
समिद्धमग्निं समिधां गिरा गृणे शुचिं पावकं पुरो अध्वरे ध्रुवम् ।
विप्रं होतारं पुरुवारमद्भुहं कविं सुञ्जेरीमहे जातवेदसम् ७
त्वां वृत्तमग्ने अमृतं युगेयुगे हव्यवाहं दधिरे पायुमीड्यम् ।
देवासश्च मर्ताश्च जागृविं विभुं विशपतिं नमसा नि धेदिरे ८
विभूर्पन्नम उभयौ अनु वृता वृता देवानां रजसी समीयसे ।
यत् ते धीतिं सुमतिमावृणीमहे ऽधं स्मा नस्त्रिवर्यः शिवो भव ९
तं सुप्रतीकं सुहृशं स्वध्वमर्विह्वांसो विदुष्टं सपेम ।
स यक्षद् विश्वा वयुनानि विद्वान् प्र हव्यमग्निमृतेषु वोचत् १० [१८]
तमग्ने पास्युत तं पिपधि यस्त आनन्दं कुवये शूर धीतिम् ।
यज्ञस्य वा निशितिं वोविंति वा तमित पृणक्षि शर्वसोत राया ११
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमुं नः सहसावन्नवद्यात् ।
सं त्वा ध्वस्मन्बद्वन्येतु पाथः सं रुयिः स्पृहयाय्यः सहस्री १२ (११८)

- अग्निर्होता गृहपतिः स राजा विश्वा वेदुर्जनिमा जातवेदाः ।
 देवानामृत यो मर्त्यानां यजिष्ठः स प्र यजतामृतावा १३
 अग्रे यदुद्य विशो अध्वरस्य होतः पावकशोचै वेद्वं हि यज्वा ।
 ऋता यजासि महिना वि यद् भू-हृव्या वह यविष्ठ या ते अद्य १४
 अग्निं प्रयांसि सुधितानि हि ख्यो नि त्वा दधीत रोदसी यजध्वे ।
 अवा नो मघवन् वाजसाता वसे विश्वानि दुरिता तरेम ता तरेषु तवावसा तरेम १५ [१९]
 अग्रे विश्वेभिः स्वनीक देवैरूणां वन्तं प्रथमः सीदु योनिम् ।
 कुलायिनं घृतवन्तं सवित्रे यज्ञं नयु यजमानाय साधु १६
 इममु त्यमथर्वव दुग्धिं मन्थन्ति वेधसः ।
 यमङ्कयन्तुयानयु नमूरं श्याव्याभ्यः १७
 जनिष्या देववीतये सर्वताता स्वस्तये ।
 आ देवान् वक्ष्यमृतां ऋतावृधो यज्ञं देवेषु पिस्पृशः १८
 वयसु त्वा गृहपते जनानां मग्रे अकर्म सुमिधा ब्रूहन्तम् ।
 अस्थूरि नो गाहपत्यानि सन्तु लिग्मेन नस्तेजसा सं शिशाधि १९ [२०] (१२५)

(१६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १६-२३]

४८ बाह्वस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । गायत्री, १, ६ वर्धमाना,
 १७, ४७-४८ अनुष्टुप्; ४६ त्रिष्टुप् ।

- त्वमग्रे यज्ञानां होता विश्वेषां हितः । देवेभिर्मानुषे जने १
 स नो ह्यन्नाभिरध्वरे जिह्वाभिर्यजा महः । आ देवान् वक्षि यक्षि च २
 वेत्था हि वैधो अध्वनः पथश्च देवाअसा । अग्रे यज्ञेषु सुकतो ३
 त्वामीहि अध द्विता भरतो वाजिभिः शुनम् । ईजे यज्ञेषु यज्ञियम् ४
 त्वमिमा वार्या पुरु दिवोदासाय सुन्वते । भरद्वाजाय वाष्टुषे ५ [२१]
 त्वं द्रुतो अमर्त्य आ वहा देव्यं जनम् । शृण्वन् विप्रस्य सुमुतिम् ६
 त्वमग्रे स्वाध्वोऽहं मर्तासो देववीतये । यज्ञेषु देवर्माळो ७
 तव प्र वक्षि संहशं मृत कर्तुं सुदानवः । विश्वे जुषन्त कामिनः ८
 त्वं होता मनुर्हितो वदित्वासा विद्वद्वरः । अग्रे यक्षि विवो विशः ९ (१३४)

अग्र आ याहि वीतये	गृणानो हव्यदातये	। मि होता सस्ति बर्हिषि	१० [२९]
तं त्वां समिन्द्रिगङ्गिनो	घृतेन वर्धयामसि	। बृहच्छोचा यविष्ठय	११
स नः पृथु श्रवाय्य—मच्छा देव विवासासि		। बृहद्वेदे सुवीर्यम्	१२
त्वामग्ने पुष्करादध्य—थर्वा निरमन्थत		। मूर्ध्नो विश्वस्य वाघतः	१३
तमु त्वा वृध्यद्वृषिः पुत्र ईधे अथर्वणः		। वृत्रहर्णं पुरंदुरम्	१४
तमु त्वा प्राथ्यो वृषा समीधे दस्युहन्तमम्		। धनंजयं रणोरणे	१५ [२३]
एह्य पु ब्रवाणि ते	ऽग्रं इत्येतं गिरः	। एमिर्बर्धास इन्दुमिः	१६
यत्र कं च ते मनो दक्षं दधस् उत्तरम्		। तत्रा सदैः कृणवसे	१७
नहि ते पुतमक्षिपद् भुवन्नेमानां वसो		। अथा कुर्वो वनवसे	१८
आग्निरंगामि भारतो वृत्रहा पुरुचेतनः		। दिवोदासस्य सर्पतिः	१९
स हि विश्वाति पार्थिवा रयिं दाशन्महित्वना		। वन्वन्नवातो अस्तुतः	२० [२४]
स प्रन्वन्नवीयसा	ऽग्रं द्युन्नेन संयता	। बृहत् तंतन्थ मानुना	२१
प्र वः सखायो अग्रे स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया		। अर्चं गायं च वेधसे	२२
स हि यो मानुषा युगा सीदुद्धोतां कविक्रतुः		। दूतश्च हव्यवाहनः	२३
ता राजानां शुचिचरता	ऽऽवित्यान् मारुतं गणम्	। वसो यक्षीह रोदसी	२४
वस्वी ते अग्रे संहृष्टि—रिषयते मर्त्याय		। ऊर्जो नपावृमृतस्य	२५ [२५]
कृत्वा दा अस्तु श्रेष्ठो	ऽद्य त्वां वन्वन् त्सुरेक्णाः । मर्तं आनाश सुवृक्तिम्		२६
ते ते अग्रे त्वाता इष्यन्तो विश्वमार्युः । तरन्तो अर्यो अराती वन्वन्तो अर्यो अरातीः			२७
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा	यासद् विश्वं न्यत्रिणम् । अग्निर्नो वनते रयिम्		२८
सुवीरं रयिमा भर जातवेदो विचर्षणे		। जहि रक्षांसि सुकतो	२९
त्वं नः प्राह्यंहसो जातवेदो अघायतः		। रक्षां णो ब्रह्मणस्कवे	३० [२६]
यो नो अग्रे दुरेव आ मर्तो वधाय दाशति		। तस्मान्नः प्राह्यंहसः	३१
त्वं तं देव जिह्या परं बाधस्व दुष्कृतम्		। मर्तो यो नो जिघांसति	३२
भ्रष्ट्राजाय सप्रथः शर्मं यच्छ सहन्य		। अग्रे वरेण्यं वसु	३३
अग्निवृत्राणि जह्वनद् द्रविणस्पुर्विपुन्यया		। समिन्द्रः शुक्र आहुतः	३४
गर्भं मातुः पितुष्पिता विदिद्युतानौ अक्षरे		। सीदधृतस्य योनिमा	३५ [२७]
ब्रह्म प्रजावद्वा भर जातवेदो विचर्षणे		। अग्रे यद् वीर्यं विवि	३६
उप त्वा रुण्वसंहशं प्रयस्यन्तः सहस्कृत		। अग्रे ससुज्महे गिरः	३७ (१६२)

उप च्छायामिव धृणे—रगन्म शर्म ते वयम् । अग्रे हिरण्यसंहशः	३८
य उग्र इव शर्यहा तिग्मशृङ्गो न वंसगः । अग्रे पुरो रुरोजिध	३९
आ यं हस्ते न स्वादिनं शिशुं जातं न बिभ्रति । विशामग्निं स्वध्वरं	४० [२८]
प्र कुवं कुववीतये भरता वसुवित्तमम् । आ स्वे योनौ नि पीदतु	४१
आ जातं जातवेदसि प्रियं शिशीतातिथिम् । स्योन आ गृहपतिम्	४२
अग्रे युश्वा हि ये तवा—ऽश्वासो देव साधवः । अरं वहन्ति मन्यवे	४३
अच्छा नो याह्या वहा—ऽभि प्रयांसि वीतये । आ कुवान् त्सोमपीतये	४४
उदग्ने भारत द्युम—दजस्रेण दविद्युतत । शोचा वि भाह्यजर	४५ [२९]

वीती यो कुवं मर्तो दुवस्ये—दृग्निमीळीताध्वरे हविष्मान् ।	
होतारं सत्ययजं रोदस्यो—रुत्तानहस्तो नमसा विवासेत्	४६
आ ते अग्र कृचा हवि—हुंदा तष्टं भरामसि । ते ते भवन्तूक्ष्णं कृपभासो वृशा उत	४७
अग्निं कुवासो अग्रिय—मिन्धते वृत्रहन्तमम् । येना वसून्याभृता तूळ्हा रक्षांसि वाजिना	४८ [३०]
	(१७३)

[पष्ठोऽध्यायः ॥ ६॥ व० १-२५]

(१७)

१५ वाहस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् । १५ द्विपदा त्रिष्टुप् ।

पिषा सोममभि यमुग्र तर्द ऊर्वं गव्यं महि गृणान इन्द्र ।	
वि यो धृष्णो वधिपो वज्रहस्त विश्वा वृत्रममित्रिया शवोभिः	१
स ई पाहि य कंजीपी तरुत्रो यः शिप्रवान् वृषभो यो मर्तानाम् ।	
यो गोत्रमिदं वज्रभृद यो हरिष्ठाः स इन्द्र चित्राँ अभि तृन्धि वाजान्	२
एवा पाहि प्रतथा मन्दतु त्वा श्रुधि ब्रह्म वावृधस्वोत गीभिः ।	
आविः सूर्यं कृणुहि पीपिहीपो जहि शत्रूँरुभि गा इन्द्र तृन्धि	३
ते त्वा नदा बृहदिन्द्र स्वधाव इमे पीता उक्षयन्त द्युमन्तम् ।	
महामनूनं तवसं विभूतिं मत्सुरासो जहृपन्त प्रसाहम्	४
येभिः सूर्यमुपसं मन्दसानो—ऽवासयोऽप हृळ्हानि दद्रेत् ।	
महामविं परि गा इन्द्र सन्तं नुत्था अच्युतं सदस्सपरि स्वात्	५ [१]
तव क्रत्वा तव तद् वंसनोभि—रामासु एक्वं शच्या नि वीधः ।	
और्णोर्धुर उल्लियाभ्यो वि हृळ्हो—दूर्वाद गा अंस्रजो अन्निरस्वान्	६ (१७९)

पुष्यश्च क्षां महि दंसो व्युर्धी—मुप ध्यामृष्वो बृहर्दिन्द्र स्तमायः ।
 अधारक्षो रोदसी देवपुत्रे प्रले मातरां यही कृतस्य ७
 अध त्वा विश्वे पुर इन्द्र देवा एकं तवसं दधिरे भराय ।
 अर्देवो यदभ्योहिष्ट देवान् त्वर्पाता वृणत इन्द्रमत्र ८
 अध द्यौश्चित ते अप सा नु वज्राद् द्वितानमद् मियसा स्वस्य मन्योः ।
 अहिं यद्विन्दो अभ्योहसानं नि चिद् विश्वायुः शयथे जघान ९
 अध त्वष्टा ते सह उग्रं वज्रं सहस्रमृष्टिं ववृतच्छताश्रिम ।
 निकाममरमणसं येन नर्वन्तमहिं सं पिणगृजीपिन् १० [२]

वर्षान् यं विश्वे मरुतः सजोषाः पचच्छतं महिषां इन्द्र तुभ्यम् ।
 पूषा पिप्पुच्छीणि सरांसि धावन् वृत्रहणं मविरमंशुमस्मै ११
 आ क्षोद्रो महि ब्रूतं नदीनां परिष्ठितमसृज ऊर्मिमुषाद् ।
 तासामनु प्रवत इन्द्र पन्थां प्रादयो नीचीरुपतः सद्युवम् १२
 एवा ता विश्वा चक्रुर्वासुमिन्द्रं महामुग्रमंजुर्यं सहोदाम् ।
 सुवीरं त्वा स्वायुधं सुवज्रं मा ब्रह्म नव्यमवसे ववृत्यात् १३
 स नो वाजाय श्वस इषे च राये धेहि द्युमतं इन्द्र विप्रान् ।
 भरद्वाजि नुवत इन्द्र सूरीन् विवि च स्मेधि पार्ये न इन्द्र १४
 अया वार्जं देवाहितं सनेम मदेम शतहिमाः सुवीराः १५ [३] (१८८)

(१८)

१५ आदेस्यत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तमु दुहि यो अभिमृत्योजा वन्वन्नवातः पुरुहूत इन्द्रः ।
 अषाव्हमुग्रं सहमानमाभिर्गीर्मिर्वध वृषधं चर्पणीनाम् १
 स पुध्मः सत्वा सजकृत् समद्वा तुविष्टक्षो नदनुमां क्रंजीषी ।
 बृहद्रेणुश्चयवनो मानुषीणा मेकः कृष्टीनामभवत् सहावा २
 त्वं ह नु त्यद्वयायो वस्यु रेकः कृष्टीरवनोरायाय ।
 अस्ति स्थिस्तु धीर्यं तत् त इन्द्र न स्थिदस्ति तद्वतुथा वि वोचः ३
 सविद्धि ते तुविजातस्य मन्ये सहः सहिष्ठ तुरतस्तुरस्य ।
 उग्रमुग्रस्य त्वसस्तवीयो उग्रस्य रभ्रुतो बभूव ४ (१९२)

तन्नः प्रजं सख्यमस्तु युष्मे कृत्वा वदद्भिर्वलमङ्गिरोभिः । हन्नप्युतच्युष्ट दस्मेपर्यन्तमृणोः पुरो वि दुरो अस्य विश्वाः	५ [४]
स हि धीभिर्हव्यो अस्तुयुग ईशानकृन्महति वृत्रतूर्ये । स लोकसाता तनयि स वज्री वितन्तसाव्यो अभवत् समत्सु स मज्मना जनिम् मानुषाणा मर्मत्येन नाम्नाति प्र संर्षे । स द्युमेन स शयसोत राया स वीर्येण नृतमः समोकाः स यो न मुहे न मिथू जनो भूत् सुमन्तुनामा चुर्मुनिं धुनिं च । वृणक् पिपुं शम्बरं शुष्पाग्निन्द्रः पुरां च्योत्तराय शयथाय नू चित् उदावता त्वक्षसा पन्यसा च वृत्रहत्याय रथमिन्द्र तिष्ठ । धिष्व वज्रं हस्त आ दक्षिणत्रा ऽभि प्र मन्व पुरुदश मायाः अग्निर्न शुष्कं वर्नमिन्द्र हेती रक्षो नि धक्ष्यशनिर्न भीमा । गम्भीरयं क्रुष्वया यो रुरोजा ध्वानयद् दुरिता दुम्भयच्च	६ ७ ८ ९ १० [५]
आ सहस्रं पृथिभिर्निन्द्र राया तुविद्युन्न तुविवाजेभिरवाक् । याहि स्रनो सहसो यस्य नू चिददेव ईशं पुरुहूत योतोः प्र तुविद्युन्नस्य स्थविरस्य घृष्वेर्वियो रंशो महिमा पृथिव्याः । नास्य शत्रुर्न प्रतिमानमस्ति न प्रतिष्ठिः पुरुमायस्य सहयोः प्र तत् ते अद्या करणं कृतं भूत् कुत्सं यद्रापुमसिधिगवमस्मे । पुरु सहस्रा नि शिशा अभि क्षा मुत् तूर्वयाणं धृपता निनेथ अनु त्वाहिधने अर्ध देव देवा मवुन् विश्वे कुवितमं कवीनाम् । करो यत्र वरिवो वाधिताय विवे जनाय तन्वे गृणानः अनु द्यावापृथिवी तत् त ओजो ऽमर्त्या जिहत् इन्द्र देवाः । कृष्या कृत्नो अकृतं यत् ते अस्त्युक्थं नवीयो जनयस्व युज्ञैः	११ १२ १३ १४ १५ [६] (२०३)

(१९)

१३ बाहस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महो इन्द्रो नृपदा चर्षणिमा उत द्विबर्ही अग्निः सहोभिः । अस्मद्गवावृधे वीर्यायो रुः प्रधुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत् इन्द्रमेव धिषणां स्त्रातये धाद् ब्रह्मन्मृष्यमजरं युवानम् । अषां शयसां शत्रुबांसं सयश्चिद यो वावृधे असाभि	१ २ (१०५)
---	--------------

- पृथू कुरक्षा बहुला गर्भस्ती अस्मद्वाक् सं मिमीहि श्रवांसि ।
यूथेव पश्वः पशुपा दमूना अस्मा ईन्द्राभ्या ववृत्स्वाजौ ३
- तं व इन्द्रं चतिर्नमस्य शकैरिह नूनं वाजयन्तो हुवेम ।
यथा चित् पूर्वं जरितार आसुरनेद्या अनवद्या अरिष्टाः ४
- धृतवतो धनदाः सोमवृद्धः स हि वामस्य वसुनः पुरुक्षुः ।
सं जग्मिरे पथ्याऽरायो अस्मिन् त्समुद्रे न सिन्धवो यार्दमानाः ५ [७]
- शविष्ठं न आ भरं शूरं शव ओजिष्ठमोजो अभिभूत उग्रम् ।
विश्वा द्युम्ना वृष्ण्या मानुषाणा मस्मभ्यं दा हरिवो मावुयध्यं ६
- यस्ते मदः पृतनापाळमृध्न इन्द्र तं न आ भरं शूश्रुवांसम् ।
येन लोकस्य तनयस्य सातौ मंसीमहि जिगीवांसस्त्वोताः ७
- आ नो भरं वृषणं शुष्ममिन्द्र धनस्पृतं शूश्रुवांसं सुदर्क्षम् ।
येन वंसां पृतनासु शत्रून् तवोतिभिर्नृजामिर्जामीन् ८
- आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्वा दोत्तरादधरादा पुरस्तात् ।
आ विश्वतो अभि समेतर्वा इन्द्रं द्युम्नं सर्ववन्द्येह्यस्मे ९
- नृवत् तं इन्द्रं नृतमाभिरूती वंसीमहि वामं श्रोमतेभिः ।
ईक्षे हि वस्वं उभयस्य राजन् धा रत्नं महिं स्थूरं बृहन्तम् १०
- मरुत्वन्तं वृषभं वावृधान मर्कवारिं विव्यं शासमिन्द्रम् ।
विश्वासाहमवसे नृतनायो ग्रं संहोदामिह तं हुवेम ११
- जनं वज्रिन् महिं चिन्मन्यमानं मेभ्यो नृभ्यो रन्धया येष्वास्मि ।
अधा हि त्वां पृथिव्यां शूरसातौ हवामहे तनये गोष्वप्सु १२
- वयं तं एभिः पुरुहूत सख्यैः शत्रोः शत्रोरुत्तरं इत् स्याम ।
घ्नन्तो वृत्राण्युभयानि शूर राया मदेम बृहता त्वोताः १३ [८] (११६)

(२०)

१३ बाहस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । जिष्टुष, ७ विराट् ।

द्यौर्न य ईन्द्राभि भूमार्यं स्तस्थौ रुयिः शर्वसा पुत्सु जनां ।
तं नः सहस्रं भरमुर्वरासां वृद्धिं सृनो सहसो वृत्रतुरम् १ (११७)

ब्रिषो न तुभ्यमन्विन्द्र सत्रा ऽसुर्यं कुवेमिर्धापि विश्वम् ।	
अहिं यद् वृत्रमपो वविर्वासं हन्वृजीषिन् विष्णुना सचानः	२
तूर्द्धशोर्जीयान् त्वसस्तवीयान् कृतज्ञह्येन्द्रो वृद्धर्महाः ।	
राजामवन्मधुनः सोम्यस्य विश्वासां यत् पुरां वृर्नुमावत्	३
शतैरपवन्न पुण्यं इन्द्रात्र दशोणये कवयेऽर्कसाती ।	
वधैः शुष्णास्याशुषस्य मायाः पित्वो नारिरेवीत् किं च न प्र	४
महो ब्रुहो अप विश्वायुं धापि वज्रस्य यत् पतने पाप्ति शुष्णाः ।	
उरु प सूरथं सारथये कुरिन्द्रः कुत्साय सूर्यस्य साती	५ [९]
प्र श्येनो न मविरमंशुर्मस्मे शिरो व्रासस्य नमुचेर्मथायन् ।	
प्रावन्नमीं साप्यं ससन्ते पुणयाया समिषा सं स्वस्ति	६
वि पिप्रोरहिमायस्य हृक्काः पुरो वज्रिच्छवसा न वधैः ।	
सुवामन् तद् रेक्णो अप्रमृष्य मृजिष्वने व्रात्रं व्राशुषे वाः	७
स वेतसुं दशमायं दशोणिं तूर्तुजिमिन्द्रः स्वमिष्टिसुन्नः ।	
आ तुष्टं शश्वदिभं द्योतनाय मातुर्न सीमुषं सृजा इयधै	८
स ई स्पृधो वनते अप्रतीतो बिभ्रद् वज्रं वृत्रहणं गर्भस्तौ ।	
तिष्ठद्गरी अध्यस्तेव गते वचोयुजा वहत इन्द्रमृष्वम्	९
सुनेम तेऽवसा नव्यं इन्द्र प्र पूरवः स्तवन्त एमा यज्ञैः	
सस यत् पुरः शर्म शार्वीर्द्विर्द्धन् दासीः पुरुकुत्साय शिक्षन्	१०
त्वं वृध इन्द्र पूर्यो मूवेरिवस्यन्नुशने काव्याय ।	
परा नववास्त्वमनुवेधं महे पित्रे वृद्धाय स्वं नपातम्	११
त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती कृणोरुपः सीरा न सर्वन्तीः ।	
प्र यत् समुद्रमतिं शूर पपि पारयां तुर्वशं यष्टुं स्वस्ति	१२
तर्ह ह त्यद्विन्द्र विश्वमाजौ सस्तो धुनीचुमुरी या ह सिष्वप ।	
वृदिदयदित तुभ्यं सोमेभिः सुन्वन् वृमीतिरिध्ममृतिः पृक्ध्युर्कैः	१३ [१०] (२२९)

(२१)

१२ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः १, ११ विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमा उ त्वा पुरुतमस्य कारो हव्यं वीरु हव्यां हवन्ते ।

विषो रथेष्ठासृजं नवीयो रविर्विभूतिरियते षड्रुषा

१ (२१०)

तमु स्तुप इन्द्रं यो विद्वानो गिर्बाहसं गीर्भिर्यज्ञवृद्धम् ।	
यस्य दिवमर्ति मद्वा पृथिव्याः पुरुमायस्य रिरिचे महित्वम्	२
स इत् तमोऽवयुनं ततन्वत् सूर्येण वयुनवच्चकार ।	
कदा ते मर्ता अमृतस्य धामे—यक्षन्तो न भिनन्ति स्वधावः	३
यस्ता चकार स कुहं स्थिदिन्द्रः कमा जनं चरति कासु विश्व ।	
कस्तं यज्ञो मनसि शं वराय को अर्क इन्द्र कतमः स होता	४
इदा हि ते वेविषतः पुराजाः प्रत्तास आसुः पुरुकृत सस्त्रायः ।	
ये मध्यमास उत नूतनास उतावमस्य पुरुहूत बोधि	५ [११]
तं पृच्छन्तोऽवरासः पराणि प्रत्ता त इन्द्र श्रुत्यानु येसुः ।	
अचीमसि वीर ब्रह्मवाहो यावेव विद्म तात् त्वा महान्तम्	६
अभि त्वा पाजो रक्षसो वि तस्थे महि जज्ञानमभि तत् सु तिष्ठ ।	
तव प्रत्नेन युज्येन सख्या वज्रेण धृष्णो अप ता नुदस्व	७
स तु श्रुधीन्द्र नूतनस्य ब्रह्मण्यतो वीर कारुधायः ।	
त्वं ह्याऽपिः प्रदिवि पितृणां शश्वद वमूथ सुहव एष्टा	८
प्रोतये वरुणं मित्रमिन्द्रं मरुतः कृष्वावसे नो अद्य ।	
प्र पूषणं विष्णुमग्निं पुरंधिं सवितारमोषधीः पर्वतांश्च	९
इम उ त्वा पुरुशाक प्रयज्यो जरितारो अभ्यर्चन्त्यर्केः ।	
श्रुधी हवमा हुवतो हुवानो न त्वावां अन्यो अमृत त्वदस्ति	१०
नू म आ वाचमुप याहि विद्वान् विश्वेभिः सूनो सहसो यजत्रेः ।	
ये अग्निजिह्वा ऋतसाप आसु—र्यं मनुं चक्रुर्पुं दसाय	११
स नो बोधि पुरण्ता सुगेपू—त दुर्गेषु पथिकृद विद्वान् ।	
ये अश्रमास उरवो वहिष्ठा—स्तेभिर्न इन्द्रामि वक्षि वार्जम्	१२ [१२] (१४१)
(२२)	
११ वार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।	
य एक इन्द्रव्यश्वर्पणीना मिन्द्रं तं गीर्भिरभ्यर्च आभिः ।	
यः पत्यते वृषभो वृष्ण्याबान् तस्यः सत्वा पुरुमायः सहस्वान्	१
तमु नः पूर्धं पितरो नवग्वाः सप्त विप्रासो अभि वाजयन्तः ।	
नक्षत्राभं तनुंरिं पर्वतेषा—मद्रोधवाचं भूतिभिः शयिष्ठम्	२ (२४१)

तमीमिह इन्द्रमस्य रायः पुरुवीरस्य नूतनः पुरुक्षोः ।
 यो अस्कृषोयुरजः स्वर्वान् तमा भर हरिवो मावृष्यै ३
 तन्नो वि वीक्ष्यो यदि ते पुरा चि जरितार आनशुः सुहामिन्द्र ।
 कस्तं भागः किं वयो बुध सिद्धः पुरुहूत पुरुवसोऽसुरग्रः ४
 तं पृच्छन्ती वज्रहस्तं रथेष्ठा मिन्तु वेपी वक्वरी यस्य नू गीः ।
 तुविश्रामं तुविकर्मि रमोदां गातुमिषि नक्षते तुष्टमच्छ ५ [१३]

अया ह त्वं प्रायया वावृधानं मनोजुवा स्वतवः पयंतेन ।
 अच्युता चिद् वीक्षिता स्वोजो रुजो वि हृद्धा धृपता विरप्तिन् ६
 तं वो धिया नव्यस्या शविष्ठं प्रजं यन्नवत् परितं सपथ्यै ।
 स नो वक्षदनिमानः सुवहो न्दो विश्वान्यति दुर्गहाणि ७
 आ जनाय वृहणे पार्थिवानि विद्यानि वीषयोऽन्तरिक्षा ।
 तपा वृषन् विश्वतः गोचिपा तान् ब्रह्मद्विषं शोचय क्षामपश्रं ८
 भुवो जर्नस्य दिव्यस्य राजा पार्थिवस्य जगत्स्त्वेषसंहक् ।
 धिष्य वज्रं दक्षिण इन्द्र हस्ते विश्वा अजुष्य दयसे वि प्रायाः ९
 आ संयतमिन्द्र णः स्वस्ति शत्रुतुर्यीय वृहतीयमृधाम् ।
 यथा दासान्यार्याणि वृत्रा करो वज्रिन् सुतुका नाहुषाणि १०
 स नो नियुज्मिः पुरुहूत वेधो विश्ववाराभिरा गृहि प्रयज्यो ।
 न या अदेवो वरते न देव आभिर्याहि तूयमा मद्रथमिक् ११ [१४] (२५२)

(२३)

१० वार्षस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सुत इत् त्वं निर्मिष्ट इन्द्र सोमे स्तोमे ब्रह्माणि ज्ञस्वमान उक्थे ।
 यद् वा युक्ताभ्यां मघवन हरिम्यां विभ्रद् वज्रं ब्राह्मेरिन्तु यासि १
 यद् वा विवि पायं सुधिमिन्द्र वृत्रहृत्येऽवसि शूरसातौ ।
 यद् वा दक्षस्य बिभ्युषो अविभ्य वरन्धयः शर्यत इन्द्र वस्वून् २
 पातां सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीरुग्रो जरितारदूती ।
 कर्ता वीराय सुध्वय उ लोकं दाता वसुं स्तुवते कीरये चित् ३ (२५५)

- गन्तेयान्ति सर्वना हरिभ्यां बभ्रिर्वज्रं पपिः सोमं वृदिर्गाः ।
 कर्ता वीरं नयं सर्ववीरं श्रोता हवं गृणतः स्तोमवाहाः ४
 अस्मै वयं यद् वावान तद् विविष्म इन्द्राय यो नः प्रदिवो अपस्कः ।
 सुते सोमं स्तुमसि शंसदुक्थेन्द्राय ब्रह्म वर्धनं यथासत् ५ [१५]
 ब्रह्माणि हि चंकूपे वर्धनानि तावत् त इन्द्र मतिर्भिविविष्मः ।
 सुते सोमं सुतपाः शंतमानि रान्द्र्या क्रियास्म वक्षणाणि यज्ञैः ६
 स नो बोधि पुरोळाशं राणाः पित्रा तु सोमं गोक्रजीकमिन्द्र ।
 एदं बर्हिर्यजमानस्य सीदो रं कृधि त्वायत उं लोकम् ७
 स मन्दस्वा ह्यनु जोषमुग्र प्र त्वा यज्ञास इमे अश्रुवन्तु ।
 प्रेमे हवासः पुरुहूतमस्मे आ त्वेयं धीरवस इन्द्र यम्याः ८
 तं वः सखायः सं यथा सुतेषु सोमंभिरिं पृणता भोजमिन्द्रम् ।
 कुवित् तस्मा असति नो भराय न सुप्त्रिमिन्द्रोऽवसे मृधाति ९
 एवेदिन्द्रः सुते अस्तावि सोमं भरद्वाजेषु क्षयदिन्मघोनः ।
 असद् यथा जरित्र उत सूरि-रिन्द्रो रायो विश्ववारस्य दाता १० [१६] (२६२)

(२४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० २४-४३]

१० वार्दस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- वृषा मद इन्द्रे श्लोकं उक्त्वा सचा सोमेषु सुतपा क्रजीपी ।
 अर्चय्यो मघवा नृभ्य उक्थैर्द्युक्षो राजा गिरामक्षितोतिः १
 ततुर्विर्वीरा नर्यो विचेताः श्रोता हवं गृणत उर्व्यूतिः ।
 वसुः शंसो नरां कारुधाया वाजी स्तुतो विदथे दाति वाजम् २
 अक्षो न चक्रयोः शूर बृहन् प्र ते मद्वा रिरिचे रोदस्योः ।
 वृक्षस्य नु ते पुरुहूत वया व्यूऽतयो रुरुहुरिन्द्र पूर्वीः ३
 शर्चीवतस्ते पुरुशाक् शाक्वा गवामिव स्तुतयः संचरणीः ।
 वत्सानां न तन्तयस्त इन्द्र दामन्वन्तो अद्वामानः सुदामन् ४
 अन्यवृक्ष कर्वरमन्यदु श्वो ऽसंच्च सन्मुहुंराचक्रिन्द्रः ।
 मित्रो नो अत्र वरुणश्च पूषा ऽयो वशस्य पर्येतास्ति ५ [१७] (२६५)

वि त्वदापो न पर्वतस्य पूष्ठा—दुक्थेभिरिन्द्रानयन्त युज्ञेः ।	
तं त्वाभिः सुदुतिभिर्वाजयन्त आजिं न जग्मुर्गिर्वाहो अश्वाः	६
न यं जरन्ति शरवो न मासा न द्याव इन्द्रमवकुशयन्ति ।	
वृद्धस्य चिद् वर्धतामस्य तनूः स्तोमेभिरुक्थैश्च ग्रस्यमाना	७
न वीळ्वे नमते न स्थिराय न शर्धते दस्युजूताय स्तवान् ।	
अञ्जा इन्द्रस्य गिरयश्चिहृष्वा गम्भीरे चिद् भवति गाधमस्मे	८
गम्भीरेण न उरुणामत्रिन् प्रेषो यन्धि सुतपावन् वाजान् ।	
स्था ऊ पु ऊर्ध्व ऊती अरिपण्य—नृक्तोर्व्युष्टौ परितक्मयायाम्	९
सचस्व नायमवसे अभीक इतो वा तमिन्द्र पाहि रिपः ।	
अमा चैनमरण्ये पाहि रिपो मदेम शतहिमाः सुवीराः	१० [१८] (२७२)

(२५)

९ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

या तं ऊतिरिवमा या परमा या मध्यमेन्द्र शुष्मिन्नस्ति ।	
तामिरू पु वृत्रहर्त्येऽवीर्न एभिश्च वाजैर्महान् न उग्र	१
आभिः स्पृधो मिथुतीरिपण्य—नृमित्रस्य व्यथया मनुमिन्द्र ।	
आमिर्विश्वा अभियुजो विपूची—रायां विशोऽव तारीर्दासीः	२
इन्द्र जामय उत येऽजामयो ऽर्वाचीनासो वनुषो युयुञ्जे ।	
त्वमेपां विथुरा शर्वांसि जहि वृष्ण्यानि कृणुही पराचः	३
शूरो वा शूरं वनते शरीरैस्तनुरुचा तरुणि यत् कृण्वेतै ।	
तोके वा गोषु तनये यदुप्सु वि कन्दसी उर्वरासु ब्रवैते	४
नहि त्वा शूरो न तुरो न धृष्णु—न त्वा योधो मन्यमानो युयोध ।	
इन्द्र नकिंष्टा प्रत्यस्त्येपां विश्वा जातान्यभ्यसि तानि	५ [१९]

स पत्यत उभयोर्नुम्णमयो—यदीं वेधसः समिथे हवन्ते ।	
वृत्रे वा महो नुवति क्षये वा व्यचस्वन्ता यदि वितन्तसेते	६
अर्धे स्मा ते चर्षणयो यदेजा—निन्द्र ज्ञातोत भवा वरुता ।	
अस्माकांसो ये नृत्तमासो अयं इन्द्र सूरयो दधिरे पुरो नः	७
अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहर्त्ये ।	
अनु क्षत्रमनु सहो यजत्रे—न्द्र वृत्रेभिरनु ते नृपहो	८ (१८०)

एवा नः स्पृष्टः सम्रजा समस्त्विन्द्र रारन्धि मिथतीरवेधीः ।
विद्याम वस्तोरवसा गुणन्तो भरद्वाजा उत त इन्द्र नूनम्

१ [२०] (१८१)

(२६)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

धुधी न इन्द्र ह्वयासि त्वा महो वाजस्य सातौ वावृषाणाः ।

१

सं यद् विशोऽयन्तु शूरसाता उग्रं नोऽवः पार्ये अहन् दाः
त्वा वाजी हवते वाजिनियो महो वाजस्य गधर्यस्य सातौ ।

२

त्वां वृत्रेभ्यिन्व सत्पतिं तरुत्रं त्वां चेटे मुष्टिहा गोषु युध्यन्
त्वं क्विं चोदयोऽर्कसातौ त्वं कुत्साय गुष्णं वृशगुपे वक् ।

३

त्वं शिरो अमर्मणः पराह जतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन्
त्वं रथं प्र मरो योधमुष्य मावो युध्यन्तं वृषभं वृशद्युम् ।

४

त्वं तुग्रं वेतसवे सचाहन् त्वं तुर्जिं गुणन्तमिन्द्र तूतोः
त्वं तवुष्यमिन्द्र बर्हणा कः प्र यच्छता सहस्रा शूर दधि ।

५ [२१]

अब गिरेवासं शम्बरं हन् प्राबो दिवोदासं चित्राभिः कृती

त्वं अन्ध्रभिर्मन्वसानः सोमैर्बुभीतये चुर्मुरिमिन्द्र सिष्यप् ।

६

त्वं रजिं पिठीनसे वृशस्यन् षष्टिं सहस्रा शक्या सचाहन्
अहं चन तव सूरिभिरानश्यां तव ज्याय इन्द्र सुस्रमोजः ।

७

त्वया यत् स्तवन्ते सधवीर वीरा क्षिबरेभ्येन नहुषा शविष्ठ
वयं ते अस्यामिन्द्र द्युज्जहंतौ सखायः स्याम महिन प्रेष्ठाः ।

प्रातर्दनिः क्षत्रधीरस्तु भ्रेष्ठो घने वृत्राणां सनये धनानाम्

८ [२२] (१८१)

(२७)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः, ८ अध्याचर्त्ता चायमानः (दानं) । त्रिष्टुप् ।

किमस्य मदे किमस्य पीता विन्नुः किमस्य सख्ये चकार ।

रणां वा ये निषिद्धि किं ते अस्य पुरा विविधे किमु नूतनासः

सर्वस्य मदे सर्वस्य पीता विन्नुः सर्वस्य सख्ये चकार ।

रणां वा ये निषिद्धि सत् ते अस्य पुरा विविधे सद् नूतनासः

२ (१९१)

नहि नु ते महिमनः समस्य न मघवन् मघद्वत्त्वस्य विप्र ।
 न राधसोराधसो नूतनस्येन्द्र न किर्बद्धश इन्द्रियं ते ३
 एतत् त्यत् त इन्द्रियमचेति येनावधीवरशिखस्य शेषः ।
 बज्रस्य यत् ते निहृतस्य शुष्मात् स्वनाबिदिन्द्र परमो वृदार ४
 वधीविन्द्रो वरशिखस्य शेषो ऽभ्यावर्तिने चायमानाय शिक्षन् ।
 वृचीवतो यद्भरियूपीयायां हन् पूर्वे अर्धे मियसापरो दत्त ५ [२३]

त्रिंशच्छतं वर्मिणं इन्द्र साकं यव्यावत्यां पुरुहूत श्रवस्या ।
 वृचीवन्तः शरवे पत्यमानाः पात्रा भिन्वाना न्यथान्यायन् ६
 यस्य गावावरुषा सूर्यवस्पू अन्तरू पु चरतो रेरिहाणा ।
 स सृज्याय तुर्वशं परावाद् वृचीवतो वैववाताय शिक्षन् ७
 वृषां अग्नि रथिनो विंशतिं गा वृषमतो मघवा मह्यं सम्राट् ।
 अभ्यावर्ति चायमानो वदाति दूणाश्रेयं दक्षिणा पार्थवानाम् ८ [२४] (२९७)

(२८)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । गावः २, ८ इन्द्रो गावो वा । त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ८ अनुष्टुप् ।

आ गावो अगमन्नुत भद्रमकृन् त्सीवन्तु गोप्ते रणयन्त्वस्मे ।
 प्रजावर्तिः पुरुषो ह्यह स्यु र्निद्राप पूर्वरूपसो दुर्हानाः १
 इन्द्रो यज्वने पृणते च शिक्षत्युपेद वदाति न स्वं मुपायति ।
 भूयोभूयो रयिमिर्वस्य वर्धयन्नमिन्ने स्त्रित्ये नि वधाति वेवपुम् २
 न ता नशन्ति न वमाति तस्केरो नासामामित्रो व्यथिरा वधपति ।
 वेपौष्ट्य पाभिर्यजते वदाति च ज्योगित ताभिः सचते गोपतिः सह ३
 न ता अर्चो रेणुककाटो अश्रुते न संस्कृतत्रमुप यन्ति ता अभि ।
 उरुगायममयं तस्य ता अनु गावो मर्तस्य वि चरन्ति यज्वनः ४
 गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छान् गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः ।
 वृमा या गावः स जनास इन्द्र इच्छामीन्द्रदा मनसा चिदिन्द्रम् ५
 युपं गावो मेदयथा कृशं चिदश्रीरं चित् कृणुथा सुप्रतीकम् ।
 भद्रं गृहं कृणुथ भद्रवाचो बृहद् वो वयं उच्यते सभासु ६ (२९९)

प्रजावतीः सूर्यवसं रिशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिवन्तीः ।

मा वः स्तेन ईशत माघशंसः परि वो हेती रुद्रस्य वृज्याः

उपेदमुपपचनं मामु गोपूषं पृच्यताम् ।

उपं कृपभस्य रेतं स्युपेन्द्र तव वीर्यं

७

८ [२५] (३०५)

— ३७५ —

[सप्तमोऽध्यायः ॥ ७॥ व० १-३५]

(२९)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं वो नरः सुख्यायं सेपुमंहो यन्तः सुमतये चकानाः ।

महो हि वाता वज्रहस्तो अस्ति महामु रण्वमवसे यजध्वम्

आ यस्मिन् हस्ते नर्या मिमिक्षु रा रथे हिरण्यये रथेष्ठाः ।

आ रुमयो गर्भस्त्योः स्थूरयो राध्वन्नश्वासो वृषणो युजानाः

श्रिये ते पादौ दुव आ मिमिक्षु धृष्णुर्वज्री शर्वसा दक्षिणावान् ।

वसानो अक्कं सुरभिं हृशे कं स्वर्णं नृतविपिरो बभूध

स सोम आमिश्रतमः सुतो भूद् यस्मिन् प्रक्तिः पृच्यते सन्ति धानाः ।

इन्द्रं नरः स्तुवन्तो ब्रह्मकारा उक्था शंसन्तो कुववाततमाः

न ते अन्तः शर्वसो धाप्यस्य वि तु वाचधे रोदसी महित्वा ।

आ ता सूरिः पृणति तूतुजानो यूथेवाप्सु समीजमान ऊती

एवेदिन्द्रः सुहवं कृष्वो अस्तूती अनूती हिरिशिप्रः सत्वा ।

एवा हि जातो असमात्योजाः पुरु च वृत्रा हनति नि दस्यून्

१

२

३

४

५

६ [१] (३११)

(३०)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

भूय इद् वाचधे वीर्यायै एको अजुयै दयते वसूनि ।

प्र रिरिचे विव इन्द्रः पृथिव्या अर्धमिदस्य प्रति रोदसी उभे

अधा मन्ये बृहदसुर्यमस्य यानि वाधार् नकिरा भिनाति ।

त्रिवेदेवे सूर्यो दर्शतो भूद् वि सक्कान्युर्विया सुकतुधीत्

अद्या चिच्छू चित् तदपो नदीनां यदाम्यो अरदो गातुमिन्द्र ।

नि पर्वता अद्भ्यसदो न सेदु स्वया हृव्हानि सुकतो रजोसि

१

२

३

(३१४)

सत्यमित् तन्न त्वावाँ अ॒न्यो अ॒स्तीन्द्र॑ वे॒वो न भ॒त्योँ ज्या॒या॒न् ।

अ॒ह॒न्नहिँ॑ प॒रि॒श्या॒न्म॒णोँ ऽवाँसृ॒जो अ॒पो अ॒च्छाँ स॒मु॒द्रम् ४

त्व॒म॒पो वि॒ दुरो॑ वि॒पु॒च्छी॒रिन्द्र॑ ह॒व्ह॒मरु॒जः प॒र्व॒तस्य॑ ।

रा॒जा॒म॒वो ज॒ग॒तश्च॑र॒ण॒ीनाँ सा॒कं सूर्य॑ ज॒नय॑न् द्या॒मु॒पा॒सम् ५ [२] (३१६)

(३१)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ४ शकरी ।

अ॒भू॒रेको॑ रयि॒पते॑ र॒य॒ीणा॒मा ह॒स्तयो॑रधि॒था इन्द्र॑ कृ॒ष्टीः ।

वि॒ तो॒के अ॒प्सु त॒नये॑ च॒ सूर॑े ऽवो॑च॒न्त च॑र्ष॒णयो॑ वि॒वाचः॑ १

त्व॒द् भि॒येन्द्र॑ पा॒थि॒वानि॑ वि॒श्वा ऽच्यु॑ता चि॒च्छा॒वय॑न्ते र॒जाँसि॑ ।

द्या॒वा॒क्षा॒मा प॒र्व॒ता॒सो व॒नानि॑ वि॒श्वं ह॒व्हं भ॑य॒ते अ॒ज॒म॒न्ना ते॑ २

त्वं कु॒त्से॒न्नामि॑ शु॒ष्णमिन्द्रा॑ ऽशु॒षं यु॒ध्य क॑र्य॒वं गा॒वि॒ष्टौ ।

द॒शं प्र॑पि॒त्वे अ॒ध सूर्य॑स्य॒ मु॒पा॒यश्च॑क्रम॒वि॒वे र॒पांसि॑ ३

त्वं ज्ञा॒तान्य॑व॒ श॒म्भ॒रस्य॑ पु॒रो जघ॑न्थाप्र॒तीनि॑ द॒स्योः ।

अ॒शिक्षो॑ यत्र॒ श॒र्च्या श॒चीवो॑ दि॒वो॒दा॒साय॑ सु॒न्वते॑ सु॒तके॑ भ॒रद्वा॑जाय॒ गृ॒ण॒ते व॒सूनि॑ ४

स स॒त्य॒स॒त्त्वन् म॒हते॑ र॒णा॒य रथ॑मा ति॒ष्ठ तु॒वि॒नृ॒म्य भी॒मम् ।

या॒हि प्र॑प॒थि॒न्नव॑सो॒र्प म॒द्विक् प्र॑ च॒ श्रुत॑ श्रावय च॒र्षणि॑भ्यः॒ ५ [३] (३२१)

(३२)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अ॒पूर्॒व्या पुरु॑त॒मान्य॑स्मे म॒हे वी॒राय॑ तव॒से तुरा॑य ।

वि॒र॒प्शि॒ने व॒ज्रि॒णे श॑न्त॒मानि॑ व॒चो॑स्य॒सा स्थ॑वि॒राय॑ तक्ष॒म् १

स मा॒तरा॑ सूर्ये॒णा क॒वीना॑ म॒वा॒सय॑द् रु॒जद॑र्द्रि॒ गृ॒णानः॑ ।

स्वा॒धीभि॑र्क्क॒भिर्वा॑व॒शान॑ उ॒दु॒स्त्रिया॑णाम॒सृज॑न्नि॒दानम्॑ २

स वा॒ह्निभि॑र्क्क॒भिर्गो॑षु॒ शश्व॑न् मि॒त॒जुभिः॑ पुरु॒कृत्वा॑ जिगाय ।

पु॒रः पु॒रो॒हा स॒खिभिः॑ स॒खीय॑न् ह॒व्हा रु॑रोज॒ क॒विभिः॑ क॒विः सन्॑ ३

स नी॒व्याभि॑र्ज॒रितार॑म॒च्छा म॒हो वा॑जे॒भिर्म॑ह॒द्भिश्च॑ शु॒षैः ।

पु॒रु॒वीरा॑भिर्वृ॒षभ॑ क्षि॒तीना॑मा॒ गिर्व॑णः सु॒वि॒ताय॑ प्र॒ या॒हि ४ (३२५)

स सर्गेण शर्वसा तत्तो अत्यै रूप इन्द्रो दक्षिणतस्तुराबाद् ।
इत्था सृजाना अनपावृद्धं विवेदिं विविपुरप्रमृण्यम्

५ [४] (३२६)

(३३)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

य ओजिष्ठ इन्द्र तं सु नो द्वा मर्दो वृषन् त्वमिष्टिर्दास्वान् ।
सोर्वश्यं यो वनवत स्वश्वो वृत्रा समत्सु सासहवृमित्रान्
त्वां हीन्द्रावसे विवाचो हवन्ते चर्षणयः शूरंसातो ।
त्वं विप्रैर्मिषिं पुण्डीरंशायस्वोत इत् सनिता वाजमवां
त्वं तां हीन्द्रोभयां अमित्रान् दासां वृत्राण्यायां च शूर ।
वधीर्वनेव सुधितेमिरत्के रा पृत्सु वर्षि नृणां नृतम
स त्वं न इन्द्राकंवाभिरुती सतां विश्वायुरविता वृधे भूः ।
स्वपांता यदध्वर्यामसि त्वा युध्वन्तो नेमधिता पृत्सु शूर
नूनं न इन्द्रापुरायं च स्या भवां मृत्वीक उत नो अभिष्टौ ।
इत्था गृणन्तो महिनस्य शर्मन् विवि ध्यांस पावै गोषतमाः

१

२

३

४

५ [५] (३३१)

(३४)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं च त्वे जग्मुगिरि इन्द्र पूर्वी र्वि च त्वद् यन्ति विश्वां मनीषाः ।
पुरा नूनं च स्तुतय कर्षीणां पस्पृध इन्धे अध्युक्त्याका
पुरुहूतो यः पुरुहूतं ऋभ्यां एकः पुरुमशस्तो अस्ति यज्ञैः ।
रथो न महे शर्वसे युजानोऽस्माभिरिन्द्रो अनुमाद्यो भूत्
न यं हिंसन्ति धीतयो न वाणी रिन्द्रं नक्षन्तीविमि वर्धयन्तीः ।
यदि स्तोतारः शतं यत् सहस्रं गृणन्ति गिर्वणसं शं तदस्मै
अस्मा एतद् विष्युर्चर्वं मासा मिमिक्षा इन्धे न्ययामि सोमः
जन् न धन्वन्नमि सं यदापः सत्रा वावृधुर्हवन्नानि यज्ञैः
अस्मा एतन्माद्योङ्गयमस्मा इन्द्राय स्तोत्रं मतिभिरवाचि ।
असद् यथा महति वृत्रतृप्य इन्द्रो विश्वायुरविता वृधध्वं

१

२

३

४

५ [६] (३३६)

(३५)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कदा भुवन् रथक्षयाणि ब्रह्म	कदा स्तोत्रे संहस्रपोष्यं वाः ।	
कदा स्तोमं वासयोऽस्य राया	कदा धियः करसि वाजरत्नाः	१
कहिं स्थितं तर्विन्द्र यच्चमिर्नून्	वीरैर्वीरान् नीळयांसि जयाजीन् ।	
त्रिधातु गा अधि जयांसि गोष्विन्द्र युष्मं सर्ववद् धेह्यस्मे		२
कहिं स्थितं तर्विन्द्र यज्जरित्रे	विश्वप्सु ब्रह्म कृणवः शविष्ट ।	
कदा धियो न नियुतो युवासे	कदा गोमघा हवन्नानि गच्छाः	३
स गोमघा जरित्रे अश्वैश्चन्द्रा	वाजश्रवसो अधि धेहि पृक्षः ।	
पीपिहीपः सुवृषाभिन्द्र धेनुं	भरद्वाजेषु सुरुचो रुरुच्याः	४
तमा नूनं वृजनमन्यथा चिच्छूरो यच्छक्र	वि वुरो गृणीपे ।	
मा निरंरं शुक्रवृषस्य धेनो	राङ्गिरसान् ब्रह्मणा विप्र जिन्व	५ [७] (३४१)

(३६)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सत्रा मदासस्तव विश्वजन्त्याः	सत्रा रायोऽध ये पार्थिवासः ।	
सत्रा वार्जानामभवो विभक्ता	यद् देवेषु धारयथा असुर्यम्	१
अनु प्र येजे जन् ओजो अस्य	सत्रा दधिरे अनु वीर्याय ।	
स्यमगृभे दुधयेऽर्वते च	कर्तुं वृत्रन्त्यपि वृत्रहत्ये	२
तं सध्रीचीरूतयो वृष्ण्यानि	पौस्यानि नियुतः सश्चुरिन्द्रम् ।	
समुद्रं न सिन्धवं उक्थशृष्मा	उरुव्यचंसं गिर आ विशन्ति	३
स रायस्वामुषं सृजा गृणानः	पुरुश्चन्द्रस्य त्वमिन्द्र वस्वः ।	
पतिर्बभूवासमो जनानां मेको	विश्वस्य भुवनस्य राजा	४
स तु श्रुधि श्रुत्या यो हुवोयु	द्यौर्न भूमाभि रायो अर्यः ।	
असो यथा नः शवसा चक्रानो	युगेयुगे वर्यसा चेकितानः	५ [८] (३४६)

(३७)

५ वार्हस्पत्यो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अर्वाग्रथं विश्ववारं त उग्रेन्द्र युक्तासो	हरयो वहन्तु ।	
कीरिशिचिद्धि त्वा हवते स्वर्वा	नृधीमहि सधमादस्ते अद्य	१ (३४७)

प्रो द्रोणे हरयः कर्मागमन् पुनानास ऋज्यन्तो अभूवन् । २
इन्द्रो नो अस्य पुर्यः पपीयाद् द्युक्षो मदस्य सोम्यस्य राजा
आसन्नाणासः शवसानमच्छेन्द्रं सुचक्रे रथ्यासो अश्वाः । ३
अभि श्रव ऋज्यन्तो वहेयुर्नू चिन्नु वायोरमृतं वि दस्येत् ४
वर्णिष्ठो अस्य दक्षिणामियतीन्द्रो मघोनां तुविकूर्मितमः ।
यया वज्रिवः परियास्यहो मया च धृष्णो दयसे वि सूरीन् ४
इन्द्रो वाजस्य स्थविरस्य द्रुतेन्द्रो गीर्भिवर्धतां वृद्धमहाः ।
इन्द्रो वृत्रं हनिष्ठो अस्तु सत्वा ५५ ता सूरिः पुंणति तूतुजानः ५ [९] (३५१)

(३८)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपावित उदुं नश्चित्रतमो महीं भवेद् द्युमतीमिन्द्रं हूतिम् ।
पन्यसीं धीतिं देव्यस्य याम अन्नस्य रातिं वनते सुदानुः १
दूराच्छिदा वसतो अस्य कर्णा घोषादिन्द्रस्य तन्याति ब्रुवाणः ।
एयमेनं देवहूतिर्ववृत्त्या नमद्रा गिन्द्रमियमृच्यमाना २
तं वो धिया परमयां पुराजा मजरमिन्द्रमभ्यनूयर्कैः ।
ब्रह्मा च गिरं दधिरे समस्मिन् महौश्च स्तोमो अधि वर्धविन्द्रे ३
वर्धाद् यं यज्ञ उत सोम इन्द्रं वर्धाद् ब्रह्म गिरं उक्था च मन्म ।
वर्धाहेनमुषसो यामन्नक्तो वर्धान् मासाः शरदो द्याव इन्द्रम् ४
एवा जज्ञानं सहसे असांमि वावृधानं राधसे च श्रुताय ।
महामुग्रमवसे विप्र नून मा विवासेम वृत्रतुर्येषु ५ [१०] (३५६)

(३९)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मन्द्रस्य कवेर्दिव्यस्य बह्वे विप्रमन्मनो वचनस्य मध्वः ।
अपां नस्तस्य सचनस्य देवे पो युवस्व गृणते गोअग्राः १
अयमुज्ञानः पर्यद्रिमुखा ऋतधीतिभिर्कतपुग्युञ्जानः ।
रुजदरुणं वि वलस्य सानुं पूर्णोर्वचोभिरुमि योधविन्द्रः २ (३५८)

- अयं द्योतयवृक्षतो व्य^१क्तून् कोषा वस्तोः शरव इन्दुरिन्द्र ।
 इमं केतुमदधुनू चिद्वह्नां शुचिजन्मन उपसंश्चकार ३
- अयं रोचयवृक्षो रूचानो^३ ऽयं वांसयद व्य^१तेन पूर्वीः ।
 अयमीयत क्रतयुग्मिरश्वैः स्वर्विदा नाभिना चर्षणिप्राः ४
- नू गुणानो गृणते प्रत राज्ञिषः पिन्व वसुदेयाय पूर्वीः ।
 अप ओषधीरविषा वनानि गा अर्वतो नूतृचसें रिरिहि ५ [११] (३६१)

(४०)

५ बाह्वस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- इन्द्र पिब तुभ्यं सुतो मवाया ऽवं स्य हरी वि मुचा सखाया ।
 उत प्र गांय गृण आ निषद्या ऽथा यज्ञाय गृणते वयो धाः १
- अस्य पिब यस्य जज्ञान इन्द्र मदाय क्रत्वे अपिबो विरिञ्चिन् ।
 तमु ते गावो नर आपो अट्टि-रिन्दुं समह्यन् पीतये समस्मे २
- समिन्द्रे अग्नौ सुत इन्द्र सोम आ त्वा वहन्तु हरयो वहिष्ठाः ।
 त्वायता मनसा जोहवीमीन्द्रा याहि सुवितार्य महे नः ३
- आ याहि शश्वदुशता ययाधेन्द्र महा मनसा सोमपेयम् ।
 उप ब्रह्माणि गृणव इमा नो ऽथा ते यज्ञस्तन्वेदं वयो धात ४
- यर्विन्द्र विवि पार्ये यहधृग्यद वा स्वे सदेने यत्र वासिं ।
 अतो नो यज्ञमवसे नियुत्वान् त्सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः ५ [१२] (३६६)

(४१)

५ बाह्वस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- अहेज्मान् उप याहि यज्ञं तुभ्यं पवन्त इन्दवः सुतासः ।
 गावो न वञ्चिन् त्सवमोको अच्छेन्द्रा गहि प्रथमो यज्ञियानाम् १
- या ते काकुत् सुकृता या वरिष्ठा यया शश्वत् पिबंसि मध्व ऊर्मिम् ।
 तया पाहि प्र ते अध्वर्युरस्थात् सं ते वज्रो वर्ततामिन्द्र गव्युः २
- एष वृप्सो वृषभो विश्वरूप इन्द्राय वृष्णे समकारि सोमः ।
 एतं पिब हरिवः स्थातरुग्र यस्येतिषि प्रदिवि यस्ते अन्नम् ३ (३६९)

सुतः सोमो अर्जुतादिन्द्र वस्या नयं श्रेयाश्चिकितुषे रणाय ।

एतं तितिर्व उप याहि यज्ञं तेन विश्वास्तर्विषीरा पृणस्व

४

ह्वयामसि त्वेन्द्र याघ्रवा डनं ते सोमस्तन्वे भवाति ।

शतक्रतो मादयस्वा सुतेषु प्रास्माँ अत्र पुतनासु प्र विक्षु

५ [१३] (३७१)

(४२)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ४ वृहती ।

प्रत्यस्मै पिपीषते विश्वानि विदुषे भर । अरंगमाय जग्मये उपश्वाहध्वने नरे १

एमेन प्रत्येतन सोमैभिः सोमपातमम् । अमत्रेभिर्कजीषिण मिन्द्रं सुतेभिरिन्दुभिः २

यदीं सुतेभिरिन्दुभिः सोमैभिः प्रतिभूषंथ । वेव्रा विश्वस्य मेधिरो धूपत तंतुमिदेषते ३

अस्माअस्माइदन्धसो ध्वर्यो प्र भरा सुतम् । कुवित समस्य जेन्यस्य शर्धतो ऽमिशस्तेरवस्परत ४

[१४] (३७५)

(४३)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । उष्णिक् ।

यस्य त्यच्छम्भं मवे विवोवासाय रुन्धयः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिबं १

यस्य तीव्रसुतं मवुं मध्यमन्तं च रक्षसे । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिबं २

यस्य गा अन्तरश्मनो मदे हृच्छा अवासुजः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिबं ३

यस्य मन्दानो अन्धसो माधोनं दधिषे शवः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिबं ४ [१५] (३७९)

(४४)

। चतुर्योऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४४-४९]

२४ शंयुर्बार्हस्पत्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-६ अनुष्टुप्, ७-९ (८ वा) विराट् ।

यो रयिवो रयितमो यो द्युक्षेधुंनवत्तमः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मवः १

१

यः शग्मस्तुविशग्म ते रायो वामा मतीनाम् ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मवः २

२

येन वृद्धो न शवसा तुरो न स्वामिर्कृतिभिः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मवः ३

३

त्यमुं वो अप्रहणं गुणीषे शवस्रस्पतिम् ।

इन्द्रं विश्वासाहं नरं महिष्ठं विश्वचर्षणिम् ४

४

(३८१)

यं वर्षयन्तीद् गिरः पतिं तुरस्य राधसः ।

तमिह्यस्य रोक्ष्सी देवी शुष्मं सपर्यतः

५ [१६]

तद् व उरुधस्यं बर्हणेन्द्रायोपस्तृणीषणि ।

विपो न यस्योतयो वि यद् रोहन्ति सक्षितः

६

अविदुर् दक्षं मित्रो नवीयान् पपानो देवेभ्यो वस्यो अचेत ।

ससवान् त्तौलाभिर्धौतरीभि रुरुष्या पापुरभवत् सखिस्यः

७

ऋतस्य पथि वेधा अंपायि धिये मनांसि देवासो अक्रन् ।

दधानो नाम महो बचोभि र्वर्पुर्हृशये वेन्यो व्यावः

८

द्युमत्तमं दक्षं धेह्यस्मे सेधा जनानां पूर्विररातीः ।

वर्षीयो वयः कृणुहि शचीमि र्धनस्य सातावस्मौ अविद्धि

९

इन्द्र तुभ्यमिन्मघवन्नभूम वयं द्वात्रे हरिषो मा वि वेनः ।

नकिरापिर्दृष्टो मर्त्यत्रा किमङ्ग रध्रचोर्दनं त्वाहुः

१० [१७]

मा जस्वने वृषभ नो ररीथा मा ते रेवतः सख्ये रिषाम ।

पूर्वीष्ट इन्द्र निष्पिधो जनेषु जह्यसुष्वीन् प्र बुहापृणतः

११

उवृभ्राणीव स्तनयस्त्रियतीन्द्रो राधांस्यश्व्यानि गव्या ।

त्वमसि मुदिवः कारुधाया मा त्वावामान आ दमन् मघोनः

१२

अध्वर्यो वीर प्र सहे सुताना भिन्द्राय भर स ह्यस्य राजा ।

यः पूर्वामिरुत नूतनाभि र्गीर्भिर्वीरुधे गृणतासृषीणाम्

१३

अस्य मघे पुरु वर्षीसि विद्वा निन्द्रो वृत्राण्यमृती जघान

तमु प्र होषि मधुमन्तमस्मे सोमं वीराय शिपिणे पिवध्वे

१४

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता वृत्रं वज्रेण मन्दसानः ।

गन्ता यज्ञं परावतंश्चिद्वच्छा वसुधीनामविता कारुधायाः

१५ [१८]

इवं त्यत् पात्रमिन्नुपान् मिन्द्रस्य प्रियममृतमपायि ।

मत्सद् यथा सोमनसाय देवं व्यस्मद् द्वेषो युयवद् व्यहः

१६

एना मन्वानो जहि शूर शत्रू आमिमजामि मघवन्नमित्रान् ।

अमिषेणो अभ्यादेवेदिशानान् परांच इन्द्र प्र मृणा जही च

१७

आसु प्मा णो मघवन्निन्द्र पु त्स्वस्मभ्यं महि वरिवः सुगं कं ।

अपां तोकस्य तनयस्य जेध इन्द्रं सूरिन् कृणुहि स्मां नो अर्धम्

१८

(३१७)

आ त्वा हरयो वृषणो युजाना वृषरथासो वृषरश्मयोऽस्याः ।	
अस्मत्त्राञ्चो वृषणो वज्रवाहो वृष्णे मदाय सुयुजो वहन्तु	१९
आ ते वृषन् वृषणो द्रोणमस्थु धृतप्रुषो नोर्मयो मदनतः ।	
रुन्द्र प्र तुभ्यं वृषभिः सुतानां वृष्णे भरन्ति वृषभाय सोमम्	२० [१९]
वृषांसि द्वियो वृषभः प्रथिव्या वृषा सिन्धूनां वृषभः स्तियांनाम् ।	
वृष्णे त इन्दुर्वृषभ पीपाय स्वादू रसो मधुपेयो वराय	२१
अयं देवः सहसा जायमान इन्द्रेण युजा पुणिमस्तभायत ।	
अयं स्वस्य पितुरापुधानी न्दुरमुष्णादशिवस्य मायाः	२२
अयमकृणोदुषसः सुपर्नी रयं सूर्ये अदधाज्ज्योतिरन्तः ।	
अयं त्रिधातुं द्विवि रञ्चनेषु त्रितेषु विन्दुवृष्टं निर्गृह्यम्	२३
अयं द्यावापृथिवी वि ष्कमाय वयं रयमयुनक् समरश्मिम् ।	
अयं गोषु शच्यां पक्कमन्तः सोमो दाधार दशयन्त्रमुत्सम्	२४ [२०] (४०३)

(४५)

३३ शंयुर्याहस्पत्यः । इन्द्रः, ३१-३३ वृषुस्तक्षा । गायत्री, २९ अतिनिष्पत्तः,

३१ पादनिष्पत्तः, ३३ अनुष्टुप् ।

य आनयत् परावतः सुनीती तुर्वशं यदुम । इन्द्रः स नो युवा सखा ।	१
अविमे चिद् वयो दध दनाशुनां चिदर्थता । इन्द्रो जेता हितं धनम्	२
महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः । नास्य क्षीयन्त ऊतयः	३
सखायो ब्रह्मवाहसे ऽर्चन्त प्र च गायत । स हि नः प्रमतिर्मही	४
त्वमेकस्य वृत्रह नविता द्वयोरसि । उतेहगे यथा वयम्	५ [२१]
नयसीद्विति द्विषः कृणोप्युक्थशंसिनः । नृभिः सुवीर उच्यसे	६
ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसं गीभिः सखायमृग्मियम् । गां न वृहसे हुवे	७
यस्य विश्वानि हस्तयो रुरुर्वसूनि नि द्विता । वीरस्य पृतनापहः	८
वि हृव्हानि चिद्विद्यो जनानां शचीपते । वृह माया अनानत	९
तमुं त्वा सत्य सोमपा इन्द्र वाजानां पते । अहमहि श्वस्यवः	१० [२२]
तमुं त्वा यः पुरासिथ यो वा नूनं हिते धने । हव्यः स श्रुधी हवम्	११ (४१४)

धीमिरर्वद्भिर्वतो वाजो इन्द्र श्रवाण्यान्	। त्वया जेष्य हितं धनम्	१२
अमूरु वीर गिर्वणो महौ इन्द्र धने हिते	। भरे वितन्तसाव्यः	१३
या त ऊतिरमित्रहन् मक्षूर्जवस्तुमासति	। तया नो हिनुही रथम्	१४
स रथेन रथीतमो ऽस्माकैनामियुग्वना	। जेषि जिष्णो हितं धनम्	१५ [२३]
य एक इत् तमुं प्लुहि कृष्टीनां विचर्षाणिः	। पतिर्जज्ञे वृषकतुः	१६
यो गृणतामिदासिंथा ऽऽपिरुती शिवः सखा	। स त्वं न इन्द्र मृळय	१७
धिष्व वज्रं गमस्त्यो रक्षोहत्याय वज्रिवः	। सासहीष्ठा अमि स्पृघः	१८
प्रनं रयीणां युजं सखायं कीरिचोर्दनम्	। ब्रह्मवाहस्तमं हुवे	१९
स हि विश्वानि पार्थिवाँ एको वसूनि पत्यते	। गिर्वणस्तमो अधिगुः	२० [२४]
स नो नियुद्धिरा पृण कामं वाजैभिराश्वभिः	। गोमंद्भिर्गोपते धृषत्	२१
तद् वो गाय क्षुते सचा पुरुहूताय सत्वने	। शं यद् गवे न शाकिने	२२
न घा वसूनि यमते वानं वाजस्य गोमंतः	। यत् सीमुप श्रवद् गिरः	२३
कुवित्सस्य प्र हि व्रजं गोमन्तं दस्युहा गमत्	। शर्चीभिरप नो वरत्	२४
इमा उं त्वा शतक्रतो ऽमि प्र णोतुवुगिरः	। इन्द्र वत्सं न मातरः	२५ [२५]
वृणाशं सख्यं तव गौरसि वीर गव्यते	। अश्वो अश्वायुते भव	२६
स मन्वस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे	। न स्तोतारं निदे करः	२७
इमा उं त्वा सुतेसुते नक्षन्ते गिर्वणो गिरः	। वत्सं गावो न धेनवः	२८
पुरुतमं पुरुणां स्तोतृणां विवाचि	। वाजैभिर्वाजयुताम्	२९
अस्माकमिन्द्र मृतु ते स्तोमो बाहिंष्टो अन्तमः	। अस्मान् राये महे हिनु	३०
अधि बुबुः पणीनां वर्षिष्ठे मूर्धन्नस्थान्	। उरुः कक्षो न गाङ्गवः	३१
यस्य वायोर्विव ब्रवद् भद्रा रातिः संहसिणी	। सद्यो वानाय महेते	३२
तत् सु नो विश्वे अर्य आ सदा गृणन्ति कारवः	। वृषुं संहस्रदातमं सूरिं संहस्रसातमम्	३३ [२६] (४३६)

(४६)

१४ शंयुर्बाहस्पत्यः । इन्द्रः । प्रगाथा (=विषमा गृहती, समा सतो गृहती)

त्वामिन्द्रि हवामहे साता वाजस्य कारवः ।
त्वां पुत्रेधिन्व सत्यति नरस्त्वां काष्ठास्वर्धतः

१

(४३७)

- स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया महः स्तवानो अद्रिवः ।
गामश्वे रथ्यमिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न जिगुषे २
- यः सत्राहा विचर्पणि रिन्द्रं तं हूमे वयम् ।
सहस्रमुष्क तुर्विन्द्रं सत्पते भवा समत्सु नो वृधे ३
बाधसे जनान् वृषमेव मन्युना वृषी मीळ्ह कचीयम् ।
अस्माकं बोध्ययिता महाधने तनूष्वप्सु सूर्ये ४
- इन्द्र ज्येष्ठं न आ भरं ओजिष्ठं पपुंरि श्रवः ।
येनेमे चित्र वज्रहस्त रोदसी ओमे सुशिप्र प्राः ५ [२७]
- त्वामुग्रमवसे चर्पणीसहं राजन् वृषेपु हूमे ।
विश्वा सु नो विथुरा पिच्छुना वसो ऽमित्रान् त्सुपहान् कृधि ६
- यदिन्द्र नाहुषीष्वौ ओजो नृष्णं च कृष्टिषु ।
यद् वा पश्च क्षितीनां युष्ममा भर सत्रा विश्वानि पौर्या ७
यद् वा तुक्षो मघवन् दुहावा जने यत् पूरो कच्छ वृष्ण्यम् ।
अस्मभ्यं तद् रिरीहि सं नृषाद्ये ऽमित्रान् पुत्सु तुर्वणे ८
- इन्द्रं विधातुं शरणं त्रिवरुधं स्वस्तिमत् ।
छर्दिषेच्छ मघवन्मयश्च मह्यं च यावयां विद्युमैभ्यः ९
ये मघ्यता मनसा शत्रुमावृमु रभिमघ्नन्ति धृष्णुया ।
अथ स्मा नो मघवन्निन्द्र गिर्वणस्तनूपा अन्तमो भव १० [२८]
- अथ स्मा नो वृधे भवेन्द्र नयमवा युधि ।
यवन्तरिक्षे पतयन्ति पर्णिनो विद्युर्वस्तिग्ममूर्धानः ११
यत्र शूरास्तन्वो वितन्वते प्रिया शर्म पितृणाम् ।
अथ स्मा यच्छ तन्वे तने च छर्दि रचितं यावय द्वेषः १२
- यदिन्द्र सर्गे अर्धत इचोदयासे महाधने ।
असमने अध्वनि वृजिने पृथि इयेनो इव भवस्यतः १३
सिन्धूरित्र प्रवृण आशुया युतो यद्वि क्लेशमनु प्वणि ।
आ ये वयो न वधृतत्यामिधि गृभीता बाह्वोर्मधि १४ [२९] (४५०)

(४७)

३१ गगौ भारद्वाजः । इन्द्रः, १-५ सोमः, २० देव-भूमि-वृहस्पतीन्द्राः, २२-२५ सार्जयः प्रस्तोकः
(वानस्तुतिः), २६-२८ रथः, २९-३० तुंबुभिः, ३१ तुंबुमीन्द्रो । त्रिष्टुप्; १९ वृहती, २३ अनुष्टुप्,
२४ गायत्री, २५ द्विपदा त्रिष्टुप्, २७ जगती ।

स्वादुष्किलायं मधुमौ उतायं तीव्रः किलायं रसवौ उतायम् ।
उतो न्वस्य पपिर्वासमिन्द्रं न कश्चन सहत आहवेषु १
अयं स्वादुरिह मर्दिष्ठ आस यस्येन्द्रो वृत्रहत्ये ममाद ।
पुरुणि यश्चयौत्ता शम्बरस्य वि नवति नव च वेहोऽ हन् २
अयं मे पीत उदियति वाचं मयं मनीषामुशतीमजीगः ।
अयं पळुर्वीरमिमीत धीरो न याभ्यो भुवनं कच्चनारे ३
अयं स यो वरिमाणं पृथिव्या वृष्माणं विवो अकृणोवयं सः
अयं पीयूषं तिमृषु प्रवत्सु सोमो दाधारोर्वन्तरिक्षम् ४
अयं विदच्चित्रहर्षीकुमर्णः शुक्रसंघनामुपसामनीके ।
अयं महान् महता स्कम्भेनोद द्यामस्तभ्राद् वृषभो मरुत्वान् ५ [३०]

धूपत पिब कलशे सोममिन्द्र वृत्रहा शूर समरे वसूनाम् ।
मार्थ्यंदिने सर्वन् आ वृषस्व रयिस्थानो रयिमस्मासु धेहि ६
इन्द्र प्र णः पुरतेव पश्य प्र नो नय प्रतरं वस्यो अच्छ ।
भवा सुपापो अतिपाप्यो नो भवा सुनीतिरुत वामनीतिः ७
उरुं नो लोकमनु नेषि विद्वान् त्वर्वज्ज्योतिरभयं स्वस्ति ।
ऋष्या तं इन्द्र स्थविरस्य बाहू उप स्थेयाम शरणा ब्रह्मन्ता
वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे धा वहिष्ठयोः शतावन्नश्च्योरा ।
इषमा वक्षीषां वर्षिष्ठां मा नस्तारीन्मघवन् रायो अयः ९
इन्द्रं मूळ मध्यं जीवातुमिच्छ चोदय धियमयसो न धाराम् ।
यत् किं चाहं त्वापुरिदं वदामि तज्जुपस्व कृधि मा वेववन्तम् १० [३१]

त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।
ह्वयामि शक्रं पुंरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ११
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोमिः समुल्लीको भवतु विश्वेवेदाः ।
बाधतां द्वेषो अमयं कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम १२ (४६२)

(७४)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सोमारुद्रौ । त्रिष्टुप् ।

सोमारुद्रा धारयेथामसुर्यं । प्र वामिष्टयोऽरमश्रुवन्तु ।	
वमेदमे सत रत्ना वर्धना शं नो भूतं द्विष्टे शं चतुष्पदे	१
सोमारुद्रा वि वृहतं विपूर्वी ममीवा या नो गर्यमाविवेश ।	
आरे बधिथां निर्कृतिं पराचै रस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु	२
सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मे विश्वां तनूषु भेषजानि धत्तम् ।	
अव स्यतं मुञ्चतं यन्नो अस्ति तनूषु बद्धं कृतमेनो अस्मत्	३
तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृळतं नः ।	
प्र नो मुञ्चतं वरुणस्य पाशाद् गोपायतं नः सुमनस्यमाना	४ [१८] (७४)

(७५)

१९ पायुभरद्वाजः । (संप्रामाशियः) १ वर्म, २ धनुः, ३ ज्या, ४ आर्त्ता, ५ इष्टुधिः, ६ (पूर्वाधः) सारथिः, ७ (उत्तरार्धः) रक्षमयः, ८ अद्याः, ९ रथः, १० रथगोपाः, १० ब्राह्मण-पितृ-सोम-धावा-पृथिवी-पूषाणः, ११-१२, १५-१६ इषवः, १३ प्रतोदः, १४ हस्तघ्नः, १७ युद्धभूमि-कवच-ब्राह्मणस्पत्यादयः, १८ वर्म-सोम-वरुणाः, १९ देवब्रह्माणि । त्रिष्टुप्, ६, १० जगती, १२, १३, १५, १६, १९ अनुष्टुप्, १७ पङ्क्तिः ।

जीमूतंस्येव भवति प्रतीकं यद् वर्मी याति सुमदांमुपस्थे ।	
अनाविद्धया तन्वा जय त्वं स त्वा वर्मणो महिमा पिपर्तु	१
धन्वंना गा धन्वंनाजिं जयेम धन्वंना तीवाः सुमदो जयेम ।	
धनुः शत्रोरपकामं कृणोति धन्वंना सर्वाः प्रदिशो जयेम	२
वृक्षपन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णं प्रियं सखायं परिष्वजाना ।	
योषेव शिङ्गे वितताधि धन्व-क्षया इयं सप्रति पारयन्ती	३ (७७)

ते आचरन्ती समनेव योषां मातेर्व पुत्रं विभृतासुपस्थे ।
 अप शत्रून् विध्यतां संविद्वाने आर्क्षी इमे विंफुरन्ती अमित्रान् ४
 ब्रह्मीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्वा कृणोति समनावगत्य ।
 इषुधिः सङ्काः पृतनाश्च सर्वाः पृष्टे निनन्दो जयति प्रसूतः ५ [१९]

रथे तिष्ठन् नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुपार्थिः ।
 अभीशूनां महिमानं पनायत् मनः पश्चादनु यच्छन्ति रश्मयः ६
 तीवान् घोषान् कृण्वते वृषपाणयो ऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
 अवक्रामन्तः प्रपदैरमित्रान् क्षिणन्ति शत्रूरनपव्ययन्तः ७
 रथवाहनं हविरस्य नाम यत्रायुधं निहितमस्य वर्म ।
 तत्रा रथमुप गगमं सदेम विश्वाहा वयं सुमनस्यमानाः ८
 स्वापुंसदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रेभितः शक्तीर्वन्तो गभीराः ।
 चित्रसेना इषुबला अमृधाः सतोवीरा उरवो व्रातसाहाः ९
 ब्राह्मणासः पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
 पूषा नः पातु दुरिताहतावृधो रक्षा मार्किनो अघशंस ईशत १० [२०]

सुपुणं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः संनन्द्या पतति प्रसूता ।
 यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म यंसन् ११
 ऋजतिं परि वृद्धि नो ऽश्मा भवतु नस्तनूः ।
 सोमो अर्घिं ब्रवीतु नो ऽर्दितिः शर्म यच्छतु १२
 आ जहन्ति सान्वेषां जघनो उप जिघ्रते ।
 अश्वाजनि प्रचेतसो ऽश्वान् त्समत्सु चोदय १३
 अहिंरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्यायां हेति परिबार्धमानः ।
 हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान् पुर्मांसं परि पातु विश्वतः १४
 आलाक्ता या रुहशीर्ण्यथो यस्या अयो मुखम् ।
 इदं पर्जन्यरेतस इष्टं वेन्यै बृहन्नरः १५ [२१] (७६१)

त्वं नक्षिचत्र ऊत्या वसो राधांसि चोदय ।

अस्य रायस्त्वमग्ने रथीरसि विदा गाधं तुचे तु नः

९

पार्थिं लोकं तनयं पृतृभिर्द्वामदधैरप्रयुत्वभिः ।

अग्ने हेळांसि देव्या युयोधि नो ऽदेवानि ह्वरांसि च

१० [२]

आ सखायः सवर्द्धां धेनुर्मजध्वमुप नव्यसा वचः । सूजध्वमनपस्फुराम् ११

या शार्थाय मारुताय स्वभानवे श्रवोऽमृत्यु धुक्षत । या मृळीके मरुतां तुराणां या सुक्षेत्रेव्यावरी १२

भरद्वाजायाव धुक्षत द्विता । धेनुं च विश्वदोहसमिपं च विश्वभोजसम् १३

तं व इन्द्रं न सुक्रतुं वरुणमिव मायिनम् । अर्यमणं न मन्द्रं सुप्रभोजसं विष्णुं न स्तुप आदिशे १४
त्वेपं शर्धो न मारुतं तुविष्वण्यनर्वाणं पूषणं सं यथा ज्ञता ।

सं सहस्रा कारिपञ्चर्षणिभ्य आ विर्गूळ्हा वसू करत सुवेदां नो वसू करत १५

आ मा पूषन्नुपं द्रव शंसिपं नु ते अपिकर्ण आघृणे । अघा अर्यो अरातयः १६ [३]

मा कांकम्भीरमुद वृंहो वनस्पतिमशस्तीर्वि हि नीनशः ।

मोत सूरौ अह एवा चन शीवा आदधते वेः १७

हतेरिव तेऽवुकर्मस्तु सख्यम् । अच्छिद्रस्य दधन्वतः सुपूर्णस्य दधन्वतः १८

परो हि मर्त्यैरसि समो देवैरुत श्रिया । अभि ख्यः पूषन् पृतनासु नस्त्वमवा नूनं यथा पुरा १९

वामी वामस्य धूतयः प्रणीतिरस्तु सूनृता । देवस्य वा मरुतो मर्त्यस्य वे जानस्य प्रयज्यवः २०

सद्यश्चिद् यस्य चकृतिः परि द्यां देवो नैति सूर्यः ।

त्वेपं शवो दधिरे नाम यज्ञियं मरुतो वृत्रहं शवो ज्येष्ठं वृत्रहं शवः २१

सकृद् द्यौरजायत सकृद् भूमिरजायत । पृथ्वा दुग्धं सकृत् पयस्तदून्यो नानु जायते २२ [४]

(४९)

(५०१)

१५ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १५ शकरी ।

स्तुपे जनं सुव्रतं नव्यसीभिर्गीर्भिर्मित्रावरुणा सुमन्यन्तां ।

त आ गमन्तु त इह श्रुवन्तु सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निः १

विशोर्विश इडर्वमध्वरे प्वहंसक्रतुमरतिं युवत्योः ।

त्रिवः शिशुं सहसः सनुमग्निं यज्ञस्य केतुमरुपं यजध्वे २

अरुपस्य दुहितरा विरुपे स्तुभिर्न्या पिपिशीं सूरौ अन्या ।

मिथ्यस्तुरा विचरन्ती पावके मन्म श्रुतं नक्षत क्रुच्यमाने ३ (५०६)

प्र चायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्वयि विश्ववारं रथप्राम् ।
 द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविर्मियक्षसि प्रयज्यो ४
 स मे वपुश्छदयवृश्विनोर्यो रथो विरुक्मान् मनसा युजानः ।
 येन नरा नासत्येपयधै वर्तिर्याथस्तनयाय तमेन च ५ [५]

पर्जन्यवाता वृषभा पृथिव्याः पुरीषाणि जिवन्तमर्प्यानि ।
 सत्यंश्रुतः कवयो यस्य गीर्भिर्जगत् स्यातर्जगदा कृणुध्वम् । ६
 पार्वीरवी कन्या चित्रायुः सरस्वती वीरपत्नी धियं धात् ।
 ग्रामिरच्छिद्रं शरणं सजोषा दुराधर्षं गृणते शर्मं यंसत् ७
 पथस्पथः परिपतिं वचस्या कार्मेन कृतो अभ्यानल्लर्कम् ।
 स नो रासच्छरुधश्चन्द्राग्रा धियं धियं सीषधाति प्र पूषा ८
 प्रथमभार्जं यशसं वयोधा सुपाणि देवं सुगमस्तिमृभ्यम् ।
 होता यक्षद् यजतं पुस्त्याना मग्निस्त्वष्टारं सुहवं विभावा ९
 मुवन्स्य पितरं गीर्भिरामी रुद्रं दिवा वर्धया रुद्रमक्तो ।
 बृहन्तमृष्वमजरं सुपुन्र मृधग्धुवेम कविनेपितासः १० [६]

आ युवानः कवयो यज्ञियासो मरुतो गन्त गृणतो वरस्याम् ।
 अचित्रं चिद्धि जिन्वथा बृधन्त इत्था नक्षन्तो नरो अङ्गिरस्वत् ११
 प्र वीराय प्र तवसे तुरायाऽजा यूथेवं पशुरक्षिरस्तम् ।
 स पिस्पृशति तन्वि श्रुतस्य स्तुभिर्न नाकं वचनस्य विपः १२
 यो रजांसि विममे पार्थिवाग्नि त्रिश्चिद् विष्णुर्मनवे बाधिताय ।
 तस्य ते शर्मन्नुपवृध्यमाने राया मदेम तन्वाऽतनां च १३
 तन्नोऽहिर्बुध्नो अद्भिरकैस्तत् पर्वतस्तत् सविता चनो धात् ।
 तदोषधीमिरभि रतिपाचो भगः पुरंधिर्जिन्वतु प्र राये १४
 नू नो रथिं रथ्यं चर्षणिप्रां पुरुवीरं मह क्रतुस्य गोप्ताम् ।
 क्षयं दाताजरं येन जनान् तस्पृषो अर्देवीरभि च क्रमां विश्वा अर्देवीरभ्यऽश्रवां १५ [७] (५१८)

(५०)

[पञ्चमोऽनुयाकः ॥ ५ ॥ सू० ५०-६१]

१५ ऋजिभ्या भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

द्वे वो वृषीमर्दिनि नमोभिर्मृलीकाय वरुणं मित्रमग्निम् ।
 अग्निदासर्षणं सुशेवं त्रातृन् देवान् त्सवितां भगं च १ (५१९)

ता विग्रं धेधे जठरं पुणध्या आ यत् सञ्च सभृतयः पुणन्ति ।
 न मृष्यन्ते युवतयोऽवाता वि यत् पयो विश्वजिन्वा भरन्ते
 ता जिह्या सनुमेदं सुमेधा आ यद् वां सत्यो अरतिर्कृते भूत ।
 तद् वां महित्वं वृतान्नावस्तु युवं द्वाशुषे वि चयिष्टुमंहः
 प्र यद् वां मित्रावरुणा स्पूधन् प्रिया धाम युवधिता मिनन्ति ।
 न ये देवास ओहसा न मता अयज्ञसाचो अप्यो न पुत्राः
 वि यद् वाचं कीस्तासो भरन्ते शंसन्ति के चिन्निविदो मन्तानाः ।
 आद् वां व्राम सत्यान्पुक्था नकिर्देवेभिर्यतथो महित्वा
 अवोरिथा वां हृदिषो अभिष्टा युवोर्मित्रावरुणावस्कृधोयु ।
 अनु यद् गावः स्फुरानृजिप्यं धृष्णं यद् रणे वृषणं युनजन्

७

८

९

१०

११ [१०] (७०३)

(६८)

११ बाहस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रावरुणौ । चिष्टपु, ९-१० जगती ।

श्रुष्टी वां यज्ञ उद्यतः सजोषा मनुष्वद् वृक्तवर्हिषो यजध्वे ।
 आ य इन्द्रावरुणाविषे अद्य महे सुधाय मह आववर्त
 ता हि श्रेष्ठा देवताता तुजा शूराणां शर्विष्ठा ता हि भूतम् ।
 मघोनां महिष्ठा तृविशुष्मं क्रतेन वृत्रतुरा सर्वसेना
 ता गृणीहि नमस्येभिः शूयैः सुभ्रेभिरिन्द्रावरुणा चक्राना ।
 वज्रेणान्यः शवसा हन्ति वृत्रं सिपक्त्यन्यो वृजनेषु विप्रः
 ग्राश्च यन्नरश्च बावृधन्त विश्वे देवासो नरां स्वगूर्ताः ।
 प्रैभ्य इन्द्रावरुणा महित्वा द्यौश्च पृथिवि भूतमूर्वा
 स इत् सुदानुः स्ववो क्रतावेन्द्रा यो वां वरुण दाशति त्मन् ।
 इषा स द्विपस्तरिद् दास्यान् वंसद् रयि रयिवर्तश्च जनान्

१

२

३

४

५ [११]

यं युवं द्वाश्वध्वराय देवा रयि धृत्यो वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।
 अस्मे स इन्द्रावरुणावर्षि प्यात् प्र यो भनक्ति वनुषामशस्तीः
 उत नः सुत्रात्रो देवगोपाः सूरिभ्य इन्द्रावरुणा रयिः प्यात् ।
 येषां शुष्मः पृतनासु साह्वान् प्र सद्यो द्युम्ना तिरते ततुरिः

७

(७१०)

नू नं इन्द्रावरुणा गृणाना पूङ्गं रयिं सौश्रवसाय देवा ।	
इत्था गृणन्तो महिनस्य शर्थो ऽपो न नावा वृतिता तरेम	८
प्र स्रग्राजे वृहते मन्म नु प्रियमर्चं वेधाय वरुणाय सप्रथः ।	
अयं य उर्वी महिना महिवतः कृत्वा विभात्यजरो न शोचिषा	९
इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिबतं मद्यं धृतवता ।	
युवो रथो अध्वरं वेववीतये प्रति स्वसंरमुप याति पीतये	१०
इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृषणा वृषेथाम् ।	
इवं वामन्धः परिपिक्तमस्मे आसद्यास्मिन् वार्हिषि मादयेथाम्	११ [१२] (७१४)

(६९)

८ वाईस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राविष्णू । त्रिष्टुप् ।

सं वां कर्मणा समिषा हिंनोमीन्द्राविष्णू अपंसस्पारे अस्य ।	
जुपेथां युज्ञं द्रविणं च धत्तमरिष्टेर्नः पृथिभिः पारयन्ता	१
या विश्वासां जनितारा मतीनामिन्द्राविष्णू कलशं सोमधाना ।	
प्र वां गिरः शस्यमाना अवन्तु प्र स्तोमांसो गीयमानासो अर्कैः	२
इन्द्राविष्णू मदपती मदानामा सोमं यातं द्रविणो दधाना ।	
सं वामन्ध्वस्तुभिर्मतीनां सं स्तोमांसः शस्यमानास उक्थैः	३
आ वामन्ध्वसो अभिमातिपाह इन्द्राविष्णू सधमादो वहन्तु ।	
जुपेथां विश्वा हवना मतीनामुप ब्रह्माणि शृणुतं गिरों मे	४
इन्द्राविष्णू तत् पनयाद्यं वां सोमस्य मदं उरु चक्रमाये ।	
अकृणुतमन्तरिक्षं वरीयो ऽप्यथतं जीवसे नो रजांसि	५
इन्द्राविष्णू हविषा वावृधाना ऽग्राद्वाना नमसा रातहव्या ।	
घृतासुती द्रविणं धत्तमस्मे संमुद्रः स्थः कलशः सोमधानः	६
इन्द्राविष्णू पिबतं मध्वो अस्य सोमस्य दत्ता जठरं पृणेत्याम् ।	
आ वामन्धांसि मध्विराप्यग्मन्मुप ब्रह्माणि शृणुतं हवं मे	७
उमा जिग्यथुर्न परा जयेथे न परा जिग्ये कतरश्चनैनीः ।	
इन्द्राविष्णो यदपस्पृधेथां त्रेधा सहस्रं वि तदैरयेथाम्	८ [१३] (७२२)

शरबाणः सोम नो हि कं सखित्वनाय वावशुः । जही न्यत्रिणं पणिं वृको हि षः १४
युयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिरावः । कर्ता नो अध्वना सुगं गोपा अमा १५
अपि पन्थांमगन्महि स्वस्तिगामनेहसम् । येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु १६ [१३]
(५२) (५४९)

१७ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ७-१२ गायत्री, १४ जगती ।

न तद् विवा न पृथिव्यानु मन्ये न यज्ञेन नोत शर्मीभिरामिः ।
उजान्तु तं सुभ्वः पर्वतासो नि हीयतामतिर्याजस्य यष्टा १
अति वा यो मरुतो मन्यते नो ब्रह्म वा यः क्रियमाणं निनिंत्सात् ।
तपुषि तस्मै वृजिनानि सन्तु ब्रह्मद्विषममि तं शोचतु द्यौः २
किमङ्ग त्वा ब्रह्मणः सोम गोपां किमङ्ग त्वाहुरमिशस्तिपां नः ।
किमङ्ग नः पश्यसि निद्यमानान् ब्रह्मद्विषे तपुषि हेतितस्य ३
अर्वन्तु मामुपसो जायमाना अर्वन्तु मा सिन्धवः पिन्वमानाः ।
अर्वन्तु मा पर्वतासो ध्रुवासो ऽर्वन्तु मा पितरो वृवहृतौ ४
विश्वदानीं सुमनसः स्याम पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।
तथा करद वसुपतिर्वसूनां वेवाँ ओहानोऽवसागमिष्ठः ५ [१४]

इन्द्रो नेदिष्ठमवसागमिष्ठः सरस्वती सिन्धुभिः पिन्वमाना ।
पुर्जन्यो न ओषधीभिर्मयोमु-रग्निः सुशंसः सुहवः पितेव ६
विश्वे देवास आ गतं शृणुता मं इमं हवम् । एवं बर्हिर्नि पीदत ७
यो वो देवा घृतस्नुना हव्येन प्रतिभूषति । तं विश्व उप गच्छथ ८
उप नः सूनवो गिरः शृण्वन्त्वमृतस्य ये । सुमुच्छीका भवन्तु नः ९
विश्वे देवा क्रतावधं ऋतुभिर्हवन्त्युतः । जुपन्तां युज्यं पर्यः १० [१५]

स्तोत्रमिन्द्रो मरुदूण-स्त्वष्टमान् मित्रो अर्यमा । इमा हव्या जुपन्त नः ११
इमं नो अग्ने अध्वरं होतृर्षयुनशो यज । चिकित्वान् देव्यं जनम् १२
विश्वे देवाः शृणुतेमं हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ ।
ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वम् १३
विश्वे देवा मम शृण्वन्तु यज्ञिया उमे रोदसी अपां नपाच्च मम ।
मा वो वचांसि परिक्षयाणि वोचं सुमेध्विद् वो अन्तमा मयेम १४ (५६३)

ये के च उमा महिनो अहिमाया विवो जजिरे अपां सुधस्थे ।	
ते अस्मभ्यमिषये विश्वमायुः क्षपं उसा वरिवस्यन्तु देवाः	१५
अग्नीपर्जन्याववतं धियं मे ऽस्मिन् हवे सुहवा सुष्टुतिं नः ।	
इळामन्यो जनयद् गर्भमन्यः प्रजावतीरिष आ धत्तमस्मे	१६
स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्नी सूक्तेन महा नमसा विवासे ।	
अस्मिन् नो अद्य विदथे यजत्रा विश्वे देवा हविषि मादयध्वम्	१७ [१६] (५६६)

(५३)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ८ अनुष्टुप् ।

वृषमु त्वा पथस्पते रथं न वार्जसातये । धिये पूषन्नयुजमहि	१
अमि नो नर्यं वसु वीरं प्रयतदक्षिणम् । वामं गृहर्पतिं नय	२
अर्वित्सन्तं चिदाघृणे पूषन् दानीय चोदय । पुणेरिच्छ वि ब्रूया मनः	३
वि पथो वार्जसातये चिनुहि विमृधो जहि । साधन्तामुग्र नो धियः	४
परि तृन्धि पणीना मारया हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय	५ [१७]

वि पूषन्नारया तुद पुणेरिच्छ हृदि प्रियम् । अथेमस्मभ्यं रन्धय	६
आ रिख किकिरा कृणु पणीनां हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय	७

यां पूषन् ब्रह्मचोदनी मारां बिमर्ष्याघृणे । तया समस्य हृदय मा रिख किकिरा कृणु ८	
या ते अप्ठ्ठा गोओपशा ऽऽघृणे पशुसाधनी । तस्यास्ते सुन्नमीमहे	९
उत नो गोपणिं धियं मश्वसां वाजसामुत । नृवत कृणुहि वीतये	१० [१८] (४७६)

(५४)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन् विदुषां नय यो अञ्जसानुशासति । य एवेदमिति ब्रवत	१
समु पूष्णा गमेमहि यो गृह्णां अमिशासति । इम एवोति च ब्रवत	२
पूष्णश्चकं न रिप्यति न कोशोऽव पद्यते । नो अस्य व्यथते पविः	३
यो अस्मे हविषाविधुन्न तं पूषापि मृष्यते । प्रथमो विन्दते वसु	४
पूषा गा अन्वेतु नः पूषा रक्षत्वर्वतः । पूषा वार्जं सनोतु नः	५ [१९]
पूषन्ननु प्र गा इहि यजमानस्य सुन्वतः । अस्माकं स्तुवतामुत	६ (५८९)

कविं केतुं धासिं भानुमद्रे हिंन्वन्ति शं राज्यं रोदस्योः ।	
पुरंदरस्य गीर्भिरा विवासे ऽग्नेर्व्रतानि पूर्या महानि	२
न्यक्तून ग्रथिनो मृधवाचः पर्णारश्नद्राँ अवृधाँ अयज्ञान् ।	
प्रप्र तान् दस्यूरग्निर्विवाय पूर्वश्चकारापरौ अयज्यून	३
यो अंषाचीने तमसि मर्दन्तीः प्राचीश्चकार नृतमः शचीभिः ।	
तमीशानं वस्र्वो अग्निं गृणीषे ऽनानतं दमयन्तं पृतन्यून	४
यो वेहोऽँ अर्नमयद वधश्चैर्यो अयपत्नीरुपसंश्चकार ।	
स निरुध्या नहुषो यहो अग्निर्विशश्चके बलिहतः सहोभिः	५
यस्य शर्मन्नुप विश्वे जनांस एवैस्तस्थुः सुमतिं भिक्षमाणाः ।	
वैश्वानरो वरमा रोदस्यो राग्निः संसाद पित्रोरुपस्थम्	६
आ देवो देद बुध्याँ वसूनि वैश्वानर उदिता सूर्यस्य ।	
आ समुद्रादवरादा परस्मादाग्निर्देदे दिव आ पृथिव्याः	७ [९] (७९)

(७)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो देवं चित् सहसानमग्निमश्वं न वाजिनं हिषे नमोभिः ।	
भवां नो दूतो अध्वरस्य विद्वान् त्मना देवेषु विविदे मितदुः	१
आ याह्यग्ने पृथ्याँ अनु स्वा मन्द्रो देवानां सूर्यं जुषाणः ।	
आ सानु शुष्मैर्नदयन् पृथिव्या जम्भैर्भिर्विश्वमुशधग्वनानि	२
प्राचीनो यज्ञः सुधितं हि बर्हिः प्रीणीते अग्निरीक्षितो न होता ।	
आ मातरा विश्ववारं हुवानो यतो यविष्ठ जज्ञिषे सुशेवः	३
सद्यो अध्वरे रथिरं जनन्त मानुषासो विचेतसो य एषाम् ।	
विशमंधायि विरुपतिर्दुरोणेऽँ ऽग्निर्मन्द्रो मधुवचा कृतावा	४
असादि वृतो वह्निराजगन्वा नग्निर्वह्ना नृपदने विधृता ।	
द्यौश्च यं पृथिवी वावृधाते आ यं होता यजति विश्ववारम्	५
एते द्युम्नेभिर्विश्वमातिरन्त मन्त्रं ये वारं नया अतक्षन् ।	
प्र ये विशस्तिरन्त श्रोपमाणा आ ये मे अस्य दीर्घयन्नृतस्य	६ (७८)

नू त्वामग्र ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहस्रो वसूनाम् ।
 इषं स्तोतृभ्यो मघवन्द्वा आनङ् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [१०] (७९)

(८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इन्धे राजा समर्यो नमोभि—र्यस्य प्रतीकमाहुतं घृतेन ।
 नरो हव्येभिरीळते सुबाध आग्निरग्र उपसामशोचि
 अयमु प्य सुमहौ अवोक्ति होता मन्द्रो मनुषो यद्वा अग्निः ।
 वि भा अकः ससृजानः पृथिव्यां कृष्णपविरोपधीभिर्वक्षे
 कया नो अग्रे वि वसः सुवृत्तिं कामु स्वधामृणवः शस्यमानः ।
 कदा भवेम पतयः सुदत्र रायो वन्तारो दुष्टरस्य साधोः
 प्रप्रायमग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यत सूर्यो न रोचते बृहद् भाः ।
 अभि यः पूरुं पृतनासु तस्थौ द्युतानो दैव्यो अतिथिः शुशोच
 असन्नित त्वे आहवर्नानि भूरि भुवो विश्वेभिः सुमना अनीकैः ।
 स्तुतश्चिदग्रे शृण्विषे गृणानः स्वयं वर्धस्व तन्वं सुजात
 इदं वचः शतसाः संसहस्रमुवृजये जनिपीष्ट द्विबर्हीः ।
 शं यत् स्तोतृभ्य आपये भवाति द्युमर्दमीवचातनं रक्षोहा
 नू त्वामग्र ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहस्रो वसूनाम् ।
 इषं स्तोतृभ्यो मघवन्द्वा आनङ् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [११] (८६)

(९)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अबोधि जार उपसामुपस्था—न्द्रोता मन्द्रः कवितमः पावकः ।
 दधाति केतुमुभयस्य जन्तो हव्या द्वेवेषु द्रविणं सुकृत्सु
 स सुकृतुर्यो वि दुरः पणीनां पुनानो अकं पुरुभोजसं नः ।
 होता मन्द्रो विशां दमूना—स्तिरस्तमो ददृशे राभ्याणां
 अमूरः कविरिदितिर्विस्वान् त्सुसंसन्मित्रो अतिथिः शिवो नः ।
 चित्रभानुरूपसां भात्यग्रे ऽपां गर्भः प्रस्व आ विवेश
 इष्टेन्यो वो मनुषो युगेषु समनगा अंशुचज्जातवेदाः ।
 सुसंहशा मानुना यो विभाति प्रति गावः समिधानं बुधन्त

१

२

३

४

(९०)

इन्द्राग्नी तर्पन्ति मा—ऽघा अर्यो अरातयः । अप द्वेषांस्या कृतं युयुतं सूर्यादधिं ८
इन्द्राग्नी युवोरपि वसुं दिव्यानि पार्थिवा । आ न इह प्र यच्छतं रयिं विश्वायुंपोषसम् ९
इन्द्राग्नी उक्थवाहसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता । विश्वाभिर्गीर्भिरा गंत मस्य सोमस्य पीतये १०
[२६] (६१८)

(६०)

१५ वार्हेस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । गायत्री; १-३, १३ मिष्टुप्, १४ बृहती, १५ अनुष्टुप् ।

श्रथद् वृत्रमुत संनोति वाज्र मिन्द्रा यो अग्नी सहुरी सपर्यात् ।
इरज्यन्तां वसव्यस्य भूरेः सहस्तमा सहसा वाजयन्तां १
ता योधिष्ठमभि गा इन्द्र नून मपः स्वरूपसो अग्र ऊळ्हाः ।
दिशः स्वरूपस इन्द्र चित्रा अपो गा अग्ने युवसे नियुत्वान् २
आ वृत्रहणा वृत्रहभिः शुष्मै र्इन्द्र यातं नमोमिरग्ने अर्वाक् ।
युवं राधोभिरकवेभिरिन्द्रा—ऽग्ने अस्मे भवतमुत्तमेभिः ३
ता हुवे ययोरिदं पमे विश्वं पुरा कृतम् । इन्द्राग्नी न मर्धतः ४
उग्रा विद्यनिनां मृधं इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मृळ्यात इहशे ५ [२७]
हतो वृत्राण्यार्यां हतो दासानि सत्पती । हतो विश्वा अप द्विषः ६
इन्द्राग्नी युवामिमे—ऽभि स्तोमां अनूपत । पिबतं शंभुवा सुतम् ७
या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो व्राशुपे नरा । इन्द्राग्नी तामिरा गंतम् ८
तामिरा गच्छतं नरोपेदं सर्वनं सुतम् । इन्द्राग्नी सोमपीतये ९
तमीळिष्व यो अर्विषा वना विश्वा परिष्वजंत । कृष्णा कृणोति जिह्वायां १० [२८]
य इन्द्र आविवांसति सुन्नमिन्द्रस्य मर्त्यः । शुन्नाय सुतरां अपः ११
ता नो वाजवतीरिष आशुन् पिपृतमर्वतः । इन्द्रमग्निं च वोळ्हवे १२
उमा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उमा राधंसः सह मातृयध्वै ।
उमा व्राताराविषां रयीणा मुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् १३
आ नो गर्व्यमिरश्वैर्वसव्यैरुप गच्छतम् ।
सखायौ वृवौ सखायं शंभुर्वेन्द्राग्नी ता हवामहे १४
इन्द्राग्नी शृणुतं हवं यजमानस्य सुन्वतः । वीतं हव्यान्या गंतं पिबतं सोम्यं मधुं १५
[२९] (६१९)

(६१)

१४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सरस्वती । गायत्री, १-३, १३ जगती; १४ त्रिष्टुप् ।

इयमवदाद् रभसमृणच्युतं दिवोदासं वध्यश्वायं व्राशुषे ।

या शश्वन्तमाचखादावसं पुणिं ता तं द्वात्राणि तविषा सरस्वति १

इयं शुष्मेभिर्विसखा इवारुजत् सानुं गिरीणां तविषेभिर्हर्मिभिः ।

पारावतघ्नीमवसे सुवृक्षितिभिः सरस्वतीमा विवासेम धीतिभिः २

सरस्वति वेवान्वो नि बर्हय प्रजां विश्वस्य वृसंयस्य मायिनः ।

उत क्षितिभ्योऽवनीरविन्दो विषमेभ्यो अस्रवो वाजिनीवति ३

प्र णो वृवी सरस्वती वार्जेभिर्वाजिनीवती । धीनामवित्र्यवतु ४

यस्त्वा देवि सरस्वत्युपब्रूते धने हिते । इन्द्रं न वृत्रतूर्ये ५ [३०]

त्वं वैवि सरस्वत्यवा वार्जेषु वाजिनि । रदां पूषेव नः सनिम् ६

उत स्या नः सरस्वती घोरा हिरण्यवर्तनिः । वृत्रघ्नी वंष्टि सुष्ठुतिम् ७

यस्यां अनन्तो अहूत स्त्वेषश्चरिण्णुरणवः । अमश्चरति रोरुयत् ८

सा नो विश्वा अति द्विषः स्वसृरन्या क्रतावरी । अतन्नहेव सूर्यैः ९

उत नः प्रिया प्रियासु सप्तस्वसा सुजुष्टा । सरस्वती स्तोम्या भूत् १० [३१]

आपप्रुषी पार्थिवा न्युरु रजो अन्तरिक्षम् । सरस्वती निदस्पातु ११

त्रिपधस्थां सप्तधातुः पञ्च जाता वर्धयन्ती । वार्जेवाजे हव्या भूत् १२

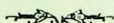
प्र या महिम्ना महिनासु चेकिते द्युम्नेभिरन्या अपसामपस्तमा ।

रथं इव बृहती विश्वने कृतो पस्तुत्यां चिकितुषा सरस्वती १३

सरस्वत्यमि नो नेषि वस्यो मापं स्फुरीः पर्यसा मा न आ धक् ।

जुषस्व नः सख्या वेश्या च मा त्वत् क्षेत्राण्यरणानि गन्म १४ [३२] (६४७)

॥ इति चतुर्थोऽष्टकः ॥ ३ ॥

॥ अथ पञ्चमोऽष्टकः ॥ ५ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२७]

(६२)

[ऋग्वेदः । मं० ६, सू० १२-७५]

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

स्तुषे नरां विवो अस्य प्रसन्ताः । अश्विनां हुवे जरमाणो अर्कैः ।

या सद्य उस्मा वपुषि जमो अन्तान् युयुपतः पर्युरु वरांसि १

ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमाणा रथस्य भानुं रुरुचू रजोभिः ।

पुरु वरांस्यमिता मिमानाः । उपो धन्वान्वापति याथो अजान् २ (६४९)

नू मे ब्रह्माण्यग्र उच्छशाधि त्वं देव मघवन्धः सुपूदः ।

रातौ स्यामोभयांस आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२० [२६]

त्वमग्ने सुहवो रण्वसंहक सुकीर्ती सूनो सहसो दिदीहि ।

मा त्वे सचा तनये नित्य आ धृ—ड्मा वीरो अस्मन्नर्यो वि दासीत

२१

मा नो अग्ने दुर्भृतये सचैषु देवेष्ट्वेष्ट्वग्निषु प्र वोचः ।

मा ते अस्मान् दुर्मतयो भूमाब्धि देवस्य सूनो सहसो नशन्त

२२

स मतो अग्ने स्वनीक रेवा नर्मत्ये य आजुहोति हव्यम् ।

स देवता वसुवर्नि दधाति यं सूरिरर्थो पृच्छमान एति

२३

महो नो अग्ने सुवितस्य विद्वान् रयिं सूरिभ्य आ वंहा बृहन्तम् ।

येन वयं सहसावन् मवेमा ऽर्विक्षितास आयुषा सुवीराः

२४

नू मे ब्रह्माण्यग्र उच्छशाधि त्वं देव मघवन्धः सुपूदः ।

रातौ स्यामोभयांस आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२५ [२७] (२५)

— ३७६ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३०]

(२)

११ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । आग्नीकृतं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इष्टः, ४ वह्निः, ५ देवीद्वारः, ६ उपासानक्ता, ७ देवो होतारो प्रचेतसौ, ८ तिष्ठो देव्यः सरस्वतीलाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । ऋष्टु ।

जुपस्व नः समिधमग्ने अद्य शोचां बृहद यजत धूममुषवन् ।

उप स्पृश दिव्यं सानु स्तूपैः सं रश्मिभिस्ततनः सूर्यस्य

१

नराशंसस्य महिमानमिषा मुप स्तोपाम यजतस्य यज्ञैः ।

ये मुक्ततवः शुचयो धियुधाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या

२

इष्टेन्यं वो असुरं सुदक्षं मन्तदन्त रोदसी सत्यवाचम् ।

मनुष्वदग्निं मनुना समिद्धं समध्वराय सवृग्मिन्महेम

३

सपर्वयो भरमाणा अभिजु प्र वृञ्जते नर्मसा बहिरुग्रौ ।

आजुह्वाना घृतपृष्ठं पूर्णं दध्वर्यवो हविषा मर्जयध्वम्

४

स्वाध्यायं वि दुरो देवयन्तो ऽग्निभ्यू रथयुर्वृवताता ।

पूर्वा शिशुं न मातरां रिहाणे समश्रुवो न समनेष्वश्नन्

५ [१]

उत योषणे दिव्ये मही न उपासानक्ता सुदुधेव धेनुः ।

बर्हिषदां पुरुहूते मघोनी आ यज्ञिये सुवितार्य श्रयेताम्

६

(११)

विप्रां यज्ञेषु मानुषेषु कारु मन्ये वां जातवेदसा यजध्वे ।	
ऊर्ध्वं नो अध्वरं कृतं हवेषु ता देवेषु वनथो वार्याणि	७
आ भारती भारतीभिः सजोषा इळा देवैर्मनुष्येभिरग्निः ।	
सरस्वती सारस्वतेभिरवाक् तिस्रो देवीर्विहिरेदं सन्दन्तु	८
तन्नस्तुरीपमधं पोपयित्तु देवं त्वष्टार्वि रराणः स्यस्व ।	
यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः	९
वनस्पतेऽव सृजोषं देवान् नग्निर्हविः शमिता सृदयाति ।	
सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेद	१०
आ याहाग्ने समिधानो अवा डिन्द्रेण देवैः सुरथे तुरेभिः ।	
वर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम	११ [२] (३६)

(३)

१० मैवायगणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं वो देवमग्निभिः सजोषा यजिष्ठं द्रुतमध्वरे कृणुध्वम् ।	
यो मर्त्येषु निधुर्विक्रतावा तपुर्मूर्धा घृतान्नः पावकः	१
प्रोथदध्वो न यवसेऽविष्यन् यदा महः संवरणाद् व्यस्थात् ।	
आदस्य वातो अनु वाति शोचि रधं स्म ते व्रजनं कृष्णमेस्ति	२
उद् यस्य ते नवजातस्य वृष्णो ऽग्रे चरन्त्यजरा इधानाः ।	
अच्छा द्यारुणो धूम एति सं द्रुतो अग्न इयसे हि देवान्	३
वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो अश्रत् तृषु यदन्ना समवृत्त जम्भैः ।	
सेनेव सृष्टा प्रसितिष्ट एति यवं न दस्म जुहा विवेक्षि	४
तमिद् व्रोषा तमुषसि यविष्ठ मग्निमत्यं न मर्जयन्त नरः ।	
निशिशांना अतिथिमस्य योनौ दीदार्य शोचिराहुतस्य वृष्णः	५ [३]

सुसंहकृ ते स्वनीक प्रतीकं वि यद् रुक्मो न रोचंस उपाके ।	
द्विवो न ते तन्यतुरेति शुष्म श्वित्रो न सूरः प्राति चक्षि भानुम्	६
यथा वः स्वाहाग्नये दाशेम् परीळाभिधृतवद्विश्च हव्यैः ।	
तेभिर्नो अग्रे अमिर्तैर्महोभिः शतं पुभिरायसीभिर्नि पाहि	७ (४३)

उत् ते वयंश्चिद् वसतेरपत्तन् नरंश्च ये पितृभाजो व्युष्टौ ।
अमा सते वहसि भूरि वाम—मुपौ देवि द्वाशुपे मर्त्याय

६ [५] (६५५)

(६५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । उपाः । त्रिष्टुप् ।

एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः क्षितीरुच्छन्ती मानुषीरजीगः ।

१

या भानुना रुशता राम्या—स्वज्ञायि तिरस्तमसश्चिवुक्तून्

वि तद् ययुररुणयुग्मिभरश्च—श्चित्रं भान्त्युपसंश्चन्द्ररथाः ।

२

अग्रं यज्ञस्य बृहतो नयन्ती—र्वि ता बाधन्ते तम ऊर्म्यायाः

श्रवो वाजमिषमूर्जं वहन्ती—नि द्वाशुपं उपसो मर्त्याय ।

३

मघोनीर्वीरिवत् पत्यमाना—अवो धात विधृते रत्नमद्य

इदा हि वो विधृते रत्नमस्ती—दा वीराय द्वाशुपं उपासः ।

४

इदा विप्राय जरते यदुक्था—नि ष्म मावते वहथा पुरा चित्

इदा हि तं उपो अद्रिसानो—गोत्रा गवामङ्गिरसो गृणन्ति ।

५

व्यर्केण विभिदुर्ब्रह्मणा च—सत्या नृणामभवद् वेवर्हतिः

उच्छा दिवो दुहितः प्रत्नवन्नो—भरद्वाजवद् विधृते मघोनि ।

सुवीरं रयिं गृणते रीरीह्यु—रुगायमधि धेहि श्रवो नः

६ [६] (६८१)

(६६)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

वपुर्नु तच्चिकितुषे चिदस्तु—समानं नाम धेनु पत्यमानम् ।

१

मतेष्वन्यद् कुहसे पीपाय—सकृच्छुक्रं दुदुहे पृश्निरुधः

ये अग्रयो न शोशुचन्निधाना—द्विर्यत् त्रिमुक्तो वावृधन्त ।

२

अरेणवो हिरण्ययास एषां—साकं नृमणैः पौंस्यैर्मिश्र भूवन्

रुद्रस्य ये मीळहृपः सन्ति पुत्रा—यांश्चो नु दापृविभरंश्चै ।

३

विदे हि माता महो मही पा—सेत् पृश्निः सुखेऽर्गर्ममाधात्

न य ईषन्ते जनुपोऽया न्वर्—ऽन्तः सन्तोऽवद्यानि पुनानाः ।

निर्यद् दुहे शुचयोऽनु जोष—मनु श्रिया तन्वमुक्षमाणाः

४

(६८५)

मक्ष न येषु दोहसे चिद्वया आ नाम धृष्णु मारुतं वर्धनाः ।

न ये स्तौना अयासो मद्वा नू चित् सुदानुखं यासदुग्रान्

५ [७]

त इदुग्राः शर्वसा धृष्णुपेणा उमे युजन्त रोदसी सुमेके ।

अर्ध स्मेषु रोदसी स्वशोचि-रामवत्सु तस्थो न रोकः

६

अनेनो वो मरुतो यामो अस्त्व नृश्वश्चिद् यमजत्परधीः ।

अनयसो अनमीशू रजस्तू वि रोदसी पृथ्या याति साधन्

७

नास्य वर्ता न तरुता न्वस्ति मरुतो यमवथ वार्जसातो ।

तोके वा गोषु तनये यमसु स व्रजं वर्ता पार्ये अध द्योः

८

प्र चित्रमर्कं गृणते तुराय मारुताय स्वतवसे भरध्वम् ।

ये सहांसि सहसा सहन्ते रेजति अग्ने पृथिवी मुखेभ्यः

९

त्विषीभन्तो अध्वरस्येव विद्युत् तृपुच्यवसो जुहोतु नाग्नेः ।

अर्चत्रयो धुनयो न वीरा भ्राजजन्मानो मरुतो अधृष्टाः

१०

तं ब्रूधन्तं मारुतं भ्राजहृष्टिं रुद्रस्य सुनुं हवसा विवासे ।

विवः शर्धीषु शुचयो मनीषा गिरयो नार्प उग्रा अस्पृधन्

११ [८] (६९२)

(६७)

११ वार्हस्पत्यो भरद्वाजः । मित्रावरुणी । त्रिष्टुप् ।

विश्वेषां वा सुतां ज्येष्ठतमा गीर्भिर्मित्रावरुणा वावृधध्यै ।

सं या रुमेव यमतुर्यमिष्टा द्वा जना असमा बाहुभिः स्वैः

१

इयं मद वां प्र स्तृणीते मनीषो-प प्रिया नमसा बर्हिरच्छे ।

यन्तं नो मित्रावरुणावधृष्टं हृदिर्दयं वां वरुथ्यं सुदानू

२

आ यातं मित्रावरुणा सुशस्त्यु-प प्रिया नमसा ह्ययमाना ।

सं यावज्जन्तः स्थो अपसेव जना-ज्जुधीयतश्चिद् यतथो महित्वा

३

अश्वा न या वाजिना पूतवन्धू ऋता यद् गर्भमर्दिति मरंध्यै ।

प्र या महि महान्ता जार्यमाना घोरा मतीय रिपवे नि दीधः

४

विश्वे यद् वां मंहना मन्दमानाः क्षत्रं देवासो अर्धधुः सजोषाः ।

परि यद् भूथो रोदसी चिद्वी सन्ति स्पशो अर्धधासो अमूराः

५ [९]

ता हि क्षत्रं धारयेथे अनु दून् हहेथे सानुमुपमादिव द्योः ।

हृल्लो नक्षत्र उत विश्वेदेवो भूमिमातान् द्यां धासिनायोः

६

(६९८)

३९

ता विग्रं धेये जठरं पूजय्या आ यत् सद्यः समृतयः पूजन्ति ।
 न मृष्यन्ते युवतयोऽर्वाता वि यत् पयो विश्वजिन्वा भरन्ते
 ता जिह्या सव्रमेवं सुमेधा आ यद् वां सत्यो अरतिर्हन्ते भूत ।
 तद् वां महित्वं वृताज्ञावस्तु युवं वाशुषे वि चपिष्टमंहः
 प्र यद् वां मित्रावरुणा स्पर्धन् प्रिया धाम युवर्धिता शिनन्ति ।
 न ये वेवास ओर्हसा न मर्ता अयज्ञसाक्षो अप्यो न पुत्राः
 वि यद् वाचं कीस्तासो भरन्ते शंसन्ति के चिन्निषिवो मनानाः ।
 आद् वां ब्रवाम सत्यान्युक्था नर्किर्वेभिर्यतथो महित्वा
 अवोरित्था वां हृदिषो अभिष्टौ युवोर्मित्रावरुणावस्कृधोयु ।
 अनु यद् गावः स्फुरानृजिप्यं धृष्युं यद् रणे वृषणं युनर्जन

७

८

९

१०

११ [१०] (७०३)

(६८)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रावरुणौ । जिघृप्, १-१० जगती ।

शुष्टी वां यज्ञ उद्यतः सजोषा मनुष्वद् वृक्तर्बहिषो यजध्वे ।
 आ य इन्द्रावरुणाविषे अद्य महे सुन्नाय मह आवर्तत
 ता हि श्रेष्ठा वेषताता तुजा शूराणां शर्विष्ठा ता हि भूतम् ।
 मघोनां गंहिष्ठा तुविशुष्मं क्रतेन वृत्रतुरा सर्वसेना
 ता गृणीहि नमस्येमिः शूबेः सुधेमिरिन्द्रावरुणा चक्राना ।
 वज्रेणान्यः शर्वसा हन्ति वृत्रं सिपक्त्त्यन्यो वृजनेषु विप्रः
 ग्राश्च यज्ञश्च वावृधन्त विश्वे वेवासो नरां स्वर्गताः ।
 प्रेम्य इन्द्रावरुणा महित्वा द्यौश्च पृथिवि भूतमुर्वी
 स इत् सुवानुः स्वर्वां क्रतावेन्द्रा यो वां वरुण वाशति त्मन् ।
 वृषा स द्विपस्तरिद् वास्वान् वंसद् रयि रयिषतश्च जनान्

१

२

३

४

५ [११]

यं युवं वाश्वध्वराय देवा रयिं धृत्यो वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।
 अस्मे स इन्द्रावरुणव्यपि प्यात् प्र यो मनक्ति वनुषामशंस्तीः
 उत नः सुत्रात्रो वेषगोपाः सूरिम्य इन्द्रावरुणा रयिः प्यात् ।
 येषां शुष्मः पृतनात्तु साह्वान् प्र सद्यो युष्मा तिरते ततुरिः

६

७

(७१०)

नू न इन्द्रावरुणा गृणाना	पृष्टं रुधि सौभवास्य देवा ।	
इत्या गृणन्तो महिनस्य शर्धो	ऽपो न नावा दुर्गता तरिम	८
प्र स्रज्जने बृहते मन्त्रं नु प्रिय	मर्षे देवाय वरुणाय सप्रथः ।	
अयं य उर्वी मद्भिना महिमतः	क्रत्वा विभात्यजरो न शोषिषा	९
इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं	सोमं पिबतं मद्यं धृतवता ।	
युवो रथो अध्वरं देवधीतये	प्रति स्वस्तरमुप याति पीतर्ये	१०
इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य	वृष्णः सोमस्य वृष्णा वृषेधाम् ।	
इयं वामन्धः परिधिक्तमस्मे	आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयेधाम्	११ [१२] (७२७)

(६९)

८ बाह्वस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राविष्णू । विष्णुः ।

सं वां कर्मणा समिषा हिंनोमी	न्द्राविष्णू अपसस्पारे अस्य ।	
जुषेथां यज्ञं द्रविणं च धत्त	मरिष्टेनः प्रधिभिः पारयन्ता	१
या विश्वासां जनितारा मतीना	मिन्द्राविष्णू कुलशां सोमधाना ।	
प्र वां गिरः शस्यमाना अवन्तु	प्र स्तोमासो गीयमानासो अर्कैः	२
इन्द्राविष्णू मदपती मदाना	मा सोमं यातं द्रविणो वधाना ।	
सं वामञ्जन्वक्तुभिर्मतीनां	सं स्तोमासः शस्यमानास उक्थैः	३
आ वामश्वासो अभिमातिपाह	इन्द्राविष्णू सधमादो वहन्तु ।	
जुषेथां विश्वा हवना मतीना	मुप ब्रह्माणि शृणुतं गिरं मे	४
इन्द्राविष्णू तत् पनयाय्यं वां	सोमस्य मयं उरु चक्रमाथे ।	
अर्कणुतमन्तर्हिं वरीयो	ऽप्रथतं जीवसे नो रजांसि	५
इन्द्राविष्णू हविषा वावृधाना	ऽग्राहाना नमसा रातहव्या ।	
घृतासुती द्रविणं धत्तमस्मे	संभुद्रः स्थः कुलशः सोमधानः	६
इन्द्राविष्णू पिबतं मध्वो अस्य	सोमस्य दत्ता जठरं पृणेधाम् ।	
आ वामन्धांसि मबिराण्यग्म	मुप ब्रह्माणि शृणुतं हवं मे	७
उभा जिग्यधुनं परा जयेथे	न परा जिग्ये कतरश्चनैजोः ।	
इन्द्राविष्णो यवस्पर्धेथां	त्रेधा सहस्रं वि तैर्वरेधाम्	८ [१३] (७२९)

(७०)

६ वाहस्पत्यो भरद्वाजः । द्यावापृथिवी । जगती ।

घृतवती भुवनानामभिधियोर्वी पृथ्वी मधुदुधे सुपेशसा । द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा	१
असश्चन्ती भूरिधारे पर्यस्वती घृतं दुहाते सुकृते शुचिं व्रते । राजन्ती अस्य भुवनस्य रोदसी अस्मे रेतः सिञ्चतं यन्मनुर्हितम्	२
यो वांमृजवे क्रमणाय रोदसी मतीं वृदाशं धिपणे स साधति । प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्परि युवोः सिञ्चता विपुरुपाणि सव्रता	३
घृतेन द्यावापृथिवी अभीवृते घृतश्रियां घृतपृचां घृतावृधा । उर्वी पृथ्वी होतृवूर्यं पुरोहिते ते इद् विप्रा ईळते सुममिष्टये	४
मधु नो द्यावापृथिवी मिमिक्षतां मधुश्रुतां मधुदुधे मधुव्रते । दधाने यज्ञं द्रविणं च देवता महि श्रवो वार्जसस्मे सुवीर्यम्	५
ऊर्जं नो द्यौश्च पृथिवी च पिन्वतां पिता माता विश्वविदा सुदंससा । संरारणे रोदसी विश्वशम्भुवा सनि वाजं रयिमस्मे समिन्वताम्	६ [१४] (७२८)

(७१)

६ वाहस्पत्यो भरद्वाजः । सविता । जगती, ४-६ त्रिष्टुप् ।

उदु प्य देवः सविता हिरण्ययां बाहू अयंस्तु सर्वनाय सुकृतुः । घृतेन पाणी अभि प्रुणुते मस्तो युवां सुदक्षो रजसो विधर्मणि	१
देवस्य वयं सवितुः सर्वमिति श्रेष्ठे स्याम वसुनश्च दानवे । यो विश्वस्य द्विपदो यश्चतुष्पदो निवेशने प्रसवे चासि भूमनः	२
अर्द्धधेमिः सवितः पायुभिर्द्वं शिवेभिर्द्व्य परि पाहि नो गयम् । हिरण्यजिह्वः सुविताय नय्यसे रक्षा मार्किर्नो अघशंस ईशत	३
उदु प्य देवः सविता दमूना हिरण्यपाणिः प्रतिवृषमस्थान् । अयोहनुर्नयजतो मन्द्रजिह्व आ दाशुपे सुवति भूरि वामम्	४ (७३२)

उदू अयौ उपवृक्तेव ब्राह्मं हिरण्यया सविता सुप्रतीका ।
 द्विवो रोहोस्यरुहत् पृथिव्या अरीरमतृ पतयत् कच्चिदश्वम्
 वामस्य सवितर्वामसु श्वो द्विवेदिवे वाममस्मभ्यं सावीः ।
 वामस्य हि क्षयस्य देव भूरे-रया धिया वामभाजः स्याम

५

६ [१५] (७३४)

(७२)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रासोमो । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रासोमा महि तद् वा महित्वं युवं महानि प्रथमानि चकथुः ।

युवं सूर्यं विविदथुर्युवं स्व-विश्वा तमोस्यहतं निदश्वं

१

इन्द्रासोमा वासयथ उपास-मुत् सूर्यं नयथो ज्योतिषा सह ।

उप द्यां स्कम्भयुः स्कम्भनेना-प्रथतं पृथिवीं मातरं वि

२

इन्द्रासोमावहिमपः परिष्ठां हथो वृत्रगनुं वां अरीरमन्यत ।

प्राणीस्यैरयतं नदीना-मा संमुद्राणि पप्रथुः पुरुणि

३

इन्द्रासोमा एकमामास्वन्त-नि गवामिद दधथुर्वक्षणांसु ।

जगृभथुरनपिनद्धमासु रुशच्चित्रासु जगतीष्वन्तः

४

इन्द्रासोमा युवमङ्गः तरुत्र-मपत्यसाचं श्रुत्यं रराथे ।

युवं शुभ्रं नयं चर्पणिभ्यः सं विव्यथुः पृतनापाहंसुग्रा

५ [१६] (७३९)

(७३)

३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

यो अद्विमित प्रथमजा कृतावा बृहस्पतिराङ्गिरसो हविष्मान् ।

द्विबर्हज्मा प्राघर्मसत् पिता न आ रोदसी वृषभो रोरवीति

१

जनाय चिद् य ईवंत उ लोकं बृहस्पतिर्वैवहूतौ चकार ।

मन् वृत्राणि वि पुरो दर्दरीति जयञ्छत्रैरमित्रान् पूत्सु साहन्

२

बृहस्पतिः समजयद् वसूनि महो व्रजान् गोमतो वेव एवः ।

अपः सिपांसु त्वव-रप्रतीतो बृहस्पतिर्हन्त्यमित्रमर्केः

३ [१७] (७४२)

(७४)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सोमारुद्रौ । त्रिष्टुप् ।

- सोमारुद्रा धारयेधामसूर्यं । प्र वामिष्टयोऽरमश्रुवन्तु ।
 वर्मवर्मे सप्त रत्ना वर्धना शं नो भूतं ह्रिपवे शं चतुष्पदे १
- सोमारुद्रा वि वृहत्तं विर्वृची मर्माद्या या नो गयमाविवेश ।
 आरे बधिथां निर्व्रतिं पराचै रस्मे मद्रा सौश्रवसानि सन्तु २
- सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मे विश्वा तनूषु मेघजानि धत्तम् ।
 अयं स्यतं मुञ्चतं पक्षो अस्ति तनूषु बद्धं कृतमेनो अस्मात् ३
- तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु घृळतं नः ।
 प्र नो मुञ्चतं वरुणस्य पाशाद् गोपायतं नः सुमनस्यमाना ४ [१८] (७४३)

(७५)

- ११ पातुमारुद्राजः । (संग्रामाशियः) १ वर्म, २ धनुः, ३ ज्या, ४ आर्त्ता, ५ इषुधिः, ६ (पूर्वाषा)
 सारथिः, ६ (उत्तरार्धः) रश्मयः, ७ अद्वाः, ८ रथः, ९ रथगोपाः, १० ब्राह्मण-पितृ-सोम-द्यावा-
 धृथिवी-पूषाणः, ११-१२, १५-१६ इषवः, १३ मतोद्गः, १४ इस्तमः,
 १७ युद्धभूमि-कवच-ब्रह्मणस्पत्यादयः, १८ वर्म-सोम-वरुणाः,
 १९ दक्षप्रजापि । त्रिष्टुप्, ६, १० जगती, १२, १३, १५, १६, १९
 अनुष्टुप्, १७ पङ्क्तिः ।

- जीमूतस्येव भवति प्रतीकं यद् वर्मी याति समवाप्नुपस्थे ।
 अनाविद्धया तन्वा जय त्वं स त्वा वर्मणो महिमा पिपर्तु १
- धन्वंना गा धन्वंनाजिं जयेम धन्वंना तीव्राः समदो जयेम ।
 धनुः शत्रोरपक्रामं कृणोति धन्वंना सर्वाः प्रदिशो जयेम २
- वक्ष्यन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णं प्रियं सखायं परिपस्वजाना ।
 बोधेव शिङ्गे चित्ताधि धन्व ऊया इयं समने पारयन्ती ३ (७४९)

ते आचरन्ती समनेव योषा मातेर्ष पुत्रं विभृतामुपस्थे ।
 अप शत्रून् विध्यतां संविद्वाने आर्क्षी इमे विष्फुरन्तीं अमित्रान् ४
 बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्वा कृणोति समनावगत्य ।
 इषुधिः सक्ताः पृतनाश्च सर्वाः पृष्ठे निनन्दो जयति प्रसूतः ५ [१९]

रथे तिष्ठन् नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुषारथिः ।
 अमीगूनां महिमानं पनायत मनः पश्चादनु यच्छन्ति रुमयः ६
 तीवान् घोषान् कृण्वते वृषपाणयो ऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
 अवक्रामन्तः प्रपदैरमित्रान् क्षिणन्ति शत्रूँरनपश्यन्तः ७
 रथवाहनं हविरस्य नाम यत्रायुधं निहितमस्य वरं ।
 तत्रा रथमुप गगमं सदैव विश्वाहा वयं सुमनस्यमानाः ८
 स्यावृषंसदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रेभितः शक्तीवन्तो गमीराः ।
 चित्रसेना इषुबला अमृधाः सतोषीरा उरवो वातसाहाः ९
 बाह्वणासः पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
 पूषा नः पातु दुरिताहतावृधो रक्षा मार्किर्नो अवशंस ईशत १० [२०]

सुपर्णं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः संनद्धा पतति प्रसूता ।
 यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्मं यत्नन् ११
 ऋजीते परि वृद्धि नो ऽश्मा भवतु नस्तनूः ।
 सोमो अर्धि ब्रवीतु नो ऽर्दितिः शर्मं यच्छतु १२
 आ जह्वन्ति सान्वेषां जघनाँ उप जिघ्रते ।
 अश्वाजनि प्रचेतसो ऽश्वान् त्समत्तु चोदय १३
 अहिंरिष मोगैः पर्येति बाहुं ज्यायां हेतिं परिबार्धमानः ।
 हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान् पुमांसं परि पातु विश्वतः १४

आलाक्षता या रुरुणीर्ण्यथो यस्या अयो मुखम् ।
 इषं पर्जन्यरितस इष्ट्वै वेद्ये बृहन्नमः १५ [२१] (७६१)

अदसृष्टा परा पतु शरव्ये ब्रह्मसंशिते ।	
गच्छामित्रान् प्र पद्यस्व मायैषां कं वनोच्छिद्यः	१६
यत्र ब्राणाः संपतन्ति कुमार विशिखा इव ।	
तत्रा नो ब्रह्मणस्पतिरदितिः शर्म यच्छतु विश्वाहा शर्म यच्छतु	१७
ममीणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानु वस्ताम् ।	
उरोर्वीर्यो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तु त्वानु देवा मदन्तु	१८
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्टयो जिघांसति ।	
देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम्	१९ [२२] (७६५)

॥ इति षष्ठं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

पञ्चममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ४३६८

षष्ठमण्डलस्य ७६५

सर्वयोगः- ५१३३

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुताकः ॥१॥ सू० १-३७]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । विराट्, १९-२५ त्रिष्टुप् ।

अग्निं नरो दीर्घितिभिरण्यो—हस्तच्युती जनयन्त प्रशस्तम् । दूरेदृशं गृहपतिमथर्षुम् १
तमग्निमस्ते वसवो न्यृण्वन् त्वुप्रतिचक्षमवसे कुतश्चित् । वृक्षाण्यो यो दम आसु नित्यः २
मेद्धेनो अग्ने दीदिहि पुरो नो ऽजस्रया सूर्या यविष्ठ । त्वां शश्वन्त उप यन्ति वाजाः ३
प्र ते अग्रयोऽग्निभ्यो वरं निः सुवीरांसः शोशुचन्त द्युमन्तः । यत्रा नरः समासति सुजाताः ४
वा नो अग्ने धिया र्षि सुवीरं स्वपत्यं सहस्य प्रशस्तम् । न यं यावा तरति यातुमावान् ५[२३]
उप यमेति युवतिः सुवक्षं कोषा वस्तोर्हविष्मन्ती घृताची । उप स्वेनमरमतिर्वसुयुः ६
विश्वा अग्नेऽप वृहाराती—यंभिस्तपोभिरदहो जरुधम् । प्र निस्वरं चातयस्वामीवाम् ७
आ यस्ते अग्र इधते अनीकं वसिष्ठ शुक्र दीदिवः पावक । उतो न एभिः स्तवथैरिह स्याः ८
वि ये ते अग्ने भेजिरे अनीकं मता नरः पित्र्यासः पुरुत्रा । उतो न एभिः सुमना इह स्याः ९
इमे नरो वृत्रहत्येषु शूरा विश्वा अदेवीरभि सन्तु मायाः । ये मे धियं पुनर्यन्त प्रशस्ताम् १०[२४]
मा शूने अग्ने नि ष्वाय नृणां माशेषसोऽवीरता परि त्वा । प्रजावतीषु दुर्यासु दुर्य ११
यमश्वी नित्यमुपयाति युज्ञं प्रजावन्तं स्वपत्यं क्षयं नः । स्वर्जन्मना शेषसा वावृधानम् १२
पाहि नो अग्ने रक्षसो अजुष्टात् पाहि धूर्तररूपो अघ्रायोः । त्वा युजा पृतनार्यैरभि प्याम् १३
सेवृग्निर्ग्रीरत्यस्त्वन्वान् यज्ञं वाजी तनयो व्रीळुपाणिः । सहस्रपाथा अक्षरां समेति १४
सेवृग्निर्यो वनुप्यतो निपाति समेन्द्रारुहंस उरुण्यात् । सुजातासः परि चरन्ति वीराः १५[२५]
अपं सो अग्निराहुतः पुरुत्रा यमीशानः समिवृन्दे हविष्मान् । परि यमेत्यध्वरेषु होता १६
त्वे अग्र आहवनानि भूरी—शानासु आ जुहुयाम नित्या । उभा कृण्वन्तो बहून्त्रिभ्ये १७
इमो अग्ने धीतर्तमानि हव्या ऽजस्रो वक्षि वेवतातिमच्छ । प्रति न ई सुरभीणि व्यन्तु १८
मा नो अग्नेऽवीरते परा वा दुर्वाससेऽमृतये मा नो अस्यै ।
मा नः क्षुधे मा रक्षसं क्रतावो मा नो वधे मा वन आ जुहुर्थाः १९ (१९)

नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवन्त्यः सुपूदः ।
रातो स्यामोभयास आ ते युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२० [२६]

त्वमग्ने सुहवो रण्वसंहक् सुवीती सूनो सहसो दिदीहि ।
मा त्वे सचा तनये नित्य आ धृद्धा वीरो अस्मन्नयो वि दासीत

२१

मा नो अग्ने दुर्मृतये सचेपु देवेद्वेष्ट्वग्निषु प्र वोचः ।
मा ते अस्मान् दुर्मृतयो भुमाश्चिद् देवस्य सूनो सहसो नशन्त
स मर्तो अग्ने स्वनीक रेवा नमर्त्ये य आजुहोति हव्यम् ।

२२

स देवता वसुवर्नि दधाति यं सूरिरर्थो पुच्छमान एति
महो नो अग्ने सुवितस्य विद्वान् रयिं सूरिभ्य आ वहा बृहन्तम् ।

२३

येन वयं सहसावन् मवेमा ऽर्विक्षितास आर्युपा सुवीराः

२४

नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवन्त्यः सुपूदः ।

रातो स्यामोभयास आ ते युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२५ [२७] (२५)

— ३३७६ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३०]

(२)

११ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । आभीष्टकं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इष्टः, ४ बर्हिः,
५ देवीर्द्धारः, ६ उपासानक्ता, ७ दैव्यो होतारी प्रचेतसो, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

जुपस्व नः समिधमग्ने अद्य शोचा बृहद् यजतं धूममृण्वन् ।

उप स्पृश दिव्यं सानु स्तूपैः सं रश्मिभिस्ततनः सूर्यस्य
नराशंसस्य महिमानमिषा मुप स्तोपाम यजतस्य यज्ञैः ।

१

ये सुकर्तवः शुचयो धियंधाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या
ईलेन्यं वो असुरं सुदक्ष मन्तर्दूतं रोदसी सत्यवाचम् ।

२

मनुष्वदग्निं मनुना समिद्धं समध्वराय सवृग्मिन्महेम
सपर्यवो भरमाणा अभिजु प्र वृजते नर्मसा बर्हिरग्नौ ।

३

आजुहाना घृतपृष्ठं पृषद् दध्वर्यवो हविषा मर्जयध्वम्
स्वाध्या ई वि दुरो देवयन्तो ऽशिश्नू रथ्युर्देवताता ।

४

पूर्वी शिशुं न मातरां रिहाणे समग्रुवो न समनेष्वस्त्रन्
उत योषणे विव्ये मही न उपासानक्ता सुदुधेव धेनुः ।

५ [१]

बर्हिपदा पुरुहूते मघोनी आ यज्ञिये सुवितार्य श्रयेताम्

६

(११)

विप्रां यज्ञेषु मानुषेषु कारू	मन्ये वां जातवेदसा यजध्वै ।	
ऊर्ध्वं नो अध्वरं कृतं हवेषु	ता देवेषु वनथो वार्याणि	७
आ भारती भारतीभिः सजोषा	इळां देवैर्मनुष्यैर्भिरग्निः ।	
सरस्वती सारस्वतेर्भिरवाक्	तिस्रो देवीर्बहिरेदं सन्दन्तु	८
तन्नस्तुरीपमर्धं पोषयितु	देवं त्वष्टाविं रराणः स्यस्व ।	
यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो	युक्तग्रावा जायते देवकामः	९
वर्नस्पतेऽर्धं सृजोषं देवा	नग्निर्हविः शमिता मृदयाति ।	
सेदु होता सत्यतरो यजाति	यथा देवानां जनिमानि वेदं	१०
आ याहाग्ने समिधानो अर्वा	डिन्द्रेण देवैः स्रथं तुरेभिः ।	
बर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा	स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम	११ [२] (३६)

(२)

१० मैत्रायण्यवर्णितसिद्धः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं वो देवमग्निभिः सजोषा	यजिष्ठं दूतमध्वरे कृणुध्वम् ।	
यो मर्त्येषु निधुर्विर्कृतावा	तपुर्मूर्धा घृतान्नः पावकः	१
प्रोयदध्वो न यवसेऽविष्यन्	यदा महः संवरणाद् व्यस्थात् ।	
आर्दस्य वातो अनु वाति	शोचिरर्धं स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति	२
उद यस्य ते नवजातस्य वृष्णो	ऽग्ने चरन्त्यजरा इधानाः ।	
अच्छा धामरूपो धूम एति	सं दूतो अग्न इयसे हि देवान्	३
वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो अश्वेत्	तपु यदन्ना समवृक्त जम्भैः ।	
सेनैव सृष्टा प्रसितिष्ठ एति	यवं न दंस जुहा विवेक्षि	४
तमिद् वृषा तमुषसि यविष्ठ	मग्निमत्यं न मर्जयन्त नरः ।	
निशिशाना अतिधिमस्य योनौ	वृदाय शोचिराहुतस्य वृष्णः	५ [३]
सुसंहक् ते स्वनीकं प्रतीकं	वि यद् रुक्मो न रोचस उपाके ।	
द्विवो न ते नन्यतुरेति शुष्म	श्चित्रो न सूरः प्रति चक्षि भानुम्	६
यथा वः स्वाहाग्नये दाशेम	परीलाभिर्घृतवद्भिश्च हव्यैः ।	
तेभिर्नो अग्ने अमितैर्महोभिः	शतं पूमिरायसीभिर्नि पाहि	७ (४३)

या वा ते सन्ति दाशुपे अर्धृष्टा गिरो वा याभिर्नृवतीरुज्याः ।
 तार्भिनः सूनो सहस्रो नि पोहि स्मत् सूरिश्चरितृजातवेदः
 निर्यत् पूतेव स्वर्धितिः शुचिर्गात् स्वया कृपा तन्वाइ रोचमानः ।
 आ यो मात्रोरुशेन्यो जनिष्ट देवयज्याय सुकतुः पावकः
 एता नो अग्रे सौभगा द्वितीयं पि कर्तुं सुचेतसं वतेम ।
 विश्वा स्तोत्रभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८

९

१० [४] (३३)

(४)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वः शुकाय भानवे भरध्वं हव्यं मतिं चाग्नये सुपूतस्य ।
 यो देव्यानि मानुषा जनुष्यन्तर्विश्वानि विद्वाना जिगाति
 स गृत्तो अग्निस्तरुणाश्चिदस्तु यतो यविष्ठो अजनिष्ट मातुः ।
 सं यो वना युवते शुचिर्वृन् भूरि चिद्विज्ञा समिदंति सद्यः
 अस्य देवस्य संसद्यनीके यं मर्तासः इयेतं जगृध्रे ।
 नि यो गृध्रं पौरुषेयीमुवोच दुरोकमग्निरायवे शुशोच
 अयं कविरकविषु प्रचेता मर्तेष्वग्निरमृतो नि धायि ।
 स मा गो अत्र जुहुरः सहस्त्रः सदा त्वे सुमनसः स्याम
 आ यो योनिं देवकृतं ससाद् कत्वा ह्यग्निमृतो अतारीत् ।
 तमोर्षधीश्च वनिनश्च गभं भूमिश्च विश्वधायसं विभर्ति

१

२

३

४

५ [५]

इंशे ह्यग्निमृतस्य भूरे—रीशे रायः सुवीर्यस्य दातोः ।
 मा त्वा वयं सहसावन्नवीरा माप्सवः परि पदाम मादुवः
 परिपद्यं हरणस्य रेक्णो नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।
 न शेषो अग्ने अन्यजातस्य स्तयचेतानस्य मा पृथो वि दुक्षः
 नहि प्रभायारणः सुशेवो ऽन्योदर्यो मनसा मन्तवा उ ।
 अर्धा चिदोकः पुनरित् स एत्या ऽऽ नो वाज्यंभीपाळेतु नव्यः
 त्वमग्ने वनृप्यतो नि पोहि त्वमुं नः सहसावन्नवद्यात् ।
 सं त्वा ध्वस्मन्वदुभ्येतु पाथः सं रयिः स्पृहयाप्यः सहस्री

६

७

८

९

(५५)

एता नो अग्रे सौमगा दिदीद्य—पि कर्तुं सुचेतसं वतेम ।
विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१० [६] (५६)

(५)

१ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रथे तवसे भरध्वं गिरं विवो अरतये पृथिव्याः ।

यो विश्वेषाममृतानामुपस्थे वैश्वानरो वावृधे जागृवद्भिः

१

पृष्टो विवि धाप्यग्निः पृथिव्यां नेता सिन्धूनां वृषभः स्तिर्यानाम् ।

स मानुषीरभि विशो वि भाति वैश्वानरो वावृधानो वरेण

२

त्वद् भिया विश आयन्नसिक्ती रसमना जहतीर्भोजनानि ।

वैश्वानर पूरवे शोशुचानः पुरो यदग्ने दुरयन्नदीदेः

३

तव त्रिधातु पृथिवी उत द्यौर्वैश्वानर व्रतभग्ने सचन्त ।

त्वं भासा रोदसी आ तंतन्था—ऽजन्तेण शोचिषा शोशुचानः

४

त्वामग्ने हरितो वावगाना गिरः सचन्ते धुतयो घृताचोः ।

पतिं कृष्णीनां रथ्यं रयीणां वैश्वानरमुपसां केतुमह्नाम्

५ [७]

त्वे असुर्यं वसवो नृण्वन् कर्तुं हि ते मित्रमहो जुषन्त ।

त्वं दस्युरोकेसो अग्न आज उरु ज्योतिर्जनयन्त्रार्याय

६

स जार्यमानः परमे व्योमन् वायुर्न पाथः परि पासि सद्यः ।

त्वं भुवना जनयन्त्रभि कृन्नपत्याय जातवेदो दशस्यन्

७

तामग्ने अस्मे वृषभेरयस्व वैश्वानर द्युमतीं जातवेदः ।

यया राधुः पिन्वसि विश्ववार पृथु श्रवो वाशुषे सत्याय

८

तं नो अग्ने मघवन्न्यः पुरुक्षुं रयिं नि वाजं श्रुत्यं युवस्व ।

वैश्वानर महि नः शर्म यच्छ रुद्रेभिरग्ने वसुभिः सजोषाः

९ [८] (६५)

(६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र सभाजो असुरस्य प्रशस्तिं पुंसः कृष्णीनामनुमाद्यस्य ।

वन्द्रेत्येव प्र त्वसस्क्रुतानि वन्दे वारु वन्दमानो विवक्त्रि

१ (६६)

कविं केतुं धासिं भानुमद्रे हिन्वन्ति शं राज्यं रोदस्योः ।	
पुंगुरस्य गीर्मिरा विवासे ऽग्नेर्ब्रतानि पूर्या महानि	२
न्यक्रतुन ग्रथिनो मृधवाचः पूर्णारंभ्रद्धाँ अंबुधाँ अयुजान् ।	
प्रप्र तान् दस्यूरगिर्विवाय पूर्वश्चकारापराँ अयज्यून	३
यो अपाचीने तममि मदन्तीः प्राचींश्चकार नृतमः शचीभिः ।	
तमीशानं वम्बोँ अग्निं गृणीषे ऽनानतं दृमयन्तं पृतन्यून	४
यो वेहोँ अनेमयद वधक्षे योँ अयपत्नीरुपसंश्चकार ।	
स निरुध्या नहुपो युहो अग्निर्विशश्चक्रे बलिहृतः सहोभिः	५
यस्य शर्मन्नुप विश्वे जनास एदँस्तस्थुः सुमतिं भिक्षमाणाः ।	
वैश्वानरो वरमा रोदस्यो राग्निः संसाद पित्रोरुपस्थम्	६
आ देवो देद वुध्याँ वसूनि वैश्वानर उदित्ता सूर्यस्य ।	
आ समुद्रादवरादा परंस्मा दाग्निर्देदे दिव आ पृथिव्याः	७ [९] (७२)

(७)

७ मैत्रावरुणिवंसिष्ठः । अग्निः । शिष्टम् ।

प्र वो देवं चित् सहसानमग्निमश्वं न वाजिनं हिषे नमोभिः ।	
मवा नो दूतो अश्वरस्य विद्वान् त्यना देवेषु विविदे मितहुः	१
आ याह्यग्ने पृथ्याँ अनु स्वा ग्रन्द्रो देवानाँ सूर्यं जुषाणः ।	
आ सानु शुष्मेर्नदयन् पृथिव्या जग्मेभिर्विश्वमुशधग्वनानि	२
प्राचीनो यज्ञः सुधितं हि बर्हिः प्रीणीते अग्निरिच्छितो न होता ।	
आ मातरा विश्ववारि हुवानो यतो यविष्ठ जज्ञिषे सुशेवः	३
सद्यो अश्वरे रथिरं जनन्त मानुषासो विचेतसो य एषाम् ।	
विशामधायि विरपतिर्वुरोणेँ ऽग्निर्ग्रन्द्रो मधुवचा क्रतावा	४
असाँदि वृतो बर्हिराजगन्वा नग्निर्ब्रह्मा नृपदने विधृता ।	
द्यौश्च यं पृथिवी वावृधाते आ यं होता यजति विश्ववारम्	५
एते द्युमेभिर्विश्वमातिरन्त प्रन्त्रं ये वारं नया अतक्षन् ।	
प्र ये विशस्तिरन्त श्रोपमाणा आ ये मे अस्य दीर्घयज्ञतस्य	६ (७८)

नू त्वामग्र ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहसो वसूनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मघवन्न्य आनङ् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [१०] (७९)

(८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इन्धे राजा समर्यो नमोमि—र्यस्य प्रतीकमाहुतं घृतेन ।
नरो हव्येभिरीळते सुबाध आग्निरग्र उपसामशोचि
अयमु प्य सुमहौ अवेष्टि होता मन्द्रो मनुषो यद्वा अग्निः ।
वि मा अंकः ससृजानः पृथिव्यां कृष्णपविरोषधीमिववक्षे
कया नो अग्ने वि वसः सुवृक्तिं कामु स्वधामृणवः शस्यमानः ।
कया भवेम पतयः सुदन्न रायो वन्तारो दुष्टरस्य साधोः
प्रप्रायमग्निर्मरुतस्य शृण्वे वि यत् सूर्यो न रोचते बृहद् भाः ।
अभि यः पूरं पृतनासु तस्यौ द्युतानो देव्यो अतिथिः शुशोच
असञ्चित त्वे आहर्षनानि भूरि भुवो विश्वेभिः सुमना अनीकैः ।
स्तुतश्चिदग्ने शृण्विषे गृणानः स्वयं वर्धस्व तन्वं सुजात
इवं वचः शतसाः संसहस्रं मुवृमये जनिपीष्ट द्विबर्हीः ।
शं यत् स्तोतृभ्य आपये भवाति द्युमदमीवचातनं रक्षोहा
नू त्वामग्र ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहसो वसूनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मघवन्न्य आनङ् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [११] (८६)

(९)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अवोधि जार उपसामुपस्था—द्धोता मन्द्रः कवितमः पावकः ।
दधाति केतुमुभयस्य जन्तो हव्या देवेषु द्रविणं सुकृत्यु
स सुकृत्यो वि दुरः पणीनां पुनानो अकं पुरुमोजसं नः ।
होता मन्द्रो विशां द्यूना—स्तिरस्तमो दृष्टशे राभ्याणाम्
अमूरः कविरिदितिर्विवस्वान् त्सुसंसन्मित्रो अतिथिः शिवो नः ।
चित्रमानुरुपसां प्रात्यग्रे ऽपां गर्भः प्रस्व आ विवेश
ईष्टेन्यो वो मनुषो युगेषु समनगा अंशुचेज्जातवेदाः ।
सुसंहशा मानुना यो विभाति प्रति गावः समिधानं बुधन्त

१

२

३

४

(९०)

अग्ने याहि वृत्तं मा रिपण्यो वृत्तं अच्छा बह्वृत्ता गणेन ।
सरस्वतीं मरुतो अश्विनापो यक्षि वृवान् रत्नधेयाय विश्वान्
त्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो जरुधं हन् यक्षि राये पुनधिम् ।
पुरुणीथा जातवेदो जरस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६ [१२] (१२)

(१०)

५ मैत्रायण्यवसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उपो न जारः प्रुथु पाजो अश्वेद् दर्विद्युतद् वीद्यच्छोशुचानः ।
वृषा हरिः शुचिरा भाति भ्राता धियो हिन्वान उग्रातीरजीगः
स्वर्णं वस्तोरुषसांमरोचि यज्ञं तन्वाना उशिजो न मन्म ।
अग्निर्जन्मानि वृष आ वि विद्वान् ब्रुवद् वृतो देवयावा वसिष्ठः
अच्छा गिरो मृतयो देवयन्तीं रग्निं यन्ति ब्रविणं मिक्षमाणाः ।
सुसंहर्षं सुप्रतीकं स्वध्वं हव्यबाहमरतिं मानुषाणाम्
इन्द्रं नो अग्ने वसुभिः सजोषा रुद्रं रुद्रेभिरा वहा बृहन्तम् ।
आदित्येभिरदितिं विश्वजन्त्यां बृहस्पतिमुक्त्रभिर्विश्ववारम्
मन्द्रं होतारमुशिजो यविष्ठ मग्निं विश ईळते अध्वरेषु ।
स हि क्षपावा अमवद् रयीणा मतन्द्रो वृतो यजथाय वृवान्

१

२

३

४

५ [१३] (१३)

(११)

५ मैत्रायण्यवसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महौ अस्यध्वरस्य प्रकृते न ऋते त्वष्टृमृता मादयन्ते ।
आ विश्वेभिः सरथं याहि वृषे न्ये होता मध्यः सन्निह
त्वामीळते अजिरं वृत्पाय हविर्मन्तः सवृष्मिन्मानुषासः ।
यस्य वृषैरासदो बर्हिर्गन्ते ऽहान्यस्ये सुदिनां भवन्ति
त्रिधिवृक्तोऽप्र चिकितुर्वसूनि त्वे जन्तुर्वाशुषे मर्त्याय ।
मनुष्वदग्न इह यक्षि वृवान् मवां नो वृतो अमिशस्तिपावा
अग्निरीशे वृहतो अध्वरस्या अग्निर्विश्वस्य हविषः कृतस्य ।
क्रातुं हंस्य वसधो जुपन्ता ऽथा वृषा दधिरे हव्यबादम्

१

२

३

४ (१०१)

आग्ने वह हविरद्यां वेवा—निन्द्रज्येष्ठास इह मादयन्ताम् ।
इमं यज्ञं विवि वेवेषु धेहि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५ [१४] (१०२)

(११)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अगन्म म्हा नमसा यविष्ठं यो वृदाय समिन्द्रः स्वे दुरोणे ।
वित्रप्रानुं रोदसी अन्तरुर्वी स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यश्चम्
स म्हा विश्वा दुरितानि साहा नग्निः पृथ्वे वम आ जातवेदाः ।
स नो रक्षिषद् दुरिताद्वद्या वृस्मान् गृणत उत नो मुघोनः
त्वं वरुण उत मित्रो अग्ने त्वां वर्धन्ति मतिभिर्वसिष्ठाः ।
त्वे वसु सुपणनानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१५] (१०५)

(१२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये विश्वशुचं धियंधे ऽसुरग्ने मन्म धीतिं भरध्वम् ।
भरं हविर्न बर्हिषि प्रीणानो वैश्वानराय यतये मतीनाम्
त्वमग्ने शोचिषा शोशुचान आ रोदसी अपृणा जायमानः ।
त्वं वेवाँ अभिशस्तेरमुञ्चो वैश्वानर जातवेदो महित्वा
जातो यदग्ने भुवना व्यख्यः पशून् न गोपा इयं परिज्मा ।
वैश्वानर ब्रह्मणे विन्द गातु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१६] (१०८)

(१४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् । १ बृहती ।

समिधा जातवेदसे वेवायं वेवहृतिभिः ।
हविर्भिः शुक्रशोचिषे नमस्विनो वयं दाशेमाग्रये
वयं ते अग्ने समिधा विधेम वयं दाशेम सुप्नुती र्यजत्र ।
वयं घृतेनाध्वरस्य होत वयं देव हविषा भद्रशोचे
आ नो वेवेमिरुष वेवहृति—मग्ने याहि वर्षहृति जुषाणः ।
तुभ्यं वेवाय दाशतः स्याम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१७] (१११)

(१५)

१९ मैत्रावरुणिवेसिष्ठः । अग्निः । गायत्री ।

उपसद्याय मीळहुषं आस्ये जुहुता हविः । यो नो नेविष्टमाप्यम् १
यः पञ्च चर्षणीरामि निषसावृ दमेदमे । कविर्गृहपतिर्युवा २
स नो वेदो अमात्यं—मग्नी रक्षतु विश्वतः । उतास्मान् पात्वंहसः ३
नवं नु स्तोममग्रये विवः श्येनार्यं जीवनम् । वस्वः कुविद् वनाति नः ४
स्पार्हा यस्य भिर्यो हृशे रयिर्विरवतो यथा । अग्रं यज्ञस्य शोचतः ५ [१८]

सेमां वेतु वर्षदूति—मग्निजुपत नो गिरः । यजिष्ठो हव्यवाहनः ६
नि त्वा नक्षय विस्पते द्युमन्तं देव धीमहि । सुवीरमग्र आहुत ७
क्षपं उल्लश्च दीदिहि स्वग्नयस्त्वया वयम् । सुवीरस्त्वमस्मयुः ८
उप त्वा सातये नरो विप्रासो यन्ति धीतिभिः । उपाक्षरा सहस्रिणी ९
अग्नी रक्षांसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिः पावक ईड्यः १० [१९]

स नो राधास्या भरे—शानः सहसो यहो । भगश्च दातु वार्यम् ११
त्वमग्ने वीरवृद् यशो देवश्च सविता भगः । दितिश्च दाति वार्यम् १२
अग्ने रक्षां णो अंहसः प्रति पम वेव रीपतः । तपिष्ठैरजरौ वह १३
अधा मही न आयस्य—नाधृष्टो नृपीतये । पूर्वधा शतमुजिः १४
त्वं नः पाह्यंहसो दोषावस्तरवायतः । दिवा नक्तमवाभ्य १५ [२०] (१९५)

(१६)

१९ मैत्रावरुणिवेसिष्ठः । अग्निः । प्रगाथः (= विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

एना वो अग्निं नमसे—जो नपातमा हुवे ।
प्रियं चेतिष्ठमरतिं स्वध्वरं विश्वस्य दूतममुतम् १

स योजते अरुपा विश्वभोजसा स दुद्रवत् स्वाहुतः ।

सुब्रह्मा यज्ञः सुशमी वसूनां देवं राधो जनानाम् २

उदस्य शोचिरस्था—वागुहानस्य मीळहुषः ।

उद धूमासो अरुपासो दिविस्पृशः समग्निमिन्धते नरः ३

तं त्वा दूतं कृण्यहे यशस्तमं देवो आ वीतये वह ।

विश्वा सूनो सहसो मर्तभोजना रास्व तद् यत् त्वेमेहे ४ (१९०)

त्वमग्ने गृहपतिस्त्वं होता नो अध्वरे ।

त्वं पोता विश्ववार प्रचेता यक्षि वेपि च वार्यम्

५

कृधि रत्नं यजमानाय सुकतो त्वं हि रत्नधा असि ।

आ न ऋते शिशीहि विश्वमृत्विजं सुशंसो यश्च दक्षते

६ [२१]

त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।

यन्तारो ये मघवानो जनानां मूर्वान् दयन्त गोनाम्

७

येषामिळा घृतहस्ता दुरोण औ अपि प्राता निपीदति ।

ताँछायस्व सहस्य ब्रुहो निदो यच्छा नः शर्म दीर्घभुत

८

स मन्द्रया च जिह्वया वह्निरासा विदुष्टरः ।

अग्ने रुयि मघवन्मो न आ वह हव्यदातिं च सव्य

९

ये राधाँसि द्रुत्यश्रया मघा कामेन श्रवसो ब्रुहः ।

ताँ अंहसः पिपृहि पृथुभिष्टं शतं पूर्मिषिषिष्ठ

१०

देवो वो ब्रविणोदाः पूर्णा विवष्ट्यासिचम् ।

उद् वा सिञ्चध्वमुप वा पृणध्वमाविद् वो देव ओहते

११

तं होतारमध्वरस्य प्रचेतसं वह्निं देवा अकृण्वत ।

दधाति रत्नं विधते सुवीर्यमग्निर्जनाय वृशुपे

१२ [२२] (१३८)

(१७)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । द्विपदा त्रिष्टुप् ।

अग्ने भवं सुषमिधा समिन्द्र उत बर्हिर्बुधिया वि स्तृणीताम्

१

उत द्वार उगतीर्धि श्रयन्तामुत देवाँ उगता आ वहहे ॥१॥

२

अग्ने दीहि हविषा यक्षि देवान् त्वध्वरा कृणुहि जातवेदः

३

स्वध्वरा करति जातवेदा यक्षद् देवाँ अमृतान् पिप्रयञ्च ॥२॥

४

वंस्व दिश्वा वार्याणि प्रचेतः सत्या भवन्त्वाशिषो नो अथ

५

त्वामु ते वधिरे हव्यवाहं देवातो अग्र ऊर्ज आ नपातम् ॥३॥

६

ते ते देवाय दार्शतः स्वाभ महो नो रत्ना वि दध इयानः ॥४॥

७ [२३] (१४५)

(१८)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १८-३३]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, २२-२५ सुदाः पैजवनः । त्रिष्टुप् ।

- त्वे ह यत् पितरश्चिन्न इन्द्र विश्वा वामा जगितारो असन्वन् ।
 त्वे गावः सुदद्यास्त्वे ह्यश्वास्त्वं वसु देवयते वनिष्ठः १
- राजेंव हि जनिमिः क्षेप्येवाऽव द्युभिर्भि विदुष्कविः सन् ।
 पिशा गिरो मघवन् गोभिरश्वैस्त्वायतः शिशीहि राये अस्मान् २
- इमा उ त्वा परपृधानासो अत्र मन्द्रा गिरो देवयन्तीरुप स्थुः ।
 अर्वाची ते पृथ्या राय एतु स्याम ते सुसुताविन्दु शर्मन् ३
- धेनुं न त्वां सूयवसे दुर्दुक्ष च्युप ब्रह्माणि ससृजे वसिष्ठः ।
 त्वामिन्मे गोपतिं विश्व आहा ऽऽ न इन्द्रः सुमतिं गन्त्वच्छ ४
- अर्णासि चित् परधाना सुदास इन्द्रो गाधान्यकृणोत् सुपारा ।
 शर्धन्तं शिम्यमुचर्थस्य नव्यः शापं सिन्धूनामकृणोदशंतीः ५ [२४]
- पुरोळा इत्तुर्वशो यक्षुरासीद् राये मत्स्यासो निशिता अपीध ।
 श्रुष्टिं चक्रुर्भगवो द्रुह्यवश्च सखा सखायमतर्द्द विपूचोः ६
- आ पृक्थासो भलानसो भनन्ता ऽलिनासो विषाणिनः शिवासः ।
 आ योऽनयत् सधमा आर्यस्य गव्या तृत्सुभ्यो अजगन् युधा नृन् ७
- दुराध्याऽर्दं अर्दितिं स्त्रेवर्यन्तो ऽचेतसो वि जंगृध्रे परुष्णीम् ।
 महाविष्यक् पृथिवीं पत्यमानः पशुष्कविरशयच्चार्यमानः ८
- इयुरथं न न्यथं परुष्णी माशुश्चनेर्दभिपित्वं जंगाम ।
 सुदास इन्द्रः सुतुक्कां अमित्रा नरन्धयन्मानुषे वधिवाचः ९
- इयुर्गावो न यवसादगोपा यथाकृतमभि मित्रं चित्तासः ।
 पृथिगावः पृथिनिप्रेषितासः श्रुष्टिं चक्रुर्नियुतो रन्त्यश्च १० [२५]
- एकं च यो विशतिं च श्रवस्या वैकर्णयोजनान् राजा न्यस्तः ।
 वृस्मो न सद्यन् नि शिशाति बर्हिः शूरः सर्गमकृणोदिन्द्र एषाम् ११
- अथ श्रुतं कवपं वृद्धमस्त्वन्नु द्रुह्युं नि वृणग्वब्रवाहुः ।
 वृणाना अत्र सख्याय सख्यं त्वायन्तो ये अमवृन्ननु त्वा १२ (१५७)

- वि सद्यो विश्वा हंहितान्येषां—मिन्द्रः पुरः सहसा सप्त दंदः ।
 व्यानवस्य तृत्सवे गयं भा—ग्जेष्म पूरुं विदथे मूधवाचम् १३
- नि गव्यवोऽनवो ब्रुहवश्च पण्डिः शता सुपुपुः पद् सहस्रा ।
 पण्डिर्वीरासो अधि पङ् दुवोयु विश्वेदिन्द्रस्य वीर्या कृतानि १४
- इन्द्रेणेते तृत्सवो वेविपाणा आपो न सृष्टा अधवन्त नीचीः ।
 दुर्मित्रासः प्रकलविन्मिमाना जहुर्विश्वांनि भोजना सुदासे १५ [२६]
- अर्ध वीरस्य शूतपामनिन्द्रं परा शर्धन्तं नुनुदे अभि क्षाम् ।
 इन्द्रो मनुं मंन्युम्यो मिमाय भेजे पथो वर्तनि पत्यमानः १६
- आध्रेण चित् तद्वेकं चकार सिंहं चित् पेत्वेना जघान ।
 अव स्रक्तीर्वेश्यावृश्चदिन्द्रः प्रार्यच्छद् विश्वा भोजना सुदासे १७
- शश्वन्तो हि शत्रवो रारधुष्टे भेदस्य चिच्छर्धतो विन् रुन्धिम् ।
 मर्ता एनः स्तुवतो यः कृणोति तिमं तस्मिन् नि जहि वज्रमिन्द्र १८
- आवदिन्द्रं यमुना तृत्सवश्च प्रात्र भेदं सर्वताता मुपायत् ।
 अजासश्च शिग्रवो यक्षवश्च बलिं शीर्षाणि जभ्रुरश्वानि १९
- न त इन्द्र सुमतयो न रायः संचक्षे पूर्वा उपसो न नूताः ।
 देवकं चिन्मान्यमानं जघन्था—ऽव त्मना बृहतः शम्बरं भेत् २० [२७]
- प्र ये गृहादममदुस्त्वाया पराशरः शतयातुर्वसिष्ठः ।
 न ते भोजस्यं सख्यं मृषन्ता—ऽधा सूरिभ्यः सुदिनः व्युच्छान् २१
- द्वे नप्तुर्विवर्तः शते गो—र्धा रथा बधूमन्ता सुदासः ।
 अहंभग्रे पैजवनस्य दानं होतैव सद्य पर्यमि रेभन् २२
- चत्वारो मा पैजवनस्य दानाः स्मर्हिष्ठयः कृशनिनो निरेके ।
 क्रज्जासो मा पृथिविष्ठाः सुदास—स्तोकं तोकाय श्वसे वहन्ति २३
- यस्य श्वो रोदसी अन्तरुर्वा शीर्ष्णीशीर्ष्णी विबभाजा विभक्ता ।
 सतेदिन्द्रं न स्रवतो गृणन्ति नि युध्यामधिर्मशिशादुभीकै २४
- इमं नरो मरुतः सश्रतानु दिवोदासं न पितरं सुदासः ।
 अविष्टना पैजवनस्य केतं दूणाशं क्षत्रमजरं दुवोयु २५ [२८] (१७०)

(१९)

११ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो न भीम एकः कृष्णीश्र्यावयति प्र विश्वाः ।
यः शश्वतो अर्वाशुषो गरस्य प्रयन्तासि सुष्वितराय वेदः १
- त्वं ह त्यदिन्द्र कुत्समावः शुश्रूषमाणस्तन्वा समर्ये ।
दासं यच्छुष्णं कुर्यवं न्यस्मा अरन्धय आर्जुनेयाय शिक्षन् २
- त्वं धृष्णो धृषता वीतहव्यं प्रावो विश्वाभिः कृतिभिः सुदासम् ।
प्र पौरुकुत्सि त्रसदस्युमावः क्षेत्रसाता वृत्रहर्त्येषु पूरुम् ३
- त्वं नृभिर्नृमणो देववीती भूरीणि वृत्रा हर्यश्व हंसि ।
त्वं नि वस्यं चुम्बुरि धुलि चाऽस्वापयो वृभीतये सुहन्तु ४
- तव च्यौत्नानि वज्रहस्त तानि नव यत् पुरो नवतिं च सद्यः ।
निवेशने शततुमाविधेपी रहश्च वृत्रं नमृचिमुताहन् ५ [२९]
- सना ता तं इन्द्र भोजनानि शतहव्याय वाशुषे सुदासे ।
वृष्णं ते हरी वृषणा युनाजिम व्यन्तु ब्रह्माणि पुरुशाक वाजम् ६
- मा ते अस्यां संहसावन् परिष्ठा वधाय भूम हरिवः परादे ।
त्रायस्व नोऽवृकेभिर्वरुथैस्तव प्रियासः सूरिषु स्याम ७
- प्रियास इत् ते मघवन्नभिष्टौ नरो मदेम शरणे सखायः ।
नि तुवंशं नि याद्वं शिशी ह्यतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन् ८
- सद्यश्चिन्तु ते मघवन्नभिष्टौ नरः शंसन्त्युक्थशासं उक्था ।
ये ते हव्रेभिर्वि पर्णीरवाशन्नस्मान् वृणीष्व युज्याय तस्यै ९
- एते स्तोमा नरा नृतम तुभ्यं मस्मद्यश्चो वदतो मयानि ।
तेषामिन्द्र वृत्रहर्त्ये शिवो भूः सखा च शूरोऽविता च नृणाम् १०
- नू इन्द्र शूर स्तवमान ऊती ब्रह्माजुतस्तन्वा वावृधस्व ।
उष नो वाजान् मिमीह्युप स्तीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ११ [३०] (२८९)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ पं० १-३०]

(२०)

१० मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उग्रो जज्ञे वीर्यीय स्वधावाञ्चक्रिरपो नरीं यत् करिष्यन् ।
 जग्मिर्युवा नृपर्वनमवोभिस्त्राता न हन्तु एनसो महश्चित् १
 हन्ता वृत्रमिन्द्रः शूशुवानः प्राचीशु वीरो जरितारभूती ।
 कर्ता सुदासे अह वा उ लोकं दाता वसु मुदुरा द्वागुषे भूत् २
 युध्मो अन्वर्वा खजकृत् समष्टा शूरः तत्रापाद् अनुषेमपाळ्हः ।
 व्यास हन्तः पुतनाः स्वोजा अधा विश्वं शत्रूयन्तं जघान ३
 उमे विदिन्द्र रोवसी महित्वा ऽऽप्राथ तर्विषीभिस्तुविष्मः ।
 नि वृत्रमिन्द्रो हरिवान् मिमिक्षन् त्समन्धसा मवेषु वा उवोच ४
 वृषा जजान वृषणं रणांय तस्मि चिन्तारि नर्यं ससूव ।
 प्र यः सेनानीरध नृभ्यो अस्तीनः सत्या गवेषणः स धृष्णुः ५ [१]

नू चित् स श्रेषते जनो न रेषन् मनो यो अस्य घोरमाधिवासात् ।
 यज्ञैर्य इन्ध्रे दधति कुवांसि क्षयत् स राय ऋतपा ऋतेजाः ६
 यविन्द्र पूर्वा अपराय शिक्षन्नयुज्यायान् कर्नीयसो वृष्णम् ।
 अमृत इत् पर्यासीत हूरमा चित्र चित्र्यं भरा रयिं नः ७
 यस्त इन्द्र प्रियो जनो दृशश वसन्तिरेके अद्रिवः सत्ता ते ।
 वयं ते अस्यां सुसूतो चनिष्ठाः स्याम वरुण्ये अग्रतो नृपीती ८
 एष स्तोमो अचिक्रवृद् वृषा त उत स्तामुर्मधवल्लक्रपिष्ट ।
 रायस्कामो जरितारं त आगन् त्वमङ्गः शक्र वस्य आ शको नः ९
 स न इन्द्र त्वयताया इषे धास्मना च ये मघवानो जुनन्ति ।
 वस्वी पु ते जरित्रे अस्तु शक्तिर्यं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२] (१११)

(११)

१० मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि देवं गोऋजीकमन्धो न्यस्मिन्निन्द्रो अनुषेमुवोच ।
 वोधामसि त्वा हर्यश्च यज्ञे बोधा नः स्तोममन्धसो मवेषु १
 प्र बन्ति यज्ञं विपर्यन्ति बर्हिः सोमशादो विदधे द्रुधवाचः ।
 न्यु क्षियन्ते युशसो गुमावा दूरउपभूतो वृषणो नृपाचः २ (११२)

त्वमिन्द्र स्रवित्वा अपस्कः परिष्ठिता अहिना शूः पूर्वीः ।
 त्वद् वांवके रुष्टोऽहं न धेना रेजन्ते विश्वा कृत्रिमाणि भीषा
 भीमो विविषायुधेभिरेषा मपांसि विश्वा नर्याणि विद्वः ।
 इन्द्रः पुरो जहँषाणो वि दूधोत् वि वज्रहस्तो महिना जघान
 न यातव इन्द्र जूजुवुर्नो न वन्दना शविष्ठ वेद्याभिः ।
 स शर्धवुर्यो विपुणस्य जन्तोर्मा शिश्रदेवा अपि गुह्यं नः

३

४

५ [३]

अभि कर्त्वेन्द्र भूरधु जमन् न ते विव्यद् महिमानं रजांते ।
 स्वेना हि वृत्रं शवसा जघन्य न शत्रुरन्तं विविदद् युधा ते
 देवाश्चित् ते असुर्याय पूर्वं ऽनु क्षत्राय ममिरे सहांसि ।
 इन्द्रो मघानि दयते विपह्येन्द्रं वाजस्य जोहुवन्त सातो
 कीरिश्चिन्द्रि त्वामवसे जुहावे शानमिन्द्र सौभ्रंगस्य भूरेः ।
 अवां बभूथ शतमूते अस्मे अभिक्षत्तुस्त्वावतो वरुता
 सखायस्त इन्द्र विश्वह स्याम नमोवृधासो महिना तरुत्र ।
 वन्वन्तु स्मा तेऽवसा समीकेऽहं ऽभीतिमर्यो वनुषां शवांसि
 स न इन्द्र त्वर्यताया इषे धास्मना च ये मघवानो जुनन्ति ।
 वस्वी पु ते जरित्रे अस्तु शक्तिर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

७

८

९

१० [४] (२०१)

(२२)

१ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । विराट्, १ त्रिष्टुप् ।

पिशा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुपाव हर्यश्वाद्रिः ।
 सोतुर्बाहुभ्यां सुर्यतो नावां
 यस्ते मत्रो युज्यश्चारुस्ति येन वृत्राणि हर्यश्च हंसि ।
 स त्वामिन्द्र प्रभूवसो ममत्तु
 बोधा सु मे मघवन् वाचुमेमां यां ते वसिष्ठो अर्चंति प्रशंस्तिम् ।
 इमा ब्रह्म सधमादे जुषस्व
 श्रुधी हवं विपिपानस्याद्वे बोधा विप्रस्यार्चंतो मनीषाम् ।
 कृष्या दुवांस्यन्तमा सचेमा
 न ते गिरो अपि मृष्ये तुरस्य न सुष्टुतिमसुर्यस्य विद्वान् ।
 सदा ते नाम स्वयशो विवक्मि

१

२

३

४

५ [५] (२०६)

भूरि हि ते सर्वना मानुषिषु भूरि मनीषी हवते त्वामित् ।

मारे अस्मन्मघवृक्षयोक् कः

६

तुभ्येक्षिमा सर्वना शूर विश्वा तुभ्यं ब्रह्माणि वर्धना कृणोमि ।

त्वं नृभिर्हव्यो विश्वधांसि

७

नू चिच्छु ते मन्यमानस्य वृस्मो दंशुवन्ति महिमानमुग्र ।

न वीर्यमिन्द्र ते न राधः

८

ये च पूर्वं ऋषयो ये च नूत्ना इन्द्र ब्रह्माणि जनयन्त विप्राः ।

अस्मे ते सन्तु सखा शिवानि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

९ [६] (२१०)

(२२)

६ मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उदु ब्रह्माण्यैरत श्रवस्येन्द्रं समये महया वसिष्ठ ।

आ यो विश्वानि शर्वसा ततानो पश्रोता म इवतो वचांसि

१

अयामि घोषं इन्द्र देवजां गिरिज्यन्त यच्छुरुधो विवाचि ।

नहि स्वमायुश्चिकिते जनेषु तानीदंतांस्यति पण्यस्मान्

२

युजे रथं गवेर्पणं हरिभ्यामुप ब्रह्माणि जुजुपाणमस्थुः ।

वि वाधिष्ट स्य रोदसी महित्वेन्द्रो वृत्राण्यमृती जघन्वान्

३

आर्पश्चित् पिप्युः स्तुर्योऽं न गावो नक्षत्रतं जरितारस्त इन्द्र ।

याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वं हि धीमिदंयसे वि वाजान्

४

ते त्वां मदा इन्द्र मादयन्तु शुष्मिणं तुविराधंसं जजित्रे ।

एको देवत्रा दयसे हि मर्ता नस्मिन्दृष्ट सवने मादयस्व

५

एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रवाहं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।

स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [७] (२१६)

(२४)

६ मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

योनिष्ट इन्द्र सवने अकात्रि तमा नृभिः पुरुहूत म याहि ।

असो यथा नोऽविता पुथे च वदो वस्तूनि समदश्च सोमैः

१ (२१७)

गृभीतं ते मन इन्द्र द्विवर्हाः सुतः सोमः परिपिक्ता मधूनि । विसृष्टधेना मरते सुवृक्तिरियमिन्द्रं जोहुवती मनीषा	२
आ नो द्विव आ पृथिव्या कंजीपि—निदं बर्हिः सोमपेयाय याहि । वहन्तु त्वा हरयो मर्याञ्च माङ्गपमच्छा तवसं मदाय	३
आ नो विश्वामिरुतिमिः सजोषा ब्रह्म जुषाणो हर्यश्व याहि । वरीवृजत स्थविरमिः सुशिप्रा—ऽस्मे दधुद वृषणं शुष्ममिन्द्र	४
एष स्तोमो मह उग्राय बाहे धुरीर्द्वात्यो न वाजयन्नाभयि । इन्द्रं त्वायमर्क ईष्टे वसूनां द्विविंश द्यामधि नः श्रोमंत धाः	५
एवा न इन्द्र वार्यस्य पूधिं प्र ते महीं सुमतिं वैविदाम । इयं पिन्व मघवन्ज्यः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [८] (२१२)

(२५)

६ मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः । इन्द्रः । विश्वेभ्यः ।

आ ते मह इन्द्रोत्पुष्ट समन्यवो यत् समरन्त सेनाः । पताति विद्युन्नयस्य बाहो—र्मा ते मनो विष्वद्यश्चिव चारीत	१
नि दुर्ग इन्द्र श्रथिह्यमित्रा नमि ये नो मतीसो अमन्ति । आरे तं शंसं कृणुहि निनिस्तो—रा नो भर समरणं वसूनाम्	२
शतं ते शिप्रिन्नृतयः सुदासे सहस्रं शंसा उत रातिरस्तु । जहि वधर्वनुपो मर्त्यस्या—ऽस्मे द्युन्नमधि रत्नं च धेहि	३
त्वार्वतो हीन्द्र कत्वे अस्मि त्वार्वतोऽवितुः शूर रातो । विश्वेदहानि तविषीव उग्रं ओकः कृणुष्व हरिवो न मर्धाः	४
कृत्वा एते हर्यश्वाय शूष—मिन्ध्रे सहो वैवजूतमिश्रानाः । सत्रा कृधि सुहना शूर वृत्रा वयं तरुत्राः सनुयाम वाजम्	५
एवा न इन्द्र वार्यस्य पूधिं प्र ते महीं सुमतिं वैविदाम । इयं पिन्व मघवन्ज्यः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [९] (२२८)

(२६)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- न सोम इन्द्रमसुतो ममाव नार्बह्याणो मघवानं सुतासः ।
 तस्मा उक्थं जनये यज्जुजोष नृबल्लवीयः शृणवद् यथा नः ?
- उक्थउक्थे सोम इन्द्रं ममाव नीथेनीथे मघवानं सुतासः ।
 यदी सवार्यः पितरं न पुत्राः समानदक्षा अवसे हवन्ते २
- चकार ता कृणवन्नूनमन्या यानि व्रुवन्ति वेधसः सुतेषु ।
 जनीरिव पतिरेकः समानो नि मांभृजे पुर इन्द्रः सु सर्वाः ३
- एवा तमाहुत गृण्व इन्द्र एको विमक्ता तरणिर्मघानाम् ।
 मिधस्तुर ऊतयो यस्य पूर्वी रस्मे भद्राणि सश्रत प्रियाणि ४
- एवा वसिष्ठ इन्द्रमूतये नृन् दृष्टीनां वृषभं सुते गुणाति ।
 सहस्रिण उषं नो माहि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१०] (२३२)

(२७)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- इन्द्रं नरो नेमधिंता हवन्ते यत् पायां युनजते धियस्ताः ।
 शूरो नृपाता शर्वसश्चक्रान आ गोमति व्रजे भजा त्वं नः ?
- य इन्द्र शुभो मघवन् ते अस्ति शिक्षा सखिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः
 त्वं हि हृच्छा मघवन् विचेता अपा वृधि परिवृतं न राधः २
- इन्द्रो राजा जगतश्चर्यणीनामधि क्षमि विषुरूपं यदस्ति ।
 ततो ददाति द्वाशुषे वसूनि चोदद् राध उर्पस्तुतश्चिदुवाक् ३
- नू चिद् इन्द्रं मघवा सहृती वृानो वाजं नि यमते न ऊती ।
 अनूता यस्य दक्षिणा पीपाय वामं नृभ्यो अभिर्वीता सखिभ्यः ४
- नू इन्द्र राये वरिक्स्तुधी न आ ते मनो दवृत्याम मघार्य ।
 गोमवश्वावद् रथवद् व्यन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [११] (२३८)

(२८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- ब्रह्मा ण इन्द्रोऽप याहि विद्रा न्नावांश्चस्ते हरयः सन्तु युक्ताः ।
विश्वे चिद्वि त्वा विहवन्त मती अस्माकमिच्छन्तुहि विश्वमिन्व १
- हवं त इन्द्र महिमा व्यानङ् ब्रह्म यत् पार्सि शवसिचूर्णीणाम् ।
आ यद् वज्रं दधिषे हस्त उग्र घोः सन् कृत्वा जनिष्ठा अर्वाळ्हः २
- तव प्रणीतीन्द्र जोहुवानान् त्वं यज्मन् न रोदसी निनेथ ।
महे क्षत्राय शर्वशे हि जज्ञे इतुजिं चित् तूतुजिरशिश्वत् ३
- एभिर्न इन्द्रार्हभिर्दशस्य दुर्मित्रासो हि क्षितयः पर्वन्ते ।
प्रति यद्यष्टे अनृतमनेना अव द्विता वरुणो मायी नः सात् ४
- वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्टो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१२] (१४३)

(२९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्व आ तु प्र याहि हरिस्तदोकाः ।
पित्रा त्वास्य सुपुतस्य चारोर्वदो मघानि मघवन्नियानः १
- ब्रह्मन् वीर ब्रह्मकृति जुषाणो र्वाचीनो हरिभिर्याहि तूयम् ।
अस्मिन्न पु सर्वने मावयस्वो व ब्रह्माणि शृणव इमा नः २
- का ते अस्त्यरंकृतिः सूक्तैः कृदा नूनं ते मघवन् दाशेम ।
विश्वा मतीरा ततने त्वाया र्धा म इन्द्र शृणवो हवेमा ३
- उतो या ते पुरुष्या इदं सन् येषां पूर्व्यामशृणोः कर्षीणाम् ।
अधाहं त्वा मघवओहवीमि त्वं न इन्द्रासि प्रमतिः पितेव ४
- वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्टो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१३] (१४८)

(३०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देव शर्वसा याहि शुष्मिन् भवा बुध इन्द्र रायो अस्य ।	
महे नृष्णाय नृपते सुवज्र महि क्षत्राय पौंस्याय शूर	१
हवन्त उ त्वा हव्यं विवाचि तनूषु शूराः सूर्यस्य सातो ।	
त्वं विश्वेषु सेन्यो जनेषु त्वं वृत्राणि रन्धया सुहन्तु ।	२
अहा यदिन्द्र सुदिना व्युच्छान् दधो यत् केतुमुपमं समत्सु ।	
न्यग्निः सीवदसुरो न होता हुवानो अत्र सुभगाय देवान्	३
वयं ते त इन्द्र ये च देव स्तवन्त शूर ददतो मृगानि ।	
यच्छा सूरिभ्य उपमं वरूथं स्वाभुवो जरणामश्रवन्त	४
वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।	
यो अर्चतो ब्रह्मक्रातिमविष्टो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१४] (२५३)

(३१)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । गायत्री, १०-१२ विराट् ।

प्र च इन्द्राय मादन्नं हर्यश्वाय गायत । सखायः सोमपात्रे	१
शंसेदुक्थं सुदानव उत द्युक्षं यथा नरः । चक्रमा सत्यराधसे	२
त्वं न इन्द्र वाजयुस्त्वं गव्युः शतक्रतो । त्वं हिरण्ययुर्वसो	३
वयमिन्द्र त्वायवो ऽभि प्र णोनुमो वृषन् । विन्द्री त्वस्य नो वसो	४
मा नो निदे च वक्तवे ऽयो रन्धीररावणे । त्वे अपि क्रतुर्मम	५
त्वं वमांसि सप्रथः पुरोयोधश्च वृत्रहन् । त्वया प्रति भुवे युजा	६ [१५]

महाँ उतासि यस्य ते ऽनु स्वधावरी सहः । मघाते इन्द्र रोदसी	७
तं त्वा मरुत्वती परि भुवद् वाणीं सयावरी । नक्षमाणा सह द्युभिः	८
ऊर्ध्वासुस्त्वान्विन्दवो भुवन् वृस्ममुप द्यवि । सं ते नमन्त कृष्टयः	९

प्र वो महे महिवृधे भरध्वं प्रचेतसे प्र सुमतिं कृणुध्वम् ।

विशः पूर्वीः प्र चरा चर्षणिप्राः

१० (२६३)

उरुव्यवसे महिने सुवृक्ति—मिन्द्राय ब्रह्म जनयन्तु विषाः ।

तस्य व्रतानि न भिनन्ति धीराः

११

इन्द्रं वाणीरनुत्तमन्युमेव सुत्रा राजानं वधिरे सहध्वे ।

हयैश्वराय वर्हया सम्रापीन्

१२ [१६] (२६५)

(३२)

२७ (१-२५) मैत्रावरुणिवसिष्ठः, २६ पूर्वार्धस्य शक्तिर्वासिष्ठो वा (शाठ्यायने ग्राहणे),
२६-२७ शक्तिर्वासिष्ठो वा (ताण्डके ग्राहणे) । इन्द्रः । मगायः— (वृद्धता,
सतोद्भूतता), ३ द्विपदा चिराद् ।

यो पु त्वा वाचतश्चना—ऽऽरे अस्मिन्नि रीरमन् ।

आरात्ताचित् सधुमादं न आ गृहीह वा सधुपं शुधि

१

इमे हि ते ब्रह्मकृतः सुते सचा मधौ न मक्ष आसते ।

इन्द्रे कामं जित्तारो वसूयज्ञे रथे न पावसा दधुः

२

रायस्कासो वज्रहस्तं सुदक्षिणं पुत्रो न पितरं हुवे

३

इम इन्द्राय सुन्विरे सोमासो दध्याशिरः ।

तां आ मदाय वज्रहस्त पीतये हरिभ्यां याह्योक्त आ

४

अवच्छुर्कण ईयते वरुतां न चिञ्चो मधिषुद् गिरः ।

सद्यश्चिद् यः सहस्राणि ज्ञता वयु—अकिर्वित्सन्तमा भिनत्

५ [१७]

स वीरो अप्रतिष्कृत इन्द्रेण शूशुवे नृभिः ।

यस्ते गभीरा सर्वनानि वृजहन् त्सुनोत्या च धावति

६

मदा वरुथं मघवन् मघोनां यत् समजासि शर्धतः ।

वि त्वाहृतस्य वेदनं भजेम—ह्या दूणाशो मरा गर्यम्

७

सुनोता सोमपात्रे सोममिन्द्राय वज्रिणे ।

पचता पक्तीरवसे कृणुध्वमित् पूजते मयः

८

यः संधत सोमिनो वक्षता महे कृणुध्वं राय आतुजे ।

तृणिरिजयति क्षेति पुष्यति न वेदासः कज्जवे

९

नर्कः सुवासो रथं पर्यास न रीरमन् ।

इन्द्रो यस्याविता यस्य मरुतो गमन्त स गोमति वृजे

१० [१८] (२७५)

- गमद् वाजं वाजयन्निन्द्र मर्त्यो यस्य त्वमविता भुवः ।
 अस्माकं बोध्यविता रथानां मस्माकं शूर नृणाम् ११
 उदिह्यस्य रिच्यते—ऽशो धनं न जिग्युषः ।
 य इन्द्रो हरिवान् न दभन्ति तं रिपो दक्षं दधाति सोमिनि १२
 मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेशंसं दधात यज्ञियेष्व ।
 पूर्वोश्चन प्रसितयस्तरन्ति तं य इन्द्रे कर्मणा भुवत् १३
 कस्तमिन्द्र त्वावसु मा मर्त्यो दधर्षति ।
 अन्द्रा इत् ते मघवन् पार्ये विवि वाजी वाजं सिपासति १४
 गघोनः स्म वृत्रहत्येषु चोदय ये ददति प्रिया वसु ।
 तव प्रणीती हर्यश्च सूरिभिर्विश्वा तरेम दुरिता १५ [१९]
- तवेदिन्द्रावमं वसु त्वं पुण्यासि मध्यमम् ।
 सुत्रा विश्वस्य परमस्य राजसि नकिंङ्गा गोयुं वृषवते १६
 त्वं विश्वस्य धनदा असि श्रुतो य ई भवन्त्याजयः ।
 तवायं विश्वः पुरुहूत पार्थिवो ऽवस्युनर्म भिक्षते १७
 यधिन्द्र यावत्तस्त्वमेतावद्बृहमीशीय ।
 स्तोतारमिद् विधिषेय रदावसो न पापत्वाय रासीय १८
 शिष्येयमिन्महयते विवेदिवे राय आ कुहचिद्विदे ।
 नहि त्वदन्यन्मघवन् न आप्यं वस्यो अस्ति पिता चुन १९
 तरणिरित् सिपासति वाजं पुरंध्या युजा ।
 आ व इन्द्रं पुरुहूतं नमे गिरा नेमि तप्टेव सुद्रम् २० [२०]
- न बुप्सुती मर्त्यो विन्दते वसु न घेधन्तं रयिर्नशत् ।
 सुशक्तिरिन्मघवन् तुभ्यं मावते वृष्णं यत् पार्ये विवि २१
 अभि त्वा शूर नोनुमो ऽदुग्धा इव धेनवः ।
 ईशानमस्य जगतः स्वर्हशमीशानमिन्द्र तस्थुषः २२
 न त्वावो अन्यो विद्यो न पार्थिवो न जातो न जनियते ।
 अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे २३
 अमी षतस्तदा भरेन्द्र ज्यायः कनीयसः ।
 पुरुवसुर्हि मघवन् त्वनादसि भरेभरे च हव्यः २४ (१८९)

परां गुदस्व मघवन्नमित्रान् त्सुवेदां नो वसू कृधि । अस्माकं बोध्यविता महाधने भवा वृधः सखीनाम्	२५
इन्द्र कर्तुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा । शिक्षा णो अस्मिन् पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीमहि	२६
मा नो अज्ञाता वृजना दुराध्योऽं माशिवासो अव क्रमुः । त्वया वयं प्रवतः शश्वतीरपो ऽति शूर तरामसि	२७ [२१] (१९२)

(३३)

१४ (१-९) मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः, १०-१४ वसिष्ठपुत्राः । १-९ वसिष्ठपुत्राः इन्द्रो वा,
१०-१४ वसिष्ठः । अश्विपुत्र ।

श्वित्यश्वो मा दक्षिणतस्कपदा धियंजिन्वासो अभि हि प्रमन्तुः । उत्तिष्ठन् वोचे परिं बर्हिषो नृन् न मे दूरादवितवे वसिष्ठाः	१
दूरादिन्द्रमनयन्ना सुतेन तिरो वैशन्तमति पान्तमुग्रम् । पार्श्व्युस्रस्य वायतस्य सोमात् सुतादिन्द्रोऽवृणीता वसिष्ठान्	२
एवेष्टु कं सिन्धुमैमिस्ततारे वेष्टु कं भेदमैभिर्जघान । एवेष्टु कं दाशराज्ञे सुदासं प्रावदिन्द्रो ब्रह्मणा वो वसिष्ठाः	३
जुष्टीं नरो ब्रह्मणा वः पितृणा मक्षमव्ययं न किला रिपाथ । यच्छक्रीपु वृहता रवेणे न्ने शुष्ममदधाता वसिष्ठाः	४
उद व्यामिवेत् तृष्णजो नायितासो ऽदीधयुर्दाशराज्ञे वृतासः । वसिष्ठस्य स्तुवत इन्द्रो अश्वो दुरं तृत्सुभ्यो अकृणोदु लोकम्	५ [२२]
वृण्डा इवेद् गोअजनास आसन् परिच्छिन्ना भरता अर्भकासः । अर्भवच्च पुरेता वसिष्ठ आदित तृत्सूनां विशो अप्रथन्त	६
त्रयः कृण्वन्ति भुर्वनेपु रेतं स्तिष्ठः प्रजा आर्या ज्योतिरग्राः । त्रयो यर्मास उपसं सचन्ते सर्वा इत् तां अनु विदुर्वसिष्ठाः	७
सूर्यस्येव वक्षथो ज्योतिरेषां समुद्रस्येव महिमा गर्भीरः । वातस्येव प्रजवो नान्येन स्तोमो वसिष्ठा अन्वेतवे वः	८
त इन्निण्यं हव्यस्य प्रकैतैः सहस्रवल्शामभि सं चरन्ति । यमेन ततं परिधिं वयन्तो ऽप्सरस उप सेदुर्वसिष्ठाः	९ (३०१)

विद्युतो ज्योतिः परि संजिहानं मित्रावरुणा यदपश्यतां त्वा ।

तत् ते जन्मोत्तेकं वसिष्ठा ऽगस्त्यो यत् त्वा विश आजभारं

१० [२३]

उतासि मैत्रावरुणो वसिष्ठो वर्श्या ब्रह्मन् मनसोऽधि जातः ।

वृषं स्कृन् ब्रह्मणा देव्येन विश्वे देवाः पुष्करे त्वादन्त

११

स प्रकेत उभयस्य प्रविद्वान् सहस्रदान उत वा सदानः ।

यमेन तत् परिधिं वयिष्यन्नप्सरसः परि जज्ञे वसिष्ठः

१२

सवे ह जाताविषिता नमोभिः कुम्भे रेतः सिपिचतुः समानम् ।

ततो ह मान् उर्दिषाय मध्यात् ततो जातमृषिमाहुर्वसिष्ठम्

१३

उक्थभृतं सामभृतं विभर्ति ग्रावाणं विभ्रत् प्र वृद्धात्यग्रं ।

उर्पनमाध्वं सुमनस्यमाना आ वो गच्छाति प्रतृवो वसिष्ठः

१४ [२४] (३०६)

(३४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३४-५५]

२५ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः, १६ अदिः, १७ अहिवृध्न्यः । द्विपदा विराट्, २२-२५ त्रिष्टुप् ।

प्र शुक्रैर्तु देवी मनीषा अस्मत् सुतष्ठो रथो न वाजी

१

विदुः पृथिव्या विवो जनित्रं शूण्वन्त्यापो अध क्षरन्तीः

२

आर्षश्चिदस्मै पिबन्त पृथ्वी-वृत्रेषु शूरा मंसन्त उग्राः

३

आ धूर्वस्मै दधाताश्वा-निन्द्रो न वज्री हिरण्यवाहुः

४

अभि प्र स्थाताहेव यज्ञं यातेव पत्सन् त्मनां हिनोत

५

त्मनां समत्सु हिनोत यज्ञं दधात केतुं जनाय वीरम्

६

उदस्य शुष्माद् भानुर्नातं विभर्ति भारं पृथिवी न भूम

७

ह्वयामि देवाँ अयातुस्ते साधञ्जतेन धियं दधामि

८

अभि वो देवीं धियं दधिध्वं प्र वो देवत्रा वाचं कृणुध्वम्

९

आ चष्ट आसां पार्थो नदीनां वरुण उग्रः सहस्रचक्षाः

१० [२५]

राजां राष्ट्रानां पेशो नदीना-मनुत्तमस्यै क्षत्रं विश्वायु

११

अविष्टो अस्मान् विश्वासु विश्व-द्युं कृणोत शंसं निनित्सोः

१२

व्येतु विद्युद् द्विषामशेवा युयोत विष्वग्रपस्तनूनाम्

१३

अवीक्षो अग्निहव्यान्नमोभिः प्रेष्ठो अस्मा अधायि स्तोमः

१४

सूजुर्दुग्धेभिर्षां नपातं सखायं कृध्वं शिवो नो अस्तु

१५

(३२१)

अज्ञामुक्थैरहिं गृणीषे बुध्रे नदीनां रजःसु पीदन्	१६
मा नोऽहिर्वृक्षयो रिषे धा—न्मा यज्ञो अस्य सिधद्वतायोः	१७
उत न एषु नृषु श्रवो धुः प्र शये यन्तु शर्धन्तो अर्यः	१८
तपन्ति शत्रुं स्वर्णं भूमां महासेनासो अमेभिरषाम्	१९
आ यज्ञः पत्नीर्गन्तव्यच्छा त्वष्टा सुपाणिर्दधातु वीरान्	२० [२६]
प्रति नः स्तोमं त्वष्टा जुषेत् स्यादुस्मे अरमतिर्वसूयुः	२१
ता नो रासन् रातिपात्रो वसू—न्या रोदसी वरुणानी वृणोतु ।	
वरुत्रीभिः सुशरणो नो अस्तु त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायः	२२
तश्चो रायः पर्वतास्तन्न आप—स्तद् रातिपात्र ओषधीरुत द्यौः ।	
वनस्पतिभिः पृथिवी सजोषा उभे रोदसी परि पासतो नः	२३
अनु तदुर्वा रोदसी जिहाता मनु द्युक्षो वरुण इन्द्रसखा ।	
अनु विश्वे मरुतो ये सहासो रायः स्याम धरुणं धियध्वै	२४
तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्नि—राप ओषधीर्वनिनो जुपन्त ।	
शर्भन् त्स्याम मरुतामुपस्थै यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	२५ [२७] [३३१]

(३५)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहृदया ।	
शमिन्द्रासोमा सुविताप शं योः शं न इन्द्रापुषणा वाजसती	१
शं नो भगुः शम्भु नः शंसो अस्तु शं नः पुरंधिः शम्भु सन्तु रायः ।	
शं नः सत्यस्य सुयमस्य शंसुः शं नो अर्यमा पुरुजातो अस्तु	२
शं नो धाता शम्भु धर्ता नो अस्तु शं न उरुची भवतु स्वधामिः ।	
शं रोदसी वृहती शं नो अग्निः शं नो देवानां सुहवानी सन्तु	३
शं नो अग्निर्ज्योतिरनीको अस्तु शं नो मित्रावरुणावश्विना शम्भु ।	
शं नः सुकृता सुकृतानि सन्तु शं न इषिरो अभि वातु वार्तः	४
शं नो धातापृथिवी पूर्वहृती शमन्तरिक्षं वृक्षधे नो अस्तु ।	
शं न ओषधीर्वनिनो भवन्तु शं नो रजसस्पतिरस्तु जिष्णुः	५ [२८] [३३६]

शं न इन्द्रो वसुभिर्देवो अस्तु शमावित्येभिर्वरुणः सुशंसः ।	
शं नो रुद्रो रुद्रेभिर्जलापः शं नस्त्वष्टा भार्मिर्गृह शृणोतु	६
शं न सोमो भवतु बल्ल शं नः शं नो ग्रावाणः शम् सन्तु यज्ञाः ।	
शं नः स्वरूपा मित्रयो भवन्तु शं नः प्रस्वः शम्बस्तु वेदिः	७
शं नः सूर्य उरुचक्षा उदेतु शं नश्चतस्रः प्रदिशो भवन्तु ।	
शं नः पर्वता ध्रुवयो भवन्तु शं नः सिन्धवः शम् सन्त्वापः	८
शं नो अदितीर्भवतु वृतेभिः शं नो भवन्तु मरुतः स्वर्काः ।	
शं नो विष्णुः शम् पुषा नो अस्तु शं नो भवित्रं शम्बस्तु वायुः	९
शं नो देवः सविता वार्यमाणः शं नो भवन्तूपसो विभातीः ।	
शं नः पर्जन्यो भवतु प्रजाप्यः शं नः क्षेत्रस्य पतिरस्तु शम्भुः	१० [२९]
शं नो देवा विश्वेदेवा भवन्तु शं सरस्वती सह धीभिर्स्तु ।	
शर्मभिषाचः शम् रात्रिषाचः शं नो विष्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः	११
शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु शं नो अर्बन्तः शम् सन्तु गावः ।	
शं नः क्रमवः सुकृतः सुहस्ताः शं नो भवन्तु पितरो हवेषु	१२
शं नो अज एकपाद् देवो अस्तु शं नोऽहिर्बुध्न्यः शं सन्तु वः ।	
शं नो अपा नपाव ऐररस्तु शं नः वृश्चिर्भवतु देवगोपा	१३
आवित्या रुद्रा वसवो जुषन्ते दं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः ।	
शृण्वन्तु नो विष्याः पार्थिवास्तो गोजाता उत ये यज्ञियांसः	१४
ये देवानां यज्ञियां यज्ञियाणां अनोर्यजत्रा अमृतां ऋतज्ञाः ।	
ते नो रासन्तामुरुगायमय युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१५ [३०] (३४६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३०]

(३६)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । विष्टुः ।

प्र बहोतु सर्वनाहृतस्य वि रश्मिभिः ससृजे सूर्यो गाः ।	
वि सानुना पृथिवी संस उर्वी पृथु प्रतीकमध्येधे अग्निः	१
इमां वा मित्रावरुणा सुवृत्तिमिष्टं न कृण्वे असुरा नवीयः ।	
इनो वाग्रन्यः पद्वीस्वद्यो जनं च मित्रो यतति ब्रवाणः	२
आ वारतस्य धर्जतो रन्त इत्या अपीपयन्त धेनवो न सूदाः ।	
महो विवः सर्वज्ञे जार्यमानो ऽचिकवद् वृषभः सस्मिन्नूर्ध्व	३ (३४९)

गिरा य एता युनज-द्धरीं त इन्द्र प्रिया सुरथां शूर धाय ।
प्र यो मृत्युं रिरिक्षतो मिना-त्या सुकलुमर्यमणं ववृत्याम्
यजन्ते अस्य सुख्यं वर्यश्च नमस्विनः स्व क्रतस्य धामन ।
वि पृक्षो वाचधे नृभिः स्तवान इदं नमो रुद्राय प्रेष्ठम्

४

५ [१]

आ यत् साकं यशसो वावशानाः सरस्वती सप्तथी सिन्धुमाता ।
याः सुष्वयन्त सुदुवाः सुधारा अभि स्वेन पर्यसा पीप्यानाः
उत त्ये नो मरुतो मन्दसाना धियं तोकं च वाजिनोऽवन्तु ।
मा नः परि ख्यदक्षरा चरन्त्यवीवृधन् युज्यं ते रायं नः
प्र वो महीमरमतिं कृणुध्वं प्र पूषणं विवृथ्यं न वीरम् ।
भगं धियोऽदितारं नो अस्याः सातौ वाजं रातिपाचं पुरंधिम्
अच्छायं वो मरुतः श्लोकं एत्वच्छा विष्णुं निषिक्तपामवोभिः ।
उत प्रजार्यं गृणते वयो धु-र्यं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

७

८

९ [२] (३५५)

(३७)

८ मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ वो बाहिष्ठो वहतु स्तवध्वे रथो वाजा क्रभुक्षणो अमृक्तः ।
अभि त्रिपृष्ठैः सर्वनेषु सोमै-मदे सुशिप्रा महभिः पूषध्वम्
ययं ह रत्नं मयवत्सु धत्थ स्वर्हर्षा क्रभुक्षणो अमृक्तम् ।
सं यज्ञेषु स्वधावन्तः पिबध्वं वि नो राधांसि मतिभिर्दयध्वम्
उवाचिध्वं हि मयवन् वृष्णं महो अर्भस्य वसुनो विभागे ।
उभा ते पूर्णा वसुना गर्भस्ती न सूनृता नि यमते वसव्या
त्वमिन्द्र स्वयंशा क्रभुक्षा वाजो न साधुरस्तमेष्यव्वा ।
वयं नु ते वृश्वांसः स्याम ब्रह्म कृण्वन्तो हरिवो वसिष्ठाः
सान्तितासि प्रयतो वाशुषे चिद् यामिर्विवेपो हर्यश्व धीभिः ।
वदन्मा नु ते युज्याभिरुती कदा न इन्द्र राय आ दक्षस्येः

१

२

३

४

५ [३]

वासयसीध वेधसस्त्वं नः कदा न इन्द्र वचंसो बुभोधः ।
अस्तं तात्या धिया रायं सुवीरं पृक्षो नो अवा न्युहीत वाजी

६

(३६१)

अभि यं देवी निर्कृतिश्चिदीशे नक्षन्त इन्द्रं शरदः सुप्रक्षः ।

उप त्रिवन्धुर्जरदण्डिमेत्यस्ववेष्टं यं कृण्वन्त मतीः

७

आ नो रायांसि सवितः स्तवध्या आ रायो यन्तु पर्वतस्य रातो ।

सदा नो विव्यः पायुः सिपक्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८ [४] (३६३)

(३८)

८ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । १-६ सविता, ६ उत्तरार्धस्य भगो वा, ७-८ वाजिनः । त्रिष्टुप् ।

उदु प्य देवः सविता ययाम हिरण्ययीममतिं यामशिश्नेत् ।

नूनं भगो हव्यो मानुषेभिर्वि यो रत्नां पुरुषसुर्धाति

१

उदु तिष्ठ सवितः श्रुध्यस्य हिरण्यपाणे प्रभृतावृतस्य ।

व्युर्वी पृथ्वीममतिं सृजान आ नृभ्यो मर्तभोजनं सुवानः

२

अपि ध्रुतः सविता देवो अस्तु यमा चिद् विश्वे वसवो गृणन्ति ।

स नः स्तोमान् नमस्यश्चनो धाद् विश्वेभिः पातु पायुमिनि सूरिन्

३

अभि यं देवदितिर्गृणाति सवं देवस्य सवितुर्गृणाणा ।

अभि स्रज्जो वरुणो गुणन्यभि मित्रासो अर्यमा सजोपाः

४

अभि ये मिथो वनुषः सर्पन्ते रातिं विवो रातिषाचः पृथिव्याः ।

अहिर्बुध्न्य उत नः शृणोतु वरुण्येकधेनुभिर्नि पातु

५

अनु तन्नो जास्पतिर्मसीष्ट रत्नं देवस्य सवितुरियानः ।

भगमुग्रोऽवसे जोहवीति भगमनुग्रो अर्धं याति रत्नम्

६

शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।

जम्भयन्तोऽहिं वृकं रक्षांसि सनेभ्यस्मद् युयवन्नभीवाः

७

वाजैराजेऽवत वाजिनो नो धनेषु बिभ्रा अमृता क्रतज्ञाः ।

अस्य मध्वः पिबत म्रार्यध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः

८ [५] (३७१)

(३९)

७ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्वो अग्निः सुमतिं वसवो अश्वत् प्रतीची जूणिर्बुवतातिमेति ।

भेजाते अग्नीं रथ्यैव पन्थां मृतं होता न इषितो यजाति

१

प्र वावृजे सुप्रया बर्हिरेषा मा विश्पतीव वीरिट इयाति ।

विशामक्तोरुपसः पूर्वहृतौ वायुः पूषा स्वस्तये नियुत्वान्

२

(३७३)

ज्मया अन्नं घसंघो रन्त देवा तुरावन्तरिक्षे मर्जयन्त शुभ्राः ।	
अर्वाक् पथ उरुचयः कृणुध्वं श्रोता द्रुतस्य जग्मुषो नो अस्य	३
ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमाः सधस्थं विश्वे अभि सन्ति देवाः ।	
तां अध्वर उग्रतो यक्ष्यमे भ्रुष्टी भगं नासत्या पुरंधिम	४
आप्ते गिरां विव आ पृथिव्या मित्रं वह वरुणमिन्द्रमग्निम् ।	
आर्यमणमर्कितं विष्णुमेषां सरस्वती मरुतो मादयन्ताम्	५
रे हव्यं मतिर्भिर्यज्ञियानां नक्षत्रं कामं मर्त्यानामसिन्धुम् ।	
धाता रयिमविदुष्यं संवासां संक्षीमहि पुज्येभिर्नु देवैः	६
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठे कृतावाज्ञो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं यूपं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [६] (३७८)

(४०)

७ मैत्रावरुणोर्वासिष्ठः । विश्वे देवाः । मिष्टुद् ।

ओ भ्रुष्टीर्विदुष्याः समेतु मति स्तोमं दधीमहि तुराणाम् ।	
यद्वध देवः संविता सुवाति स्यामांस्य रत्निनो विशागे	१
मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी च शुभं कृमिन्द्रो अर्यमा वंदातु ।	
विदेधु देव्यर्दिती रेक्णो वायुश्च यज्ञियधैते भगश्च	२
सेषुग्रो अस्तु मरुतः स शुष्मी यं मर्त्यं पृषदश्वा अवाध ।	
उतेमग्निः सरस्वती जुनन्ति न तस्य रायः पर्येतास्ति	३
अयं हि नेता वरुण कृतस्य मित्रो राजानो अर्यमापो धुः ।	
सुहवा देव्यर्दितिरनुवा ते नो अहो अति पर्षन्नरिण्डान्	४
अस्य देवस्य मीळहुषो वया विष्णोरिषस्यं प्रभूथे हविर्भिः ।	
विधे हि रुद्रो रुद्रियं महित्वं यासिष्टं वार्तिरश्विनाविरावत्	५
मात्रं पूषन्नाघृण इरस्यो वरुञ्जी यद् रतिपाचश्च रासन् ।	
मुषोमुषो नो अर्वन्तो नि पान्तु वृष्टिं परिज्मा वातो वंदातु	६
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठे कृतावाज्ञो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं यूपं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [७] (३८५)

(४१)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । १ अग्नीन्द्रमित्रावरुणाश्विमगपूषप्रब्रह्मणस्पतिसोमरुद्राः, २-६ भगः,
७ उपसः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना ।	
प्रातर्मगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम	१
प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमदितेर्यो विधुता ।	
आश्विद्वं यं मन्यमानस्तुराश्विद् राजा चिद् यं भगं भक्षीत्याहं	२
भग प्रणेतर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवा ददर्शः ।	
भग प्र णो जनय गोमिरश्वे—भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम	३
उतेदानीं भगवन्तः स्यामो—त प्रणित्व उत मध्ये अह्नाम् ।	
उतेर्विता मघवन् त्सूर्यस्य वयं देवानां सुमतौ स्याम	४
भग एव भगवाँ अस्तु देवा—स्तेन वयं भगवन्तः स्याम ।	
तं त्वा भग सर्वं हज्जोहवीति स नो भग पुरएता भवेह	५
समध्वरायोपसो नमन्त दधिक्रावेव शुचये पदार्थ ।	
अर्वाचीनं वसुविद्वं भगं नो रथमिवाश्वं वाजिन आ वहन्तु	६
अश्वघत्तीर्गोमतीर्न उपासो वीरवतीः सर्वमुच्छन्तु भद्राः ।	
पुनं बुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [८] (४२२)

(४२)

६ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ब्रह्माणो अद्विरसो नक्षन्त प्र कन्वुनुर्नमन्यस्य वेतु ।	
प्र धेनव उदुप्रुतो नवन्त युज्यातामर्धं अध्युरस्य पेशः	१
सुगस्ते अग्ने सनवितो अध्वा युक्ष्वा सुते हरितो रोहितश्च ।	
ये वा सदांरुणा वीरवाहो हुवे देवानां जनिमानि स्रतः	२
समृ वो यक्षं श्रहयन् नमोभिः प्र होता मन्द्रो रिरिच उपाके ।	
यजस्व सु पुर्वणीक देवा—ना यज्ञियास्रमतिं ववृत्याः	३
यदा वीरस्य रेवतो दुरोणे स्योनशीरतिथिराचिकेत ।	
सुपीतो अग्निः सुधितो वम आ स विशे दाति वार्यमियथै	४ (४२३)

इमं नो अग्ने अध्वरं जुषस्व मरुत्स्विन्द्रं यशसं कृधी नः ।
 आ नक्तो बर्हिः सद्गतामुपासो शन्ता मित्रावरुणा यजेह
 एवाग्निं संहस्यं वसिष्ठो रायस्कामो विश्वस्स्यस्य सौतो ।
 इयं रयिं पप्रथद् वार्जमस्मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६ [९] (३९८)

(४३)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो यजेतु देवयन्तो अर्चन् द्यावा नमोभिः पृथिवी इषध्वै ।
 येषां ब्रह्माण्यसमानि विप्रा विष्वग्वियन्ति वनिनो न शाखाः
 प्र यज्ञ एतु हेत्वो न सन्ति रुद्यच्छध्वं समनसो घृताचीः ।
 स्तृणीत बर्हिरध्वराय साधूध्वा शोचीपि देवयूयस्यस्युः
 आ पुत्रासो न मातरं विभृजाः सानो देवासो बर्हिषः सदन्तु ।
 आ विश्वाची विवृथ्यामनक्त्वग्ने मा नो देवताता सुधस्कः
 ते सीपपन्त जोषमा यजत्रा कृतस्य धाराः सुदुया दुहानाः ।
 ज्येष्ठं वो अद्य मह आ वसूता मा गन्तन् समनसो यति ष्ठ
 एवा नो अग्ने विश्वा दशस्य त्वया वयं संहसावृक्षास्काः ।
 राया युजा सधमावो अरिष्टा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५ [१०] (४०३)

(४४)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । दधिकाः, १ दधिकाश्च्युपोऽग्निभेन्द्रविष्णुपुषत्रज्ञरूपत्यादित्ययावापुथिव्यापः ।
 त्रिष्टुप्, १ जगती ।

दधिकां वः प्रथममश्विनोपसं मग्निं सविन्द्रं भगमूतये हुवे ।
 इन्द्रं विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं मावित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः
 दधिकामु नर्मसा बोधयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
 इन्द्रं देवीं बर्हिपि सादयन्तो ऽश्विना विप्रां सुहवां हुवेम
 दधिकावाणं बुवुधानो अग्निं मुपं बुव उपसं सूर्यं गाम् ।
 ब्रह्मं मंशतोर्वरुणस्य बुधुं ते विश्वास्मद् दुरिता यावयन्तु
 दधिकावा प्रथमो वाज्यवा ऽग्ने रथानां भवति प्रजानन् ।
 संबिद्वान उपसा सूर्येणा ऽऽदित्येभिर्वसुभिरङ्गिरोभिः

१

२

३

४

(४०७)

आ नो दधिकाः पृथ्यामनक्त्वु—तस्य पन्थामन्वेतवा उ ।
 शृणोतु नो दैव्यं शर्धो अग्निः शृण्वन्तु विश्वे महिषा अमूराः

५ [११] (४०८)

(४५)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सविता । त्रिष्टुप् ।

आ वृवो यातु सविता सुरतोऽन्तरिक्षप्रा वहमानो अश्वैः ।
 हस्ते वर्धानो नयां पुरुणि निवेशयश्च प्रसुवश्च भूमं
 उदस्य बाहू शिथिरा बृहन्ता हिरण्यया द्विवो अन्तो अनष्टाम् ।
 नूनं सो अस्य महिमा पणिष्ट सूरश्चिदस्मा अनु दादपस्याम्
 स या नो वृवः सविता सहावा ऽऽ साविपद् वसुपतिर्वसूनि ।
 विश्रयमाणो अमर्तिमुरुचीं मर्तभोजनमर्धं रासते नः
 इमा गिरः सवितारं सुजिह्वं पूर्णगम्भस्तिमीळते सुपाणिम् ।
 चित्रं वयो बृहवुस्मे दधातु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४ [१२] (४१२)

(४६)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । रुद्रः । जगती, ४ त्रिष्टुप् ।

इमा रुद्राय स्थिरधन्वने गिरः क्षिप्रपेवे वृवायं स्वधात्रे ।
 अपाळ्हाय सहमानाय वेधसे तिम्रायुधाय भरता शृणोतु नः
 स हि क्षयेण क्षम्यस्य जन्मनः साम्राज्येन विव्यस्य चेतति ।
 अवन्नवन्तीरुप नो दुरश्चराऽनमीवो रुद्र जासु नो भव
 या ते विद्युदवसृष्टा विवस्परिं क्षमया चरति परि सा वृणक्तु नः ।
 सहस्रं ते स्वपिवात भेषजा मा नस्तोकेषु तनयेषु रीरिषः
 मा नो वधी रुद्र मा परां वा मा ते भूमं प्रसितौ हीळितस्यं ।
 आ नो भज बर्हिषि जीवशसे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४ [१३] (४१६)

(४७)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

आपो यं वः प्रथमं देवयन्तं इन्द्रपानंमूर्धिमकृण्वतेळः ।
 तं वो वयं शुचिमरिन्नमद्य घृतपुपं मधुसन्तं वनेम

१

(४१७)

तमूर्मिमापो मधुमत्तमं वो ऽपां नपादवत्वाशुहेमा ।
 यास्मिन्निन्द्रो वसुभिर्मादयाते तमस्याम देवयन्तो वो अथ
 शतर्षवित्राः स्वधया मदन्ती देवीर्देवानामपि यन्ति पार्थः ।
 ता इन्द्रस्य न भिनन्ति व्रतानि सिन्धुभ्यो हव्यं घृतवज्जुहेत
 याः सूर्यो रश्मिभिर्माततान याभ्य इन्द्रो अरदद् गातुमूर्मिम् ।
 ते सिन्धवो वरिवो धातना नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२

३

४ [१४] (४२०)

(४८)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । ऋभवः, ४ विश्वे देवा वा । जिह्नुप् ।

ऋभुक्षणो वाजा मादयध्वमस्मे नरो मघवानः सुतरस्य ।
 आ वोऽर्वाचः कर्तवो न यातां विश्वो रथं नयं वर्तयन्तु
 ऋभुर्ऋभुभिर्भि वः स्याम विश्वो विभुभिः शर्वसा शर्वांसि ।
 वाजो अस्माँ अवतु वाजसाता विन्द्रेण युजा तरुपेम वृद्धम्
 ते चिद्धि पूर्वारभि सन्ति शासा विश्वो अयं उपरताति वगवन् ।
 इन्द्रो विश्वो ऋभुक्षा वाजो अयः शर्वाभिश्चत्या कृणवन् चि नृष्णम्
 नू देवासो वरिवः कर्तना नो भूत नो विश्वेऽवसे सजोषाः ।
 समस्मे इषं वसवो ददीरन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४ [१५] (४२४)

(४९)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आपः । जिह्नुप् ।

समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य मध्यान् पुनाना युन्यनिविशवानाः ।
 इन्द्रो या वज्री वृषभो रराद् ता आपो देवीरिह मारुवन्तु
 या आपो विव्या उत वा सवन्ति खनित्रिमा उत वा याः स्वयंजाः ।
 समुद्रार्धा याः शुचयः पावकास्ता आपो देवीरिह मारुवन्तु
 यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानुते अवपश्यञ्जनानाम् ।
 मधुश्चुतः शुचयो याः पावकास्ता आपो देवीरिह मारुवन्तु
 यासु राजा वरुणो यासु सोमो विश्वे देवा यासूर्जं मवन्ति ।
 वैश्वानरो यास्वसिः प्रविष्टस्ता आपो देवीरिह मारुवन्तु

१

२

३

४ [१६] (४२८)

(५०)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ मित्रावरुणौ, २ अग्निः, ३ विश्वे देवाः, ४ नद्यः ।

जगती, ४ अतिजगती शकरी वा ।

आ मां मित्रावरुणेह रक्षतं कुलाययद् विश्वयन्मा न आ गन् ।
 अज्रकावं बृहशीकं तिरो दधे मा मां पद्येन रपसा विदुत त्सरुः १
 यद् विजामन् परुषि वन्दनं भुवदप्तीवन्तौ परि कुलपौ च वेहद ।
 अग्निष्टच्छेचन्नप चाधतामितो मा मां पद्येन रपसा विदुत त्सरुः २
 यच्छल्मलौ भवति यज्ञदीषु यदोषधीभ्युः परि जायते विपम् ।
 विश्वे देवा निरितस्तत सुवन्तु मा मां पद्येन रपसा विदुत त्सरुः ३

याः प्रवतो निवत उद्धत उवन्वर्तारनुवकाश्च याः ।

ता अस्मभ्यं परसा पिन्वमानाः शिवा देवीरशिपदा भवन्तु सर्वा नद्यो अग्निमिदा भवन्तु ४
[१७] (४२७)

(५१)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यानामवसा नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शंतमेन ।
 अनागास्त्वे अदितित्वे तुरास इमं युजं दधतु श्रोपमाणाः १
 आदित्यास्तो अदितिर्मादयन्तां मित्रो अर्यमा वरुणो रजिष्ठाः ।
 अस्वायं सन्तु भुवनस्य गोपाः पिबन्तु सोममवसे नो अद्य २
 आदित्या विश्वे मरुतश्च विश्वे देवाश्च विश्वं क्रभवश्च विश्वे ।
 इन्द्रो अग्निश्चिना तुष्टुवाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [१८] (४२५)

(५२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यास्तो अदितयः स्याम पूर्व्वेवत्रा वसवो मर्त्यत्रा ।
 तमेव मित्रावरुणा सनन्तो भवेम द्यावापृथिवी भवन्तः १
 मित्रस्तप्तो वरुणो मामहन्त शर्म तोकाय तनयाय गोपाः ।
 मा वो मुजेमान्यजातमेनो मा तत् कर्म वसवो यच्चर्यध्वे २
 तुरण्यवोऽङ्गिरसो नक्षन्त रतं वेयस्य सवितुरिषानाः ।
 मिता च तप्तो महान् यजत्रो विश्वे देवाः समनसो जुषन्त ३ [१९] (४२८)

(५३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः सुवाधं ईले बृहती यजत्रे ।	
ते विद्धि पूर्वं कवयो गूणन्तः पुरो मही दधिरे देवपुत्रे	१
प्र पूर्वजे पितरा नव्यसीभिर्गीभिः कृणुध्वं सदेने क्रतस्य ।	
आ नो द्यावापृथिवी देव्येन जनेन यातं महिं वां वरुथम्	२
उतो हि वां रत्नधेयानि सन्ति पुरुषि द्यावापृथिवी सुदासे ।	
अस्मे धत्तं यदसदस्कृधोयु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	३ [२०] (४४१)

(५४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः । त्रिष्टुप् ।

वास्तोष्पते प्रति जानीहिस्मान् त्वविशो अनमीवो भवा नः ।	
यत् त्वेमेहे प्रति तन्नो जुषस्व शं नो भव द्विषदे शं चतुष्पदे	१
वास्तोष्पते प्रतरणो न एधि गयस्फानो गोभिरश्वेभिरिन्द्रो ।	
अजरास्ते सख्ये स्वाम पितेर्व पुत्रान् प्रति नो जुषस्व	२
वास्तोष्पते श्रग्मया संसदा ते सक्षीमहि रण्वया गातुमत्या ।	
पाहि क्षेम उत योगे वरं नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	३ [२१] (४४४)

(५५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः, २-८ इन्द्रः (२-८ प्रस्वाविर्ना उपनिषद्) ।

१ गायत्री, २-४ उपरिष्ठाद्बृहती, ५-८ अनुष्टुप् ।

अमीवहा वास्तोष्पते विश्वा रूपाण्याविशन् । सखां सुशेवं एधि नः	१
यद्वैजुन सारमेय वृतः पिशङ्ग यच्छसे ।	
वीव भ्राजन्त क्रुष्टय उप स्रक्पु बप्सतो नि पु स्वप	२
स्तेनं राय सारमेय तस्करं वा पुनःसर ।	
स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि पु स्वप	३
त्वं सूकरस्य दईहि तव दर्वतु सूकरः ।	
स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि पु स्वप	४ (४४८)

सस्तु माता सस्तु पिता सस्तु श्वा सस्तु विइपतिः ।

ससन्तु सर्वे ज्ञातयः सस्त्वयमभितो जनः ।

५

य आस्ते यश्च चरन्ति यश्च पश्यन्ति नो जनः ।

तेषां सं हन्मो अक्षाणि यथेदं हर्म्यं तथा ।

६

सहस्रशृङ्गो वृषभो यः समुद्रादुदाचरत् ।

तेना सहस्येना वयं नि जनान् त्वापयामसि

७

प्रोष्टेऽशया बह्येऽशया नारीर्यास्तल्पशीवरीः

क्षियो याः पुण्यगन्धास्ताः सर्वाः स्वापयामसि

८ [२२] (४५६)

(५६)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ५६-७०]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप्, १-११ छिपदा विराट् ।

क इ व्यक्ता नरः सर्नीळा रुद्रस्य मर्या अधा स्वश्वाः

१

नकिर्होषां जुनोपि वेदु ते अङ्ग विन्दे मिथो जनित्रम्

॥१॥ २

अभि स्वपूर्भिर्मिथो वपन्त वातस्वनसः श्येना अस्पृधन्

३

एतानि धीरो निण्वा चिकेत पृश्निर्यदूधो मही जभारं

॥२॥ ४

सा विट् सुवीरा मरुद्भिस्तु सनात् सहन्ती पुण्यन्ती नृम्यम्

५

यामं येष्ठाः शुभा शोभिष्ठाः श्रिया संमिश्रा ओजोभिरुग्राः

॥३॥ ६

उग्रं व ओजः स्थिरा शवांस्यधा मरुद्भिर्गणस्तुविष्मान्

७

शुभ्रो वः शुष्मः कुध्मी मनांसि धुनिर्भुनिरिव शर्धस्य धूष्णोः

॥४॥ ८

सनेभ्यस्मद् युयोतं विद्युं मा वो दुर्मतिरिह प्रणङ्गः

९

प्रिया वो नामं हुवे तुराणासा यत् तृपन्मरुतो वावशानाः

॥५॥ १० [२३]

स्वायुधासं इष्मिणः सुनिष्का उत स्वयं तन्वः शुर्म्यमानाः

॥६॥ ११

शुचीं वो हव्या मरुतः शुचीनां शुचिं हिनोम्यध्वरं शुचिभ्यः ।

कृतेन सत्यमृतसाप आयुः ऋचिजन्मानः शुचयः पावकाः

१२

अंसेष्वा मरुतः स्वादयो वो वक्षःसु रुक्मा उपशिभिराणाः ।

वि विद्युतो न वृष्टिमी रुचाना अनु स्वधामायुर्धिर्यच्छमानाः

१३

प्र बुध्या व ईरते महींसि प्र नामानि प्रवज्यवस्तिरध्वम् ।

सहस्रियं दम्यं भानमेतं गृहमेधीयं भरुते जुषध्वम्

१४

(४६६)

यदि स्तुतस्य मरुतो अधीथे तथा विप्रस्य वाजिनो हवीमम् ।

मक्ष्ण रायः सुवीर्यस्य दात नू चिद यमन्य आदमदरावा

१५ [२४]

अत्यासो न ये मरुतः स्वश्चो यक्षहृशो न शुभयन्त मर्याः ।

ते हर्म्येष्टाः शिशवो न शुभ्रा वत्सासो न प्रक्रीळिनः पयोधाः

१६

वृक्षस्यन्तो नो मरुतो मृळन्तु वरिवस्यन्तो रोदसी सुमेके ।

अरि गोहा नृहा वृधो वो अस्तु सुक्षेमिरस्मे वसवो नमध्वम्

१७

आ वो होता जोहवीति स्रुतः स्रुत्राचीं राति मरुतो मृणानः ।

य ईर्वतो वृषणो अस्ति गोपाः सो अद्वयावी हवते व उदथैः

१८

इमे तुरं मरुतो रामयन्ती ये सहः सहस्र आ जज्ञन्ति ।

इमे शंसं वनुष्यतो नि पान्ति गुरु द्वेपो अरुरुषे दधन्ति

१९

इमे रधं चिन्मरुतो जुनन्ति भूमिं चिद यथा वसवो जुषन्त ।

अप वाधध्वं वृषणस्तमांसि धत्त विश्वं तनयं लोकमस्मे

२० [२५]

मा वो वात्रान्मरुतो निरराम मा पश्चाद् दध्म स्थ्यो विभ्राने ।

आ नः स्पाहं भजतना वसव्येष्टं यदीं सुजातं वृषणो वो अस्ति

२१

सं यद्धनन्त मन्युभिर्जनांसः शूरा वृहीष्वोषधीषु विक्षु ।

अध स्मा नो मरुतो रुदियास ज्ञातारो भूत पृतनास्वयः

२२

भूरिं चक्र मरुतः पित्र्याण्युक्थानि या वः शस्यन्ते पुरा चित् ।

मरुद्भिरुग्रः पृतनासु साळ्हा मरुद्भिरित् सनिता वाजमर्वा

२३

अस्मे वीरो मरुतः शुष्म्यस्तु जनानां यो असुरो विधृता ।

अपो येन सुक्षितये तरेमाऽध स्वमोको अभि वः स्याम

२४

तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्निराप ओषधीर्वनिनो जुषन्त ।

शर्मन् तस्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२५ [२६] (४७७)

(५७)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

मध्वो वो नाम मरुतं यजत्राः प्र यज्ञेषु शर्वसा मदन्ति ।

ये रेजयन्ति रोदसी चिदुर्वा पिन्वन्त्युत्सं यदयामुरुग्राः

१

(४७८)

- निचेतारो हि मरुतो गूणन्तं प्रणेतारो यजमानस्य मन्म ।
 अस्माकमद्य विदथेषु वहिं—रा वीतये सद्य पिप्रियाणाः २
- नेतावद्वन्ये मरुतो यथेमे भ्राजन्ते रुक्मैरायुधिस्तनूमिः ।
 आ रोदसी विश्वपिशाः पिङ्गानाः संमानमभ्यञ्जते शुभे कम् ३
- ऋधक् सा वो मरुतो दिष्टुर्दस्तु यद् व आगः पुरुषता कराग ।
 मा वृस्तस्यामपि भूमा यजन्ता अस्मे वो अस्तु सुमतिश्चनिष्ठा ४
- कूते चिद्व मरुतो रणन्ताऽनवद्यासः शुचयः पावकाः ।
 प्र णोऽवत सुमतिमिथ्यजन्ताः प्र वार्जेभिस्तिरत पुण्यसे नः ५
- उत स्तुतासो मरुतो व्यन्तु विश्वेभिर्नाममिर्नरो हवीर्यि ।
 ददात नो अमृतस्य प्रजाये जिगृत रायः सूनृता मघानि ६
- आ स्तुतासो मरुतो विश्व ऊती अच्छा सूरिन् त्वर्दताता जिगात ।
 ये नृत्माना गतिनो वर्धयन्ति यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [२७] (४८४)

(५८)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । मिष्टुर् ।

- प्र साकमुक्षे अर्चता गुणाय यो दैव्यस्य धाम्नस्तुविष्मान् ।
 उत क्षोदन्ति रोदसी महित्वा नक्षन्ते नार्क निक्षेतेरवज्ञात् १
- जुनूषिद् वो मरुतस्त्वेष्येण श्रीमास्तुविमन्यवोऽयासः ।
 प्र ये महोभिरोजसोत सन्ति विश्वो वो यामन् भयते स्वर्हक् २
- बृहद् वयो मघवज्यो दधात जुजोषन्तिन्मरुतः सुष्पुति नः ।
 गतो नाध्वा वि तिराति जुजुं प्र णः स्पार्हाभिस्तितिभिस्तिरेत ३
- युष्मोतो विमो मरुतः शतस्वी युष्मोतो अवा सहुरिः सहसी ।
 युष्मोतः सप्राद्धत हन्ति वृधं प्र तद् वो अस्तु धूतयो वृष्णम् ४
- तौ आ रुद्रस्य मीळदुषो विवासे कुविहंसन्ते मरुतः पुनर्नः ।
 यत् सस्यतां जिहीक्षिरे वडावि—स्व तदेन ईमहे तुराणां ५
- प्र सा वाचि सुष्पुतिर्विषोनां मिदं सुक्तं मरुतो जुपन्त ।
 आराग्निद द्वेषो वृषणो युयोत यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [२८] (४९०)

(५९)

१२ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । १-११ मरुतः; १२ रुद्रः (मृत्युविमोचनी ऋक्) ।

प्रगाथः = (विषमा गृह्णी, समा सतो गृह्णी); ७-८ शिष्टम्, ९-११ गायत्री, १२ अनुष्टुप् ।

यं त्रायध्व इदमिदं देवासो यं च नयथ ।

तस्मा अग्ने वरुण मित्रार्यमन् मरुतः शर्म यच्छत १

युष्माकं देवा अवसाहनि प्रिय ईजानस्तरति द्विषः ।

प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति २

नहि वश्वरमं चुन वसिष्ठः परिमंसति ।

अस्माकमद्य मरुतः सुते सचा विश्वे पिबत कामिनः ३

नहि व ऊतिः पृतनासु मधति यस्मा अराध्वं नरः ।

अभि व आर्वतं सुमतिर्नवीयसी तूयं यात पिपीपवः ४

ओ पु वृष्टिराधसो यातनान्धांसि पीतये ।

इमा वो हव्या मरुतो ररे हि कं मो ष्वन्यत्र गन्तन ५

आ च नो बर्हिः सर्वतायिता च नः स्पाह्णीणि दातवे वसु ।

अर्धेधन्तो मरुतः सोम्ये मधो स्वाहेह मादयाध्वे ६ [२९]

सस्वश्चिद्वि तन्वः शुम्भमाना आ हंसासो नीलपृष्ठा अपतन् ।

विश्वं शर्षी अभितो मा नि षेदु नरो न रण्वाः सर्वने मरुतः ७

यो नो मरुतो अभि दुर्हेणायुस्तिरश्चित्तानि वसवो जिघांसति ।

द्रुहः पाशान् प्रति स मुचीष्ट तपिष्ठेन हन्मेना हन्तना तम् ८

सांतपना इदं हवि मरुतस्तज्जुष्टन । युष्माकोती रिंशादसः ९

गृहमेधास आ गत मरुतो मापं भूतन । युष्माकोती सुदानवः १०

इहेह वः स्वतवसः कवेयः सूर्यत्वचः । यज्ञं मरुत आ वृणे ११

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् ।

उर्वारुकमिव बन्धना न्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् १२ [३०] (५०१)

- ७०९५ -

[पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५॥ व० १- २७]

(६०)

१२ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । १ सूर्यः, २-१२ मित्रावरुणौ । शिष्टम् ।

यद्युद्य सूर्यं ब्रवोऽनागा उद्यन् मित्राय वरुणाय सत्यम् ।

वयं देवत्रादिते स्याम तव प्रियासो अर्थमन् गृणन्तः १ (५०१)

एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षा उमे उदेति सूर्यो अभि जम्न ।
 विश्वस्य स्थानुर्जगतश्च गोपा ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन् २
 अयुक्त सप्त हरितः सधस्थाद् या इँ वहन्ति सूर्यं घृताचीः ।
 धापाणि मित्रावरुणा युवाकुः सं यो युधेव जनिगानि चष्टे ३
 उद् वाँ पृक्षासो मधुमन्तो अस्थुरा सूर्यो अरुहच्छुक्रमर्णः ।
 यस्मा आदित्या अर्ध्वनो रदन्ति मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ४
 इमे चेतारो अनृतस्य भूरं मित्रो अर्यमा वरुणो हि सन्ति ।
 इम ऊतस्य वावृधुर्धुरो जग्भासः पुत्रा अदितेरदध्याः ५
 इमे मित्रो वरुणो दूळभासो ऽचेतसं चिञ्चितयन्ति उक्षैः ।
 अपि कर्तुं सुचेतसं वतन्त स्तिरश्चिदंहः सुपथा नयन्ति ६ [१]

इमे द्विवो अनिमिषा पृथिव्याश्चिकित्वांसो अचेतसं नयन्ति ।
 प्रयाजे चिञ्चिदो गार्धर्यस्ति पारं नो अस्य विष्पितस्य तपन् ७
 यद् गोपावददिति शर्म भद्रं मित्रो यच्छन्ति वरुणः सुदासे ।
 तस्मिन्ना तोकं तनयं बधाना मा कर्म देवहेळनं तुरासः ८
 अब वेङ्गि होत्राभिर्यजेत रिपुः काश्चिद् वरुणधृतः सः ।
 परि द्वेषोभिर्यमा वृणक्तू रं सुदासे वृषणा उ लोकम् ९
 सस्वश्चिद्धि सप्ततिस्त्वेज्येषा मपीच्येन सहसा सहन्ते ।
 युष्मद् भिया वृषणो रेजमाना दक्षस्य चिन्महिना मृळता नः १०
 यो ब्रह्मणे सुमतिमायजाति वाजस्य सातो परमस्य रायः ।
 तीक्ष्णं मन्युं मघवानो अर्य उरु क्षयाय चकिरे सुधातुं ११
 इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि ।
 विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो सूर्यं पात स्वस्तिभिः सदा नः १२ [२] (५१४)

(६१)

७ मित्रावरुणवसिष्ठः । मित्रावरुणौ । विश्वेषु ।

उद् वाँ चक्षुर्वरुण सुप्रतीकं देवयोरिति सूर्यस्ततन्वान् ।
 अभि यो विश्वा भुवनाति चष्टे स मन्युं मर्त्येष्व चिकेत १ (५१५)
 अ० ५५

प्र वां स मित्रावरुणावृतावा विप्रो मन्त्रानि दीर्घशुद्धिर्वाति ।	
यस्य ब्रह्माणि सुकृतं अवाध आ यत् कृत्वा न शरदः पूर्णये	२
प्रोरोमित्रावरुणा पृथिव्याः प्र विव क्रुत्वाद् बृंहतः सुदानू ।	
स्पर्शो दधाथे ओषधीषु विश्वं धन्युतो अग्निमिष्टं रक्षमाणा	३
शंता मित्रस्य वरुणस्य धाम शुष्मो रोदसी बद्धये महित्वा ।	
अयन् मासा अयज्वनामवीराः प्र यज्ञमन्मा वृजनं तिराते	४
अमूरा विश्वा वृषणाविमा वां न यासु चित्रं ददृशे न यक्षम् ।	
द्रुहः सचन्ते अनृता जनानां न वां निष्यान्यचिते अभूवन्	५
समुं वां यज्ञं महयं नमोभिर्हृवे वां मित्रावरुणा सुबाधः ।	
प्र वां मन्मान्यचसे नवानि कृतानि ब्रह्म जुजुषश्चिमानि	६
इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि	
विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [३] (५२१)

(६१)

६ मित्रावरुणिवर्षिष्ठः । १-३ सूर्यः । ४-६ मित्रावरुणौ । अष्टुप् ।

उत् सूर्यो बृहवूर्चोऽप्यश्वत् पुरु विश्वा जनिम् मानुषाणाम् ।	
समो विवा ददृशे रोचमानः कृत्वा कृतः सुकृतः कर्तृभिर्भूत	१
स सूर्यं प्रति पुरो न उद् गा एभिः स्तोमेभिरितोभिरिवैः ।	
प्र नो मित्राय वरुणाय वोचो उनागसो अयम्णे अग्रये च	२
वि नः सहस्रं शुरुधो रदन्वृतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपयं नो अर्कमा नः कामं पूषन्तु स्तवानाः	३
द्यावाभूमी अदिते त्रासीथां नो ये वां जुजुः सुजनिमान क्रुवे ।	
मा हेते भूम वरुणस्य वायो मा मित्रस्य प्रियतमस्य नृणाम्	४
प्र ब्रह्वा सिमृतं जीवसे न आ नो गच्छतिमुक्षतं घृतेन ।	
आ नो जने श्रवयत युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा	५
नू मित्रो वरुणो अयमा न स्मने लोकाय वरिवो दधन्तु ।	
सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [४] (५२०)

(६३)

६ मित्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-४ सूर्यः, ५ सूर्य-मित्रावरुणाः, ६ मित्रावरुणौ अर्यमा च । त्रिष्टुप् ।

- उद्वेति सुभगो विश्वचक्षाः साधारणः सूर्यो मानुषाणाम् ।
 चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्य देवश्चर्मव यः समविद्युक् तमांसि १
- उद्वेति प्रसवीता जनानां महान् केतुरर्णवः सूर्यस्य ।
 समानं चक्रं पर्याविवृत्सन् यदेतशो वहति ध्रुवं युक्तः २
- विभ्राजमान उपसामुपस्थाद् रेभैरुदेत्यनुमद्यमानः ।
 एष भे देवः सविता चच्छन्दु यः समानं न प्रमिनाति धाम् ३
- विबो रुक्म उरुचक्षा उद्वेति दूरे अर्थस्तरणिभ्राजमानः ।
 नूनं जनाः सूर्येण प्रसूता अयन्नर्थानि कृणवन्नपांसि ४
- यत्रा चक्रमृता गातुर्मस्मै श्येनो न दीयन्नन्वेति पार्थः ।
 प्रति वां सूर उद्वेति विधेम नमोभिर्मित्रावरुणोत हव्यैः ५
- नू मित्रो वरुणो अर्यमा न—स्मनेन तोकाय वरिवो दधन्तु ।
 सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [५] (५३३)

(६४)

५ मित्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

- विवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां प्र वां घृतस्य निर्णिजो ददीरन् ।
 हव्यं नो मित्रो अर्यमा सुजातो राजा सुक्षत्रो वरुणो जुपन्त १
- आ राजाना मह क्रतस्य गोणा सिन्धुपती क्षत्रिया यातमर्वाक् ।
 इव्यं नो मित्रावरुणोत वृष्टि—मव विव इन्वतं जीरदानू २
- मित्रस्तत्रो वरुणो देवो अर्यः प्र साधिष्ठेभिः पृथिभिर्नयन्तु ।
 बवद् यथा न आदुरिः सुदास इषा मदेम सह देवगोपाः ३
- यो वां गतं मनसा तक्षवेत—मूर्ध्वा धीतिं कृणवद् धारयच्च ।
 उक्षेथां मित्रावरुणा घृतेन ता राजाना सुक्षितीस्तर्पयेधाम् ४
- एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शृक्तो न वायवेऽयामि ।
 अविष्टं धियो जिगृतं पुण्धी—यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [६] (५३८)

(६५)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

प्रति वां सूर उदिते सुक्ते—मित्रं हुवे वरुणं पूतदक्षम् । ययोरसुर्यं गक्षितं ज्येष्ठं विश्वस्य यामज्ञाचिता जिगत्सु	१
ता हि देवानामसुरा तावया ता नः क्षितीः करतमूर्जयन्तीः । अश्याम मित्रावरुणा वयं वां द्यावा च यत्र पीपयन्नहा च	२
ता भूरिपाशावर्ततस्य सेतू दुरत्येतू रिपवे मर्त्याय । ऋतस्य मित्रावरुणा पथा वां मपो न नावा दुरिता तरेम	३
आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं घृतैर्गव्यूतिमुक्षतमिळाभिः । प्रति वामत्र वरमा जनाय पृणीतमुद्रो दिव्यस्य चारोः	४
एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि । अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्यं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [७] (५४३)

(६६)

१९ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । मित्रावरुणौ, ४-१३ आदित्याः, १४-१६ सूर्यः ।

गायत्रीः १०-१५ प्रगाथः = (समा बृहती, विषमा सतोबृहती,)

१६ पुर उष्णिक् ।

प्र मित्रयोर्वरुणयोः स्तोमो न एतु शुष्यः । नमस्वान् तुविजातयोः	१
या धारयन्त देवाः सुदक्षा दक्षपितरा । असुर्याय प्रमहसा	२
ता नः स्तिपा तनुपा वरुण जरितृणाम् । मित्रं साधयतं धियः	३
यव्य सूर उदिते अनागा मित्रो अर्यमा । सुवार्ति सविता भगः	४
सुशवीरस्तु स क्षयः प्र नु यामन् त्सुदानवः । ये नो अंहोऽतिपिप्रति	५ [८]
उत स्वराजो अदिति रदक्षस्य व्रतस्य ये । महो राजान ईशते	६
प्रति वां सूर उदिते मित्रं गृणीषे वरुणम् । अर्यमणं रिशादसम्	७
राया हिरण्यया मति रियमवृकाय शवसे । इयं विप्रा मेधसातये	८
ते स्याम देव वरुण ते मित्र सूरिभिः सह । इयं स्वश्च धीमहि	९
बहवः सूरचक्षसो अग्निजिह्वा कृतावृधः । त्रीणि ये येमृधिवर्धानि धीतिभिर्विश्वानि परिभूतिभिः	१० [९] (५५३)

- वि ये वृधुः शरदं मासमादहं यज्ञमुक्तुं चाह चम् ।
 अनाप्यं वरुणो मित्रो अयमा क्षत्रं राजान आशत ११
- तद् वां अद्य मनामहे सूक्तेः सूर उदिते ।
 यदोहते वरुणो मित्रो अयमा यूयमृतस्य रथ्यः १२
- ऋतावान ऋतजाता ऋतावृधो घोरासो अनृतद्विषः ।
 तेषां वः सुध्रे सुच्छर्दिष्टमे नरः स्याम ये च सूरयः १३
- उदु त्यद् दर्शतं वपुर्दिव एति प्रतिहरे ।
 यदीमाशुर्बहति देव एतशो विश्वस्मै चक्षसे अरम् १४
- शीर्ष्णःशीर्ष्णो जगतस्तस्थुपस्पतिं समया विश्वमा रजः ।
 सप्त स्वसारः सुविताय सूर्ये बहन्ति हरितो रथे १५ [१०]
- तच्चक्षुर्विवर्हितं शुक्रमुच्चरन् । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् १६
- काव्येमिरवाभ्या ऽऽ यातं वरुण द्युमत । मित्रश्च सोमपीतये १७
- द्विवो धामर्मिवरुण मित्रश्चा यातमद्रुहा । पिबतं सोममातुजी १८
- आ यातं मित्रावरुणा जुषाणावाहुतिं नरा । पातं सोममृतावृधा १९ [११] (५६२)

(६७)

१० मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

- प्रतिं वां रथं नृपती जरर्ध्वं हविष्मता मनसा यज्ञियेन ।
 यो वां द्रुतो न धिष्ण्यावजीगं रच्छां सुनुनं पितरा विवक्मि १
- अशौच्यग्निः समिधानो अस्मे उपो अहध्नन् तमसश्चिदन्ताः ।
 अचोते केतुरुपसः पुरस्ताच्छिद्ये द्विवो दुहितुर्जायमानः २
- अभि वां नूनमश्विना सुहोता स्तोमैः सिपक्ति नासत्या विवक्मान् ।
 पूर्वभिर्जातं पृथ्याभिरवाक् स्वार्विवा वसुमता रथेन ३
- अवोवां नूनमश्विना युवाकुर्द्वे यद् वां सुते माध्वी वसुयुः ।
 आ वां वहन्तु स्थर्विरासो अश्वाः पिवाधो अस्मे सुपुता मधूनि ४
- प्राचींषु देवाश्विना धियं मे ऽमुधां सातये कृतं वसुयुम् ।
 विन्वा अविष्टं वाज आ पुरंधीस्ता नः शक्तं शचीपती शचीभिः ५ [१२] (५६७)

अविष्टं धीर्ध्वश्विना न आसु प्रजावद् रेतो अह्वयं नो अस्तु ।	
आ वां तोके तनये तूतुजानाः सुरत्नासो देववीति गमेम	६
एष स्य वां पूर्वगत्वेव सख्ये निर्धिहितो माध्वी रातो अस्मे ।	
अहेळता मनसा यातमर्वा गश्नन्ता हव्यं मानुषीषु विश्व	७
एकस्मिन् योगे भुरणा समाने परिं वां सप्त स्रवतो रथो गात् ।	
न बायन्ति सुभ्वो देवयुक्ता ये वां धूर्पु तरण्यो वहन्ति	८
असश्चता मघवद्भ्यो हि भूतं ये राया मघदेयं जुनन्ति ।	
प्र ये बन्धुं सनुतामिस्तिरन्ते गव्या पृश्नन्तो अदव्या मयानि	९
नू मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वृतिरश्विनाविरावत् ।	
धत्तं रत्नानि जरतं च सूरिन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१० [१३] (५७९)

(६८)

१ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अश्विनौ । विराट्, ८-९ त्रिष्टुप् ।

आ शुभ्रा यातमश्विना स्वश्वा गिरो दम्ना जुजुषाणा युवाकोः ।	
हव्यानि च प्रतिभृता वीतं नः	१
प्र वामन्धांसि मद्यान्यस्थु—रं गन्तं हविषो वीतये मे ।	
तिरो अर्यो हवनानि श्रुतं नः	२
प्र वां रथो मनोजवा इर्याति तिरो रजांस्यश्विना श्रुतोतिः ।	
अस्मभ्यं सूर्यावस् इयानः	३
अयं ह यद् वां देवया उ अद्रि—रूध्वो विवक्षित सोमसुद् युवभ्याम् ।	
आ बलू विप्रो ववृतीत हव्यः -	४
चित्रं ह यद् वां भोजनं न्वस्ति न्यत्रये महिष्वन्तं युयोतम् ।	
यो वामिमानं दधते प्रियः सन्	५ [१४]
उत त्यद् वां जुरते अश्विना भू—च्यवानाय प्रतीत्यं हविर्दे ।	
अधि यद् वर्ष इतऊति धृत्यः	६
उत त्वं भुज्युमश्विना सखायो मध्ये जहदुरेवांसः समुद्रे ।	
निरीं पर्षदरावा यो युवाकृः	७ (५७९)

वृकाय चिज्जसमानाय शक्त—मुत श्रुतं शयवे ह्यमाना ।
 यावद्भयामपिन्वतमपो न स्तर्यं चिच्छक्त्यश्विना शचीभिः
 एष स्य कारुर्जरते सूक्ते—रथे बुधान उपसां सुमन्मा ।
 इषा तं वर्धदुध्न्या पयोभि—यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८

९ [१५] (५८१)

(६९)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां रथो रोदसी वद्धधानो हिरण्ययो वृषभिर्यात्वश्वैः ।
 घृतवर्तनिः पविर्भी रुचान इषां वोच्छा नृपतिर्वाजिनीवान्
 स पप्रथानो अभि पञ्च भूमा त्रिवन्धुरो मनसा यातु युक्तः ।
 विशो येन गच्छथो देवयन्तीः कुत्रा चिद् याममश्विना दधाना
 स्वश्वा यशसा यातमर्वाग् दस्त्रा निधिं मधुमन्तं पिबाथः ।
 वि वां रथो वध्वा ई यादमानो ऽन्तान् दिवो बाधते वर्तनिभ्याम्
 युवोः श्रियं परि योषावृणीत मूरो दुहिता परितक्म्यायाम् ।
 यद् देवयन्तमवथः शचीभिः परि घ्नंसमोभना वां वयो गात्र
 यो ह स्य वां रथिरा वस्त उस्त्रा रथो युजानः परियाति वर्तिः ।
 तेन नः शं योरुपसो व्युष्टौ न्याश्विना वहतं युजे अस्मिन्
 नरा गौरेवं विद्युतं तृपाणा ऽस्माकं मद्य सवनोष यातम् ।
 पुरुत्रा हि वां मतिभिर्हवन्ते मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः
 युवं मुज्युमवविद्धं समुद्र उद्गृह्यथुरणसो अस्त्रिधानैः ।
 पतत्रिभिरश्वमेरव्युथिभिर्दुसनाभिरश्विना पारयन्ता
 नू मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ।
 धृतं रत्नानि जरतं च सूरिन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७

८ [१६] (५८२)

(७०)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ दिवश्वाराश्विना गतं नः प्र तत् स्थानमवाचि वां पृथिव्याम् ।
 अश्वो न वाजी शूनपृष्ठो अस्था—दा यत् सेदयुर्ध्रुवसे न योनिम्

१

(५९०)

सिपवित् सा वां सुमतिश्चनिष्ठा	स्तापि धर्मो मनुष्यो दुःखे ।	
यो वां समुद्रान् त्सरितः पिपत्ये	तत्त्वा चित्र सुयुजा युजानः	२
यानि स्थानान्यश्विना वृधाथे	दिवो यद्दीप्त्वोर्षधीषु विश्व ।	
नि पर्वतस्य मूर्धनि सवृन्ते	पं जनाय द्वाशुषे वहन्ता	३
चनिष्ठं देवा ओर्षधीष्वप्सु	यद् योग्या अश्वर्थे कर्षीणाम् ।	
पुरुणि रत्ना वर्धन्ते न्यस्मे	अनु पूर्वाणि चक्षुथ्युगानि	४
शुध्रुवांस्तं चिदश्विना पुरुण्य	मि ब्रह्माणि चक्षाथे कर्षीणाम् ।	
प्रति प्र यातं वरमा जनाया	स्मे वामस्तु सुमतिश्चनिष्ठा	५
यो वां यज्ञो नास्तया हृदिष्मान्	कृतब्रह्मा समयोऽत्र भवति ।	
उप प्र यातं वरमा वर्सिष्ठ	मिमा ब्रह्माण्युच्यन्ते युवभ्याम्	६
इयं मनीषा इयमश्विना गी	रिमां सुवृक्षितं वृषणा जुषेथाम् ।	
इमा ब्रह्माणि युवयून्त्यग्मन्	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१७] (५९६)

(७१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ७१-८१]

६ मंजावकणिर्धस्तिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

अप स्वसुरुपसो नग्निर्हृति	रिणवित् कृष्णीररुषाय पन्थाम् ।	
अश्वामघा गोमघा वां हुवेम	दिवा नक्तं शर्कमस्मद् युयोतम्	१
उषायतं द्वाशुषे मर्त्याय	रथेन वाममश्विना वहन्ता ।	
युयुतमस्मदनिराममीवां	दिवा नक्तं माध्वी त्रासीथां नः	२
आ वां रथमवसस्यां व्युप्सो	सुम्नायवो वृषणो वर्तयन्तु ।	
स्यूमंगमस्तिमृतयुग्मिरथै	राश्विना वसुमन्तं वहेथाम्	३
यो वां रथो नृपती अस्ति वोढ्वा	त्रिवन्धुरो वसुमौ उन्नयांसा ।	
आ न पुना नास्त्योर्ष यात	मभि यद् वां विश्वप्स्यो जिगाति	४
युवं च्यवानं जरसोऽमुमुक्तं	नि पेदवं अहयुराशुमश्वम् ।	
निरहस्तमसः स्पर्तमग्नि	नि जाहुषे शिथिरे धातमन्तः	५
इयं मनीषा इयमश्विना गी	रिमां सुवृक्षितं वृषणा जुषेथाम् ।	
इमा ब्रह्माणि युवयून्त्यग्मन्	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [१८] (६०९)

(७१)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अश्विनौ । शिष्टुप् ।

आ गोमता नासत्या रथेना—ऽश्वीवता पुरुश्चन्द्रेण यातम् ।	
अमि वां दिश्वो नियुतः सचन्ते स्पर्हया श्रिया तन्वां शुभाना	१
आ नो देवेभिरुष यातमर्वाक् सजोषसा नासत्या रथेन ।	
युवोर्हि नः सखा पित्र्याणि समानो बन्धुरुत तस्य वितम्	२
उदु स्तोमासो अश्विनोरबुध—आमि ब्रह्माण्युपसंश्च देवीः ।	
आविवांसन् रोक्षसी धिष्ण्येमे अच्छा विप्रो नासत्या विवक्षित	३
वि चेदुच्छन्त्यश्विना उपासः प्र वां ब्रह्माणि कारवो भरन्ते ।	
ऊर्ध्वं भानुं संविता देवो अश्वेद् बृहदग्रयः समिधा जरन्ते	४
आ पश्वातान्नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधुरादुदक्तात् ।	
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१९] (६०७)

(७२)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अश्विनौ । शिष्टुप् ।

अतारिष्म तमसरूपारमस्य प्रति स्तोमं देवयन्तो दधानाः ।	
पुरुवंसा पुरुतमा पुराजा ऽमत्या हवते अश्विना गीः	१
न्यु मियो मनुषः साङ्गि होता नासत्या यो यजते वन्दते च ।	
अश्रीतं मध्वो अश्विना उपाक आ वां वोचे विदथेपु प्रयस्वान	२
अहेय यज्ञं पथामुराणा इमां सुदुक्षितं वृषणा जुपेथाम् ।	
श्रुप्तीवेव प्रेषितो वामचोधि प्रति स्तोमैर्जरमाणो वसिष्ठः	३
उप त्या बर्ही गमतो विशं नो रक्षोहणा संभृता वीज्युषाणी ।	
समन्धोऽस्यग्मत मत्सराणि मा नो मर्घिष्टमा गतं शिवेन	४
आ पश्वातान्नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधुरादुदक्तात् ।	
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [२०] (६१२)

(७४)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । प्रगाथः=(विषमा बृहती, समा सतोरुहती) ।

इमा उ वां दिविभ्य उसा हवन्ते अश्विना ।

अयं वा मह्येऽवसे शचीवसू विश्विंशं हि गच्छथः १

युवं चित्रं ददधुर्भोजनं नरा चोदथां सूनृतावते ।

अर्वाग्रथं समनसा नि यच्छतं पित्रं सोम्यं मधु २

आ यातमुपं भूषतं मध्वः पित्रमश्विना ।

दुग्धं पर्यो वृषणा जेन्यावसू मा नो मधिष्टमा गतम् ३

अश्वसो ये वामुपं दाशुषो गृहं युवां दीर्यन्ति विश्रतः ।

मक्षयुभिर्नरा हवैभिरश्विना ऽऽ देवा यातमस्मयू ४

अथा ह यन्तो अश्विना पृक्षः सचन्त सूरयः ।

ता यंसतो मध्वज्यो ध्रुवं यशः—शृद्धिर्दस्मभ्यं नासत्या ५

प्र ये युयुर्वृकासो रथा इव नृपातारो जनानाम् ।

उत स्वेन शर्वसा दूशुवुर्नर उत क्षियन्ति सुक्षितिम् ६ [२१] (६१८)

(७५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

व्यु१षा आवो दिविजा कृतेनां ऽऽविष्कृण्वाना महिमानमागात् ।

अप द्रुहस्तम आवरजुष्ट—मङ्गिरस्तमा पृथ्या अजीगः १

महे नो अद्य सुविताय वो—ध्रुवो महे सौभगाय प्र यन्धि ।

चित्रं रायि यशसं धेह्यस्मे देवि मतेषु मानुषि श्रवस्युम् २

एते ते भानवो दर्शताया—श्चित्रा उपसो अमृतास आगुः ।

जनयन्तो देव्यानि व्रतान्या—पुणन्तो अन्तरिक्षा व्यस्थुः ३

एषा स्या युजाना पराकात पश्वं क्षितीः परि सुद्यो जिगाति ।

अभिपश्यन्ती वयुना जनानां द्विवो दुहिता भुवनस्य पत्नी ४

वाजिनीवती सूर्यस्य योपां चित्राम्बा राय ईशे वसूनाम् ।

ऋषिष्णुता जुरयन्ती मद्यो—न्युपा उच्छति वह्निभिर्गुणाना ५ (६२३)

प्रति द्युतानामरूपासो अश्वाश्चित्रा अहश्चरुपसं वहन्तः ।
 गार्ति शुभ्रा विश्वपिशा रथेन दधाति रत्नं विधत्ते जनाय ६
 सत्या सत्येभिर्महती महद्भिर्वृवी वृवेभिर्यजता यजत्रैः ।
 रुजद् दृळ्हानि दददुस्त्रियाणां प्रति गाव उपसं वावशन्त ७
 नू नो गोमद् वीरवद् धेहि रत्नमुपो अश्वावत् पुरुभोजो अस्मे ।
 मा नो बर्हिः पुरुषतां निदे कय्यं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [२२] (६२६)

(७६)

७ मैत्रावरुणिवेसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

उदु ज्योतिरमृतं विश्वजन्यं विश्वानरः सविता देवो अश्रित ।
 क्त्वा देवानामजनिष्ट चक्षुराविरकमुवनं विश्वमुषाः १
 प्र मे पन्थां देवयानां अहश्चरुमर्धन्तो वसुभिरिष्कृतासः ।
 अभूदु केतुरुपसः पुरस्तात् प्रतीच्यागादधि हर्म्येभ्यः २
 तानीदहानि बहुलान्यासन् या प्राचीनमुदिता सूर्यस्य ।
 यतः परिं जार इवाचरन्त्युपो ददृक्षे न पुनर्यतीव ३
 त इद देवानां सधमाद् आसन्नृतावानः कवयः पूर्यासः ।
 गूळ्हं ज्योतिः पितरो अन्धविन्दन् तस्यमन्त्रा अजनयन्नुपासम् ४
 समान ऊर्वे अधि संगतासुः सं जानते न यतन्ते मिथस्ते ।
 ते देवानां न मिनन्ति वृता न्यमर्धन्तो वसुभिर्यादमानाः ५
 प्रति त्वा स्तोमैरीळते वसिष्ठा उपवृधः सुभगे तुष्टुवांसः ।
 गवां नेत्री वार्जपत्नी न उच्छोषः सुजाते प्रधमा जरस्व ६
 एषा नेत्री राधसः सुनृतांना मुषा उच्छन्ती रिभ्यते वसिष्ठेः ।
 वीर्यश्रुतं रयिमस्मे दधाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [२३] (६३३)

(७७)

६ मैत्रावरुणिवेसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

उपो रुरुचे युवतिर्न योषा विश्वं जीवं प्रसुवन्तीं चरायै ।
 अभूवृग्निः समिधे मानुषाणां मकज्योतिर्बाधमाना तमांसि १ (६३४)

विश्वं प्रतीची सप्रधा उदस्थाद् रुद्राद् वासो विभ्रती शुक्रमश्वेत् ।

हिरण्यवर्णा सुहृशीकमहृग् गवां माता नेत्र्यह्नामरोचि

२

देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ती श्वेतं नयन्ती सुहृशीकमश्वम् ।

उषा अर्दशि रश्मिभिर्व्यक्ता चित्रामघा विश्वमनु प्रभूता

३

अन्तिवामा दूरे अमित्रमुच्छ्रो—र्वी गव्यंतिमभयं कृषी नः ।

यावय द्वेष आ भरा वसूनि चोदय राधो गृणते मघोनि

४

अस्मे श्रेष्ठेभिर्मानुभिर्वि भ्रातृ—षो देवि प्रतिरन्ती न आयुः ।

इयं च नो दर्धती विश्ववारे गोमदश्वाविद् रथवच्च राधः

५

यां त्वा दिवो दुहितर्वर्धय—न्त्युषः सुजाते मतिभिर्वसिष्ठाः ।

सास्मासु धा रयिमृष्वं ब्रूहन्तं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [२४] (६३९)

(७८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति केतवः प्रथमा अहश्च—न्नुर्ध्वा अस्या अञ्जयो वि श्रयन्ते ।

उषो अर्वाचा बृहता रथेन ज्योतिष्मता वाममस्मभ्यं वक्षि

१

प्रति पीमग्निर्जरते समिद्धः प्रति विप्रासो मतिभिर्गृणन्तः ।

उषा याति ज्योतिषा वाधमाना विश्वा तमांसि दुःस्तापं देवी

२

एता उ त्याः प्रत्यहश्च पुरस्ता—ज्ज्योतिर्यच्छन्तीरुषसो विभ्रातीः ।

अजीजनन् त्सूर्यं यज्ञमग्नि—मेषाचीनं तमो अगादनुष्टम्

३

अचेति दिवो दुहिता मघोनी विश्वे पश्यन्त्युषसं विभ्रातीम् ।

आस्थाद् रथं स्वधया युज्यमान—मा यमश्वासः सुयुजो वहन्ति

४

प्रति त्वाद्य सुमनसो बुधन्ता—ऽस्माकांसो मघवानो वयं च ।

तिल्विलायध्वमुपसो विभ्राती—यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५ [२५] (६४४)

(७९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

व्यु० पा आबः पृथ्याइ जनानां पञ्च क्षितीर्मानुषीर्वो धयन्ती ।

सुसंहग्भिर्गुक्षभिर्मानुमश्वेद् वि सूर्यो रोदसी चक्षसावः

१

(६४५)

व्यञ्जते विवो अन्तेष्वक्तून् विशो न युक्ता उषसो यतन्ते ।	
सं ते गावस्तम आ वर्तयन्ति ज्योतिर्यच्छन्ति सवितेव ब्रह्म	२
अभूदुषा इन्द्रतमा मघो न्यजीजनत् सुविताय श्रवांसि ।	
वि विवो वेधी दुहिता दंशा त्यङ्गिरस्तमा सुकृते वसूनि	३
तार्वदुषो राधो अस्मभ्यं रास्व यावत् स्तोतृभ्यो अरंदो गृणाना ।	
यां त्वा जगुर्वृषभस्या रवेण वि हृळ्हस्य दुरो अद्वैरीणोः	४
वेवंदेवं राधसे चोदयन्त्य स्मद्यक् सूनृता ईरयन्ती ।	
व्युच्छन्ती नः सनये धियो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [२६] (६४२)

(८०)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति स्तोमेभिरुपसं वसिष्ठा गीभिर्विप्रांसः प्रथमा अंबुधन् ।	
विवर्तयन्तीं रजसी समन्ते आविष्कृण्वतीं भुवनानि विश्वा	१
एषा स्या नव्यमायुर्दधाना गूढी तमो ज्योतिषोपा अबोधि ।	
अग्र एति युवतिरह्वाणा प्राचिकित्त् सूर्यं यज्ञमग्निम्	२
अश्वोवतीर्गोमितीर्न उपासो वीरवतीः सदेमुच्छन्तु भद्राः ।	
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	३ [२७] (६५२)

[अथ षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२५]

(८१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । प्रगाथः = (विपमा बृहती, समा सनोबृहती) ।

प्रत्यु अदर्यायत्यु१ च्छन्तीं दुहिता विवः ।	
अपो महि व्ययन्ति चक्षसे तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरीं	१
उदुस्रियाः सृजते सूर्यः सच्चो उद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् ।	
तवेदुषो व्युषि सूर्यस्य च सं भक्तेन गमेमहि	२
प्रति त्वा दुहितर्दिव उपो जीरा अभुत्समहि ।	
या वहसि पुरु स्पाहं वनन्वति रत्नं न दाशुषे मयः	३
उच्छन्ती या कृणोषि मंहना महि प्रस्ये देवि स्वर्द्धशे ।	
तस्यास्ते रत्नभाज ईमहे वयं स्याम मातुर्न सूनवः	४ (६५६)

तच्चित्रं राध आ भरोपो यद् दीर्घश्रुतमम् ।

यत् ते दिवो दुहितर्मतुभोजनं तद् रास्व भुनजामहे

श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनं वाजां अस्मभ्यं गोमतः ।

चोदयित्री मघोनः सनुतावत्युषा उच्छ्रदप सिधः

६ [१] (६५८)

(८९)

१० मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नो विशे जनाय महि शर्म यच्छतम् ।

वीर्यप्रयज्युमति यो वनुष्यति वयं जयेम पृतनासु दूढवः

सम्राष्टन्यः स्वराष्टन्य उच्यते वा महान्ताविन्द्रावरुणा महार्वसू ।

विश्वे देवासः परमे व्योमनि सं वामोजो वृषणा सं बलं दधुः

अन्वपां खान्यतुन्तमोजसा सूर्यमैरयतं विवि प्रभुम् ।

इन्द्रावरुणा मदे अस्य मायिनो ऽपिन्वतमपितः पिन्वतं धियः

युवामिद युत्सु पृतनासु वह्नयो युवां क्षेमस्य प्रसवे मितज्ञवः ।

ईशाना वस्व उभयस्य कारव इन्द्रावरुणा सुहवा हवामहे

इन्द्रावरुणा यजिमानि चक्रथुर्विवा जातानि भुवनस्य मज्मनां ।

क्षमेण मित्रो वरुणं दुवस्यति मरुद्भिर्हयः शुभमन्य ईयते

५ [२]

महे शुल्काय वरुणस्य नु त्विष ओजो मिमाते धुवमस्य यत् स्वम् ।

अजामिमन्यः श्रथयन्तमातिरद वृधेभिर्न्यः प्र वृणोति भूर्यसः

न तमहो न दुर्गतानि मर्त्यमिन्द्रावरुणा न तपः कुतश्चन ।

यस्य देवा गच्छथो वीथो अध्वरं न तं मर्तस्य नशते परिहृतिः

अवाङ्मन्य देव्येनावसा गतं शृणुतं हवं यदि मे जुजोपथः ।

युवोहिं सख्यमुत वा यदाप्यं मार्डीकमिन्द्रावरुणा नि यच्छतम्

अस्माकमिन्द्रावरुणा भेरभरे पुरोयोधा भवतं कृष्ट्योजसा ।

यद् वां हवन्त उभये अथ स्पृधि नरस्तोकस्य तनयस्य सातिपुं

अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः

अवधं ज्योतिरदितेर्कतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे

१० [३] (६६८)

(८३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

युवां नरा एश्यमानासु आप्यं प्राचा गन्धन्तः पृथुपर्शवो ययुः ।
 दासा च वृत्रा हतमार्थाणि च सुदासमिन्द्रावरुणावसावतम् १
 यत्रा नरः समर्यन्ते कृतध्वजो यस्मिन्नाजा भवति किं चन प्रियम् ।
 यत्रा भर्यन्ते भुवना स्वर्दृशस्तत्रा न इन्द्रावरुणार्धि वोचतम् २
 सं भूम्या अन्ता ध्वसिरा अहक्षते इन्द्रावरुणा द्विवि घोष आरुहन् ।
 अस्थुर्जनानामुप मामरातयो सर्वागवसा हवनश्रुता गतम् ३
 इन्द्रावरुणा वधनाभिरप्रति भेदं बन्धन्ता प्र सुदासमावतम् ।
 ब्रह्माण्येषां शृणुतं हवीमनि सत्या तृत्सुनामभवत् पुरोहितः ४
 इन्द्रावरुणावभ्या तपन्ति माघान्यर्यो वनुषामरातयः ।
 युवं हि वस्व उभयस्य राजथो ऽध रमा नोऽवतं पार्यं द्विवि ५ [४]

युवां हवन्त उभयास आजिष्विन्द्रं च वस्त्रो वरुणं च सातये ।
 यत्र राजर्भिवृशभिर्निवाधितं प्र सुदासमावतं तृत्सुभिः सह ६
 दश राजानः समिता अयज्यवः सुदासमिन्द्रावरुणा न युयुधुः ।
 सत्या नृणामक्षसवामुपस्तुतिर्वेवा एषामभवन् देवहूतिषु ७
 वृत्राराजे परियत्ताय विश्वतः सुदास इन्द्रावरुणावशिक्षतम् ।
 श्वित्यश्चो यत्र नमसा कपर्दिनो धिया धीवन्तो असंपन्त तृत्सवः ८
 वृत्राण्यन्यः समिथेषु जिघ्रते इतान्यन्यो अभि रक्षते सदा ।
 हवीमहे वां वृषणा सुवृक्षितभि रस्मे इन्द्रावरुणा शर्म यच्छतम् ९
 अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः ।
 अवधं ज्योतिरदितेर्कतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे १० [५] (६७८)

(८४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां राजानावध्वरे ववृत्वां हव्येमिन्द्रावरुणा नमोभिः ।
 प्र वां घृताचीं ब्रह्मोर्ध्वाना परि त्मना विषुरुषा जिगाति १ (६७९)

युवो राष्ट्रं बृहदिन्वति द्यौर्यां सेतुभिररज्जुभिः सिनीथः ।	
परि नो हेल्लो वरुणस्य वृज्या उरुं न इन्द्रः कृणवदु लोकम्	२
कृतं नो युजं विदथेषु चारुं कृतं ब्रह्माणि सूरिषु प्रशस्ता ।	
उपो रयिर्देवजूतो न एतु प्र णः स्पाह्नीभिरुतिभिस्तिरतम्	३
अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं रयिं धत्तं बहुमन्तं पुरुक्षुम् ।	
प्र य आदित्यो अनृता मिनात्यभिता शूरो दयते वसूनि	४
इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।	
सुरत्नासो देववीतिं गमेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [६] (६८३)

(८५)

५ मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

पुनीषे यामरक्षसं मनीषां सोमभिन्द्राय वरुणाय जुह्वत् ।	
वृत्प्रतीकामृपसं न देवीं ता नो यामरुक्ष्यतामभीके	१
स्पर्धन्ते वा उ देवहूये अत्र येषु ध्वजेषु विद्यवः पतन्ति ।	
युवं तां इन्द्रावरुणावमित्रान् हतं पराचः शर्वा विषूचः	२
आर्षश्चिद्धि स्वयंशमः सदासु देवीरिन्द्रं वरुणं देवता धुः ।	
कृष्टीरन्यो धारयति प्रविक्ता वृत्राण्यन्यो अप्रतीतिं हन्ति	३
स सुकतुर्कृतचिदस्तु होता य आदित्य शर्वसा वां नमस्वान् ।	
आववर्तदवसे वां हविष्मानसदित स सुविताय प्रयस्वान्	४
इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।	
सुरत्नासो देववीतिं गमेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [७] (६८८)

(८६)

८ मैत्रावरुणिर्यसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

धीरा त्वस्य महिना जनुंषि वि यस्तस्तम्भ रोदसी चिदुर्वी ।	
प्र नाकमूष्यं ननुदे बृहन्ते द्विता नक्षत्रं पप्रथच्छ भूमं	१
उत स्वयां तन्वा इ सं वेतु तत् कदा न्वान्तवरुणे भवानि ।	
किं मे हव्यमहणानो जुपेत कदा मृष्टीकं सुमना अभि ख्यम्	२ (६९०)

पृच्छे तदेनो वरुण विदृक्षू पो एमि चिकितुषां विपृच्छम् ।

समानमिन्मे कवयश्चिदाहु रयं ह तुभ्यं वरुणो हृणीते ३

किमाग आस वरुण ज्येष्ठं यत् स्तोतारं जिवांसमि सखायम् ।

प्र तन्मे वोचो दूळभ स्वधावो ऽव त्वानेना नमसा तुर इयाम् ४

अव द्रुग्धानि पित्र्यां सृजा नो ऽव या वयं चक्रमा तनूभिः ।

अव राजन् पशुतृपं न तायुं सृजा वत्सं न दाम्नो वसिष्ठम् ५

न स स्वो दक्षो वरुण धृतिः सा सुरा मन्युर्विभीदको अचित्तिः ।

अस्ति ज्यायान् कनीयस उपारे स्वप्नश्चनेदन्तस्य प्रयोता ६

अरं वासो न मीळहुपे कराण्यहं देवाय भूर्णयेऽनांगाः ।

अचेतयदृचितो देवो अर्यो भृत्सं राये कवितरो जुनाति ७

अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावो हृदि स्तोम उपश्रितश्चिदस्तु ।

शं नः क्षेमे शम्भु योगे नो अस्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [८] (६९६)

(८७)

७ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

रदत् पथो वरुणः सूर्याय प्राणींसि समुद्रियां नदीनाम् ।

सर्गो न सृष्टो अर्वतीर्कतायश्चकार महीरवनीरहभ्यः १

आत्मा ते वातो रज आ नवीनोत् पशुर्न भूर्णिर्यवसे ससवान् ।

अन्तर्मही बृहती रोदसीमे विश्वा ते धाम वरुण प्रियाणि २

परि स्पशो वरुणस्य स्मदिष्टा उभे पश्यन्ति रोदसी सुमेके ।

ऋतावानः कवयो यज्ञधराः प्रचेतसो य इपर्यन्त मन्म ३

उवाच मे वरुणो मेधिराय त्रिः सुप्त नामाग्न्या बिभर्ति ।

विद्वान् पदस्य गुह्या न वोचद् युगाय विप्र उपराय शिक्षन् ४

तिस्रो द्यावो निहिता अन्तरस्मिन् तिस्रो भूमिरुपराः पद्विधानाः ।

गृत्सो राजा वरुणश्चक्र एतं द्विवि प्रेङ्गं हिरण्ययं शुभे कम ५

अव सिन्धु वरुणो द्यौरिव स्थाद् वृत्सो न श्वेतो मृगस्तुविष्मान् ।

गम्भीरशीसो रजसो विमानः सुपारक्षत्रः सतो अस्य राजा ६ (७०२)

यो मृळयाति चक्रुषे चिदागो वयं स्याम वरुणे अनागाः ।
अनु व्रतान्यदितेर्कुधन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [९] (७०३)

(८८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः, (७ पाशविमोचनी) । विष्टुपू ।

प्र शुन्ध्युवं वरुणाय प्रेष्टां मातिं वसिष्ठ म्रीळ्हुषे भरस्व ।	
य ईसर्वाञ्चं करते यजत्रं सहस्रामघं वृषणं ब्रूहन्तम्	१
अधा न्वस्य संदृशं जगन्वा नुमेरनीकं वरुणस्य मंसि ।	
स्वर्ग्यदश्मन्नधिपा उ अन्धो ऽभि मा वर्पुर्दृशये निनीयात्	२
आ यद् रुहाव वरुणश्च नावं प्र यत् समुद्रमीरयाव मध्यम् ।	
अधि यदृपां स्नुमिश्चराव प्र प्रेह्व ईक्ष्यावहै शुमे कम्	३
वसिष्ठं ह वरुणो नाव्याधा दृषिं चकार स्वपा महोभिः ।	
स्तोतारं विप्रः सुदिनत्वे अह्नां यान्नु द्यावस्ततनन् यातुपासः	४
कृत्वा त्वानि नौ सख्या बभूवुः सचावहे यद्वृकं पुरा चित् ।	
ब्रूहन्तं मानं वरुण स्वधावः सहस्रद्वारं जगमा गृहं ते	५
य आपिर्नित्यो वरुण म्रियः सन् त्वामागांसि कृणवत् सखा ते ।	
मा त एनस्यन्तो यक्षिन् भुजेम यन्धि प्मा विप्रः स्तुवते कुरुथम्	६
ध्रुवाम् त्वासु क्षितिषु क्षियन्तो व्यस्मत् पाशं वरुणो मुमोचत् ।	
अवो वन्वाना अदितेरुपस्थाद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१०] (७१०)

(८९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । गायत्री, ५ जगती ।

मो पु वरुण मुन्मयं गृहं राजन्नहं गमम् । मृळा सुक्षत्र मृळय	१
यदोमि प्रस्फुरन्निव दृतिर्न धमातो अद्रिवः । मृळा सुक्षत्र मृळय	२
क्रत्वः समह व्रीनतां प्रतीपं जगमा शुचे । मृळा सुक्षत्र मृळय	३
अपां मध्ये तस्थिवांसं तृष्णाविदज्जगितारंम् । मृळा सुक्षत्र मृळय	४
यत् किं चेदं वरुण देव्ये जने ऽभिद्रोहं मनुष्याश्चरामसि ।	
अचिन्ती यत् तव धर्मा युयोपिम मा नस्तस्मादेनसो देव रीरिषः	५ [११] (७१५)

(९०)

[पञ्चोऽनुवाकः ॥६॥ सू० १०-१०४]

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वायुः, ५-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

प्र वीरया शुचयो दद्विरे वा—मध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः ।	
वह वायो नियुतो याह्यच्छा पिबा सुतस्यान्धसो मदाय	१
ईशानाय प्रहृतिं यस्त आनद्र शुचिं सोमं शुचिपास्तुभ्यं वायो ।	
कृणोषि तं मर्त्येषु प्रशस्तं जातोजातो जायते वाज्यस्य	२
राये नु यं जज्ञतु रोदसीमे राये वेवी धिपणा धाति वेवम् ।	
अर्धं वायुं नियुतः सश्वत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके	३
उच्छन्नपसः सुदिना अरिप्रा उरु ज्योतिर्विविदुर्दीध्यानाः ।	
गव्यं चिदूर्वमुशिजो वि वद्वुस्तेषामनुं प्रदिदं ससुरारपः	४
ते सत्येन मनसा दीध्यानाः स्वेन युक्तासुः क्रतुना वहन्ति ।	
इन्द्रवायू वीरवाहं रथं वा—मीशानयोरभि पृक्षः सचन्ते	५
ईशानासो ये दधते स्वर्णो गोभिरश्वेभिरसुभिर्हिरण्यैः ।	
इन्द्रवायू सूरयो विश्वमायु—रवाग्निर्वीरैः पृतनासु सद्युः	६
अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।	
वाजयन्तः स्ववसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१२] (७२२)

(९१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १, ३ वायुः । २, ४-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

कुषिवृद्धः नमसा ये वृधासः पुरा वेवा अनवद्यास आसन् ।	
ते वायवे मनवे बाधिताया—ऽवासयन्नपसं सूर्येण	१
उशन्ता वृता न दमाय गोपा मासश्च पाथः शरदश्च पूर्वाः ।	
इन्द्रवायू सुष्टुतिर्वामियाना मार्डीकमीदृष्टे सुवितं च नव्यम्	२
पीवोअन्नो रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिपक्ति नियुतामग्निश्रीः ।	
ते वायवे समनसो वि तस्थु—र्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः	३
याजत तरस्तन्वोऽ यावदोजो यावन्नरश्चक्षसा दीध्यानाः ।	
शुचिं सोमं शुचिपा पातमस्मे इन्द्रवायू सवतं बर्हिरेदम्	४ (७२६)

नियुवाना नियुतः स्पर्हवीरा इन्द्रवायू सरथं यातमर्वाक् ।	
इदं हि वां प्रभृतं मध्वो अग्रमधं प्रीणाना वि मुमुक्तमस्मे	५
या वां शतं नियुतो याः सहस्रमिन्द्रवायू विश्ववाराः सचन्ते ।	
आभिर्यातं सुविदत्राभिरर्वाक् पातं नरा प्रतिभृतस्य मध्वः	६
अवन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।	
वाजयन्तः स्वर्वसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१३] (७२९)

(९२)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । वायुः, २, ४ इन्द्रवायू । ऋष्टुप् ।

आ वायो मूष शुचिणा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।	
उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयम्	१
प्र सोता जीरो अध्वरेष्वस्थात् सोममिन्द्राय वायवे पिबध्वै ।	
प्र यद् वां मध्वो अग्रियं भरन्त्यध्वर्यवो देवयन्तः शर्वाभिः	२
प्र याभिर्यासिं द्वाश्वासमच्छा नियुद्धिर्वायविष्टये दुरोणे ।	
नि नो रयिं सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्वयं च राधः	३
ये वायव इन्द्रमार्दनास आर्दवासो नितोशनासो अर्यः ।	
घ्नन्तो वृत्राणि सूरिभिः प्याम सासह्रांसो युधा नृभिरभिर्त्रान्	४
आ नो नियुद्धिः शतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम् ।	
वायो अस्मिन् त्सर्वने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१४] (७३४)

(९३)

८ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्राग्नी । ऋष्टुप् ।

शुचिं नु स्तोमं नवजातमद्येन्द्राग्नी वृत्रहणा जुषेथाम् ।	
उमा हि वां सुहवा जोहवीमि ता वाजं सद्य उशते धेष्ठा	१
ता सानसी शवसाना हि भूतं सांकुवृधा शर्वसा शूशुवासा ।	
क्षयन्ती रायो यवसस्य भूरः पूङ्गं वाजस्य स्थविरस्य वृष्वेः	२
उपो ह यद् विदथं वाजिनो गुर्ध्राभिर्विप्राः प्रमतिमिच्छमानाः ।	
अवन्तो न काष्ठां नक्षमाणा इन्द्राग्नी जोहुवतो नरस्ते	३ (७३७)

गीर्भिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमान ईष्टे रयि यशसं पूर्वभाजम् ।

इन्द्राग्नी वृत्रहणा सुवज्रा प्र नो नव्येभिस्तिरतं कृष्णेः

सं यन्मही मिथ्यती स्पर्धमाने तनुरूचा शूरसाता यतते ।

अदेवयुं विदथे देवयुभिः सत्रा हतं सोमसुता जनेन

४

५ [१५]

इमासु पु सोमसुतिमुप न एन्द्राग्नी सोमनसाय यातम् ।

नू चिद्धि परिमन्त्रार्थे अस्मान्ना वां शश्वन्दिर्ववृतीय वार्जेः

सो अग्न एना नमसा समिन्द्रो ऽच्छा मित्रं वरुणमिन्द्रं वोचेः ।

यत् सीमागंश्चक्रुमा तत् सु मुञ्च तदयमादितिः शिश्रथन्तु

एता अग्न आशुपाणासं इष्टीर्युवोः सत्राभ्यश्यास वाजान् ।

मेन्द्रो नो विष्णुर्मरुतः परि ख्यन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

७

८ [१६] (७४२)

(९४)

१२ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्राग्नी । गायत्री, १२ अनुष्टुप् ।

इयं वामस्य मन्मन इन्द्राग्नी पूर्यस्तुतिः

। अभाद्र वृष्टिर्वाजनि

१

शृणुतं जरितुर्हव मिन्द्राग्नी वनंतं गिरः

। इङ्गाना पिप्यतं धियः

२

मा पापत्वार्य नो नरेन्द्राग्नी माभिर्शस्तये

। मा नो रीरधतं निदे

३

इन्द्रे अग्रा नमो बृहत् सुवृक्तिमेरयामहे

। धिया धेना अवस्यवः

४

ता हि शश्वन्त ईळत इत्या विपास ऊतये

। सत्राधो वार्जसातये

५

ता वां गीर्भिर्विपन्यवः प्रयस्वन्तो हवामहे

। मेधसाता सनिप्यवः

६ [१७]

इन्द्राग्नी अवसा गतमस्मभ्यं चर्षणीसहा

। मा नो दुःशंसं ईशत

७

मा कस्य नो अररुणो धूर्तिः प्रणद्धत्यस्य

। इन्द्राग्नी शर्मं यच्छतम्

८

गोमद्विरण्यवद् वसु यद् वामश्वोवदीमहे

। इन्द्राग्नी तद् वनेमहि

९

यत् सोम आ सुते नर इन्द्राग्नी अजोहवुः

। सतीवन्ता सपर्यवः

१०

उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्वाना चिदा गिरा

। आद्रूपैराविवांसतः

११

ताविद् दुःशंसं मर्त्यं दुर्विद्वांसं रक्षास्विनम् । आभोगं हर्मना हतमुक्थि हर्मना हतम् १२

[१८] (७५४)

(९५)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ३ सरस्वान् । त्रिष्टुप् ।

प्र क्षोर्वसा धार्यसा सख एषा सरस्वती धरुणमार्यसी पूः ।	
प्रवार्वधाना रथ्येव याति विश्वा अपो महिना सिन्धुरन्याः	१
एकाचेतत् सरस्वती नदीनां शुचिर्युती गिरिभ्य आ समुद्रात् ।	
रायश्चेतन्ती भुवनस्य भूरे—धृतं पयो दुवुहे नाहुपाय	२
स बावृधे नर्यो योषणासु वृषा शिशुर्वृषभो यज्ञियासु ।	
स बाजिनं मघवन्नो दधाति वि सातये तन्वं मामृजीत	३
उत स्या नः सरस्वती जुषाणो—पं श्रवत् सुभगा युज्ञे अस्मिन् ।	
मितजुभिर्ममस्यैरियाना राया युजा चिदुत्तरा सखिभ्यः	४
इमा जुह्वाना युष्मदा नमोमिः प्रति स्तोमं सरस्वति जुषस्व ।	
तव शर्मन् प्रियतमे दधाना उप स्थेयाम शरणं न वृक्षम्	५
अयमु ते सरस्वति वसिष्ठो द्वारावृतस्य सुभगे व्यावः ।	
वधं शुभ्रे स्तुवते रासि बाजान् यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः	६ [१९] (७६०)

(९६)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ४-६ सरस्वान् । १-२ प्रगाथः = (१ वृहती, २ सतो वृहती), ३ प्रस्तारपङ्क्तिः, ४-६ गायत्री ।

बृहदु गायिषे वचो ऽसुर्या नदीनाम् ।	
सरस्वतीमिन्महया सुवृक्तिमिः स्तोमैर्वसिष्ठ रोदसी	१
उमे यत् ते महिना शुभ्रे अन्धसी अधिक्षियन्ति पूरवः ।	
सा नो बोध्यवित्री मरुत्सरा चोव राधो मघोनाम्	२
भद्रमिद भद्रा कृणवत् सरस्वत्येकवारी चेतति बाजिनीवती ।	
गृणाना जमदग्निवत् स्तुवाना च वसिष्ठवत्	३
जनीयन्तो न्वग्रवः पुत्रीयन्तः सुदानवः । सरस्वन्तं हवामहे	४
ये ते सरस्व ऊर्मयो मधुमन्तो घृतश्रुतः । तेभिर्नोऽविता भव	५
पीपिवासं सरस्वतः स्तनं यो विश्वदर्शतः । भक्षीमहि प्रजामिषम्	६ [२०] (७६६)

(९७)

१० मैत्रायणवर्णिसिद्धः । १ इन्द्रः, २, ४-८ बृहस्पतिः, ३, ९ इन्द्राब्रह्मणस्पति.
१० इन्द्राबृहस्पति । त्रिष्टुप् ।

यज्ञे त्रिवो नृषवने पृथिव्या नरो यत्र वेवयवो मदन्ति ।
इन्द्राय यत्र सर्वनानि सुन्वे गमन्मदाय प्रथमं वयश्च ?
आ देव्या वृणीमहेऽवांसि बृहस्पतिर्नो मह आ संखायः ।
यथा मवेम मीळ्हुषे अनागा यो नो वाता परावतः पितेव ?
तमु ज्येष्ठं नमसा हविर्भिः सुशेवं ब्रह्मणस्पतिं गृणीषे ।
इन्द्रं श्लोको महि देव्यः सिषक्तु यो ब्रह्मणो देवकृतस्य राजा ?
स आ नो योनिं सद्यु प्रेष्ठो बृहस्पतिर्विश्ववारी यो अस्ति ।
कामो रायः सुवीर्यस्य तं वात पर्यज्ञो अति सश्वतो अरिष्टान् ४
तमा नो अर्कममृताय जुष्टमिमे धासुरमृतासः पुराजाः ।
शुचिकन्दं यजतं प्रस्थातां बृहस्पतिमनवाणां हुवेम ५ [२१]

तं शुग्मासो अरुपासो अश्वा बृहस्पतिं सहवाहो वहन्ति ।
सहश्चिद् यस्य नीलवत् सधस्थं नभो न रूपमरूपं वसानाः ६
स हि शुचिः शतपत्रः स शुन्ध्युर्हिरण्यवाशीरिषिरः स्वर्षाः ।
बृहस्पतिः स स्वावेश ऋष्वः पुरु सखिभ्य आसुतिं करिण्डः ७
वेवी देवस्य रोषसी जनित्री बृहस्पतिं बावृधतुर्महित्वा ।
वृक्षाग्याय दक्षता सखायः करद् ब्रह्मणे सुतरां सुगाधा ८
इयं वां ब्रह्मणस्पते सुवृक्तिर्ब्रह्मेन्द्राय वृजिर्णे अकारि ।
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्जजस्तमयो वनुषामरांतीः ९
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो विव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।
धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद् युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२२] (७७६)

(९८)

७ मैत्रायणवर्णिसिद्धः । इन्द्रः, ७ इन्द्राबृहस्पति । त्रिष्टुप् ।

अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशुं जुहोतन वृषभार्य क्षितीनाम् ।
गौराद् वेदीयां अवपानमिन्द्रो विश्वाहेद् याति सुतसोममिच्छन् ? (७७७)

यद् दधिपे प्रदिवि चार्वन्नं द्विवेदिवे पीतिमिदस्य वक्षि ।	
उत हृद्देत मनसा जुषाण उशन्नित्प्र स्थितान् पाहि सोमान्	२
जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ य ते माता महिमानमुवाच ।	
एन्द्रं पप्राश्रोर्वन्तरिक्षं युधा देवेभ्यो वरिवश्चकथं	३
यद् योधया महतो मन्यमानान् त्साक्षाम् तान् बाहुभिः शाशदानान् ।	
यद् वा नृभिर्वृत इन्द्राभियुध्यास्तं त्वयाजिं सौश्रवंसं जयेम	४
प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि प्र नूतना मघवा या चकार ।	
यदेददेवीरसाहिष्ट माया अथाभवत् केवलः सोमो अस्य	५
तवेदं विश्वमभितः पशव्यं यत् पश्यसि चक्षसा सूर्यस्य ।	
गवामसि गोपतिरेकं इन्द्र भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः	६
वृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो द्विव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।	
धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२३] (७८३)

(११)

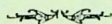
७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः, ४-६ इन्द्राविष्णु । त्रिष्टुप् ।

पुरो मात्रया तन्वा वृधान न ते महित्वमन्वश्नुवन्ति ।	
उभे ते विद्म रजसी पृथिव्या विष्णो देव त्वं परमस्य वित्से	१
न ते विष्णो जायमानो न जातो देव महिम्नः परमन्तमाप ।	
उदस्तन्ना नार्कमृष्वं बृहन्तं द्वाधर्थं प्राचीं कुकुभं पृथिव्याः	२
इरावती धेनुमती हि भूते सूर्यवासिनी मनुषे दशस्या ।	
व्यस्तन्ना रोदसी विष्णवेते द्वाधर्थं पृथिवीमभितो मयूर्खः	३
उरुं यज्ञाय चक्रधुरु लोकं जनयन्ता सूर्यमुपासमग्निम् ।	
दासस्य चिद् वृषाग्निप्रस्य माया जुग्यथुर्नरा पृतनाज्येषु	४
इन्द्राविष्णु हंहिताः शम्बरस्य नव पुरो नवतिं च श्रथिष्टम् ।	
शेत् वचिनः सहस्रं च साकं हथो अप्रत्यसुरस्य वीरान्	५
इयं मनीषा बृहती बृहन्तो रक्रमा तवसा वर्धयन्ती ।	
ररे वां स्तोमं विदथेषु विष्णो पिन्वतमिषो वृजनेन्यिन्द्र	६
वर्षतू ते विष्णवासा आ कृणोमि तन्मे जुपस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।	
वर्धन्तु त्वा सुप्ततयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२४] (७९०)

(१००)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

नू मर्तो दयते सनिष्यन् यो विष्णव उरुगायाय दार्शत ।	
प्र यः सत्राचा मनसा यजात एतावन्तं नर्यमाविवासात्	१
त्वं विष्णो सुमतिं विश्वजन्त्या मर्षयुतामेवयावो मतिं दाः	
पचो यथा नः सुवितस्य भूरे रश्वावतः पुरुश्चन्द्रस्य रायः	२
त्रिर्विवः पृथिवीमेप एतां वि चक्रमे ज्ञातचंसं महित्वा ।	
प्र विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान् त्वेपं ह्यस्य स्थविरस्य नाम	३
वि चक्रमे पृथिवीमेप एतां क्षेत्राय विष्णुर्मनुपे दशस्यन् ।	
ध्रुवातो अस्य कीरयो जनांस उरुक्षितिं सुजनिमा चकार	४
प्र तत् ते अद्य शिपिविष्टु नामाऽयः शंसामि वयुनानि विद्वान् ।	
तं त्वा गृणामि तवसमर्तव्यान् क्षयन्तमस्य रजसः पराके	५
किमित् ते विष्णो परिचक्ष्यं भूत् प्र यद् ववक्षे शिपिविष्टो अस्मि ।	
मा वर्षो अस्मदपं गूह एतद् यदुन्यरूपः समिधे बभूव	६
वर्षद् ते विष्णवांस आ कृणोमि तन्मे जुपस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।	
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२५] (७९७)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ प० १-३३]

(१०१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । त्रिष्टुप् ।

तिस्रो वाचः प्र ववृ ज्योतिरग्रा या एतद् दुह्ने मधुक्त्रोचमूधः ।	
स वृत्सं कृण्वन् गर्भमोषधीनां सद्यो जातो वृषभो रोरवीति	१
यो वर्धन् ओषधीनां यो अपां यो विश्वस्य जगतो वेव ईशे ।	
स त्रिधातु शरणं शर्म यंसत् त्रिवर्तु ज्योतिः स्वमिष्ट्यस्मे	२
स्तरिरे त्वद् भवति सूत उ त्वद् यथावशं तन्वं चक्र एषः ।	
पितुः पयः प्रति गृणाति माता तेन पिता वर्धते तेन पुत्रः	३
यस्मिन् विश्वानि भुवन्नानि तस्थुः तिस्रो द्यारवस्त्रेधा ससुरापः ।	
त्रयः कोशांस उपसेचनासो मध्वः श्रोतन्त्यभितो विरप्शम्	४
इदं वचः पर्जन्याय स्वराजे हृदो अस्वन्तरं तज्जुजोपत् ।	
मयोभुवो वृष्टयः सन्त्वस्मे सुपिप्ला ओषधीर्व्वगोपाः	५ (८०२)

स रेतोधा वृषभः शश्वतीनां तस्मिन्नात्मा जगतस्तस्थुषश्च ।

तन्म क्रतुं पातु शतशारवाय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [१] (८०३)

(१०२)

१ भैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । गायत्री, २ पादनिष्ठम् ।

पर्जन्याय प्र गांयत विवस्पुत्राय मीळहुषे । स नो यवसमिच्छतु १

यो गर्भमोषधीनां गवां कृणोत्यर्वताम् । पर्जन्यः पुरुषीणाम् २

तस्मा इदुस्ये हविर्जुहोता मधुमत्तमम् । इळां नः संयतं करत ३ [२] (८०५)

(१०३)

१० भैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मण्डूकाः (पर्जन्यः) । त्रिष्टुप्, १ अनुष्टुप् ।

संवत्सरं शशयाना ब्राह्मणा व्रतचारिणः ।

वाचं पर्जन्यजिन्वितां प्र मण्डूकां अवाविषुः १

विष्या आपो अभि यदेनमायन् हतिं न शुष्कं सरसी शयानम् ।

गवामह न मायुर्वत्सिनीनां मण्डूकानां वग्नुरत्रा समेति २

यदीमेनौ उशतो अभ्यवर्षति तृष्यावतः प्रावृष्यागतायाम् ।

अस्वलीकृत्या पितरं न पुत्रो अन्यो अन्यमुप वर्दन्तमेति ३

अन्यो अन्यमनु गृभ्णात्येनो रपां प्रसूये यदमन्दिपाताम् ।

मण्डूको यदुभिवृष्टः कनिष्कन् पृश्निः संपृक्के हरितेन वाचम् ४

यदेपामन्यो अन्यस्य वाचं शाक्तस्येव वर्दति शिक्षमाणः ।

सर्वं तदेपां समृधेव पर्व यत् सुवाचो वर्दथनाध्यप्सु ५ [३]

गोमायुरेको अजमायुरेकः पृश्निरेको हरित एक एषाम् ।

समानं नाम विभ्रतो विरूपाः पुरुत्रा वाचं पिपिशुर्वदन्तः ६

ब्राह्मणासो अतिरात्रे न सोमे सरो न पूर्णमभितो वर्दन्तः ।

संवत्सरस्य तदहः परि पृष्ठ यन्मण्डूकाः प्रावृषीणं बभूव ७

ब्राह्मणासः सोमिनो वाचमक्रतु ब्रह्म कृण्वन्तः परिवत्सरीणम् ।

अध्वर्यवो धर्मिणः सिध्विद्वाना आविर्भवन्ति गुह्या न के चित् ८

देवहिंति जुगुपुर्द्वाविशस्य क्रतुं नरो न प्र मिनन्त्येते ।

संवत्सरे प्रावृष्यागतायां तसा धर्मा अश्रुवते विसर्गम् ९

गोमायुरद्विजमायुरद्विजः पृश्निरेकान्दरितो नो वसूनि ।

गवां मण्डूका ददन्तः शतानि सहस्रस्रावे प्र तिरन्त आयुः १० [४] (८१५)

(१०४)

२५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । (राक्षोघ्नं) इन्द्रासोमौ; ८, १६, १९-२१ इन्द्रः; ९, १२-१३ सोमः;
१०, १४ अग्निः, ११ देवाः, १७ ग्रावाणा, १८ मरुतः, २३ (पूर्वार्धस्य) वासिष्ठाशीः, (उत्तरार्धस्य)
पृथिव्यन्तरिक्षे । त्रिष्टुप्; १-६, १८, २१, २३ जगती; ७ जगती त्रिष्टुप्वा, २५ अनुष्टुप् ।

- इन्द्रासोमा तर्पतं रक्षं उज्जतं न्यर्पयतं वृषणा तमोवृधः ।
परां शृणीतमचितो न्योषतं इतं नृदेथां नि शिशीतमत्रिणः १
- इन्द्रासोमा समघशंसमभ्युधं तर्पुयस्तु चरुरग्निवां इव ।
ब्रह्मद्विषे क्रव्यादे घोरचक्षसे द्वेपो धत्तमनवायं किमीदिने २
- इन्द्रासोमा दुष्कृतो ववे अन्त रनारम्भणे तमसि प्र विध्यतम् ।
यथा नातः पुनरेकश्चनोदयत् तद् वामस्तु सहसे मन्युमच्छवः ३
- इन्द्रासोमा वर्तयतं त्रिवो वृधं सं पृथिव्या अघशंसाय तर्हणम् ।
उत् तक्षतं स्वयं पर्वतेभ्यो येन रक्षो वावृधानं निजूर्वधः ४
- इन्द्रासोमा वर्तयतं त्रिवस्पर्धं श्रितसेभिर्पुवमश्महन्मभिः ।
तपुर्वधेभिर्जरेभिर्त्रिणो नि पर्शानि विध्यतं यन्तु निस्वरम् ५ [५]
- इन्द्रासोमा परि वां भूतु विश्वतं इयं मतिः कक्षयाश्वेव वाजिना ।
यो वां होवां परिहिनोमि मेधये मा ब्रह्माणि नृपतीव निज्वतम् ६
- पति स्मरेथां तुजयन्दिरेवै हतं द्रुहो रक्षसो भङ्गुनावतः ।
इन्द्रासोमा दुष्कृते मा सुगं भूद् यो नः कदा चिदभिदासति द्रुहा ७
- यो मा पाकेन मनसा चरन्त मभिचष्टे अनृतेभिर्वचोभिः ।
आप इव काशिना संगृभीता असन्नस्वासात इन्द्र वक्ता ८
- ये पाकशंसं विहरन्त एवैर्यं वा भद्रं वृषयन्ति स्वधाभिः ।
अहये वा तान् प्रवृक्षतु सोम आ वां दधातु निष्कैतेरुपस्थे ९
- यो नो रसं दिप्सति पित्वो अग्ने यो अश्वानां यो गवां यस्तनूनाम् ।
रिपुः स्तेनः स्तेयकृद् वृभ्रमेतु नि प हीयतां तन्वाऽ तनां च १० [६]
- परः सो अस्तु तन्वाऽ तनां च तिस्रः पृथिवीरधो अस्तु विश्वाः ।
पतिं शुष्यतु यशो अस्य देवा यो नो दिवा दिप्सति यश्च नक्तम् ११
- सुविज्ञानं चिकितुषे जनाय सच्चासच्च वचसी पस्पृधाते ।
तयोर्यत् सत्यं यत्तद्वर्जयस्तद्वि सोमोऽवति हन्त्यास्त १२ (८९८)

- न वा उ सोमो वृजिनं हिनोति न क्षत्रियं मिथुया धारयन्तम् ।
हन्ति रक्षो हन्त्यासुद वदन्त—मुभाविन्द्रस्य प्रसितौ शयाते १३
यदि बाहमनृतदेव आसु मोघं वा देवाँ अप्युहे अग्ने ।
किमस्मभ्यं जातवेदो हणीषे द्रोघवाचस्ते निरुथं संचन्ताम् १४
अद्या मुनीय यदि यातुधानो अस्मि यद्वि वायुस्ततप पूरुषस्य ।
अथा स वीरैर्दृशमिषि यूया यो मा मोघं यातुधानेत्याह १५ [७]
- यो मायातुं यातुधानेत्याह यो वा रक्षाः शुचिरस्मीत्याह ।
इन्द्रस्तं हन्तु महता वधेन विश्वस्य जन्तोरधमस्पदीष्ट १६
प्र या जिगाति खगलेव नक्त—मप द्रुहा तन्वं गृहमाना ।
वृवाँ अनन्तो अव सा पदीष्ट ग्रावाणो घ्नन्तु रक्षसं उपदैः १७
वि तिष्ठध्वं मरुतो विश्विच्छत गृभायत रक्षसः सं पिनष्टन ।
वयो ये भुत्वी पतयन्ति नक्तभि—यं वा रिपो दधिरे वेवे अध्वरे १८
प्र वर्तय द्रिषो अघमानमिन्द्र सोमशितं मधवन् त्सं शिक्षाधि ।
प्राक्तादपाक्तादधरादुक्ता—वृभि जहि रक्षसः पर्वतेन १९
एत उ त्वे पतयन्ति श्वयातव इन्द्रं दिप्सन्ति द्रिप्सवोऽदाभ्यम् ।
शिशीते शक्रः पिशुनेभ्यो वधं नूनं सृजदृशनिं यातुमज्यः २० [८]
- इन्द्रो यातुनामभवत् पराशरो हविर्मथीनामभ्याद्विवांसताम् ।
अमीदु शक्रः परशुर्यथा वनं पात्रेव भिन्दन् त्सत एति रक्षसः २१
उत्कृषातुं शुशुलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।
सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्र मृण रक्ष इन्द्र २२
मा नो रक्षो अभि नङ्धातुमावता—मपोच्छतु मिथुना या किंसीदिना ।
पृथिवी नः प्रार्थिवात पात्वहंसोऽन्तरिक्षं द्विष्यात् पात्वस्मान् २३
इन्द्रं जहि पुमांसं यातुधानं—मुत स्त्रियं मायया शाश्वदानाम् ।
विर्गीयामो मूर्देवा ऋदन्तु मा ते हंशन् त्सूर्यमुच्चरन्तम् २४
प्राति चक्ष्व वि चक्ष्वे—न्द्रश्च सोम जागृतम् । रक्षोभ्यो वधमस्यत—मशनिं यातुमज्यः २५ [९] (८४१)

॥ इति सप्तमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

यष्टमण्डलस्यान्तपर्यन्तं ५१३३

सप्तममण्डलस्य ८४१

सर्वयोगः— ५९७४

अथाष्टमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-५]

(३४) १-२ प्रगाथो (घोरः) काण्वः, ३-२९ मेघातिथि-मेघातिथी काण्वः, ३०-३३ प्लायोगि-
रासङ्गः, ३४ आङ्गिरसी शदयती ऋषिका । इन्द्रः, ३०-३४ आसङ्गः । १-४ प्रगाथः=
(विपमा वृद्धती, समा सतोवृद्धती), ५-३२ वृद्धती, ३३-३४ त्रिष्टुप् ।

- मा चिद्वन्यद् वि शंसत सखायो मा रिपण्यत ।
इन्द्रमित स्तोता वृषणं सचां मुते मुहुर्बुक्था च शंसत १
- अवक्रक्षिणं वृषभं यथाजुर्गं गां न चर्पणीसहम् ।
विद्वेषणं संवर्ननोभयंकरं महिष्ठमुभयाधिर्नम् २
- यच्चिद्धि त्वा जना इमे नाना हवन्त ऊतये ।
अस्माकं ब्रह्मेदमिन्द्र भूतु ते ऽहा विश्वा च वर्धनम् ३
- वि तर्तूर्यन्ते मघवन् विप्रश्चितो ऽर्यो विपो जनानाम् ।
उप क्रमस्व पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्ठमूतये ४
- महे चन त्वामद्रिष्टुः परां शुल्काय देयाम् ।
न सहस्राय नायुताय वज्रिवो न शताय शतामघ ५ [१०]
- वस्यो इन्द्रासि मे पितु—रुत भ्रातुरभुञ्जतः ।
माता च मे छदयथः समा वंसो वसुत्वनाय राधसे ६
- कैयथ केदसि पुरुत्रा चिद्धि ते मनः ।
अर्लीपि युध्म खजकृत् पुरंदर प्र गायत्रा अंगासिपुः ७
- मास्मै गायत्रमर्चत वावानुर्यः पुरंदरः ।
यामिः काण्वस्योषं बर्हिग्रासदं यासदं वज्री भिनत् पुरः ८
- ये ते सन्ति दशग्विनः शतितो ये सहस्रिणः ।
अश्वांसो ये ते वृषणो रघुदुव—स्तेभिर्नस्तूयमा गहि ९ (९)

आ त्व॑द्य स॒वर्दु॑धां हुवे गा॒यत्र॑वेपसम् । इन्द्रं॑ धेनुं सु॒द्युधाम॑न्यामिष॒ मुरु॑धारामरु॒कृत॑म्	१० [११]
यत् त॒दत् सूर॑ एत॒शं व॒हू वा॑तस्य पु॒र्णिना॑ । वहत॑ कु॒त्समा॑र्जुनयं शत॒क्रतुः॑ त्सर॑द् गन्ध॒र्वम॑स्तृतम् य क॒ते चि॑दभि॒श्रिपः॑ पु॒रा ज॒वृभ्य॑ आतु॒द् ।	११
सं॒धाता॑ सं॒धिं म॒घवा॑ पुरु॒वसु॑-रि॒ष्कर्ता॑ वि॒हृतं॑ पुनः मा भू॑म॒ निष्ट॑या इवे॒न्द्र त्व॑दर॒णा इव॑ । व॒र्नानि॑ न प्र॒जहि॑तान्य॒द्रिवो॑ दुरो॒पासो॑ अमन्महि अम॑न्म॒हीर्द॒नाश॑वो॒ ऽनु॒यास॑श्च वृ॒त्रह॑न् ।	१२
स॒कृत् सु॑ ते॒ मह॑ता शूर॒ राध॑सा ऽनु॒ स्तोमं॑ मुदीमहि यवि॑ स्तोमं॒ मम॑ श्रव॒ वृ॒स्माकु॑मिन्द्र॒मिन्द्र॑वः । तिरः॑ प॒वित्रं॑ ससृ॒वासं॑ आ॒शवो॑ म॒न्दन्तु॑ तु॒ष्ट्यावृ॑धः	१४
आ त्व॑द्य स॒धस्तु॑तिं वा॒वातुः॑ सख्यु॒रा ग॑हि । उ॒प॑स्तुतिर्म॒घोनां॑ प्र त्वा॒व त्वा॒धा ते॑ व॒स्मि सु॑ष्टुतिम् सो॒ता हि॑ सोम॒मद्रि॑भि॒रेम॑नम॒प्सु धा॑वत ।	१५ [१२]
ग॒व्या व॒क्षेत्र॑ वा॒सप॑न्त॒ इन्न॑रो नि॒धुक्ष॑न् व॒क्षणा॑भ्यः अ॒थ ज॑मो अ॒ध वा॑ वि॒वो बृ॑हतो रो॒चना॑दार्धि । अ॒या व॑र्धस्व त॒न्वा गि॑रा म॒मा ऽऽ जा॒ता सु॑क॒तो पु॒ण इन्द्रा॑य सु॒ मदि॑न्त॒मं सोमं॑ सो॒ता व॑रेण्यम् ।	१६
श॒क्र ए॑णं पी॒पय॑द् वि॒श्वया॑ धि॒या हि॑न्वा॒नं न वा॑ज॒युम् मा त्वा॑ सोम॑स्य ग॒ल्द॒या स॒वा याच॑न्न॒हं गि॑रा । भू॒र्णिं मृ॑गं न स॒र्वने॑षु चु॒कुधं॑ क ई॒शानं॑ न याचि॒पत्	१७
म॒दे॒नेपि॑तं म॒दमु॑ग्रमु॒ग्रेण॑ शर्व॒सा । वि॒श्वेपां॑ तरु॒तारं॑ म॒वृच्यु॑तं म॒त्रे हि॑ प्मा द॒दाति॑ नः शे॒वारि॑ वा॒यी पुरु॑ वे॒वो म॑ती॒य वा॑शु॒षे । स सु॑न्यते च॒ स्तुव॑ते च॒ रास॑ते वि॒श्वगृ॑ती अ॒रि॒ष्टुतः॑ ए॒न्द्र या॑हि म॒त्स्व चि॒त्रेण॑ दे॒व रा॑ध॒सा । स॒रो न प्रा॑स्यु॒दं सर्पा॑तिभि॒रा सोम॑मि॒रु स्फि॑रम्	१८
	१९
	२० [१३]
	२१
	२२
	२३ (१३)

आ त्वा सहस्रमा गतं युक्ता रथे हिरण्यये ।	
ब्रह्मयुजो हरय इन्द्र केशिनो वहन्तु सोमपीतये	२४
आ त्वा रथे हिरण्यये हरीं मयूरशेष्या ।	
शितिपृष्ठा वहतां मध्वो अन्धसो विवक्षणस्य पीतये	२५ [१४]
पिबा त्वस्य गिर्वणः सुतस्य पूर्वपा इव ।	
परिष्कृतस्य रुसिन इयमासुतिश्चारुर्मदाय पत्यते	२६
य एको अस्ति कुंसना मह्यो उग्रो अमि व्रतैः ।	
गमत् स शिमी न स योषवा गमद्भवं न परि वर्जति	२७
त्वं पुरं चरिष्ण्वं वधैः शुष्णस्य सं पिणक् ।	
त्वं मा अनु चरो अर्धं द्विता यविन्द्र हव्यो भुवः	२८
मम त्वा सूर उर्विते मम मध्यंदिने विवः ।	
मम प्रपित्वे अपिशर्वरे वसुवा स्तोमासो अवृत्सत	२९
स्तुहि स्तुहीवेते वा ते महिष्ठासो मुघोनाम् ।	
निन्विताश्वः प्रपथी परमज्या मघस्य मेध्यातिथे	३० [१५]
आ यदश्वान् वनन्वतः श्रद्धयाहं रथे रुहम् ।	
उत जामस्य वसुनश्चिकेतति यो अस्ति याद्वः पशुः	३१
य क्रुञ्चा मह्यं मामहे सह त्वचा हिरण्यया ।	
एष विश्वान्यभ्यस्तु सौभगाः ऽऽ संगस्य स्वनद्वधः	३२
अध प्रायोंगिरतिं दासवृन्ता नासंगो अग्ने वृशभिः सहस्रैः ।	
अधोक्षणो दश मह्यं रुशन्तो नृणा इव सरसो निरतिष्ठन्	३३
अन्वस्य स्थूरं वृहशे पुरस्ता वनस्थ ऊरुरवरस्वमाणः ।	
शश्वती नार्यमिचक्ष्याह सुभद्रमर्घ्यं भोजनं विभर्षि	३४ [१६] (३४)

(२)

(४९) १-४० मेधातिथिः काण्वः, आङ्गिरसः प्रियमेधश्च, ४१-४९ मेधातिथिः काण्वः ।

इन्द्रः, ४१-४९ विभिन्दुः । गायत्री, २८ अनुष्टुप् ।

इदं वंसो सुतमन्धः पिबा सुपूर्णमुदरम् ।	अनाभयिन् ररिमा ते	१
नृमिधूतः सुतो अश्वैरव्यो वारैः परिपूतः ।	अश्वो न निक्तो नदीपु	२
त ते यत् यथा गोमिः स्वावुर्मकर्म श्रीणन्तः ।	इन्द्रं त्वास्मिन् त्सधमादे	३

(३७)

इन्द्र इत् सोमपा एक इन्द्रः सुतपा विश्वायुः । अन्तर्वेवान् मर्याश्व	४
न यं शुक्रो न दुराशीर्न तृपा उरुव्यचंसम् । अपस्पृण्वते सुहार्दम्	५ [१७]
गोभिर्यदीमन्ये अस्मन् मृगं न वा मृगर्यन्ते । अभित्सरन्ति धेनुभिः	६
त्रय इन्द्रस्य सोमाः सुतासः सन्तु वेवस्य । स्वे क्षये सुतपात्रः	७
त्रयः कोशासः श्रोतन्ति तिस्रश्चाम्बुः सुपूर्णाः । समाने अधि भार्मन्	८
शुचिरसि पुरुनिष्ठाः क्षीरैर्मध्यत आशीर्तः । वृधा मन्दिष्ठः शूरस्थ	९
इमे त इन्द्र सोमा स्तीवा अस्मे सुतासः । शुक्रा आशिरं याचन्ते	१० [१८]
तां आशिरं पुरोऽशाशमिन्द्रेमं सोमं श्रीणीहि । रेवन्तं हि त्वां शूणोभिं	११
हत्सु पीतासो युध्यन्ते दुर्मदासो न सुरायाम् । ऊधुर्न नृषा जरन्ते	१२
रेवा इद रेवतः स्तोता स्यात् त्वावतो मयोनः । प्रेदु हरिवः श्रुतस्य	१३
उक्थं च न अस्यमानमगोररिरा चिकेत । न गायत्रं गीयमानं	१४
मा न इन्द्र पीयत्व मा शर्धते परा दाः । शिक्षां शचीवः शचीभिः	१५ [१९]
वयमं त्वा तदिदंथा इन्द्र त्वायन्तः सखायः । कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते	१६
न वेमन्यदा पपन वज्रिन्नपसो नविष्टौ । तवेदु स्तोमं चिकेत	१७
इच्छन्ति वेवाः सुन्वन्तं न स्वप्राय स्पृहयन्ति । यन्ति प्रमादुमतन्द्राः	१८
ओ पु प्र याहि वाजंभिर्मा हृणीथा अभ्यस्मान् । महौ इव युर्वजानिः	१९
मो प्वद्य द्रुहणावान् त्सायं कंसदारे अस्मत् । अश्रीर इव जामाता	२० [२०]
विष्ठा ह्यस्य वीरस्य भूरिदावरीं सुमतिम् । त्रिषु जातस्य मनांसि	२१
आ तू पिञ्च कण्वमन्तं न वा विन्न शवसानात् । यशस्तरं शतमूतिः	२२
ज्येष्ठेन सोतरिन्द्राय सोमं वीराय शक्राय । भरा पिबन्नयाय	२३
यो वेदिष्ठो अद्यथि प्वश्वावन्तं जरितृभ्यः । वाजं स्तोतृभ्यो गोमन्तम्	२४
पन्यंपन्यमित सोतार आ धावत् मद्याय । सोमं वीराय शूराय	२५ [२१]
पाता वृत्रहा सुतमा वा गमुन्नारे अस्मत् । नि यमते शतमूतिः	२६
एह हरी व्रह्मयुजां शग्मा वंक्षतः सखायम् । गीमिः श्रुतं गिर्वणसम्	२७
स्वादवः सोमा आ याहि श्रीताः सोमा आ याहि ।	
शिपिन्नृषीवः शचीवो नायमच्छा सधुमार्दम्	२८
स्तुतंश्च यास्त्वा वर्धन्ति महे राधसे नृम्णाय । इन्द्र कारिणं वृधन्तः	२९

गिरश्च यास्ते गिराह उक्था च तुभ्यं तानि ।	सुत्रा दधिरे शर्वांसि	३० [२२]
एवेदेष तुविकूर्मिर्वाजाँ एको वज्रहस्तः ।	सुनादमृक्तो दयते	३१
हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः पुरु पुरुहूतः ।	महान् महीभिः शर्चीभिः	३२
यस्मिन् विश्वाश्चर्षण्य उत च्योता जयांसि च ।	अनु घेन्मन्दी मघोनः	३३
एष एतानि चकारेन्द्रो विश्वा योऽति शृणो ।	वाजदावा मघोनाम्	३४
प्रभर्ता रथं गव्यन्तमपाकाच्चिद् यमवति ।	इतो वसु स हि वोळ्हा	३५ [२३]
सनिता विप्रो अर्वाङ्गिर्हन्ता वृत्रं नृभिः शूरः ।	सुत्पोऽविता विधन्तम्	३६
यजध्वैतं प्रियमेधा इन्द्रं सुत्राचा मनसा ।	यो भूत् सोमैः सुत्यमद्रा	३७
गाथश्चवसं सत्पतिं श्रवस्कामं पुरुत्मानम् ।	कण्वासो गात वाजिनम्	३८
य ऋते चिद् गास्पदेभ्यो दात सखा नृभ्यः शर्चीवान् ।	ये अस्मिन् काममश्रियन्	३९
इत्था धीर्वन्तमद्रिवः काण्वं मेध्यातिथिम् ।	मेपो भूतोऽभि यन्नयः	४०
शिक्षा विभिन्दो अस्मै चत्वार्ययुता ददत् ।	अष्टा परः सहस्रा	४१
उत सु त्वे पयोवृधा माकी रणस्य नृप्या ।	जनिव्वनाय मामहे	४२ [२४] (७६)

(३)

१४ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः, २१-२४ कौरयाणः पाकस्थामा । प्रगायः = (विषमा वृहती, समा सतोवृहती), २१ अनुष्टुप्, २२-२३ गायत्री, २४ बृहती ।

पिब सुतस्य रसिनो मत्स्वा न इन्द्र गोमतः ।	
आपिनो बोधि सधमाद्यो वृधेऽऽस्माँ अवन्तु ते धियः ।	१
भूयाम ते सुमतौ वाजिनो वयं मा नः स्तर्भिर्मातये ।	
अस्माश्चित्राभिर्वतावृभिष्टिभि—रा नः सुन्नेषु यामय	२
इमा उ त्वा पुरुवसो गिरो वर्धन्तु या मम ।	
पावकवर्णाः शुचयो विप्रश्चितो ऽभि स्तोमैरनूपत	३
अयं सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र ईव पप्रथे ।	
सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये	४
इन्द्रमिद् वेवतातय इन्द्रं प्रयत्यध्वरे ।	
इन्द्रं समीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये	५ [२५] (८१)

- इन्द्रो मङ्गा रोर्वसी पप्रथच्छव इन्द्रः सूर्यमरोचयत् ।
 इन्द्रे ह विश्वा भुवनानि येमिर् इन्द्रे सुवानास इन्ववः ६
- अमि त्वा पूर्वपीतय इन्द्र स्तोमैर्मिरायवः ।
 समीचीनास क्रमवः समस्वरन् रुद्रा गृणन्त पूष्यम् ७
 अस्वेदिन्द्रो वावृधे वृष्ण्यं शवो मवे सुतस्य विष्णवि ।
 अद्या तमस्य महिमानमायवो ऽनु ष्टुवन्ति पूर्वथा ८
- तत् त्वा यामि सुवीर्यं तद् ब्रह्म पूर्वचित्तये ।
 येना यतिभ्यो भृग्वि धने हिते येन प्रस्कण्वमाविंथ ९
 येना समुद्रमसृजो महीरप स्तविन्द्र वृष्णि ते शवः ।
 सद्यः सो अस्य महिमा न संनशे यं क्षोणीरेनुचक्रदे १० [२६]
- शग्धी न इन्द्र यत् त्वा रयिं यामि सुवीर्यम् ।
 शग्धि वाजाय प्रथमं सिपासते शग्धि स्तोमाय पूष्य ११
 शग्धी नो अस्य यद्ध पौरमाविंथ धियं इन्द्र सिपासतः ।
 शग्धि यथा रुशमं श्यावकं कृप मिन्द्र प्रावः स्वर्णरम् १२
- कन्नव्यो अतसीनां तुरो गृणीत मर्त्यैः ।
 नही न्वस्य महिमानमिन्द्रियं स्वर्गुणन्त आननुः १३
 कर्दु स्तुवन्त क्रतयन्त वेवत् ऋषिः को विप्र ओहते ।
 कदा हवं मघवन्निन्द्र सुन्वतः कर्दु स्तुवत आ गेमः १४
- उदु त्ये मधुमत्तमा गिरः स्तोमास ईरते ।
 सत्राजितो धनसा अक्षितोतयो वाजयन्तो रथा इव १५ [२७]
- कण्वा इव भृगवः सूर्या इव विश्वमिद् धीतमानशुः ।
 इन्द्रं स्तोमैर्मिर्महयन्त आयवः प्रियमेधासो अस्वरन् १६
- युक्ष्वा हि वृत्रहन्तम् हरीं इन्द्र परावतः ।
 अवाचीनो मघवन् त्सोमपीतय उग्र ऋष्वेमिरा गंहि १७
 इमे हि ते कारवो वावृधिया विप्रासो मेधसातये ।
 स त्वं नो मघवन्निन्द्र गिर्वणो वेनो न शृणुधी हवम् १८
- गिरिन्द्र बृहतीभ्यो वृत्रं धनुभ्यो अस्फुरः ।
 निरुद्धस्य मुनेयस्य मायिनो निः पर्येतस्य सा आजः १९ (२५)

निरुग्रयो रुरुचुर्निरु सूर्यो निः सोम इन्द्रियो रसः ।
निरन्तरिक्षादधमो महामहिं कृषे तदिन्द्र पौंस्यम्

२० [२८]

यं मे बुरिन्द्रो मरुतः पाकस्थामा कौरयाणः ।
विश्वेषां त्मना शोभिष्ठ मुपेव द्विवि धार्वमानम्
रोहितं मे पाकस्थामा सुधुरं कक्ष्यग्राम् ।
अवाद् रायो विबोधनम्
यस्मा अन्ये वृक्ष प्रति धुरं वहन्ति वक्ष्यः ।
अस्तं वयो न तुग्र्यम्

२१

२२

२३

आत्मा पितुस्तनुर्वास ओजोदा अम्यञ्जनम् ।
तुरीयमिद् रोहितस्य पाकस्थामानं भोजं वृतातरमब्रवम्

२४ [२९] (१००)

(४)

२१ देवातिथिः काण्वः । इन्द्रः । १५-१८ पूषा वा, १९-२१ कुरुक्षः । प्रगाथः = (विषमा वृहती,
समा सतोवृहती), २१ पुर उष्णिक् ।

यदिन्द्र प्रागपामुवृद्धं न्यग्वा द्वयसे नृभिः ।
सिमां पुरु नृपूतो अस्यानवे ऽसिं प्रशार्धं तुर्वशं
यद् वा रुमे रुशमि श्यावके कृप इन्द्र मादयसे सचा ।
कण्वासस्त्वा बह्विभिः स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छन्त्या गहि

१

२

यथा गौरो अपा कृतं तुष्यन्नेत्यवेरिणम् ।
आपित्वे नः प्रपित्वे तूयमा गहि कण्वेषु सु सचा पिबं
मन्दन्तु त्वा मघवश्चिन्वेन्वयो राधोदेयाय सुन्वते ।
आमुष्या सोममपिचश्चमू सुतं ज्येष्ठं तद् वधिषे सहः

३

४

प्र चक्रे सहसा सहो ब्रभञ्ज मनुप्रोजसा ।
विश्वे त इन्द्र वृतातयवो यज्ञो नि वृक्षा इव येमिरे

५ [३०]

सहस्रेणैव सचते यधीषुधा यस्त आनुत्तुपस्तुतिम् ।
पुत्रं प्राबुगं कृणुते सुवीर्यं द्वाभ्योति नभोऽक्तिभिः
मा मेम मा अभिष्णो मरुतं सुख्ये तव ।
सहस्रं ते वृष्णो अभिषदयं कृतं परयेम तुर्वशं यक्षम्

६

७

(१०७)

- सव्यामनुं स्फुरग्यं वावसे वृषा न वानो अस्य रोपति ।
मध्वा संपृक्ताः सारवेण धेनुवस्तूयमेहि द्रवा पिबं ८
- अश्वी रथी सुरूप इद गोमां इदिन्द्र ते सखा ।
श्वात्रभाजा वर्यसा सचते सदा चन्द्रो याति सभामुपं ९
- ऋदयो न तृप्यन्नवपानमा गहि पिबा सोमं वशां अनु ।
निभेयमानो मघवन विवेदिव ओजिष्ठं दधिषे सहः १० [३१]
- अध्वर्यो द्वावया त्वं सोममिन्द्रः पिपासति ।
उप नूनं युयुजे वृषणा हरी आ च जगाम वृत्रहा ११
- स्वयं चित् स मन्यते दाशुरिर्जनो यत्रा सोमस्य तृप्पसि ।
इदं ते अन्नं युज्यं समुक्षितं तस्येहि प्र द्रवा पिबं १२
- रथेष्टायाध्वर्यवः सोममिन्द्राय सोतन ।
अधि ब्रध्नस्याद्रयो वि चक्षते सुन्वन्तो वाश्वध्वरम् १३
- उप ब्रध्नं वावाता वृषणा हरी इन्द्रमुपसु वक्षतः ।
अर्वाश्वं त्वा सतयोऽध्वरभियो वहन्तु सवनेदुपं १४
- प्र पूषणं वृणीमहे युज्याय पुरुवसुम् ।
स शक शिक्ष पुरुहूत नो धिया तुजे राये विमोचन १५ [३२]
- सं नः शिशीहि भुरिजोरिव क्षुरं रास्व रायो विमोचन ।
त्वे तन्नः सुवेदमुत्त्रियं वसु यं त्वं हिनोपि मर्त्यम् १६
- वेमिं त्वा पूषन्नृत्तसे वेमिं स्तोतव आघृणे ।
न तस्य वेम्यरणं हि तद वसो स्तुपे पद्माय साधे १७
- परा गात्रो यवसं कचिदाघृणे नित्यं रेवणो अमर्त्य ।
अस्माकं पूषन्नविता शिवो भव मंहिष्ठो वाजसातये १८
- स्थूरं राधः शताश्वं कुरुङ्गस्य दिविष्टिषु ।
राज्ञस्त्वेषस्य सुभगस्य रातिषु तुवंशेध्वमन्महि १९
- धीभिः सातानि काण्वस्य वाजिनः प्रियमधिरभिष्टुभिः ।
पुष्टिं सहघानु निर्मजामजे निर्यूथानि गत्रामृषिः २०
- वृक्षाश्विन्ने अभिपित्वे अरारणुः ।
गां भजन्त मेहना ऽश्वं भजन्त मेहना २१ [३३] (१९१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३६]

(५)

३९ ब्रह्मातिथिः काण्वः । अश्विनो, ३७ (उत्तरार्धस्य)-३९ चैत्रः । कशुः ।

गायत्री, ३७-३८ बृहती, ३९ अनुष्टुप् ।

बुराविहेव यत् सृत्पुरुणप्पुराशिवितत्	। वि भानुं विश्वधातनत्	१
नृवद् दक्षा मनोयुजा रथेन पृथुपाजसा	। सचैथे अश्विनोपसम्	२
युवाभ्यां वाजिनीवसू प्रति स्तोमा अदक्षत	। वाचं ब्रूतो यथोहिषे	३
पुरुमिया ण ऊतये पुरुमन्द्रा पुरुवसू	। स्तुपे कणासो अश्विना	४
महिष्ठा वाजसातमे पर्यन्ता शुभस्पती	। गन्तारा ब्राह्मणो गृहम्	५ [१]
ता सुवेवायं ब्राह्मणे सुमेधामवितारिणीम्	। घृतैर्गव्यं तिमिक्षतम्	६
आ नः स्तोममुप द्रवत् तूयं श्येनोभिराशुभिः	। यातमश्वेभिरश्विना	७
येभिस्त्रिभ्यः परावतो दिवो विश्वानि रोचना	। त्रैरङ्गैर्न परिदीयथः	८
उत नो गोमतीरिष उत सातीरहर्विदा	। वि पृथः सातये सितम्	९
आ नो गोमन्तमश्विना सुवीरं सुरथं रयिम्	। वोळ्हमश्वान्तीरिषः	१० [२]
वावृधाना शुभस्पती दक्षा हिरण्यवर्तनी	। पिबंतं सोम्यं मधुं	११
अस्मभ्यं वाजिनीवसू मधवञ्च सप्रथः	। छर्दियन्तमदाभ्यम्	१२
नि पु ब्रह्म जनानां याविष्णुं तूयमा गतम्	। मो प्वभ्यां उपागतम्	१३
अस्य पिबतमश्विना युवं मदस्य चारुणः	। मध्वो रातस्य धिष्ण्या	१४
अस्मे आ बहंतं रयिं शतवन्तं सहस्रिणम्	। पुरुक्षुं विश्वधापसम्	१५ [३]
पुरुत्रा चिद्धि वां नरा विह्वरन्ते मनीषिणः	। वाघङ्गिराश्विना गतम्	१६
जनासो वृक्त्वर्हिषो हविष्मन्तो अरुक्वतः	। युवां हवन्ते अश्विना	१७
अस्माकमय वास्यं स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः	। युवाभ्यां भूत्वश्विना	१८
यो ह वां मधुनो हतिराहितो रथचर्पणे	। ततः पिबतमश्विना	१९
तेन नो वाजिनीवसू पश्वे तोकाय शं गवे	। बहंतं पीवरीरिषः	२० [४]
उत नो विव्या इष उत सिन्धूरहर्विदा	। अप द्वारेव वर्षथः	२१
कदा वां तौग्रयो विधत् समुद्रे जहितो नरा	। यद् वां रथो विभिष्पतात्	२२
युवं कण्वाय नासत्या ऽपिरिताय हृष्ये	। शश्वद्भूतिर्दिशस्यथः	२३
ताभिरा यातमूतिभिर्नव्यसीभिः सुशस्तिभिः	। यद् वां वृषण्वसू ब्रुवे	२४ (२४५)

यथा चित् कण्वमावतं प्रियमधमुपस्तुतम् ।	आर्त्तिं शिञ्जारमश्विना	२५ [५]
यथोत कृत्वये धनेऽशुं गोप्वगस्त्यम् ।	यथा वाजेषु सोमरिम	२६
एतावद् वां वृषण्वसू अतो वा भूयो अश्विना ।	गृणन्तः सुस्रमीमहे	२७
रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीशुमश्विना ।	आ हि स्थाधौ दिविस्पृशम्	२८
हिरण्ययीं वां रभिरीपा अक्षौ हिरण्ययः ।	उभा चक्षा हिरण्यया	२९
तेन नो वाजिनिवसू परावर्तश्चिदा गतम् ।	उपेमां सृष्टुति मम	३० [६]
आ बहेथे पराकात् पूर्विरश्वन्तावश्विना ।	इषो वासीरमर्त्या	३१
आ नो द्युमैरा श्रवोमि—रा राया यातमश्विन ।	पुरुश्चन्द्रा नास्त्या	३२
एह बां पुषितप्सञो वयो वहुन्तु पर्णिनः ।	अच्छा स्वध्वरं जनम्	३३
रथं वामनुगायसं य इषा वर्तते सह ।	न चक्रमभि बाधते	३४
हिरण्ययेन रथेन द्रवत्पाणिमिरश्वैः ।	धीजवना नास्त्या	३५ [७]
युवं मृगं जागृवासं स्वर्दथो वा वृषण्वसू ।	ता नः पृक्कमिषा शयिम्	३६
ता मे अश्विना सनीनां विद्यातं नवानाम् ।		
यथा चिच्चैद्यः कशुः शतमुप्रांतां वर्दत सहस्रा दश गोनाम् ।		३७
यो मे हिरण्यसंहशो दश राजो अमंहत ।		
अधस्पदा इच्चैद्यस्य कृष्टय—श्चर्मन्ना अभितो जनाः ।		३८
माकिरेना पथा गाद येनेमे यन्ति चेदयः ।		
अन्यो नेत् सूरिरोहति भूरिदावत्तरो जनः ।		३९ [८] (१६०)

(६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० ६-११]

४८ वत्सः काण्वः । इन्द्रः, ४६-४८ तिरिन्द्रिरः पार्श्व्यः । गायत्री ।

महौ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव ।	स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे	१
प्रजामृतस्य पिप्रतः प्र यद् भरन्त वह्नयः ।	विप्रां ऋतस्य बाहसा	२
कण्वा इन्द्रं यदक्रतु स्तोमैर्यज्ञस्य साधनम् ।	जामि द्रुवत आयुधम्	३
समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमन्त कृष्टयः ।	समुद्रायैव सिन्धवः	४
ओजस्तदस्य तित्विष उमे यत् समवर्तयत् ।	इन्द्रश्चर्मैव रोदसी	५ [९]
वि चिद वृत्रस्य दोधतो वज्रेण शतपर्वणा ।	शिरो बिभेद वृष्णिना	६ (१६६)

इमा अमि प्र णोनुमो विपासग्रेषु धीतर्यः । अग्नेः शोचिनं विद्युतः	७
गुहा सतीरुप त्मना प्र यच्छोचन्त धीतर्यः । कण्वा ऋतस्य धारया	८
प्र तमिन्द्र नशीमहि रयिं गोमन्तमश्विनम् । प्र ब्रह्म पूर्वचित्तये	९
अहमिद्धि पितृप्परि मेधामृतस्य जग्रभं । अहं सूर्य इवाजनि	१० [१०]
अहं प्रत्नेन मन्मना गिरः शुम्भामि कण्ववत् । येनेन्द्रः शुष्ममिव वृधे	११
ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवुर्ऋषयो ये च तुष्टुवुः । ममेद वर्धस्व सुष्टुतः	१२
यदस्य मन्युरध्वनीद् वि वृत्रं पर्वशो रुजन् । अपः संसृद्रमैरयत्	१३
नि शुष्ण इन्द्र धर्णसिं वज्रं जघन्थ दस्यवि । वृषा ह्युग्रं शृण्विषे	१४
न द्याव इन्द्रभोजसा नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । न विव्यचन्त भूमयः	१५ [११]
यस्त इन्द्र महीरुपः स्तभूयमान आशयत् । नि तं पद्यांसु शिक्षथः	१६
य इमे रोदसी मही समीची समजग्रभीत् । तमोभिरिन्द्र तं गुहः	१७
य इन्द्र यतरस्त्वा भृगवो ये च तुष्टुवुः । ममेदुग्रं श्रुधी हवम्	१८
इमास्त इन्द्र पृश्नयो घृतं वृहत आशिरम् । एनामृतस्य पिष्ट्युपीः	१९
या इन्द्र प्रस्वस्त्वा ऽऽसा गर्भमचक्रिरन् । परि धर्मव सूर्यम्	२० [१२]
त्वामिच्छवसस्पते कण्वा उक्थेन वावृधुः । त्वां सुतास इन्दवः	२१
तवेदिन्द्र प्रणीतिपूत प्रशस्तिरद्विवः । यज्ञो वितन्तसाप्यः	२२
आ न इन्द्र महीमिषं पुरं न वीरिं गोमतीम् । उत प्रजां सुवीर्यम्	२३
उत त्यक्वाश्वश्वयं यदिन्द्र नाहुपीष्वा । अग्ने विश्व प्रदीदयत्	२४
अमि व्रजं न तन्निषे सूर उपाकचक्षसम् । यदिन्द्र मृळ्यासि नः	२५ [१३]
यवङ्गः तविषीयस इन्द्र प्रराजसि क्षितिः । महौ अपार ओजसा	२६
तं त्वा हविष्मतीर्विश उप ब्रुवत ऊतये । उरुज्रयसामिन्दुभिः	२७
उपहरे गिरीणां संगथे च नवीनाम् । धिया विप्रो अजायत	२८
अतः संसृद्रमुद्रत श्रिक्रित्वा अव पश्यति । यतो विपान एजति	२९
आदित प्रत्नस्य रेतसो ज्योतिष्पशयन्ति वासरम् । पुरो यद्विध्यते विवा	३० [१४]
कण्वास इन्द्र ते मतिं विश्वे वर्धन्ति पौंस्यम् । उतो शविष्ठ वृष्ण्यम्	३१
इमां म इन्द्र सुष्टुतिं जुपस्व प्र सु मामव । उत प्र वर्धया मतिम्	३२
उत ब्रह्मण्या वयं तुभ्यं प्रवृद्ध वज्रिवः । विप्रा अतक्षम जीवसे	३३
अमि कण्वा अनूषता ऽऽपो न प्रवता यतीः । इन्द्रं वनन्वती मतिः	३४ (१९४)

इन्द्रमुक्थानि वावृधुः समुद्रमिव सिन्धवः । अनुत्तमन्युमजरम्	३५ [१५]
आ नो याहि परावतो हरिभ्यां हर्यताभ्याम् । इमामिन्द्र सुतं पिब	३६
त्वामिदं वृत्रहन्तम् जनांसो वृक्तवर्हिषः । हवन्ते वार्जसातये	३७
अनु त्वा रोदसी उभे चुक्रं न वृत्त्येतशम् । अनु सुवानास इन्द्रवः	३८
मन्दस्वा सु स्वर्णर उतेन्द्र शर्यणावति । मत्स्वा विवस्वतो मती	३९
वावृधान उप अवि वृषां वृद्धयरोरवीत । वृत्रहा सोमपातमः	४० [१६]
ऋषिर्हि पूर्वजा अस्येक ईशान ओजसा । इन्द्रं चोष्कूयसे वसु	४१
अस्माकं त्वा सुतां उप वीतपृष्ठा अभि प्रयः । शतं वहन्तु हरयः	४२
इमां सु पूज्या धियं मधोघृतस्य पिप्युषीम् । कणा उक्थेन वावृधुः	४३
इन्द्रमिदं विमहीनां मेधे वृणीत मर्त्यः । इन्द्रं सनिप्युरूतये	४४
अर्वाञ्च त्वा पुरुषुत प्रियमेधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः	४५
शतमहं तिरिन्दिरे सहस्रं पर्णावा ददे । राधांसि याद्वानाम्	४६
त्रीणि शतान्यवतां सहस्रा दश गोनाम् । वृदुष्पञ्चाय साम्ने	४७
उदानद्र ककुहो दिवमुप्राञ्चतुर्युजो ददत् । श्रवसा याद्वं जनम्	४८ [१७] (२०८)

(७)

३६ पुनर्वत्सः काण्वः । मरुतः । गायत्री ।

प्र यद् वंस्त्रिष्टुभमिपं मरुतो विप्रो अक्षरत् । वि पर्वतेषु राजध	१
यदुङ्ग तंविपीयवो यामं शुभ्रा अर्चिध्वम् । नि पर्वता अहासत	२
उदीरयन्त वायुभिर्वाश्रासः पृश्निमातरः । धुक्षन्त पिप्युषीमिपम्	३
वर्पन्ति मरुतो मिहं प्र वैपयन्ति पर्वतान् । यद् यामं यान्ति वायुभिः	४
नि यद् यामाय वो गिरिर्नि सिन्धवो विधर्मणे । महे शुष्माय येमिरे	५ [१८]
युष्मां उ नक्तमुतये युष्मान् दिवा हवामहे । युष्मान् प्रयत्यध्वरे	६
उदु त्ये अरुणप्सवश्चित्रा यामेभिरिरते । वाश्रा अधि ण्णुना विवः	७
सृजन्ति रुश्मिमोजसा पन्थां सूर्याय यातवे । ते भानुभिर्वि तस्थिरे	८
इमां मे मरुतो गिरिर्मिमं स्तोममृमुक्षणः । इमं मे वनता हवम्	९
त्रीणि सरांसि पृश्नयो वृदुहे वज्रिणे मधु । उत्सं कर्णधमुद्रिणम्	१० [१९]
मरुतो यद्वं वो विवः सुम्नायन्तो हवामहे । आ तू न उप गन्तन	११ (२१९)

युयं हि प्सा सुदानवो रुद्रा क्रमुक्षणो दमे । उत प्रचेतसो मदे १२
 आ नो रयिं मवृच्युतं पुरुक्षुं विश्वधांसम् । इयतां मरुतो विवः १३
 अर्धाव यद गिरीणां यामं शुभ्रा अचिध्वम् । सुवानैर्मन्दध्व इन्दुभिः १४
 एतावतश्चिदेषां सुन्नं मिक्षेत मर्त्यः । अदाभ्यस्य मन्मभिः १५ [२०]

ये वृप्ता इव रोदसी धमन्त्यनु वृष्टिभिः । उत्सं दुहन्तो अक्षितम् १६
 उतुं स्वानेभिरीरत उद रथैरुतुं वायुभिः । उत स्तोमैः पृथिमातरः १७
 येनाव त्वर्वशं यदुं येन कण्वं धनस्पृतम् । राये सु तस्य धीमहि १८
 इमा उ वः सुदानवो घृतं न पिप्युपीरिपः । वर्धान् काण्वस्य मन्मभिः १९
 कं नूनं सुदानवो मदथा वृक्तवर्हिपः । ब्रह्मा को वः सपर्यति २० [२१]

नहि प्स यद्ध वः पुरा स्तोमेभिवृक्तवर्हिपः । शर्धो ऋतस्य जिव्वध २१
 समु त्वे महुतीरपः सं क्षोणी समु सूर्यम् । सं वज्रं पर्वशो दधुः २२
 वि वृत्रं पर्वशो रयुर्वि पर्वतां अराजिनः । चक्राणा वृष्णि पौंस्यम् २३
 अनु त्रितस्य युध्यतः शुष्मभावन्नत क्रतुम् । अन्विन्द्र वृत्रतूर्ये २४
 विद्युद्धस्ता अमिद्यवः शिपाः शीर्षन् हिंरण्ययीः । शुभ्रा व्यञ्जत श्रिये २५ [२२]

उशाना यत् परावत उक्षणो रन्ध्रमयातन । द्यौर्न चक्रदद भिया २६
 आ नो मुखस्य वृचने ऽश्वैर्हिंरण्यपाणिभिः । देवास उप गन्तन २७
 यवेषां पृषती रथे मष्टिर्वहति रोहितः । यान्ति शुभ्रा रिणन्नपः २८
 सुपोमै शर्याव त्यार्जिके प्रस्त्यावति । युयुर्निचक्रया नरः २९
 कदा गच्छाथ मरुत इत्था विप्रं हवमानम् । भार्दिकेभिर्नार्धमानम् ३० [२३]

कद्ध नूनं कंधप्रियो यद्विन्दुमजहातन । को वः सखित्व ओहते ३१
 सहो पु णो वज्रैरहस्तेः कण्वांसो अग्निं मरुद्भिः । स्तुपे हिंरण्यवाशीभिः ३२
 ओ पु वृष्णः प्रयज्युना नव्यसे सुविताय । ववृत्यां चित्रवाजान् ३३
 गिर्यक्षिन्नि जिहते पशीनासो मन्यमानाः । पर्वताश्चिन्नि येमिरे ३४
 आक्षण्यावानो वह न्युन्तरिक्षेण पततः । धातारः स्तुवते वयः ३५
 अग्निर्हि जार्नि पूर्य रच्छन्वो न सूरौ अर्चिपा । ते भानुभिर्वि तस्थिरे ३६ [२४] (२४४)

(८)

११ सप्तमः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

- आ नो विश्वाभिरुतिभिर्—रश्विना गच्छतं युवम् ।
 दत्ता हिरण्यवर्तनी पिबतं सोम्यं मधु १
 आ नूनं यातमश्विना रथेन सूर्यत्वचा ।
 मुजी हिरण्यपेशसा कवी गम्भीरचेतसा २
 आ यातं नहुषस्पर्या ऽऽन्तरिक्षात् सुवृक्तिभिः ।
 पिबांधो अश्विना मधु कण्वानां सर्वेने सुतम् ३
 आ नो यातं विवस्पर्या ऽन्तरिक्षादध्रिण्या ।
 पुत्रः कण्वस्य वामिह सुपाव सोम्यं मधु ४
 आ नो यातमुपश्रुत्यश्विना सोमपीतये ।
 स्वाहा स्तोमस्य वर्धना प्र कवी धीतिभिर्नरा ५ [२५]
 यच्चिद्धि वां पुर कर्षयो जुहुरेऽवसे नरा ।
 आ यातमश्विना गतं मुपेमां सुष्पुतिं मम ६
 विवश्विद रोचनादध्या नो गन्तं स्वर्विदा ।
 धीभिर्वत्सप्रचेतसा स्तोमैर्भिर्वनश्रुता ७
 किमन्ये पर्यासते ऽस्मत् स्तोमैर्मिरश्विना ।
 पुत्रः कण्वस्य वामृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीषधत् ८
 आ वां विप्रं इहावसे ऽह्वत् स्तोमैर्मिरश्विना ।
 अरिषा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं मयोमुवा ९
 आ यद् वां योषणा रथमतिष्ठद् वाजिनीवसू ।
 विश्वान्यश्विना युवं प्र धीतान्यगच्छतम् १० [२६]
 अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना ।
 वत्सो वां मधुमुद् वचो ऽशंसीत् काण्वः कविः ११
 पुरुमन्द्रा पुरुवसू मनोतरा रयीणाम् ।
 स्तोमं मे अश्विनोविमममि वहीं अनुपाताम् १२
 आ नो विश्वान्यश्विना धत्तं राधांस्यह्वया ।
 कृतं न ऋत्विषावतो मा नो रीरधतं निदे १३ (२५७)

यन्नासत्या परावति यद् वा स्थो अध्यम्बरे ।	
अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना	१४
यो वा नासत्यावृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ।	
तस्मै सहस्रनिर्णिज मिषं धत्तं घृतश्रुतम्	१५ [२७]
प्रास्मा ऊर्जं घृतश्रुतमश्विना यच्छतं युवम् ।	
यो वा सुम्नायं तुष्टवद् वसूयाद् दानुनस्पती	१६
आ नो गन्तं रिशादसेमं स्तोमं पुरुभुजा ।	
कृतं नः सुश्रियो नरो मा दातमभिष्टये	१७
आ वां विश्वाभिरुतिभिः प्रियमेधा अहूपत ।	
राजन्तावध्वराणां मश्विना यामहूतिषु	१८
आ नो गन्तं मयोभुवा ऽश्विना शंभुवा युवम् ।	
यो वा विपन्यू धीतिभिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत्	१९
यामिः कण्वं मेधातिथिं यामिर्वशं दर्शवजम् ।	
यामिर्गोशयमावतं तामिर्नोऽवतं नरा	२० [२८]
यामिर्नरा त्रसदस्युमावतं कृत्ये धने ।	
तामिः प्वस्मौ अश्विना प्रावतं वाजसातये	२१
प्र वां स्तोमाः सुवृक्तयो गिरो वर्धन्वाश्विना	
पुरुत्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं पुरुस्पृहा	२२
त्रीणि पदान्यश्विनो राविः सान्ति गुहा पुरः ।	
कवी कृतस्य पत्नमभिर्वाग्जीविभ्यस्परि	२३ [२९] (२६७)

(९)

११ शशकर्णः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप् : १, ४, ६, १४-१५ बृहती : २, ३, २०, २१ गायत्री :
५ ककुप् : १० छिष्टुप् : ११ विराट् : १२ जगती ।

आ नूनमश्विना युवं वत्सस्यं गन्तमवसे ।	
प्रास्मै यच्छतमवृकं पृथु च्छर्दिधुयुतं या अरांतयः	१
यदुन्नरिक्षे यद् विवि यत् पञ्च मानुषां अनु । नृम्णं तद् धत्तमश्विना	२
ये वा वंसांस्यश्विना विप्रांसः परिमामृशुः । एवेत काण्वस्यं बोधतम्	३ (२७०)

अयं वां घर्मो अश्विना स्तोमेन परि पिच्यते ।	
अयं सोमो मधुमान् वाजिनीवसू येन वृत्रं चिकेतथः	४
यदृप्सु यद् वनस्पतौ यदोषधीषु पुरुदंससा कृतम् ।	
तेन माविष्टमश्विना	५ [३०]
यन्नासत्या भुरण्यथो यद् वा देव भिषज्यथः ।	
अयं वां वत्सो मृतिभिर्न विन्धते हविष्मन्तं हि गच्छथः	६
आ नूनमश्विनोऽर्कपिः स्तोमं चिकेत वामया ।	
आ सोमं मधुमत्तमं घर्मं सिञ्चादथर्वणि	७
आ नूनं रघुवर्तनि रथं तिष्ठथो अश्विना ।	
आ वां स्तोमा इमे मम नभो न चुच्यवीरत	८
यदृथ वां नासत्यो कथैराचुच्युवीमहि ।	
यद् वा वाणीभिरश्विने वेत काण्वस्य बोधतम्	९
यद् वां कक्षीवां उत यद् व्यश्वः ऋषिर्यद् वां वीर्यतमा जुहाव ।	
पृथी यद् वां वैन्यः सादनेष्वे वेदतो अश्विना चेतयेथाम्	१० [३१]
यातं छर्विष्पा उत नः परस्पा भूतं जगत्पा उत नस्तनूपा ।	
वर्तिस्तोकाय तनयाय यातम्	११
यदिन्द्रेण सूरथं याथो अश्विना यद् वा वायुना भवथः समोक्सा ।	
यदावित्येभिर्ऋमुभिः सजोषसा यद् वा विष्णोर्विक्रमणेषु तिष्ठथः	१२
यदृथाश्विनां वृहं ह्रुवेय वाजसातये ।	
यत् पुत्सु तुर्वणे सह स्तच्छ्रेष्ठमश्विनोरवः	१३
आ नूनं यातमश्विने मा हव्यानि वां हिता ।	
इमे सोमांसो अर्धं तुर्वशे यदा विमे कण्वेषु वामथ	१४
यन्नासत्या पराके अवांके अस्ति भेषजम् ।	
तेन नूनं विमदाय प्रचेतसा छर्विर्वत्साय यच्छतम्	१५ [३२]
अभुत्सु प्र वृच्या साकं वाचाहमश्विनोः ।	
व्यावर्तेत्या मृतिं वि रातिं मर्त्येभ्यः	१६
प्र बोधयोषो अश्विना प्र देवि सूनृते महि ।	
प्र यज्ञहोतरानुषक् प्र मदाय श्रवो बृहत्	१७ (२८४)

यदुषो यासि भानुना सं सूर्येण रोचसे ।	
आ हायमश्विनो रथो वर्तिर्याति नृपाप्यम्	१८
यदार्पातासो अंशवो गावो न ब्रह्म ऊर्धभिः ।	
यद् वा वाणीरनूपत प्र देवयन्तो अश्विना	१९
प्र द्युम्नाय प्र शर्वसे प्र नृपाह्याय शर्मणे । प्र दक्षाय प्रचेतसा	२०
यद्भूनं धीमिराश्विना पितुर्योना निषीदथः । यद् वा सुक्ष्मेभिरुक्थ्या	२१ [३३] (२८८)

(१०)

६ प्रगाथो (घोरः) काण्वः । अश्विनौ । १ बृहती, २ मध्येज्यातिः, ३ अनुष्टुप् (पिंगलमतेन-शंकुमती),
४ आस्तारपंक्तिः, ५-६ प्रगाथः = (५ बृहती, ६ सतोबृहती) ।

यत् स्थो वीर्यप्रसन्नानि यद् वादो रोचने द्विवः ।	
यद् वा समुद्रे अध्याकृते गृहे ऽत आ यातमश्विना	१
यद् वा यज्ञं मनवे संमिक्षिथुं रेवेत् काण्वस्य बोधतम् ।	
बृहस्पतिं विश्वान् देवाँ अहं हुव इन्द्राविष्णूँ अश्विनावाशुहेपसा	२
त्या न्वः अश्विना हुवे सुदंससा गृभे कृता ।	
ययोरस्ति प्र णः सूर्यं देवेष्वध्याप्यम्	३
ययोरधि प्र यज्ञा असूरे सन्ति सूरयः ।	
ता यज्ञस्याध्वरस्य प्रचेतसा स्वधाभिर्या पिवतः सोम्यं मधुं	४
यदुद्याश्विनावपाग् यत् प्राक् स्थो वाजिनीवसू ।	
यद् ब्रह्मव्यनवि तुर्वशे यदौ हुवे वामथ मा गतम्	५
यवुन्तरीक्षे पतथः पुरुभुजा यद् वेमे रोदसी अनु ।	
यद् वा स्वधाभिरेधितिष्ठथो रथमत आ यातमश्विना	६ [३४] (२९४)

(११)

१० वत्सः काण्वः । अग्निः । गायत्री, १ प्रतिष्ठा, २ वर्धमाना, १० त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्वाम् । त्वं यज्ञेष्वीड्यः	१
त्वमसि प्रशस्यो विदथेषु सहन्त्य । अग्ने रथीरध्वराणाम्	२
स त्वमस्मदप द्विषो ययोधि जातवेदः । अद्वेवीरग्ने अरांतीः	३ (२९७)

अन्ति चित् सन्तमहं	यज्ञं मर्त्यस्य रिपोः	। नोर्ष वेपि जातवेदः	४
मर्ता अमर्त्यस्य ते	भूरि नाम मनामहे	। विप्रसो जातवेदसः	५ [३५]
विप्रं विप्रसोऽर्वसे	त्रेवं मर्तास ऊतये	। अग्निं गीर्भिह्वामहे	६
आ ते वत्सो यनो यमत	परमाञ्जित सुधस्थीत् । अग्ने त्वां कामया गिरा		७
पुरुत्रा हि सहकुसि	विशो विश्वा अनु प्रभुः । समत्सु त्वा हवामहे		८
समत्सुग्निमर्वसे	वाजयन्तो हवामहे	। वाजेषु चित्राधसम्	९
पुत्रो हि कमीड्यो अध्वरेषु	सनाच्च होता नव्यश्च सत्ति ।		
स्वां चाग्निं तन्वं पिपयस्वा	—ऽस्मभ्यं च सोमं गमा यजस्व		१० [३६] (३०४)

[इति पंचमोऽष्टकः ॥५॥]

[अथ षष्ठोऽष्टकः ॥६॥]

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४०]

(१२)

३३ पर्वतः काण्वः । इन्द्रः । उष्णिक्, ३३ शंकुमती (पिंगकमतेन) ।

य इन्द्र सोमपातमो	मदः शविष्ट चेतेति	। येना हंसि न्यत्रिणं तमीमहे	१
येना दशम्वमभिर्गुं	वेपयन्तं स्वर्णरम्	। येना समुद्रमार्विथा तमीमहे	२
येन सिन्धुं महीरपो	रथो इव प्रचोदयः	। पन्थांमृतस्य यातवे तमीमहे	३
इमं स्तोममभिष्टये	घृतं न पुतमद्रिवः	। येना नु सद्य ओजसा ववक्षिथ	४
इमं जुपस्व गिर्वणः	समुद्र इव पिन्वते	। इन्द्र विश्वाभिरुतिभिर्ववक्षिथ	५ [१]
यो नो देवः परावतः	सखित्वनाय मामहे	। विवो न वृष्टिं प्रथयन् ववक्षिथ	६
ववक्षुरस्य केतव	उत वज्रो गर्भस्थोः	। यत् सूर्यो न रोदसी अवर्धयत्	७
यदि प्रवृद्ध सत्पते	सहस्रं महिषां अघः	। आदित् त इन्द्रियं महि प्र वावृधे	८
इन्द्रः सूर्यस्य रश्मिभि	न्यर्शसानमोपाति	। अग्निर्वनेव सासहिः प्र वावृधे	९
इयं तं कृत्वियावती	धीतिरेति नवीयसी	। सपर्यन्ती पुरुप्रिया मिमीत इत्	१० [२]
गर्भो यज्ञस्य देवयुः	कर्तुं पुनीत आनुपक्	। स्तोमैरिन्द्रस्य वावृधे मिमीत इत्	११
सुनिर्मित्रस्य पप्रथ	इन्द्रः सोमस्य पीतये	। प्राची वाशीव सुन्वते मिमीत इत्	१२
यं विप्रं लुब्धवाहसो	ऽभिप्रमन्नुतायवः	। घृतं न पिप्य आसन्वृतस्य यत्	१३
उत स्वराजे अर्दितिः	स्तोममिन्द्राय जीजनत्	। पुरुप्रशस्तमृत्यं कृतस्य यत्	१४
अभि वह्नय ऊतये	ऽनृपत् प्रशस्तये	। न देव विमृता हरी कृतस्य यत्	१५ [३]
यत् सोममिन्द्र विष्णोवि	यद् वा घञित आप्तये	। यद् वा मरुत्सु मन्वंसे सखिन्नुभिः	१६
यद् वा शक्र परावति	समुद्रे अधि मन्वंसे	। अस्माकृषित सुते रक्षा सखिन्नुभिः	१७ (३०१)

यद् वासि सुन्वतो वृधो यजमानस्य सत्पते । उक्थे वा यस्य रण्यसि सग्निर्भुमिः १८	
देवदेव्यं वोऽवसं इन्द्रमिन्द्रं गृणीषणि । अधा यज्ञाय तुर्यणे व्यानशुः १९	
यज्ञेभिर्यज्ञवाहसं सोमेभिः सोमपातमम् । होत्राभिरिन्द्रं वावुधुर्व्यानशुः २० [४]	
महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीकृत प्रशस्तयः । विश्वा वसूनि वृागुषे व्यानशुः २१	
इन्द्रं वृधाय हन्तवि देवासो वधिरे पुरः । इन्द्रं वाणीरनूषता समोजसे २२	
महान्तं महिना वयं स्तोमेभिर्हवनभृतम् । अर्केरभि प्र णोनुमः समोजसे २३	
न यं विविक्तो रोदसी नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । अमादिवस्य तिविषे समोजसेः २४	
यदिन्द्र पृतनाज्ये देवास्त्वा वधिरे पुरः । आवित् ते हर्यता हरीं ववक्षतुः २५ [५]	
यदा वृत्रं नवीवृतं शवसा वज्रिन्नवधीः । आवित् ते हर्यता हरीं ववक्षतुः २६	
यदा ते विष्णुरोजसा त्रीणि पदा विचक्रमे । आवित् ते हर्यता हरीं ववक्षतुः २७	
यदा ते हर्यता हरीं वावृधाते द्वेदेविवे । आवित् ते विश्वा भुर्वनानि येमिरे २८	
यदा ते मारुतीर्विश-स्तुभ्यमिन्द्र नियेमिरे । आवित् ते विश्वा भुर्वनानि येमिरे २९	
यदा सूर्यमभुं विवि शुक्रं ज्योतिरधारयः । आवित् ते विश्वा भुर्वनानि येमिरे ३०	
इमां तं इन्द्र सुपुतिं विप्र इयति धीतिभिः । जामिं पदेव पिप्रतीं प्राध्वरे ३१	
यदस्य धामनि प्रिये समीचीनासो अस्वरन् । नाभा यज्ञस्य वोहना प्राध्वरे ३२	
सुवीर्यं स्ववयं सुगव्यमिन्द्र वद्धि नः । होतैव पूर्वचित्तये प्राध्वरे ३३ [६] (३३७)	

(१३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० १३-२०]

३३ नारदः काण्वः । इन्द्रः । उष्णिक् ।

इन्द्रः सुतेषु सोमेषु क्रतुं पुनीत उक्थ्यम् । विदे वृधस्य दक्षसो महान् हि षः १	
स प्रथमे व्योमनि देवानां सवने वृधः । सुषारः सुभ्रवस्तमः समप्सुजित २	
तमहो वाजसातय इन्द्रं भराय शुष्मिणम् । भवां नः सुस्ने अन्तमः सखा वृधे ३	
इयं ते इन्द्र गिर्वणो रातिः क्षरति सुन्वतः । मन्वानो अस्य बर्हिषो वि राजसि ४	
नूनं तदिन्द्र वद्धि नो यत् त्वां सुन्वन्त ईमहे । रथिं नैश्चित्रमा भरा स्वविद्यम् ५ [७]	
स्तोता यत् ते विचर्यणि रतिप्रशर्धधद् गिरः । वृथा इवानुं रोहते जुषन्त यम् ६	
प्रत्नवज्जनया गिरः शृणुधी जतिर्हवम् । मदेभ्यो ववक्षिथा सुकृत्वने ७	
क्रीलन्त्यस्य सुनुता आपो न प्रवता यतीः । अया धिया य उच्यते पतिर्दिवः ८	
जुतो पतिर्य उच्यते कृष्टीनामेक इदं वशी । नमोवृधेरवस्सुभिः सुते रण ९ (३४६)	

स्तुहि श्रुतं विपश्चितं हरी यस्य प्रसक्षिणा	। गन्तारा वाशुषो गृहं नमस्विनः	१० [८]
तुतुजानो महेसते ऽश्वेभिः पुषितपुमिभिः	। आ याहि यज्ञमाशुभिः शमिद्धि ते	११
इन्द्रं शविष्ठ सत्पते रपिं गृणत्सु धारय	। श्रवं सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनम्	१२
हवे त्वा सूर उदिते हवे मध्यंदिने विवः	। जुषाण इन्द्र सतिभिर्न आ गंहि	१३
आ तू गंहि प्र तु द्रव मत्स्वा सुतस्य गोमतः	। तन्तुं तनुष्व पूर्य यथा विदे	१४
यच्छक्रासि परावति यदवावति वृत्रहन्	। यद वा समुद्रे अन्धसोऽवितेदसि	१५ [९]
इन्द्रं वर्धन्तु नो गिर इन्द्रं सुतास इन्द्रवः	। इन्द्रं हविष्मतीर्विशो अराणिपुः	१६
तमिद् विप्रा अवस्यवः प्रवर्त्वतीभिरुतिभिः	। इन्द्रं क्षोष्पीरवर्धयन् वया इव	१७
त्रिकंठकेषु चेतनं देवासो यज्ञमन्नत	। तमिद् वर्धन्तु नो गिरः सुदावृधम्	१८
स्तोता यत् ते अनुन्नत उक्थान्यृतुथा वृधे	। शुचिः पावक उच्यते सो अद्भुतः	१९
तादिद् रुद्रस्य चेतति यहं प्रनेषु धामसु	। मनो यज्ञा वि तद् वृधुर्विचैतसः	२० [१०]
यदि मे सख्यमावर इमस्य पाह्यन्धसः	। येन विश्वा अति द्विषो अतारिम	२१
कदा तं इन्द्र गिर्वणः स्तोता भवाति शंतमः	। कदा नो गव्ये अश्व्ये वसो दधः	२२
उत ते सुपुता हरी वृषणा बहतो रथम्	। अजुर्यस्य मदन्तं यमीमहे	२३
तमीमहे पुरुषुतं यहं प्रताभिरुतिभिः	। नि बर्हिषि मित्रे संवृद्ध द्विता	२४
वर्धस्वा सु पुरुषुत कर्पिपुताभिरुतिभिः	। धृक्षस्व पिप्युपीमिपमवा च नः	२५ [११]
इन्द्र त्वमवितेदसी—तथा स्तुवतो अद्विवः	। ऊतादियमि ते धियं मनोयुजम्	२६
इह त्या सधमाद्या युजानः सोमपीतये	। हरी इन्द्र प्रतद्रसू अमि स्वर	२७
अभि स्वरन्तु ये तव रुद्रासः सक्षत श्रियम्	। उतो मरुत्वंतीर्विशो अभि प्रयः	२८
इमा अस्य प्रतूरयः पदं जुषन्त यद् विवि	। नामा यज्ञस्य सं वधुर्यथा विदे	२९
अयं वीर्वाय चक्षसे प्राचि प्रत्यध्वरे	। मिमीते यज्ञमानुषग्विचक्ष्य	३० [१२]
वृषायमिन्द्र ते रथ उतो ते वृषणा हरी	। वृषा त्वं शतक्रतो वृषा हवः	३१
वृषा ग्रावा वृषा मवो वृषा सोमो अयं सुतः	। वृषा यज्ञो यमिन्वसि वृषा हवः	३२
वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिश्चित्राभिरुतिभिः	। वावन्थ हि प्रतिपुतिं वृषा हवः	३३ [१३]

(३७०)

(१४)

१५ गोपूक्त्यभ्यसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्य एक इत् । स्तोता मे गोपखा स्यात् १ (३७१)

शिक्षेयमस्मै दित्सेयं शचीपते मनीषिणे । यकुहं गोपतिः स्याम् २
 धेनुष्टं इन्द्रं सुनृता यजमानाय सुन्वते । गामश्वं पिप्पुयीं बुहे ३
 न ते वर्तास्ति राधंस इन्द्रं वेवो न मर्त्यः । यद् दित्सीसि स्तुतो मुचम् ४
 यज्ञ इन्द्रमवर्धयद् यद् भूमिं व्यवर्तयत् । चक्राण ओपशं विवि ५ [१४]

बावुधानस्य ते वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । ऊतिमिन्द्रा वृणीमहे ६
 व्युत्तरिक्षमतिरन्मवे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभिन्द वलम् ७
 उद् गा आजदङ्गिरोम्य आविष्कृष्वन् गुहासतीः । अवाञ्चं नुनुवे वलम् ८
 इन्द्रेण रोचना विवो वृळ्हानि वृंहितानि च । स्थिराणि न पराणुदे ९
 अपामूर्धिमर्दन्निव स्तोम इन्द्राजिरायते । वि ते मदा अराजिपुः १० [१५]

त्वं हि स्तोमवर्धन इन्द्रास्युक्थवर्धनः । स्तोतृणामुत भद्रकृत् ११
 इन्द्रमित केशिना हरी सोमपेयाय वक्षतः । उप यज्ञं सुरार्धसम् १२
 अपां फेनेन नमुचेः शिर इन्द्रोर्दवर्तयः । विश्वा यदजयः स्पृधः १३
 मायाभिरुत्तिसृप्तत इन्द्र द्यामारुरुक्षतः । अव दस्यूरधूनुथाः १४
 असुन्वामिन्द्र संसवुं विपूचीं व्यनाशयः । सोमपा उत्तरो भवन् १५ [१६] (३८५)

(१५)

१३ गोपुक्त्यद्वसूक्तिनौ । काण्वायनौ । इन्द्रः । उणिक् ।

तन्मामि प्र गायत पुरुहुतं पुरुहुतं । इन्द्रं गीर्भिस्तविषमा विवासत १
 यस्य विवर्हंसो बृहत् सहो दाधार रोदसी । गिरौरञ्चो अपः स्ववृषत्वना २
 स राजसि पुरुष्टुतं एको वृत्राणि जिघ्रसे । इन्द्र जैत्रा श्रवस्या च यन्तवे ३
 तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पुत्सु सासहिम् । उ लोककुलुम्भद्विषो हरिभियम् ४
 येन ज्योतीष्यायवे मनवे च विवेदिथ । मन्त्रानो अस्य बर्हिषो वि राजसि ५ [१७]

तद्वद्या चित्तं त उक्थिनो अनु ध्रुवन्ति पूर्वथा । वृषपत्नीरपो जया विवेदिवे ६
 तव त्वविन्ध्रियं बृहत् तव शुष्मसुत क्रतुम् । वज्रं शिशानि धिषणा वरेण्यम् ७
 तव द्यौरिन्द्र पौंस्यं पृथिवी वर्धति श्रवः । त्वामापुः पर्वतासश्च हिन्विरे ८
 त्वां विष्णुर्बृहन् क्षयो मित्रो गृणाति वरुणः । त्वां शर्धो मदृत्यन् मारुतम् ९
 त्वं वृषा जनानां मंहिष्ठ इन्द्र जज्ञिषे । सत्रा विश्वा स्वपत्यानि दधिषे १० [१८]

सत्रा त्वं पुरुष्टुतं एको वृत्राणि तोशसे । नान्य इन्द्रात् करणं भूय इन्वाति ११ (३९६)

यदिन्द्र मन्मशस्त्वा नाना हवँत ऊतये । अस्माकंभिर्नुमिरत्रा स्वर्जय १२
अरं क्षयाय नो महे विश्वा रूपाण्याविशाम् । इन्द्रं जैत्राय हव्याशशीपतिम् १३ [१९] (१९८)

(१६)

१२ इरिम्बिडिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र सम्राजं चर्पणीनामिन्द्रं स्तोता नव्यं गीभिः । नरं नृपाहं मंहिष्ठम् १
यस्मिन्नुत्थानि रण्यन्ति विश्वानि च श्रवस्या । अपामवो न संमुद्रे २
तं सुष्टुत्या विवासे ज्येष्ठराजं भरे कूलुम् । महो वाजिनं सनिभ्यः ३
यस्यानूना गभीरा मदा उरवस्तरुत्राः । हृष्यमन्तः शूरसातौ ४
तमिदं धनेषु हिते प्वधिवाकायं हवन्ते । येषामिन्द्रस्ते जयन्ति ५
तमिच्छ्योन्नैरार्यन्ति तं कृतेभिश्चर्पणयः । एष इन्द्रो वरिवस्कृत ६ [२०]

इन्द्रो ब्रह्मेन्द्र ऋषि-रिन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान् महीभिः शशीभिः ७
सः स्तोम्यः स हव्यः सत्यः सत्वा तुविकूमिः । एकश्चित् सन्नभिर्मूतिः ८
तमर्कंभिस्तं साममि-स्तं गायत्रैश्चर्पणयः । इन्द्रं वर्धन्ति क्षितयः ९
प्रणेतारं वस्यो अच्छा कतारं ज्योतिः समत्सु । सासह्यांसं युधामित्रान् १०
स नः पविः पारयाति स्वस्ति नावा पुरुहूतः । इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ११
स त्वं न इन्द्र वाजैभिर्वशस्या च गात्रया च । अच्छा च नः सुप्तं नेपि १२ [२१] (४१०)

(१७)

१५ इरिम्बिडिः काण्वः । इन्द्रः । १४ वास्तोष्पतिर्वा । गायत्री, प्रगाथः = (१४. बृहती, १५ सतो बृहती) ।

आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् । एदं बर्हिः संवो मम १
आ त्वा ब्रह्मयुजा हवी बर्हतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु २
ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपाभिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ३
आ नो याहि सुतावतो अस्माकं सुष्टुतीरुप । पिबा सु शिभिन्नन्बसः ४
आ ते सिञ्चामि कुक्ष्योरनु गात्रा वि धावतु । गुमाय जिह्वा मधु ५ [२२]

स्वादुष्टे अस्तु संयुदे मधुमान् तन्वेतु तव । सोमः शर्मस्तु ते हृदे ६
अयमु त्वा विचर्पणे जनीरिवामि संवृतः । प्र सोम इन्द्र सर्पतु ७
तुविग्रिवो वपोवरः सुबाहुरन्धसो मदे । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते ८ (४१८)

इन्द्र मेहि पुरस्त्वं विश्वस्येशान ओजसा । वृत्राणि वृत्रहस्त्रहि ९
 वीर्यस्ते अस्त्वङ्मशो येना वसु प्रयच्छसि । यजमानाय सुन्वते १० [२३]
 अयं त इन्द्र सोमो निपूतो अधि बर्हिषि । एहीमस्य द्रवा पिब ११
 शाचिगो शाचिपूजनाऽयं रणाय ते सुतः । आखण्डल प्र हूयसे १२
 यस्ते शृङ्गवृषो नपात् प्रणपात् कुण्डपाप्यः । न्यस्मिन् वध आ मनः १३
 वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूणांऽसत्रं सोम्यानाम् ।
 वृप्सो मेत्ता पुरां शश्वतीनामिन्द्रो मुनीनां सखा १४
 पृदाकुसानुर्यजतो गवेर्यण एकः सन्नामि भूर्यसः ।
 भूर्णिमश्वं नयत् तुजा पुरो गुमेन्द्रं सोमस्य पीतये १५ [२४] (४२५)

(१८)

२१ इरिभिः । काण्वः । आदित्याः ४, ६, ७, अदितिः, ८ अग्निवैतः, ९ अग्निवैतः । उष्णिक् ।

इदं ह नूनमेपां सुहं मिक्षित मर्त्यः । आवित्यानामपूठ्यं सर्वांमनि १
 अनर्वाणो ह्येषां पन्था आवित्यानाम् । अद्वेधाः सन्ति पायवः सुगेवधः २
 तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा । शर्म यच्छन्तु सप्रथो यदीमहे ३
 वेवेभिर्वैव्यविते ऽरिष्टमर्मन्ना गाहि । स्मत् सुरिभिः पुरुप्रिये सुशर्मभिः ४
 ते हि पुत्रासो अदिते विदुर्द्वेषांसि योतवे । अंहोश्चिदुरुचक्रयोऽनेहसः ५ [२५]

अदितिर्नो दिवा पशुमदितिर्नक्तमद्वेधाः । अदितिः पात्वंहसः सवावृधा ६
 उत स्या नो दिवा मतिरदितिरुत्पा गमत् । सा शंताति मयस्करवप सिधः ७
 उत त्या वैव्या मिषजा शं नः करतो अश्विना । युयुयातामितो रणो अप सिधः ८
 शमग्निरग्निभिः करच्छं नस्तपतु सूर्यः । शं वातो वात्वृषा अप सिधः ९
 अपामीवामप सिधमप सेधत वुर्मतिम् । आदित्यासो पुयोतना नो अंहसः १० [२६]

पुयोता शर्मस्मदां आदित्यास उतामतिम् । ऋग्द्वेपः कृणुत विश्ववेदसः ११
 तत् सु नः शर्म यच्छताऽऽदित्या यन्मुमोचति । एनस्वन्तं चिदेनसः सुदानवः १२
 यो नः कश्चिद् रिरिक्षति रक्षस्त्वेन मर्त्यः । स्वैः प एषै रिरिषीष्ट युर्जनः १३
 समित तमुधमश्ववद् दुःशंसं मर्त्यं रिपुम् । यो अस्मन्ना बर्हणावो उप ह्युः १४
 पाकृत्रा स्थन देवा ह्यत्सु जानीथ मर्त्यम् । उप ह्युं चाह्युं च वसवः १५ [२७]

आ शर्म पर्वतानामोतापां वृणीमहे । द्यावाक्षामारे अस्मद् रपस्कृतम् १६ (४४१)

ते नो भद्रेण शर्मणा युष्माकं नावा बंसवः । अति विश्वानि दुरिता पिपर्तन १७
 तुचे तनाय तत् सु नो द्रावीय आयुर्जीवसे । आदित्यासः सुमहसः कृणोतन १८
 यज्ञो हीळो वो अन्तर आदित्या अस्ति मूळत । युष्मे इद वो अपि प्ससि सजात्ये १९
 बृहद् वरुथं मरुतां देवं चातारमश्विना । मित्रमीमहे वरुणं स्वस्तये २०
 अनेहो मित्रार्यमन् नृवद् वरुण शंस्यम् । त्रिवरुथं मरुतो यन्त नश्छदिः २१
 ये चिन्द्रि मृत्युबन्धव आदित्या मनवः स्मसि । प्र सू न आयुर्जीवसे तिरेतन २२ [४४७]

(१९)

३७ सोमरिः काण्वः । अग्निः, ३४-३५ आदित्याः, ३६-३७ प्रसदस्युः पौरकुत्स्यः ।

१-२६ प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोवृद्धती), २७ छिपदा विराट्,

२८-३३ प्रगाथः = (समा ककुप्, विषमा सतोवृद्धती), ३४ उष्णिक्,

३५ सतोवृद्धती, ३६ ककुप्, ३७ पङ्क्तिः ।

तं गूर्धया स्वर्णरं देवासो देवमरतिं दधन्विरे । देवत्रा हव्यमोहिरे १
 विभूतरातिं विप्र चित्रशोचिप मग्निमीळिष्व यन्तुरम् ।
 अस्य मेधस्य सोम्यस्य सोमरे प्रेमध्वराय पूर्व्यम् २
 यजिष्ठं त्वा ववृमहे देवं देवत्रा होतारममर्त्यम् । अस्य यज्ञस्य सुकर्तुम् ३
 ऊर्जो नपाति सुभगं सुदीदिति मग्निं श्रेष्ठशोचिपम् ।
 स नो मित्रस्य वरुणस्य सो अपा मा सुभं यक्षते त्रिवि ४
 यः समिधा य आहुती यो वेदेन वृदाश मर्तो अग्रये । यो नमसा स्वध्वरः ५ [२९]

तस्येदर्वन्तो रंहयन्त आशवस्तस्य द्युक्षितमं यशः ।
 न तमहो देवकृतं कुतश्चन न मर्त्यकृतं नशत् ६
 स्वग्रयो वो अग्निभिः स्याम सूनो सहस ऊर्जा पते । सुवीरस्त्वमस्मयुः ७
 प्रशंसमानो अतिथिर्न मित्रियो ऽग्नी रथो न वेद्यः ।
 त्वे क्षेमासो अपि सन्ति साधवस्त्वं राजा रयीणाम् ८
 सो अन्ता वृश्वध्वरो ऽग्ने मर्तः सुभग स प्रशंस्यः । स धीभिरस्तु सनिता ९
 यस्य त्वमूर्ध्वो अध्वराय तिष्ठसि क्षयर्हीरः स साधते ।
 सो अवज्जिः सनिता स बिपन्नुभिः स शूरेः सनिता कृतम् १० [३०]
 यस्याग्निर्वैपुर्गृहे स्तोमं चनो दर्पात विश्ववार्यः । हव्या वा वेविपद् विषः ११ (४५८)

- विप्रस्य वा स्तुवतः सहस्रो यहो मक्षतमस्य रातिपुं ।
 अवोदेवमुपरिमर्त्यं कृधि वसो विविदुषो वचः १२
- यो अग्निं हव्यदातिभिर्नमोभिर्वा सुदक्षमाविवांसति । गिरा वाजिरशोचिपम् १३
- समिधा यो निशिती दाशददिति धामभिरस्य मर्त्यः ।
 विश्वेत् स धीभिः सुभगो जना अति द्युमैरुद्र इव तारिपत् १४
- तदग्ने द्युमना भर यत् सासहत् सदर्ने कं चिद्विणिग्म । मन्युं जनस्य दृढ्यः १५ [३१]
- येन चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमा येन नासत्या भगः ।
 वयं तत् ते शर्वसा गातुवित्तमा इन्द्रत्वोता विधेमहि १६
- ते घेदग्ने स्वाध्योऽ ये त्वा विप्र निदधिरे नृचक्षसम् । विप्रांसो देव सुक्रतुम् १७
- त इद् वेदं सुभग त आहुतिं ते सोतुं चक्रिरे द्विवि ।
 त इद् वाजैभिर्जिग्युर्महद् धनं ये त्वे कामं न्येरिरे १८
- भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः १९
- भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्य येना समत्सु सासहः ।
 अर्ब स्थिरा तनुहि भूरि शर्धतां वनेमा ते अभिष्टिभिः २० [३२]
- इष्टे गिरा मनुर्हितं यं देवा दूतमरातिं न्येरिरे । यजिष्ठं हव्यवाहनम् २१
- तिग्मजम्भाय तरुणाय राजते प्रयो गायस्यग्रये ।
 यः पिंशते सनुताभिः सुवीर्यं मग्निधृतेभिराहुतः २२
- यदी घृतेभिराहुतो वाशीमग्निभरत उचाव च । असुर इव निणिर्जम् २३
- यो हव्यान्यैर्यता मनुर्हितो देव आसा सुगन्धिना ।
 विवांसते वार्याणि स्वध्वरो होता देवो अमर्त्यः २४
- यदेष्टे मर्त्यस्त्वं स्यामहं मित्रमहो अमर्त्यः । सहसः सूनवाहुत २५ [३३]
- न त्वा रासीयाभिर्शस्तये वसो न पापत्वाय सन्त्य ।
 न मे स्तोतामतीवा न दुर्हितः स्यादग्ने न प्रापया २६
- पितुर्न पुत्रः सुभृतो दुरोण आ देवा एतु प्र णो हविः २७
- तवाहमग्न उतिभिर्नदिष्ठाभिः सचेय जोषमा वसो । सदा देवस्य मर्त्यः २८
- तत्र क्रत्वा सनेयं तव रातिभिर्रग्ने तव प्रशस्तिभिः ।
 त्वामिदाहुः प्रमतिं वसो ममाग्ने हर्षस्व दातवे २९
- प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तिते वाजभर्मभिः । यस्य त्वं सख्यमावरः ३० [३४] (४७७)

तव द्रुप्तो निलवान् वाशः कृत्विय इन्धानः सिष्णवा ववे ।

त्वं महीनामुपसामसि प्रियः क्षपो वस्तुषु राजसि ३१

तमार्गन्म सोभरयः सहस्रमुष्कं स्वमिष्टिमवसे । सम्राजं त्रासवस्यवम् ३२

यस्य ते अग्ने अन्ये अग्रय उपक्षितो वया इव ।

विपो न द्युम्ना नि युवे जनानां तव क्षत्राणि वर्धयन् ३३

यमादित्यासो अद्भुहः पारं नयथ मर्त्यम् । मघोनां विश्वेषां सुदानवः ३४

यूयं राजानः कं चिञ्चर्षणीसहः क्षयन्तं मानुषौ अनु ।

वयं ते वो वरुण मित्रार्यमन् तस्यामेहतस्य रथः ३५

अदान्मे पौरुकुत्स्यः पञ्चाशतं त्रसदस्युर्वधूनाम् । मर्हिष्ठो अयः सत्पतिः ३६

उत मे प्रयियोर्वयियोः सुवास्त्वा अधि तुर्वनि ।

तिसृणां संततीनां श्यावः प्रणेता भुवद् वसुर्दियानां पतिः ३७ [३५] (४८४)

(२०)

३६ सोमरिः काण्वः । मरुतः । प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोवृद्धता), १४ सतो विराट् ।

आ गन्ता मा रिषण्यत् प्रस्थावानो मापं स्थाता समन्यवः । स्थिरा चिन्नमयिष्णवः १

वीळपविर्भर्मरुत क्रभुक्षण आ रुद्रासः सुवीतिभिः ।

इषा नो अद्या गता पुरुस्पृहो यज्ञमा सोभरीयवः २

वेद्या हि रुद्रियाणां शुष्ममुग्रं मरुतां शिमीवताम् । विष्णोरिषस्य मीळुपाम् ३

वि द्वीपानि पार्षतन् तिष्ठद् दुच्छृनो मे युजन्त रोदसी ।

प्र धन्वान्यैरत शुभ्रस्वादयो यदेजथ स्वभानवः ४

अच्युता चिद् वो अज्मन्ना नानदति पयतासो वनस्पतिः । भूमिर्यामेषु रेजते ५ [३६]

अमाय वो मरुतो यातवे द्यौर्जिहीत उत्तरा ब्रुहत् ।

यत्रा नरो देविंशते तनून्वा त्वक्षांसि बाह्वोजसः ६

बधामनु भियं नरो महिं त्वेषा अमवन्तो वृषप्सवः । वहन्ते अहूतप्सवः ७

गोभिर्बाणो अज्यते सोभरीणां रथे कोशे हिरण्यये ।

गोबन्धवः सुजातासं इषे भुजे महान्तो नः स्पर्से नु ८

तिं वो वृषदज्यो वृष्णे शधीय मारुताय मरध्यम् । हव्या वृषप्रयाणो ९ (४९३)

वृषण्यश्वेन मरुतो वृषण्यना रथेन वृषणमिना ।
आ श्येनासो न पक्षिणो वृथा नरो हव्या नो वीतर्ये गत १० [३७]

समानमरुयेषां वि भ्राजन्ते रुक्मासो अर्धि ब्राह्मणं । दर्विद्युतपुष्टयः ११
त उग्रासो वृषण उग्रबाहवो नकिष्टनूपु येतिरे ।

स्थिरा धन्वान्यायुधा रथेषु वो ऽनीकेष्वधि श्रियः १२

येषामर्णो न सप्रथो नाम त्वेषं शश्वतामेकमिदं भुजे । वयो न पित्र्यं सहः १३
तान् वन्दस्व मरुतस्ताँ उप स्तुहि तेषां हि धूर्नीनाम् ।

अराणां न चरमस्तदैषां वाना मद्वा तदैषाम् १४

सुभगः स वं ऊति प्वास पूर्वासु मरुतो व्युष्टिषु । यो वा नूनमुतासति १५ [३८]

यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो नर आ हव्या वीतर्ये गय ।

अभि प ध्रुस्त्रैरुत वाजसातिभिः सुम्ना वो धूतयो नशत १६

यथा रुद्रस्य सूनवो विधो वशन्त्यसुरस्य वेधसः । युवानस्तथेदसत् १७

ये चार्हन्ति मरुतः सुदानवः स्मन्मीळहुपश्चरन्ति ये ।

अतश्चिदा न उप वस्यसा हृदा युवान आ ववृध्वम् १८

यून ऊ पु नर्विठया वृष्णः पावकाँ अभि सोमरे गिरा । गाय गा इव चक्रेपत् १९

साहा ये सन्ति मुष्टिहेव हव्यो विश्वासु पृतु होतृषु ।

वृष्णाश्चन्द्राश्च सुश्रवस्तमान् गिरा वन्दस्व मरुतो अहं २० [३९]

गार्वाश्चिद् घा समन्यवः सजात्येन मरुतः सबन्धवः । रिहते कुकुमो मिथः २१

मर्तश्चिद् वो नूतवो रुक्मवक्षस उप भ्रातृत्वमारयति ।

अधि नो गात मरुतः सवा हि व आपित्वमस्ति निर्धुवि २२

मरुतो मारुतस्य न आ भेषजस्य वहता सुदानवः । यूयं संखायः सतयः २३

यामिः सिन्धुमर्षथ यामिस्तूर्वथ यामिर्वशस्यथा किर्विम् ।

मयो नो भूतोतिभिर्मयोभुवः शिवाभिरसचद्विषः २४

यत् सिन्धौ यदसिक्क्यां यत् समुद्रेषु मरुतः सुबहिषः । यत् पर्वतेषु भेषजम् २५

विश्वं पश्यन्तो बिभृथा तनूष्वा तेना नो अर्धि वोचत ।

क्षमा रपो मरुत आतुरस्य न हष्कर्ता विहृतं पुनः २६ [४०] (५१०)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥११॥ व० १-४०]

(२१)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० २१-३०]

१८ सोमरिः काण्वः । इन्द्रः १७-१८ चित्रः । प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोद्गृह्णी) ।

वयमु त्वामपूर्व्यं स्थूरं न कच्चिद् भरन्तोऽवस्यवः । वार्जे चित्रं हवामहे १

उप त्वा कर्मन्नूतये स नो युवो—ग्रश्चक्राम यो धृपत् ।

त्वामिन्द्रयवितारं वव्रमहे सखाय इन्द्र सानुसिम २

आ याहीम इन्द्रवो ऽश्वपते गोपत् उर्वरापते । सोमं सोमपते पिब ३

वयं हि त्वा बन्धुमन्तमबन्धवो विप्रांस इन्द्र येमिम ।

या ते धामानि वृषभ तेमिरा गहि विश्वेभिः सोमपीतये ४

सीदन्तस्ते वयो यथा गोश्रींते मधो मविरि विवक्षणे । अमि त्वामिन्द्र नोनुमः ५ [१]

अच्छा च त्वेना नमसा वदामसि किं मुहुश्चिद् वि दीधयः ।

सन्ति कामासो हरिवो वृदिहं स्मो वयं सन्ति नो धियः ६

नूत्ना इदिन्द्र ते वय—मूती अमूम नहि नू ते अदिवः । विद्या पुरा परीणसः ७

विद्या सखित्वमुत शूर भोज्यः—मा ते ता वञ्जिहीमहे ।

उतो समस्मिन्ना शिशीहि नो वसो वार्जे सुशिप्र गोमति ८

यो न इदमिदं पुरा प्र वस्य आनिनाय तमु वः स्तुपे । सखाय इन्द्रमूतये ९

हर्यश्वं सत्पतिं चर्षणीसहं स हि प्मा यो अमन्दत ।

आ तु नः स वयति गव्यमश्व्यं स्तोतृभ्यो मघवा शतम् १० [२]

त्वया ह स्विद् युजा वयं प्रतिं श्वसन्तं वृषभ वृवीमहि । संस्थे जगस्य गोमंतः ११

जयेम कारे पुरुहूत कारिणो ऽमि तिष्ठेम द्रुह्यः ।

नुमिर्वृत्रं हन्याम शूशुयाम चा—ऽवेरिन्द्र प्र णो धियः १२

अभ्रातृव्यो अना त्व—मर्नापिरिन्द्र जनुपा सुनादसि । युधेदापित्वमिच्छसे १३

नकी रेवन्तं सखाय विन्दसे पीयन्ति ते सुराश्वः ।

यदा कृणोषि नव्रनुं समूहस्या—दित पितेवं ह्वये १४

मा ते अमाजुरो यथा मूरास इन्द्र सख्ये त्वावतः । नि पदाम सचा सुते १५ [३]

मा ते गोदत्र निरराम राधस इन्द्र मा ते गृहामहि ।

हृव्हा चिद्वयः प्र मृशाभ्या मरु न ते वृमान आदमे १६

इन्द्रो वा वेदियन्मघं सरस्वती वा सुभगा वृदिर्वसु । त्वं वा चित्र वाशुपे १७

(५१७)

चित्र इद् राजा राजका इदंन्यके यके सरस्वतीमनु ।

पर्जन्य इव ततनुद्धि वृष्ट्या सहस्रमयुता ददत

१८ [४] (५२८)

(२९)

१८ सोमरिः काण्वः । अश्विनौ । १-६ प्रगाथः = (विषमा वृहती, समा सतोवृहती), ७ वृहती, ८ अनुष्टुप्, ११ ककुप्, १२ मध्येज्योतिः, प्रगाथः = (९, १३, १५, १७ ककुप्, १०, १४, १६, १८ सतोवृहती) ।

ओ त्यमह आ रथ मद्या दंसिष्टमृतये ।

यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी आ सूर्याये तस्थयुः

-१

पूर्वापुषं सुहवं पुरुस्पृहं भुज्युं वाजेषु पूर्व्यम् ।

सचनावन्तं सुमतिभिः सोमरे विद्वेषसमनेहसम्

२

इह त्या पुरुभूतमा वेवा नमोभिरश्विना ।

अर्वाचीना स्वर्वसे करामहे गन्तारा वाशुपो गृहम्

३

युवो रथस्य परि चक्रमीयत ईमान्यद् वामिपण्यति ।

अस्माँ अच्छा सुमतिर्वा शुभस्पती आ धेनुर्वि धावतु

४

रथो यो वां त्रिवन्धुरो हिरण्याभीशुरश्विना ।

परि द्यावापृथिवी भूपति श्रुत स्तेन नासत्या गतम्

५ [५]

वृशस्यन्ता मनवे पूर्व्यं द्विवि यवं वृकेण कर्पथः ।

ता वामद्य सुमतिभिः शुभस्पती अश्विना प्र स्तुवीमहि

६

उप नो वाजिनीवसू यातमृतस्य पृथिभिः ।

येभिस्तृक्षिं वृषणा त्रासदस्यवं महे क्षत्राय जिन्यथः

७

अयं वामद्विभिः सुतः सोमो नरा वृषणवसू ।

आ यातं सोमपीतये पिवतं वाशुपो गृहे

८

आ हि रुहर्तमश्विना रथे कोशे हिरण्यये वृषणवसू । युञ्जथां पीवरीरिपः

९

याभिः पृक्थमवधो याभिराधेगुं याभिर्वधुं विजोपसम् ।

ताभिर्नो मधू तूयमश्विना गतं मिषज्यतं यदातुरम्

१० [६]

यदधिगावो अधिगू इदा चिदहो अश्विना हवामहे । वयं गीभिर्विपन्यवः

११

ताभिरा यातं वृषणोप मे हवं विश्वप्सुं विश्वार्यम् ।

इषा मंहिष्ठा पुरुभूतमा नरा याभिः क्रिविं वावृधुस्ताभिरा गतम्

१२

(५४०)

ताविदा चिदहानां तावश्विना वन्दमान उर्षं ब्रुवे । ता ऊ नमोभिरीमहे १३
ताविद् वृषा ता उपसिं शुभस्पती ता यामन् रुद्रवर्तनी ।
मा नो मर्ताय रिपवै वाजिनीवसू परो रुद्रावति ख्यतम् १४
आ सुगम्याय सुगम्यं प्राता रथेनाश्विना वा सुक्षणी । ब्रुवे पितेव सोमरी १५ [७]

मनोजवसा वृषणा मदच्युता मधुगुमाभिरुतिभिः ।
आरात्ताच्चिद् भूतमस्मे अवसे पूर्वाभिः पुरुभोजसा १६
आ नो अश्वावदश्विना वर्तियांसिष्टं मधुपातमा नरा । गोमद् दद्या हिरण्यवत् १७
सुप्रावर्गं सुवीर्यं सुष्ठु वार्यं मनाघृष्टं रक्षस्विना ।
अस्मिन्ना वामायानं वाजिनीवसू विश्वा वामानि धीमहि १८ [८] (५४६)

(२३)

३० विश्वमना धैर्यद्वयः । अग्निः । उष्णिक् ।

ईष्टिष्वा हि प्रतीच्यं । यजस्व ज्ञातवेदसम् । चरिष्णुधूममगृभीतशोचिषम् १
द्रामानं विश्वचर्पणे अग्निं विश्वमनो गिरा । उत स्तुपे विष्पर्धसो रथानाम् २
येषामानाध क्रमिष्यं इपः पूक्षश्च निग्रभे । उपविद्वा वह्निर्विन्दते वसु ३
उदस्य शोचिरस्थाद् दीन्त्रियुपो व्यर्जंजरम् । तर्पुर्जम्भस्य सुद्युतो गणश्रियः ४
उदं तिष्ठ स्वध्वर स्तवानो वृष्या कृपा । अभिरूया भासा बृहता शुशुक्रानिः ५ [९]

अग्ने याहि सुशस्तिभिर्हव्या जुह्वान आनुषक् । यथा दूतो बभूथ हव्यवाहनः ६
अग्निं वः पूर्यं हुवे होतारं चर्पणीनाम् । तमया वाचा गृणे तमु वः स्तुपे ७
यजेमिरुद्धतक्रतुं यं कृपा सुदयन्त इत् । मित्रं न जने सुधितमृतावनि ८
कृतावानमृतायवो यज्ञस्य साधनं गिरा । उपो एनं जुहुपुर्नमस्तस्पदे ९
अच्छा नो अङ्गिरस्तमं यज्ञासो यन्तु संयतः । होता यो अस्ति विद्वा यशस्तमः १० [१०]

अग्ने तव त्वे अजरे न्धानासो बृहद् भाः । अश्वा इव वृषणस्तविषीयवः ११
स त्वं न ऊर्जा पते रयिं रास्व सुवीर्यम् । प्राव नस्तोके तनये समत्स्वा १२
यद् वा उ विस्पतिः शितः सुधीतो मनुषो विशि । विश्वेवृग्निः प्रति रक्षांसि सेधति १३
श्रुत्वाग्ने नवस्य मे स्तोमस्य वीर विस्पते । नि मायिनस्तर्पुषा रक्षसो दह १४
न तस्य मायया चन रिपुरीशीत मय्यः । यो अग्रयं वृदाश हव्यदातिभिः १५ [११]

व्यश्वस्त्वा वसुविद् मुक्षणपुर्ग्रीणादृषिः । महो राये तमु त्वा समिधीमहि १६ (५६९)

उशाना काव्यस्त्वा नि होतारमसादयत् । आयजिं त्वा मनवे जातवेदसम् १७
 विश्वे हि त्वां सजोषसो वेवासो दूतमकृत । श्रुष्टी देव प्रथमो यज्ञियो भुवः १८
 इमं वा वीरो अमृतं दूतं कृण्वीतु मर्त्यः । पावकं कृण्वर्तनिं विहायसम् १९
 तं हुवेम यतस्तुचः सुभासं शुक्रशोचिपम् । विशामग्निमजरं प्रत्नमीज्यम् २० [१२]

यो अस्मे हव्यदातिभि राहुतिं मर्तोऽविधत् । भूरि पोषं स धत्ते वीरवद् यशः २१
 प्रथमं जातवेदसं मग्निं यज्ञेषु पूव्यम् । प्रति सुगेंति नमसा हविष्मती २२
 आभिर्विधेमाग्रये ज्येष्ठाभिर्व्यश्ववत् । मंहिष्ठाभिर्मतिभिः शुक्रशोचिपे २३
 नूनमर्चं विहायसे स्तोमेभिः स्थूरयूपवत् । ऋषे वैयश्व दम्यायाग्रये २४
 अतिथिं मानुषाणां सूनुं वनस्पतीनाम् । विप्रा अग्निमवसे प्रत्नमीज्यते २५ [१३]

महो विश्वां अभि पतोऽऽभि हव्यानि मानुषा । अग्ने नि पस्ति नमसाधि वृहिषि २६
 वंस्वा नो वायां पुरु वंस्य रायः पुरुस्पृहः । सुवीर्यस्य प्रजावतो यशस्वतः २७
 त्वं वीरो सुपाग्ने अग्ने जनाय चोदय । सदा वसो रातिं यविष्ठ शश्वते २८
 त्वं हि सुप्रतूरसि त्वं नो गोमतीरिषः । महो रायः सातिमग्ने अपा वृधि २९
 अग्ने त्वं यशा अस्या मित्रावरुणा वह । ऋतावाना सम्राजा पूतक्षसा ३० [१४] (५७६)

(२४)

३० विश्वमना वैयदवः । इन्द्रः, २८-३० वरुः सौपाग्निः । अग्निफः, ३० अनुष्टुप् ।

सखाय आ शिषामहि ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे । स्तुप ऊ पु वो नृत्तमाय धृष्णवे १
 शर्वसा ह्यसिं श्रुतो वृत्रहत्येन वृत्रहा । मधेमघोनो अतिं शूर दाशसि २
 स नः स्तवान् आ भर रथिं चित्रश्रवस्तमम् । निरिक्ते चिद् यो हरिवो वसुर्वृदिः ३
 आ निरिक्कमुत प्रियमिन्द्र दधिं जनानाम् । धृपता धृष्णो स्तवमान् आ भर ४
 न ते मय्यं न दक्षिणं हस्तं वरन्त आभुरः । न परिवाधो हरिवो गर्धिष्टिपु ५ [१५]

आ त्वा गोभिर्वि वृजं गीर्भिर्ऋणोम्यद्रिवः । आ स्मा कामं जरितुरा मनः पूण ६
 विश्वानि विश्वमनसो धिया नो वृत्रहन्तम् । उग्रं प्रणेतरधि पू वसो गहि ७
 वयं ते अस्य वृत्रहन् विद्यामं शूर नव्यसः । वसोः स्पाहस्यं पुरुहूत राधसः ८
 इन्द्र यथा ह्यस्ति ते उपरीतं नृतो शवः । अमृकता रातिः पुरुहूत वाशुपे ९
 आ वृषस्व महामह महे नृतम् राधसे । हृव्हश्चिद् दृष्ट मघवन् मघत्तये १० [१६]
 नू अन्यत्रा चिद्विष्वस्वन्नो जग्मुराशसः । मघवच्छगिध तव तन्नं ऊतिभिः ११ (५८७)

नह्यङ्ग नृतो त्वं वृन्त्यं विन्वामि राधसे । राये द्युम्नाय शर्वसे च गिर्वणः १२
एन्दुमिन्द्राय सिञ्चत पिबति सोम्यं मधु । प्र राधसा चोदयते महित्वना १३
उपो हरीणां पतिं वक्षं पृश्नन्तमब्रवम् । नूनं श्रुधि स्तुवतो अश्वस्य १४
नह्यङ्ग पुरा च न जज्ञे वीरतरस्त्वत् १५ [१७] । नकीं राया नैवथा न भन्दना

एदु मध्वो मुदिन्तरं सिञ्च वाध्वर्यो अन्धसः । एवा हि वीरः स्तवते सुदावृधः १६
इन्द्रं स्थातहरीणां नर्किष्टे पुर्वस्तुतिम् । उदानंश शर्वसा न भन्वना १७
तं वो वाजानां पतिं मृहमहि श्रवस्यवः । अपायुमिर्यज्ञेभिर्वावृधेन्यम् १८
एतो न्विदं स्तवाम सखायः स्तोम्यं नरम् । कृष्ण्यीं विश्वा अभ्यस्त्येक इत् १९
अगोरुधाय गविये द्युक्षाय वस्त्र्यं वचः । घृतात् स्वादीयो मधुनश्च वोचत २० [१८]

यस्यामितानि वीर्यं न राधः पर्येतवे । ज्योतिर्नि विश्वमभ्यस्ति दक्षिणा २१
स्तुहीन्द्रं व्यश्वव दनुर्मि वाजिनं यमम् । अर्यो गयं संहमानं वि वृशुपे २२
एवा नूनमुप स्तुहि वैयश्व दशसं नवम् । सुविद्वांसं चकृत्यं चरणीनाम् २३
वेत्या हि निर्कृतीनां वज्रहस्त पतिवृजम् । अहंरहः शुन्ध्युः परिपदांमिव २४
तविन्द्राय आ भर येना वंसिष्ठ कृत्वने । द्विता कुत्साय शिशथो नि चोदय २५ [१९]

तमु त्वा नूनमीमहे नव्यं वंसिष्ठ सन्यसे । स त्वं नो विश्वा अभिमातीः सुक्षणिः २६
य क्रक्षादहंसो मुचद् यो वार्यात् सप्त सिन्धुषु । वर्धद्वसस्यं तुविनृग्ण नीनमः २७
यथा वरो सुपाग्णे सनिभ्यु आर्चहो रयिम् । व्यश्वेभ्यः सुमगे वाजिनीवति २८
आ नार्यस्य दक्षिणा व्यश्वो एतु सोमिनः । स्थूरं च राधः शतवत् सहस्रवत् २९

यत् त्वा पृच्छादीजानः कुहया कुहयाकृते । एषो अपश्चितो बलो गोमतीमव तिष्ठति ३०
[२०] (६०६)

(२५)

२४ विश्वमना वैयद्यः । मित्रायरुणौ, १०-११ विद्ये देवाः । उणिङ्, २३ उणिङ्गर्भा ।

ता वां विश्वस्य गोपा देवा देवेषु यज्ञिया । क्रतावाना यजसे पूतदक्षसा १
मित्रा तना न रथ्याः वरुणो यश्च सुक्रतुः । सनात् सुजाता तनया धृतवता २
ता माता विश्ववेदसाऽसुर्याय प्रमहसा । मही जजानादिनिर्कृतायरी ३
महान्ता मित्रावरुणा सम्राजा देवावसुरा । क्रतावानावृतमा घोषतो बृहत् ४
नपाता शर्वसो महः सूनू दक्षस्य सुक्रतुः । सुप्रदान इषो वास्त्वधि क्षितः ५ [२१]

सं या दानुनि येमधु विन्वाः पार्थिवीरिषः । नभस्वतीरा वां चरन्तु वृष्टयः ६ (१११)

अधि या बृंहतो विवोऽ ॥ अभि यूथेव पर्यतः । कृतावाना सम्राजा नमसे हिता ७
 कृतावाना नि पेंदतुः साम्राज्याय सुकृतं । धृतमता क्षत्रिया क्षत्रमाशतुः ८
 अक्षणाश्चिद् गातुवित्तराऽनुत्पन्नेन चक्षसा । नि चिन्मिपन्ता निचिरा नि चिक्कयतुः ९
 उत नो वृण्यदिति रुरुष्यतां नासत्या । उरुष्यन्तु मरुतो बृद्धशवसः १० [२२]

ते नो नावमुरुष्यत विवा नक्तं सुदानवः । अरिष्यन्तो नि पायुभिः सचेमहि ११
 अघ्नते विष्णवे वयं मरिष्यन्तः सुदानवे । श्रुधि स्वावान् त्सिन्धो पूर्वचित्तये १२
 तद् वार्यं वृणीमहे वरिष्ठं गोपयत्यम् । मित्रो यत् पान्ति वरुणो यदयमा १३
 उत नः सिन्धुरपां तन्मरुतस्तवृश्विना । इन्द्रो विष्णुर्माद्विंसः सजोपसः १४
 ते हि ष्मा वनुषो नरोऽमिमांतिं कयस्य चित् । तिरमं न क्षोदः प्रतिग्नन्ति भूर्णयः १५ [२३]

अयमेकं इत्था पुरु रुरु चष्टे वि विश्पतिः । तस्य व्रतान्यनु वश्वरामसि १६
 अनु पूर्वाण्योक्त्या साम्राज्यस्य सश्विम । मित्रस्य व्रता वरुणस्य दीव्यश्रुत् १७
 परि यो रश्मिना विवोऽन्तान् ममे पृथिव्याः । उमे आ पमी रोदसी महित्वा १८
 उदु प्य शरणे विवो ज्योतिरयस्त सूर्यः । अग्निं शुकः समिधान आहुतः १९
 वचो कीर्धप्रसन्ननीशे वाजस्य गोमर्तः । ईशे हि पित्वोऽविपस्यं वृावने २० [२४]

तत् सूर्य रोदसी उमे व्रोपा वस्तोरुपं व्रुवे । भोजेष्वरगौ अभ्युक्षरा सदा २१
 अन्नमुक्षण्यायने रजतं हरयाणे । रथं युक्तमसनाम सुपामणि २२
 ता मे अश्व्यानां हरीणां नितोशना । उतो नु कृत्वायानां नृवाहसा २३
 स्वर्धमीशू कशावन्ता विप्रा नविष्टया मती । महो वाजिनावर्न्ता सचासनम् २४ [२५] (६३०)

(२६)

२५ विश्वमना वैयश्वः, व्यवसो वाक्षिरसः । अदिवनौ, २०-२५ वायुः । उष्णिक्;
 १६-१९, २१, २५ गायत्री; २० अनुष्टुप् ।

युवोर् नू रथं हुवे सुधस्तुत्याय सूरिषु । अतूर्तदक्ष वृषणा वृषण्वसू १
 युवं वरो सुषाम्णे महे तने नासत्या । अवोभिर्याथो वृषणा वृषण्वसू २
 ता वामद्य हवामहे हव्येभिर्वाजिनीवसू । पूर्वीरिष इययन्तावति क्षपः ३
 आवां वाहिष्ठो अश्विना रथो यातु श्रुतो नरा । उप स्तोमान् तुरस्यं दर्शयः श्रिये ४
 जुह्वाणा चिदश्विनाऽऽ मन्वेथां वृषण्वसू । युवं हि रुद्रा पथ्यो अति द्विषः ५ [२६]

वृक्षा हि विश्वमानुषङ् मक्षभिः परिदीयथः । धियजिन्वा मधुवर्णा ग्रभस्पती ६ (६३६)

उप नो यातमश्विना राया धिंश्वपुषा सह । मघवाना सुवीरावनपच्युता ७
 आ मे अस्य प्रतीव्यु—मिन्द्रनासत्या गतम् । वेवा वेवेभिरद्य सचनस्तमा ८
 वयं हि वां हवामह उक्षण्यन्तो व्यश्ववत् । सुमतिमिरुप विप्राविहा गतम् ९
 अश्विना स्तृपे स्तुहि कुवित ते श्रवतो हवम् । नेदीयसः कूळयातः पूर्णारुत १० [२७]

वैयश्वस्य श्रुतं नरो—तो मे अस्य वेदथः । सजोर्पसा वरुणो मित्रो अर्यमा ११
 युवादत्तस्य धिष्ण्या युवानीतस्य सूरिभिः । अहरहर्वृषणा महं शिक्षतम् १२
 यो वां यजेमिरावृतो अधिवक्षा वधूरिव । सपर्यन्तां शुभे चक्राते अश्विना १३
 यो वामुरुच्यचस्तमं चिकेतति नृपाप्यम् । वर्तिरश्विना परि यातमस्मयू १४
 अस्मभ्यं सु वृषण्वसू यातं वर्तिनृपाप्यम् । विपुद्रुहेव यज्ञमूहधुर्गिरा १५ [२८]

वाहिंष्टो वां हवानां स्तोमो द्रुतो हुवन्नरा । युवाभ्यां भूत्वश्विना १६
 यद्रुदो द्विवो अर्णव इषो वा मदथो गृहे । श्रुतमिन्मे अमर्त्या १७
 उत स्या श्वेतयावरी वाहिंष्टो वां नदीनाम् । सिन्धुर्हिरण्यवर्तनिः १८
 स्मदेतया सुकीर्त्या अश्विना श्वेतया धिया । वहथे शुभ्रयावाना १९
 युक्षा हि त्वं रथासहा युवस्व पोष्या वसो ।
 आन्नो वायो मधुं पिवा—ऽस्माकं सवना गंहि २० [२९]

तव वायवृतस्पते त्वष्टुर्जामातरद्भुत । अवांस्या वृणीमहे २१
 त्वष्टुर्जामातरं वयं मीशानं राय ईमहे । सुतावन्तो वायुं द्युम्ना जनांसः २२
 वायो याहि शिवा द्विवो वहस्वा सु स्वश्व्यम् । वहस्य महः पृथुपक्षसा रथे २३
 त्वां हि सुस्तरस्तमं नृपदेनेषु ह्रमहे । प्रावाणं नाश्वपृष्ठं मंहना २४
 स त्वं नो देव मनसा वायो मन्वानो अग्रियः । कृधि वाजो अपो धियः २५ [३०] [६५५]

(२७)

२९ मनुर्वयस्यतः । विध्वे देवाः । प्रगाथः = (विषमा वृद्धी, समा सतोवृद्धी) ।

अग्निरुच्ये पुरोहितो प्रावाणो बर्हिरध्वरे ।

ऋचा यामि मरुतो ब्रह्मणस्पतिं वेवां अवो वरेण्यम् १

आ पुशुं गांसि पृथिवी वनस्पतीं नृपासा नक्तमोषधीः ।

विश्वे च नो यसवो विश्ववेदसो धीनां भूत प्रावितारः २ (६५७)

ऋते स विन्दते युधः सुगेभिर्यात्यध्वनः ।	
अर्यमा मित्रो वरुणः सरातयो यं त्रायन्ते सजोषसः	१७
अत्रे चिदस्मै कृणुथा न्यञ्चनं दुर्गे चिदा सुसरणम् ।	
एषा चिदस्मावृशानिः परो नु सास्रेधन्ती वि नश्यतु	१८
यद्वद्य सूर्य उद्यति प्रियक्षत्रा ऋतं वृध ।	
यश्निभुचिं प्रबुधिं विश्ववेदसो यद् वा मध्यंदिने विवः	१९
यद् वाभिषित्वि असुरा ऋतं यते हृर्दिर्यम वि व्राशुपे ।	
वयं तद् वो वसवो विश्ववेदस उप स्थेयाम मध्य आ	२०
यद्वद्य सूर उदिते यन्मध्यंदिन आतुचि ।	
वामं धृत्य मनवि विश्ववेदसो जुह्वानाय प्रचेतसे	२१
वयं तद् वः सम्राज आ वृणीमहे पुत्रो न बहुपाय्यम् ।	
अस्याम तदादित्या जुह्वतो हवि र्येन वस्योऽनशामहे	२२ [३४] (६७७)

(२८)

५ मनुर्वैवस्यतः । विश्वे देवाः । गायत्री, ४ पुरउष्णिङ् ।

ये त्रिंशति त्रयस्पुरो देवासो बर्हिःसदन् । विदन्नहं द्वितासंनन्	१
वरुणो मित्रो अर्यमा स्मद्रातिपाचो अग्रयः । पत्नीवन्तो वषट्कृताः	२
ते नो गोपा अपाच्यास्त उदृक्त इत्था न्यक् । पुरस्तात् सर्वया विशा	३
यथा वशन्ति देवास्तथेदसत् तदेष्टां नकिरा मिनत् । अरावा चन मर्त्यः	४
सप्तानां सप्त ऋष्टयः सप्त द्युम्नान्येषाम् । सप्तो अधि भिर्यो धिरे	५ [३५] (६८९)

(२९)

१० मनुर्वैवस्यतः, कदयपो वा मारीचः । विश्वे देवाः । द्विपदा धिराद ।

बभ्रुरेको विपुणः सूनरो युवाऋयङ्के हिरण्ययम्	१
योनियेक आ संसादु द्योतनो ऽन्तर्द्विवेषु मेधिरः	॥१॥ २
वाशमिको विभर्ति हस्त आयसीमन्तर्द्विवेषु निधुविः	३
वज्रमेको विभर्ति हस्त आहिंतं तेन वृत्राणि जिघ्रते	॥२॥ ४
तिग्ममेको विभर्ति हस्त आयुधं शुर्विग्रो जलापमेपजः	५ (६८७)

पथ एकः पीपाय तस्करो यथाँ एष वेद निधीनाम्	॥३॥	६
त्रीण्येकं उरुगायो वि चक्रमे यत्र वेवासो मदन्ति		७
विभिद्वां चरतु एकया सह प्र प्रवासेव वसतः	॥४॥	८
सदो द्वा चक्राते उपमा विवि सभ्राजा सर्पिरिसुती		९
अचन्त एके महि सामं मन्वत तेन सूर्यमरोचयन्	॥५॥	१० [३६] (६९२)

(३०)

४ मनुर्वैवस्वतः । विद्ये देवाः । १ गायत्री, २ पुरउणिक्, ३ वृहती, ४ अनुष्टुप् ।

नहि नो अस्त्यर्भको देवासो न कुमारकः । विश्वे सतोमहान्त इत्	१
इति स्तुतासो असथा रिशादसो ये स्थ त्रयश्च त्रिंशच्च । मनोर्देवा यज्ञियासः २	
ते नस्त्राध्वं तेऽवतु त उ नो अधि वोचत ।	
मा नः पथः पित्र्यान्मानवाधि दूरं नैष्ट परावतः	३
ये देवास इह स्थन विश्वे वैश्वानरा उत ।	
अस्मभ्यं शर्म सप्रथो गवेऽश्वाय यच्छत	४ [३७] (६९६)

(३१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ३१-४९]

१८ मनुर्वैवस्वतः । १-४ यज्ञः यजमानश्च, ५-९ दंपती, १०-१८ दंपत्याशियः ।

गायत्री, ९, १४ अनुष्टुप्, १० पादनिचृत्, १५-१८ पङ्क्तिः ।

यो यजोति यजात इत् सुनवच्च पचाति च । ब्रह्मेदिन्द्रस्य चाकनत्	१
पुरोळाशं यो अस्मे सोमं ररत आशिरम् । पादित तं शक्रो अंहसः	२
तस्य द्युमाँ अंसद् रथो वेवजूतः स श्शुवत् । विश्वा वृन्वन्नमित्रिया	३
अस्य प्रजावर्ती गृहे ऽसश्चन्ती विवेदिवे । इळा धेनुमतीं दुहे	४
या दंपती समनसा सुनुत आ च धावतः । देवासो नित्यं याशिरा	५ [३८]
प्रति प्राश्रव्याँ इतः सम्यश्चा बर्हिरोशाते । न ता वाजेषु वायतः	६
न वेवानामपि हृतः सुमतिं न जुगुक्षतः । श्रवो बृहद् विवासतः	७
पुत्रिणा ता कुमारिणा विश्वमायुर्व्यश्रुतः । उभा हिरण्यपेशसा	८
वीतिहोत्रा कृतद्रूस् दशस्यन्तामृताय कम् । समूर्धो रोमशं हतो वेवेषु कृणूतो दुवः	९
आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे नदीनाम् । आ विष्णोः सचाभुवः	१० [३९]

ऐतुं पुषा रयिभगः स्वस्ति सर्वधातमः । उरुध्वा स्वस्तये ११ (७०७)

अरमतिरनुवणो विश्वो देवस्य मनसा । अकित्यानामनेह इत	१२
यथा नो मित्रो अर्यमा वरुणः सन्ति गोपाः । सुगा ऋतस्य पन्थाः	१३
अग्निं वः पूर्य गिरा देवमील्ले वसूनाम् ।	
सपर्यन्तः पुरुप्रियं मित्रं न क्षेत्रसाधसम्	१४
मक्ष देववतो रथः शूरो वा पूतु कामुं चित् ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इर्यक्ष त्यभीदर्यज्वनो भुवत्	१५
न यजमान रिप्यमि न सुन्वान न देवयो ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इर्यक्ष त्यभीदर्यज्वनो भुवत्	१६
नकिष्टं कर्मणा नशन्न प्र योपन्न योपति ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इर्यक्ष त्यभीदर्यज्वनो भुवत्	१७
असदन्न सुवीर्यं मुत त्वनाश्वदर्यम् ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इर्यक्ष त्यभीदर्यज्वनो भुवत्	१८ [४०] (७१४)

— ११७९ —

[नृतीयोऽध्यायः ॥ ३॥ व० १-४९]

(३०)

३० मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र कृतान्युज्जीणिणः कण्वा इन्द्रस्य गार्थया । मवे सोमस्य वोचत	१
यः सृचिन्दुमनंशतिं पिप्रे दासमहीशुवम् । वर्धीदुग्रो रिणन्नपः	२
न्ययुदस्य विष्टपं वप्माणं बृहतस्तिर । कृपे तदिन्द्र पंस्यम्	३
प्रति श्रुतार्य वो धूपत् तूर्णांशं न गिरेरधि । ह्रवे सुशिप्रमृतये	४
स गोरश्वस्य वि व्रजं मन्वानः सोम्येभ्यः । पुरं न शूर दर्यसि	५ [१]
यदि मे सारणो मुत उक्थ वा दधंस चनः । आरादुपं स्वधा गंहि	६
वयं वा ते अपि प्ससि स्तोतारं इन्द्र गिवणः । त्वं नो जिन्व सोमपाः	७
उत नः पितुमा भर संगणो अविक्षितम् । मयवन् भूरि ते वसु	८
उत नो गोमंतस्क्रुधि हिरण्यवतो अश्विनः । इळाभिः सं रभेमहि	९
वयदुक्थं हवामहे सुप्रकरस्मृतये । साधु कृण्वन्तमवसे	१० [२]
यः संस्थे चिच्छतकतु—रादिं कृणोति वृत्रहा । जरितृभ्यः पुरुवसुः	११
स नः शक्रश्चिदा शक्रुद दानवां अन्तराभरः । इन्द्रो विश्वामिभ्रुतिभिः	१२
यो रायोऽवनिर्महान् त्सुपारः सुन्वतः सखा । तमिन्द्रमभि गायत	१३ (७१७)

आयन्तारं महिं स्थिरं पृतनासु श्रवोजितम् । भूरेरीशान्मोजसा	१४
नकिरस्य शचीनां नियन्ता सूनृतानाम् । नकिर्वक्ता न द्वाविति	१५ [३]
न नूनं ब्रह्मणामृणं प्राशूनामस्ति सुन्वताम् । न सोमो अप्रता पपे	१६
पन्य इदुपं गायत पन्य उक्थानि शंसत । ब्रह्मा कृणोत पन्य इत्	१७
पन्य आ दीर्घच्छता सहस्रा वाज्यवृतः । इन्द्रो यो यज्वनो बृधः	१८
वि पू चर स्वधा अनुं कृष्टीनामन्वाहुवः । इन्द्र पिब सुतानाम्	१९
पिब स्वधैनवानां मुत यस्तुष्ट्ये सचा । उतायमिन्द्र यस्तव	२० [४]

अतीहि मन्युपाविणं सुपुवांसमुपारणे । इमं रातं सुतं पिब	२१
इहि तिस्रः पशवत इहि पञ्च जनां अति । धेना इन्द्रावचाकेशत्	२२
सूर्यो रुद्रिं यथा सृजा ऽऽ त्वा यच्छन्तु मे गिरः । निश्रमापो न सध्यक्	२३
अध्वर्यवा तु हि पित्रा सोमं वीराय शिप्रिणे । भयं सुतस्य पीतये	२४
य उद्गः फलिंगं भिन-र्याक् सिन्धूरवासृजत् । यो गोषु पकं धारयत्	२५ [५]

अहन् वृत्रघ्नीषम और्वाभमहीशुर्वम् । हिमेनाविधुद्वंद्वम्	२६
प्र व उग्राय निन्दुरे ऽपाळ्हाय प्रसक्षिणे । देवत्तं ब्रह्म गायत	२७
यो विश्वान्यमि वृता सोमस्य मदे अन्धंसः । इन्द्रो देवेषु चेतति	२८
इह त्या संधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या । वोळ्हासमि प्रयो हितम्	२९
अर्वाञ्च त्वा पुरुन्दुत प्रियमंधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः	३० [६] (७४४)

(३३)

१९ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः । वृद्धती, १६-१८ गायत्री, १९ अनुष्टुप् ।

वयं घं त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तवर्हिषः ।	
प्रवित्रस्य प्रव्रवणेषु वृत्रहन् परि स्तोतार आसते	१
स्वरान्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थिनः ।	
कदा सुतं तृपाण ओक्ता आ गम् इन्द्र स्वच्चीव वंसगः	२
कर्णवैभिर्धृण्णत्वा धूपद् वाजं दधिं सहस्रिणम् ।	
पिशङ्गरूपं मघवन विचर्पणे मक्षू गोमन्तमीमहे	३
पाहि गायान्धसो मनु इन्द्राय मेध्यातिथे ।	
यः संमिश्रलो हयोर्यः सुते सचा वृद्धी रथो हिरण्यवः	४ (७४८)

यः सुपुत्र्यः सुवर्षिण इतो यः सुकतुर्गुणे ।

य आकरः सहस्रा यः शतामघ इन्द्रो यः पूर्वितारितः

५ [७]

यो धृषितो योऽवृत्तो यो अस्ति श्मश्रुषु श्रितः ।

विभूतद्युम्नश्च्यवनः पुरुषदुतः कत्वा गौरिव शाक्निः

६

क ई वेद सुते सचा पिबन्तं कद वयो दधे ।

अयं यः पुरो विभिनन्त्योजसा मन्दानः शिष्यन्धसः

७

वाना मृगो न वारणः पुरुषा चरथं दधे ।

नकिंवा नि यमदा सुते गमो महाँश्चरस्योजसा

८

य उग्रः सन्ननिष्ठः स्थिरो रणाय संस्कृतः ।

यदि स्तोतुमर्घवा शृणवद्भवं नेन्द्रो योपत्या गमत्

९

सत्यमित्था वृषेदसि वृषज्जतिर्नोऽवृत्तः

वृषा ह्युग्र शृण्विषे परावति वृषो अर्षावर्ति श्रुतः

१० [८]

वृषणस्ते अभीशवो वृषा कशा हिरण्ययी ।

वृषा रथो मघवन् वृषणा हरी वृषा त्वं शतक्रतो

११

वृषा सोता सुनोतु ते वृषेन्वजीपिज्ञा भर ।

वृषा दधन्वे वृषणं नदीष्व तुभ्यं स्थातर्हरीणाम्

१२

एन्द्रं याहि पीतये मधु शविष्ठ सोम्यम् ।

नायमच्छा मघवा शृणवद् गिरो ब्रह्मोक्ता च सुकतुः

१३

वर्हन्तु त्वा रथेष्ठा मा हरयो रथयुजः

तिरश्चिबुयं सर्वनानि वृद्धह-अन्येषां या शतक्रतो

१४

अस्माकमद्यान्तमं स्तोमं धिष्व महामह ।

अस्माकं ते सर्वना सन्तु शंतमा मदाय द्युक्ष सोमपाः

१५ [९]

नहि पस्तव नो मम शास्त्रे अन्यस्य रण्यति । यो अस्मान् कीर आनयत् १६

इन्द्रश्चिद या तदववीत् स्त्रिया अशास्यं मनः । उतो अहं कर्तुं रघुम् १७

सती चिद या मवृच्युता मिथुना वर्हतो रथम् । एवेद धूर्कुणा उत्तरा १८

अधः पश्यस्व मोषरिं संतरां पावुको हर ।

मा ते कशपुको हंशन् त्वी हि ब्रह्मा बुभूविथ

१९ [१०] (७६३)

(३४)

(१८) १ १५ नीपातिथिः काण्वः, १६-१८ सद्वचं वसुरोचिषोऽक्षिरसः । इन्द्रः ।
अनुष्टुप्, १६-१८ गायत्री ।

एन्द्रं याहि हरिभि—रूप कण्वस्य सुपुतिम् ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१
आ त्वा ग्रावा वदन्निह सोमी घोषेण यच्छतु ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	२
अत्रा वि नेमिरेषा—मुरां न धूनुते वृकः ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	३
आ त्वा कण्वा इहावसे हवन्ते वाजसातये ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	४
वधामि ते सुतानां वृष्णे न पूर्वपार्थम् ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	५ [११]
स्मत्पुंरंधिर्न आ गहि विश्वतोर्धीर्न ऊतये ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	६
आ नो याहि महेमते सहस्रोते शतामघ ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	७
आ त्वा होता मनुर्हिते देवका वक्षदीढ्यः ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	८
आ त्वा मवृच्युता हरीं श्येनं पक्षेव वक्षतः ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	९
आ बाह्यर्य आ परि स्वाहा सोमस्य प्रीतये ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१० [१२]
आ नो यात्पुषंभु—त्युक्थेषु रणया इह ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	११
सरूपेरा सु नो गहि संभृतिः संभृताश्वः ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१२ (७७५)

आ याहि पर्वतेभ्यः समुद्रस्याधिं विष्टपः ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१३
आ नो गव्यान्यश्वा सहस्रा शूर दईहि ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१४
आ नः सहस्रशो भशः—ऽयुतानि शतानि च ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१५
आ यदिन्द्रश्च दद्वहे सहस्रं वसुरोचिपः । ओजिष्ठमश्च्यं पृथुम्	१६
य क्रुञ्जा वार्तरहसो ऽरुपासो रघुपदः । भ्राजन्ते सूर्या इव	१७
पारवतस्य गतिपुं द्वचक्रेष्वाशुपुं । तिष्ठं वनस्य मध्य आ	१८ [१३] (७८१)

(३५)

२४ इयावाश्व आत्रेयः । अभिनौ । उपरिष्टाज्योतिः (त्रिष्टुप्), २२, २४ पदङ्कः, २३ महाभृहती ।

अग्निनेन्द्रेण वरुणेन विष्णुना ऽऽवृत्त्यै रुद्रैर्वसुभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	१
विश्वामिर्धामिर्मुर्वमेन वाजिना दिवा पृथिव्यार्द्धिभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	२
विश्वेर्वृक्षिभिरेकावृक्षेहि—ऽद्भिर्मरुद्भिर्भृगुभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	३
जुषेथां युजं वोधतं हवस्य मे विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च—षं नो वोळ्हमश्विना	४
स्तोमं जुषेथां युवशेव कन्यनां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च—षं नो वोळ्हमश्विना	५
गिरौ जुषेथामध्वरं जुषेथां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च—षं नो वोळ्हमश्विना	६ [१४]
हारिद्वेव पतथो वनेदुष सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिर्वर्तिर्यातमश्विना	७
हंसविं पतथो अध्वगाविं सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिर्वर्तिर्यातमश्विना	८ (७८९)

इयेनाविव पतथो हव्यदातये सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।

सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिवर्तिर्यातमश्विना ९

पिबतं च तृणुतं चा च गच्छतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना १०

जयतं च प्र स्तुतं च प्र चावतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना ११

हतं च शत्रून् यततं च मित्रिणः प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना १२ [१५]

मित्रावरुणवन्ता उत धर्मवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽऽद्वित्यैर्यातमश्विना १३

अद्विस्वन्ता उत विष्णुवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽऽद्वित्यैर्यातमश्विना १४

ऋभुमन्ता वृषणा वाजवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽऽद्वित्यैर्यातमश्विना १५

ब्रह्म जिन्वतमृत जिन्वतं धियो हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।

सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १६

क्षत्रं जिन्वतमृत जिन्वतं नृन् हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।

सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १७

धेनुजिन्वतमृत जिन्वतं विशो हतं रक्षांसि सेधतममीवाः

सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १८ [१६]

अत्रैरिव शृणुतं पूर्वस्तुतिं श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअङ्गयम् १९

सर्षो इव सृजतं सुदुतीरुप श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअङ्गयम् २०

रश्मीरिव यच्छतमध्वरौ उप श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।

सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअङ्गयम् २१

अवाग् रथं नि यच्छतं पिबतं सोम्यं सधु ।

आ यातमश्विना गतं मवत्सुर्वांसहं हुये धत्तं रत्नानि वाशुपे २२ (८०३)

नमोवाके प्रस्थिते अध्वरे नरा विवर्क्षणास्य पीतये ।

आ यातमश्विना गतमवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि द्वाशुषे

२३

स्वाहाकृतस्य तृप्पतं सुतस्य देवावन्धसः ।

आ यातमश्विना गतमवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि द्वाशुषे

२४ [१७] (८०५)

(३६)

७ इयावाश्व आग्नेयः । इन्द्रः । शकरी, ७ महापङ्क्तिः ।

अवितासि सुन्वतो वृक्तवर्हिपः पिवा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ग्रयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते १

प्राव स्तोतारं मघवन्नव त्वां पिवा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ग्रयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते २

ऊर्जा देवा अवस्यो जसा त्वां पिवा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ग्रयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ३

जनिता विवो जनिता पृथिव्याः पिवा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ग्रयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ४

जनिताश्वाणां जनिता गवामसि पिवा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ग्रयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ५

अत्रीणां स्तोममद्रिवो महस्कृधि पिवा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ग्रयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ६

इयावाश्वस्य सुन्वतस्तस्था शृणु यथाशृणो रत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।

प्र स्रस्युमाविथ त्वमेक इक्ष्वापाह इन्द्र ब्रह्माणि वर्धयन्

७ [१८] (८११)

(३७)

७ इयावाश्व आग्नेयः । इन्द्रः । महापङ्क्तिः, १ अतिजगती ।

प्रदं ब्रह्म वृत्रतूर्येष्वविथ प्र सुन्वतः शचीपत इन्द्र विश्वामिह्रुतिभिः ।

माध्वंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिवा सोमस्य वज्रिवः

१

सेहान उग्र पृतना अभि दुर्हः शचीपत इन्द्र विश्वामिह्रुतिभिः ।

माध्वंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिवा सोमस्य वज्रिवः

२

(८१४)

एकुराळस्य भुवनेस्य राजसि शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पित्रा सोमस्य वज्रिवः	३
सुस्थावाना यवयसि त्वमेक इच्छचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पित्रा सोमस्य वज्रिवः	४
क्षेमस्य च प्रयुजश्च त्वमीशिषे शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पित्रा सोमस्य वज्रिवः	५
क्षत्राय त्वमवसि न त्वमाविथ शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पित्रा सोमस्य वज्रिवः	६
इयावाश्वस्य रेभेत स्तथा गृणु यथार्णो रत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।	
प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इक्षुपाह्य इन्द्र क्षत्राणि वर्धयन्	७ [१९] (८१९)

(३८)

१० इयावाश्व आत्रेयः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विजा सस्नी वाजेषु कर्मसु । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	१
तोशासा रथयावाना वृत्रहणापराजिता । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	२
इदं वां मरिचं मध्वधुक्षत्राद्रिभिर्नरः । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	३
जुषेथां यज्ञमिष्टये सुतं सोमं सधस्तुती । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	४
इमा जुषेथां सर्वना येभिर्हव्यान्पूहथुः । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	५
इमां गायत्रवर्तनिं जुषेथां सुप्सुतिं मम । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	६ [२०]
प्रातर्यावभिरा गतं वेवेभिर्जेन्यावसू । इन्द्राग्नी सोमपीतये	७
इयावाश्वस्य सुन्वतो ऽर्त्रीणां गृणुतं हवम । इन्द्राग्नी सोमपीतये	८
एवा वामह ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः । इन्द्राग्नी सोमपीतये	९
आहं सरस्वतीवतो रिन्द्रान्योरवो वृणे । याभ्यां गायत्रमुच्यते	१० [२१] (८२९)

(३९)

१० नाभाकः । काण्वः । अग्निः । महापङ्क्तिः ।

अग्निमस्तोप्यग्निमयं मग्निमीळा यजध्वे ।	
अग्निर्वैवाँ अनक्तु न उभे हि विदथे कवि रन्तश्चरति द्रुपं । नर्मन्तामन्यके समे ?	(८३०)

न्यग्रै नव्यसा वचं स्तुतुषु संसमेपासु ।

न्यराती रराग्णां विश्वा अर्यो अराती रितो युच्छन्तवासुरो नभन्तामन्यके संमे २

अये मन्मानि तुभ्यं कं वृतं न जुह आसनि ।

स देवेषु प्र चिकित्ति त्वं ह्यसि पूर्वः शिवो वृतो विवस्वतो नभन्तामन्यके संमे ३

तत्तद्गृध्रिव्यो दधे यथायथा कृपयति ।

ऊर्जाहृतिर्वसनां वां च योश्च मयो दधे विश्वस्यै देवहृर्यै नभन्तामन्यके संमे ४

स चिकेत सहीयसा ऽग्निश्चित्रेण कर्मणा ।

स होता शश्वतीनां दक्षिणाभिरभीवृत इनोति च प्रतीव्यं नभन्तामन्यके संमे ५ [२२]

अग्निजाता देवानां अग्निर्वेदु मतीनामपीच्यसु ।

अग्निः स द्रविणोदा अग्निदारा व्यूर्णते स्वाहृतो नवीयसा नभन्तामन्यके संमे ६

अग्निर्देवेषु संवसुः स विश्व यज्ञियास्वा ।

स मुदा काव्यां प्रु विश्वं भूमेव पुष्यति देवो देवेषु यज्ञियो नभन्तामन्यके संमे ७

यो अग्निः सुममानुषः श्रितो विश्वेषु सिन्धुषु ।

तमागन्म त्रिपस्यं मन्धातुर्दस्युहन्तम अग्निं यज्ञेषु पूर्वं नभन्तामन्यके संमे ८

अग्निस्त्रीणि त्रिधातू न्या क्षेति विदथां कविः ।

स धीरेकादृशां इह यक्षञ्च पिपयञ्च नो विप्रो वृतः परिष्कृतो नभन्तामन्यके संमे ९

त्वं नो अग्र आयुषु त्वं देवेषु पूर्वं वस्व एकं हरयसि ।

त्वामापः परिसुतः परि यन्ति स्वसेतवो नभन्तामन्यके संमे १० [२३] (८३१)

(४०)

१२ नामाकः काण्वः । इन्द्राग्नी । महर्षिः, २ शकरी, १२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्राग्नी युवं सु नः सहन्ता दासथो रुयिम् ।

येन हृव्वा समत्स्वा वीळु चित् साहिपीमहा अग्निर्वेद वात इ नभन्तामन्यके संमे १

नहि वां वज्रयासहे ऽथेन्द्रमिह यजासहे नविण्टं नृणां नरम् ।

स नः कदा चिद्वेता गमदा वाजसातये गमदा मेधसातये नभन्तामन्यके संमे २

ता हि मध्यं भराणां मिन्द्राग्नी अधिक्षितः ।

ता उ कवित्वना कवी पुच्छन्माना सखीयते सं धीतमश्रुतं नरा नभन्तामन्यके संमे ३

(८३२)

अभ्यर्चं नभाकुव दिन्हायी यजसा गिरा ।

ययोर्विश्वमिदं जगं द्वियं द्यौः पृथिवी मनु० । पस्थे विभूतो वसु नभन्तामन्यके संमे ४

प्र वद्वाणि नभाकुव दिन्हाग्रिभ्यामिरज्यत ।

या सप्तबुधमर्णवं जिह्वावारमपोर्णत इन्द्र ईशान ओजसा नभन्तामन्यके संमे ५

अपि वृश्च पुराणवद वततेरिव गुप्पितमोजो द्वासस्य दम्भय ।

द्वयं तदस्य संभृतं वस्विन्द्रेण वि भजेमहि नभन्तामन्यके संमे ६ [२४]

यदिन्हायी जना इमे विह्वयन्ते तना गिरा ।

अस्माकेभिर्नृभिर्वयं सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतो नभन्तामन्यके संमे ७

या नु श्वेताववो विव उच्चरात उप द्युभिः ।

इन्द्रान्योरनु वत मुद्राना यन्ति सिन्धवो यान् रसीं वृन्धादमुञ्चतां नभन्तामन्यके संमे ८

पूर्वाष्ट इन्द्रोर्षातयः पूर्वोरुत प्रशस्तयः सूनो हिन्वस्य हरिवः ।

वस्वो वीरस्यापूचो या नु साधन्त नो धियो नभन्तामन्यके संमे ९

तं शिशीता सुवृक्तिभिस्त्वेपं सत्वानमृगिर्यम् ।

उतो नु चिद् य ओजसा शुष्णस्याण्डानि भेदति जेषत् स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे १०

तं शिशीता स्वध्वरं सत्यं सत्वानमृगिर्यम् ।

उतो नु चिद् य ओहत आण्डा शुष्णस्य भेदत्यजेः स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे ११

एवेन्हाग्रिभ्यां पितृवन्नवीयो मन्धातृवदङ्गिरस्वर्दवाचि ।

त्रिधातुना शर्मणा पातमस्मान् वयं स्याम पतयो रयीणाम् १२ [२५] (८५४)

(४१)

१० नामाक। काण्वः । वरुणः । महापङ्क्तिः ।

अस्मा ऊ पु प्रभूतये वरुणाय मरुतो ऽर्षी विदुष्टरेभ्यः ।

यो धीता मानुषाणां पृथ्वो गा इव रक्षति नभन्तामन्यके संमे १

तसू पु संमना गिरा पितृणां च मन्यभिः ।

नाभाकस्य प्रशस्तिभिर्धैः सिन्धूनामुपोदये सप्तस्वमा स मध्यमो नभन्तामन्यके संमे २

स क्षपः परि पस्वजे न्युषसो मायया दधे स विश्वं परि दक्षतः ।

तस्य वेनीरनु वत सुवस्तिरसो अवर्धयन् नभन्तामन्यके संमे ३ (८५४)

यः ककुभो निधारयः पृथिव्यामधि दर्शतः ।

स मातां पूर्य पदं तद् वरुणस्य सप्त्यं स हि गोपा इवेयो नभन्तामन्यके संमे ४

यो धर्ता भुवनानां य उसाणामपीच्याई वेदु नामानि गुह्या ।

स कविः काव्यां पुरु रूपं द्यौर्विव पुन्यति नभन्तामन्यके संमे ५ [२६]

यस्मिन् विश्वानि काव्यां चुक्रे नाभिरेव श्रिता ।

त्रितं जूती संपर्यत व्रजे गावो न संयुजे युजे अश्वौ अयुक्षत नभन्तामन्यके संमे ६

य आस्वत्कं आशये विश्वां ज्ञातान्येषाम् ।

परि धामानि मर्मृशद् वरुणस्य पुरो गये विश्वे देवा अनु व्रतं नभन्तामन्यके संमे ७

स संमुद्रो अपीच्यस्तुरो द्यामिव रोहति नि यदासु यजुर्वधे ।

स माया अर्चिनां पदाः स्तुष्टुणां न्नाकुमारुह नभन्तामन्यके संमे ८

यस्य श्वेता विचक्षणा तिस्रो भूसीरधिष्ठितः ।

त्रिरुतराणि पप्रतु वरुणस्य ध्रुवं सवः स सप्तानामिरज्यति नभन्तामन्यके संमे ९

यः श्वेतां अधिनिर्णिज श्रुके कृष्णां अनु व्रता ।

स धामं पूर्य संमे यः स्कम्भेन वि रोदसी अजो न द्यामधारय नभन्तामन्यके संमे १०

[२७] (८६१)

(४१)

६ नत्माकः काण्वः, अर्चनाना आत्रेयो वा । १-३ वरुणः, ४-६ अश्विनौ । १-३ त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अस्तंभान् द्यामसुरो विश्ववेदुः अमिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ।

आसीवद् विश्वा भुवनानि सम्राड् विश्वे तानि वरुणस्य व्रतानि १

एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तं नमस्या धीरममृतस्य गोपाम् ।

स नः शर्म त्रिवरुणं वि यंसत् पातं नो द्यावापृथिवी उपस्थे २

इमां धियं शिक्षमाणस्य देव क्रतुं दक्षं वरुणं सं शिक्षाधि ।

ययाति विश्वा दुरिता तरेम सुतमीणमधि नावं रुहेम ३

आ वां ग्रावाणो अश्विना धीभिर्विप्रं अचुच्यवुः ।

नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके संमे ४

यथा ब्रामित्रिरश्विना गीभिर्विप्रो अजो हवीत् ।

नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके संमे ५

(८६६)

एवा वामह ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः ।
नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे

६ [२८] (८६७)

(४३)

[पद्योऽनुवाकः ॥६॥ सू० ४३-४८]

३३ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

इमे विप्रस्य वेधसो	अग्नेरस्तृतयज्वनः	। गिरः स्तोमांस ईरते	१
अस्मै ते प्रतिहर्यते	जातवेदो विचर्षणे	। अग्ने जनामि सुष्टुतिम्	२
आरोका इव घेदहं	तिग्मा अग्ने तव त्विषः	। वृद्धिर्वनानि बप्सति	३
हरयो धूमकेतवो	वार्तजूता उप द्यवि	। यतन्ते वृथगग्रयः	४
एते त्वे वृथगग्रयं	इन्द्रासुः समदक्षत	। उपसामिव केतवः	५ [२९]
कृष्णा रजांसि पत्सुतः	प्रयाणे जातवेदसः	। अग्निर्यद् रोधति क्षमि	६
धांसि कृष्णान ओषधी	र्वस्वदुग्निं वायति	। पुनर्यन् तरुणीरापि	७
जिह्वाभिरह नन्नम	वृचिर्पा जज्ञणाभवन	। अग्निर्वनेषु रोचते	८
अप्स्वये सधिष्टव	सौपर्धीरनु रुध्यसे	। गर्भे सञ्चार्यसे पुनः	९
उदये तव तद् घृता	वृची रोचत आहुतम्	। निसानं जुहोः सुखे	१० [३०]
उक्षान्नाय वशान्नाय	सोमपृष्ठाय वेधसे	। स्तोमैर्विधेमाग्रये	११
उत त्वा नमसा वयं	होतवरेण्यक्रतो	। अग्ने समिद्धिरीमहे	१२
उत त्वा भृगुवच्छुचे	मनुष्वदम् आहुत	। अङ्गिरस्वद्ध्वामहे	१३
त्वं ह्यग्ने अग्निना	विप्रो विप्रेण सन् त्सता	। सखा सख्या समिध्यसे	१४
से त्वं विप्राय दाशुषे	रयि देहि सहस्रिणम्	। अग्ने वीरवतीमिषम्	१५ [३१]
अग्ने भ्रातः सहस्कृत	रोहिदश्च शुचिवत	। इमं स्तोमं जुपस्व मे	१६
उत त्वग्नि मम स्तुतो	वाश्वाय प्रतिहर्यते	। गोष्ठं गाव इवाशत	१७
तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम	विश्वाः सुक्षितयः पृथक्	। अग्ने कामाय येमिरे	१८
अग्निं धीभिर्मनीषिणो	मेधिरासो विपश्चितः	। अघ्नसद्याय हिन्विरे	१९
तं त्वामग्नेषु वाजिनं	तन्वाना अग्ने अध्वरम्	। वह्निं होतारमीळते	२० [३२]
पुरुवा हि सदङ्कुसि	विशो विश्वा अनु प्रभुः	। समत्सु त्वा हवामहे	२१
तमीळिष्व य आहुतो	अग्निर्विभ्राजते घृतैः	। इमं नः शृण्वन्ध्वम्	२२
तं त्वा वयं हवामहे	शृण्वन्तं जातवेदसम्	। अग्ने व्रन्तमप द्विषः	२३ (८९०)

विशां राजानमजुत—मध्यक्षं धर्मणामिमम् । अग्रिमीळे स उ श्रवत् २४	
अग्निं विश्वायुवेपसं मयं न वाजिनं हितम् । सन्ति न वाजयामसि २५ [३३]	
घ्नन् भुधाण्यप द्विषो दहन् रक्षोसि विश्वहा । अग्ने त्रिमेन दीदिहि २६	
यं त्वा जनांस इन्द्रते मनुष्वदङ्गिरस्तम । अग्ने स बोधि मे वचः २७	
यदग्ने दिविजा अस्य—पुजा वा सहस्रकृत । तं त्वा गीर्भिर्हवामहे २८	
तुभ्यं वेत ते जना इमे विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । धासिं हिन्द्वन्त्यत्तवे २९	
ते वेदग्ने स्वाध्याः ऽहा विश्वा नृचक्षंसः । तरन्तः स्याम दुर्गहा ३० [३४]	
अग्निं मन्द्रं पुरुप्रियं शीरं पावकशोचिषम् । हृद्भिर्मन्देभिरीमहे ३१	
स त्वमग्ने विभार्वसुः सृजन् त्सूर्यो न रुदिमभिः । शर्यन् तमांसि जिघ्रसे ३२	
तत् ते सहस्रव ईमहे द्वात्रं यन्नोपदस्यति । त्वदग्ने वार्यं वसुं ३३ [३५] (९००)	

(४४)

३० विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन १	
अग्ने स्तोमं जुपस्व मे वर्धस्वानेन मनमना । प्रति सूक्तानि हर्य नः २	
अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहमुपं युवे । देवो आ सादयाविह ३	
उत ते बृहन्तो अर्चयः समिधानस्य दीदिवः । अग्ने शुक्रासं ईरते ४	
उपं त्वा जुहोते मम घृतार्चीर्यन्तु हर्यत । अग्ने हव्या जुपस्व नः ५ [३६]	
मन्द्रं होतारमृत्विजं चित्रभानुं विभार्वसुम् । अग्रिमीळे स उ श्रवत् ६	
प्रत्नं होतारमीडयं जुष्टमग्निं कविक्रतुम् । अध्वराणामभिप्रियम् ७	
जुषाणो अङ्गिरस्तमे मा हव्यान्यानुपक् । अग्ने यजं नय क्रतुथा ८	
समिधान उ सन्त्य शुक्रशोच इहा वह । चिकित्वान् देव्यं जनम् ९	
विप्रं होतारमदुहं धूमकेतुं विभार्वसुम् । यज्ञानां क्रतुमीमहे १० [३७]	
अग्ने नि पाहि नस्त्वं प्रति पम देव रीपतः । भिन्धि द्वेषः सहस्रकृत ११	
अग्निः प्रत्नेन मनमना शुम्भानस्तन्वं स्वास । कुर्विषेण वावृधे १२	
ऊर्जो नपातमा हुंव अग्निं पावकशोचिषम् । अस्मिन् यज्ञे स्वध्वरे १३	
स नो मित्रमहस्व—मग्ने शुक्रेण शोचिषा । देवैरा संत्ति बर्हिषि १४	
यो अग्निं तन्वो ई दमे देवं मतेः सपर्यति । तस्मा इद दीदयद् वसुं १५ [३८] (९१५)	

अग्निर्मूर्धा विवः क्रकुत् पतिः पृथिव्या अयम् । अपां रेतांसि जिन्वति १६
 उदंष्ट्रं शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते । तव ज्योतीष्यचर्यः १७
 ईशिषि वार्यस्य हि वृत्रस्यग्निं स्वर्पतिः । स्तोता स्यां तव शर्मणि १८
 त्वामग्ने मनीषिणः—स्त्वां हिन्वन्ति चित्तिभिः । त्वां वर्धन्तु नो गिरः १९
 अदन्धस्य स्वधावतो दूतस्य रेभतः सदा । अग्नेः सख्यं धृणीमहे २० [३९]

अग्निः शुचिघृततमः शुचिर्विभ्रः शुचिः कविः । शुचीं रोचत आहुतः २१
 उत त्वां धीतयो मम गिरां वर्धन्तु विश्वहा । अग्नें सख्यस्य बोधि नः २२
 यदंष्ट्रं स्यामहं त्वं त्वं वा धा स्या अहम् । स्युष्टे सत्या इहाशिषः २३
 वसुर्वसुपतिर्हि क—मस्यग्ने विभावंसुः । स्याम ते सुप्रतावपि २४
 अग्नें धृतव्रताय ते समुद्रायैव सिन्धवः । गिरां वात्रास ईरते २५ [४०]

युवानं विरपतिं कविं विश्वाद्यं पुरुषेपसम् । अग्निं शुभ्रामि मन्मभिः २६
 यज्ञानां रथ्ये वयं तिग्मजम्भाय वीळवे । स्तोत्रैरिषेमाश्रये २७
 अयमग्ने त्वे अपि जरिता धृतु सन्त्य । तस्मै पावक मृळय २८
 धीरो ह्यस्यध्रुसद् विभो न जागृविः सदा । अग्नें दीदयसि ध्रुवि २९
 पुराग्नें वृत्तिर्भ्यः पुरा मूधेभ्यः कवे । प्र ण आयुर्वसो तिर ३० [४१] (९३०)

(४१)

४२ विशोकः काण्वः । इन्द्रः । १ अग्नेन्द्रो । गायत्री ।

आ धा ये अग्निमिन्धते स्तृणन्ति बर्हिर्गनुपक् । येषामिन्द्रो युवा सखा १
 बृहन्निविध्म एषां भूरिं शस्तं पूथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा २
 अयुष्ट इदं युधा वृत्तं शूर आर्जति सत्त्वभिः । येषामिन्द्रो युवा सखा ३
 आ वुन्दं वृत्रहा वदे जातः पृच्छद् वि मातरम् । क युवाः के हं शुण्वरे ४
 प्रति त्वा शवसी वदद् गिरावप्सो न योधियत् । यस्ते शत्रुत्वमात्रके ५ [४२]

उत त्वं मयवच्छृणु यस्ते वप्ति ववाक्षि तत् । यद् वीळयांसि वीळु तत् ६
 यद्राजिं यात्याजिह्व—इन्द्रः स्वश्वयुरूप । रथीतमो रथीनाम् ७
 वि पु विश्वा अभियुजो वज्रिन् विष्वभ्यधा बृह । भवा नः सुश्रवस्तमः ८
 अस्माकं सु रथं पुर इन्द्रः कृणोतु सातये । न यं धूर्वन्ति धूर्तयः ९
 वृज्याम ते परि द्विषो अं ते शक द्वावने । गमेमेदिन्द्र गोमतेः १० [४३] (९४०)

शनैश्चिद् यन्तो अद्विवो ऽश्वावन्तः शतग्विनः ।	बिबक्षणा अनेहसः	११
ऊर्ध्वा हि ते द्विवेदिवे सहस्रा सुनुता शता ।	जरितृभ्यो विमंहेते	१२
विष्मा हि त्वा धनजयमिन्द्र हृक्का चिदारुजम् ।	आवारिणं यथा गर्यम्	१३
क्रुहं चित् त्वा कवे मन्दन्तु धृष्णविन्दवः ।	आ त्वा पुणिं यदीमहे	१४
यस्ते रेवा अदाशुरिः प्रममर्षं मघत्तये ।	तस्य नो वेद आ भर	१५ [४४]
इम उ त्वा वि चक्षते सखाय इन्द्र सोमिनः ।	पुष्टावन्तो यथा पशुम्	१६
उत त्वावधिं वयं श्रुक्केणं सन्तमूतये ।	दूरावृह हवामहे	१७
यच्छुभ्रया इमं हवं दुर्मर्षं चक्रिया उत ।	भवेरापिर्नो अन्तमः	१८
यच्चिन्द्रि ते अपि व्यथिर्जगन्वांसो अमन्महि ।	गोदा इदिन्द्र बोधि नः	१९
आ त्वा रम्भे न जिवयो ररम्भा श्वसस्पते ।	उश्मसि त्वा सुधस्थ आ	२० [४५]
स्तोत्रमिन्द्राय गायत पुरुनुम्णाय सत्वंने ।	नक्तिर्यं वृण्वते युधि	२१
अभि त्वा वृषभा सुते सुतं मृजामि पीतये ।	तृष्णा व्यश्रुही मदम्	२२
मा त्वा मूरा अविष्यवो मोपहस्वान आ दधन् ।	माकीं ब्रह्मद्विषो वनः	२३
इह त्वा गोपरीणसा महे मन्दन्तु राधसे ।	सरो गौरो यथा पिब	२४
या वृत्रहा परावति सन्ता नवा च चुच्युवे ।	ता संसत्सु प्र वोचत	२५ [४६]
अपिचत् क्रुद्वः सुतमिन्द्रः सहस्रबाहे ।	अत्रादिदिष्ट पौंस्यम्	२६
सत्यं तत् तुर्वशे यदौ विदानो अहवाय्यम् ।	व्यानद्र तुर्वणे शशि	२७
तरणिं शो जनानां त्रदं वार्जस्य गोमंतः ।	समानम् प्र शंसिषम्	२८
क्रुभुक्षणं न वर्तव उक्थेषु तुष्ट्यावृधम् ।	इन्द्रं सोमे सचा सुते	२९
यः कृन्तदिद वि योन्यं त्रिशोकाय गिरिं पृथुम् ।	गोभ्यो गातुं निरंतवे	३० [४७]
यद् दक्षिणे मनस्यसि मन्वानः प्रेदियक्षसि ।	या तत् करिन्द्र मूळय	३१
दुधं चिद्धि त्वावतः कृतं शृण्वे अधि क्षमि ।	जिगात्विन्द्र ते मनः	३२
तवेदु ताः सुकीर्तयो संस्रुत प्रशस्तयः ।	यदिन्द्र मूळयासि नः	३३
मा न एकस्मिन्नागसि मा द्वयोरुत त्रिषु ।	वधीर्मा शूर भूरिषु	३४
बिभया हि त्वावत उद्यादभिप्रभङ्गिणाः ।	वस्मावृहमृतीपहः	३५ [४८]
मा सख्युः शूनमा विद्वे मा पुत्रस्य प्रभूवसो ।	आवृत्तवद् भूतु ते मनः	३६
को नु मर्या अमिथितः सखा सखायमब्रवीत् ।	जहा को अस्मदीपते	३७
एवारं वृषभा सुते ऽसिन्वन् भूर्यावयः ।	श्वघ्नीव निवता चरन्	३८ (१६८)

आ त एता वचोयुजा	हरीं गृभ्णे सुमद्रथा	। यवीं ब्रह्मभ्य इहवः	३९
मिन्धि विश्वा अप द्विषः	परि बाधो जही मृधः । वसुं स्प्राहं तदा भर		४०
यहीळाभिन्धि यत् स्थिरे	यत् पर्शानि पराभृतम् । वसुं स्प्राहं तदा भर		४१
यस्य ते विश्वमानुषो	भूरैर्वृत्तस्य वेदति	। वसुं स्प्राहं तदा भर	४२ [४९.] ९७२)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-५४]

(४६)

३३ वशोऽश्वयः । इन्द्रः, २१-२४ कानीतः पृथुश्रवाः, २५-२८, ३९ वायुः । गायत्री, १ पादनिवृत्तः
 ५ ककुप्, ७ वृहती, ८ अनुष्टुप्, ९ सतोवृहती, ११-१२ विपरीतोत्तरः प्रगाथः = (वृहती, विपरीता),
 १३ द्विपदा जगती, १४ वृहती पिपीलिकमध्या, १५ ककुम्भयंकुशिरा, १६ विराट्, १७ जगती,
 १८ उपरिष्टाद् वृहती, १९ वृहती, २० विषमपदा वृहती; २१, २४ पङ्क्तिः २२ संस्तारपङ्क्तिः,
 २५-२८ प्रगाथः = (वृहती, सतोवृहती), ३० द्विपदा विराट्, ३१ उष्णिक्, ३२ पङ्क्तिः ।

त्वावतः पुरुवसो	व्यमिन्द्र प्रणेतः	। स्मसिं स्थातर्हरीणाम्	१
त्वां हि सत्यमग्निवो	विश्वं वृतारमिषाम्	। विश्वं वृतारं रयीणाम्	२
आ यस्य ते महिमानं	शतमूते शतक्रतो	। गीर्भिर्गुणन्ति कारवः	३
सुनीषो घा स मर्त्यो	यं मरुतो यमर्यमा	। मित्रः पान्त्यनुहः	४
वधानो गोमदश्चवत्	सुवीर्यमावित्यजूत एधते । सदा राया पुरुस्पृहा		५ [१]

तमिन्द्रं दानमीमहे	शवसानमभीर्वम्	। ईशानं राय ईमहे	६
तस्मिन् हि सन्त्युतयो	विश्वं अभीरवः सचा ।		
तमा वहन्तु सतयः पुरुवसुं	मदाय हरयः सुतम्		७
यस्ते मद्रो वरेण्यो	य इन्द्र वृत्रहन्तमः ।		
य आवृद्धिः स्वर्गं नृभिः	यः पृतनासु दुष्टरः		८
यो दुष्टरो विश्ववार श्रवाप्यो	वाजेष्वस्ति तरुता ।		
स नः शविष्ठु सवना वसो गहि	गमेम गोमति व्रजे		९
गृग्यो पु णो यथा पुरा	ऽश्वयोत रथया । वरिष्य मंहामह		१० [२]

नहि ते शूर राधसो	ऽन्तं बिन्दामि सत्रा ।		
वृशस्या नो मघवन्नू	चिद्विद्वो धियो वाजेभिराविध		११
य क्रध्वः श्रावयत्सखा	विश्वेत् स वेदुर्जनिमा पुरुष्टुतः ।		
तं विश्वे मानुषा युगे	न्द्रं हवन्ते तविषं यतसुचः		१२
स नो वाजेष्वविता पुरुवसुः	पुरःस्थाता । मघवा वृत्रहा भुवत्		१३ (९८५)

अभि वो वीरमन्धसो मदेषु गाय गिरा महा विचेतसम् ।
इन्द्रं नाम श्रुत्यं शाकिनं वचो यथा १४
दृष्टी रेक्कणस्तन्वे दृदिर्वसुं दृदिवाजेषु पुरुहूत वाजिनम् । नूनमथ १५ [३]

विश्वेषामिज्यन्तं वसूनां सास्रहांसं चिदुस्य वर्षसः । कृपयतो नूनमत्यथ १६
महः सु वो अरमिषे स्तवामहे मीळुहृषे अरंगमाय जग्मये ।
यजेभिर्गीर्भिर्विश्वमनुषां मरुतामिषक्षसि गाये त्वा नमसा गिरा १७
ये प्रातर्यन्ते अजग्मभिर्गिरीणां स्नुमिरेषाम् ।
यजं महिष्वणीनां सुमं तुविष्वणीनां प्राध्वरे १८

प्रभङ्गं दुर्मतीनामिन्द्र शविष्ठा भर । श्विमस्मस्यं युज्यं चोदयन्मते ज्येष्ठं चोदयन्मते १९
सन्तितः सुसन्तिरुग्र चित्र चेतिष्ठ सूनृत ।
प्रासहा सम्राट् सहुरिं सहन्तं भुज्यं वाजेषु पूर्यम् २० [४]

आ स एतु य ईवदौ अदंवः पुर्तमादुदे ।
यथा चिद्वशो अश्वयः पृथुश्रवसि कानीतिऽऽस्या वृष्यावृदे २१
पष्टिं सहस्राश्वयस्यायुतासनमुध्मनां विंशतिं शता ।
दश श्यावीनां शता दश व्यरुपीणां दश गवां सहस्रा २२
दश श्यावा ऋधद्रयो वीतवारासे आशवः । मथ्रा नेमि नि वावृतुः २३
दानासः पृथुश्रवसः कानीतस्य सुरार्धसः ।
रथं हिरण्ययं ददुन्महिष्ठः सूरिरभू द्वर्षिष्ठमकृत श्रवः २४
आ नो वायो महे तने याहि मखाय पाजसे ।
वयं हि ते चक्रमा भूरि द्रावने सद्यश्चिन्महि द्रावने २५ [५]

यो अश्वेभिर्वहते वस्ते उष्मास्त्रिः सप्त संततीनाम् ।
एभिः सोमेभिः सोममुद्भिः सोमपा दानाय शुक्रपूतपाः २६
यो म इमं चिदु त्मनामन्दच्चित्रं द्रावने ।
अरद्वे अक्षे नहुषे सुकृत्तवीनि सुकृत्तराय सुकृतुः २७
उच्चथ्येऽ वपुषि यः स्वरा द्युत वायो वृतसाः ।
अश्वेपितं रजेपितं शुनेपितं प्राज्म तद्विदं नु तत् २८ (१०००)

अध प्रियमिषिराय पृष्टिं सहस्रांसनम् । अश्वानामिन्न वृष्णाम्	२९
गावो न यूथमुप यन्ति वधय उप मा यन्ति वधयः	३०
अध यच्चारथे गणे शतमुष्ट्रं अर्चिकदत् । अध श्वितेषु विंशतिं शता	३१
शतं वृसे बल्वूथे विप्रस्तरुक्ष आ वंदे ।	
ते ते वायविभे जना मवृन्तीन्द्रगोपा मदन्ति द्वेयगोपाः	३२
अध स्या योषणा मही प्रतीची वशमश्वयम् । अधिरुक्ता वि नीयते	३३ [६] (१००५)

(४७)

१८ त्रित आप्त्यः । आदित्याः, १४-१८ आदित्योपसः (दुःष्वमग्र) । महापङ्क्तिः ।

महिं वो महतामवो वरुण मित्रं वाशुषे ।
यमादित्या अभि ब्रुहो रक्षथा नेमघं नश-नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १
विवा देवा अधाना-मादित्यासो अपाकृतिम् ।
पक्षा वयो यथोपरि व्यस्मे शर्म यच्छता-नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः २
व्यस्मे अधि शर्म तत् पक्षा वयो न यन्तन ।
विश्वानि विश्ववेदसो वरुथ्या मनामहे ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ३
यस्मा अरासत् क्षयं जीवातुं च प्रचेतसः ।
मनोर्विश्वस्य घेविम आदित्या राय ईशते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ४
परिं णो वृणजन्नघा दुर्गणिं रुथ्यो यथा ।
स्यामेदिन्द्रस्य शर्म-ण्यादित्यानामृतावस्य-नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ५ [७]

परिहृतेवृना जनो युष्मादत्तस्य वायति ।
देवा अर्धमाश वो यमादित्या अहेतना-नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ६
न तं तिग्मं च न त्यजो न द्रांसदुभि तं गुरु ।
यस्मा उ शर्म सप्रथ आदित्यासो अराध्व-मनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ७
युष्मे देवा अपि प्सि युध्यन्त इव वर्मसु ।
ययं मृहो न एनसो यूयमर्भादुरुप्यता-नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ८ (१०१३)

अदितिर्न उरुप्यत्व दितिः शर्मं यच्छतु ।

माता मित्रस्य रेवतीं स्यम्णो वरुणस्य चा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ९

यद्वैवाः शर्मं शरणं यज्जदं यदनातुरम् ।

त्रिधातु यद्वैरुध्यं तद्वस्मासु वि यन्तना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १० [८]

आदित्या अव हि ख्यता धि कूलादिव स्पर्शः ।

सुतीर्थमवतो यथा नु नो नेपथा सुग—मनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ११

नेह भद्रं रक्षास्विने नावये नोपया उत ।

गवं च भद्रं धेनेवं वीराय च श्रवस्यते स्नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १२

यद्वाविर्यदपीच्यं देवांसो अस्ति दुष्कृतम् ।

त्रिते तद्विश्वमाप्य अरे अस्मद् दधातना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १३

यच्च गोषु दुष्प्वज्यं यच्चास्मे दुहितर्दिवः ।

त्रिताय तद्विभावया पयाय परां वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १४

निष्कं वा या कृणवते सजं वा दुहितर्दिवः ।

त्रिते दुष्प्वज्यं सर्वं माप्ये परि दध्नस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १५ [९]

तदन्नाय तदपसे तं भागमुपसेदुषे ।

त्रिताय च द्विताय चो—पो दुष्प्वज्यं वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १६

यथा कलां यथा शफं यथं कृणं संनयामसि ।

एवा दुष्प्वज्यं सर्वं माप्ये सं नयामस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १७

अजैष्माद्यासनाम् चामुमानागसो वयम् ।

उपो यस्माद् दुष्प्वज्या दभैष्माप तदुच्छत्व—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १८ [१०]

(१०१३)

(४८)

१५ प्रगाथो घोरः काण्वः । सोमः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

स्वाद्योरभक्षि वयसः सुमेधा स्वाधयो वरिवोवित्तरस्य ।

विश्वे यं देवा उत मर्त्यांसो मधुं ब्रुवन्तो अभि संचरन्ति

१

अन्तश्च प्रागा अदितिर्भवास्य वयाता हरंसो वैव्यस्य ।

इन्दुविन्दस्य सुख्यं जुषाणः श्रीष्टीव धुरमनु राय क्रध्याः

२

(१०१५)

अपाम सोमममृता अभूमा गन्म ज्योतिरविशाम देवान् ।
 किं नूनमस्मान् कृणवदरातिः किमु धूर्तिरमृत मर्त्यस्य ३
 शं नो भव हृद आ पीत इन्दो पितेव सोम सुनवे सुशेवः ।
 सखेव सख्य उरुशंस धीरः प्र ण आयुर्जीवसे सोम तारीः ४
 इमे मा पीता युशसं उरुण्यवो रथं न गावः समनाह पर्वसु ।
 ते मा रक्षन्तु विघ्नसंश्रिता द्रुत मा सामाद्यवयन्त्विवन्दवः ५ [११]

अग्निं न मा मथितं सं विदीपः प्र चक्षय कृणुहि वस्यसो नः ।
 अथा हि ते मव आ सोम मन्ये रेवां देव प्र चरा पुष्टिमच्छ ६
 इधिरिणं ते मनसा सुतस्य भक्षीमहि पित्र्यस्येव रायः ।
 सोम राजन् प्र ण आयूँपि तारी रहानीव सूर्यो वासराणि ७
 सोम राजन् मूळया नः स्वस्ति तव स्मसि व्रत्याऽस्तस्य विद्धि ।
 अलर्ति दक्ष उत मन्युरिन्दो मा नो अर्यो अनुक्रामं परा दाः ८
 त्वं हि नस्तन्वः सोम गोपा गात्रेगात्रे निपसत्था नृचक्षाः ।
 यत् ते वयं प्रमिनाम व्रतानि स नो मूळ सुपखा देव वस्यः ९
 क्रुद्वरेण सखा सचेय यो मा न रिष्येद्वर्यंश्च पीतः ।
 अयं यः सोमो न्यधाय्यस्मे तस्मा इन्द्रं प्रतिस्मियायुः १० [१२]

अप त्या अस्थुरनिरा अमीवा निरत्रसन् तमिपीचिरमेषुः
 आ सोमो अस्मा अरुहद् विहाया अगन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः ११
 यो न इन्दुः पितरो हृत्सु पीतो ऽमर्त्यो मर्त्यो आविवेश ।
 तस्मै सोमाय हविषा विधेम मूळीके अस्य सुमतौ स्याम १२
 त्वं सोम पितृभिः संविद्वानो ऽनु द्यावापृथिवी आ तंतन्ध ।
 तस्मै त इन्दो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रयीणाम् १३
 व्रातारो देवा अधि वोचता नो मा नो निद्रा ईशत मोत जल्पिः
 वयं सोमस्य विश्वहं प्रियासः सुवीरांसो विद्वधमा वदेम । १४
 त्वं नः सोम विश्वतो वयोधा—स्त्वं स्वविदा विंशा नृचक्षाः ।
 त्वं न इन्द्र ऊतिभिः सजोषाः पाहि पश्चातादुत वां पुरस्तात् १५ [१३] १०३८)

अथ बालखिल्यम् ।

(४९) [१]

१० प्रस्कण्वः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा वृद्धती, समा सतोवृद्धती) ।

अभि प्र वः सुरार्धसु—मिन्द्रमर्चं यथा विदे ।

यो जरितृभ्यो मघवा पुरुवसुः सहस्रेणैव शिक्षति १

शतानीकेव प्र जिगाति धृष्णुया हन्ति वृत्राणि वृशुषे ।

गिरेरिव प्र रसा अस्य पिन्विरे दत्राणि पुरुभोजसः २

आ त्वा सुतासु इन्द्रवो मवा य इन्द्र गिर्वणः ।

आपो न वज्रिन्नन्वोक्त्यं सरः पूणन्ति शूर राधसे ३

अनेहसं प्रतरणं विवक्षणं मध्वः स्वादिष्ठमीं पिब ।

आ यथा मन्दसानः किरासि नः प्र क्षुदेव त्मना धूपत ४

आ नः स्तोममुप द्वव—द्वियानो अश्वो न सोतृभिः ।

यं ते स्वधावन् त्वदयन्ति धेनव इन्द्र कण्वेषु रातयः ५ [१४]

उग्रं न वीरं नमसोपं सेदिसु विभूतिमक्षितावसुम् ।

उद्रीव वज्रिन्नवतो न सिञ्चते क्षरन्तीन्द्र धीतयः ६

यन्द्र नूनं यद्वा यजे यद्वा पृथिव्यामार्धं ।

अतो नो यज्ञमाशुभिर्महेमत उग्र उग्रेभिरा गहि ७

अजिरासो हरयो ये त आशत्रो वाता इव प्रसक्षिणः ।

येभिरपत्यं मनुषः परीर्यसे येभिर्विश्वं स्वर्हृशे ८

एतावतस्त ईमह इन्द्र सुमनस्य गोमतः ।

यथा प्रावो मघवन् मेध्यातिथिं यथा नीपातिथिं धने ९

यथा कण्वे मघवन् त्रसवस्यवि यथा एकथे दर्शवजे ।

यथा गोशर्यं असनोऽक्रजिष्वनीन्द्र गोमन्दिगण्यवत १० [१५] (१०४८)

(५०) [९]

१० पुष्टिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

प्र सु श्रुतं सुरार्धसु मर्चां शक्रमभिष्टये ।

यः सुन्वते स्तुवते काम्यं वस्तु सहस्रेणैव मंहते १

शतानीका हेतयो अस्य दुष्टरा इन्द्रस्य समिपो महीः ।

गिरिर्नि मृज्जा मघवत्सु पिन्वते यवीं सुता अमन्दिपुः २

यवीं सुतासु इन्द्रवो ऽभि प्रियममन्दिपुः ।

आपो न धायि सर्वनं म आ वसो दुर्घाबुधोर्षं वाशुषं ३

अनेहसं वो हवमानमूतये मध्वः क्षरन्ति धीतर्यः ।

आ त्वा वसो हवमानासु इन्द्रव उप स्तोत्रेषु दधिरे ४

आ नः सोमं स्वध्वर ईपानो अत्यो न तोशते ।

यं ते स्वदावन् त्वदन्ति गूर्तर्यः ऐरि छन्दयसे हवम ५ [१६]

प्र वीरमुग्रं विविचिं धनस्पृतं विभ्रूतिं राधसो महः ।

उद्रीव वज्रिन्नवतो वसुत्वना सदा पीपेथ वाशुषे ६

यद्ध नूनं परावति यद् वा पृथिव्यां विवि ।

युजान इन्द्र हरिभिर्महेमत ऋष्व ऋष्वेभिरा गहि ७

रथिरासो हरयो ये ते अखिध ओजो वारस्य पिप्रति ।

येभिर्नि दस्युं मनुषो निवोषयो येभिः स्वः प्रीयसे ८

एतावतस्ते वसो विद्यामं शूर नव्यसः ।

यथा प्राव एतंशं कृत्ये धने यथा वशं दशमजे ९

यथा कण्वं मघवन् मेधं अध्वरे वीर्यनीथि द्यूनसि ।

यथा गोश्रियं असिपासो अद्रिवो मयि गोत्रं हरिभिर्यम १० [१७] (१०५९)

(५१) [१]

१० श्रुष्टिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनो सांवरणौ सोममिन्द्रापिबः सुतम् ।

नीपातिथौ मघवन् मेध्यातिथौ पुष्टिगौ श्रुष्टिगौ सचा १ (१०५९)

पार्श्वद्वाराः प्रस्कण्वं समसादयच्छयानं जिबिमुद्धितम् ।

सहस्राण्यासिपासद् गवामृषिस्त्वोतो दस्यवे वृकः

२

य उक्थेमिन्नं विन्धते चिकिद्य ऋषिचोदनः ।

इन्द्रं तमच्छा वदु नव्यस्या मृत्यरिप्यन्तं न भोजसे

३

यस्मा अकं सप्तशीर्षाणमानुचु खिधातुमुत्तमे पदे ।

स त्विमा विश्वा भुवनानि चिकव दादिर्जनिष्ट पंस्यम्

४

यो नो वृता वसूनामिन्द्रं तं हूमहे वयम् ।

विद्या ह्यस्य सुमतिं नवीयसीं गमेम गोमतिं व्रजे

५ [१८]

यस्मै त्वं वंसो वृनाय शिक्षसि स रायस्पोषमश्नुते ।

तं त्वा वयं मयवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे

६

कदा चन स्तरीरसि नेन्द्र सश्वसि वृशुषे ।

उपोपेन्नु मयवन् भूय इन्नु ते दानं वेदस्य पृच्यते

७

प्र यो ननक्षे अभ्योजसा किर्वि वधैः शुष्णं निघोषयन् ।

यदेवस्तंभीत प्रथर्यन्नमू दिव मादिर्जनिष्ट पार्थिवः

८

यस्यायं विश्व आर्यो दासः शेवधिपा अरिः ।

तिरश्चिर्वयं रुशमि पवीरवि तुभ्येत् सो अज्यते रयिः

९

तुरण्यवो मधुमन्तं घृतश्चुतं विप्रासो अकमानुचुः ।

अस्मे रयिः पप्रथे वृष्णयं शवो ऽस्मे सुवानास इन्द्रवः

१० [१९] (१०६८)

(५२) [४]

१० आयुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विपया बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनी विवस्वति सोमं शक्रापिबः सुतम् ।

यथा जिते छन्द इन्द्र जुजोषस्या यो मादयसे सचा

१

पृथधे मेध्यं मातरिश्वनीन्द्रं सुवाने अमन्दथाः ।

यथा सोमं वशशिप्रे वशोपये स्पूमरश्मावृजूनासि

२

य उक्थ्या केवला वृधे यः सोमं धृषितापिबत् ।

यस्मै विष्णुस्त्रीणि पदा विचक्रम उप मित्रस्य धर्ममिः

३

(१००१)

- यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु चाकनो वाजे वाजिञ्छतक्रतो ।
तं त्वा वयं सुवृषामिव गोदुहो जुहुमसि श्रवस्परवः ४
- यो नो वृता स नः पिता मूहो उग्र ईशानकृत ।
अयामनुग्रो मघवा पुरुवसु गौरश्वस्य प्र दातु नः ५ [२०]
- यस्मै त्वं वंसो वृणाय मंहसे स रायस्पोषमिन्वति ।
वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे ६
- कृवा चन प्र युच्छस्यु मे नि पसि जन्मनी ।
तुरीयावित्य हवन् त इन्द्रिय मा तस्थावमृतं द्विवि ७
- यस्मै त्वं मघवन्नन्द्र गिर्वणः शिक्षो शिक्षसि वृशुषे ।
अस्माकं गिर उत सुप्नुति वंसो कण्ववच्छृणुषी हवम् ८
- अस्तावि मन्म पूज्यं ब्रह्मेन्द्राय वोचत ।
पूर्वाकृतस्य बृहतीरनूषत स्तोतुर्मेधा असृक्षत ९
- समिन्द्रो रायो बृहतीरधूनुत सं क्षोणी समु सूर्यम् ।
सं शुक्रासः शुचयः सं गवाशिरः सोमा इन्द्रममन्दिषुः १० [२१] (१०७८)

(५३) [५]

८ मेघयः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

- उपमं त्वा मघोनां ज्येष्ठं च वृषभाणाम् ।
पूर्मितमं मघवन्नन्द्र गोविन्मीशानं राय ईमहे १
- य आयुं कुत्समतिषिग्वमर्दयो वावृधानो विवेविवे ।
तं त्वा वयं हर्यश्वं शतक्रतुं वाजयन्तो हवामहे २
- आ नो विश्वेषां रसुं मध्वः सिञ्चन्वद्वयः ।
ये पशवति सुन्निरे जनेष्वा ये अवावतीन्वद्वः ३
- विश्वा द्वेषांसि जहि चाव चा कृधि विश्वे सन्वन्वा वसु ।
शीघ्रेषु चित्ते मदिरासो अंशवो यत्रा सोमस्य तुम्पसि ४ [२२]
- इन्द्र नेदीय एदिहि मितमेधाभिरुतिभिः ।
आ शीतस्य शतमेधाभिरभिष्टिमि रा स्वापे स्वापिभिः ५ (१०८३)

आजितुं सत्पतिं विश्वचर्षणिं कृधि प्रजास्वाभंगम् ।	
प्र सृ तिरा शचीमिर्यं त उक्थिनः कर्तुं पुनत आनुषक्	६
यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते स्याम भरेषु ते ।	
वयं होत्राभिरुत देवहूतिभिः सप्तवांसो मनामहे	७
अहं हि ते हरिवो ब्रह्म वाजयु—राजिं यामि सवोतिभिः ।	
त्वामिदेव तममे समंश्चयु—गन्धुरग्रे मथिनाम्	८ [२३] (१०८६)

(५४) [६]

८ मातरिष्वकाण्यः । इन्द्रः, ३-४ विश्वे देवाः । प्रगाथः = (विप्रमा बृहती, समा खत्तेबृहती) ।

एतत् त इन्द्र वीर्यं गीभिर्गुणन्ति कारवः ।	
ते स्तोभन्त ऊर्जमावन् घृतश्रुतं पौरासो नक्षन् धीतिभिः	१
नक्षन्त इन्द्रमवसे सुकृत्यया येषां सुतेषु मन्दसे ।	
यथा संवर्ते अमवो यथा कूश एवास्मे इन्द्र मत्स्व	२
आ नो विश्वे सजोषसो देवांसो गन्तनोष नः	
वसवो रुद्रा अवसे न आ गम—ऊर्ध्वन्तु मरुतो हवम्	३
पूषा विष्णुर्हवन् मे सरस्व—त्यवन्तु सप्त सिन्धवः ।	
आपो वातः पर्वतासो वनस्पतिः शृणोतु पृथिवी हवम्	४ [२४]

यदिन्द्र राधो अस्ति ते माघोनं मघवत्तम ।	
तेन नो बोधि सप्रमाथो बूधे भगो वृानार्य बृत्रहन्	५
आजिपते नृपते त्वमिन्द्रि नो वाज आ वक्षि सुकतो ।	
वीती होत्राभिरुत देववीतिभिः सप्तवांसो वि शृण्वरे	६
सन्ति ह्यर्य आशिष इन्द्र आयुर्जनानाम् ।	
अस्मान् नक्षस्व मघवन्नुपावसे धुक्षस्व पिप्युषीमिषम्	७
वयं त इन्द्र स्तोमैर्भिर्विधेम त्वमस्माकं शतक्रतो ।	
महिं स्थूरं शंशयं राधो अहंयं प्रस्कण्वाय नि तौशय	८ [२५] (१०९४)

(५५) [७]

५ छः । काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च । गायत्री, ३, ५ अनुष्टुप् ।

भूरीधिन्द्रस्य वीर्यं । व्यस्यमभ्यायति । राधस्ते दस्यवे वृक	१
शतं श्वेतासं उक्षणो विवि तारो न रोचन्ते । मृहा दिवं न तस्तमुः	२
शतं वेणुञ्छतं गुनः शतं चर्माणि म्लानानि ।	
शतं मे बल्वजस्तुका अरुषीणां चतुःशतम्	३
सुवेवाः स्थ काण्वायना वयोवयो विचरन्तः । अश्वसो न चङ्क्रमत	४
आदित् साप्तस्य चर्किरन्तानूनस्य महि श्ववः ।	
इयावीरतिध्वसन् पथश्चक्षुषा च न संनशे	५ [२६] (१०९९)

(५६) [८]

५ पृषधः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च ५ अश्विन्यौ । गायत्री, ५ पङ्क्तिः ।

प्रति ते दस्यवे वृक राधो अवृश्यह्वयम् । द्यौर्न प्रथिना शवः	१
वश मह्यं पौतक्रतः सहस्रा दस्यवे वृकः । नित्याद्वायो अमंहत	२
शतं मे गर्दभानां शतमूर्णीवतीनाम् । शतं वासाँ अति सजः	३
तन्नो अपि प्राणीयत पूतक्रतायै व्यक्ता । अश्वानामिन्न यूथ्याम्	४
अचेत्यग्निश्चिक्नु हव्यवाद् स सुमर्दथः ।	
अग्निः शुक्लेण शोचिषा बृहत् सूरौ अरोचत विवि सूर्यो अरोचत	५ [२७] (११०४)

(५७) [९]

४ मेध्यः काण्वः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

युषं देवा कर्तुना पूष्येण युक्ता रथेन तविषं यजन्ना ।	
आगच्छतं नासत्या शचीभि रिवं तृतीयं सर्वनं पिवाथः	१
युवां देवाश्चर्य एकावृशासः सत्याः सत्यस्य ददृशे पुरस्तात् ।	
अस्माकं यज्ञं सर्वनं जुषाणा पातं सोममश्विना दीध्यग्नी	२
पुनाय्यं तदश्विना कृतं वां वृषभो विवो रजसः पृथिव्याः ।	
सहस्रं शंसा उत ये गर्विष्यौ सर्वा इत् ताँ उप याता पिबध्वे	३ (११०७)

अयं वां भागो निर्हितो यज्ञे—मा गिरो नास्त्योप यातम् ।

पिबंतं सोमं मधुमन्तमस्ये प्र वाम्बांसमवतं शर्चीभिः

४ [२८] (११०८)

(५८) [१०]

३ मेध्यः काण्वः । विश्वे देवाः, १ ऋत्विजो या । शिष्टुः ।

यमृत्विजो बहुधा कृत्पयन्तः सचेतसो यज्ञमिदं वहन्ति ।

यो अनूचानो बाह्यणो युक्त आसीत् का स्वित् तन्न यजमानस्य संधित् १

एकं एवाग्निर्वहुधा समिद्ध एकः सूर्यो विश्वमनु प्रभूतः ।

एकैवोषाः सर्वमिदं वि भा—त्येकं वा हृदं वि बभूवु सर्वम् २

ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं त्रिचक्रं सुखं रथं सुषुप्तं भूरिधारम् ।

चित्रामघ्रा यस्य योगेऽधिजज्ञे तं वां हुवे अतिं रिक्तं पिबेद्यै ३ [२९] (११११)

(५९) [११]

७ सुपर्णः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इमानि वां भागधेयानि सिद्धत् इन्द्रावरुणा प्र महे सुतेषु वाम् ।

यज्ञेयज्ञे ह सर्वना भुरण्यथो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षथः १

निष्पिध्वरीरोषधीराप आस्ता—मिन्द्रावरुणा महिमानमाशत ।

या सिद्धन्तु रजसः पारे अध्वनो ययोः शत्रुर्नकिरादेव ओहते २

सत्यं तदिन्द्रावरुणा कृशस्य वां मध्य ऊर्मिं दुहते सप्त वाणीः ।

तामिवांश्वासमवतं शुभस्पती यो वामद्वयो अभि पाति चित्तिभिः ३

घृतपुपः सौम्या जिरदानवः सप्त स्वसारः सर्वेन ऋतस्य ।

या ह वामिन्द्रावरुणा घृतश्रुत—स्तामिधत्तं यजमानाय शिक्षतम् ४ [३०]

अवोचाम बहुते सौम्याय सत्यं त्वेषाम्बां महिमानमिन्त्रियम् ।

अस्मान् त्विन्द्रावरुणा घृतश्रुत—स्त्रिभिः सातेभिरेवतं शुभस्पती ५

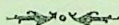
इन्द्रावरुणा यद्वृषिभ्यो मनीषां दाचो मतिं श्रुतमदत्तमग्ने ।

यानि स्थानान्यसृजन्त धीरा यज्ञं तन्वानास्तपसाभ्यवश्यम् ६

इन्द्रावरुणा सौमनसमहृतं रायस्पोषं यजमानेषु धत्तम् ।

प्रजां पुष्टिं भूतिमस्मासु धत्तं दीर्घोपुत्वाय प्र तिरतं न आयुः ७ [३१] (१११८)

॥ इति वालखिल्यं समाप्तम् ॥

(६०)

[सप्तमोऽनुषाङ्कः ॥ ७ ॥ सू० ६०-६९]

२० भर्गः प्रागायः । अग्निः । प्रगायः = (विद्यमा ब्रह्मती, समा सतोपृहती) ।

अग्न आ याँह्यग्निमि—होतारं त्वा वृणीमहे ।

आ त्वामेवन्तु प्रयता हविष्मती यजिष्ठं बहिरासदे १

अच्छा हि त्वा सहसः सूनो अद्भिर्ः सूचश्चरन्त्यध्वरे ।

ऊर्जो नपातं घृतकेशमीमहे ऽग्निं यज्ञेषु पूव्यम् २

अग्ने कविर्वेधा अंसि होता पावक यक्ष्यः ।

मन्द्रो यजिष्ठो अध्वरेण्वीड्यो विभ्रमिः शुक्र मन्मभिः ३

अग्नो घृमा बंहोऽतो यविष्ठ्य द्वेवाँ अजस्र वीतर्ये ।

अभि प्रयांसि सुधिता वंसो गहि मन्वस्व धीतिर्मिहितः ४

त्वमित् सप्रधा अस्य—मे त्रातर्कृतस्कविः ।

त्वां विप्रासः समिधान दीदिव आ बिवासन्ति वेधसः ५ [३२]

शोचा शोचिष्ठ दीदिवि विशे मयो रास्व स्तोत्रे महां अंसि ।

द्वेवानां शर्मन् मम सन्तु सूरयः शत्रूपाहः स्वग्रयः ६

यथा चिद् बुद्धमन्तस—मग्ने संजूर्वसि क्षमि ।

एवा दह मित्रमहो यो अस्मधुग् दुर्मन्मा कश्च वेनति ७

मा नो मर्ताय रिपवे रक्षस्विने माघशंसाय रीरधः ।

अग्ने धन्विस्तारणिभिर्यविष्ठ्य शिवेभिः पाहि पायुभिः ८

पाहि नो अग्न एकया पाह्युत द्वितीयया ।

पाहि गीर्भिस्तिष्ठभिर्ब्रजै पते पाहि चतसृभिर्वंसो ९

पाहि विश्वस्माद्भक्षसो अरावणः—प्र स्म वाजेषु नोऽव ।

त्वामिद्धि नेदिष्ठं द्वेवतातय आपि नक्षामहे वृधे १० [३३]

आ नो अग्ने वयोवृधं रयिं पावक शंस्यम् ।

रास्या च न उपमाते पुरुस्पृहं सुनीती स्वयंशस्तरम् ११

येन वंसाम पुतनासु शर्धत—स्तरन्तो अर्य आदिशः ।

स त्वं नो वर्ध प्रयसा शचीवसो जिन्वा धियो वसुविदः १२

शिशानो वृषभो यथा—ग्निः शुक्ले कविध्वत ।

स्निग्मा अस्य हन्तवो न प्रतिधृषे सुजग्मः सहसो यधुः १३ (११३२)

नहि ते अग्ने वृषभ प्रतिधृषे जम्भासो यद्वितिष्ठसे । स त्वं नो होतुः सुहृते हविष्कृधि वंस्वा नो वार्या पुरु	१४
शेषे वनेषु मात्रोः सं त्वा मर्तास इन्धते । अतन्द्रो हव्या वहसि हविष्कृत आदिद् देवेषु राजसि	१५ [३४]
सप्त होतारस्तमिदील्लते त्वा ऽग्ने सुत्यजमर्हयम् । मिनत्स्यद्वि तपसा वि शोचिषा प्राग्ने तिष्ठ जनां अति	१६
अग्निर्मग्निं वो अग्निं वृषेभ्यं वृक्तवर्हिषः । अग्निं हितप्रयसः शश्वतीष्या ऽऽ होतारं चर्षणीनाम्	१७
केतेन शर्मन् त्सचते सुषामण्ये तुभ्यं चिकित्वना । इषण्यां नः पुरुषरूपमा भर् वाजं नेदिष्ठमृतये	१८
अग्ने जरितर्दिपति स्तेपानो देव रक्षसः । अप्रोषिवान् गृहपतिर्महां असि द्विवरूपायुर्दुरोगेणुः	१९
मा नो रक्ष आ वंशीवाघृणीवसो मा यातुर्पातुमावताम् । परोगव्यत्यनिरामप क्षुधमग्ने सेध रक्षस्विनः	२० [३५] (११३८)

(६१)

१८ भर्गः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा वृद्धती, समा सतोवृद्धती,) १७ शंकुमती ।

उभयं शृणवच्च न इन्द्रो अर्वागिदं वचः । सत्राच्या मघवा सोमपीतये धिया शर्विष्ठ आ गमत्	१
तं हि स्वराजं वृषभं तमोजसे धिषणे निष्टतक्षतुः । उतोपमानां प्रथमो नि र्पादसि सोमकामं हि ते मनः	२
आ वृषस्व पुरुषसो सुतस्येन्द्रान्धसः । विद्वा हि त्वा हरिवः पुंसु सांसहि मधृष्टं चिद् दधुष्यणिम्	३
अप्रामिसत्य मघवन् तथेदंस् दिन्व कत्वा यथा वशः । सनेम वाजं तव शिभिन्नवसा मक्षू चिद्यन्तो अग्निवः	४
शरभ्युदेषु शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः । भगं न हि त्वा यशसं वसुधिवन्तं शूर चरागसि	५ [३६] (११४१)

- पौरो अश्वस्य पुरुकृद् गवाम्—स्पुत्सो देव हिरण्ययः ।
 नक्किहि दानं परिमर्षिषत् त्वे यद्यद्यामि तदा मर ६
 त्वं ह्येहि चरेवे विदा मगं वसुन्तये ।
 उद् वाष्टपस्व मघवन् गविष्य उक्विन्द्राश्वमिष्ये ७
 त्वं पुरु सहस्राणि ज्ञानिं च यूथा दानाय मंहसे ।
 आ पुरंदुरं चकृम विप्रवचस इन्द्रं गायन्तोऽर्वसे ८
 अविप्रो वा यदविध—द्विप्रो वेन्द्र ते वचः ।
 स प्र ममन्दत् त्वाया शतक्रतो प्राचामन्यो अहंसन ९
 उग्रबाहुर्घ्नकृत्वा पुरंदुरो यदि मे शृण्वन्नवम् ।
 वसूयवो वसुपति शतक्रतुं स्तोमेरिन्द्रं हवामहे १० [३७]
- न प्रापासो मनामहे नारायासो न जल्हवः ।
 यद्विन्निवन्दुं वृषणं सचां सुते सखायं कुणवामहे ११
 उग्रं युयुज्म पृतनासु सासुहि क्षुणकातिमदाभ्यम् ।
 वेदां भूमं चित् सनिता रथीतमो वाजिनं यमिदु नशत् १२
 यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।
 मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतिमि—र्वि द्विपो वि मृधो जहि १३
 त्वं हि राधस्पते राधसो मूहः क्षयस्यासि विधतः ।
 तं त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः सुतार्वन्तो हवामहे १४
 इन्द्रः स्पृजुत वृत्रहा परस्पा नो वरेण्यः ।
 स नो रक्षिषच्चरमं स मध्यमं स पश्चात् पातु नः पुरः १५ [३८]
- त्वं नः पश्चादधरादुत्तरात् पुर इन्द्र नि पाहि विश्वतः ।
 आरे अस्मत् कृणुहि देव्यं भय—मारे हेतीरदेवीः १६
 अद्याद्या श्वःश्व इन्द्र त्रास्व परे च नः ।
 विश्वा च नो जितृन् त्सत्पते अहा दिवा नक्तं च रक्षिषः १७
 प्रभङ्गी शूरो मघवा तुवीमघः समिश्रलो धीर्याय कम ।
 उमा ते ब्राह्म वृषणा शतक्रतो नि या वयं मिमिक्षतुः १८ [३९] (११५६)

(६२)

११ प्रगाथो घोरः काण्वः । इन्द्रः । पङ्क्तिः, ७-९ वृद्धी ।

प्रो अस्मा उपस्तुतिं भरता यज्जुजोषति ।	
उक्थेरिन्द्रस्य माहिंनं वयो वर्धन्ति सोमिनो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	१
अयुजो असमो नृभिरेकः कूष्ठीरयास्यः ।	
पूर्विरति प्र वावृधे विश्वा ज्ञातान्योजसा भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	२
अहितेन चिद्वता जीरदानुः सिपासति ।	
प्रवाच्यमिन्द्र तत् तव वीर्याणि करिष्यतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	३
आ याहि कृणवाम त इन्द्र ब्रह्माणि वर्धना ।	
येभिः शविष्ठ चाकनो भद्रमिह श्रवस्यते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	४
धृषतश्चिद् धृषन्मनः कृणोर्षीन्द्र यत् त्वम् ।	
तीव्रैः सोमैः सपर्यतो नमोभिः प्रतिभूषतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	५
अव चष्ट कर्षीषमो ऽवतां इव मानुषः ।	
जुह्वी दक्षस्य सोमिन्द्रः सखायं कृणुते युजं भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	६ [४०]

विश्वे त इन्द्र वीर्यं देवा अनु क्रतुं ददुः ।	
भुवो विश्वस्य गोपतिः पुरुष्टुत भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	७
गृणे तदिन्द्र ते शव उपमं देवतातये ।	
यद्धंसि वृत्रमौजसा शचीपते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	८
समनेव वपुष्यतः कृणवन्मानुषा युगा ।	
विदे तदिन्द्रश्चेतनमध श्रुतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	९
उज्ज्जातामिन्द्र ते शव उत त्वामुत् तव क्रतुम् ।	
भूरिगो भूरि वावृधुर्मधवन् तव शर्मणि भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	१०
अहं च त्वं च वृत्रहन्तं युज्याव सनिभ्य आ ।	
अरातीवा चिद्विवो ऽनु नो शूर मंसते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	११
सत्यमिद् वा उ तं वपुमिन्द्रं स्तवाम नानृतम् ।	
मह्यं असुन्वतो वधो भूरि ज्योतीषि सुन्वतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	१२ [४१] (११६८)

(६३)

१० प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । १० वेधाः । गायत्रीः १, ४-५, ७ अनुष्टुप् । १२ श्रिष्टुप् ।

स पूर्यो महानां वेनः क्रतुभिरानजे । यस्य द्वारा मनुष्यिता वृषेषु धियं आनुजे १
 द्विवो मानं नोत्सवन् त्सोमपृष्ठासो अद्रयः । उक्था ब्रह्म च शंस्या २
 स विद्रौ अङ्गिरोम्य इन्द्रो गा अवृणोदर्प । स्तुपे तदस्य पौंस्यम् ३
 स प्रलया कविवृध इन्द्रो वाकस्य वक्षणिः । शिवो अकस्य होम-न्यस्मन्ना गन्त्ववसे ४
 आहू नु ते अनु क्रतुं स्वाहा वरस्य यज्यवः । श्वात्रमर्का अनूपते-न्द्र गोत्रस्य वारणे ५
 इन्द्रे विश्वानि वीर्या कृतानि कर्त्तव्यानि च । यमर्का अध्वरं विदुः ६ [४२]

यत् पाञ्चजन्यया विशे-न्द्रे वोषा असृक्षत । अस्तुणाद्गृह्णा विपोऽर्थो मानस्य स क्षयः ७
 इयमु ते अनुष्टुति-श्वकूपे तानि पौंस्या । प्रावश्चकस्य वर्तनिम् ८
 अस्य वृष्णो व्योदन उरु क्रमिष्ट जीवसे । यवं न पृथ्व आ ददे ९
 तद्वधाना अवस्यवो युष्माभिर्दक्षपितरः । स्याम मरुत्वतो वृधे १०
 बह्विव्याय धाम्न ऋक्भिः शूर नोनुमः । जेषामेन्द्र त्वया युजा ११
 अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहत्ये भरद्वातौ सजोषाः ।
 यः शंसते स्तुवते धारिं पञ्च इन्द्रज्येष्ठा अस्मा अवन्तु वेधाः १२ [४३] (११८०)

(६४)

१० प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

उत् त्वा मन्वन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विपो जहि १
 पदा पर्णीरराधसो नि वाधस्व महौ असि । नहि त्वा कश्चन प्रति २
 त्वमीशिपे सुताना-मिन्द्र त्वमसुतानाम् । त्वं राजा जनानाम् ३
 एहि मेहि क्षर्यो वि-व्याऽद्योषश्चर्षणीनाम् । ओभे पूर्णामि रोदसी ४
 त्यं चित् पर्वतं गिरिं शतदन्तं सहस्रिणम् । वि स्तोतृभ्यो रुरोजिथ ५
 वयमु त्वा दिवा सुते वयं नक्तं हवामहे । अस्माकं काममा पूर्ण ६ [४४]
 क । स्य वृषभो युवा तुविभीशो अनानतः । ब्रह्मा कस्तं संपर्यति ७
 कस्य स्थित सवनं वृषा जुजुष्वौ अव गच्छति । इन्द्रं क उ स्थिवा चके ८
 कं ते वाना असृक्षत वृत्रहन् कं सुवीर्या । उक्थे क उ स्थिदन्तमः ९ (११८१)

अयं ते मानुषे जने	सोमः पूरुषं सूयते	। तस्येहि प्र द्रवा पिबं	१०
अयं ते शर्यणावति	सुपोमाशामधि प्रियः	। आर्जकीर्ये मदिन्तमः	११
तमद्य राधसे महे	चारुं मदाय वृष्वये	। एहीमिन्द्र द्रवा पिबं	१२ [४५] (११९०)

(६५)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्र प्रागणागुक्क	न्यग्वा हूयसे नृभिः	। आ याहि तूर्यमाशुभिः	१
यद्वा प्रस्रवणे द्विवो	मादयांसि स्वर्णरे	। यद्वा समुद्रे अन्धसः	२
आ त्वा गीर्मिमेहामुरुं	हुवे गामिव भोजसे	। इन्द्र सोमस्य पीतये	३
आ तं इन्द्र महिमानं	हरयो देव ते महः	। रथे वहन्तु विभ्रतः	४
इन्द्रं गृणीष उं स्तुपे	महौ उग्र ईशानकृत	। एहि नः सुतं पिबं	५
सुतावन्तस्त्वा वयं	प्रयस्वन्तो हवामहे	। इदं नो बर्हिणसदे	६ [४६]

यच्चिन्द्रि शश्वतामसीन्द्र	साधारणस्त्वम्	। तं त्वा वयं हवामहे	७
इदं ते सोम्यं मध्व	धुक्षन्नदिभिन्नरः	। जूषाण इन्द्र तत् पिब	८
विश्वो अयो विपश्चितो	ऽति ग्यस्तूयमा गहि	। अस्मे धेहि श्रवो बृहत	९
दाता मे पूर्पतीनां	राजा हिरण्यवीनाम्	। मा देवा मध्वा रिपत	१०
सहसे पूर्पतीनामधि	अन्द्रं बृहत पृथु	। शुक्रं हिरण्यमा देदे	११
नपातो दुर्गहस्य मे	सहस्रेण सुरार्धसः	। श्रवो देवेष्वकृत	१२ [४७] (१२०४)

(६६)

१५ कलिः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), १५ अनुष्टुप् ।

तरंगिर्वा विद्वदसु	मिन्द्रं सुबार्ध ऊतये ।	
बृहद्रायन्तः सुतसोमि अध्वरे	हुवे भरं न कारिणाम्	१
न यं दुध्रा वरन्ते न स्थिरा मुरो	मदे सुशिप्रमन्धसः ।	
य आहत्या शशमानाय सुन्वते	दाता जरित्र उक्थ्यम्	२
यः शक्रो मुक्षो अश्व्यो	यो वा कीजो हिरण्ययः ।	
स ऊर्वस्य रेजयत्यपावृति	मिन्द्रो गव्यस्य वृत्रहा	३
निष्पातं चिद्यः पुरुसंभूतं वसू	दिद्वर्पति वाशुपे ।	
वृत्री सुशिपो हयंश्च इत करदिन्द्रः	क्रत्वा यथा वशत	४ (१२०८)

यद्वावन्थ पुरुष्टुत पुरा चिच्छूर नृणाम् ।

वयं तत् तं इन्द्र सं भरामसि यजमुक्थं तुरं वचः

५ [४८]

सचा सोमेषु पुरुहूत वज्रिवो मदाय द्युक्ष सोमपाः ।

त्वमिन्द्रि ब्रह्मकृते काम्यं वसु देष्टः सुन्वते भुवः

६

वयमेनमिदा ह्यो ऽपीपेमेह वज्रिणम् ।

तस्मा उ अद्य संमना सुतं मरा ऽऽ नूनं भूषत श्रुते

७

वृकश्चिदस्य वारुण उरामथि रा वयुनेषु भूषति ।

सेमं नः स्तोमं जुजुषाण आ गहीन्द्र प्र चित्रया धिया

८

कद्रु न्व'स्याकृतमिन्द्रस्यास्ति पौंस्यम् ।

केनो नु कं श्रोमतेन न शुश्रुवे जुनुषः परि वृत्रहा

९

कद्रु महीरधृष्टा अस्य तविषीः कद्रु वृत्रघ्नो अस्तृतम् ।

इन्द्रो विश्वान् वेकनाटो अहर्दश उत कत्वा णीरभि

१० [४९]

वयं घा ते अपूर्व्येन्द्र ब्रह्माणि वृत्रहन् ।

पुरुतमासः पुरुहूत वज्रिवो भूतिं न प्र भरामसि

११

पूर्वीश्चिन्द्रि त्वे तुविकूर्मिन्नाशसो हवन्त इन्द्रोतयः ।

तिरश्चिद्वर्यः सवना वसो गाहि शर्विष्ठ श्रुधि मे हवम्

१२

वयं घा ते त्वे इन्द्रिन्द्र विप्रा अपि प्ससि ।

नहि त्ववृन्यः पुरुहूत कश्चन मघवन्नस्ति मर्दिता

१३

त्वं नो अस्या अमतेरुत क्षुधोऽभिर्शस्तेरव सृषि ।

त्वं न ऊती तव चित्रया धिया शिक्षा शचिष्ठ गातुवित्

१४

सोम इद्वः सुतो अस्तु कल्यो मा विभीतन ।

अपेवेष ध्वस्मारयति स्वयं घैणो अर्पायति

१५ [५०] (२२१९)

(६७)

११ मन्त्रयः त्वाम्मदः, मैत्रावरुणिर्मन्यः, यदयो वा मन्त्र्या जालनद्धाः ।

आदित्याः, १०-१९ अदितिः । गायत्री ।

त्यान् नु क्षत्रियाँ अव आदित्यान् याचिपामहे । समूलीकाँ अभिष्टये १

मित्रो नो अयंहृतिं वरुणः पर्यर्द्यमा । आदित्यासो यथा विदुः २

तेषां हि चित्रमुक्थं वरुधमस्ति वाशुपे । आदित्यानामरुक्ते ३ (१२२२)

महिं वो महतामवो वरुण मित्रार्यमन् । अज्ञांस्या वृणीमहे	४
जीवान् नो अभि धेतुना ऽऽदित्यासः पुरा हर्थात् । कर्द्धं स्य हवनश्रुतः	५ [५१]
यद्वः श्रान्ताय सुन्वते वरुधमस्ति यच्छर्दिः । तेना नो अधि वोचत	६
अस्ति देवा अंहोरुर्वस्ति रत्नमनांसः । आदित्या अद्भुतैनसः	७
मा नः सेतुः सिधेद्वयं महे वृणक्तु नस्परि । इन्द्र इच्छि श्रुतो वृशी	८
मा नो मृचा रिपूणां वृजिनानामविष्यवः । देवा अभि प्र मृक्षत	९
उत त्वामदिते म ह्यहं देव्युप बुधे । सुमृष्टीकामभिष्टये	१० [५२]
परिं वीने गभीर आ उग्रपुत्रे जिघांसतः । मार्किस्तोकस्य नो रिषत	११
अनेहो न उरुवज्र उरुचि वि प्रसंतवे । कृधि तोकाय जीवसे	१२
ये मूर्धानः क्षितीना मद्वधासः स्वयंशसः । वृता रक्षन्ते अद्भुतः	१३
ते न आस्रो वृकाणा मादित्यासो मुमोचत । स्तेनं वृद्धमिवादिते	१४
अपो पु ण इयं शरु रादित्या अप दुर्मतिः । अस्पृष्ट्वैवर्जनुषी	१५ [५३]
शस्त्राद्धि वः सुदानव आदित्या ऊतिभिर्वयम् । पुरा नूनं बुमुज्महे	१६
शश्वन्तं हि प्रचेतसः प्रतियन्तं चिदेनसः । देवाः कृणुध जीवसे	१७
तत् सु नो नव्यं सन्यस आदित्या यन्मुमोचति । बन्धाद्बद्धमिवादिते	१८
नास्माकमस्ति तत् त्र आदित्यासो अतिष्कदे । यूयमस्मभ्यं मृळत	१९
मा नो हेतिर्विवस्वत आदित्याः कृत्रिमा शरुः । पुरा नु जरसो वधीत	२०
वि पु द्वेपो व्यंहति मादित्यासो वि संहितम् । विष्वग्वि वृहता रपः	२१ [५४] (१२४०)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३८]

(६८)

१९ प्रियमेध आह्निरसः । इन्द्रः १४-१९ साक्षाश्वमेधौ । गायत्री, अनुष्टुप्मुखः प्रगाथाः= (अनुष्टुप्+गायत्री) १, ४, ७, १० अनुष्टुप्, १६ शंकुमती ।

आ त्वा रथं यथोतये सुम्राय वर्तयामसि । तुविकुर्मिमृतीपह मिन्द्र शर्विष्ठ सत्यते १
तुर्विशुम्प तुर्विक्रतो शचीवो विश्वया मते । आ पराथ महित्वना २
यस्य ते महिना महः परि ज्मायन्तमीयतुः । हस्ता वज्रं हिरण्ययम् ३
विश्वानरस्य वृस्पति मनानतस्य शर्वसः । एवैश्च चरणीना मूती हुवे रथानाम् ४
अभिष्टये सदावृधे स्वर्मिच्छेपु यं नरः । नाना हवन्त ऊतये ५ [१]
प्रोमात्रमुचीपम मिन्द्रमुग्रं सुराधंसम् । ईशानं चिद्रम्नाम् ६
तत्तमिद्राधंस मह इन्द्रं चोदामि पीतये । यः पुर्यामनुष्टुति मीशं कृष्टीनां नृतुः ७ (१२४७)

न वस्यं ते शवसान सख्यमानंश मर्त्यः । नक्तिः शवांसि ते नशत् ८
त्वोतासस्त्वा युजा ऽप्सु सूर्ये महद्धनम् । जयेम पुत्सु वञ्चिवः ९
तं त्वा यज्ञेभिरीमहे तं गीर्भिर्गिर्वणस्तम ।
हन्त यथा चिद्विधं वाजेषु पुरुमाप्यम् १० [२]

यस्य ते स्वाहु सख्यं स्वाह्वी प्रणीतिरद्विधः । यज्ञो वितन्तुसाप्यः ११
उरु णस्तुन्वेष्ट तन उरु क्षयाय नस्कृधि । उरु णो यन्धि जीवसे १२
उरुं नून्यं उरुं गर्भं उरुं रथाय पन्थाम् । वेववीतिं मनामहे १३
उर्य मां वद ह्राडा नरः सोमस्य हव्यां । तिष्ठन्ति स्वाहुनातयः १४
अत्राविन्तोत आ वदे हरी ऋक्षस्य सुनवि । आश्वमेधस्य रोहिता १५ [३]

सुरादीं आतिथिग्वे स्वभीशूराक्षे । आश्वमेधे सुपेडासः १६
वल्ग्वीं आतिथिग्वे इन्द्रोते वधूमतः । सचां पुतकृती सनम् १७
पेषु चेतुर्वर्षण त्वन्तर्द्धमेध्वरुषी । स्वभीशुः कशावती १८
न युष्मे याजवन्धवो गिनित्सुश्चन मर्त्यः । अवद्यमधि वीधरत् १९ [४] (१९५९)

(६९)

१८ प्रियमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः, ११ (अर्धधस्य) विश्वे देवाः, ११ (उत्तरार्धस्य)- १२ वरुणः ।
अनुष्टुप्, २ उष्णिक्, ४-६ गायत्री, ११, १६ पङ्क्तिः, १७-१८ बृहती ।

प्रप वञ्छिपुभूमिषं मन्दर्द्धीरायेन्दवे । धिया वो मेधसातये पुरंध्या दिवासति १
नवं व ओर्वतीनां नवं योयुवतीनाम् । पतिं वो अध्वर्यानां धेनूनामिषुध्यसि २
ता अस्य सुददोहसः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।
जन्मन् वेवानां विशां-खिप्वा रौचने विवः ३
अभि प्र गोर्पति गिरेन्द्रमर्चं यथा विदे । सूनं सत्यस्य सत्यमित् ४
आ हरयः ससृञ्चिरे ऽरुंपीरधि बर्हिषि । यत्राभि संनवामहे ५ [५]
इन्द्राय गावं आशिरं हुवृहे वञ्छिणे मधु । यत् सीमुपह्वरे विदत् ६
उध्यद्वभस्य विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वाहि ।
मर्षः पीत्वा संचेवहि त्रिः सप्त सख्युः पदे ७
अर्चत प्राचत प्रियमेधासो अर्चत । अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धृष्णवर्चत ८
अव स्वराति गर्गरो गोधा परि सनिष्वणत् ।
विज्ञा परि अनिष्कय-दिन्द्राय ब्रह्मोद्यतम् ९ (१९६८)

आ यत् पतन्त्येन्यः सुदुघा अर्नपस्फुरः । अपस्फुरं गृमायत् सोममिन्द्राय पातवे १० [६]

अपादिन्द्रो अपावृग्निर्विश्वे वेवा अमत्सत ।

वरुण इद्विह क्षयत् तमापो अभ्यनूपत वृत्सं संशिश्वरीरिव ११

सुदेवो असि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः । अनुक्षरन्ति काकुदं सूर्यं सुषिरामिव १२

यो व्यतीरफाणयत् सूर्युक्ताँ उप द्वाशुषे । तको नेता तदिद्वपु रपमा यो अमुच्यत १३

अतीदु शक्र ओहत इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ।

भिनत् कनीन ओवृन पच्यमानं पुरो गिरा १४

अर्भको न कुमा०को ऽधि तिष्ठन् नवं रथम् । स पक्षन्महिषं भृगं पित्रे मात्रे विभुक्तुम् १५

आ तू सुशिप्र दंपते रथं तिष्ठा हिरण्ययम् ।

अध द्युक्षं संचेवहि सहस्रपादमरुपं स्वस्तिगामनेहसम् १६

तं वेमि०त्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।

अर्थं चिदस्य सुधितं यदेतव आवर्तयन्ति द्वावने १७

अनु प्रत्नस्योक्तसः प्रियमेधास एषाम् ।

पूर्वामनु प्रयति वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आशत १८ [७] (११७७)

(७०)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ७०-८०]

१५ पुरुहन्मा आङ्गिरसः । इन्द्रः । वृहती; १-६ प्रगाथाः (विपमा वृहती, समा सतोवृहती),

१२ शंकुमती, १३ उष्णिक्, १४ अनुष्टुप्, १५ पुरउष्णिक् ।

यो राजा चर्पणीनां याता रथेभिरधिगुः ।

विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गुणे १

इन्द्रं तं शुम्भ पुरुहन्मन्त्रवसे यस्य द्विता विधृतरि ।

हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो महो विवे न सूर्यः २

नक्रिष्टं कर्मणा नश्वद्यश्चकार सदावृधम् ।

इन्द्रं न यज्ञेर्विश्वगूर्तमृभ्वसमधृष्टं धृष्णवोऽसम् ३

अपावृहमुग्रं पृतनासु सास्रहि यस्मिन् महीरुरुच्यः ।

सं धेनवो जायमाने अनोनवुद्यावः क्षामो अनोनवुः ४

यद्व्याव इन्द्र ते शतं शतं भूमिरुत स्युः ।

न त्वा यजिन् त्सहस्रं सूर्या अनु न जातमप्य रोदसी ५ [८] (१२८१)

आ पंप्राथ महिना वृष्ण्या वृषन् विश्वा शविष्ठ शर्वसा ।

अस्माँ अव मघवन् गोमति व्रजे वज्रिञ्चित्राभिरुतिभिः ६

न सीमदेव आप—दिषं दीर्घायो मर्त्यः ।

एतग्वा चिद्य एतंशा युयोजते हरी इन्द्रो युयोजते ७

तं वो महो महाय्य—मिन्द्रं वृणार्य सक्षणिम् ।

यो गाधेषु य आरणेषु हव्यो वाजेवस्ति हव्यः ८

उदू पु णो वसो महे मृशस्व शूर राधसे ।

उदू पु मह्ये मघवन् मघत्तय उदिन्द्र शर्वसे महे ९

त्वं न इन्द्र क्रतुयु—स्त्वानिवो नि तृप्सि ।

मध्ये वसिष्व तुविनृम्णोवो—नि दासं शिश्रथो हथैः १० [९]

अन्यव्रतममानुष—मर्यज्वानमदेवयुम् ।

अव स्वः सखा दुधुवीत पर्वतः सुघ्राय दस्युं पर्वतः ११

त्वं न इन्द्रासां हस्ते शविष्ठ वृणने । धानानां न सं गृभायास्मयु—र्द्धिः सं गृभायास्मयुः १२

सखायः क्रतुमिच्छत कथा राधाम शरस्य । उपस्तुतिं भोजः सूरियो अहयः १३

भूरिभिः समह कपिभि—र्वाहिर्माद्भिः स्तविष्यसे ।

यवित्यमेकमेकमि—च्छर वत्सान् परावदः १४

कर्णगृह्या मघवा शौरवेज्यो वत्सं नस्त्रिभ्य आनयत । अजां सूरिन धातवे १५ [१०] (१२९०)

(७१)

१५ सुदीति—पुर्कमीळहाधाक्षिरसौ, तयोर्वाग्यतरः । अग्निः । गायत्री,

१०-१५ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वं नो अग्रे महोभिः पाहि विश्वस्या अरतिः । उत द्विषो मर्त्यस्य १

नहि मनु्युः पौरुषेय ईशे हि वः प्रियजात । त्वमिदंक्षि क्षपावान् २

स नो विश्वेभिर्वैवेभि—रूर्जो नपाद्भद्रशोचे । रयिं देहि विश्ववारम् ३

न तमग्ने अरातयो मर्तं युवन्त रायः । यं त्रायसे वृश्वसंम् ४

यं त्वं विप्र मेधसाता—वग्ने हिनोषि धनाय । स तवोती गोषु गन्ता ५ [११]

त्वं रयिं पुरुवीर—मग्ने वृशुषे मर्ताय । प्र णो नय वस्यो अच्छ ६

उरुष्या णो मा परा दा अघायते जातवेदः । दुराध्येर्द्ध मर्ताय ७ (११९९)

अग्रे माकिंष्टे देवस्य' गुतिमदेवो युयोत । त्वमीशिपे वसूनाम्	८
स नो वस्य उर्ष मा-स्यूजो नपान्माहिनस्य । सस्ये वसो जतिवृभ्यः	९
अच्छा नः शीरशोचिपे गिरो यन्तु दर्शतम् ।	
अच्छा यज्ञासो नमसा पुरुवसुं पुरुप्रशस्तमृतये	१० [१२]
अग्निं सूनं सहसो जातवेदसं वृणाय वार्याणाम् ।	
द्विता यो भूवृष्टो मर्येष्वा होता मन्द्रतमो विशि	११
अग्निं वो देवयज्यया अग्निं प्रयत्यध्वरे ।	
अग्निं धीषु प्रथममग्निमव-त्यग्निं क्षेत्राय सार्धसे	१२
अग्निग्निषां सुख्ये ददातु न ईशे यो वार्याणाम् ।	
अग्निं तोके तनये शश्वदीमहे वसुं सन्तं तनूषाम्	१३
अग्निमीष्टिष्वावसे गाथाभिः शीरशोचिपम् ।	
अग्निं राये पुरुमीळह श्रुतं नरो अग्निं सुवीतये छर्दिः	१४
अग्निं द्वेषो योतवे नो गृणीम-स्यग्निं शं योश्च दातवे ।	
विश्वांसु विश्ववितेव हव्यो भुवद्रस्तुर्कूपणाम्	१५ [१३] (१३०७)

(७२)

१८ हर्यतः प्रागायः । अग्निः हवींषि वा । गायत्री ।

हविष्कृणुध्वमा गम-दध्वपुर्वनते पुनः	१ विद्राँ अस्य प्रशासनम्	१
नि तिग्ममभ्यंशुं सीवृद्धोता मनावधि	२ जुषाणो अस्य सुख्यम्	२
अन्तरिच्छन्ति तं जने रुद्रं परो मनीषया	३ गृष्णन्ति जिह्वयांससम्	३
जाम्यतीतपे धनुर्वयोधा अरुहद्वनम्	४ हृषदं जिह्वयावधीत्	४
चरन् वसो रुशश्निह निवृतातरं न विन्दते	५ वेति स्तोतव अभ्यम्	५ [१४]
उतो न्वस्य यन्मह-दश्वावद्योजनं बृहत्	६ वृषा रथस्य दहंशे	६
बृहन्ति सतेका मुप द्वा पञ्च सृजतः	७ तीर्थे सिन्धोरधि स्वरे	७
आ वृशभिर्विवस्वत इन्द्रः कोशमचुच्यवीत्	८ खेदया त्रिवृता विवः	८
परि त्रिधातुरध्वरं जृषिरेति नवीयसी	९ मध्वा होतारो अञ्जते	९
सिञ्चन्ति नमसावृत मुञ्चाचक्रं परिज्मानम्	१० नीचीनवारमक्षितम्	१० [१५]
अभ्यारमिदद्रयो निर्विकतं पुष्करे मधु	११ अवतस्य विसर्जने	११ (१३१८)

गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा ।	उभा कर्णा हिरण्यया	१२
आ सुते सिञ्चतु श्रियं रोदस्योरभिश्चियम् ।	रसा दधीत वृषभम्	१३
ते जानतु स्वगोक्ष्यं सं वत्सासो न मातृभिः ।	मित्रो न संसन्त जामिभिः	१४
उप स्रक्पु वप्सतः कृण्वते ध्रुवणं विवि ।	इन्द्रे अग्रा नमः स्वः	१५ [१६]

अधुक्षत पिप्युषीमिष मूर्जं सप्तपदीमरिः ।	सूर्यस्य सप्त रश्मिभिः	१६
सोमस्य मित्रावरुणो दिता सूर आ ददे ।	तदातुरस्य भेषजम्	१७
उतो न्वस्य यत् पदं हयस्य निधान्यम् ।	पति द्यां जिह्वयातनत्	१८ [१७] (१३०५)

(७३)

१८ गोपवन आश्रयः सप्तवध्रिर्वा । अश्विनौ । गायत्री ।

उदीराश्रमृतायते युञ्जार्थामश्विना रथम् ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१
निमिषश्चिज्जवीयसा रथेना यातमश्विना ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	२
उप स्तृणीतमत्रये हिमेन वर्ममश्विना ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	३
कुहं स्थः कुहं जग्मधुः कुहं श्येनेव पेतधुः ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	४
यदद्य कर्हि कर्हि चिच्छ्रुयातमिमं हवम् ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	५ [१८]

अश्विना यामहृतमा नेर्दिष्टं याम्याप्यम् ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	६
अर्वन्तमत्रये गृहं कृणुतं युवमश्विना ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	७
वरेथे अग्रिमातपो वदेत वल्गवत्रये ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	८
प्र सप्तवध्रिराशसा धारास्रग्नेरशायत ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	९
इहा गंतं वृषण्वसू शृणुतं भं इमं हवम् ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१० [१९]

किमिदं वां पुराणव ज्जरतोऽरिव शस्यते ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	११
समानं वां सजात्यं समानो बन्धुरश्विना ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१२
यो वां रजांस्यश्विना रथो वियाति रोदसी ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१३
आ नो गव्येभिरश्व्यैः सहस्रैरुप गच्छतम् ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१४
मा नो गव्येभिरश्व्यैः सहस्रैरभिरति रयतम् ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१५
अरुणप्सुरुपा अमू दकुर्ज्योतिर्ऋतावरी ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१६
अश्विना सु विचक्रेश दृक्षं परशुमौ इव ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१७
पुरं न धृण्वा रुज कृष्ण्या बाधितो विशा ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१८ [२०] (१३४३)

(७४)

१५ गोपवन आत्रेयः । अग्निः, १३-१५ आर्क्षः श्रुतर्वा । १-१२ अनुष्टुप्मुखः
प्रगाथः = (अनुष्टुप् + गायत्री), १३-१५ अनुष्टुप् ।

विशोविशो वो अतिथिं वाजयन्तः पुरुप्रियम् ।

आग्निं वो दुर्यं वचः स्तुये शूषस्य मन्मभिः १

यं जनासो हविष्मन्तो मित्रं न सर्पिरासुतिम् । प्रशंसन्ति प्रशस्तिभिः २

पन्यांसं जातवेदसं यो वेवतात्युद्यता । हव्यान्धैर्यद्विवि ३

आगन्म वृत्रहन्तमं ज्येष्ठमग्निमानवम् ।

यस्य श्रुतर्वा बृहन्नाक्षो अनीक एधते ४

अमृतं जातवेदसं तिरस्तमांसि दर्शतम् । घृताहवन्मीड्यम् ५ [२१]

सत्राधो यं जना इमेऽग्निं हव्येभिरीकते । जुह्वानासो यतसुचः ६

इयं ते नव्यसी मतिरग्ने अर्धाव्यस्मदा ।

मन्द्रं सुजातं सुकृतोऽमूरं दस्मातिथे ७

सा ते अग्ने शतंमा चनिष्ठा भवतु प्रिया । तया वर्धस्व सुष्टुतः ८

सा युधैर्युग्मिनी बृहदुपोऽश्वसि श्रवः । दर्शीत वृत्रतूर्ये ९

अश्वमिद्रां रथपां त्वेषमिन्द्रं न सत्पतिम् ।

यस्य श्रवांसि तूर्वथ पन्यपन्यं च कृष्टयः १० [२२]

यं त्वा गोपर्वनो गिरा चनिष्ठदग्ने अङ्गिरः । स पावक श्रुधी हवम् ११

यं त्वा जनास इकते सत्राधो वाजसातये । स बोधि वृत्रतूर्ये १२

अहं हुवान आर्क्षे श्रुतर्वाणि मवृच्युति ।

शर्धासीव स्तुकाविना मृक्षा शीर्षा चतुर्णाम् १३

मां चत्वार आशवः शर्विष्ठस्य द्रविन्नवः ।

सुरथासो अभि प्रयो वक्षन् वयो न तुय्यम् १४

सत्यमित् त्वा महेनवि परुष्ण्यव देदिशम् ।

नेमापो अश्वदातरः शर्विष्ठादस्ति मत्यः १५ [२३] [१३५८]

(७५)

१६ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

युक्षा हि देवहृतमां अश्वो अग्ने रथीरिव । नि होवा पून्यः सन्दः १

उत नो देव देवा अच्छा वोचो विवृष्टरः । अद्विश्वा वार्या कृधि २ (१३६०)

त्वं ह यद्यविष्टस्य सहस्रः सूनवाहुत । ऋतावा यज्ञियो भुवः ३	
अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य शतितरुपतिः । मूर्धा कवी रयीणाम् ४	
तं नेमिभूभवो यथा ऽऽ नमस्य सहस्रतिभिः । नेदीयो यज्ञमङ्गिरः ५ [२४]	
तस्मै नूनमभिद्यवे वाचा विरूप नित्यया । वृष्णे चोदस्व सुष्टुतिम् ६	
कमुं प्विदस्य सेनया ऽग्नेरपाकचक्षसः । पुणिं गोपुं स्तरामहे ७	
मा नो वेवानां विशः प्रस्तातीरिवोक्षाः । क्रुशं न हासुरध्याः ८	
मा नः समस्य दूढ्यः परिक्षेपसो अंहतिः । ऊर्मिर्न नावमा वधीत ९	
नमस्ते अग्र ओजसे गुणन्ति देव कृष्टयः । अमरमित्रमर्दय १० [२५]	
कुवित सु नो गविष्टये ऽग्ने संवेपिषो गयिम् । उरुकृदुरु णस्कृधि ११	
मा नो अस्मिन् महाधने परा वग्भारभृद्यथा । संवर्गं सं रयिं जय १२	
अन्यमुस्मद्भिया इयमग्ने सिषक्तु दुच्छुना । वर्धा नो अमवच्छवः १३	
यस्याजुषन्नमस्विनः शमीमर्दुमखस्य वा । तं वेवृभिर्वृधावति १४	
परस्या अर्धि संवतो ऽवरा अभ्या तर । यज्ञाहमस्मि तां अंव १५	
विद्या हि ते पुरा वयमग्ने पितुर्यथावसः । अर्धा ते सुमर्मामहे १६ [२६] (१३७४)	

(७६)

१२ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

इमं नु मायिनं हुव इन्द्रमीशानमोजसा । मरुत्वन्तं न वृत्रसे १	
अयमिन्द्रो मरुत्सखा वि वृत्रस्याभिनच्छिरः । वज्रेण शतपर्वणा २	
वावृधानो मरुत्सखेन्द्रो वि वृत्रमैरयत् । सृजन् त्समुद्रिया अपः ३	
अयं ह येन वा इदं स्वर्मरुत्वता जितम् । इन्द्रेण सोमपीतये ४	
मरुत्वन्तमृजीपिणमोजस्वन्तं विरप्शिनम् । इन्द्रं गीर्भिर्हवामहे ५	
इन्द्रं प्रलेन मर्मना मरुत्वन्तं हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये ६ [२७]	
मरुत्वो इन्द्र मीढः पिबा सोमं शतक्रतो । अस्मिन् यज्ञे पुरुष्टुत ७	
तुभ्येदिन्द्र मरुत्वते सुताः सोमासो अद्रिवः । हृदा हृयन्त उक्थिनः ८	
पिबेदिन्द्र मरुत्सखा सुतं सोमं दिविष्टिषु । वज्रं शिशान ओजसा ९	
उत्तिष्ठो जसा सह पीत्वी शिषे अवेषयः । सोममिन्द्र चम सुतम् १०	
अनु त्वा रोदसी उभे कर्क्षमाणमकृपेताम् । इन्द्र यदस्युहामेवः ११	
वाचमष्टापदीमहं नवसक्तिमृतस्पृशम् । इन्द्रात् परि तन्वं ममे १२ [२८] (१३८१)	

(७७)

११ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १०-११ मगाथाः= (पृथ्वी, सतोपृथ्वी) ।

जज्ञानो नु शतकेतुर्वि पृच्छदिति मातरम्	। क उयाः के ह शृण्विरे	१
आदीं शवस्यन्त्री दीर्घासमहीशुवम्	। ते पुत्र सन्तु निन्दुरः	२
समित तान वृत्रहासिवृत् से अरौ ईव सेवया	। पृच्छो दस्पुहामवत	३
एकया प्रतिधारिषत् साकं सरांसि त्रिंशतम्	। इन्द्रः सोमस्य काशुका	४
अभि गन्धर्वमृतुण दबुध्रेषु रजःस्वा	। इन्द्रो मृह्यन् इक्षुधे	५ [२९]

निराविध्यद्विरिम्य आ धारयत् एकमोवृनम्	। इन्द्रो बुन्दं स्वाततम्	६
शतमध्न इपुस्तव सहस्रपणं एक इत्	। यमिन्द्र चक्रुषे बुजम्	७
तेन स्तोतृभ्य आ भर नृभ्यो नारिभ्यो अत्तवे	। सद्यो जात क्रमुष्टिर	८
एता च्योत्तानि ते कृता वीर्षिष्ठानि परीणसा	। इन्द्रा वीहृधारयः	९

विश्वेत् ता विष्णुराभर दुरुक्रमस्त्वेषितः ।

शतं नहिषान् क्षीरपाकमोवृनं वराहमिन्द्र एमुषम्	१०
तुषिक्षं ते सुकृतं सुमयं धनुः साधुर्बुन्दो हिरण्ययः ।	
उभा ते बाहू रण्या सुसंस्कृत क्रद्वेषे विहृद्वुधा	११[३०](१३९७)

(७८)

१० कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १० पृथ्वी ।

पुरोवाशं नो अन्धस इन्द्र सहस्रमा भर	। शता च शूर गोनाम्	१
आ नो भर व्यञ्जनं गामश्वमभ्यञ्जनम्	। सचा मना हिरण्यया	२
उत नः कर्णशोभना पुरुणि धृष्णवा भर	। त्वं हि शृण्विषे बंसो	३
नकी वृथीक इन्द्र ते न सुपा न सुदा उत	। नान्यस्त्वच्छूर वाद्यतः	४
नकीमिन्द्रो निकर्तवे न शक्रः परिशक्तवे	। विश्वं शृणोति पश्यति	५ [३१]

स मनुं मत्यांता मर्दधो नि चिकीपते	। पुरा निवृथ्चिकीपते	६
कत्व इत् पूर्णमुदरं तुरस्यास्ति विधतः	। वृत्रघ्नः सोमपात्रः	७
त्वे वसुनि संगता विश्वा च सोम सौमगा	। सुदात्वपरिहृता	८
त्वामिध्वयुषम कामो गन्धुर्हिरण्ययुः	। त्वामश्वयुरेषते	९

तवेदिन्द्राहमाशसा हस्ते दात्रं चना वदे ।

विनस्य वा मघवन् त्समृतस्य वा पृथि यवस्य काशिना	१० [३२] (१४०७)
--	----------------

(७९)

१ कृतुर्भागवः । सोमः । गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

अयं कृतुर्गृहीतो विश्वजिदुद्भिदित् सोमः । कषिर्विभः काव्येन १
 अभूर्णीति यन्नम्रं मिपक्ति विश्वं यत् तुरम् । प्रेमन्धः ख्यन्तिः श्रोणो भूतम् २
 त्वं सोम तनुकृद्भ्यो द्वेपोभ्योऽन्यकृतेभ्यः । उरु युन्तामि वरूथम् ३
 त्वं बिन्ती तव दक्षेर्विव आ पृथिव्या कंजीपिन् । यादीर्गवस्य चिद् द्वेयः ४
 अर्थिनो यन्ति चेदर्थं गच्छानिद्विदुषो रातिम् । ब्रवज्युस्तृप्यतः कामम् ५ [३३]

विदद्यत् पूर्वं नष्ट—मुर्वीमृतायुमीरयत् । प्रेमायुस्तार्वीर्तीर्णम् ६
 तुशेवो नो मृळयाकु रदसकतुरवातः । मवां नः सोम शं हृदे ७
 गा नः सोम सं वीविजो मा वि वीभिपथा राजन् । मा नो हार्दिं त्विषा वधीः ८
 अब यत् स्वे सधस्थे वृवानां दुर्मतीरीक्षे ।
 राजन्नप द्विषः सेध मीद्धो अप सिधः सेध ९ [३४] (१४१६)

(८०)

१० एकधूर्नीधसः । इन्द्रः, १० देवाः । गायत्री, १० त्रिष्टुप् ।

नह्यन्यं बळाकरं मर्द्धितारं शतक्रतो । त्वं न इन्द्र मृळ्य १
 यो नः शश्वत् पुराविथा—ऽमृधो बाजसातये । स त्वं न इन्द्र मृळ्य २
 किमङ्ग रधचोदनः सुन्वानस्यावितेदसि । कुवित् स्विन्द्र णः शकः ३
 इन्द्र प्र णो रथमव पश्चाच्चित् सन्तमद्विवः । पुरस्तादेन मे कृधि ४
 हन्तो नु किमाससे प्रथमं नो रथं कृधि । उपमं वाजयु श्रवः ५ [३५]

अवां नो वाजयुं रथं सुकरं ते किमित् परि । अस्मान् त्सु जिग्युषस्कृधि ६
 इन्द्र दृढस्व पूरसि भद्रा तं एति निष्कृतम् । इयं धीर्भ्रतियावती ७
 मा सीमवद्य आ भागु—र्वी काष्ठा हितं धनम् । अपावृक्ता अरन्नयः ८
 तुरीयं नाम यजियं यदा करस्तदुर्मसि । आदित् पतिर्न ओहसे ९

अवीवृधदो अमृता अमन्दी—देकद्युर्वेवा उत याश्व देवीः ।

तस्मा उ राधः कृणुत प्रज्ञस्तं प्रातर्मक्षु धियावमृजगम्भ्यात् १० [३६] (१४१६)

(८१)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ८१-९३]

१ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं चित्रं ग्रामं सं गृभाय	। महाहस्ती दक्षिणेन	१
विद्या हि त्वा तुविकूर्मिं तुविदेष्णं तुवीर्मघम्	। तुविमित्रमवीभिः	२
नहि त्वा शूर वेवा न मतीसो दिस्सन्तम्	। भीमं न गां वारयन्ते	३
एतो न्विन्द्रं स्तवामे शानं वस्वः स्वराजम्	। न राधसा मधिपन्नः	४
प्र स्तोष्वुप गासिपच्छवत् सामं गीयमानम्	। अभि राधसा जुगुत्	५ [३७]

आ नो भर दक्षिणेनाऽभि सव्येन प्र मृश	। इन्द्र मा नो वसोर्निर्भीकृ	६
उप क्रमस्वा भर धृषता धृष्णो जनानाम्	। अदाशूष्टरस्य वेदः	७
इन्द्र य उ नु ते अस्ति वाजो विप्रेभिः सन्तित्वः	। अस्माभिः सु तं संनुहि	८
सद्योजुर्वस्ते वाजा अस्मभ्यं विश्वश्चन्द्राः	। वशैश्च मधू जरन्ते	९ [३८] (१४३५)

[पष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३८]

(८२)

१ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ प्र देव परावतोऽर्वावतश्च वृत्रहन्	। मध्वः प्रति प्रभर्मणि	१
तीवाः सोमांस आ गहि सुतासो मादयिष्णवः	। पिबा वृधृग्यथोचिपे	२
इषा मन्वस्वादु ते इं वराय मन्यवे	। भुवत् त इन्द्र शं हृवे	३
आ त्वशत्रवा गहि न्युक्थानि च हूयसे	। उपमे रोचने विवः	४
तुभ्यायमविभिः सुतो गोभिः श्रीतो मदाय कम्	। प्र सोम इन्द्र हूयते	५ [१]

इन्द्रं श्रुधि सु मे हव मस्मे सुतस्य गोमंतः	। वि पीतिं तृप्तिमश्रुहि	६
य इन्द्र चमसेष्वा सोमश्चमूपु ते सुतः	। पिबेदस्य त्वमीशिपे	७
यो अप्सु चन्द्रमा इव सोमश्चमूपु ददृशे	। पिबेदस्य त्वमीशिपे	८
यं ते इयेनः पदाभरत् तिरो रजांस्यस्पृतम्	। पिबेदस्य त्वमीशिपे	९ [२] (१४४४)

(८३)

१ कुसीदी काण्वः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

वृवानामिदवो महत् तदा वृणीमहे वयम्	। वृष्णामस्मभ्यमृतये	१
ते नः सन्तु युजः सका वरुणो मित्रो अर्यमा	। वृधासश्च प्रचेतसः	२
अति नो विप्रिता पुरु नोभिरपो न पर्षथ	। युयमृतस्य रथ्यः	३ (१४४७)

वामं नो अस्त्वर्यमन् वामं वरुण शंस्यम् । वामं ह्यावृणीमहे ४	
वामस्य हि प्रचेतस ईशानासो रिशादसः । नेमादित्या अधस्य यत् ५ [३]	
वयमिद्वः सुदानवः क्षियन्तो यान्तो अध्वन्ना । देवा वृधाय हूमहे ६	
अधि न इन्द्रैषां विष्णो सजात्यानाम् । इता मरुतो अश्विना ७	
प्र भ्रातृत्वं सुदानवो ऽधं द्विता समान्या । मातुर्गर्भं भरामहे ८	
युयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिर्यवः । अधा चिद्र उत वृवि ९ [४] (१४१३)	

(८४)

१ उशना काव्यः । अग्निः । गायत्री ।

प्रेष्ठं वो अतिथिं स्तुपे मित्रमिव प्रियम् । अग्निं रथं न वेद्यम् १	
कविमिव प्रचेतसं यं वृवासो अधं द्विता । नि मर्त्येष्वारुधुः २	
त्वं यविष्ठ वृशुषो नूः पाहि शृणुधी गिरः । रक्षां लोकमुत त्मना ३	
कया ते अग्ने अङ्गिर ऊर्जो नपादुपस्तुतिम् । वराय देव मन्यवे ४	
वाशेऽम कस्य मनसा यज्ञस्य सहसो यहो । कर्दु वोच इदं नमः ५ [५]	
अथा त्वं हि नस्करो विश्वा अस्मभ्यं सुक्षितीः । वार्जद्रविणसो गिरः ६	
कस्य नूनं परीणसो धियो जिन्वसि दंपते । गोपाता यस्य ते गिरः ७	
तं मर्जयन्त सुक्रतुं पुरोयावानमाजिषु । स्वेषु क्षयेषु वाजिनम् ८	
क्षेति क्षेमेभिः साधुभिर्नक्रियं घ्नन्ति हन्ति यः । अग्ने सुवीर एधते ९ [६] (१४६२)	

(८५)

१ कृष्ण आङ्गिरसः । अश्विनौ । गायत्री ।

आ मे हव्यं नासत्या ऽश्विना गच्छतं युवम् । मध्वः सोमस्य पीतये १	
इमं मे स्तोममश्विने मं मे शृणुतं हवम् । मध्वः सोमस्य पीतये २	
अयं वां कृष्णो अश्विना हवते वाजिनीवसू । मध्वः सोमस्य पीतये ३	
शृणुतं जरितुहवं कृष्णस्य स्तुवतो नरा । मध्वः सोमस्य पीतये ४	
छादिर्यन्तमदाभ्यं विप्राय स्तुवते नरा । मध्वः सोमस्य पीतये ५ [७]	
गच्छतं वृशुषो गृह मित्था स्तुवतो अश्विना । मध्वः सोमस्य पीतये ६	
युआथां रासमं रथं वीर्यं वृषण्वसू । मध्वः सोमस्य पीतये ७ (१४६९)	

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेना यातमश्विना । मध्वः सोमस्य पीतये ८
नू मे गिरं नासत्या ऽश्विना प्रावतं युवम् । मध्वः सोमस्य पीतये ९ [८] (१४७१)

(८६)

५ कृष्ण आह्निरसः, विश्वको वा कार्णिः । अश्विनौ । जगती ।

उभा हि वृक्षा भिषजा मयोभुवो—भा दक्षस्य वचंसो बभूवथुः ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सखा मुमोचतम् १
कथा नूनं वां विमना उप स्तव—द्युर्व धियं ददथुर्वस्यदृष्टये ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सखा मुमोचतम् २
युवं हि प्मा पुरुभुजेममेधतुं विष्णाप्ये वृद्धथुर्वस्यदृष्टये ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सखा मुमोचतम् ३
उत त्वं धीरं धनसामृजीपिणं दूरे चित् सन्तमवसे हवामहे ।
यस्य स्वादिष्टा मुसतिः पितृयथा मा नो वि यौष्टं सखा मुमोचतम् ४
ऋतेन देवः सविता शयायत ऋतस्य शृङ्गमुर्विया वि पश्ये ।
ऋतं सासाह महि चित् पृतन्यतो मा नो वि यौष्टं सखा मुमोचतम् ५ [९] (१४७६)

(८७)

६ कृष्ण आह्निरसो, वासिष्ठो वा धुस्त्रीकः, प्रियमेध आह्निरसो वा । अश्विनौ ।
प्रगाधः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

द्युम्नी वां स्तोमो अश्विना क्रिविर्न सेक आ गतम् ।
मध्वः सुतस्य स त्रिवि प्रियो नरा पातं गौराविवेरिणे १
पिबतं घर्मं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं नरा ।
ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ नि पातं वेदसा वयः २
आ वां विश्वामिरुतिभिः प्रियमेधा अहृषत ।
ता वर्तिर्यातमुषं वृत्तबर्हिषो जुष्टं यज्ञं दिविष्टिषु ३
पिबतं सोमं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं सुमत ।
ता बावृधाना उप सुष्टुतिं द्विवो गन्तं गौराविवेरिणम् ४
आ नूनं यातमश्विना ऽश्वेभिः प्रुषितप्सुभिः ।
दद्या हिरण्यवर्तनी शुभस्पती पातं सोममृतायुधा ५ (१४८१)

वयं हि वां हवामहे विपन्यवो विप्रांसो वाजसातये ।
ता वल्गू वृक्षा पुरुवंससा धिया ऽश्विना श्रुष्ट्या गतम्

६ [१०] (१४८२)

(८८)

६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

तं वो वृस्ममृतीपहं वसोर्मन्वानमन्धसः ।

अभि वत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीभिर्नवामहे

१

द्युक्षं सुदानुं तविपीभिरावृतं गिरिं न पुरुभोजसम् ।

क्षुमन्तं वाजं जितिनं सहस्रिणं मशू गोमन्तमीमहे

२

न त्वा बृहन्तो अर्द्रयो वरन्त इन्द्र वीळवः ।

यद्वित्सासि स्तुवते मावते वसु नकिण्टदा मिनाति ते

३

योन्द्रांसि कृत्वा शर्वसोत वंसना विश्वां जाताभि मज्जमा ।

आ त्वायमर्क ऊतये ववर्तति यं गोतमा अर्जीजनन्

४

प्र हि रिरिक्ष ओजसा द्विवो अन्तेभ्यस्परि ।

न त्वा विव्याच रज इन्द्र पार्थिवमनु स्वधां ववक्षिथ

५

नकिः परिष्टिर्मघवन् मघस्य ते यद्वाशुषे दशस्यसि ।

अस्माकं बोध्युचथस्य चोविता मंहिष्ठो वाजसातये

६ [११] (१४८८)

(८९)

७ नृमेध-पुरुमेधावाहिरसां । इन्द्रः । १-४ प्रगाथः= (विपमा बृहती, समा सतोबृहती),

५-६ अनुष्टुप्, ७ बृहती ।

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहंतमम् ।

येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि

१

अपाधमदुभिर्शस्तीरशस्तिहा ऽथेन्द्रो द्युह्यामवत् ।

देवास्त इन्द्र सखाय येमिरे बृहद्भानो मरुद्भण

२

प्र व इन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्मार्चत ।

वृत्रं हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वैज्रेण शतपर्वणा

३

अभि प्र भर धृषता धृषन्मनः श्रवश्चित् ते असद्बृहत् ।

अर्पन्त्वापो जवसा वि मातरो हनो वृत्रं जया स्वः

४

(१४९२)

यज्जायथा अपूर्यं मघवन् वृत्रहत्याय ।

तत् पृथिवीमप्रथय—स्तदस्तन्ना उत धाम्

तत् ते यज्ञो अजायत तवर्कं उत हस्तृतिः ।

तद्विश्वमभिभूरसि यज्जातं यच्च जन्त्वय्

आमाम् पृथुमैरय आ सूर्यं रोहयो विवि ।

धूमं न सामन् तपता सुवृक्तिमि—र्जुष्टं गिर्वणसे बृहत्

(९०)

६ नृमेध-पुरुमेधायाङ्गिरसौ । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोष्टृती) ।

आ नो विश्वासु हव्य इन्द्रः सुमत्सु भूपतु ।

उप ब्रह्माणि सर्वनानि वृत्रहा परमज्या ऋचीपमः

त्वं वाता प्रथमो राधसाम—स्यसि सत्य ईशानकृत् ।

तुविद्युन्नस्य युज्या वृणीमहे पुत्रस्य शर्वसो महः

ब्रह्मा त इन्द्र गिर्वणः क्रियन्ते अनतिद्भुता ।

इमा जुषस्व हर्यश्च योजने न्द्र या ते अर्मन्महि

त्वं हि सत्यो मघवन्नानतो वृत्रा भूरि न्युत्तसे ।

स त्वं शविष्ठ वज्रहस्त वाशुपे सर्वाश्च रयिमा कृधि

त्वमिन्द्र यशा अस्य जीषी शंससस्पते ।

त्वं वृत्राणि हंस्यप्रतीन्येक इदं—नुत्ता चरणीधृता

तमु त्वा नूनमसुर प्रचेतसं राधो मागमिवेमहे ।

महीव कृत्तिः शरुणा त इन्द्र प्र ते सुप्ता नो अश्रवन्

(९१)

७ आत्रेयी अपाला । इन्द्रः । अनुष्टुप्, १-२ पक्षिः ।

कन्याः वारवायती सोममपि सुताविदत् ।

अस्तं भरन्त्यब्रवी विन्द्राय सुनवे त्वा शक्राय सुनवे त्वा

असौ य एषि वीरको गृहंगृहं विचारकशत् ।

इमं जम्भसुतं पिब धानावन्तं कर्मिणं मपूषवन्तमुक्थिनम्

अत चुन त्वा चिकित्साभो ऽधि चुन त्वा नेमसि ।

शनैरिव शनकैरिवेन्द्रयिन्द्रो परि भ्रव

३

कुविच्छकं कुवित् करं कुविन्नो वस्यसुस्करं ।

कुवित् पतिद्विपो यतीरिन्द्रेण संगमामहे

४

इमानि व्रीणि विष्टपा तानीन्द्र वि रोहय ।

शिरस्ततस्योर्वरा माविदं म उपोदरे

५

असौ च या न उर्वरा क्षिमां तन्वं मम ।

अथो ततस्य यच्छिरः सर्वा ता रोमशा कृधि

६

खे रथस्य खेऽनसुः खे युगस्य शतक्रतो ।

अपालामिन्द्र विष्णु त्व्यङ्गणोः सूर्यत्वचम्

७ [१४] (१५०८)

(९२)

३३ श्रुतक्षः सुकक्षो वा आक्षितसः । इन्द्रः । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

पान्तमा वो अन्धस इन्द्रमभि प्र गायत । विश्वासाहं शतक्रतुं मंहिष्ठं चर्पणीनाम् ।

पुरुहुतं पुरुहुतं गाधान्यं सन्श्रुतम् । इन्द्र इति ब्रवीतन

२

इन्द्र इन्नो महानां वृता वाजानां नृनुः । महौ अभिजा यमत्

३

अपाहु शिष्यन्धसः सुदर्शस्य प्रहोषिणः । इन्द्रोऽरिन्द्रो यवाशिरः

४

तन्वाभि प्राचतेन्द्रं सोमस्य पीतये । तदिन्द्रस्य वर्धनम्

५ [१५]

अस्य पीत्वा मदानां देवो देवस्यौजसा । विश्वाभि भुवना भुवत्

६

त्यमु वः सत्रासाहं विश्वासु गीर्वायतम् । आ च्यावयस्युतये

७

युध्मं सन्तमनर्वाणं सोमपामनपच्युतम् । नरमवार्यक्रतुम्

८

शिक्षा ण इन्द्र राय आ पुरु विद्रां क्वचीपम । अवा नः पार्ये धने

९

अतश्चिदिन्द्र ण उपा ऽऽ याहि शतवाजया । इषा सहस्रवाजया

१० [१६]

अयाम धीवतो धियो ऽर्वन्दिः शक्र गोदरे । जयेम पुत्सु वञ्चिवः

११

व्यमु त्वा शतक्रतो गावो न यवसेष्वा । उकथेषु रणयामसि

१२

विश्वा हि मर्त्यत्वना अनुकामा शतक्रतो । अगन्म वज्रिन्नाशसः

१३

त्वे सु पुत्र शवसो ऽवृत्रन् कामकातयः । न त्वामिन्द्रार्ति रिच्यते

१४

स नो वृषन् त्सनिष्ठया सं घोरया द्रविन्वा । धियावीङ्क्षि पुरंध्या

१५ [१७] (१५२३)

यस्ते नूनं शतक्रतुर्विन्द्रं युञ्जितमो मदः । तेन नूनं मदं मदः १६
यस्ते चित्रश्रवस्तमो य इन्द्र वृत्रहन्तमः । य ओजोदातमो मदः १७
विद्या हि यस्ते अद्रिषुस्त्वादत्तः सत्य सोमपाः । विश्वास्तु दस्म कृष्टिषु १८
इन्द्राय मर्द्धने सुतं परि प्टोभन्तु नो गिरः । अर्कमर्चन्तु कारवः १९
यस्मिन् विश्वा अधि श्रियो रणान्ति सप्त संसदः । इद्रं सुते हवामहे २० [१८]

त्रिकं द्रुकेषु चेतनं देवासो यज्ञमन्त्रत । तमिद्वर्धन्तु नो गिरः २१
आ त्वा विग्रन्विन्द्वः समुद्रमिव सिन्धवः । न त्वामिन्द्रातिं रिच्यते २२
विद्यदथ महिना वृषन् भक्षं सोमस्य जागृवे । य इन्द्र जठरेषु ते २३
अरं त इन्द्र कुक्ष्ये सोमो भवतु वृत्रहन् । अरं धामभ्य इन्द्रवः २४
अरमश्वाय गायति श्रुतकक्षो अरं गवे । अरमिन्द्रस्य धाम्ने २५
अरं हि प्मा सुतेषु णः सोमं विन्दु भूपसि । अरं ते शक्र द्वावने २६ [१९]

पराकात्ताखिद्विषुस्त्वां नक्षन्त नो गिरः । अरं गमाम ते वयम् २७
एवा हासिं वीर्यु रेवा धूरं उत स्थिरः । एवा ते राध्यं मरुः २८
एवा रातिस्तुवीमस्य विश्वेभिर्धापि धातुभिः । अर्धा चिदिन्द्र मे सचा २९
मो पु ब्रह्मेवं तन्द्रयुर्भुवो वाजानां पते । मत्स्वा सुतस्य गोमतः ३०
मा न इन्द्राभ्यार्द्धदिशः सूरों अक्तुष्वा यमन् । त्वा युजा वनेम तत् ३१
त्वयेदिन्द्र युजा वयं प्राति बुवीमहि स्पृधः । त्वमस्माकं तव स्मासि ३२
त्वामिन्द्रि त्वायवोऽनुनोनुवत्श्वरान् । सखाय इन्द्र कारवः ३३ [२०] (१५४९)

(९३)

३४ सुकक्ष आहिरसः । इन्द्रः, ३४ इन्द्र-क्रमवध । गायत्री ।

उद्धेवृभि श्रुतामघं वृषमं नर्यापसम् । अस्तारमेपि सूर्य १
नव यो नवतिं पुरो विभेद बाह्वोजसा । आर्हि च वृत्रहावधीत् २
स न इन्द्रः शिवः सखाऽश्वोवृद्धोमद्यवमत । उरुधरिव दोहते ३
यदुद्य कचं वृत्रहन्नुदगां अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ४
यद्वा प्रवृन्द्र सत्पते न मरा इति मन्यसे । उतो तत् सत्यमित तव ५ [२१]
ये सोमासः परावति ये अर्धावतिं सुन्विरे । सर्वास्तौ इन्द्र गच्छासि ६
तमिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् ७ (१५४८)

इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स मर्दे हितः । द्यूमी श्लोकी स सोम्यः ८
गिरा वज्रो न संभृतः सर्बलो अनपच्युतः । ववक्ष ऋषो अस्तृतः ९
वुर्गे चिन्नः सुगं कृधि गृणान इन्द्र गिर्वणः । त्वं च मचवन् वशः १० [२२]

यस्य ते नू चिन्नादिशं न मिनन्ति स्वराज्यम् । न देवो नाभिर्गुर्जनः ११
अधा ते अप्रतिष्कृतं देवी शुष्मं सपर्यतः । उभे सुशिष्य रोदसी १२
त्वमेतदधारयः कृष्णासु रोहिणीषु च । परुष्णीषु रुशत् पर्यः १३
वि यदहेरधं त्विषो विश्वे देवासो अक्रमुः । विदन्मृगस्य तां अमः १४
आर्तु मे निवरो भुव दृत्रहादिष्ट पौंस्यम् । अजातशत्रुस्तृतः १५ [२३]

श्रुतं वो वृत्रहन्तमं प्र शर्षं चर्षणीनाम् । आ शुषे राधसे महे १६
अया धिया च गव्यया पुरुणामन् पुरुष्टुत । यत् सोमसोस आभवः १७
बोधिन्मना इदस्तु नो वृत्रहा भूर्यासुतिः । शृणोतु शक्र आशिषम् १८
कया त्वं न ऊत्या ऽभि प्र मन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आ भर १९
कस्य वृषां सुते सचा नियुत्वान् वृषभो रणत । वृत्रहा सोमपीतये २० [२४]

अभी पु णरुत्वं रयिं मन्दसानः सहस्रिणम् । प्रयन्ता वोधि दशुषे २१
पनीवन्तः सुता इम उशन्तो यन्ति वीतये । अपां जग्मिनिचुष्पुणः २२
इष्टा होत्रा असृक्षते न्द्रं वृधासो अध्वरे । अच्छावभूथमोजसा २३
इह त्या सधमाद्या हरी हिरण्यकेइया । वोळ्हामभि प्रयो हितम् २४
तुभ्यं सोमाः सुता इमे स्तीर्णं बुहिर्विभावसो । स्तोतृभ्य इन्द्रमा वह २५ [२५]

आ ते दक्षं वि रौचना दधद्रत्ना वि दशुषे । स्तोतृभ्य इन्द्रमर्चत २६
आ ते दधामीन्द्रिय-सूक्था विश्वा शतक्रतो । स्तोतृभ्य इन्द्र सृळय २७
भद्रंभद्रं न आ भरे पुसूजं शतक्रतो । यदिन्द्र सृळयांसि नः २८
स नो विश्वान्या भर सुवितानि शतक्रतो । यदिन्द्र सृळयांसि नः २९
त्वामिदृत्रहन्तम् सुतार्वन्तो हवामहे । यदिन्द्र सृळयांसि नः ३० [२६]

उप नो हरिभिः सुतं याहि मवानां पते । उप नो हरिभिः सुतम् ३१
द्विता यो वृत्रहन्तमो विद इन्द्रः शतक्रतुः । उप नो हरिभिः सुतम् ३२
त्वं हि वृत्रहक्षेपां पाता सोमानामसिं । उप नो हरिभिः सुतम् ३३
इन्द्र इये वंदातु न ऋषुक्षणमृभुं रयिम् । वाजी दंदातु वाजिनम् ३४ [२७] (१५७५)

(९४)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ९४-१०३]

११ पिन्दुः पूतदक्षो वा आङ्गिरसः । मरुतः । गायत्री ।

गोर्धयति मरुतां	भवस्युर्माता मघोनाम्	। युक्ता बह्वी रथानाम्	१
गस्यां वृवा उपस्थे	वृता विश्वे धारयन्ते	। सूर्यामासां हृशे कम	२
तत सु नो विश्वे अयं आ	सदां गृणन्ति कारवः	। मरुतः सोमपीतये	३
अस्ति सोमो अयं सुतः	पिबन्त्यस्य मरुतः	। उत स्वराजो अश्विना	४
पिबन्ति मित्रो अयं मा	तनां पूतस्य वरुणः	। त्रिषधुस्थस्य जादतः	५
उतो न्वस्य जोषमां	इन्द्रः सुतस्य गोमंतः	। प्रातर्होतिष मत्सति	६ [२८]
कद्विपन्त सूरयस्तिर आप इव सिधः		। अर्षन्ति पूतदक्षसः	७
कद्वे अद्य महानां	वृवानामवो वृणे	। त्मनां च वृस्मर्वचसाम्	८
आ ये विश्वा पार्थिवानि	प्रपथन् रोचना विवः	। मरुतः सोमपीतये	९
त्यान् नु पूतदक्षसो	विवो वो मरुतो हुवे	। अस्य सोमस्य पीतये	१०
त्यान् नु ये वि रोदसी	तस्तमुर्मरुतो हुवे	। अस्य सोमस्य पीतये	११
त्यं नु मारुतं गुणं	गिरिष्ठां वृषणं हुवे	। अस्य सोमस्य पीतये	१२ [२९] (१५८७)

(९५)

१ तिरधीराङ्गिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

आ त्वा गिरो रथीविवाऽस्युः सुतेषु	गिर्वणः ।	
अभि त्वा समनूपतेन्द्र वत्सं न	मातरः	१
आ त्वा शुक्रा अचुच्यवुः सुतासं	इन्द्र गिर्वणः ।	
पिबा त्वस्मान्धस इन्द्र विश्वासु	ते हितम् ।	२
पिबा सोमं मदाय क मिन्द्र	श्येनामृतं सुतम् ।	
त्वं हि शश्वतीनां पती	राजा विशामसि	३
श्रुधी हवं तिरश्च्या इन्द्र यस्त्वा	सर्पयति ।	
सुवीर्यस्य गोमंतो रायस्पृधि	मह्यं असि	४
इन्द्र यस्ते नवीयसीं गिरं	मन्द्रामजीजनत् ।	
चिकित्विर्मनसं धियं प्रत्नामृतस्य	पिप्पुपीम्	५ [३०]
तमुं पृढाम यं गिर इन्द्रमुक्थानि	वावृधुः ।	
पुरुण्यस्य पौस्या	सिपासन्तो वनामहे	६ (१५९१)

एतो न्विन्दुं स्तवाम शुद्धं शुद्धेन साम्ना ।	
शुद्धैरुक्थैर्वावृध्वासं शुद्ध आशीर्वान् ममत्तु	७
इन्द्रं शुद्धो न आ गंहि शुद्धः शुद्धामिच्छतिभिः ।	
शुद्धो रयिं नि धारय शुद्धो ममद्वि सोम्यः	८
इन्द्रं शुद्धो हि नो रयिं शुद्धो रत्नानि वृशुपे ।	
शुद्धो वृत्रार्णि जिघ्रसे शुद्धो वाजं सिषाससि	९ [३१] (१५९६)

(९६)

२१ तिरश्चीराङ्गिरसो, घृतानो वा मारुतः । इन्द्रः, १४ इन्द्रासकतः १५ इन्द्रावृहस्पती ।
त्रिष्टुप्, ४ विराट्, २१ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

अस्मा उपास आतिरन्तु याम् मिन्द्राय नक्तमूर्ध्याः सुवाचः ।	
अस्मा आपो मातरः सप्त तस्थुर्नृभ्यस्तराय सिन्धवः सुपाराः	१
अतिविद्धा विथुरेणा चिक्छा त्रिः सप्त सानु संहिता गिरिणाम् ।	
न तद्देवो न मर्त्यस्तुतुर्या चानि प्रवृद्धो वृषभश्चकारं	२
इन्द्रस्य वज्रं आयसो निर्मिश्रं इन्द्रस्य बाह्वोर्म्यिष्ठमोजः ।	
शीर्षेतिन्द्रस्य क्रतवो निरेक आसन्नेपन्तु श्रुत्या उपाके	३
मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां मन्ये त्वा च्यवनमच्युतानाम् ।	
मन्ये त्वा सत्त्वनामिन्द्र केतुं मन्ये त्वा वृषभं चर्षणीनाम्	४
आ यद्वज्रं बाह्वोरिन्द्र धत्से मवृच्युतमर्हये हन्तुवा उ ।	
प्र पर्वता अनवन्तु प्र गावः प्र ब्रह्माणो अभिनक्षन्तु इन्द्रम्	५ [३२]
तमुष्टवाम य इमा जजान विश्वा जातान्यवराण्यस्मात् ।	
इन्द्रेण मित्रं दिविषेम ग्रीर्भिरुपो नमोर्भिवृषभं विशेम	६
वृत्रस्य त्वा श्वसथादीर्षमाणा विश्वे देवा अजहुर्ये सखायः ।	
मरुद्भिर्इन्द्रं सख्यं ते अस्त्वथेमा विश्वाः पृतना जयासि	७
त्रिः षष्टिस्त्वा मरुतो वावृधाना उसा इव राशयो यज्ञियासः ।	
उष त्वेमः कुधि नो मागधेयं शुष्मं त एना हविषा विधेम	८
तिग्ममायुधं मरुतामनीकं कस्तं इन्द्र प्रति वज्रं दधर्ष ।	
अनायुधासो असुरा अदेवाश्चक्रेण तां अप वप ऋजीप्ति	९
ग्रह उग्रार्प तवसे सुवृक्षि प्रेरय शिवतमाय पुश्वः ।	
गिर्वाहसे गिर इन्द्राय पूर्वा धेहि तन्ये कुविद्वङ् वेदत	१० [३३] (१६०६)

- उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां दुष्णा न पारमीरया नदीनाम् ।
 नि स्पृश धिया तत्त्वि श्रुतस्य जुष्टतरस्य कुविदुङ्ग वेदत् ११
- तद्विविद्धि यत् त इन्द्रो जुजोपत् स्तुहि सुष्टुतिं नमसा विवास ।
 उप भूप जरितमा रुवण्यः श्रावया वाचं कुविदुङ्ग वेदत् १२
- अवं द्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठ—दियानः कृष्णो दुशभिः सहर्षैः ।
 आवत् तमिन्द्रः शच्या धमन्त—मप श्रेहितीर्नुमणा अधत् १३
- द्रप्समपश्यं विपुणे चरन्त—मुपह्वरे नद्यो अंशुमत्याः ।
 नभो न कृष्णमवतस्थिवांस—मिष्यामि वो वृषणो युध्यताजो १४
- अवं द्रप्सो अंशुमत्या उपस्थे ऽधारयत् तन्वं तित्विषाणः ।
 विशो अदेवीरभ्या—चरन्ती—वृहस्पतिना युजेन्द्रः ससाहे १५ [३४]
- त्वं ह त्यत् सप्तभ्यो जायमानो ऽशत्रुभ्यो अभवः शत्रुरिन्द्र ।
 गूढे द्यावापृथिवी अन्वविन्दो विभुमन्द्र्यो भुवनेभ्यो रणं धाः १६
- त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजो वज्रेण वज्रिन् धृषितो जघन्थ ।
 त्वं शुष्णस्यावातिरो वधत्रै—स्त्वं गा इन्द्र शच्येदविन्द्रः १७
- त्वं ह त्यद्वृषभ चर्षणीनां घ्नो वृत्राणां तविपो बभूथ ।
 त्वं सिन्धूरसृजस्तस्तमानान् त्वमपो अजयो व्रासपतीः १८
- स सुक्रतू रणिता यः सुतेष्व—नुत्तमन्युर्यो अहंव रेवान् ।
 य एक इन्नर्यपांसि कर्ता स वृत्रहा प्रतीदून्यमाहुः १९
- स वृत्रहेन्द्रश्चर्षणीधृत् तं सुष्टुत्या हव्यं हुवेम ।
 स प्राविता मघवा नोऽधिवक्ता स वार्जस्य श्रवस्यस्य वृता २०
- स वृत्रहेन्द्र क्रभुक्षाः सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूव ।
 कृण्वन्नपांसि नयां पुरुणि सोमो न पीतो हव्यः सखिभ्यः २१ [३५] (१६१७)

(१७)

१५ रेभः काश्यपः । इन्द्रः । वृहती, १०, १३ अतिजगती, ११-१२ उपरिष्टावृहती,
 १४ त्रिष्टुप्, १५ जगती ।

या इन्द्र भुज आभरः स्वर्वाँ असुरेभ्यः
 स्तोतारमिन्मघवन्नस्य वर्धय ये च त्वे वृक्षतर्वाहिषः १ (१६१८)

- यमिन्द्र दधिपे त्वमश्वं गां भागमव्ययम् ।
यजमाने सुन्वति दक्षिणावति तस्मिन् तं धेहि मा पुणौ २
य इन्द्र सस्यव्रतोऽनुष्वापमदेवयुः ।
स्वैः प एवैर्मुमुरत् पोष्यं रुधिं संनुतर्धेहि तं ततः ३
यच्छकासि परावति यदर्वावति वृत्रहन् ।
अतस्त्वा गीर्भिर्युगादिन्द्र केशिभिः सुतावाँ आ विवासति ४
यद्वासि रोचने त्रिवः समुद्रस्याधि विष्टपि ।
यत् पार्थिवे सदेने वृत्रहन्तम् यदुन्तरिक्ष आ गहि ५ [३६]
स नः सोमेषु सोमपाः सुतेषु शवसरूपते ।
मादयस्व राधसा सूनृतावतेन्द्र राया परीणसा ६
मा न इन्द्र परा वृणग्भवा नः सधमाद्यः ।
त्वं न ऊती त्वमिह आप्यं मा न इन्द्र परा वृणक् ७
अस्मे इन्द्र सचा सुते नि पदा पीतये मधु ।
कृधी जरित्रे मधवन्नवो महवस्मे इन्द्र सचा सुते ८
न त्वा देवास आशत न मर्त्यासो अद्रिवः ।
विश्वा जातानि शर्वसाभिभूरसि न त्वा देवास आशत ९
विश्वाः पृतना अभिभूतरं नरं सजूस्ततक्षुरिन्द्रं जजनुश्च राजसे ।
कत्वा वरिष्ठं वरं आमुरिमुतो ग्रमोजिष्ठं त्वसं तस्विनम् १० [३७]
समीं रेभासो अस्वरन्निन्द्रं सोमस्य पीतये ।
स्वर्पतिं यदीं वुधे धृतव्रतो ह्योजसा समृतिभिः ११
नेमिं नमन्ति चक्षसा मेपं विप्रा अभिस्वरा ।
सुव्रीतयो वो अद्भुहोऽपि कर्णे तस्विनः समृक्कभिः १२
तमिन्द्रं जोहवीमि मधवानमुग्रं सत्रा दधानमप्रतिष्कृतं शवांसि ।
मंहिष्ठो गीर्भिरा च यज्ञियो दवर्तद्वाये नो विश्वा सुपथा कृणोत वृज्जी १३
त्वं पुर इन्द्र चिकिदेना व्योजसा शविष्ठ शक्र नाशयधै ।
त्वद्विश्वा नि भुवनानि वज्रिन् द्यावा रेजेते पृथिवी च भीषा १४
तन्म ऊतमिन्द्र शूर चित्र पाल्पो न वज्रिन् दुरितातिं पधि भूरि ।
कुवा न इन्द्र राय आ दशस्ये विश्वस्न्यस्य स्पृहयाप्यस्य राजन् १५ [३८] (१६३२)

[सप्तमोऽध्यायः ॥ ७॥ व० १-३९]

(९८)

११ नृमेघ आह्निरसः । इन्द्रः । उष्णिहः । १०-११ ककुप् १, १२ पुरउष्णिह ।

इन्द्राय सामं गायत् विप्राय बृहते बृहत् । धर्मकृते विप्रश्चिते पनस्यवे १
त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यमरोचयः । विश्वकर्मा विश्वघेवो महां असि २
विधाजन्त्योतिषा स्वर्गच्छो रोचनं विवः । वेवास्त इन्द्र सखायं येगिरे ३
एन्द्र नो गधि प्रियः सत्राजिदगोह्यः । गिरिर्न विश्वतस्पृधुः पतिर्विवः ४
अभि हि संत्य सोमपा उमे बभूध रोदसी । इन्द्रासि सुन्वतो बृधः पतिर्विवः ५
त्वं हि शश्वतीनामिन्द्र वृता पुरामसि । हन्ता दस्योर्मनोर्वृधः पतिर्विवः ६[१]

अथा हीन्द्र गिर्वण उप त्वा कामान् महः संसृज्महे । उदेव यन्त उदभिः ७
वारं त्वा यव्याभिर्वधन्ति शूर ब्रह्माणि । वावृध्वासं चिद्विद्वो विवेविदे ८
युञ्जन्ति हरीं इषिरस्य गार्धयोरो रथं उरुयुगे । इन्द्रवाहो बज्रयुजा ९
त्वं न इन्द्रा भरं ओजो नृप्पं शतक्रतो विचर्यणे । आ वीरं पृतनायहम् १०
त्वं हि नः पिता वंसो त्वं माता शतक्रतो बभूविध । अथा ते सुधर्मा महे ११
त्वां शुष्मिन् पुरुहूत वाजयन्तमुप ब्रुवे शतक्रतो । स नो रास्व सुवीर्यम् १२[२](१६४४)

(९९)

८ नृमेघ आह्निरसः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विपमा बृहती, समा सताबृहती) ।

त्वामिद्रा ह्यो नरोऽपीप्यन् वज्रिन् भूणयः ।
स इन्द्र स्तोमवाहसामिह शुध्युप स्वसमा गेहि १
मत्स्वां सुशिप्र हरिवस्तदीमहे त्वे आ भूषन्ति वेधसः ।
तव श्रवांस्युपमान्पुक्थ्यां सुतेष्विन्द्र गिर्वणः २
श्रायन्त इव सूर्यं विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
वसूनि जाते जनमान ओजसा प्रति मागं न दीधिम् ३
अनंशराति वसुदामुपं स्तुहि मद्रा इन्द्रस्य रातर्यः ।
सो अस्य कामं विधत्ते न रोषति मनो वानाय चोदयन् ४
त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्यमि विश्वा असि स्पृधः ।
अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुणतः ५ (१६४९)

अनु ते शुभ्रं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरा ।	
विश्वास्ते स्पृधः श्रथयन्त मन्यवे वृत्रं पदिन्दु तूर्वासि	६
इत ऊती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितम् ।	
आशुं जेतारं हेतारं रथीतम् मूर्तं तुष्ट्यावृधम्	७
हुष्कर्तारमनिष्कृतं सहस्कृतं शतमूर्तिं शतक्रतुम् ।	
समानमिन्दुमवसे हवामहे वसवानं वसूजुवम्	८ [३] (१६५२)

(१००)

(११) १-३, ६-१२ नेमो भार्गवः, ४-५ इन्द्रः, ८ सुपर्णः, ९ वज्रो वा, १०-११ वाक् ।

त्रिष्टुप्, ६ जगती, ७-९ अनुष्टुप् ।

अयं त एमि तन्वां पुरस्ताद्विश्वे देवा अभि मा यन्ति पश्चात् ।	
यदा मष्ट्यं दीधरो भागमिन्द्राऽऽदिन्मया कृणवो वीर्याणि	१
वर्धामि ते मधुनो मक्षमग्रे हितस्ते भागः सुतो अस्तु सोमः ।	
असंश्च त्वं वक्षिणतः सखा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि	२
प्र सु स्तोमं भरत बाजयन्त इन्द्राय सत्यं यदि सत्यमस्ति ।	
नेन्द्रो अस्तीति नेम उ त्व आह क ईं वदशं कसमि ष्टवाम	३
अयमस्मि जरितः पश्य मेह विश्वा जातान्यभ्यास्मि मत्वा ।	
ऋतस्य मा प्रदिशो वर्धयन्त्यावर्तिरो भुवना दर्वरीमि	४
आ यन्मा वेना अरुहन्तस्यै एकमासीनं हर्यतस्य पृष्ठे ।	
मनश्चिन्मे हृद आ प्रत्यवोच वचिकवृच्छिशुमन्तः सखायः	५
विश्वेत् ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या या चकथं मघवन्निन्द्र मुन्यते ।	
पारावतं यत् पुरुसंभूतं वस्वपावृणोः शरभाय ऋषिबन्धवे	६ [४]

प्र नूनं धावता पृथङ् नेह यो वो अवावरीत् ।	
नि धीं वृतस्य मर्मणि वज्रमिन्द्रो अपीपतत्	७
मनोजवा अयमान आयसीमंतरत् पुरम् ।	
दिवं सुपर्णो गत्वाय सोमं वज्रिण आभरत्	८
समुद्रे अन्तः शयत उद्गा वज्रो अमीवृतः ।	
भरन्त्यस्मै संपतः पुरःप्रस्रवणा बलिम्	९ (१६६१)

यद्वाग्दन्त्याविचेतनानि राष्ट्रीं वेवानां निषसाद मन्त्रा ।
 चतस्र ऊर्जं वुदुहे पर्यामि कं स्विदस्याः परमं जंगाम १०
 वेवीं वाचमजनयन्त वेवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति ।
 सा नो मन्त्रेषूमूर्जं दुर्हाना धेनुर्वागस्मानुष सुन्द्रतैतु ११
 सखे विष्णो वितरं वि क्रमस्व द्यौर्वृहि लोकं वज्राय विष्क्रमे ।
 हनाव वृत्रं रिणचाव सिन्धु निन्द्रस्य यन्तु प्रसवे विसृष्टाः १२ [५] (१६६५)

(१०१)

१६ जमदग्निर्भागवः । मित्रावरुणौ, ५ मित्रावरुणादित्याः, ६ आदित्याः, ७-८ अश्विनौ, ९-१० वायुः,
 ११-१२ सूर्यः, १३ उषाः सूर्यप्रभा वा, १४ पवमानः, १५-१६ गौः । १-२ प्रगाथः =
 (बृहती, सतोबृहती), ३ गायत्री, ४ सतोबृहती, ५-१३ प्रगाथः = (विषमा बृहती,
 समा सतोबृहती,) १४-१६ त्रिष्टुप् ।

अधंगित्या स मर्त्यैः शशमे वेवतातये ।
 यो नूनं मित्रावरुणावभिष्टय आचक्रे हव्यदातये १
 वर्षिष्ठक्षत्रा उरुचक्षसा नरा राजाना दीर्घश्रुत्तमा ।
 ता बाहुता न वृंसना रथर्यतः साकं सूर्यस्य रुदिमभिः २
 प्र यो वां मित्रावरुणा ऽजिरो दूतो अद्रवत् । अयःशीर्षां मदरेषुः ३
 न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतवे न संवादाय रमते ।
 तस्मान्नो अद्य समृतेरुरुप्यतं बाहुभ्यां न उरुप्यतम् ४
 प्र मित्राय प्रार्थम्ये संचुध्यमृतावसो ।
 वरुध्यं वरुणे छन्द्यं वचः स्तोत्रं राजसु गायत ५ [६]

ते हिंन्विरे अरुणं जेय्यं वस्वे कं पुत्रं तिसृणाम् ।
 ते धामान्यमुता मर्त्याना मदग्धा अभि चक्षते ६
 आ मे वचांस्युद्यता द्युमत्तमानि कर्त्वा ।
 उभा यातं नासत्या सजोषसा प्रति हव्यानि वीतये ७
 राति यद्वाग्दक्षसं हवामहे युवाम्यां वाजिनीवसू ।
 प्राचीं होत्रां प्रतिन्तावितं नरा गृणाना जमदग्निना ८
 आ नो यज्ञं दिविस्पृश वायो याहि सुमन्मभिः ।
 अन्तः पवित्र उपरि श्रीणानोऽं ऽयं शुक्रो अयामि ते ९ (१६७३)

वेत्यध्वर्युः पथिभी रजिष्टैः प्रति हव्यानि वीतये ।

अधा नियुत्य उभर्यस्य नः पिब शुचिं सोमं गवांशिरम्

१० [७]

वणमहाँ असि सूर्य बळादित्य महाँ असि ।

महस्ते सुतो महिमा पनस्यते ऽद्धा देव महाँ असि

११

वट् सूर्य श्रवसा महाँ असि सत्रा देव महाँ असि ।

मह्ना देवानामसुर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम्

१२

इयं या नीच्यकिणीं रूपा रोहिण्या कृता ।

चित्रेव प्रत्यदर्शयत्यऽन्तर्दशसु बाहुषु

१३

प्रजा ह तिस्रो अत्यायमीयुर्न्यऽन्या अर्कमभितो विविधे ।

बृहद्व तस्थौ भुवनेष्वन्तः पर्वमानो हरित आ विवेश

१४

माता रुद्राणां दुहिता वसुनां स्वसावित्यानाममृतस्य नाभिः ।

प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनां गामर्विति वधिष्ट

१५

वचोविबुं वाचमुदीरयन्तीं विश्वाभिर्धीभिरुपतिष्ठमानाम् ।

देवी देवेभ्यः पर्येयुषीं गा मा मावृक्त मर्त्यो वृध्रचेताः

१६ [८] (१६८०)

(१०२)

२२ भागवः प्रयोगः, अग्निर्वाहस्पत्यः, पावको वा, सप्तः पुत्रौ गृध्रपति-यविष्ठौ
तयोर्वान्यतरः । अग्निः । गायत्री ।

त्वमग्ने बृहद्वयो दधासि देव वाशुपे ।

कविर्गृहपतिर्युवा

१

स न ईळानया सह देवाँ अग्ने दुवस्पुवा ।

चिकिद्विभानुवा वह

२

त्वया ह स्विद्युजा वयं चोर्विष्ठेन यविष्ठय ।

अभि प्मो वाजसातये

३

और्वभृगुवच्छुचि मप्रवानवदा हुवे ।

अग्निं समुद्रवाससम्

४

हुवे वारस्वनं क्विं पर्जन्यकन्धं सहः ।

अग्निं समुद्रवाससम्

५ [९] (१६८५)

यद्वाग्बन्तयाविचेतनानि राष्ट्रीं देवानां निषसाद मन्द्रा ।
 चतस्र ऊजै हुदुहे पर्यासि कं स्विदस्याः परमं जंगाम १०
 देवीं वाचमजनयन्त देवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति ।
 सा नो मन्द्रेषमूर्जं दुर्हाना धेनुर्वागस्मानुष सुपुद्रतेतु ११
 सखे बिष्णो वितरं वि क्रमस्व द्यौर्वृहि लोकं वज्राय विष्क्रमे ।
 हनाव वृत्रं रिणचाव सिन्धू निन्द्रस्य यन्तु प्रसवे विसृष्टाः १२ [५] (१६६५)

(१०१)

१६ जमदग्निर्भागवः । मित्रावरुणौ, ५ मित्रावरुणादित्याः, ६ आदित्याः, ७-८ अश्विनौ, ९-१० वायुः,
 ११-१२ सूर्यः, १३ उषाः सूर्यप्रभा या, १४ पयमानः, १५-१६ गौः । १-२ प्रगाथः =
 (बृहती, सतोबृहती), ३ गायत्री, ४ सतोबृहती, ५-१३ प्रगाथः = (विषमा बृहती,
 समा सतोबृहती,) १४-१६ त्रिष्टुप् ।

ऋधगित्था स मर्त्यैः शशमे देवतातये ।
 यो नूनं मित्रावरुणावमिष्टय आचक्रे हव्यदातये १
 वर्षिष्ठक्षत्रा उरूचक्षसा नरा राजाना दीर्घभुतमा ।
 ता बाहुता न वृंसना रथर्यतः साकं सूर्यस्य रुदिमभिः २
 प्र यो वां मित्रावरुणा ऽजिरो दूतो अद्रवत् । अयःशीर्षा मदेरघुः ३
 न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतवे न संवादाय रमते ।
 तस्मान्नो अद्य समृतेरुरुप्यतं बाहुभ्यां न उरुप्यतम् ४
 प्र मित्राय प्रार्थम्णे संचुध्यमृतावसो ।
 वरुध्यं वरुणे छन्द्यं वचः स्तोत्रं राजसु गायत ५ [६]

ते हिंन्विरे अरुणं जेन्यं वस्वे कं पुत्रं तिसृणाम् ।
 ते धामान्यमृता मर्त्याना मदग्धा अभि चक्षते ६
 आ मे वचांस्युद्यता द्युमत्तमानि कर्त्वा ।
 उभा यातं नासत्या सजोषसा प्रति हव्यानि वीतये ७
 रातिं यद्वाग्मरक्षसं हवामहे युवाभ्यां वाजिनीवसू ।
 प्राचीं होत्रां प्रतिन्तावितं नरा गृणाना जमदग्निना ८
 आ नो यज्ञं विविस्पृश वायो याहि सुमन्मभिः ।
 अन्तः पवित्र उपरि श्रीणानो ऽयं शुक्रो अयामि ते ९ (१६७३)

वेत्यध्वर्युः पृथिभी रजिष्ठैः प्रति हव्यानि वीतर्ये ।

अधा नियुत्य उभर्यस्य नः पिब शुचिं सोमं गवांशिरम्

१० [७]

वणमहाँ असि सूर्य बळादित्य महाँ असि ।

महस्ते सुतो महिमा पनस्यते ऽद्धा देव महाँ असि

११

वद्र सूर्य श्रवसा महाँ असि सत्रा देव महाँ असि ।

महा वेवानामसुर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम्

१२

इयं या नीच्यकिर्णी रूपा रोहिण्या कृता ।

चित्रेव प्रत्यदर्शयत्य१न्तर्दशसु गाहुषु

१३

प्रजा ह तिस्रो अत्यार्यमीयुर्न्य१न्या अर्कमभितो विविशे ।

बृहद्व तस्थौ भुवनेष्वन्तः पर्वमानो हरित आ विवेश

१४

माता रुद्राणां दुहिता वसूनां स्वसावित्यानाममृतस्य नाभिः ।

प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामविति वधिष्ट

१५

वचोविषुं वाचमुकूरयन्ती विश्वाभिधीभिर्रुपतिष्ठमानाम् ।

वेवीं वेवेभ्यः पर्ययुषीं गा—मा मावृक्त मर्त्यो वृध्रचेताः

१६ [८] (१६८०)

(१०२)

२२ भागवः प्रयोगः, अग्निर्वाहस्पत्यः, पावको वा, सइलः पुत्रौ गृहपति-यविष्ठौ
तयोर्वान्यतरः । अग्निः । गायत्री ।

त्वमग्ने बृहद्वयो दधासि देव वाशुषे ।

कविर्गृहपतिर्युवा

१

स न ईळानया सह वेवाँ अग्ने दुवस्पुवा ।

चिकिद्विमानवा वह

२

त्वया ह स्विद्युजा वयं चोविष्ठेन यविष्ठ्य ।

अभि प्मो वार्जसातये

३

और्वभृगुवच्छुचिं मप्रवानवदा हुवे ।

अग्निं समुद्रवाससम्

४

हुवे वार्तस्वनं कविं पर्जन्यकन्थं सहः ।

अग्निं समुद्रवाससम्

५ [९] (१६८५)

आ स॒वं स॒वितु॒र्यथा॑ भग॒स्येव॑ भुजिं हु॒वे ।

अग्निं स॒मुद्र॒वासस॑म्

६

अग्निं वो॑ वृ॒धन्त॑ मध्व॒राणां॑ पु॒रुत॑मम् ।

अच्छा॑ न॒प्ते स॒ह॒स्वते॑

७

अयं॑ यथा॑ न आ॒भुवत्॑ त्वष्टा॑ रू॒पेव॑ तक्ष्या॑ ।

अस्य॑ क॒त्वा यश॑स्वतः

८

अयं॑ वि॒श्वो अ॒भि श्रियो॑ ऽग्निर्वै॒ष्णुं प॑त्यते ।

आ वा॒जैरु॑प॒ नो ग॑मत्

९

वि॒श्वेषा॑मिह स्तु॒हि हो॒तॄणां॑ यश॑स्तमम् ।

अग्निं॑ यजे॒षुं पू॒र्व्यम्

१० [१०]

शी॒रं पा॑व॒कशो॑चि॒षं ज्येष्ठो॑ यो द॒मेष्वा॑ ।

वृ॒दाय॑ दी॒र्घंभु॑त्तमः

११

तम॑र्वन्तं न सा॒न॒सिं गु॑णीहि वि॒प शु॒ष्मिणा॑म् ।

मि॒त्रं न या॑त॒यज्जन॑म्

१२

उ॒प॒ त्वा जाम॑यो गि॒रो दे॑दि॒शती॑र्ह॒विष्कृतः॑ ।

वा॒योर्न॒र्कि अ॒स्थिर॑न्

१३

यस्य॑ त्रि॒धात्वृ॑तं ब॒र्हिस्त॒थावस॑दि॒नम् ।

आ॒प॒श्चि॒न्नि द॑धा प॒दम्

१४

प॒दं दे॒वस्य॑ मी॒ळुहु॑पो ऽना॒धृष्टा॑भिरु॒तिभिः॑ ।

भ॒द्रा सूर्य॑ इ॒वोप॑हृक्

१५ [११]

अ॒ग्ने घृ॑तस्य॑ धी॒तिभि॑स्ते॒पानो॑ दे॒व शो॑चि॒षा ।

आ वृ॑वान् व॒क्षि यक्षि॑ च

१६

तं त्वा॑ज॒नन्त॑ मा॒तरः॑ कु॒र्वि वृ॑बा॒से अ॒द्भिरः॑ ।

ह॒व्यवा॑ह॒मर्म॑त्यम्

१७

प्र॒चेत॑सं त्वा कु॒वे ऽग्ने॑ वृ॒त वरे॑ण्यम् ।

ह॒व्यवा॑हं नि॒ पेदि॑रे

१८

न॒हि मे॑ अ॒स्त्यद्ग॒या न॑ स्व॒र्धिति॑र्व॒नन्व॑ति ।

अ॒र्धेता॑हृ॒ग्भग॑मि ते

१९. (१६९९)

यद्ग्रे कानि कानि चि—दा ते वारूणि वृध्मसि ।

ता जुषस्व यविष्ठ्य

२०

यदस्युपजिह्विका यद्वज्रो अतिसर्पति ।

सर्वं तवस्तु ते घृतम्

२१

अग्निमिन्धानो मनसा धियं सचेत् मर्त्यः ।

अग्निमीधे विवस्वाभिः

२२ [१२] (१७०९)

(१०३)

१४ सोमरिः काण्वः । अग्निः १४ अग्रामरुतः । वृद्धती, ५ विराड् रूपा; ७, ९, ११, १३ सतो वृद्धती;
८, १२ ककुप्; १० हवीयसी; १४ अनुष्टुप् ।

अदंशि गातुवित्तमो यस्मिन् घृतान्यावुधुः ।

उपो पु जातमार्यस्य वर्षनमग्निं नक्षन्त नो गिरः

१

प्र दैवोदासो अग्निर्वैवाँ अच्छा न मृज्मना ।

अनु मातरं पृथिवीं वि वावृते तस्थौ नाकस्य सानवि

२

यस्माद्रेजन्त कृष्टयश्चकृत्यानि कृण्वतः ।

सहस्रसां मेधसाताविव तमना ऽग्निं धीभिः संपर्यत

३

प्र यं राये निनीषसि मर्तो यस्तं वसो दाशत् ।

स वीरं धत्ते अग्न उक्थशंसिनं तमना सहस्रपोषिणम्

४

स हृव्हे चिदुभि तृणत्ति वाजमर्वता स धत्ते अक्षिति श्रवः ।

त्वे वैवत्रा सदा पुरुवसो विश्वा वामानि धीमहि

५ [१३]

यो विश्वा दर्यते वसु होता मन्द्रो जनानाम् ।

मधोर्न पात्रां प्रथमान्यस्मै प्र स्तोमा यन्त्यग्रये

६

अश्वं न गीर्भी रुध्यं सुदानवो मर्मज्यन्ते देवयवः ।

उमे तोके तनये दस्म विरपते पर्षि राधो मघोनाम्

७

प्र मंहिष्ठाय गायत क्रताव्रे बृहते शुकशोचिषे ।

उपस्तुतासो अग्रये

८

आ वंसते मघवा वीरवृद्यशः सनिन्द्रो धुमन्याहुतः ।

कुविन्नो अस्य सुमतिर्नवीयस्य च्छा वाजेभिरागमत्

९

(१७११)

प्रेष्टुं द्रियाणां स्तुत्यांसावार्तिथिम् ।

अग्निं रथोन्तां यमम्

१० [१४]

उर्दिता यो निर्दिता वेर्दिता व—स्वा यज्ञियो ववर्तति ।

दृष्ट्वा यस्य प्रवृणे नोर्मयो धिया वाजं सिषामतः

११

मा नो हृणीतामर्तिथि—वंसुगग्निः पुरुषशस्त एषः ।

यः सुहोता स्वध्वरः

१२

मो ते रिषन्त्ये अच्छोक्तिमिवंसो ऽग्ने केभिश्चिदेवैः ।

कीरिश्चिद्रि त्वामीष्टे द्रुत्याय रातहव्यः स्वध्वरः

१३

आग्ने याहि मरुत्सन्ता रुद्रेभिः सोमपीतये ।

सोमया उषं सुष्टुतिं मादयस्व स्वर्णरे

१४ [१५] [१०१६]

॥ इत्यष्टमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र—संख्या

सप्तममण्डलस्यान्तपर्यन्तं

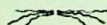
५९७४

अष्टममण्डलस्य (वालखिल्यसहिता)

१७१६

„ (वालखिल्यरहिता १६३६)

सर्वयोगः ७६९०

अथ नवमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥ १॥ सू० १-२४]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स्वार्दिष्ठया मदिष्ठया	पर्वस्व सोम धारया	। इन्द्राय पातवे सुतः	१
रक्षोहा विश्वचर्षणि	रभि योनिमयोहतम्	। द्रुणां सुधस्थमासदत्	२
वरिवोधातमो भव	महिष्ठो वृत्रहन्तमः	। पर्षि राधो मघोनाम्	३
अभ्यर्ष महानां	वृवानां वीतिमन्धसा	। अभि वार्जमुत श्रवः	४
त्वामच्छा चरामसि	तदिदर्थं विवेदिवे	। इन्द्रो त्वे न आशसः	५ [१६]
पुनाति ते परिमुतं	सोमं सूर्यस्य दुहिता	। वारेण शश्वता तनां	६
तमीमण्वीः समर्य आ	गृभ्णन्ति योषणो दश	। स्वसारः पार्यं विवि	७
तमीं हिन्वन्त्ययुवो	धर्मन्ति बाकुरं वृतिम्	। विधातुं वारुणं मधु	८
अभीर्धममद्रया उत	श्रीणन्ति धेनवः शिशुम्	। सोममिन्द्राय पातवे	९
अस्येदिन्द्रो मत्रेष्वा	विश्वा वृत्राणि जिघ्रते	। शूरो मघा च मंहते	१० [१७] (१०)

(२)

१० मेधातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पर्वस्व देववीरतिं	पवित्रं सोमं रंहा	। इन्द्रमिन्द्रो वृषा विश	१
आ वच्यस्व महि प्सरो	वृषेन्दो द्युम्रवत्तमः	। आ योनिं धर्णासिः सवः	२
अधुक्षत प्रियं मधु	धारां सुतस्य वेधसः	। अपो वसिष्ठ सुक्रतुः	३
महान्तं त्वा महीर	न्वापो अर्षन्ति सिन्धवः	। यद्रोभिर्वासविष्यसे	४
समुद्रो अप्सु मामृजे	विष्टम्भो धरुणो विवः	। सोमः पवित्रं अस्मयुः	५ [१८]
अचिक्नुवृष्ट्या हरिं	महान् मित्रो न दर्शतः	। सं सूर्येण रोचते	६
गिरस्त इन्व ओजसा	ममृज्यन्ते अपस्युवः	। याभिर्मदाय शुभ्रसे	७
तं त्वा मदाय घृष्वय	उ लोककृत्नुमीमहे	। तव प्रशस्तयो महीः	८
अस्मभ्यमिन्द्रविन्द्रयु	र्मध्वः पवस्व धारया	। पुर्जन्यो वृष्टिर्मा इव	९
गोषा इन्द्रो नृषा अस्य	श्वसा वाजसा उत	। आत्मा यज्ञस्य पूर्यः	१० [१९] (२०)

(३)

१० आजीगतिः शुनःशेषः, कृशिमो वैश्वामित्रो देवरातः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष देवो अमर्त्यः	पर्णवीरिव दीयति	। अभि द्रोणान्यासदम्	१
एष देवो विषा कृतो	ऽति ह्वरांसि धावति	। पर्वमानो अदाभ्यः	२
एष देवो विपन्युभिः	पर्वमान कृतायुभिः	। हरिर्वाजाय मृज्यते	३
एष विश्वानि वार्या	शूरो यज्ञिव सत्त्वभिः	। पर्वमानः सिवासति	४
एष देवो रथर्यति	पर्वमानो दशस्यति	। आविष्कृणोति वग्वनुम्	५ [२०]
एष विप्रैरभिर्दुतो	ऽपो देवो वि गाहते	। दधुव्रतानि काशुषे	६
एष दिवं वि धावति	तिरो रजांसि धारया	। पर्वमानः कर्निकदत्	७
एष दिवं व्यासरत्	तिरो रजांस्यस्पृतः	। पर्वमानः स्वध्वरः	८
एष प्रलेन जन्मना	देवो देवेश्वः सुतः	। हरिः पवित्रे अर्पति	९
एष उ स्य पुरुव्रतो	जज्ञानो जनयज्ञिपः	। धारया पवते सुतः	१० [२१] (३०)

(४)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सनां च सोम जेषि च	पर्वमान महि श्रवः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	१
सना ज्योतिः सना स्व	विश्वा च सोम सौभगा	। अथा नो वस्यसस्कृधि	२
सना दक्षमुत क्रतु	यप सोम मृधो जहि	। अथा नो वस्यसस्कृधि	३
पवीतारः पुनीतन	सोममिन्द्राय पार्तवे	। अथा नो वस्यसस्कृधि	४
त्वं सूर्ये न आ भञ्ज	तव कत्वा तवोतिभिः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	५ [२२]
तव कत्वा तवोतिभि	ज्योक् पश्येम सूर्यम्	। अथा नो वस्यसस्कृधि	६
अभ्यर्प स्वायुध	सोम द्विर्हंस रयिम्	। अथा नो वस्यसस्कृधि	७
अभ्यर्पानपच्युतो	रयि समत्सु सासहिः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	८
त्वां यज्ञैरवीवृधन्	पर्वमान विधर्मणि	। अथा नो वस्यसस्कृधि	९
रयि नश्चित्रमश्विन	मिन्वो विश्वायुमा भर	। अथा नो वस्यसस्कृधि	१० [२३] (४०)

(५)

११ काश्यपोऽसितो देवलो वा । आग्नीषुक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इच्छ, ४ वह्निः, ५ देवीर्हिरः, ६ उपासान्कता, ७ दैव्यो होतारो प्रचेतसो, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्या, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री, ८-११ अनुष्टुप् ।

समिद्धो विश्वतरुपतिः पर्वमानो वि राजति । प्रीणन् वृषा कनिक्कदत् १
तनूनपात् पर्वमानः शृङ्गे शिशानो अर्पति । अन्तरिक्षेण रारजत् २
ईच्छेन्यः पर्वमानो रुयिर्वि राजति द्युमान् । मधोर्धाराभिरोजसा ३
वह्निः प्राचीनभोजसा पर्वमानः स्तुणन् हरिः । कुवेपु कुव ईयते ४
उदतिर्जिहते बृहद् हारो देवीर्हिरुण्ययीः । पर्वमानेन सुदृताः ५ [२४]

सुशिले वृहती मही पर्वमानो वृषण्यति । नक्तोपासा न दर्शते ६
उभा कुवा वृचक्षसा होतासु दैव्या हुवे । पर्वमान इन्द्रो वृषा ७

भारती पर्वमानस्य सरस्वतीळा मही ।

इमं नो यज्ञमा गमन् तिस्रो देवीः सुपेशसः ८

त्वष्टारमग्रां गोपां पुंगीवाचानमा हुवे ।

इन्द्रुरिन्द्रो वृषा हरिः पर्वमानः प्रजापतिः ९

वनस्पतिं पर्वमानं मध्वा समेङ्गुभि धारया ।

सहस्रवल्लं हरितं भ्राजमानं हिरण्ययम् १०

विश्वे देवाः स्वाहाकृतिं पर्वमानस्या गत ।

वायुर्वृहस्पतिः सूर्योऽग्निरिन्द्रः सजोषसः ११ [२५] (५१)

(६)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

मुन्द्रया सोम धारया वृषा पवस्व देवयुः । अग्न्यो वारोवस्मयुः १
अभि त्वं मद्यं मद्यं मिन्वुविन्व इति क्षर । अभि वाजिनो अर्वतः २
अभि त्वं पूर्वं मद्यं सुवानो अर्प पवित्र आ । अभि वाजमुत श्रवः ३
अनु द्वप्सास इन्द्रव आपो न प्रवतासरन् । पुनाना इन्द्रमाशत ४
यमत्यमिव वाजिनं मृजन्ति योषणो दश । वने क्रीळन्तमत्यविम् ५ [२६]
तं गोभिर्वृषणं रसं मदाय देववीतये । सुतं भराय सं सुज ६

(५७)

त्रेवो देवस्य धारये—न्द्राय पवते सुतः । पयो यदस्य प्रीपयन्त ७	
आत्मा यज्ञस्य रंहा सुप्वाणः पवते सुतः । प्रत्नं नि पाति काव्यम् ८	
एवा पुनान इन्द्रपु—मर्दं मदिष्ट बीतये । गुहां चिद्वधिषे गिरः ९ [२७] (६०)	

(७)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृग्मिन्दवः पथा धर्मन्वृतस्य सुश्रियः । विद्वाना अस्य योजनम् १	
प्र धारा मध्वो अग्रियो महीरपो वि गाहते । हविर्हविष्पु वन्द्यः २	
प्र युजा वाचो अग्रियो वृषाव चक्रद्वने । सद्याभि सत्यो अध्वरः ३	
परि यत् काव्या कवि—नृम्णा वसानो अर्पति । स्वर्वाजी सिपासति ४	
पवमानो अभि स्पृधो विशो राजेव सीदति । यदीमृण्वन्ति वेधसः ५ [२८]	

अव्यो वारे परि प्रियो हरिवनेषु सीदति । रेभो वनुष्यते मती ६	
स वायुमिन्द्रमश्विना साकं मर्देन गच्छति । रणा यो अस्य धर्मभिः ७	
आ मित्रावरुणा भगं मध्वः पवन्त ऊर्मयः । विद्वाना अस्य शक्मभिः ८	
अस्मभ्यं रोदसी रयिं मध्वो वाजस्य सातये । श्रवो वसूनि सं जितम् ९ [२९] (६९)	

(८)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पुते सोमा अभि प्रिय—मिन्द्रस्य काममक्षरन् । वर्धन्तो अस्य वीर्यम् १	
पुनानासंश्चमपदो गच्छन्तो वायुमश्विना । ते नो धान्तु सुवीर्यम् २	
इन्द्रस्य सोम राधसे पुनानो हार्दि चोदय । क्रतुस्य योर्निमासदम् ३	
मृजन्ति वा दश क्षिपो हिन्वति सप्त धीतयः । अनु विप्रा अमादिपुः ४	
देवेभ्यस्त्वा मदाय कं सृजानमर्ति मेघ्यः । सं गोभिर्वासयामसि ५ [३०]	

पुनानः कलशेष्वा वस्त्राण्यरुणो हरिः । परि गव्यान्पव्यत ६	
मघोन आ पवस्व नो जहि विश्वा अप द्विषः । इन्द्रो सखायमा विश ७	
वृष्टिं द्विवः परि स्रव द्युमं पृथिव्या अधि । सहो नः सोम पूत्सु धाः ८	
नृचक्षंसं त्वा वय—मिन्द्रपीतं स्वर्विदम् । भक्षीमहि प्रजामिषम् ९ [३१] (७८)	

(९)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रिया विवः कविर्वयांसि नृप्योर्हितः । सुवानो याति कविकृतुः ।	१
प्रप्र क्षयाय पन्यसे जनाय जुष्टो अद्रुहे । वीत्यर्षं चनिष्ठया ।	२
स सुनुमातरा शुचिर्जातो जाते अरोचयत् । महान् मही कृतावृधा ।	३
स सप्त धीतिभिर्हितो नद्यो अजिन्वद्बुधः । या एकमक्षिं वावृधुः ।	४
ता अभि सन्तमस्तृतं महे युवानमा दधुः । इन्दुमिन्द्र तव वृते ।	५ [३२]
अभि वह्निरमर्त्यः सप्त पश्यति वार्वहिः । क्रिविर्वीरतरपयत् ।	६
अवा कल्पेषु नः पुमस्तमांसि सोम योध्या । तानि पुनान जङ्घनः ।	७
नू नव्यसे नवीयसे सूक्ताय साधया पृथः । प्रत्नवद्रोचया रुचः ।	८
पवमान महि श्रवो गामश्वं रासि वीरवत् । सना मेधां सना स्वः ।	९ [३३] (८७)

(१०)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र स्वानासो रथा इवाऽर्वन्तो न श्रवस्ववः । सोमासो राये अक्रमुः ।	१
हिन्वानासो रथा इव दधन्विरे गभस्तयोः । भरांसः कारिणामिव ।	२
राजानो न प्रशस्तिभिः सोमासो गोभिरश्रते । यज्ञो न सप्त धातृभिः ।	३
परि सुवानास इन्द्वो मदाय बृहणा गिरा । सुता अर्पन्ति धारया ।	४
आपानासो विवस्वतो जनन्त उपसो भगम् । सूरः अप्वं वि तन्वते ।	५ [३४]
अप द्वारा मतीनां प्रत्ना ऋण्वन्ति कारवः । वृष्णो हरस आयवः ।	६
समीचीनास आसते होतारः सप्तजामयः । पदमेकस्य पिप्रतः ।	७
नाम्ना नाभिं न आ ददे चक्षुश्चित् सूर्ये सचा । कुवेरपत्यमा दुहे ।	८
अभि प्रिया विवस्पदमध्वर्युभिर्गुहा हितम् । सूरः पश्यति चक्षसा ।	९ [३५] (९६)

(११)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

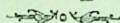
उपास्मे गायता नरः पवमानयेन्दवे । अभि देवा इयक्षते ।	१
अभि ते मधुना पयोऽथर्वाणो अशिश्युः । देवं देवाय देव्यु ।	२
स नः पवस्व शं गवे शं जनाय शमर्वते । शं राजन्नोपधीभ्यः ।	३ (९९)

वभ्रवे नु स्वतवसे ऽरुणाय दिद्विस्पृशे । सोमाय गाथमर्चत	४
हस्तच्युतेभिरद्विभिः सुतं सोमं पुनीतन । मधावा धावता मधुं	५ [३६]
नमसेदुर्ण सीदत वृधेवृभि श्रीणीतन । इन्दुमिन्द्रे दधातन	६
अमित्रहा विचर्षणिः पर्वस्व सोमं शं गवे । वृधेभ्यो अनुकामकृत्	७
इन्द्राय सोम पातवे मवाय परि पिच्यसे । मनुश्चिन्मनस्सर्पतिः	८
पवमान सुवीर्यं रयिं सोमं रिरीहि नः । इन्दुविन्द्रेण नो युजा	९ [३७] (१०५)

(१२)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमं असृष्टमिन्द्वदः सुता कृतस्य सार्दने । इन्द्राय मधुमत्तमाः	१
अभि विप्रं अनुपत गावो वृत्सं न मातरः । इन्द्रे सोमस्य पीतये	२
मधुच्युत क्षेति सार्दने सिन्धोरुर्मा विपश्चित् । सोमो गौरी अधि श्रितः	३
द्विवो नाभा विचक्ष्णो ऽव्यो वारं महीयते । सोमो यः सुक्रतुः कविः	४
यः सोमः कलशेष्वौ अन्तः पवित्र आहितः । तमिन्दुः परि पस्वजे	५ [३८]
प्र वाचमिन्दुरिष्यति समुद्रस्याधि विष्टपि । जिन्वन् कोशं मधुश्रुतम्	६
नित्यस्तोत्रो वनस्पतिर्धीनामन्तः सवर्द्धयः । हिन्वानो मानुषा युगा	७
अभि प्रिया द्विवस्पदा सोमो हिन्वानो अपति । विप्रस्य धारया कविः	८
आ पवमान धारय रयिं सहस्रवर्चसम् । अस्मे इन्दो स्वाभुवम्	९ [३९] (११४)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८॥ व० १-३३]

(१३)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमः पुनानो अपति सहस्रधारो अत्यविः । वायोरिन्द्रस्य निष्कृतम्	१
पर्वमानसवरयवो विप्रमभि प्र गायत । सुध्वाणं वृवधीतये	२
पर्वन्ते वाजसातये सोमाः सहस्रपाजसः । गुणाना वृवधीतये	३
उत नो वाजसातये पर्वस्व बृहतीरिपः । द्युमर्दिन्दो सुवीर्यम्	४
ते नः सहस्रिणं रयिं पर्वन्तामा सुवीर्यम् । सुवाना वृवास इन्द्वः	५ [१]
अत्यं हियाना न हेतुमि रमृष्टं वाजसातये । वि वारमव्यंमाशवः	६
वाश्वा अप्रन्तीन्द्वो ऽभि वृत्सं न धेनवः । वृधन्विरे गर्भस्थोः	७
जुष्ट इन्द्राय मत्सुरः पर्वमान कर्निकदत् । विश्वा अप द्विषो जहि	८
अपहन्तो अरोष्णः पर्वमानाः स्वर्हशः । योनावृतस्य सीदत	९ [२] (११३)

(१४)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रासिग्यदत् कविः सिन्धोरुर्मावर्धितः । कारं बिभ्रत् पुरुस्पृहम् १
 गिरा यद्वी सर्वन्धवः पञ्च वार्ता अपस्यवः । परिष्कृण्वन्ति धर्णसिम् २
 आदस्य शुष्मिणो रसे विश्वे देवा अमत्सत । यद्वी गोभिर्वसायते ३
 निरिणानो वि धावति जहृच्छर्याणि तान्वा । अन्ना सं जिघ्रते युजा ४
 नसीमिर्यो विवस्वतः शुभ्रो न मामृजे युवा । गाः कृण्वानो न निर्णिजम् ५ [३]

अति श्रिती तिरश्चता गव्या जिगात्यण्व्या । वनमुभिर्याति यं विदे ६
 अभि क्षिपः समग्मत मर्जयन्तीरिपस्पतिम् । पृष्ठा गृभ्णत वाजिनः ७
 परि कृन्वानि मर्मृशद् विश्वानि सोम पार्थिवा । वसूनि याह्यस्मयुः ८ [४] (१३१)

(१५)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष धिया यात्यण्व्या शूरो रथेभिराशुभिः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् १
 एष पुरु धियायते बृहते देवतातये । यन्नामृतास आसते २
 एष हितो वि नीयते ऽन्तः शुभ्रावता पथा । यदीं तुअन्ति भूर्णयः ३
 एष शुक्लाणि दोधुवच्छिशीते यूथ्योऽं वृषा । नृम्णा दधान ओजसा ४
 एष रुक्मिभिरीयते वाजी शुभ्रेभिर्शुभिः । पतिः सिन्धूनां भवन् ५
 एष वसूनि पिबुना परुषा ययिवाँ अति । अव शोदैषु गच्छति ६
 एतं मृजन्ति मर्ज्यमुप द्रोणेण्वायवः । प्रचक्राणं महीरिपः ७
 एतमु त्वं दश क्षिपो मृजन्ति सप्त धीतयः । स्वायुधं मदिन्तमम् ८ [५] (१३९)

(१६)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते सोतार ओण्योऽं रसं मदाय घृण्वये । सर्गो न तुक्येतशः १
 कत्वा दक्षस्य रथ्यमुपो वसानमन्धसा । गोपामण्वेषु सश्विम २
 अनसमम्सु तुष्टं सोमं पवित्र आ सृज । पुनीहीन्द्राय पातवे ३
 प्र पुनानस्य चेतसा सोमः पवित्रे अर्पति । कत्वा सुधस्थमासदत् ४ (१४३)

प्र त्वा नमोभिरिन्दव इन्द्र सोमा असृक्षत । महे भराय कारिणः ।	५
पुनानो रूपे अव्यये विश्वा अर्पन्नमि श्रियः । शूरो न गोपुं तिष्ठति ।	६
विबो न सानुं पिप्युषी धारा सुतस्य वेधसः । वृथा पवित्रे अर्पति ।	७
त्वं सोम विपश्चितं तना पुनान आयुषु । अव्यो वारं वि धावसि ।	८ [६] (१४७)

(१७)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पयमानः सोमः । गायत्री ।

प्र निघ्नेनेव सिन्धवो घ्नन्तो वृत्राणि भूर्णयः । सोमा असृग्रमाशवः ।	१
अभि सुवानास इन्दवो वृष्टयः पृथिवीमिव । इन्द्रं सोमासो अक्षरन् ।	२
अत्यूर्मिर्मत्सरो मरुः सोमः पवित्रे अर्पति । विघ्नन् रक्षांसि देवयुः ।	३
आ कुलशेषु धावति पवित्रे परि पिच्यते । उक्थेर्यज्ञेषु वर्धते ।	४
अति त्री सोम रोचना रोहन् न भ्राजसे दिवम् । इष्णन् स्मूर्यं न चोदयः ।	५
अभि विषा अनूपत मूर्धन् युज्ञस्य कारवः । दधानाश्चक्षसि प्रियम् ।	६
तमुं त्वा वाजिनं नरो धीभिर्विषा अवस्यवः । मृजन्ति देवतातये ।	७
मधोर्धारा मनुं क्षर तीव्रः सुधस्थमासदः । चारुर्ऋताय पीतये ।	८ [७] (१५०)

(१८)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पयमानः सोमः । गायत्री ।

परि सुवानो गिरिष्ठाः पवित्रे सोमो अक्षाः । मदेपु सर्वधा असि ।	१
त्वं विप्रस्त्वं कविर्भूषु प्र जातमन्धसः । मदेपु सर्वधा असि ।	२
तव विश्वे सजोषसो देवासः प्रीतिमाशत । मदेपु सर्वधा असि ।	३
आ यो विश्वानि वार्या वसूनि हस्तयोर्वृधे । मदेपु सर्वधा असि ।	४
य इमे रोदसी मही सं मातरेव दोहते । मदेपु सर्वधा असि ।	५
परि यो रोदसी उभे सद्यो वाजैर्मिरपति । मदेपु सर्वधा असि ।	६
स शुष्मी कुलशेषा पुनानो अचिक्रदत् । मदेपु सर्वधा असि ।	७ [८] (१६१)

(१९)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पयमानः सोमः । गायत्री ।

यत् सोम चित्रमुद्धयं विव्यं पार्थिवं वसु । तन्नः पुनान आ मर ।	१
युवं हि स्थः स्वर्पती इन्द्रश्च सोम गोपती । ईशाना पिप्यन्त धियः ।	२ (१६४)

वृषा पुनान आयुषु	स्तनयन्नधि बर्हिषि	। हरिः सन् योनिमासदत्	३
अवावशन्त धीतयो	वृषभस्याधि रेतसि	। सूनोर्वत्सस्य मातरः	४
कुविद्वृषण्यन्तीभ्यः	पुनानो गर्भमादधत्	। याः शुक्रं दुहते पर्यः	५
उप शिक्षापतस्थुषो	भियसमा धेहि शत्रुषु	। पर्वमान विदा रयिम्	६
नि शत्रोः सोम वृष्ण्यं	नि शुष्मं नि वयस्तिर	। दूरे वा सतो अन्ति वा	७ [९] (१६९)

(२०)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

प्र कुविर्बुववीतये	ऽव्यो वारंभिरपति	। साह्वान् विश्वा अभि स्पृधः	१
स हि प्मा जरितृभ्य आ	वाजं गोमन्तमिन्वाति	। पर्वमानः सहस्रिणम्	२
परि विश्वानि चेतसा	मृशसे पर्वसे मती	। स नः सोम श्रवो विदः	३
अभ्यर्ष्य ब्रूहद्यशो	मृगवन्व्यो ध्रुवं रयिम्	। इषं स्तोतृभ्य आ भेर	४
त्वं राजेव सुव्रतो	गिरः सोमा विवेशिथ	। पुनानो बह्वे अद्भुत	५
स वहिरप्सु दुष्टरो	मृज्यमानो गर्भस्त्योः	। सोमश्चमूषु सीदति	६
क्रीळुर्मत्सो न मंहयुः	एवित्रं सोम गच्छसि	। दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	७ [१०] (१७६)

(२१)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

एते धावन्तीन्दवः	सोसा इन्द्राय घृष्वयः	। मत्सरासः स्वविदः	१
प्रवृण्वन्तो अभियुजः	सुष्वये वरिवोविदः	। स्वयं स्तोत्रे वयस्कृतः	२
वृथा क्रीळन्त इन्दवः	सुधस्यमभ्येकुमित	। सिन्धोरुमा व्यक्षरन्	३
एते विश्वानि वार्या	पर्वमानास आशत	। हिता न सप्तयो रथे	४
आस्मिन् पिशङ्गमिन्दवो	दधाता वेनमादिशे	। यो अस्मभ्यमरावा	५
ऋभुर्न रथ्यं नवं	दधाता केतमादिशे	। शुक्राः पर्वध्रुमर्णसा	६
एत उ त्पे अवीवशन्	काष्ठां वाजिनो अकृत	। सतः प्रासाविपुर्मतिम्	७ [११] (१८३)

(२२)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमास आशवो	रथा इव प्र वाजिनः	। सर्गाः स्पृष्टा अहेपत	१
एते वाता इवोरवः	पर्जन्यस्येव वृष्टयः	। अग्नेरिव भ्रमा वृथा	२ (१८५)

एते पूता विपश्चितः सोमांसो दध्याशिरः । विपा व्यानशुर्धियः ३
एतं मुष्टा अमर्त्याः ससूवासो न शश्रमुः । इयक्षन्तः पथो रजः ४
एतं पूष्टानि रोदसो विप्रयन्तो व्यानशुः । उतेदमुत्तमं रजः ५
तन्तुं तन्वानमुत्तममनु प्रवर्त आशत । उतेदमुत्तमाप्यम् ६
त्वं सोम पुणिभ्य आ वसु गव्यानि धारयः । ततं तन्तुमचिक्रदः ७ [१२] (१९०)

(२३)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा असृग्रमाशवो मधोर्मर्दस्य धारया । अभि विश्वानि काव्या १
अनु प्रवास आयवः पदं नवीयो अक्रमुः । रुचे जनन्त सूर्यम् २
आ पवमान नो भगः । ऽर्यो अदाशुपो गर्यम् । कूधि प्रजावतीरिषः ३
अभि सोमांस आयवः पर्वन्ते मद्यं मर्दम् । अभि कोशं मधुश्चुतम् ४
सोमां अर्पति धर्णसि । र्दधान इन्द्रियं रसम् । सुवीरो अधिशस्तिपाः ५
इन्द्राय सोम पवसे देवेभ्यः सधमाद्यः । इन्को वाजं सिषाससि ६
अस्य पीत्वा मदाना मिन्द्रो वृत्राण्यप्रति । जघान जघनच्छु नु ७ [१३] (१९७)

(२४)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो अधन्विषुः पर्वमानासु इन्द्रवः । श्रीणाना अप्सु मृज्जत १
अभि गावो अधन्विषु रापो न प्रवर्ता यतीः । पुनाना इन्द्रमाशत २
प्र पवमान धन्वसि सोमेन्द्राय पातवे । नृभिर्यतो वि नीयसे ३
त्वं सोम नूमादनुः पर्वस्व चर्पणीसहे । सस्त्रियो अनुमाद्यः ४
इन्द्रो यदद्रिभिः सुतः पवित्रं परिधावसि । अरमिन्द्रस्य धाम्ने ५
पर्वस्व वृत्रहन्तमोऽथेभिर्नुमाद्यः । शुचिः पावको अजुतः ६
शुचिः पावक उच्यते सोमः सुतस्य मध्वः । वृत्रावीरघशंसहा ७ [१४] (२०४)

(२५)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥ १॥ सू० १५-६०]

६ हळहच्युत आगस्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पर्वस्व दक्षसार्धनो देवेभ्यः पीतये हरे । मरुज्यो वायवे मर्दः १
पर्वमान धिया हितोऽभि योनिं कर्निकदत् । धर्मणा वायुमा विश २ (२०६)

सं वृद्धैः शोभते वृषा	कविर्योनावधि प्रियः । वृत्रहा देववीर्यमः	३
विश्वा रूपाण्याविशन् पुनानो याति हर्यतः । यन्नामृतांस आसते		४
अरूपो जनयन् गिरः सोमः पवत आपुषक् । इन्द्रं गच्छेन् कविक्रतुः		५
आ पवस्व मदन्तम पवित्रं धारया कवे । अकंस्य योनिमासदम्		६ [१५] (२१०)

(२६)

६ इधमवाहो दाढ्युतः । पयमानः सोमः । गायत्री ।

तममृक्षन्त वाजिनं सुपस्थे अर्दितेरधि । विप्रासो अण्व्या धिया	१
तं गावो अभ्यनूपत सहस्रधारमक्षितम् । इन्द्रं धृतरमा द्विवः	२
तं वेधां मेधयाहयन् पर्वमानमधि द्यवि । धर्णसि भूरिधायसम्	३
तमहयन् भुरिजोर्धिया संवसानं विवस्वतः । पतिं वाचो अदाभ्यम्	४
तं सानावधि जामयो हरिं हिन्वन्त्यर्दिभिः । हर्यतं भूरिचक्षसम्	५
तं त्वा हिन्वन्ति वेधसः पर्वमान गिरावृधम् । इन्द्रविन्द्राय मत्स्रम्	६ [१६] (२१६)

(२७)

६ नृमेध आहिरसः । पयमानः सोमः । गायत्री ।

एष कविरभिष्टुतः पवित्रे अधि तोशते । पुनानो व्रक्षप स्रियः	१
एष इन्द्राय वायवं स्वर्जित् परि पिच्यते । पवित्रे वृक्षसाधनः	२
एष नृभिर्धि नीयते द्वियो मूर्धा वृषा सुतः । सोमो वनेषु विश्ववित्	३
एष गव्युरचिक्रदृत् पर्वमानो हिरण्ययुः । इन्द्रुः सत्राजिदस्तुतः	४
एष सूर्येण हासते पर्वमानो अधि द्यवि । पवित्रे मत्स्रो मद्ः	५
एष शुष्मसिष्यद्वन्तरिक्षे वृषा हरिः । पुनान इन्द्ररिन्द्रमा	६ [१७] (२१२)

(२८)

६ प्रियमेध आहिरसः । पयमानः सोमः । गायत्री ।

एष वाजी हितो नृभिर्विश्वविन्मनसस्पतिः । अद्यो वारं वि धावति	१
एष पवित्रे अक्षरत् सोमो वृषेभ्यः सुतः । विश्वा धामान्याविशन्	२
एष देवः शुभायते ऽधि योनावर्मत्यः । वृत्रहा देववीर्यमः	३
एष वृषा कर्निकद्वशभिर्जामिभिर्यतः । अभि द्रोणानि धावति	४ (२१६)

एष सूर्यमरोचयत् पर्वमानो विचर्षणिः । विश्वा धामानि विश्ववित् ५
एष शुष्म्यदाभ्यः सोमः पुनानो अर्पति । वेवावीरघशंसहा ६ [१८] (१२८)

(२९)

६ नृमेघ आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्रास्य धारा अक्षरन् वृष्णः सुतस्योजसा । वेवाँ अनु प्रभूपतः १
सर्ति मृजन्ति वेधसो गृणन्तः कारवो गिरा । ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्यम् २
सुपहां सोम तानि ते पुनानाय प्रभूवसो । वर्धा समद्रमुक्थ्यम् ३
विश्वा वर्मनि संजयन् पर्वस्व सोम धारया । इनु द्वेपांसि सधयक् ४
रक्षा सुनो अररूपः स्वनात् समस्य कस्य चित् । निदो यत्र मुमुचमहे ५
एन्दो पार्थिवं रथि दिव्यं पर्वस्व धारया । द्युमन्तं शुष्ममा भर ६ [१९] (२३४)

(३०)

६ बिन्दुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र धारा अस्य शुष्मिणो वृथा एवित्रे अक्षरन् । पुनानो वाचमिष्यति १
इन्दुर्हियानः सोतृभिर्मृज्यमानः कनिकदत् । इयति वग्नुमिन्द्रियम् २
आ नः शुष्मं नृपाह्यं वीरवन्तं पुरुस्पृहम् । पर्वस्व सोम धारया ३
प्र सोमो अति धारया पर्वमानो असिष्यदत् । अभि द्रोणांन्यासदम् ४
अप्सु त्वा मधुमत्तमं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । इन्दुविन्द्राय पीतये ५
सुनोता मधुमत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे । चारुं शर्धाय मत्सरम् ६ [२०] (२४०)

(३१)

६ गोतमो राहूगणः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासः स्वाध्यः । पर्वमानासो अक्रमः । रथि कृण्वन्ति चेतनम् १
द्विवस्पृथिव्या अधि भवेन्दो द्युम्नवर्धनः । भवा वाजानां पतिः २
तुभ्यं वाता अभिप्रियस्तुभ्यमर्पन्ति सिन्धवः । सोम वर्धन्ति ते महः ३
आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य संग्रथे ४
तुभ्यं गावो घृतं पयो बभ्रो दुदुहे अक्षितम् । वर्षिष्ठे अधि सानेवि ५
स्वायुधस्य ते स्तो भुवन्स्य पते वयम् । इन्दो सखित्वमुश्मसि ६ [२१] (२४६)

(३२)

६ इयावाश्व आत्रेयः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो मवृच्युतः	श्रवसे नो मघोनः ।	सुता विदथे अक्रमुः	१
अर्दिं त्रितस्य योषणो	हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः ।	इन्दुमिन्द्राय प्रीतये	२
अर्दिं हंसो यथा गणं	विश्वस्यावीवशन्मतिम् ।	अत्यो न गोभिरज्यते	३
उभे सोमावुचारकशन्	मूगो न तुक्तो अर्पसि ।	सीदन्नृतस्य योनिमा	४
अभि गावो अनूपत	योषां जारामिव प्रियम् ।	अग्न्याजिं यथा हितम्	५
अस्मे धेहि द्युमद्यशो	मघवञ्च मर्ह्यं च ।	सनि मेधामुत श्रवः	६ [२२] (२५०)

(३३)

६ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो विपश्चितो	ऽपां न यन्त्यूर्मयः ।	वनानि महिषा इव	१
अभि द्रोणानि बभ्रवः	शुक्रा क्रतस्य धारया ।	वाजं गोर्मन्तमक्षरन्	२
सुता इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुद्भ्यः ।	सोमां अर्पन्ति विष्णवे	३
तिस्रो वाच उदीरते	गावो मिमन्ति धेनवः ।	हरिरिति कर्निकदत्	४
अभि बह्वीरनूपत	यद्दीर्घतस्य मातरः ।	मर्मृज्यन्ते त्रिवः शिशुम्	५
रायः समुद्रांश्चतुरो	ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः ।	आ पवस्व सहास्रिणः	६ [२३] (२५८)

(३४)

६ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सुवानो धारया तने	न्दुहिन्वानो अर्पति ।	रुजद्वह्वा व्योजसा	१
सुत इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुद्भ्यः ।	सोमो अर्पति विष्णवे	२
वृषाणं वृषभिर्यतं	सुन्वन्ति सोममद्रिभिः ।	दुहन्ति शकम्ना पयः	३
भुवं त्रितस्य मज्यो	भुवदिन्द्राय मत्सरः ।	सं रूपैरज्यते हरिः	४
अभीमृतस्य विष्टपं	दुहते पृश्निमातरः ।	चारुं प्रियतमं हविः	५
समेनमहुता इमा	गिरां अर्पन्ति सस्यतः ।	धेनुर्वाश्रो अवीवशत्	६ [२४] (२६४)

(३५)

६ प्रभूवसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ नः पवस्व धारया	पवमान रुधिं पृथुम् ।	यया ज्योतिर्विदासि नः	१
इन्द्रो समुद्रमीद्वय	पवस्व विश्वमेजय ।	रायो धृता न ओजसा	२ (२६६)

त्वया वीरेण वीरवो	ऽभि ज्योतिष्यतः	क्षराणो अभि वार्यम्	३
प्र वाजमिन्दुरिष्यति	सिपासन् वाजसा ऋषिः	वृता विद्वान् आयुधा	४
तं गीर्भिर्वाचमीक्षुयं	पुनानं वासयामसि	सोमं जनस्य गोपतिम्	५
विश्वो यस्य व्रते जनो	वृथा धर्मणस्पतेः	पुनानस्य प्रभूवसोः	६ [२५] (२७०)

(३६)

३ प्रभूवसुसङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असर्जि रथो यथा	पवित्रे चर्याः सुतः	कार्पन् वाजी न्यकमीत्	१
स वह्निः सोम जागृविः	पर्वस्व देववीरति	अभि कोशं मधुश्रुतम्	२
स नो ज्योतींषि पूर्य	पर्वमान वि रोचय	कत्वे दक्षाय नो हिनु	३
शुभमानं कृतायुभिः	मृज्यमानो गर्भस्योः	पर्वते वारं अव्यये	४
स विश्वा दृशुषे वसु	सोमो विद्यानि पार्थिवः	पर्वतामान्तरिक्षया	५
आ विवस्पृष्टमश्वयुः	मंदयुः सोम रोहसि	वीर्युः शंससस्पते	६ [२६] (२७१)

(३७)

३ गृहगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स सुतः पीतये वृषा	सोमः पवित्रे अर्पति	विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	१
स पवित्रे विचक्ष्णो	हरिरर्पति धर्णसिः	अभि योनिं कनिकदत्	२
स वाजी रोचुना विवः	पर्वमानो वि धावति	रक्षोहा वारमव्ययम्	३
स त्रितस्याधि सान्वि	पर्वमानो अरोचयत्	जामिमिः सूर्यं सह	४
स वृत्रहा वृषा सुतो	वीरवोविददाभ्यः	सोमो वार्जमिवासरत्	५
स देवः कविर्नेषितोऽ	ऽभि द्रोणानि धावति	इन्दुरिन्द्राय मंहता	६ [२७] (२८१)

(३८)

३ गृहगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष उ स्य वृषा रथो	ऽव्यो वारंभिरर्पति	गच्छन् वाजं सहस्रिणाम्	१
एतं त्रितस्य योषणो	हरीं हिन्वन्त्यद्रिभिः	इन्दुरिन्द्राय पीतये	२
एतं त्वं हरितो दश	मर्मज्यन्ते अश्वयुवः	यामिर्मादाय शुभ्रमते	३
एष स्य मानुषीष्वा	इयेनो न विश्व सीदति	गच्छेन्नारो न योषितम्	४
एष स्य मद्यो रसो	ऽव चष्टे विवः शिशुः	य इन्दुर्वारमाविशत्	५
एष स्य पीतये सुतो	हरिरर्पति धर्णसिः	कन्वन् योनिमभि मियम्	६ [२८] (२८८)

(३९)

६ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पयमानः सोमः । गायत्री ।

आशुर्यं बृहन्मते	परि प्रियेण धाम्ना	१ यत्र वेवा इति ब्रवन्	१
परिष्कृण्वन्ननिष्कृतं	जनाय यातयन्निषः	वृष्टिं विवः परि स्रव	२
सुत एति पवित्र आ	त्विधिं दधान ओजसा	विचक्षाणो विरोचयन्	३
अयं स यो विवस्परि	रघुयामा पवित्र आ	सिन्धोरूमा व्यक्षरत्	४
आविवासन् परावतो	अथो अर्वावतः सुतः	इन्द्राय सिचयते मधुं	५
समीचीना अनूपत	हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः	योनावृतस्य सीदत	६ [२९] (२९४)

(४०)

६ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पयमानः सोमः । गायत्री ।

पुनानो अकभीवृभि	विश्वा मृधो विचर्पणिः	गृभ्रन्ति विषं धीतिभिः	१
आ योनिमरूणो रूह	द्रुमदिन्तं वृषा सुतः	ध्रुवे सदर्शि सीदति	२
नू नो रयिं महाभिन्वो	ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः	आ पवस्व सहस्रिणाम्	३
विश्वा सोम पयमान	युजानीन्ववा भर	विदाः सहस्रिणीरिपः	४
स नः पुनान आ भर	रयिं स्तोत्रे सुवीर्यम्	जरितुर्वर्धया गिरिः	५
पुनान ईन्ववा भर	सोम द्विचर्हसं रयिम्	वृषन्निन्वा न उक्थ्यम्	६ [३०] (३००)

(४१)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पयमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ये गावो न भूणीय	स्त्वेषा अयासो अक्रमुः	घ्नन्तः कृष्णामप त्वचम्	१
सुवितस्य मनामहे	ऽति सेतुं दुराव्यम्	साहासो दस्युमव्रतम्	२
गृण्वे वृष्टेरिव स्वनः	पयमानस्य शुष्मिणः	चरन्ति विश्रुतो विवि	३
आ पवस्व महीभिः	गोर्मदिन्वो हिरण्यवत्	अश्वावृद्वाजवत् सुतः	४
स पवस्व विचर्पण	आ ग्रही रोदरी पूण	उपाः सूर्यो न रुश्मिभिः	५
परि णः शर्मयन्त्या	धारया सोम विश्वतः	सरा रसेव विन्द्यम्	६ [३१] (३०६)

(४२)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पयमानः सोमः । गायत्री ।

जनयन् रोचना विवो	जनयन्नुप्सु सूर्यम्	वसानो गा अपो हरिः	१
एष प्रवेन मन्मना	वेवो वेवेभ्यस्परि	धारया पवते सुतः	२ (३०८)

वावृधानाय तूवंये	पर्वन्ते वाजसातये । सोमः सहस्रपाजसः	३
दुहानः प्रत्नमित् पर्यः	पवित्रे परि पिच्यते । क्रन्दन् देवाँ अजीजनत्	४
अभि विश्वानि वार्या	ऽभि देवाँ कृतावृधः । सोमः पुत्नानो अर्षति	५
गोमन्नः सोम वीरव	दश्वावृजवत् सुतः । पर्वस्व बृहतीरिषः	६ [३२] (३१२)

(४३)

६ मेघ्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यो अत्यं इव मृज्यते	गोभिर्मदाय हर्यतः । तं गीर्भिर्वासयामसि	१
तं नो विश्वा अवस्युवो	गिरः शुम्भन्ति पूर्वधा । इन्दुमिन्द्राय पीतये	२
पुत्नानो याति हर्यतः	सोमो गीर्भिः परिष्कृतः । विप्रस्य मेघ्यातिथेः	३
पवमान विदा रयि	मस्मभ्यं सोम सुश्रियम् । इन्दो सहस्रवर्चसम्	४
इन्दुरत्यो न वाजसृत्	कर्निक्रन्ति पवित्र आ । यदक्षारतिं देवयुः	५
पर्वस्व वाजसातये	विप्रस्य गृणतो वृधे । सोम रास्व सुवीर्यम्	६ [३३] (३१८)

॥ इति षष्ठोऽष्टकः ॥६॥

॥ अथ सप्तमोऽष्टकः ॥७॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४१]

(४४)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र णं इन्दो महे तनं ऊर्मिं न बिभ्रद्वर्षसि । अभि देवाँ अयास्यः १

मती जुष्टो धिया हितः सोमो हिन्वे परावति । विप्रस्य धारया कविः २

अयं देवेषु जागृविः सुत एति पवित्र आ । सोमो याति विचर्षणिः ३

स नः पवस्व वाजयुश्चक्राणश्चारुमध्वरम् । बर्हिष्माँ आ विवासति ४

स नो भगाय वायवे विप्रवीरः सदावृधः । सोमो देवेष्वा यमत ५

स नो अद्य वसुत्तये क्रतुविद्रातुवित्तमः । वाजं जेपि श्रवो बृहत ६ [१] (३२४)

(४५)

(३३०)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स पवस्व मदाय कं नृचक्षा देववीतये । इन्दुविन्द्राय पीतये १

स नो अर्षाभि द्रुत्यं । त्वमिन्द्राय तोशसे । देवान् तस्त्रिभ्य आ वरम् २

उत त्वामरुणं वयं गोभिर्ऋमो मदाय कम् । वि नो राये दुरो वृधि ३

अत्यं पवित्रमक्रमीद् वाजी धुरं न यामनि । इन्दुर्वेपु पत्यते ४

समी सखायो अस्वरन् वने क्रीळन्तमत्यविम् । इन्दुं नावा अनूषत ५

तया पवस्व धारया यया पीतो विचक्षसे । इन्दो स्तोत्रे सुवीर्यम् ६ [२] (३३०)

(४६)

६ अयास्य बाहिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृग्मन् वेववीतये	ऽत्यासः कृत्वया इव	। क्षरन्तः पर्वतावृधः	१
परिष्कृतास इन्दवो	योषव पित्र्यावती	। वायुं सोमा असृक्षत	२
एते सोमास इन्दवः	प्रयस्यन्तश्चसू सुताः	। इन्द्रं वर्धन्ति कर्मभिः	३
आ धावता सुहस्त्यः	शुक्रा गृष्णीत मन्थिना	। गोभिः श्रीणीत मत्सरम्	४
स पवस्व धनंजय	प्रयन्ता राधसो महः	। अस्मभ्यं सोम गातुवित्	५
एतं मृजन्ति मज्यं	पवमानं दश क्षिपः	। इन्द्राव मत्सरं मदम्	६ [३] (३३६)

(४७)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया सोमः सुकृत्वया	महर्षिर्वृष्यवर्धत	। मन्त्रान उद्गृहायते	१
कृतानीदस्य कर्त्वा	चेतन्ते दस्युतर्हणा	। ऋणा च धृष्णुश्चयते	२
आत् सोम इन्द्रियो रसो	वज्रः सहस्रसा भुवत्	। उक्थं यदस्य जार्यते	३
ख्वयं कविर्विधर्तरी	विप्राय रत्नमिच्छति	। यदी मर्मज्यते धियः	४
सियासतू रयीणां	वाजेप्यवतामिव	। भरेषु जिग्युषामसि	५ [४] (३४१)

(४८)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तं त्वा नृम्णानि विश्रतं	सधस्थेषु महो विवः	। चारं सुकृत्ययेमहे	१
संवृक्तधृष्णुमुक्थ्यं	महामहिमन्तं मदम्	। ज्ञतं पुरो रुरुक्षणैम्	२
अतस्त्वा रुयिमिभि	राजानं मुक्ततो विवः	। सुपर्णो अय्यधिर्भरत्	३
विश्वस्मा इत् स्वर्द्धो	साधारणं रजस्तुरम्	। गोपाभृतस्य विर्भरत्	४
अधा हिन्वान इन्द्रियं	ज्यायो महित्वमानशे	। अभिष्टिकृद्विचर्षणिः	५ [५] (३४६)

(४९)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व धृष्टिमा सु नो	ऽपामूर्भि विवस्परि	। अयक्ष्मा बृहतीतिरपः	१
तया पवस्व धारया	यया गार्व इहागमन्	। जन्यास उर्प नो गुहम्	२
घृतं पवस्व धारया	यज्ञेषु देववीतमः	। अस्मभ्यं वृष्टिमा पव	३
स न ऊर्जे व्यय्ययं	पवित्रं धाव धारया	। देवासः शृणवन् हि कम्	४
पवमानो असिष्यकृ	द्रक्षोस्यपजह्वानत्	। प्रत्नवद्रोचयन् रुचः	५ [६] (३५१)

(५०)

५ उच्यथ आह्निरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत् ते शुष्मास ईरते सिन्धोरुर्मैरिव स्वनः । वाणस्य चोदया पविम्	१
प्रसवे त उदीरते तिस्रो वाचो मखस्युवः । यदव्य एषि सानवि	२
अव्यो वारे परि प्रियं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । पवमानं मधुश्रुतम्	३
आ पवस्व मदिन्तम् पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदम्	४
स पवस्व मदिन्तम् गोभिरञ्जानो अक्तुभिः । इन्वविन्द्राय पीतये	५ [७] (३५६)

(५१)

५ उच्यथ आह्निरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अध्वर्या अद्रिभिः सुतं सोमं पवित्र आ सृज । पुनीहीन्द्राय पातवे	१
द्विवः पीयूषमुत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे । सुनोता मधुमत्तम्	२
तय त्य ईन्द्रो अन्धसो देवा मधोर्व्यश्रते । पवमानस्य मरुतः	३
त्वं हि सोम वर्धयन् त्सुतो मदाय भूर्णये । वृषन् त्तोतारमूतये	४
अभ्यर्प विचक्षण पवित्रं धारया सुतः । अभि वाजमुत श्रवः	५ [८] (३६१)

(५२)

५ उच्यथ आह्निरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि व्युक्षः सुनद्रयि भरद्वाजं नो अन्धसा । सुवानो अर्प पवित्र आ	१
तव प्रत्नेभिरध्वभि रव्यो वारे परि प्रियः । सहस्रधारो यात् तना	२
चरुर्न यस्तमीह्वये न्यो न दानमीह्वय । वृधेर्वधस्ववीह्वय	३
नि शुष्ममिन्दवेपां पुरुहूत जनानाम् । यो अस्मां आदिदेशति	४
शतं न इन्द ऊतिभिः सहस्रं वा शुचीनाम् । पवस्व मंहयद्रयिः	५ [९] (३६६)

(५३)

४ अत्रत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत् ते शुष्मासो अस्थू रक्षो भिन्दन्तो अद्रिवः । नुदस्व याः परिस्पृधः	१
अया निजग्निरोजसा रथसङ्गे धने हिते । स्तवा अर्विभ्युपा हुदा	२
अस्य व्रतानि नाधृषे पवमानस्य दृढ्या । रुज यस्त्वा पृतन्यति	३
तं हिन्वन्ति मवृच्युतं हरिं नदीषु बाजिनम् । इन्द्रमिन्द्राय मत्सरम्	४ [१०] (३७०)

(५४)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अस्य प्रत्नामनु द्युतं	शुकं दुबुद्धे अह्नयः	१ पर्यः सहस्रसामृषिम्	१
अयं सूर्य इवोपहृग्यं	सरांसि धावति	१ सप्त प्रवत आ दिवम्	२
अयं विश्वानि तिष्ठति	पुनानो भुव्नोपरि	१ सोमो ब्रुवो न सूर्यः	३
परि णो ब्रुववीतये	वाजं अर्पसि गोमंतः	१ पुनान इन्दविन्दुयुः	४ [११] (३७४)

(५५)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यवयवं नो अन्धसा	पुष्टंपुष्टं परि स्रव	१ सोम विश्वा च सोमंगा	१
इन्द्रो यथा तव स्तवो	यथा ते जातमन्धसः	१ नि बर्हिषि प्रिये सन्दः	२
उत नो गोविदश्ववित्	पवस्व सोमान्धसा	१ मक्षूतमेभिर्हभिः	३
यो जिनाति न जीयते	हन्ति शत्रुमभीत्य	१ स पवस्व सहस्रजित्	४ [१२] (३७८)

(५६)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सोमं कृतं बृहद्वाशुः	प्रवित्रे अर्पति	१ विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	१
यत् सोमो वाजमर्पति	शतं धारा अपस्युवः	१ इन्द्रस्य सख्यमाविशन्	२
अभि त्वा योषणो दश	जारं न कन्यानूपत	१ मृज्यसे सोम सातये	३
त्वमिन्द्राय विष्णवे	स्वादुरिन्द्रो परि स्रव	१ नृन् त्सोतृन् पाहंहसः	४ [१३] (३८२)

(५७)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते धारा असश्रुतो	ब्रुवो न यन्ति वृष्टयः	१ अच्छा वाजं सहस्रिणम्	१
अभि प्रियाणि कान्या	विश्वा चक्षाणो अर्पति	१ हरिस्तुञ्जान आयुधा	२
स मर्षजान आयुमि	रिभो राजेव सुव्रतः	१ श्येनो न बंधु पीदति	३
स नो विश्वा ब्रुवो वसू	तो पृथिव्या अधि	१ पुनान इन्दुवा भर	४ [१४] (३८६)

(५८)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तत् स मन्दी धावति	धारा सुतस्यान्धसः	१ तत् स मन्दी धावति	१
उभा वेव वसूनां	मंतस्य वेववसः	१ तत् स मन्दी धावति	२ (३८८)

ध्वस्त्रयोः पुरुषन्त्योरा सहस्राणि ददाहे । तस्मै स गन्धी धावति ३
आ ययोज्जिशतं तना सहस्राणि च ददाहे । तस्मै स गन्धी धावति ४ [१५] (३९०)

(५९)

४ अवतारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पर्वस्व गोजिदंश्वाजि—हिंश्वाजित् सोम रण्यजित् । प्रजावद्भुतमा भर् १
पर्वस्वान्द्रयो अर्वाभ्यः पर्वस्वौर्वधीभ्यः । पर्वस्व श्रियणान्यः २
त्वं सोम पर्वमानो विश्वानि दुरिता तर् । कविः सीदु नि बर्हिषि ३
पर्वमान स्वर्विद्रो जायमानोऽभवो महान् । इन्द्रो विश्वां अभीर्दसि ४ [१६] (३९४)

(६०)

४ अवतारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री, ३ पुरउणिक् ।

प्र गायत्रेण गायत पर्वमानं विचर्षणम् । इन्द्रुं सहस्रचक्षसम् १
तं त्वा सहस्रचक्षसमथो सहस्रभर्णसम् । अति वारमपाविपुः २
अति वारान् पर्वमानो असिष्यदत् कलशौ अभि धावति । इन्द्रस्य हाद्यांविशन् ३
इन्द्रस्य सोम राधसे इमं पर्वस्व विचर्षणे । प्रजावद्रेत आ भर् ४ [१७] (३९८)

(६१)

[हृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ६१-६७]

३० अमहीयुराक्षिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया घीती परिं सव यस्त इन्द्रो मवृष्वा । अवाहन् नवतीर्नय १
पुरः सुद्य इत्थार्धिय दिवोदासाय शम्बरम् । अध त्वं तुर्वशं यदुम् २
परिं षो अश्वमश्ववि—द्रोमदिन्द्रो हिरण्यवत् । क्षरां सहस्रिणीरिषः ३
पर्वसानस्य ते वयं पवित्रमभ्युद्भुतः । सुखित्वमा वृणीमहे ४
ये तं पवित्रमूर्ययोऽमिक्षरन्ति धारया । तेभिर्नः सोम वृळ्य ५ [१८]
स नः पुनान आ भर् सुवं वीरवतीमिषम् । ईशानः सोम विश्वतः ६
एतम् त्वं दश क्षिपो भुजन्ति सिन्धुमातरम् । समोव्रित्येभिस्त्वपत ७
समिन्त्रेणोत वायुना सुत एति पवित्र आ । सं सूर्यस्य रुश्मिभिः ८
स नो भगाय वायवे पुण्ये पर्वस्व मधुमान् । चर्कर्मिन्ने वरुणे च ९
उवा तं जातमन्पसे विवि पञ्जृष्या दंदे । उयं शर्भं मग्नि ध्रुवः १० [१९]
एना विश्वान्यर्ष आ शुक्लानि मानुषाणाम् । सिपांसन्तो वनाम्हे ११ (४०९)

स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुच्यः । वरिवोवित् परिं सव १२
उपो षु जातमप्युतं गोभिर्भक्तं परिष्कृतम् । इन्दुं देवा अयासिषुः १३
तमिर्दधन्तु नो गिरो वत्सं संशिश्वरीरिव । य इन्द्रस्य हवसन्तिः १४
अपां णः सोमं शं गवे धृक्षस्व पिप्पुषीमिषम् । वर्धां समुद्रमुदधयम् १५ [२०]

पर्वमानो अजीजन द्विवक्षित्रं न तन्यतुम् । ज्योतिर्वैश्वानरं ब्रह्म १६
पर्वमानस्य ते रसो मदो राजन्नदुच्छ्रुतः । वि वारमव्यमवति १७
पर्वमान रसस्तव दक्षो वि राजति द्युमान् । ज्योतिर्विश्वं स्वहंशे १८
यस्ते मद्रो वरेण्य स्तेना पवस्वानधसा । देवाधीरघशंसहा १९
जमिर्दधन्ममिषियं सस्निर्वाजं विवेदिवे । गोषा उ अश्वसा अंसि २० [२१]

संमिश्रो अरुषो भव सूपस्थाभिर्न धेनुभिः । सीदञ्छयेनो न योनिमा २१
स पवस्व य आदिधेन्द्रं वृत्राय हन्तवे । वनिवांसं महीरपः २२
सुवीरांसो वयं धना जयेम सोम मीदुः । पुनानो वर्ध नो गिरः २३
त्वोतास्तुस्तवावसा स्याम वन्वन्त आसुरः । सोमं वृतेषु जागृहि २४
अपन्नं पवते मृधो ऽप सोमो अराव्यः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् २५ [२२]

महो नो राय आ भर पर्वमान जही मृधः । रास्वेन्दो वीरवद्यशः २६
न त्वा शतं चन ह्रुतो राधो दित्तन्तुमा मिनन् । यत् पुनानो मखस्यसे २७
पर्वस्वेन्वो वृषा सुतः कृधी नो यशसो जने । विश्वा अप द्विषो जहि २८
अस्य ते सख्ये वयं तवेन्दो युञ्ज उतुमे । सासह्याम पृतन्यतः २९
या ते भीमान्यापुंधा तिग्मानि सन्ति धूर्धणे । रक्षां समस्य नो निदः ३० [२३] (४१८)

(६२)

३० जमदग्निर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते असृष्टमिन्द्रवस्तिरः पवित्रमाश्वः । विश्वान्यभि सौमंगा १
विघ्नन्तो वरिता पुरु सुगा लोकार्थं वाजिनः । तनां कृण्वन्तो अर्धते २
कृण्वन्तो वरिवो गये ऽभ्यर्धन्ति सुष्टुतिम् । इलाभमभ्यं संयतम् ३
असाव्यं शुर्मदाया ऽप्सु दक्षो गिरिष्ठाः । श्येनो न योनिमासदत् ४
शुध्रमन्धो देववात मप्सु धृतो नृभिः सुतः । स्वर्धन्ति गावः पयोभिः ५ [२४]

आभीमश्वं न हेतारो ऽशुशुभ्रज्युताय । मध्वो रसं सधमावे ६ (४१४)

यास्ते धारा मधुश्रुतो ऽसृग्रमिन्द ऊतये । ताभिः पवित्रमासदः	७
सो अर्पेन्द्राय पीतये तिरो रोमाण्यव्यया । सीदून् योना वनेष्वा	८
त्वमिन्दो परि स्रव स्वादिष्ठो अङ्गिरोभ्यः । वरिवोविद्धृतं पयः	९
अयं विचर्षणिर्हितः पवमानः स चेत्तति । हिन्वान आप्यं ब्रूहत्	१० [२५]
एष वृषा वृषवतः पवमानो अशस्तिहा । करद्वसूनि ब्राशुपे	११
आ पवस्व सहस्रिणं रथिं गोमन्तमश्विनम् । पुरुश्चन्द्रं पुरुस्पृहम्	१२
एष स्य परि पिच्यते मर्मज्यमान आयुभिः । उरुगायः कविकृतुः	१३
सहस्रोतिः शतामघो विमानो रजसः कविः । इन्द्राय पवते मदः	१४
गिरा जात इह स्तुत इन्दुरिन्द्राय धीयते । वियोना वसतार्विव	१५ [२६]
पवमानः सुतो नृभिः सोमो वाजमिवासरत् । चमूषु शक्मनासदम्	१६
तं त्रिपृष्ठे त्रिवन्धुरे रथे युञ्जन्ति यातवे । ऋषीणां सप्त धीतिभिः	१७
तं सौतारो धनस्पृतं माशुं वाजाय यातवे । हरिं हिनोत वाजिनम्	१८
आविशन् कलशं सुतो विश्वा अर्पेभ्यो श्रियः । शूरो न गोषु तिष्ठति	१९
आ तं इन्द्रो मदाय कं पयो दुहन्त्यायवः । देवा देवेभ्यो मधुं	२० [२७]
आ नः सोमं पवित्र आ सृजता मधुमत्तमम् । देवेभ्यो देवभुक्तमम्	२१
एते सोमा असृक्षत गृणानाः श्रवसे महे । मदिन्तमस्य धारया	२२
अभि गव्यानि वीतये नृम्णा पुनानो अर्पसि । सनद्वाजः परि स्रव	२३
उत नो गोमतीरिपो विश्वा अर्प परिदुर्भः । गृणानो जमदग्निना	२४
पवस्व वाचो अग्रियः सोमं चित्राभिरुतिभिः । अभि विश्वानि काव्या	२५ [२८]
त्वं समुद्रिया अपो ऽग्रियो वाच ईरयन् । पवस्व विश्वमेजय	२६
तुभ्येमा भुवना कवे महिन्ने सोम तस्थिरे । तुभ्यमर्पन्ति सिन्धवः	२७
प्र ते विवो न वृष्टयो धारा यन्त्यसुश्रतः । अभि शुक्रामृपस्तिरम्	२८
इन्द्राप्येन्दुं पुनीतनो ग्रं दक्षाय सार्धनम् । ईशानं वीतिराधसम्	२९
पवमान ऋतः कविः सोमः पवित्रमासदत् । दयत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	३० [२९] (४५८)

(६३)

३० निधुविः कादयपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ पवस्व सहस्रिणं रथिं सोम सुवीर्यम् । अस्मे श्रवांसि धारय	१
इषमूर्जं च पिन्वम इन्द्राय मत्सरिन्तमः । चमूष्वा नि पीदसि	२ (४६०)

सुत इन्द्राय विष्णवे सोमः कुलशे अक्षरत् । मधुमाँ अस्तु वायवे ३
 एते असृग्रसाशवो ऽति ह्वरांसि वभ्रवः । सोमां क्रतस्य धारया ४
 इन्द्रं वर्धन्तो अप्तुरः कृष्वन्तो विश्वमार्यम् । अपघ्नन्तो अराव्णाः ५ [३०]
 सुता अनु स्वमा रजो ऽभ्यर्पन्ति वभ्रवः । इन्द्रं गच्छन्त इन्द्रवः ६
 अया पवस्व धारया यया सूर्यमरोचयः । हिन्वानो मानुषीरपः ७
 अयुक्त सूर एतशं पवमानो मनावधि । अन्तरिक्षिण यातवे ८
 उत त्या हरितो दश सूरौ अयुक्त यातवे । इन्दुरिन्द्र इति ब्रुवन् ९
 परितो वायवे सुतं गिर इन्द्राय मत्सरम् । अव्यो वारेषु सिञ्चत १० [३१]

पवमान विदा रयि—मस्मभ्यं सोम दुष्टरम् । यो दृणाशौ वनुष्यता ११
 अभ्यर्ष सहस्रिणं रयिं गोमन्तमश्विनम् । अभि वाजंमुत श्रवः १२
 सोमो ब्रुवो न सूर्यो ऽद्विभिः पवते सुतः । दधानः कुलशे रसम् १३
 एते धामान्यार्या शुक्रा क्रतस्य धारया । वाजं गोमन्तमक्षरन् १४
 सुता इन्द्राय वज्रिणे सोमासो दध्याशिरः । पवित्रमत्यक्षरन् १५ [३२]
 प्र सोम मधुमत्तमो राये अर्धं पवित्र आ । मद्रो यो देववीतमः १६
 तमीं मृजन्त्यायवो हरिं नदीषु वाजिनम् । इन्दुमिन्द्राय मत्सरम् १७
 आ पवस्व हिरण्यव—दश्वावत् सोम वीरवत् । वाजं गोमन्तमा भर १८
 परि वाजे न वाजयु—मव्यो वारेषु सिञ्चत । इन्द्राय मधुमत्तमम् १९
 कविं मृजन्ति मज्यं धीभिर्विप्रा अवस्यवः । वृषा कनिकदरपति २० [३३]

वृषणं धीभिरप्तुरं सोममुतस्य धारया । मती विप्राः समस्वरन् २१
 पवस्व देवायुष—गिन्द्रं गच्छतु ते मदः । वायुमा रोह धर्मणा २२
 पवमान नि तौशसे रयिं सोम श्रवाय्यम् । प्रियः संमुद्रमा विश २३
 अपघ्नन् पवसे मृधः क्रतुवित् सोम मत्सरः । नुदस्वादव्युं जनम् २४
 पवमाना असृक्षत् सोमाः शुक्रास् इन्द्रवः । अभि विश्वानि काव्या २५ [३४]
 पवमाना आशवः शुभ्रा असृगमिन्द्रवः । घ्नन्तो विश्वा अप द्विपः २६
 पवमाना त्रिवरूप—र्यन्तरिक्षादसृक्षत । पृथिव्या अधि सानवि २७
 पुनानः सोम धारये—न्वो विश्वा अप सिधः । जहि रक्षांसि सुक्रतो २८
 अपघ्नन् त्सोम रक्षसो ऽभ्यर्ष कनिकदत् । द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम् २९
 अस्मे वसूनि धारय सोमं त्रिव्यानि पार्थिवा । इन्द्रो विश्वानि वार्या ३० [३५] (४८८)

(६४)

३० कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

वृषा सोम द्युमाँ अंसि	वृषा देव वृषवतः । वृषा धर्माणि वृधिषे	१
वृष्णास्ते वृष्ण्यं शवो	वृषा वनं वृषा मदः । सत्यं वृषन् वृषेदंसि	२
अश्वो न चक्रवो वृषा	सं गा इन्द्रो समर्वतः । वि नो राये दुरो वृधि	३
असृक्षत प्र वाजिनो	गव्या सोमांसो अश्वया । शुक्लासो वीरयाशवः	४
शुभ्रमाना क्रतायुभिः	मृज्यमाना गर्भस्त्योः । पर्वन्ते वारे अव्यये	५ [३६]

ते विश्वा द्वाशुषे वसु	सोमा विव्यानि पार्थिवा । पर्वन्तामान्तरिक्ष्या	६
पवमानस्य विश्ववित्	प्र ते सर्गा असृक्षत । सूर्यस्येव न रश्मयः	७
केतुं कृण्वन् विवस्पति	विश्वा रूपाभ्यर्षसि । समुद्रः सोम पिबन्से	८
हिन्वानो वार्चमिष्यसि	पवमान विधर्मणि । अक्रान् देवो न सूर्यः	९
इन्द्रुः पविष्ट्र चेतनः	प्रियः कवीनां मृती । सृजदश्वं रथीरिव	१० [३७]

अमिर्यस्ते पवित्र आ	देवावीः पर्यक्षरत् । सीदन्नृतस्य योनिमा	११
स नो अर्प पवित्र आ	मवो यो देववीतमः । इन्द्रविन्द्राय पीतये	१२
इषे पवस्व धारया	मृज्यमानो मनीषिभिः । इन्द्रो रुचाभि गा इहि	१३
पुनानो वरिवस्कृधू	जं जनाय गिर्वणः । हरे सृजान आशिरम्	१४
पुनानो देववीतय	इन्द्रस्य याहि निष्कृतम् । द्युतानो वाजिभिर्यतः	१५ [३८]

प्र हिन्वानान् इन्द्रवो	ऽच्छा समुद्रमाशवः । धिया जूता असृक्षत	१६
मर्जुजानास आयवो	वृथा समुद्रमिन्द्वः । अग्नन्नृतस्य योनिमा	१७
परि णो याह्यस्मयु	र्विश्वा वसुन्योजसा । पाहि नः शर्म वीरवत्	१८
मिमांति वह्निरेतशः	पदं युजान क्रकभिः । प्र यत् समुद्र आर्हितः	१९
आ यद्योर्नि हिरण्य	माशुक्रतस्य सीदति । जहात्यप्रचेतसः	२० [३९]

अभि वेना अनूपते	यक्षन्ति प्रचेतसः । मज्जन्याविचेतसः	२१
इन्द्रयिन्द्रो मरुत्वन्ते	पवस्व मधुमत्तमः । क्रतस्य योनिमासदम्	२२
तं त्वा विप्रा वचोविदुः	परिष्कृण्वन्ति वेधसः । सं त्वा मृजन्त्यायवः	२३
रसं ते मित्रो अर्यमा	पिबन्ति वरुणः कवे । पवमानस्य मरुतः	२४
त्वं सोम विपश्चितं	पुनानो वार्चमिष्यसि । इन्द्रो सहस्रमर्णसम्	२५ [४०] (५१३)

जुनो सहस्रमर्णसं वाचं सोम मखस्पुर्वम् । पुनान इन्नुवा भर	२६
पुनान इन्द्वेषां पुरुहुत जनीनाम् । प्रियः समुद्रमा विश	२७
दविद्युतत्या रुचा परिष्टोभन्त्या कृपा । सोमाः शुक्रा गवाशिरः	२८
हिन्वानो हेतुमिर्यत आ वाजं वाज्यकमीत । सीदन्तो वनुषो यथा	२९
ऋधक् सोम स्वस्तये संजग्मानो विदः कविः । पर्वस्व सूर्यो हुशे	३० [४१] (५१८)

- ७३०६५ -

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३३]

(६५)

३० भृगुर्वाणिर्जमदग्निर्भाग्यो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

हिन्वन्ति सूरमुद्ययः स्वसरो जामयस्पतिम् । महाभिन्दुं महीयुवः	१
पवमान रुचारुचा देवो देवेभ्यस्परि । विश्वा वसून्मा विश	२
आ पवमान सुष्ठुति वृष्टि देवेभ्यो दुवः । इषे पवस्व संयतम्	३
वृषा ह्यसि भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे । पवमान स्वाध्यः	४
आ पवस्व सुवीर्यं मन्दमानः स्वायुध । इहो धिन्नुवा गहि	५ [१]
यद्वृद्धिः परिषिच्यसे गृज्यमानो गर्भस्थोः । हुणां सुधस्थमश्रुषे	६
प्र सोमाय व्यश्ववत् पवमानाय गायत । महे सहस्रचक्षसे	७
यस्य वर्णं मधुश्रुतं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । इन्दुमिन्द्राय पीतये	८
तस्य ते वाजिनो वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । सखित्वमा वृणीमहे	९
वृषा पवस्व धारया मरुत्वते च मत्सरः । विश्वा दधाना ओजसा	१० [२]
तं त्वा धर्तारमोण्योऽः पवमान स्वर्दशम् । हिन्वे वाजेषु वाजिनम्	११
अया चितो विपानया हरिः पवस्व धारया । युजं वाजेषु चोदय	१२
आ न इन्दो महीमिपं पवस्व विश्वदर्शतः । अस्मभ्यं सोम गातुवित	१३
आ कुलशा अनूपते न्दो धारामिरोजसा । एन्द्रस्य पीतये विश	१४
यस्य ते मयं रसं तीव्रं दुहन्यद्रिभिः । स पवस्वाभिमातिहा	१५ [३]
राजा मेधाभिरियते पवमानो मुनावधि । अन्तरिक्षेण यातवे	१६
आ न इन्दो शतश्विनं गवां पोषं स्वश्वयम् । वहा भर्गतिमृतये	१७
आ नः सोम सहो जुवो रूपं न वचसे भर । सुष्वाणो देववीतये	१८
अषां सोम द्युमत्तमो ऽभि द्रोणानि रोहवत् । सीदंछयेनो न योनिमा	१९
अप्सा इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुतः । सोमो अर्पति विष्णवे	२० [४] (५३८)

इपं तोकाय नो दधे—दुस्मभ्यं सोम विश्वतः ।	आ पवस्व सहस्रिणाम्	२१
ये सोमांसः परावति ये अर्वावति सुन्विरे ।	ये वादः शर्यणावति	२२
य आर्जिकेषु कृत्वसु ये मध्ये पस्त्यानाम् ।	ये वा जनेषु पञ्चसु	२३
ते नो वृष्टिं द्विवस्पति पवन्तामा सुवीर्यम् ।	सुवाना देवास इन्द्रवः	२४
पवते हर्यतो हरिं—गृणानो जमदग्निना ।	हिन्वानो गोरधि त्वचि	२५ [५]
प्र शुक्रासो वयोजुवो हिन्वानासो न सप्तयः ।	श्रीणाना अप्सु मृश्रत	२६
तं त्वा सुतेष्वाभुवो हिन्विरे देवतातये ।	स पवस्वानया रुचा	२७
आ ते दक्षं मयोभुवं वह्निमद्या वृणीमहे ।	पान्तमा पुरुस्पृहम्	२८
आ मुन्द्रमा वरेण्यमा विप्रमा मनीषिणाम् ।	पान्तमा पुरुस्पृहम्	२९
आ रयिमा सूचेतुनामा मुक्तो तनूष्वा ।	पान्तमा पुरुस्पृहम्	३० [६] (५४८)

(६६)

३० शतं वैखानसाः । पवमानः सोमः, १९-२१ अग्निः पवमानः । गायत्री, १८ अनुष्टुप् ।

पवस्व विश्वचर्पणे ऽभि विश्वानि काव्या ।	सखा सखिभ्य ईड्यः	१
ताभ्यां विश्वस्य राजमि ये पवमान धार्मनी ।	प्रतीची सोम तस्थतुः	२
परि धामानि यानि ते त्वं सोमांसि विश्वतः ।	पवमान क्रतुभिः कवे	३
पवस्व जनयन्निषे ऽभि विश्वानि वार्या ।	सखा सखिभ्य ऊतये	४
तव शुक्रासो अर्चयो द्विवस्पृष्टे वि तन्वते ।	पवित्रं सोम धार्माभिः	५ [७]
तवेमे सुत सिन्धवः प्रशिषं सोम सिद्धते ।	तुभ्यं धावन्ति धेनवः	६
प्र सोम याहि धारया सुत इन्द्राय मत्सरः ।	दधानो अक्षिति श्रवः	७
समु त्वा श्रीभिरस्वरन् हिन्वतीः सुत जामयः ।	विप्रमाजा विवस्वतः	८
मृजन्ति त्वा समग्रुवो ऽव्ये जीरावधि प्वणि ।	रेभो यदुज्यसे वने	९
पवमानस्य ते कवे वाजिन त्सर्गा असृक्षत ।	अर्वन्तो न श्रवस्यवः	१० [८]
अच्छा काशं मधुश्चुत—मसृगं वारं अव्यये ।	अवावशन्त धीतयः	११
अच्छा समुद्रमिन्दुवो ऽस्ते गावो न धेनवः ।	अरमन्तृतस्य योनिमा	१२
प्र ण इन्द्रो महं रण आपो अर्पन्ति सिन्धवः ।	यद्गोभिर्वासयिष्यसे	१३
अस्य ते सख्ये व्यमिष्यक्षन्तस्त्वोतयः ।	इन्द्रो सखित्वमुश्मसि	१४
आ पवस्व गविष्ठये महं सोम नृचक्षसे ।	एन्द्रस्य जठरे विश	१५ [९] (५६३)

महौ असि सोम ज्येष्ठ उग्राणामिन्नु ओजिष्ठः । युध्वा सञ्छुश्वजिगेथ १६	
य उग्रेभ्यश्चिदोर्जीया अदूरेभ्यश्चिच्छूरतरः । भूतिदाभ्यश्चिन्महौयान् १७	
त्वं सोम सूर एषं स्तोकरस्य साता तनूनाम् । वृणीमहे सखाय वृणीमहे युज्याय १८	
अग्न आरूयि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे वाधस्व दुच्छुनाम् १९	
अग्निर्कषिः पर्वमानः पार्श्वजन्यः पुरोहितः । तर्मीमहे महागयम् २० [१०]	
अग्रे पर्वस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधद्वयि मयि पोषम् २१	
पर्वमानो अति स्त्रियो ऽभ्यर्पति मुमुतिम् । सूरौ न विश्वदर्शतः २२	
स मर्मृजान आयुभिः प्रयस्वान् प्रयसे हितः । इन्द्ररयो विचक्षणः २३	
पर्वमान कृतं बृहच्छुक्रं ज्योतिरजीजनत् । कृष्णा तर्मांसि जङ्घनत् २४	
पर्वमानस्य जङ्घतो हरेश्चन्द्रा असृक्षत । जीरा अंजिरशोचिपः २५ [११]	
पर्वमानो रधीतमः शुभ्रेभिः शुभ्रशस्तमः । हरिश्चन्द्रो मरुद्गणः २६	
पर्वमानो व्यश्व दृश्मिभिर्वाजसातमः । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम् २७	
प्र सुवान इन्द्ररक्षाः पवित्रमत्यव्ययम् । पुनान इन्द्रुरिन्द्रमा २८	
एष सोमो अर्थि त्वचि गवां क्रीळत्यद्रिभिः । इन्द्रं मदाय जोहुवत् २९	
यस्य ते द्युन्नवत् पयः पर्वमानाभृतं द्विवः । तेन नो मृळ जीवसे ३० [१२] (५८८)	

(६७)

- (१-३९) १-३ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, ४-६ कश्यपो मारीचः, ७-९ गोतमो राहुगणः, १०-१२ अत्रिर्भौमः, १३-१५ विश्वामित्रो गाधिनिः, १६-१८ जमदग्निर्भार्गवः, १९-२१ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः, २२-३२ पवित्र आङ्गिरसो वा वसिष्ठो वा उभौ वा । पर्वमानः सोमः, १०-१२ पर्वमानः पूषा वा, २३-२७ पर्वमानोऽग्निः, २५ पर्वमानः सविता वा, २६ पर्वमानाग्निस्तथितारः, २७ विश्वे देवा वा, ३१-३२ पर्वमान्यध्येता । गायत्री, १६-१८ नित्यद्विपदा गायत्री, ३० पुरउणिक्, २७, ३१, ३२, अनुष्टुप् ।

त्वं सोमासि धारयुर्मन्द्र ओजिष्ठो अध्वरे । पर्वस्व मंहयद्रयिः १	
त्वं सुतो नृमादनो दधन्वान् मत्सरिन्तमः । इन्द्राय सूरिरन्धसा २	
त्वं सुष्वाणो अद्रिभिर्भ्यर्ष कर्निकदत् । द्युमन्तं शुभममुत्तमम् ३	
इन्द्रुर्हिन्वानो अर्पति त्रिरो वाराण्यव्यया । हविर्वाजमचिकदत् ४	
इन्द्रो व्यव्यमर्षसि वि श्रवांसि वि सोमंगा । वि वाजान् त्सोम गोमंतः ५ [१३]	
आ न इन्दो शतग्विनं रयिं गोमन्तमश्विनम् । भरां सोम सहस्रिणाम् ६	
पर्वमानास इन्दवस्तिरः पवित्रमाशर्वः । इन्द्रं यामेभिराशत ७	

(५८५)

ककुहः सोम्यो रसु	इन्दुरिन्द्राय पुर्वः	। आयुः पवत आयवे	८
हिन्वन्ति सूरमुग्रयः	पर्वमानं मधुधृतम्	। अभि गिरा सप्रस्वरन्	९
अविता नो अजाश्वः	पूषा यामनियामनि	। आ भक्षत् कन्यासु नः	१० [१४]
अयं सोमः कपर्दिने	धृतं न पवते मधु	। आ भक्षत् कन्यासु नः	११
अयं तं आघृणे सुतो	धृतं न पवते शुचि	। आ भक्षत् कन्यासु नः	१२
वाचो जन्तुः कवीनां	पर्वस्व सोम धारया	। वेवेपुं रत्नधा असि	१३
आ कलशेषु धावति	श्येनो वर्ष वि गाहते	। अभि द्रोणा कर्निकवत्	१४
परि प्र सोम ते रसो	ऽसंजि कलशे सुतः	। श्येनो न त्वस्तो अर्षति	१५ [१५]

पर्वस्व सोम मन्वय	क्षिन्द्राय मधुमत्तमः		१६
असृग्रन् वेवदीतये	वाजयन्तो रथा इव		१७
ते सुतासो मन्वन्तिमाः	शुक्रा वायुमसृक्षत		१८
ग्राव्णां तुन्नो अभिधुतः	पवित्रं सोम गच्छसि	। दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	१९
एष तुन्नो अभिधुतः	पवित्रमति गाहते	। रक्षोहा वारमन्ययम्	२० [१६]
यदन्ति यच्च दूरके	भयं विन्दति मामिह	। पर्वमान वि तज्जहि	२१
पर्वमानः सो अद्य नः	पवित्रेण विचर्षणिः	। यः प्रोता स पुनातु नः	२२
यत् ते पवित्रमर्चिष्य	ग्रे विततमन्तरा	। ब्रह्म तेन पुनीहि नः	२३
यत् ते पवित्रमर्चिव	दग्ने तेन पुनीहि नः	। ब्रह्मसवैः पुनीहि नः	२४
उभाभ्यां देव सवितः	पवित्रेण सवेन च	। मां पुनीहि विश्वतः	२५ [१७]

त्रिमिद्वं देव सवित	र्वर्षिष्ठेः सोम धामभिः	। अग्ने दक्षैः पुनीहि नः	२६
---------------------	-------------------------	--------------------------	----

पुनन्तु मां देवजनाः	पुनन्तु वसवो धिया ।		
विश्वे देवाः पुनीत मा	जातवेदः पुनीहि मा		२७

प्र प्यायस्व प्र स्यन्दस्व	सोम विश्वेभिरङ्गभिः ।	वेवेभ्य उत्तमं हविः	२८
----------------------------	-----------------------	---------------------	----

उप प्रियं पनिप्रतं	युवानमाहुतीवृधम्	। अगन्म विप्रतो नमः	२९
--------------------	------------------	---------------------	----

अलाम्यस्य परगुर्नाना	तमा पर्वस्व देव सोम ।	आसुं चिदेव देव सोम	३०
----------------------	-----------------------	--------------------	----

यः पावमानीरध्ये	त्यृषिभिः संभृतं रसम् ।		
सर्वं स पूतमश्नाति	स्ववितं मातरिष्वना		३१

पावमानीर्यो अध्ये	त्यृषिभिः संभृतं रसम् ।		
तस्मै सरस्वती दुहे	क्षीरं सर्पिर्मधूवृकम्		३२ [१८] (६१०)

(६८)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ६८-८५]

१० वत्सप्रियालन्दनः । पवमानः सोमः । जगती, १० मिष्टुप् ।

- य वेष्टमच्छा मधुमन्त हन्वुषो ऽसिष्यदन्त गाव आ न धेनवः ।
 बृहिषिदो वचनायन्त ऊर्धमिः परिसृतमृत्तिया निर्णिजं धिरे १
 स रोरुवदुमि पूर्वा अचिक्रद दुपारुहः श्रुथयन् त्त्वावते हरिः ।
 तिरः पवित्रं धियञ्जुरु ज्ञयो नि शयाणि दधते वृष आ वरम् २
 वि यो मृगे यस्यां संप्रती मदः साकं वृधा पर्यसा पिन्वदक्षिता ।
 मही अणारे रजसी विवेविद दमिवज्जक्षितं पाज आ ददे ३
 स मातरा विचरन् वाजयन्तपः प्र मेधिरः स्वधया पिन्वते पुदम् ।
 अंशुयेन पिपिशे यतो नृभिः सं जामिभिर्नसते रक्षते शिरः ४
 सं दक्षेण मनसा जायते कुवि कृतस्य गर्भो निर्हितो यमा पुरः ।
 यूना ह सन्ता प्रथमं वि जज्ञतु गुहा हितं जनिम नेममुद्यतम् ५ [१९]
 मन्द्रस्पर्श रूपं विविदुर्भनीपिणः श्येनो यदन्धो अमरन् परावतः ।
 तं मर्जयन्त सुवृधं नदीव्या उशन्तं मेधुं परियन्तमृगिमयम् ६
 त्वां वृजन्ति ददा योषणः सुतं सोमं ऋषिभिर्मतिभिर्धीतिभिर्हितम् ।
 अन्वो वारोभिरुत वृषहृतिभिर् नृभिर्भ्यतो वाजमा दधिं सातये ७
 परिप्रयन्तं वयं सुष्टं सक्तं सोमं मनीषा अभ्यनूपत स्तुभः ।
 यो धारया मधुमो ऊर्मिषां द्विव ह्यति वाचं राघिषाळमर्त्यः ८
 अयं द्विव इयति विश्वमा रजः सोमः पुनानः कुलशेषु सीदति ।
 अद्भिर्गोभिर्मृज्यते अद्भिभिः सुतः पुनान हन्वुर्वारिवो विदत प्रियम् ९
 एवा नः सोम परिपिच्यमानो वयो दधच्छिन्नतमं पवस्व ।
 अह्वेपे द्यावापृथिवी हुविम देवा धुत रयिमस्मे सुवीरम् १० [२०] (६२०)

(९९)

१० हिरण्यस्वरूप आङ्गिरसः । पक्षान्नः सोमः । जगती, ९-१० मिष्टुप् ।

- इषुर्न धन्वन् प्रति धीयते मतिर्वस्वो न मातुरुषं सज्यूर्धनि ।
 उरुधारिव कुतो अग्र आयत्यस्य व्रतेष्वपि सोमं ह्वयते १
 उपो मतिः पूज्यते सिच्यते मधु मन्द्राजनी चोषते अन्तगुप्तनि ।
 पवमानः संक्षतिः प्रध्नतामिव मधुमान् वृषाः परि धारमर्धति २ (६२१)

अव्ये वधूयुः पवते परि त्वचि श्रध्नीते नसीरदितेऋतं यते ।
 हरिरक्रान् यजतः संयतो मदो नृमणा शिशानो महिषो न शोभते ३
 उक्षा मिमाति प्रति यन्ति धेनवो देवस्य देवीरुपं यन्ति निष्कृतम् ।
 अत्यक्रमीदर्जुनं वारमव्ययं मत्कं न निक्तं परि सोमो अव्यत ४
 अमृक्तेन रुशता वाससा हरि रमत्यो निर्णिजानः परि व्यत ।
 त्रिवस्पृष्टं बृहणा निर्णिजे कृतो पस्तरणं चम्वोर्नभस्मयम् । ५ [२१]

सूर्यस्येव रश्मयो द्रावयिन्वो मत्सरासः प्रसुपः साकमीरते ।
 तन्तुं ततं परि सर्गास आशवो नेन्द्राहुते पवते धाम किं चन ६
 सिन्धोरिव प्रवणे निम्न आशवो वृषच्युता मदासो गातुमाशत ।
 शं नो निवेशे द्विपदे चतुष्पदे ऽस्मे वाजाः सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः ७
 आ नः पवस्व वसुमद्विरण्यव दश्वावद्रोमद्यवमत् सुवीर्यम् ।
 यूयं हि सोम पितरो मम स्थनं द्विवो मूर्धानः प्रस्थिता वयस्कृतः ८
 एते सोमाः पर्वमानास इन्द्रं रथा इव प्र ययुः सातिमच्छ ।
 सुताः पवित्रमतिं युन्यय्यं हित्वी वत्रिं हरितो वृष्टिमच्छ ९
 इन्द्रविन्द्राय बृहते पवस्व सुमृष्टीको अनवद्यो रिशादाः ।
 भरा चन्द्राणि गृणते वसूनि देवैर्यावापृथिवी प्रावतं नः १० [२२] (६३०)

(७०)

१० रेणुर्वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

त्रिरस्मे सप्त धेनवो दुदुहे सत्यामाशिरं पूर्व्यं व्योमनि ।
 चत्वार्यन्या भुवन्नानि निर्णिजे चारुणि चक्रे यहुतैरवर्धत १
 स भिक्षमाणो अमृतस्य चारुण उभे द्यावा काव्येना वि शश्रथे ।
 तेजिष्ठा अपो मेहना परि व्यत यदी देवस्य श्रवसा सदो विदुः २
 ते अस्य सन्तु केतवोऽमृत्यवो ऽदाभ्यासो जनुषी उभे अनु ।
 येभिर्नृमणा च देव्या च पुनत आदिद्राजानं मनना अगृभ्णत ३
 स मृज्यमानो दृशभिः सुकर्मभिः प्र मध्यमामु मातृपु प्रमे सचा ।
 वतानि पानो अमृतस्य चारुण उभे नृचक्षा अनु पश्यते विशां ४
 स मर्मज्ञान इन्द्रियाय धारयस ओभे अन्ता रोदसी हपते हितः ।
 वृषा शुष्मेण बाधते वि दुर्मती रादोर्दशानः शयंहव श्रुधः ५ [२३] (६३५)

स मातरा न ददृशान उन्नियो नानंददेति मरुतामिव स्वनः ।	
जानन्नृतं प्रथमं यत् स्वर्णरं प्रशस्तये कर्मवृणीत सुकतुः	६
रुवति भीमो वृषभस्तविष्यया शृङ्गे शिशानो हरिणी विचक्षणः ।	
आ योनिं सोमः सुकृतं नि पीदति गव्ययी त्वग्भवति निणिगव्ययी	७
शुचिः पुनानस्तन्वमरेपस मव्ये हरिर्न्यधाविष्ट सानवि ।	
जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे त्रिधातु मधु क्रियते सुकर्मभिः	८
पवस्व सोम देववीतये वृषे न्द्रस्य हार्दि सोमधानमा विश ।	
पुरा नो बाधाद्वृणितानि पारय क्षेत्रविद्धि दिश आहा विपृच्छते	९
हितो न सतिरभि वाजर्मये न्द्रस्येन्दो जठरमा पवस्व ।	
नावा न सिन्धुमतिं परि विद्रा ङ्दूरो न युध्यन्नव नो निदः स्पः	१० [२४] (६४०)

(७१)

१ श्रुभो वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

आ दक्षिणा सृज्यते शुष्म्याऽसवुं वेति द्रुहो रक्षसः पाति जागृविः ।	
हरिरोपशं कृणुते नभस्पय उपस्तिरे चम्बोऽर्वाङ्ग निणिजं	१
प्र कृष्टिहेव शूष एति रोर्व दसुयं वणं नि रिणीति अस्य तम् ।	
जहाति वधि पितुरेति निष्कृत मुपप्रुतं कृणुते निणिजं तना	२
अद्रिभिः सुतः पवते गर्भस्त्यो वृषायते नभसा वेपते मती ।	
स मोदते नसति साधते गिरा नैजिकते अप्सु यजते परीमणि	३
परि द्युक्षं सहसः पर्वतावृधं मध्वः सिञ्चन्ति हर्म्यस्य सक्षणिम् ।	
आ यस्मिन् गावः सुहृताव ऊर्धनि मूर्धच्छीणन्त्यग्रियं वरीमभिः	४
समी रथं न भुरिजोरहेवत दश स्वसारो अदितेरुपस्थ आ ।	
जिगादुपं जयति गोरपीच्यं पदं यदस्य मतुथा अर्जाजनन्	५ [२५]
श्येनो न योनिं सदनं धिया कृतं हिरण्ययमासदं देव एपति ।	
ए रिणन्ति बर्हिषि प्रियं गिरा ऽश्वो न देवा अप्येति यज्ञियः	६
परा व्यक्तो अरुपो द्विवः कुवि वृषा त्रिपुण्डो अनाविष्ट गा अभि ।	
सहस्रणीतिर्यतिः परायती रेभो न पूर्वारूपसो वि राजति	७
त्वेपं रूपं कृणुते वर्णो अस्य स यत्राशयत समृता सेधति सिधः ।	
अप्सा याति स्वधया दैव्यं जनं सं सुपुती नसति सं गोअग्रया	८ (६४८)

उक्षेत्रं युथा पस्त्रियन्नराधी दधि त्विषीरधित् सूर्यस्य ।
दिव्यः सुपुणोऽव चक्षत क्षां सोमः परि कर्तुना पश्यते जाः

१ [२६] (६४९)

(७१)

१ हरिमन्त आक्षिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

हरिं मुजन्त्यरुपो न युज्यते सं धेनुभिः कलशे सोमो अज्यते ।
उद्धार्यमीरयति हिन्वते मती पुरुषुतस्य कति चित् परिम्रियः
साकं वदन्ति बहवो मनीषिण इन्द्रस्य सोमं जठरे यदाद्रुहः ।
यदी मृजन्ति सुगमस्तयो नरः सनीद्यामिदृशभिः काम्यं मधुं
अरममाणो अत्येति गा अभि सूर्यस्य म्रियं दुहितुस्तिरो रवम् ।
अन्वस्मै जोषमभरद्विनंगुसः सं ह्ययीभिः स्वसृभिः क्षेति जामिभिः
नृधूतो अद्रिपुतो बृहिर्षि म्रियः पत्तिगवां प्रदिव इन्दुर्कृत्वियः ।
पुरंधिवान् यनुषो यज्ञसाधनः शुचिर्धिया पवते सोम इन्द्र ते
नृबाहुभ्यां चोद्धितो धारया सुतोऽनुष्वधं पवते सोम इन्द्र ते ।
आप्राः क्रतून् त्समजैरध्वरे मतीर्वेन द्रुषच्चम्बोऽरासंवृद्धिः

१

२

३

४

५ [२७]

अंशुं दुहन्ति स्तनयन्तमाक्षितं कविं कवयोऽपसो मनीषिणः ।
समी गावो मृतयो यन्ति संयतं क्रतस्य योना सदर्ने पुनर्धुवं
नामा पृथिव्या धरुणो ग्रहो विबोऽपासूर्मौ सिन्धुष्वन्तरिक्षितः ।
इन्द्रस्य वज्रो वृषभो विभूवसुः सोमो बृदे पवते चारुं मत्सरः
स तू पवस्य परि पार्थिवं रजः स्तोत्रे शिखरान्नाधून्वते च सुकतो ।
मा नो निर्भग्वसुनः सादनस्पृशो रयिं पिशङ्गं बहूलं वसीमहि
आ तू न इन्दो ज्ञातव्यात्वश्व्यं सहस्रदातु पशुमद्विरण्यवत् ।
उप मास्य बृहती रेवतीरिपोऽधि स्तोत्रस्य पवमान नो गहि

६

७

८

१ [२८] (६५८)

(७२)

१ पवित्र जाक्षिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

स्रक्तं द्रुप्तस्य धमतः समस्वरं द्यूतस्य योना समन्त नाभयः ।
वीन त्स मूर्धो असुरध्वज आरभे सत्यस्य नावः सुकृतमपीपरन्

१

(६५९)

- सम्यक् सम्यञ्चो महिषा अहेपत् सिन्धोरुर्मावधि वेना अवीविपन् ।
मधोधाराभिर्जनयन्तो अर्कमित् प्रियामिन्द्रस्य तन्वमवीवृधन् २
पवित्रयन्तः परि वाचमासते पितृषां प्रबो अभि रक्षति व्रतम् ।
महः समुद्रं वरुणस्तिरो दधे धीरा इच्छेत्कुर्धरुणेश्वरमम् ३
सहस्रधारेऽव ते सप्तस्वरान् विबो नाके मधुजिह्वा असुश्रतः ।
अस्य स्पृशो न नि मिषन्ति मूर्णयः पदेपदे पाशिनः सन्ति सेतवः ४
पितुर्मातुरध्या ये समस्वरं नृचा शोचन्तः संदहन्तो अव्रतान् ।
इन्द्रद्विष्टामर्ष धमन्ति मायया त्वचमसिक्नीं भूमनो विवस्परि ५ [२९]
- प्रज्ञान्मानादध्या ये समस्वरं ऽच्छेकयन्त्रासो रभसस्य मन्तवः ।
अपानक्षातो बधिरा अहासत ऋतस्य पन्थां न तरन्ति दुष्कृतः ६
सहस्रधारे वितति पवित्र आ वाचं पुनन्ति कुवयो मनीषिणः ।
शुक्ला एषामिषिरासो अद्भुतः स्पृशः स्वर्चः सुदृशो नृचक्षसः ७
ऋतस्य गोपा न दमाय सुकृतु स्त्री प पवित्रा दृष्टुन्तरा दधे ।
विद्वान् त्स विश्वा भुवनाभि पश्यत्यवाजुष्टान् विध्यति कर्ते अव्रतान् ८
ऋतस्य तन्तुर्विततः पवित्र आ जिह्वाया अग्रे वरुणस्य मायया ।
धीराश्चित् तत् समिनेक्षन्त आश्रुताऽत्रा कर्तमव पठात्यप्रभुः ९ [३०] (६६७)

(७४)

१ कक्षीवान् दैर्घतमसः । एवमानः सोमः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

- शिशुर्न जातोऽव चक्रवृद्धने स्वर्ग्यद्वाज्यरूपः सिपांसति ।
विबो रेतसा सचते पयोवृधा तर्मीमहे सुमती शर्म सुप्रथः १
विबो यः स्कम्भो धरुणः स्वातत् आपूर्णो अंशुः पूर्णति विश्वतः ।
सेमे मही रोदसी यक्षवृता समीचीने दाधार समिपः कविः २
महि प्सरः सुकृतं सोम्यं मधुर्वी गव्यतिरदितेऽर्कतं यते ।
ईशे यो वृष्टेरित उम्रियो वृषा ऽपां नेता य इतर्कतिर्कर्मियः ३
आत्मन्यन्नभो दुह्यते घृतं पर्य ऋतस्य नाभिर्मृतं वि जायते ।
समीचीनाः सुदानवः प्रीणन्ति तं नरो हितमव मेहन्ति पेरवः ४
अरावीवृंशुः सचमान ऊर्मिणा देवाव्यं मनुषे पिन्वति त्वचम् ।
वधाति गर्भमदितेरुपस्थ आ येन तोकं च तनयं च धामहि ५ [३१] (६७२)

सहस्रधारेऽव ता असश्चत-स्तृतीये सन्तु रजसि प्रजावतीः ।
 चतस्रो नाभो निहिता अवो द्विवो हविर्भरन्त्यमृतं घृतश्रुतः ६
 श्वेतं रूपं कृणुते यत् सिषासति सोमो मीढ्वो असुरो वेद् भूमनः ।
 धिया शमीं सचते सेमभि प्रवद्-द्विवस्त्वन्धमव दर्पदुद्रिणम् ७
 अध श्वेतं कुलशं गोभिरुक्तं कार्प्सुन्ना वाज्यं कमीत ससवान् ।
 आ हिन्विरे मनसा देवयन्तः कक्षीवते शतहिमायु गोनाम् ८
 अद्भिः सोमं पृच्छानस्य ते रसो ऽव्यो वारं वि पवमान धावति ।
 स मुज्यमानः कुविर्भमदिन्तम् स्वदुस्वेन्द्राय पवमान पीतये ९ [३२] (६७६)

(७५)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अभि प्रियाणि पवते चनोहितो नामानि यद्धो अधि येषु वर्धते ।
 आ सूर्यस्य बृहतो बृहन्नाथि रथं विष्वश्चमरुहद्विचक्षणः १
 ऋतस्य जिह्वा पर्वते मधु प्रियं वक्ता पतिर्धियो अस्या अर्दाभ्यः ।
 दधाति पुत्रः पित्रोरपीच्यं नाम तृतीयमधि रोचने द्विवः २
 अव द्युतानः कुलशो अचिक्रदु नृभिर्मयमानः कोश आ हिरण्यये ।
 अभीमृतस्य बृहन्ना अनूपता ऽधि त्रिपृष्ठ उपसो वि राजति ३
 अद्भिभिः सुतो मतिभिश्चनोहितः प्ररोचयन् रोदसी मातरा शुचिः ।
 रोमाण्यव्या समया वि धावति मधोर्धारा पिन्वमाना द्विवेदिवे ४
 परि सोम प्र धन्वा स्वस्तये नृभिः पुनानो अभि वासपाशिरम् ।
 ये ते मदा आह्वनसो विहायस स्तेभिरिन्द्र चोदय दातवे मधम् ५ [३३] (६८१)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(७६)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

धर्ता द्विवः पवते कृत्यो रसो दक्षो देवानामनुमाद्यो नृभिः ।
 हरिः मुजानो अत्यो न सत्त्वभि-वृथा पाजोसि कृणुते नदीष्वा १
 शूरो न धत्त आयुधा गभस्त्वयोः स्वः सिषासन् रथिरो गर्विष्टिपु ।
 इन्द्रस्य शुष्मेमीरयन्नपस्युभि-रिन्दुहिन्वानो अज्यते मनीषिभिः २ (६८३)

इन्द्रस्य सोमं पवमान ऊर्मिणां तविष्यमाणो जठरेष्वा विंश ।
 प्र णः पिन्व विद्युद्भवे रोदसी धिया न वाजाँ उप मासि शश्वतः ३
 विश्वस्य राजा पवते स्वर्हसं ऋतस्य धीतिमृषिपाळवीवशत् ।
 यः सूर्यस्यासिरेण मूज्यते पिता मतीनामसंमष्टकाव्यः ४
 वृषेय यूथा परि कोशमर्षं स्युषामुपस्थे वृषभः कनिकदत् ।
 स इन्द्राय पवसे मत्सरिन्तमो यथा जेषाम समिधे त्वोतयः ५ [१] (६८६)

(७७)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

एष प्र कोशे मधुमौ आचिक्रव दिन्द्रस्य वज्रो वपुषो वपुष्टरः ।
 अमीमृतस्य सुदृघा घृतश्रुतौ वाश्वा अर्पन्ति पर्यसेव धेनवः १
 स पूर्यः पवते यं विवस्परिं श्येनो मथायदिपितस्तिरो रजः ।
 स मध्व आ युवते वेविजान इत् कृशानोरस्तुर्मनसाह विभ्युपां २
 ते नः पूर्वास उपरास इन्द्रवो महे वाजाय धन्वन्तु गोमते ।
 ईक्षेण्यासो अहोर्ध्वं न चारवो ब्रह्मब्रह्म ये जुजुपुर्हविर्हविः ३
 अयं नो विद्वान् वनवद्वनुष्यत इन्दुः सत्राचा मनसा पुरुष्टुतः
 इनस्य यः सदेन गर्भमावुधे गवामुरुजमभ्यर्पति व्रजम् ४
 चक्रिर्विवः पवते कृत्व्यो रसो महां अदंध्यो वरुणो दुरुग्यते ।
 असावि मित्रो वृजनेषु यज्ञियो ऽत्यो न यूथे वृषयुः कनिकदत् ५ [२] (६९१)

(७८)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र राजा वाचं जनयन्नसिष्यद् वृषो वसानो अभि गा इयक्षति ।
 गृभ्णाति रिप्रमविरस्य तान्वा शुद्धो वेवानामुप याति निष्कृतम् १
 इन्द्राय सोमं परि पिच्यसे नृभिर्नृचक्षा ऊर्मिः कुविरज्यसे वने ।
 पूर्वीर्हि ते सुतयः सन्ति यातवे सहस्रमश्वा हरयश्चमूपदः २
 समुद्रिषा अप्सरसो मनीषिणामासीना अन्तरभि सोममक्षरम् ।
 ता ई हिम्वन्ति हर्म्यस्य सक्षणिं याचन्ते सुन्नं पवमानमक्षितम् ३ (६९४)

गोजिह्वः सोमो रथजिह्विरण्यजित् स्वर्जिह्वजित् पवते सहस्रजित् ।
यं देवासंश्चक्रिरे पीतये मवुं स्वादिष्टं वृष्टमरुणं मयोभुवम्
एतानि सोम पर्वमानो अस्मयुः सत्यानि कुणवन् द्रविणान्यर्षसि ।
जहि शत्रुमन्तिके दूरके च य उर्वी गव्यंतिमर्षयं च नस्कृधि

४

५ [३] (६९६)

(७९)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अचोदसो नो धन्वन्तिवन्द्वः प्र सुधानासो बृहद्विचेषु हरयः ।
वि च नशन् न इषो अरातयो ऽर्यो नशन्त सन्निपन्त नो धियः
प्र णो धन्वन्तिवन्द्वो मवृच्युतो धनां वा येभिरवतो जुनीमसि ।
तिरो मर्तस्य कस्य चित् परिहृति वयं धनानि विश्वधा भरेमहि
उत स्वस्या अरात्या अरिर्हि प उतान्यस्या अरात्या वृको हि पः ।
धन्वन् न वृष्णा समरीत तां अभि सोम जहि पवमान दुराध्यः
विवि ते नामा परमो य आवृदे पृथिव्यास्तै रुरुहूः सान्वि क्षिपः ।
अद्रयस्त्वा वप्सति गोरधि त्वच्यप्सु त्वा हस्तैर्दुहुर्मुनीषिणः
एवा तं इन्दो सुभ्वं सुपेशंसं रसं तुञ्जन्ति प्रथमा अभिधियः ।
निदंनिदं पवमान नि तारिष आबिस्ते शुष्मो भवतु प्रियो मदः

१

२

३

४

५ [४] (७०१)

(८०)

५ वसुभार्गवाजः । पवमानः सोमः । जगती ।

सोमस्य धारा पवते नृचक्षस ऋतेन देवान् हवते विवस्परि ।
बृहस्पते र्वधेना वि विद्युते समुद्रासो न सर्वनानि विव्यचुः
यं त्वा वाजिह्वया अभ्यनूषता ऽयोहतं योनिमा रोहसि द्युमान् ।
मघोनामायुः प्रतिरन् महि श्रव इन्द्राय सोम पवसे वृषा मवः
एन्द्रस्य कुक्षा पवते मदिन्तम् ऊजं वसानः श्रवसे सुमङ्गलः ।
प्रत्यद् स विश्वा भुवनामि पंपथे क्रीळन् हरितयः स्पन्दते वृषा
तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं नरः सहस्रधारं दुहते दश क्षिपः ।
नुभिः सोम प्रच्युतो प्रार्वभिः सुतो विश्वान् देवां आ पवस्वा सहस्रजित्
तं त्वा हस्तिनो मधुमन्तमद्रिमिर्दुहन्त्यप्सु वृषभं दश क्षिपः ।
इन्द्रं सोम मादयन् देव्यं जनं सिन्धौरिबोभिः पर्वमानो अर्षसि

१

२

३

४

५ [५] (७०६)

(८१)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

- प्र सोमस्य पवमानस्योर्मय इन्द्रस्य यन्ति जठरं सुपेशसः ।
 बुध्ना यद्वीमुर्जिता यशसा गवां वृनाय शूरमुदमन्दिषुः सुताः १
 अच्छा हि सोमः कलशौ असिष्यदु दत्यो न वोळ्हा रघुवर्तनिर्वृषा ।
 अथा वृवानामुभयस्य जन्मनो विद्वौ अंश्रोत्यमुत इतश्च यत् २
 आ नः सोम पवमानः किश वस्विन्वो भव मघवा राधंसो मूहः ।
 शिक्षा वयोधो वसवे सु चेतुना मा नो गर्यमारे अस्मत् परा सिचः ३
 आ नः पूषा पवमानः सुरातयो मित्रो गच्छन्तु वरुणः सजोषसः ।
 बृहस्पतिर्मरुतो वायुरश्विना त्वष्टा सविता सुयमा सरस्वती ४
 उमे द्यावापृथिवी विश्वमिन्वे अर्यमा देवो अदितिर्विधाता ।
 भगो नृशंस उर्वरान्तरिक्षं विश्वे देवाः पवमानं जुपन्त ५ [६] (७११)

(८२)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

- असावि सोमो अरुषो वृषा हरी राजेव वृष्पो अभि गा अचिक्रदत् ।
 पुनानो वारं पर्यैर्यव्ययं श्येनो न योनिं घृतवन्तमासदम् १
 कविर्वैधस्या पर्येषि माहिन्मत्यो न मूण्डो अभि वाजमर्पसि ।
 अपसेधन् दुरिता सोम मृळय घृतं वसानः परि यासि निर्णिजम् २
 पर्जन्यः पिता महिषस्य पर्णिनो नाभा पृथिव्या गिरिषु क्षयं दधे ।
 स्वसार आपो अभि गा उतासरन् त्सं ग्रावर्भिर्नसते वीते अध्वरे ३
 जायेव पत्यावधि शेवं मंहसे पत्राया गर्भं शृणुहि ब्रवीमि ते ।
 अन्तर्बाणीषु प्र चरा सु जीवसे ऽनिन्द्यो वृजने सोम जागृहि ४
 यथा पूर्वभ्यः शतसा अमृधः सहस्रसाः प्रयया वाजमिन्दो ।
 एषा पवस्व सुविताय नव्यसे तव व्रतमन्वापः सचन्ते ५ [७] (७१६)

(८३)

५ पवित्र आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

- पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः ।
 अतस्तनुर्न तशामो अश्रुते शूतास इद्वहन्तस्तव समाशत १ (७१७)

तपोष्पवित्रं विततं त्रिवस्पदे शोचन्तो अस्य तन्तव्यो व्यस्थिरन् ।	
अवन्त्यस्य पवीतारमाशवो त्रिवस्पृष्ठमधि तिष्ठन्ति चेतसा	२
अरुरुचदुपसः पृश्निरग्रिय उक्षा बिभर्ति भुवनानि वाजयुः ।	
मायाविनो ममिरे अस्य मायया नुचक्षसः पितरो गर्भमा दधुः	३
गन्धर्व इत्था पदमस्य रक्षति पाति देवानां जनिमान्यद्भुतः ।	
गृभ्णाति रिपुं निधया निधापतिः सुकृत्तमा मधुनो भक्षमाशत	४
हविर्हविष्मो महि सद्य दैव्यं नभो वसानः परि यास्यध्वरम् ।	
राजा पवित्ररथो वाजमारुहः सहस्रभृष्टिर्जयसि श्रवो बृहत्	५ [८] (७११)

(८४)

५ वाच्यः प्रजापतिः । पवमानः सोमः । जगती ।

पवस्व देवमार्दनो विचर्षणि रप्सा इन्द्राय वरुणाय वायवे ।	
कृधी नो अद्य वरिवः स्वस्तिम दुरुक्षितौ गृणीहि दैव्यं जनम्	१
आ यस्तस्थौ भुवनान्यमर्त्यो विश्वानि सोमः परि तान्यर्पति ।	
कृण्वन् त्संचृतं विचृतमभिष्ट्य इन्दुः सिषक्त्युपसं न सूर्यः	२
आ यो गोभिः सृज्यत ओषधीष्व देवानां सुप्त इष्यन्नुपावसुः ।	
आ विद्युता पवते धारया सुत इन्द्रं सोमो मादयन् दैव्यं जनम्	३
एष स्य सोमः पवते सहस्रजि द्विन्वानो वाचमिषिरामुपबुधम् ।	
इन्दुः समुद्रमुदिर्यति वायुभि रेन्द्रस्य हार्दि कलशेषु सीदति	४
अभि त्वं गावः पर्यसा पयोवृधं सोमं श्रीणन्ति मतिभिः स्वर्विदम् ।	
धनंजयः पवते कृत्त्यो रसो विप्रः कविः काव्येना स्वर्चनाः	५ [९] (७२६)

(८५)

११ वेनो भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती, ११-१२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्राय सोम सुपुतः परि स्रवाऽपामीवा भवतु रक्षसा सह ।	
मा ते रसस्य मत्सत द्रवाविनो द्रविणस्वन्त इह सन्त्विन्द्वः	१
अस्मान् त्समये पवमान चोदय दक्षो देवानामसि हि प्रियो मदः ।	
जहि शत्रौरभ्या भन्दनायतः पिबेन्द्र सोममव नो मृधो जहि	२ (७२८)

- अर्द्धं हन्तो पवसे मदिन्तम आत्मेन्द्रस्य भवसि धासिरुत्तमः ।
 अमि स्वरन्ति बृहवो मनीषिणो राजानमस्य भुवनस्य निसते ३
- सहस्रणीथः शतधरो अद्भुत इन्द्रायेन्दुः पवते काम्यं मधु ।
 जयन् क्षेत्रमभ्यर्षा जयन्नप उरुं नो गातुं कृणु सोम मीढुः ४
- कर्निकदत्त कुलशे गोभिरज्यसे व्यव्ययं समया वारमर्पसि ।
 मर्मज्यमानो अत्यो न सानसि रिन्द्रस्य सोम जठरे समक्षरः ५
- स्वादुः पवस्व विव्याय जन्मने स्वादुरिन्द्राय सुहर्वीतुनास्ते ।
 स्वादुमित्राय वरुणाय वायवे बृहस्पतये मधुमौ अदाभ्यः ६ [१०]
- अत्यं मृजन्ति कुलशे दश क्षिपः प्र विप्राणां मतयो वाच ईरते ।
 पर्वमानो अर्भ्यर्पन्ति सुष्टुति मेन्द्रं विशन्ति मदिरास इन्द्रवः ७
- पर्वमानो अर्भ्यर्षा सुवीर्यं सुवीं गव्यंति महि शर्म सप्रथः ।
 मार्किनो अस्य परिपूतिरीशते न्यो जयेम त्वया धनं धनम् ८
- अधि धामस्थाद्वपभो विचक्षणो ऽरुरुचद्वि द्विवो रौचिना कविः ।
 राजा पवित्रमत्येति रोरुवद विवः पीयूषं दुहते नूचक्षसः ९
- द्विवो नाके मधुगिह्वा असश्वतो वेना दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठां ।
 अन्तु वृप्सं वावुधानं समुद्र आ सिन्धोरुर्मा मधुमन्तं पवित्र आ १०
- नाके सुपर्णमुपपत्तिवांसं गिरौ धेनानामकृपन्त पूर्वीः ।
 शिशुं रिहन्ति मतयः पनिप्रतं हिरण्ययं शकुनं क्षामणि स्थाम् ११
- ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके अस्थाद विश्वा रूपा प्रतिचक्षाणो अस्य ।
 भानुः शुकेण शोचिषा व्यद्योत् प्रारुरुचद्रोदसी मातरा शुचिः १२ [११] (७३८)

(८६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ८६-९६]

(१-४८) १-१० अकृष्टा माषाः, ११-२० सिकता निवाचरी, २१-३० पृश्निषोऽजाः, ३१-४० अकृष्टमाषादय-
 रस्यः, ४१-४५ भौमोऽग्निः, ४६-४८ मृत्समदः शौनकः । पवमानः सोमः । जगती ।

- प्र ते आशवः पवमान धीजवो मदा अर्पन्ति रघुजा इव त्मना ।
 विव्याः सुपर्णा मधुमन्त इन्द्रवो मदिन्तमासः परि कोशमासते १
- प्र ते मदासो मदिरास आशवो ऽसुक्षत रथ्यासो यथा पृथक् ।
 धेनुर्न वृत्सं पर्यसाभि वज्रिण मिन्द्रमिन्द्रवो मधुमन्त ऊर्मयः २ (७४०)

- अत्यो न हिंयानो अमि वाजमर्प स्वर्धित कोशं विवो अद्रिमातरम् ।
 वृषा पवित्रे अधि सानो अव्यये सोमः पुनान इन्द्रियाय धार्यसे ३
- प्र त आश्विनीः पवमान धीजुवो विव्या असृगन् पर्यसा धर्मणि ।
 प्रान्तर्द्धयः स्थाविरीसृक्षत् ये त्वा मृजन्त्युपिपाण वेधसः ४
- विश्वानि धामानि विश्वचक्ष ऋध्वसः प्रभोस्ते सतः परि यन्ति केतवः ।
 व्यानशिः पवसे सोम धर्मभिः पतिर्विश्वस्य भुवनस्य राजसि ५ [१२]
- उभयतः पवमानस्य रश्मयो ध्रुवस्य सतः परि यन्ति केतवः ।
 यदी पवित्रे अधि मृज्यते हरिः सत्ता नि योनां कुलशेषु सीदति ६
- यज्ञस्य केतुः पवते स्वध्वरः सोमो देवानामुप याति निष्कृतम् ।
 सहस्रधारः परि कोशमर्पति वृषा पवित्रमत्येति रोरुवत् ७
- राजा समुद्रं नद्योऽ वि गच्छते ऽपामूर्मिं संचते सिन्धुषु भितः ।
 अध्वस्यात् सानु पवमानो अव्ययं नाभा पृथिव्या धरुणो महो विवः ८
- विवो न सानु स्तनयन्नचिकवृद् द्योश्च यस्य पृथिवी च धर्मभिः ।
 इन्द्रस्य सस्यं पवते विवेर्विवृत् सोमः पुनानः कुलशेषु सीदति ९
- ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधु म्रियं पिता देवानां जनिता विभूवसुः ।
 दधाति रत्नं स्वधयोर्णीच्यं मदिन्तमो मत्सर इन्द्रियो रसः १० [१३]
- अभिकन्दन् कुलशं वाज्यर्पति पतिर्विवः शतधारी विचक्षणः ।
 हरिर्भिन्नस्य सदानेषु सीदति मर्मज्ञानोऽविभिः सिन्धुभिर्वृषा ११
- अग्रे सिन्धूनां पवमानो अर्पत्यग्रे वाचो अग्रियो गोषु गच्छति ।
 अग्रे वाजस्य भजते महाधनं स्वायुधः सोतृभिः पूयते वृषा १२
- अयं मतवाञ्छकुनो यथा हितो ऽव्ये ससार पवमान ऊर्मिणा ।
 तव क्त्वा रोदसी अन्तरा कवे शुचिर्धिया पवते सोम इन्द्र ते १३
- द्वापि वसानो यजतो दिविस्पृश मन्तरिक्षप्रा भुवनेष्वर्पितः ।
 स्वर्जज्ञानो नभसाम्भ्यकमीत् प्रजमस्य पितरमा विवासति १४
- सो अस्य विशे महि शर्म यच्छति यो अस्य धाम प्रथमं व्यानशे ।
 पुदं यदस्य परमे व्योमन् यतो विश्वा अमि सं याति संयतः १५ [१४]
- प्रो अयासीदिन्दुरिन्द्रस्य निष्कृतं सखा सख्युर्न प्र मिनाति संगिरम् ।
 मयं इव युवतिभिः समर्पति सोमः कुलशे शतयाज्ञा पृथा १६ (७५४)

प्र वो धियो मन्दयुवो विपन्युवः पनस्युवः संवसनेष्वक्रयुः ।
 सोमं मनीषा अम्पनूपत स्तुभो ऽभि धेनवः पर्यसिमशिश्वयुः १७
 आ नः सोम संयन्तं पिप्युपीमिष—मिन्त्रो पर्वस्व पर्वमानो अस्त्रिधम् ।
 या नो दोहेने त्रिरहृशसंश्रुपी क्षुमद्वाजवन्मधुमत् सुवीर्यम् १८
 वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अह्नः प्रतरीतोपसो विवः ।
 क्राणा सिन्धूनां कलशौ अवीवश—दिन्द्रस्य हाद्यांविशन् मनीषिभिः १९
 मनीषिभिः पवते पूर्यः कवि—नृभिर्भृतः परि कोशौ अधिकदत् ।
 त्रितस्य नाम जनयन् मधु क्षर—दिन्द्रस्य वायोः सख्याय कर्तवे २० [१५]

अयं पुनान उपसो वि रोचय—द्वयं सिन्धुभ्यो अभवदु लोककृत् ।
 अयं त्रिः सप्त वृदुहान आशिरं सोमो बृदे पवते चारु मत्सरः २१
 पर्वस्व सोम द्विव्येषु धामसु सृजान इन्दो कलशौ पवित्र आ ।
 सीवृन्दिन्द्रस्य जठरे कनिकद्व—नृभिर्भृतः सूर्यमारोहयो द्विवि २२
 अर्द्रिभिः सुतः पर्वसे पवित्र औ इन्द्रविन्द्रस्य जठरेष्वाविशन् ।
 त्वं नृचक्षा अभयो विचक्षण सोम गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरप २३
 त्वां सोम पर्वमानं स्वाधयो ऽनु विप्रासो अमदन्नवस्यवः ।
 त्वां सुपुर्ण आभरद् द्विवस्परी—न्द्रो विश्वामिर्मतिभिः परिष्कृतम् २४
 अय्ये पुनानं परि वार ऊर्मिणा हरिं नवन्ते अमि सप्त धेनवः ।
 अपामुपस्थे अध्यायवः कवि—मृतस्य योना महिषा अहेषत २५ [१६]

इन्द्रः पुनानो अति गाहते मृधो विश्वानि कृण्वन् त्सुपथानि यज्यवे ।
 गाः कृण्वानो निर्णिजं हर्यतः कवि—रत्यो न क्रीळन् परि वारमर्पति २६
 असुव्रतः शतधारा अभिश्रियो हरिं नवन्तेऽव ता उद्वन्पुवः ।
 क्षिपो मृजन्ति परि गोभिरावृतं तृतीयं पृष्ठे अधि रोचने विवः २७
 तवेमाः प्रजा द्विव्यस्य रेतस—स्त्वं विश्वस्य भुवनस्य राजसि ।
 अयेदं विश्वं पवमान ते वशे त्वमिन्द्रो प्रथमो धामधा असि २८
 त्वं समुद्रो असि विश्ववित् कवे तवेमाः पञ्च प्रदिशो विधर्मणि ।
 त्वं द्यां च पृथिवीं चाति जम्घिषे तव ज्योतींषि पवमान सूर्यः २९
 त्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि वेवेभ्यः सोम पवमान पूयसे ।
 त्वामुशिजः प्रथमा अगृभ्णत तुभ्येमा विश्वा भुवनानि येमिरे ३० [१७] (७६८)

प्र रेभ एत्यति वारमन्ययं वृषा वनेष्वव चक्रन्द्दरिः ।
 सं धीतयो वावशाना अनूपत शिशुं रिहन्ति मतयः पनिप्रतम् ३१
 स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत तन्तुं तन्वानस्त्रिवृतं यथा विदे ।
 नयन्नृतस्य प्रशिषो नवीयसीः पतिर्जनीनामुप याति निष्कृतम् ३२
 राजा सिन्धूनां पवते पतिर्विव क्रतस्य याति पृथिभिः कनिकवत् ।
 सहस्रधारः परि पिच्यते हरिः पुनानो वाचं जनयन्नुपावसुः ३३
 पर्वमान महर्णो वि धावसि सृरो न चित्रो अव्ययानि पर्वया ।
 गर्भस्तिपूतो नृभिराद्रिभिः सुतो महे वाजाय धन्याय धन्वसि ३४
 ह्यमुर्जं पवमानाभ्यर्षसि श्येनो न वंसुं कुलशेषु सीदसि ।
 इन्द्राय मद्रा मय्यो मदः सुतो द्विवो विष्टम्भ उपमो विचक्षणः ३५ [१८]

सत स्वसारो अभि मातरः शिशुं नवं जज्ञानं जेन्यं विपश्चितम् ।
 अपां गन्धर्वं द्विव्यं नृचक्षंसं सोमं विश्वस्य भुवनस्य राजसे ३६
 ईशान इमा भुवनानि वीर्यसे युजान इन्दो हरितः सुपुण्यः ।
 तास्ते क्षरन्तु मधुमद्भुतं पयस्तवं वृते सोमं तिष्ठन्तु कूप्ययः ३७
 त्वं नृचक्षा असि सोम विश्वतः पर्वमान वृषभ ता वि धावसि ।
 स नः पवस्व वसुमद्विरेण्यवदव्यं स्याम भुवनेषु जीवसे ३८
 गोवित् पवस्व वसुमद्विरेण्यविदरेतोधा इन्दो भुवनेष्वपितः ।
 त्वं सुवीरो असि सोम विश्ववित् तं त्वा विप्रा उप गिरेम आसते ३९
 उन्मध्वं ऊर्मिर्वनना अतिष्ठिष्वृषो वसानो महियो वि गाहते ।
 राजा पवित्ररथो वाजमारुहत् सहस्रभृष्टिर्जयति श्रवो ब्रूहत् ४० [१९]

स भुन्दना उदियति प्रजावती विश्वायुर्विश्वाः सुभरा अहर्दिवि ।
 ब्रह्म प्रजावद्वयिमश्वपस्त्र्यं पीत इन्दुविन्द्रेमस्मभ्यं याचतात् ४१
 सो अग्रे अद्वा हरिर्हृत्यतो मदुः प्र चेतसा चेतयते अनु द्युभिः ।
 द्वा जना यातर्यन्नन्तरीयते नरा च शंसं देव्यं च धर्तरि ४२
 अश्रते व्यश्रते समश्रते क्रतुं रिहन्ति मधुनाभ्यश्रते ।
 सिन्धोरच्छद्वासे पतयन्तमुक्षणां हिरण्यपावाः पशुमासु गृभ्णते ४३
 विपश्चिते पर्वमानाय गायत मही न धारात्यन्धो अपति ।
 अहिर्न जूणामति सर्पति त्वचमत्यो न कीळन्नसरद्रुषा हरिः ४४ (७८९)

अग्नेगो राजाप्यस्तविष्यते विमानो अह्नां भुवन्नेष्वर्पितः ।
हरिर्धृतस्तुः सुदृशीको अर्णवो ज्योतीरथः पवते राय ओक्थः

४५ [२०]

असर्जि स्कम्भो विव उद्यतो मवः परि त्रिधातुभुवनान्यर्पति ।
अंशुं रिहन्ति मृतयः पर्निप्रतं गिरा यदि निणिर्जम्भुग्मिणो ययुः
प्र ते धारा अत्यण्वानि मेप्यः पुनानस्य संयतो यन्ति रंहयः ।
यद्गोभिरेन्दो चुम्बोः समज्यस आ सुवानः सोम कलशेषु सीदसि
पर्वस्व सोम क्रतुविन्न उक्थ्यो ऽव्यो वारे परि धाव मधु प्रियम् ।
जहि विश्वान् रक्षस इन्दो अत्रिणो बृहद्वदेम विदधे सुवीराः

४६

४७

४८ [२१] (७८६)

(८७)

९ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र तु ब्रुव परि कोशं नि पीदु नृभिः पुनानो अभि वाजमर्प ।
अश्वं न त्वा वाजिनं मर्जयन्तो ऽच्छा बर्ही रशनाभिर्नयन्ति
स्वायुधः पवते वृव इन्दु रशस्तिहा वृजनं रक्षमाणः ।
पिता वृवानां जनिता सुदक्षो विष्टम्भो विवो धरुणः पृथिव्याः
ऋषिर्विप्रः पुरएता जनानां मृभुर्धर उशना काव्येन ।
रा चिद्विवेक निहितं यदासा मपीच्यं गुह्यं नाम गोनाम्
एष स्य ते मधुमां इन्द्र सोमो वृषा वृष्णे परि पवित्रे अक्षाः ।
सहस्रसाः शतसा भूरिदावा शश्वत्तमं बर्हिषा वाज्यस्थात
एते सोमा अभि गव्या सहस्रा महे वाजायामृताय श्रवांसि ।
पवित्रेभिः पर्वमाना असृग्र ऋग्वस्यवो न धृतनाजो अत्याः

१

२

३

४

५ [२२]

परि हि प्मा पुरुहूतो जनानां विश्वासरुद्धेजना पूयमानः ।
अथा भर श्येनभृत प्रयांसि रयिं तुशानो अभि वाजमर्प
एष सुवानः परि सोमः पवित्रे सर्गो न सृष्टो अदधावदधी ।
तिग्मे शिशानो महिपो न शृङ्गे गा गव्यन्नाभि शूरो न सत्वा
एषा ययौ परमादुन्तरद्वेः कूचित् सतीरुर्वे गा विवेद ।
विवो न विद्युत् स्तनयन्त्यधैः सोमस्य ते पवत इन्द्र धारा
उत स्म राशिं परि यासि गोनां मिन्द्रेण सोम सरथं पुनानः ।
पूर्वांरिपो बृहतीर्जरदानो शिक्षा शचीवस्तव ता उषष्टुत्

६

७

८

९ [२३] (७९५)

(८८)

८ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्ये तुभ्यं पवते त्वमस्य पाहि ।	
त्वं ह यं चकूपे त्वं ववृष इन्द्रु मदाय युज्याय सोमम्	१
स ई रथो न भुरिषाळयोजि महः पुरुणि सातये वसूनि ।	
आदीं विश्वा नहुर्प्याणि जाता स्वर्पाता वन ऊर्ध्वा नवन्त	२
वायुनं यो नियुत्वौ इष्ट्यामा नासत्येव हव आ शमविष्ठः ।	
विश्ववारो द्रविणोदा इव त्मन् पूषेव धीजर्वनोऽसि सोम	३
इन्द्रो न यो महा कर्माणि चक्रि हन्ता वृत्राणामसि सोम पूभिर्त् ।	
पैदो न हि त्वमर्हिनाम्ना हन्ता विश्वस्यासि सोम दस्योः	४
अग्निर्न यो वन आ सृज्यमानो वृथा पाजांसि कृणुते नदीपु ।	
जनो न युध्वा महत उपब्धि रिर्यति सोमः पवमान ऊर्मिम्	५
एते सोमा अति वाराण्यव्या दिव्या न कोशासो अध्रवर्षाः ।	
वृथा समुद्रं सिन्धवो न नीचीः सुतासो अभि कलशौ असृग्रन्	६
शुष्मी शर्धो न मारुतं पवस्वाऽनभिश्वास्ता दिव्या यथा विद्र ।	
आपो न मक्षु सुमतिर्भवा नः सहस्राप्ताः पृतनापाणन युज्ञः	७
राज्ञो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद्रभीरं तव सोम धाम ।	
शुचिद्वमसि प्रियो न मित्रो वृक्षाप्यो अर्यमेवांसि सोम	८ [२४] (८०३)

(८९)

७ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्रो स्य वह्निः पृथ्याभिरस्यान् विवो न वृष्टिः पवमानो अक्षाः ।	
सहस्रधारो असदृश्यस्मे मातुरुपस्थे वन आ च सोमः	१
राजा सिन्धूनामवसिष्ट वास क्रतस्य नावमारुहद्रजिष्ठाम् ।	
अप्सु द्रप्सो वावृधे श्येनजूतो बृह ई पिता बृह ई पितुर्जाम्	२
सिंहं नसन्त मध्वो अयासं हरिमरुपं विवो अस्य पतिम् ।	
शूरो युत्सु प्रथमः पृच्छते गा अस्य चक्षसा परि पात्युक्षा	३ (८०६)

मधुपृष्ठं घोरमयासमश्वं रथे युञ्जन्त्युरुचक्र ऋष्वम् ।	
स्वसारं ईं जामयो मर्जयन्ति सनाभयो वाजिनमूर्जयन्ति	४
चतस्र ईं घृतदुहः सचन्ते समाने अन्तर्धरुणे निषत्ताः ।	
ता ईमर्षन्ति नमसा पुनाना—स्ता ईं विश्वतः परि पन्ति पूर्वीः	५
विष्टम्भो दिवो धरुणः पृथिव्या विश्वा उत क्षितयो हस्ते अस्य ।	
असत् त उत्सो गृणते नियुत्वान् मध्वो अंशुः पवत इन्द्रियाय	६
वन्वन्नवातो अभि वृववीति मिन्द्राय सोम वृत्रहा पवस्व ।	
अग्निं महः पुरुश्चन्द्रस्य रायः सुवीर्यस्य पतेयः स्पाम	७ [२५] (८१०)

(९०)

६ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र हिन्वानो जनिता रोदस्यो रथो न वाजं सनिष्यन्नयासीत् ।	
इन्द्रं गच्छन्नायुधा संशिशानो विश्वा वसु हस्तयोरादधानः	१
अभि त्रिपुष्टं वृषणं वयोधा माङ्गपाणामवावशन्त वाणीः ।	
वना वसानो वरुणो न सिन्धून् वि रत्नधा दयते वार्षाणि	२
शूरग्रामः सर्ववीरः सहावा—अता पवस्व सनिता धनानि ।	
तिग्मायुधः क्षिप्रधन्वा समत्स्व पाळहः साह्वान् पृतनासु शत्रून्	३
उरुगव्यूतिरभयानि कृण्वन् त्समीचीने आ पवस्वा पुरंधी ।	
अपः सिपासन्नपसः स्वर्गाः सं चिक्रदो महो अस्मभ्यं वाजान्	४
मत्सि सोम वरुणं मत्सि मित्रं मत्सीन्द्रमिन्द्रो पवमान विष्णुम् ।	
मत्सि शर्यो मारुतं मत्सि वृवान् मत्सि महामिन्द्रमिन्द्रो मदाय	५
एवा राजेव कर्तुमां अमेन विश्वा घनिघ्नद्वुरिता पवस्व ।	
इन्द्रो सुक्ताय वचसे वयो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [२६] (८१६)

[चतुर्योऽध्यायः ॥४॥ व० १-२८]

(९१)

६ इयपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

असर्जि वक्त्रा रथ्ये यथाजौ धिया मनोता प्रथमो मनीषी ।	
वश स्वसारो अधि सानो अव्ये ऽजन्ति वक्षिं सर्वनान्यच्छे	१
वीती जनस्य विव्यस्य कथ्यै—रधि सुवानो नेहृष्येमिरिन्दुः ।	
प्र यो नृभिर्मृतो मर्त्येभिर्ममृजानोऽबिभिर्गोभिर्द्धिः	२ (८१८)

वृषा वृष्णे रोहवदंशुरस्मे पर्वमानो रुशदीर्ति पयो गोः ।
 सहस्रमुक्ता पथिभिर्वचोविदंस्मभिः सूर्यो अण्वं वि यांति ३
 रुजा हृव्हा चिद्वक्षसः सदांसि पुनान इन्द्र अर्णुहि वि वाजान् ।
 वृश्चोपरिप्यात् तुजता वधेन ये अन्ति दुरादुपनायमेपाम् ४
 स प्रत्नवन्नव्यसे विश्ववार सूक्ताय पथः कृणुहि प्राचः ।
 ये दुष्पहांसो वनुपा बृहन्तस्तास्ते अश्याम पुरुकृत् पुरुक्षो ५
 एवा पुनानो अपः स्वर्गा अस्मभ्यं तोका तनयानि भूरि ।
 शं नः क्षेत्रंरु ज्योतींषि सोम ज्योक्कः सूर्यं हृशये रिरिहि ६ [१] (८११)

(९१)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

परि सुवानो हरिरंशुः पवित्रे रथो न सर्जि सनये हियानः ।
 आपच्छोकोमिन्द्रियं पूयमानः प्रति देवाँ अजुपत् प्रयोभिः १
 अच्छा नृचक्षा असरत् पवित्रे नाम दधानः कविरस्य योनौ ।
 सीदन् होतेव सदेन वसूषूषेभ्यमुच्ययः सुत विप्राः २
 प्र सुमेधा गातुविद्विष्वेदेवः सोमः पुनानः सदा एति नित्यम् ।
 भुवद्विष्वेषु काव्येषु रन्ता ऽनु जनान् यतते पञ्च धीरः ३
 तव त्वे सोम पवमान निण्ये विश्वे देवास्त्रय एकादृशासः ।
 दश स्वधाभिरधि सानो अव्ये मृजन्ति त्वा नद्यः सुत यहीः ४
 तन्न सत्यं पर्वमानस्यास्तु यत्र विश्वे कारवः संनसन्त ।
 ज्योतिर्यदद्रे अकृणोदु लोकं प्रावन्मनुं दस्यवे करभीकम् ५
 परि सद्येव पशुमान्ति होता राजा न सत्यः समितीरियानः ।
 सोमः पुनानः कलशौ अयासीत् सीदन् मृगो न महिषो वनेषु ६ [२] (८१८)

(९३)

५ मोधा गौतमः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

साक्रमुक्षो मर्जयन्त स्वसागि दश धीरस्य धीतयो धनुवीः ।
 हरिः पर्यद्रवजाः सूर्यस्य द्रोणं ननक्षे अत्यो न वाजी १
 सं मातृभिर्न शिशुर्वावशानो वृषा दधन्वे पुरुवारो अद्भिः ।
 मर्यो न योषामभि निष्कृतं यन् तसं गच्छते कलश उस्त्रियाभिः २ (८३०)

उत प्र पिप्य ऊधुरघ्न्याया इन्दुर्धाराभिः सचते मुमेधाः ।	
मूर्धानं गावः पर्यसा चमूष्वभि श्रीणन्ति वसुभिर्न निकतेः	३
स नो वेवेभिः पवमान रवेन्दो रयिमश्विनं वावशानः ।	
रथिरायतामुशती पुरंधि रस्मद्या गा वावने वसूनाम्	४
नू नो रयिमुप मास्व नूवन्तं पुनानो वाताप्यं विश्वश्चन्द्रम् ।	
प्र वन्तिवतुर्दिन्दो तार्यायुः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्	५ [३] (८३३)

(९४)

५ कण्वो घोरः । पवमानः सोमः । अष्टद्विप् ।

अधि यवस्मिन् वाजिनीव शुभः स्पर्धन्ते धियः सूर्ये न विशः ।	
अपो वृणानः पवते कवीयन् वृजं न पशुवर्धनाय मग्नं	१
द्विता व्युर्ण्वन्नमृतस्य धाम स्वर्धिवे भुव्नानि प्रथन्त ।	
धियः पिन्वानाः स्वसरे न गाव क्रतायन्तीरभि वावश्च इन्दुम्	२
परि यत् कविः काव्या भरते शूरो न रथो भुव्नानि विश्वा ।	
वेवेषु यशो मर्ताय भूषन् दक्षाय रायः पुरुभूष नव्यः	३
श्रिये जातः श्रिय आ निरियाय श्रियं वयो जरितृभ्यो दधाति ।	
श्रियं वसाना अमृतत्वमायन् भवन्ति सत्या समिथा मितदो	४
ह्यमूर्जमभ्यर्षाश्वं गा—मुरु ज्योतिः कृणुहि मत्सि वेवान् ।	
विश्वानि हि सुपहा तानि तुभ्यं पवमान वाधसे सोम शत्रून्	५ [४] (८३८)

(९५)

५ प्रस्कण्वः काण्वः । पवमानः सोमः । अष्टद्विप् ।

कनिक्कन्ति हरिरा सृज्यमानः सीवन् वनस्य जठरे पुनानः ।	
नृभिर्वृतः कृणुते निर्णिजं गा अतो मतीर्जनयत स्वधाभिः	१
हारिः सृजानः पथ्यामृतस्येयंति श्वाचमरितेव नावम् ।	
वेवो वेवानां गुह्यानि नामाः—ऽऽविष्कृणोति शर्हिषिं प्रवाचं	२
अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाः प्र मनीषा ईरते सोममच्छ ।	
नमस्पन्तीरुप च यन्ति सं चा—ऽऽ च विशन्त्युशतीरुशन्तम्	३ (८४१)

तं मर्मजानं महिषं न साना—वंशं दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठाय ।
तं वावशानं मतयः सचन्ते त्रितो विमर्ति वरुणं समुद्रे
इष्यन् वाचमुपवृक्तेव होतुः पुनान इन्द्रो वि प्र्या मनीषाम् ।
इन्द्रश्च यत् क्षयधः सौभगाय सुवीर्यस्य पतयः स्याम

४

५ [५] (८४३)

(९६)

२४ द्वैवोदासिः प्रतर्दनः । पचमानः सोमः । शिष्टद्वयः ।

प्र सेनानीः शूरो अग्रे रथानां गव्यन्नेति हर्षते अस्य सेना ।
मद्रान् कृण्वन्निन्द्रहवान् त्सर्विभ्य आ सोमो वखा रभसानि दत्ते
समस्य हरिं हरयो मृजन्त्य—श्वहयैरनिशितं नमोभिः ।
आ तिष्ठति रथमिन्द्रस्य सखा विद्रा एना सुमतिं यात्यच्छ
स नो देव देवताते पवस्व महे सोम प्सरस इन्द्रपानः ।
कृण्वन्नपो वर्षयन् द्यामुतेमा—सुरोरा नो वरिवस्या पुनानः
अजीतयेऽहृतये पवस्व स्वस्तये सर्वतातये वृहते ।
तदुशन्ति विश्व इमे सखाय—स्तवृहं वंश्मि पवमान सोम
सोमः पवते जनिता मर्तनां जनिता दिवो जनिता पृथिव्याः
जनिताग्नेर्जनिता सूर्यस्य जनितेन्द्रस्य जनितोत विष्णोः

१

२

३

४

५ [६]

ब्रह्मा देवानां पववीः कवीना—मृषिर्विषाणां महिषो मृगाणाम्
इयेनो गृधाणां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्
प्रावीधिपद्माच ऊर्मि न सिन्धु—गिरः सोमः पवमानो मनीषाः ।
अन्तः पश्यन् वृजनेमावरा—ण्या तिष्ठति वृषभो गोपु जानन्
स मत्सरः पूत्सु बन्वन्नवातः सहस्रेता अमि वाजमर्प ।
इन्द्रयिन्द्रो पवमानो मनी—ष्यः शोरुर्मिदीरय गा इषण्यन्
परि प्रियः कुलशे देववात इन्द्राय सोमो रण्यो मदाय ।
सहस्रधारः शतवाज इन्द्र—वाजी न सप्तिः समना जिगाति
स पूव्यो वंसुविज्जार्यमानो मृजानो अप्सु दुदुहानो अर्द्धौ ।
अमिशस्तिपा मुर्वनस्य राजा विदद्वातुं ब्रह्मणे पूयमानः

६

७

८

९

१० [७]

त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।
बन्वन्नवातः परिधीर्योर्गु वीरेभिरश्वैर्मघवा मघा नः

११

(८५४)

यथापवथा मनवे वयोधा अमित्रहा वरिवोविन्दुविष्मान् ।
 एवा पवस्व द्रविणं दधान इन्द्रे सं तिष्ठ जनयायुधानि १२
 पवस्व सोम मधुमां कृतावा ऽपो वसानो अधि सानो अघ्ये ।
 अव द्रोणानि घृतवान्ति सीद मदिन्तमो मत्सर इन्द्रपानः १३
 वृष्टिं दिवः शतधारः पवस्व सहस्रसा वाजयुर्वेवर्वाती ।
 सं सिन्धुभिः कुलशे वावशानः समुस्त्रियाभिः प्रतिरन् न आयुः १४
 एष स्य सोमो मतिभिः पुनानो ऽत्यो न वाजी तरतीदरातीः ।
 पयो न दुग्धमदितेरिषिर मुर्विव गातुः सुयमो न वोळ्हा १५ [८]

स्वायुधः सोतुभिः पूयमानो ऽभ्यर्ष गुह्यं चारु नाम ।
 अमि वाजं सतिरिव श्रवस्या ऽभि वायुमभि गा देव सोम १६
 शिशुं जज्ञानं हर्षतं मृजन्ति शुम्भन्ति वह्निं मरुतो गुणेन ।
 कृविर्गीभिः काव्येना कविः सन् त्सोमः पवित्रमत्येति रेभन् १७
 ऋषिमना य केषिकृत् स्वर्षाः सहस्रणीथः पदुवीः कवीनाम् ।
 तृतीयं धाम महिषः सिपासन् त्सोमो विराजमनु राजति प्लुप् १८
 चमूपच्छयेनः शकुनो विभृत्वा गोविन्दुर्द्वप्स आयुधानि बिभ्रत् ।
 अपामुर्मि सचमानः समुद्रं तुरीयं धाम महिषो विवक्ति १९
 मर्यो न शुभ्रस्तन्वं मृजानो ऽत्यो न सृत्वा सनये धनानाम् ।
 वृषेव यूथा परि कोशमर्पन् कनिकदच्चम्बोऽरा विवेश २० [९]

पवस्वेन्दो पवमानो महोभिः कनिकद्वत् परि वाराण्यर्ष ।
 क्रीळश्चम्बोऽरा विश पूयमान इन्द्रं ते रसो मविरो ममन्तु २१
 प्रास्य धारा बृहतीरमृग्रन्नक्तो गोभिः कुलशां आ विवेश ।
 सामं कृष्वन् त्सामन्यो विपश्चित् क्रन्दन्नेत्यभि सख्युर्न जामिम २२
 अप्रघ्नैपि पवमान शत्रून् प्रियां न जारो अभिगीत इन्दुः ।
 सीवन् वनेषु शकुनो न पत्वा सोमः पुनानः कुलशेषु सता २३
 आ ते रुचः पवमानस्य सोम योपेव यन्ति सुदुर्घाः सुधाराः ।
 हरिरानीतः पुरुवारो अप्स्व चिकदत् कुलशे देवयुनाम् २४ [१०] (८६७)

(९७)

[पद्योऽनुवाकः ॥६॥ सू० ९७-१०३]

(५८) १-३ मैत्रायणनिर्वसिष्ठः, ४-६ वासिष्ठ इन्द्रप्रमतिः, ७-९ वासिष्ठो वृषगणः,
१०-१२ वासिष्ठो मन्युः, १३-१५ वासिष्ठ उपमन्युः, १६-१८ वासिष्ठो व्याघ्रपादः,
१९-२१ वासिष्ठः शक्तिः, २२-२४ वासिष्ठः कर्णश्रुद्, २५-२७ वासिष्ठो मुळीकः,
२८-३० वासिष्ठो वसुक्तः, ३१-४४ पराशरः शाक्यः, ४५-५८ कुत्स
आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अस्य प्रेषा हेमनां पूयमानो देवो देवेभिः समष्टुक्त रसम् ।
सुतः पवित्रं पर्येति रेभन् मितेव सद्यं पशुमान्ति होता १
मुद्रा वस्त्रा समन्योऽवसानो महान् कविर्निर्वचनानि शंसन् ।
आ वच्यस्व चन्द्रोः पूयमानो विचक्षणो जागृविर्द्विवर्ती २
समु प्रियो मृज्यते सानो अव्यं यशस्त्रो यशसां क्षेत्रो अस्मे ।
अभि स्वरं धन्या पूयमानो यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः ३
प्र गायताभ्यर्चाम देवान् त्सोमं हिनोत महते धनाय ।
स्थादुः पवाते अति वारमय मा सीदाति कलशं देवयुनः ४
इन्दुर्देवानामुप सख्यमापन् त्सहस्रधारः पवते मदाय ।
नृमिः स्तवानो अनु धाम पूर्वमगन्निन्द्रं महते सोमगाय ५ [११]

स्तोत्रे राये हरिर्षा पुनान इन्द्रं मदो गच्छतु ते भराय ।
देवैर्याहि सरथं राधो अच्छा यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः ६
प्र काव्यमुशनैव वृषाणो देवो देवानां जनिमा विवक्ति ।
महिंमतः शुचिबन्धुः पावकः पदा वराहो अभ्येति रेभन् ७
प्र हंसास्तपलं मन्युमच्छा मादस्तं वृषगणा अयासुः ।
आङ्गयं पवमानं सखाये दुर्मर्षं साकं प्र वदन्ति वाणम् ८
स रंहत उरुगायस्य जूति वृथा क्रीळन्तं मिमते न गावः ।
परीणसं कृणुते तिग्मशृङ्गो दिवा हरिर्दहंशे नक्तंमृद्धः ९
इन्दुर्वाजी पवते गोन्योद्या इन्द्रे सोमः सह इन्वन् मदाय ।
हन्ति रक्षो वार्यते पर्यराती वरिवः कृणवन् वृजनस्य राजा १० [१२]

अधु धारया मध्वा पृचान स्तिरो रोमं पवते अद्रिदुग्धः ।
इन्दुरिन्द्रस्य सख्यं जुषाणो देवो देवस्य मत्सरो मदाय ११ (२७८)

अभि प्रियाणि पवते पुनानो देवो देवान् त्वेन रसेन पृश्नन् ।
 इन्द्रधर्माण्यृतुथा वसानो दश क्षिपो अव्यत सानो अव्यं १२
 वृषा शोणो अभिकर्निकद्वद्वा नदयन्नेति पृथिवीमृत धाम् ।
 इन्द्रस्येव वग्नुरा गुण्व आजौ प्रचेतयन्नर्पति वाचमेमाम् १३
 रसाप्यः पर्यसा पिबमान इरयन्नेषि मधुमन्तमंशुम् ।
 पवमानः संतनिर्मेपि कृण्वन्निन्द्राय सोम परिप्रिच्यमानः १४
 एवा पवस्व मदुरो मदायो दग्नाभस्य नमयन् वधुमैः ।
 परि वर्ण भरमाणो रुशन्तं गव्युर्नो अर्प परि सोम सिक्तः १५ [१३]

जुष्टी न इन्दो सुपथा सुगा न्युरौ पवस्व वरिवांसि कृण्वन् ।
 घनेषु विष्वग्दुरितानि विघ्नन्नाधि ण्युना धन्व सानो अव्यं १६
 वृष्टिं नो अर्प विव्यां जिगत्सु मिळावतीं शंगयीं जीरदानुम् ।
 स्तुकेव धीता धन्वा विचिन्वन् वन्धूरिमां अर्धरां इन्दो वायून् १७
 ग्रन्थिं न वि प्य ग्रथितं पुनान ऋजुं च गातुं वृजिनं च सोम ।
 अत्यो न क्रव्वा हरिरा सृजानो मयीं देव धन्व पस्यावान् १८
 जुष्टो मदाय देवतात इन्दो परि ण्युनां धन्व सानो अव्यं ।
 सहस्रधारः सुरभिर्दधुः परि स्रव वार्जसातो नूपह्यं १९
 अरश्मानो येऽरथा अयुक्ता अत्यासो न संसृजानास आजौ ।
 एते शुक्रासो धन्वन्ति सोमा देवासस्तां उप याता पिबध्वै २० [१४]

एवा न इन्दो अभि देववीतिं परि स्रव नभो अर्णश्चमृषु ।
 सोमो अस्मभ्यं काम्यं बृहन्तं रयिं ददातु वीरवन्तमुग्रम् २१
 तक्षद्यद्री मनसो वेनतो वाग् ज्येष्ठस्य वा धर्मणि क्षीरनीके ।
 आर्दिमायन् वरमा वावशाना जुष्टं पतिं कलशे गाव इन्दुम् २२
 प्र दानुदो विव्यो दानुपिन्व ऋतमृताय पवते सुमेधाः ।
 धर्मा भुवदृज्यस्य राजा प्र रश्मिभिर्दृशभिर्भारि भूमं २३
 पवित्रेभिः पवमानो नृचक्षा राजा देवानामृत मत्यानाम् ।
 द्विता भुवदृयिपती रयीणा मृतं भरत सुभृतं चारिन्दुः २४
 अवीं इव श्रवसे सातिमच्छेन्दस्य वायोरभि वीतिमर्ष ।
 स नः सहस्रा बृहतीरिपो द्वा भवां सोम द्रविणोवित पुनानः २५ [१५] (८९२)

देवाव्यो नः परिपिच्यमानाः	क्षयं सुवीरं धन्वन्तु सोमाः ।	
आयज्यवः सुमतिं विश्ववारा	होतारो न दिवियजो मन्द्रतमाः	२६
एवा देव देवतति पवस्व	महे सोम पसरसे देवपानः ।	
महाश्विन्मि प्सिं हिताः समर्थे	कृधि सुप्ताने रोदसी पुनानः	२७
अश्वो न क्रवो वृषभिर्युजानः	सिंहो न भीमो मनसो जर्वीयान् ।	
अवाचीनः पृथिम्यं रजिष्ठा	आ पवस्व सोमनसं न इन्दो	२८
शतं धारा देवजाता असृग्रन्	त्सहस्रमेनाः कुवयो मृजन्ति ।	
इन्द्रो मुनित्रं विव आ पवस्व	पुरएतासि महतो धनस्य	२९
द्विवो न सर्गा असृग्रमहान्	राजा न मित्रं प्र मिनाति धीरः ।	
पितुर्न पुत्रः क्रतुभिर्यतान	आ पवस्व विशे अस्या अर्जीतिम्	३० [१६]
प्र ते धारा मधुमतीरसृग्रन्	वारान् यत् पूतो अत्येप्यव्यान् ।	
पर्वमान पर्वसे धाम गोनां	जज्ञानः सूर्यमपिन्यो अर्कैः	३१
कनिकदृदनु पन्थामृतस्य	शुक्रो वि मास्यमृतस्य धाम ।	
स इन्द्राय पवसे मत्सुखान्	हिन्वानो वाचं मतिभिः कवीनाम्	३२
द्विव्यः सुपणोऽिव चक्षि सोम	पिन्वन् धाराः कर्मणा देववीती ।	
एन्दो विश कुलशं सोमधानं	क्रन्दन्निहि सूर्यस्योषं रुश्मिम्	३३
तिस्रो वाच ईरयति प्र बद्धि	कृतस्य धीतिं ब्रह्मणो मनीषाम् ।	
गावो यन्ति गोपतिं पूच्छमानाः	सोमं यन्ति मतयो वावशानाः	३४
सोमं गावो धेनवो वावशानाः	सोमं विप्रा मतिभिः पूच्छमानाः ।	
सोमः सुतः पूयते अज्यमानः	सोमे अर्कास्त्रिष्टुभः सं नवन्ते	३५ [१७]
एवा नः सोम परिपिच्यमान	आ पवस्व पूयमानः स्वास्ति ।	
इन्द्रमा विश बृहता रवेण	वर्धया वाचं जनया पुरंधिम्	३६
आ जागृविर्विप्रं कृता मतीनां	सोमः पुनानो असदच्चमूषु ।	
सपन्ति यं मिथुनासो निकामा	अध्वर्यवो रधिरासः सुहस्ताः	३७
स पुनान उप सूरं न धातो	भे अंरा रोदसी वि प आवः ।	
प्रिया चित्रस्य प्रियसास ऊती	स तू धनं कारिणे न प्र यंसत्	३८
स वर्धिता वर्धनः पूयमानः	सोमो मीढ्वा अभि नो ज्योतिषावीत् ।	
येना नः पूर्वं पितरः पदुजाः	स्वर्विदो अभि गा आर्विमुष्णन्	३९ (९०६)

अक्रान् त्समुद्रः प्रथमे विधर्म—अनयन् प्रजा भुवनस्य राजा ।
वृषा पवित्रे अधि सानो अयं बृहत् सोमो वावृधे सुयान इन्दुः ४० [१८]

महत् तत् सोमो महिषश्चकारा—ऽपां यद्भर्माऽवृणीत देवान् ।
अर्द्धादिन्द्रे पर्वमान ओजो ऽर्जनयत् सूर्ये ज्योतिरिन्दुः ४१

मत्सि वायुमिदये राधसे च मत्सि मित्रावरुणा पूयमानः ।
मत्सि शर्षो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि द्यावापृथिवी देव सोम ४२

ऋजुः पवस्व वृजिनस्य हन्ता ऽपामीवां बाधमानो मृधश्च ।
अभिश्चीणान् एयः पर्यसाभि गोना—मिन्द्रस्य त्वं तव वयं सखायः ४३

मध्वः सूर्दं पवस्व वस्व उत्सं वीरं च न आ पवस्वा भर्गं च ।
स्वहस्वेन्द्राय पर्वमान इन्दो रयिं च न आ पवस्वा समुद्रात् ४४

सोमः सुतो धारयात्यो न हित्वा सिन्धुर्न निह्नमभि वाज्यक्षाः ।
आ योनिं वन्यमसदत् पुनानः समिन्दुर्गोभिस्सरत् समद्भिः ४५ [१९]

एष स्य ते पवत इन्द्र सोम—श्चमूषु धीरं उग्रते तवस्वान् ।
स्वर्चक्षा रथिरः सत्यशृष्णः कामो न यो देवयतामसंजि ४६

एष प्रलेन वयसा पुनान—स्तिरो वर्षासि दुहितुर्दधानः ।
वसानः शर्म त्रिवरुथमप्यु होतव याति समनेषु रेभन् ४७

नू नस्त्वं रथिरो देव सोम परि स्रव चम्बोः पूयमानः ।
अप्यु स्वादिष्ठो मधुमां ऋतावा देवो न यः सविता सत्यमन्सा ४८

अभि वायुं वीत्यर्षा गृणानोऽभि मित्रावरुणा पूयमानः ।
अभी नरं धीजर्वनं रयेठा—मभीन्द्रं वृषणं वज्रबाहुम् ४९

अभि वस्त्रा सुवसनान्यर्षा—ऽभि धेनूः सुदुघाः पूयमानः ।
अभि चन्द्रा भर्तवे नो हिरण्या ऽभ्यश्वान् रथिनो देव सोम ५० [२०]

अभी नो अर्षं द्वित्र्या वसू—न्यभि विश्वा पार्थिवा पूयमानः
अभि येन द्रविणमश्वामा—ऽभ्यर्षियं जमदग्निवक्त्रः ५१

अया पवा पवस्वेना वसूनि मांश्चत्व इन्दो सरसि प्र धम्ब ।
वध्रश्चिद्वत् वातो न जूतः पुरुमेधश्चित् तर्कवे नरं दात् ५२

उत न एना पवया पवस्वा—ऽधि श्रुते श्रवाव्यस्य तीर्थे ।
षष्टिं सहस्रा नैगुतो वसूनि वृक्षं न एकं धूनवद्वर्णाय ५३ (११०)

महीमे अस्य वृषनामं शूषे माँश्चत्वे वा पृशनि वा वर्धन्ने ।	
अस्वापयन्निगुतः स्नेहयन्वाऽपामित्राँ अपाचितोँ अचेतः	५४
सं त्री पवित्रा विततान्येष्यन्वेकं धावसि पूयमानः ।	
असि भगो असिं द्वात्रस्य द्वाता ऽसिं मघवा मघवन्त्य इन्दो	५५ [२१]
एष विश्ववित् पवते मनीषी सोमो विश्वस्य भुवनस्य राजा ।	
द्वप्ताँ ईरयन् विदधेऽप्विन्दुर्वि वारमव्यं समयार्तिं याति	५६
इन्दुं रिहन्ति महिषा अदब्धाः पदे रैभन्ति कवयो न गृध्राः ।	
हिन्वन्ति धीरां वृशभिः क्षिपाभिः समञ्जते रूपमेषां रत्नैः	५७
त्वया वयं पर्वमानेन सोम भरे कृतं वि चिनुयात् शश्वत् ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामविंतिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	५८ [२२] (१६५)

(९८)

११ अमरीपो वार्पागिरः, ऋजिश्वा भारद्वाजश्च । पयमानः सोमः । अनुष्टुप्, ११ बृहती ।

अमि नो वाजसातमं रयिमर्ष पुरुस्पृहम् ।	
इन्दोँ सहस्रभर्णसं तुविद्युन्नं विंश्वासहम्	१
परि प्य सुवानो अव्ययं रथे न वर्माव्यत ।	
इन्दुरभि वृणां हितो हिंयानो धाराभिरक्षाः	२
परि प्य सुवानो अक्षा इन्दुरव्ये मदच्युतः ।	
धारा य ऊर्ध्वो अर्ध्वे भ्राजा नैति गव्ययुः	३
स हि त्वं देव शश्वते वसु मर्ताय वृशुषे ।	
इन्दोँ सहस्रिणं रयिं शतात्मानं विवाससि	४
वयं ते अस्य वृत्रहन् वसो वस्वः पुरुस्पृहः ।	
नि नेदिष्ठतमा इषः स्याम सुस्रस्याधिगो	५
द्विर्यं पञ्च स्वयंशंसं स्वसारो अद्रिसंहतम् ।	
मित्रमिन्द्रस्य काम्यं प्रस्तापयन्त्युमिर्णम्	६ [२३]
परि त्यं हयंतं हरिं वभ्रु पुनन्ति वारेण ।	
यो वृषान् विश्वाँ इत् परि मदेन सह गच्छति	७
अस्य वो ह्यवसा पान्तो दक्षसाधनम् ।	
यः सूरिषु श्रवो बृहद्वृधे स्वर्णं हयंतः	८ (१३३)

स वां यज्ञेषु मानवी	इन्दुर्जनिष्ट रोदसी ।	
देवो देवी गिरिष्ठा	अस्मैधुन् तं तुविष्वणि	१
इन्द्राय सोम पातवे	वृत्रघ्ने परि पिच्यसे ।	
नरे च दक्षिणावते	देवाय सद्नासवे	१०
ते प्रत्नासो व्युष्टिषु	सोमाः पवित्रे अक्षरन् ।	
अपप्रोथन्तः सनुतर्हुरश्वितः	प्रातस्तौ अप्रचेतसः	११
तं सखायः पुरोरुचं	यूयं वयं च सूरयः ।	
अग्रयाम वाजगन्ध्वं	यनेम वाजपत्यम्	१२ [२४] (१३७)

(१९)

८ रेभस्सू काश्यपौ । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, १ वृहती ।

आ हयताय धूष्णवे	धनुस्तन्वन्ति पौर्यम् ।	
शुक्रां वयन्त्यसुराय	निणिजं विपामघ्रे महीयुवः	१
अध क्षपा परिष्कृतो	वाजो अभि प्र गाहते ।	
यदी विवस्वतो धियो	हरिं ह्रिन्वन्ति यातवे	२
तमस्य मर्जयामसि	मघो य इन्द्रपातमः ।	
यं गाव आसमिर्वधुः	पुरा नूनं च सूरयः	३
तं गात्रया पुराण्या	पुनानमभ्यनूषत ।	
उतो कृपन्त धीतयो	देवानां नाम विभ्रतीः	४
तमुक्षमाणमव्यये	वारं पुनन्ति धर्णसिम् ।	
दूते न पूर्वचित्तय	आ शासते मनीषिणः	५ [२५]
स पुनानो मदन्तमः	सोमश्चमूषु सीदति ।	
पशौ न रेत आवधत्	पतिर्वचस्पते धियः	६
स मृज्यते सुकर्मभि	देवो देवेभ्यः सुतः ।	
विदे ययांसु संवृदि	महीरपो वि गाहते	७
सुत इन्दो पवित्र आ	वृमिर्बुतो वि नीयते ।	
इन्द्राय मत्सरिन्तम	श्चमूष्या नि वीषसि	८ [२६] (१४५)

(१००)

१ रेभस्सू काश्यपौ । पवमानः सोमः । अनुष्टुप् ।

अभी नवन्ते अद्रुहः प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् ।

वत्सं न पूर्वं आपुनि जातं रिहन्ति मातरः १

पुनान इन्नुवा भर सोमं द्विवर्हसं रयिम् ।

त्वं वसूनि पुष्यसि विश्वानि वृशुषो गृहे २

त्वं धियं मनोयुजं सृजा वृष्टिं न तन्यतुः ।

त्वं वसूनि पार्थिवा विव्या च सोम पुष्यसि ३

परि ते जिग्युषो यथा धारा सुतस्य धावति ।

रहेमाणा व्यव्ययं वारं वाजीवं सानसिः ४

क्रत्वे दक्षाय नः कवे पर्वस्व सोम धारया ।

इन्द्राय पातवे सुतो मित्राय वरुणाय च ५ [२७]

पर्वस्व वाजसातमः पवित्रे धारया सुतः ।

इन्द्राय सोम विष्णवे वृवेभ्यो मधुमत्तमः ६

त्वां रिहन्ति मातरो हरिं पवित्रे अद्रुहः ।

वत्सं जातं न धेनुवः पवमान विधर्मणि ७

पवमान महि श्रवं श्रित्रेभिर्यासि रश्मिभिः ।

शर्धन् तमांसि जिघ्रसे विश्वानि वृशुषो गृहे ८

त्वं द्यां च महिषत पृथिवीं चार्ति जन्त्रिषे ।

प्रति द्वापिममुञ्चथाः पवमान महित्वना ९ [२८] (९५४)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ व० १-३३]

(१०१)

(१६) १-३ अन्धीरुः श्यावाश्विः, ४-६ ययातिर्नाहुषः, ७-९ नहुषो मानवः, १०-१२ मनुः सांवरणः,
१३-१६ वैश्वामिश्रो वाच्यो वा प्रजापतिः । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, ९-३ गायत्री ।

पुरोजिती वो अन्धसः सुताय मादयित्वे ।

अप श्वानं श्रथिष्टन् सखायो दीर्घजिह्वम् १

यो धारया पावकया परिप्रस्यन्दति सुतः । इन्द्रश्चो न कृत्यः २

तं दुरोषमभी नरः सोमं विश्वाच्या धिया । युजं हिन्वन्त्यग्निभिः ३ (९५७)

सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः ।
 पवित्रवन्तो अक्षरन् देवान् गच्छन्तु वो मदाः ४
 इन्द्रुरिन्द्राय पवत इति देवासो अब्रुवन् ।
 वाचस्पतिर्मखस्यते विश्वस्येशान ओजसा ५ [१]

सहस्रधारः पवते समुद्रो वाचमीहृत्यः ।
 सोमः पती रयीणां सखेन्द्रस्य द्विवेदिने ६
 अयं पूषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अर्पति ।
 पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यस्यद्रोदसी उभे ७
 समु प्रिया अनूपत गात्रो मदाय घृण्वयः ।
 सोमासः कृण्वते पृथः पर्वसानास इन्दवः ८
 य ओजिष्ठस्तमा भर पर्वमान श्रवाय्यम् ।
 यः पत्रं चर्षणीरभि रयिं येन वनामहे ९
 सोमाः पवन्त इन्द्रोऽस्मभ्यं गातुर्वित्तमाः ।
 मित्राः सुवाना अरेपसः स्वाध्व्यः स्वार्विदः १० [२]

सुध्वाणासो व्यद्रिभिश्चितानां गोरधिं त्वचि ।
 इष्यस्मभ्यमभितः समस्वरन् वसुविदः ११
 एते पूता विपश्चितः सोमासो दध्याशिरः ।
 सूर्यासो न दर्शतासो जिगत्तवो ध्रुवा घृते १२
 प्र सुन्वानस्यान्धसो मतो न वृत तद्वचः ।
 अप श्वानमराधसं हता मुखं न भुगवः १३
 आ जामिरत्के अव्यत भुजे न पुत्र ओण्योः
 सरज्जारो न योषणां वरो न योनिमासदम् १४
 स वीरो दक्षसार्धनो वि यस्तस्तम्भ रोदसी ।
 हरिः पवित्रं अव्यत वेधा न योनिमासदम् १५
 अद्यो वारोभिः पवते सोमो गव्ये आधिं त्वचि ।
 कनिक्कुट्टुषा हरि रिन्द्रस्याभ्येति निष्कृतम् १६ [३] (९७०)

(१०२)

८ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

काणा शिशुर्महीनां हिन्वन्नृतस्य दीर्घितिम् । विश्वा परि प्रिया मुवदधं द्विता १
उप त्रितस्य पाप्योऽरभेक्त यदुहा पदम् । यज्ञस्य सप्त धामभिरधं प्रियम् २
त्रीणि त्रितस्य धारया पृष्ठेष्वरेया रयिम् । मीमंति अस्य योजना वि सुकृतुः ३
जज्ञानं सप्त मातरो वेधामशासत श्रिये । अयं भ्रुवो रयीणां चिक्रेत यत् ४
अस्य व्रते सजोषसो विश्वे देवासो अदुहः । स्पाहा भवन्ति रन्तयो जुपन्त यत् ५ [४]

यमी गर्भमृतावृधो हृशे चारुमर्जीजनन् । कृवि मंहिष्ठमध्वरे पुरुस्पृहम् ६
समीचीने अभि त्मना यही कृतस्य मातरा । तन्वाना यज्ञमानुषयदञ्जते ७
कृत्वा शुकेभिरक्षभिः क्रणोरप व्रजं क्रिवः । हिन्वन्नृतस्य दीर्घितिं प्राध्वरे ८ [५] (९७८)

(१०३)

६ द्वित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

प्र पुनानाय वेधसे सोमाय वज्र उद्यतम् । भृति न भरा मतिभिर्जुजोषते १
परि वाराण्यव्यया गोभिरञ्जानो अर्षति । त्री पृथस्था पुनानः कृणुते हरिः २
परि कोशं मधुश्रुतं मव्यये वारे अर्षति । अभि वाणीर्कषीणां सप्त नूपत ३
परि पोता मतीनां विश्वेदेवो अदाभ्यः । सोमः पुनानश्चन्द्रोविशन्द्द्वरिः ४
परि वैशीरनु स्वधा इन्द्रेण याहि सरथम् । पुनानो वाघद्वावाद्भिरमर्त्यः ५
परि सप्तिर्न वाजयुर्वैवो देवेभ्यः सुतः । व्यानशिः पवमानो वि धावति ६ [६] (९८४)

(१०४)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० १०४-११४]

६ पर्वतनारदौ काण्वौ, काश्यप्यौ शिखण्डिन्यावत्सरसौ वा । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

सखाय आ नि पीदत पुनानाय प्र गांयत । शिशुं न यज्ञे परि भूषत श्रिये १
समी वृत्सं न मातृभिः सृजता गयसाधनम् । देवाव्यं मदमभि द्विशिवसम् २
पुनाता दक्षसाधनं यथा शर्धाय वीतये । यथा मित्राय वरुणाय शतमः ३
अस्मभ्यं त्वा वसुविदं मभि वाणीरनूपत । गोभिष्टे वर्णमभि वासयामसि ४
स नो मदानां पतु इन्दो देवत्सरा असि । सखेव सख्ये गातुवित्तमो भव ५
सनेमि कृध्यस्मदा रक्षसं कं चिद्विणम् । अपादेवं ह्ययमहो युयोधि नः ६ [७] (९९०)

(१०५)

६ पर्वतनारदौ काण्वौ । पयमानः सोमः । उष्णिह् ।

तं वः सखायो मदाय पुनानमभि गायत । शिशुं न युजैः स्वदयन्त गूर्तिभिः १
 सं ब्रुत्स इव मातृभि-रिन्दुर्हिन्वानो अज्यते । देवावीर्मदो मतिभिः परिष्कृतः २
 अयं दक्षाय सार्धनो ऽयं शर्धाय वीतये । अयं देवेभ्यो मधुमत्तमः सुतः ३
 गोमन्त्र इन्द्रो अश्ववत् सुतः सुदक्ष धन्व । शुचिं ते वर्णमधि गोपं दीधरम् ४
 स नो हरीणां पतु इन्द्रो देवप्तरस्तमः । सखेव सख्ये नयो रुचे भव ५
 सनेसि त्वमस्मदाँ अदेवं कं चिद्विर्णम् । साह्रौ इन्द्रो परि बाधो अपद्भ्युमद् [८] (११६)

(१०६)

(१५) १-३, १०-१४ अग्निध्याक्षुपः, ४-६ चक्षुर्मानवः, ७-९ मनुरात्सवः । पवनानः सोमः । उष्णिह् ।

इन्द्रमच्छ सुता इमे वृषणं यन्तु हरयः । श्रुष्टी जातास इन्द्रवः स्वर्विदः १
 अयं भराय सानसि-रिन्द्राय पवते सुतः । सोमो जैत्रस्य चेतति यथा विदे २
 अस्त्रेदिन्द्रो मवेष्ट्या ग्रामं गृष्णीत सानसिम् । वज्रं च वृषणं भरतु समम्सुजित ३
 प्र धन्वा सोम जागृवि-रिन्द्रायिन्द्रो परि स्रव । द्युभन्तं शुष्ममा भरा स्वर्विदम् ४
 इन्द्राय वृषणं मकुं पवस्व विश्वदर्शतः । सहस्रयामा पथिकृद्विचक्षणः ५ [९]
 अस्मभ्यं गातुवित्तमो देवेभ्यो मधुमत्तमः । सहस्रं याहि पथिभिः कर्निकदत् ६
 पवस्व देववीतय इन्द्रो धाराभिरोजसा । आ कुलशं मधुमान् त्सोम न सदः ७
 तवं द्रप्सा उद्वृणुत इन्द्रं मदाय वावृधुः । त्वां देवासो अमृताय कं पपुः ८
 आ नः सुतास इन्द्रवः पुनाना धावता रयिम् । वृष्टिद्यावो रित्यापः स्वर्विदः ९
 सोमः पुनान ऊर्मिणा ऽव्यो वारं वि धावति । अग्रे वाचः पवमानः कर्निकदत् १० [१०]
 धीभिर्हिन्वन्ति वाजिनं वने क्रीळन्तमत्यविम् । अभि त्रिपृष्ठं मतयः समस्वरन् ११
 असर्जि कुलशौ अभि मीळहे सप्तिर्न वाजियुः । पुनानो वाचं जनयन्नासिष्यदत् १२
 पवते हर्यतो हरि-रति ह्वरांसि रंहा । अभ्यपन् त्स्तोतुभ्यो वीरवयशः १३
 अया पवस्व देवयु-र्मधोधरा अमुक्षत । रेभन् पवित्रं पर्यपि विश्वतः १४ [११] (१०१०)

(१०७)

२६ सप्तर्षयः (१ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, २ रुद्रयपो आरीचः, ३ गोतमो राहुगणः, ४ भौमोऽत्रिः,
५ विश्वामित्रो गाथिनः, ६ जमदग्निर्मर्गिवः, ७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः) । पवमानः सोमः ।
प्रगाथः= (१, ४, ६, ८, ९, १०, १२, १४, १७ बृहती; २, ५, ७, ११, १३,
१५, १८ सतोषृहती,) ३, १६ द्विपदा विराट्: १९-२६ प्रज्ञायाः=
(विषमा बृहती, समा सतोषृहती) ।

परीतो विञ्जता सुतं सोमो य उञ्जमं हविः ।

बृधन्वाँ यो नर्यो अप्सवन्तरा सुषाव सोममग्निभिः १

नूनं पुनानोऽग्निभिः परि सुवा-ऽद्वयः सुरभितरः ।

सुते चित् त्वाप्सु मदासो अन्धसा श्रीणन्तो गोभिरुत्तरम् २

परि सुवानश्चक्षे देवमादन्ः क्रतुरिन्दुर्विचक्षणः ३

पुनानः सोम धारया उपो वसानो अर्षसि ।

आ रत्नधा योनिमृतस्य सवि-स्युत्सो देव हिरण्ययः ४

बृहान ऊर्ध्वद्विवं मधु म्रियं मूढं सुधस्थसासदत् ।

आपृच्छ्यं धरुणं वाज्यर्षति नृभिर्धूतो विचक्षणः ५ [१२]

पुनानः सोम जागृवि-रव्यो वारे परि म्रियः ।

त्वं विप्रो अमवोऽङ्गिरस्तमो मध्वा यज्ञं सिमिक्ष नः ६

सोमो मीढान् पवते गातुविस्तम् ऋषिर्विप्रो विचक्षणः ।

त्वं कविरमवो देववीतम् आ सूर्यं रोहयो द्विवि ७

सोम उ पुनाणः सोतुभि-रधि ण्णुभिरवीनाम् ।

अश्वयैव हरिता याति धारया मन्द्रया याति धारया ८

अनूपे गोमान् गोभिरक्षाः सोमो दुग्धार्भिरक्षाः ।

समुग्रं न संवरणान्ययमन् मन्थी मर्दाय तोशते ९

आ सोम सुवानो अग्निभि-स्तिरो वाराण्यव्यया ।

जन्नो न पुरि चम्बोर्विशन्द्धरिः सत्रे वनेषु दधिपे १० [१३]

स मासृजे तिरो अण्वानि मेघ्यो मीळहे सप्तिर्न वाज्युः ।

अनुमाद्यः पर्वमानो मनीषिभिः सोमो विप्रेर्मिर्ऋकंभिः ११

प्र सोम देववीतये सिन्धुर्न पिप्ये अर्णसा ।

अंशोः पर्यसा मविरो न जागृवि-रव्यः कोशं मधुश्चुतम् १२ (१०९२)

आ ह॑र्यतो अ॒र्जुने॑ अ॒त्के॑ अ॒व्यत॑ प्रि॒यः सु॒नुर्न॑ म॒ज्यः ।

तमी॑ हि॒न्वन्त्य॑प॒सो यथा॑ रथं नदी॒प्त्वा गर्भ॑स्थोः

१३

अ॒भि सोमा॑स आ॒यवः॑ प॒र्वन्ते॑ म॒द्यं म॑द॒म् ।

स॒मुद्र॑स्याधि॒ विष्टा॑पि॒ मनी॑षिणो॒ मत्स॑रासः स्व॒र्विदः॑

१४

तर॑त् स॒मुद्रं प॑र्व॒मान ऊ॒र्मिणा॑ राजा॑ दे॒व कृ॒तं बृ॒हत् ।

अ॒र्प॑न्मि॒त्रस्य॑ वरु॒णस्य॑ ध॒र्म॒णा प्र॑ हि॒न्वान॑ कृ॒तं बृ॒हत्

१५ [१४]

नृ॒मि॒र्य॑मानो ह॑र्यतो वि॒चक्ष॑णो राजा॑ दे॒वः सं॒मुद्रि॑चः

१६

इन्द्रा॑य प॒वते॑ म॒नुः सोमो॑ मरु॒त्व॒ते सु॒तः ।

स॒हस्र॑धा॒रो अ॒त्य॒व्य॑म॒र्षति॑ तमी॑ मृ॒जन्त्या॑यवः

१७

पु॒नान॑श्च॒मू ज॒नय॑न् म॒तिं क॒विः सोमो॑ दे॒वेषु॑ रण॒यति॑ ।

अ॒पो व॑सानः प॒रि गो॑भि॒रुत्तरः॑ सी॒वुन् वने॑ष्व॒व्यत॑

१८

त॒वाहं॑ सोम॑ रा॒रण स॒ख्य इन्द्रो॑ वि॒वेदि॑वे ।

पु॒रुणि॑ ब॒ध्नो नि॑ च॒रन्ति॑ मा॒मव॑ परि॒धोर॑ति ताँ इ॒हि

१९

उ॒ताहं॑ न॒क्त॒मुत॑ सोम॑ ते दि॒वा स॒ख्याय॑ ब॒ध्न ऊ॒र्धनि॑ ।

घृ॒णा त॑प॒न्त॒मति॑ सूर्य॑ प॒रः श॑कु॒ना इ॒व प॑ति॒म

२० [१५]

मृ॒ज्यमा॑नः सु॒हस्य॑ स॒मुद्रे॑ वा॒चमि॑न्व॒सि ।

र॒पि पि॑श॒ङ्गं ब॒हुलं॑ पु॒रुस्पृ॑हं प॒र्वमा॑ना॒म्य॒र्षसि॑

२१

मृ॒जानो॑ वा॒रे प॑र्व॒मानो अ॒व्यये॑ वृ॒षाव॑ च॒क्रवृ॑णे॒ वने॑ ।

दे॒वानां॑ सोम॑ प॒वमान॑ निष्कृ॒तं गो॑भि॒रञ्जानो॑ अ॒र्षसि॑

२२

प॒र्वस्व॑ वा॒जसा॑तये॒ ऽभि वि॑श्वानि का॒व्या ।

त्वं स॒मुद्रं॑ प्र॒थमो॑ वि॒ धार॑यो दे॒वभ्यः॑ सोम॑ म॒त्स॒रः

२३

स तू॑ प॒र्वस्व॑ प॒रि पा॑र्था॒यं र॒जो वि॒व्या च॑ सोम॑ ध॒र्मभिः॑ ।

त्वां वि॒प्रासो॑ म॒तिभिर्वि॑चक्ष॒ण शु॒भ्रं हि॑न्वन्ति॒ धीति॑भिः

२४

प॒र्वमा॑ना अ॒सृक्ष॑त॒ पवि॑त्र॒मति॑ धा॒रया॑ ।

मरु॒त्व॒न्तो म॑त्स॒रा इन्द्रि॑या ह॒या भे॒धाम॑भि॒ प्रया॑सि च

२५

अ॒पो व॑सानः प॒रि को॑श॒म॒र्षती॑ न्दु॒र्हि॒यानः॑ सो॒तृभिः॑ ।

ज॒नय॑न् अ॒शोति॑र्भ॒न्दना॑ अ॒वीव॑श॒द् गाः कृ॑ण्वानो न नि॒र्णिर्ज॑म्

२६ [१६] (१०३६)

(१०८)

(१-१६) १-२ गौरिर्वितिः शाक्यः, ३, १४-१६ शक्तिर्वात्सिष्ठः, ४-५ ऊरुराक्षिरसः,
६-७ ऋजिश्वा भारद्वाजः, ८-९ ऊर्ध्वस्तन्ना आक्षिरसः, १०-११ कृतयश आक्षिरसः,
१२-१३ ऋणंचयो राजर्षिः । पवमानः सोमः । काकुभः प्रगाथाः (यिषमा
ककुप्, समा सतोपृहती), १३ यवमध्या गायत्री ।

- पवस्व मधुमत्तम् इन्द्राय सोम क्रतुवित्तमो मदः । महिं द्युक्षतमो मदः १
यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषायते इत्य पीता स्वविदः ।
स सुप्रकेतो अम्यक्रमीदिपो इच्छा वाजं नैतशः २
त्वं ह्यङ्ग देव्या पवमान जनिमानि द्युमत्तमः । अमृतत्वाय घोषयः ३
येना नवग्वो वृध्यङ्गुषोणुते येन विप्रास आपिरे ।
देवानां सुप्ते अमृतस्य चारुणो येन श्रवस्यानशुः ४
एष स्य धारया सुतो इव्यो वारोमिः पवते मदिन्तमः । क्रीळन्नूमिरेपामिव ५ [१७]
य उल्लिया अप्या अन्तरश्मनो निर्गा अहन्तदोजसा ।
अमि व्रजं तद्विषे गव्यमइव्यं वशीव धृष्णवा रुज ६
आ सोता परिं पित्रता इश्वं न स्तोममप्युरं रजस्तुरम । वनक्रक्षमुवृष्टम् ७
सहस्रधारं वृषभं पयोवृधं मियं देवाय जन्मते ।
ऋतेन य ऋतजातो धिवावृधे राजा देव ऋतं ब्रूत ८
अमि द्युमं ब्रूहश इषस्पते विदीहि देव देवयुः । वि कोशं मध्यमं युव ९
आ वच्यस्व सुदक्ष उम्वोः सुतो विशां वह्निं विशपतिः ।
वृष्टिं द्विवः पवस्व गीतिमपां जिन्वा गर्विष्ट्ये धियः १० [१८]
एतमु त्वं मद्व्युतं सहस्रधारं वृषभं दिवो ब्रुहः । विश्वा वसूनि विव्रतम् ११
वृषा वि जज्ञे जनयन्नमर्त्यः प्रतपञ्ज्योर्तिषा तमः ।
स सुप्युतः कविर्मिनिर्णिजं वधे त्रिधात्वस्व वसंसा १२
स सुन्वे यो वसूनां यो रायामानेता य इळानाम् । सोमो यः सुक्षितानाम् १३
यस्य न इन्द्रः पित्राद्यस्य मरुतो यस्य धार्यमणा भगः ।
आ येन मित्रावरुणा करोमह एन्द्रमवसे महे १४
इन्द्राय सोम पालये नृमिर्यतः स्वायुधो मदिन्तमः । पवस्व मधुमत्तमः १५
इन्द्रस्य हार्षिं सोमधानमा विश समुद्रमिव सिन्धवः ।
जुष्टो मित्राय करुणाय वायवे शिवो विष्टम्भ उल्लमः १६ [१९] (१०५२)

(१०९)

२२ अन्नयो धिष्या ऐश्वर्यः । पवमानः सोमः । द्विपदा विराट् ।

परि प्र धन्वेन्द्राय सोम स्यादुमित्राय पूष्णे भगाय	१
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य पेयाः क्रत्वे दक्षाय विश्वे च देवाः	॥१॥ २
एवामृताय महे क्षाय स शुक्रो अर्प क्रियः पीयूषः	३
पर्वस्व सोम महान् त्समुद्रः पिता देवानां विश्वाभि धाम	॥२॥ ४
शुक्रः पवस्व देवेभ्यः सोम विवे पृथिव्ये शं च प्रजार्पे	५
विवो धर्तासिं शुक्रः पीयूषः सत्ये विधर्मन् वाजी पवस्व	॥३॥ ६
पर्वस्व सोम द्युम्नी सुधारो महामवीनामनु पूर्यः	७
नुभिर्येमानो जज्ञानः पूतः क्षरद्विश्वा नि मन्द्रः स्वर्वित्	॥४॥ ८
इन्दुः पुनानः प्रजामुराणः करद्विश्वा नि द्रविणानि नः	९
पर्वस्व सोम क्रत्वे दक्षाय—ऽध्वो न निक्तो वाजी धनाय	॥५॥ १० [२०]

तं ते सोतारो रत्नं मदाय पुनन्ति सोमं महे द्युम्नाय	११
शिर्शुं जज्ञानं हरिं मृजन्ति पवित्रे सोमं देवेभ्य इन्दुम्	॥६॥ १२
इन्दुः पवित्रं चारुमदाय—ऽपामुपस्थे कविर्मगाय	१३
विर्मति चार्विन्द्रस्य नाम येन विश्वानि कृत्रा जवानं	॥७॥ १४
पिबन्त्यस्य विश्वे देवासो गोभिः श्रीतस्य नृभिः सुतस्य	१५
प्र सुवानो अक्षाः सहस्रधार—स्तिरः पवित्रं वि वारुमव्यम्	॥८॥ १६
स वाज्यक्षाः सहस्ररिता अद्भिर्मृजानो गोभिः श्रीणानः	१७
प्र सोम याहीन्द्रस्य कुक्षा नृभिर्येमानो अद्भिभिः सुतः	॥९॥ १८
असर्जि वाजी तिरः पवित्रं मिन्द्राय सोमः सहस्रधारः	१९
अअन्नत्येनं मध्वो रसेनेन्द्राय वृष्ण इन्दुं मदाय	॥१०॥ २०
देवेभ्यस्त्वा वृथा पाजसे ऽपो वसानं हरिं मृजन्ति	२१
इन्दुरिन्द्राय मोक्षते नि तोक्षते श्रीणन्नयो रिणन्नपः	॥११॥ २२ [२१] (१०७३)

(११०)

११ अथरुणस्त्रैवृष्णः, वसुदेवस्युः पौरुकुतस्यः । पवमानः सोमः । १-३ पिपीलिकमध्या अनुष्टुप्,
४-९ ऊर्ध्वशृङ्गती १०-११ विराट् ।

पयं पु प्र धन्व वाजसातये परि वृत्राणि सुक्षणिः ।

द्विपस्तरध्या क्रणया न ईयसे

१

अनु हि त्वा सुतं सोमं मर्दामसि महे समयराज्ये ।

वाजां अभि पवमान प्र गाहसे

२

अर्जीजनो हि पवमान सूर्यं विधारे शक्मना पयः ।

गोर्जीरया रहमाणः पुरंध्या

३

अर्जीजनो अमृत मर्त्येष्वौ क्रतस्य धर्मन्नमृतस्य चारुणः ।

सदासरो वाजमच्छा सनिष्यदत्

४

अभ्यभि हि श्रवसा ततर्द्धिधो त्सं न कं चिज्जनपानमक्षितम् ।

शर्याभिर्न भरमाणो गर्भस्त्योः

५

आर्कुं के चित् पश्यमानासु आप्यं वसुरुचौ द्विष्या अभ्यनूपत ।

वारं न देवः संविता व्यूणुते

६ [२२]

त्वे सोम प्रथमा वृक्तवर्हिषो महे वाजाय श्रवसे धियं दधुः ।

स त्वं नो वीर वीर्याय चोदय

७

विश्वः पीयूषं पुष्यं यदुक्थ्यं महो गाहाद्वि आ निरधुक्षत ।

इन्द्रमभि जायमानं समस्वरन्

८

अध यद्रिमे पवमान रोदसी इमा च विश्वा भुवनाभि मज्जमा ।

युधे न निःप्टा वृषभो वि तिष्ठसे

९

सोमः पुनानो अव्यये वारे शिशुर्न क्रीञ्जन् पवमानो अक्षाः ।

सहस्रधारः शतवाज इन्दुः

१०

एष पुनानो मधुमौ क्रतावेन्द्रायेन्दुः पयते स्वादुरुमिः ।

वाजसनिर्वरिवोविद्वयोधाः

११

स पवस्व सहमानः पृतनपून् त्सेधन् रक्षांस्यप दुर्गहाणि ।

स्वायुधः सोमहान् त्सोम शर्त्तून्

१२ [२३] (१०८६)

(१११)

३ अनानतः पारुच्छेपिः । पयमानः सोमः । अत्यष्टिः ।

अया रुचा हरिण्या पुनानो विश्वा द्वेपांसि तरति स्वयुग्वभिः सरो न स्वयुग्वभिः ।

धारा सुतस्य रोचते पुनानो अरूपो हरिः ।

विश्वा यद्वपा परियात्यृक्भिः सप्तास्येभिर्यजिभिः १

त्वं त्यत् पणीनां विद्वो वसु सं मातृभिर्मर्जयसि स्व आ दमं क्रतस्य धीतिभिर्दमे ।

परावतो न साम तद् यत्रा रणन्ति धीतयः ।

त्रिधातुमिररुषीभिर्वयो दधे रोचमानो वयो दधे २

पूर्वामनु प्रदिशं याति चेकितत् सं रुश्मिभिर्यतते दर्शतो रथो दैव्यो दर्शतो रथः ।

अग्मन्नुक्थानि पांस्ये न्द्रं जैत्राय हर्षयन् ।

वज्रश्च यद्भवथो अनपच्युता समत्स्वनपच्युता ३ [२४] (१०८९)

(११२)

४ शिशुराक्षिरसः । पयमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

नानानं वा उ नो धियो वि व्रतानि जनानाम् ।

तक्षा रिष्टं रुतं भिषग् ब्रह्मा सुयन्तमिच्छतीन्द्रायिन्वो परि स्रव १

जरतीभिरोषधीभिः पूर्णेभिः शकुनानाम् ।

कामारो अश्मभिर्युभिर्हिरण्यवन्तमिच्छतीन्द्रायिन्वो परि स्रव २

कारुरहं ततो भिषग्गुपलप्राक्षिणीं नना ।

नानाधियो वसूयवो ऽनु गा इव तस्थिमेन्द्रायिन्वो परि स्रव ३

अश्वो वोळ्हा सुखं रथं हसनामुपमन्त्रिणः ।

शेपो रोमण्वन्तो भेदौ वारिमण्डूकं इच्छतीन्द्रायिन्वो परि स्रव ४ [२५] (१०९३)

(११३)

११ कश्यपो मारीचः । पयमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

शर्यणावति सोममिन्द्रः पिबतु वृत्रहा ।

बलं दधान आत्मनि करिष्यन् धीर्यं महविन्द्रायिन्वो परि स्रव १

आ पवस्व दिशां पत आर्जीकात् सोम मीढुः ।

क्रतवाकेन सत्येन श्रद्धया तपसा सुत इन्द्रायिन्वो परि स्रव २

पर्जन्यवृद्धं महिषं तं सूर्यस्य दुहिताभरत् ।

तं गन्धर्वाः प्रत्यगृभ्णन् तं सोमे रसमादधु रिन्द्रायिन्वो परि स्रव ३ (१०९६)

ऋतं वदन्तुतद्युक्तं सुत्यं वदन् तस्यकर्मन् ।	
इन्द्रां वदन् सोमं राजन् धात्रा सोमं परिष्कृतं इन्द्रायिन्त्रो परि स्रव	४
सत्यमुग्रस्य बृहतः सं स्रवन्ति संस्रवाः ।	
सं यन्ति रसिनो रसाः पुनानो ब्रह्मणा ह२ इन्द्रायिन्त्रो परि स्रव	५ [२६]
यत्र ब्रह्मा पवमानं छन्दस्यां३ वाचं वदन् ।	
यात्रा सोमं महीयते सोमेनानन्दं जनयन् इन्द्रायिन्त्रो परि स्रव	६
यत्र ज्योतिरजस्रं यस्मिन् लोके स्वीहितम् ।	
तास्मिन् मां धेहि पवमानाऽमृतं लोके अक्षितं इन्द्रायिन्त्रो परि स्रव	७
यत्र राजा वैवस्वतो यत्रावरोधनं विवः ।	
यत्रामूर्यह्वतीरापस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायिन्त्रो परि स्रव	८
यत्रानुकामं चरणं त्रिनाके त्रिविवे विवः ।	
लोका यत्र ज्योतिष्मन्तस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायिन्त्रो परि स्रव	९
यत्र कामा निकामाश्च यत्र ब्रध्नस्य विष्टपम् ।	
स्वधा च यत्र तृप्तिश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रायिन्त्रो परि स्रव	१०
यत्रानन्दाश्च मोदाश्च मुदः प्रमुद आसते ।	
कामस्य यत्राप्ताः कामास्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायिन्त्रो परि स्रव	११ [२७] (११०४)
(११४)	
४ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।	
य इन्द्रोः पवमानस्याऽनु धामान्यक्रमीत् ।	
तमाहुः सुप्रजा इति यस्तं सोमार्विधन्मन् इन्द्रायिन्त्रो परि स्रव	१
ऋषे मन्त्रकृतां स्तोमैः कश्यपोह्वयन् गिरः ।	
सोमं नमस्य राजानं यो जज्ञे वीरुधां पतिरिन्द्रायिन्त्रो परि स्रव	२
सप्त दिशो नानासूर्याः सप्त होतार ऋत्विजः ।	
देवा आदित्या ये सप्त तेभिः सोमामि रक्षन् इन्द्रायिन्त्रो परि स्रव	३
यत् ते राजञ्जुतं हविस्तेन सोमामि रक्ष नः ।	
अरातिवा मा नस्तारीन्मो च नः किं चनामम इन्द्रायिन्त्रो परि स्रव	४ [२८] (११०८)
॥ इति नवमं मण्डलं समाप्तम् ॥	

मंत्रसंख्या

अष्टममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ७६९०

नवममण्डलस्य ११०८

सर्वयोगः ८७९८

अथ दशमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१६]

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्रं बृहन्नृपसामूर्ध्वो अस्था—निर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषागात् ।	
अग्निर्मानुना रुशता स्वन्नः आ जातो विश्वा सन्नान्यथाः	१
स जातो गर्भो असि रोदस्यो—रमे चारुर्विभृत ओषधीषु ।	
चित्रः शिशुः परि तमांस्यक्तून् प्र मातृभ्यो अधि कनिकदद्गाः	२
विष्णुरित्था परममस्य विद्वा—ज्ञातो बृहन्नभि पाति तृतीयम् ।	
आसा यदस्य पयो अकृत स्वं सचेतसो अभ्यर्चन्त्यत्र	३
अत उ त्वा पितृभृतो जनित्री—रज्ञावधं प्रति चरन्त्यज्ञैः ।	
ता इ प्रत्येपि पुनरन्यरूपा असि त्वं विश्नु मानुषीषु होता	४
होतरं चित्ररथमध्वरस्य यज्ञस्य यज्ञस्य केतुं रुशन्तम् ।	
प्रत्यर्थि वृदस्य देवस्य मुह्य श्रिया त्वं श्रिमतिथिं जनानाम्	५
स तु वस्त्राण्यध पेशनानि वसानो अग्निर्नाभां पृथिव्याः ।	
अरुणो जातः पद इळायाः पुरोहितो राजन् यक्षीह वृवान्	६
आ हि द्यावापृथिवी अग्र उभे सदां पुत्रो न मातरां ततन्थ ।	
प्र याह्यच्छोशतो यविष्ठा—ऽथा बह सहस्येह वृवान्	७ [२९] (७)

(२)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

पिप्रीहि वृवां उशतो यविष्ठ बिद्वाँ ऋतुर्कृतुपते यजेह ।	
ये देव्या ऋत्विजस्तोभिरमे त्वं होतृणामस्यायं जिष्ठः	१
वेपि होत्रमुत पोत्रं जनानां मन्धातासि द्रविणोदा कृतावा ।	
स्वाहा वयं कृणवांमा हवीषि देवो वृवान् यजत्वग्निर्हन्	२
आ वृवानामपि पन्थामगन् यच्छक्तवाम तदनु प्रवोद्वहाम् ।	
अग्निर्विद्वान् त्स यज्ञात् सेदु होता सो अध्वरान् त्स ऋतून् कल्पयाति	३ (१०)

यद्वो वयं प्रमिनाम व्रतानि विदुषां देवा अविदुष्टरासः ।
 अग्निष्टद्विधमा पुंणाति विद्वान् येभिर्वैवाँ ऋतुभिः कल्पयाति ४
 यत् पाकुत्रा मनसा वीनदक्षा न यज्ञस्य मन्वते मर्त्यासः ।
 अग्निष्टद्धोतां ऋतुविद्विजानन् यजिष्ठो वैवाँ ऋतुशो यजाति ५
 विश्वेषां ह्यध्वराणामनीकं चित्रं केतुं जनिता त्वा जजान ।
 स आ यजस्व नृवतीरनु क्षाः स्पर्हा इषः क्षुमतीर्विश्वजग्याः ६
 यं त्वा द्यावापृथिवी यं त्वापस्त्वष्टा यं त्वां सृजनिमा जजान ।
 पन्थामनु प्रविद्वान् पितृयाणं द्युमदग्रे समिधानो वि भाहि ७ [३०] (१४)

(३)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इनो राजन्नरतिः समिद्धो रौद्रो दक्षाय सुपुमाँ अदृशि ।
 चिकिद्भि भाति भासा बृहता ऽसिक्तीमेति रुशतीमपाजन् १
 कृष्णां यदेनीमभि वर्षसा भूज्जनयन् योषां बृहतः पितुर्जाम् ।
 ऊर्ध्वं भानुं सूर्यस्य स्तभायन् द्विवो वसुभिररतिर्वि भाति २
 भद्रो भद्रया सचमान आगात् स्वसारं जारो अभ्येति पश्चात् ।
 सुप्रकेतैर्युभिरग्निर्वितिष्टन् रुशद्भिर्वर्णैरभि रागमस्थान् ३
 अस्य यामासो बृहतो न वग्नूनिन्धाना अग्नेः सख्युः शिवस्य ।
 ईड्यस्य वृष्णो बृहतः स्वासो भार्मासो यामन्नक्तवश्चिकित्रे ४
 स्वना न यस्य भार्मासः पवन्ते रोचमानस्य बृहतः सुदिवः ।
 ज्येष्ठेभिर्यस्तेजिष्ठेः क्रीळ्मन्द्भिर्वर्षिष्ठेभिर्भानुभिर्नक्षत्रिभ्यः ५
 अस्य शुष्मासो दहशानपवेर्जहमानस्य स्वनयन् नियुद्धिः ।
 प्रवेभिर्गो रुशद्भिर्वैवर्तमो वि रेभन्द्रिरतिर्भाति विभ्वा ६
 स आ वक्षि माहि न आ च सत्सि द्विवस्पृथिव्योररतिर्युवस्योः ।
 अग्निः सुतुकः सुतुकैभिरश्वै रभस्वद्धी रभस्वौ एह गम्याः ७ [३१] (२१)

(४)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र ते यक्षि प्र त इयमि मन्म भुवो यथा वन्थो नो हवेषु ।
 धन्वन्निव प्रपा असि त्वमग्न इयक्षवे पूर्वै प्रत्न राजन् १ (२२)

यं त्वा जनांसो अभि संचरन्ति गावं पुष्पमिव व्रजं यविष्ठ ।

द्रुतो देवानामसि मर्त्यानां—ग्रन्तमर्हान्श्वरसि रोचनेन २

शिशुं न त्वा जेन्यं वर्धयन्ती माता विभर्ति सचनस्यप्राना ।

धनोरधि प्रवता यासि हर्य—अग्नीपसे पशुरिवावसृष्टः ३

भूरा अमूर न वयं चिकित्वा महित्वमग्रे त्वमङ्ग वित्से ।

शयं वविश्वरति जिह्वादान् रेरिह्यते पुवतिं विशपतिः सन् ४

कूर्चिजायते सनयाम् नव्यो वने तस्थौ पलितो धूमकेतुः ।

अस्तातापो वृषभो न प्र वेति सचेतसो यं प्रणयन्त मतीः ५

तनूत्यजेव तस्करा वनगू रगनाभिर्दुशभिरभ्यधीताम् ।

इयं ते अग्रे नव्यसी मनीषा युक्ष्वा रथं न शुचयंस्त्रिरङ्गः ६

वह्नं च ते जातदेवो नमश्चे—यं च गीः सवृमिद्वर्धनी भूत् ।

रक्षा णो अग्रे तनयानि तोका रक्षोत नस्तन्वोऽ—अप्रयुच्छन् ७ [३२] (२८)

(५)

७ जित आप्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

एकः समुद्रो धुरुणो रयीणा—मस्मद्भूदो भूरिजन्मा वि चण्टे ।

सिपक्त्वूधनिण्योरुपस्थ उत्सस्य मध्ये निहितं पदं वेः १

समानं नीलं वृषणो वसानाः सं जग्मिरे माहिषा अवतीभिः ।

ऋतस्य पदं कवयो नि पान्ति गुहा नामानि दधिरे पराणि २

ऋतायिनी मायिनी सं दधाते मित्वा शिशुं जज्ञतुर्वर्धयन्ती ।

विश्वस्य नामिं चरतो ध्रुवस्य कुवेश्वित तन्तुं मनसा वियन्तः ३

ऋतस्य हि वर्तनयः सुजात—मिषो वाजाय प्रदिवः सचन्ते ।

अधीवासं रोदसी वावसाने घृतैरन्नैर्वावृधाते मधूनाम् ४

सप्त स्वसुररूपीर्वावृशानो विद्वान् मध्व उज्जभारा हृशे कम ।

अन्तर्धमे अन्तरिक्षे पुराजा इच्छन् वविमविदत् पूषणस्य ५

सप्त मर्यादाः कवयस्ततक्षु—स्तासामेकामिद्वभ्यंद्दुरो गात् ।

आयोहं स्कम्भ उपमस्यं नीले पथा विसर्गे धुरुणेषु तस्थौ ६

असच्च सच्च परमे व्योमन् दक्षस्य जन्मनादितेरुपस्थे ।

अग्निर्ह नः प्रथमजा ऋतस्य पूर्व आयुनि वृषभश्च धेनुः ७ [३३] (३५)

[पष्ठोऽध्यायः ॥ ६॥ प० १-२८]

(६)

७ अत्र आस्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अयं स यस्य शर्मन्नवाभि—रग्नेरेधते जरिताभिष्टौ ।	
ज्येष्ठेभिर्यो भानुभिर्ऋषूणां पर्येति परिर्वीतो विभावा	१
यो भानुभिर्विभावा विभा—त्यग्निर्द्वेभिर्ऋतावाजस्रः ।	
आ यो विवायं सख्या सखिभ्यो ऽपरिहृतो अत्यो न सतिः	२
ईशो यो विश्वस्या देववीति—रीशे विश्वायुरुपसो व्युष्टौ ।	
आ यस्मिन् मना हवींष्युग्रा वरिष्टरथः स्कुभ्राति शूषैः	३
शूषेभिर्वृधो जुषाणो अर्के—र्वैवा अच्छां रघुपत्वा जिगाति ।	
मन्द्रो होता स जुह्वा—यजिष्ठः संमिश्रो अग्निरा जिघर्ति देवान्	४
तमुन्नामिन्द्रं न रेजमान—मग्निं गीभिर्नमोभिरा कृणुध्वम् ।	
आ यं विप्रसो मतिभिर्गुणन्ति—जातवेदसं जुह्वं सहानाम्	५
सं यस्मिन् विश्वा वसूनि जग्मु—र्वाजे नाश्वाः सर्तीवन्त एवैः ।	
अस्मे ऊतीरिन्द्रवाततमा—अवाञ्जीना अग्र आ कृणुष्व	६
अथा ह्यग्निं मद्वा निषद्यां—सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूव ।	
तं ते देवासो अनु केतमाय—न्नधावर्धन्त प्रथमास ऊमाः	७ [१] (४२)

(७)

७ अत्र आस्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

स्वस्ति नो विवो अग्ने पृथिव्या विश्वायुर्देहि यजथाय देव ।	
सचं महि तव इस्म प्रकृते—रुप्या ण उरुभिर्देव शंसैः	१
इमा अग्ने मतयस्तुभ्यं—जाता गोभिरश्वैरभि गृणन्ति राधः ।	
यदा ते मर्तो अनु भोगमानद्—वसो दर्धानो मतिभिः सुजात	२
अग्निं मन्ये पितरमग्निमापि—मग्निं भ्रातरं सवृमित सखायम् ।	
अग्नेरनीकं बृहतः संपर्य—त्रिवि शुक्रं यजतं सूर्यस्य	३
सिधा अग्ने धियो अस्मे सन्तुत्री—यं त्रायसे इम आ नित्यहोता ।	
कृतावा स रोहिदश्वः पुरुक्षु—द्युभिस्मा अहभिर्वाग्मास्तु	४ (४३)

द्युर्मिहितं मित्रमिव प्रयोगं प्रतमृत्वजमध्वरस्य जारम ।	
बाहुभ्यामग्निमायवोऽजनन्त विश्वु होतां न्यसादयन्त	५
स्वयं यजस्व विवि देवं देवान् किं ते पार्कः कृणवदप्रचेताः ।	
यथार्यज क्रतुर्मिदं देवा नेवा यजस्व तन्वं सुजात	६
मवा नो अग्नेऽवितो गोपा मवा वयस्कृदुत नो ज्योधाः ।	
रास्वा च नः सुमहो हव्यदाति त्रास्वोत नस्तन्वोऽप्रयुच्छन्	७ [२] (४९)

(८)

१ त्रिशिरास्त्वाष्टः । अग्निः, ७-९ इन्द्रः । विष्टुप् ।

प्र, केतुना बृहता यात्यग्निं रा रोदसी वृषभो रोरवीति ।	
विवश्चिदन्तो उपमां उदान् लूपासुपस्थे महिषो ववर्ध	१
मुमोवृ गर्भो वृषभः कुकुक्षान् नक्षेमा वत्सः शिर्षीवां अरावीत् ।	
स देवतात्युद्यतानि कृण्वन् त्वेषु क्षयेषु प्रथमो जिगाति	२
आ यो मूर्धानं पित्रोररक्षन् न्यध्वरे दधिरे सूर्यो अर्णः ।	
अस्य पत्न्यन्नरूपीरश्ववृक्षा क्रतस्य योनौ तन्वो जुपन्त	३
उपउषो हि वंसो अग्रमेपि त्वं यमयोरभवो विभावा ।	
क्रतार्य सुप्त दधिपे प्रदानि जनयन् मित्रं तन्वेऽस्वार्य	४
भुवश्शर्धुर्मह क्रतस्य गोपा भुवो वरुणो यदृताय वेपि ।	
भुवो अपां नपाजातवेवो भुवो दूतो यस्य हव्यं जुजोषः	५ [३]

भुवो यजस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः सचसे शिवामिः ।	
विनि मूर्धानं दधिपे स्वपां जिह्वामग्ने चकृपे हव्यवाहम्	६
अस्य त्रितः कर्तुना ववं अन्त-रिच्छन् धीतिं पितुरेवैः परस्य ।	
सचस्यमानः पित्रोरुपस्थे जामि जुवाण आयुधानि वेति	७
स पित्र्याणयायुधानि विद्वा निन्द्रेपित आप्यो अभ्ययुध्यत् ।	
त्रिशीर्षाणं सतरांश्चि जघ्रन्वान् त्वाष्ट्रस्य चिन्निः संमृजे त्रितो गाः	८
भूरीदिन्द्र उदिनक्षन्तमोजो स्वाभिन्त सत्पतिर्मन्यमानम् ।	
त्वाष्ट्रस्य चिद्धिश्वरूपस्य गोना माचक्राणस्त्रीणि शीर्षा परा वक्	९ [४] (५८)

(९)

१ त्रिशिरास्थाष्टः, सिन्धुद्वीप आम्बरीषो वा । आपः । गायत्री, ५ वर्धमाना गायत्री,
७ प्रतिष्ठा गायत्री, ८-९ अनुष्टुप् ।

आपो हि प्ठा मयोमुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणां चक्षसे	१
यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः	२
तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः	३
शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योरुभि स्रवन्तु नः	४
ईशाना वार्याणां क्षयन्तीश्चर्षणीनाम् । अपो यांचामि भेषजम्	५
अप्सु मे सोमो अब्रवी वृन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशंभुवम्	६
आपः पृणीत भेषजं वरूथं तन्वेदं मम । ज्योक् च सूर्यं हृशे	७
इदमापः प्र ब्रह्म यत् किं च दुरितं मयि ।	
यद्वाहर्मभिद्रोहे यद्वा शेष उतानुतम्	८
आपो अद्यान्वचारिषं रसेन समगस्महि ।	
पर्यस्वानग्र आ गहि तं मा सं सृज वचसा	९ [५] (६७)

(१०)

१४ नवमीवर्ज्यानामयुजां पण्ड्याश्च धैवस्वती यमी ऋषिका । यमः । षष्ठीवर्ज्यानां
युजां नवम्याश्च धैवस्वतो यमः ऋषिः । यमी । त्रिष्टुप्, १३ विराट्स्वाना ।

ओ चित् सखायं सख्या ववृत्यां तिरः पुरु चिदर्णवं जगन्वान् ।	
पितुर्नपातमा दधीत वेधा अधि क्षमि प्रतरं दीध्यानः	१
न ते सखा सख्यं वष्टयेत सलक्ष्मा यद्विषुरुपा भवति ।	
महस्पृत्रासो असुरस्य वीरा विवो धर्तार उर्विया परि खयन्	२
उशन्ति या ते अमृतांस एत देकस्य चित् त्यजसं मर्यस्य ।	
नि ते मनो मर्नसि धायस्मे जन्युः पतिस्तन्वमा विविश्याः	३
न यत् पुरा चक्रुमा कर्द्ध नूनमृता वदन्तो अर्नतं रेपे ।	
गुन्धर्वो अप्सवर्ष्या च योषा सा नो नाभिः परमं जामि तन्नां	४
गर्भे नु नो जनिता दंपती कर्व्वस्वप्टा सविता विश्वरूपः ।	
नकिंरस्य प्र मिनन्ति वृत्तानि वेदं नावस्य पृथिवी उत द्यौः	५ [६] (७१)

- को अस्य वेद प्रथमस्याहः क ई ददर्श क इह प्र वोचत् ।
 बृहन्मित्रस्य वरुणस्य धाम कटुं ब्रव आहनो वीच्या नृन् ६
 यमस्य मा यम्यं काम आगन् त्समाने योनीं सहशेष्याय ।
 जायेव पत्ये तन्वं रिरिच्यां वि चिद्वहेव रथ्येव चक्रा ७
 न तिष्ठन्ति न नि मिपन्त्येते देवानां स्पर्श इह ये चरन्ति ।
 अन्येन मदाहनो याहि तूयं तेन वि बृह रथ्येव चक्रा ८
 रात्रीभिरस्मा अहभिर्दशस्येत् सूर्यस्य चक्षुर्मुहुर्गन्मिमीयात् ।
 विवा पृथिव्या मिथुना सवन्धू यमीर्यमस्य विमृयादजामि ९
 आ घा ता गच्छानुत्तरा युगानि यत्र जामयः कृणवन्नजामि ।
 उप बर्बहि वृषभार्य ब्राह्म—मन्यमिच्छस्व सुभगे पतिं मत १० [७]
 किं भ्रातासद्यर्दनाथं भवति किमु स्वसा यन्निर्कृतिर्निगच्छात् ।
 काममूता बृह्तेऽतद्रपामि तन्वां मे तन्वं सं पिपृग्धि ११
 न वा उ ते तन्वा तन्वं सं पिपृच्यां पापमाह्वयः स्वसारं निगच्छात् ।
 अन्येन मत प्रमुदः कल्पयस्व न ते भ्राता सुभगे वण्डयेतत् १२
 वतो वतासि यम नैव ते मनो हृदयं चाविदाम ।
 अन्या किल त्वां कुक्ष्येव युक्तं परि प्वजाते लिबुजेव वृक्षम् १३
 अन्यम् पु त्वं यम्यन्य उ त्वां परि प्वजाते लिबुजेव वृक्षम् ।
 तस्य वा त्वं मन इच्छा स वा तवा—ऽधा कृणुष्व संविदं सुभद्राम् १४ [८] (८१)

(११)

१ आङ्गिर्हविर्धानः । अग्निः । जगती, ७-९, त्रिष्टुप् ।

- वृषा वृष्णे दुदुहे दोहसा विवः पयांसि युद्धो अदितिरदाभ्यः ।
 विश्वं स वेदु वरुणो यथा धिया स यज्ञियो यजतु यज्ञियो ऋतून् १
 रपद्रन्धर्वीरप्यां च योपणा नदस्य नदे परि पातु मे मनः ।
 इष्टस्य मध्ये अदितिर्नि धातु नो भ्राता नो ज्येष्ठः प्रथमो वि वोचति २
 सो चिन्नु भद्रा क्षुमती यशस्व—त्युपा उवास मनवे स्वर्वती ।
 यवींशुशन्तमुशतामनु क्रतु मग्निं होतारं विदथाय जीर्जनन् ३ (८२)

अध त्वं द्रुप्सं विश्वं विचक्षणं विराभरदिषितः श्येनो अध्वरे ।	
यद्वी विशो वृणते वृस्ममर्या अग्निं होतारमध धीरजायत	४
सदासि रण्वो यवसेव पुण्यते होत्राभिरग्रे मनुषः स्वध्वरः ।	
विप्रस्य वा यच्छशमान उक्थ्यं वाजं ससवा उपयासि मूरिमिः	५ [९]
उदीरय पितरां जार आ भग—मिरक्षति हर्यतो हत्त इण्यति ।	
विवंक्ति वह्निः स्वपस्यते मख—स्तविष्यते असुरो वेपते मती	६
यस्ते अग्रे सुमतिं मतो अक्षत् सहसः सूनो अति स प्र गृण्वे ।	
इषं दधानो वहमानो अश्वे—रा स द्युमौ अमवान् भूयति द्युन्	७
यदग्न एषा समितिर्भवाति देवी देवेषु यजता यजत्र ।	
रत्नां च यद्विभजासि स्वधावो भागं नो अत्र वसुमन्तं वीतात्	८
श्रुधी नो अग्रे सदेने सधस्थे युक्ष्वा रथमसुतस्य द्रवितुम् ।	
आ नो वह रोदसी देवपुत्रे मार्किर्वेवानामप भूरिह स्वाः	९ [१०] (९०)

(१२)

९ अङ्गिर्हविधानः । अग्निः । त्रिधृष्ट ।

द्यावां ह क्षामां प्रथमे क्रतेना—ऽभिधावे भवतः सत्यवाचा ।	
देवो यन्मर्तान् यजथाय कृण्वन् त्सीवृद्धोता प्रत्यङ् स्वमसुं यन्	१
देवो देवान् परिभूक्तेन वहा नो हव्यं प्रथमश्चिक्त्वान् ।	
भूमकेतुः समिधा भार्कजीको मन्द्रो होता नित्यो वाचा यजीयान्	२
स्वावृग्देवस्यामृतं यद्वी गो—रतो जातासो धारयन्त उर्वी ।	
विश्वे देवा अनु तत् ते यजुर्गु—द्वहे यदेनी विव्यं घृतं वाः	३
अर्चामि वां वर्धयापो घृतस्नु द्यावाभूमी शृणुतं रोदसी मे ।	
अहा यद् द्यावोऽसुनीतिमयन् मध्वा नो अत्र पितरां शिशीताम्	४
किं स्विन्नो राजा जगृहे कदस्या—ऽति वृतं चक्रमा को वि वेद ।	
मित्रश्चिद्धि ष्मा जुहुराणो देवा—ऽङ्गोको न यातामपि वाजो अस्ति	५ [११]
दुर्मन्वत्रामृतस्य नाम सलक्ष्मा यद्विपुरुषा भवाति ।	
यमस्य यो मनवते सुम—न्त्वग्रे तमृष्व पाह्यर्षयुच्छन्	६ (९९)

यस्मिन् वेवा विदथे मादयन्ते विवस्वतः सदेने धारयन्ते ।
 सूर्ये ज्योतिरर्द्धधुर्मास्यः कतून् परि द्योतनिं चरतो अजन्ना ७
 यस्मिन् वेवा मन्मनि संचरन्त्यपीच्ये न वयमस्य विद्म ।
 मित्रो नो अत्रादितिरनागान् त्सविता वेवो वरुणाय वोचत ८
 भूधी नो अग्रे सदेने सुधस्थे युक्ष्वा रथममृतस्य द्रवितुम् ।
 आ नो वह रोदसी वेवपुत्रे मार्किर्वैवानामपं भूरिह स्याः ९ [१२] (९९)

(१३)

५ अङ्गिर्हविर्धानः, विवस्वानादित्यो वा । हविर्धानं । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

युजे वां ब्रह्म पूर्वं नमोभिर्वि श्लोकं एतु पृथयेव सूरः ।
 शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि विव्यानि तस्थुः १
 यमे इव यतमाने यदैतं प्र वां भरन् मानुषा देवयन्तः ।
 आ सीदतं स्वमु लोकां विदानि स्वासस्थे भवतमिन्दवे नः २
 पञ्च पदानि रूपो अन्वरोहं चतुष्पदीमन्वेमि द्रतेन ।
 अक्षरेण प्रति मिम एता मृतस्य नाभावधि सं पुनामि ३
 वेवेभ्यः कर्मवृणीत मृत्युं प्रजायै कर्ममृतं नावृणीत ।
 बृहस्पतिं यज्ञमकृण्वत ऋषिं प्रियां यमस्तन्वं प्रारिरेचीत ४
 सप्त क्षरन्ति शिशवे मरुत्वन्ते पित्रे पुत्रासो अप्यवीवतन्मृतम् ।
 उभे इदस्योभयस्य राजत उभे यन्ते उभयस्य पुण्यतः ५ [१३] (१०४)

(१४)

१६ वैवस्वतो यमः । यमः, ६ अङ्गिरःपित्रथर्वभृगुसोमाः, ७-९ लिङ्गोक्तदेवताः, पितरो वा,
 १०-१२ भवानौ । त्रिष्टुप्, १३, १४, १६, अनुष्टुप्, १५ षट्ती ।

परेयिवासं प्रवतो महीरनु बृहभ्यः पन्थामनुस्पशानम् ।
 वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा दुवस्य १
 यमो नो गातुं प्रथमो विवेव नैषा गव्यतिरपभर्तवा उ ।
 यत्रा नः पूर्वे पितरः परेषु रेना जज्ञानाः पृथ्याः अनु स्वाः २
 मातली कव्यैर्यमो अङ्गिरोभि बृहस्पतिर्ऋकमिवावृष्टानः ।
 याँश्च वेवा बावृधुर्यं च वेवान् त्स्वाहान्ये स्वधयान्ये मन्दन्ति ३ (१०७)

इमं यमं प्रस्तुरमा हि सीदा—ऽङ्गिरोभिः पितृभिः संविद्वानः ।
 आ त्वा मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषा मादयस्व ४
 अङ्गिरोभिरा गंहि यज्ञिर्येभि—र्यमं वैरूपेरिह मादयस्व ।
 विवस्वन्तं हुवे यः पिता ते ऽस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्य ५ [१४]

अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः ।
 तेषां वयं सुमतौ यज्ञियाना—मपि भद्रे सीमनसे स्याम ६

प्रेहि प्रेहि पृथिभिः पूर्व्येभि—र्यत्रा नः पूर्वे पितरः पर्युः ।
 उभा राजाना स्वधया मदन्ता यमं पश्यासि वरुणं च देवम् ७

सं गच्छस्व पितृभिः सं यमेने—प्तापूर्तेन परमे व्योमन् ।
 हित्वायावद्यं पुनरस्तमेहि सं गच्छस्व तन्वां सुवर्चाः ८

अपेतं वीतं वि च संप्रतातो ऽस्मा एतं पितरो लोकमक्रन् ।
 अहोभिरद्भिर्ऋक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्यवसानमस्मै ९

अतिं द्रव सारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ शरलौ साधुना पथा ।
 अथा पितॄन् त्सुविद्वज्जं उपेहि यमेन ये सधुमादु मदन्ति १० [१५]

यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ चतुरक्षौ पथिरक्षौ नृचक्षसी ।
 ताभ्यामेनं परि देहि राजन् त्वस्ति चास्मा अनमीवं च धेहि ११

उरूणसावसुतृणा उदुम्बली यमस्य दूतौ चरतो जना अनु ।
 तावस्मभ्यं हृशये सूर्याय पुनर्दातामसुमधेह भद्रम् १२

यमाय सोमं मुनुत यमाय जुहुता हविः ।
 यमं ह यज्ञो गच्छत्यग्निर्दूतो अरंकृतः १३

यमाय घृतवद्धवि जुहोत प्र च तिष्ठत ।
 स नो देवेष्वा यमद् वीर्यमायुः प्र जीवसे १४

यमाय मधुमत्तमं राज्ञे हव्यं जुहोतन ।
 इदं नमः कर्षिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वभ्यः पथिकृद्वाः १५

त्रिकंठुकेभिः पतति पटुर्बारेकमिद्वहत् ।
 त्रिप्लुग्गायत्री छन्दसि सर्वा ता यम आहिता १६ [१६] (१२०)

(१५)

१४ शङ्खो यामायनः । पितरः । विष्टुप्, ११ जगती ।

- उदीरतामर्व उत परांस उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।
 असुं य ईयुरवृका कृतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु १
 इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उपरास ईयुः ।
 ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवजनासु विश्व २
 आहं पितृन् त्सुविदत्राँ अविस्ति नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।
 बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहागमिष्ठाः ३
 बर्हिषदः पितर ऊत्यर्वा गिमा वो हव्या चक्रमा जुषध्वम् ।
 त आ गतावसा शंतमेना—ऽथा नः शं योररूपो दधात ४
 उपहृताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु निधिषु प्रियेषु ।
 त आ गमन्तु त इह श्रुवन्त्वधि ब्रुवन्तु तेऽवन्त्वस्मान् ५ [१७]
 आच्या जानुं दक्षिणतो निष्ये—मं यज्ञसभि गृणीत विश्वे ।
 मा हिंसिष्ट पितरः केन चिन्नो यद्व आगः पुरुषता कराम ६
 आसीनासो अरुणीनामुपस्थे रयिं धत्त वृशुषे मर्त्याय ।
 पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जं दधात ७
 ये नः पूर्वे पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ।
 तेभिर्व्यमः संरराणो हवीष्यु—शत्रुशान्तिः प्रतिक्राममन्तु ८
 ये तातृपुर्वेवृत्रा जेहमाना होत्राविवृः स्तोमंतष्टासो अर्कैः ।
 आग्ने याहि सुविदत्रैर्भिरवाङ् सत्यैः कव्यैः पितृभिर्धर्मसद्भिः ९
 ये सत्यासो हविरदो हविष्पा इन्द्रेण वैश्वैः स्रथं दधानाः ।
 आग्ने याहि सहस्रं देववन्दैः परैः पूर्वेः पितृभिर्धर्मसद्भिः १० [१८]
 अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत सदैःसदः सदत सुप्रणीतयः ।
 अत्ता हवीषि प्रयतानि बर्हिष्य—था रयिं सर्ववीरं दधातन ११
 त्वमग्न ईक्षितो जातवेदो ऽवाङ्मयानि सुरभीणि कृत्वी ।
 प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्ष—ज्ञाद्धि त्वं देव प्रयता हवीषि १२
 ये चेह पितरो ये च नेह योश्च द्विध यो उ च न प्रविध्न ।
 त्वं वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधाभिर्व्यज्ञं सुकृतं जुषस्व १३ (१३३)

ये अग्निवृग्धा ये अनग्निदग्धा मध्ये विवः स्वधया मादयन्ते ।

तेभिः स्वराळमुनीतिमेतां यथावशं तन्वं कल्पयस्व

१४ [१९] (१३४)

(१६)

१४ दमनो यामायनः । अग्निः । त्रिष्टुप्, ११-१४ अनुष्टुप् ।

मेनमग्ने वि दहो माभि शोचो भास्य त्वचं चिक्षिपो मा शरीरम् ।

यदा शूतं कृणवो जातवेदो ऽथेमेनं प्र हिणुतात् पितृभ्यः

१

शूतं यदा करसि जातवेदो ऽथेमेनं परि दत्तात् पितृभ्यः ।

यदा गच्छत्यमुनीतिमेता—मथा देवानां वजनीर्भवाति

२

सूर्यं चक्षुर्गच्छतु वार्तमात्मा यां च गच्छ पृथिवीं च धर्मणा ।

अपो वा गच्छ यद्वि तत्र ते हित—मोर्पधीषु प्रति तिष्ठा शरीरैः

३

अजो भागस्तपसा तं तपस्व तं ते शोचिस्तपतु तं ते अचिः ।

यास्ते शिवास्तन्वो जातवेदु—स्ताभिर्वहेनं सुकृतामु लोकम्

४

अव सृज पुनरग्ने पितृभ्यो यस्त आहुतश्चरति स्वधाभिः ।

आयुर्वसान् उप वेतु शेपः सं गच्छतां तन्वा जातवेदः

५ [२०]

यत् ते कृष्णः शकुन आतुतोद पिपीलः सर्प उत वा श्वार्पदः ।

अग्निष्टाद्विश्वादेगदं कृणोतु सोमश्च यो ब्राह्मणो आविवेश

६

अग्नेर्वर्मं परि गोभिर्ययस्व सं प्रोणुष्व पीवसा मेवसा च ।

नेत त्वा धृष्णुर्हरसा जहपाणो वृधृग्विधक्ष्यन् पर्यङ्क्षयति

७

इममग्ने चमसं मा वि जिह्वरः प्रियो देवानामुत सोम्यानाम् ।

एष यश्चमसो देवपान—स्तस्मिन् देवा अमृता मादयन्ते

८

क्रव्यादमग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराजो गच्छतु रिप्रवाहः ।

इहैवायमितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन्

९

यो अग्निः क्रव्यात् प्रविवेश वो गृह—मिमं पश्यन्ति तं जातवेदसम् ।

तं हरामि पितृयज्ञाय देवं स घर्ममिन्वात् परमे सधस्थे

१० [२१]

यो अग्निः क्रव्यवाहनः पितृन् यक्षतावृधः ।

प्रेतु हव्यानि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य आ

११

उशन्तस्त्वा नि धीम—ह्युशन्तः समिधीमहि ।

उशन्तुशत आ बह पितृन् हविषे अत्तवे

१२

(१४६)

यं त्वमग्ने समर्द्धं स्तमु निर्वापया पुनः ।

क्रियाम्बत्र रोहतु पाकदूर्वा व्यल्कशा

१३

शीतिके शीतिकावति ह्यादिके ह्यादिकावति ।

मण्डूक्याडे सु सं गम इमं स्वग्निं हर्षय

१४ [२२] (१४८)

(१७)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १७-२९]

१४ देवधवा यामायनः । १-२ सरण्यूः ३-६ पूषा, ७-९ सरस्वती, १०-१४ आपः,

११-१३ सोमो वा । विष्टुप्, १३-१४ अनुष्टुप्, १३ पुरस्ताद्वृहती वा ।

त्वष्टा दुहित्रे बहंतु कृणोतीतीदं विश्वं भुवनं समेति ।

यमस्य माता पर्युह्यमाना महो जाया विवस्वतो ननाश

१

अपागूहन्नमृतां मर्त्येभ्यः कृत्वी सर्वणामददुर्विस्वते ।

उताश्विनावमर्यत् तदासी दर्जहातु द्रा मिथुना सरण्यूः

२

पूषा त्वेतश्चर्यावयतु प्र विद्वा ननष्टपशुभुवनस्य गोपाः ।

स त्वेतेभ्यः परिर ददत् पितृभ्यो ऽग्निर्वेभ्यः सुविदुत्रियेभ्यः

३

आयुर्विश्वायुः परिर पासति त्वा पूषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात् ।

यत्रासते सुकृतो यत्र ते ययुस्तत्र त्वा देवः संविता दधातु

४

पूषेमा आशा अनु वेदु सर्वाः सो अस्मा अमयतमेन नेपत् ।

स्वस्तिदा आवृणिः सर्ववीरो ऽप्रयुच्छन् पुर एतु प्रजानन्

५ [२३]

प्रपथे पथार्भजनिष्ट पूषा प्रपथे त्रिवः प्रपथे पृथिव्याः ।

उमे अभि प्रियतेम सधस्थे आ च परां च चरति प्रजानन्

६

सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमनि ।

सरस्वतीं सुकृतो अह्वयन्तु सरस्वती वृशुषे वार्यं दातु

७

सरस्वति या सरथं ययार्थं स्वधाभिर्द्विव पितृमिर्मदन्ती ।

आसद्यास्मिन् बर्हिर्षि मादयस्वा ऽनमीवा इष आ धेह्यस्मे

८

सरस्वतीं यां पितरो हवन्ते दक्षिणा यज्ञमभिनक्षमाणाः ।

सहस्रार्धमिलो अत्र भागं रायस्पोषं यजमानेषु धेहि

९

आपो अस्मान् मातरः शुन्धयन्तु घृतेन नो घृतप्वः पुनन्तु ।

विश्वं हि रिपं प्रवहन्ति देवी रुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि

१० [२४] (१५८)

द्वप्सश्चस्कन्द प्रथमौ अनु द्यू निमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।	
समानं योनिमनु संचरन्तं द्वप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः ।	११
यस्ते द्वप्सः स्कन्दति यस्ते अंशुर्बाहुच्युतो धिपणाया उपस्थात् ।	
अध्वर्योर्वा परि वा यः पवित्रात् तं ते जुहोमि मनसा वर्षद्रुतम् ।	१२
यस्ते द्वप्सः स्कन्नो यस्ते अंशुर्ववश्च यः परः सुचा ।	
अयं देवो बृहस्पतिः सं तं सिञ्चतु राधसे ।	१३
पर्यस्वतीरोपधयः पर्यस्वन्मामकं वचः ।	
अपां पर्यस्वदित् पयस्तेन मा सह शुन्धत ।	१४ [२५] (१६१)

(१८)

१४ संकुसुको यामायनः । १-४ मृत्युः, ५ धाता, ६ त्वष्टा, ७-१४ पितृमेधा, १४ प्रजापतिर्वा ।
त्रिष्टुप्, ११ प्रस्तारपङ्क्तिः, १३ जगती, १४ अनुष्टुप् ।

परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते स्व इतरो देवयानात् ।	
चक्षुष्मते गृण्वते ते वचीमि मा नः प्रजां रीरिपो मोत वीरान् ।	१
मृत्योः पदं योपर्यन्तो यदैत द्राघीय आयुः प्रतुरं दधानाः ।	
आप्यार्यमानाः प्रजया धनेन शुद्धाः पूता भवत यज्ञियासः ।	२
इमे जीवा वि मृतैराववृत्रन्नभून्नुदा देवहूतिर्नो अद्य ।	
प्राञ्चो अगाम नृते हसाय द्राघीय आयुः प्रतुरं दधानाः ।	३
इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमेतम् ।	
शतं जीवन्तु शरदः पुरुची रन्तमृत्युं दधतां पर्वतेन ।	४
यथाहान्यनुपूर्वं भवन्ति यथं क्रतवः क्रतुभिर्यन्ति साधु ।	
यथा न पूर्वमपरो जहात्येवा धातराद्यपि कल्पयेपाम् ।	५ [२६]
आ रोहतायुर्जरसं वृणाना अनुपूर्वं यतमाना यति ष्ठ ।	
इह त्वष्टा सुजनिमा सजोषा क्रीर्यमायुः करति जीवसे वः ।	६
इमा नारीरविध्रुवाः सुपत्नी रात्रनेन सर्पिषा सं विशन्तु ।	
अनश्रवोऽनमीवाः सुरत्ना आ रोहन्तु जनयो योनिमग्ने ।	७
उदीर्ष्व नार्यभि जीवलोकं गतासुमेतमुप शेष एहि ।	
हस्तग्राभस्य दिधिपोस्तवेदं पत्युर्जनित्वमभि सं बभूथ ।	८ (१७०)

धनुर्हस्ताद्वाददानो मृतस्या—ऽस्मे क्षत्राय वर्चसि बलाय ।

अत्रैव त्वमिह वयं सुवीरा विश्वाः स्पृधो अभिमातीर्जयम्

९

उप सर्प मातरं भूमिभृता—मुरुव्यचंसं पृथिवीं सुशेवाम् ।

ऊर्णम्रदा युषतिर्दक्षिणावत एषा त्वा पातु निर्रक्तेरुपस्थात

१० [२७]

उच्छृङ्खलस्व पृथिवि मा नि बाधथाः सृषायनास्मै भव सूपवञ्चता ।

माता पुत्रं यथा मिचा ऽभ्येनं भूम ऊर्णुहि

११

उच्छृङ्खलमाना पृथिवी सु तिष्ठतु सहस्रं मित उप हि श्रयन्ताम् ।

ते गृहासो घृतश्रुतो भवन्तु विश्वाहास्मै शरणाः सन्त्वत्र

१२

उत् ते स्तभ्रामि पृथिवीं त्वत् परी—मं लोगं निदधन्मो अहं रिपम् ।

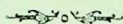
एतां स्थूणां पितरो धारयन्तु तेऽत्रा युमः सार्दना ते मिनोतु

१३

प्रतीचीने मामहनी—ष्वाः पूर्णमिवा दधुः ।

प्रतीचीं जग्रभा वाच—मश्वं रशनाया यथा

१४ [२८] (१७६)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१९)

८ मथितो यामायनः, भृशुर्वादिणिर्वा, भार्गवद्वयवने वा । आपः, गावो वा,

१ उत्तरार्धचस्य अग्नीषोमौ । अनुष्टुप्, ६ गायत्री ।

नि वर्तध्वं मानु गाता—ऽस्मान् त्सिपक्त रेवतीः ।

अग्नीषोमा पुनर्वसू अस्मे धारयते रयिम्

१

पुनरेता नि वर्तय पुनरेता न्या कुरु ।

इन्द्र एषा नि यच्छ—त्वग्निरेता उपाजतु

२

पुनरेता नि वर्तन्ता—मस्मिन् पुण्यन्तु गोपती ।

इहेनाग्ने नि धारये—ह तिष्ठतु या रयिः

३

यज्ञियानं न्ययनं संज्ञानं यत् परारयणम् ।

आवर्तनं निवर्तनं यो गोपा अपि तं हुवे

४

य उदानद् व्ययनं य उदानद् परारयणम् ।

आवर्तनं निवर्तनं—मपि गोपा नि वर्तताम्

५

आ निवर्तं नि वर्तय पुनर्न इन्द्र गा देहि । जीवामिभुनजामहे

६

(१८२)

परि वो विश्वतो दध ऊर्जा घृतेन पर्यसा ।

ये देवाः के च युजिष्यस्ते रय्या सं सृजन्तु नः ।

७

आ निर्वर्तन वर्तय नि निर्वर्तन वर्तय ।

भूयाश्चतसः प्रदिशस्तान्य एना नि वर्तय

८ [१] (१८४)

(२०)

१० ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । अग्निः । गायत्री, १ एकपदा विराट्
(एष मन्त्रः शान्त्यर्थः) २ अनुष्टुप्, ९ विराट् १० त्रिष्टुप् ।

भद्रं नो अपि वातय मनः

१

अग्निमीळे भूतां यविष्ठं गासा सिद्धं दुर्धरीतुम् ।

यस्य धर्मन् त्वधरेनीः सपर्यन्ति मातुरुधः

२

यमासा कृपनीळं मासाकेतुं वर्धयन्ति । भ्राजते श्रेणिदन्

३

अर्यो विशां गातुरेति प्र यदानं द्विवो अन्तान् । कविरुधं दीद्यानः

४

मुपहृष्या मानुषस्यो ध्वस्तस्यावृध्वा यजे । मिन्वन् तस्य पुर एति

५

त हि क्षेमो हविर्वजः शुष्पीदस्य गातुरेति । अग्निं देवा वाशीमन्तम् ६ [२]

यजासाहं दुर्व ह्वे अग्निं पूर्वस्य शेवस्य । अत्रेः सूनमायुमाहुः

७

नरो ये के चास्मदा विश्वेत् ते वाम आ स्युः । अग्निं हविषा वर्धन्तः

८

कृष्णः श्वेतोऽरुषो यामो अस्य ब्रध ऋद्ध उत शोणो यशस्वान् ।

हिरण्यरूपं जनिता जजान

९

पुत्रा ते अग्रे विमदो र्मनीषा मूर्जो नपावृमृतेभिः सजोषाः ।

गिर आ वंक्षत मुमतीरिद्यान इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमाभाः

१० [३] (१९४)

(२१)

८ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । अग्निः । आस्तारपङ्क्तिः ।

अग्निं न स्ववृक्षिताभिर्हंतीरं त्वा वृणीमहे ।

यजाय स्तीर्णवर्हिषे वि वो मदे शीरं पावकशोचिपं विवक्षसे

१

त्वामु ते स्वाभुवः शुम्भन्त्यश्वराधसः ।

वेति त्वामुपसेचनी वि वो मयु ऋजीतिरस्य आहुतिविवक्षसे

२

त्वे धर्माण आसंत जुहूभिः सिञ्चतीरिव ।

कृष्णा रूपाण्यर्जुना वि वो मवे विश्वा अधि भ्रियो धिषे विवक्षसे

३

(१९७)

यमग्ने मन्यसे रयिं सहसावन्नमर्त्य ।

तमा नो वाजसातये वि वो मदे यज्ञेषु चित्रमा भंग विवक्षसे ४

अग्निर्जातो अथर्वणा निदद्विश्वानि काव्या ।

मुर्वद्भूतो विवस्वतो वि वो मदे प्रियो यमस्य काम्यो विवक्षसे ५ [४]

त्वां यज्ञेष्वीळिते अग्ने प्रयत्यध्वरे ।

त्वं वसूनि काम्या वि वो मदे विश्वा दधासि द्वागुणे विवक्षसे ६

त्वां यज्ञेष्वृत्विजं चारुमग्ने नि पदिरे ।

वृत्तप्रतीकं भुवो वि वो मदे शुक्रं चेतिष्ठमक्षभिर्विवक्षसे ७

अग्ने शुक्लेण शोचिपोरु प्रथयसे बृहत् ।

अभिकन्दन वृषायसे वि वो मदे गर्भं दधासि जामिषु विवक्षसे ८ [५] (२०२)

(२२)

१५ ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, वासुको वसुरुद्धा । इन्द्रः । पुरस्ताद्बृहती । ५, ७, ९ अनुष्टुप् ; १५ त्रिष्टुप् ।

कुहं श्रुत इन्द्रः कस्मिन्नय जने मित्रो न श्रूयते ।

ऋषीणां वा यः क्षये गुहा वा चक्रेणे गिरा १

इह श्रुत इन्द्रो अस्मे अद्य स्तवे वज्रयुचीपमः ।

मित्रो न यो जनेष्वा यशश्चक्रे असाभ्या २

महो यस्पतिः शर्वसो असाभ्या महो नृम्णस्य तूनुजिः ।

भर्ता वज्रस्य धृष्णोः पिता पुत्रमिव प्रियम् ३

युजानो अश्वा वातस्य धुनीं देवो देवस्य वज्रिवः ।

स्यन्ता पथा विरुक्मता सृजानः स्तोप्यध्वनः ४

त्वं त्या चिद्वातस्याश्वागां ऋचा त्मना वहध्वै ।

ययेर्विचो न मर्त्यो यन्ता नकिर्विदायः ५ [६]

अथ गमन्तोशनं पृच्छते वां कर्दथा न आ गृहम् ।

आ जग्मधुः पराकाद् दिवश्च गमश्च मर्त्यम् ६

आ न इन्द्र पृक्षसे ऽस्माकं ब्रह्मोद्यतम् ।

तत् त्वा याचामहेऽवः शुष्णं यद्भक्षमानुषम् ७

(२०९)

अकृमां वस्युरभि नो अमन्तु रन्यवतो अमानुषः ।	
त्वं तस्यामित्रहन् वर्धुसस्य दम्भय	८
त्वं न इन्द्र शूर शूरैरुत त्योतासो बृहणा ।	
पुरुत्रा ते वि पूतयो नवन्त क्षोणयो यथा	९
त्वं तान् वृत्रहत्ये चोदयो नृन् कापीणे शूर वज्रिवः ।	
गुहा यदी कवीनां विशां नक्षत्रशवसाम्	१० [७]
मशू ता त इन्द्र वृनाप्रस आक्षणे शूर वज्रिवः ।	
यन्द्र गुणस्य दम्भयो जातं विश्वं सयावभिः	११
माकुर्धगिन्द्र शूर वस्वी रस्मे भूवन्नभिष्टयः ।	
वयं वयं त आसां सुप्ते स्याम वज्रिवः	१२
अस्मे ता त इन्द्र सन्तु सत्या ऽहिंस्मन्तीरुपस्पृशः ।	
विद्याम यासां भुजो धेनूनां न वज्रिवः	१३
अहस्ता यदुपद्री वर्धत क्षाः शर्चीभिर्वृथानाम् ।	
गुष्णं परि प्रदक्षिणिद् विश्वायवे नि शिश्रथः	१४
पिचापिर्विन्द्र शूर सोमं मा रिपण्यो वसवान् वसुः सन् ।	
उत त्रायस्व गृणतो मघोनो महश्च रायो रेवतस्कृधी नः	१५ [८] (२१७)

(२३)

७ ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, वासुक्रो वसुकृद्वा । इन्द्रः । जगतीः १, ७ त्रिष्टुप्, ५ अभिसारिणी ।

यजामह इन्द्रं वज्रदक्षिणं हरीणां रथ्यं विव्रतानाम् ।	
प्र श्मश्रु दोधुवदुध्वंथां भृद् वि सेनाभिर्दयमानो वि राधसा	१
हरी न्वस्य या वने विदे वस्विन्द्रो मधैर्मघवा वृत्रहा भुवत् ।	
ऋभुवाजं ऋभुक्षाः पर्यते शवो ऽव क्षणौमि दासस्य नाम चित्	२
यदा वज्रं हिरण्यमिदथा रथं हरी यमस्य बहंतो वि सूरिभिः ।	
आ तिष्ठति मघवा सनश्चुत इन्द्रो वाजस्य द्वाध्वश्च वसुस्पतिः	३
सो चित्रु वृष्टिर्यथा स्वा सचां इन्द्रः श्मश्रूणि हर्तिताभि पुष्पुते ।	
अव वेति मुक्षयं सुते मधू दिह्नोति वातो यथा वनम्	४
यो वाचा विवाचो मूधवाचः पुरु सहस्राशिवा जघान् ।	
तत्तदिदस्य पांस्यं गृणीमसि पितेव यस्तविषीं वावुधे शवः	५ (२२२)

स्तोमं त इन्द्र विमदा अजीजन—न्नपूर्व्यं पुरुतमं सुदानवे ।

विद्या ह्यस्य मोजनमिनस्य यदा पशुं न गोपाः करामहे

६

माकिर्न एना सख्या वि यौपुस्तव चेन्द्र विमदस्य च क्रपेः ।

विद्या हि ते प्रमतिं देव जामिव द्रुस्मे ते सन्तु सख्या शिवानि

७ [९] (२२४)

(२४)

६ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुप्रो वसुकृद्वा । इन्द्रः, ४-६ अश्विनौ ।

आस्तारपङ्क्तिः, ४-६ अनुष्टुप् ।

इन्द्र सोममिमं पिबु मधुमन्तं चमू सुतम् ।

अस्मे रयि नि धारय वि वो मदे सहस्रिणं पुरुवसो विवक्षसे

१

त्वां यजेभिरुक्थैरुप हव्येभिरिमहे ।

शचीपते शचीनां वि वो मदे श्रेष्ठं नो धेहि वार्यं विवक्षसे

२

यस्पतिर्वार्याणां मसि रथस्य चोद्विता ।

इन्द्र स्तोतृणामविता वि वो मदे द्विपो नः पाह्यहंसो विवक्षसे

३

युवं शक्ता मायाविना समीची निरमन्थतम् ।

विमदेन यदीळिता नासत्या निरमन्थतम्

४

विश्वे देवा अकृणन्त समीच्योर्निष्पतन्त्योः ।

नासत्यावब्रुवन् देवाः पुनरा बहतादिति

५

मधुमन्मे पुरार्यणं मधुमत् पुनरार्यनम् ।

ता नो देवा देवतया युवं मधुमतस्कृतम्

६ [१०] (२३०)

(२५)

११ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुप्रो वसुकृद्वा । सोमः । आस्तारपङ्क्तिः ।

भद्रं नो अपि वातय मनो दक्षसुतं क्रतुम् ।

अथा ते सख्ये अन्धसो वि वो मदे रणन् गावो न यवमे विवक्षसे

१

द्वित्रिपृशस्त आसते विश्वेषु सोम धामसु ।

अथा कामा इमे मम वि वो मदे वि तिष्ठन्ते वसूयवो विवक्षसे

२

उत व्रतानि सोम ते प्राहं मिनामि पाक्या ।

अथा पितेव सूनवे वि वो मदे मृळा नो अभि चिद्दधाद्विवक्षमे

३

(२३३)

समु प्र यन्ति धीतयः सर्गांसोऽवताँ इव ।	
कतुं नः सोम जीवसे वि वो मदे धारया चमसाँ इव विवक्षसे	४
तव त्वे सोम शक्तिभिर्निकामासो व्यृण्वरे ।	
गृत्सस्य धीरास्तवसो वि वो मदे व्रजं गोमन्तमश्विनं विवक्षसे	५ [११]
पशुं नः सोम रक्षसि पुरुत्रा विष्टितं जगत् ।	
समाकृणोपि जीवसे वि वो मदे विश्वा संपश्यन् भुवना विवक्षसे	६
त्वं नः सोम विश्वतो गोपा अदाभ्यो भव ।	
सेधं राजन्नप सिधो वि वो मदे मा नो दुःशंसं ईशता विवक्षसे	७
त्वं नः सोम सुकतुर्वयोधेयाय जागृहि ।	
क्षेत्रवित्तरो मनुषो वि वो मदे द्रुहो नः पादांसो विवक्षसे	८
त्वं नो वृत्रहन्तुमेन्द्रस्येन्द्रो शिवः सखा ।	
यत् सीं हवन्ते समिधे वि वो मदे युध्यमानास्तोकसातो विवक्षसे	९
अयं घ स तुरो मनु इन्द्रस्य वर्धत प्रियः ।	
अयं कक्षीर्वतो महो वि वो मदे मतिं विप्रस्य वर्धयद्विवक्षसे	१०
अयं विप्राय दाशुषे वाजाँ इयति गोमतः ।	
अयं सप्तभ्य आ वरं वि वो मदे प्रान्धं श्रोणं च तारिषद्विवक्षसे	११ [१२] (२४१)
(२६)	
१ पेन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा वासुको यसुहृदा । पूषा । अनुष्टुप् । १, ४ उष्णिक् ।	
प्र ह्यच्छां मनीषाः स्पर्हा यन्ति नियुतः ।	
प्र वृक्षा नियुद्वधः पूषा अविष्टु माहिनः	१
यस्य त्यन्महित्वं वाताप्यमयं जनः ।	
विप्र आ वंसद्वीतिभिश्चिकेत सुष्टुतीनाम्	२
स वेद सुष्टुतीनामिन्दुर्न पूषा वृषा ।	
अभि प्सुरः प्रुपायति व्रजं न आ प्रुपायति	३
मंसीमाहि त्वा वयमस्माकं देव पूषन् ।	
मतीनां च साधनं विप्राणां चाधुवम्	४
प्रत्यर्धिर्यज्ञानां मश्वहयो रथानाम् ।	
ऋषिः स यो मनुर्हितो विप्रस्य यावयत्सखः	५ [१३] (२४३)

आधीर्षमाणायाः पतिः शुचायाश्च शुचस्य च ।

वासोवायोऽवीनामा वासांसि मर्मुजत् ६

इनो वाजानां पतिरिनः पुंस्तीनां सखा ।

प्र श्मश्रु हर्षतो दूधोद वि वृथा यो अदाभ्यः ७

आ ते रथस्य पूषन्नजा धुरं ववृत्युः ।

विश्वस्पर्थायिनः सखा सनोजा अनपच्युतः ८

अस्माकमूर्जा रथं पूषा अविप्लु माहिनः ।

भुवद्वाजानां बुध इगं नः शृण्वन्नवम् ९ [१४] (२५०)

(२७)

२४ पेन्द्रो वसुकः । इन्द्रः । विप्लुप् ।

असत् सु मे जरितः साभिवेगो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षम् ।

अनाशीर्दामहमस्मि प्रहन्ता संत्यध्वतं वृजिनायन्तंगामुम् १

यद्विबुहं युधये संनया न्यदेवयून् तन्नाह शूशुजानान् ।

अमा ते तुभ्रं वृषभं पचानि तीव्रं सुतं पञ्चदशं नि पिञ्चम् २

नाहं तं वेवृ य इति ब्रवीत्यदेवयून् त्समरणे जघन्वान् ।

यदावाक्यत् समरणमृधावदादिन्द्र मे वृषभा प्र ब्रुवन्ति ३

यदज्ञातेषु वृजनेष्वासं विश्वे सुतो मघवानो म आसन् ।

जिनामि वेत् क्षेम आ सन्तमामुं प्र तं क्षिणां पर्वते पातृगृह्य ४

न वा तु मां वृजने वारयन्ते न पर्वतासो यद्वहं मनस्ये ।

मम स्वनात् कृधुकर्णो भयात् एवेदन् द्यून् किरणः समेजात् ५ [१५]

दर्शञ्चवत्रं शृतपां अनिन्द्रान् बाहुक्षदुः शरवे पत्यमानान् ।

घृपुं वा ये निनिदुः सखायमध्यु न्वेषु प्रवयो ववृत्युः ६

अभूर्वक्षीर्व्यु आयुरानह् दर्वन्तु पूर्वा अपरो नु दर्पन्ति ।

द्वे प्रवस्ते परि तं न भूतो यो अस्य पारे रजसो विवेध ७

गात्रो यवं प्रयुता अर्यो अक्षन् ता अपश्यं सहगोषाश्चरन्तीः ।

हवा ह्रुयो अभितः समायन् कियदासु स्वपतिश्छन्दगाते ८ (२५८)

- सं यद्वयं यवसादो जनानां महं यवाद् उर्वत्रे अन्तः ।
 अत्रा युक्तोऽवसातारमिच्छा दथो अपुक्तं युनजद्वन्वान् १
 अत्रेदु मे मंससे सत्यमुक्तं द्विपाच्च यच्चतुष्पात् संसृजानि ।
 क्षीमिर्यो अत्र वृषणं पृतन्या दयुद्वो अस्य वि भजानि वेदः १० [१६]
- यस्यानक्ष दुहिता जात्वास्तु कस्तां विद्रां अभि मन्याते अन्धाम् ।
 कतरो मेनि प्रति तं मुचाते य ई वहति य ई वा वरेयात् ११
 किर्यती योषा मर्यतो बंधूयोः परिप्रीता पन्यसा वार्येण ।
 भद्रा बधूर्भवति यत् सुपेशाः स्वयं सा मित्रं वनुते जने चित् १२
 पतो जगार प्रत्यश्चमति शीर्ष्णा शिरः प्रति दधौ वरूथम् ।
 आसीन ऊर्ध्वाम्पसि क्षिणाति न्यङ्कुत्तानामन्वेति भूमिम् १३
 बृहन्नच्छायो अपलाशो अवां तस्थौ माता विषितो अत्ति गर्भः ।
 अन्यस्यां वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरुधः १४
 सप्त वीरासो अधरादुदाय नृपटोत्तरात्तात् समजगिरन्ते ।
 नव पश्वातात् स्थविमन्त आयन् दश प्राक् सानु वि तिरन्त्यश्वः १५ [१७]
- वृशानामेकं कपिलं समानं तं हिंन्वन्ति क्रतवे पार्याय ।
 गर्भं माता मुधितं वक्षणा स्ववेनन्तं तुषयन्ती विभर्ति १६
 पीवानं मेपमपचन्त वीरा न्युता अक्षा अनु वीव आसन् ।
 द्वा धनुं बृहतीमप्स्वन्तः पवित्रवन्ता चरतः पुनन्ता १७
 वि क्रोशानसो विष्वश्च आयन् पचाति नेमो नहि पक्षदुधः ।
 अयं मे देवः संविता तदाह द्वृक्ष इद्वनवत् सर्पिरन्नः १८
 अपश्यं ग्रामं वहमानमारा दचकया स्वधया वर्तमानम् ।
 सिषेक्त्युर्यः प्र युगा जनानां सद्यः शिश्रा प्रमिनानो नवीयान् १९
 एतौ मे गावो प्रमरस्य युक्तौ मो पु प्र संधीमुद्गरिर्ममन्धि ।
 आपांश्चिदस्य वि नशन्त्यथ सूरश्च मर्क उपरो बभूवान् २० [१८]
- अयं यो वज्रः पुरुधा विवृत्तो ऽवः सूर्यस्य बृहतः पुरीषात् ।
 श्रव इद्रेना पुरो अन्यदस्ति तदव्यथी जरिमाणस्तारन्ति २१
 वृक्षवृक्ष निर्यता भीमयुद्धौ स्ततौ वयः प्र पतान् पूरुपादः ।
 अथेदं विश्वं भुवनं भयात् इन्द्राय सुन्वहर्षये च शिक्षत् २२ (१७१)

देवानां माने प्रथमा अतिष्ठन् कुन्तत्रादिषामुपरा उदायन् ।
 त्रयस्तपन्ति पृथिवीर्मनुषा द्वा वृवृकं वहतः पुरीषम् २३
 सा ते जीवातुरुत तस्य विद्धि मा स्मेताद्वर्गं गूहः समये ।
 आविः सर्वः कृणुते गूहते वुसं स पादुरस्य निर्णिजो न मुच्यते २४ [१९] (२७४)

(२८)

(१२) १ इन्द्रस्तुषा वसुकपली ऋषिकाः २, ६, ८, १०, ११ इन्द्र ऋषिः ३, ४, ५, ७, ९, ११ ऐन्द्रो वसुक ऋषिः ।
 २, ६, ८, १०, १२ ऐन्द्रो वसुको देवता १, ३, ४, ५, ७, ९, ११ इन्द्रो देवता । शिष्टेषु ।

विश्वो ह्यन्यो अरिराजगाम ममेदह श्वशुरो ना जगाम ।
 जक्षीयान्द्राना उत सोमं पपीयात् स्याशितः पुनरस्तं जगायात् १
 स रुरुवद्वृषभस्तिग्मशृङ्गो वर्धमानं तस्थौ वर्धमाना पृथिव्याः ।
 विश्वेध्वेनं वृजनेषु पामि यो मे कुक्षी सुतसोमः पूणातिं २
 अद्रिणा ते मुद्दिनं इन्द्र तूयान् त्सुन्वन्ति सोमान् पिबंसि त्वमेपाम् ।
 पचन्ति ते वृषभौ अत्सि तेषां पृक्षेण यन्मघवन् ह्वयमानः ३
 इदं सु मे जरितरा चिकिद्धि प्रतीपं शापं नद्यो वहन्ति ।
 लोपाशः सिंहं प्रत्यश्रमत्साः क्रोष्टा वराहं निरतक्त कक्षात् ४
 कथा त एतदुहमा चिकेतं गृत्सस्य पार्कस्तवसो मनीषाम् ।
 त्वं नो विद्वौ कृतुथा वि वोचो यमधं ते मघवन् क्षेम्या धूः ५
 एवा हि मां तवसं वर्धयन्ति विवश्विन्मे बृहत उत्तरा धूः ।
 पुरु सहस्रा नि शिशामि साकमशत्रुं हि मा जानिता जजान ६ [२०]

एवा हि मां तवसं जजुरुग्रं कर्मन्कर्मन् वृषणमिन्द्र देवाः ।
 वर्धो वृत्रं वज्रेण मन्दसानो ऽप वृजं महिना दाशुषं वम् ७
 देवास आयन् परशूरविभ्रन् वना वृश्चन्तो अभि विद्धिरायन् ।
 नि सुद्वं दधतो वृक्षणासु यत्रा कृपीदमनु तद्देहन्ति ८
 शशः क्षुरं प्रत्यश्रं जगारा ऽद्रिं लोगेन व्यभेदमारात् ।
 बृहन्तं चिह्नते रन्धयानि वयद्वत्सो वृषभं शूशुवानः ९
 सुपर्ण इत्था नखमा सिपाया वरुद्धः परिपदं न सिंहः ।
 निरुद्धश्चिन्महिपस्तर्प्यावान् गोधा तस्मा अयथं कपेदेतत् १० (२८४)

तेभ्यो गोधा अयथं कर्षेत्—द्ये ब्रह्मणाः प्रतिपीयन्त्यन्नैः ।

सिम उक्ष्णोऽवसृष्टौ अदन्ति स्वयं बलीनि तन्वः शृणानाः

११

एते शमीभिः सुशमीं अभूवन् ये हिंन्विरे तन्वः सोमं उक्थैः ।

नृवद्वदुन्नृपं नो माहि वाजान् द्विवि श्रवो दधिषे नाम वीरः

१२ [२१] (२८६)

(२९)

८ ऐन्द्रो वसुकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वने न वा यो न्यधावि चाक—ज्युचिर्वा स्तोमो भुरणावजीगः ।

यस्येदिन्द्रः पुरुदिनेषु होता नृणां नयो नृतमः क्षपावान्

१

प्र ते अस्या उपसः प्रार्परस्या नृतौ स्याम नृतमस्य नृणाम् ।

अनु त्रिशोकः शतमावहन्नृन् कुत्सेन् रथो यो असन् ससवान्

२

कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो भू—द्वरो गिरो अभ्युद्यो वि धाव ।

कद्वाहो अवागुपं मा मनीषा आ त्वा शक्यामुषमं राधो अन्नैः

३

कदु द्युमन्मिन्द्र त्वावतो नृन् कया धिया कर्से कन्न आगन् ।

मित्रो न सत्य उरुगाय भृत्या अन्ने समस्य यदसेन् मनीषाः

४

प्ररय सूरौ अर्थं न पारं ये अस्य कामं जनिधा इव रमन् ।

गिरश्च ये ते तुविजात पूर्वा—नर इन्द्र प्रतिशिक्षन्त्यन्नैः

५ [२२]

मात्रे नु ते सुमिते इन्द्र पूर्वा द्यौर्मज्मना पृथिवी काल्येन ।

वराय ते घृतवन्तः सुतासः स्वादान् भवन्तु पीतये मधूनि

६

आ मध्वो अस्मा असिचक्ष्मन्त्र—मिन्द्राय पूर्णं स हि सत्यराधाः ।

म वावधे वरिमन्त्रा पृथिव्या अमि क्रत्वा नयः पौर्यैश्च

७

ध्यानल्लिन्द्रः पृतनाः स्वोजा आस्मै यतन्ते सख्याय पूर्वाः ।

आ स्मा रथं न पृतनासु तिष्ठ यं भद्रया सुमत्या चोदयासि

८ [२३] (२९४)

(३०)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३०-४२]

१५ कथय ऐन्द्रः । आपः, अपां न पात् वा । त्रिष्टुप् ।

प्र देयत्रा ब्रह्मणे गानुरे—त्वपो अच्छा मनसो न प्रयुक्ति ।

महीं मित्रस्य वरुणस्य धासि पृथुव्रयसे रिरधा सुवृकितम्

१

(२९५)

अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि भूता—ऽच्छाप इतोऽतीरुशन्तः ।	
अव याश्चष्टे अरुणः सुपर्णस्तमास्यध्वमूर्मिमद्या सुहस्ताः	२
अध्वर्यवोऽप इता समुद्रमपां नपांतं हविषा यजध्वम ।	
स वो वदवूर्मिमद्या सुपूर्तं तस्मै सोमं मधुमन्तं सुनोत	३
यो अनिध्वो दीदयवृष्वन्त—र्यं विप्रांस इच्छते अध्वरेषु ।	
अपां नपान्मधुमतीरपो वा याभिरिन्द्रो वावृधं वीर्याय	४
याभिः सोमो मोदते हर्षते च कल्याणीभिर्युवतिभिर्न भयः ।	
ता अध्वर्यो अपो अच्छा परेहि यदामिश्वा ओपंधीभिः पुनीतात	५ [२४]
एवेद्यूनं पुवतयो नमन्त यदीभिशन्तुशतीरित्यच्छ ।	
सं जानते मनसा सं चिकित्ते ऽध्वर्यवो धिषणापश्च देवीः	६
यो वो वृताभ्यो अकृणोदु लोकं यो वो मृह्या अभिशंस्तेरमुश्चत ।	
तस्मा इन्द्राय मधुमन्तमूर्मिं देवमार्दनं प्र हिणोतनापः	७
प्रार्ष्मै हिनोत मधुमन्तमूर्मिं गर्भो यो वः सिन्धवो मध्व उत्सः ।	
घृतघृष्टीज्यमध्वरेष्व—ऽऽपो रेवतीः शृणुता हवं मे	८
तं सिन्धवो मत्सरमिन्द्रपानं—मूर्मं प्र हेतु य उभे इर्यति ।	
मदुच्युतमोऽज्ञानं नभोजां परि त्रितन्तुं विचरन्तमुत्सं	९
आवर्तततीरध नु द्विधारा गोपयुधो न नियवं चरन्तीः ।	
ऋषे जनित्रीभुवनस्य पत्नी—रपो वन्दस्य सवृधः सयोनीः	१० [२५]
हिनीता नो अध्वरं देवयज्या हिनोत ब्रह्मं सनये धनानाम ।	
ऋतस्य योगे वि प्र्यध्वमूर्धः श्रुष्टीवरीभूतनास्मभ्यमापः	११
आपो रेवतीः क्षयथा हि वस्वः कर्तुं च भद्रं त्रिभुवामृतं च ।	
रायश्च स्थ स्वपत्यस्य पत्नीः सरस्वती तद्रूणते वयो धात ।	१२
प्रति यदापो अहश्चमायती—वृतं पर्यामि त्रिभ्रतीर्मधूनि ।	
अध्वर्युभिर्गनसा संविद्वाना इन्द्राय सोमं सुपूर्तं भग्न्तीः	१३
एमा अगमन् रेवतीर्जीवधन्या अध्वर्यवः सादयता सखायः ।	
नि ब्रह्मिर्षि धत्तन सोम्यासो ऽपां नप्रां संविद्वानास एनाः	१४
आगमन्नाप उशतीर्ब्रह्मिरेदं न्यध्वरे असदन् देवयन्तीः ।	
अध्वर्यवः सुनुतेन्द्राय सोम—मभुद्व वः सुशका देवयज्या	१५ [२६] (१०)

(३१)

११ कवय पेल्लपः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप ।

आ नो देवानामुप वेतु शंसो विश्वेभिस्तुरैरवसे यजत्रः ।
 तेभिर्वयं सुपुत्रायो भवेम तरन्तो विश्वा दुरिता स्याम १
 परि चिन्मर्तो द्रविणं ममन्या हृतस्य पथा नमसा विवासेत् ।
 उत स्वेन क्रतुना सं वदित श्रेयांसं दक्षं मनसा जगृभ्यात् २
 अथायि धीतिरसंसृग्रमंशा स्तीर्थे न दुस्ममुप यन्त्यूमाः ।
 अभ्यानिशम सुवितस्य शूषं नवेदसो अमृतानामभूम ३
 नित्यश्चाकन्यात् स्वर्पतिर्दमूना यस्मा उ देवः सविता जगान् ।
 भगो वा गोभिरयमेमनज्यात् सो अस्मे चारुश्छदयदुत स्यात् ४
 इयं सा भूया उपसांमिव क्षा यद्ध क्षुमन्तः शर्वसा समारयन् ।
 अस्य स्तुतिं जरितुर्भिक्षमाणा आ नः शग्मास उप यन्तु वाजीः ५ [२७]

अस्येदेपा सुमतिः पप्रथाना ऽभवत् पूर्वा भूमना गौः ।
 अस्य सनीष्टा असुरस्य योनां समान आ भरणे विभ्रमाणाः ६
 किं स्विद्धनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्पत्तुः ।
 संतस्थाने अजरे इतऊती अहानि पूर्वरूपसो जरन्त ७
 नैतावदेना परो अन्यदस्त्युक्षा स द्यावापृथिवी विभर्ति ।
 त्वचं पवित्रं कृणुत स्वधावान् यदां सूर्यं न हरितो वहन्ति ८
 स्तेगो न क्षामत्येति पृथ्वी मिहं न वातो वि ह वाति भूम ।
 मित्रो यत्र वरुणो अज्यमानो ऽग्निर्वने न व्यसृष्ट शोकम् ९
 स्तरीर्यत् सूत सद्यो अज्यमाना व्यथिरव्यथीः कृणुत स्वगोपा ।
 पुत्रो यत् पूर्वः पित्रोर्जनिष्ट शम्यो गौर्जगार यद्धं पृच्छान् १०
 उत कण्वं नृपदः पुत्रमाहु-रुत श्यावो धनमार्दत्त वाजी ।
 प्र कृष्णाय रुशदपिन्वतोर्ध-कृतमत्र नकिरस्मा अपीपेत् ११ [२८] (३२०)

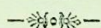
(३२)

१ कवय पेल्लपः । इन्द्रः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप ।

प्र सु गमन्ता धियसानस्य सक्षणि वरेभिर्वरौ अभि पु प्रसीदतः ।
 अस्माकमिन्द्र उभयं जुजोषति यत् सोम्यस्यान्धसो बुबोधति १ (३११)

वीन्द्र यासि विद्यानि रोचना वि पार्थिवानि रजसा पुरुषतुत ।
 ये त्वा वहन्ति मुहुरध्वरौ उप ते सु बन्वन्तु वग्वनाँ अराधसः २
 तदिन्मे छत्सद्रपुषो वपुष्टरं पुत्रा यज्जानं पित्रोरधीर्यति ।
 जाया पतिं वहति वग्वनाँ सुमत् पुंस इन्द्रो वहतुः परिष्कृतः ३
 तदित् सधस्थमभि चारु दीधय गावो यच्छासन् वहतुं न धेनवः ।
 माता यन्मन्तुर्युधस्य पूज्या ऽभि वाणस्य सप्तधातुरिज्जनः ४
 प्र वोऽच्छा रिरिचे देवयुष्पदमेको रुद्रेभिर्याति तुर्वणिः ।
 जरा वा येष्वमृतं पृ दावन् परि व ऊमेभ्यः सिञ्चता मधु ५ [२९]

निधीयमानमर्षगृह्णसम्पु प्र मे देवानां व्रतपा उवाच ।
 इन्द्रो विद्राँ अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिष्ट आगाम ६
 अक्षेत्रवित् क्षेत्रविदं ह्यप्रात् स प्रैति क्षेत्रविदानुशिष्टः ।
 एतद्वै भद्रमनुशासनस्योत स्युतिं बिन्दत्यञ्जसीनाम् ७
 अद्येद प्राणीदममग्निमाहा ऽपीवृता अधयन्मातुरूधः ।
 एमेनमाप जरिमा युवान् महँल्लन् वसुः सुमना बभूव ८
 एतानि भद्रा कलश क्रियाम् कुरुश्रवण ददतो मुधानि ।
 वान इद्वौ मघवानः सो अस्त्वयं च सोमो हृदि यं विश्वभि ९ [३०] (३३९)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८॥ प० १-२९]

(३३)

१ कवय पेलूवः । १ विश्वे देवाः, २-३ इन्द्रः, ४-५ कुरुश्रवणस्त्रासदस्ययः, ६-९ उपमश्रवा मैत्रातिथिः ।
 १ त्रिष्टुप् प्रगाधः = (२ बृहती, ३ सतोगृहती), ४-९ गायत्री ।

प्र मां युयुज्जे प्रयुजो जनानां वहामि स्म पूषणमन्तरेण ।
 विश्वे देवासो अध मामरक्षन् दुःशासुगगादिति घोषं आसीत् १
 सं मां तपन्त्युभितः सपत्नीरिव पर्शवः ।
 नि बाधते अमतिर्नृगता जसुर्वेन वैवीयते मतिः २
 मूषो न शिश्रा व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो ।
 सकृत् सु नो मघवन्नन्द्र मृळ्या ऽधा पितेव नो भव ३
 कुरुश्रवणमावृणि राजानं त्रासदस्यवम् । मंहिष्ठं वाघतामृषिः ४
 यस्य मा हस्ति रथे तिस्रो वहन्ति साधूया । स्तवै सहस्रदक्षिणे ५ [१] (३३४)

यस्य प्रस्वांसो गिरं उपमश्रवसः पितुः । क्षेत्रं न रुण्वमूचुषे	६
अधि पुत्रोपमश्रवो नपास्मिन्नातिथेरिति । पितुष्टे अस्मि वन्विता	७
यदीशीयामृतानां—मृत वा मर्त्यानाम् । जीवेदिन्मघवा अमं	८
न वेवानामति वृतं शतात्मा च न जीवति । तथा यूजा वि वाङ्मते	९ [२] (३३८)

(३४)

१४ कषप ऐलूपः अक्षो मौजवान् वा । १, ७, ९, १२ अक्षः, १३ कृषिः २-६, ८, १०, ११,
१४ अक्ष-कितव-निन्दा । षिष्टदृष्ट, ७ जगती ।

प्रावेपो मां बृहतो मादयन्ति प्रवातेजा इरिणे ववृतानाः ।	
सोमस्येव मौजवतस्य शक्षो विभीक्ष्णो जागृविर्मह्यमच्छान्	१
न मां मिमेथ न जिहीळ एषा शिवा सखिभ्य उत मह्यमासीत् ।	
अक्षस्याहमेकपरस्य हेतो—रनुवतामपं जायामरोधम्	२
द्वेष्टि श्वश्रुरपं जाया रुणाद्धि न नाथितो विन्दते मर्द्धितारम् ।	
अश्वस्येव जरतो वस्यस्य नाहं विन्दामि कितवस्य भोगम्	३
अन्ये जायां परि मृशान्यस्य यस्यामृधुद्वेदे वाज्यक्षः ।	
पिता माता भ्रातर एनमाहु—न जानीमो नयता बृद्धमेतम्	४
यद्वादीध्ये न दविपाण्येभिः परायन्द्ध्योऽव हियं सखिभ्यः ।	
न्युताश्च बभ्रवो वाचमकृतं एमीदेषां निष्कृतं जारिणीव	५ [३]
सभामेति कितवः पृच्छमानो जेष्यामीति तन्वाष्ट्रं शूशुजानः ।	
अक्षसो अस्य वि तिरन्ति कामं प्रतिदीधे दधत् आ कृतानि	६
अक्षाम इवक्षुशिर्नो नितोदिनो निकृत्वानुस्तरनास्तापयिष्णवः ।	
कुमारदेष्णा जयतः पुनर्हणो मध्वा संपृक्ताः कितवस्य बर्हणा	७
त्रिपश्चाशः कीळति वार्त एषां देव इव सविता सत्यधर्मा ।	
उग्रस्य चिन्मन्यवे ना नमन्ते राजां चिदेभ्यो नम इत् कृणोति	८
नीचा वर्तन्त उपरि स्फुरन्त्य—हस्तासो हस्तवन्तं सहन्ते ।	
दिव्या अङ्गाः इरिणे न्युताः शीताः सन्तो हृदयं निर्वहन्ति	९
जाया तप्यते कितवस्य हीना माता पुत्रस्य चरतः कं स्वित ।	
कृणावा विभ्यद्धनमिच्छमानो ऽन्येषामस्तमुप नक्तमेति	१० [४] (३४८)

स्त्रियं हृद्भयं कितवं ततापा—ऽन्येषां जायां सुकृतं च योनिम् पूर्वाह्ने अश्वान् युजुजे हि बभूवन् ततो अग्रेरन्ते वृषलः पपाद यो वः सेनानीर्महतो गणस्य राजा वातस्य प्रथमो बभूव ।	११
तस्मै कृणोमि न धनां रुणधिम दशाहं प्राचीस्तदृतं वंदामि अक्षैर्मा दीव्यः कूपिमित्रं कूपस्व वित्ते रमस्व बहु मन्यमानः ।	१२
तत्र गावः कितपु तत्र जाया तन्मे वि चण्टे सवितायमर्यः मित्रं कृणुध्वं खलु मूळतां नो मा नो घोरेणं चरतामि धृष्णु ।	१३
नि वो नु मन्युर्विशतामराति—रन्यो बभूणां प्रसितौ न्वन्तु	१४ [५] (३५२)

(३५)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती. १३-१४ त्रिष्टुप् ।

अबुधमु त्य हन्द्र्वन्तो अग्रयो ज्योतिर्भरन्त उपसो व्युष्टिपु । मही द्यावापृथिवी चेततामपो ऽद्या देवानामव आ वृणीमहे द्विवस्पृथिव्योरव आ वृणीमहे मातृन् त्विन्धून् पर्वताञ्छर्युणाव्रतः ।	१
अनागास्त्वं सूर्यमुदासमीमहे भद्रं सोमः सुवानो अद्या कृणोतु नः द्यावा नो अद्य पृथिवी अनागसो मही ज्ञायितां सुविताय मातरं ।	२
उषा उच्छन्त्यर्ष वाधतामघं स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे इयं न उषा प्रथमा सुदिव्यं रेवत मुनिभ्यो रेवती व्युच्छतु ।	३
आरे मन्युं दुर्विद्वत्स्य धीमहि स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे प्र याः सिधते सूर्यस्य रश्मिभि—ज्योतिर्भरन्तीरुपसो व्युष्टिपु ।	४
भद्रा नो अद्य शर्वसे व्युच्छत स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	५ [६]

अनमीवा उपस आ चरन्तु न उग्रयो जिहतां ज्योतिषा ब्रूत । आयुक्षातामश्विना तूतुजिं रथं स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	६
श्रेष्ठं नो अद्य सवितर्वरेण्यं भगमा सुव स हि रत्नधा असिं । रायो जनित्रीं धिपणामुप बुवे स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	७
पिपेतु मा तदृतस्य प्रवार्चनं देवानां यन्मनुष्याः अमन्महि । विश्वा इदुसाः स्पष्टुदेति सूर्यः स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	८ (३६०)

अद्वेषो अद्य बर्हिषः स्तरीमणि	ग्राव्यां योगे मन्मन्तः सार्ध ईमहे ।	
आदित्यानां शर्मणि स्था भुरण्यसि	स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	९
आ नो बर्हिः संधमादे बृहद्विवि	देवां ईळे सादयां सप्त होतृन् ।	
इन्द्रं मित्रं वरुणं सातये भगं	स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	१० [७]
त आदित्या आ गता सर्वतातये	बृधे नो यज्ञमव्रता सजोषसः ।	
बृहस्पतिं पुषणमश्विना भगं	स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	११
तन्नो देवा यच्छत सुप्रवाचनं	छर्दितादित्याः सुभरं नृपाय्वम ।	
पश्वे तोकाय तनयाय जीवसे	स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	१२
विश्वे अद्य मरुतो विश्वं ऊती	विश्वे भवन्त्वग्रयः सन्निद्धाः ।	
विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु	विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे	१३
यं देवासोऽव्यं वाजसातौ	यं त्रायध्वे यं पिपृथात्यंहः ।	
यो वो गोपीथे न भयस्य वेदु	ते स्याम देववीतये तुरासः	१४ [८] (३६६)
(३६)		
१४ लुप्तो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती, १३-१४ श्रिष्टुप् ।		
उपास्तानक्ता बृहती सुपेशा	द्यावाक्षामा वरुणो मित्रो अर्यमा ।	
इन्द्रं हुवे मरुतः पर्वता अप	आदित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः	१
द्यौश्च नः पृथिवी च प्रचेतस	ऋतावरी रक्षतामंहसो त्रिषः ।	
मा दुर्विद्वन्ना निक्कतिर्न ईशत	तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	२
विश्वस्माद्रो अदितिः पात्वंहसो	माता मित्रस्य वरुणस्य रेवतः ।	
स्वर्वज्ज्योतिरवृकं नशीमहि	तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	३
ग्रावा बवृक्षप रक्षांसि सेधतु	दुप्पवग्र्यं निक्कतिं विश्वमज्जिणम् ।	
आदित्यं शर्म मरुतामशीमहि	तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	४
एन्द्रे बर्हिः सीदतु पिन्वतामिच्छा	बृहस्पतिः सार्धभिक्कको अचंतु ।	
सुप्रकेतं जीवसे मन्मं धीमहि	तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	५ [९]
द्विविस्पृशं यज्ञमस्माकमश्विना	जीराध्वं कृणुतं सुममिष्टये ।	
प्राचीनंरश्मिमाहुतं धृतेन	तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	६ (३७२)

उप ह्वये सुहवम् मारुतं गुणं पावकमुष्वं सखायं शंभुवम् ।
 रायस्पोषं सौश्रवसायं धीमहि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ७
 अपां परं जीवधन्यं भरामहे देवान्यं सुहवमध्वरभिर्यम् ।
 सुराशिमं सोममिन्द्रियं यमीमहि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ८
 सनेम तत् सुसनितां सनित्वभिर्ध्वं जीवा जीवपुत्रा अनागसः
 ब्रह्माद्विपो विष्णवेनो भरेरत् तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ९
 ये स्था मनोर्यज्ञियास्ते शृणोतन् यद्वो देवा ईमहे तद् ददातन् ।
 जैत्रं क्रतुं रयिमद्वीरवद्यज्ञस्तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे १० [१०]

महवद्य महतामा वृणीमहे ऽवो देवानां बृहतामनवर्णाम् ।
 यथा वसु वीरजातं नशामहे तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ११
 महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये ।
 श्रेष्ठे स्याम सवितुः सर्वाभिनि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे १२
 ये सवितुः सत्यसर्वस्य विश्वे मित्रस्य व्रते वरुणस्य देवाः ।
 ते सौभगं वीरवद्वेदमदप्नो दधातन् द्रविणं चित्रमस्मे १३
 सविता पश्वातां सविता पुरस्तात् सवितोत्तरात्तां सविताधरात्तां ।
 सविता नः सुवतु सर्वतांति सविता नो रासतां दीर्घमायुः १४ [११] (३८०)

(३७)

१२ सौर्यांऽभितपाः सूर्यः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तद्वत् संपर्यत ।
 दूरेदशे देवजाताय केतवे द्विवस्पुत्राय सूर्याय शंसत १
 सा मां सत्योक्तिः परं पातु विश्वतो द्यावा च यत्र ततन्ब्रह्मनि च ।
 विश्वमन्यन्नि विंशते यदेजति विश्वाहापो विश्वाहोदेति सूर्यः २
 न ते अदेवः प्रदिवा नि वासते यदेतेशभिः पतरे रथुर्यसि ।
 प्राचीनमन्यदनु वर्तते रज उवृन्त्येन ज्योतिषा यासि सूर्य ३
 येन सूर्य ज्योतिषा बाधसे तमो जगच्च विश्वमुद्विषि भानुना ।
 तेनास्मद्विश्वमनिरामनाहुतिमपामीवामप दुष्पवर्ण्यं सुव ४
 विश्वंस्य हि प्रेषितो रक्षसि व्रतमहेळयन्नृचरासि स्वधा अनु ।
 यद्वद्य त्वां सूर्योपब्रवामहे तं नो देवा अनु मंसिरत् क्रतुम् ५ (३८५)

तं नो द्यावापृथिवी तन्न आप इन्द्रः शृण्वन्तु मरुतो हवं वचः ।

मा शूने भूम सूर्यस्य संहृतिं भद्रं जीवन्तो जरणामशीमहि

६ [१२]

विश्वाहा त्वा सुमनसः सुचक्षंसः प्रजावन्तो अनमीवा अनागसः ।

उद्यन्तं त्वा मित्रमहो विवेदिवे ज्योग्जीवाः प्रति पश्येम सूर्य

७

महि ज्योतिर्विभ्रतं त्वा विचक्षण भास्वन्तं चक्षुषेचक्षुषे मयः ।

आरोहन्तं बृहतः पार्जसस्पर्षि वयं जीवाः प्रति पश्येम सूर्य

८

यस्य ते विश्वा भुवन्नानि केतुना प्र चरेत् नि च विशन्ते अस्तुमिः ।

अनागास्त्वेन हरिकेश सूर्या—ऽह्नाह्ना नो वस्यसावस्यसोर्दिहि

९

शं नो भव चक्षसां शं नो अह्ना शं भानुना शं हिमा शं वृणेन ।

यथा शमध्वच्छमसं दुरोणे तत सूर्यं द्रविणं धेहि चित्रम्

१०

अस्माकं देवा उभयाय जन्मने शमं यच्छत द्विपदं चतुष्पदे ।

अदत् पिबदूर्जयमानमाशितं तदुश्मे शं योररपो दधातन

११

यद्रो देवाश्चक्रम जिह्वा गुरु मनसो वा प्रयुती देवहेलनम् ।

अरावा यो नो अभि दुच्छुनायते तस्मिन् तदेनो वसवो नि धेतन

१२ [१३] (३९२)

(३८)

५ मुष्कवानिन्द्रः । इन्द्रः । जगती ।

अस्मिन् न इन्द्र पृत्सुतौ यशस्वाति शिमीवति कन्दसि प्रावं सातये ।

यत्र गोपाता धृषितेषु खादिषु विध्वक् पतन्ति त्रिद्यवो नृपाह्ये

१

स नः क्षुमन्तं सदनं व्यूर्णुहि गोअर्णसं रयिमिन्द्र श्रवायम् ।

स्यामं ते जयतः शक्र मेदिनो यथा वयमुश्मसि तदसौ कृधि

२

यो नो दास आयो वा पुरुष्टुता—ऽदेव इन्द्र युधये चिकेतति ।

अस्माभिष्टे सुपहाः सन्तु शत्रवस्त्वया वयं तान् वनुयाम संगमे

३

यो वृधेभिर्हव्यो यश्च भूरिभि—र्यो अमीकं वरिवोविनृपाह्ये ।

तं विखादे सस्मिन्मथ श्रुतं नर—मर्वाश्चमिन्द्रमवसे करामहे

४

स्ववृत्तं हि त्वामहमिन्द्र शुश्रवा—नानुदं वृषभ रघुचोदनम् ।

प्र मुश्वस्व परि कुत्साविहा गहि किमु त्वावान् मुष्कयोर्विन्द्र आसते

५ [१४] (३९०)

(३९)

१४ काश्रीवती घोषा । अश्विनौ । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

- यो वा पारंजमा सुवृद्धिश्चिना रथो वृषामुपासो हव्यो हविष्मता ।
 शश्वत्तमासस्तमुं वामिदं वयं पितुर्न नाम सुहवं हवामहे १
 चोदयतं सूनृताः पिन्वतं धिय उत पुरंधीरीरयतं तदुश्मसि ।
 यशसं भागं कृणुतं नो अश्विना सोमं न चारुं मयवत्सु नस्कृतम् २
 अमाजुराश्विद्भवथो युवं भगो ऽनाशोश्चिदवितारामस्य चित् ।
 अन्धस्य चिन्नासत्या कुशस्य चिद्युवामिदाहुर्भिषजा रुतस्य चित् ३
 युवं च्यवानं सनयं यथा रथं पुनर्युवानं चरथाय तक्षथुः ।
 निष्टौड्यमूहथुरद्भ्यस्पति विश्वेत् ता वां सर्वनेषु प्रवाच्या ४
 पुराणा वां वीर्यां प्र ब्रवा जने ऽथो हासथुभिषजा मयोभुवा ।
 ता वां नु नव्याववसे करामहे ऽयं नासत्या श्रुदरिर्यथा दधत् ५ [१५]
- इयं वामहे गृणुतं मे अश्विना पुत्रायैव पितरा मह्यं शिक्षतम् ।
 अनापिरज्ञा असजात्यारमतिः पुरा तस्या अभिशस्तेरव स्पृतम् ६
 युवं रथेन विमदायं शुन्ध्युवं न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषणाम् ।
 युवं हवं वधिमत्या अंगच्छतं युवं सुषुतिं चक्रथुः पुरंधये ७
 युवं विप्रस्य जरणामुपेयुषः पुनः कलेरकृणुतं युवद्भ्यः ।
 युवं वन्दनमृश्यदावुद्रूपथुर्युवं सद्यो विश्पलमेतैवे कृत्यः ८
 युवं ह रेभं वृषणा गुहा हितमुदैरयतं ममृवांसमश्विना ।
 युवमृवीसंमुत तप्तमत्रय ओमन्वन्तं चक्रथुः सप्तबंधये ९
 युवं श्वेतं पेदवेऽश्विनाश्वं नवभिर्वाजिनवती च वाजिनम् ।
 चकृत्यं ददधुर्वावयत्सखं भगं न नृभ्यो हव्यं मयोभुवम् १० [१६]
- न तं राजानावदिते कुतश्चन नाहो अश्रोति दुरितं नकिर्भयम् ।
 यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी पुरोरथं कृणुथः पत्न्या सह ११
 आ तेन यातं मनसो जर्वायसा रथं यं वामभवंश्चक्रुश्विना ।
 यस्य योगे दुहिता जायते किव उभे अहनी सुदिने विवस्वतः १२
 ता वृतिर्यातं जयुषा वि पर्वतं मर्पिन्वतं शयवे धेनुमश्विना ।
 वृकस्य चिद्वर्तिकामन्तरास्याद्युवं शचीभिर्गसिताममुञ्चतम् १३ (४१०)

एतं वां स्तोममश्विनावकर्मा तक्षाम भृगवो न रथम् ।
न्यमृक्षाम योषणां न मर्ये नित्यं न सूनं तनयं दधानाः

१४ [१७] (४११)

(४०)

१४ काक्षीयती घोषा । अदिवनौ । जगती ।

रथं यान्तं कुह को ह वां नरा प्रति द्युमन्तं सुविताय भूपति ।
प्रातर्यावाणं विभ्वं विशेर्विशे वस्तोर्वस्तोर्वहमानं धिया शमि

१

कुहं स्विद द्रोषा कुह वस्तोरुश्विना कुहांभिपित्वं करतः कुहोपतुः ।
को वां शयुञ्जा विधेवैव देवरं मर्यं न योषा कृणुते सुधस्थ आ

२

प्रातर्जरेथे जरणेव कार्पया वस्तोर्वस्तोर्यजता गच्छथो गृहम् ।

३

कस्य ध्वसा भवथः कस्य वा नरा राजपुत्रेव सवुनाव गच्छथः

४

युवां मृगेव वारुणा मृगण्यवो द्रोषा वस्तोर्हविषा नि ह्वयामहे ।

५

युवं होत्रामृतथा जुह्वते नरेप्यं जनाय वहथः शुभस्पती

६

युवां ह घोषा पर्यश्विना युती राज ऊचे दुहिता पूच्छे वां नरा ।

७

भूतं मे अहं उत भूतमकतवे ऽश्वावते रथिने शक्तमवते

८

युवं कृवी ष्टः पर्यश्विना रथं विशो न कृत्सो जगितुर्नशायथः ।

९

युवोर्ह मक्षा पर्यश्विना मध्वासा भरत निष्कृतं न योषणा

१०

युवं ह भृज्यं युवमश्विना वशं युवं शिस्तारमुशनामुपारथुः ।

११

युवो ररावा परि सख्यमासते युवोरहमवसा सुभ्रमा चके

१२

युवं ह कृशं युवमश्विना शयुं युवं विधन्ते विधवांमुरुष्यथः ।

१३

युवं सनिभ्यः स्तनयन्तमश्विना ऽपं व्रजमूर्णुथः सप्तास्यम्

१४

जनिष्ठ योषा पतयन्त कनीनको वि चारुहन् वीरुधो वंसना अनु ।

१५

आस्मं रीयन्ते निवनेव सिन्धवो ऽस्मा अहं भवति तत् पतित्वनम्

१६

जीवं रुदन्ति वि मयन्ते अध्वरे दृधामनु प्रसिति दीधियुनरः ।

१७

वामं पितृभ्यो य इदं संमेरि मयः पतिभ्यो जनयः परिष्वजे

१८

न तस्य विद्म तद् पु प्र वोचत युवां ह यद्युवत्याः क्षेति योनिषु ।

१९

प्रियोस्त्रियस्य वृषभस्य रेतिनो गृहं गमेमाश्विना तदुमसि

२०

आ वामगन् त्सुमतिर्वाजिनीवसु न्यश्विना हृत्सु कामा अयंसत ।

२१

अभूतं गोपा मिथुना शुभस्पती प्रिया अयम्णो दुर्या अशीमहि

२२

(४२३)

ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ धत्तं रयिं सहवीरं वचस्सये ।
 कृतं तीर्थं सुप्रपाणं शुभस्पती स्थाणुं पथेष्टामप दुर्मतिं हतम् १३
 कं स्विदुद्य कतमास्वश्विना विक्षु कृसा मादयेते शुभस्पती ।
 क ई नि येमे कतमस्य जग्मतुर्विप्रस्य वा यजमानस्य वा गृहम् १४ [२०] (४२५)

(४१)

३ सहस्यो ग्रौपेयः । अश्विनौ । जगती ।

समानम् त्वं पुरुहूतमुक्थ्यं । रथं त्रिचक्रं सर्वना गतिरगतम् ।
 परिज्मानं विदुष्यं सुवृत्तिभिर्वयं व्युष्टा उपसो हवामहे १
 प्रातर्पुजं नास्त्याधि तिष्ठथः प्रातर्पावाणं मधुवाहनं रथम् ।
 विशो येन गच्छथो यज्वरीनरा कीरिश्विद्युजं होतुमन्तमश्विना २
 अध्वर्युं वा मधुपाणिं सुहस्यं मग्निं वा धृतदक्षं दमूनसम्
 विप्रस्य वा यत् सर्वनानि गच्छथो ऽत आ यातं मधुपेयमश्विना ३ [२१] (४२८)

(४२)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्तेव सु प्रतरं लायमस्यन् भूपन्निव प्र भरा स्तोममस्मे ।
 वाचा विप्रास्तरत् वाचमर्यो नि रांसय जरितः सोम इन्द्रम् १
 दोहेन गामुप शिक्षा सखायं प्र बोधय जरितर्जारमिन्द्रम् ।
 कोशं न पूर्णं वसुना न्युष्टमा च्यावय मघदेयाय शूरम् २
 किमङ्ग त्वा मघवन् भोजमाहुः शिशिहि मा शिशयं त्वा शृणोमि ।
 अम्रस्वती मम धीरस्तु शक वसुविद्वं भर्गमिन्द्रा भरा नः ३
 त्वां जना ममसत्येप्विन्द्र संतस्थाना वि ह्वयन्ते समीके ।
 अत्रा पुजं कृणुते यो हविष्मान् नासुन्वता सुखं वप्ति शूरः ४
 धनं न स्पुन्द्रं बहलं यो अस्मे तीवान् त्सोमो आसुनोति प्रयस्वान् ।
 तस्मै शत्रून् त्सुतुकान् प्रातरद्भो नि स्वष्टान् पुवति हन्ति वृत्रम् ५ [२२]

यस्मिन् वयं दधिमा शंसमिन्द्रे यः शिश्रायं मघवा काममस्मे ।
 आराचित सन् भयतामस्य शत्रुन्त्यस्मै शूत्रा जन्या नमन्ताम् ६ (४३४)

आराच्छन्नुमर्षं नाधस्व दूरमुग्रो यः शम्भः पुरुहूत तेन ।	
अस्मे धेहि यवमद्गेमदिन्द्र कृधी धियं जहि वाजरत्नाम्	७
प्र यमन्तवृषसवासो अग्मन् तीवाः सोमा बहुलान्तांस इन्द्रम् ।	
नाहं वामानं मघवा नि यंसन्नि सुन्वते वहति भूरि वामम्	८
उत प्रहामतिदीव्या जयाति कृतं यच्छुग्नी विचिनोति काले ।	
यो देवकामो न धना रुणद्धि समित् तं राया सृजति स्वधावान्	९
गोभिष्टरेमामति दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।	
वयं राजभिः प्रथमा धना न्यस्माकेन वृजनेना जयेम	१०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्वा दुतोत्तरस्मादधरादद्यायोः ।	
इन्द्रः पुस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु	११ [२३] (४३९)

(४३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४३-६०]

११ कृष्ण आक्षिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अच्छां म इन्द्रं मतर्यः स्वविदः सधीचीर्विश्वा उशतीरनूपत ।	
पारि प्वजन्ते जनये यथा पतिं मर्यं न शुन्ध्युं मघवानमूतये	१
न वा त्वद्विगर्ष वेति मे मन्स्त्वे इत् कामं पुरुहूत शिश्रय ।	
राजैव वस्म नि पदोऽधि बर्हिष्यस्मिन् त्सु सोमोऽवपानमस्तु ते	२
विष्वद्विन्द्रो अमतेरुत क्षुधः स इद्रायो मघवा वस्व ईशते ।	
तस्येविमे प्रवणे सप्त सिन्धवो वयो वर्धन्ति वृषभस्य शुष्मिणः	३
वयो न वृक्षं सुपलाशमासदन् त्सोमांस इन्द्रं मन्दिनंश्चमूपदः ।	
प्रेषामनीकं शर्वसा दविद्युत द्विदत् स्वर्मनवे ज्योतिरार्यम्	४
कृतं न श्वग्नी वि चिनोति देवने संवर्गं यन्मघवा सूर्यं जयत् ।	
न तत् ते अन्योऽनु वीर्यं शक्रः पूराणो मघवन् नोत नूतनः	५ [२४]

विशंविशं मघवा पर्यशायत् जनानां धना अवचाकंशदृषा ।	
यस्याहं शक्रः सर्वनेषु रण्यति स तीभिः सोमैः सहते पृतन्यतः	६
आपो न सिन्धुमभि यत् समक्षरन् त्सोमांस इन्द्रं कुल्या इव हृदम् ।	
वर्धन्ति विशा महो अस्य सार्दने यत् न वृष्टिर्दिव्येन दानुना	७ (४४६)

वृषा न क्रुद्धः पतयद्वजःस्वा यो अर्यपत्नीरकृणोदिमा अपः ।	
स सुन्वते मघवा जीरदानवे ऽविन्दुज्ज्योतिर्मनवे हविष्मते	८
उज्जायतां परशुज्योतिषा सह भूया क्रतस्य सुदुघा पुराणवत ।	
वि रोचतामरूपो भानुना शुचिः स्वर्णं शुक्रं शुशुचीत सत्पतिः	९
गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।	
वयं राजभिः प्रथमा धना न्यस्माकेन वृजनेना जयेम	१०
वृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चाद्भुतोत्तरस्मादधरादद्यायोः ।	
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु	११ [२५] (४५०)

(४४)

११ कृष्ण आक्षिरसः । इन्द्रः । जगती, १-३, १०-११ त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रः स्वपतिर्मदाय यो धर्मणा तूतुजानस्तुविष्मान् ।	
प्रत्वक्षाणो अति विश्वा सहांस्यपारेण महता वृष्ण्येन	१
सुष्टामा रथः सुयमा हरीं ते मिस्यक्ष वज्रो नृपते गर्भस्ती ।	
शीमं राजन् त्सुपथा याद्वर्वाङ् वर्धाम ते पुपुषो वृष्ण्यानि	२
एन्द्रवाहो नृपतिं वज्रवाहु मुग्रमुग्रासंस्तविषासं एनम् ।	
प्रत्वक्षसं वृषभं सत्यशुष्म मेमस्मत्रा सध्रमादो वहन्तु	३
एवा पतिं द्रोणसाचं सचेतसमूर्जः स्क्रुभं धरुण आ वृषायसे ।	
ओजः कृष्व सं गृभाय त्वे अप्यसो यथा केनिपानामिनो वृधे	४
गमन्नस्मे वसून्या हि शंसिषं स्वाशिषं भरमा याहि सोमिनः ।	
त्वमीशिषे सास्मिन्ना संसि बर्हिष्यं नाधृष्या तव पात्राणि धर्मणा	५ [२६]

पृथक् प्रायन् प्रथमा देवहृतयो ऽकृण्वत श्रवस्यानि दुष्टरा ।	
न ये शेकुर्यजियां नावमारुहमीमैव ते न्यविशन्त केपयः	६
एवैवाप्रागपरे सन्तु दूढयो ऽश्वा येषां दुर्युज आयुयुञ्जे ।	
इत्था ये प्रागुपरे सन्ति वावने पुरुणि यत्र वयुनानि भोजना	७
गिरिरञ्जान् रेजमाना अधारयद् द्यौः क्रन्दवुन्तरिक्षाणि कोपयत् ।	
समीचीने धिपणे वि प्कभायति वृष्णः पीत्वा मद उक्थानि शंसति	८ (४५८)

इमं विभर्मि सुकृतं ते अङ्कुशं येनारुजासि मघवच्छफारुजः ।	
अस्मिन् त्वु ते सर्वेन अस्त्योक्त्यं सुत इष्टो मघवन् बोध्याभगः	९
गोभिर्प्रेराममतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।	
वयं राजभिः प्रथमा धना न्यस्माक्रेन वृजनेना जयेम	१०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चाद्दुतोत्तरस्मादधरादद्यायोः ।	
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु	११ [२७] (४६१)

(४५)

१२ वन्सप्रिभल्लन्दनः । अग्निः । शिष्टदुप ।

द्विवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निर्स्मद् द्वितीयं परि जातवेदाः ।	
तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः	१
विद्वा ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्वा ते धाम विभृता पुरुत्रा ।	
विद्वा ते नार्य परमं गुहा यद्विद्वा तमुत्सं यत आजगन्थ	२
समुद्रे त्वा नृमणा अप्सवन्त नृचक्षा ईधे द्विवो अग्र ऊधन ।	
तृतीयं त्वा रजसि तस्थिवांसं मृषामुपस्थे महिषा अवधन	३
अकन्दवृग्निः स्तनयस्त्रिव द्यौः क्षामा रेरिहृद्दीरुधः समञ्जन ।	
सद्यो रज्जानो वि हीमिन्द्रो अर्युदा रोदसी भानुना भात्यन्तः	४
श्रीणामुदारो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रापणः सोमगोपाः ।	
वसुः सनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्र उपसामिधानः	५
विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गमं आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ।	
वीर्यं चिद्विदमभिनत परायञ्जना यवृग्निमयजन्त पञ्च	६ [२८]

उशिक् पावको अरतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निरमृतो नि धायि ।	
हयर्ति धूमरूपं भरिभ्रदुच्छ्रेण शोचिषा ध्यामिन्क्षन्	७
हृजानो रुक्म उर्विया व्यद्यौद् दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।	
अग्निरमृतो अभवद्भयोभि यदेनं द्यौर्जनयत सुरताः	८
यस्तं अद्य कृणवद्भद्रशोचे स्पृपं देव घृतवन्तमग्रे ।	
प्र तं नय प्रतरं वस्या अच्छाऽभि सुप्तं देवभक्तं यविष्ठ	९ (४७०)

आ तं भज सौभ्रवसेष्वग्र उरुधर्तुः आ भज गुर्यमानि ।

प्रियः सूर्ये प्रियो अग्रा भवा त्युज्जातेन भिननुदुर्जनित्वैः १०

त्वामग्ने यजमाना अनु द्यून् विश्वा वसुं दधिरे वार्याणि ।

त्वया सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोमन्तमुशिजो वि ववुः ११

अस्ताव्यग्निर्नरां सुशेवो वैश्वानर ऋषिभिः सोमगोपाः ।

अद्वेये द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् १२ [२९] (४७३)

॥ इति सप्तमोऽष्टकः ॥ ७ ॥

॥ अथाष्टमोऽष्टकः ॥ ८ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ य० १-३०]

(४६)

१० वत्सप्रिमांलन्दनः । अग्निः । प्रिन्दुप् ।

प्र होता जातो महान् नभोविष्णुपद्मा सीददृपासुपस्थे ।

दधिर्यो धायि स ते वयांसि युन्ता वसूनि विधते तनूपाः १

इमं विधन्तो अपां सधस्थे पशुं न नष्टं पदेरनु गमन् ।

गुहा चर्तन्तमुशिजो नमोभिः रिच्छन्तो धीरा भृगवोऽविन्दन् २

इमं त्रितो भूर्यविन्द्विच्छन् वैभूवसो भूर्धन्यद्रवायाः ।

स शेवृधो जात आ हुर्म्येषु नाभिर्युवा भवति रोचनस्य ३

मन्द्रं होतारमुशिजो नमोभिः प्राञ्चं यज्ञं नेतारमध्वराणाम् ।

विशामङ्कणवद्वरातिं पावकं हव्यवाहं दधन्तो मानुषेषु ४

प्र सृजयन्तं मह्यं विषोधां मूरा अमूरं पुरां कूर्माणम् ।

नयन्तो गर्भं वनां धियं धुर्हिरिदमश्रुं नावीणं धनर्चम् ५ [१]

नि प्रस्थासु त्रितः स्तंभूयन् परिकीतो योनौ सीदवृन्तः ।

अतः संगृह्या विशां दमूना विधर्मणायन्त्रैरीयते नृन् ६

अस्याजरासो वृमाग्रिवा अर्चद्धूमासो अग्रयः पावकाः ।

श्वितीचयः श्वात्रासो भुरण्यवो वनर्पदो वायवो न सोमाः ७

प्र जिह्वा भरते वेपो अग्निः प्र वपुनानि चेतसा पृथिव्याः ।

तमायवः शुचयन्तं पावकं मन्द्रं होतारं दधिरे यजिष्ठम् ८

द्यावा यमाग्निं पृथिवीं जनिष्टा मापस्त्वष्टा भृगवो यं सहोभिः ।

ईष्टेन्यं प्रधुमं मातरिश्वा वेवास्ततश्चुर्मनवे यजत्रम् ९

यं त्वा वेवा दधिरे हव्यवाहं पुरुस्पृहो मानुपासो यजत्रम् ।

स यामिन्नये स्तुवते वयां धाः प्र देवयन् यशसः सं हि पूर्वीः १० [२] (४८३)

(४७)

८ सतगुरागिरसः । वैकुण्ठ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जग्मुभ्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं वसूयवो वसुपते वसूनाम् । विद्वा हि त्वा गोर्पति शूर गोना मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुधिं दाः	१
स्वायुधं स्ववसं सुनीधं चतुःसमुद्रं धरुणं रयीणाम् । चकृत्यं शंस्यं भूरिवार मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुधिं दाः	२
सुत्रह्माणं देववन्तं बृहन्तं मुरुं गंभीरं पृथुवृक्षमिन्द्र । श्रुतक्रपिमुग्रमभिमातिपाहं मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुधिं दाः	३
सनद्राजं विप्रवीरं तरुत्रं धनस्पृतं शूशुवांसं सुदक्षम् । वृस्युहने पृभिर्दमिन्द्र सत्य मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुधिं दाः	४
अश्वावन्तं रुधिनं वीरवन्तं सहस्रिणं श्रुतिनं वार्जमिन्द्र । भद्रव्रातं विप्रवीरं स्वर्पा मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुधिं दाः	५ [३]
प्र सतगुमृतधीति सुमेधां बृहस्पतिं मतिरच्छा जिगाति । य आङ्गिरसो नर्मसोपसद्यो ऽस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुधिं दाः	६
वनीवानो मम दूतास इन्द्रं स्तोमाश्चरन्ति सुमतीरियानाः । द्विदृस्पृशो मनसा वृच्यमाना अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुधिं दाः	७
यत् त्वा यामि वृद्धि तन्न इन्द्र बृहन्तं क्षयमसं जनानाम् । अभि तद द्यावापृथिवी गृणीता मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुधिं दाः	८ [४] (४९१)

(४८)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; ७, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अहं भुवं वसुनः पृथ्व्यस्पतिं रहं धनानि सं जयामि शश्वतः । मां हवन्ते पितरं न जन्तवो ऽहं द्राशुषं वि भजामि भोजनम्	१
अहमिन्द्रो रोधो वक्षो अर्धवर्णं खिताय गा अंजनयमहेरधि । अहं दस्युभ्यः परि नृष्णमा ददं गोत्रा शिखन् दधीच मातरिश्वने	२
मग्नं त्वष्टा वज्रमतक्षदायसं मयि देवासोऽवृजन्नपि क्रतुम् । ममानांक्रुं सूर्यस्येव दुष्टरं मामार्यन्ति क्रुतेन कर्त्वेन च	३ (४९४)

अहमेतं गव्ययमश्वयं पशुं पुरीपिणं सार्यकेना हिरण्ययम् ।
 पुरू सहस्रा नि शिशामि वृशुषे यन्मा सोमास उक्थिधनो अमन्दिपुः ४
 अहमिन्द्रो न परा जिग्य इन्द्रं न मृत्यवेऽव तस्थे कदा चन ।
 सोममिन्मा सुन्वन्तो याचता वसु न मे पूरवः सस्ये रिपाथन ५ [५]

अहमेताञ्छाश्वसतो द्वाद्वे—न्दं ये वज्रं युधयेऽकृण्वत ।
 आह्वयमानौ अव हन्मनाहनं हृळ्हा वदन्ननमस्युर्नमस्विनः ६

अभीदेदमेकमेको अस्मि निष्पा—लभी द्वा किमु त्रयः करन्ति ।
 खले न पर्णान् प्रति हन्मि भूरि किं मा निन्दन्ति शत्रवोऽनिन्द्राः ७

अहं गुङ्गुभ्यो अतिथिग्वमिष्कर—मिषं न वृत्रतुरं विश्व धारयम् ।
 यत् पर्णयघ्न उत वा करञ्जहे प्राहं मेह वृत्रहत्ये अशुश्रुवि ८

प्र मे नमीं साप्य इषे भुजे भू—द्रवामेषं सख्या कृणुत द्विता ।
 विद्युं यदस्य समिथेषु मंहय—मादिदेनं शंस्यमुक्थ्यं करम् ९

प्र नेमस्मिन् दहशे सोमो अन्त—गांषा नेममाविरस्था कृणोति ।
 स त्रिमशृङ्गं वृषभं युयुत्सन् द्रुहस्तस्थौ बहुले वृद्धो अन्तः १०

आवित्यानां वसूनां रुद्रियाणां देवो देवानां न भिनामि धाम ।
 ते मा भद्राय शवसे ततक्षु—रपराजितमस्तृतमपाळहम् ११ [६] (५०३)

(४९)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; २, ११ त्रिष्टुप् ।

अहं दां गृणते पूर्यं वस्व—हं ब्रह्म कृणवं मह्यं वर्धनम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य चोद्विता—ऽयंज्वनः साक्षि विश्वस्मिन् भरे १

मां धुरिन्द्रं नाम वेवतां द्विवश्च गमश्वापां च जन्तवः ।
 अहं हरी वृषणा विवता रघू अहं वज्रं शवसे धृष्ण्वा ददे २

अहमकं कवये शिश्रथं हर्थ—रहं कुत्समावमाभिरुतिभिः ।
 अहं शुष्णस्य श्रथिता वर्धयमं न यो रर आर्यं नाम दस्यवे ३

अहं पितेव वेतसूरभिष्टये तुयं कुत्साय स्मदिभं च रन्धयम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य राजनि प्र यद्भरे तुजये न प्रियाधृषे ४ (५०६)

अहं रन्ध्रं मृगं श्रुतर्वणे यन्मार्जिहीत वयुना चनानुष्क् ।

अहं वेशं नम्रमापवेऽकरं महं सव्याय पङ्कभिर्मन्धयम्

५ [७]

अहं स यो नववास्त्वं बृहद्रेथं सं वृत्रेव दासं वृत्रहारुजम् ।

यद्वर्धयन्तं प्रथयन्तमानुषम् दूरे पारे रजसो रोचनाकरम्

६

अहं सूर्यस्य परि याम्याशुभिः प्रेतशेभिर्वहमान् ओजसा ।

यन्मा सावो मनुष आहं निर्णिजं क्रधक् कृपे दासं कृत्यं हयैः

७

अहं सप्तहा नहपो नहुष्टरः प्राश्नावयं शर्वसा तुर्वशं यदुम्

अहं न्योन्यं सहसा सहस्करं नव वार्धतो नवतिं च वक्षयम्

८

अहं मम स्रवतो धारयं वृषां द्रवित्वं पृथिव्यां सीरा अधि ।

अहमणीमि वि तिरामि सुकतुर्गुधा विवृं मनवे गातुमिष्ट्ये

९

अहं तदासु धारयं यदासु न वेवश्चन त्वष्टाधारयनुशत ।

स्याहं गवामूर्धःसु वक्षणास्वा मधोर्मधु श्वाड्यं सोममाशिरम्

१०

एवा वेवां इन्द्रो विव्ये नूनं प्र च्योत्नेन मघवां सत्यराधाः ।

विश्वेत् ता ते हरिवः शचीवो ऽभि तुरासं स्वयशो गृणन्ति

११ [८] (५१३)

(५०)

७ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती । ३, ४ अमिसारिणी, ५ डिष्टुप ।

प्र वो महे मन्दमानायान्धसो ऽर्चा विश्वानराय विश्वाभुवे ।

इन्द्रस्य यस्य सुमखं सहो महि श्रवो नृम्णां च रोर्वसी सपर्यतः

१

सो चित्र सव्या नर्य इनः स्तुतश्चकृत्य इन्द्रो मार्वते नरे ।

विश्वासु धूर्पु वाजकृत्येषु सत्पते वृत्रे वाप्स्वभि शूर मन्दसे

२

के ते नर इन्द्र ये त इपे ये ते सुष्ठं सधन्यमिषक्षान् ।

के ते वाजायामुर्याय हिन्विरे के अप्म स्वासुर्वरासु पौंस्ये

३

भुवस्त्वामिन्द्र ब्रह्मणा महान् भुवो विश्वेषु सर्वनेषु यजियः ।

भुवो नृच्योत्तो विश्वस्मिन् भरे ज्येष्ठश्च मन्त्रो विश्वचर्पणे ।

४

अवा तु कं ज्यायान् यजवन्सो गृहीं तु ओमात्रां कृष्टयो विदुः ।

असो तु कं मजरो वर्षाश्च विश्वेदेता सर्वना तूतुमा कृपे

५

(५१८)

एता विश्वा सर्वना तूतुमा कृपे स्वयं सूनो सहस्रो यानि दधिपे ।

वराय ते पात्रं धर्मणे तनां यज्ञो मन्त्रो ब्रह्मोद्यतं वचः

६

ये ते विप्र ब्रह्मकृतः सुते सचा वसूनां च यशुनश्च द्वावने ।

प्र ते सुन्नस्य मर्तसा पथा भुवन् मदे सुतस्य सोम्यस्यान्धसः

७ [९] (५२०)

(५१)

(१) १, ३, ५, ७, ९ देवाः; २, ४, ६, ८ सौचीकोऽग्निः । २, ४, ६, ८ देवाः;

१, ३, ५, ७, ९ अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महत् तदुल्यं स्थविर् तदासी—द्येनाविष्टितः प्रविबोधिथापः ।

विश्वा अपश्यद्बहुधा ते अग्ने जातवेदस्तन्वो देव एकः

१

को मा ददर्श कतमः स देवो यो मे तन्वो बहुधा पर्यपश्यत् ।

काह मित्रावरुणा क्षियन्त्यग्नेर्विश्वाः समिधो देवयानीः

२

ऐच्छाम त्वा बहुधा जातवेदः प्रविष्टमग्ने अस्वोर्षधीषु ।

ते त्वा यमो अचिकेचित्रमानो दशान्तरुष्यादतिरोचमानम्

३

होत्रावृहं वरुण विभ्यदायं नेदेव मा युनजन्नत्र देवाः ।

तस्य मे तन्वो बहुधा निर्विष्टा एतमर्थं न चिकेताहमग्निः

४

एहि मनुर्देवपुय्यजकामो ऽरंकृत्या तमसि क्षेप्यग्रे ।

सुगान् पथः कृणुहि देवयानान् वहं हव्यानि सुमनस्यमानः

५ [१०]

अग्नेः पूर्वं भ्रातरौ अर्थमितं रथीवाध्वानमन्वावरीवुः ।

तस्मान्निष्या वरुण दूरमायं गौरो न क्षेप्रोरविजे ज्यायाः

६

कुर्मस्त आयुरजरं यदग्रे यथा युक्तो जातवेदो न रिष्याः ।

अथा बहासि सुमनस्यमानो भागं देवेभ्यो हविषः सुजात

७

प्रयाजान् मे अनुयाजौश्च केवलान् नृजस्वन्तं हविषो दत्त भागम् ।

घृतं चापां पुरुषं चौपधीनामग्नेश्च कृषिमायुरस्तु देवाः

८

तव प्रयाजा अनुयाजाश्च केवलं अजस्वन्तो हविषः सन्तु भागाः ।

तवाग्ने यज्ञोदयमस्तु सर्वस्तुभ्यं नमन्तां प्रादिशश्चतस्रः

९ [११] (५२९)

(५२)

६ सौचीकोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

विश्वे देवाः शास्तन मा यथेह होता ब्रूतो मनवे यन्निषद्य ।	
प्र मे ब्रूत भागधेयं यथा वो येन पथा हव्यमा वो वहानि	१
अहं होता न्यसीदुं यजीयान् विश्वे देवा मरुतो मा जुनन्ति ।	
अहरहरश्चिनाध्वर्यवं वां ब्रह्मा समिद्धवति साहुतिर्वाम्	२
अयं यो होता किरु स यमस्य कमयूहे यत् समञ्जन्ति देवाः ।	
अहरहर्जायते मासिमास्य—था देवा दधिरे हव्यवाहम्	३
मां देवा दधिरे हव्यवाह—मपमृकृतं बृहु कृच्छ्रा चरन्तम् ।	
अग्निर्विद्वान् यज्ञं नः कल्पयाति पश्वयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम्	४
आ वो यक्षयमृतत्वं सुवीरं यथा वो देवा वरिवः कराणि ।	
आ ब्राह्मोर्वज्रमिन्द्रस्य धेया—मथेमा विश्वाः पृतेना जयाति	५
त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नवं चासपयन्त ।	
औक्षन् घृतेरस्तृणन् बर्हिर्रम्मा आदिद्धोतां न्यसादयन्त	६ [१२] (५३५)

(५३)

११ देवाः, ४-५ सौचीकोऽग्निः । अग्निः, ४-५ देवाः । १-५, ८ त्रिष्टुप्; ६-७, ९-११ जगती ।

यमैच्छाम मनसा सोऽयमागा—यज्ञस्य विद्वान् परुषश्चिकित्वान् ।	
स नो यक्षद् देवताता यजीयान् नि हि पत्सदन्तरः पूर्वी अस्मत्	१
आराधि होता निपन्ना यजीया—नभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यत ।	
यजामहे यजियान् हन्त देवाँ इन्द्रामहा इन्द्राँ आर्ज्येन	२
साध्वीमकर्तुवर्वाति नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम् गुह्याम् ।	
स आयुरागात् सुरभिर्वसानो भद्रामकर्तुवर्हति नो अद्य	३
तव्य वाचः प्रथमं मसीय येनासुराँ अभि देवा असांम् ।	
ऊजाद उत यजियासः पश्व जना मम होत्रं जुषध्वम्	४
पश्व जना मम होत्रं जुषन्तां गोजाता उत ये यजियासः ।	
पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वंहसो ऽन्तरिक्षं विव्यात् पात्वस्मान्	५ [१३] (५४०)

तन्तुं तन्वन् रजसो भानुमन्विहि ज्योतिर्मतः पथो रक्ष धिया कृतान् ।	
अनुत्खणं वयत जोगुवामपो मनुर्भव जनया देव्यं जनम्	६
अक्षानहो नह्यतनोत सौम्या इष्कृणुध्वं रक्षना ओत पिंशत ।	
अष्टार्वन्धुरं वहताभितो रथं येन देवासो अनयन्नाभि प्रियम्	७
अश्मन्वती रीयते सं रभध्व—मुत्तिष्ठत प्र तरता सखायः ।	
अत्रा जहाम ये असन्नशैवाः शिवान् वयमुत्तरेमाभि वाजान् ।	८
त्वष्टा माया वेदूपसामपस्तमो विभ्रत् पात्रा देवपानानि शतंमा ।	
शिशिति नूनं परशुं स्वायसं येन वृश्वादेशो ब्रह्मणस्पतिः	९
सतो नूनं कवयः सं शिशित वाशीभिर्याभिरमृताय तक्षथ ।	
विद्वांसः पदा गुह्यानि कर्तन् येन देवासो अमृतत्वमानुजः	१०
गर्भे योषामर्दधुर्वत्समास—न्यपीच्येन मनसोत जिह्या ।	
स विश्वाहा सुमना योग्या अभि सिंषासनिर्वनते कार इज्जितिम्	११ [१४] (५४६)

(५४)

६ वृहदुक्थो वामदेव्यः । इन्द्रः । विष्टुप् ।

तां सु ते कीर्तिं मघवन् महित्वा यत् त्वां भूति रावसी अहयेनाम् ।	
प्रावो देवाँ आतिरो दासमोजः प्रजार्य त्वस्ये यदर्शिक्ष इन्द्र	१
यदचरस्तन्वा वावृधानो बलानीन्द्र प्रब्रुवाणो जनेषु ।	
मायेत सा ते यानि युद्धान्याहुर्नाद्य शत्रुं ननु पुरा विवित्स	२
क उ नु ते महिमतः समस्या—ऽस्मत पूर्व ऋषयोऽन्तमापुः ।	
यन्मातरं च पितरं च साक—मर्जनयथास्तन्वः स्वायाः	३
चत्वारिं ते असुर्याणि नामा—ऽदाभ्यानि महिपस्य सन्ति ।	
त्वमङ्ग तानि विश्वानि वित्से येभिः कर्माणि मघवश्चकथ	४
त्वं विश्वा दधिपे केवलानि यान्याविर्या च गुहा वसूनि ।	
काममिन्मे मघवन् मा वि तारी—स्त्वमाज्ञाता त्वमिन्द्रासि वृता	५
यो अर्द्धाज्ज्योतिषि ज्योतिरन्त—र्यो असृजन्मधुना सं मधूनि ।	
अर्ध प्रियं शूपमिन्द्राय मन्म ब्रह्मकृतो वृहदुक्थाववाचि	६ [१५] (५५२)

(५५)

८ वृहदुक्तयो वामदेव्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

दूरे तन्नाम गुह्यं पराचैर्यत् त्वा भीति अह्वयेतां वयोधे । उदस्तभाः पृथिवीं द्यामभीके भ्रातुः पुत्रान् मघवन् तित्विपाणः	१
महत् तन्नाम गुह्यं पुरुस्पृग् येन भूतं जनयो येन भव्यम् । प्रत्नं जातं ज्योतिर्यदस्य प्रियं प्रियाः समविशन्त पञ्च	२
आ रोदसी अपृणादोत मध्यं पञ्च द्वेवाँ क्रतुशः सप्तसंत । चतुस्त्रिंशता पुरुधा वि चष्टे सरूपेण ज्योतिषा विवर्तेन	३
यदुष ओच्छः प्रथमा विभाना मर्जनयो येन पुष्टस्य पुष्टम् । यत् ते जामित्वमवरं परस्या महन्महत्या असुरत्वमेकम्	४
विधुं दृष्टाणं समने बहूनां युवानं सन्तं पलितो जंगार । देवस्य पश्य काव्यं महित्वा दद्या ग्रामात् स ह्यः समान	५ [१६]
शाक्मना शाको अरुणः सुपर्ण आ यो महः शूरः सुनादनीलः । यच्चिकेत सत्यमित् तन्न मोघं वसुं स्पार्हभुत जेतोत दाता	६
ऐभिर्देवै वृष्ण्या पौस्यानि येभिरौक्षद्बृहत्याय वृज्जी । ये कर्मणः क्रियमाणस्य मह्यं क्रतेकर्ममुदजायन्त देवाः	७
युजा कर्माणि जनयन् विश्वौजा अशस्तिहा विश्वमनास्तुरापाद् । पीत्वी सोमस्य द्विव आ वृधानः शूरो नियुधाधमदस्यून	८ [१७] (५६०)

(५६)

७ वृहदुक्तयो वामदेव्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४-३ जगती ।

इदं त एकं पर ऊं त एकं तृतीयं ज्योतिषा सं विशस्व । संवैशन्ति तन्वः श्रुतरोधि प्रियो देवानां परमे जनित्रे	१
तनूष्टे वाजिन् तन्वं नयन्ती वाममस्मभ्यं धातु शर्म तुभ्यम् । अहूतो महो धरुणाय देवान् द्विर्विव ज्योतिः स्वमा भिमीयाः	२
वाज्यंसि वाजिनेना सुवेनीः सुवितः स्तोमं सुवितो दिवं याः । सुवितो धर्मं प्रथमानु सत्या सुवितो देवान् त्सुवितोऽनु पत्यं	३
महिम्न एषां पितरश्चनेशिरे देवा देवेभ्यश्चधुरपि क्रतुम् । समविध्यचुरुत यान्यविष्पु रेषां तनूषु नि विविशुः पुनः	४ (५६४)

सहोमिर्विश्वं परं चक्रमू रजः पूर्वा धामान्यमिता मिमानाः ।	
तनुषु विश्वा भुवना नि येमिरे प्रासारयन्त पुरुष प्रजा अनुं	५
द्विधा सूनवोऽसुरं स्वर्गिक् मास्थायन्त तृतीयेन कर्मणा ।	
स्वां प्रजां पितरः पित्र्यं सह आवरेष्वदधुस्तन्तुमाततम्	६
नावा न क्षोदः प्रविशः पृथिव्याः स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ।	
स्वां प्रजां बृहदुक्थो महित्वा ऽऽ वरेष्वदधादा परेषु	७ [१८] (५६७)

(५७)

६ वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गौपायनाः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

मा प्र गाम पथो वयं मा यज्ञादिन्द्र सोमिनः । मान्तः स्थुर्नो अरातयः	१
यो यज्ञस्य प्रसाधनस्तन्तुर्वेष्वाततः । तमाहुतं नशीमहि	२
मनो न्वा हुवामहे नाराशंसेन सोमेन । पितृणां च मन्मभिः	३
आ त एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे । ज्याक् च सूर्यं हृशे	४
पुनर्मः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः । जीवं व्रातं सचेमहि	५
वयं सोम वृते तव मनस्तनूपु विभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि	६ [१९] (५७३)

(५८)

१९ वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गौपायनाः । मन आवर्तनम् । अनुष्टुप् ।

यत् ते यमं वैवस्वतं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	१
यत् ते विषं यत् पृथिवीं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	२
यत् ते सुमिं चतुर्भुष्टिं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	३
यत् ते चतस्रः प्रविशो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	४
यत् ते समुद्रमर्णवं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	५
यत् ते मरीचीः प्रवतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	६ [२०]
यत् ते अपो यदोषधीं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	७
यत् ते सूर्यं यदुपसं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	८
यत् ते पर्वतान् बृहतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	९
यत् ते विश्वमिदं जगन्मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	१०
यत् ते पराः परावतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	११
यत् ते भूतं च भव्यं च मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	१२

[२१] (५८५)

(५९)

१० वन्धुः श्रुतयन्धुर्विप्रवन्धुर्गौपायनाः । १-३ निऋतिः, ४ निऋतिः सोमश्च, ५-६ असुनीतिः,
७ पृथिवी-द्वयन्तरिक्ष-सोम-पूष-पर्या-स्वस्तयः, ८-१० द्यावापृथिवी, १० (पूर्वार्धस्य)
इन्द्र-द्यावापृथिव्यः । जिह्दुप्, ८ पक्षिः, ९ महापक्षिः, १० पक्ष्युत्तरा ।

- प्र तार्यायुः प्रतरं नवीयः स्थातरिव क्रतुमता रथस्य ।
अथ च्यवान् उत तवीत्यथ परातरं सु निऋतिर्जिहीताम् १
सामन् नु राये निधिमन्वन्तं करामहे सु पुरुध श्रवांसि ।
ता नो विश्वानि जनिता ममत्तु परातरं सु निऋतिर्जिहीताम् २
अभी प्वयः पौंस्यभवेम द्यौर्न भूमिं गिरयो नाजान् ।
ता नो विश्वानि जनिता चिकेत परातरं सु निऋतिर्जिहीताम् ३
मो पु णः सोम मृत्यवे परा द्वाः पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।
द्युर्मिहितो जनिमा स नो अस्तु परातरं सु निऋतिर्जिहीताम् ४
असुनीते मनो अस्मासु धारय जीवातवे सु प्र तिंरा न आयुः
रारान्धि नः सूर्यस्य संदृशि द्युतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व ५ [२२]
असुनीते पुनरस्मासु चक्षुः पुनः प्राणमिह नो धेहि भोगम् ।
ज्योक् पश्येम सूर्यमुच्चरन्तं मनमते मूढया नः स्वस्ति ६
पुनर्नो असुं पृथिवी ददातु पुनर्द्यौर्विवी पुनरन्तरिक्षम् ।
पुनर्नः सोमस्तन्वं ददातु पुनः पूषा पृथ्यां वा स्वस्तिः ७
शं रोदसी सुवर्धवे युही क्रतस्य मातरा ।
भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो पु ते किं चनाममत् ८
अव द्वके अव त्रिका त्रिवश्वरन्ति भेषजा ।
क्षमा चरिष्ण्वेककं भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो पु ते किं चनाममत् ९
समिन्द्रेण गार्मनुद्धाहं य आवहदुशीनराण्या अनः ।
भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो पु ते किं चनाममत् १० [२३] (५९)

(६०)

१२ वन्धुः श्रुतयन्धुर्विप्रवन्धुर्गौपायनाः, ६ अगस्त्यस्वसा एषां माता ऋषिका । १-४, ६ असमातिः,
५ इन्द्रः, ७-११ जीवः, १२ हस्तः । अनुष्टुप्, १-५ गायत्री, ८-९ पंक्तिः ।

- आ जनं त्वेषसंहंशं माहीनानामपस्तुतम् । अगन्म विभ्रतो नमः १
असमातिं नितोशनं त्वेषं निययिनं रथम् । भजेरथस्य सत्पतिम् २ (५९७)

यो जनान् महिषाँ ईवा—ऽतितृस्थौ पर्वीरवान् । उतापर्वीरवान् युधा ३
 यस्येक्ष्वाकुरूपं वृते रेवान् मंगव्येधते । विर्वीव पञ्च कृष्टयः ४
 इन्द्रं क्षत्रासमातिषु रथप्रोष्ठेषु धारय । विर्वीव सूर्यं हृशे ५

अगस्त्यस्य नद्भ्यः सर्पौ युनक्षि रोहिता ।

पुणीन् न्यक्रमीरभि विश्वान् राजन्नराधसः ६ [२४]

अयं मातायं पिता ऽयं जीवातुरागमत् । इदं तव प्रसर्पणं सुवन्धवेहि निरिहि ७
 यथा युगं वरत्रया नहन्ति धरुणाय कम् ।

एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ८

यथेयं पृथिवी मही वाधारेमान् वनस्पतीन् ।

एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ९

यमावृहं वैवस्वतात् सुवन्धोर्मन् आभरम् । जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये १०

न्यग्वातोऽर्वं वाति न्यक् तपति सूर्यः । नीचीर्नमघ्न्या दुहे न्यग्भवतु ते रपः ११

अयं मे हस्तो भगवा नयं मे भगवत्तरः । अयं मे विश्वभेपजो ऽयं शिवाभिर्मर्शनः १२

[२५] (६७७)

(६१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० ६१-६८]

२७ नाभातेदिष्टो मानवः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इयमित्था रौद्रं गूर्तवचा ब्रह्म कत्वा शच्यामन्तराजौ ।

क्राणा यदस्य पितरां मंहनेष्ठाः पर्यत् पुक्थे-अहन्ना सप्त होतृन् १

स इहानाय दभ्याय वन्व-ञ्च्यवान्ः सूदैरमिमिह वेदिम् ।

तूर्वयाणो गूर्तवचस्तमः क्षोद्रो न रेत इत ऊति सिञ्चत् २

मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शच्या वनुथो द्रवन्ता ।

आ यः शर्याभिस्तुविनुम्णो अस्या-ऽश्रीणीतादिशं गर्भस्तौ ३

कृष्णा यद्रोष्वरुणीषु सीदद् विवो नपाताश्विना हुवे वाम् ।

वीतं मे यज्ञमा गतं मे अन्नं ववन्वांस नेपमस्मृतधू ४

प्रथिष्ट यस्य वीरकर्ममिष्ण दनुष्ठितं नु नर्यो अपौहत् ।

पुनस्तदा वृहति यत् कनाया दुहितुरा अनुभृतमनवा ५ [२६]

मध्या यत् कर्त्वमभवदुभीके कामं कृष्णाने पितरि युवत्याम् ।

मनानघेतो जहतुर्वियन्ता सानो निषिक्तं सुकृतस्य योनौ ६ (६१३)

पिता यत् स्वां दुहितरमधिष्कन् क्षमया रेतः संजग्मानो नि पिञ्चत ।
 स्वाध्वोऽजनयन् वत्सं देवा वास्तोष्पतिं वत्सपां निरतक्षन् ७
 स ईं वृषा न फेनमस्यदाजो स्मदा परैर्दपं वृषचेताः ।
 सरत पदा न दक्षिणा परावृद्ध न ता नु मे पृश्नयो जगृधे ८
 मक्षू न वह्निः प्रजाया उपवृद्धिं न नृग उप सीदुवृधः ।
 सनितेध्मं सनितोत वाजं स धर्ता जज्ञे सहसा यवीयुत् ९
 मक्षू कृनायाः सुखं नवग्वा ऋतं वदन्त ऋतयुक्तिमगमन् ।
 द्विर्बहसो य उप गोपमार्गु—रदक्षिणासो अच्युता दुवृक्षन् १० [२७]

मक्षू कृनायाः सुखं नवीयो राधो न रेतः ऋतमित तुरण्यन् ।
 शुचि यत् ते रेक्ण आर्यजन्त सवर्दुर्वायाः परं उस्त्रियायाः ११
 पश्वा यत् पश्वा विर्युता बुधन्ते—तिं ब्रवीति वक्त्रो रराणः ।
 वसोर्वसुत्वा कारवोऽनेहा विश्वं विवेष्टि द्रविणमुष शु १२
 तदिहर्वस्य परिपट्वानो अगमन् पुरु सवन्तो नार्पदं बिभित्सन् ।
 वि शुष्णस्य संग्रथितमनुवा विदत् पुरुप्रजातस्य गुहा यत् १३
 भर्गो ह नामोत यस्य देवाः स्वर्णं ये त्रिषधस्थे निधिदुः ।
 अग्निह नामोत जातवेदाः श्रुधी नो होतऋतस्य होताधुक् १४
 उत त्या मे रौद्रावर्चिमन्ता नासत्याधिन्द्र गूतये यजध्वे ।
 मनुष्वद्रुक्तवर्हिषे रराणा मन्द्रू हितप्रयसा विशु यज्य १५ [२८]

अयं स्तुतो राजा वन्दि देवा अपश्च विप्रस्तरति स्वसेतुः ।
 स कक्षीर्यन्तं रेजयत् सो अग्निं नेमिं न चक्रमवतो रघुद्र १६
 स द्विबन्धुर्वैतरणो यष्टा सवर्धु धेनुमस्वं दुहध्वे ।
 सं यन्मित्रावरुणा वृक्ष उक्थे—ज्येष्ठोभिर्यमणं वरुध्वेः १७
 तद्वन्धुः सूरिर्दुवि ते धियंधा नाभानेदिष्ठो रपति प्र वेनन् ।
 सा नो नाभिः परमास्य वा घा—ऽहं तत् पश्वा कतिथश्चिदास १८
 इयं मे नाभिर्हि मे सधस्थ—मिमे मे देवा अयमस्मि सर्वः ।
 द्विजा अहं प्रथमजा ऋतस्ये—दं धेनुरदुहज्जायमाना १९
 अधोग्मु मन्द्रो अरतिर्बिभावा ऽव स्यति द्विवर्तनिर्वनेपाद् ।
 ऊर्ध्वा यच्छ्रेणिर्न शिशुदन् मक्षू स्थिरं शैवृधं सूत माता २० [२९] (६९७)

अथा गाव उपमाति कनाया अनु श्वान्तस्य कस्य चित परेयुः ।

श्रुधि त्वं सुद्रविणो नस्त्वं या लाश्वघ्नस्य वावुधे सुनृताभिः २१

अध त्वमिन्द्र विद्धय स्मान् महो राये नृपते वज्रबाहुः ।

रक्षां च नो मघोनः प्राहि सूरि ननेहसस्ते हरिषो अभिष्टी २२

अध यद्राजाना गविष्टौ सरत् सरण्युः कारवे जरण्युः ।

विप्रः प्रेष्ठः स होषां वभूव परां च वक्षदुत पर्यदेनान् २३

अथा न्वस्य जेन्यस्य पुष्टौ वृथा रेभन्त ईमहे तद् नु ।

सरण्युरस्य सुनुरश्चो विप्रश्चासि श्रवसश्च सातौ २४

युवोर्यदि सख्यायास्मे शर्धाय स्तोमं जुजुपे नमस्वान् ।

विश्वत्र यस्मिन्ना गिरः समीचीः पूर्वीव गातुर्दाशतं सुनृतायि २५

स गृणानो अद्रिर्वेववानिति सुबन्धुर्ममसा सूक्तेः ।

वर्धदुक्थैर्वचोभिरा हि नूनं व्यर्ध्वति पर्यस उचियायाः २६

त ऊ पु णो महो यजत्रा भूत देवास ऊतये सजोषाः ।

ये वाजा अनयता वियन्तो ये स्था निचेतारो अमृगः २७ [३०] (६३४)

— ३०१८ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ व० १-२४]

(६२)

११ नामानेदिष्टो मानयः । विश्वे देवाः, १-६ अङ्गिरसो वा, ८-११ सायणोर्दानम् । जगन्ती,

५, ८, ९ अनुष्टुप् प्रगाथः = (६ गृहती, ७ सतो गृहती); १० गायत्री, ११ त्रिष्टुप् ।

ये यजेन दक्षिणया समक्ता इन्द्रस्य सुख्यममृतत्वमानश ।

तेभ्यो भद्रमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृणीत मानवं सुमेधसः १

य उदाजन् पितरो गोमयं वस्व तेनाभिन्दन् परिवत्सरे वृलम् ।

वीर्यायुत्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृणीत मानवं सुमेधसः २

य ऋतेन सूर्यमारोहयन् दिव्यं प्रथयन् पृथिवीं मातरं वि ।

सुप्रजास्त्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृणीत मानवं सुमेधसः ३

अयं नामा वदति वृलु वो गुहे देवपुत्रा क्रपयस्तच्छृणोतन ।

सुब्रह्मण्यमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृणीत मानवं सुमेधसः ४

विरूपास इहपयस्त इद्रमीवेपसः । ते अङ्गिरसः सुनवस्ते अग्नेः परि जज्ञिरे ५ [१]

ये अग्नेः परि जज्ञिरे विरूपासो दिवस्पति ।

नवगवो नु दशगवो अङ्गिरस्तमः सचा देवेषु महते

६ (६४०)

इन्द्रेण युजा निः सृजन्त वाघतो ब्रजं गोमन्तमश्विनम् ।
 सहस्रं मे ददतो अप्टकुर्यः श्रवो देवेर्ष्वकत ७
 प्र नूनं जायतामयं मनुस्तोक्मेव रोहतु । यः सहस्रं शताश्वं सद्यो वानाय मंहते ८
 न तमश्नोति कश्चन द्विव इव सान्वारभम् ।
 सावर्ण्यस्य दक्षिणा वि सिन्धुरिव पप्रथे ९
 उत वृसा परिविषे स्मर्द्धिष्ठी गोपर्णीणसा । यदुस्तुर्वश्च मामहे १०
 सहस्रदा ग्रामणीर्मा रिपन्मनुः सूर्येणास्य यतमानेतु दक्षिणा
 सार्वर्णर्विवाः प्र तिरन्त्वायुर्यस्मिन्नश्रान्ता असनाम वाजम् ११ [२] (६४५)

(६३)

१७ गयः प्रातः । विश्वे देवाः १५-१६ पथ्या स्वस्तिः । जगती, १५ त्रिष्टुप्वा; १६-१७ त्रिष्टुप् ।

परावतो ये दिधिषन्त आप्यं मनुप्रीतासो जनिमा विवस्वतः ।
 ययतेर्ये नहुष्यस्य बर्हिषि देवा आसते ते अधि ब्रुवन्तु नः १
 विश्वा हि वो नमस्यानि वन्या नामानि देवा उत यजियानि वः ।
 ये स्थ जाता अदितेरज्यस्परि ये पृथिव्यास्ते म इह श्रुता हवम् २
 येभ्यो माता मधुमन् पिन्वते पर्यः पीयूषं द्यौरदितिरद्विर्वाः ।
 उक्थशुष्मान् वृषभरान् त्वप्रसस्तौ आवित्याँ अनु मदा स्वस्तये ३
 नृचक्षंसो अनिमिषन्तो अर्हणा बृहद्देवासो अमृतत्वमानशुः ।
 ज्योतीरथा अहिमाया अनागसो द्विवो वर्ष्माणं वसते स्वस्तये ४
 सम्राजो ये सुवृधो यजमाययु रपरिहृता दधिरे द्विव क्षयम् ।
 तौ आ विवास नमसा सुवृक्तिभिर्महो आवित्याँ अदितिं स्वस्तये ५ [३]

को वः स्तोमं राधति यं जुजोषथ विश्वे देवासो मनुषो यति प्ठन ।
 को वोऽध्वरं तुविजाता अरं करद यो नः पर्यदत्यंहः स्वस्तये ६
 येभ्यो होत्रां प्रथमामायेजे मनुः समिन्द्राग्निर्मनसा सप्त होतृभिः ।
 त आदित्या अमयं शर्म यच्छत सुगा नः कर्त सुपथा स्वस्तये ७
 य ईशिरि भुवन्नस्य प्रचेतसो विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च मन्तवः ।
 ते नः कृतादकृतादेनसस्पर्यद्या देवासः पिपृता स्वस्तये ८ (६५३)

भरेष्विन्द्रं सुहवं हवामहे—ऽहोमुचं सुकृतं देव्यं जनम् ।
 अग्निं मित्रं वरुणं सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये ९
 सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहसं सुशर्माणमर्दिति सुप्रणीतिम् ।
 देवीं नावं स्वरित्रामनागस—मस्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये १० [४]

विश्वे यजत्रा अधि वोचतोतये त्रायध्वं नो दुरवाया अभिहृतः ।
 मृत्यया वो देवहृत्या हुवेम शृण्वतो देवा अवसे स्वस्तये ११
 अपार्मीवामप विश्वामनाहुति—मपारातिं दुर्विदत्रामवायतः ।
 आरे देवा द्वेपो अस्मद्युपोतनो—रु णः शर्म यच्छता स्वस्तये १२
 अरिष्टः स मर्तो विश्वं एधते प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्परि ।
 यमादित्यासो नरथा सुनीतिभि—रति विश्वानि दुरिता स्वस्तये १३
 यं देवासोऽवध्वं वाजसातो यं शूरसाता मरुतो हिते धने ।
 प्रातर्यावाणं रथमिन्द्र सानसि—मरिण्यन्तमा रुहेमा स्वस्तये १४
 स्वस्ति नः पृथ्यासु धन्वसु स्वस्त्यप्सु वृजने स्वर्वति ।
 स्वस्ति नः पुत्रकृथेषु योनिषु स्वस्ति राये मरुतो दधातन १५
 स्वस्तिरिन्द्रि प्रपथे श्रेष्ठा रेक्णस्वत्यभि या वाममोति ।
 सा नो अमा सो अरणे नि पातु स्वावेशा भवतु देवगोपा १६
 एवा पृथतेः सूनुरवीवृधद्वो विश्वं आदित्या अदिते मनीषी ।
 ईशानासो नरो अमर्त्येना—ऽस्तावि जनो दिव्यो गर्येन १७ [५] (६६२)

(६४)

१७ गयः ग्रातः । विश्वे देवाः । जगतीः १२, १६, १७ त्रिष्टुप् ।

कथा देवानां कतमस्य यामनि सुमन्तु नाम शृण्वतां मनामहे ।
 को मृच्छति कतमो नो मयस्कस्त कतम ऊती अभ्या ववर्तति १
 क्रतूयन्ति क्रतवो हस्तु धीतयो वेनन्ति वेनाः पतयन्त्या दिशः ।
 न मर्द्धिता विद्यते अन्य एभ्यो देवेषु मे अधि कामा अयंसत २
 नरा वा शंसं पूषणमगोह्य—मग्निं देवेन्द्रमभ्यर्चसे गिरा ।
 सूर्यामासा चन्द्रमसा यमं दिवि त्रितं वार्तमुपसमञ्चतुम्विना ३ (६६५)

कथा कविस्तुवीरवान् कया गिरा बृहस्पतिर्वावृधते सुवृक्तिभिः । अज एकपात् सुहर्वैर्मिर्ऋकभिर्—रहिः शृणोतु बुधयोऽहर्वीमनि दक्षस्य वादिते जन्मनि व्रते राजाना मित्रावरुणा विवाससि । अतूतपन्थाः पुरुस्थो अयमा सप्तहोता विष्णुरूपेण जन्मसु	४ ५ [६]
ते नो अर्वन्तो हवनश्रुता हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः । सहस्रसा मेघसाताविव त्मना महो ये धनं समिथेषु जग्निरे प्र वो वायुं रथ्युजं पुरंधिं स्तोमैः कृणुध्वं सख्यार्य पूषणम् । ते हि देवस्य सवितुः सर्वीमनि क्रतुं सचन्ते सचितः सचेतसः त्रिः सप्त सप्ता नद्यो महीरपो वनस्पतीन् पर्वतां अग्निमूतये । कृशानुमस्तृन् तिप्यं सधस्थ आ रुद्रं रुद्रेषु रुद्रियं हवामहे सरस्वती सरयुः सिन्धुरुमिभिर्महो महीरवसा यन्तु वक्षणीः । देवीरापो मातरं सुदयित्वो घृतवत् पयो मधुमन्नो अर्चत उत माता बृहद्विवा शृणोतु न—स्त्वष्टा देवेभिर्जनिभिः पिता वचः । ऋभुक्षा वाजो रथस्पतिर्भगो रणवः शंसः शशमानस्य पातु नः	६ ७ ८ ९ १० [७]
रणवः संष्टा पितुमां ईव क्षयो भद्रा रुद्राणां मरुतामुपस्तुतिः । गोभिः प्याम यशसो जनेष्वा सदा देवास इच्छया सचेमहि यां मे धियं मरुत इन्द्र देवा अर्ददात वरुण मित्र यूयम् । तां पीपयत पर्यसेव धेनुं कुविद्विरो अधि रथे वहांथ कुविद्वङ्ग प्रति यथा चिदस्य नः सजात्यस्य मरुतो बुवोधथ । नाभा यत्र प्रथमं संनसामहे तत्र जामित्वमर्दितिर्दधातु नः ते हि द्यावापृथिवी मातरां मही देवी देवास्त्रन्मना यज्ञियं इतः । उभे विभृत उभयं भरीमभिः पुरु रतांसि पितृभिश्च सिश्रतः दि पा होत्रा विश्वमश्नोति वार्यं बृहस्पतिरर्मतिः पर्णीयसी । ग्रावा यत्र मधुपुदुच्यते बृह—दवीवशन्त मतिभिर्मनीपिणः एवा कविस्तुवीरवां क्रतुज्ञा द्रविणस्पुद्रविणसश्चकानः । उक्थेमिरत्र मतिभिश्च विप्रो ऽपीपयद्रयो विद्वानि जन्म एवा प्लुतेः सनुरवीवृधद्वो विश्वं आदित्या अदिते मनीषी । इशानासो नरो अर्मयैना—ऽस्तावि जनो विज्यो गयेन	११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ [८] (६७९)

(६५)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विदेव देवाः । जगन्ती, १५ त्रिष्टुप् ।

- अग्निर्न्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा वायुः पूषा सरस्वती सजोषंसः ।
 आवित्या विष्णुर्मरुतः स्वर्बृहन् सोमो रुद्रो अर्दितिर्वह्मणस्पतिः १
- इन्द्राग्नी वृत्रहत्येषु सत्पती मिथो हिंन्वाना तन्वाऽ समोक्सा ।
 अन्तरिक्षं मह्या पप्रुरोजसा सोमो घृतश्रीर्महिमानंमरिर्यन् २
 तेषां हि मद्वा महतामनर्वणां स्तोमो इयम्यृतज्ञा कृतावृधाम् ।
 ये अप्सवर्मणवं चित्राधसस्ते नो रासन्तां मह्ये सुमित्र्याः ३
 स्वर्णरमन्तरिक्षाणि रोचना आवाभूमी पृथिवीं स्कम्भुरोजसा ।
 पूषा इव मह्यन्तः सुरातयो देवाः स्तवन्ते मनुपाय सूरयः ४
 मित्राय शिक्ष वरुणाय दाशुषे या सम्राजा मनसा न प्रयुच्छतः ।
 ययोधाम धर्मणा रोचते बृहद् ययोरुभे रोदसी नाधसी वृता ५ [९]
- या गोवर्तानि पर्येति निष्कृतं पयो दुहाना व्रतनीरवारतः ।
 सा प्रब्रुवाणा वरुणाय दाशुषे देवेभ्यो दाशन्नविषा विवस्वते ६
 विवक्षसो अग्निजिह्वा कृतावृधं क्रतस्य योनिं विभुशन्तं आसते ।
 द्यां स्कमित्यप आ चक्रुरोजसा युजं जंमिन्वी तन्वीऽ नि मांमजुः ७
 परिक्षिता पितरा पूर्वजावरी क्रतस्य योनां क्षयतः समोक्सा ।
 आवापृथिवी वरुणाय सव्रते घृतवत् पयो महिषाय पिन्वतः ८
 पर्जन्यावाता वृषभा पुरीषिणेन्द्रवायू वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 देवा आवित्या अर्दिति हवामहे ये पार्थिवासो दिव्यासो अप्सु ये ९
 त्वष्टारं वायुमृभवो य ओहते देव्या होतांरा उपसं स्वस्तये ।
 बृहस्पतिं वृत्रखादं सुमेधसं मिन्द्रियं सोमं धनुसा उ ईमहे १० [१०]
- बह्व गामश्वं जनयन्त ओषधीर्वनस्पतीन् पृथिवीं पर्वता अपः ।
 सूर्यं विवि रोहयन्तः सुदानं आर्या व्रता विसृजन्तो अधि क्षमि ११
 भुज्युमंहसः पिपृथो निरश्विना श्यावं पुत्रं वध्मिमत्या अजिन्वतम् ।
 कमद्युवं विमदायोहधुयुवं विष्णाप्वं विश्वकायाव सृजथः १२
 पावीरवी तन्यतुरेकपावृजो द्विवो धृता सिन्धुरापः समुद्रियः ।
 विश्वे देवासः शृणवन् वचांसि मे सरस्वती सह धीभिः पुरंध्या १३ (६९२)

विश्वे देवाः सह धीमिः पुरंध्या मनोर्यजत्रा अमृता कृतज्ञाः ।

रातिपाचो अमिपाचः स्वर्विदुः स्वर्गिणि ब्रह्म सूक्तं जुषेरत १४

देवान् वसिष्ठो अमृतान् ववन्ते ये विश्वा मुवंनामि प्रतस्थुः ।

ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १५ [११] (६९४)

(६६)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विश्वे देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप ।

देवान् हुवे बृहच्छर्वसः स्वस्तये ज्योतिष्कृतो अध्वरस्य प्रचेतसः ।

ये वावृधुः प्रतरं विश्ववेदस इन्द्रज्येष्ठासो अमृता कृतावृधः १

इन्द्रप्रसूता वरुणप्रशिष्टा ये सूर्यस्य ज्योतिषो भागमानशुः ।

मरुद्गणे वृजने मन्मं धीमहि माघेनि युज्ञं जनयन्त सूर्यः २

इन्द्रो वसुभिः परि पातु नो गर्यमावृत्त्यैर्नो अदितिः शर्म यच्छतु ।

रुद्रो रुद्रेभिर्वृवो मृळयाति न-स्वष्टा नो ग्रामिः सुवितारं यिन्वतु ३

अदितिर्द्यावापृथिवी कृतं मह-दिन्द्राविष्णू मरुतः सर्व्वहृत ।

देवाँ आदित्याँ अवसे हवामहे वसून् रुद्रान् त्सवितारं सुदंससम् ४

सरस्वान् धीभिर्वरुणो धृतव्रतः पूषा विष्णुर्महिमा वायुराश्विनौ ।

ब्रह्मकृतो अमृता विश्ववेदसः शर्म नो यंसन् त्रिवरुथमंहसः ५ [१२]

वृषा यज्ञो वृषणः सन्तु यज्ञिया वृषणो देवा वृषणो हविष्कृतः ।

वृषणा द्यावापृथिवी कृतावरी वृषा पर्जन्यो वृषणो वृषस्तुभः ६

अग्नीषोमा वृषणा वारजसातये पुरुप्रशस्ता वृषणा उपं ब्रुवे ।

यावीजिरे वृषणो देवयज्यया ता नः शर्म त्रिवरुथं वि यंसतः ७

धृतव्रताः क्षत्रिया यज्ञनिष्कृतो बृहद्दिवा अध्वराणामभिभ्रियः ।

अग्निहोतार ऋतुसापो अद्भुतो ऽपो अमृजन्ननु वृत्रतूथं ८

द्यावापृथिवी जनयन्नभि व्रता ऽऽप ओषधीर्वनिनानि यज्ञिया ।

अन्तरिक्षं स्वरा पप्रुरुतये वशं देवासस्तन्वीऽ नि मामृजुः ९

धृतारो दिव क्रभवः सुहस्ता वातापर्जन्या महिषस्य तन्यतोः ।

आप ओषधीः प्र तिरन्तु नो गिरो भगो रातिर्वाजिनो यन्तु मे हवम् १० [१३] (७०४)

समुद्रः सिन्धू रजो अन्तरिक्ष—मज एकपात तनयितुर्गणवः । अहिर्बुध्नयः शृणवद्वाचांसि मे विश्वे देवास उत सूरयो मम स्याम वो मनवो देववीतये प्राञ्चं नो यज्ञं प्र णयत साधुया । आदित्या रुद्रा वसवः सुदानव इमा ब्रह्म शस्यमानानि जिन्वत दैव्या होतारा प्रथमा पुरोहित ऋतस्य पन्थामन्वोमि साधुया । क्षेत्रस्य पतिं प्रतिवेशमीमहे विश्वान् देवाँ अमृताँ अपयुच्छतः वसिष्ठासः पितृवद्वाचमक्रत देवाँ ईळाना ऋषिवत स्वस्तये । प्राता इव ज्ञातयः काममेत्या—ऽस्मे देवासोऽव धूनुता वसुं देवान् वसिष्ठो अमृतान् ववन्हे ये विश्वा भुवनाभि प्रतस्थुः । ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	११ १२ १३ १४ १५ [१४] (७०९)
---	---

(६७)

१२ अयास्य आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । विष्टुप् ।

इमा धियं समशीर्ष्णीं पिता न ऋतप्रजातां बृहतीमविन्दत् । तुरीयं स्विजनयद्विश्वजन्यो ऽयास्यं उक्थमिन्द्राय शंसन् ऋतं शंसन्त ऋजु दीध्याना दिवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः । विष्टं पदमङ्गिरसो दधाना यज्ञस्य धाम प्रथमं मनन्त हंसैरिव सखिभिर्वावदद्भि—रश्मन्मयानि नहन्ता व्यस्यन् । बृहस्पतिरभिकनिकदुद्रा उत प्रास्तीदुर्ब विद्राँ अगायत् । अवो द्वाभ्यां पर एकया गा गुहा तिष्ठन्तीरनृतस्य सेतौ । बृहस्पतिस्तमसि ज्योतिरिच्छ—न्नुदुषा आकुर्वि हि तिस्र आवः विभिद्या पुरं शयथेमपाचीं निस्त्रीणि साकमुदुधेरकृन्तत् । बृहस्पतिरूपसं सूर्यं गा—मकं विवेद स्तनयान्निव द्यौः इन्द्रो बलं रक्षितारं दुर्धानां करेणैव वि चकर्ता रवेण । स्वेदाग्निभिराशिरमिच्छमानो ऽरोदयत् पणिमा गा अमुष्णात्	१ २ ३ ४ ५ ६ [१५]
स ई सत्येभिः सखिभिः शुचद्भि—र्गंधायसं वि धनसैरददः । ब्रह्मणस्पतिर्वृषाभिर्वराह—धर्मस्वेदेभिर्दविणं व्यानत् ते सत्येन मनसा गोपतिं गा इयानास इषणयन्त धीभिः । बृहस्पतिर्मिथो अवयपेभि—रुदुसिया असृजत स्वयृग्भिः	७ ८ (७१७)

तं वर्धयन्तो मतिभिः शिवाभिः सिंहमिव नानदतं सधस्थे ।
 बृहस्पतिं वृषणं शूरसातो भेरभरे अनु मदेम जिष्णुम् ९
 यदा वाजमसनेद्विश्वरूपमाद्यामरुक्षदुत्तराणि सदा ।
 बृहस्पतिं वृषणं वर्धयन्तो नाना सन्तो विभ्रतो ज्योतिरासा १०
 सत्यामाशिपं कृणुता वयोधै कीरिं चिन्द्रचवथ स्वभिरेवैः ।
 पश्चा मृधो अपं भवन्तु विश्वास्तद्रोदसी शृणुतं विश्वमिन्वे ११
 इन्द्रो मद्वा महतो अर्णवस्य वि भूर्धानंमभिनदवृद्धस्य ।
 अहन्नहिमरिणात् सप्त सिन्धून् वैवैद्यांवापृथिवी प्रावतं नः १२ [१६] (७११)

(६८)

१२ अयास्य आहिरसः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप ।

उदुप्रुतो न वयो रक्षमाणा वावदतो अभिरस्येव घोषाः ।
 गिरिभ्रजो नोर्मयो मर्दन्तो बृहस्पतिमभ्यर्का अनावन् । १
 सं गोभिराहिरसो नक्षमाणो भगं इवेदयमणं निनाय ।
 जने मित्रो न दर्पती अनाक्ति बृहस्पते वाजयाशूरिवाजौ २
 साध्व्या अतिथिनीरिषिराः स्पाहाः सुवर्णा अनवद्यरूपाः ।
 बृहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितूया निर्गा ऊपे यवमिव स्थिविभ्यः ३
 आप्रपायन् मधुन क्रतस्य योनिमवक्षिपन्नर्कं उल्कामिव द्योः ।
 बृहस्पतिरुद्धरन्नश्मनो गा भूम्या उद्रेव वि त्वचं विभेद ४
 अप ज्योतिषा तमो अन्तरिक्षा दुद्रः शीपालमिव वार्त आजत् ।
 बृहस्पतिरनुमृश्या बलस्याऽभ्रमिव वात आ चक्र आ गाः ५
 यदा बलस्य पीर्यतो जसुं भेद बृहस्पतिरग्नितपोभिरर्कैः ।
 वृद्धिर्न जिह्वा परिविष्टमार्दं द्वाविनिधौरकृणादुस्त्रियाणाम् ६ [१७]
 बृहस्पतिरमृतं हि त्यदासां नाम स्वरीणां सदेने गुहा यत् ।
 आण्डेवं भित्त्वा शकुनस्य गर्भं मुद्रुस्रियाः पर्वतस्य त्मनाजत् ७
 अश्रापिनद्धं मधु पर्यपश्यन्मत्स्यं न कृीन उदानि क्षियन्तम् ।
 निष्टज्जभार चमसं न वृक्षाद् बृहस्पतिर्विवेणा विकृत्य ८ (७११)

सोषामविन्दुत् स स्वः । सो अग्निं सो अर्केण वि बंधाधे तमांसि ।

बृहस्पतिर्गोर्वपुषो बलस्य निर्मज्जानं न पर्वणो जभार १

हिमेव पर्णा मुषिता वनानि बृहस्पतिनाकृपयद्दलो गाः ।

अनानुकृत्यमपुनश्चकार यात् सूर्यामासा मिथ उच्चरातः १०

अभि श्यावं न कृशतिभिरश्वं नक्षत्रेभिः पितरो धामपिंशन् ।

रात्र्यां तमो अवधुर्ज्योतिरहन् बृहस्पतिर्भिनदद्भि विदद्गाः ११

इदमकर्म नमो अभियाय यः पूर्वस्त्वनोर्नवीति ।

बृहस्पतिः स हि गोभिः सो अश्वेः स वीरेभिः स नृभिर्नो वयो धात् १२ [१८] (७३३)

(६९)

[पष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६९-८४]

१२ सुमित्रो वाध्यश्वः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

भद्रा अग्नेर्वध्यश्वस्य सहशो वामी पर्णातिः सुरणा उपेतयः ।

यदी सुमित्रा विशो अग्रं इन्धते घृतेनाहुतो जरते दविद्युतत् १

घृतमग्नेर्वध्यश्वस्य वर्धनं घृतमग्रं घृतम्वस्य मेदनम् ।

घृतेनाहुत उर्विया वि पप्रथे सूर्य इव रोचते सर्पिरासुतिः २

यत् ते मनुयदनीकं सुमित्रः समीधे अग्ने तद्विदं नवीयः ।

स रेवच्छोच स गिरो जुपस्व स वाजं दर्पि स इह श्रवो धाः ३

यं त्वा पूर्वमीळितो वध्यश्वः समीधे अग्ने स इदं जुपस्व ।

स नः स्तिपा उत भवा तनूपा वृत्रं रक्षस्व यद्विदं ते अस्मे ४

भवा द्युम्नी वाध्यश्चोत गोपा मा त्वां तारावृभिमातिर्जनानाम् ।

शूर इव धृष्णुश्च्यवनः सुमित्रः प्र नु वोचं वाध्यश्वस्य नाम ५

समृद्ध्या पर्वत्याऽ वसूनि दासा वृत्राण्यार्या जिमेथ ।

शूर इव धृष्णुश्च्यवनो जनानां त्वमग्ने पृतनायूरभि प्याः ६ [१९]

वीर्यतन्तुर्बृहदुक्षायमग्निः सहस्रस्तरीः शतनीथ ऋक्वा ।

द्युमान् द्युमत्सु नृभिर्मृज्यमानः सुमित्रेषु दीदयो देवयत्सु ७

त्वे धेनुः सुदुघा जातवेदो ऽसुश्चतेव समना संवर्धुक् ।

त्वं नृभिर्दक्षिणावद्भिरो सुमित्रेभिरिध्यसे देवयद्भिः ८

वेवाश्रित ते अमृता जातवेदो महिमानं वाध्यश्व प्र वोचन् ।

यत् संपृच्छं मानुषीर्विश आयन् त्वं नृभिरजयस्त्वामृधेभिः ९ (७४२)

पितेव पुत्रमविभरूपस्थे त्वामग्रे वध्यश्चः संपर्यन् ।
 जुषाणो अस्य समिधं यविष्ठो त पूर्वा अवनेवार्धतश्चित् १०
 शश्वद्वृषिर्वध्यश्चस्य शत्रून् नृभिर्जिगाय सुतसोमवद्भिः ।
 समनं चिददहश्चित्रभानो ऽव वाधन्तमभिनद्वृधश्चित् ११
 अयमग्निर्वध्यश्चस्य वृत्रहा संनकात् प्रेद्धो नमसोपवाक्यः ।
 स नो अजामीनूत वा विजामी नभि तिष्ठ शर्धतो वाध्यश्च १२ [२०] (७४५)

(७०)

११ सुमित्रो वाध्यश्चः । आग्नीसूक्तं = (१ इध्मः समिधोऽग्निर्वा, १ नराशंसः, ३ इलः,
 ४ वह्निः, ५ देवीर्हारा, ६ उपासानका, ७ दैव्यो होतागौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः
 सरस्वतीळामारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । जिष्टुः ।

इमां मे अग्रे समिधं जुषस्वे—लस्पदे प्राति हया घृताचीम् ।
 वर्ष्मन् पृथिव्याः सुदिनत्वे अह्ना—मूर्ध्वा भव सुकृतो देवयुज्या १
 आ देवानामग्रयावेह यातु नराशंसो विश्वरूपेभिरश्वैः ।
 कृतस्य पथा नमसा म्रियेधो देवभ्यो देवतमः सुपूवत् २
 शश्वत्तममीळते द्रुत्याय हाविर्ष्मन्तो मनुष्यांसो अग्निम् ।
 वहिष्ठैरश्वैः सुवृता रथेना ऽऽ देवान् वक्षि नि पवैह होता ३
 वि प्रथतां देवजुष्टं तिरश्वा क्रीर्यं द्वाधमा सुरभि भूत्वस्मे ।
 अहंजता मनसा देव वह्नि—स्त्रिज्येष्ठोऽं उशतो यक्षि देवान् ४
 द्विवो वा सानुं स्पृशता वरीयः पृथिव्या वा मात्रया वि श्रयध्वम् ।
 उशतीर्द्वीरो महिना महद्भि—र्वैवं रथं रथयुधीरयध्वम् ५ [२१]
 देवी द्विवो दुहितरां सुशिले उपासानकां सदतां नि योनीं ।
 आ वां देवासं उशती उशन्त उरौ सीदन्तु सुभगे उपस्थे ६
 ऊर्ध्वा ग्रावां ब्रह्मृग्निः समिद्धः प्रिया धामान्यदितिरुपस्थे ।
 पुरोहितावृत्विजा युजे अस्मिन् विदुष्टेरा द्रविणमा यजेधाम ७
 तिस्रो देवीर्बहिरिदं वरीय ओ सीदत चक्रमा वः स्योनम् ।
 मनुष्वद्यज्ञं सुधिता हवीपी—ळा देवी घृतपदी जुपन्त ८
 देव त्वष्टर्यद्धं चारुत्वमान—क्यदङ्गिरसामभवः सचाभूः ।
 स देवानां पाथ उप प्र विद्वा—नुशन् यक्षि द्रविणोदः सुरतः ९ (७५४)

वनस्पते रश्नया नियूयां देवानां पाथ उप वक्षि विद्वान् ।
 स्वदाति देवः कृणवन्नुदीर्घायवतां द्यावापृथिवी हवं मे १०
 आग्ने वह वरुणामिष्टये न इन्द्रं दिवो मरुतो अन्तरिक्षात् ।
 सीवन्तु बर्हिर्विश्व आ यजत्राः स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ११ [२२] (७५६)

(७१)

११ वृहस्पतिराहिरसः । ज्ञानम् । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

वृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रं यत् प्रैरत नामधेयं दधानाः ।
 यद्वेषां श्रेष्ठं यदरिप्रमासीत् प्रेणा तद्वेषां निहितं गुहाविः १
 सक्तुमिव तितउता पुनन्तो यत्र धीरा मनसा वाचमकृत ।
 अत्रा सखायः सख्यानं जानते भुद्वेषां लक्ष्मीर्निहिताधिं वाचि २
 यज्ञेन वाचः पृथिवीर्यमायन् तामन्वविन्दुन्नुपिषु प्रविष्टाम् ।
 तामामृत्या व्यदधुः पुरुत्रा तां सप्त रेभा अभि सं नवन्ते ३
 उत त्वः पश्यन् न वदंश् वाचं सुत त्वः शृण्वन् न शृणोत्येनाम् ।
 उतो त्वस्मै तन्वं १ वि संसे जायेव पर्य उशती सुवासाः ४
 उत त्वं सख्ये स्थिरपीतिमाहुर्नैनं हिन्वन्त्यपि वाजिनेषु ।
 अधेन्वा चरति माययैव वाचं शुश्रुवा अफलामपुष्पाम् ५ [२३]

यस्तिन्याज सचिविदं सखायं न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति ।
 यदीं शृणोत्यलकं शृणोति नहि प्रवेदं सुकृतस्य पन्थाम् ६
 अक्षण्वन्तः कर्णवन्तः सखायो मनोजवेष्वसमा बभूवुः ।
 आब्रुवन्त उपकक्षासं उ त्वे हृदा इव भ्रात्वा उ त्वे दृष्टे ७
 हृदा तप्येपु मनसो जवेपु यद्वाह्मणाः संयजन्ते सखायः ।
 अत्राह त्वं वि जहुर्वेद्यामिरोहब्रह्मणो वि चरन्त्यु त्वे ८
 इमे ये नार्वाङ्क परश्चरन्ति न ब्राह्मणासो न सुतेकरासः ।
 त एते वाचमभिपद्य पापया सिरीस्तन्त्रं तन्वते अप्रजज्ञयः ९

सर्वे नन्दन्ति यशसागतेन सभासाहेन सख्या सखायः ।
 किल्बिषस्पृत् पितृपाणिर्होषा—मरं हितो भवति वाजिनाय १०
 कृचां त्वः पोषमास्ते पुपुष्वान् गायत्रं त्वो गायति शर्करीषु ।
 ब्रह्मा त्वो वदति जातविद्यां यज्ञस्य मात्रां वि मिमीत उ त्वः ११ [२४] (७६७)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ प० १-२८]

(७९)

१ लांक्यो बृहस्पतिः, बृहस्पतिराङ्गिरसो या, दाक्षायणी अदितिर्वा । देवाः । अनुष्टुप् ।

देवानां नु वयं जाना प्र वोचाम विपुन्यया ।

उक्थेषु शस्यमानेषु यः पश्यादुत्तरे युगे

१

ब्रह्मणस्पतिरिता सं कर्मारं इवाधमत ।

देवानां पूर्वे युगे ऽसतः सर्वजायत

२

देवानां युगे प्रथमे ऽसतः सर्वजायत ।

तदाशा अन्वजायन्त तदुत्तानपदुस्परि

३

भूर्जं उत्तानपदो भुव आशा अजायन्त ।

अदितिर्दक्षो अजायत दक्षाददितिः परि

४

अदितिर्ह्यर्जनिष्य दक्ष या दुहिता तव ।

तां देवा अन्वजायन्त भद्रा अमृतबन्धवः

५ [१]

यदेवा अदः संलिले सुसंरब्धा अतिष्ठत ।

अत्रा वो नृत्यतामिव तीवो रेणुरपायत

६

यदेवा यतयो यथा भुवनान्यपिन्वत ।

अत्रा समुद्र आ गृह्णन्मा सूर्यमजभर्तन

७

अप्यो पुत्रासो अदितिर्ये जातास्तन्वस्परि ।

देवा उष प्रेत समभिः परा मार्ताण्डमास्थत

८

समभिः पुत्रैरदितिरूप प्रेत पूर्वं युगम् ।

प्रजार्यं मृत्यवं त्वत पुनर्मार्ताण्डमाभरत

९ [२] (७९)

(७३)

११ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जनिष्ठा उग्रः सहस्रे तुराय मन्द्र ओजिष्ठा बहुलाभिमानः ।

अवर्धन्निन्द्रं मरुतश्चिद्वं माता यद्वीरं वृधनृन्निष्ठा

१

द्रुहो निषत्ता पृशनी चिदेवः पुरु शंसेन वावृधुष्ट इन्द्रम् ।

अभीवृतेव ता महापदेन ध्वान्तात प्रपित्वादुदरन्त गर्भाः

२

कृष्या ते पादौ प्र यजिगा स्यवर्धन् वाजा उत ये चिद्वं ।

त्वमिन्द्र सालावृकान् त्सहस्रमासन् दधिपे अश्विना ववृत्याः

३

(७९)

समना तूर्णिरूपं यासि यज्ञमा नासंत्या सुख्याय वक्षि ।
 वसाव्यामिन्द्र धारयः सहस्रा ऽश्विनां शूर ददतुर्मवानि ४
 मन्दमान क्रतावधिं प्रजायै सखिभिरिन्द्रं इषिरभिरथम् ।
 आभिर्हि माया उप दस्युमागा—न्महः प्र तन्ना अवपत् तमांसि ५ [३]

सनामाना चिदध्वसयो न्यस्मा अवाहन्निन्द्र उपसो यथानः ।
 ऋष्वैरगच्छः सखिभिर्निकमिः साकं प्रतिष्ठा हृद्या जघन्थ ६
 त्वं जघन्थ नमुचिं मखस्युं दासं कृण्वान ऋपये विमायम् ।
 त्वं चकर्थ मनवे स्योनान् पथो देवत्राश्वसेव यानान् ७
 त्वमेतानि पपिषे वि नामे—शान इन्द्र दधिपे गभस्ती ।
 अनु त्वा देवाः शर्वसा मदन्त्युपरिवुधान् वनिनश्चकर्थ ८
 चक्रं यदस्याप्स्वा निपत्तमुतो तदस्मे मध्विञ्चच्छद्यात् ।
 पृथिव्यामतिपितं यदूधः पयो गोष्वदधा ओषधीषु ९
 अश्वादिषायेति यद्वृत् न्त्योर्जसो जातमुत मन्य एनम् ।
 मन्योरियाय हर्म्येषु तस्थौ यतः प्रजज्ञ इन्द्रो अस्य वेद १०
 वयः सुपर्णा उप सेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋपयो नार्धमानाः ।
 अप ध्वान्तमूर्णहि पृथिं चक्षुर्ममुग्ध्यस्मान् निधयेव बुद्धान् ११ [४] (७८७)

(७४)

६ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वसूनां वा चक्रेषु इयक्षन् धिया वा यज्ञैर्वा रोदस्योः ।
 अर्वन्तो वा ये रयिमन्तः सातौ वनुं वा ये सुश्रुणं सुश्रुतो धुः १
 हव एषामसुरो नक्षत द्यां श्रवस्यता मनसा निस्त क्षाम् ।
 चक्षाणा यत्र सुवितार्य देवा द्यौर्न वारंभिः कृणवन्त स्वैः २
 इयमेषाममृतानां गीः सर्वताता ये कृपणन्त रत्नम् ।
 धियं च यज्ञं च सार्धन्तस्ते नो धान्तु वसव्यमसामि ३
 आ तत् त इन्द्रायवः पनन्ता ऽभि य ऊर्व गोमन्तं तितृत्सान् ।
 सकृत्स्वं ये पुरुषपुत्रा महीं सहस्रधारां बृहतीं दुदक्षन् ४ (७९१)

शचीं च इन्द्रमवसे कृणुध्व—मनानतं वृमयन्तं पृतन्यून ।

ऋभुक्षणं मघवानं सुवृत्तिं भर्ता यो वज्रं नयं पुरुक्षुः

५

यद्वावानं पुरुतमं पुराणां वृद्धहेन्द्रो नामान्यथाः ।

अचेति प्रासहस्पतिस्तुविष्मान् यदीमुश्मसि कर्तव्यं कुरु तत्

६ [५] (७९३)

(७५)

१ सिन्धुक्षित् प्रैयमेधः । नयः । जगती ।

प्र सु व आपो महिमानं मुत्तमं कारुर्वीचाति सदेने विवस्वतः ।

प्र सप्तसप्त त्रेधा हि चक्रमुः प्र सृत्वंरीणामति सिन्धुरोजसा

१

प्र तेंसरद्वरुणो यातवे पथः सिन्धो यद्वाजौ अभ्यद्रवस्त्वम् ।

भूम्या अधि प्रवतां यामि सानुना यदेपामग्रं जगतामिरज्यसि

२

दिवि स्वने यतते भूम्योप—यन्तं शुष्ममुद्विषति भानुना ।

अभ्रादिव प्र स्तनयन्ति वृष्टयः सिन्धुयदेति वृषभो न रोरुवत्

३

अभि त्वां सिन्धो शिशुमित्र मातरो वाश्वा अर्पन्ति पर्यसेव धेनवः ।

राजं व युध्वा नयसि त्वमित् सिचौ यद्वासामग्रं प्रवतामिर्नक्षसि

४

इमं मे गङ्गे यमुने सरस्वति शुतुद्रि स्तोमं सचता पुरुण्या ।

असिक्न्या मरुद्वधे वितस्तुया ऽऽर्जीकीये शृणुह्या सुपोमया

५ [६]

तृष्टामया प्रथमं यातवे सजूः सुसत्वा रसया श्वेत्या त्या ।

त्वं सिन्धो कुभेया गोमतीं कुमुं मेहन्त्वा सरथं यामिरीयसे

६

ऋजीत्येनी रुशती महित्वा परि जयांसि भरते रजांसि ।

अदब्धा सिन्धुरपसामपस्तमा ऽश्वा न चित्रा वपुषीव दर्शता

७

स्वश्वा सिन्धुः सुरथा सुवासा हिरण्ययी सुकृता वाजिनीवती ।

ऊर्णावती युवतिः सीलमाव—त्युताधि वस्ते सुभगा मधुवधम्

८

सुखं रथं युयुजे सिन्धुरश्विनं तेन वाजं सनिपदुस्मिन्नाजौ ।

महान् हांस्य महिमा पनस्यते ऽदब्धस्य स्वयंशसो विरुग्निनः

९ [७] (८०९)

(७६)

८ सर्पे रेरावतो जरत्कर्णः । ग्रावाणः । जगती ।

आ वं ऋजस ऊर्जा व्युष्टि—ष्विन्द्रं मरुतो रादसी अनक्तन ।
 उमे यथा नो अहनी सचाभुवा सदासदो वरिवस्यात उद्भिदा ?
 तदु श्रेष्ठं सर्वनं सुनोतना—ऽत्यो न हस्तयतो अद्रिः सोतरी ।
 विद्वद्भ्यो र्यो अभिभूति पौंस्यं महो राये चित् तरुते यद्वतः २
 तदिद्वद्भ्यो सर्वनं विवेरपो यथा पुरा मनवे गातुमश्रेत् ।
 गोअर्णसि त्वाष्ट्रे अश्वनिर्णिजि प्रेमध्वरेष्वध्वरां अशिश्चयुः ३
 अर्ष हत रक्षसो भङ्गुरावतः स्कभायत निर्कृतिं सेधुतामतिम् ।
 आ नो रयिं सर्ववीरं सुनोतन देवाव्यं भरत श्लोकमद्रयः ४
 विवश्चिदा वोऽमवत्तरेभ्यो विभवना चिदाश्वपस्तरभ्यः ।
 वायोश्चिदा सोमरभस्तरभ्यो ऽग्नेश्चिदचं पितृकृत्तरभ्यः ५ [८]

भुरन्तु नो यशसः सोत्वन्धसो ग्रावाणो वाचा विवितां विवित्मता ।
 नरो यत्र दुहते काम्यं मध्वा—घोषयन्तो अभितो मिथस्तुरः ६
 सुन्वन्ति सोमं रश्मिरासो अद्रयो निरस्य रसं गविषो दुहन्ति ते ।
 दुहन्त्यूर्ध्वरूपसेचनाय कं नरो हव्या न मर्जयन्त आसभिः ७
 एते नरः स्वर्षसो अभूतन् य इन्द्राय सुनुथ सोममद्रयः ।
 वामंवामं वो विव्याय धाम्ने वसुंवसु वः पार्थिवाय सुन्वते ८ [९] (८१०)

(७७)

८ स्यूमरदिमर्भागवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अभ्रपुणो न वाचा पूर्णा वसुं हविष्मन्तो न यज्ञा विजानुषः ।
 सुमारुतं न ब्रह्माणमर्हसे गणमस्तोप्येषां न शोभसे १
 श्रिये मयीसो अश्वीरकृण्वत सुमारुतं न पूर्वारीति क्षर्षः ।
 विवस्पुत्रास एता न येतिर आदित्यामस्ते अका न वावृधुः २
 प्र ये विवः पृथिव्या न बर्हणा तमनां रिभिन्ने अभ्रात्र सूयः ।
 पात्रस्वन्तो न वीराः पनस्यवो रिशार्दसो न मयी अभिद्यवः ३ (८११)

- युष्माकं बुध्ने अपां न यामनि विधुर्यति न मही अर्धुर्यति ।
 विश्वस्मुर्यजो अर्वागयं सु वः प्रयस्वन्तो न सत्राच आ गत ४
 यूयं धूर्पु प्रयुजो न रुदिमभिर्ज्योतिष्मन्तो न भ्रासा व्युष्टिषु ।
 श्येनासो न स्वयंशसो रिशार्दसः प्रवासो न प्रसितासः परिग्रुषः ५ [१०]
 प्र यद्गृध्वे मरुतः पराकाद् यूयं महः संवरणस्य वस्वः ।
 विद्वानासो वसवो राध्वस्याऽऽराच्चिद् द्वेपः सनुतयुयोत ६
 य उद्वचि यज्ञे अध्वरेष्ठा मरुद्भ्यो न मानुषो ददाशत् ।
 रेवत स वयो दधते सुवीरं स देवानामपि गोपीथे अस्तु ७
 ते हि यज्ञेषु यज्ञियांस ऊमा आकृत्येन नाम्ना शंभविष्ठाः ।
 ते नोऽवन्तु रथतूर्मनीषां महश्च यामन्नध्वरे चक्रानाः ८ [११] (८१८)

(७८)

८ स्युमरदिमर्गवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, २, ५-७ जगती ।

- विप्रासो न मन्मभिः स्वाध्वो देवाव्योऽ न यज्ञैः स्वप्नसः ।
 राजानो न चित्राः सुसंहशः क्षितीनां न मर्या अरेपसः १
 अग्निर्न ये भ्राजसा रुक्मवक्षसो वातासो न स्वयुजः सद्य ऊतयः ।
 प्रजातारो न ज्येष्ठाः सुनीतयः सुशमीणो न सोमा कृतं यते २
 वातासो न ये धुनेयो जिगत्तवोऽ ऽप्तीनां न जिह्वा विरोकिणः ।
 वर्मण्वन्तो न योधाः शिमीवन्तः पितृणां न शंसाः सुरातयः ३
 रथानां न येऽराः सनाभयो जिगीवांसो न शूरा अभिद्यवः ।
 वरेयवो न मर्या वृत्प्रुषोऽ भिस्वतारो अकं न सुप्तुमः ४
 अश्वांसो न ये ज्येष्ठास आशवो दिधिषवो न रथ्यः सुदानवः ।
 आपो न निम्नेरुदभिर्जिगत्तवो विश्वरूपा अङ्गिरसो न सामभिः ५ [१२]
 ग्रावाणो न सूरयः सिन्धुमातर आर्द्विरासो अर्द्रयो न विश्वर्हा ।
 शिशूला न क्रीळयः सुमातरौ महाग्रामो न यामन्नत त्विषा ६
 उपसां न केतवोऽध्वरश्रियः शुभयवो नाञ्जिभिर्व्यश्वितन् ।
 सिन्धवो न युधियो भ्राजहृष्टयः परावतो न योजनानि मभिरे ७
 सुभागाश्चो देवाः कृणुता सुरत्वा नस्मान् त्सोतृन् मरुतो वावृधानाः ।
 अधि स्तोत्रस्य स्रव्यस्य गात सनाद्धि वो रत्नधेयानि सन्ति ८ [१३] (८१९)

(७९)

७ सौचीकोऽग्निर्वैश्वानरो वा, सतिर्वाजंभरो वा । अग्निः । विष्टुप् ।

- अपश्यमस्य महतो महित्व—मर्मर्त्यस्य मर्त्यासु विश्व ।
 नाना हनू विभृते सं भरेते असिन्वती वप्सती भूर्यत्तः १
 गुहा शिरो निहितमृधंगक्षी असिन्वन्नत्ति जिह्वया वनानि ।
 अत्राण्यस्मै पृष्ठमिः सं भरे—न्त्युत्तानहस्ता नमसाधि विश्व २
 प्र मातुः प्रतरं गुह्यमिच्छन् कुमारो न वीरुधः सर्पदुर्वीः ।
 ससं न एकमविदच्छुचन्तं रिरिह्वासं रिप उपस्थे अन्तः ३
 तद्वाभृतं रोदसी प्र बंधीमि जायमानो मातरा गर्भे अत्ति ।
 नाहं वेवस्य मर्त्यश्चिकेता—ऽग्निरहः विचेताः स प्रचेताः ४
 यो अस्मा अन्नं तृष्णाऽदधा—त्याज्यं धृतैर्जुहोति पुष्यति ।
 तस्मै सहस्रमक्षमिर्वि चक्षे ऽग्ने विश्वतः प्रत्यक्षसि त्वम् ५
 किं वेवेषु त्यज एनश्चकथा—ऽग्ने पृच्छामि नु त्वामविद्वान् ।
 अकीलन् कीलन् हरिरत्तवेऽदन् वि पर्वशश्चकृतं गार्भिवासिः ६
 विपूचो अश्वान् युयुजे वनेजा ऋजीतिभी रणानाभिर्गृभीतान् ।
 चक्षदे मित्रो वसुमिः सुजातः समानृधे पर्वभिर्वावृधानः ७ [१४] (८३३)

(८०)

७ सौचीकोऽग्निः वैश्वानरो वा, सतिर्वाजंभरो वा । अग्निः । विष्टुप् ।

- अग्निः सतिर् वाजंभरं ददा—त्यग्निर्वीरं श्रुत्यं कर्मनिःशाम् ।
 अग्नी रोदसी वि चरन् समन्त्र—ज्ञाग्निराग्निं वीरकुक्षिं पुरंधिभ १
 अग्नेरग्नसः समिद्वस्तु भद्रा ऽग्निर्मही रोदसी आ विवेश ।
 अग्निरेकं चोदयत् सम—त्स्वाग्निर्वृत्राणि दयते पुरुणि २
 अग्निहं त्यं जरतः कर्णमावा—ऽग्निरुद्भयो निरदहजकूथम् ।
 अग्निरत्रिं घर्म उरुण्यवन्त—ऽग्निर्नृमेधं प्रजयांसृजत् सम ३
 अग्निवृद् द्रविणं वीरपेशा अग्निर्कषिं यः सहस्रां सनोति ।
 अग्निर्वृषि हव्यमा तताना—ऽग्नेधार्मानि विभृता पुरुत्रा ४ (८३७)

अग्निमुक्थैर्कपयो वि ह्वयन्ते	ऽग्निं नरो यामनि वाधितासः ।	
अग्निं वयो अन्तरिक्षे पतन्तो	ऽग्निः सहस्रा परि याति गोनाम्	५
अग्निं विश ईजते मानुषीर्या	अग्निं मनुषो नहुषो वि जाताः ।	
अग्निगान्धर्वी पथ्यामृतस्या	ऽग्नेर्गव्यतिष्ठत आ निपत्ता	६
अग्नये ब्रह्म ऋभवस्ततक्षुर	ग्निं महामवोचामा सुवृक्तिम् ।	
अग्ने प्राव जरितारं यविष्ठा	ऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व	७ [१५] (८४०)

(८१)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप्, २ विराड्रूपा ।

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्व	दृषिर्होता न्यसीदत् पिता नः ।	
स आशिषा द्रविणमिच्छमानः	प्रथमच्छद्वरौ आ विवेश	१
किं स्विदासीदधितानमारम्भणं	कतमत् स्वित् कथासीत् ।	
यतो भूमिं जनयन् विश्वकर्मा	वि द्यामीर्णोन्महिना विश्वचक्षाः	२
विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो	विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात ।	
सं बाहुभ्यां धमेति सं पतत्रे	द्यावाभूमीं जनयन् देव एकः	३
किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस	यतो द्यावापृथिवी निदृष्टक्षुः ।	
मनीषिणा मनसा पृच्छतेदु तद्	यदुध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्	४
या ते धामानि परमाणि यावमा	या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा ।	
शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः	स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः	५
विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः	स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।	
मुह्यन्त्वन्ये अभितो जनास	इहास्माकं मधवा सूरिरस्तु	६
वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये	मनोजुवं वाजं अद्या हुवेम ।	
स नो विश्वानि हवनानि जोषद्	विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा	७ [१६] (८४०)

(८२)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप् ।

चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो	घृतमेने अजनन्नभ्रमाने ।	
यदेदन्ता अदृष्टहन्त पूर्व	आदिद्द्यावापृथिवी अग्रथेताम्	१
विश्वकर्मा विमता आद्विहाया	धाता विधाता परमोत संहक् ।	
तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति	यत्रा सप्तऋषीन् पर एकमाहुः	२ (८४१)

यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेवु भुवनानि विश्वा ।	
यो देवानां नामधा एक एव तं संप्रश्नं भुवना यन्युन्या	३
त आर्यजन्तु द्रविणं समस्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना ।	
असूर्ते सूर्ते रजसि निपते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि	४
पुरो दिवा पुर एना पृथिन्या पुरो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।	
कं स्विद्वर्धं प्रथमं दध्ना आपो यत्र देवाः समपश्यन्त विश्वे	५
तमिद्वर्धं प्रथमं दध्ना आपो यत्र देवाः समगच्छन्त विश्वे ।	
अजस्य नाभावध्येकमपितं यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्युः	६
न तं विदाथ य इमा जजानाऽन्यद्युष्माकुमन्तरं बभूव ।	
नीहारेण प्रावृता जल्प्या चाऽऽसुतर्ष उक्थशासंश्चरन्ति	७ [१७] (८५४)

(८३)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । विष्टुप्, ? जगती ।

यस्ते मन्योऽविधद्वज्र सायक सह ओजः पुष्यति विश्वमानुषक् ।	
साहाय्य दासमार्यं त्वया युजा सहस्कृतेन सहसा सहस्वता	१
मन्युरिन्द्रो मन्युरेवास देवो मन्युर्होता वरुणो जातवेदाः ।	
मन्यु विश ईळते मानुषीर्याः प्राहि नो मन्यो तपसा सुजोषाः	२
अभीहि मन्यो तवस्तवीयान् तपसा युजा वि जहि शत्रून् ।	
अमित्रहा वृत्रहा दस्युहा च विश्वा वसून्या भरा त्वं नः	३
त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजाः स्वयंभूर्भामो अभिमातिपाहः ।	
विश्वचर्षणिः सहुँरिः सहावा नस्मास्वोजः पृतनासु धेहि	४
अभागः सन्नप परेतो अस्मि तव कत्वा तविषस्य प्रचेतः ।	
तं त्वा मन्यो अक्रतुर्मिहीळा हं स्वा तनुर्बलदेयाय मेहि	५
अयं ते अस्म्युप मेह्यर्वाङ् प्रतीचीनः संहुरे विश्वधायः ।	
मन्यो वज्रिन्नाभि मामा ववृत्स्व हनाव दस्यूरुत बोध्यापेः	६
अभि प्रेहि दक्षिणतो मवा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि ।	
जुहोमि ते धरुणं मध्वो अग्रं मुभा उपांशु प्रथमा पिबाव	७ [१८] (८६१)

(८४)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । जगती, १-३ त्रिष्टुप् ।

- त्वया मन्यो सरथमारुजन्तो हर्षमाणासो धृषिता मरुत्वः ।
 तिम्रेषव आयुधा संशिशाना अभि प्र यन्तु नरो अग्निरूपाः १
 अग्निरिव मन्यो त्विषितः सहस्व सेनानीनः सहुरे हृत एधि ।
 हत्वाय शत्रून् वि भजस्व वेद ओजो मिमानो वि मृधो नुदस्व २
 सहस्व मन्यो अभिमातिमस्मे रुजन् मृणन् प्रमृणन् प्रेति शत्रून् ।
 उग्रं ते पाजो नन्वा रुरुधे वशी वशं नयस एकज त्वम् ३
 एको बहूनामसि मन्यवीलितो विशंविशं युधये सं शिशधि ।
 अकृत्तुरुक् त्वया युजा वयं द्युमन्तं घोषं विजयाय कृष्महे ४
 विजेपकृदिन्द्र इवानवव्रवोऽऽस्माकं मन्यो अधिपा भवेह ।
 प्रियं ते नाम सहुरे गृणीमसि विद्या तमुत्सं यत् आबुभूथ ५
 आभूत्या सहजा वज्र सायक सहो विभर्ष्यभिभूत उत्तरम् ।
 कृत्वा नो मन्यो सह मेधेधि महाधनस्य पुरुहूत संमृजि ६
 संमृष्टं धनमुभयं समाकृत मस्मभ्यं दत्तां वरुणश्च मन्युः ।
 भियं दधाना हर्दयेषु शत्रवः पराजितासो अप नि लयन्ताम् ७ [१९] (८६८

(८५)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥७॥ सू० ८५-९०

४७ सावित्री सूर्या ऋषिका । १-५ सोमः, ६-१६ सूर्याविवाहः, १७ देवाः, १८ सोमाकाँ, १९ चन्द्रमाः,
 २०-२८ नृणां विवाहमन्त्रा आशीःप्रायाः, २९-३० वधूवासःसंस्पर्शनिन्दा,
 ३१ दम्पत्योर्षद्वमनाशनं, ३२-४७ सूर्यां सावित्री । अनुष्टुप्; १४, १९-२१, २३-२४,
 २६, ३६-३७, ४४ त्रिष्टुप्, १८, २७, ४३ जगती; ३४ उरोबृहती ।

- सत्यनोत्तमिता भूमिः सूर्येणोत्तमिता द्यौः ।
 ऋतेनावित्यास्तित्वान्ति त्रिवि सोमो अधि श्रितः १
 सोमैनावित्या बालिनः सोमैर्न पृथिवी मही ।
 अथो नक्षत्राणामेषा मुपस्थे सोम आहितः २
 सोमं मन्यते पणिवान् यत् संपिपन्योर्षधिम् ।
 सोमं यं ब्रह्माणो विदुर्न तस्याश्नाति कश्चन ३
 आच्छद्विधानैर्गुपितो बाहितः सोम रक्षितः ।
 प्रावणामिच्छन्वन् तिष्ठसि न ते अश्नाति पार्थिवः ४ (८७९

यत् त्वा देव प्रपिबन्ति तत् आ प्यायसे पुनः ।

वायुः सोमस्य रक्षिता समानां मास आकृतिः

५. [२०]

रैभ्यासीदनुदेयी नराशंसी न्योचनी । सूर्याया भद्रमिद्रासो गार्थयेति परिष्कृतम् ६
चित्तिरा उपवर्हणं चक्षुरा अभ्यञ्जनम् । द्यौर्भूमिः कोश आसीद् यद्यात सूर्या पतिम् ७
स्तोमा आसन् प्रतिधयः कुरीरं छन्द ओपशः ।

सूर्याया अश्विना वरा ऽग्निरासीत् पुरोगवः

सोमो वधूर्यभवा—दश्विनास्तामुभा वरा । सूर्या यत् पत्यं शंसन्ती मनसा सविताददात् ९
मनो अस्या अन आसीद् द्यौरासीद्दुत छदिः । शुक्रावन्तद्वाहावास्तां यद्यात सूर्या गृहम् १० [२१]

ऋक्सामाभ्यामभिर्हिता गावो ते सामनावितः ।

श्रोत्रं ते चक्रे आस्तां द्विवि पन्थाश्चराचरः

??

शुचीं ते चक्रे यात्या व्यानो अक्ष आहतः । अनां मनस्मयं सूर्या ऽऽरोहत प्रयती पतिम् १२
सूर्याया वहतुः प्रागात् सविता यमवासृजत् । अघासु हन्यन्ते गावो ऽर्जुन्योः पर्युहते १३

यदश्विना पूच्छमानावयातं त्रिचक्रेण वहतुं सूर्यायाः ।

विश्वे देवा अनु तद्रामजानन् पुत्रः पितराववृणीत पूषा

१४

यद्यातं शुभस्पती वरयं सूर्यामुप । कैकं चक्रं वामासीत् कं देष्टार्य तस्थथुः १५ [२२]

द्वे तं चक्रे सूर्यं ब्रह्माणं ऋतुधा विदुः । अथैकं चक्रं यदुहा तद्वद्धातय इद्विदुः १६

सूर्यायै देवेभ्यो मित्राय वरुणाय च । ये भूतस्य प्रचेतस इदं तेभ्योऽकुरु नमः १७

पूर्वापरं चरतो माययेतौ शिशू क्रीळन्तौ परि यातो अध्वरम् ।

विश्वान्यन्यो भुवनाभिचष्टं ऋतूँन्यो विदधंजायते पुनः

१८

नवोनवो भवति जायमानो ऽह्नां केतुरुपसमित्यग्रम् ।

भागं देवेभ्यो वि दधातयायन् प्र चन्द्रमास्तिरते वीर्धमायुः

१९

सुकिंशुकं शलमलिं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुव्रतं सुचक्रम् ।

आ रोह सूर्ये अमृतस्य लोकं स्योनं पत्ये वहतुं कृणुष्व

२० [२३]

उर्वीर्ष्वानुः पतिवती ह्येष्टपा विश्वावसुं नमसा गीर्भिरीळि ।

अन्यामिच्छ पितृपत्नं व्यक्तां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि

२१

उर्वीर्ष्वानो विश्वावसो नमसेळामहे त्वा ।

अन्यामिच्छ प्रफुल्लं सं जायां पत्यां सृज

२२

(८९०)

अनुक्षरा ऋजवः सन्तु पन्था येमिः सखायो यन्ति नो वरेयम् ।	
समर्थमा सं भगो नो निनीयात् सं जास्पत्यं सुयममस्तु देवाः	२३
प्र त्वां मुञ्चामि वरुणस्य पाशाद् येन त्वावभात सविता सुशेवः ।	
ऋतस्य योनीं सुकृतस्य लोके ऽरिष्ठां त्वा सह पत्या दधामि	२४
प्रेतो मुञ्चामि नामृतः सुबुद्धाममृतस्करम् ।	
यथेयमिन्द्र मीढ्वः सुपुत्रा सुभगासति	२५ [२४]
पूषा त्वेतो नयतु हस्तगृह्या ऽश्विना त्वा प्र बहतां रथेन ।	
गृहान् गच्छ गृहपत्नी यथासौ वशिनी त्वं विदधमा वंदासि	२६
इह प्रियं प्रजयां ते समृध्यता मस्मिन् गृहे गार्हपत्याय जागृहि ।	
एना पत्या तन्वं सं सृजस्वा ऽधा जिघ्री विदधमा वंदाधः	२७
नीललोहितं भवति कृत्यासक्तिर्व्यज्यते ।	
एधन्ते अस्या जातयः पतिर्वन्धेषु बध्यते	२८
परां देहि शामृत्यं ब्रह्मभ्यो वि भंजा वसु ।	
कृत्येषा पद्वती भूत्या जाया विशते पतिम्	२९
अश्रीरा तनुर्भवति रुशंती पापयामुया ।	
पतिर्यद्वध्वो वाससा स्वमङ्गमभिधित्सते	३० [२५]
ये बध्वश्चन्द्रं बहन्तु यक्ष्मा यन्ति जनादनु ।	
पुनस्तान् यजियां देवा नयन्तु यत् आगताः	३१
मा विदन् परिपन्थिनो य आसीदन्ति दंपती ।	
सुगोभिर्दुर्गमतीता मपं द्रान्त्वरातयः	३२
सुमङ्गलीप्रियं वधू रिमां समेत पश्यत ।	
सौभाग्यमस्ये दुन्वाया ऽथास्तं वि परंतन	३३
तुष्टमेतत् कटुकमेत दपाष्ठवद्विषवन्नैतदत्तं वि ।	
सूर्या यो ब्रह्मा विद्यात् स द्वाधूयमर्हति	३४
आशसनं विशसनं मथो अधिविकर्तनम् ।	
सूर्यायाः पश्य रूपाणि तानि ब्रह्मा तु शुन्धति	३५ [२६]
गृभ्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदष्टिर्यथासः ।	
भगो अर्थमा सविता पुरंधि मर्ह्यं त्वादुर्गार्हपत्याय देवाः	३६ (१०४)

तां पूषञ्जिह्वतमामेरयस्व यस्यां बीजं मनुष्याः वर्पन्ति ।	
या न ऊरु उंशती विश्रयाति यस्यामुशन्तः प्रहराम शेषम्	३७
तुभ्यमग्रे पर्यवहन् त्सूर्यां वहतुना सह ।	
पुनः पतिभ्यो जायां दा अग्रे प्रजया सह	३८
पुनः पतीमग्निं द्या-दायुषा सह वर्चसा ।	
द्वीर्घायुरस्या यः पति-जीवाति शरदः शतम्	३९
सोमः प्रथमो विविदे गन्धर्वो विवितु उत्तरः ।	
तृतीयो अग्निष्टे पति-स्तुरीयस्ते मनुष्यजाः	४० [२७]
सोमो ददद्गन्धर्वाय गन्धर्वो ददद्वृत्रये ।	
रयिं च पुत्रौश्वादा-वृश्मिर्मह्यमथो इमाम्	४१
इहैव स्तं मा वि योषं विश्वमायुर्व्यंश्रुतम् ।	
कीर्लन्तो पुत्रेर्नप्तृभिर्मोदमानौ स्वे गृहे	४२
आ नः प्रजां जनयतु प्रजापति-राजरसाय समनक्त्वयमा ।	
अर्दुर्मद्वलीः पतिलोकमा विश शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४३
अघोरचक्षुरपतिह्येधि शिवा पशुभ्यः सुमनाः सुवचीः ।	
वीरसूदेवकामा स्योना शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४४
इमां त्वमिन्द्र मीढुः सुपुत्रां सुभगां कृणु ।	
दशास्यां पुत्राना धेहि पतिमेकावृशं कृधि	४५
सम्राज्ञी श्वशुरे भव सम्राज्ञी श्वश्रवां भव ।	
ननान्दरि सम्राज्ञी भव सम्राज्ञी अधि वेवृषुं	४६
समञ्जन्तु विश्वे देवाः समाप्ते हृदयानि नौ ।	
सं मातरिश्वा सं धाता समु देवीं दधातु नौ	४७ [२८] (११५)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ अ० १-३१]

(८६)

(२३) इन्द्रः ७, १३, २३ ऐन्द्रो वृषाकपिः २-६, ९-१०, १५-१८ इन्द्राणी । इन्द्रः । पञ्क्तिः ।

वि हि सोतोऽसृक्षत नेन्द्रं देवममंसत ।

यन्नामद्वेद्वृषाकपि-र्यः पुष्टेयु मत्संस्था विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

? (११६)

- परा हीन्द्र धावसि वृषाकपेरिति व्यथिः ।
 नो अह प्र बिन्द स्यन्यत्र सोमपीतये विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २
- किमुयं त्वां वृषाकपि श्वकार हरितो मृगः ।
 यस्मा इरस्यसीदु न्वर्यो वा पुष्टिमद्वसु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ३
- यमिमं त्वं वृषाकपि प्रियमिन्द्राभिरक्षसि ।
 श्वा न्वस्य जम्भिषदपि कर्णे वराहयु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ४
- प्रिया तृष्टानि मे कृपि व्यक्ता व्यदृषत् ।
 शिरो न्वस्य राविषं न सुगं दुष्कृते भुवं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ५ [१]
- न मत स्त्री सुभसत्तरा न सुयाशुतरा भुवत् ।
 न मत प्रतिच्यवीयसी न सव्ययुग्मीयसी विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ६
- उवे अम्य सुलाभिके यथेवाङ्ग भविष्यति ।
 भसन्मे अम्य सविध मे शिरां मे वीव हृष्यति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ७
- किं सुबाहो स्वद्गुरे पृथुष्टो पृथुजाघने ।
 किं शूरपति नृस्व मुभ्यमीपि वृषाकपि विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ८
- अवीरामिव मामयं शरारुभि मन्यते ।
 उताहमस्मि वीरिणीन्द्रपत्नी मरुत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ९
- संहोत्रं स्म पुरा नारी समन्तं वाव गच्छति ।
 वेधा कृतस्य वीरिणीन्द्रपत्नी महीयते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १० [२]
- इन्द्राणीमामु नारिणु सुभगाग्रहमश्रवम् ।
 नृहास्या अपरं च न जरसा मरुते पति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ११
- नाहमिन्द्राणि रारण सख्युर्वृषाकपेर्कृते ।
 यस्येदमप्यं हविः प्रियं देवेषु गच्छति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १२
- वृषाकपायि रेवति सुपुत्र आदु सुसुपे ।
 घसत त इन्द्र उक्षणः प्रियं काचित्कुरं हवि विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १३
- उक्षणो हि मे पञ्चदश साकं पचन्ति विंशतिम् ।
 उताहमग्नि पीव इ दुभा कुक्षी पृणन्ति मे विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १४
- वृषभो न तिमशुद्धो ऽन्तर्युथेषु रोहवत् ।
 मन्यस्त इन्द्र शं हृदे यं तं सुनोति भावयु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १५ [३] (१३०)

- न सेशे यस्य रम्भते ऽन्तरा सक्थ्याऽऽ कपृत् ।
 सेदीशे यस्य रोमशं निपेदुषो विजृम्भते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १६
 न सेशे यस्य रोमशं निपेदुषो विजृम्भते ।
 सेदीशे यस्य रम्भते ऽन्तरा सक्थ्याऽऽ कपृद् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १७
 अयमिन्द्र वृषाकपिः परस्वन्तं हतं विदत् ।
 असिं सुनां नवं चरुमादेधस्यान् आचितं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १८
 अयमेमि विचाकंशद् विचिन्वन् दासमार्यम् ।
 पित्रामि पाकसुत्वनो ऽभि धीरमचाकशं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १९
 धन्वं च यत् कृन्तत्रं च कारिं स्वित् ता वि योजना ।
 नेदीयसो वृषाकपे ऽस्तमेहिं गृहौ उप विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २०
 पुनरोहिं वृषाकपे सुविता कल्पयावहे ।
 य एष स्वप्ननेशनो ऽस्तमेपिं पथा पुनर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २१
 यदुदश्चो वृषाकपे गृहमिन्द्राजगन्तन ।
 कर्षस्य पुल्वघो मृगः कर्मगश्नुर्योपेनो विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २२
 पर्शुर्हि नाम मानवी साकं संसूव विंशतिम् ।
 भद्रं भेल त्यस्या अभूद् यस्या उदरमामयद् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २३ [४] (१४८)

(८७)

२५ पायुर्भरद्वाजः । रक्षाहाग्निः । शिष्टुप्, २२-२५ अनुष्टुप् ।

- रक्षोहणं वाजिनमा जिघमि मित्रं प्रथिष्ठमुप यामि शर्म ।
 शिशानो अग्निः कर्तुभिः समिन्द्रः स नो दिवा स रिपः पातु नक्तम् १
 अयोद्वेष्टो अर्चिषा यातुधानानुप स्पृश जातवेदः समिन्द्रः ।
 आ जिह्या मूर्देवान् रभस्व कृष्यादो वृकृत्यपि धत्स्वासन् २
 उभोमयाविनुषं धेहि दंष्ट्रां हिंसः शिशानोऽवरं परं च ।
 उतान्तरिक्षे परि याहि राज्ञश्चभैः सं धेह्यभि यातुधानान् ३
 यज्ञेतिषूः संनममानो अग्रे वाचा श्रुत्या अशनिभिर्दिहानः ।
 तार्मिर्विध्य हृदये यातुधानान् प्रतीचो बाहून् प्राति भक्ष्येषाम् ४
 अग्रे त्वचं यातुधानस्य भिन्धि हिंसाशनिर्हरसा हन्त्वेनम् ।
 प्र पर्वाणि जातवेदः शृणीहि कृष्यात् कविष्णुर्वि चिनोतु वृक्णम् ५ [५] (१४३)

यत्रेदानीं पश्यसि जातवेदं—स्तिष्ठन्तमग्र उत वा चरन्तम् ।
यद्वा न्तारिक्षे पृथिभिः पतन्तं तमस्तां विध्य शर्वा शिशानः ६
उतालं धं स्पृणुहि जातवेद आलेभानाहृष्टिर्मिर्यातुधानात् ।
अग्रे पूर्वां नि जहि शोशुचान आमावुः श्विक्कास्तमवृन्त्येनीः ७
इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्रे यो यातुधानो य इदं कृणोति ।
तमा रभस्व समिधा यविष्ठ नृचक्षसश्चक्षुषे रन्धयेनम् ८
तीक्ष्णेनग्निं चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्राञ्चं वसुभ्यः प्र णय प्रचेतः ।
हिंसं रक्षांस्यग्निं शोशुचानं मा त्वा दभन् यातुधाना नृचक्षः ९
नृचक्षा रक्षः परिर पश्य विक्षु तस्य त्रीणि प्रति शृणीह्यग्रा ।
तस्याग्निं पृष्टीर्हरसा शृणीहि त्रेधा मूलं यातुधानस्य वृश्च १० [६]

त्रियातुधानः प्रसितिं त ए—त्वृतं यो अग्रे अनुतेन हन्ति ।
तमर्चिषा स्फूर्जयन्तातवेदः समक्षमेनं गृणते नि वृद्धि ११
तदग्रे चक्षुः प्रति धेहि रेभे शफारुजं येन पश्यसि यातुधानम् ।
अथर्ववज्ज्योतिषा देव्येन सत्यं धूर्वन्तमचित् न्योष १२
यदग्रे अथ मिथुना शर्पातो यद्वाचस्तृष्टं जनयन्त रेभाः ।
मन्योर्मनसः शरव्याः जायते या तया विध्य हृदये यातुधानान् १३
परा शृणीहि तपसा यातुधानान् पराग्निं रक्षो हरसा शृणीहि ।
पराचिषा मूर्देवाञ्छृणीहि परासुतपो अभि शोशुचानः १४
पराद्य वेवा वृजिनं शृणन्तु प्रत्यगेनं शपथा यन्तु तृष्टाः ।
वाचास्तेनं शरव ऋच्छन्तु ममन् विश्वस्येतु प्रसितिं यातुधानः १५ [७]

यः पोरुपेयेण कृविषा समृद्धे यो अश्व्येन पशुना यातुधानः ।
यो अह्न्याया भरति क्षीरमग्रे तेषां शीर्षाणि हरसापि वृश्च १६
संवत्सरीणं परं उम्रियाया—स्तस्य माशीद्यातुधानो नृचक्षः ।
प्रीयूर्पमग्रे यतमस्तिर्नुप्सात् तं प्रत्यञ्चमर्चिषा विध्य ममन् १७
विषं गवां यातुधानाः पिबन्त्वा वृश्च्यन्तामर्दितये दुरेवाः ।
परानान् देवः संविता दंदातु परा भागमोर्षधीनां जयन्ताम् १८
सनादग्रे मृणसि यातुधानान् न त्वा रक्षांसि पूतन्मसु जिग्युः ।
अनु दह सहमूरान् कृदयातो मा ते हेत्या मृक्षत देव्यायाः १९ (९५७)

त्वं नो अग्रे अधरादुदक्तात् त्वं पश्चादुत रक्षा पुरस्तात् ।
प्रति ते ते अजरासस्तपिष्ठा अघशंसं शोशुचतो दहन्तु २० [८]

पश्चात् पुरस्तादधरादुदक्तात् कृविः काव्येन परि पाहि राजन् ।
सखे सखायमजरो जग्मिणे अग्रे मर्ता अमर्त्यस्त्वं नः २१

परि त्वाग्रे पुरं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।
धृषद्वर्णं विवेदिवि हन्तारं भद्रगुरावताम् २२

विवेण भद्रगुरावतः प्रति षम रक्षसो दह ।
अग्रे तिग्मेन शोचिषा तपुग्नाभिर्ऋषिभिः २३

प्रत्यग्रे मिथुना दह यातुधाना किमीदिना ।
सं त्वा शिशामि जागृह्यदधं विप्र मन्मभिः २४

प्रत्यग्रे हरसा हरः शृणीहि विश्वतः प्रति ।
यातुधानस्य रक्षसो बलं वि रुज वीर्यम् २५ [९] (१६३)

(८८)

१९ आहिरसो मूर्धन्वान् वामदेवो वा । सूर्य-वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

हविष्पान्तमजरं स्वविदि दिविस्पृश्याहुतं जुष्टमग्नौ ।
तस्य भर्मणे भुवनाय देवा धर्मणे कं स्वधया पप्रथन्त १

गीर्णं भुवनं तमसापगूळहमाविः स्वरभवज्जाते अग्नौ ।
तस्य देवाः पृथिवी द्यौरुतापो अरण्यन्नोपधीः सख्ये अस्य २

देवेभिर्विपितो यज्ञियेभि रग्निं स्तोपाण्यजरं बृहन्तम् ।
यो भानुना पृथिवीं द्यामुतेमा मातुतान रोदसी अन्तरिक्षम् ३

यो होतासीत् प्रथमो देवजुष्टो यं समाञ्जन्नाज्येना वृणानाः ।
स पतन्नीत्वरं स्था जगद्यच्छात्रमग्निं कृणोज्जातवेदाः ४

यजातवेदो भुवनस्य मूर्धन्नातिष्ठो अग्रे सह रोचनेन ।
तं त्वहिम मतिभिर्गीर्भिरुक्थैः स यज्ञियो अभवो रोदसिप्राः ५ [१०]

मूर्धा भुवो भवति नक्तमग्निस्ततः सूर्यो जायते प्रातरुद्यन् ।
मायामू तु यज्ञियानामेतामपो यत्तूष्णिश्चरति प्रजानन् ६

हृशेन्यो यो महिना समिद्धो अरोचत विवियोनिर्विभावा ।
तस्मिन्नग्नौ सूक्तवाकेन देवा हविर्विश्व आजुहवुस्तनूपाः ७ (१७०)

- सूक्तवाकं प्रथममादितृग्निमादिद्भिरजनयन्त देवाः ।
 स एषां यज्ञो अमवत तनूपास्तं द्यौर्वेदुं तं पृथिवी तमापः ८
 यं देवासोऽजनयन्ताग्निं यस्मिन्नाजुहवुर्भुवनानि विश्वा ।
 सो अर्चिषा पृथिवीं द्यामुतेमा मृज्यमानो अतपन्महित्वा ९
 स्तोमेन हि द्विवि देवासो अग्निमर्जीजनञ्छक्तिभी रोदसिग्राम् ।
 तमू अकृण्वन् त्रेधा भुवे कं स ओषधीः पचति विश्वरूपाः १० [११]
 यदेदेनमदधुयंज्ञियासो द्विवि देवाः सूर्यमादितेयम् ।
 यदा चरिष्णु मिथुनावभूतामादित प्रापश्यन् भुवनानि विश्वा ११
 विश्वस्मा अग्निं भुवनाय देवा वैश्वानरं केतुमहामकृण्वन् ।
 आ यस्ततानोपसो विभातीरपो ऊर्णोति तमो अर्चिषा यन् १२
 वैश्वानरं कवयो यज्ञियासोऽग्निं देवा अजनयन्नुयम् ।
 नक्षत्रं प्रत्नमर्मिनश्चरिष्णु यक्षस्याध्यक्षं तविषं बृहन्तम् १३
 वैश्वानरं विश्वहा दीदृवांसं मन्त्रैरग्निं कविमच्छा वदामः ।
 यो महिम्ना परित्रभूवोर्वा उतावस्तादृत देवः परस्तात १४
 द्वे सुती अंशृणवं पितृणां महं देवानामुत मर्त्यानाम् ।
 ताभ्यामिदं विश्वमेजत समेति यदन्तरा पितरं मातरं च १५ [१२]
 द्वे समीची बिभृतश्चरन्तं शीर्षतो जातं मनसा विमृष्टम् ।
 स प्रत्यद् विश्वा भुवनानि तस्थावप्रयुच्छन् तरणिभ्राजमानः १६
 यत्रा वदेति अवरः परश्च यज्ञन्योः कतरो नो वि वेद ।
 आ शेकुरित् संध्रमातुं सखायो नक्षरन्त यज्ञं क इदं वि वोचत १७
 कत्यग्रयुः कति सूर्यासः कत्युपासः कत्यु स्विदापः ।
 नोपस्विजं वः पितरो वदामि पूच्छामि वः कवयो विभ्रन्ते कम १८
 यावन्मात्रमुपसो न प्रतीकं सुपण्योऽं वसते मातरिश्चः ।
 तावद्दधात्युप यज्ञमायन् बाह्मणो हेतुस्वरो निषीदन् १९ [१३] (१८९)

(८९)

१८ रेणुयंभ्यामित्रः । इन्द्रः, ५ इन्द्रासोमौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं स्तवा नृतमं यस्य मद्वा विवचाधे रोचना वि उमो अन्तान् ।
 आ यः प्रोषा चर्षणीधृद्रोभिः प्र सिन्धुभ्यो रिरिचानो महित्वा १ (९८३)

स सूर्यः पर्युक्तं वरांस्येन्द्रो ववृत्याद्रथ्येव चक्रा ।
 अतिष्ठन्तमपस्यं । न सर्गं कृष्णा तमांसि त्विष्या जघान २
 समानमर्म्मा अनपावृदच क्षमया द्विवो असमं वत्स नव्यम ।
 वि यः पृष्ठेव जनिमान्यय इन्द्रश्चिकाय न सखायमीपे ३
 इन्द्राय गिरो अनिशितसर्गा अपः प्रेरयं सर्गस्य बुध्नात् ।
 यो अक्षणेव चक्रिया शर्चाभिर्विष्वक् तस्तम्भं पृथिवीमुत ग्राम ४
 आपान्तमन्यस्तूपलप्रभर्मा धुनिः शिर्मावाञ्छरुमां ऋजीपी ।
 सोमो विश्वान्यतसा वनानि नार्वागिन्द्रं प्रतिमानानि देभुः ५ [१४]

न यस्य द्यावापृथिवी न धन्व नान्तरिक्षं नाद्रयः सोमो अक्षाः ।
 यदस्य मन्युरधिनीयमानः शृणाति वीलु रुजति स्थिराणि ६
 जघान वृत्रं स्वधितिर्वनेव रुरोज पुरो अरद्वन्न सिन्धून् ।
 विभेदं गिरिं नवमिन्न कुम्भमा गा इन्द्रो अकृणुत स्वयुग्भिः ७
 त्वं ह त्यह्णया इन्द्र धीरो ऽसिन् पर्व वृजिना शृणासि ।
 प्र ये मित्रस्य वरुणस्य धाम युजं न जनां मिनन्ति मित्रम् ८
 प्र ये मित्रं प्रार्यमणं दुरेवाः प्र संगिरः प्र वरुणं मिनन्ति ।
 न्यमित्रेषु वधामिन्द्र तुमुं वृषन् वृषाणमरुपं शिशिहि ९
 इन्द्रो विव इन्द्र ईशे पृथिव्या इन्द्रो अपामिन्द्र इन पर्वतानाम् ।
 इन्द्रो वृधामिन्द्र इन्मधिराणां मिन्द्रः क्षेमे योगे हव्य इन्द्रः १० [१५]

प्राक्तुभ्य इन्द्रः प्र वृधो अहभ्यः प्रान्तरिक्षान् प्र समुद्रस्य धासः ।
 प्र वारस्य प्रथमः प्र जमो अन्तात् प्र सिन्धुभ्यो रिरिचे प्र क्षितिभ्यः ११
 प्र शोशुचत्या उपसो न केतुर्मिन्वा ते वर्ततामिन्द्र हेतिः ।
 अशमेव विध्य द्विव आ सृजानस्तपिष्ठेन हर्षसा द्रोधमित्रान् १२
 अन्वह मासा अन्विद्वना न्यन्वोपधीरनु पर्वतासः ।
 अन्विन्द्रं रोदसी वाक्शाने अन्वापो अजिहत जायमानम् १३
 कर्हि स्विन् सा त इन्द्र चेत्यास वृधस्य यद्भिनवो रक्ष एषत् ।
 मित्रकुवो यच्छसने न गावः पृथिव्या आपृगमुया शयन्ते १४
 शत्रुयन्तो अभि ये नस्ततुचे महि द्राधन्त ओगुणास इन्द्र ।
 अन्धेनामित्रास्तमसा सचन्तां सुज्योतिषो अक्तवस्तां अभि प्युः १५ (११७)

पुरुणि हि त्वा सर्वना जनानां ब्रह्माणि मन्दन् गृणतामृषीणाम् ।	
इमामाघोपन्नवसा सहृतिं तिरो विश्वाँ अर्चतो याह्यवाङ्	१६
एवा ते वयमिन्द्र भुञ्जतीनां विद्याम सुमतीनां नवानाम् ।	
विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो विश्वामित्रा उत तं इन्द्र नूनम्	१७
शुनं हुवेम मधवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसाती ।	
शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु ब्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	१८ [१६] (१०००)

(९०)

१६ नारायणः । पुरुषः । अनुष्टुप्, १६ त्रिष्टुप् ।

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।	
स भूमिं विश्वतो ब्रुत्वा इत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम्	१
पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यम् ।	
उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति	२
एतावानस्य महिमा इतो ज्यायँश्च पूरुषः ।	
पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं विवि	३
त्रिपादूर्ध्व उदैत् पुरुषः पादोऽस्येहाभवत् पुनः ।	
ततो विष्णुर्हव्यकामत् साशनानशने अमि	४
तस्माद्विराळे जायत विराजो अधि पूरुषः ।	
स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः	५ [१७]
यत् पुरुषेण हविषा देवा युज्जमतन्वत ।	
वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः	६
तं युजं बर्हिषि प्रीक्षन् पुरुषं जातमग्रतः ।	
तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये	७
तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतः संभृतं पृथङ्वाज्यम् ।	
पृथून् तँश्चक्रे वायव्या नारण्यान् ग्राम्याश्च ये	८
तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतः ऋचः सामानि जज्ञिरे ।	
छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत	९
तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयादृतः ।	
गावो ह जज्ञिरे तस्मात् तस्माज्जाता अजावयः	१० [१८] (१०१०)

यत् पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।	
मुखं किमस्य कौ बाहू का ऊरू पादा उच्येते	११
ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः ।	
ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत	१२
चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत ।	
मूखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत	१३
नाभ्यां आसीदुन्तरिक्षं शीष्णो द्यौः समवर्तत ।	
पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात् तथा लोकाँ अकल्पयन्	१४
सप्तास्यासन् परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।	
देवा यद्यज्ञं तन्वाना अवधन् पुरुषं पशुम्	१५
यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।	
ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः	१६ [१९] (१०१६)

(९१)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ९१-९९]

१५ अरुणो वैतहव्यः । अग्निः । जगती, १५ विश्वपु ।

सं जागृवन्निर्जरमाण इध्यते दमे दमूना इष्यन्निष्ठरूपदे ।	
षिष्वरूप होता हविषो वरेण्यो विभुर्विभावा सुपखा सखीयते	१
स दर्शतश्चरतिथिर्गृह्णते वनेवने शिश्रिये तद्वृवीर्विव ।	
जनंजनं जन्त्यो नाति मन्यते विश आ क्षेति विश्येऽं विशंविशम्	२
सुवक्षो दक्षेः कतुनासि सुकतु रग्ने कविः काच्येनासि विश्ववित् ।	
वसुर्वसूना क्षयसि त्वमेक इद् द्यावा च यानि पृथिवी च पुष्यतः	३
प्रजानन्मि तव योनिमृत्विय मिळायास्पदे घृतवन्तमासदः ।	
आ ते चिकित्र उपसाग्निवेतयो उरेपसः सूर्यस्येव रश्मयः	४
तव श्रियो व्यर्ष्यस्येव विद्युतश्चित्राश्चिकित्र उपसां न केतवः ।	
यदोषधीरभिसृष्टो वनानि च परि स्वयं चिन्तये अन्नमास्ये	५ [२०]

तमोषधीर्धिरि गर्भमृत्वियं तमार्षो अग्निं जनयन्त मातरः ।	
तमित समानं वनिनश्च वीरुधो ऽन्तर्वतीश्च सुवन्ते च विश्वहा	६
वातोपधूत इषितो वशाँ अनु तृपु यदज्ञा वेविषद्वितिष्ठसे ।	
आ ते यतन्ते रथ्योऽं यथा पृथक् शार्धोऽस्ये अजराणि धक्षतः	७ (१०२३)

- मेधाकारं विदथस्य प्रसाधनं मुग्धिं होतारं परिभूतमं मतिम् ।
तमिदमे हविष्या समानमिदं तमिन्महे वृणते नान्यं त्वत्
त्वामिदं वृणते त्वायवो होतारमग्रे विदथेषु वेधसः ।
यदेवयन्तो दर्धति प्रयांसि ते हविष्मन्तो मनवो वृक्तर्वाहिपः
तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमुत्विष्यं तव नेष्ट्रं त्वमग्निहतायुतः ।
तव प्रशास्त्रं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे
यस्तुभ्यमग्रे अमृतायु मर्त्यः सुमिधा दाशदुत वा हविष्कृति ।
तस्य होता भवसि यासि दूत्यः—मुप वूपे यजस्यध्वरीयसि
इमा अस्मै मृतयो वाचो अस्मदौ ऋचो गिरः सुष्टुतयः समग्मत ।
वसूयवो वसवे जातवेदसे वृद्धासु चिद्वर्धनो यासु चाकनत्
इमा प्रताय सुष्टुतिं नवीयसीं वोचैर्यमस्मा उशते शृणोतु नः ।
भूया अन्तरा हृद्यस्य निस्पृशे जायेव पत्य उशती सुवासाः
यस्मिन्नश्वासं ऋषभासं उक्षणे वशा मेपा अवसृष्टास आहुताः ।
कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे वृद्धा मतिं जनये चारुमग्र्ये
अहाव्यग्रे हविगस्ये ते सुचीव घृतं चर्म्म्वि सोमः ।
वाजसानीं रयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं बृहन्तम्

८

९

१० [२१]

११

१२

१३

१४

१५ [२२] (१०३१)

(१२)

१५ शार्यातो मानवः । विद्ये देवाः । जगती ।

- यजस्य वो रथ्यं विदपातिं विशां होतारमक्तोरतिथिं विभावसुम् ।
शाचुञ्जुष्कासु हरिणीषु जर्भुरद वृषां केतुर्यंजतो द्यामशायत
इममं अस्मामुभये अकृण्वत धर्माणमग्निं विदथस्य साधनम् ।
अकृतं न युहमुपसः पुरोहितं तनूनपातमरुपस्यं निंसते
वटस्य नीथा वि पुणेश्वं मन्महे वया अस्य प्रहुता आसुरत्तवे ।
यदा घोरासो अमृतत्वमाशता दिज्जनस्य दैव्यस्य चकिरन्
ऋतस्य हि प्रसितिर्थैरुरु व्यचो नमो मह्यं रमतिः पनीयसी ।
इन्द्रो मित्रो वरुणः सं चिकित्रिरे ऽथो भगः सविता पूतदक्षसः
प्र रुद्रेण ययिना यन्ति सिन्धवस्तिरो महीमरमतिं दधन्विरे ।
येभिः परिज्मा पणियन्तुरु जयो वि रुरुवज्जठरे विश्वमुक्षते

१

२

३

४

५ [२३] (१०३६)

क्राणा रुद्रा मरुतो विश्वकृष्टयो दिवः इयेनासो असुरस्य नीळयः ।
 तेभिश्चष्टे वरुणो मित्रो अयुमेन्द्रो देवेभिर्वशेभिरवशाः ६
 इन्द्रे भुजं शशमानास आशत सूरौ दृशीके वृषणश्च पौंस्ये ।
 प्र ये न्वस्याहर्णा ततक्षिरे युजं वज्रं नृपदनेषु कारवः ७
 सूरश्चिदा हरितो अस्य रीरम्—दिन्द्रादा कश्चिद्भयते तवीयसः ।
 भीमस्य वृष्णो जठरादभिश्चसो दिवेदिवे सहुरिः स्तुन्नवाधितः ८
 स्तोमं वो अद्य रुद्राय शिकसे क्षयद्वीराय नमसा दिदिष्टन ।
 येमिः शिवः स्ववा एवयार्वभिर्दिवः सिपक्ति स्वयंशा निकामभिः ९
 ते हि प्रजाया अभ्रन्त वि श्रवो बृहस्पतिर्वृषभः सोमंजामयः ।
 यज्ञैरथर्वा प्रथमो वि धारय—देवा दक्षैर्भृगवः सं चिकित्रिरे १० [२४]

ते हि द्यावापृथिवी भूरिरेतसा नराशंसश्चतुरङ्गो यमोऽर्दितः ।
 देवस्त्वष्टा द्रविणोदा ऋभुक्षणः प्र रोदसी मरुतो विष्णुरर्हिरे ११
 उत स्य न उशिजामुर्विया कवि—रहिः शृणोत बुध्योऽह्वीमनि ।
 सूर्यामासा विचरन्ता दिविक्षिता धिया शमीनहुपी अस्य बौधतम् १२
 प्र नः पूषा चरथं विश्वेदेव्यो ऽपानपादवतु वायुरिष्ट्ये ।
 आत्मानं वस्यो अभि वार्तमर्चत तदश्विना सुहवा यामनि श्रुतम् १३
 विशामासामभयानामधिक्षितं गीभिर्ऋ स्वयंशंसं गृणीमसि ।
 ग्राभिर्विश्वोभिरर्दितमनुवर्ण—मक्तोर्युवानं नृमणा अधा पातिम् १४
 रेभदत्रं जनुपा पूर्वा अङ्गिरा ग्रावाण ऊर्ध्वा अभि चक्षुरध्वरम् ।
 येमिर्विहाया अभवद्विचक्षणः पाथः सुभेकं स्वर्धितिवनन्वति १५ [२५] (१०४३)

(९३)

१५ तान्वः पाथ्यः । विश्वे देवाः । प्रस्तारपंक्तिः; २, ३, १३ अनुष्टुप्; ९ अक्षरैः पंक्तिः,
 ११ न्यङ्कुसारिणी, १५ पुरस्तादष्टदृती ।

महिं द्यावापृथिवी भूतमुर्वा नारीं यही न रोदसी सदै नः ।
 तेभिर्नः पातं सदांस एभिर्नः पातं शृणुणि १
 यज्ञेयज्ञे स मर्यो देवान् त्सपर्यति । यः सुमैर्दधिभुक्तं आवावासात्येनान् २
 विश्वेपामिरज्यवो देवानां वामहः । विश्वे हि विश्वमहसो विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः ३ (१०४९)

ते घा राजानो अमृतस्य मन्द्रा अयमा मित्रो वरुणः परिज्मा ।

कद्रुद्रो नृणां स्तुतो मरुतः पूषणो भगः

४

उत नो नक्तमपां वृषणवसू सूर्यामासा सदनाय सधन्या ।

सचा यत् साद्येण महिर्बुध्रेषु बुध्र्यः

५ [२६]

उत नो देवावश्विना शुभस्पती धार्मभिर्मित्रावरुणा उरुप्यताम् ।

महः स राय एषते ऽति धन्वेव दुरिता

६

उत नो रुद्रा चिन्मृळतामश्विना विश्वे देवासो रथस्पतिर्भगः ।

ऋभुर्वाजं ऋभुक्षणः परिज्मा विश्ववेवसः

७

ऋभुर्कमुक्षा ऋभुर्विधतो मव आ ते हरीं जूजुवानस्य वाजिना ।

दुष्टरं यस्य साम चिदध्वयज्ञो न मानुषः

८

कूधी नो अह्नयो देव सवितः स च स्तुपे मघोनाम् ।

सहो न इन्द्रो वह्निर्मिन्येषां चर्षणीनां चक्रं रश्मि न योयुवे

९

ऐषु द्यावापृथिवी धातं महदुस्मे वीरेषु विश्वचर्षणि श्रवः ।

पूक्षं वाजस्य सातये पूक्षं रायोत तुर्वणे

१० [२७]

एतं शंसमिन्द्रास्मयुष्टं कूचितं सन्तं सहसावन्नभिष्टये सदा पाह्यभिष्टये ।

मेदतां वेदतां वसो

११

एतं मे स्तोमं तना न सूर्ये द्युतयामानं वावृधन्त नृणाम् ।

संवर्तनं नाश्वयं तप्टेवानपच्युतम्

१२

वावर्त येपां राया युक्तैषां हिरण्ययी । नेमर्धिता न पौस्या वृथेव विष्टान्ता १३

प्र तद्गुःशीमे पृथ्वाने वेने प्र रामे वोचमसुरे मघवत्सु ।

ये युक्त्वाय पञ्च शतास्मयु पथा विश्राव्येषाम्

१४

अधीन्वन्न सप्ततिं च सप्त च ।

सद्यो विदिष्ट तान्वः सद्यो विदिष्ट पाथ्यः सद्यो विदिष्ट मायवः १५ [२८] (१०६१)

(१४)

१४ अर्बुदः काद्रवेयः सर्पः । ग्रावाणः । जगतीः ५, ७, १४ त्रिष्टुप् ।

प्रेते वदन्तु प्र वयं वदाम् ग्रावभ्यो वाचं वदता वदन्त्यः ।

यवद्रव्यः पर्वताः साकमाशवः श्लोकं घोषं भरथेन्द्राय सोमिनः

१

(१०६०)

एते वदन्ति शतवत् सहस्रव वृमि क्रन्दन्ति हरितेभिरासभिः ।
 विद्वी ग्रावाणः सुकृतः सुकृत्यया होतुश्चित् पूर्वे हविरद्यमाशत २
 एते वदन्त्यविदन्नना मधु न्यूह्यन्ते अधि एक आमिपि ।
 वृक्षस्य शाखामरुणस्य वप्सत स्ते सूभवा वृषभाः प्रेमराविपुः ३
 बृहद्वदन्ति मत्रिरेण मन्दिने न्हं कोशन्तोऽविदन्नना मधु ।
 संरभ्या धीराः स्वसृभिरनर्तिपु राघोपयन्तः पृथिवीमुपवृद्धिभिः ४
 सुपर्णा वाचमक्रतोप द्यवा खरे कृष्णा इषिरा अनर्तिपुः ।
 न्यक्षि यन्त्युपरस्य निष्कृतं पुरु रेतो दधिरे सूर्यश्वितः ५ [२९]

उग्रा इव प्रवहन्तः समायुगुः साकं युक्ता वृषणो विभ्रतो धुरः ।
 यच्छ्वसन्तो जग्रसाना अराविपुः शृण्व एषां प्रोथथो अर्वातामिव ६
 दशविनिभ्यो दशकक्ष्येभ्यो दशयोक्त्रेभ्यो दशयोजनेभ्यः ।
 दशभीशुभ्यो अर्चताजरेभ्यो दश धुरो दश युक्ता वहन्द्गः ७
 ते अद्रयो दशयन्त्रास आशव स्तेषामाधानं पर्येति हयतम् ।
 त ऊं सुतस्य सोम्यस्यान्धसोऽशोः प्रीयूषं प्रथमस्य भेजिरे ८
 ते सोमादो हरी इन्द्रस्य निसर्तेऽशुं दुहन्तो अध्यासते गवि ।
 तेमिदुग्धं पपिवान् त्सोम्यं मध्विन्द्रो वर्धते प्रथते वृषायते ९
 वृषा वो अंशुर्न किला रिपाथने लावन्तः सवृमित स्थनाशिताः ।
 रैवत्येव महसा चारवः स्थन् यस्य ग्रावाणो अजुषध्वमध्वरम् १० [३०]

तृविला अतृविलासो अद्रयो ऽश्रमणा अशृथिता अमृत्यवः ।
 अनातुरा अजराः स्थार्मविष्णवः सुपीवसो अतृपिता अतृष्णजः ११
 ध्रुवा एव वः पितरो युगेयुगे क्षेमकामासः सवसो न युञ्जते ।
 अजुर्यासो हरिषाचो हरिद्रव आ द्यां रवेण पृथिवीमशुश्रुवुः १२
 तदिद्वदन्त्यद्रयो विमोचने यामन्नञ्जस्वा इव घेदुपवृद्धिभिः ।
 वपन्तो बीजमिव धान्याकृतः पृथ्वान्ति सोमं न भिनन्ति वप्सतः १३
 सुते अध्वरे अधि वाचमक्रता ऽऽ क्रीळयो न मातरं तुदन्तः ।
 वि पू मुञ्छा सुपुवुषो मनीषां वि वर्तन्तामद्रयश्चार्यमानाः १४ [३१] (१०७५)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२७]

(१५)

१८ पेलः पुरुरवाः । उर्वशी देवता । २, ४-५, ७, ११, १३, १५-१६, १८,
उर्वशी ऋषिका । पुरुरवा देवता । विष्णुः ।

हये जाये मनसा तिष्ठ घोरे वचांसि मिश्रा कृणवावहे नु ।
न नो मन्त्रा अनुदितास एते मयस्करन् परंतरे चनाहन् १
किमेता वाचा कृणवा तवाहं प्राक्रमिपमुपसामग्रियेव ।
पुरुरवः पुनरस्तं परंहि दुरापना वातं इवाहमस्मि २
इपुनं श्रिय इपुधेरसना गोपाः शंतसा न रंहिः ।
अवीरे क्रतो वि दविद्युतन्नोरा न मायुं चिंतयन्त धुनयः ३
सा वसु दधती श्वशुराय वय उषो यदि वण्ट्यन्तिगृहात ।
अस्तं ननक्ष यस्मिञ्चाकन दिवा नक्तं श्रथिता वैतसनं ४
त्रिः स्म माह्नः श्रथयो वैतसेनोत स्म मेऽव्यंत्यै पृणासि ।
पुरुरवोऽनु ते केतमायं राजा मे वीर तन्वोस्तदासीः ५ [१]

या सुजूर्णिः श्रेणिः सुभ्रआपि—हृदेचक्षुर्न गृन्थिनीं चरणयुः ।
ता अन्नयोऽरुणयो न संसुः श्रिये गावो न येनवोऽनवन्त ६
समस्मिञ्चायमान आसत् ग्रा उतेमवर्धन् नद्यः स्वर्गताः ।
महे यत् त्वा पुरुरवो रणायाऽवर्धयन् दस्युहत्याय देवाः ७
सचा यदासु जहतीष्वत्क—ममानुपीषु मानुषो निषेवं ।
अप स्म मत तुरसन्ती न भुज्यु—स्ता अन्नसन् रथस्पृशो नाश्वाः ८
यदासु मतो अमृतासु निस्पृक् सं क्षोणीभिः कर्तुभिर्न पृङ्क्ते ।
ता आतयो न तन्वः शुम्भत स्वा अश्वासो न क्रीळयो दन्दशानाः ९
विद्युन्न या पतन्ती दविद्यो—द्भरन्ती मे अप्या काम्यानि ।
जनिप्यो अपो नयः सुजातः प्रोवशीं तिरत दीर्घमायुः १० [२]

जज्ञिष इत्या गोपीश्याय हि दृधाथ तत् पुरुरवो म ओजः ।
अशांस त्वा विदुषी सस्मिन्नहन न म आशृणोः किमभुर्वदासि ११
कदा सूनुः पितरं जात इच्छा—च्चक्रन्नाशुं वर्तयद्विजानन् ।
को दपती समनसा वि यूयो—दध यदग्निः श्वशुरेण दीर्घयत् १२ (१०८७)

प्रति ब्रवाणि वर्तयते अश्रुं चुक्रन् न केन्दुध्वे शिवाय ।	
प्र तत् ते हिनवा यत् ते अस्मे परेह्यस्तं नहि मूर मापः	१३
सुदेवो अद्य प्रपतेदनावृत् परावतं परमां गन्तवा उ ।	
अथा शयीत निम्नैतेरुपस्थे ऽर्धेन वृकां रभसासो अद्युः	१४
पुरुवो मा मृथा मा प्र पप्तो मा त्वा वृकासो अशिवास उ क्षन् ।	
न वै स्त्रेणानि सख्यानि सन्ति सालावृकाणां हृदयान्येता	१५ [३]
यद्विरूपाचरं मर्त्ये—ष्ववसं रात्रीः शरद्वृश्चतस्रः ।	
घृतस्य स्तोत्रं सकृदहं आश्रां तादेवेदं तातृपाणा चरामि	१६
अन्तरिक्षां रजसो विमानी—मुप शिक्षाम्युर्वशीं वसिष्ठः ।	
उप त्वा रातिः सुकृतस्य तिष्ठान्नि वर्तस्व हृदयं तप्यते मे	१७
इति त्वा देवा इम आहुरिच्छ यथैमेतद्भवसि मृत्युर्वन्धुः ।	
प्रजा ते देवान् हविषा यजाति स्वर्ग उ त्वमपि मादयासे	१८ [४] (१०९३)

(९६)

१३ वरुणाङ्गिरसः, सर्वहरिर्वापेन्द्रः । हरिः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

प्र ते महे विद्वथे शंसिषं हरी प्र ते वन्वे वनुषो हयंतं मर्दम् ।	
घृतं न यो हरिभिश्चारु सेचत आ त्वा विशन्तु हरिवर्षसं गिरः	१
हरिं हि योनिमभि ये समस्वरन् हिन्वन्तो हरीं त्रिव्यं यथा सद्दः ।	
आ यं पूणन्ति हरिभिर्न धेनव इन्द्राय शूपं हरिवन्तमर्चत	२
सो अस्य वज्रो हरितो य आयसो हरिर्निकामो हरिरा गर्भस्त्योः ।	
द्युम्नी सुशिप्रो हरिर्ग्रन्थुसायक इन्द्रे नि रूपा हरिता मिमिक्षिरे	३
त्रिवि न केतुरधि धायि हर्यतो विष्यच्चद्रो हरितो न रंहा ।	
तुददहिं हरिशिप्रो य आयसः सहस्रशोका अभवन्द्वरिभरः	४
त्वंत्वमहयथा उपस्तुतः पूर्वेभिर्न्द्र हरिकेश यज्वभिः ।	
त्वं हयसि तव विश्वमुक्थ्य—मसामि राधो हरिजात हर्यतम्	५ [५]
ता वज्रिणं मन्दिनं स्तोम्यं मवृ इन्द्रं रथे वहतो हर्यता हरी ।	
पुरुष्यस्मै सर्वनानि हर्यत इन्द्राय सोमा हरयो दधन्विरे	६
अरुं कामाय हरयो दधन्विरे स्थिराय हिन्वन् हरयो हरी तुरा ।	
अर्वन्ध्रियो हरिर्भिर्जोषमीयते सो अस्य कामं हरिवन्तमानशे	७ (११००)

हरिश्मशाः हरिकेश आयस—स्तुतस्ते ये यो हरिषा अवर्धत ।
 अर्धद्विषो हरिर्भिर्वाजिर्नीवसु—रति विश्वा दुरिता पारिषद्वरीं ८
 सुवेव यस्य हरिणी विपेततुः शिपे वाजाय हरिणीं दर्विध्वतः ।
 प्र यत् कृते चमसे मर्मजन्द्वरीं पीत्वा मदस्य हर्यतस्यान्धसः ९
 उत स्म सद्य हर्यतस्य पुस्त्योडे—रत्यो न वाजं हरिवाँ अचिक्रदत् ।
 मही चिद्धि धिपणाहर्यदोजसा बृहद्वयो दधिपे हर्यतश्चिदा १० [६]

आ रोदमी हर्यमाणो महित्वा नव्यन्तव्यं हर्यसि नम्म नु मियम् ।
 प्र पुस्त्यमसुर हर्यतं गो—राविष्कृधि हर्ये सूर्याय ११
 आ त्वा हर्यन्तं प्रयुजो जनानां रथे वहन्तु हरिंशिपमिन्द्र ।
 पिषा यथा प्रतिभृतस्य मध्ये हर्यन् युजं संधुमादे दशोणिम् १२
 अपाः पूर्वेपां हरिवः सुताना—मथो इदं सर्वन् केवलं ते ।
 ममद्भि सोमं मधुमन्तमिन्द्र सत्रा वृषञ्जठर आ वृषस्व १३ [७] (११०६)

(९७)

१३ आथर्वणो भिषग् । ओषधयः । अनुष्टुप् ।

या ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा ।
 मने नु बभूणांमहं शतं धामानि सप्त च १
 शतं वो अम्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः ।
 अधो शतकत्वो यूय—मिमं मे अगदं कृत २
 ओषधीः प्रति मोदध्वं पुष्पवतीः प्रसूवरीः ।
 अश्वा इव सजित्वरी—र्वीरुधः पारयिष्णवः ३
 ओषधीरिति मातर—स्तद्वो देवीरूपं ब्रुवे ।
 सनेयमश्वं गां वास आत्मानं तव पूरुष ४
 अश्वत्थे वो निपदन् पणं वो वसतिष्कृता ।
 गोभाज इत किलासथ यत् सनवथ पूरुषम् ५ [८]
 यत्रोषधीः समग्मत राजानः समिताविव ।
 विप्रः स उच्यते भिषग् रक्षोहार्मीवृचातनः ६ (११११)

अश्वावतीं सोमावतीं—मूर्जर्यन्तीमुदोजसम् । आवित्ति सर्वा ओषधी—रस्मा अरिष्टतां तये ७
 उच्छुष्मा ओषधीनां गावो गोष्ठादिवेरते । धनं सनिष्यन्तीना—मात्मानं तव पूरुष ८
 इष्कृतिर्नाम वो माता ५थो यूयं स्थ निष्कृतीः ।
 सीराः पतत्रिणीः स्थन यदामयति निष्कृथ ९
 अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इव व्रजमक्रमः । ओषधीः प्राचुच्यवृ—यत् किं च तन्वोऽे रपः १०[९]

यदिमा वाजयन्तह—मोषधीर्हस्त आनुधे । आत्मा यक्ष्मस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ११
 यर्योषधीः प्रसर्पथा—ङ्गमङ्गः परुष्परुः । ततो यक्ष्मं वि बांधव उग्रो मध्यमशीरिव १२

साकं यक्ष्म प्र पत चापेण किकिद्दीविना । १३
 साकं वारस्य धाज्या साकं नश्य निहाकया

अन्या वो अन्यामव—त्वन्यान्यस्या उपावत । १४
 ताः सर्वाः संविद्वाना इदं मे प्रार्वता वचः

याः फलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः १५ [१०]
 बृहस्पतिप्रमृता—स्ता नो मुञ्चन्वहंसः

मुञ्चन्तु मा शपथ्या—दथो वरुण्यादुत । १६
 अथो यमस्य पक्षीशान सर्वस्माद्देवकिल्बिषात्

अवपतन्तीरवदन् द्विव ओषधयस्परि । यं जीवमश्रवामहे न स रिष्याति पूरुषः । १७
 या ओषधीः सोमराजी—ब्रह्मीः शतविचक्षणाः । तासां त्वमस्युत्तमा—रु कामाय शं हृदे १८

या ओषधीः सोमराजी—विष्टिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रमृता अस्यै सं दंत वीर्यम् १९
 मा वो रिपन् खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विपञ्चतुष्पदस्माकं सर्वमस्त्वनातुरम् २०

याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगत्य वीरुधो अस्यै सं दंत वीर्यम् २१
 ओषधयः सं वदन्ते सोमैर्न सह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मण—स्तं राजन् पारयामसि २२

त्वमुत्तमास्योपधे तव वृक्षा उपस्तयः । २३ [११] (११२९)
 उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्मां अभिदासति

(१८)

१२ आर्ष्टिपेणो देवापिः (वृष्टिकामः) । देवाः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पते प्रति मे देवतामिहि मित्रो वा यद्वरुणो वासि पूषा ।

आदित्यैवा यद्वसुभिर्मरुत्वान् त्स पर्जन्यं शतंनवे वृषाय ? (११३०)

आ देवो द्रुतो अजिरश्चिक्त्वान् त्वद्वैवापे अभि मार्मगच्छत् ।	
प्रतीचीनः प्रति मामा ववृत्स्व दधामि ते द्युमतीं वार्चमासन्	२
अस्मे धेहि द्युमतीं वार्चमासन् बृहस्पते अनमीवामिषिराम् ।	
यया वृष्टिं शंतनवे वनाव द्विवो द्रप्सो मधुमौ आ विवेश	३
आ नो द्रप्सा मधुमन्तो विशन्तिवन्द्र देहाधिरथं सहस्रम् ।	
नि पीद होत्रमुनुथा यजस्व देवान् देवापे हविषा सपर्य	४
आष्टिषेणो होत्रमुपिर्निपीदन् देवापिर्देवसुमतिं चिक्त्वान् ।	
स उत्तरस्मादधरं समुद्रमपो दिव्या असृजद्वर्ष्यां अभि	५
अस्मिन् त्समुद्रे अद्युत्तरस्मिन्नापो देवेभिर्निवृता अतिष्ठन् ।	
ता अद्रवन्नाष्टिषेणेन सृष्टा देवापिना प्रेषिता मृक्षिणीषु	६ [१२]
यदेवापिः शंतनवे पुरोहितो होत्राय वृतः कृपयन्नदीधेत ।	
देवश्रुतं वृष्टिवनि रराणो बृहस्पतिवार्चमस्मा अयच्छत्	७
यं त्वा देवापिः शुशुचानो अग्न आष्टिषेणो मनुष्यः समीधे ।	
विश्वेभिर्देवैरनुमद्यमानः प्र पर्जन्यमीरया वृष्टिमन्तम्	८
त्वां पूर्वं कृपयो गीभिरीयन् त्वामध्वरेषु पुरुहूत विश्वे ।	
सहस्राण्यधिरथान्यस्मे आ नो यज्ञं रोहिदृश्वोषं याहि	९
एतान्यग्ने नवतिर्नव त्वे आहुतान्यधिरथा सहस्रा ।	
तेभिर्वधस्व तन्वः शूर पूर्वा द्विवो नो वृष्टिमिषितो रीरीहि	१०
एतान्यग्ने नवतिं सहस्रा सं प्र यच्छ वृष्ण इन्द्राय भागम् ।	
विद्वान् पथ कंतुशो देवयानान्नप्योलानं विवि देवेषु धेहि	११
अग्ने वाधस्व वि मृधो वि दुर्गहा उपामीवामप रक्षांसि सेध ।	
अस्मात् समुद्राद्बृहतो द्विवो नो ऽपां भूमानमुषं नः सृजेह	१२ [१३] (११४१)

(११)

१२ वस्रो वैश्वानसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कं नश्चित्रमिषण्यसि चिक्त्वान् पृथुरमानं वाथं वावृधर्ष्य ।	
कत तस्य दातु शर्वसो व्युष्टौ तक्षद्भृजं वृत्रतुरमपिन्वत्	१
स हि द्युता विद्युता वेति सामं पृथुं योनिमसुत्वा ससाद ।	
स सर्नातिभिः प्रसहानो अस्य भ्रातुर्न कृते सप्तथस्य भ्रायाः	२ (११४१)

स वाजं यातार्पदुष्पदा यन् त्वर्षाता परि पदन् सन्निष्यन् ।	
अनर्वा यच्छतदुरस्य वेदो ग्रजिष्ठश्चदेवां अभि वर्षसा भूत	३
स यद्वयोऽवनीर्गोष्वर्वा ऽऽर्जुहोति प्रधन्यासु सभिः ।	
अपावो यत्र युज्यासोऽर्था द्योण्यश्वास ईरते वृतं वाः	४
स रुद्रेभिरशस्तवार कर्त्त्वा हित्वा गयमारेअवष्टु आगात् ।	
वृषस्य मन्ये मिथुना विर्वशी अन्नमभीत्यारोदयन्मुपायन्	५
स इहासं तुवीरवं पतिर्दन् पञ्चक्षं त्रिशीर्षाणीं दमन्यत् ।	
अस्य त्रितो न्वोजसा वृधानो विपा वराहमयोअग्रया हन्	६ [१४]
स दुहणे मनुष ऊर्ध्वमान आ साविपदर्शमानाय शरम् ।	
स नृत्तमो नहुषोऽस्मत् सुजातः पुरोऽभिनदहन् दस्युहव्यं	७
सो अभ्रियो न यवस उदून्यन् क्षयाय गातुं विदन्नो अस्मे ।	
उप यत् सीदुदिन्दुं शरीरिः श्येनोऽयोपाष्टिर्हन्ति दस्यून्	८
स वार्धतः शवसानेभिरस्य कुत्साय शुष्णं कृपणे परादात् ।	
अयं कविर्मनयच्छस्यमानमत्कं यो अस्य सन्नितोत नृणाम्	९
अयं दंशस्यन् नयोभिरस्य वृस्मो कुवेभिर्वरुणो न मायी ।	
अयं कनीनं ऋतुपा अवेद्यमिमीतारुं यश्चतुष्पात्	१०
अस्य स्तोमैर्भिरौशिज ऋजिश्वा व्रजं दरयद्वृषभेण विषां ।	
सुत्वा यद्यजतो वीदयद्रीः पुर इयानो अभि वर्षसा भूत	११
एवा महो असुर वृक्षथाय वघ्नकः पाङ्क्तिरुपं सर्पदिन्द्रम् ।	
स इयानः करति स्वस्तिमस्मा इपमूर्जं सुक्षितिं विश्वमाभाः	१२ [१५] (११५३)

(१००)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० १००-११२]

१२ दुवस्युर्वान्दनः । विश्वे देवाः । जगती, १२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्र इह मघवन् त्वावदिन्द्रज इह स्तुतः स्तुतपा वोधि नो वृधे ।	
कुवेभिर्भिनः सविता प्रावतु ध्रुतमा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे	१
भराय सु भरत भागमृत्विद्यं प्र वायवे शुचिपे क्रन्ददिष्टये ।	
गौरस्य यः पर्यसः पीतिमानश आ सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे	२ (११५५)

- आ नो देवः सविता साविपद्मयं ऋजूयते यजमानाय सुन्वते ।
यथा देवान् प्रतिभूषेम पाकवदा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ३
- इन्द्रो अस्मे सुमनो अस्तु विश्वहा राजा सोमः सुवितस्याध्वेतु नः ।
यथायथा मित्रधितानि संदधु—रा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ४
- इन्द्र उक्थेन शर्वसा परुदधे बृहस्पते प्रतरीतास्याध्वपः ।
यजो मनुः प्रमतिनः पिता हि क—मा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ५
- इन्द्रस्य नु सुकृतं देव्यं सहो ऽग्निर्गृहे जग्निता मेधिरः क्रविः ।
यज्ञश्च भूद्धिदथे चारुन्तम आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ६ [१६]
- न वो गुहा चक्रम भूरि दुष्कृतं नाविष्ट्यं वसवो देवहेष्ठनम् ।
मार्किर्नो देवा अनृतस्य वर्षस आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ७
- अपामीवां सविता साविपद्मय—ग्वरीय इदं सधन्वद्रयः
यावा यत्र मधुपुदुच्यते बृहदा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ८
- ऊर्ध्वो यावा वसवोऽस्तु सोतरि विश्वा द्वेपांसि सनुतर्पुषोत ।
स नो देवः सविता पायुरीड्य आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ९
- ऊर्जं गावो यवसे पीवो अत्तन ऋतस्य याः सदेने कोशे अङ्ध्वे ।
तनूरेव तन्वो अस्तु भेषज—मा सर्वतातिमदिति वृणीमहे १०
- क्रतुपावा जग्निता शर्वतामव इन्द्र इन्द्रा प्रमतिः सुतावताम् ।
पूर्णमूर्धाद्विष्यं यस्य मिक्तय आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ११
- चित्रस्ते भानुः क्रतुप्रा अमिष्टिः सन्ति स्पृधो जरणिप्रा अधृष्टाः ।
रजिष्ठया रज्या पृथ्व आ गो—स्तूतर्पति पर्ययं दुवस्युः १२ [१७] ११६५)

(१०१)

१२ बुधः सौम्यः । विदधे देवा, कृत्विजो वा । त्रिपुष्पः ४, ६ गायत्री; ५ बृहती; ९, १२ जगती ।

- उद्ध्वध्वं समनसः सखायः समग्निमिन्ध्वं बृहवः सर्नीळाः ।
वृधिकामग्निमुषसं च देवी—मिन्द्रावतोऽवसे नि ह्वये वः १
- मन्द्रा कृणुध्वं धिय आ तनुध्वं नावमरित्रपरणीं कृणुध्वम् ।
इकृणुध्वमायुधारं कृणुध्वं प्राञ्चं यज्ञं प्र णयता सखायः २ (११६७)

युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह वीजम् ।	
गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत् सृण्यः पक्वमेयात्	३
सीरा युञ्जन्ति कुवयो युगा वि तन्वते पृथक् । धीरां देवेषु सुमनया	४
निराहावान् कृणोतन् सं वरत्रा दधातन ।	
सिञ्चामहा अवतमुद्रिणं वयं सुपेकमनुपक्षितम्	५
इष्कृताहावमवतं सुवरत्रं सुपेचनम् । उद्रिणं सिञ्चे अक्षितम्	६ [१८]
प्रीणीताश्वान् हितं जयाथ स्वस्तिवाहं रथमित् कृणुध्वम् ।	
द्रोणाहावमवतमश्मचक्रमसत्रकोशं सिञ्चता नृपाणाम्	७
व्रजं कृणुध्वं स हि वो नृपाणो वर्म सीव्यध्वं बहुला पृथूनि ।	
पुरः कृणुध्वमार्यसीरधृष्टा मा वः सुघोचमसो हंहता तम्	८
आ वो धियं यज्ञियां वर्त ऊतये देवां देवीं यजतां यज्ञियामिह ।	
सा नो दुहीयद्यवसेव गत्वी सहस्रधारा पर्यसा मही गौः	९
आ तू पिञ्च हरिमीं द्रोरुपस्थे वाशीभिस्तक्षताश्मन्मयीभिः ।	
परि प्वजध्वं दशं कक्ष्याभि—रुमे धुरौ प्रति वह्निं युनक्त	१०
उभे धुरौ वह्निरपिन्दमानो ऽन्तर्यामिव चरति द्विजानिः ।	
वनस्पतिं वन आस्थापयध्वं नि पू दधिध्वमखनन्त उत्सम्	११
कपृन्नरः कपृथमुदधातन चोदयत खुदत वाजसातये ।	
निष्टिश्यः पुत्रमा च्यावयोतय इन्द्रं सवाध इह सोमपीतये	१२ [१९] [११७७]

(१०२)

१२ सुगलो भार्यद्वयः । द्रुघण, इन्द्रो वा । शिष्टेषु १, ३, १२ बृहती ।

प्र ते रथं मिथुकृतमिन्द्रोऽवतु धृष्णुया ।	
अस्मिन्नाजौ पुरुहूत श्रवाप्ये धनभक्षेषु नोऽव	१
उत् स्म वातो वहति वासो अस्या अधिरथं यदजयत सहस्रम् ।	
रथीरभून्मुद्गलानी गर्विष्ठौ भरे कृतं व्यचेदिन्द्रसेना	२
अन्तर्यच्छ जिघांसतो वज्रमिन्द्राभिदासतः ।	
वासस्य वा मघवन्नार्यस्य वा सन्नतर्यवया बुधम्	३ (११८०)

उद्गो हृदमपिबज्जहंपाणः कूटं स्म तूहवभिर्मातिमेति ।
 प्र मुक्कभारः श्रव इच्छमानो ऽजिरं बाहू अभरत् सिपांसन् ४
 न्यकन्दयन्नपयन्त एन ममेहयन् वृषभं मध्य आजेः ।
 तेन सूभवं शतवत् सहस्रं गवां मुद्गलः प्रधने जिगाय ५
 कर्कदेव वृषभो युक्त आसीदवावचीत् सारथिरस्य केशी ।
 दुधैयुक्तस्य द्रवतः सहानस कृच्छन्ति प्मा निष्पदो मुद्गलानीम् ६ [२०]

उत प्रधिमुद्गहन्नस्य विद्रा—नुपायुनग्वंसंगमत्र शिक्षन् ।
 इन्द्र उदावत् पतिमद्र्यात्ता—मरंहत् पथाभिः ककुद्धान् ७
 शुनमप्राव्यचरन् कपर्दी वरद्यायां दार्वानह्यमानः ।
 नृम्णानि कृण्वन् ब्रह्मे जनाय गाः पस्पशानस्तविपीरधत् ८
 इमं तं पश्य वृषभस्य युञ्जं काष्ठाया मध्ये दृष्टुणं शयानम् ।
 येन जिगाय शतवत् सहस्रं गवां मुद्गलः पृतनाज्येषु ९
 अरे अथा को न्वि॑त्था ददंशं यं युञ्जन्ति तम्वा स्थापयन्ति ।
 नास्मै तृणं नोवृकमा भर—न्त्युत्तरो धुरो बहति प्रदेदिशत् १०
 परिवृक्तेव पतिविद्यमानत् पीप्यान् कूर्चक्रेणैव सिञ्चन् ।
 एषेप्या चिद्वृथा जयेम सुमङ्गलं सिनवदस्तु सातम् ११
 त्वं विश्वस्य जगत—श्चक्षुरिन्द्रासि चक्षुषः ।
 वृषा यद्वाजिं वृषणा सिपांससि चोदयन् वधिणा युजा १२ [२१] (११८९)

(१०३)

११ ऐन्द्रोऽप्रतिरथः । इन्द्रः, ४ बृहस्पतिः, ११ अप्वा देवी, १३ मरुतो वा । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनायनः क्षोभणश्रपणीनाम् ।
 संक्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेना अजयत् साकमिन्द्रः १
 संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्श्रवनेन धृष्णुना ।
 तदिन्द्रेण जयत् तत् संहध्वं युधो नर इपुहस्तेन वृष्णा २
 स इपुहस्तेः स निपङ्क्तिभिर्वशी संसृष्टा स युध इन्द्रो गुणेन ।
 संसृष्टजित् सोमपा बाहुशर्पु—ग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ३ (११९१)

बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहामित्रौ अपवार्धमानः ।	
प्रभञ्जत्सेनाः प्रमृणो युधा जय-ऽस्माकमेधयविता रथानाम्	४
बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।	
अभिवीरो अभिसत्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित	५
गोत्रभिर्दं गोविधुं वज्रबाहुं जयन्तमज्मं प्रमृणन्तमोजसा ।	
इमं संजाता अनु वीरयध्व-मिन्द्रं सखायो अनु सं रभध्वम्	६ [२२]
अग्नि गोत्राणि सहसा गार्हमानो ऽनृयो वीरः शतमन्युरिन्द्रः ।	
बुधच्यवनः पृतनाषाळ्युध्योऽ-ऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु	७
इन्द्र आसां नेता बृहस्पति-र्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।	
वेधसेनानामभिमञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्वग्रम्	८
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आङ्गिन्यानां मरुतां शर्धं उग्रम् ।	
महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात	९
उद्धर्षय मघवन्नायुधा-न्युत सत्त्वनां मामकानां मनांसि ।	
उद्धृजहन् वाजिनां वाजिना-न्युद्धधानां जयतां यन्तु घोषाः	१०
अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजे-ज्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।	
अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्माँ उ देवा अवता हवेषु	११
अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्येष्वे परंहि ।	
अभि प्रेहि निर्दह हत्सु शोकै-रन्धेनामित्रास्तमसा सचन्ताम	१२
प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्म यच्छतु ।	
उग्रा वः सन्तु बाहवो ऽनाधृण्या यथासथ	१३ [२३] (१००९)

(१०४)

११ अष्टको वैद्यमित्रः । इन्द्रः । विष्टुप् ।

असावि सोमः पुरुहूत तुभ्यं हरिभ्यां यज्ञमुप याहि तूयम् ।	
तुभ्यं गिरो विप्रवीरा इयाना दधन्विर इन्द्र पिबा सुतस्य	१
अप्सु धूतस्य हरियः पिबेह नृभिः सुतस्य जठरं पृणस्व ।	
मिमिक्षुर्यमद्रय इन्द्र तुभ्यं तेभिर्वधस्व मर्दमुक्थवाहः	२
प्रोग्रां पीति वृष्ण इयामि सत्यां प्रये सुतस्य हर्यश्च तुभ्यम् ।	
इन्द्र धेनामिग्रिह मादयस्व धीमिविश्वाभिः शच्यां गृणानः	३ (११०५)

ऊती शचीवस्तव वीर्येण वयो दधाना उशिजं ऋतजाः ।
प्रजावद्विन्दु मनुषा वुरोणे तस्थुर्गुणन्तः सधुमाद्यासः ४
प्रणीतिभिष्टे हर्यश्च सुष्टोः सुपुत्रस्य पुरुचो जनासः ।
मंहिष्ठाभूतिं वितिरे दधानाः स्तोतारं इन्द्र तव सूनताभिः ५ [२४]

उप ब्रह्माणि हरित्रो हरिभ्यां सोमस्य याहि पीतये सुतस्य ।
इन्द्र त्वा यज्ञः क्षममाणमानइ द्वाश्वौ अस्यध्वरस्य प्रकृतः ६
सहस्रवाजमभिमातिपाहं सुतेरणं मधवानं सुवृक्तिम ।
उप भूषन्ति गिरो अप्रीता—मिन्द्रं नमस्या जरितुः पनन्त ७
सप्तापौ देवीः सुरणा अमुक्ता यामिः सिन्धुमतर इन्द्र पूरित ।
नवतिं श्रोत्या नव च सर्वन्ती—देवेभ्यो गातुं मनुषे च विन्दः ८
अपो महीरभिर्शस्तेरमुञ्चो ऽजागरास्वधिं देव एकः ।
इन्द्र यास्व वृत्रतूर्यं चकथ ताभिर्विश्वायुस्तन्वं पुपुष्याः ९
वीरेण्यः क्रतुरिन्द्रः सुशस्ति—रुतापि धेनां पुरुहूतमीदृ १०
आर्क्ष्यद्रवमकुणोदु लोकं ससाहे शक्रः पृतना अभिष्टिः
गुनं हुवम मधवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये सुमत्सु व्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ११ [२५] (१०१३)

(१०५)

११ कौत्सो दुमिशः सुमित्रो वा । इन्द्रः । उष्णिक् । १ गायत्री वा । १, ७ विपौलिकमध्या । ११ विश्वदुप् ।

कदा वसो स्तोत्रं हर्यत आर्व श्मशा रुधद्राः । कृषिं सुतं वाताप्याय १
हरी यस्य सुयुजा विवता वे—रवन्तानु शेपा । उभा रजी न केशिना पतिवन् २
अप योरिन्द्रः पापंज आ मर्ता न शश्रमाणो बिभीवान् । शुभे यद्युयुजे तविषीवान् ३
सचायोरिन्द्रश्चक्रुः आ उपानुसः सपर्यन् । नदयोर्विवतयोः शूर इन्द्रः ४
अधि यस्तस्थी केशवन्ता व्यचस्वन्ता न पुण्यै । वनोति शिप्राभ्यां शिप्रिणीवान् ५ [२६]

प्रास्तादृष्यौजा ऋग्वेभि—स्ततश्च शूरः शवसा । ऋभुर्न क्रतुर्भिर्मातरिश्वा ६
वज्रं यश्चक्रे सुहनाय दस्यवे हिरीमशो हिरीमान् । अरुतहनुर्जुतं न रजः ७
अव नो वृजिना शिशी—ह्यूचा वनेमानुचः । नाब्रह्मा यज्ञ क्रधृजोर्षति त्वे ८
ऊर्ध्वा यत ते त्रेतिनी भू—यज्ञस्य धूपं सप्तन । सज्जनावं स्वयंशसं सचायोः ९ (१०१४)

श्रिये ते पृश्निरूपसेचनी भू—च्छ्रिये दर्विरूपाः । यया स्वे पात्रे सिञ्चसु उत १०

शतं वा यदस्युयं प्रति त्वा सुमित्र इत्थास्तौर्दार्मित्र इत्थास्तौत ।

आवो यदस्युहृत्ये कुत्सपुत्रं प्रावो यदस्युहृत्ये कुत्सवत्सम ११ [२७] (१२२४)

—ॐ—

[पष्ठोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२७]

(१०६)

११ भूतांशः काश्यपः । अश्विनो । विष्णु ।

उभा उ नूनं तदिदर्थयेथे वि तन्वाथे धियो वस्त्रापसेव ।

सभीचीना यातवे प्रेमजीगः सुदिनेव पृक्ष आ तंसयेथे १

उष्टारेव फर्वरेषु श्रयेथे प्रायोगेव स्वाद्या शासुरंशः ।

दूतेव हि ष्ठो यशसा जनेषु मार्पं स्थातं महिषेवावृणानां २

साकंयुजां शकुनस्येव पक्षा पश्वेव चित्रा यजुरा गमिष्टम् ।

अग्निर्विव देवयोर्दीद्विवांसा परिज्मानेव यजथः पुरुत्रा ३

आपी वो अस्मे पितरेव पुत्रो—ग्रैव रुचा नृपतीव तुर्यं ।

इर्येव पुष्ट्यै किरणेव भुज्यै श्रुष्टीवानेव हवसा गमिष्टम् ४

वंसेगेव पूष्यां शिम्वाता मित्रेव क्रुता शतरा शार्तपन्ता ।

वाजेवोच्चा वयसा घर्म्येष्टा मेपेवेपा संप्रयांष्टु पुरीषा ५ [१]

सृण्येव जर्भरीं तुर्फरीतू नैतोशेव तुर्फरीं पर्फरीकां ।

उदून्यजेव जेमना मवेरू ता मे जराय्वजरं मरायु ६

पञ्चैव चर्चं जां मरायु क्षत्रेवार्थेषु तर्तरीथ उग्रा ।

ऋभू नापंत खरमज्रा खरज्जु—र्वायुर्न पर्फरत क्षयद्रयीणाम् ७

घर्मैव मधु जठरे सुनेरू भगेविता तुर्फरी फारिवारंम् ।

पतरेव चचरा चन्द्रनिणिं—छन्नंक्रद्गा मनन्यांष्टु न जर्मी ८

बृहन्तेव गम्भरेषु प्रतिष्ठां पादेव गाधं तरंते विदाथः ।

कर्णैव शासुरानु हि स्मराथो—ऽशेव नो भजतं चित्रमप्रः ९

आरङ्गनेव मध्वरेथे सारुचेव गर्वि नीचीनवारे ।

कीनारेव स्वेदमासिष्विवाना क्षामेवोर्जा सूर्यवसात् संचेथे १०

ऋध्याम स्तोमं सनुयाम् वाज—मा नो मन्त्रं सरथेहोप यातम् ।

यशो न पक्वं मधु गोष्ठ्वन्त—रा भूतांशो अश्विनोः कार्ममप्राः ११ [२] (१२३५)

(१०७)

११ दिव्य आह्निरसः, दक्षिणा वा प्राजापत्या । दक्षिणा, दक्षिणादातारो वा ।
शिष्टृप्, ४ जगती ।

- आविरभून्महि माघोनमेषां विश्वं जीवं तमसो निरमोचि ।
महि ज्योतिः पितृभिर्दत्तमागा दुरुः पन्था दक्षिणाया अदशि १
- उच्चा विवि दक्षिणावन्तो अस्थुर्ये अश्वदाः सह ते सूर्येण ।
हिरण्यदा अमृतत्वं भजन्ते वासोदाः सोम प्र तिरन्त आयुः २
- देवीं पूर्तिर्दक्षिणा देवयज्या न कवारिभ्यो नहि ते पूणन्ति ।
अथा नरः प्रयतदक्षिणासो ऽवद्यभिया ब्रह्मः पूणन्ति ३
- शतधारं वायुमर्कं स्वर्विदं नृचक्षसस्ते अभि चक्षते हविः ।
ये पूणन्ति प्र स्र यच्छन्ति संगमे ते दक्षिणां दुहते सप्तमातरम् ४
- दक्षिणावान् प्रथमो हूत एति दक्षिणावान् ग्रामणीरग्रमेति ।
तमेव मन्ये नृपतिं जनानां यः प्रथमो दक्षिणामाविवाय ५ [३]
- तमेव ऋषिं तमु ब्रह्माणमाहु—र्यजन्यं सामगामुक्थशासम् ।
स शुक्रस्य तन्वां वेद तिस्रो यः प्रथमो दक्षिणया रराध ६
- दक्षिणाश्वं दक्षिणा गां ददाति दक्षिणा चन्द्रमुत यद्विरण्यम् ।
दक्षिणाश्वं वनुते यो न आत्मा दक्षिणां वमं कृणुते विजानन् ७
- न भोजा मम्रुर्न न्यर्थमायुर्न रिण्यन्ति न व्यथन्ते ह भोजाः ।
इदं यद्विश्वं भुवनं स्वर्ध्वं तत् सर्वं दक्षिणैभ्यो ददाति ८
- भोजा जिग्युः सुरभिं योनिमग्रे भोजा जिग्युर्बध्वं या सुवासाः ।
भोजा जिग्युरन्तःपथं सुराया भोजा जिग्युर्य अहूताः प्रयन्ति ९
- भोजायाश्वं सं मृजन्त्याशुं भोजायास्ते कन्या इं शुभ्रमाना ।
भोजस्येदं पुंक्रुर्णीव वेरम् परिणृकृतं देवमानेवं चित्रम् १०
- भोजमश्वाः सुष्टुवाहो वहन्ति सुवृद्धो वर्तते दक्षिणायाः ।
भोजं देवासोऽवता भरेणु भोजः शत्रून्त्समनीकेषु जेता ११ [४] (११४६)

(१०८)

११ पणयोऽसुराः । सरमा देवता । २, ४, ६, ८, १०-११ सरमा देवशुनी ऋषिका ।
पणयो देवता । त्रिष्टुप् ।

किमिच्छन्तीं सरमा प्रेदमानङ् दूरे ह्यध्वा जगुरिः पराचैः ।
कास्मेहिहिः का परितक्म्यासीत् कथं रसाया अतरः पयांसि १
इन्द्रस्य दूतीरिषिता चरामि मह इच्छन्तीं पणयो निधीन् वः ।
अतिष्कदो भियसा तन्न आवत् तथा रसाया अतरं पयांसि २
कीदृङ्निन्द्रः सरमे का हंशिका यस्येदं दूतीरसरः पराकात् ।
आ च गच्छान्मित्रमेना दधामा—ऽथा गवां गोपतिर्नो भवाति ३
नाहं तं वेदुं दभ्यं दभत् स यस्येदं दूतीरसरं पराकात् ।
न तं गूहन्ति स्रवतो गभीरा हता इन्द्रेण पणयः शयध्वे ४
इमा गावः सरमे या ऐच्छुः परि विवो अन्तान् सुभगे पतन्ती ।
कस्त एता अव सृजादयुधस्य तास्माकमायुधा सन्ति त्रिमा ५ [५]

असेन्या वः पणयो वचांस्य निषव्यास्तन्वः सन्तु पापीः ।
अधृष्टो व एतवा अस्तु पन्था बृहस्पतिर्व उभया न मृच्छात् ६
अयं निधिः सरमे अद्रिबुध्नो गोभिरश्वेभिरवसुभिर्नृपुंष्टः ।
रक्षन्ति तं पणयो ये सुगोपा रेकु पदमलंकृमा जगन्थ ७
एह गमन्नृपयः सोमशिता अयास्यो अङ्गिरसो नवग्वाः ।
त एतमूवं वि भजन्त गोना मथैतद्वचः पणयो वमन्नित ८
एवा च त्वं सरम आजगन्थ प्रबाधिता सहसा दैव्येन ।
स्वसारं त्वा कृण्वे मा पुनर्गा अप ते गवां सुभगे भजाम ९
नाहं वेद भ्रातृत्वं नो स्वसृत्व—मिन्द्रो विदुरङ्गिरसश्च घोराः ।
गोकांमा मे अच्छदयन् यदाय—मपात इत पणयो वरीयः १०
दूरमित पणयो वरीय उद्गावो यन्तु मिनतीर्कृतेन ।
बृहस्पतिर्या अविन्नुन्निर्गृह्णाः सोमो प्राद्याण ऋषयश्च विप्राः ११ [६] (१२५७)

(१०९)

७ जुह्वामहाजाया, ब्राह्मः ऊर्ध्वनाभा वा । विश्वे देवाः । शिष्टदृप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

तेऽवदन् प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषे ऽकूपारः सलिलो मातरिश्वा ।	
वीरुहंरास्तप उग्रो मयोभू—रापो देवीः प्रथमजा ऋतेन	१
सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मजायां पुनः प्रायच्छदहणीयमानः ।	
अन्वर्तिता वरुणो मित्र आसी—दृग्मिर्होता हस्तगृह्या निनाय	२
हस्तेनैव ग्राह्यं आधिर्स्या ब्रह्मजायेयमिति चेदवोचन् ।	
न दूतार्यं प्रह्ये तस्थ एषा तथा राष्ट्रं गुपितं क्षत्रियस्य	३
देवा एतस्यामवदन्त पूर्वं सप्तऋषयस्तपसे ये निषेदुः ।	
भीमा जाया ब्राह्मणस्यापनीता दुर्धा दधाति परमे व्योमन्	४
ब्रह्मचारी चरति वेदिपद्विपः स देवानां भवत्येकमङ्गम ।	
तेन जायामन्त्रविन्दुद्वहस्पतिः सोमेन नीतां जुह्वं न देवाः	५
पुनर्वै देवा अददुः पुनर्मनुष्या उत ।	
राजानः सत्यं कृण्वाना ब्रह्मजायां पुनर्वदुः	६
पुनर्दाप्यं ब्रह्मजायां कृत्वी देवैर्निकिल्बिषम ।	
ऊर्जं पृथिव्या भक्त्वायो—रुगायमुपासते	७ [७] (१२६४)

(११०)

११ जमदग्निर्भागवः, जामदग्न्यो रामो वा । आप्रीसूक्तं = (१ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्,

३ इच्छः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्हाराः, ६ उपासानका, ७ देव्यां होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिष्ठो वेद्यः

सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । शिष्टदृप् ।

समिद्धो अग्र मनुषो दुरोणे देवो देवान् यजसि जातवेदः ।	
आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान् त्वं दूतः कुविरसि प्रचेताः	१
तनूनपात् पृथ ऋतस्य यानान् मध्वा समञ्जन्तस्वदया सुजिह्व ।	
मन्मानि धीभिरुत यजमृन्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः	२
आजुह्वान ईडथो वन्द्यश्वा ऽऽ याह्यग्रे वसुभिः सजोषाः ।	
त्वं देवानामसि यहू होता स एनान् यक्षीषितो यजीयान्	३
प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्नाम् ।	
व्यु प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अर्दितये स्योनम्	४ (१२६८)

व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुभमानाः ।

वेधीर्हारी बृहतीर्विश्वमिन्या देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः

५ [८]

आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उपासानक्ता सदतां नि योनीं ।

विष्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिङ्गं दधानि

६

देव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमांसा यज्ञं मनुषो यजध्ये ।

प्रचोदयन्ता विदथेषु कारु प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशां विज्ञानां

७

आ नो यज्ञं भारती तूपमे—त्विळा मनुष्वविह चेतयन्ती ।

तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं स्योनं सरस्वती स्वपंसः सवन्तु

८

य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिंशुर्वनानि विश्वा ।

तमद्य होतरिषितो यजीयान् देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान्

९

उपायसृज त्मन्यां समञ्जन् देवानां पार्थ क्रतुथा हवीषि ।

वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेनं

१०

सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञ—मग्निर्देवानामभवत् पुरोगाः ।

अस्य होतुः प्रदिश्यतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविरदन्तु देवाः

११ [९] (१२७५)

(१११)

१० वैरूपोऽष्टादंष्ट्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मनीषिणः प्र भरध्वं मनीषां यथायथा मतयः सन्ति नृणाम् ।

इन्द्रं सत्यैररयामा कृतेभिः स हि वीरो गिर्वणस्पुर्विद्वानः

१

ऋतस्य हि सदसो धीतिरद्यौ सं गाईयो वृषभो गोभिरानद्र ।

उदतिष्ठत् तविषेणा रवेण महान्ति चित् सं विव्याचा रजांसि

२

इन्द्रः किल श्रुत्या अस्य देवः स हि जिष्णुः पथिकृत सूर्याय ।

आन्मेनां कृण्वन्नच्युतो भुवद्गोः पतिर्विवः सन्जा अप्रतीतः

३

इन्द्रो मृत्वा महतो अर्णवस्य व्रतामिनादङ्गिरोभिर्गुणानः ।

पुरुणि चिन्नि तताना रजांसि वृधार यो धरुणं सत्यताता

४

इन्द्रो विवः प्रतिमानं पृथिव्या विश्वा देव सवन्ता हन्ति गुणाम् ।

महीं चिद् द्यामातन्तोत् सूर्येण चास्कम्भं चित् कम्भेनैत स्कभीयान्

५ [१०]

वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रमस्तु—रदेवस्य शूशुवानस्य मायाः ।

वि धृष्णो अत्र धृषता जघन्था—ऽधाभवो मधवन् बाह्वोजाः

६

(११८१)

सचन्त यदुपसः सूर्येण चित्रामस्य केतवो रामविन्दन् ।
 आ यन्नक्षत्रं दृष्टो विवो न पुनर्यतो नकिरन्द्वा नु वेद ७
 दूरं किल प्रथमा जग्मुरासा—मिन्द्रस्य याः प्रसवं सुसुरारपः ।
 कं स्वदग्रं कं बुध आसा—मापो मध्यं कं वो नूनमन्तः ८
 सृजः सिन्धूरहिना जगसानाँ आदिदेताः प्र विविजे जवेन ।
 मुमुक्षमाणा उत या मुमुजे ऽधेदेता न रमन्ते नितिकाः ९
 सधीचीः सिन्धुमुशतीरिवायन् त्सनाज्जार आरितः पुभिर्दासाम् ।
 अस्तमा ते पार्थिवा वसू—न्यस्मे जग्मुः सृनुता इन्द्र पूर्वाः १० [११] (११८५)

(११२)

१० वैरूपो नभःप्रभेदनः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र पिबे प्रतिक्रामं सुतस्य प्रातःसावस्तव हि पूर्वपीतिः ।
 हर्षस्व हन्तवे शूर शत्रू—नुक्थेभिष्टे वीर्याष्टे प्र ब्रवाम १
 यस्ते रथो मनसो जवीया—नेन्द्र तेन सोमपेयाय याहि ।
 तूयमा ते हरयः प्र ब्रवन्तु येभिर्यासि वृषभिर्मन्दमानः २
 हरित्वता वर्चसा सूर्यस्य श्रेष्ठं रूपैस्तन्वं स्पर्शयस्व ।
 अस्माभिर्निन्द्र सखिभिर्हुवानः संधीचीनो मादयस्वा निषद्य ३
 यस्य त्यत ते महिमानं मदे—ज्विमे मही रोदसी नाविंशिकाम् ।
 तदोक् आ हरिभिर्निन्द्र युक्तैः प्रियेभिर्याहि प्रियमन्नमच्छ ४
 यस्य शश्वत् पपिवाँ इन्द्र शत्रू—ननानुकृत्या रण्या चकथं ।
 स ते पुरंधिं तविपीमिर्यति स ते मदाय सुत इन्द्र सोमः ५ [१२]
 इदं ते पात्रं सनवित्तमिन्द्र पिवा सोममेना शतक्रतो ।
 पूर्णं आहावो मत्रिरस्य मध्वो यं विश्व इदंभिर्हर्यन्ति देवाः ६
 वि हि त्वामिन्द्र पुरुधा जनासो हितप्रयसो वृषभ ह्वयन्ते ।
 अस्माकं ते मधुमत्तमानी—मा भुवन्त्सवंना तेषु हर्य ७
 प्र त इन्द्र पूर्व्याणि प्र नूनं वीर्यां वोचं प्रथमा कृतानि ।
 सतीनमन्युरश्रथायो अद्रि सुवेकुनामकृणोब्रह्मणे गाम् ८ (११९१)

नि षु सीदं गणपते गणेषु त्वामाहुर्विप्रतमं कवीनाम् ।
 न ऋते त्वत् क्रियते किं चनारे महामर्कं मधवश्चित्रमर्च १
 अमिहया नो मधवन् नाधमानान् तस्खे बोधि वसुपते सखीनाम् ।
 रणं कृधि रणकृत् सत्यशुष्मा ऽभक्ते चिदा भजा राये अरुमान् १० [१३] (१२९५)

(११३)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ११३-१२८]

१० वैरूपः शतप्रभेदनः । इन्द्रः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

तमस्य द्यावापृथिवी सचेतसा विश्वेभिर्वैरु शुष्ममावताम् ।
 यदेत् कृष्णानो महिमानमिन्द्रियं पीत्वी सोमस्य क्रतुमाँ अवर्धत १
 तमस्य विष्णुमहिमानमोर्जसां—ऽशुं दधन्वान् मधुनो वि रंशते ।
 कुवेभिरिन्द्रो मधवां सुयावभिर्वृत्रं जघन्वाँ अभवद्वैरेण्यः २
 वृत्रेण यदहिना विभ्रदायुधा समस्थिथा युधये शंसमाविदे ।
 विश्वे ते अत्र मरुतः सह रमना ऽवर्धन्नुग्र महिमानमिन्द्रियम् ३
 जज्ञान एव व्यबाधत् स्पृधः प्रापश्यद्विरो अभि पौंस्यं रणम् ।
 अवृश्चदक्षिमव सस्यदः सृज—दस्तभ्नाक्षाकं स्वप्स्ययां पुथुम् ४
 आदिन्द्रः सुत्रा तविपीरपत्यत् वरीयो द्यावापृथिवी अबाधत् ।
 अवाभरद्भूषितो वज्रमायुसं शेवं मित्राय वरुणाय वाशुपे ५ [१४]

इन्द्रस्यात्र तविपीभ्यो विरप्तिनं क्रवायतो अरंहयन्त मन्यव ।
 वृत्रं यदुग्रो व्यवृश्चदोर्जसा ऽपो विभ्रतं तमसा परीवृतम् ६
 या वीयीणि प्रथमानि कर्त्वा महित्वेभिर्यतमानौ समीयतुः ।
 ध्वान्तं तमोऽव दध्वसे हत इन्द्रो मन्वा पूर्ववृतायपत्यत् ७
 विश्वे वेवासो अध वृष्ण्यानि ते ऽवर्धयन्त्सोमवत्या वसुस्ययां ।
 रुद्धं वृत्रमहिमिन्द्रस्य हन्मना ऽग्निर्न जभैस्तृप्त्वन्नमावयत् ८
 भूरि दक्षेभिर्वचनेभिर्कृक्कभिः सस्येभिः सख्यानि प्र वोषत ।
 इन्द्रो धुनिं च चुमुर्नि च वृभयं—ज्जह्वामनस्या शृणुते वृभीतये ९
 त्वं पुरुण्या भरा स्वश्वया येभिर्भैसं निवचनानि शंसन् ।
 सुगेभिर्विश्वा दुरिता तरेम विदो पु ण उर्विया गाधमद्य १० [१५] (१३०५)

(११४)

१० वैरूपः सार्धः, तापसो घर्मो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४ जगती ।

- युर्मा समन्ता त्रिवृतं व्यापतु—स्तयोर्युष्टिं मातरिश्वां जगाम ।
 त्रिवस्पो दिधिषाणा अवेपन विदुर्वैवाः सहसामानमर्कम् १
 तिस्रो वेष्ट्राण्य निऋतीरुपासते दीर्घभृतो वि हि जानन्ति वक्ष्यः ।
 तासां नि चिक्वुः कवयो निदानं परेषु यां गुह्येषु वृतेषु २
 चतुष्कपदां युवतिः सुपेशां घृतपतीका वयुनानि वस्ते ।
 तस्यो मूपर्णा वृषणा नि पेंदतु—यंत्र वेवा वक्षिरे आग्नेयम् ३
 एकः सुपर्णः स समुद्रमा विवेश स इदं विश्वं भुवं वि चण्डे ।
 तं पाकेन मनसापश्यमन्तित—स्तं माता रेव्हि स उ रेव्हि मातरम् ४
 सुपर्ण विप्राः कवयो वचोभि—रेकं सन्तं बहुधा कल्पयन्ति ।
 शृन्वामि च दधतो अध्वरेषु ग्रहान्सोमस्य मिमते द्वादश ५ [१६]
 पुत्रत्रिंशश्च चतुरः कल्पयन्त—शृन्वामि च दधत आद्वाकुशम् ।
 यज्ञं विमार्य कवयो मनीष क्रक्सामाभ्यां प्र रथं वर्तयन्ति ६
 चतुर्वृक्षान्ये महिमानो अस्य तं धीरा वाचा प्र णयन्ति सप्त ।
 आपानं तीर्थं क इह प्र वोच—द्येन पथा प्रपिचन्ते सूतस्य ७
 सहस्रधा पञ्चदशान्युक्था यावद् द्यावापृथिवी तावदित् तत् ।
 सहस्रधा महिमानः सहस्रं यावद्ब्रह्म विष्टितं तार्यती वाक् ८
 कश्छन्दसां योगमा वेदु धीरः को धिष्ण्यां प्रति वाचं पपाद् ।
 कमृत्विजामष्टमं शूरमाहु—हरी हन्द्रस्य नि चिकायः कः स्वित ९
 भूम्या अन्तं पर्यंके चरन्ति रथस्य धूपं युक्तासो अस्थुः ।
 श्रमस्य वायं वि भजन्त्येभ्यो यदा यमो भवति हर्ष्ये हितः १० [१७] (१११५)

(११५)

१ वारिहय्य उपश्रुतः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप्, ९ शकरी ।

- चित्र इच्छिशास्तरुणस्य वक्षथो न यो मातरावप्येति धातवे ।
 अनूधा यदि जीजन्तधां च नु ववक्षं सद्यो महि दृयं चरन् १
 अग्निहं नाम धायि वृक्षपस्तमः सं यो वना युवते भस्मना कृता ।
 अभियुग्रा जुहा स्वध्वर इजो न प्रोथमानो यवसे वृषा २ (१११७)

तं वो विं न वृषदं देवमन्धस इन्दुं प्रोथन्तं प्रवर्षन्तमर्षवम् ।
 आसा वह्निं न शोचिषां विरिञ्चिनं महिषतं न सुरजन्तमर्ध्वनः ३
 वि यस्य ते जयसानस्याजर धक्षोर्न वाताः परि सन्त्यर्युताः ।
 आरुण्वासो युयुधयो न संत्यनं त्रितं नैशान्तं प्र शिपन्तं इष्टये ४
 स इन्द्रमिः कर्षवतम् कर्षवसखा ऽर्यः परस्यान्तरस्य तरुणः ।
 अग्निः पातु गृणतो अग्निः सूरि नमिर्ददातु तेषामवो नः ५ [१८]

वाजिन्तमाय सहसे सुपित्र्य तृषु च्यवानो अनु जातवेदसे ।
 अनुद्रे चिद्यो धृपता वरं सते महिन्तमाय धन्वनेदविष्यते ६
 एषाग्निर्मतेः सह सूरिभिर्वसुः पृथ्वे सहसः सूनरो नृभिः ।
 मित्रासो न ये सुधिता क्रतायवो द्यावो न द्युमैरभि सन्ति मानुषान् ७
 ऊर्जो नपात् सहसावन्निति त्वोपस्तुतस्य वन्दते वृषा वाक् ।
 त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्वाधीय आयुः प्रतरं दधानाः ८

इति त्वाग्ने वृष्टिहव्यस्य पुत्रा उपस्तुतासु रूपयोऽवोचन् ।
 तौर्ध्वं प्राहि गृणतश्च सूरिन् वषट्पठित्यूध्वासो अनक्षन् नमो नम इत्यूध्वासो अनक्षन् ९ [१९]

(११६)

(१३०४)

९ स्थौरोऽग्नियुतः स्थौरोऽग्नियुतो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

पिबा सोमं महत् द्विन्वियाय पिबा वृत्राय हन्तवे शविष्ठ ।
 पिब राये शवसे हूयमानः पिब मध्वस्तृपद्रिन्द्रा वृषस्व १
 अस्य पिब क्षुमतः प्रस्थितस्येन्द्र सोमस्य वरमा सुतस्य ।
 स्वस्तिदा मनसा मादयस्वा ऽर्वाचीनो रेवते सोमगाय २
 ममत्तु त्वा दिव्यः सोम इन्द्र ममत्तु यः सूयते पार्थिवेषु ।
 ममत्तु येन वरिवश्चकथं ममत्तु येन निरिणासि शत्रून् ३
 आ द्विषहं अमिनो यात्विन्द्रो वृषा हरिभ्यां परिपिक्तमन्धः ।
 गव्या सुतस्य प्रभृतस्य मध्वः सत्रा खेदामरुशहा वृषस्व ४
 नि तिग्मानि भ्राशयन् भ्राशयान्यव स्थिरा तनुहि यातुजनाम् ।
 उग्रार्प ते सहो बलं ददामि प्रतीत्या शत्रून् विगवेषु वृश्च ५ [२०] (१३०५)

व्ययं इन्द्र तनुहि श्रवांस्यो जः स्थिरेषु धन्वनोऽभिमांतीः
 अस्मद्वावृधानः सहोभि रनिभृष्टस्तन्वं वावृधस्व ६
 इवं हविर्मघवन् तुभ्यं रातं प्रति सन्नाळहृणानो गृभाय ।
 तुभ्यं सुतो मघवन् तुभ्यं पक्वोऽं । अर्द्धीन्द्र पिब च प्रस्थितस्य ७
 अर्द्धीर्दिन्द्र प्रस्थितेमा हवींषि चनो दधिष्व पचतोत सोमम् ।
 प्रयस्वन्तः प्रति हर्यामसि त्वा सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः ८
 प्रेन्द्राग्निभ्यां सुवचस्यामि यामि सिन्धाविव प्रेरयं नार्वमर्कैः ।
 अया इव परि चरन्ति वेवा ये अस्मभ्यं धनदा उन्दिर्वश्च ९ [२१] (१२३१)

(११७)

१ मिथुराक्षिरसः । धनाभदानं । त्रिष्टुप्, १-२ अगती ।

न वा उ वेवाः क्षुधमिद्वधं ददु रताशितमुप गच्छन्ति मृत्यवः ।
 उतो गयिः पूणतो नोप दस्य त्युतापूणन् मर्द्धितारं न विन्दते १
 य आधाय चक्रमानाय पित्वो अन्नवान्सन् रफितायोपजग्मुषे ।
 स्थिरं मनः कृणुते सेधते पुरो तो चित् स मर्द्धितारं न विन्दते २
 स इन्द्रो जो यो गृहवे ददा त्यन्नकामाय चरते कुशाय ।
 अरमस्यै भवति यामहृता उतापरीपु कृणुते सखायम् ३
 न स सखा यो न ददाति सख्यं सचाभुवे सचमानाय पित्वः ।
 अपास्मात् प्रेयान्न तदोको अस्ति पूणन्तमन्यमरणं चिदिच्छेत् ४
 पूणीयादिन्नाधमानाय तव्यान् द्राधीयांसमनु पश्येत् पन्थाम् ।
 ओ हि वर्तन्ते रथ्येव चक्रा अन्यमन्यमुप तिष्ठन्त रायः ५ [२२]

मोघमन्नं विन्दते अप्रचेताः सत्यं ब्रवीमि वध इत् स तस्य ।
 नार्थमणं पुष्यति नो सखायं केवलघो भवति केवलादी ६
 कृषन्नित् फाल आशितं कृणोति यन्नध्वानमप वृद्धक्ते चरित्रैः ।
 वर्धन् ब्रह्मावदतो वनीयान् पूणन्नापिरपूणन्तममि प्यात् ७
 एकपाद्भूयो द्विपदो वि चक्रमे द्विपात् त्रिपादमभ्येति पश्चात् ।
 चतुष्पादेति द्विपदामभिस्थिरे संपश्यन् पक्वकीरुपतिष्ठमानः ८ (११७१)

समौ चिद्धस्तौ न समं विविष्टः समातरां चिन्न समं वृहाते ।

यमयौश्चिन्न समा वीर्याणि ज्ञाती चित सन्तौ न समं पृणीतः

९ [२६] (१३४२)

(११८)

१ उरुक्षय आमहीयवः । रक्षोहाऽग्निः । गायत्री ।

अग्रे हंसि न्यःत्रिणं दीद्यन्मर्त्येष्व	।	स्वे क्षये शुचिवत	१
उत्तिष्ठसि स्वाहुतो घृतानि प्रति मोदसे	।	यत् त्वा सुचं समास्थिरन्	२
स आहुतो वि रोचते ऽग्निरीलेन्यो गिरा	।	सुचा प्रतीकमज्यते	३
घृतेनाग्निः समज्यते मधुप्रतीक आहुतः	।	रोचमानो विभार्यसुः	४
जरमाणः समिध्यसे वेवेभ्यो हव्यवाहन	।	तं त्वा हवन्त मर्त्याः	५ [२४]

तं मर्ता अमर्त्यं घृतेनाग्निं संपर्यत	।	अदाभ्यं गूहपतिम्	६
अदाभ्येन शोचिषा ऽग्रे रक्षस्त्वं वह	।	गोपा क्रतस्य दीविहि	७
स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योप यातुधान्यः	।	उरुक्षयेषु दीद्यत	८
तं त्वा गीर्भिरुरुक्षया हव्यवाहं समीधरे	।	यजिष्ठं मानुषे जने	९ [२५] (१३५१)

(११९)

१३ ऐन्दो लवः । आत्मा (इन्द्रः) । गायत्री ।

इति वा इति मे मनो गामश्वं सनुयामिति	।	कुवित् सोमस्यापामिति	१
प्र वाता इव दोधत् उन्मा पीता अयंसत	।	कुवित् सोमस्यापामिति	२
उन्मा पीता अयंसत् रथमश्वो इवाशवः	।	कुवित् सोमस्यापामिति	३
उप मा मतिरस्थित वाश्वा पुत्रमिव प्रियम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	४
अहं तष्टेव वन्धुरं पर्यचामि हृदा मुतिम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	५
नहि मे अक्षिपच्छना—ऽच्छान्तसुः पथं कृष्यः	।	कुवित् सोमस्यापामिति	६ [२६]

नहि मे रोदसी उभे अन्यं पक्षं च न प्रति	।	कुवित् सोमस्यापामिति	७
अभि द्यां महिना भुव—ममीदंमां पृथिवीं महीम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	८
हन्ताहं पृथिवीमिमां नि दधानीह वेह वा	।	कुवित् सोमस्यापामिति	९
ओपामि पृथिवीमहं जह्नुनानीह वेह वा	।	कुवित् सोमस्यापामिति	१०
विषि मे अन्यः पक्षोऽहं ऽधो अन्यमचीकृषम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	११ (१३६२)

अहमस्मि महामहोऽभिनभ्यमुदीपितः । कुवित्र सोमस्यापामिति १२
गृहो याम्परकृतो वेवेभ्यो हव्यवाहनः । कुवित्र सोमस्यापामिति १३ [२७] (१३६४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१२०)

१ आयर्वणो बृहद्विवः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तद्विद्वांस भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्वेपनृम्णः ।
मद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रून् ननु यं विश्वे मवन्त्यूमाः १
वावृधानः शर्वसा भूर्योजाः शत्रुर्वासाय मियसं दधाति ।
अव्यनञ्च व्यनञ्च सस्ति सं ते नवन्त प्रभृता मदेषु २
त्वे क्रतुमपि वृत्रान्ति विश्वे द्विर्यद्वेते त्रिर्मवन्त्यूमाः ।
स्वादोः स्वादीयः स्वादुनां सृजा स—मदः सु मधु मधुनाभि योधीः ३
इति चिद्धि त्वा धना जयन्तं मदेमदे अनुमदन्ति विप्राः ।
ओजीयो धृष्णो स्थिरमा तनुष्व मा त्वा दभन् यातुधानां दुरेवाः ४
त्वया वयं शशद्भहे रणेपु प्रपश्यन्तो युधेन्यानि भूरि ।
चोदयामि त् आयुषा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयांसि ५ [१]
स्तुपेय्यं पुरुषपंसमृश्वं—मिनतंममाप्यमाप्यानाम् ।
आ दधते शर्वसा सप्त दानून् प्र साक्षते प्रतिमानानि भूरि ६
नि तदधिपेऽवरं परं च यस्मिन्नाविथावसा दुरोणे ।
आ मातरां स्थापयसे जिगत्सू अत इनोपि कवरा पुरुषिण ७
इमा ब्रह्म बृहद्विवो विवक्तीन्द्राय शूपमग्निः स्वर्पाः ।
महो गोत्रस्य धामयति स्वराजो दुरेश्व विश्वा अवृणोदप स्वाः ८
एवा महान् बृहद्विवो अथवाऽवोचन स्वां तन्वामिन्द्रमेव ।
स्वसारो मातृभिर्भवीररिप्रा हिन्वन्ति च शर्वसा वृधयन्ति च ९ [२] (१३७३)

(१२१)

१० हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः । कः (प्रजापतिः) । त्रिष्टुप् ।

हिरण्यगर्भः समवर्तताये भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै वेवायं हविषां विधेम १
य आत्सदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य वेवाः ।
तस्य द्यायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै वेवायं हविषां विधेम २ (१३७५)

यः प्राणतो निमिषतो महित्वै—क इद्राजा जगती बभूव ।
 य ईशे अस्य त्रिपवृश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम ३
 यस्तेमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रं रुसया महाहुः ।
 यस्तेमाः प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम ४
 येन यौरुग्रा पृथिवी च हृल्ला येन स्वः स्तभितं येन नाकः ।
 यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम ५ [३]

यं कन्दसी अवसा तस्तभाने अभ्यैक्षेतां मनसा रेजमाने ।
 यज्ञाधि सूर उदितो विभाति कस्मै देवाय हविषा विधेम ६
 आपो ह यद्वृहतीर्विश्वमायन् गभं दधाना जनयन्तीरुग्निम् ।
 ततो देवानां समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम ७
 यश्चिदापो महिना पर्यपश्यद् दक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञम् ।
 यो देवेष्वधि देव एक आसीत् कस्मै देवाय हविषा विधेम ८
 मा नो हिंसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मा जजान ।
 यश्चापश्चन्द्रा बृहतीर्जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम ९
 प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा ज्ञातानि परि ता बभूव ।
 यत् कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम् १० [४] (१३८३)

(१२५)

८ थिप्रमहा वासिष्ठः । अग्निः । जगतीः १, ५ त्रिष्टुप् ।

वसुं न चित्रमहसं गृणीष वामं शेवमतिथिमद्विषेणयम् ।
 स रासते गुरुधो विश्वधांसो ऽग्निर्होता गृहपतिः सुवीर्यम् १
 जुषाणो अग्निं प्रति हर्य मे वचो विश्वानि विद्वान् वयुनानि सुकतो ।
 घृतेनिर्णिग्ब्रह्मणे गातुमेरय तव देवा अजनयन्ननु व्रतम् २
 सप्त धामानि परियन्नमर्त्यो दाशद्वाशुषे सुकृते मामहवस्व ।
 सुवीरेण रयिणाग्ने स्वाभुवा यस्त आनन्द समिधा तं जुपस्व ३
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्मन्त इच्छते सप्त वाजिनम् ।
 गृण्वन्तग्निं घृतपृष्ठमुक्षणं पुणन्तं देवं पुणते सुवीर्यम् ४ (१३८७)

त्वं दूतः प्रथमो वरेण्यः स हूयमानो अमृताय मत्स्व ।
त्वां मर्जयन् मरुतो वृशुषो गृहे त्वां स्तोमेभिर्मृगवो वि रुरुचुः

५ [५]

इयं दुहन्तुदुषां विश्वधांसं यज्ञप्रिये यजमानाय सुकतो ।
अग्ने घृतस्नुस्त्रिर्कृतानि दीद्य—द्वितिर्यज्ञं परियन्तुक्रतूयसे
त्वामिवृष्या उपसो व्युष्टिषु दूतं कृण्वाना अयजन्त मानुषाः ।
त्वां वेवा महयाय्याय वावृधु—राज्यमग्ने निमृजन्तो अध्वरे
नि त्वा वसिष्ठा अहन्त वाजिनं गृणन्तो अग्ने विदधेपु वेधसः ।
रायस्पोषं यजमानेषु धारय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

७

८ [६] (१३११)

(१२३)

८ घेनो भार्गवः । घेनः । त्रिष्टुप् ।

अयं वेनश्चोदयत् पृश्निगर्भा ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने ।
इममपां संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभीं रिहन्ति
समुद्रादूर्ध्वमुदियति वेनो नभोजाः पृष्ठं हर्षतस्य दर्शि ।
ऋतस्य सान्नावधिं विष्टपि भ्राद्र समानं योनिर्मस्यनूपत वाः
समानं पूर्वारभि वावशाना—स्तिष्ठन् वत्सस्य मातरः सनीळाः ।
ऋतस्य सान्नावधिं चक्रमाणा रिहन्ति मध्वो अमृतस्य वाणीः
जानन्तो रूपमकृपन्त विप्रा मृगस्य घोषं महिषस्य हि गमन् ।
ऋतेन यन्तो अधि सिन्धुमस्थु—विदद्वन्धर्वो अमृतानि नाम
अप्सरा जारमुपसिप्मियाणा योषां बिभर्ति परमे व्योमन् ।
चरन् प्रियस्य योनिषु प्रियः सन् त्सीदत् पक्षे हिरण्यये स वेनः

१

२

३

४

५ [७]

नाकं सुपर्णमुप यत पतन्तं हृदा वेनन्तो अभ्यर्चक्षत त्वा ।
हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतं यमस्य योनीं शकुनं भुरण्युम्
ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाकं अस्थात् प्रत्यङ् चित्रा बिभ्रवृष्यायुधानि ।
वसानो अत्कं सुरभिं हृशे कं स्वर्णं नाम जनत प्रियाणि
द्वप्सः समुद्रमभि यजिगाति पश्यन् गृध्रस्य चक्षसा विधर्मन् ।
भानुः शुक्रेण शोचिषा चकान—स्तृतीयं चक्रे रजसि प्रियाणि

६

७

८ [८] (१३११)

(१२४)

१ अग्निः, १, ५-९ अग्नि-वरुण-सोमाः । १ अग्निः; २-४ अग्नेरात्मा; ५, ७-८ वरुणः;
६ सोमः, ९ इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

इमं नो अग्र उर्ष यज्ञमेहि पश्यामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम् ।
असौ हव्यवाहृत नः पुरोगा ज्योगेव दीर्घं तम् आशयिष्ठाः ?
अर्धेवाद्देवः प्रचता गुहा यन् प्रपश्यमानो अमृतत्वमेमि ।
शिषं यत् सन्तमशिषो जहामि स्वात् सख्यादरणीं नाभिमेमि २
पश्यन्नन्यस्या अतिथिं वयायां क्रतस्य धाम वि मिमे पुरुणि ।
शंसामि पित्रे असुराय शेव मयजियाद्यजियं भागमेमि ३
बह्वीः सर्मा अकरमुन्तरस्मिन्निन्द्रं वृणानः पितरं जहामि ।
अग्निः सोमो वरुणस्ते च्यवन्ते पर्याविर्द्राष्ट्रं तदवाम्यायन् ४
निर्माया उ त्थे असुरा अभूवन् त्वं च मा वरुण कामयासि ।
क्रतेन राजन्नृतं विविञ्चन् मम राष्ट्रस्याधिपत्यमेहि ५ [९]

इवं स्वस्विमिदास वाममयं प्रकाश उर्वरान्तरिक्षम् ।
हनाव वृत्रं निरोहि सोम हविष्ठा सन्तं हविषा यजाम ६
कविः कवित्वा विवि रूपमासज्जदप्रभूती वरुणो निरपः सृजत् ।
क्षेमं कृण्वाना जनयो न सिन्धवस्ता अस्य वर्णं शुच्यो भरिभ्रति ७
ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं सचन्ते ता इमा क्षेति स्वधया मर्दन्तीः ।
ता इ विज्ञो न राजानं वृणाना वीभ्रत्सुवो अर्ष वृत्रादतिष्ठन् ८
वीभ्रत्सूनां सयुजं हंसमाहुर्पां त्रिव्यानां सख्ये चरन्तम् ।
अनुष्टुभमनु चर्चूर्यमाणमिन्द्रं नि चिक्कयुः कवयो मनीषा ९ [१०] (१४०८)

(१२५)

८ वागामृणी । आत्मा । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराभ्यहमादित्यैरुत विश्वेदेवैः ।
अहं मित्रावरुणोभा बिभर्म्यहमिन्द्राग्नी अहमश्विनोभा १
अहं सोममाहनसं बिभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगम् ।
अहं वधामि द्रविणं हविष्मते सुप्राग्येह यजमानाय सुन्वते २ (१४१०)

अहं राष्ट्रीं संगमनीं वसूनां चिकितुषीं प्रथमा यज्ञियानाम् ।	
तां मा देवा व्यदधुः पुरुत्रा मूरिस्थात्रां भूर्यविशर्यन्तीम्	३
मया सो अन्नमति यो विपर्यति यः प्राणिति य ईं शृणोत्युक्तम् ।	
अमन्तवो मां त उप क्षियन्ति श्रुधि श्रुत श्रद्धिवं ते वदामि	४
अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवेभिरुत मानुषेभिः ।	
यं कामये तंतमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमेधाम्	५ [११]
अहं रुद्राय धनुरा तनोमि ब्रह्मद्विषे शरवे हन्तवा उ ।	
अहं जनाय समदं कृणोम्यहं द्यावापृथिवी आ विवेश	६
अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन् मम योनिरप्स्वन्तः संमुद्रे ।	
ततो वि तिष्ठे भुवनान् विश्वोतामूं द्यां वर्ष्मणोर्प स्पृशामि	७
अहमेव वात इव प्र वास्यारभमाणा भुवनानि विश्वा ।	
पुरो विवा पुर एना पृथिव्यै तावती महिना सं बभूव	८ [१२] (१४१६)

(१२६)

८ शौल्विः कुलमलबर्हिषो, वामदेव्योऽहोसुग्वा । विश्वे वेवा । उपरिष्टावृष्टी, ८ त्रिष्टुप् ।

न तमंहो न दुरितं देवांसो अप्तु मर्त्यम् ।	
सजोषंसो यमर्यमा मित्रो नयन्ति वरुणो अति द्विषः	१
तद्वि वयं वृणीमहे वरुण मित्रार्यमन् ।	
येना निरंहंसो यूयं पाथ नेथा च मर्त्यमति द्विषः	२
ते नूनं नोऽयमृतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।	
नयिष्ठा उ नो नेपणि पयिष्ठा उ नः पयिष्यति द्विषः	३
यूयं विश्वं परि पाथ वरुणो मित्रो अर्यमा ।	
युष्माकं शर्मणि प्रिये स्याम सुप्रणीतयोऽति द्विषः	४
आवृत्त्यासो अति मिथो वरुणो मित्रो अर्यमा ।	
उग्रं मरुद्भीं रुद्रं हुवेमेन्द्रमग्निं स्वस्तयेऽति द्विषः	५
नेतार ऊ पु णोस्तिरो वरुणो मित्रो अर्यमा ।	
अति विश्वानि दुरिता राजानश्चर्यणीनामति द्विषः	६
शूनमस्मभ्यमृतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।	
शर्मं यच्छन्तु सप्रथ आवृत्त्यासो यवीमहे अति द्विषः	७ (१४१३)

यथा ह त्यद्वसवो गौर्यं चित् पदि पिताममुञ्चता यजत्राः ।

एवो प्वस्मन्मुञ्चता व्यहः प्र तार्यग्रे प्रतुरं न आयुः

८ [१३] (१४२४)

(१२७)

८ कुशिकः सौभरः, रात्रिर्वा भारद्वाजी । रात्रिः । गायत्री ।

रात्री न्यस्यदायती पुरुत्रा देव्यक्षमिः । विश्वा अधि श्रियोऽधित १

ओर्वप्रा अमर्त्या निवतो वृष्युद्धतः । ज्योतिषा बाधते तमः २

निरु स्वसारमस्कृतो पसं देव्यायती । अपेदु हासते तमः ३

सा नो अद्य यस्या व्यं नि ते यामन्नविक्षमहि । वृक्षे न वसति वयः ४

नि ग्रामासो अविक्षत नि पद्वन्तो नि पक्षिणः । नि श्येनासंश्चिदर्थिनः ५

यावया वृक्ष्यं वृकं यवयं स्तेनमूर्धये । अथा नः सुतरां भव ६

उप मा पेपिशत तमः कृष्णं व्यक्तमस्थित । उप ऋणव यातय ७

उप ते गा इवाकरं वृणीष्व तुहितादिवः । रात्रि स्तोमं न जिग्युषे ८ [१४] (१४३२)

(१२८)

९ विहव्य आह्निरसः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

ममाहि वचो विहवेष्वस्तु व्यं त्वेन्धानास्तन्वं पुपेम ।

मह्यं नमन्तां प्रविशश्चतस्रस्त्वयाध्वक्षेण पृतना जयेम १

मम वेवा विहवे सन्तु सर्व इन्द्रवन्तो मरुतो विष्णुराग्निः ।

ममान्तरिक्षमुरुलोकमस्तु मह्यं वातः पवतां कामे अस्मिन् २

मयि वेवा द्रविणमा यजन्तां मय्याशीरस्तु मयि वेवहृतिः ।

दैव्या होतारो वनुपन्त पूर्व ऽरिष्टाः स्याम तन्वा सुवीराः ३

महां यजन्तु मम यानि हव्या ऽऽकूतिः सत्या मर्नसो मे अस्तु ।

एनो मा नि गां कतमच्चुनाहं विश्वे देवासो अधि वोचता नः ४

देवीः पलुर्वरुरु नः कृणोत विश्वे देवास इह वीर्यध्वम् ।

मा होस्महि प्रजया मा तनुभिर्मा रंधाम द्विषते सोम राजन् ५ [१५]

अग्ने मय्यं प्रतिनुक्न परेणा—मदधो गोपाः परि पाहि नस्त्वम ।

प्रत्यञ्जो यन्तु निगुतः पुनस्ते—इमेपां चितं प्रबुवां वि नेशत ६ (१४३८)

धाता धातॄणां भुवनस्य यस्पतिर्वैवं ज्ञातारमभिमातिपाहम् ।
 इमं यज्ञमश्विनोभा बृहस्पतिर्वैवाः पान्तु यजमानं न्युथ्यात् ।
 उरुय्यचा नो महिषः शर्म यंस कुस्मिन् हवै पुरुहूतः पुरुक्षुः ।
 स नः प्रजार्थं हर्यश्व मृच्छयेन्द्र मा नो रीरिषो मा परा दाः ।
 ये नः सपत्ना अप ते भवन्ति न्द्राग्निभ्यामव वाधामहे तान् ।
 वसवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृशं मोघं चेत्तारमधिराजमक्रन् ।

(१२९) [एकादशोऽनुवाकः ॥ ११० सू० १२९-१५१]

७ प्रजापतिः परमेष्ठी । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप् ।

नासदासीन्नो सदासीत् तदानीं नासीद्रजो नो व्योमा परो यत् ।
 किमावरीवः कुह कस्य शर्म न्नभ्यः किमासीद्गहनं गभीरम् ।
 न मृत्युरासीदमृतं न तर्हि न राज्या अहं आसीत् प्रकृतः ।
 आनीद्वान्तं स्वधया तदेकं तस्मान्द्वान्यन्न परः किं चनासं ।
 तम आसीत् तमसा गृच्छहमग्रं ऽप्रकृतं संलिलं सर्वमा इदम् ।
 तुच्छेनाश्वपिहितं यदासीत् तपस्तन्महिनाजायतैकम् ।
 कामस्तदग्रे समवर्तताधि मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् ।
 सतो बन्धुमसति निर्विन्दन् हृदि प्रतीप्या कुबयो मनीषा ।
 तिरश्चीनो विततो रुडिमेरपाग्मधः स्विदासीश्दुपरि स्विदासीश्त् ।
 रेतोधा आसन् महिमानं आसन् त्वधा अवस्तात् प्रयतिः परस्तात् ।
 को अन्द्रा वेवृ कु इह प्र वोचत् कुत आजाता कुत इयं विस्पृधिः ।
 अर्वाग्देवा अस्य विसर्जनेनाऽथा को वेवृ यत आबभूव ।
 इयं विस्पृष्टिर्यत आबभूव यदि वा वृधे यदि वा न ।
 यो अस्वाध्वक्षः परमे व्योमन् त्सो अहं वेवृ यदि वा न वेदं ।

(१३०)

७ यज्ञः प्राजापत्यः । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

यो यज्ञो विश्रुतस्तन्तुभिस्तुत एकंशतं देवकुर्मभिरायतः ।
 इमे वयन्ति पितरो य आययुः प्र व्यापं वयेत्यासते तृते ।

- पुमौ एनं तनुत उत कृणत्ति पुमान् वि तन्ने अधि नाके अस्मिन् ।
 इमे मयूखा उर्षं सेवुरु सद्गुः सामानि चक्रुस्तस्राण्योतवे २
- कासीत् प्रमा प्रतिमा किं निदानमाज्यं किमासीत् परिधिः क आसीत् ।
 छन्तुः किमासीत् प्रउगं किमुक्थं यद्देवा देवमयजन्त विश्वे ३
- अग्नेर्गोषड्यभवत् सयुग्वोऽग्निहया सविता सं वभूव ।
 अनुष्टुभा सोम उक्थैर्महस्वान् बृहस्पतेर्वृहती वाचमावत् ४
- विराण्मित्रावरुणयोरभिथ्रीरिन्द्रस्य त्रिष्टुबिह भागो अह्नः ।
 विश्वान् देवाश्नगत्या विवेश तेन चाकल्प ऋषयो मनुष्याः ५
- चाकल्पे तेन ऋषयो मनुष्या यज्ञे जाते पितरो नः पुराणे ।
 पश्यन् मन्ये मनसा चक्षसा तान् य इमं यज्ञमयजन्त पूर्वं ६
- सहस्तोमाः सहछन्दस आवृतः सहप्रमा ऋषयः सप्त दैव्याः ।
 पूर्वेषां पन्थामनुदृश्य धीरा अन्वालोभिरे रथ्योऽ न रश्मीन् ७ [१८] (१४५५)

(१३१)

७ सुकृतिः काक्षीयतः । इन्द्रः, ४-५ अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ४ अनुष्टुप् ।

- अप प्राच इन्द्र विश्वो अमित्रा नपापांचो अभिभूते नुदस्व ।
 अपोवीचो अप शूराधराच उरौ यथा तव शर्मन् मदम १
- कुविबुद्ध यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूयं ।
 इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमोवृत्तिं न जग्मुः २
- नहि स्थूर्युतथा यातमस्ति नोत श्रवो विविदे संगमेषु ।
 गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विषा अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः ३
- युवं सुराममश्विना नमुचावासुरे सचा ।
 विपिपाना शुभस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतम् ४
- पुत्रमिव पितरावश्विनोभेन्द्रावथुः कान्दंयवसनाभिः ।
 यत् सुरामं व्यपिबुः शर्चाभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक् ५
- इन्द्रः सुत्रामा स्ववां अवाभिः सुमृच्छीको भवतु विश्ववेदाः ।
 वाधतां द्वेपो अभयं कृणोत सुवीर्यस्य पतयः स्याम ६ (१४६१)

तस्य वयं सुमती यजियस्या—ऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ।
स सूत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराच्छिद द्वेषः सनुतयुंयुते

७ [१९] (१४६२)

(१३२)

७ शकपूतो तामेधः । मित्रावरुणौ, १ शुभूम्यश्विनः । विराट्पा, १ न्यङ्कुसारिणी,
२, ६ प्रस्तारपशुक्तिः, ७ महासतोनुहती ।

इजानमिद द्यौर्गतावसु—रीजानं भूमिरभि प्रभूषणि ।
इजानं देवावश्विना—वभि सुमैरवधताम् १
ता वाँ मित्रावरुणा धारयत्क्षिती सुपुत्रेणितत्वता यजामसि ।
पुवोः क्राणाय सख्यै—रभि प्यास रक्षसः २
अधा चित्रु यद्विधिपामहे वा—मभि प्रियं रेक्णुः पत्यमानाः ।
द्वद्राँ वा यत् पुष्यति रेक्णुः सम्भारान् नकिरस्य मुद्यानि ३
असावन्यो असुर सूर्यत द्यौ—स्त्वं विश्वेषां वरुणामि राजा ।
मूर्धा रथस्य चाकुन् नैतावतेनसान्तकुधुकू ४
अस्मिनस्येदतच्छकपूत एनो हिते मित्रे निगंतान् हन्ति वीरान् ।
अवोवा यद्धात तनूष्ववः प्रियासु यजियास्वर्वा ५
पुवोर्हि मातादितिर्विचेतसा द्यौर्न भूमिः पर्यसा पुपूतनि ।
अव प्रिया दिदिष्टन् सूरौ निनिक्त रुश्मिभिः ६
युवं ह्यप्नराजावसीदतं तिष्ठद्रथं न धूर्षदं वनर्षदम् ।
ता नः कणूक्यन्ती—न्मधेस्तत्रे अंहसः सुमधेस्तत्रे अंहसः ७ [२०] (१४६९)

(१३३)

७ सुदाः पैजवनः । इन्द्रः । शकरी, ४-६ महापशुक्तिः, ७ विष्णुष ।

प्रो प्वस्मै पुरोरथ—मिन्द्राय शृणुमर्चत ।
अभीकै चिदु लोककृत संगे समत्सु वृत्रहा ऽस्माकं बोधि चोवृता
नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वंसु १
त्वं सिन्धूरवामृजो ऽधराचो अहन्नहिम् ।
अशत्रुरिन्द्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वार्यं तं त्वा परि प्वजाग्रहे
नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वंसु २ (१४७१)

वि षु विश्वा अरातयो ऽर्यो नशन्त नो धियः ।

अस्तासि शत्रवे वधं यो न हन्द्र जिघांसति या ते रातिर्दुर्दिग्मु

नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

३

यो न हन्द्रामितो जनो वृकायुरादिदेशति ।

अधस्पवं तमीं कृधि विबाधो असि सासहि नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ४

यो न हन्द्रामिदासति सनाभिर्यश्च निष्क्यः ।

अव तस्य बलं तिर महीव द्यौरध त्वना नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ५

वयमिन्द्र त्वायवः सखित्वमा रंभामहे ।

ऋतस्य नः पथा नया ऽति विश्वानि दुरिता नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ६

अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र तां शिक्ष या दोहते प्राति वरं जरित्रे ।

अच्छिद्रोभी पीपयद्यथा नः सहस्रधारा पर्यसा मही गौः

७ [२१] (१४७६)

(१३४)

७, १-६ (पूर्वार्धेऽथ) मान्धाता यौवनाश्वः, ६ (उत्तरार्धेऽथ) - ७ गोधा ऋषिका । इन्द्रः ।

महापशक्तिः, ७ पंक्तिः ।

उभे यदिन्द्र रोदसी आप्राधोषा इव ।

महान्तं त्वा महीनां सन्नजं चर्षणीनां देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् १

अव स्म दुर्हणायतो मर्तस्य तनुहि स्थिरम् ।

अधस्पवं तमीं कृधि यो अस्मां आदिदेशति देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् २

अव त्या बृहतीरिपो विश्वश्चन्द्रा अमित्रहन् ।

शर्चीभिः शक्र धनुही न्द्र विश्वाभिरुतिभिर्देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ३

अव यत् त्वं शतक्रतु विन्द्र विश्वानि धनुषे ।

रयिं न सुन्वते सचा सहस्रिणीभिरुतिभिर्देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ४

अथ स्वेदा इवामितो विष्वक् पतन्तु दिद्यवः ।

वृषीया इव तन्तवो व्यग्रस्मेदंतु दुर्भतिर्देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ५

वृषिं ह्यकुशं यथा शक्तिं विभर्यि मन्तुमः ।

पूर्वेण मघवन पदा ऽजो वयां यथा यमो देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ६

नकिर्देवा मिनीमसि नकिरा योपयामसि मन्त्रश्रुत्यं चरामसि ।

पुक्षेभिरपिकक्षेमि रत्रामि सं रंभामहे

७ [२२] (१४८१)

(१३५)

७ कुमारो यामायनः । यमः । अनुष्टुप् ।

यस्मिन् वृक्षे सुपलाशे कुक्षेः संपिबते यमः ।

अत्रा नो विश्वपतिः पिता पुराणां अनु वेनति १

पुराणां अनुवेनन्तं चरन्तं पापयामुया । असूयन्नभ्यं चाकशं तस्मा अस्पृह्यं पुनः २

यं कुमार नवं रथं मच्चकं मनसाकृणोः । एकैषं विश्वतः प्राञ्च मपश्यन्नधि तिष्ठसि ३

यं कुमार प्रार्थते यो रथं विधेभ्यस्परि । तं सामानु प्रार्थतु समितो नाव्याहितम् ४

कः कुमारमजनय द्रथं को निर्वर्तयत् । कः स्वित्र तव्य नो द्रूया दनुदेयी यथार्थम् ५

यथार्थमवदनुदेयी ततो अग्रमजायत । पुरस्ताद्भुज आततः पश्चाद्विरयणं कृतम् ६

इदं यमस्य सार्धनं देवमानं यदुच्यते ।

इयमस्य धम्यते नाली-रयं गीर्भिः परिकृतः

७ [२३] (१४९०)

(१३६)

[७] १ जूतिः, २ वातजूतिः, ३ विप्रजूतिः, ४ लुपाणकाः, ५ करिकताः, ६ एतशः, ७ श्रुत्यष्टुपः
(एते वातरशना मुनयः) । केशिनः= अग्नि-सूर्य-वायवः । अनुष्टुप् ।

केश्यग्निं केशी विषं केशी विमर्ति रोदसी ।

केशी विश्वं स्वर्हृशे केशीदं ज्योतिरुच्यते १

मुनयो वातरशनाः पिशङ्गा वसते मला ।

वातस्यानु धाजिं यन्ति यद्देवासो अविक्षत २

उन्मदिता मौनेयेन वाता आ तस्थिमा व्यम् ।

शरीरेवृस्माकं युयं मतांसो अमि पश्यथ ३

अन्तरिक्षेण पतति विश्वा रूपावचाकशत् ।

मुनिर्वृषविविष्य सौकृत्याय सखा हितः ४

वातस्याश्वो वायोः सखा ऽथो देवर्षितो मुनिः ।

उमो समुद्रावा क्षेति यश्च पूर्वं उतापरः ५

अप्सरसां गन्धर्वाणां मृगाणां चरणे चरन् ।

केशी केतस्य विद्वान् तस्मा स्वादुर्मदित्तमः ६

वायुरस्मा उपामन्यत् पिनष्टि स्मा कुनक्ष्मा ।

केशी विषस्य पात्रेण यद्वेदेणापिबत् सह

७ [२४] (१४९७)

(१३७)

७, १ भगद्वाजः, २ कश्यपः, ३ गोतमः, ४ अग्निः, ५ विश्वामित्रः, ६ जमदग्निः,
७ वसिष्ठः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

उत देवा अवहितं देवा उन्नयथा पुनः ।	
उतार्गश्चक्षुषं देवा देवा जीवयथा पुनः	१
द्वाविमौ वार्ता वात आ सिन्धोरा परावतः ।	
दक्षं ते अन्य आ वातु परान्यो वातु यद्रपः	२
आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः ।	
त्वं हि विश्वभेषजो वेदानां दूत ईर्यसे	३
आ त्वागमं शन्तातिभि रथो अरिष्टतातिभिः	
दक्षं ते भद्रमाभाषं परा यक्षं सुवामि ते	४
त्रायन्तामिह देवा त्रायतां मरुतां गणः ।	
त्रायन्तां विश्वा भूतानि यथायमरपा असंत	५
आप इद्वा उ भेषजी रापो अमीवचातनीः ।	
आपः सर्वस्य भेषजी स्तास्ते कृण्वन्तु भेषजम्	६
हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुरोगवी ।	
अनामयित्नुभ्यां त्वा ताभ्यां त्वोप स्पृशामामि	७ [२५] (१५०४)

(१३८)

६ अङ्ग औरवः । इन्द्रः । जगती ।

तव त्य इन्द्र सख्येषु वह्यं ऋतं मन्वाना व्यदर्दिरुर्वलम् ।	
यत्रा दशस्यन्नुपसो रिणन्नपः कुत्साय मन्मन्त्रह्यश्च वृंसयः	१
अवांसुजः प्रस्वं श्वश्रयो गिरी नुदाज उस्त्रा अपिन्नो मधु प्रियम् ।	
अवर्धयो वनिनो अस्य दंससा शुशोच सूर्यं ऋतजातया गिरा	२
वि सूर्यो मध्ये अमुचद्रथं विवो विदद्वासाय प्रतिमानमार्यः ।	
हृव्हानि पिप्रोरसुरस्य मायिन इन्द्रो व्यास्यश्चक्रुवौ ऋजिश्चनो	३
अनाधृष्टानि धृषितो व्यास्य निधीरिदेवौ अमृणकुयार्यः ।	
मासेव सूर्यो वसु पुर्यमा देवे गृणानः शत्रौरशृणाद्विरुक्मता	४ (१५०८)

अपुद्गसेनो विश्वा विभिन्दुता दाशद्वयहा तुज्यानि तेजते ।
 इन्द्रस्य वज्रादविभेदभिभ्रतः प्राक्रामच्छुन्धूरजहादुषा अनः ५
 एता त्वा ते श्रुत्यानि केवला यदेक एकमकृणोरयज्ञम् ।
 मासां विधानमदधा अधि द्यवि त्वया विभिन्नं भरति प्रधि पिता ६ [२६] (१५१०)

(१३९)

६ देवगन्धर्वो विश्वावस्तु । सविता, ४-६ आत्मा । त्रिष्टुप् ।

सृष्टिरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात् सविता ज्योतिरुर्व्यां अजस्रम् ।
 तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान् तस्य पश्यन् विश्वा भुवनानि गोपाः १
 नृचक्षा एष द्विवो मध्यं आस्त आपमिधान् रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 स विश्वाचीरभि चष्टे घृताचीं रन्ता पूर्वमवरं च केतुम् २
 गयो बुध्नः संगमनो वसूतां विश्वां रुपाभि चष्टे वाचीयिः ।
 देव इव सविता सत्यधर्मैर्गृहो न तस्थौ समरे धर्माणाम् ३
 विश्वावसुं सोम गन्धर्वमापो दहृशुषीस्तद्वृतेना व्यथयन् ।
 तदुन्वैदिन्द्रो राश्राण आसां परि सूर्यस्य परिधीरपश्यत् ४
 विश्वावसुरभि तन्नो गृणातु द्विव्यो गन्धर्वो रजसो विसानः ।
 यद्वा वा सत्यमत यन्न विद्य धियो हिनवानो धियु ह्रस्वो अव्याः ५
 सस्मिन्विन्दुचरणे लक्ष्मीनां सपावृणोदुरो अक्षयजानासु ।
 प्रासां गन्धर्वो अमृतानि वोच दिन्द्रो दक्षं परि जानादुहीनाम् ६ [२७] (१५१६)

(१४०)

६ अग्निः पाषकः । अग्निः । सतोबृहती, १-९ विष्टारपञ्क्तिः, ६ उपरिष्टाज्योतिः ।

अग्रे तव श्रवो वयो महिं भ्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।
 बृहद्भानो शर्वसा वाजसूक्थ्यं दधासि वृशुषे कवे १
 पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अर्जुनवर्चा उदियारि भानुना ।
 पुत्रो मानरा विचरन्नुपावसि पूषस्त्रि रोदसी उग्रो २
 ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मेन्वस्व भीतिमिहितः ।
 त्वे इषः सं दधुमूरिर्धर्मसश्चित्रोतयो वासजाताः ३ (१५१९)

इरज्यन्तसि प्रथयस्व जन्तुभिर्—रस्मे रायो अमर्त्य ।

स दर्शतस्य वपुषो वि राजसि पूणक्षि सानसिं क्रतुम् ४

इष्कृतरिमध्वरस्य प्रचेतसे क्षयन्तं राधसो महः ।

रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधांसि सानसिं रयिम् ५

ऋतावानं महिषं विश्वदर्शतमग्निं सुभार्यं दधिरे पुरो जनाः ।

श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं त्वा गिरा देव्यं मानुषा युगा ६ [२८] (१५२२)

(१४१)

६ अग्निस्त्वापसः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अग्ने अच्छा वव्वेह नः प्रत्यङ् नः सुमना भव ।

प्र नो यच्छ विश्वरूपते धनदा असि नस्त्वम् १

प्र नो यच्छत्वयेमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः ।

प्र देवाः प्रोत सुनुता रायो वृवी ददातु नः २

सोमं राजानमवसे ऽग्निं गीर्भिर्हवामहे ।

आदित्यान् विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम् ३

इन्द्रवायू बृहस्पतिं सुहवेह हवामहे ।

यथा नः सर्वं हज्जनः संगत्या सुमना असंत ४

अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय ।

वातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनम् ५

त्वं नो अग्ने अग्निमिन्द्रं यज्ञं च वर्धय ।

त्वं नो देवतातये रायो दानाय चोदय ६ [२९] (१५२८)

(१४२)

८ शार्ङ्गाः— १-२ जरिता, ३-४ द्रोणः, ५-६ सारिस्तृकः, ७-८ स्तम्भमिश्रः । अग्निः ।

त्रिष्टुप्, १-२ जगती, ७-८ अनुष्टुप् ।

अयमग्ने जरिता त्वे अभूदपि सहसः सुनो नद्यन्यवस्त्याप्यम् ।

भद्रं हि शर्म त्रिवरुधमस्ति त आरे हिंसानामर्षं विद्युमा कृधि १

प्रवत् ते अग्ने जनिमा पितृपुतः साचीव विश्वा भुवना न्यत्रसे ।

प्र सप्तष्टः प्र संनिषन्त नो धियः पुरश्चरन्ति पशुपा इव त्मना २ (१५३०)

उत वा उ परि वृणक्षि वप्स—द्वहोरस्य उलपस्य स्वधावः ।
उत खित्या उर्वराणां भवन्ति मा ते हेति तविषीं चुकुधाम
यदुद्धतो निवतो यासि वप्सत पृथंगेपि प्रगार्धिनीव सेना ।
यदा ते वारो अनुवार्ति शोचि—वसेव इमश्रु वपसि प्र भूम
प्रत्यस्य श्रेणयो ददृश्र एकं नियानं बहवो रथांसः ।
बाहू यदग्ने अनुमर्त्यजानो न्यङ्कुत्तानामन्वेपि भूमिम्

३

४

५

उत ते शुष्मा जिहतामुत ते अर्चि—रुत ते अग्ने शशमानस्य वाजाः ।
उच्छ्वश्चस्व नि नेम वर्धमान आ त्वाद्य विश्वे वसवः सदन्तु

६

७

८ [३०] (१५३६)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-४९]

(१४३)

६ अग्निः सांख्यः । अभिघ्नो । अनुष्टुप् ।

त्वं चिदत्रिमृतजुर्—मर्थमश्वं न यातवे ।
कक्षीर्वन्तं यन्त्री पुता रथं न कृणुथो नवम्
त्वं चिदश्वं न वाजिनं मरेणवो यमन्त ।
हृळ्हं ग्रन्थि न वि प्यत—मत्रिं यविष्टमा रजः
नरा दंसिष्टावत्रये शुभ्रा सिपासतं धियः ।
अथा हि वां द्विवो नरा पुनः स्तोमो न विशसं
चिते तद्वां सुराधसा रातिः सुमतिरश्विना ।
आ यन्नः सदनं पृथौ समन्ते पर्पथो नरा
युवं भुज्युं समुद्र आ रजसः पार ईक्षितम् ।
यातमच्छा पतत्रिभि—नांसत्या सातये कृतम्
आ वां सुन्नेः शंसु ईव मंहिष्ठा विश्ववेदसा ।
समस्मे भूपतं नरो—त्सं न पिप्युषीरिषः

१

२

३

४

५

६ [१] (१५४९)

(१४४)

६ नाक्ष्यः सुपर्णः, यामायन ऊर्ध्वकृशानो वा । इन्द्रः । गायत्री, २ वृहती,
५ सतोवृहती, ६ विष्टारपङ्क्तिः ।

अयं हि ते अभर्त्य इन्दुरत्यो न पत्यते । दक्षो विश्वार्युर्वधसे	१
अयमस्यासु काव्यं ऋभुर्वज्रो दास्वते ।	
अयं बिभर्त्यूर्ध्वकृशानं मदमृभुर्न कृत्वयं मदम्	२
घृष्टुः श्येनाय कृत्वन् आसु स्वासु वंसगः । अव दीधेदहीशुवः	३
यं सुपर्णः परावतः श्येनस्य पुत्र आभरत् । ज्ञतचक्रं योऽहो वर्तनिः	४
यं ते श्येनश्चारुमवृकं पदाभरदरुणं मानमन्धसः ।	
एना वयो वि तार्यार्युर्विष एना जागार बन्धुतां	५
एवा तदिन्द्र इन्दुना द्वेवेषु चिन्द्रारयाते महि-त्यजः ।	
कत्वा वयो वि तार्यार्युः सुक्रतो कत्वायमस्मदा सुतः	६ [२] (१५४८)

(१४५)

६ इन्द्राणी । सपत्नीयाधनम् (उपनिषत्) । अनुष्टुप्, ६ पङ्क्तिः ।

इमां खनाम्योपधि वीरुधं बलवत्तमाम् ।	
यया सपत्नीं बाधते यया संविन्दते पतिम्	१
उत्तानपर्णे सुभगे देवजूते सहस्वति ।	
सपत्नीं मे परां धम पतिं मे केवलं कुरु	२
उत्तराहमुत्तर उत्तरेदुत्तराभ्यः ।	
अथा सपत्नी या ममाऽधरा साधराभ्यः	३
नह्यस्या नाम गुभ्णामि नो अस्मिन् रमते जने ।	
परमिव परावतं सपत्नीं गमयामसि	४
अहमस्मि सहमाना अथ त्वमसि सासहिः ।	
उभे सहस्वती भूत्वी सपत्नीं मे सहावहे	५
उप तेऽधां सहमाना मभि त्वाधां सहीयसा ।	
मामन् प्र ते मनो वत्सं गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु	६ [३] (१५५४)

(१४६)

देवेरम्भदो देवमुनिः । अरण्यानी । अनुष्टुप् ।

अरण्यान्यरण्या—न्यसौ या प्रेव नश्यसि ।	
कथा ग्रामं न पृच्छसि न त्वा भीरिव विन्दतीऽ	१
वृषारवाय वदते यदुपावति चिच्छिकः ।	
आघाटिभिरिव धावयन् नरण्यानिर्महीयते	२
उत गावं इवादन्त्युत वेश्मैव हश्यते ।	
उतो अरण्यानिः सायं शक्रटीरिव सर्जति	३
गामद्वैप आ ह्वयति दार्वद्वैपो अपावधीत् ।	
वसन्नरण्यान्यां सायमकुक्षदिति मन्यते	४
न वा अरण्यानिहन्त्युन्यश्चेन्नभिगच्छति ।	
स्वादोः फलस्य जग्ध्वाय यथाकामं नि पश्यते	५
आञ्जनगन्धिं सुरभिं बह्वन्नामकृषीबलाम् ।	
प्राहं मृगाणां मातरं मरण्यानिर्मशंसिषम्	६ [४] (१५६०)

(१४७)

५ सुवेदाः वैरीयिः । इन्द्रः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

श्रते दधामि प्रथमाय मन्यवे ऽहन्यद्वृत्रं नयं विवेरपः ।	
उभे यत्त्वा भवतो रोदसी अनु रेजते शुष्मात् पृथिवी चिदद्विधः	१
त्वं मायाभिरनवद्य मायिनं श्ववस्यता मनसा वृत्रमर्दयः ।	
त्वामिन्नरो वृणते गर्विष्टिषु त्वां विश्वांसु हव्यास्विष्टिषु	२
तेषु चाकन्धि पुरुहूत सुरिषु वृधासो ये मघवन्नानुशर्मिषम् ।	
अर्चन्ति तोके तनयि परिष्टिषु मेधसाता वाजिनमह्वये धने	३
स इज्जु रायः सुभृतस्य चाकनन्मवृं यो अस्य रत्नं चिकेतति ।	
त्वावृधो मघवन् कृष्वध्वरो मशू स वाजं भरते धना नृभिः	४
त्वं शर्धाय महिना गुणान उरु कृधि मघवञ्जग्धि रायः ।	
त्वं नो मित्रो वरुणो न मापी पित्वो न वस्म दपसे विमुक्ता	५ [५] (१५६५)

(१४८)

५ पृथुर्वेन्दः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- सुध्वाणासं इन्द्र स्तुभसिं त्वा संसवासंश्च तुविनृम्ण वाजंम् ।
 आ नो भर सुवितं यस्य साकन् त्मना तना सनुयाम त्वातोः १
- ऋध्वस्त्वामिन्द्र शूर जातो दामीर्विशः सूर्येण सहाः ।
 गुहा हितं गुह्यं गूळहमासु विभ्रमसि प्रसवणे न सोमम् २
- अयो वा गिरो अभ्यर्च विद्वा नृपीणां विप्रः सुमतिं चकानः ।
 ते स्यास्य ये रणयन्त सोमि रेनोत तुभ्यं रथोळ्ह भक्षेः ३
- इमा ब्रह्मेन्द्र तुभ्यं शंसि दा नृभ्यो नृणां शूर शवः ।
 तेभिर्भव सक्तुर्येषु चाकन्नुत त्रायस्व गृणत उत स्तीन् ४
- शुधी हवमिन्द्र शूर पृथ्या उत स्तवसे वेन्यस्यार्केः ।
 आ यस्ते योनिं वृतवन्तमस्वा रुमिने निसैर्द्वयन्त वक्राः ५ [६] (१५७०)

(१४९)

५ अर्चन् हरण्यस्तूपः । सविता । त्रिष्टुप् ।

- सविता युन्ध्रेः पृथिवीमरम्णा दस्कम्भने सविता ग्रामद्वंहत ।
 अश्वमिवाधुक्षः कुनिमन्तरिक्ष मतूर्ते वन्दं सविता समुद्रम् १
- यत्रा समुद्रः स्कम्भितो ज्यौन् दपो नपात् सविता तस्य वेद ।
 अतो मूरत आ उत्थितं रजो ऽतो द्यावापृथिवी अप्रथेताम् २
- पश्चेदमन्यदभवद्यजत्र ममर्त्यस्य भुवनस्य भूना ।
 सुपर्णा अङ्ग सवितुर्गुरुत्मान् पूर्वी जातः स उ अस्यानु धां ३
- गाव इव ग्रामं यूयधिवाश्वान् वाश्वेव वत्सं सुमना दुहाना ।
 पतिरिव जायामभि नो न्येतु धर्ता निवः सविता विश्ववारः ४
- हिरण्यस्तूपः सवितर्यथा त्वा ऽऽङ्गिरसो जुह्वे वाजे अस्मिन् ।
 एषा त्वावन्नवसे बन्धमानः सोमस्येवांशुं प्रति जागराहम् ५ [७] (१५७५)

(१५०)

५ मृळीको वासिष्ठः । अग्निः । बृहती, ४-५ उपरिष्टाज्ज्योतिः, ४ जगती वा ।

- समिन्द्रश्चित् समिध्यसे वेवेभ्यो हन्यवाहन ।
 आदित्यै रुदैवसुमिर्न आ गहि मृळीकाय न आ गहि १ (१५७६)

इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि ।	
मर्तासस्त्वा समिधान हवामहे मृळीकार्यं हवामहे	२
त्वामु जातवेदसं विश्ववारं गृणे धिया ।	
अग्ने देवाँ आ वह नः प्रियव्रतान् मृळीकार्यं प्रियव्रतान्	३
अग्निर्वेवा देवानामभवत् पुरोहितो अग्निं मनुष्याः कषयः समधिरे ।	
अग्निं महो धनसातावहं हुवे मृळीकं धनसातये	४
अग्निव्रिं भरद्वाजं गविष्ठिं प्रार्वभूः कण्वं त्रसदस्युमाहवे ।	
अग्निं वसिष्ठो हवते पुरोहितो मृळीकार्यं पुरोहितः	५ [८] (१५८०)

(१५१)

५ अद्वा कामायनी । अद्वा । अनुष्टुप् ।

अद्वाग्निः समिध्यते अद्वाया हूयते त्विः ।	
अद्वा भगस्य मूर्धनि वचसा वेदयामसि	१
प्रियं अद्वे ददतः प्रियं अद्वे दिदासतः ।	
प्रियं भोजेषु यज्वस्विदं मे उवितं कृधि	२
यथा देवा असुरेषु अद्वाभुग्रेषु चक्रिरे ।	
एवं भोजेषु यज्वस्वस्माकमुवितं कृधि	३
अद्वा देवा यजमाना वायुगोषा उपासते ।	
अद्वा हव्ययाकृत्या अद्वाया विन्दते वसु	४
अद्वा प्रातर्हवामहे अद्वा मध्यदिनं परि ।	
अद्वा सूर्यस्य निष्ठुचि अद्वे अद्वापयेह नः	५ [९] (१५८५)

(१५२)

[द्वाष्टोऽनुवाकः ॥११॥ सू० १५१-१९१]

५ शालो भारद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

शास इत्था महौ अस्य मित्रखादो अद्भुतः ।	
न यस्य हन्यते सखा न जीयते कदा चन	१
स्वस्तिदा निशस्पतिर्वृत्रहा विमृषो वृशी ।	
वृषेन्द्रः पूर एतु नः सोमपा अभयंकरः	२ (१५८७)

वि रक्षो वि मृधो जहि वि वृत्रस्य हन्तृ रुज ।	
वि मनुमिन्द्र वृत्रह हृमित्रस्याभिदासतः	३
वि न हन्तृ मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्युतः ।	
यो अस्माँ अभिदास त्यधरं गमया तमः	४
अपेन्द्र द्विषतो मनो ऽप जिज्यासतो वृधम् ।	
वि मन्योः शर्म यच्छ वरीयो यवया वृधम्	५ [१०] (१५९०)

(१५३)

५ वेवजामथ इन्द्रमातरः । इन्द्रः । गायत्री ।

ईक्ष्वर्यन्तीरपस्युव हन्तृ जातमुपासते । भेजानासः सुवीर्यम्	१
त्वमिन्द्र बलादधि सहसो जात ओजसः । त्वं वृषन् वृषेदसि	२
त्वमिन्द्रासि वृत्रहा व्यन्तिरिक्षमतिरः । उद् द्यामस्तम्ना ओजसा	३
त्वमिन्द्र सजोषस मरुतं बिभर्षि बाहोः । वज्रं शिशान ओजसा	४
त्वमिन्द्राभिभूरसि विश्वा जातान्योजसा । स विश्वा भुव आभवंः	५ [११] (१५९५)

(१५४)

५ यमी वैवश्यती । भावसुत्तम् । अनुष्टुप् ।

सोम एकैभ्यः पषते वृत्तमेक उपासते ।	
येभ्यो मधु प्रधावन्ति तौश्विदेवापि गच्छतात्	१
तर्पसा ये अनाधृष्यास्तर्पसा ये स्वर्ग्ययुः ।	
तपो ये चक्रिरे महस्ताँश्विदेवापि गच्छतात्	२
ये युध्यन्ते प्रधनेषु शूरांसो ये तनूत्यजः ।	
ये वा सहस्रदक्षिणास्ताँश्विदेवापि गच्छतात्	३
ये चित् पूर्व क्रतुसाप क्रतावान क्रतावृधः ।	
पितृन् तर्पस्वतो यम् तौश्विदेवापि गच्छतात्	४
सहस्रणीथाः कवयो ये गोपायन्ति सूर्यम् ।	
ऋषीन् तर्पस्वतो यम् तपोजाँ अपि गच्छतात्	५ [१२] (१६००)

(१५५)

५ शिरिस्मिडो भारद्वाजः । अलक्ष्मीग्रम्. २-३ ब्रह्मणस्पतिः, ५ विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अरायि काणे विकटे गिरिं गच्छ सदान्वे ।	
शिरिस्मिडस्य सत्त्वमिस्तेभिर्द्वा चातयामसि	१
चतो इतश्चत्तामुतः सर्वा भूणान्यारुर्षी ।	
अराय्यं ब्रह्मणस्पते तीक्ष्णशृङ्गोदृपन्निहि	२
अदो यद्गुरु पृवते सिन्धोः पारे अपूरुषम् ।	
तदा रभस्व दुर्हणो तेन गच्छ परस्तरम्	३
यद्गु प्राचीरजगन्तो रौ मण्डूरधाणिकीः ।	
हता इन्द्रस्य शत्रवः सर्वे बुद्धदयाशिवः	४
परीमे गार्मनिपत् पर्यग्निमहृषत् ।	
द्वेषेष्वाकृतं श्रवः क इमाँ आ दधर्षति	५ [१३] (१६०५)

(१५६)

५ केतुराज्ञेयः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निं हिन्वन्तु नो धियः सत्सिमाशुमिवाजिषु ।	तेन जेष्म धनं धनम्	१
यया गा आकरामहे सेनयाग्ने तवोत्या ।	तां नो हिन्व मघत्तये	२
आग्ने स्धूरं राधि भर पुथुं गोमन्तमश्विनम् ।	अङ्घ्रि खं वृत्तया पुणिम्	३
अग्ने नक्षत्रमजरमा सूर्यं रोहयो विवि ।	दधज्ज्योतिर्जनैर्भ्यः	४
अग्ने केतुर्विशमसि प्रेष्टुः श्रेष्ठ उपस्थसत् ।	बोधां स्तोत्रे वयो दधत्	५ [१४] (१६१०)

(१५७)

५ भुवन आदयः, साधनो वा भावनः । विश्वे देवाः । छिपवा त्रिष्टुप् ।

इमा नु कं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः		१
यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चाऽऽवित्यैरिन्द्रः सह चीक्लपाति	॥ १ ॥	२
आवित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्भि रस्माकं भूत्वयिता तनूनाम्		३
हत्वाप्य देवा असुरान् यदार्पन् देवा देवत्वमग्निर्क्षमाणाः	॥ २ ॥	४
प्रत्यञ्चमर्कमनयच्छचीमि रावित स्वधामिषिरा पर्यपश्यन्	॥ ३ ॥	५ [१५] (१६१५)

(१५८)

५ चक्षुः सौर्यः । सूर्यः । गायत्री, २ स्वरान् ।

सूर्यो नो विवस्पातु	वातो अन्तरिक्षात्	। अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः	१
जोषा सवितर्यस्य ते हरः	गतं सवाँ अर्हति ।	पाहि नो विद्युतः पतन्त्याः	२
चक्षुर्नो देवः सविता	चक्षुर्न उत पर्वतः	। चक्षुर्धाता दधातु नः	३
चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे	चक्षुर्विरूपे तनूभ्यः	। सं चेदं वि च पश्येम	४
सुसंहशं त्वा वयं	प्रति पश्येम सूर्य	। वि पश्येम नृचक्षसः	५ [१६] (१६२०)

(१५९)

६ पोलोमी शची । शची (आत्मानं तुष्टाय) । अनुष्टुप् ।

उदसी सूर्यो अगा—	दुवयं मामको भगः ।		
अहं तद्विह्वला पतिं	मभ्यसाक्षि विपासहिः		१
अहं केतुरहं मूर्धा	ऽहमुग्रा विवार्चनी ।		
ममेदनु कर्तुं पतिं	सेहानाया उपाचरेत्		२
मम पुत्राः शत्रुहणो	ऽथो मे दुहिता विराट् ।		
उताहमस्मि संजया	पत्यौ मे श्लोकं उत्तमः		३
येनेन्द्रो हविषा कृत्य	भवद् धूम्युत्तमः ।		
इदं तद्वकि देवा	असपत्ना किलाभुवम्		४
असपत्ना सपत्न्यी	जयन्त्यमिभूवरी ।		
आवृक्षमन्यासां वर्चो	राधो अस्थेयसामिव		५
समजैषमिमा अहं	सपत्नीरमिभूवरी ।		
यथाहमस्य वीरस्य	विराजानि जनस्य च		६ [१७] (१६२६)

(१६०)

५ पूरणो वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तीमस्यामिर्वयसो अस्य पाहि	सर्वरथा वि हरी इह मुञ्च ।		
इन्द्र मा त्वा यजमानासो अन्ये	नि रीरमन् तुभ्यमिमे सुतासः		१
तुभ्यं सुतास्तुभ्यम् सोत्वास्—	स्त्वां गिरः श्वाङ्गा आ ह्वयन्ति ।		
इन्वेदमद्य सर्वनं जुषाणो	विश्वस्य विद्राँ इह पाहि सोमम्		२
य उशता मनसा सोममस्मै	सर्वहृदा देवकामः सुनोति ।		
न गा इन्द्रस्तस्य परा द्वाति	प्रशस्तमिच्चारुमस्मै कृणोति		३ (१६२९)

अनुस्पष्टो भवत्येषो अस्य यो अस्मै रेवान् न सुनोति सोमम् ।

निररन्तौ मघवा तं दधाति ब्रह्मद्विषो हन्यनानुदितः

४

अश्वायन्तो गव्यन्तो वाजयन्तो हवामहे त्वोपगन्तवा उ ।

आभूपन्तस्ते सुमती नवायां वयमिन्द्र त्वा शुनं हुवेम

५ [१८] (१६३१)

(१६१)

५ प्राजापत्यो यक्षमनाशनः । इन्द्राग्ना, राजयक्षमघं वा । त्रिष्टुप्, ५ अनुष्टुप् ।

मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय कर्मज्ञातयक्षमादुत राजयक्षमात् ।

ग्राहिर्जग्राह यदि वेतदेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमेनम्

१

यदि क्षितायुर्यदि वा परेतो यदि मृत्योरन्तिकं नीत एव ।

तमा हरामि निःक्रेतरुपस्थादस्पापमेनं शतशारदाय

२

सहस्राक्षेण शतशारदेन शतायुषा हविषाहोपमेनम् ।

शतं यथेमं शरद्वो नयातीन्द्रो विश्वस्य दुरितस्य पारम्

३

शतं जीव शरद्वो वर्धमानः शतं हेमन्ताञ्छतमु वसन्तान् ।

शतमिन्द्राग्नी संविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषेमं पुनर्दुः

४

आहापि त्वाविदं त्वा पुनरागाः पुनर्नव ।

सर्वाङ्गः सर्वं ते चक्षुः सर्वमार्युश्च तेऽविदम्

५ [१९] (१६३६)

(१६१)

६ ग्राहो रक्षोहा । रक्षोहा । अनुष्टुप् ।

ब्रह्मणाग्निः संविदानो रक्षोहा बाधतामितः ।

अर्मीवा यस्ते गर्भं दुर्णामा योनिमाशये

१

यस्ते गर्भमर्मीवा दुर्णामा योनिमाशये ।

अग्निष्टं ब्रह्मणा सह निष्कृव्यादमनीनशत्

२

यस्ते हन्ति पुतयन्ते निपुत्सुं यः सरीसृपम् ।

जातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

३

यस्त ऊरु विहरत्यन्तरा दर्पती शये ।

योनिं यो अन्तरारोह्य तमितो नाशयामसि

४

यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा निपद्यते ।

भुजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

५

(१६४१)

यस्त्वा स्वप्नेन तमसा मोहायित्वा निपद्यते ।

प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

६ [२०] (१६४२)

(१६३)

६ विवृहा काश्यपः । यक्षमनाशनम् । अनुष्टुप् ।

अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां द्युवृकादधि ।

यक्षमं शीर्षण्यं मुस्तिष्कां जिह्वाया वि वृहामि ते

१

ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनुक्यात् ।

यक्षमं दोषण्यं मंसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते

२

आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोर्हृदयादधि ।

यक्षमं मत्तस्त्राभ्यां यक्रः प्लाशिभ्यो वि वृहामि ते

३

ऊरुभ्यां ते अष्टीवद्भ्यां पाणिभ्यां प्रपदाभ्याम् ।

यक्षमं श्रोणिभ्यां भासवृद्धं ससो वि वृहामि ते

४

मेहनाद्वनंकरणा लोमभ्यस्ते नखेभ्यः ।

यक्षमं सर्वस्मावात्मनस्तमिदं वि वृहामि ते

५

अङ्गादङ्गालोमोलोमो जातं पर्वणिपर्वणि ।

यक्षमं सर्वस्मावात्मनस्तमिदं वि वृहामि ते

६ [२१] (१६४८)

(१६४)

५ प्रचेता आङ्गिरसः । दुःस्वमनाशनम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

अपेहि मनसरूपते ऽपं काम पुरश्चर ।

पुरो निर्ऋत्या आ चक्ष्व बहुधा जीवतो मनः

१

भद्रं वै वरं वृणते भद्रं युञ्जन्ति दक्षिणम् ।

भद्रं वैवस्वते चक्षुर्वहुत्रा जीवतो मनः

२

यवाशसा निःशसां भिशसो पारिम जाग्रतो यत् स्वपन्तः ।

अग्निर्विश्वान्यप दुष्कृता न्यजुष्टान्यारे अस्मद् दधातु

३

यदिन्द्र ब्रह्मणस्पते ऽभिद्रोहं चरामसि ।

प्रचेता न आङ्गिरसो द्विप्रतां पात्वंहसः

४

अजैष्माद्यासनाम् चाऽभूमानागसो वयम् ।

जाग्रत्स्वप्नः संकल्पः पापो यं द्विधमस्तं स ऋच्छतु यो नो द्वेष्टि तमुच्छतु ५ [२२] (१६५३)

(१६५)

५ नैऋतः कपोतः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

- देवाः कपोत इषितो यदिच्छन् दूतो निऋत्या इदमाजगाम ।
 तस्मा अर्चाम कृण्वाम निष्कृतिं शं नो अस्तु द्विष्वे शं चतुष्पदे १
 शिवः कपोत इषितो नो अस्व नागा देवाः शकुनो गृहेषु ।
 अग्निर्हि विप्रो जुषतां हविर्नः परिर हेतिः पक्षिणी नो वृणक्तु २
 हेतिः पक्षिणी न र्दभात्यस्मा नाद्र्या पदे कृणुते अग्निधाने ।
 शं नो गोभ्यश्च पुरुषेभ्यश्चास्तु मा नो हिंसीविह देवाः कपोतः ३
 यदुलूको वदति मोघमेत द्यत् कपोतः पदमग्नौ कृणोति ।
 यस्य दूतः प्रहित एष एतत् तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ४
 ऋचा कपोतं नुदत प्रणोवुमिषं मर्दन्तः परि गां नयध्वम् ।
 संयोपर्यन्तो दुरितानि विश्वा हित्वा न ऊर्जं प्र पतात् पतिष्ठः ५ [२३] (१६५८)

(१६६)

५ ऋषभो वैराजः, ऋषभः शाकरो वा । सपत्नमम् । अनुष्टुप्, ५ महापङ्क्तिः ।

- ऋषभं मां समानानां सपत्नानां विषासहिम् ।
 हन्तारं शत्रूणां कृधि विराजं गोपतिं गवाम् १
 अहमस्मि सपत्नहेन्द्र इवारिणो अक्षतः ।
 अधः सपत्ना मे पदो रिमे सर्वे अभिष्ठिताः २
 अत्रैव वोऽपि नद्याभ्युभे आत्नी इव ज्यया ।
 वाचस्पते नि पेधेमान् यथा मदधरं वदान् ३
 अभिभूरहमार्गमं विश्वकर्मण धाम्ना ।
 आ वंश्चित्तमा वो व्रतमा वोऽहं समितिं ददे ४
 योगक्षेमं व आदायाऽहं भूयासमुत्तम आ वो मूर्धानमक्रमीम् ।
 अधस्पदान्म उद्भदत मण्डूका इवोवृका न्मण्डूका उवृकादेव ५ [२४] (१६६३)

(१६७)

४ विश्वामित्र-जमदग्नी । इन्द्रः, ३ सोम-वरुण-बृहस्पति-अनुमति-
 मघवत्-घाता-विघातारः । जगती ।

- तुभ्येदमिन्द्र परि पिच्यते मधु त्वं सुतस्य कलशस्य राजसि ।
 त्वं रुषिं पुरुषीरामु नस्कृधि त्वं तपः परितप्याजयः स्वः १ (१६६४)

स्वर्जितं महिं मन्वानमन्धसो हवामहे परि शक्रं सुतां उप ।	
इमं नो यज्ञमिह बोध्या गहि स्पृधो जयन्तं मघवानमीमहे	२
सोमस्य राज्ञो वरुणस्य धर्मणि बृहस्पतेरनुमत्या उ शर्मणि ।	
तवाहमद्य मघवन्नुपस्तुतौ धातुर्विधातः कुलशौ अभक्षयम्	३
प्रसूतो भक्षमकरं तुरावपि स्तोमं चेमं प्रथमः सूरिरुन्मृजि ।	
सुते सातेन यद्यागमं वां प्रति विश्वामित्रजमदग्नी दमे	४ [२५] (१६६७)

(१६८)

४ अनिलो वातायनः । वायुः । त्रिष्टुप् ।

वार्तस्य नु महिमानं रथस्य रुजन्नेति स्तनयन्नस्य घोषः ।	
त्रिविस्पृग्यात्यरुणानि कृण्वन्नुतो एति पृथिव्या रेणुमस्यन्	१
सं प्रेति अनु वार्तस्य विष्ठा ऐनं गच्छन्ति समनं न योषाः ।	
ताभिः सपुक् सरथं देव ईयते ऽस्य विश्वस्य भुवनस्य राजा	२
अन्तरिक्षे पृथिभिरीयमानो न नि विशते कतमच्चनाहः ।	
अपां सखां प्रथमजा क्रतावा के स्विज्जातः कुत आ बभूव	३
आत्मा देवानां भुवनस्य गर्भो यथावशं चरति देव एषः ।	
घोषा इदस्य शृण्विरे न रूपं तस्मै वाताय हविषा विधेम	४ [२६] (१६७१)

(१६९)

४ शबरः काक्षीवतः । गायः । त्रिष्टुप् ।

मयोभूवार्तो अभि वातूसा ऊर्जस्वतीरोषधीरा रिशन्ताम् ।	
पीवस्वतीर्जीविधन्याः पिबन्त्ववसायं पृथते रुद्र मृळ	१
याः सरूपा विरूपा एकरूपा यासामग्निरिष्ट्या नामानि वेदं ।	
या अङ्गिरसस्तपसेह चकुस्ताभ्यः पर्जन्य महि शर्मं यच्छ	२
या देवेषु तन्वद्भैरयन्त यासां सोमो विश्वा रूपाणि वेदं ।	
ता अस्मभ्यं पर्यसा पिन्वमानाः प्रजावतीरिन्द्र गोष्ठे रिरीहि	३
प्रजापतिर्महामिता रराणो विश्वेभ्यैः पितृभिः संविवानः ।	
शिवाः सुतीरुप नो गोष्ठमाकृस्तासां वयं प्रजया सं संदेम	४ [२७] (१६७५)

(१७०)

४ विश्वाद् सौर्यः । सूर्यः । जगती, ४ आस्तारपक्षिः ।

विश्वेभ्यो ब्रूहन् पिबतु सोम्यं मध्वापुर्वधृष्टज्ञपतावर्विहृतम् ।	
वार्तेजुतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः पुपोष पुरुधा वि राजति	१
विश्वेभ्यो ब्रूहन् सुभृतं वाजसातमं धर्मेन् द्विवो धुरुणे सत्यमर्पितम् ।	
अमित्रहा वृत्रहा दस्युहन्तमं ज्योतिर्जज्ञे असुरहा संपत्नहा	२
इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं विश्वजिह्वनजिह्वच्यते ब्रूहत् ।	
विश्वेभ्यो भ्राजो महि सूर्यो हृश उरु पश्ये सह ओजो अच्युतम्	३
विश्वजिह्वयतिषा स्वर्गच्छो रोचनं द्विवः ।	
येनेमा विश्वा भुवनान्यामृता विश्वकर्मणा विश्वदेव्यावता	४ [२८] (१६७९)

(१७१)

४ इतो भार्गवः । इन्द्रः । गायत्री ।

त्वं त्यमिदतो रथमिन्द्र प्रावः सुतावतः । अगृणोः सोमिनो हवम्	१
त्वं मखस्य दोधतः शिरोऽव त्वचो भरः । अगच्छः सोमिनो गृहम्	२
त्वं त्यमिन्द्र मर्त्यमास्त्रबुध्नयं वेन्यम् । मुहुः श्रद्धा मनस्यवे	३
त्वं त्यमिन्द्र सूर्यं पश्चा सन्तं पुरस्कृधि । देवानां चित्तिरो वशम्	४ [२९] (१६८१)

(१७२)

४ संवर्त आहिरसः । उषाः । द्विषदा विराट् ।

आ याहि वनसा सह गावः सचन्त वर्तनि यदूर्धभिः	१
आ याहि वरुष्या धिया मंहिष्ठो जारयन्मखः सुदानुभिः	॥ १ ॥ २
पितृभृतो न तन्तुमित सुदानवः प्रति दध्मो यजामसि	३
उषा अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तनि सुजातता	॥ २ ॥ ४ [३०] (१६८७)

(१७३)

६ ध्रुव आहिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

आ त्वाहापमन्तरेधि ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः ।	
विशस्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्वाट्ममधि भ्रशत्	१ (१६८८)

इहेवेधि मापं च्योष्ठाः पर्वत इवाधिचाचलिः ।	
इन्द्र इवेह ध्रुवस्तिष्ठे ह राष्ट्रमु धारय	२
इममिन्द्रो अदीधरद् ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ।	
तस्मै सोमो अधि ब्रवत् तस्मा उ ब्रह्मणस्पतिः	३
ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रुवासः पर्वतो इमे ।	
ध्रुवं विश्वमिदं जगद् ध्रुवो राजा विशामयम्	४
ध्रुवं ते राजा वरुणो ध्रुवं देवो बृहस्पतिः ।	
ध्रुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवम्	५
ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ऽभि सोमं मृशामसि ।	
अथो त इन्द्रः केवली विंशो बलिहृतस्करत्	६ [३१] (१६९३)

(१७४)

५ अभीवर्त आहिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

अभीवर्तेन हविषा येनेन्द्रो अभिवावते ।	
तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते ऽभि राष्ट्राय वर्तय	१
अभिवृत्य सपत्नां नमि या नो अरातयः ।	
अमि पृतन्यन्तं तिष्ठा ऽभि यो न इरस्पति	२
अभि त्वा देवः संविता ऽभि सोमो अवीवृत्त ।	
अभि त्वा विश्वा भूतान्यभीवर्तो यथासीसि	३
येनेन्द्रो हविषा कृत्य भवद् द्युम्युत्तमः ।	
इदं तदकि देवा असपत्नः किलाभुवम्	४
असपत्नः सपत्नहा ऽभिराष्ट्रो विपासहिः ।	
यथाहमेपां भूतानां विराजानि जनस्य च	५ [३२] (१६९८)

(१७५)

४ ऊर्ध्वप्राचा सर्प आर्धुदिः । प्रावाणः । गायत्री ।

प्र वो प्रावाणः सविता देवः सुवतु धर्मणा । धूर्धु युज्यध्वं सुनुत	१
प्रावाणो अपं बुच्छुता मर्षं सेधत दुर्मतिम् । उषाः कर्तन भेषजम्	२ (१७००)

ग्रावाण उपर्ण्वा महीयन्ते सजोषसः । वृष्णो वर्धतो वृष्ण्यम् ३
ग्रावाणः सविता नु वो वेवः सुवतु धर्माणा । यजमानाय सुन्वते ४ [३३](१७०२)

(१७६)

४ स नुराभिवः । १ ऋभवः, २-४ अग्निः । अनुष्टुप्, २ गायत्री ।

प्र सूनव ऋभूणां बृहन्नवन्त वृजना ।
क्षामा ये विश्वधांसो ऽश्वन् धेनुं न मातरम् १
प्र देवं देव्या धिया भरता ज्ञातर्वेदसम् ।
हव्या नो वक्षदानुपक् २
अयमु प्य प्र देव्युर्होता यज्ञाय नीयते ।
रथो न योर्भीवृत्तो घृणीवाश्चेतति त्मना ३
अयमग्निरुरुष्यत्यमृतादिव जन्मनः ।
सहसश्चित् सहीयान् देवो जीवार्तवे कृतः ४ [३४](१७०६)

(१७७)

३ पतङ्गः प्राजापत्यः । मायामेदः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

पतङ्गमकृतमसुरस्य मायया हृदा पश्यन्ति मनसा विपश्चितः ।
समुद्रे अन्तः कुवयो वि चक्षते मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः १
पतङ्गो वाचं मनसा विभर्ति तां गन्धर्वोऽववृद्धं अन्तः ।
तां द्योतमानां स्वयं मनीषा मृतस्य पदे कुवयो नि पान्ति २
अपश्यं गोपामनिपद्यमाना च परां च पृथिभिश्चरन्तम् ।
स सध्रीचीः स विपूचीर्वसान् आ वीरिवर्ति भुवनेष्वन्तः ३ [३५](१७०९)

(१७८)

३ अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यः । तार्क्ष्यः । त्रिष्टुप् ।

त्यम् पु वाजिनं देवजूतं सहावानं तरुतारं रथानाम् ।
अरिष्टनेमिं पृतनार्जमाशुं स्वस्तये तार्क्ष्यमिहा हुविम १
इन्द्रस्येव रातिमाजोहुवानाः स्वस्तये नार्वमिवा रुहेम ।
उर्वी न पृथ्वी बह्वले गर्भारे मा वामेतौ मा परेतौ रिषाम २ (१७११)

सद्यश्चिद्यः शर्वसा पञ्च कुण्ठीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान् ।
सहस्रसाः शतसा अंस्य रन्ति—न स्मा वरन्ते युवति न शयीम

३ [३६] (१७१२)

(१७९)

३ क्रमेण- गिधिरौशीतरः, काशिराजः प्रतदनः, रौहिदश्वो वसुमनाः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् । अनुष्टुप् ।

उत्तिष्ठताव पश्यते—न्द्रस्य भागमुत्थियम् ।

यदि श्रातो जुहोतान यद्यश्रातो ममत्तन

१

श्रातं हविरो ष्विन्द्र प्र याहि जगाम सूरौ अध्वनो विमध्यम् ।

परि त्वासते निधिभिः सखायः कुलपा न वाजपतिं चरन्तम्

२

श्रातं मन्य ऊर्ध्वान् श्रातमग्रौ सुश्रातं मन्ये तद्धतं नवीयः ।

माध्वदिनस्य सर्वनस्य दुधः पिबेन्द्र वज्रिन् पुरुकृज्जुपाणः

३ [३७] (१७१५)

(१८०)

३ जय येन्द्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र संसाहिषे पुरुहूत शत्रू—ज्येष्ठस्ते शुष्म इह रातिरस्तु ।

इन्द्रा भरं दक्षिणेना वसूनि पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम्

१

मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आ जगन्था परस्याः ।

सूक्तं संशायं पविमिन्द्र तिम्रं वि शत्रून् ताळ्हि वि मृधो नुदस्य

२

इन्द्रं क्षत्रमभि वाममोजो ऽजायथा वृषभ चर्पणीनाम् ।

अपानुवो जनममित्रयन्तं—मुक्तं वेवेभ्यो अकृणोर लोकम्

३ [३८] (१७१८)

(१८१)

३ क्रमेण- प्रथो वासिष्ठः, सप्रथो भारद्वाजः, धर्मः सौर्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रथश्च यस्य सप्रथश्च नामा—ऽऽनुष्टुभस्य हविषो हविर्यत ।

धातुर्द्युतानात सवितुश्च विष्णो रथन्तरमा जभारा वसिष्ठः

१

अविन्वृन्ते अतिहितं यदासी—द्यज्ञस्य धाम परमं गुहा यत ।

धातुर्द्युतानात सवितुश्च विष्णो—भरद्वाजो बृहदा चक्रे अग्नेः

२

तैऽविन्वृन् मनसा दीध्याना यजुः प्लुनं प्रथमं देवयानम् ।

धातुर्द्युतानात सवितुश्च विष्णो—रा सूर्यादभरन् घर्ममेते

३ [३९] (१७२१)

(१८२)

३ तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पतिर्नयतु दुर्गहा तिरः पुनर्नैषदृघशंसाय मन्म ।
क्षिपदशस्तिमर्पं दुर्मतिं ह—त्रथा करद्यजमानाय शं योः १
नराशंसो नोऽवतु प्रयाजे शं नो अस्त्वनुयाजो हवेषु ।
क्षिपदशस्तिमर्पं दुर्मतिं ह—त्रथा करद्यजमानाय शं योः २
तपुर्मूर्धा तपतु रक्षसो ये ब्रह्मद्विपः शखि हन्तवा उ ।
क्षिपदशस्तिमर्पं दुर्मतिं ह—त्रथा करद्यजमानाय शं योः ३ [४०] (१७२४)

(१८३)

३ प्रजावान् प्राजापत्यः । १ यजमानः, २ यजमानपत्नी, ३ होत्राशिपः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यं त्वा मनसा चेकितानं तपसो जातं तपसो विभूतम् ।
इह प्रजामिह रयिं रराणः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकाम १
अपश्यं त्वा मनसा दीर्घ्यानां स्वायां तनु ऋत्वे नाधमानाम् ।
उप मामुच्चा युवतिर्विभूयाः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकामे २
अहं गर्भमदधामोपधी—ष्वहं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।
अहं प्रजा अजनयं पृथिव्या—महं जनिभ्यो अपरीषु पुत्रान् ३ [४१] (१७२७)

(१८४)

३ त्वष्टा गर्भकतां, विष्णुवां प्राजापत्यः । १ विष्णु-श्वष्ट-प्रजापति-धातारः, २ सिनीवाली-सरस्वत्यदिवनः, ३ अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिंशतु ।
आ सिञ्चतु प्रजापति—र्धाता गर्भं दधातु ते १
गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति ।
गर्भं ते अश्विनौ देवा—वा धत्तां पुष्करस्रजा २
हिरण्ययी अरणी यं निमन्धतो अश्विनौ ।
तं ते गर्भं हवामहे दशमे मासि सृतेवे ३ [४२] (१७३०)

(१८५)

३ सत्यवृतिवार्कणः । आदित्यः (स्वस्त्ययनम्) । गायत्री ।

महिं त्रीणामवोऽस्तु द्युक्षं मित्रस्यायिष्णः । दुराधर्षं वरुणस्य १

नहि तेषामिमा च न नाध्वंसु वारणेषु । ईशै र्विपुर्घशंसः २
यस्मै पुत्रासो अर्दितः प्र जीवसे मर्त्याय । ज्योतिर्यच्छन्त्यजसम् ३ [४३] (१७३३)

(१८६)

३ वातायन उलः । वायुः । गायत्री ।

वात आ वातु भेषजं शंभु मयोभु नो हृदे । प्र ण आरूँषि तारिषत् १
उत वात पितासि न उत भ्रातोत नः सखा । स नो जीवातवे कृधि २
यवदो वात ते गृहेऽं ऽमृतस्य निधिर्हितः । ततो नो देहि जीवसे ३ [४४] (१७३६)

(१८७)

५ आग्नेयो वत्सः । अग्निः । गायत्री ।

प्राग्रये वाचमीरय वृषभाय क्षितीनाम् । स नः पर्यदति द्विषः १
यः परस्याः परावतस्तिरो धन्वातिरोचते । स नः पर्यदति द्विषः २
यो रक्षांसि निजूर्वति वृषां शुकेण शोचिषा । स नः पर्यदति द्विषः ३
यो विश्वाभि विपश्यति भुवना सं च पश्यति । स नः पर्यदति द्विषः ४
यो अस्य पुरे रजसः शुक्रो अग्निरजायत । स नः पर्यदति द्विषः ५ [४५] (१७४१)

(१८८)

३ आग्नेयः श्वेनः । जातवेदा अग्निः । गायत्री ।

प्र नूनं जातवेदसमश्वं हिनोत वाजिनम् । इदं नो बर्हिःरासदे १
अस्य प्र जातवेदसो विप्रवीरस्य मीळहुषः । महीमियमि सुप्तुतिम् २
या रुचो जातवेदसो देवत्रा हव्यवर्हनीः । तामिनो यज्ञमिन्वतु ३ [४६] (१७४४)

(१८९)

३ सार्वराज्ञी । आत्मा, सूर्यो वा । गायत्री ।

आयं गोः पुश्निरकमी वसदन्मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्त्स्वः १
अन्तश्चरति रोचना ऽस्य प्राणादपान्ती । व्यस्यन्महिषो दिवम् २
त्रिंशन्नाम वि राजति वाक् पतङ्गार्यं धीयते । प्रति वस्तोरह द्युभिः ३ [४७] (१७४७)

(१९०)

३ माधुच्छन्दसोऽघमर्षणः । माववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

ऋतं च सत्यं चार्भीद्धात तपसोऽध्यजायत । ततो राध्यजायत ततः समुद्रो अर्णवः १
 समुद्रादर्णवादधि संवत्सरो अजायत । अहोरात्राणि विदध द्विष्वस्य मिषतो वशी २
 सूर्याचन्द्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत । विवे च पृथिवी चाऽन्तरिक्षमथो स्वः ३ [४८] (१७५०)

(१९१)

४ संवनन आक्रिरत्तः । १ अग्निः, २-४ संज्ञानम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप् ।

संसमिद्युवसे वृष-अग्रे विश्वान्यय आ ।
 इलस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या मर १
 सं गच्छध्वं सं वदध्वं सं वो मनांसि जानताम् ।
 देवा भागं यथा पूर्वं संजानाना उपासते २
 समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं मनः सह चित्तमेयाम् ।
 समानं मन्त्रमभि मन्त्रये वः समानेन वो हविषा जुहोमि ३
 समानी व आकूतिः समाना हृदयानि वः ।
 समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहसर्ति ४ [४९] (१७५४)

॥ इति दशमं मण्डलं समाप्तम् ॥

॥ ऋग्वेदसंहिता समाप्ता ॥

मन्त्रसंख्या

नवममण्डलस्य अन्तिपर्यन्तं	८७९८
वृषममण्डलस्य	१७५४
(वालखिल्यसंहितः) सर्वयोगः	१०५५२
वालखिल्यमन्त्राः	८०
(वालखिल्यरहितः) सर्वयोगः	१०४७२

ऋग्वेदे मण्डलानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

मण्डलानि ।	सूक्तसंख्या ।	मन्त्रसंख्या ।
प्रथममण्डलस्य	१९१	२००६
द्वितीयमण्डलस्य	४३	४२९
तृतीयमण्डलस्य	६२	६१७
चतुर्थमण्डलस्य	५८	५८२
पञ्चममण्डलस्य	८७	७२७
षष्ठमण्डलस्य	७५	७६५
सप्तममण्डलस्य	१०४	८४१
अष्टममण्डलस्य	९२	१६३६
नवममण्डलस्य	११४	११०८
दशममण्डलस्य	१९१	१७५४
	<hr/> १०१७	<hr/> १०४७२
बालखिल्यसूक्तानाम्	११	८०
	<hr/> १०२८	<hr/> १०५५२

अष्टकानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

अष्टकानाम् ।	सूक्तानि ।	वर्गाः ।	ऋचाः ।	अक्षराणि ।
प्रथमाष्टकस्य	१२१	२६५	१३७०	४८९३१
द्वितीयाष्टकस्य	११९	२२१	११४७	५१७१८
तृतीयाष्टकस्य	१२२	२२५	१२०९	४७६३६
चतुर्थाष्टकस्य	१४०	२५०	१२८९	४२७६२
पञ्चमाष्टकस्य	१२९	२३८	१२६३	४८०२२
षष्ठाष्टकस्य	१२४	३१३	१६५०	४८४१२
सप्तमाष्टकस्य	११६	२४८	१२६३	४७५६२
अष्टमाष्टकस्य	१४६	२४६	१२८१	५२१७८
	<hr/> १०१७	<hr/> २००६	<hr/> १०४७२	<hr/> ३९४२२१
बालखिल्यसूक्तानाम्	११	१८	८०	३०४४
	<hr/> १०२८	<hr/> २०२४	<hr/> १०५५२	<hr/> ३९७२६५

ऋग्वेदे गायत्र्यादिछन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	२४४९	५८,७७०
२ उष्णिक्	२८	३९८	११,१४४
३ अनुष्टुप्	३२	८५८	२७,४५६
४ बृहती	३६	३७१	१३,३०६
५ पङ्क्तिः	४०	४९८	१९,९२०
६ त्रिष्टुप्	४४	४२५१	१,८७,००४
७ जगती	४८	१३४६	६४,६०८
८ अतिजगती	५२	१७	८८४
९ शकरी	५६	१९	१,०६४
१० अतिशकरी	६०	१०	६००
११ अष्टिः	६४	७	४४८
१२ अत्यष्टिः	६८	८२	५,५७६
१३ भृतिः	७२	२	१४४
१४ अतिभृतिः	७६	१	७६
१५ द्विपदा गायत्री	१६	३	४८
१६ द्विपदा विराट्	२०	१३९	२,७८०
१७ द्विपदा त्रिष्टुप्	२२	१४	३०८
१८ द्विपदा जगती	२४	१	२४
१९ एकपदा विराट्	१०	५	५०
२० एकपदा त्रिष्टुप्	११	१	११
		<hr/> १०४७२	<hr/> ३,९४,२२१

वाल्खिल्यादि सूक्तानां छन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	७	१६८
२ अनुष्टुप्	३२	२	६४
३ बृहती	३६	५६	२१२८
४ पङ्क्तिः	४०	१	४०
५ त्रिष्टुप्	४४	७	३०८
६ जगती	४८	७	३३६
		<hr/> ८०	<hr/> ३०४४
		सर्वयोगः १०५५२	३९,७२६५

अथ परिशिष्टानि ।

(अथ खिलसूक्तानि ।)

(१) [अ० अ० १-४-८] [अ० मं० १।५० सूक्तयानन्तरम्]

शनैश्चिदथ सूर्येणा—ऽऽवृत्त्येन सहीयसा । अहं यशस्विनां यशो विद्यारूपमुपा ददे १
उद्यन्नद्य वि नो भज पिता पुत्रेभ्यो यथा । वृषायुत्वस्य हेशिषे तस्य नो धेहि सूर्य २
उद्यन्तं त्वा मित्रमह आरोहन्तं विचक्षण । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् ३

(२) [अ० अ० २-५-१६] [ऋग्वेदस्य प्रथममण्डलस्यान्ते ।]

मा विभ्रेनं मरिष्यसि परि त्वा पामि सर्वतः । घनेन हन्मि वृश्चिक्—महिं दृण्डेनार्गतम् १
आदित्यरथवेगेन विष्णुबाहुवलेन च । गरुडपक्षनिपातेन भूमिं गच्छ महायशाः २
गरुडस्य पातमात्रेण त्रयो लोकाः प्रकंपिताः । प्रकंपिता मही सर्वा सशैलवनकानना ३
गगनं नष्टचन्द्रार्कं ज्योतिषं न प्रकाशते ।

वृचता भयभीताश्च मारुतो न प्लवार्यति [मारुतो न प्लवार्यत्यो नमः] ४
भो सर्प भद्र भवं ते दूरं गच्छ महाविप । जन्मेजयस्य यजान्ते आस्तीकवचनं स्मर ५
आस्तीकवचनं श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा भिद्यते मुग्धि शिशवृक्षफलं यथा ६
नर्मदूयै नमः प्रातर्नर्मदूयै नमो निशि । नमोऽस्तु नर्मदे तुभ्यं त्राहि मां विपसर्पतः ७
यो जरत्कारुणा जातो जरत्कार्वा महायशाः । तस्य स्मरामि भद्रं ते दूरं गच्छ महाविप ८
[असिर्ति चार्थसिद्धिं च सुनीतिं चापि यः स्मरेत् । दिवा वा यदि वा रात्रौ नास्ति सर्पभयं भवेत् ९
अगस्तिर्माधवश्चैव मुचुकुंदो महामुनिः । कपिलो मुनिरास्तीकः पृथ्वीं सुखशायिनः १०]

खिलक्षणं= ' परशास्त्रीयं स्वशास्त्रायामपेक्षावशात्पठ्यते तत्खिलमुच्यते । '

[म० भा० शां० ३२३।१० (कुं०) नीलकण्ठ-टीका]

ख० १ पाठभेदाः— १ शनैश्चित्सूर्येण आ० । ०रूपाण्या ददे । १ । देहि (तै० ब्रा० ७।६।२२) ।
सू० २ पाठभेदाः— १-०महं दृण्डेना० । [१ घनेन० । अथ० १०।४।९] ३ जातमात्रेण । ४ भयविघ्नस्ता ।
५ महायशाः । जनमेजयस्य । १० अगस्त्यो माधव० । [१-१० बहुषु पुस्तकेषु नोपलभ्येते ।]
(५-६ महाभारते आदि० ५८।१५-१६ कुं०)—

सर्पापसर्प भद्रं ते गच्छ सर्प महाविप । जनमेजयस्य यजान्ते आस्तीकवचनं स्मर ॥

आस्तीकस्य वचः श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा भिद्यते मूर्धा शिशवृक्षफलं यथा ॥

८ जरत्कारुणाज्जातो, जरत्कारुणाज्जातो । भूमिं गच्छ । महायशाः ।

(महाभारते आदि० ५८।१४ कुं०) यो जरत्कारुणा जातो जरत्कारौ महायशाः ।

८-९ हरेत् । (महाभारते आदि० ५८।१३ कुं०)

असितं चार्थमन्तं च सुनीथं चापि यः स्मरेत् । दिवा वा यदि रात्रौ वा नास्य सर्पभयं भवेत् ॥

अ० ९७

(३) [ऋ० अ० १-७-१५] [ऋ० मं० १-३२ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

८ हिरण्यगर्भः । १-२ कुहः, ३-४ अनुमतिः, ५-८ धाता ।

चिच्छुप्, ५ गायत्रीः, ३, ४, ७ अनुच्छुप् ।

कुहमहं सुवर्तं विद्वानापस—मस्मिन् यज्ञे सुहवां जोहवीमि ।	
सा नो ददातु श्रवणं पितॄणां तस्यै ते देवि हविषा विधेम ?	१
कुहर्देवानाममुतस्य पत्नीं हन्या नो अस्य हविषः शृणोतु ।	
सं द्वाशुषे किरतु भूरि वामं रायस्पोषं यजमाने दधातु २	२
अनु नोऽद्यानुमति—यज्ञं देवेषु मन्यताम् ।	
अग्निश्च हव्यवाहने भवतं द्वाशुषे मयः ३	३
अन्विदनुमते त्वं मन्यासि शं च नस्कृधि ।	
कवे दक्षाय नो हिनु प्र ण आरूँषि तारिषत् ४	४
धाता दधातु नो रयि—मीशानो जगत्तस्पतिः । स नः पूर्णेन वावनत् ५	५
धाता ददातु द्वाशुषे वसूनि प्रजाक्रामाय मीळ्हुषे दुरोणे ।	
तस्मै देवा अमृताः सं व्ययन्तां विश्वे देवासो अदितिः सजोषाः ६	६
धाता ददातु द्वाशुषे प्राचीं जीवातुमक्षिताम् ।	
वयं देवस्य धीमहि सुमतिं वाजिनीवतः ७	७
धाता प्रजानामृत राय ईशे धातेदं विश्वं भुवनं जजान ।	
धाता कृप्रीरग्निमिवाभिक्षन्ते धात्र इन्द्रव्यं धृतवज्जुहोत ८	८

(४) [ऋ० अ० १-८-१२] [ऋग्वेदस्य द्वितीयमङ्गलस्यान्ते ।]

भद्रं वद दक्षिणतो भद्रमुत्तरतो वद । भद्रं पुरस्तान्नो वद भद्रं पश्चात् कर्पिजल १	१
भद्रं वद पुत्रे—भद्रं वद गृहेषु च । भद्रमस्माकं नो वद भद्रं नो अभयं वद २	२
भद्रमभस्तान्नो वद भद्रमुपरिष्ठात्तो वद । भद्रं भद्रं न आ वद भद्रं नः सर्वतो वद ३	३
अस्पलः पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतस्कृधि । अभयं सततं पश्चाद् भद्रमुत्तरतो गृहे ४	४
यौवनानि महयसि जिग्युषामिव दुन्दुभिः । शकुंतक प्रदक्षिणं शतपञ्चाभि नो वद ५	५
आवदुस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिंकिद्धि नः ।	
यदुत्पतन् वदसि कर्करियथा बृहद्वेदे विदधे सुवीराः ६	६

सू० ४ पाठभेदाः— १ क-पिजलः (निक० ३।४।१८) । २ ऽस्माकं वदः अभयं कृधि । ४ अस्पलं । ६ (ऋ० २।४३।३) ॥

(५) [क्र० अ० ४-२-२५] [क्र० मं० ५।४४ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

जागर्षि त्वं भुवने जातवेदो जागर्षि यत्र यजते हविष्मान् ।
इदं हविः श्रद्धधानो जुहोमि तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम् १

(६) [क्र० अ० ४-३-३] [क्र० मं० ५।४९ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येत्तृणान्यग्ना—विरिणं वोवृकेऽपि वा । यद्वस्तुणैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् ।
वापीकूपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा] २

(७) [क्र० अ० ४-३-७] [क्र० मं० ५।५१ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

स्वस्त्ययनं ताक्ष्यमरिष्टनेमिं महद्भूतं वायुसं वेवतानाम् ।
असुरघ्नमिन्द्रसखं समत्सु बृहद्यशो नारामिवा रुहेम १
अंहोमुचंमाङ्गिरसं गयं च स्वस्त्ययत्रियं मनसा च ताक्ष्यम् ।
प्रयतपाणिः शरणं प्र पद्ये स्वस्ति संवाधेध्वमयं नो अस्तु २

(८) [क्र० अ० ४-४-२९] [क्र० ५।८४ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

वर्षन्तु ते विभावरि दिवो अभ्रस्य विद्युतः । रोहन्तु सर्ववीजा—न्यव ब्रह्मद्विषो जहि १

(९) [क्र० अ० ४-४-३४] [क्र० अ० ५।८४ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

आ ते गर्भो योनिर्मेतु पुमान् वाणं इवेष्टुमिह ।
आ वीरो जायता पुत्रस्ते दशमास्यः १
कुरोमि ते प्राजापत्यमा गर्भो योनिर्मेतु ते
अनूनः पूर्णो जायता—मङ्गलोऽपिशाचधीतः २
पुमौस्ते पुत्रो नारि तं पुमाननुजायताम् ।
तानि भद्राणि बीजा—न्युपभा जनयन्ति नौ ३
यानि भद्राणि बीजा—न्युपभा जनयन्ति नः ।
तैस्त्वं पुत्रान् विन्दस्व सा प्रसूयेनुका भव ४

सू० ५।१ (क्र० ५।३।३) 'तेन पासि०' । सू० ६ पाठभेदाः— १ [निक्षिपेत्तत्रयत्नेन त्यक्तेऽप्यत्र भयावहम् । (क्रविषधने) । २ तृणं हस्ते धृत्वा उदके निक्षिपेत् ।] यत् स्तुणैरप्ययनं तदधीतं स्तृणानि भव ते भव । सू० ७ पाठभेदाः— १ महाधुतं । २ अभयं च नो ।

कामः समृद्धयतां मृत्युमपराजितमेव मे ।

यं कामं कामये देव तं मे वायो समृद्धय

५

(१०) [अ० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

अग्रिरंतु प्रथमो देवतानां सोऽस्यै प्रजां मुञ्चतु मृत्युपाशात् ।

तदयं राजा वरुणोऽनुमन्यतां यथेयं स्त्री पौत्रमघं न रोदात् १

इमामग्निस्त्रायतां गार्हपत्यः प्रजामस्ये नयतु कूर्चमायुः ।

अशून्योपस्था जीवतामस्तु माता पौत्रमातृन्दमभि प्रबुद्धयतामियम् २

मा ते गृहे निशि घोष उत्थादन्यत्र त्वद्दृत्युः सं विशन्तु ।

मा एवं विकेंदयुर आवाधिष्ठा जीवपत्नी पतिलोके विराज

पश्यन्ती प्रजां सुमनस्यमाना ३

अप्रजस्तां पौत्रमृत्युं पाप्मानं सुत वाचम् ।

शीर्ष्णः स्रजमिवांनुच्य द्विपद्भ्यः प्रतिमुञ्चामि पाशम् ४

देवकृतं ब्राह्मणं कल्पमानं तेन हन्मि योनिपदः पिशाचान् ।

क्रव्यादो मृत्यूनध्वरान् पातयामि कूर्चमायुस्तव जीवन्तु पुत्राः ५

(११) [अ० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

॥ अथ श्रीसूक्तम् ॥

(ऋषयः— आनन्दकदम्ब—श्रीद—चिह्नीताः श्रीपुत्राः । देवता— श्रीरश्मिभ्यः ।

छन्दः— अनुष्टुप्, ४ वृहती, ५-६ त्रिष्टुप्, १५ आस्तारपंक्तिः)

हिरण्यवर्णां हरिणीं सुवर्णरजतस्रजाम् । चन्द्रां हिरण्ययीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वंह १

तां म आ वंह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् । यस्यां हिरण्यं विन्देयं गामश्वं पुरुषानहश्च २

अश्वपूर्वा रथमध्यां हस्तिनादप्रमोदिनीम् । श्रियं देवीमुप ह्वये श्रीमां देवी जुषताम् ३

कां सोस्मितां हिरण्यप्राकारामाद्रां ज्वलन्तीं तूतां तपयन्तीम् ।

पद्मेस्थितां पद्मवर्णां तामिहोप ह्वये श्रियम् ४

चन्द्रां प्रभासां यशसा ज्वलन्तीं श्रियं लोके देवजुष्टामुत्तराम् ।

तां पद्मिनीमीं शरणं प्र पद्ये ऽलक्ष्मीमीं नश्यतां त्वां वृणे ५ [१]

सू० ११ पाठभेदाः— १ ० स्रजम् ममा यह । ३ अभ्यवर्णाः उपबोधिनीम्, देवीजुं० । ५ पद्मेनेमि, पद्मेनेमी, शरणमहं प्र० वृणोमि ।

आकृत्यवर्णं तपसोऽधि जातो वनस्पतिस्तव वृक्षोऽथ त्रिवः ।
 तस्य फलानि तपसा नुदन्तु या अन्तरा याश्च बाह्या अलक्ष्मीः ६
 उर्ध्वं मां देवसखः—कीर्तिश्च मणिना सह । प्रादुर्भूतोऽस्मि राष्ट्रेऽस्मिन् कीर्तिमृद्धिं वृद्धातु मे ७
 क्षुत्पिपासामलां ज्येष्ठा—मलक्ष्मीं नाशयाम्यहम् । अभूतिमसंसृद्धिं च सर्वां निरुद्धं मे गृहात् ८
 गन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीपिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोप हृये श्रियम् ९
 मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीमहि । पशूनां रूपमन्नस्य मयि श्रीः श्रयतां यशः १० [२]

कर्वमेन प्रजा भूता मयि संभव कर्वम । श्रियं वासय मे कुले मातरं पद्ममालिनीम् ११
 आपः सृजन्तु स्निग्धानि चिक्रीत वस मे गृहे । नि च देवीं मातरं श्रियं वासय मे कुले १२
 आद्रां पुष्करिणीं पुष्टिं पिङ्गलां पद्ममालिनीम् । चन्द्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १३
 आद्रां यः करिणीं यष्टिं सुवर्णां हेममालिनीम् । सूर्यां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १४
 तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् ।
 यस्यां हिरण्यं प्रभूतं गावो द्वास्योऽश्वान् विन्देयं पुरुषानहम् १५ [३]

यः शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहम् । सूक्तं पञ्चदशै च श्रीकामः सततं जपेत् १६
 पद्मानने पद्मविपद्मपत्रे पद्मप्रिये पद्मदलायताक्षि ।
 विश्वप्रिये विष्णुमनोऽनुकुले त्वत्पादपद्मं मयि सं नि धत्स्व १७
 पद्मानने पद्मरुरु पद्माक्षि पद्मसंभवे । तन्मे भजसि पद्माक्षि येन सौख्यं लभाम्यहम् १८
 अश्वदायि गोवायि धनदायि महाधने । धनं मे जुपतां देवि सर्वकामाश्च देहि मे १९
 पुत्रपौत्रधनं धान्यं हस्त्यश्वाश्वतरि रथम् । प्रजानां भवसि माता आयुष्मन्तं करोतु मे २०
 धनमग्निधनं वायु—धनं सूर्यो धनं वसुः । धनमिन्द्रो बृहस्पति—वर्षणो धनमश्विना २१ [४]

वैनतेय सोमं पिब सोमं पिबतु वृत्रहा । सोमं धनस्य सोमिनो मह्यं ददातु सोमिनः २२
 न कोधो न च मात्सर्यं न लोभो नाशुभा मतिः ।
 भवन्ति कृतपुण्यानां भक्त्या श्रीसूक्तजापिनाम् । २३

६ मा यान्तरा०, ममान्तरा । ७ भूतःसु, ० भूतोऽस्तु, ० भूतोऽसि । ऋद्धि, वृद्धि । ११ मे गृहे ।
 १२ सृजन्तु, सृजन्ति । १३ यष्करि० । यष्टिं, पुष्टि० । पिङ्गलां पद्म०, चन्द्रां हिर० । ममा वह । १४, ०यष्टिं,
 पुष्करिणीं यष्टिं, यः करिणीं यष्टिं, पुष्करिणीं पुष्टिं, पुष्करिणीं पुष्टिं । १५, लक्ष्मी मलय० । प्रभूतिं ।
 १६ श्रियः पञ्च० । १८ पद्माक्षने पद्म । पद्मिनि पद्मपात्रे० । १९ अश्वदायै च गोदायै धनदायै, लभतां ।
 २० हस्त्यश्वादिगवैःकम् । करोतु मां । २१ वरुणं धनमस्तु मे, वरुण धनमस्तु ते, ० धनमस्तु ते ।
 २२ मधे । २३ श्रीसूक्तजपकारिणाम् : भक्तानां श्रीसूक्तं जपेत् ।

सरसिजनिलये सरोजहस्ते धवलतरांशुकगंधमाल्यशोभे ।
 भगवति हरिबलभे मनोज्ञे त्रिभुवनभूतिकरि प्रसीद मह्यम् २४
 विष्णुपत्नीं क्षमां देवीं माधवीं माधवप्रियाम् । लक्ष्मीं प्रियसखीं भूमिं नमाम्यच्युतबलभाम् २५
 महालक्ष्म्यै च विद्महे विष्णुपत्न्यै च धीमहि । तन्नो लक्ष्मीः प्र चोदयात् २६
 आनंदः कर्दमः श्रीदश्चिकीर्त इति विश्रुताः । ऋषयः श्रियः पुत्राश्च श्रीदेवीर्देवता मताः २७
 ऋणरोगादिदारिद्र्यं पापक्षुद्रमृत्युवः । भयंशोकमनस्तापा नश्यन्तु मम सर्वदा २८ [५]
 श्रीवचस्त्रमायुष्मरोगवृत्ताविधाच्छोभमानं महीयते ।
 धनं धान्यं पशुं बहुपुत्रलाभं शतसंवत्सरं वृद्धिमायुः २९

॥ इति धीशूक्तम् ॥ x

२४ धवलतरा । शुभगन्धमाल्यशोभे, ०शुकगन्धमाल्यशो(शु)भे । ०भूतिकरी । २५ विष्णोः प्रिय० ।
 २६ महादेव्यै । २७ मा विधाच्छुभमानं, ०माविधाच् शुभमानं । २८ आनन्दकर्दमश्रीवचि० । २९ रोगशोक० ।

x धीशूक्तस्यान्ते एते श्लोकाः केषुचित्पुस्तकेषु दृश्यन्ते—

(१)

विश्वेश्वर विरूपाक्ष विश्वरूप सदाशिव । शरणं भव भूतेश करुणाकर शंकर १
 हर शंभो महादेव विश्वेशामरबलभ । शिव शंकर सर्वात्मन् नीलकण्ठ नमोऽस्तु ते २
 मृत्युंजयाय रुद्राय नीलकण्ठाय शंभवे । अमृतेशाय शर्वाय महादेवाय ते नमः ३
 एतानि शिवनामानि यः पठेन्नियतः सकृत् । नास्ति मृत्युर्भयं तस्य पापरोगादि किंचन ४

(२)

यज्ञेशाच्युत गोविन्द माधवानन्त केशव । कृष्ण विष्णो हृषीकेश वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 कृष्णाय गोपिनाथाय चक्रिणे मुरवैरिणे । अमृतेशाय गोपाय गोविन्दाय नमो नमः २
 एतान्यनन्तनामानि मण्डलान्ते (सदा) पठेत् । ३

(३)

वासनाद् वासुदेवोऽसि वासितं ते जगत्त्रयं । सर्वभूतनिवासोऽसि वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 दश सप्त च नामानि मण्डलान्तेषु यः पठेत् । स शिवस्य पदं गत्वा शिवलोके महीयते २
 एतानि शिवनामानि मण्डलान्ते सकृत्पठेत् ।

(१) ३ धीमहादेवाय० ।

(१२) [क्र० अ० ४-७-२०] [क्र० मं० ६।४४ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

चक्षुश्च श्रोत्रं च मनश्च वाक् च प्राणापानौ देह इदं शरीरम् ।
द्वौ प्रत्यश्चावनुलोमौ विसर्गावेतं तं मन्ये दर्शयन्नुमुत्सम् १
नखश्च पृष्ठश्च करौ च बाहू जघं चोरु उदरं शिरश्च ।
रोमाणि मांसं रुधिरास्थिमज्जमेतच्छरीरं जलबुद्बुदोपमम् २
भुवौ ललाटे च तथा च कर्णौ हनू कपोलौ ह्रुवुकस्तथा च ।
ओष्ठी च कुन्ताश्च तथैव जिह्वा मे तच्छरीरं मुखरत्नकोशम् ३

(१३) [क्र० अ० ४-८-४] [क्र० मं० ६।४८ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येत्तुणान्यग्रा—विरिणो वोवृकेऽपि वा । यवुस्तूर्णैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् १
वार्पिकूपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा] २

(१४) [क्र० अ० ५-३-३०] [क्र० मं० ७।३५ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

शर्वतीः पारयन्त्येते तं पृच्छन्ति वचो युजा । अभ्यारं तं यमाकेतुं य एवेदमिति ब्रवं १
भासाकेतुं परिसृतं भारतीर्ब्रह्मवर्धनीः । संजानाना मही माता य एवेदमिति ब्रवं २
इन्द्रस्तं किं विभुं प्रभुं भानुनेयं सरस्वतीम् । येन सूर्यमरोचय—द्येनेमे रोदसी उभे ३
जुपस्वाग्नि अङ्गिरः क्राणवं मेध्यातिथिम् । मा त्वा सोमस्य बर्धहत् सुतस्य मधुमत्तमः ४
त्वमग्ने अङ्गिरः शोचस्व देववीतमः । आ शंतम् शंतमाभि—रभिष्टिभिः शान्तिः स्वस्तिमकुर्वत ५
शं नः कनिकदद् देवः पर्जन्यो अभि वपंतु ।
शं नो द्यावापृथिवी शं प्रजाभ्यः शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे ६

(१५) [क्र० अ० ५-४-२२] [क्र० मं० ७।५५ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

स्वप्न स्वमाधिकरणे सर्वं नि ज्वापया जनम् । आसूर्यमन्यान् त्वापया—व्युपं पां ग्रायिषामहम् १
अजंगरो नाम सर्पः सर्पिरविपो महान् । तस्मिन् हि सर्पः सुधीत—स्तेन त्वा स्वापयामसि २
सर्पः सर्पो अजंगरः सर्पिरविपो महान् । तस्य सर्पात् सिन्धव—स्तस्य गाधमशीमहि ३

सू० १२ पाठभेदाः— १ उरश्च पृष्ठीश्च, उरश्च पृष्ठश्च, उरश्च पृष्टिद्वच । लोमानि । ३ हनुः ।

सू० १३ पाठभेदाः— १ यस्तृणैरध्ययनं तदधीति ०, यस्तृणैरध्ययनस्तदधीतं स्तृणानि भवते भव ।
स्तृणान्य ० । यत् स्तृणैरध्ययनं ० । सूक्तान्ते स्तृणान्यग्रा ॥ २ ॥ (पश्य षष्ठ परिशिष्टम्)

सू० १४ पाठभेदाः— १ ०यन्त्येतं तं, यन्त्येतद् । अभ्यारं सं । ब्रवत् । १ पुरुस्पृहं । ३ सरस्वती ।
५ शान्तिं स्वः, शान्तिं स्वः ।

सू० १५ पाठभेदाः— १ स्वप्नः, यामिनं । ०ह्रुपं यद्वपुःकहं । ३ यस्य शुष्कार्तिस्सिन्धवः ० ।

कालिको नाम सर्पो नवनागसहस्रबलः । यमुनहृदे ह सो जातोऽे यो नारायणवाहनः ४
यदि कालिकदूतस्य यदि काःकालिकाद्रयात् ।
जन्मभूमिर्मतिक्रान्तो निर्विषो याति कालिकः ५
आ याहीन्द्र पृथिवीरिजितेभिर्—यज्ञमिमं नो भागधेयं जुषस्व ।
तृतां जहृमातुल्यस्येव योषां भागस्ते पैतृष्वसेयी वयामिव ६
यशस्करं बलवन्तं प्रभुत्वं तमेव राजाधिपतिर्बभूव ।
संकीर्णनागाश्वपतिर्नराणां सुमंगल्यं सततं वीर्यमायुः ७
कर्कोटको नाम सर्पो यो दृष्टीविष उच्यते । तस्य सर्पस्य सर्पत्वं तस्मै सर्पं नमोऽस्तु ते ८
येऽदो रौचने विवो ये वा सूर्यस्य रश्मिपु । येषामप्यु सदस्कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ९×
या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीननु । ये वावृतेषु शेरते तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः १०
नमोऽस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु । ये अन्तरिक्षे ये विवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ११
उग्रायुधाः प्रमतिनः प्रवीरा मायाविनो बलिनो मिच्छेमानाः ।
ये वेवानसुराः परामेवन् तास्त्वं वज्रेण मघवन् निवारय १२

(१६) [अ० अ० ५।६।२०] [अ० मं० ७।९६ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

यस्य व्रतं पशवो यन्ति सर्वं यस्य व्रतमुपतिष्ठन्त आपः ।
यस्य व्रते पुष्टिपतिर्निविष्टुस्तं सरस्वन्तमवसे हुवेम १

(१७) [अ० अ० ५।७।३] [अ० मं० ७।१०३ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

उपपुत्रं मण्डूकि वृषमा वंद तादुरि । मध्ये हृदस्य प्लवस्वं निगृह्य चतुरः पदः १

(१८) [अ० अ० ७।१।१८] [अ० मं० ९।६७ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

पावमानीः स्वस्त्ययनीः सुवृष्टा हि घृतश्रुतः । ऋषिभिः संभृतो रसो ब्राह्मणेष्वाभुतं हितम् १
पावमानीर्विशन्तु न इमं लोकमर्थे अमुम् । कामान् तस्मिन्धयन्तु नो वेवीर्विवैः समाहिताः २
येन वेवाः पवित्रेणा—त्मानं पुनते सदा । तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु माम् । ३

४ यामुनहृदे संजातो ह । ५ काकालिकाद्रयात्, काकालिकाद्रयम्, काकालिकाद्रयम् । ० भूमिपरिक्रान्तो ।
× ९-११ ये वामी (वा० य० १३-८, ७, ६) । (१६) १ [श्री० सू० ए० अ० १।८]

सू० १७ पाठभेदाः— १ उपपुत्रम् । मण्डूकी । प्लवस्य । विवृष्टा । परः ।

सू० १८ पाठभेदाः— १ म इमं । वेवीर्विवैः । ३ सहस्रेण धारेण ।

- प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्यामं हिण्मयम् । तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे ४
- इन्द्रः पुनीती सह मां पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या । ५
- यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा जातवेदा मूर्जयन्त्या पुनातु ६ [१]
- ऋषयस्तु तपस्तेषुः सर्वे स्वर्गजिगीषवः । तपन्तस्तपसोऽग्रेण पावमानीर्कचोऽर्जुन ७
- यन्मे गर्भे वसतः प्रापमुग्रं यज्जायमानस्य च किञ्चिदन्यत । ८
- जातस्य च यच्चापि च वर्धते मे तत् पावमानीभिर्गृहं पुनामि ९
- मातापित्रोर्यज्ञं कृतं वचो मे यत् स्थावरं जङ्गममात्रभूव । १०
- विश्वस्य तत् प्रहृषितं वचो मे तत् पावमानीभिर्गृहं पुनामि ११
- गोघ्नात् तस्करत्वात् स्त्रीविधायच्च किल्बिषम् । १२
- पापकं च चरणेभ्यम् तत् पावमानीभिर्गृहं पुनामि १३
- ब्रह्मवधात् सुरापानात् स्वर्णस्तेयाद् वृषलिगमनमैथुनसंगमात् । १४
- गुरोर्द्वाराधिगमनाच्च तत् पावमानीभिर्गृहं पुनामि १५
- बालघ्नान्मातृपितृवधान्द्रुभितस्करात् सर्ववर्णगमनमैथुनसंगमात् । १६
- प्रापेभ्यश्च प्रतिग्रहात् सद्यः प्रहरति सर्वदुष्कृतं तत् पावमानीभिर्गृहं पुनामि १७
- कर्यविक्रयाद्योनिदोषाद् भक्षान्द्रोज्यात् प्रतिग्रहात् । १८
- असंभोजनाच्चापि नृशंसं तत् पावमानीभिर्गृहं पुनामि १९
- दुर्यष्टं दुरधीतं पापं यच्चाज्ञानतो कृतम् । २०
- अयाजिताश्वासंयाज्यास् तत् पावमानीभिर्गृहं पुनामि २१
- अमन्त्रमन्त्रं यत् किञ्चिद्भूयते च हुताग्ने । २२
- सर्वत्सरकृतं पापं तत् पावमानीभिर्गृहं पुनामि २३
- ऋतस्य योनयोऽमृतस्य धाम विश्वा देवेभ्यः पुण्यगन्धाः । २४
- ता न आपः प्र वहन्तु पापं शुद्धा गच्छामि सुकृतासु लोकं तत् पावमानीभिर्गृहं पुनामि २५ [२]
- पावमानीः स्वस्त्ययनी याभिर्गच्छति नान्दुनम् । २६
- पुण्यांश्च भक्षान् भक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति २७
- पावमानीः पितृन् देवान् ध्यायेद्यश्च सुरस्वतीम् । पितृस्तस्योप वर्तते क्षीरं सर्पिर्मधूवृकम् २८

५ सुनीती, पुनीहि । मां । मोर्जयन्त्या, ऊर्जयन्त्या । १० वृषलि(ली)गमन० । १० दारादि ग०, दाराभिग० । १७ पावमानीः, पावमानी, पावमानं । ऋषीस्तस्योप तिष्ठ० ।

पावमानं परं ब्रह्म शुक्रं ज्वोतिः सनातनम् । ऋषींस्तस्योप तिष्ठेत क्षीरं सर्पिर्मधूबुकम् १८
 पावमानं परं ब्रह्म ये पठन्ति मनीषिणः । सप्त जन्म भवेद्भिषो धनाढ्यो वेदुपारगः १९
 दशोत्तराण्यृचांश्चैव पावमानीः शतानि यद् । एतज्जुह्वन्जपेन् मन्त्रं चोरमृत्युभयं हरित २०
 एतत्पुण्यं पापहरं रोगमृत्युमघापहम् । पठतां शृण्वतां चैव बुधाति परमां गतिम् । २१[३]

(१९) [अ० अ० ६।७।२०] [अ० मं० १।३।५ मन्त्रस्यानन्तरम्]

इत्येव वामन वस्तां घृतेन यस्याः पदे पुनते देवयन्तः ।
 घृतपदी शुकरी सोमपूष्ठो यं यज्ञमस्थित वैश्वदेवी १
 वैश्वदेवी पुनती देव्या गा यस्यामिमा ब्रह्मयस्तन्वो वीतघृष्टाः ।
 तया मर्दन्तः सधमादेषु वयं स्याम परतो रयीणाम् २

(२०) [अ० अ० ७।५।२८] [ऋग्वेदस्य नवममण्डलस्यान्ते ।]

यत्र तत् परमं पदं विष्णोर्लोकं महीयते ।
 देवैः सुकृतकर्मभिस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्को परि स्रव १
 यत्र तत् परमाप्यं भूतानामधिपतिम् ।
 भावभावी च योगीश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्को परि स्रव २
 यत्र लोकास्तनृत्यजः श्रद्धया तपसा जिताः ।
 तेजश्च यत्र ब्रह्म च तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्को परि स्रव ३
 यत्र देवा महात्मानः सेन्द्राश्च समरुद्रणाः ।
 ब्रह्मा च यत्र विष्णुश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्को परि स्रव ४
 यत्र गंगा च यमुना च यत्र प्राची सरस्वती ।
 यत्र सोमेश्वरो देवस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्को परि स्रव ५
 यत्र तद्विष्णुर्महीयते नराणामधिपतिम् ।
 यत्र शङ्खचक्रगदाधरस्मरणं मुक्तिश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्को परि स्रव ६

(२१) [अ० अ० ७।६।५] [अ० मं० १०।२ सूक्तस्यानन्तरम्]

समुप्रीस्तदपसो दिवा नक्तं च समुर्षीः । वरेण्यकतूरहमा वेवीरवसि हुवे १

१८ पितृस्तस्योप वर्ते । १९ सप्तजग्मा । २० ऽण्वृचश्चैव; शोरं मृ० । सू० १९ पाठभेदाः- १ इनेव ।
 पदेषु न । ऽण्वृष्टे । सू० २० पाठभेदाः- १ ऽमाव्यं । भूतानामधिपतिः, देवानामधिपतिः, भूतानामधिपतिः ।
 भावभावि । च योगी च, वयो गोश्च । ३ त्यजाः । ब्रह्मा । ४ ब्रह्म च । [१९।२] (या० य० १९।४४)

(२२) [क्र०अ०८।३।६] [क्र० १०।७।५ मन्त्रस्यानन्तरम् ।]

सितासिते सुरिते यत्र संग्रहे तत्रापुतासो दिवमुत्पतन्ति ।

ये वै तन्वं वि सृजन्ति धीरास्ते जनांसो अमृतत्वं भजन्ते

१

(२३) [क्र०अ०८।३।२८] [क्र०मं० १०।८।५ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

अविधवा भव वर्षाणि शतं साद्यं तु सुव्रता । तेजस्वी च यशस्वी च धर्मपत्नी पतिव्रता १
जनयद्बहुपुत्राणि मा च दुःखं लभेत् कश्चित् । भर्ता ते सोमपा नित्यं भवेद्धर्मपरायणः २
अष्टपुत्रा भव त्वं च सुभगा च पतिव्रता । भर्तुश्चैव पितुर्भ्रातु हृदयानंदिनी सदा ३
इन्द्रस्य तु यथेन्द्राणीं श्रीधरस्य यथा श्रिया । शंकरस्य यथा गौरीं तद्भर्तुरपि भर्तारि ४
अत्रैर्यथानुसूया स्याद् वसिष्ठस्याप्यरुन्धती । कौशिकस्य यथा सर्ती तथा त्वमपि भर्तारि ५
ध्रुवेधि पोष्या मयि मह्यं त्वाद्बहुहस्पतिः । मया पत्या प्रजावती संजीव शरदः शतम् ६

(२४) [क्र०अ०८।५।२३] [क्र०मं० १०।१०३ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

असौ या सेना मरुतः परेषामभ्येति न ओजसा स्पर्धमाना ।

तां गूहत् तमसार्पव्रतेन यथामीषामन्यो अन्यं न जानात्

१

अन्धा अमित्रा भवता शीर्षाणा अहय इव ।

तेषां वो अग्निर्दग्धाना मग्निर्मूहानामिन्द्रो हन्तु वरवरम्

२

(२५) [क्र०अ०८।६।२] [क्र०मं० १०।१०६ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

हविर्मिरिके स्वरितः सचन्ते सुन्वन्त एके सर्वेनेषु सोमान् ।

शचीर्मदन्त उत वक्षिणाभिर्नैज्जिह्वायन्त्यो नरके पताम

१

(२६) [क्र०अ०८।७।१४] [क्र०मं० १०।१२७ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

॥ अथ रात्रौसूक्तम् ॥

आ रात्रि पार्थिवं रजः पितरः प्रापु धामभिः ।

श्रुवः सदांसि बृहती वि तिष्ठसु आ त्वेपं वर्तते तमः

१

ये ते रात्रि नृचक्षसो युक्तासो नवतिर्नव । अशीतिः संत्वष्टा उतो ते सप्त सप्ततीः २

रात्रौ प्र पञ्चे जननीं सर्वभूतनिवेशिनीम् । भद्रां भगवतीं कृष्णां विश्वस्य जगतो निशाम ३

सू० २१ पाठभेदाः— १ सरितो । संगते ।

सू० २३ पाठभेदः— ३ नन्दनी । [सू० २४] १ यथामीषा अन्यो । १ [अध० ३।२।६; वा० य० १७।४७; साम० १८।६०] २ [अध० ६।६।७२; साम० १८।७१] [सू० २५] नरकं । सू० २६ पाठभेदाः १ पितुः प्रायि, पितरप्रायु, पितुरप्रायि, पितुरः प्रायु, २ सन्त्यष्टा । सप्ततिः, सप्तति । ३ विशां ।

संवेशिनीं संपमिनीं ग्रहन्क्षत्रमालिनीम् ।

प्रपन्नोऽहं शिवां रात्रीं भद्रे पारमशीमहि [भद्रे पारमशीमह्यो नमः]

४

स्तोष्यामि प्रयतो देवीं शरण्यां बह्वचरिण्याम् ।

सहस्रसंमितां दुर्गां जातवेदसे सुनवाम सोमम्

५ [१]

शान्त्यर्थं तद् द्विजातीनां मूषिभिः सोमपाश्रिताः ।

ऋग्वेदे त्वं समुत्पन्नाऽरातीयतो नि दहाति वेदः

६

ये त्वां देवि प्र पद्यन्ति ब्राह्मणा हव्युवाहनीम् ।

अविद्या बहुविद्या वा स नः पर्पदति दुर्गाणि विश्वा

७

ये अग्निवर्णां शुभां सौम्यां कीर्तयिष्यन्ति ये द्विजाः ।

तांस्तारयति दुर्गाणि नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः

८

दुर्गेषु विपमे घोरे संग्रामे रिपुसंकटे । अग्निचोरनिपातेषु दुष्टग्रहनिवारिणि

९

दुर्गेषु विपमेषु त्वं संग्रामेषु वनेषु च ।

मोहयित्वा प्र पद्यन्ते तेषां मे अभयं कुरु [तेषां मे अभयं कुर्वी नमः]

१० [२]

केशिनीं सर्वभूतानां पञ्चमीति च नाम च ।

सा मां समा निशा देवी सर्वतः परि रक्षतु [सर्वतः परि रक्षत्वो नमः]

११

तामग्निवर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टां ।

दुर्गां देवीं शरणमहं प्र पद्ये सुतरसि तरसे नमः सुतरसि तरसे नमः

१२

दुर्गां दुर्गेषु स्थानेषु शं नो देवीरभिष्टये । य इमं दुर्गास्त्वं पुण्यं रात्रौरात्रौ सदा पठेत् १३

[रात्रिः कुशिकः सोमरो रात्रिर्वा भारद्वाजो रात्रिस्तवो गायत्री ।]

रात्रीं सूक्तं जपेन्नित्यं तत्कालमुपपद्यते ।

न योनिं पुनरायाति सर्वपापैः प्रमुच्यते ।

१४

सू० २६ पाठभेदाः— ४ संवेशिनीं, संपमनीं । गृह० । ६ समुपाश्रिताः । ७ त्वां देव । प्रपद्यन्ते । सा नः । ८ अग्निवर्णां सौम्यां । ९ ० दुष्टग्रहनिवारणे, ० पु सर्वग्रहनिवारणे, अग्निचोरनिपाते च सर्वग्रह-निवारणे (रिणि) सर्वं (दुष्ट) ग्रहनिवार (रि) ण्यो नमः । १० त्वां? कृणु; तपां मे अभयं कुर्वी (कृण्वी) नमः । ११ नामुत । समां दिशां देवीं देवी । १३ युग्यं । रात्रौ सूक्तं जपेत्सदा । १४ रात्रिः कुशिकः सोमरो रात्रिस्तवो गायत्री, रात्रि कुशिकं सोमरो रात्रिर्वा भारद्वाजी रात्रिस्तवं गायत्रं; रात्रिः कुशिकसोमरो रात्रिस्तवो गायत्री । तत्काल उपपद्यते ।

क्षरिण्यु आपिता दुर्गा चन्दनेन विलेपिता
विल्वपत्रकृतापीडा नमो दुर्गे नमो नमः १५ [३]

सर्वभूतपिशाचेभ्यः सर्वसर्पसरीसृपैः ।
दैवेभ्यो मानुषेभ्यश्च उभयेभ्योऽभिरक्ष माम् १६

या ऋग्वेदे स्तुता देवी काश्यपेन उदाहृता ।
जातवेदप्रभा गौरी जातवेदसे सुनवास सोमम् १७

सुरासुरैर्द्विजवरैः पिशाचैरगुराक्षसैः ।
अरातिमय उत्पन्ने अरातीयतो नि दहति वेदः १८

गजद्वारेऽपथे घोरे संग्रामेषु च गौतमी ।
सर्वे रक्षतु दुरितं स नः पर्षदाति दुर्गाणि विश्वा १९

महाभये संमुत्पन्ने स्मरन्ति च जपन्ति च ।
सर्वे तारयन्ते दुर्गा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः २० [४]

य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं शृण्वन्ति च जपन्ति च ।
त्रिषु लोकेषु विख्यातं त्रिषु लोकेषु पूजितम् २१

अपुत्रो लभते पुत्रान् धनहीनो धनं लभेत् ।
अचक्षुर्लभते चक्षुर्वह्नी मुच्येत बन्धनात् २२

व्याधितो मुच्यते रोगा वृरोगी श्रियमाप्नुयात् ।
ददाति कामितं सर्वं कात्यायनि नमोऽस्तु ते २३ [५]

[उलूकयातुं शुश्रूकयातुं जहि श्रयातुमुत कोकयातुम् ।
सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्रमृण रक्ष इन्द्र [क्र० मं० ७/१०४/२२] १

पिशंगमृष्टिममृष्ट्रणं पिशाचिन्मित्र सं मृण । सर्वं रक्षो निर्वहय [क्र० मं० १/१३३/५] २

(२७) [क्र० अ० ८१७/१६] [क्र० मं० १०/१२८ सूक्तवाक्यम् १]

११ सनक-सनन्दन-सनाननादयः । हिरण्यम् । धनुष्युप, ५, ८-९ त्रिष्टुप्, ७ अतिशङ्करी, ११ जगती ।

आयुष्यं वर्चस्यं रायस्पोषमोद्भिदम् । इदं हिरण्यं वर्चस्व जैत्राया विंशताविमाम् १

उच्चैर्वाजि घृतनाषाद् संभासाहं धनं जयम् ।
सर्वाः समग्रा ऋद्धयो हिरण्येऽस्मिन् समार्हिताः २

[उलूकयातुं १-२ इमौ मन्त्रौ ऋग्वेदस्यौ शिष्टेषु गणयितुं न योग्यौ ।]

सू० १७ पाठभेदाः- १ विंशतायु मां० । (बा० य० ३४/५०) २ त्समाहिताः ।

शुनमहं हिरण्यस्य पितुर्मानेव जग्रभं । तेन मां सूर्यत्वच-मकरं पुरुषं प्रियम्	३
सम्राजं च विराजं चाभिष्टिर्या च मे ध्रुवा ।	
लक्ष्मी राष्ट्रस्य या मुखे तया मामिन्द्र सं सृज	४
अग्नेः प्रजातं परि यद्विरण्य-ममृतं यज्ञे अधि मर्त्येषु ।	
य एनद्वेव स इदेनमर्हति जुरामृत्युर्भवेति यो विभर्ति	५ [१]
यद्वेव राजा वरुणो यदु वेवी सरस्वती । इन्द्रो यद्वृत्रहा वेव तन्मे वर्चस आयुषे	६
न तदक्षांसि न पिशाचाश्चरन्ति देवानामोजः प्रथमजं ह्येतत् ।	
यो विभर्ति दाक्षायणा हिरण्यं स देवेषु कृणुते वीर्धमायुः स मनुष्येषु कृणुते वीर्धमायुः	७
यदाबध्न दाक्षायणा हिरण्यं शतार्नाकाय सुमनस्यमाना ।	
तन्न आ बध्नामि शतशारवाया-युष्मान् जरदष्टिर्यथासत्	८
घृतादुलुप्तं मधुमत्सुवर्णं धनंजयं धरुणं धारयिष्णु ।	
ऋणक् सपत्नादधरांश्च कृण्वदा-ऽऽरोह मां महते सौमगाय	९
प्रियं मां कुरु देवेषु प्रियं राजसु मा कुरु । प्रियं विश्वेषु गोत्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम्	१०
अग्रियेन विराजति सूर्यो येन विराजति ।	
विराज्येन विराजति तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते विराज समिधं कुरु	११ [२]

(२८) [अ० अ० ८।०।१६] [अ० मं० १०।१२८ सूक्तस्थानन्तरम्]

(विहव्य आंगिरसः । इन्द्रः । जगती ।)

अवाञ्चमिन्द्रममुतो हवामहे यो गोजिन्द्रं नजिद्वञ्चजिद्यः ।
इमं नो हव्यं विहवे जुपस्वा-ऽस्म कुलमो हरिवो मेदिनं त्वा

(२९) [अ० अ० ८।०।१६] [अ० मं० १०।१२८ सूक्तस्थानान्तरम्]

यां कल्पयन्ति नोऽरयः कुरां कृत्यां वधूमिव ।
तां ब्रह्मणार्प निणुग्नः प्रत्यक्कृतारं मृच्छतु
शीर्षण्वतीं कर्णवतीं विपुरुषां भयंकरीम् ।
यः प्राहिणोविहाय त्वां वि तं त्वं योजयासुभिः

[२७] ३ हिरण्यस्वपितुर्मानेव, । ०नामेव । पुरुषप्रियं । ५ इदेयमर्हति, इदेनमर्हति, इवेदमर्हति, इदेनवर्हति ।
७ दाक्षायणं हिरण्यं । (वा० य० ३४।५१) ८ ०मानाः । तन्म आ, तत्ते, तदा । यथासन्, ०सन्, ० सत् वा,
यथासम् । (वा० य० ३४।५२) ९ घृतादुलुप्तं, घृतादुलुप्तं । सपत्नानध० । (अथ० १९।६२।१) १० गोत्रेषु ।
११ विराज्येन । [तै० सं० ४।अ१।४।५, तै० ब्रा० १।४।३।३]

येन विष्टेह बहसि	प्रतिकूलमघायिनि ।	
तमेवेतो निर्वर्तस्व	मास्मान् मृच्छो अनागसः	३
अमिर्वर्तस्व कर्तारं	निरस्तास्माभिरोजसा ।	
आयुरस्य निरुन्तस्व	प्रजां च पुरुषादिनि	४
यस्त्वा कृत्ये चकारेह	तं त्वं गच्छ पुनर्नवे ।	
अरांतीः कृत्ये नाशय	सर्वांश्च यातुधान्यः	५ [१]
क्षिप्रं कृत्ये निर्वर्तस्व	कर्तुरेव गृहान् प्रति ।	
पशूँश्चैवास्य नाशय	वीरांश्चास्य नि बहय	६
यस्त्वा कृत्ये प्रजिघाय	विद्वौ अविदुषो गृहान् ।	
तस्येवेतः परेत्याशु	तनुं कृधि परुषरुः	७
प्रतीचीं त्वापसेधतु	ब्रह्म रोचिष्णवमित्रहा ।	
अग्निश्च कृत्ये रक्षोहा	रिप्रहा चाज एकपात	८
यथा त्वाङ्गिरसः पूर्वं	भृगवश्चार्प सेधिर ।	
अत्रयश्च वसिष्ठाश्च	तथैव त्वार्प सेधिम	९
यस्ते परुषि सन्दधौ	रथस्येव विभुर्धिया ।	
तं गच्छ तत्र तेऽयं	मज्ञातस्ते अयं जनः	१० [२]
यो नः कश्चिद्वृणस्यो वा	कश्चिद्वान्योऽभि हिंसति ।	
तस्य त्वं द्रोर्निवेद्धोऽग्नि	स्तनूमृच्छस्व हेळिता	११
मवाशर्वा कुर्वहेळि	मस्यत पापकृत्त्वेन ।	
हरस्वती त्वं च कृत्ये	मोच्छिष्यस्तस्य किञ्चन	१२
यो नः कश्चिद्वहाराति	मनसा प्रतिभूयति ।	
दूरस्थो वान्तिकस्थो वा	तस्य हृद्यममृक् पिब	१३
येनासि कृत्ये प्रहिता	दुर्व्येनास्मज्जिघांसया ।	
तस्य व्यानच्चाव्यानच्च	हिनस्तु हरसाशनिः	१४
ये नः शिवासः पन्थानः	परायन्ति परावर्तम् ।	
तेदीवि रात्र्याः कृत्या नो	गमयस्वानुकृतये	१५ [३]
यत्किं वैषिं द्विषद्यस्मान्	यदि वैषि चतुष्पदी ।	
निरस्तेतो बजास्माभिः	कर्तुरष्टापदी गृहान्	१६

यो नः शपादशपतो यश्च नः शपतः शपातः ।
 वृक्षमिव विद्युदाशु तमामूलादनु शोषय १७
 यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्ट्यघायुर्यश्च नः शपातः ।
 शुने पिष्टमिव क्षामं तं प्रत्यस्य स्वमृत्यवे १८
 यश्च सापत्नः शपथो यश्च यामी शपाति नः ।
 ब्रह्मा च यत् कुद्धः शपात् सर्वं तत् कृध्यधस्पदम् १९
 सर्वन्धुश्चाप्यबन्धुश्च यो अस्मौ अभि दासति ।
 तस्य त्वं भिन्ध्यधिष्ठाय पदा विस्फूर्य तच्छिरः २० [४]

अभि प्रेहि सहस्राक्षं युक्त्वा तु शपथं रथे ।
 शत्रून् नन्विच्छती कृत्ये वृकीवाविमतो गृहान् २१
 परि णो वृद्धाधि शपथान् दहन्नागिरिव हृदम् ।
 शत्रून्नेवाविमि तो जहि द्विष्या वृक्षमिवाग्निः २२
 शत्रून् मे प्रोथ शपथीत् कृत्याश्च सुहृदोऽसुहृत् ।
 जिह्वाः श्लक्ष्णाश्च दुर्हवः समिद्धं जातवेदसम् २३
 असपत्नं पुरस्तात्तः शिवं दक्षिणतः कृधि ।
 अर्भयं सततं पश्चात् भद्रमुत्तरतो गृहे २४
 परेहि कृत्ये मा तिष्ठ विन्दस्व्येव पदं नय ।
 मृगस्य हि मृगारिप्रो न त्वा नीकर्तुमर्हति २५ [५]

अध्वन्यास्प्येव घोररूपे विपुरुषेऽविनाशिनि ।
 जृम्भिता प्रतिगृष्णीष्व स्वयमादाय चाद्भुतम् २६
 त्वमिन्द्रो यमो वरुणस्त्वमापोऽग्निरथानिलः ।
 त्वं ब्रह्मा चैव रुद्रश्च त्वष्टा चैव प्रजापतिः २७
 आवर्तध्वं निर्वर्तध्वं मृतवः परिवत्सराः ।
 अहोरात्राश्चाब्दाश्च त्वं दिशः प्रदिशश्च मे २८
 त्वं यमं वरुणं सोमं त्वमापोऽग्निमथानिलम् ।
 अत्राहृत्य पशूँश्चैव मुत्यादयसि चाद्भुतम् २९

ये मे दमे दारुगर्भे शयानं धिया सहितं पुरुषं निजह्नुः ।

कुम्भीपाकं नरकं ग्रीवचन्द्रं हता एवं पुरुषासो यमस्य ३० [६]

अभ्यक्ताक्ता स्वल्ङ्कृता सर्वं नो दुरितं दह ।	
जानीथाश्चैव कृत्यानां कर्तृन् नृन् पापचेतसः	३१
यथा हन्ति पुरासीनं तथैवेष्वामुक्तरः ।	
तथा त्वया युजा वयं निकृण्म स्थास्तु जङ्गमम्	३२
उत्तिष्ठैव परेहीतो ऽज्ञति किमिहेच्छसि ।	
ग्रीवास्ते कृत्ये पादौ चा—ऽभि कर्त्स्यामि विद्रव	३३
स्वायसाः सन्ति नोऽस्यो विद्रव चैव परेषु ते ।	
तेस्ते निकृण्मस्तान्युग्रे यदि नो जीवयस्वरीन्	३४
मास्योच्छिषो द्विपदं मोत किञ्चित्तुष्यदम् ।	
मा ज्ञातीननुजान् पूर्वान् मा वैशि प्रतिवेशिनौ	३५ [७]
शत्रूयुता प्रहितासि दूष्येनाभि यथायतः ।	
ततस्तथा त्वा नुदतु योऽयमन्तर्मयि श्रितः	३६
एवं त्वं निकृतास्माभिर्ब्रह्मणा दैवि सर्वशः ।	
यथेतमाश्रिता गत्वा पापधीनिव नो जहि	३७
यथा विद्युद्धतो वृक्ष आमूलादनु शुष्यति ।	
एवं स प्रतिशुष्यतु यो मे पापं चिकीर्षति	३८
यथा प्रतिशुको भूत्वा तमेव प्रतिधावति ।	
पापं तमेवं धावतु यो मे पापं चिकीर्षति	३९
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्टयो जिघांसति ।	
वेवास्तं सर्वं धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम्	+ ४० [८]

उत्त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अर्ब ब्रह्मद्विषो जहि	४१
कुर्वे ते मुखं रौद्रं नुन्दिन्नानन्नुमावह ।	
ज्वरमृत्युभयं घोरं विश नाशय मे ज्वरम्	४२
यो मे करोति प्रहारे यो गृहे यो निवेशने ।	
यो मे केशनखे कुर्यादृक्षने दन्तधावने	४३
प्रतिसर्प प्रतिधाव कुमारीव पितुर्गृहान् ।	
मूर्धानमेपां स्फोटय पदमेपां कुले कृधि	४४

+ [२९।४०] क्र० ६।७।१९; अष्ट० १।१९।३ (पाठभेदेन)

ये नो रयिं तुश्चरितासो अग्रे जुह्वमतीसो अनृतं वदन्तः ।

तेषां वपुंष्यर्चिषा जातवेदः शुष्कं न वृक्षमभि सं दहस्य ४५

कृष्णवर्णे महद्रूपे बृहत्कर्णे महर्द्धये । देवि देवि महादेवि मम शत्रून् विनाशय ४६

खट्वा फट् जहि महाकृत्ये विधूमाग्निसमप्रभे ।

जहि शत्रून्निगूलेन कुध्यस्व पिब शोणितम् ४७

ये द्रुह्युर्कृजवे मह्यमग्रे कदाधियो दुर्मदा अश्मनासः ।

आवधैतान् शोचिषा विध्य तन्तून् वैवस्वतस्य सर्वं नयस्व ४८ [९]

(३०) [अ० अ० ८।७।३०] [अ० मं० १०।१४२ सूक्तस्यानन्तरम्]

हिमस्य त्वा जरायुणा शाले परि व्ययामसि । [उत हवो हिं नो धियो ऽग्निर्देदातु भेषजम्*] १

शीतहवो हिं नो धियो ऽग्निर्देदातु भेषजम् । अन्तिकामग्निमजनय दूर्वाढः शशाहागमत २

अजातपुत्रपक्षाया हवयं मम दूयते । विपुलं वनं ब्रह्माकाशं चर जातवेदुः कामाय ३

मां च रक्ष पुत्रांश्च शरणमभूत तव । पिंशाक्ष लोहितग्रीव कृष्णवर्ण नमोऽस्तु ते ४

अस्मान्निवर्हस्येनां सागरस्योर्मयो यथा । इन्द्रः क्षत्रं देदातु वरुणमभि पिंचतु ५

शत्रवो निर्धनं यान्तु जय त्वं ब्रह्मतेजसा । ६ [१]

कपिलजटीं सर्वभक्षं चाग्निं प्रत्यक्षदेवतम् ॥ ७

वरुणं च वशाम्यग्रे मम पुत्रांश्च रक्षतु [मम पुत्रांश्च रक्षत्वो नमः ।] ८

सार्धं वर्षशतं जीव पिब स्वादं च मोदं च ९

दुःखितांश्च द्विजांश्चैव प्रजां च पशु पालय १०

यावदादित्यस्तपति यावद्भ्राजति चन्द्रमाः । यावद्वायुः पृथायति तावज्जीव जया जय ११

सू० ३० पाठभेदाः- १ जरायुणाग्ने । भुवोऽग्नि०, तुवोऽग्नि०, भवोऽग्नि०, भियोऽग्नि० । २ शीतहवो, शीतहवा । ० जरदूर्वादः, ० जनयदूर्वासः, ० जनपूर्वादः, ० जनयदूर्वादः, ० जनयदूर्वादः । शिशुरागमत । ३ दूयते, दूयते । ४ मांश्च । ५ अस्माग्निं बर्हस्येनां, अस्मान्निवर्हस्येनां, अस्मान्नि बर्हस्येनां, अस्मान्नि बर्हस्येनां, अस्मान्नि वर्जय स्थानं । इन्द्रं, इन्द्रं शस्त्रं । ६ जयस्त्वं, जय त्वं । १० दुःखितां च, दुःखितां च, ० ताप । ११ वायुः प्रजाजति । जय तावज्जीव जया जय ।

× [३०।१] नैप मन्त्रस्य भागः, पाठभेद एषः ।

येन केन प्रकारेण को हि नाम नु जीवति ।

परेषामुपकारार्थं यज्जीवति स जीवति । एतां वैश्वानरीं सर्वदेवानामोऽस्तु ते

१२

न चोरभयं न च सर्पभयं न च व्याघ्रभयं न च मृत्युभयम् ।

यस्यापमृत्युर्न च मृत्युः सर्वं लभते सर्वं जयते

१३ [२]

(३१) [क्र० अ० ८।८।९] [क्र० सं० १०।१५१ मृगश्वाननाम०]

अथ मेधा-सूक्तम् ।

मेधां मह्यमङ्गिरसो मेधां सप्त ऋषयो ददुः । मेधामिन्द्रश्चाग्निश्च मेधां धाता ददातु ते १

मेधां ते वरुणो राजा मेधां देवी सरस्वती । मेधां ते आश्विनीं देवा वा धत्तां पुष्करस्रजा २

या मेधा अंशुरस्सु गन्धर्वेषु च यन्मनः । देवी या मानुषी मेधा सा मामा विशतादिमाम ३

यन्मे नोक्तं तद्रमतां शक्यं यदनुब्रुवे ।

निशामतं नि शामहे मयि व्रतं सह व्रतेषु भूयासं ब्रह्मणा सं गमेमहि ४

शरीरं मे विचक्षणं वाङ् मे मधुमदं दुहाम् ।

अवृन्दमहमसौ सूर्यो ब्रह्मणानी स्थः श्रुतं मे मा प्र हांसीः ५ [१]

मेधां देवीं मनसा रजमानां गन्धर्वजुष्टां प्रति नो जुपस्व ।

मह्यं मेधां वदु मह्यं श्रियं वद मेधावी भूयासमजरारिष्णु ६

सर्वस्रस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनि मेधामयासिपम् ७

यां मेधां देवर्गणाः पितरश्चोपासते । तया मामद्यमेधया—अग्रे मेधाविनं कुरु ८

मेधाव्यहं सुमनाः सुप्रतीकः श्रद्धामनाः सत्यमतिः सुशेवः ।

महायशा धारयिष्णुः प्रवक्ता भूयासमस्मै शरया प्रयोगे ९

सु० ३० पाठभेदाः—१२ विनामनु, हि नाम न, वीनामनु, हीनमनु । वैश्वानरं, वैश्वानरं देवं सर्वदेव । अग्निं वैश्वानरं वन्दे सर्वदेव नमोऽस्तु ते । १३ यस्यापि सु० । स सर्वं लभते स सर्वं जयते ।

सु० ३० पाठभेदाः— १ मेधां मह्यं दधातु ते, ददातु मे । २ मेधां मे । ३ अंशुरासु, अंशुरासो, अंशुरेषु । मानुषी युगा । सा माया; मेधा विशताडुमां, मामा विशतादिह । ४ तद्रमतां । यदनुब्रुवे । निशामहे मयि व्रतं सह ब्रह्मणा संगमेमहि, निशामयि मयि... प्रियेण भूयासं प्र० । ५ विचक्षण, मधुमददुहा, ०मद्रहा, ०मद्रहा, मधुमत्तमा । अघृतम० । प्र हांसीत् । ६ देवीमनसो, देवीं समनसां । मेधावि । ०जरिष्णुः । ८ ०मेधया मेधा०, ०मामद्यमेधयान् मेधाविनयं ९ ०समनाः, मेधाव्यसगणः, मेधाव्यं सुमनः । ०मनाः सत्यमुपः सु०, ०मनाइयप्रमतिं सुधीरः । प्रवक्ता-भूयासमस्ये, ०समयं, स्वभया प्रयोगे ।

३१७-८ (वा० य० ३१।१३-१४) २ (वा० य० ३१।१५ सदशः)

नाशापित्री पलाशस्या—रूपसौ पधिकामसु । अथो तस्य यक्षमाण—मपापा रोगनाशिनी १०
ब्रह्मवृक्ष पलाश त्वं श्रद्धां मेधां च देहि मे । वृक्षाधिप नमस्तेऽस्तु अत्र त्वं संनिधौ भव ११ [२]

(३२) [अ० अ० ८।८।१९] [अ० मं० १०।१६१ सूक्तस्यानन्तरम्]

ऊर्ध्वरेखा प्र दहन्ते विष्णुरिममिन्द्राग्नी अमृतं जुषेथाम् ।

मह्यं दधाना उप दीर्घमायुरस्मे धत्तं पुरुभुजा पुरन्धिः ।

(३३) [अ० अ० ८।८।२४] [अ० मं० १०।१६६ सूक्तस्यानन्तरम्]

येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत् परि गृहीतममृतं सर्वम् ।

येन यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १

येन कर्माण्युपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदधेपु धीराः ।

यदपूर्वं यक्षमन्तःप्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २

यज्याग्रतो दूरमुदैति वैवं तर्ह्यु सुसस्य तथैवेति ।

दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ३

यत् प्रजानमुत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमृतं प्रजासु ।

यस्मान्न कृते किञ्चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ४

यस्मिन्नुचः साम यजूंषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभाविवाः ।

यस्मिंश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ५

सुपायथिरश्वानिव यन्मनुष्यान् नेनीयतेऽमीशुभिर्वाजिन हव ।

हृत्प्रतिष्ठं यदजिरं यविष्ठं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ६ [१]

ये पञ्च पञ्चाशतः शतं च सहस्रं च निपुतं चाबुदं च ।

ते यज्ञचित्तेष्टकाटं शरीरं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ७

वेवाहमेतं पुरुषं महान्तं—माकृत्यवर्णं तमसः परस्तात् ।

तस्य योनिं परिपश्यन्ति धीरा—स्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ८

येन कर्माणि प्रचरन्ति धीरा विप्रा वाचा मनसा कर्मणा वा ।

यत् स्वां दिशमनु संयन्ति प्राणिन—स्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ९

ये मे मनो हृदयं ये चं देवा ये अन्तरिक्षं बहुधा कल्पयन्ति ।

ये श्रोत्रं च चक्षुषी संचरन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १०

[३३।१-६] (वा० य० ३३।१-६) । ८ (वा० य० ३३।१८)

- यस्येदं धीराः पुनन्ति कुवयो ब्रह्माणमेतं व्यावृणत इन्दुम् ।
स्थावरं जङ्गमं च द्यौराकाशं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ११ [२]
- येन द्यौरुद्या पृथिवी चान्तरिक्षं येन पर्वताः प्रदिशो दिशश्च ।
येनेदं सर्वं जगद्व्याप्तं प्रजानत तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १२
- अव्यक्तं चाप्रमेयं च व्यक्ताव्यक्तपरं शिवम् ।
सूक्ष्मात् सूक्ष्मतरं ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १३
- कैलासशिखरे रम्ये शंकरस्य गृहालयम् ।
वेवतास्तत् प्रमोदन्ते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १४
- आवृत्यवर्णं तपसा ज्वलन्तं यत् पश्यसि गुहासु जार्यमानः ।
शिवरूपं शिवमुदितं शिवालयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १५
- येनेदं सर्वं जगतो ब्रूवुः यद्वेवा अपि महतो जातवेदाः ।
यदेवाग्र्यं तपसो ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १६ [३]
- गोभिर्जुष्टो धनेन ह्यायुषा च बलेन च ।
प्रजया पशुभिः पुष्करार्धं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १७
- योऽसौ सर्वेषु वेदेषु पश्यतेऽनन्द ईश्वरः ।
अकार्यो निर्वणो ह्यात्मा तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १८
- यो वेदादिषु गायत्री सर्वव्यापी महेश्वरः ।
तदुक्तं च यदा ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १९
- प्रयत्प्राणं ओंकारं प्रणवं च महेश्वरम् ।
यः सर्वं यस्य चित्तं सर्वं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २०
- यो वै वेद महादेवं प्रणवं पुरुषोत्तमम् ।
ओंकारं परमात्मानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २१ [४]
- ओंकारं चतुर्भुजं लोकनाथं नारायणम् ।
सर्वस्थितं सर्वगतं सर्वव्याप्तं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २२
- तत् परात् परतो ब्रह्मा तत् परात् परतो हरिः ।
परात् परतरं ज्ञानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २३
- य इदं शिवसंकल्पं सदाधीयन्ति ब्राह्मणाः ।
ते परं मोक्षमाप्स्यन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २४

अस्ति नास्ति शयित्वा सर्वमिदं नास्ति पुनस्तथैव दृष्टं ध्रुवम् ।
 अस्ति नास्ति हितं मध्यमं पदं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २५
 अस्ति नास्ति विपरीतो प्रवादो ऽस्ति नास्ति गुह्यं वा इदं सर्वम् ।
 अस्ति नास्ति परात् परो यत् परं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २६ [५]

(३४) [ऋ० अ० ८।८।४२] [ऋ० मं० १०।१८४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

त्वष्टारूपकर्ता (नेजमेयः) । विष्णुः । अनुष्टुप् ।

नेजमेय परां पत् सुपुत्रः पुनरा पत । अस्यै मे पुत्रकामायै गर्भमा धेहि यः पुमान् १
 यथेयं पृथिवी मनु—त्ताना गर्भमावुधे । एवं तं गर्भमा धेहि दशमे मासि सूर्तवे २
 विष्णोः श्रेष्ठेन रूपेणा—ऽस्यां नायां गवीन्याम् । पुमांसं पुत्राना धेहि दशमे मासि सूर्तवे ३

(३५) [ऋ० अ० ८।८।४५] [ऋ० मं० १०।१८७ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

वत्स आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अनीकवन्तमृतयेऽग्निं गीर्भिर्हवामहे । स नः पर्पदति द्विषः १

(३६) [ऋ० मं० ८।८।४९] [ऋग्वेदस्य दशममण्डलस्यान्ते ।]

संज्ञानमुशानावदत् संज्ञानं वरुणोऽवदत् । संज्ञानमिन्द्रश्चाग्निश्च संज्ञानं सवितावदत् १
 संज्ञानं वः स्वभ्यः संज्ञानमरणेभ्यः । संज्ञानमश्विना युव मिहास्मासु नि यच्छताम् २
 यत् कुक्षीवां सुवननं पुत्रो अङ्गिरसां भवेत् । तेनोऽद्य विश्वे देवाः सं प्रियां समजीजनन् ३
 सं वो मनांसि जानतां समकृतिमर्नामसि । असौ यो विमर्ता मनः सं समार्वतयामसि ४
 नैर्हस्यं सेनादरणं परि वर्तैतु यद्विः । तेनामित्राणां बाहून् हविषां शोषयामसि ५
 परिवर्तमान्येषामिन्द्रः पूषा च सस्रेतुः ।
 तेषां वो अग्निर्दधानामग्निमूळहाना मिन्द्रो हन्तु वरवरम् ६
 ऐषु नह्यवृषाजिनं हरिणस्य धियं यथा । परां अमित्रां ऐष त्वर्वाची गौरुपाजतु ७
 प्राध्वराणां पते वसो होतवरेण्यक्रतो । तुभ्यं गायत्रमुच्यते ८

सू० ३४ पाठभेदः— १ दशस्यां पुत्राना ।

सू० ३६ पाठभेदः— २ वः स्वभ्यः, वरुणभ्यः, नः स्वभ्यः । ३ ०वांसंवनतो, ०वास्तंवनतो । ०सामवे, ०सामयेत् समर्वाचरन् । ४ नमामसि । ५ जननं समार्वतं ।

गोर्कामो अन्नकामः प्रजाकाम उत कश्यपः ।	
मूर्तं मविष्यत् प्रस्तौति सह ब्रह्मैकमक्षरं बह्वैकमक्षरम्	९
ययुक्षरं भूतकृतं विश्वेदेवा उपासते । महं क्रयिमस्य गोप्तां जमदग्निर्कुर्वतम्	१०
जमदग्निराप्यायते छन्दोभिश्चतुस्तैः । राजा सोमस्य भक्षेण ब्रह्मणा वीर्यावता	११
शिवा नः प्रदिशो दिशः सत्या नः प्रदिशो दिशः ।	
अजो यत् तेजो ददृशे शुक्रं ज्योतिः परो गुहा	१२
यद्विषिः कश्यपः स्तौति सत्पं ब्रह्म चराचरं ध्रुवं ब्रह्म चराचरम् ।	
त्रयायुषं जमदग्निः कश्यपस्य त्रयायुषम्—ऽगस्त्यस्य त्रयायुषम्	१३
यद्वैवानां त्रयायुषं तन्मे अस्तु त्रयायुषं सर्वमस्तु शतायुषं बलायुषम् ।	१४
तच्छृङ्गोरा वृणीमहे गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतये ।	
दैवीं स्वस्तिरस्तु नः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ।	
ऊर्ध्वं जिगातु भेषजं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे	१५

॥ इति परिशिष्टानि ॥

अष्टौ विकृतयः ।

संहितालक्षणम् ।

परः सन्निरुपः संहिता । (अष्टाध्याय्यां १।४।१०९ पाणिनिः) (वर्णानामतिशयितः सन्निधिः संहितासंज्ञः स्यात्)

[१] संहितामन्त्रः ।

ओषधयः संवदन्ते सोमेन सह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ॥

(ऋ० अष्टक ८, अ० ५, व० ११; मं० १०, सू० ९७, मं० २९)

(पदच्छेदपूर्वको) मन्त्रपाठः ।

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस् तं राजन् पारयामसि ॥

पदसंहितालक्षणम् ।

पदविच्छेदोऽसंहितः ॥ (प्रातिशाख्यसूत्रे कात्यायनः)

[२] पदपाठः ।

ओषधयः । सं । वदन्ते । सोमेन । सह । राजा ।
१ २ ३ ४ ५ ६

यस्मै । कृणोति । ब्राह्मणः । तं । राजन् । पारयामसि ॥ १ ॥
७ ८ ९ १० ११ १२

क्रमलक्षणम् ।

क्रमेण पदद्वयस्य पाठः । क्रमपाठो 'योगरूढा संहिता' इत्युच्यते । 'क्रमः स्मृतिप्रयोजनः' (प्रा० सू० ४।१८ कात्यायनः)

[३] क्रमपाठः ।

ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राजा । राज्ञेति राजा ॥
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।
७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४

पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥
१५ १६

[४] पञ्चसन्धिः ।

पञ्चसंधिलक्षणम् ।

अनुक्रमश्चोत्क्रमश्च व्युत्क्रमोऽभिक्रमस्तथा । संक्रमश्चेति पञ्चैते जटायां कथिताः क्रमाः ॥

क्रमः= १ + २; २ + ३ । उत्क्रमः= १ + २; ३ + ३ । व्युत्क्रमः= २ + १; ३ + २ ।

अभिक्रमः= १+१; २ + २ । संक्रमः= १ + २; २ + ३ ।

(क्रमः)	(उत्क्रमः)	(व्युत्क्रमः)	(अभिक्रमः)	(संक्रमः)
१-२	२-२	२-१	१-१	१-२
ओषधयः सं । १ २	सं सं । २ २	समोषधयः । २ १	ओषधय ओषधयः । १ १	ओषधयः सं । १ २
सं वदन्ते । २ ३	वदन्ते वदन्ते । ३ ३	वदन्ते सं । ३ २	सं सं । २ २	सं वदन्ते । २ ३
वदन्ते सोमेन । ३ ४	सोमेन सोमेन । ४ ४	सोमेन वदन्ते । ४ ३	वदन्ते वदन्ते । ३ ३	वदन्ते सोमेन । ३ ४
सोमेन सह । ४ ५	सह सह । ५ ५	सह सोमेन । ५ ४	सोमेन सोमेन । ४ ४	सोमेन सह । ४ ५
सह राजा । ५ ६	राजा राजा । ६ ६	राजा सह । ६ ५	सह सह । ५ ५	सह राजा । ५ ६
राजेति राजा । ६ ६				

तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । * (ऋ० भ० ३।४।१०। मं० ३।६।१०) इत्यस्य —

पञ्चसन्धिः ।

तत्सवितुः ।	सवितुस्सवितुः ।	सवितुस्तत् ।	तत्तत् ।	तत्सवितुः ।
सवितुर्वरेण्यं ।	वरेण्यं वरेण्यं ।	वरेण्यं सवितुः ।	सवितुस्सवितुः ।	सवितुर्वरेण्यं ।
वरेण्यं भर्गः ।	भर्गो भर्गः ।	भर्गो वरेण्यं ।	वरेण्यं वरेण्यं ।	वरेण्यं भर्गः ।
भर्गो देवस्य ।	देवस्य देवस्य ।	देवस्य भर्गः ।	भर्गो भर्गः ।	भर्गो देवस्य ।
देवस्य धीमहि ।	धीमहि धीमहि ।	धीमहि देवस्य ।	देवस्य देवस्य ।	देवस्य धीमहि ।
धीमहीति धीमहि ।				

(एवमग्रेऽपि)

ऋ० १००

विकृति-लक्षणानि ।

शैशिरीये समाम्नाये व्यालितैव^१ महर्षिणा ।
जटाया विकृतीरष्टौ लक्ष्यन्ते नातिविस्तरम् ॥ १ ॥
जटा माला शिखा रेखा ध्वजो दण्डो रथो घनः ।
अष्टौ विकृतयः प्रोक्ताः क्रमपूर्वा महर्षिभिः ॥ २ ॥

अष्टौ विकृतयः क्रमपूर्वा भवन्ति । तासु जटा-दण्डसंज्ञके द्वे विकृती मुख्ये । यत एताभ्यामेवान्या
विकृतयः सम्भवन्ति । तत्र जटां शिखाऽनुसरति । तथा च दण्डं माला-रेखा-ध्वज-रथा अनुसरन्ति ।
घनस्तु जटादण्डानुसरति ।

[१] जटा ।

प्रथमं जटालक्षणम् ।

अनुलोमविलोमाभ्यां त्रिवारं हि पठेत् क्रमम् । विलोमे पदवत्संधिः अनुलोमे यथाक्रमम् ॥

द्वितीयं जटालक्षणम् ।

क्रमे यथोक्ते पदजातमेव द्विरभ्यसेदुत्तरमेव पूर्वम् ।
अभ्यस्य पूर्वं च तथोत्तरे पदे ऽवसानमेवं हि जटाभिधीयते ॥

जटा = अनुलोमः १-२ + विलोमः २-१ + अनुलोमः १-२ ॥ [क्रमः १-२ + व्युत्क्रमः २-१ + संक्रमः १-२]

जटापाठः ।

ओषधयस् सं, समोषधयु, ओषधयस् सम् ॥	सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते ॥
१ २ २ १ १ ०	२ ३ ३ २ २ ३
वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन ॥	सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह ॥
३ ४ ४ ३ ३ ४	४ ५ ५ ४ ४ ५
सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ॥	राज्ञेति राज्ञा ॥
५ ६ ६ ५ ५ ६	६ ६
यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति ॥	
७ ८ ८ ७ ७ ८	
कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणः ॥	
८ ९ ९ ८ ८ ९	
ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं ॥	तं राजन्, राजंस्तं, तं राजन् ॥
९ १० १० ९ ९ १०	१० ११ ११ १० १० ११
राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन्पारयामसि ॥	पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥
११ १२ १२ ११ ११ १२	१२ १२

१ व्यालिना = व्यादिना ।

[२] माला ।

मालाया ह्रीं भेदौ पुष्पमाला-क्रममाला चेति । तत्र क्रममालायाः लक्षणम्-

क्रम-मालालक्षणम् ।

श्रूयात्क्रमविपर्यासावर्धचस्यादितोऽन्ततः । अन्तं चादि नयेदेवं क्रममालेति गीयते ॥

(१ क्रम-माला)

ओषधयः सं । राज्ञेति राज्ञा ॥ सं वदन्ते । राज्ञा सह ॥ ववृन्ते सोमेन । सह सोमेन ॥
 १ २ ६ ६ २ ३ ६ ५ ३ ४ ५ ४
 सोमेन सह । सोमेन वदन्ते ॥ सह राज्ञा । ववृन्ते सं ॥ राज्ञेति राज्ञा । समोषधयः ॥
 ४ ५ ४ ३ ५ ६ ३ २ ६ ६ २ १
 यस्मै कृणोति । पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति ब्राह्मणः । पारयामसि राजन् ॥
 ७ ८ १२ १२ ८ ९ १२ १२
 ब्राह्मणस्तं । राज्ञस्तं ॥ तं राजन् । तं ब्राह्मणः ॥ राजन्पारयामसि । ब्राह्मणः कृणोति ॥
 ९ १० ११ १० १० ११ १० ९ ११ १२ ९ ८
 पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति यस्मै ॥
 १२ ११

+ क्रम-माला

ओषधयः सं । १ राज्ञेति राज्ञा
 सं वदन्ते । ३ ४ राज्ञा सह ।
 ववृन्ते सोमेन । ५ ६ सह सोमेन ।
 सोमेन सह । ७ ८ सोमेन वदन्ते ।
 सह राज्ञा । ९ १० ववृन्ते सं ।
 राज्ञेति राज्ञा । ११ १२ समोषधयः ।
 यस्मै कृणोति । १३ १४ पारयामसीति पारयामसि ।
 कृणोति ब्राह्मणः । १५ १६ पारयामसि राजन् ।
 ब्राह्मणस्तं । १७ १८ राज्ञस्तं ।
 तं राजन् । १९ २० तं ब्राह्मणः ।
 राजन् पारयामसि । २१ २२ ब्राह्मणः कृणोति ।
 पारयामसीति पारयामसि । २३ २४ कृणोति यस्मै ।

+ क्रममालायाः पठनक्रमोऽष्टाङ्गैः प्रदर्शितः ।

(क्रम-माला)

[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादि नयेत्]		[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादि नयेत्]	
[१] १ ओषधयः सं — राज्ञेति राज्ञः	६	[२] ७ यस्मै कृणोति — पारयामसीति पारयामसि	१२
२ सं वदन्ते — राज्ञा सह	५	८ कृणोति ब्राह्मणः — पारयामसि राजन्	११
३ वदन्ते सोमेन — सह सोमेन	४	९ ब्राह्मणम् तं — राज्ञस्तं	१०
४ सोमेन सह — सोमेन वदन्ते	३	१० तं राजन् — तं ब्राह्मणः	९
५ सह राज्ञा — वदन्ते सं	२	११ राजन् पारयामसि — ब्राह्मणः कृणोति	८
६ राज्ञेति राज्ञः — समोषधयः	१	१२ पारयामसीति पारयामसि — कृणोति यस्मै	७

(२ पुष्पमाला ।)

पुष्पमाला-लक्षणम् ।

माला मालेव पुष्पाणां पदानां प्रगृह्णीहि सा । आवर्तस्ते त्रयस्तस्यां क्रमव्युत्क्रमसंक्रमाः ॥

जटावदेव पुष्पमाला भवति । तत्र प्रतिपदं विराम इतिकारश्चेति विशेषः । केचिच्च पुष्पमालाया-
मितिकारं पदसन्धिस्थानेऽपि वदन्ति । यथा- "समोषधयः" इति 'सम् ओषधयः' । "ब्राह्मणस्तं"
इति 'ब्राह्मणः तम्' । "राज्ञस्तं" इति राजन् तम् । इत्यादिः ।

(क्रमः) विरामः (व्युत्क्रमः) विरामः (संक्रमः)

१ ओषधयः सं	समोषधयः	ओषधयः सं ।	इति । (विराम)
२ सं वदन्ते	वदन्ते सं	सं वदन्ते	" "
३ वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन	" "
४ सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह	" "
५ सह राज्ञा	राज्ञा सह	सह राज्ञा	" "
६ राज्ञेति राज्ञः			
७ यस्मै कृणोति	कृणोति यस्मै	यस्मै कृणोति	" "
८ कृणोति ब्राह्मणः	ब्राह्मणः कृणोति	कृणोति ब्राह्मणः	" "
९ ब्राह्मणस्तं	तं ब्राह्मणः	ब्राह्मणस्तं	" "
१० तं राजन्	राज्ञस्तं	तं राजन्	" "
११ राजन्पारयामसि	पारयामसि राजन्	राजन्पारयामसि	
१२ पारयामसीति पारयामसि ।			

[३] शिखा ।

शिखा-लक्षणम् ।

पदोत्तरां जटामेव शिखामार्याः प्रवक्षते ।

ओषधयः सं, समोषधय, ओषधयः सं, — वदन्ते ।
 १ २ २ १ १ २ ३

सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते, — सोमेन ।
 २ ३ ३ २ २ ३ ४

वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन, — सह ।
 ३ ४ ४ ३ ३ ४ ५

सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह, — राज्ञा ।
 ४ ५ ५ ४ ४ ५ ६

सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ।
 ५ ६ ६ ५ ५ ६

राज्ञेति राज्ञा ।
 ६ ६

यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति, — ब्राह्मणः ।
 ७ ८ ८ ७ ७ ८ ९

कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणस—तम् ।
 ८ ९ ९ ८ ८ ९ १०

ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं, — राजन् ।
 ९ १० १० ९ ९ १० ११

तं राजन्, राजंस्तं, तं राजन्, — पारयामसि ।
 १० ११ ११ १० १० ११ १२

राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन् पारयामसि ।
 ११ १२ १२ ११ ११ १२

पारयामसीति पारयामसि ।
 १२ १२

[४] रेखा ।

रेखा-छक्षणम् ।

कमाद् द्वित्रिचतुष्पञ्चपदक्रममुदाहरेत् । पृथक्पृथग्विषयस्य लेखामाहुः पुनः कमात् ॥

पूर्वार्धस्य-

- २ (पदद्वयं) = ओषधयः सं । समोषधयः । ओषधयः सं ॥
 ३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
 ४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । राज्ञा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ।
 सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ॥

उत्तरार्धस्य-

- २ = यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै । यस्मै कृणोति ॥
 ३ = कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥
 ४ = ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि । पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ।
 तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ॥

[यद्वा सर्वस्य मन्त्रस्य]

- २ (पदद्वयं) = ओषधयः सं । समोषधयः । ओषधयः सम् ॥
 ३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
 ४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । राज्ञा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
 ५ (पदपञ्चकं) = सोमेन सह राज्ञा यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै राज्ञा सह सोमेन । सोमेन सह ।
 ६ (पदषट्कं) = सह राज्ञा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राज्ञा सह ।

सह राज्ञा ॥

- ७ (पदसप्तकं) = राज्ञा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ।

पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राज्ञा । राज्ञा यस्मै ॥
 यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।

पारयामसीति पारयामसि ॥

[५] ध्वजः ।

ध्वज-लक्षणम् ।

ब्रूयाद्देः कर्म सम्यगन्तादुत्तारयेद्यदि । वर्गे च ऋषि वा यत्र पठनं स ध्वजः स्मृतः ॥

(आदेः क्रमः)

(अन्तादुत्तारणं)

१ ओषधयः सं ।	२ पारयामसीति पारयामसि ।
३ सं वदन्ते ।	४ राजन् पारयामसि ।
५ वदन्ते सोमेन ।	६ तं राजन् ।
७ सोमेन सह ।	८ ब्राह्मणस्तं ।
९ सह राज्ञा ।	१० कृणोति ब्राह्मणः ।
११ राज्ञेति राज्ञा ।	१२ यस्मै कृणोति ।
१३ यस्मै कृणोति ।	१४ राज्ञेति राज्ञा ।
१५ कृणोति ब्राह्मणः ।	१६ सह राज्ञा ।
१७ ब्राह्मणस्तं ।	१८ सोमेन सह ।
१९ तं राजन् ।	२० वदन्ते सोमेन ।
२१ राजन् पारयामसि ।	२२ सं वदन्ते ।
२३ पारयामसीति पारयामसि ।	२४ ओषधयः सं ।

अत्र विशेषः ।

१ अत्र ध्वजस्य पठनक्रमोऽङ्कैः प्रदर्शितः ।

२ यथा मन्त्रस्वैकस्वैधं ध्वजो भवति, तथैव पद्म-चन्द्र-सप्त-मन्त्रसंख्याकस्य वर्गस्याप्येवमेव ध्वजो भवति ।

तत्र वर्गादिस्थितस्य पदद्वयस्य वर्गान्तस्थेन पदेन द्विरुत्तेनेतिकारसहितेन च संबद्धो ज्ञातव्यः ।

यथा 'अग्निमीळे...आ गमदिति आ गमत्' इति प्रथमस्य वर्गस्य ऋषेदस्य ध्वजो बोद्धव्यः ।

७ वर्गे वा ऋषि वा यः स्थाप्यते, स ध्वजः स्मृतः । इति वा पाठः ।

[६] वण्डः ।

वण्ड-लक्षणम् ।

कममुक्त्वा विपर्यस्य पुनश्च कममुत्तरम् । अर्धर्चादेवमुक्तोऽयं कमवण्डोऽभिधीयते ॥

पूर्वार्धस्य—

२ = ओषधयः सं ॥ समोषधयः ।

३ = ओषधयः सं । सं वदन्ते ॥ वदन्ते समोषधयः ।

४ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥ सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

५ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह ॥ सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

६ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राजा ॥

राजा सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राजा ॥ राजेति राजा ।

उत्तरार्धस्य—

२ = यस्मै कृणोति ॥ कृणोति यस्मै ।

३ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥ ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

४ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥ तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

५ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् ॥ राजन्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

६ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसि राजन्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसीति पारयामसि ।

[७] रथः ।

रथ-लक्षणम् ।

पादशोऽर्धचंशो वापि सहोक्त्या ढण्डवद्रथः ।

रथस्त्रिविधः । द्विचक्रस्त्रिचक्रश्चतुश्चक्रश्चेति । तत्र द्विचक्रो रथोऽर्धचंशो भवति । त्रिचक्रस्तु रथः प्रतिपादे समानपाद-
 खयायुतस्य गायत्रीछन्दस्कस्यैव मन्त्रस्य भवति । चतुश्चक्रो रथस्तु पादत्रय एव भवति ।

(१) द्विचक्रो रथः (अर्धचंशः)

(पूर्वाधः) (उत्तरार्धः)

[१] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
 समोषधयः । कृणोति यस्मै ।

(प्रथम एकपात्क्रमः)

(द्वयुत्क्रमः)

[२] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
 (२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

(द्वितीयो द्विपात्क्रमः)

”

वदन्ते समोषधयः । ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(त्रयुत्क्रमः)

[३] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
 (२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

(तृतीयस्त्रिपात्क्रमः)

”

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

”

सोमेन वदन्ते समोषधयः । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(चतुर्थचतुष्पात्क्रमः)

[४] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
 (२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

(चतुर्थचतुष्पात्क्रमः)

”

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

”

(४) सोमेन सह । तं राजन् ।

”

सह सोमेन वदन्ते समोषधयः । राजन्स्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(चतुर्थचतुष्पात्क्रमः)

[५] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।

(पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः)

(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

”

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

”

(४) सोमेन सह । तं राजन् ।

”

(५) सह राज्ञा । राजन् पारयामसि ।

”

राज्ञेति राज्ञा । पारयामसीति पारयामसि ।

(समाप्तिः)

(२) द्विचक्रो रथः ।

अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् । होतारं रत्नधातमम् ॥ ऋ० १।१।१
अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रेभिरासया । अकारि रत्नधातमः ॥ ऋ० १।२०।१

मन्त्रद्वयस्य सहोक्त्याऽपि द्विचक्रो रथो भवति । सहोक्तिपाठभेदेन स द्विधा विभज्यते । तत्र प्रथमः—

(ऋ० १।१।१) (ऋ० १।२०।१)

[१] अग्निमीळे । अयं देवाय ॥

ईळेऽग्निं । देवायाय ॥

[२] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने ॥

पुरोहितमीळेऽग्निं । जन्मने देवायाय ॥

[३] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः ॥
यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं । स्तोमो जन्मने देवायाय ॥

[४] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः ॥

देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायाय ॥

[५] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।

देवमृत्विजं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः । विप्रेभिरासया ॥

मृत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायाय ॥

[६] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।

देवमृत्विजं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः । विप्रेभिरासया ।

मृत्विजमित्युत्विजं । आसयेत्यासया ॥

[७] होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥

रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारि ॥

होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥

रत्नधातममिति रत्नधातमं । रत्नधातम इति रत्नधातमः ॥

(३) द्विचक्रो रथः ।

पूर्वोक्तयोर्द्वयोर्मन्त्रयोः सहोक्त्वा द्विचक्रो रथो भवति । तस्य द्वितीयः प्रकारो यथा—

(क्र० ११११)	(क्र० ११२०११)	(क्र० ११११)	(क्र० ११२०११)
१ अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	[५](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥
ईळेऽग्निं	। देवायाय ॥	(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥
[२](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।	
पुरोहितमीळेऽग्निं	। जन्मने देवायाय ॥	(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रेभिः ॥
[३](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(५) देवमृत्विजं	। विप्रेभिरासया ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ।	
(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥	आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायाय ॥	
यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं	॥	[६](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥
स्तोमो जन्मने देवायाय ॥		(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥
[४](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।	
(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥	(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रेभिः ॥
‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।		(५) देवमृत्विजं	। विप्रेभिरासया ॥
(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रेभिः ॥	(६) ऋत्विजमिदृत्विजं	। आसयेत्सासया ॥
देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥		[७](१) होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥	
विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायाय ॥		रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारिः ॥	
		होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥	
		रत्नधातममिति रत्नधातमं ।	
		रत्नधातम इति रत्नधातमः ॥	

(४) त्रिचक्रो रथः ।

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ (ऋ० १।२२।१९)

इत्यस्य त्रिपदागायत्रीछन्दस्कस्य मन्त्रस्य प्रतिपादं समानपदसंख्यत्वात्त्रिचक्रो रथो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः) (द्वितीयः पादः) (तृतीयः पादः)

[१] (१) विष्णोः कर्माणि । यतो ब्रतानि । इन्द्रस्य युज्यः । (प्रथमः क्रमः)
कर्माणि विष्णोः । ब्रतानि यतः । युज्य इन्द्रस्य । (व्युत्क्रमः)

[२] (१) विष्णोः कर्माणि । यतो ब्रतानि । इन्द्रस्य युज्यः । (द्वितीयः क्रमः)
(२) कर्माणि पश्यत । ब्रतानि पस्पशे । युज्यः सखा । "

पश्यत कर्माणि विष्णोः । पस्पशे ब्रतानि यतः । सखा युज्य इन्द्रस्य । (व्युत्क्रमः)

(प्रथमः पादः) विष्णोः कर्माणि । कर्माणि पश्यत । पश्यतेति पश्यत । (समाप्तिः)

(द्वितीयः ") यतो ब्रतानि । ब्रतानि पस्पशे । पस्पश इति पस्पशे । "

(तृतीयः ") इन्द्रस्य युज्यः । युज्यः सखा । सखेति सखा । "

(५) चतुश्चक्रो रथः ।

चतुश्चक्रो रथश्चतुष्पान्मन्त्रस्य पादशो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः) (द्वितीयः पादः) (तृतीयः पादः) (चतुर्थः पादः)

[१] (१) ओषधयः सं । सोमेन सह । यस्मै कृणोति । तं राजन् । (प्रथमः क्रमः)
सोषधयः । सह सोमेन । कृणोति यस्मै । राजंस्तं । (व्युत्क्रमः)

[२] (१) ओषधयः सं । सोमेन सह । यस्मै कृणोति । तं राजन् । (द्वितीयः क्रमः)
(२) सं वदंते । सह राजा । कृणोति ब्राह्मणः । राजन्पारयामसि । "

वदंते सोषधयः । राजा सह सोमेन । ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । पारयामसि राजंस्तं । (व्युत्क्रमः)

(प्रथमः पादः) ओषधयः सं । सं वदंते । वदंते इति वदंते । (समाप्तिः)

(द्वितीयः ") सोमेन सह । सह राजा । राजेति राजा । "

(तृतीयः ") यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मण इति ब्राह्मणः । "

(चतुर्थः ") तं राजन् । राजन्पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि । "

[८] घनः ।

घनश्चतुर्विधः । घनो घनबहुभक्ष । तौ च प्रत्येकं द्विधा भवतः ।

[१] प्रथमं घन-लक्षणम् ।

अन्तात्क्रमं पठेत्पूर्वमादिपर्यन्तमानयेत् । आदिक्रमं नयेदन्तं घनमाहुर्मनीषिणः ॥

(१) पूर्वार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[१] राज्ञेति राज्ञा । सह राज्ञा । सोमेन सह । वदन्ते सोमेन । सं वदन्ते । ओषधयः सं-
(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ।

(२) उत्तरार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[२] पारयामसीति पारयामसि । राजन् पारयामसि । तं राजन् । ब्राह्मणस्तं । कृणोति ब्राह्मणः ।
यस्मै कृणोति-

(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ।

[२] द्वितीयं घनलक्षणम् ।

शिखामुक्त्वा विपर्यस्य तत्पदानि पुनः पठेत् । अयं घन इति प्रोक्त [इत्यष्टौ विकृतीः पठेत्] ॥

[१]

<—	शिखापाठः	>—	<—तस्य विपर्यासः—>	<—तस्य दानां पुनःपाठः—>
ओषधयः सं	समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते	वदन्ते समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते॥
सं वदन्ते	वदन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन ॥
वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह	सह सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह ॥
सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा	राज्ञा सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा ॥
सह राज्ञा	राज्ञा सह	सह राज्ञा ॥	राज्ञेति राज्ञा ॥	

[२]

यस्मै कृणोति कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणः ॥
कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं ॥
ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् राजस्तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् ॥
तं राजन् राजस्तं तं राजन् पारयामसि पारयामसि राजस्तं तं राजन् पारयामसि ॥
राजन् पारयामसि पारयामसि राजन् । राजन् पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ।

धनपाठः ।

द्वितीयधनलक्षणस्यान्यदुदाहरणम् ।

(१ शिखापाठः, २ तस्यपिपर्ययः, ३ तत्पदानां च पुनः पाठो घनः ।)

गायन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कमर्किणः ।

ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद्वंशमिव येमिरे ।

(क्र० १११०११)

(१) प्रथमोऽर्थः ।

[१] गायंति त्वा, त्वा गायंति, गायंति त्वा, गायत्रिणो; गायत्रिणस्त्वा गायंति । गायंति त्वा
गायत्रिणः ॥

[२] त्वा गायत्रिणो, गायत्रिणस्त्वा, त्वा गायत्रिणोऽर्च्यः—ऽर्चन्ति गायत्रिणस्त्वा ।

त्वा गायत्रिणोऽर्चति ॥

[३] गायत्रिणोऽर्च्य, -ऽर्चति गायत्रिणो, गायत्रिणोऽर्चत्यर्कम् -ऽर्कमर्चति गायत्रिणो ।

गायत्रिणोऽर्चत्यर्कम् ॥

[४] अर्चत्यर्कम्—ऽर्कमर्चत्य—ऽर्चत्यर्कम्—ऽर्किणो; ऽर्किणोऽर्कमर्चत्य—ऽर्चत्यर्कमर्किणः ॥

[५] अकर्मकिणो, —ऽकिणोऽकर्म—ऽकर्मकिणः ॥ अकिण इत्यकिणः ॥

(२) द्वितीयोऽर्थः ।

[?] ब्रह्माणंस्त्वा, त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणंस्त्वा, शतक्रतो; शतक्रतो त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणंस्त्वा
शतक्रतो ॥

[२] त्वा शतक्रतो, शतक्रतो त्वा, त्वा शतक्रत, उदुच्छतक्रतो त्वा । त्वा शतक्रत उत् ॥

[३] शतक्रत उदुच्छ्रतक्रतो, शतक्रत उद्वंशमिव; वंशमिवोच्छ्रतक्रतो, शतक्रत उद्वंशमिव ॥

शतक्रतो इति शतऽक्रतो ॥

[४] उद्वंशमिव, वंशमिवोदुद्वंशमिव, येमिरे; येमिरे वंशमिवोदुद्वंशमिव येमिरे ॥

[५] वंशमिव येमिरे, येमिरे वंशमिव, वंशमिव येमिरे ॥

वंशमिवेति वंशम्ऽइव । येमिर इति येमिरे ॥

पञ्चसंध्युक्तो घनपाठः ।

(घनबहुभः)

पदद्वयस्य क्रमोक्तमव्युक्तमाभिक्रमसंक्रमैः पञ्चसंध्युक्तो भवति । अनुलोमविलोमानुलोमैर्जटापाठो जायते । जटया सहोत्तरपदपाठेन शिखापाठो भवति । क्रममुक्त्या, विपर्ययस्य, पुनश्च क्रमपाठे कृते स्वजो भवति । जटादण्डाभ्यां घनपाठः सिद्ध्यति । सर्वमेवतत्पञ्चसंध्युक्ते घनपाठे घनबहुभे समुच्चयेन संगच्छते । पञ्चसंध्युक्तेन अन्तादादि-पर्यन्तमादेरन्तपर्यन्तं च पाठेन द्वितीयो घनबहुभः सिध्यति ।

परां मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

(ऋ० १।२५।१६)

[१] परां मे । मे मे । मे परां । परा परां । परां मे ॥

परां मे, मे परा, परां मे, यन्ति; यन्ति मे परा, परां मे यन्ति ॥

[२] मे यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति मे । मे मे । मे यन्ति ॥

मे यन्ति, यन्ति मे, मे यन्ति, धीतयो; धीतयो यन्ति मे, मे यन्ति धीतयः ॥

[३] यन्ति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति धीतयः ॥

यन्ति धीतयो, धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो, गावो; गावो धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो गावः ॥

[४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ।

धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावो, न; न गावो धीतयो, धीतयो गावो न ॥

[५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥

गावो न, न गावो, गावो न, गव्यूती; गव्यूतीर्न गावो, गावो न गव्यूतीः ॥

[६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ।

न गव्यूती, गव्यूतीर्न, न गव्यूतीर्-ऽन्व; -ऽनु गव्यूतीर्न, न गव्यूतीरनु ॥

[७] गव्यूतीरनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ।

गव्यूतीरन्व-ऽनुगव्यूती-गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥

[८] इच्छन्तीरुरुचक्षसं । उरुचक्षसमुरुचक्षसं । उरुचक्षसमिच्छन्तीः । इच्छन्तीरिच्छन्तीः ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसं ॥

इच्छन्तीरुरुचक्षस-मुरुचक्षसमिच्छन्ती-रिच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

उरुचक्षसमित्युरुचक्षसं ॥

पञ्चसंधियुक्तो जटापाठः ।

← पञ्चसंधिपाठः → ← जटापाठः →

- [१] परा मे । मे मे । मे परा । परा परा । परा मे ॥ परा मे, मे परा, परा मे ॥
- [२] मे यंति । यंति यंति । यंति मे । मे मे । मे यंति ॥ मे यंति, यंति मे, मे यंति ॥
- [३] यंति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यंति । यंति यंति । यंति धीतयः ॥
यंति धीतयो, धीतयो यंति, यंति धीतयः ॥
- [४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ॥
धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावः ॥
- [५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥ गावो न, न गावो, गावो न ॥
- [६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ॥ न गव्यूतीर्गव्यूतीर्न न गव्यूतीः ॥
- [७] गव्यूतीरनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ॥
गव्यूतीरन्वनु गव्यूतीर्गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥
- [८] इच्छंतीरुरुचक्षंसं । उरुचक्षंसमुरुचक्षंसं । उरुचक्षंसमिच्छंतीः । इच्छंतीरिच्छंतीः ।
इच्छंतीरुरुचक्षंसं ॥
इच्छंतीरुरुचक्षंसमुरुचक्षंसमिच्छंतीरिच्छंतीरुरुचक्षंसं ।
उरुचक्षंसमित्युरुचक्षंसं ॥

[एतमेव पञ्चसंधियुक्तः सर्वा अपि विकृतयः पठ्यन्ते वेदविद्भिः ।]

पदक्रमविशेषज्ञो वर्णक्रमविचक्षणः ।

स्वरमात्राविशेषज्ञो गच्छेदाचार्यसंपदम् ॥

संहितापाठतः पुण्यं द्विगुणं पदपाठतः ।

त्रिगुणं क्रमपाठेन जटापाठेन षड्गुणम् ॥ (वराहपुराणे)

ऋग्वेद-मन्त्राणां वर्णानुक्रमसूची ।

अंशुं दुहमि स्तनयन्तं ९, ७२, ६
 अंतेषु व ऋषयः ५, ५४, ११
 अंतेषुवा मरुतः स्वाद्यो ७, ५६, १३; तै. मा. २, ८, ५, ५
 अंष्टोषुवस्तनवस्तनवते वि वयः ५, १५, ३
 अकर्म ते स्वपसो अभूम ४, २, १९, अथर्व. १८, ३, २४
 अकर्म दस्युरभि नो अभन्तु १०, २२, ८
 अकारि त इन्द्र गोतमेभिः १, ६३, ९
 अकारि ब्रह्म समिधानं तुभ्यं ४, ६, ११
 अकारि वामन्धसो ६, ६३, ३
 अकन्दमिस्तनयन् १०, ४५, ४; वा. य. १२, ६; तै. सं.
 १, ३, १४, २, ४, २, १; २, २, २
 अकविहस्ता सुकृते ५, ६२, ६
 अकान्तसमुद्रः प्रथमे ९, ७७, ४०; साम. ५२९; १२५३;
 तैत्ति. आ. १०, १, १५; नि. १४, १६
 अक्षो न बभितः समिधे ३, १, १२; वि. ६, १७
 अक्षवन्तः कर्णवन्तः सखायो १०, ७१, ७; नि. १, ९
 अक्षसमीमवन्तं शव १, ८२, २; साम. ४१५; वा. य.
 ३, ५१, तै. सं. १, ८, ५, २
 अक्षानहो नक्षतनोत १०, ५३, ७
 अक्षास इदं कुशिनः १०, ३४, ७
 अक्षितोति सनेदिमं १, ५, ९; अथर्व. २०, ६९, ७
 अक्षीम्यां ते वासिकाम्वा १०, १६३, १; अथर्व. २, ३३, १;
 २०, ९६, १७
 अक्षेत्रयिक्षेत्रविदं १०, ३२, ७
 अक्षेमां दीध्यः कृषिमित् १०, ३४, १३
 अक्षोवयच्छवसा क्षाम ४, १९, ४; तै. मा. २, ४, ५, २
 अक्षो न चक्रवोः शूर ६, २४, ३; नि. १, ४
 अक्षगश्त्रातुविचरा ८, २५, ९
 अगच्छतं कृपमाणं परावति १, ११९, ८
 अगच्छतु विप्रतमः सखीयन् ३, ३१, ७
 अगतिमन्त्रं अथो वृहत्वे. ३७, १०; अथर्व. २०, २०, ३; २०, ५७, ६
 अगमनं महा नमसा ७, १२, १, साम. १३०४; तै. मा.
 ३, ११, ६, २
 अगध्मूति क्षेत्रमागमन् ६, ४७, २०
 अगस्त्यः खनमानः खनिधैः १, १७९, ६
 अगस्त्यस्य नक्षवः १०, ६०, ६

अगोशवाय गयिरे ८, २४, २०; अथर्व. २०, ६५, २
 अग्न आ यादि वीतये ६, १६, १०; साम. १, ६६०; तै. सं.
 १, ५, ७, ३; ८, १; तै. मा. ३, ५, २, १
 अग्न आ वाद्यसिभिः ८, ६०, १; साम. १५५२; अथर्व.
 २०, १०३, २
 अग्नं वायुं पवसे ९, ६६, १९; साम. ६२७, १४६४; १५१८;
 वा. य. १९, ३८; ३५, १६; तै. मा. २, ६, ३, ४; तै. आ.
 २, ५, १, तै. सं. १, ३, १४, ७, ४, २९, १; ५, ५, १, ६, ६, २
 अग्न इष्टा समिध्वसे ३, २४, २
 अग्न इन्द्रं वरुण मित्रं देवाः ५, ४६, २; वा. य. ३३, ४८
 अग्न इन्द्रश्च द्राक्षुषो ३, २५, ४
 अग्न ओजिष्ठमा भर ५, १०, १; साम. ८१
 अग्नये ब्रह्म ऋभवः १०, ८०, ७
 अग्नो यो मर्यां दुवो ६, १४, १
 अग्निं यंतुस्मत्पुत्रं ३, २७, ११
 अग्निं वः पूर्यं हुवे ८, २३, ७
 अग्निं वः पूर्यं गिरा ८, ३१, १४; तै. सं. १, ८, २२, ३
 अग्निं वपेन्तु नो गिरः ३, १०, ६
 अग्निं विदा हूळते १०, ८०, ७
 अग्निं विष्वा अग्निं वृशः १, ७१, ७
 अग्निं विष्वायुवेपलं ८, ४३, २५
 अग्निं वो देवमग्निभिः ७, ३, १; साम. १२१९
 अग्निं वो देवयजयया ८, ७१, १२
 अग्निं वो वृषन्तं अथरागाम् ८, १०२, ७; साम. २१; २४६
 अग्निं सुदीतिं सुदन्तं ३, १७, ४; तै. मा. ३, ६, ९, १
 अग्निं सुन्नाय दधिरे पुरो जनः ३, २, ५
 अग्निं सुन्तं सनधुतं ३, ११, ४
 अग्निं सुन्तं सहसो जातवेदं ८, ७१, ११; साम. १५५५
 अग्निं स्तोमेन बोधय ५, १४, १, वा. य. २२, १५;
 तै. सं. ४, १, ११, ४
 अग्निं हिंवंतु नो धियः १०, १५६, १; साम. १५२७
 अग्निं होतारीकते वसुधिति १, १२८, ८
 अग्निं होतारं प्र हुजे ३, १९, १
 अग्निं होतारं मन्वे द्यावन्तं १, १२७, १; साम. ४६५;
 १८१३; अथर्व. २०, ६७, ३; वा. य. १५, ४७;
 तै. सं. ४, ४, ४, ८; निरुक्तं ६, ८

अग्निः पूर्वमिच्छादिभिः १, १, २; नि. ७, १६
 अग्निः प्रत्येन मन्मना ८, ४४, १२; साम. १७११ तै. ब्रा.
 ३, ५, ६, १
 अग्निः क्षुचिततमः ८ ४४, २१, तै. सं. १, ३, १४, ८,
 ५, ५, ३
 अग्निः सन्तोति वीर्याणि ३, २५, २
 अग्निः संहि वाजंमरं १०, ८०, १
 अग्निं घृतेन घातुषुः ५, १४, ६
 अग्निनासिः समिधये १, १२, ६; साम. ८४४; तै. सं.
 १, ४ ४६, ३; २, ५, ११, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३
 अग्निना तुवंसं यजुं १, ३६, १८
 अग्निना रयिमभवत् १, १, ३; तै. सं. ३, १, ११, १,
 ४, ३, १३, ५
 अग्निनेन्द्रेण वरुणेन ८, ३५, १; नि. ५, ५
 अग्निं संमन्वे यो वसुः ५, ६, १; साम. ४२५; १७३७;
 वा. य. १५, ४१
 अग्निं दूतं हृणीमहे १, १२, १; साम. ३; ७९०, अथर्व
 २०, १०१, १; तै. सं. २, ५, ८, ५; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 अग्निं दूतं पुरो वधे ८, ४४, ३
 अग्निं दूतं प्रति यदमवीत न १, १६१, ३
 अग्निं देवांसो अग्निं ६, १६, ४८
 अग्निं देवांसो मातुषीपु विष्णु २, ४, ३
 अग्निं द्वेषो घोटवै नो गुणीममि ८, ७१, १५
 अग्निं धीमिर्मनीषिणः ८, ४३, १९
 अग्निं न मा मयितं सं दिदीपः ८, ४८, ६
 अग्निं नरो दीपितभिः ७, १, १; साम. ७२; १३७३;
 नि. ५, १०
 अग्निमग्निं वः समिधा ६, १५, ६
 अग्निमग्निं यो अग्निं ८, ६०, १७
 अग्निमग्निं हवीमभिः १, १२, २; साम. ७९१; अथर्व.
 २०, १०१, २; तै. सं. ४, ३, १३, ८
 अग्निमच्छा देवयता ५, १, ४
 अग्निमस्तोष्युग्मिषं ८, ६९, १; नि. ५, २३
 अग्निमिच्छातो मनसा ८, १०२, २२; साम. १९
 अग्निमीच्छिष्यावसे ८, ७१, १४; साम. ४९; अथर्व.
 २०, १०३, १
 अग्निमीच्छेत् कथि ५, १४, ५
 अग्निमाच्छे पुरोहितं १, १, १; तै. सं. ४, ३, १३, ३;
 नि. ७, १५
 अग्निमीच्छे मुजां यविष्ठं १०, २०, २
 अग्निमुच्येऽप्यथः १०, ८०, ५

अग्निमुपसन्नमिगा ३, २०, १
 अग्निं मंत्रं पुस्तये ८, ४३, ३१
 अग्निं मन्वे पितरमग्निना १०, ७, ३
 अग्निराग्निं भरद्वाजं १०, १५०, ५
 अग्निरप्सामुत्तीर्य ६, १४, ४
 अग्निरग्निं जन्मना जालयेद्वा ३, २६, ७; वा. य. १८, ६६;
 नि. १४, २
 अग्निरिदं प्रचेता ६, १४, २
 अग्निरिदं वरुणो मिथः १०, ६५, १
 अग्निरियं मन्वो विपितः १०, ८४, २; अथर्वं ४, ३१, २;
 नि. १, १७
 अग्निरियां सव्ये द्वातु नः ८, ७१, १३
 अग्निरीशे बृहत्तः अग्निवस्त ४, १२, ३
 अग्निरीशे बृहत्तो अग्निवस्त ७, ११, ४
 अग्निरीशे वसन्वस्त ४, ५५, ८
 अग्निवस्त्ये उरोहितः ८, २७, १; साम. ४८
 अग्निर्विधिः पवमानः ९, ६६, २०; साम. १५१९; वा. य.
 २, ६, २; तै. आ. २, ५, २
 अग्निर्विद्वे जुह्वा ३ रजमानः ३ ३१, ३
 अग्निर्जागार तमृचः कामवन्ते ५, ४४, १५; साम. १८२७
 अग्निर्जाता देवानो अग्निः ८ ३९, ६
 अग्निर्जातो वायवेणः १०, २१, ५
 अग्निर्जातो अरोचत ५, १४, ४
 अग्निर्जुषत नो गिराः ५, १३, ३; साम. १४०६
 अग्निर्देवानि सत्यति ५, २५, ६
 अग्निर्वाद् वृषिणं १०, ८०, ४; तै. सं. २, २, १२, ६
 अग्निर्देवैर्मनुष्यैश्च जंतुभिः ३, ३, ६
 अग्निर्देवेषु राजनि ५, २५, ४
 अग्निर्देवेषु संयजुः ८, ३२, ७
 अग्निर्देवो देवानामभवत् १०, १५०, ४
 अग्निर्वावावृषिवी ३, २५, ३
 अग्निर्धिया स येतति ३, ११, ३
 अग्निं ये आग्रसा १०, ७८, २; नि. ३, १५
 अग्निं यो वन आ २, ८८, ५
 अग्निं जुष्कं यनं ६, १८, १०
 अग्निर्नता अग हव ३, २०, ४
 अग्निर्नो यजुष्य वेतु साधुषा ५, ११, ४
 अग्निर्मूषो दिवः ककुत् ८, ४४, १६; साम. २७; १५३२;
 वा. य. ३, १२; १३, १४; १५, २०; तै. सं.
 १, ५, ५; १, ४, ४, १, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १
 अग्निर्वंशे क्षुषीरमग्निः १, ३६, १७

अग्निहोत्राणि जंचनत् ६, १६, ३४; साम. ४; १३९६;
 वा. य. ३, ३, १; तै. सं. ४, ३, १३, १; तै. प्रा. ३, ५, ६, १
 अग्निहोत्रं ज्वरतः कर्णम् १०, ८०, ३
 अग्निहोत्रं नाम धात्रि १०, ११५, २
 अग्निहोत्रं जानि पृथ्वी ८, ७, ३६
 अग्निहोत्रं वाजिनं विधे ५, ६, ३; साम. १७३८; तै. प्रा.
 ३, ११, ६, ४
 अग्निहोत्रं विज्ञाना नियः ६, १४, ५
 अग्निहोत्रा कविऋतुः १, १, ५
 अग्निहोत्रा गृहपतिः ६, १५, १३; तै. प्रा. ३, ५, १२, १
 अग्निहोत्रा वास्त्वतः ५, ९, २
 अग्निहोत्रा नो अश्वरे ४, १५ १; तै. प्रा. ३, ६, ४, १
 अग्निहोत्रा न्यसीदत् ५, १, ६; तै. प्रा. १, ३, १४, १
 अग्निहोत्रा पुरोहितो ३, ११, १
 अग्निहोत्रा यन्मरुतो ५, ६०, ७
 अग्निहोत्रा मरुतो ३, २६, ५; तै. प्रा. २, ७, १२, ३
 अग्निहोत्राः पितरः १०, १५, ११, अथर्व. १८, ३, ४४;
 वा. य. १९, ५९; तै. सं. २, ६, १२, २
 अग्निहोत्रमेन द्योषिषा ६, १६, २८; साम. २२; वा. य.
 १७, १६; तै. सं. ४, ६, १, ५
 अग्निहोत्रविश्वस्तम ५, २५, ५
 अग्निहोत्राणि विधातुनि ८, ३९, ९; तै. सं. ३, २, ११, ३
 अग्नीपञ्चगवावत् ६, ५२, १६
 अग्नी रक्षांसि सेधति ७, १५, १०; अथर्व. ८, ३, २६;
 तै. प्रा. २, ४, १, ६
 अग्नीषोमा वेति तद् १, ९३, ४; तै. प्रा. २, ८, ७, १०
 अग्नीषोमा पित्रुं १, ९३, १२
 अग्नीषोमा य आहुति १, ९३, ३; तै. प्रा. २, ८, ७, १०
 अग्नीषोमा यो अथ वां १, ९३, २; तै. प्रा. २, ८, ७, ९
 अग्नीषोमावनेन वां १, ९३, १०
 अग्नीषोमाविमं सु मे १, ९३, १; तै. सं. २, ३, १४, २
 अग्नीषोमाविमानि नो १, ९३, ११
 अग्नीषोमा धूपणा वाजं १०, ६६, ७
 अग्नीषोमा सवेदसा १, ९३, ९; तै. सं. २, ३, १४, १;
 तै. प्रा. ३, ५, ७, २
 अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य १, ९३, ७; तै. सं. २, ३, १४, २
 अग्ने अष्टा वदेह नः १०, १४१, १; अथर्व. ३, २०, १;
 वा. य. ९, २८; तै. सं. १, ७, १०, २
 अग्ने अवां समिध्वसे ३, २५, ५
 अग्नेः पूर्वं ज्ञातरो १०, ५१, ६
 अग्ने इळा समिध्वसे ३, २४, २

अग्ने कदा त आनुषक् ४, ७, २
 अग्ने कविर्वेधा जसि ८, ६०, ३
 अग्ने केतुर्विज्ञामसि १०, १५६, ५; साम. १५३१
 अग्ने घृतस्य पीतिभिः ८, १०२, १६
 अग्ने चिकित्सपत्य नः ५, २२, ४
 अग्ने जरस्व स्वपत्य आधुनि ३, ३, ७
 अग्ने जरितविश्वपतिः ८, ६०, ११; साम. ३९
 अग्ने जुषस्व नो हविः ३, २८, १
 अग्ने जुषस्व प्रति हव्यं गृह्यः १, १४४, ७
 अग्ने तमघाथं न स्तोमैः ४, १०, १; साम. ४३४; १७७७;
 वा. य. १५, ४४; १७, ७७; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 अग्ने तव त्वदुक्त्यं १, १०५, १३
 अग्ने तव स्वे अजर ८, २३, ११
 अग्ने तव श्रवो ययः १०, १४०, १; साम. १८१६; वा. य.
 १२, १०६; तै. सं. ४, २, ७, २
 अग्ने तृतीयो सवने हि ३, २८, ५
 अग्ने श्री ते वाजिना ३, २०, २; तै. सं. ३, २, ११, १
 अग्ने एवं यथा जस्या ८, २३, ३०
 अग्ने त्वत्वं यातुधानस्य १०, ८७, ५; अथर्व. ८, ३, ४
 अग्ने त्वं नो अंतमः ५, २४, १; साम. ४४८; ११०७;
 वा. य. ३, २५; १५, ४८; २५, ४७; तै. सं.
 १, ५, ६, १; ४, ४, ४, ८
 अग्ने त्वमस्युषोधि १, १८९, ३; तै. प्रा. २, ८, २, ४
 अग्ने त्वं पारया नव्यः १, १८९, ३; तै. सं. १, १, १४, ४;
 तै. प्रा. २, ८, २, ५; तै. आ. १०, २, १
 अग्ने दा दाधुने रथि ३, २४, ५; तै. सं. २, २, १२, ६
 अग्ने दिवः सुतुरसि ३, २५, १
 अग्ने धिषो अर्णमच्छा ३, २२, ३; वा. य. १२, ४९;
 तै. सं. ४, २, २
 अग्ने देवां इहा वह जज्ञानः १, १२, ३; साम. ७९२,
 अथर्व. २०, १०१, ३; तै. प्रा. ३, ११, ६, २
 अग्ने देवां इहा वह सादया १, १५, ४
 अग्ने धुम्नेन जागृषे ३, २४, ३
 अग्ने एतमगाय ते ८, ४४, २५
 अग्ने नक्षत्रमजरं १०, १५६, ४; साम. १५३०
 अग्ने नय सुपया तये १, १८९, १; वा. य. ३, ३६; ७, ४३
 ४०, १६; तै. सं. १, १, १४, ३; ४, ४९; १;
 तै. प्रा. २, ८, २, ३; तै. आ. १, ८, ८; शत. प्रा.
 १४, ८, ३, १
 अग्ने नि पाहि नस्यं ८, ४४, ११
 अग्ने नेमिरारो हव ५, १३, ६; तै. सं. २, ५, ९, ३

अग्ने पत्नीरिहा वह १, २२, ९; वा. य. २६, २०
 अग्ने पवस्व स्वपाः २, ६६, २१; साम. १५२०; वा. य.
 ८, २८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, २; ६, ६, २;
 तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. ब्रा. २, ५, १
 अग्ने पावक रोचिषा ५, २६, १; साम. १५२१; वा. य.
 १७, ८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; ४, ६, १, २
 अग्ने पूर्वा अनुपसो १, ४४, १०
 अग्ने वाचस्व वि सुषो १०, ९८, १२; तै. ब्रा. २, ५, ८, ११
 अग्ने भव सुपमिधा ७, १७, १
 अग्ने भृगीणि तव ३, २०, ३; तै. सं. ३, १, ११, ६
 अग्ने भ्रातः सहस्त्रत ८, ४३, १६
 अग्ने मन्मानि तुभ्यं कं ८, ३९, ३
 अग्ने मन्त्रं प्रतिपुन १०, १२८, ६; अथर्व. ५, ३, २;
 तै. सं. ४, ७, १४, २
 अग्ने मरुद्भिः शुभयद्भिः ५, ६०, ८
 अग्ने मार्किष्टे देवस्व ८, ७१, ८
 अग्ने मूळ महो अंसि ४, ९, १; साम. २३
 अग्ने यं यज्ञमध्वरं १, १, ४; तै. सं. ४, १, ११, १
 अग्ने यज्ञस्व हविषा २, ९, ४
 अग्ने याज्ञिष्ठो अध्वरं ३, १०, ७; साम. १००
 अग्ने यसे दिवि वचरे ३, २२, २; वा. य. १२, ४८; तै. ब्रा.
 ४, २, ४, २
 अग्ने यदद्य विनो ६, १५, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ४;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, ६; ६, १२, २
 अग्ने याहि वृक्षं ७, ९, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ४
 अग्ने याहि सुनस्तिभिः ८, २३, ६
 अग्ने युधवा हि ये तवा ६, १६, ४३; साम. २५, १३८३;
 वा. य. १३, ३६; तै. सं. ४, २, ९, ५
 अग्ने रक्षा णो अंहसः ७, १५, १३; साम. २४; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ६
 अग्नेरमसः समिद्वस्तु १०, ८०, २
 अग्नेरिन्द्रस्व सोमस्व २, ८, ६
 अग्नेर्गायत्रभवत् १०, १३०, ४
 अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां १, २४, २
 अग्नेर्वयं परि गोभिः १०, १६, ७; अथर्व. १८, २, ५८;
 तै. ब्रा. ६, १, ४
 अग्ने वाजस्य गोमतः १, ७९, ४; साम. ९९; १५६१;
 वा. य. १५, ३५; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 अग्ने विवस्वदुपसः १, ४४, १; साम. ४०; १७८०
 अग्ने विश्वानि वार्यां ३, ११, ९
 अग्ने विश्वेभिः स्वनीक ६, १५, १६; तै. सं. ३, ५, ११, २

अग्ने विश्वेभिरग्निभिः ३, २४, ४
 अग्ने विश्वेभिरा गहि ५, २६, ४
 अग्ने वीहि पुरोडासां ३, २८, ३
 अग्ने वीहि हविषा ७, १७, ३
 अग्ने वृधान आहुतिं ३, २८, ६
 अग्ने शक्रे तव वयं ३, २७, ३; तै. ब्रा. २, ४, २, ५
 अग्ने शर्चतमा गणं ५, ५६, १
 अग्ने शर्च महते सौमगाय ५, २८, ३; अथर्व. ७, ७३, १०;
 वा. य. ३३, १२; तै. ब्रा. २, ४, १, १; ५, २, ४
 अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिः १, १२, १२
 अग्ने शुक्रेण शोचिषोऽ १०, २१, ८
 अग्ने स क्षेत्रतवा ६, ३, १
 अग्ने सहन्तमा भर ५, २३, १; तै. सं. १, ३, १४, ६
 अग्ने सहस्व वृतना ३, २४, १; वा. य. ९, ३७
 अग्ने सुलतमे रये १, १३, ४; साम. १३५०
 अग्ने सुतस्य पीतये ५, ५१, १
 अग्ने स्रोमं जुषस्व मे ८, ४४, २
 अग्ने स्रोमं मनामहे ५, १३, २; साम. १४०५
 अग्ने हंसि ग्यः प्रिणं १०, ११८, ९; तै. ब्रा. २, ४, १, ७
 अग्ने पिवा भूतानां सुतं ४, ४६, १
 अग्ने गो राजाग्न्यस्तविष्य २, ८६, ४५; साम. १६१६
 अग्ने बृहन्नुपसाम्भूषो १०, १, १; वा. य. १२, १३;
 तै. सं. ४, २, १, ४
 अग्ने सिंघानां पवमानः २, ८६, १२; साम. १०३३
 अघोरचक्षुरा पत्किन्वेधि १०, ८५, ४४; अथर्व. १४, २, १७
 अघ्नते विष्णवे वयं ८, २५, १२
 अंगादंगालोसोलोसः १०, १६३, ६; अथर्व. २, ३३, ७;
 २०, २६, २२
 अंगिरसो नः पितरः १०, १४, ६; अथर्व. १८, १, ५८;
 वा. य. १९, ५०; तै. सं. २, ६, १२, ६; नि. ११, १९
 अंगिरस्त्वन्ता उत विष्णुर्वन्ता ८, ३५, १४
 अंगिरोभिरा गहि १०, १४, ५; अथर्व. १८, १, ५९;
 तै. सं. २, ६, १२, ६
 अचिकित्वाग्निं कितुपः १, १६४, ६; अथर्व. ९, ९, ७
 अचिक्रिद् वृषा हरिः ९, २६, १; साम. ४९७; १०४२; वा. य.
 ३८, २२; तै. ब्रा. ४, ११, ६
 अचिन्ती यच्चकृता ४, ५४, ३; तै. सं. ४, १, ११, १
 अचेति वृक्षा द्युनाकसृण्वयः १, १३९, ४
 अचेति दिवो दुहिता मघोनि ७, ७८, ४
 अचेत्वाग्निं कितुः ८, ५६, ५; साम. ४४७
 अचोदसो नो अघ्नन्तु ९, ७९, १; साम. ५५५

अष्टुता चिह्नो अग्रमत्ता ८, २०, ५
 अष्ट ऋषे मारुतं गणं ५, ५२, १४
 अष्टा कविं नृमणो गा ४, १६, ९
 अष्टा कोशं मधुश्चुतं ९, ६६, ११; साम. ६५८
 अष्टा गिरो मतयो ७, १०, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४
 अष्टा च खैना नमसा ८, २१, ६
 अष्टा नः दीरनोचिपं ८, ७१, १०; साम. १५५४
 अष्टा वृक्षश्च असरत् ९, ९७, २
 अष्टा नो अंगिरस्तमं ८, २३, १०
 अष्टा नो मिश्रमहो देव ६, २, ११
 अष्टा नो मिश्रमहो देव देवान् ६, १४, ६
 अष्टा नो याक्षा वह ६, १६, ४४; साम. १३८४
 अष्टा न इन्द्रं मतयः १०, ४३, १; अथर्व. २०, १७, १
 अष्टा मही वृहती संतमा ५, ४३, ८
 अष्टायं वो मरुतः ७, ३६, ९
 अष्टा यो गंता नापमान ४, २९, ४
 अष्टा वदा तना गिरा १, ३८, १३
 अष्टा वद तवसं गीर्भिः ५, ८३, १; तै. ब्रा. २, ४, ५, ५
 अष्टा विचक्षि मरोदती ३, ५७, ४
 अष्टा वो अग्निमवसे ५, २५, १
 अष्टा वोचेय शुशुचानं ४, १, १२
 अष्टा वो देवीमुपसं ३, ६१, ५
 अष्टा समुद्रमिन्दवः ९, ६६, १२; साम. ६५९
 अष्टा सिधुं सावृतमां ३, ३३, ३
 अष्टा हि र्यां सहस्रः सूनो ८, ६०, २; साम. १५५३;
 अथर्व. २०, १०३, ३
 अष्टा हि सोमः कलशान् ९, ८१, २
 अष्टिद्रा शर्म जरितः ३, १५, ५
 अष्टिद्रा सूनो सहस्रो नो १, ५८, ८
 अजा अन्यस्य बह्व्यः ६, ५७, ३
 अजातदायुमजरा स्वर्गती ५, ३४, १
 अजा वृत् इन्द्र शूरपत्नीः १, १७४, ३
 अजायः पशुषा वाजपत्यो ६, ५८, २; तै. ब्रा. २, ८, ५, ४
 अजिरासस्तदप ईयमाना ५, ४७, २
 अजिरासो हरयो येत आनव ८, ४९, ८
 अजीजनसमृतं मर्यासः ३, २९, १३; तै. ब्रा. १, २, १, १९
 अजीजो नो अमृतं ९, ११०, ४; साम. १५०८
 अजीवनो हि पवमान ९, ११०, ३; साम. १३६५;
 वा. य. २२, १८
 अजीतयेऽहतये ९, ९६, ४
 अजैमायासानाम च ८, ४७, १८; १०, १६४, ५

अजैमायासानाम च १०, १६४, ५
 अजो न क्षां दाधार पृथिवीं १, ६७, ५
 अजो भागस्तपसा तं १०, १६, ४; अथर्व. १८, २, ८;
 तै. आ. ६, १, ४
 अजोहवीदधिनो तौग्यो १, ११७, १५
 अजोहवीदधिनो वर्तिका १, ११७, १६; नि. ५, २१
 अजोहवीदासत्या करा वां १, ११६, १३
 अजयेष्टासो अकनिष्ठास्तः ५, ६०, ५
 अज्रे चिद्रस्मै कृणुषा म्यंचनं ८, २७, १८
 अंजते व्यंजते ९, ८६, ४३; साम. ५६४; १६१४; अथर्व.
 १८, ३, १८
 अंजति त्वामप्यरे ३, ८, १; तै. ब्रा. ३, ६, १, १; नि. ८, १८
 अंजति यं प्रथयंतो न विप्राः ५, ४३, ७; तै. आ. ४, ५, २
 अंजत्येनं मध्वो रसेन ९, १०९, २०
 अत उ र्या पितृभृतः १०, १, ४
 अतः परिचमन्ना गहि १, ६, ९; अथर्व. २०, ७०, ५
 अतः समुद्रमुद्गतः ८, ६, २९
 अतः सहस्रनिर्गजा ८, ८, ११
 अतप्यमानोऽवसावन्ती १, १८५, ४
 अतश्चिद्रिद्रं उपा ८, ९२, १०; साम. २१५
 अतस्त्वा रयिमग्नि ९, ४८, ३; साम. ८३८
 अतारिपुर्भरता गन्धवः सं ३, ३३, १२
 अतारिणं तमसस्वारमस्य प्रति १, १८३, ६; १, १८४, ६
 अतारिणं तमसस्वारमस्य प्रति स्तोमं ७, ७३, १
 अतारिणं तमसस्वारमस्योपा १, ९२, ६
 अतिवृष्टं ववक्षिषा ३, ९, ३
 अति श्रो सोम रोचना ९, १७, ५
 अतिथिं मानुषाणां ८, २३, २५
 अति त्रय सारमेयी १०, १४, १०; अथर्व. १८, २, ११;
 तै. आ. ६, ३, १
 अति नः सश्वतो नय १, ४२, ७
 अति नो विपिता गुरु ८, ८३, ३
 अति वा यो मरुतो ६, ५२, २; अथर्व. २, १२, ६
 अति वायो ससजो याहि १, १३५, ७
 अति वाराण्यवसानो अस्तिप्यत् ९, ६०, ३
 अतिविष्टा विधुरेणा चिद्वत्ता ८, ९६, २
 अति विष्ठाः परिष्ठाः १०, ९७, १०; वा. य. १२, ८४;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अति श्रिती तिरश्चता ९, १४, ६
 अतिष्ठतीनामग्निवेशनानां १, ३२, १०; नि. २, १६
 अतीतु शुक्र ओहतं ८, ६९, १४; अथर्व. २०, ९२, ११

अर्तायाम निदस्त्रिः ५, ५३, १४
 अतीहि मन्पुषाविणं ८, ३२, २१; साम. २२३
 अतृप्युवंतं विषतम ४, १९, २
 अतो देवा अचन्तु नः १, २२, १६; साम. १६७४
 अतो न आ नूनतिषी ५, ५०, ३
 अतो वषमेतसेभिर्बुधानाः १, १६५, ५
 अतो विद्यान्पञ्जुता १, २५, ११
 अत्यं हविः सचते सध धातुः ५, ४४, ३
 अत्यं मृजंति कलशे ९, ८५, ७
 अत्यायावमहिना ५, ७५, २; साम. १७४४
 अथा वृषस्त् रोहिता ४, २, ३
 अत्यासो न ये मरुतः ७, ५६, १६; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 अत्या हियाना न हेतुभिः ९, १३, ६; साम. ११९१
 अत्यू पवित्रसकमीव ९, ४५, ४
 अत्यूर्मिर्मत्सरो मदः ९, १७, ३
 अत्यो न हियानो अभि ९, ८६, ३
 अत्यो नाउमन्सर्गप्रतक्तः १, ६५, ६
 अत्रा ते रूपमुत्तमं १, १६३, ७; वा. प. २९, १८;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३; नि. ६, ८
 अत्रा वि नेमिरेषां ८, ३४, ३; साम. १८०८
 अत्राह गोरमन्वथ १, ८४, १५; साम. १४७; ९१५
 अथर्व. २०, ४१, ३; तै. मा. १, ५, ८, १; नि. ४, २५
 अत्राह तद्गृहे मप्य आहुतिं १, १३५, ८
 अत्राह ते हरिवस्त्रा उ ४, २२, ७
 अत्रिमनु स्वराज्यं २, ८, ५
 अत्रिर्यहामवरोहन् ५, ७८, ४
 अत्रीणां सोममद्रिवो मह ८, ३६, ६
 अत्रेदु मे मंससे सत्यमुक्तं १०, २७, १०
 अत्रेरिव शृणुतं पूर्वसुतिं ८, ३५, १९
 अत्रैव धीपि नह्यामि १०, १६६, ३
 अथा ते अंगिरस्त्रामः १, ७५, २
 अथा ते अन्तमानाम् १, ४, ३; साम. १०८९; अथर्व
 २०, ५७, ३; ६८, ३
 अथा न उमवेषां १, २६, ९
 अद्रव्या द्यते वार्याणि ५, ४९, ३
 अद्रवा अर्भा महते वषत्सवे १, ५१, १३
 अद्रव्यं ह्येते पवते ९, ८५, ३
 अद्रव्यस्य स्वाभावतः ८, ४४, २०
 अद्रव्येभिः सविताः ६, ७१, ३; वा. प. ३३, ६९, ८४;
 तै. सं. १, ४, ४४, १; तै. मा. २, ४, ४, ७
 अद्रव्योभीस्त्रिय गोपाभिः ६, ८, ७

अद्रव्यसमसृजो वि त्वानि ५, ३२, १; साम. ३१५;
 नि. १०, ९
 अद्रशिं गातुस्त्रवे वरीयसी १, १३६, २
 अद्रशिं गातुविचमः ८, १०३, १; साम. ४७; १५१५
 अद्रान्मे पौरकुत्सवः ८, १९, ३६
 अद्राभ्यः पुरपता ३, ११, ५; साम. १५५६; तै. मा.
 २, ४, ८, १
 अद्राभ्येन गोविषा १०, ११८, ७
 अद्राभ्यो भुवनानि ४, ५३, ४
 अद्रितियोवापृथिवी कृतं १०, ६६, ४
 अद्रितिर्योदितिरन्तरिक्षं १, ८९, १०; अथर्व. ७, ६, १;
 वा. प. २५, २३; तै. मा. १, १३, २; नि. ४, २३
 अद्रितिर्यो उरुवपुत ८, ४७, ९; तै. सं. १, ५, ११, ५
 अद्रितिर्यो विद्या ८, १८, ६
 अद्रितिर्यो जनि १०, ७२, ५
 अद्रिते मित्र वरुणोत २, २७, १४
 अद्रितस्तं चिदापुणे ६, ५३, ३
 अद्रितुतस्त्वपाको ६, ११, ४; अथर्व. ३, ३, १
 अद्रजसव्य केतवः १, ५०, ३; अथर्व. १३, २, १८;
 २०, ४७, १५; वा. प. ८, ४०
 अद्रहान्दस्यायवी १, १९१, २
 अद्रिदेह वृषहा गोपतिगाः ३, ३१, ११
 अद्रिवाहवः प्रचता १०, १२४, २
 अद्रिबेन मनसा २, २३, १२
 अद्रो यद्वाह वृषते १०, १५५, ३
 अद्रिदिन्द्र प्रसियतेमा १०, ११६, ८; नि. ६, १६
 अद्रिः सोम पृष्ठानस्य ९, ७४, ९
 अद्रा चिन्त् चित्तयो ६, ३०, ३; नि. ४, १७
 अद्रा वृत्तं एणीमहे १, ४४, ३
 अद्रा देवा उदिता सूर्यस्य १, ११५, ६; वा. प. ३३, ४२;
 तै. मा. २, ८, ७, २
 अद्राया यः यद्वा हन्तः ८, ६१, १७; साम. १४५८
 अद्रा नो देव सविताः ५, ८२, ४; साम. १४१; तै. मा.
 २, १४, ६, ३; तै. मा. १०, १०, २
 अद्रा सुरीय यदि यातुचानः ७, १०४, १५; अथर्व. ८, ४, १५;
 नि. ७, ३
 अद्रेषु प्राणीवममहिमा १०, ३२, ८
 अद्रिणा ते मन्विनः १०, २८, ३
 अद्रिभिः सुतः पवते गमस्त्वोः ९, ७१, ३
 अद्रिभिः सुतः पवते पवित्र ९, ८६, २३
 अद्रिभिः सुतो मतिभिः ९, ७५, ४

अद्रोवमा यदोसतो यविष्य ८, ६०, ४
 अद्रोव सत्यं तव तन्महिषं ३, ३२, ९.
 अद्रो विद्वत्मा अन्तर्दुरोणे १, ७०, ४
 अद्रोपो अथ बर्हिषः १०, ३५, ९
 अद्रोपो नो मरुतो गातुं ५, ८७, ८
 अधः पश्यस्व मोषरि ८, ३३, १९
 अध कृत्वा मघवन्तुभ्यं देवाः ५, २९, ५
 अध क्षपा परिष्कृतः २, ९९, २; साम. १६३१
 अध रमता नहुषो हवं सुरैः १, १२२, ११
 अध रमत्वोदना वृच्छतेवां १०, १२, ६
 अध शिक्षा पापनीति ६, ६, ५; नि. ४, १७
 अध उमो अध वा दिवः ८, १, १८; साम. ५२
 अध ते विश्वमनु शासद्विष्ट १, ५७, २; अथर्व. २०, १५, २
 अध रयं ब्रह्मं विश्वं विचक्षणं १०, ११, ४; अथर्व. १८, १, २१
 अध त्वमिन्द्र विद्धि १०, ६१, २२
 अध त्वष्टा ते महः ६, १७, १०
 अध त्वा विश्वे पुरः ६, १७, ८
 अध शिवीमौ अम्योदजा २, २२, २; साम. १४८८
 अध घृतानः विशोः ४, ५, १०
 अध घौक्षिते अपसा ६, १७, ९
 अध द्रुप्तो अनुमत्या उपरस्व ८, २६, १५; अथर्व. २०, १३७, ९
 अध धारया मध्वा २, ९७, ११; साम. १०९०
 अध प्र जज्ञे तरणिर्ममसु १, १२१, ६
 अध प्रियमिपिराय ८, ४६, २९
 अध प्रायोनिरित दासदन्वान् ८, १, ३३
 अध यचारये गणे ८, ४६, ३१
 अध यदिमे पवमान ९, ११०, ९; साम. १४९६
 अध यज्ञाजाना गविष्टौ १०, ६१, २३
 अध ध्रुतं कषपं वृद्धं १०, ६१, १२
 अध धेतं कलशं ९, ७४, ८
 अध धेतं कलशं गोमिरक्म् ४, २७, ५
 अध स्म यस्याचयः ५, ९, ५
 अध स्मा ते चर्पणयो ६, २५, ७
 अध स्मा न उद्भवता २, ३१, २
 अध स्मा नो वृषे भव ६, ४६, ११
 अध स्मारय पनयन्ति ६, १२, ५
 अध स्वा योवणा मही ८, ४६, ३३
 अध स्वनादुत विभ्युः १, ९४, ११
 अध स्वनाम्नरुतो विश्व १, ३८, १०
 अध स्वमस्य निर्भिदे १, १२०, ११
 अषाकृणोः पृथिवीं २, १३, ५

अषाकृणोः प्रथमं वीर्यं २, १७, ३
 अषा गाव उपमातिं १०, ६१, २१
 अषा विष्णु यद्विषियामहे १०, १३२, ३
 अषा ते अप्रतिष्कृतं ८, ९३, ११
 अषा एवं हि नरुकरः ८, ८४, ६; साम. १५५१
 अषा नरो न्योहतेऽथा ५, ५२, ११
 अषा नो विश्वलोभन १, ४२, ६
 अषा न्वस्य जेन्यस्व १०, ६१, २४
 अषा न्वस्य संदशं जगन्वान् ७, ८८, २
 अषा मन्वे वृद्धवसुयं ६, ३०, २
 अषा मन्वे अतो अस्ता अथा १, १०४, ७
 अषा मही न आरस्यता ७, १५, १४
 अषा मातुरुपतः सप्त विप्रा ४, २, १५
 अषा यथा नः पितरः परासः ४, २, १६; अथर्व. १८, ३, २१;
 वा. य. १९, ६९; तै. सं. २, ६, १२, ४
 अषावि भीतिरससुं १०, ३१, ३
 अषा यो विश्वा भुवनाजिः २, १७, ४
 अषाव्यमिनमोनुवीषु विष्णु ३, ५, ३
 अषाचारयतं पृथिवीं ५, ६२, ३
 अषाचारयतं यक्ष्यः १, २०, ८
 अषासु मन्द्रो अरतिः १०, ६१, २०
 अषा ह यक्ष्यमग्ने त्वा ४, १, १४
 अषा ह यन्तो अश्विना ७, ७४, ५
 अषा हि काव्या युवं ५, ६६, ४
 अषा हिन्वान हृन्निद्रं ९, ४८, ५; साम. ८३९
 अषा हि विश्वीष्टोऽसि ६, २, ७
 अषा हीन्द्र गिर्वयः ८, ९८, ७; साम. ४०६; ७१०; अथर्व.
 १०, १००, १
 अषा होतांन्वसीदो ६, १, १; तै. मा. ३, ६, १०, १
 अषा क्ष्मा पृषी ५, १६, ४
 अषा क्षमे क्षतोर्भद्रस्व ४, १०, २; साम. १७७८; वा. य.
 १५, ४५; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 अषा क्षमे मत्ता निपया १०, ६, ७
 अषि घामस्ताद् वृषभो ९, ८५, ९
 अषि हपोरुधा उपव्यं वचः १, ८३, ३; अथर्व. २०, २५, ३
 अषि न ह्यन्येषां ८, ८३, ७; वा. य. ३३, ४७
 अषि पुत्रोपनश्रवः १०, ३३, ७
 अषि पेशांसि वपते नृत्वि १, ९२, ४
 अषि वृषः पणीनां ६, ४५, ३१
 अषि यदस्मिन्वाजिनीय ९, ९४, १; साम. ५३९; तै. सं.
 ७, १, २०, १

अधि यस्तस्यै केदावन्ता १०, १०५, ५
 अधि वा गृहतो दिवः ८, १५, ७
 अधि भियं नि द्युष्ट्या १, ७२, १०
 अधि भियं दुहिता ६, ६३, ५
 अधि तानो नि जिह्वे १, ८०, ६
 अधीन्मन्त्र सहाति च सप्त च १०, ९३, १५
 अधीव यद्विरीणां ८, ७, १४
 अधीवासं परि मातु १, १४०, ९
 अधुक्त भियं मधु ९, २, ३, साम. १०३९
 अधुक्तियुपीमिं ८, ७२, १६
 अधेनुं दद्या स्तव्यं वि पत्मा १, ११७, २०
 अध्वर्यवः कर्तना २, १४, ९
 अध्वर्यवः पयसोधरे १, १४, १०
 अध्वर्यवश्चक्रवांसो मधुनि ५, ४३, ३
 अध्वर्यवा तु हि पित्र ८, ३९, २४
 अध्वर्यवोऽप ह्वा समुत्तं १०, ३०, ३
 अध्वर्यवो नरतेन्नाय २, १४, १, नि. ५, १
 अध्वर्यवो य उरणं २, १४, ४
 अध्वर्यवो यः शतं शंवरस्य २, १४, ६
 अध्वर्यवो यः शतं २, १४, ७
 अध्वर्यवो यः स्वशनं २, १४, ५
 अध्वर्यवो यं नरः २, १४, ८
 अध्वर्यवो यो अपो यजिवांसं २, १४, २
 अध्वर्यवो यो दिव्यस्य २, १४, ११, नि. ३, २०
 अध्वर्यवो यो दृमीकम् २, १४, ३
 अध्वर्यवोऽर्णं दुग्धमेतु ७, ९८, १; अध्वर्य. २०, ८७, १
 अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि १०, ३०, २
 अध्वर्युं वा मधुपानि १०, ४१, ३
 अध्वर्युभिः पंचभिः ३, ७, ७
 अध्वर्यो अग्निभिः सुतं ९, ५१, १; साम. ४९९, १२२५;
 वा. य. २०, ३१
 अध्वर्यो ब्राह्मया स्वं ८, ४, ११; साम. ३०८
 अध्वर्यो धीर प्र मां ६, ४४, १३
 अनच्यते तुरगानु जीवं १, १६४, ३०; अध्वर्य. ९, १०, ८
 अनसमन्तु दुष्टं ९, १६, ३
 अनमीवा उपस आ १०, ३५, ६
 अनमीवास इलवा मद्रतो ३, ५९, ३; तै. सं. २, ८, ७, ५
 अनवोणं वृषभं मंत्रजिह्वं १, १९०, १; नि. ६, २३
 अनवांनो ह्येषां पन्था ८, १८, २
 अनशोगतिं वसुदामुप स्तुति ८, ९९, ४; साम. १३९०;
 अध्वर्य. २०, ५८, २; नि. ६, २३

अनवचौरभि युभिः १, ६, ८; अध्वर्य. २०, ४०, २, ७०, ४
 अनवरेते रथमथाय तक्षन् ५, ३१, ४; सा. ४३९, ४४०;
 तै. सं. १, ६, १२, ६
 अनसो जातो अगभीशुरवां १, १५२, ५
 अनसो जातो अनमीशु ४, ३६, १
 अनस्वन्वा सप्ततिर्मांसेमं ५, २७, १
 अनागसो अदितये ५, ८२, ६
 अनापुष्टानि भूयितः १०, १३८, ४
 अनापुष्टो वृषभो जग्मिः २, २३, ११
 अनापुष्टो वृषभो दोषतः २, २१, ४
 अनायतो अनिवक्तुः कथयं ४, २३, ५; ४, १४, ५
 अनारम्भणे तद्वीरयेया १, ११६, ५
 अनिरेण वचसा कस्त्येन ४, १४
 अनुकामं तपयेथां १, १७, ३
 अनु कृष्णे वसुधितौ जिह्वते ३, ३१, १७
 अनु कृष्णे वसुधितौ येमांते ४, ४८, ३
 अनु तदुर्ध्वं रोदसी ७, ३४, २४
 अनु ततो जाशरतिः ७, ३८, ६
 अनु ते द्यावि मह हंदिवाय ६, २५, ८; तै. सं. १, ६, १२, ११
 तै. मा. २, ८, ५, ७
 अनु ते शुभं तुरयंतसीयतुः ८, ९९, ६; साम. १६३८;
 अध्वर्य. २०, १०५, २; वा. य. ३३, ६७
 अनुत्तमा ते मचवत्तकिं १, १६५, २; वा. य. ३३, ७९
 अनु त्रितस्य युधतः ८, ७, २४
 अनु त्वा मही पाजसी अचके १, १२१, ११
 अनु त्वा रथो अनु मयो अवेत् १, १६३, ८; वा. य. २९, १९;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३
 अनु त्वा रोदसी उभे कक्षमाणं ८, ७६, ११; साम. ९८९;
 अध्वर्य. २०, ४२, २
 अनु त्वा रोदसी उभे चक्रे ८, ६, ३८
 अनु त्वादिभे अध देव ६, १८, १४
 अनु धावाष्टुयिची ६, १८, १५
 अनु द्रप्तास हृदयः ९, ६, ४
 अनु ह्य जिह्वा नयः ४, ३०, १९
 अनु पूर्वाण्योक्ता ८, २५, १७
 अनु प्रान्त्योक्तः ८, ६९, १८; अध्वर्य. २०, ९२, १५
 अनु प्रान्त्योक्तः १, ३०, ९; साम. ७४४; अध्वर्य. २०, ९६, ३
 अनु प्रस्तास आववः २, २३, २; साम. ५०२
 अनु प्र येजे जन आजो ६, ३६, २
 अनु यद्वीं सहतो मन्द्रसानं ५, २९, २
 अनु मताय रथवत्प्रमता १, ५१, ९

अनु सुवाममतिं वधत् ५, ६२, ५
 अनुस्पष्टो भवत्येषः १०, १६०, ४; अथर्व. २०, ९६, ४
 अनु स्वधामक्षरद्वयो १, ३३, ११; तै. मा. २, ८, ३, ४
 अनु दि वा सुर्व सोम ९, ११०, २; साम. ४३२; १३६६
 अनुतोदय हस्तयतो अग्नि ५, ४५, ७
 अनुपे गोमान्योभिरक्षाः ९, १०७, ९; साम. ९९८, नि. ५, ३
 अनुक्षरा क्षजवः १०, ८५, २३; अथर्व. १४, १, ३४
 अनेनो वो मरुतः ६, ६६, ७
 अनेहसं वो हवमानमृतये ८, ५०, ४
 अनेहसं प्रतरणं वि यक्षजं ८, ४९, ४
 अनेहो दात्रमयितेरनयं १, १८५, ३
 अनेहो न उद्यजे ८, ६७, १२
 अनेहो मित्रार्यमन् ८, १८, २१
 अन्तरिक्षां रजसो १०, ९५, १७
 अन्तरिक्षेण पतति १०, १३६, ४; अथर्व. ६, ८०, १
 अन्तरिक्षे पथिभिः १०, १६८, ३
 अन्तरिक्षंति तं जने ८, ७२, ३
 अन्तरिक्षैस्तनयाय ६, ६२, १०
 अन्तर्द्वतो रोदसी वरुम ह्यते ३, ३, २
 अन्तर्वण्ड जिघांसतः १०, १०२, ३
 अन्तर्घातं ह्यसे २, ६, ७
 अन्तर्घा प्रागा अदितिमेवा ८, ४८, २
 अन्तर्ध्वरति रोचना १०, १८९, २; साम. १३७७; अथर्व.
 ६, ३२, १; २०, ४८, ५; वा. य. ३, ७, तै. सं.
 १, ५, ३, १
 अन्ति चित् संतमह ८, ११ ४
 अन्तिवामा दूरे अन्तिमुच्छ ७, ७७, ४
 अन्यदध कर्षेरमन्दु ६, २४, ५
 अन्यमस्मिन्निवा ह्यम् ८, ७५, १३; तै. सं. २, ६, ११, ३
 अन्यम् पु त्वं यम्यया १०, १०, १४; अथर्व. १८१, १६;
 नि. ११, ३४
 अन्यप्रतममानुपं ८, ७०, ११
 अन्यस्या वासं रिहती ३, ५५, १३
 अन्या वो अम्यामवतु १०, ९७, १४; वा. य. १२, ८८;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अन्ये जायां परिसृजस्यस्व १०, ३४, ४
 अन्योऽप्यमनु गृह्णाति ७, १०३, ४
 अन्यपां स्वमृत्तन्मोजसा ७, ८२, ३
 अन्यस्य स्थूरं वदते पुरस्तात् ८, १, ३४
 अन्यह मासा अम्बिद्वानि १०, ८९, १३; तै. सं. १, ७, १३, १
 अन्येको वदति यद्वाति २, १३, ३

अपगन्तो अराणः ९, १३, ९; साम. ११९५
 अपगच्छेयि पयमान ९, ९६, २३
 अपगन्त्वते सृधः ९, ६१, २५; साम. ५१०, १२१३
 अपगन्त्वते सृधः ९, ६३, २४; साम. ४२२, १२३७
 अपगन्त्वसोम रक्षसः २, ६३, २९
 अप ज्योतिषा तमो १०, ६८, ५; अथर्व. २०, १६, ५
 अप स्रं वृजिनं रिपुं ६, ५१, १३; साम. १०५
 अप स्रं परिपंथिनं १, ४२, ३
 अप त्या अस्त्युरनिरा ८, ४८, ११
 अप त्ये तायवो यथा १, ५०, २; अथर्व. १३, २, १७;
 २०, ४७, १४
 अप द्वारा मतीनां ९, १०, ६; साम. ११२४
 अप नः वोद्युचद्वं १, ९७, १-८; अथर्व. ४, ३३, १; तै. भा.
 ६, १०, १, ११, १
 अप प्राच ह्यं विथान् १०, १३१, १; अथर्व. २०, १२५, १;
 तै. मा. २, ४, १, २
 अप योर्विः पापजे १०, १०५, ३
 अपश्चिदेप विम्यो दमूनाः ३, ३१, १६
 अपश्यं गोपामनिपद्यमानं १, १६४, ३१; १०, १७७, ३;
 ऐ. आ. २, ६; अथर्व. ९, १०, ११; वा. य. ३७, १७;
 तै. भा. ४, ७, १; नि. १४, ३
 अपश्यं मामं वहमानं १०, २७, १९
 अपश्यं त्वा मनसा चेकितानं १०, १८३, १
 अपश्यं त्वा मनसादीध्यानां १०, १८३, २
 अपश्यमस्य महतः १०, ७९, १; नि. ६, ४
 अप स्वसुरूपसो नरिजहीते ७, ७१, १
 अप हत रक्षसो अंगुरावतः १०, ७६, ४
 अपाः पूर्वेषां हरिवः १०, ९६, १३; अथर्व. १०, ३२, ३
 अपाः सोममस्त्वमिन्द्र ३, ५३, ६
 अपागृह्णमुतां १०, १७, २; अथर्व. १८, २, ३३;
 नि. १२, १०
 अपां गर्भं दशेतम् ३, १, १३
 अपाह् प्राष्टेति स्वचया १, १६४, ३८; ऐ. आ. २, ८; अथर्व.
 ९, १०, १६; नि. १४, २३
 अपावहसो अपृतन्यत् १, ३२, ७
 अपावित उडु नक्षिप्रतमः ६, ३८, १
 अपावित्तो अपावमिनः ८, ६२, ११; अथर्व. २०, ९२, ८
 अपावुशिष्यं धसः ८, ९२, ४; साम. १४५
 अपावैति प्रथमापहृतीनां १, १५२, ३; अथर्व. ९, १०, २३
 अपावोप्रावुत पोत्रावमत्र २, ३७, ४
 अपाधमदभिदास्तीः ८, ८९, २; वा. य. ३३, ९५

अपां नपातमबले १, २२, ६
 अपां नपादा छस्यावुक्त्वा २, ३५, ९; तै. सं. २, ५, १२, १
 अपान्यदेकस्याः स्वदेति १, १२३, ७
 अपामतिष्ठवृक्कां तमः १, ५४, १०
 अपाम सोमममृता अमृम ८, ४८, ३; तै. सं. ३, २, ५, ४
 अपामिदं स्वयमं १०, १४२, ७; अथर्व. ६, १०६, २; तै. सं.
 ४, ६, १, ३; वा. य. १७, ७
 अपामिबेह्वर्मवस्तुगणाः ९, ९५, ३; साम. ५४४
 अपामीयां सविता १०, १००, ८
 अपामीयामप विष्वा १०, ६३, १२
 अपामीवाप सिञ्च ८, १८, १०; साम. १०४७
 अपामुपस्ये महिषा ६, ८, ४; नि. ७, २६
 अपामूर्मिमंश्विव ८, १४, १०; अथर्व. २०, २८, ४; ३९, ५
 अपां वेदं जीवधन्यं १०, ३६, ८
 अपां केनेन नमुचेः ८, १४, १३; साम. २११; अथर्व.
 २०, २९, ३; वा. य. १९, ७१
 अपां मध्ये तसिधवांस ७, ८९, ४
 अपाव्यस्यान्धसः २, १३, १
 अपारो वो महिमा ५, ८७, ६
 अपि पंचामग्नमहि ६, ५१, १६; वा. य. ४, २९; तै. सं.
 १, २, २, १
 अपिवत्कद्रवः सुतम् ८, ४५, २६; साम. १३१
 अपि बृह पुराणवत् ८, ४०, ६; अथर्व. ७, ९०, १
 अपि ब्रुतः सविता ७, ३८, ३
 अपूर्व्यां पुरुतमानि ६, ३२, १; साम. ३२२
 अपेत वीत वि च सपेतातः १०, १४, ९; अथर्व. १८, १, ५५;
 वा. य. १२, ४५; तै. सं. ४, २, ४, १; तै. मा.
 १, २, १, १६; तै. भा. १, २७, ५; ६, ६, १
 अपेद्र द्विषो मनः १०, ६५२, ५; अथर्व. १, २१, ४
 अपेहि ममस्त्वते १०, १६६, १; अथर्व. २०, ९६, २३;
 नि. १, १७
 अपो देवीर्यद्वये १, २३, १८; अथर्व. १, ४, ३
 अपो महीरिमिहोः १०, १०४, ९
 अपो यदग्निं पुरुहूत ४, १६, ८; अथर्व. २०, ७७, ८
 अपो वसानः परिकोभमपेति ९, १०७, २६
 अपो वृत्रं वसिवांसं ४, १६, ७; अथर्व. २०, ७७, ७
 अपोया अतसः सरसं ४, ३०, १०; नि. ११, ४७
 अपो पुण ह्यं शरः ८, ६७, १५
 अपो सुम्यक्ष वरुण २, २८, ६; नि. १३, १
 अपो ह्यपामनुपेत देवाः ४, ३३, ९
 अपूर्वमं मरुत आभिः ३, ५१, ९

अमस्वतीमश्विना वाचम् १, ११२, २४; वा. य. ३४, २९
 अमस्वितं वसु विभार्गि हस्तयो १, ५५, ८
 अम्रतीतो जयति सं धनानि ४, ५०, ९
 अमृयुच्छत्र मृयुच्छत्रिहो १, १४३, ८
 अम्रामिसत्य मघवन् ८, ६१, ४
 अम्रसो गंधर्वाणां १०, १३६, ६
 अम्रसो जारमुपसिप्तिमाणा १०, १२३, ५
 अम्रसो ह्यन्वाय वायवे २, ६५, २०; साम. ९९५
 अम्रसु रवा मधुमत्तमं ९, ३०, ५
 अम्रसु धृतस्य हरिवः १०, १०४, २; अथर्व. २०, ३३, १
 अम्रसु मे सोमो अम्रवीत् १, २३, २०; १०, ९, ६; अथर्व.
 १, ६, २; तै. मा. २, ५, ८, ६
 अम्रवने सधिष्टव ८, ४३, ९; वा. य. १२, ३६; तै. सं.
 ४, २, ३, २; ११, ३
 अम्रवन्तरमृतमम्रसु अम्रयं १, २३, १९; अथर्व. १, ४, ४;
 वा. य. ९, ६; तै. सं. १, ७, ७, १
 अम्रुणे राजा वरुणो वनस्य १, २४, ७
 अम्रुधसु स्य ह्यन्वतः १०, ३५, १
 अम्रोधि जार उपसां ७, ९, १
 अम्रोधि होता यत्तथाय ५, १२, १; साम. १७४७; नि. ६, १३
 अम्रोप्यग्निः समिधा ५, १, १; साम. ७३; १७४६; अथर्व.
 १३, २, ४६; वा. य. १५, २४; तै. सं.
 ४, ४, ४, १
 अम्रोप्यग्निर्गम उदेति सूर्यः १, १५७, १; साम. १७५८
 अम्रजामुक्थैरहिं ७, ३४, १६; नि. १०, ४४
 अभागः सद्यप परेतः १०, ८३, ५; अथर्व. ४, ३२, ५
 अभि कण्वा अनुपत ८, ६, ३४
 अभि क्रतेन्द्र भूरुष ७, २१, ६; तै. सं. ७, ४, १५, १
 अभि कंदुक्कलं ९, ८६, ११; साम. १०३२
 अभि कंद स्तनयं ५, ८३, ७; तै. सं. ३, १, ११, ६;
 अथर्व. ४, १५, ६
 अभि क्षिपः समग्मत ९, १४, ७
 अभिक्षया नो मघवन् १०, ११२, १०
 अभि गंधर्वमनुवत् ८, ७७, ५
 अभि गन्धर्वानि वीतये ९, ६२, २३; साम. १०६२
 अभि गावो अघनिषुः ९, २४, २; साम. ९६२
 अभि गावो अनुपत योवा ९, ३२, ५
 अभि गोत्राणि सहसा १०, १०३, ७; साम. १८५५; अथर्व.
 १९, १३, ७; वा. य. १७, ३९; तै. सं. ४, ६, ४, २
 अभि जैत्रीरसन्नं स्पृधानं ३, ३१, ४
 अभि तदेव दीधवा मनीषां ३, ३८, १

अभि ते मधुना पयः ९, ११, २; साम. ६५२
 अभि एवं वीरं गिर्यंसे ६, ५०, ६.
 अभि एवं गावः पयसा ९, ८४, ५
 अभि एवं पूर्यं मदं ९, ६, ३
 अभि एवं मद्यं मदं ९, ६, २
 अभि एवं मेयं पुरुहूतमृगिमयं १, ५१, १; साम. ३७६
 अभि त्रिपृच्छं वृषणं ९, ९०, २; साम. ५२८; १४०८
 अभि एवा गोतमा गिरा जातवेदः १, ७८, १
 अभि एवा गोतमा गिरानृपत ४, ३२, ९
 अभि एवा देवः सखिताभिः १०, १७४, ३; अथर्व. १, २९, ३
 अभि एवा देव सखितः १, २४, ३; तै. सं. ३, ५, ११, ३
 अभि एवा नक्तोरूपसः २, २, १, २
 अभि एवा पाजो रक्षसः ६, २१, ७
 अभि एवा पूर्वपीतये ८, ३, ७; साम. २५६; १५७३;
 अथर्व. २०, ९९, १
 अभि एवा पूर्वपीतये १, १९, २; नि. १०, ३७
 अभि एवा योषणो दृश ९, ५६, ३
 अभि एवा वृषभा सुते ८, ४५, २२; साम. १६१; ७३८;
 अथर्व. २०, २२, १
 अभि एवा शूर नोनुमः ७, ३२, २२; साम. २३३; ६८०;
 अथर्व. २०, १२१, १; वा. य. २७, ३५; तै. सं.
 २, ४, १४, २
 अभि एवा सिंधो सिन्धुमि १०, ७५, ४
 अभि एवा महिना भुवं १०, ११९, ८
 अभि युष्मन् वृहद्यताः ९, १०८, ९; साम. ५७९; १०११
 अभि युष्मानि वनिनः ३, ४०, ७; अथर्व. २०, ६, ७
 अभि द्रोणाणि वज्रवः ९, ३३, २; साम. ७६५
 अभि द्विजन्मा प्रिवृत् १, १४०, २
 अभि द्विजन्मा श्री रोचनानि १, १४९, ४; साम. १७७५
 अभि न इडा यूथस्य माता ५, ४१, १९; नि. ११, ४९
 अभि नक्षतो अभि ये तं २, २४, ६
 अभि नो देवीरवसा १, २२, ११
 अभि नो नयं वसु ६, ५३, २
 अभि नो वाजसातमं ९, ९८, १; साम. ५४९; १२३८
 अभि प्र गोपतिं गिरा ८, ६९, ४; साम. १६८; १४८९;
 अथर्व. २०, २२, ७; ९२, १
 अभि प्र द्रुजंजनयो न ४, १९, ५
 अभि प्र भर घृपता घृपत् ८, ८९, ४
 अभि प्रयांसि वाहसा ३, ११, ७; साम. १५५७
 अभि प्रयांसि सुषिताभि ६, १५, १५

अभि प्र वः सुरापसः ८, ४२, १; साम. २३५; ८११;
 अथर्व. २०, ५१, १
 अभि प्रयंत समनेव ४, ५८, ८; वा. य. १७, ९६; नि. ७, १७
 अभि प्र स्याताहेव ७, ३४, ५
 अभि प्रियाणि काव्या ९, ५७, २; साम. १७६२
 अभि प्रियाणि पवते ९, ७५, १; साम. ५५४; ७००
 अभि प्रियाणि पवते पुनानः ९, ९७, १२; साम. १०२९
 अभि प्रिया दिवस्पदं ९, १०, ९; साम. ११२७
 अभि प्रिया दिवस्पदा ९, १२, ८; साम. १२०४
 अभि प्रिया मरुतो या ८, २७, ६
 अभि मेहि दक्षिणतः १०, ८३, ७; अथर्व. ४, ३२, ७
 अभि मयोरनृपत ९, ३३, ५; साम. ८७०
 अभि भुवेऽभिभगाय २, २१, २
 अभिभूहमागमं १०, १६६, ४
 अभि यजं गुणोहि नः १, १५, ३; वा. य. २६, २१
 अभि यं देवी निरंतिः ७, ३७, ७
 अभि यं देव्यदितिः ७, ३८, ४
 अभि ये एवा विभावरी ५, ७९, ४
 अभि ये मिथो वनुपः ७, ३८, ५
 अभि यो महिना दिवं ३, ५९, ७; वा. य. ३८, १७; तै. सं.
 ४, १, ६, ३; तै. आ. ४, ३, १
 अभि वक्षा सुवसनानि ९, ९७, ५०; साम. १४२७
 अभि वह्नय ऊतये ८, १२, १५
 अभि वह्निरमलः ९, ९, ६
 अभि वां नूनमश्विना ७, ६७, ३
 अभि वातुं वीथ्यां ९, ९७, ४५; साम. १४२६
 अभि विप्रा अनृतत गावः ९, १२, २; साम. ११९७
 अभि विप्रा अनृतत मूर्धनं ९, १७, ६
 अभि विश्वानि वार्यां ९, ४२, ५
 अभिवृक्ष्य सपरानां १०, १७४, २; अथर्व. १, २९, २
 अभि वेना अनृतत ९, ६४, २१
 अभि यो अर्धे वोष्पावतो ५, ४१, ८
 अभि यो देवीं पियं ७, ३४, ९
 अभि यो वीरमन्थसो मदेयु ८, ४६, १४; साम. ०.१५
 अभि व्ययस्य खदिरस्य ३, ५३, १९
 अभि व्रजं न तखिपे ८, ६, २५
 अभिरुक्ताया चिद्विजः १, १३३, २
 अभि इयावं न कृषातेभिः १०, ६८, ११; अथर्व. २०, १६, ११
 अभिष्टने ते अदिवः १, ८०, १४
 अभिष्टये सदाकृवं ८, ६८, ५

अभि सिध्मो अजिगात १, ३३, १३; तै. मा. २, ८, ४, ४।

नि. ६, १६

अभि सुवानास इद्वयः १, १७, २

अभि सुवदसं नय १, ४२, ८

अभि सोमास आयवः १, २३, ४

अभि सोमास आयवः १, १०७, १४; साम. ५२८; ८५६

अभि स्वर्गमिर्मयः ७, ५६, ३

अभि स्वर्गु ये तव ८, १३, २८

अभि स्वर्गुहि मदे अस्य पुष्य १, ५२, ५

अभि हि सस्य सोमपाः ८, १८, ५; साम. १२४८; अथर्व.

२०, ६४, २

अभीक आतां पदवीः ३, ५६, ४

अभीकमेकमेकः १०, ४८, ७; नि. ३, १०

अभी न आ वयुत्सव ४, ३१, ४

अभी नयते अङ्गुहः १, १००, १; साम. ५५०

अभी नो अग्न उक्थम् १, १४०, १३

अभी नो अपां दिव्या १, २७, ५१; साम. १४२८

अभीकममया उत १, १, ९

अभीमवन्स्त्वभिहिमृतयः १, ५१, २

अभीमृतस्य दोहना अन्वपत १, १४४, २

अभीमृतस्य विष्टप १, ३४, ५

अभीवर्तेन हविषा १०, १७४, १; अथर्व. १, २९, १

अभीवृत्तं कृतमेविश्वरूपं १, ३५, ४; तै. मा. २, ८, ६, १

अभी पतस्त्वदाभर ७, ३२, २४; साम. ३०९

अभी पुणः सखीनां ४, ३१, ३; साम. ६८४; अथर्व.

२०, १२४, ३; वा. य. २७, ४१; ३६, ६; तै. आ.

४, ४२, ३

अभी पुणस्त्वं रथि ८, ९३, २१

अभीष्वयः परित्येः १०, ५९, ३

अभीहि मय्यो तवसः १०, ८३, ३; अथर्व. ४, ३२, ३

अभ्युष्य प्र देव्या ८, ९, १६; अथर्व. २०, १४४, १

अभूदिदं वसुनमो पु भूयत १, १८२, १

अभूदु पारमेतवे १, ४६, ११

अभूदु भा उ अंतवे १, ४६, १०

अभूदु वो विष्टते रत्नयेवं ४, ३४, ४

अभूदुपा इन्द्रतमा ममोनी ७, ७९, ३

अभूदुपा रुदास्पशुः ५, ७५, ९

अभूद्वयः सविता वंशः ४, ५४, १; तै. मा. ३, ७, १३, ४

अभूदु वीर गिर्वंशः ६, ४५, १३

अभूदुको रथिपते ६, ३१, १

अभूद्वीक्षीभ्यो आयुः १०, २७, ७

अभ्यभि हि श्रवसा १, ११०, ५; साम. १५०७; नि. ५, ४

अभ्यर्चं नमाकवत् ८, ४०, ४

अभ्यर्चत सुद्युतिं गन्धम् ४, ५८, १०; अथर्व. ७, ८२, १;

वा. य. १७, ९८

अभ्यर्चं वृद्धताः १, २०, ४; साम. ९७१

अभ्यर्चं महानां १, १, ४

अभ्यर्चं विचक्षण १, ५१, ५

अभ्यर्चं सहस्रिणं १, ६३, १२

अभ्यर्चं स्वायुध १, ४, ७; साम. १०५३

अभ्यर्चपानपच्युतः १, ४, ८; साम. १०५४

अभ्यवस्थाः प्रजायंते ५, १९, १

अभ्यारमिद्वयः ८, ७२, ११; साम. १६०३

अभ्यूर्णोति यन्नरं ८, ७९, २

अभ्युपो न वाचा १०, ७७, १

अभ्याजि शार्धो मरुतः ५, ५४, ६; नि. ६, ४

अभ्यातरो न योषणः ४, ५, ५

अभ्यालुभ्यो अना त्वं ८, २१, १३; साम. ३९९; १३८९;

अथर्व. २०, ११४, १

अभ्यालेव पुंस एति १, १२४, ७; नि. ३, ५

अभंयिष्टो भारता ३, २३, २

अभंयन्मा मरुत स्तोमः १, १६५, ११

अभंयन्स्तोमान् भरम १, १२६, १; नि. ९, १०

अभन्महीदनादावः ८, १, १४; अथर्व. २०, ११६, २;

तत्त्वमा. १, १०, १

अमातुरिद्वययो युवं १०, ३९, ३

अमातुरिव पित्रोः २, १७, ७

अमादेयां नियसा ५, ५९, २

अमाय वो मरुतः ८, २०, ६

अभिप्रहा विचर्षणिः १, ११, ७; साम. १४४७

आमिप्रायुषो मरुतामिव ३, २९, १५

अमिनती देव्यानि व्रतानि १, १२४, २

अमी य ऋक्षानि हितातः १, २४, १०; तै. आ. १, ११, २;

नि. ३, २०

अमी ये देवा स्थान १, १०५, ५; साम. ३६८

अमी ये पंचोक्षणः १, १०५, १०

अमी ये सप्त रश्मयः १, १०५, ९

अमीवहा वाळोस्पते ७, ५५, १; नि. १०, १७

अमीपां चिच्छं प्रति १०, १०३, ११; साम. १८६१; अथर्व.

३, २, ५; वा. य. १७, ४४; नि. ६, १२; ९, ३३

अमूरः कविरदितिः ७, ९, ३

अमूरा विषा वृषणाविमा ७, ६१, ५

अमूरो होतान्यसादि ४, ६, २
 अमूयां उप सूर्ये १, २३, १७; अथर्व. १, ४, २; वा. य. ६, २४
 अमृक्तेन स्नाता ९, ६९, ५
 अमृतं जातवेदसं ८, ७४, ५
 अमेव नः सुहवा २, ३६, ३; वा. य. २६, २४
 अम्वयो यन्त्यपवामिः १, २३, १६; अथर्व. १, ४, १
 अम्बितमे नदीतमे २, ४१, १६
 अम्यत्सा त इन्द्र ऋषिरहमे १, १६९, ३; नि. ६, १५
 अयं यः संजये पुरः ४, १५, ४
 अयं यज्ञो देवया अयं १, १७७, ४
 अयं यथा न आ भुवत् ८, १०२, ८; साम. ९४७
 अयं यो निष्कृमायं वयन्ते ४, ३, २
 अयं यो वज्रः पुरुषा १०, २७, २१
 अयं यो होता किं स १०, ५२, ३; नि. ६, ३५
 अयं रोचयद्रुचः ६, ३९, ४
 अयं वां कृणो अश्विना ८, ८५, ३
 अयं वां चर्मो अश्विना ८, ९, ४; अथर्व. २०, १३९, ४
 अयं वामद्विभिः सुतः ८, २२, ८
 अयं वां परि विच्यते ४, ४९, १; तै. भा. ३, ३, ११, १
 अयं वां भागो निहितः ८, ५७, ४
 अयं वां मधुमत्तमः १, ४७, १; साम. ३०६
 अयं वां मित्रावरुणा २, ४१, ४; साम. ९१०; वा. य. ७, १९;
 तै. सं. १, ४, ५, १
 अयं विचर्पणिहितः ९, ६२, १०; साम. ५०८
 अयं विदक्षिप्रहसीकं ६, ४७, ५
 अयं विप्राय दाणुये १०, २५, ११
 अयं विष्वा अभि श्रियः ८, १०२, ९; साम. ९४८
 अयं विश्वानि तिष्ठति ९, ५४, ३; साम. ७५७
 अयं वृत्स्नातयते ४, १७, ९
 अयं वेनस्त्रोदयत् १०, १२३, १; वा. य. ७, १६; तै. सं.
 १, ४, ८, १; नि. १०, ३९
 अयं वो यज्ञ ऋभवः ४, ३४, ३
 अयं शृण्वे अघजयन्नुत् ४, १७, १०; तै. भा. २, ८, ३, ३
 अयं समह सा तनू १, १२०, ११
 अयं स यस्य शर्मन् १०, ६, १
 अयं स यो विषस्पति ९, ३९, ४; साम. ९००
 अयं स यो परिमाणं ६, ४७, ४
 अयं स शिक्तो १, १६४, २९; अथर्व. ९, १०, ७; नि. २, ९
 अयं सहस्रमुषिभिः ८, ३, ४; साम. १६०८; अथर्व.
 २०, १०४, २; वा. य. ३३, ८३
 अयं स होता यो द्विजम्मा १, १४९, ५; साम. १७७६

अयं सु तुभ्यं वरुण स्वाध्यायः ७, ८६, ८
 अयं सूर्य इवोपसृक् ९, ५४, २; साम. ७५६
 अयं सो अनिराहुतः ७, १, १६
 अयं सो जनिर्वयस्मिन् ३, २२, १; वा. य. १२, ४७; तै. सं.
 ४, २, ४, २
 अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुज्वे ७, २९, १
 अयं सोम इन्द्र तुभ्यं ९, ८८, १; साम. १४७१
 अयं सोमः कपर्विने ९, ६७, ११
 अयं सोमश्च सुतो ५, ५१, ४
 अयं स्तुतो राजा वंदि १०, ६१, १६
 अयं स्वादुरिह मदितः ६, ४७, २
 अयं ह यज्ञो देवया उ७, ६८, ४
 अयं ह येन वा हवं ८, ७६, ४
 अयं हि ते अमत्यः १०, १४४, १
 अयं हि नेता वरुणः ७, ४०, ४
 अयं होता प्रथमः ६, ९, ४
 अयं कविरकविषु ७, ४, ४
 अयं कृत्युरगृभीता ८, ७९, १; तै. भा. २, ४, ७, ६
 अयं व स तुरो मदः १०, २५, १०
 अयं चक्रमिषण्यस्यैस्व ४, १७, १४
 अयं जायत मनुषो धरीमणि १, १२८, १
 अयं त आ णो सुतः ९, ६७, १२
 अयं त इन्द्र सोमः ८, १७, ११; साम. १५९; ७२५,
 अथर्व. २०, ५, ५
 अयं त एमि तन्वा ८, १००, १
 अयं ते अस्तु हर्यतः ३, ४४, १
 अयं ते अस्त्युपमेष्टवोऽहं १०, ८३, ६; अथर्व. ४, ३२, ६
 अयं ते मानुषे जने ८, ६४, १०
 अयं ते योनिर्ऋतियः ३, २९, १०; अथर्व. ३, २०, १; वा. य.
 ३, १४; १२, ५२; १५, ५६; तै. सं. १, ५, ५, २;
 ४, २, ४, ३; ७, १३, ५; तै. भा. १, २, १, १६;
 २, ५, ८, ८
 अयं ते शार्याणवति ८, ६४, ११
 अयं ते स्तोमो अभिवाः १, १६, ७
 अयं दक्षाय साधनः ९, १०५, ३; साम. ११००
 अयं दक्षायस्यैभिः १०, ९९, १०
 अयं दिव ह्यति विश्वं ९, ६८, ९
 अयं दीर्घाय चक्षते ८, १३, ३०
 अयं देवः सहसा ६, ४४, २२
 अयं देवानामपसामपल १, १६०, ४
 अयं देवान् जन्मने १, २०, १

अयं देवेषु जागृविः १, ४४, ३
 अयं वायागृविः ६, ४४, २४
 अयं चोतयद्वृत्तः ६, ३९, ३
 अहं नामा वदति वयुः १०, ६२, ४
 अयं निधिः सरमे १०, १०८, ७
 अयं नो विद्वान् ९, ७७, ४
 अयमकृणोदुपतः ६, ४४, २३
 अयमग्निः सहस्रिणः ८, ७५, ४; वा. य. १५, २१; तै. सं. २, ६, ११, १; ४, ४, ४, १
 अयमग्निः सुवीर्यस्वेते ३, १६, १; साम. ६०
 अयमग्निरुप्यति १०, १७६, ४; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयमग्निर्यद्वयस्य १०, ६९, १२
 अयमग्ने जरिता स्वे १०, १४२, १
 अयमग्ने स्वे अपि ८, ४४, २८
 अयमस्मान्बन्धनस्पतिः ३, ५३, २०
 अयमस्मासु काव्यः १०, १४४, २
 अयमस्मि जरितः पश्य ८, १००, ४
 अयमिन्द्र वृषाकपिः १०, ८६, १८; अथर्व. २०, १२६, १८
 अयमिन्द्रो मरुसखा ८, ७६, २
 अयमिह प्रथमो धावि ४, ७, १; वा. य. ३, १५, १५, २६; ३३, ६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अयमु ते सप्ततसि १, ३०, ४; साम. १८३; १५९९, अथर्व. २०, ४५, १; नि. १, १०
 अयमु ते सप्ततसि वसिष्ठः ७, ९५, ६
 अयमु त्वा विचर्यणे ८, १७, ७; अथर्व. २०, ५, १
 अयमु वां पुरुतमो रयीणां ३, ६२, २
 अयमुशानः पर्यङ्गि ६, ३९, २
 अयमु व्य प्र देवयुः १०, १७६, ३; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयमु व्य सुमहौ ७, ८, २
 अयमेक इत्या पुरुष ८, २५, १६
 अयमेमि विचाकसात् १०, ८६, १९; अथर्व. २०, १२६, १९
 अयं पंथा अनुविताः ४, १८, १
 अयं पुनान उपतः ९, ८६, २१; साम. ८२३
 अयं पूषा रविभेगः ९, १०१, ७; साम. ५४६; ८१८
 अयं भराय सातसिः ९, १०६, २; साम. ६९५
 अयं मतवान्छकुनः ९, ८६, १३
 अयं सातायं पिता १०, ६०, ७
 अयं मित्रस्य वरुणस्य १, ९४, १२
 अयं मित्राय वरुणाय दातमः १, १३६, ४
 अयं मिश्रो नमस्यः ३, ५९, ४; तै. मा. २, ८, ७, ५
 अयं मे पीत उदिरति ६, ४७, ३

अयं मे हस्तो भगवान् १०, ६० १२; अथर्व. ४, १३, ६
 अयांसममे सुक्षिति २, ३५, १५
 अया चित्तो विपानया ९, ६५, १२; साम. ८०५
 अया ते अग्ने विधेमोर्जे २, ६, २
 अया ते अग्ने सामिधा ४, ४, १५; तै. सं. १, २, १४, ६; नि. ३, २१
 अया धिया च गव्यया ८, ९३, १७; साम. १८८
 अया निजिस्त्रिजसा ९, ५३, २; साम. १७१५
 अया पवस्व देवयुः २, १०६, १४; साम. ७७२
 अया पवस्व धारया ९, ६३, ७; साम. ४९३; १२१६
 अया पवा पवस्वेना ९, ९७, ५२; साम. ५४१; १२०४
 अयाम धीवतो धियः ८, ९२, ११
 अयामि घोष हन्त्र ७, २३, २; अथर्व. १०, १२, २
 अयामि ते नमउर्कि ३, १४, २
 अया रुचा हरिण्या ९, १११, १; साम. ४६३; १५९०
 अया वाजं देवहितं ६, १७, १५; साम. ४५४; अथर्व. १२, १२, १; २०, ६३, ३; १२४, ६
 अया धीति परि स्त्राव ९, ६१, १; साम. ४९५; १२१०
 अया सोमः सुकृत्वया ९, ४७, १; साम. ५०७
 अया ह स्वे मायया वावृथानं ६, २२, ६; अथर्व. २०, ३६, ६; अयुक्त सप्त शुभ्रवः १, ५८, ९; अथर्व. १३, २, २४ २०, ४७, २१; तै. मा. २, ४, ५, ४
 अयुक्तं सप्त हरितः ७, ६०, ३
 अयुक्तं सूर पतवः ९, ६३, ८; साम. १२१७
 अयुजो असमो नृभिः ८, ६२, २
 अयुजं इन्द्र विश्वकृष्टीः १, ६६९, २
 अयुज ह्येषा वृत् ८, ४५, ३; साम. १३४०
 अयुजसेनो विभ्या १०, १३८, ५
 अयुजसन्नवधस्य सेनां १, ३३, ६
 अयो वृष्टो अर्चिया १०, ८७, २; अथर्व. ८, ३, २
 अयोर्वेव दुर्मद आ हि कुड्रे १, ३२, ६; तै. मा. २, ५, ४, ३; नि. ६, ४
 अरं हि त्मा सुतेषु नः ८, ९२, २६
 अरं कामाय हरयः १०, ९६, ७; अथर्व. २०, ३१, २
 अरं कृण्वेव वेदिं १, १७०, ४
 अरं क्षयाय नो मदे ८, १५, २३
 अरण्योर्विजितो जातवेदाः १०, १४६, १; तै. मा. २, ५, ५, ६; नि. ९, २०
 अरण्योर्विजितो जातवेदाः ३, २९, २; साम. ७९
 अरं त हन्त्र कुक्षये ८, ९२, २४; साम. १६६२
 अरं दामो न मीळ्णवे क्राणि ७, ८६, ७

अरमतिरनर्षणो ८, ३१, १२
 अरमसाणो अर्थेति ९, ७२, ३
 अरमयः सरपसः २, १३, १२
 अरमश्याय गायति ८, ९२, २५; साम. ११८
 अरं म उन्नयाम्ण ४, ३२, २४
 अरं मे गन्तं हवनायास्मै ६, ६३, २
 अरइमानो येऽस्या ९, ९७, २०
 अरा इषेदचरमा ५, ५८, ५; ते. द्रा. २, ८, ५, ७
 अरापि होता निपदा १०, ५३, २
 अरापि होता स्वर्निपत्त १, ७०, ८
 अरापि काणे विकटे १०, १५५, १; नि. ६, ३०
 अरावीदशुः सचमानः ९, ७४, ८
 अरिम् वा दिवस्पृष्टु १, ४६, ८
 अरिष्टः स मर्तो विष्व १०, ६३, १३
 अरुणप्सुरुषा अभूत् ८, ७३, १६
 अरुणो मा सकृद् बृहः १, १०५, १८; नि. ५, २१
 अरुणस्य बुहितरा ६, ४९, ३
 अरुणो जनपत्तिगो ९, २५, ५
 अरुहचतुपसः शुभिः ९, ८३, ३; साम. ८७७
 अरोरखीद् वृष्णो अस्य २, ११ १०
 अर्षेत प्राचैत ८, ६९, ८; साम. ३६२; अथर्व. २०, ९२, ५
 अर्चद् वृषा नृपभिः १, १७३, २
 अर्चत एके महि साम मन्वत ८, २९, १०
 अर्चतस्त्वा हवामहे ५, १३, १
 अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः १, ९२, ३; साम. १७५७
 अर्षा दिवे बृहते नृपयं १, ५४, ३; नि. ६, १८
 अर्षामि ते सुमतिं ४, ४, ८; तै. सं. १, २, १४, ३
 अर्षामि वां वर्षायापो १०, १२, ४; अथर्व. १८, १, ३१
 अर्षा शक्राय शक्तिने शची १, ५४, २
 अर्षांसि चित्प्रधाना ७, १८, ५
 अर्षमिद्वा उ अर्थिन १, १०५, २
 अर्थिनो यंति चेदर्थं ८, ७९, ५
 अर्थं वीरस्य नृपतां ७, १८, १६
 अर्षको न कुमारः ८, ६९, १५; अथर्व. २०, ९२, १२
 अर्षमणं वरुणं मित्रमेवं ४, २, ४
 अर्षमणं बृहस्पतिं १०, १४१, ५; अथर्व. ३, २०, ७
 वा. य. ९, २७, तै. सं. १, ७, १०, २
 अर्षमा णो अदितिः ३, ५४, १८
 अर्षम्यं वरुण मित्र्यं वा ५, ८५, ७
 अर्षो वा गिरो अर्षयं १०, १४८, ३
 अर्षो विशां गातुति १०, २०, ४

अर्षजिर्मो अर्षतो नृभिः १, ७३, ९
 अर्षन्तो न अर्षतो भिक्षमाणा ७, ९०, ७; ९१, ७
 अर्षाप्रयं विश्ववारां ते ६, ३७, १
 अर्षाप्रयं नि यच्छतं ८, ३५, २२
 अर्षाहिहि सोमकामं त्वाहुः १, १०४, ९; अथर्व. २०, ८, ९
 अर्षाद् प्रिचको मधुवाहनी १, १५७, ३; साम. १७६०
 अर्षाङ्गना दैव्येनावसा ७, ८२, ८
 अर्षाचीनं सु ते मनः ३, ३७, २; अथर्व. २०, १९, २
 अर्षाचीनी वसो भव ४, ३२, १४
 अर्षाची सुभगे भव ४, ५७, ६; अथर्व. ३, १७, ८, तै. आ.
 ६, ६, २
 अर्षाचं त्वा पुरुन्दुत ८, ६, ४५; ३२, ३०
 अर्षाचं त्वा सुले रयं ३, ४१, ९; अथर्व. २०, २३, ९
 अर्षाचं दैव्यं जनं १, ४५, १०
 अर्षाचमद्य यत्प्रं नृवाहणं २, ३७, ५
 अर्षाचा वां सप्तयो १, ४७, ८
 अर्षाच्यो अद्या भवता २, २९, ६; वा. य. ३३, ५१
 अर्षो हव अर्षसे सति ९, ७७, २५
 अर्षायतो न आ गहि परा ३, ४०, ८; अथर्व. २०, ६, ८
 अर्षायतो न आ गद्यो यो साक ३, ३७, ११; अथर्व. २०, २०, ४;
 ५७, ७
 अर्षा णः सोम वां गये २, ६१, १५; साम. १३३७
 अर्षां सोम शुभत्तमो २, ६५, १९; साम. ५०३, ९९४
 अर्षन्तो ये सुदानवः ५, ५२, ५
 अर्षन्विभमि सायकानि २, ३३, १०; तै. आ. ४, ५, ७
 अर्षातुणो वल इन्द्र ३, ३०, १०; नि. ६, २
 अर्षाद्यस्य परशुर्नाश ९, ६७, ३०
 अर्षंशे घामस्तभायत् २, १५, २
 अर्षः परेण पर एवा १, १६४, १७; अथर्व. ९, ९, १७
 अर्षः परेण पितरं यः १, १६४, १८; अथर्व. ९, ९, १८
 अर्षक्षिणं वृषभं यधारं ८, १, २; साम. १३६१; अथर्व.
 २०, ८५, २
 अर्ष कन्द वक्षिणतो गृहाणां २, ४२, ३
 अर्ष क्षिप दिवो अश्मानं २, ३०, ५
 अर्ष चष्ट ऋचीपमो ८, ६२, ६
 अर्ष ते हेळो वरुण नमोभिः १, २४, १४; तै. सं. १, ५, ११, ३
 अर्ष रमना भरते केतवेदाः १, १०४, ३
 अर्ष त्वा बृहतीरिपो १०, १३४, ३
 अर्ष त्वे इन्द्र प्रवतो ६, ४७, १४
 अर्षशमिव मन्पमाना ४, १८, ५
 अर्ष सुतानः कलना ९, ७५, ३; साम. ७०९

अव द्रुस्तो अंशुमतीमतिष्ठ ८, १६, १३; साम. ३२३;
अथर्व. २०, १३७, ७; तै. आ. १, ६, ३
अव द्रुग्धानि पिम्बा सृजानो ७, ८६, ५
अव द्रुक् अव भिका १०, ५९, ९
अव नो वृजिना सिनीदि १०, १०५, ८
अवन्तमश्रये गृहं ८, ७३, ७
अवन्तु नः पितरः सुप्रवाच १, १०६, ३
अवन्तु मासुपतो ६, ५२, ४
अवपतन्तीरवद् १०, ९७, १७; वा. य. १२, ९१; तै. सं.
४, २, ६, ५
अव पच्छयेनो अस्वनीद् ४, २७, ३
अव यरवं दातकृत्व १०, १३४, ४
अव यस्त्वे सद्स्थे ८, ७९, ९
अवस्थां गुन आंश्रानि ४, १८, १३
अवर्धयन् सुमार्गं सप्त वह्नीः ३, १, ४
अवर्महं ह्यं दारहि श्रुधी नः १, १३३, ६
अवर्षावर्षसुदु ५, ८३, १०
अवर्षिजं वीज्यमप्यु १, १८२, ६
अव वेदिं होत्राभियजेत ७, ६०, ९
अव सिधुं वरुणो घोरिय ७, ८७, ६
अवधृजन्नुप तमना १, १४२, ११
अवधृज पुनरसे १०, १६, ५; अथर्व. १८, २, १०; तै. आ.
६, ४, २
अव रुजा वनस्पते १, १३, ११
अवसृष्टा परा पत ६, ७५, १६; साम. १८६३; अथर्व. ३, १९, ८;
वा. य. १७, ४५; तै. सं. ४, ६, ४, ४; तै. मा. ३, ७, ६, २३
अव सृष्टि पितरं बोधि ५, ३, ९
अव स दुर्हणायतः १०, १३४, २; साम. १०९२
अव स यस्य वेषणे ५, ७, ५
अवस्थते स्तुवते कृत्तिणायाम् १, ११६, २३
अव स्य द्युराध्वनो नाम्ने ४, १६, २; अथर्व. २०, ७७, २
अव स्यूमेव चिन्वती ३, ६१, ४
अव स्वयुक्ता दिव आ हृद्या १, १६८, ४
अव स्वराणि गार्गो ८, ६९, २; अथर्व. २०, ९२, ६
अव स्वेदा ह्वाभितो १०, १३४, ५
अवा कश्येपु नः पुमः १, ९, ७
अवा चक्षुषं पदमस्य सरवः ५, ३०, २
अवा नु कं जवायान् १०, ५०, ५
अवा नो अग्न ऊतिभिः १, ७९, ७; साम. १५२४
अवा नो वाजयुं रथं ८, ८०, ६
अवावसंतं धीतवो ९, १९, ४

अवासां मघवज्जिदि १, १३३, ३
अवासुजः प्रथः श्वषयः १०, १३८, २
अवानुजंतं जिमयो न ४, १९, २
अविता नो अजायः ९, ६७, १०
अवितासि सुन्वतो ८, ३६, १
अविद्वद्मं मित्रो ६, ४४, ७
अविन्द्विषो निहितं १, १३०, ३
अविन्द्वं ते अतिहितं १०, १८१, २
अविमे चिद्वयो वृषत् ६, ४५, २
अविमो वा यदविधत् ८, ६१, ९
अविष्टं धीच्यधिनो ७, ६७, ६; तै. मा. २, ४, ३, ७
अविष्टो अस्मान्निश्वासु ७, ३४, १२
अवीक्षो अग्निर्हव्यान् ७, ३४, १४
अवीरामिव मामयं १०, ८६, ९; अथर्व. २०, १२६, ९;
नि. ६, ३१
अवीवृधद्वो अमृता ८, ८०, १०
अवीवृधन्त गोतमा ४, ३२, १२
अवेयमशेषुवतिः १, १२४, ११
अवोचाम कव्ये ५, १, १२; वा. य. १५, २५; तै. सं. ४, ४, ४, २
अवोचाम नमो अस्मा १, ११४, ११
अवोचाम निवचनानि १, १८९, ८
अवोचाम महत्वे सौभगाय ८, ५९, ५
अवोचाम रहुगणा १, ७८, ५
अवो द्वाभ्यां पर एकया १०, ६७, ४; अथर्व. २०, ९१, ४
अवोरिथा वां छदिपः ६, ६७, ११
अवोर्वा नूनमभिना युवाकः ७, ६७, ४
अव्ये पुनानं परि वार १, ८६, २५
अव्ये वधुः पयते ९, ६९, ३
अव्यो वारे परि भियं ९, ५०, ३; साम. १२०७
अव्यो वारे परि भियो २, ७, ६; साम. ११३३
अव्यो वारेभिः पयते ९, १०१, १६
अशोच्यग्निः सभिधानो ७, ६७, २
अश्नापिनं मयु १०, ६८, ८; अथर्व. २०, १६, ८; नि. १०, १२
अश्वम्बती रीयते १०, ५३, ८; अथर्व. १२, २, २६; वा. य.
३५, १०; तै. आ. ६, ३, २
अश्मारयमवतं ब्रह्मणः २, २४, ४; नि. १०, १३
अश्वाम ते कामगन्ते ६, ५, ७; वा. य. १८, ७४; तै. सं.
१, ३, १४, ३
अश्वाम ते सुमर्ति वेव १, ११४, ३
अश्वं हि भूरीदायत्तरा वां १, १०२, २; तै. सं. १, १, १४, १;
नि. ६, ९

अधरी तन्मयवति १०, ८५, ३०; अधर्व. १४, १, २७
 अधराये वो निषवन् १०, ९७, ५; त्रा. य. १२, ७९; ३५, ४;
 तै. सं. ४, २, ६, २
 अधं न गीर्मी रथं ८, १०३, ७; साम. १५८४
 अधं न गूळहमधिना १, ११७, ६
 अधं न स्वा चारवन्तं १, २७, १; साम. १७; १६३४;
 नि. १, २०
 अधमित्रा रथमां ८, ७४, २०
 अधस्वाप्र जनिमास्य २, ३५, ६
 अध्वा ह्वेदरुषासः ५, ५९, ५
 अध्वादियायति यद्वन्ति १०, ७३, १०
 अध्वा न या बाजिना ६, ६७, ४
 अध्वायन्तो गव्यन्तो १०, १६०, ५; अधर्व. २०, ९६, ५;
 तै. मा. २, ५, ८, १२
 अध्वावति प्रथमो गोषु १, ८३, १; अधर्व. २०, २५, १
 अध्वावर्ती सोमावर्ती १०, ९७, ७; वा. य. १२, ८१; तै. सं.
 ४, २, ६, ४
 अध्वावतीगोमतीर्न ७, ४१, ७; ८०, ३; अधर्व. ३, १६, ७;
 वा. य. ३४, ४०; तै. मा. २, ८, ९, ९
 अध्वावतीगोमतीर्विंशवारा १, १२३, २२
 अध्वावतीगोमतीर्विंशसुविदो १, ४८, २
 अध्वावन्तं रथिनं वीरा १०, ४१, ५
 अध्वासो न ये ज्येष्ठास १०, ७८, ५
 अध्वासो ये वामुप ७, ७४, ४
 अध्विना परि वानियः ३, ५८, ८
 अध्विना पिबन्तं मधु १, १५, ११; तै. मा. २, ७, १२, १
 अध्विना पुषंस्ससा १, ३, २
 अध्विना मधुसत्तमं १, ४७, ३
 अध्विना मधुपुत्तमो ३, ५८, ९
 अध्विना यज्वरीयः १, ३, १
 अध्विना यद्व कर्हिचित् ५, ७४, १०
 अध्विना वामद्वतमा ८, ७३, ६
 अध्विना वर्तिस्सदा १, ९२, १६; साम. १७३४
 अध्विना वाजिनीवसु ५, ७८, ३
 अध्विना वायुना युवं ३, ५८, ७
 अध्विनावेह गच्छतं ५, ७५, ७; नि. ३, २०
 अध्विनावेह गच्छतं ५, ७८, १
 अध्विना सु विचाकनात् ८, ७३, १७
 अध्विना स्तुपे स्तुहि ८, २६, १०
 अध्विना हरिणाविव ५, ७८, २
 अध्विनोरसनं रथं १, १२०, १०

अधो रथी सुस्प इत् ८, ४, ९; साम. २७७
 अधेव चित्राल्पी ४, ५२, २; साम. १७२६
 अधो न क्रदो वृषभिः २, ९७, २८
 अधो न क्रवन्त्रनिमिः ३, २६, ३
 अधो न चक्रदो वृषा ९, ६४, ३
 अधो वोळ्हा सुखं ९, ११२, ४; नि. ९, २
 अधस्य धमना रथ्यस्य ४, ४१, १०
 अधस्यो वातो भववः १, ३२, १२
 अधाळहं पुस्तु पृतना १, ९१, २१; वा. य. ३४, २०; तै. मा.
 २, ४, ३, ८; ७, ४, १
 अधाळस्युमं पृतनासु ८, ७०, ४; साम. ११५६; अधर्व.
 २०, ९२, १९
 अधाळहो भग्ने वृषमो ३, १५, ४
 अधा महो दिवो १, १२१, ८
 अधो पुत्रासो अदिवेः १०, ७२, ८; तै. आ. १, १३, २;
 तांळ्य मा. २४, २२, ६
 अधौ व्यस्पत् ककुभः १, ३५, ८; वा. य. ३४, २४
 असच्च सच्च परमे स्योमन् १०, ५, ७
 असस्तु मे जरितः १०, २७, १
 असद्व्य सुवीर्यं ८, ३१, १८
 असन्निधे आहवनानि ७, ८, ५
 असपन्नः सपन्नहा १०, १७४, ५; अधर्व. १, २९, ६
 असपन्न सपन्नाग्नी १०, १५९, ५
 असमं क्षत्रमसमा मनीषा १, ५४, ८
 असमार्तिं नितोदानं १०, ६०, २
 असंसृष्टो जायसे मात्रोः ५, ११, ३; तै. मा. २, ४, ३, ३
 असर्जिं कलशौ अभि ९, १०६, १२; साम. ९४०
 असर्जिं रथ्यो यथा ९, ३६, १; साम. ४९०
 असर्जिं यथा रथ्ये ९, ९१, १; साम. ५४३
 असर्जिं वां स्थविरा वेधसा १, १८१, ७
 असर्जिं वाजी विरः पथिन् १, १०९, १९
 असर्जिं रुक्मो दिव २, ८६, ४६
 असश्नतः शतधारा ९, ८६, २७
 असश्नता मघवज्रयो हि ७, ६७, ९
 असश्नन्ती भूरिघारे ६, ७०, २; नि. ५, २
 असादि वृषो यज्ञिः ७, ७, ५
 असाम यथा सुपसाय १, १७३, ९
 असामि हि प्रयज्ववः १, ३९, ९
 असाम्योजो विश्रुया १, ३९, १०; नि. ६, २३
 असावन्वो असुर १०, १३०, ४

असावि ते जुहुयाणां ५, ४३, ५
 असावि देवं गोक्षत्रीकं ७, २१, १; साम. ३१३
 असावि सोम इन्द्र ते १, ८४, १; साम. ३४७; १०२८;
 तै. सं. १, ४, ३९, १
 असावि सोमः पुरुहूत १०, १०४, १
 असावि सोमो अरुणो ९, ८२, १; साम. ५६२; १३१६
 असाध्यं शुभं दायास्तु ९, ६२, ४; साम. ४७३; १००८
 अतिशयं यजमानो ४, १७, १५
 असि यमो अस्यादित्यः १, १६३, ३; वा. य. २९, १४;
 तै. सं. ४, ६, ७, १
 असि हि वीर सेन्यो १, ८१, २; साम. १००३; अथर्व.
 २०, ५६, २
 असुनीते पुनरस्मासु १०, ५९, ६
 असुनीते मनो अस्मासु १०, ५९, ५; नि. १०, ४०
 असुन्वन्तं समं जहि १, १७६, ४
 असुन्वामिन्द्र संसर्तं ८, १४, १५; अथर्व. २०, २९, ५
 असुत् पूर्वा वृषभो ३, ३८, ५
 असुत् वृषभमहते १, १६८, ९
 असुक्षत प्र वाजिनो ९, ६४, ४; साम. ४८२; १०३४
 असुप्रदेववीतये ९, ४६, १
 असुप्रदेववीतये वाजयन्तो ९, ६७, १७; साम. १८१२
 असुप्रमिन्द्रवः पयो ९, ७, १; साम. ११२८
 असुप्रमिन्द्र ते गिरः १, ९, ४; साम. २०५; अथर्व.
 २०, ७१, १०
 असेन्या वः पणयो १०, १०८, ६
 असौ च या न उर्वरा ८, ९१, ६
 असौ य एषि वीरको ८, ९१, २
 असौ यः पंथा आदित्यो १, १०५, १६
 अशुभ्रा इवामसुरो ८, ४२, १; वा. य. ४, ३०; तै. सं.
 १, १, ८, १
 अशुभो मन्म एष्यं ८, ५२, ९; साम. १६७७; अथर्व.
 २०, ११९, १
 अश्विन्यनिः शिमीवाजिः १, १४१, १३
 अश्विन्यनिनरां सुतोवो १०, ४५, २२; वा. य. १२, २९
 अस्ति देवा अंहोहः ८, ६७, ७
 अस्ति सोमो अयं सुतः ८, ९४, ४; साम. १७४; १७८५
 अस्ति हि यः सजात्यं ८, ९७, १०; नि. ६, १४
 अस्ति हि वामिह सोवा ५, ७४, ६
 अस्ति हि यमा मवाय १, ३७, १५
 अस्तीदमधिमन्धनं ३, २९, १
 अस्तु औषदं पुरो १, १३९, १; साम. ४६१

अस्तेव सु प्रतरं १०, ४२, १; अथर्व. २०, ८९, १
 अस्तोदवं स्तोम्या १, १२४, १३
 अस्थुरु चित्रा उपतः ४, ५१, २
 अस्मभ्यं रोदसी राविं ९, ७, ९; साम. ११३६
 अस्मभ्यं वाजिनीवसू ८, ५, १२
 अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र १०, १३३, ७
 अस्मभ्यं सु वृषणवसू ८, २६, १५
 अस्मभ्यं गातुवित्तमः ९, १०६, ६
 अस्मभ्यं तद्विषो अजयः २, ३८, ११
 अस्मभ्यं तद्वसो दानाय २, १३, १३; १४, १२
 अस्मभ्यं तौ अपा वृषि ४, ३१, १३
 अस्मभ्यं त्वा वसुविदे ९, १०४, ४; साम. ५७५
 अस्मभ्यं मिद्विद्विषुः ९, २, ९; साम. १०४६
 अस्मा-अस्मा इदम्यसो ६, ४२, ४; साम. १४४३
 अस्मा इत्काव्यं वचः ५, ३९, ५
 अस्मा इदु ग्नाधिद १, ६१, ८; अथर्व. २०, ३५, ८
 अस्मा इदु त्यदतु १, ६१, १५; अथर्व. २०, ३५, १५
 अस्मा इदु त्यसुपमं १, ६१, ३; अथर्व. २०, ३५, ३
 अस्मा इदु त्यथा तक्षत् १, ६१, ६; अथर्व. २०, ३५, ६
 अस्मा इदु प्र तवसे तुराय १, ६१, १; अथर्व. २०, ३५, १;
 नि. ५, ११
 अस्मा इदु प्र अरा १, ६१, १२; अथर्व. २०, ३५, १२;
 नि. ६, २०
 अस्मा इदु प्रय इव १, ६१, २; अथर्व. २०, ३५, २
 अस्मा इदु सतिमिव १, ६१, ५; अथर्व. २०, ३५, ५
 अस्मा इदु स्तोमं १, ६१, ४; अथर्व. २०, ३५, ४
 अस्मा उक्थाय पर्यंतस्य ५, ४५, ३
 अस्मा उ ते महि महे द, १, १०; तै. मा. ३, ६, १०, ४
 अस्मा उपास आतिरंत ८, ९६, १
 अस्मा ऊ पु प्रभूतये ८, ४१, १
 अस्मा एतद्विष्य चैव ६, ३४, ४
 अस्मा एतन्मह्यागूयं ६, ३४, ५
 अस्माकं व इन्द्रमुपमसि १, १२९, ४
 अस्माकं शिभिणीनां १, ३०, ११
 अस्माकं सु रथं पुर ८, ४५, ९
 अस्माकं जोष्यध्वं ४, ९, ७
 अस्माकं त्वा मतीनां ४, ३२, १५
 अस्माकं त्वा सुतो उप ८, ६, ४२
 अस्माकं देवा उभवाय १०, ३७, ११
 अस्माकं एषुया रथो ४, ३१, १४
 अस्माकमस्तं अथर्व. ५, ४, ८

अस्माकमग्ने मघवस्तु वीरिष्णव १, १४०, १०
 अस्माकमग्ने मघवस्तु धास्या ६, ८, ६; तै. सं. १, ५, ११, २
 अस्माकमत्र पितरः ४, ४२, ८
 अस्माकमत्र पितरो मनुष्या ४, १, १३
 अस्माकमद्य घामयं ८, ५, १८
 अस्माकमद्यान्तमं ८, ३३, १५
 अस्माकमायुर्वर्धय ३, ६२, १५
 अस्माकमित्सु शृणुहि ४, २२, १०
 अस्माकमिन्द्रः समृतेषु १०, १०३, ११; साम. १८५९;
 अधर्व. १९, १३, ११; वा. य. १७, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ४, ३
 अस्माकमिन्द्र तुष्टं ५, ३५, ७
 अस्माकमिन्द्र भृत्य ते ६, ४५, ३०
 अस्माकमिन्द्रावरुणा भरे ७, ८२, ९
 अस्माकमिन्द्रेहि नो ५, ३५, ८
 अस्माकमुत्तमं कृषि ४, ३१, १५
 अस्माकमुजां रथं १०, २६, ९
 अस्माकं मित्रावरुणावतम् २, ३१, १
 अस्माकेभिः सखिभिः २, ३०, १०
 अस्मादहं तविषादीपमाणः १, १७१, ४
 अस्मां अवन्तु ते वातं ४, ३१, १०
 अस्मां अविद्धि विषहन्द्र ४, ३१, १२
 अस्मां हृदा वृणीत्व ४, ३१, ११
 अस्मान्समर्थं पवमान ९, ८५, २
 अस्मान्सु तत्र चोत्थ १, ९, ६; अधर्व. २०, ७१, १२
 अस्मिन्न इन्द्र पृथुर्वी १०, ३८, १
 अस्मिन्पदे परमे २, ३५, १४
 अस्मिन्पदे अदाभ्या ५, ७५, ८
 अस्मिन्समुद्रे अप्युत्तर १०, ९८, ६
 अस्मिन्स्वर्गं चतुष्कपत १०, १३२, ५
 अस्मे आ वहतं रथिं ८, ५, १५
 अस्मे ह्यं सचा सुते ८, ९७, ८
 अस्मे इन्द्रावृष्टयती ४, ४९, ४; तै. सं. ३, ३, ११, १
 अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं ७, ८४, ४
 अस्मे इन्द्रो वरुणो ७, ८२, १०८३, १० -
 अस्मे ऊ पु वृषणा १, १८४, २
 अस्मे तदिन्द्रावरुणा ३, ६२, ३
 अस्मे ता त इन्द्रं सन्तु १०, २२, १३
 अस्मे पेहि शुमतीं १०, ९८, ३
 अस्मे पेहि शुमशतो ९, ३२, ६
 अस्मे पेहि भवो बृहन् १, ९, ८; अधर्व. २०, ७१, १४

अस्मे प्र यंधि मघवन् ३, ३६, १०; नि. ६, ७
 अस्मे रथिं न स्वयं १, १४१, ११
 अस्मे रायो दिवेदिवे ४, ८, ७
 अस्मे रुद्रा मेहता ८, ६३, १२; वा. य. ३३, ५०
 अस्मे वशं परि पतं १, ७२, २
 अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ४, २२, ९
 अस्मे वसूनि धारय ९, ६३, ३०
 अस्मे वीरो महतः ७, ५६, २४
 अस्मे श्रेष्ठेभिर्मानुभिः ७, ७७, ५
 अस्मे सा वां माध्वी रातिः १, १८४, ४
 अस्मे सोम धियमधि १, ४३, ७
 अस्मे तिस्रो अयध्याय २, ३५, ५
 अस्मे ते प्रतिहयंते ८, ४३, २
 अस्मे बृहन्नामवसाय २, ३५, १२
 अस्मे भीमाय नमसा १, ५७, ३; अधर्व. २०, १५, ३
 अस्मे वयं यद्वायान ६, २३, ५
 अस्य क्रत्या विचेतसो ५, १७, ४
 अस्य घा वीर ईवतो ४, १५, ५
 अस्य ते सख्ये वयं ९, ६१, २९; साम. ७७९
 अस्य ते सख्ये वयमियशंतः ९, ६६, १४
 अस्य श्रितः क्रतुना १०, ८, ७
 अस्य त्वेषा अजरा अस्य १, १४३, ३
 अस्य देवस्य मीळहुयः ७, १८८, ५
 अस्य देवस्य संसदि ७, ४, ३
 अस्य पिब क्षुमतः १०, ११६, २
 अस्य पिबतमश्विना ८, ५, १४
 अस्य पिब यस्य जज्जान ६, ४०, २
 अस्य पीत्या मदानां देवो ८, ९२, ६
 अस्य पीत्या मदानामिन्द्रो ९, २३, ७
 अस्य पीत्या शतक्रतो १, ४, ८; अधर्व. २०, ६८, ८
 अस्य प्र जातवेदसो १०, १८८, २
 अस्य प्रजावती गृहे ८, ३१, ४
 अस्य प्रत्नान्मु सुतं ९, ५४, १; साम. ७५५; वा. य.
 ३, १६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अस्य मेघा हेमना ९, ९७, १; साम. ५२६; १३९९
 अस्य मदे पुरु वर्षासि ६, ४४, १४
 अस्य मदे स्वयं दा ज्ञाताय १, १२१, ४
 अस्य मदानो मध्वो २, १९, २
 अस्य मे शावापृथिवी २, ३२, १
 अस्य यामासो बृहतो १०, ३, ४
 अस्य रथा स्वरयेव पृथिः २, ४, ४

अस्य वामस्य पलितस्य १, १६४, १; अथर्व. १, १, १;
 नि. ४, २६
 अस्य वासा उ आर्षिषा ५, १७, ३
 अस्य वीरस्य बर्हिषि १, ८६, ४
 अस्य हृष्यो ह्योदन ८, ६३, १
 अस्य यो ह्यवसा १, १८, ८
 अस्य व्रतानि नाष्टये १, ५१, ३; साम. १७१६
 अस्य व्रते सजोषसो १, १०२, ५
 अस्य दासुहमवासा १, ६०, २
 अस्य शुक्रमासो दृष्टानपर्व १०, ३, ६
 अस्य अयो नद्यः सप्त १, १०२, ६; तै. ब्रा. २, ८, १, २
 अस्य श्रिये समिधानस्य ४, ५, १५
 अस्य श्रेष्ठा सुभगस्य ४, १, ६
 अस्य श्रोत्रं स्वा सुयः १, ८६, ५
 अस्य श्लोको दिधीयते १, १९०, ४
 अस्य सुवानस्य मन्विनः २, ११, २०
 अस्य स्तुपे महिमघस्य राधः १, १२२, ८
 अस्य स्वामेनिरोत्तिजः १०, ९९, ११
 अस्य सोमे मघोनः ५, १६, २
 अस्य हि स्वयशस्तारः ५, १७, २
 अस्य हि स्वयशस्तारः ५, ८२, २
 अस्या ऊ पुण उप सातये १, १३८, ४; नि. ४, २५
 अस्याजरासो वृमां १०, ४६, ७; वा. य. ३३, १; तै. ब्रा.
 २, ७, १२, १
 अस्वेदिन्द्रो मदेष्वा प्रमं १, १०६, ३; साम. ६९६
 अस्वेदिन्द्रो मदेष्वा विश्वा १, १, १०
 अस्वेदिन्द्रो वावृषे वृष्ण्यं ८, ३, ८; साम. १५७४;
 अथर्व. २०, ९९, २; वा. य. ३३, १७
 अस्वेदु त्वेपसा १, ६१, ११; अथर्व. २०, ३५, ११
 अस्वेदु मृहि पूष्योणि १, ६१, १३; अथर्व. २०, ३५, १३
 अस्वेदु मिषा गिरयश्च १, ६१, १४; अथर्व. २०, ३५, १४
 अस्वेदु मातुः सवनेषु १, ६१, ७; अथर्व. २०, ३५, ७;
 नि. ५, ४
 अस्वेदेव प्र रिचि १, ६१, ९; अथर्व. २०, ३५, ९; तै. सं.
 २, ४, १४, २
 अस्वेदेव शवसा शुषन्तं १, ६१, १०; अथर्व. २०, ३५, १०
 अस्वेदेवा सुमतिः प्रथाना १०, ३१, ६
 अस्वमज्जतरणवः ४, ४, १२; तै. सं. १, १, १४, ५
 अस्वापयद्भीयते ४, ३०, २१
 अहं रथ्यं शृगयं १०, ४९, ५
 अहं राजा वरुणो मघं ४, ४२, २

अहं राहो संगमनी १०, १२५, ३; अथर्व. ४, ३०, २
 अहं रुद्राय चतुरा १०, १२५, ६; अथर्व. ४, ३०, ५
 अहं रुद्रेभिर्गुप्तिभिः १०, १२५, १; अथर्व. ४, ३०, १
 अहं सप्त जघतो १०, ४९, ९
 अहं सप्तदा नहुषो १०, ४९, ८
 अहं स यो नववास्व १०, ४९, ६
 अहं सुवे पितरमस्य १०, १२५, ७; अथर्व. ४, ३०, ७
 अहं सूर्यस्य परि यामि १०, ४९, ७
 अहं सो अस्मि यः पुरा १, १०५, ७
 अहं सोममाहनसं १०, १२५, २; अथर्व. ४, ३०, ६
 अहं हि ते हरिवो व्रक्ष ८, ५३, ८
 अहं हुवान आर्क्षं ८, ७४, १३
 अहं होता न्यसीदं १०, ५२, २
 अहं केतुरहं मूर्धा १०, १५९, २
 अहं गर्भमदृषां १०, १८३, ३
 अहं गुह्युभ्यो अतिथिभ्यं १०, ४८, ८
 अहं च त्वं च वृत्रहन् ८, ६२, ११; तै. सं. ७, ४, १५, १;
 नि. १, ४
 अहं चन तत्सुरिभिः ६, २६, ७
 अहं तदामु धारयं १०, ४९, १०
 अहं तष्टेव चन्द्रुरं १०, १२९, ५
 अहं ता विश्वा चकरं ४, ४२, ६
 अहं वां गृणते पूर्यं १०, ४९, १
 अहं हि परिशयानं ३, ३२, ११; शत. ब्रा. ४, ५, ३, ३
 अहं हि पर्वते शिश्रियाणं १, ३२, २; अथर्व. २, ५, ६;
 तै. ब्रा. २, ५, ४, २
 अहं निन्द्रो अहं दृष्टि ४, २८, ३
 अहं नृषु वृत्रतरं रथ्यं १, ३२, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३;
 नि. ६, ४
 अहं नृषु वृत्रचीपमः ८, ३२, २६
 अहं मत्सं कवये १०, ४९, ३
 अहं मयो अपिन्वमुक्षमाणा ४, ४२, ४
 अहं मस्मि महामहो १०, ११९, १२
 अहं मस्मि सपरानहेन्द्र १०, १६६, २
 अहं मस्मि सहमाना १०, १४५, ५; अथर्व. ३, १८, ५
 अहं मिद्धि पितृष्वपि ८, ६, १०; साम. १५२, १५००;
 अथर्व. २०, १२५, १
 अहं मिन्द्रो न वरा जिग्य १०, ४८, ५
 अहं मिन्द्रो रोषो वक्षो १०, ४८, २
 अहं मिन्द्रो वरुणस्ते मति ४, ४२, ३

अहमेवं गव्ययमङ्गवं १०, ४८, ४
 अहमेताम्यान्मसतो १०, ४८, ६
 अहमेव वात इव १०, १२५, ८; अथर्व. ४, ३०, ८
 अहमेव स्वयमिदं १०, १२५, ५; अथर्व. ४, ३०, ३
 अहं पितेव वेतसूँ १०, ४९, ४
 अहं पुरो मंदसानो ४, २६, ३
 अहं प्रत्येन मन्मना ८, ६, ११; साम. १५०१; अथर्व.
 २०, ११५, २
 अहं भुवं वसुनः १०, ४८, १
 अहं भूमिमवदामापोय ४, २६, २
 अहं मनुजभवं सूर्यश्चाहं ४, २६, १
 अहश्च कृष्णमहरजुनं ६, ९, १; नि. २, २१
 अहस्ता यवपदी १०, २२, १४
 अहानि गृध्राः पयोव १, ८८, ४
 अहा यद्विन्म सुविना ७, ३०, ३
 अहाव्यघ्ने हविरास्ये १०, ९१, १५; वा. य. २०, ७९;
 तै. मा. १, ४, १, १
 अहितेन चिद्व्येता ८, ६२, ३
 अहिरिव भोगैः पर्येति ६, ७५, १४; वा. य. २९, ५१;
 तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. ९, १५
 अहेळता मनसा श्रुष्टि २, ३३, ३
 अहेळमान उप याहि ६, ४१, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १२
 अहेम यत्तं पयामुराणा ७, ७३, ३
 अहेयातारं कमपश्यदुं १, ३२, १४
 आकरे वसोर्जरीता ३, ५१, ३
 आ कलशा अमृत २, ६५, १४
 आ कलशेषु धावति पवित्रे ९, १७, ४
 आ कलशेषु धावति श्वेनः ९, ६७, १४
 आर्क्षी सूर्यस्य रोचनात् १, १४, ९
 आ कृष्णेन राजसा वर्तमानः १, ३५, २; वा. य. ३३, ४३;
 ३४, ३१; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आकेनिपासो अहमिः ४, ४५, ६
 आ क्रन्दय बलमोक्षो ६, ४७, ३०; अथर्व. ६, १२६, २;
 वा. य. २९, ५६; तै. सं. ४, ६, ७, ७
 आक्षिप्स्वास्वपरा ३, ५५, ५
 आ क्षोदो महि वृत्तं ६, १७, १२
 आक्षणायावानो वहन्ति ८, ७, ३५
 आगधिता परिगधिता १, १२६, ६; नि. ५, १५
 आ गन्ता मा रिपण्यत ८, २०, १; साम. ४०१
 आगन्देव ऋतुभिर्वधंतु ४, ५३, ७
 आगान्दृभूणामिह ४, ३५, २

आगान्म वृत्रहन्तमं ८, ७४, ४; साम. ८९
 आ गावो अगमन्तु ६, २८, १; अथर्व. ४, २१, १;
 तै. मा. २, ८, ८, ११
 आ गोमता नासत्या रथेन ७, ७९, १
 आ रता अग्न इहावसे १, २२, १०
 आग्निं न स्वयुक्तिभिः १०, २१, १; साम. ४२०
 आग्निरगाभि मारतो ६, १६, १९
 आग्ने गिरो दिव आ ७, ३९, ५
 आग्ने याहि मरुत्सखा ८, १०३, १४
 अग्ने वह वरुणं १०, ७०, ११
 आग्ने वह हविरघाय ७, ११, ५
 आग्ने स्धूर्तं रयिं भर १०, १५६, ३; साम. १५२९
 आगमज्ञाप उशतीर्वहिः १०, ३०, १५
 आ प्रायग्निरहन्त्येभिः ५, ४८, ३
 आ प त्वावीं तमना १, ३०, १४; साम. १०८५; अथर्व.
 २०, १२२, २
 आ धा गमघादि श्रवत् १, ३०, ८; साम. ७४५; अथर्व.
 २०, २६, २
 आ धा ता गच्छागुत्तरा १०, १०, १०; अथर्व. १८, १, ११;
 नि. ४, २०
 आ धा ये अग्निमिन्धते ८, ४५, १; साम. १३३; १३३८;
 वा. य. ७, ३२; तै. मा. २, ४, ५, ७; नि. ६, १४
 आ धा योपेव सूतरी १, ४८, ५
 आ व त्वामेता वृषणा ३, ४३, ४
 आ चन त्वा चिकिरसामो ८, २१, ३
 आ च नो वहिः सवता ७, ५९, ६
 आ चर्यणिम्रा वृषमो १, १७७, १; तै. मा. २, ४, ३, ११
 आ च वहासि तां इह १, ७४, ६
 आ चट आसां पायो ७, ३४, १०; नि. ६, ७
 आ चिकितान सुकृत् ५, ६६, १
 आध्या जातु दक्षिणतो १०, १५, ६; अथर्व. १८, १, ५२;
 वा. य. १९, ६२
 आच्छद्विधनैर्गुपितः १०, ८५, ४; अथर्व. १४, १, ५
 आ जिह्वन्ति साम्येषां ६, ७५, १३; वा. य. २९, ५०;
 तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. ९, २०
 आ जने रथेषंदहो १०, ६०, १
 आ जनाय दुहणे ६, २२, ८; अथर्व. २०, ३६, ८
 आ जागृद्विर्विष ज्ञाता ९, ९७, ३७; साम. १३५७
 आ जातं जातवेदसि ६, १६, ४२; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ जाभिरत्के अयत् ९, १०१, १४; साम. १३८७
 आजासः पूर्णं रथे ६, ५५, ६
 आभितुरं सापत्तिं विश्व ८, ५३, ६

आजिपते नृपते स्वमिदि ८, ५४, ६
 आ जुहोता दुवस्वता ५, २८, ६; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 आ जुहोता स्वस्वत ३, ९, ८; नि. ४, १४
 आ जुहोता ईक्षो वंशः १०, ११०, ३; अथर्व. ५, १२, ३;
 वा. य. २९, २८; तै. ब्रा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ८
 आ जुहोता न ईक्षो देवो १, १८८, ३
 आ जनगार्थि सुरार्थि १०, १४३, ६; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 आ त इन्द्रो मदाय कं ९, ६१, २०
 आ त इन्द्र महिमानं ८, ६५, ४
 आ त एता वचोयुजा ८, ४५, ३९
 आ त एत मनः पुनः १०, ५७, ४; वा. य. ३, ५४, तै. सं.
 १, ८, ५, २
 आ तक्षत सातिमस्त्रयं १, १११, ३
 आ तत्त इन्द्रायवः १०, ७४, ४; वा. य. ३३, २८
 आ तत्ते द्युधर्मतुमः १, ४२, ५
 आ तं भज सौश्रवेतु १०, ४५, १०; वा. य. १२, २७;
 तै. सं. ४, २, २, ३
 आ तिष्ठन् सुप्तं यो रथः १, १८३, ३
 आ तिष्ठन्ते परि विश्वे ३, ३८, ४; अथर्व. ४, ८, ३; वा. य.
 ३३, २२; तै. ब्रा. २, ७, ८, १
 आ तिष्ठ रथं वृषणं १, १७७, ३
 आ तिष्ठ वृषह्रयं १, ८४, ३; वा. य. ८, ३३; तै. सं.
 १, ४, ३७, १
 आ तू गहि प्र तु द्रव ८, १३, १४
 आ तू न इन्द्रो शशदातु ९, ७२, ९
 आ तू न इन्द्र कौशिक १, १०, ११
 आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं ८, ८१, १; साम. १६७, ७२८
 आ तू न इन्द्र मग्न ३, ४१, १; अथर्व. २०, २३, १
 आ तू न इन्द्र वृषहन् ४, ३२, १; साम. १८१; वा. य.
 ३३, ६५
 आ तू भर माकिरेत ३, ३६, ९; तै. सं. १, ७, १३, ३
 आ तू पित्र कण्वमतं ८, २, २२
 आ तू पित्र हरिमिन्द्रो १०, १०१, १०; नि. ४, १९
 आ तू सुशिप्र दम्पते ८, ६९, १६; अथर्व. २०, ९२, १३
 आ ते अग्र हवीमहि ५, ६, १; साम. ४१९; १०२२; अथर्व.
 १८, ४, ८८; तै. सं. ४, ४, ४, ६
 आ ते अग्र ऋचा हविः ५, ६, ५; साम. १०२३; तै. सं.
 ४, ४, ४, ६
 आ ते अग्र ऋचा हविः ३, १६, ४७
 आ ते कारो गृणवामा ३, ३३, १०; नि. २, २७
 आ ते दक्षं वि रोचना ८, ९३, २६

आ ते दक्षं मयोभुवं ९, ६५, २८; साम. ४९८; ११३७
 आ ते दधामीद्विषं ८, ९३, २७
 आ तेन यातं मनसो १०, ३९, १२
 आ ते पितमरुतां सुप्त २, ३३, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 आ ते मह इन्द्रोयुप्र ७, २५, १; तै. सं. १, ७, १३, २
 आ ते रथस्य वृषन् १०, २६, ८
 आ ते रुचः पवमानस्य ९, २६, २४
 आ ते वसो मनो यमव ८, ११, ७; साम. ८; ११६६;
 वा. य. १२, ११५
 आ ते वृषन् वृषणो ६, ४४, २०
 आ तेऽगो वरेण्यं ५, ३५, ३
 आ ते शुभो वृषभ एतु ६, १९, ३; तै. ब्रा. २, ५, ८, १;
 ८, ५, ९
 आ ते सपयू जवसे १, ५०, २
 आ ते सिधामि कुशोः ८, १७, ५; अथर्व. २०, ४, २
 आ ते सुपर्णा अभिनन्तं पयैः १, ७९, २; तै. सं. ३, १, ११, ५
 आ ते स्वस्तिमीमह ६, ५६, ६
 आ ते हनू हरिवः शूरशिप्र ५, ३६, २
 आरमन्वन्नभो द्युहते ९, ७४, ४
 आरमा ते वातो रज ७, ८७, २
 आरमा देवानां भुवनस्य १०, १६८, ४
 आरमानं ते मनसा राट्जा १, १६३, ६; वा. य. २९, १७;
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 आरमा पितृस्तृणांसः ८, ३, २४
 आरमा यज्ञस्य रक्षा ९, ६, ८
 आ रवा सधस्तुतिं ८, १, १६
 आ रव सधस्तुतिं ८, १, १०; साम. २९५
 आ रवाश्रवा गहि ८, ८२, ४
 आ रवा कण्वा अह्वत १, १४, २
 आ रवा कण्वा द्वावसे ८, ३४, ४
 आ रवानां शान्ताभिः १०, १३७, ४; अथर्व. ४, १३, ५
 आ रवा गिरोरधीरिवास्तुः ८, ९५, १; साम. ३४४
 आ रवा गीर्भिमहासुतं ८, ६५, ३
 आ रवा गोभिरिव वज्रं ८, २४, ६
 आ रवा प्रावा वदन्ति ८, ३४, २; साम. १८०९
 आ रवा सुतो राहवाणा अभि १, १३४, १
 आ रवा वृहन्तो हरयो ३, ४३, ६
 आ रवा मग्नयुजा हरी ८, १७, २; साम. ६६७; अथर्व.
 २०, ३, २; ३८, २; ४७, ८
 आ रवा मद्गुता हरी ८, ३४, ९

आ त्वा रथं यथोक्ते ८, ६८, १; साम. ३५४; १७७१;
नि. ५, ३
आ त्वा रथे हिरण्यये ८, १, २५; साम. १३९२
आ त्वा रथं न निम्रयो ८, ४५, २०; नि. ३, २१
आ त्वा वहन्तु हरयो १, १६, १
आ त्वा विप्रा अलुच्यतुः १, ४५, ८
आ त्वा विशन्वादावः १, ५, ७; अथर्व. २०, ६९, ५
आ त्वा विशन्विषन्वः ८, ९२, २२; साम. १९७; १६६०
आ त्वा शुक्रा अलुच्यतुः ८, ९५, २
आ त्वा सहस्रमा शतम् ८, १, २४; साम. २४५; १३९१
आ त्वा सुतास इन्द्रयो ८, ४९, ३
आ त्वा हरयो वृषणो ६, ४४, १२
आ त्वा हर्यंतं प्रयुजो १०, ९६, १२; अथर्व. २०, ३२, २
आ त्वा हार्यंतंतेरेधि १०, १७३, १; अथर्व. ६, ८७, १;
वा. य. १२, ११; तै. सं. ४, २, १, ४; तै. ब्रा.
२, ४, २, ८
आ त्वा होता मनुर्हितो ८, ३४, ८
आ त्वेता नि षीदत १, ५, १; साम. १६४; ७४०; अथर्व.
२०, ६८, ११
आत्सोम इन्द्रियो रसो ९, ४७, ३
आथर्वणायाध्विना वृषीचे १, ११७, २२
आ दक्षिणा सृजते ९, ७१, १
आ दक्षिणः प्रथमं दधिरे १, ८३, ४; अथर्व. २०, २५, ४
आ दक्षिणः शवसा ४, ३८, १०; तै. सं. १, ५, ११, ४;
नि. १०, २१
आ दशभिर्विवस्वत ८, ७२, ८
आ दस्य ते च्वसयंतो १, १४०, ५
आ दस्य वृष्मिणो रसे १, १४, ३
आ दस्युष्मा मनसा ४, १६, १०
आ दस्य स्वधामनु १, ६, ४; साम. ८५१; अथर्व. २०, ४०, ३;
६९, १२
आ द्याव इवेनो अभरत् ४, २६, ७; नि. ११, १
आ द्यारो वां मतीनां १, ४६, ५
आ दिसे अस्य वीर्यस्य १, १३१, ५; अथर्व. २०, ७५, ३
आ दिसे विश्वे क्रतुं १, ६८, ३
आ दित्यश्वा वृषुधाना ४, १, १८
आ दिप्रानस्य रेतसो ८, ६, ३०; साम. २०
आ दित्या अय हि रुयसा ८, ४७, ११
आ दित्यानां वसूनां १०, ४८, ११
आ दित्यानामयसा ७, ५१, १; तै. सं. २, १, ११, ६
आ दित्या रुद्रा वसवः सुनीया ३, ८, ८

आ दित्या रुद्रा वसवो ७, ३५, १४; अथर्व. १९, ११, ४
आ दित्या विश्वे मस्तदच ७, ५१, ३
आ दित्यासो अति क्षिप्रो १०, १२६, ५
आ दित्यासो अदितयः ७, ५२, १
आ दित्यासो अदितिः ७, ५१, २
आ दित्यैरिन्द्रः सगणो १०, १५७, ३; साम. ११२२; अथर्व.
२०, ६३, २; १२४, ५; तै. आ. १, २७, १
आ दित्यासस्य चर्किन् ८, ५५, ५
आ दिव्य नेम इन्द्रियं ४, २४, ५
आ दिव्योतारं वृणते १, १४१, ६
आ दिन्मः सत्रा तविपीर १०, ११३, ५
आ दिन्मातृराशिदत् १, १४१, ५
आ दिवस्सृष्टमभ्युः १, ३६, ६
आ र्दीं शवस्यमवीद ८, ७७, २
आ र्दीं हंसो यथा गणम् ९, ३२, ३; साम. ७७०
आ र्दीं के चित्ययमानास ९, ११०, ६; साम. १४९५
आ र्दीं त्रितस्य योपणो ९, ३२, २; साम. ७७१
आ र्दीमश्वं न हेतारो ९, ६२, ६; साम. १०१०
आ रू मे निवरो भुवत् ८, ९३, १५
आ रू नु ते अनु क्रतुं ८, ६३, ५
आ र्ज्जोति हविष्कृतिं १, १८, ८
आ देवानामप्रयावेह १०, ७०, २
आ देवानामपि पन्थां १०, २, ३; अथर्व. १९, ५९, ३;
तै. सं. १, १, १४, ३
आ देवानामभवः केतुरमे ३, १, १७
आ देवो ददे वृष्णा ७, ६, ७
आ देवो वृत्तो अशिरः १०, ९८, २
आ देवो यातु सविता ७, ४५, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, १
आ देव्यानि पार्थिवानि ५, ४१, १४
आ देव्यानि मता चिकित्सा १, ७०, २
आ देव्या वृणीमहे ७, ९७, २
आद्य रथं भानुमो ५, १, ११
आ द्यां तनोपि रदिमनिः ४, ५२, ७
आ द्रोदसी वितरं विष्कंमा ५, २९, ४
आ द्वाभ्यां हरिभ्यां २, १८, ४; नि. ७, ६
आ द्विर्वा अमिनो १०, ११६, ४
आ धर्गसिद्धिदिवो ५, ४३, १३
आ धावता सुहस्यः ९, ४६, ४; नि. २, ५
आ धीवमाणायाः पतिः १०, २६, ६
आ ध्वंस्मै दधाता ७, ३४, ४
आ धेनवा पयसा ५, ४३, १

आ धेनवो धुनयंताम् ३, ५५, १६
 आ धेनवो मामतेवं १, १५३, ६
 आध्रेण चिच्छेत् ७, १८, १७
 आ न ह्यहोमिदमे १, १८६, १; वा. य. ३३, ३४, ४७
 आ न ह्यहो मर्हामिपं १, ६५, १३
 आ न ह्यहो सतविषं १, ६७, ६
 आ न ह्यहो सतविषं गवां ९, ६५, १७; साम. ८३५
 आ न ह्यहो पृथसे १०, २२, ७
 आ न ह्यहो मर्हामिपं ८, ६, २३
 आ न ह्यहो मर्हामिपं ४, ४९, ३
 आ न ह्यहो वृषादा ४, २०, १; वा. य. २०, ४८
 आ न ह्यहो हरिमिषां ४, २०, २; वा. य. २०, ४९
 आ न ऊजं बहवमभिनो युवं १, १५७, ४
 आ नः पवस्व भार्या ९, ३५, १
 आ नः पवस्व वसुमद् ६, ६९, ८
 आ नः पूषा पवमानः ९, ८१, ४
 आ नः प्रजां जनयतु १०, ८, ४३
 आ नः शुष्मं नृपाद्यं १, ३०, २
 आ नः सहस्रतो भरा ८, ३४, १५
 आ नः सुतास ह्यहो १, १०६, ९; साम. १३२८
 आ नः सोम पवमानः किरा ९, ८१, ३
 आ नः सोमं पवित्र आ ९, ६२, २१
 आ नः सोम संयतं ९, ८६, १८; साम. ११५४
 आ नः सोम सहो जुषो ९, ६५, १८; साम. ८३४
 आ नः सोमे स्वध्वर ८, ५०, ५
 आ नपातः शवसो ४, ३४, ६
 आ नस्तुवं रयिं ३, ४५, ४
 आ नैष्ठे गन्तु मत्सरः १, १७५, २; साम. १४३३
 आ न स्तुत उप वाजेभिः ४, २९, १
 आ न स्तोमसुप द्रवत् ८, ५, ७
 आ न स्तोमसुप द्रविष्यातो ८, ४९, ५
 आ नामभिर्महतो वक्षि ५, ४३, १०
 आ नार्यस्य दक्षिणा ८, २४, २९
 आ नासत्या गच्छतं ह्ययते १, ३४, १०
 आ नासत्या त्रिभिः १, ३४, ११; वा. य. ३४, ४७
 आ निरेकमुत त्रियं ८, २४, ४
 आ निवर्तनं वतंय १०, १९, ८; तै. सं. ३, ३, १०, १
 आ निवर्तं नि वतंय पुनः १०, १९, ६
 आ नूनं यातमभिनो रथेन ८, ८, २
 आ नूनं यातमभिनो रथभिः ८, ८७, ५
 आ नूनं यातमभिनो रथ ८, ९, १४; अथर्व. २०, १४१, ४

आ नूनं रघुवर्तेभिः ८, ९, ८; अथर्व. २०, १४०, ३
 आ नूनमभिनो युवं ८, ९, १; अथर्व. २०, १३९, १
 आ नूनमभिनो रथभिः ८, ९, ७; अथर्व. २०, १४०, २
 आ नो अग्ने रयिं भर १, ७९, ८; साम. १५२५
 आ नो अग्ने वयोवृद्धं ८, ६०, ११; साम. ४३
 आ नो अग्ने सुचेतना १, ७९, ९; साम. १५२६; तै. ब्रा.
 २, ४, ५, ३
 आ नो अघ्न समनसो ८, २७, ५
 आ नो अश्वावदभिनो ८, २२, १७
 आ नो अश्विना त्रिभुवा १, ९, ७; ३४, १९
 आ नो अग्नं रिसादसा ५, ७१, १
 आ नो अग्नं रिसादसेमां ८, ८, १७
 आ नो अग्नं मयोभुवा ८, ८, १९
 आ नो अग्न्यान्वभ्या ८, ३४, १४
 आ नो अग्न्येभिरभ्यैर्बंसयैः ८, ७३, १४
 आ नो अग्न्येभिरभ्यैर्बंसयैः ६, ६०, १४
 आ नो अग्निं सख्येभिः शिवे ३, ३, १९
 आ नो गोत्रा वरुहि गोपते ३, ३०, २१
 आ नो गोमम्वतमभिनो ८, ५, १०
 आ नो वृषिष्ठाः पथ्यां ७, ४४, ५
 आ नो दिव आ पृथिव्या ७, २४, ३
 आ नो दिवो बृहत् ५, ४३, ११; तै. सं. १, ८, २२, १
 आ नो देवः सविता त्रायमाणो ६, ५०, ८
 आ नो देवः सविता साविद्यद् १०, १००, ३
 आ नो देव शवसा ७, ३०, १
 आ नो देवानामुप येतु १०, ३१, १
 आ नो देवेभिरुप देवहृति ७, १४, ३
 आ नो देवेभिरुप यातं ७, ७२, २
 आ नो धुम्रैरा श्रवोभिः ८, ५, ३२
 आ नो द्रप्सा मधुमन्तो १०, ७८, ४
 आ नो नापा मतीनां १, ४६, ७
 आ नो निपुदिः शक्तिनीभिः ७, २२, ५; वा. य. २७, २८;
 तै. ब्रा. २, ८, १, २
 आ नो निपुदिः शक्तिनीभिः १, १३५, ३
 आ नो यधिः सधमादे १०, ३५, १०
 आ नो बर्हा रिसावसो १, २६, ४
 आ नो बृहन्ता बृहतीभिः ४, ४१, ११
 आ नो ब्रह्माणि महतः २, ३४, ६
 आ नो भज परमेषु १, २७, ५; साम. १४९९
 आ नो भग्नाः क्रतवो यंतु १, ८९, १; वा. य. २५, १४;
 तै. ४, १९

आ नो भर दक्षिणेनामि ८, ८१, ६
 आ नो भर भगमिद्व ३, ३०, १९; तै. मा. २, ५, ४, १;
 नि. ६, ७
 आ नो भर वृषणं छुपमं ६, १९, ८
 आ नो भर ब्यञ्जनं ८, ७८, ६
 आ नो मखस दावने ८, ७, २७
 आ नो महीमरमति ५, ४३, ६
 आ नो मित्र सुदीतिभिः ५, ६४, ५
 आ नो मित्रायरुणा एतैः ३, ६१, १६; साम. २२०, ६६३;
 वा. य. २१, ८; तै. सं. १, ८, २२, ३
 आ नो मित्रायरुणा हव्यशुष्टि ७, ६५, ४; तै. मा. २, ८, ६, ७
 आ नो यज्ञं दिविष्टुशं ८, १०१, ९; वा. य. ३३, ८५
 आ नो यज्ञं नमोयुवं ३, ४३, ३
 आ नो यज्ञं भारती १०, ११०, ८; अथर्व. ५, १२, ८;
 वा. य. २९, ३३; तै. मा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १३
 आ नो यज्ञाय तक्षत १, १११, २
 आ नो यार्तं दिवस्वरि ८, ८, ४
 आ नो यार्तं दिवो अष्टा ४, ४४, ५; अथर्व. २०, १४३, ५
 आ नो यार्तमुपश्रुति ८, ८, ५
 आ नो याहि परावतो ८, ६, ३६
 आ नो याहि महेमते ८, ३४, ७
 आ नो याहि सुतावतो ८, १७, ४; अथर्व. २०, ४, १
 आ नो याष्टुपश्रुति ८, ३४, ११
 आ नो रत्नाभि विभ्रता ५, ७५, ३; साम. १७४५
 आ नो रयिं मदच्छुतं ८, ७, १३
 आ नो राधांसि सवित ७, ३७, ८
 आ नो रुद्रस्य सुनवो ६, ५०, ४
 आ नो वायो महे तने ८, ४६, २५
 आ नो विश्व आरुहा १, १८६, २; तै. मा. २, ८, ६, ३
 आ नो विश्वान्यश्विना ८, ८, १३
 आ नो विश्वामिरुतिभिः सजोषा ७, २४, ४; तै. मा.
 २, ४, ३, ६; ७, १३, ४
 आ नो विश्वामिरुतिभिरधिना ८, ८, १
 आ नो विश्वास्तु हव्य ८, ९०, १; साम. २६९; १४९२;
 अथर्व. २०, १०४, ३
 आ नो विश्वेषां रसं ८, ५३, ३
 आ नो विश्वे सजोषसो ८, ५४, ३
 आ नोऽश्विमिरुतो १, १६७, २
 आग्नेयस्य १०, १६३, ३; अथर्व. २, ३३, ४; २०, १६, २०
 आन्यं दिवो मातरिषा १, ९३, ६; तै. सं. २, ३, १४, २
 आप इहा उ भेषजी १०, १३७, ६; अथर्व. ३, ७, ५; ६, ९१, ३

आपः पृणीत भेषजं १, २३, २१; १०, ९, ७; अथर्व.
 १, ६, ३
 आप वक्षामो मलानसो ७, १८, ७
 आपययो विपययो ५, ५२, १०
 आप पयाथ महिना ८, ७०, ६; साम. ८६३; अथर्व.
 २०, ८१, २; ९२, २१
 आपमुषी पार्थिवानुरु ६, ६१, ११
 आपमुषी विभावरी ४, ५२, ६
 आप प्रौ पार्थिवं १, ८१, ५
 आप परमामिह ६, ६२, ११
 आप पर्वतस्य मरुतां ४, ५५, ५
 आप पवमान धारय २, १२, ९; साम. १२०३
 आप पवमान नो भरायो २, २३, ३
 आप पवमान सुष्टि ९, ६५, ३; साम. ९०६
 आप पवस्व गविष्टये ९, ६६, १५
 आप पवस्व दिवां पत ९, ११३, २
 आप पवस्व मदिन्तम ९, २५, ६; ५०, ४; साम. १२०८
 आप पवस्व महोमिषं ९, ४१, ४; साम. ८९५
 आप पवस्व सहस्रिणं रयिं तोम ९, ६३, १; साम. ५०१
 आप पवस्व सहस्रिणं रयिं गोमन्तं ९, ६२, १२
 आप पवस्व सुरीयं ९, ६५, ५; साम. ७८६
 आप पवस्व हिरण्यवद् ९, ६३, १८; वा. य. ८, ६३
 आप पुशं गांसि वृथीयां ८, २७, २
 आप पश्चाताद्यासत्या ७, ७२, ५; ७३, ५
 आपश्चिपिप्यु सार्थो ७, २३, ४; अथर्व. २०, १२, ४;
 वा. य. ३३, १८
 आपश्चिद्रस्मि विन्ध्यन्त ७, ३४, ३
 आपश्चिद्रि स्वयदास ७, ८५, ३
 आपानासो विवस्वतो ९, १०, ५; साम. ११२३
 आपान्तमन्युः १०, ८९, ५; तै. सं. २, २, १२, ३;
 तै. आ. १०, १, ९; नि. ५, १२
 आपी वो अस्मे पितरेव १०, १०६, ४
 आपा पुत्रासो न मातरं ७, ४३, ३
 आपूर्णो अय कलदा ३, ३२, १५; अथर्व. २०, ८, ३
 आपा वृषश्चिपयर्हिषं १, २३, १३
 आपो अघान्नचारिवं १, २३, २३; १०, ९, ९; वा. य.
 २०, २२; तै. सं. १, ४, ४५, ३; ४६, २; तै. मा.
 २, ६, ६, ५
 आपो अस्मान्मातरः १०, १७, १०; अथर्व. ६, ५१, २;
 वा. य. ४, २; तै. सं. १, २, १, १
 आपो न र्वीवश संति १, ८३, २; अथर्व. २०, २५, २

आपो न सिंधुमभि यत् १०, ४३, ७; अथर्व. २०, १७, ७
 आपो भूयिष्ठा ह्येको १, १६१, ९
 आपो यं वः प्रथमं ७, ४७, १
 आपो रेवतीः अथवा १०, ३०, १२
 आपो ह यद् बृहतीर्विद्य १०, १२१, ७; अथर्व. ४, २, ६;
 वा. य. २७, २५, ३२, ७; तै. सं. २, २, १२, १;
 ४, १, ८, ५; तै. आ. १, २३, ८
 आपो हि ष्टा मयोमुत्तः १०, ९, १; साम. १८३७; अथर्व.
 १, ५, १; वा. य. ११, ५०; ३६, १४; तै. सं.
 ४, १, ५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; तै. आ.
 ४, ४२, ४; १०, १, ११; नि. ९, २७
 आ प्यायस्व मन्त्रिन् १, ९१, १७; वा. य. १२, ११४;
 तै. सं. १, ४, ३२, १; तै. आ. ३, १७, १
 आ प्यायस्व समेत १, ९१, १६; ९, ३१, ४; वा. य.
 १२, ११२; तै. सं. ३, २, ५, ३; ४, २, ७, ४;
 तांश्च मा. १, ५, ८
 आ प्र द्रव परावतो ८, ८२, १
 आ प्र द्रव हविषो ५, ३१, २; नि. ३, २१
 आ प्र यात मरुतो ८, २७, ८
 आ प्रा रजांसि दिव्यानि ४, ५३, ३
 आग्नायन्मपुन १०, ६८, ४; अथर्व. २०, १६, ४
 आ बुन्दं वृषदा ८, ४५, ४; साम. २१६
 आ भन्दमाने उपाके १, १४२, ७
 आ भन्दमाने उपसा ३, ४, ६
 आ भरतं निक्षतं वज्रबाहु १, १०९, ७; तै. मा. ३, ६, ११, १
 आ भाव्यनिरूपसां ५, ७६, १; साम. १७५२
 आ भानुना पार्थिवानि ६, ६, ६
 आ भारती भारतीभिः ३, ४, ८; ७, २, ८
 आनिर्विधेमाप्रे ८, २३, २३
 आभिष्टे अघ गीर्भिः ४, १०, ४; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 आभिः स्पृष्टो मिथतीः ६, २५, २; तै. मा. २, ८, ३, ३
 आभूया सहजा वज्र १०, ८४, ६; अथर्व. ४, ३१, ६
 आभूयेण्यं यो मरुतो ५, ५५, ४
 आभोग्यं प्र १, ११०, २
 आ मघ्नो अस्मा असिचन् १०, २९, ७; अथर्व. २०, ७६, ७
 आ मनीषामन्तरिक्षस्य १, ११०, ६
 आ मन्त्रमा वरेण्यं ९, ६५, २९; साम. ११३८
 आ मन्त्रस्य सनिष्यतो ३, २, ४
 आ मंत्रिभिः हविभिः ३, ४५, १; साम. २४६; १७१८;
 अथर्व. ७, ११७, १; वा. य. २०, ५३; तै. आ.
 १, १२, २

आ मन्येयामा गातं ३, ५८, ४
 आ मा एपन्तु प्र व ६, ४८, १६
 आ मां मित्रावरुणे ७, ५०, १
 आमासु पक्षैरय ८, ८९, ७; साम. १४३१; तै. सं.
 १, ६, १२, २; नि. ६, १४
 आ मित्रावरुणा भगं ९, ७, ८; साम. ११३५
 आ मित्रे वरुणे वयं ५, ७२, १
 आमूरज प्रत्यावर्तये ६, ४७, ३१; अथर्व. ६, १२६, ३;
 वा. य. २९, ५७; तै. सं. ४, ६, ६, ७
 आ मे अश्व प्रतीर्यं ८, २६, ८
 आ मे वर्षास्तुषता ८, १०१, ७
 आ मे हव्यं नासत्याश्विना ८, ८५, १
 आ मे हस्ते न खादिनं ६, १६, ४०; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ यः प्रसी जायमान ६, १०, ४
 आ यः प्रसी भानुना ६, ४८, ६
 आ यः पुरं नार्मिणीम् १, १४९, ३; साम. १७७४
 आ यः सोमेन जडरं ५, ३४, २
 आ यः स्वार्णं भानुना १, ८, ४
 आयं गौः पृथ्वीरकमीत् १०, १८९, १; साम. ६३०; १३७६;
 अथर्व. ६, ३१, १; २०, ४८, ४; वा. य. ३, ६;
 तै. सं. १, ५, ३, १
 आयजी वाजसातमा १, २८, ७; नि. ९, ३६
 आ यज्ञैर्वै मल्यं ५, १७, १
 आयं जना अभिषष्टे ५, ३१, १२
 आ यत्तत्त्वेन्यः ८, ६९, १०; अथर्व. २०, ९२, ७
 आ यत्साकं यशसो ७, ३६, ६
 आ यदध्वान्वनवतः ८, १, ३१
 आ यद्विद्वश्च दग्धे ८, ३४, १६
 आ यद्विषे नृपतिं तेज आनद १, ७१, ८; वा. य. ३३, ११;
 तै. सं. १, ३, १४, ६
 आ यद् हुषः शतक्रतु १, ३०, १५; साम. १०८६; अथर्व.
 २०, १२२, ३
 आ यद् हुषस्वाद् हुषसे न काशः १, १६५, १४
 आ यजुरी हन्त्र विभता १, ६३, २
 आ यद्योनिं हिरण्यं वरुण ५, ६७, २
 आ यद्योनिं हिरण्यं आशुः ९, ६४, २०
 आ यदुहाव वरुणश्च नावं ७, ८८, ३
 आ यद्वज्रं हन्त्र धरसे ८, ९६, ५
 आ यज्ञो योषणा रथं ८, ८, १०
 आ यज्ञो सुवो रथं ५, ७३, ५
 आ यज्ञमीयच्छसा ५, ६६, ६

आप्ते ते परायणे १०, १४२, ८; अथर्व. ६, १०६, १
 आप्यन्तारं महि स्थिरं ८, ३२, १४
 आ यक्षः पक्षीर्गमन् ७, ३४, २०
 आ यं नरः सदानवो ५, ५३, ६; तै. सं. २, ४, ८, १
 आ यन्मा वेना जरुहन्मुतस्य ८, १००, ५
 आ यन्मे अयं २, ४, ५; नि. ६, १७
 आप्यमद्य सुकृतं प्रातरिच्छ १, १०५, ३
 आ यं वृणन्ति दिवि १, ५२, ४
 आ यथोक्षितं तना २, ५८, ४; साम. १०६०
 आ यत्तन्प रोदसी ६, १, ११; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
 आ यत्तस्यो भुवनानि १, ८४, २
 आ यत्ते अन्न इषते ७, १, ८
 आ यत्ते सर्पिरासुते ५, ७, ९
 आ यस्मिन्ते स्वपाके ६, १२, २
 आ यस्मिन्सप्त रश्मयः २, ५, २
 आ यस्मिन्गले नयां ६, २९, २
 आ यस्य ते महिमानं ८, ४६, ३
 आ यातं नहुपस्परि ८, ८, ३
 आ यात मरुतो दिव ५, ५३, ८
 आ यातमुप भूषतं ७, ७४, ३; वा. य. ३३, १८
 आ यातं मित्रावरुणा जुषाणा ७, ६६, १९
 आ यातं मित्रावरुणा सुनास्ति ६, ६७, ३
 आ यास्वित्रः स्वपतिः १०, ९४, ३; अथर्व. २०, ९४, १
 आ यास्वित्रो दिव आ ४, २१, ३
 आ यास्वित्रोऽवस उप ४, २१, १; वा. य. २०, ४७
 आ याहि कृण्वाम त ८, ६२, ४
 आ याहि पर्वतेभ्यः ८, ३४, १३
 आ याहि पूर्वोरति ३, ४३, २
 आ याहि वनसा सह १०, १७२, १; साम. ४४३
 आ याहि वस्या विषा १०, १७२, २
 आ याहि शश्वदुवात ६, ४०, ४
 आ याहि सुषुमा हि ते ८, १७, १; साम. १९१; ६६६, अथर्व.
 २०, ३, १, ३८, १, ४७, ७
 आ याहीम इन्द्रवो ८, २१, ३; साम. ४०२
 आ याह्ये पय्या अनु ७, ७, २
 आ याह्ये समिधानो अवां ३, ४, ११; ७, २, ११
 आ याह्यिभिः सुतं ५, ४०, १
 आ याह्यं आ परि ८, ३४, १०
 आ याह्यवोऽप ६, ४३, १
 आनुर्विधानुः परि १०, १७, ४; अथर्व. १८, २, ५५;
 तै. आ. ६, १, २

आ युवानः कवयो ६, ४९, ११
 आ यूथेव क्षुमति पश्चा ४, २, १८; अथर्व. १८, ३, २३
 आ ये तन्वन्ति रात्रिभिः १, १९, ८
 आ ये तस्युः पृथतीषु ५, ६०, २
 आ ये रज्जोसि तविषीभिः १, १६६, ४
 आ ये विश्वा पार्थिवानि ८, ९४, ९
 आ ये विश्वा स्वर्गयानि तस्युः १, ७२, ९; तै. ब्रा. २, ५, ८, १०
 आ यो गोभिः सृज्यत ९, ८४, ३
 आ योनिमस्मिपुंतवन्तम ३, ५, ७
 आ योनिमरुणो रुद्र ९, ४०, २; साम. ९२५
 आ यो मूर्धनं पित्रोः १०, ८, ३
 आ यो योनिं देवकृतं ७, ४, ५
 आ यो वना तातृपाणो २, ४, ६
 आ यो विवाय सचयाय १, १५६, ५
 आ यो विश्वानि वायां ९, १८, ४
 आरुह्येव मध्ये १०, १०६, १०
 आ रयिमा सुचेतुनं ९, ६५, ३०; साम. ११३९
 आराण्यनुमप बाधस्व १०, ४२, ७; अथर्व. २०, ८९, ७;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ७; नि. ५, २४
 आ राजाना मह क्रतुस्य ७, ६४, २
 आ रिष किकिरा कृणु ६, ५३, ७
 आ रुमैरा युधा ५, ५२, ६; नि. ६, १६
 आ रुद्रास इन्द्रवतः ५, ५७, १; नि. ११, १५
 आरे अद्या को निवरा १०, १०२, १०
 आरे अहमदमितारो ४, ११, ६
 आरे ते गोमसुत १, ११४, १०; तै. सं. ४, ५, १०, ३
 आरे सा वः सुदानवो १, १७२, २
 आरोका हव वेदो ८, ४३, ३
 आ रोदसी अपृणदा स्वः ३, २, ७; वा. य. ३३, ७५
 आ रोदसी अपृणा जायमान ३, ६, २
 आ रोदसी अपृणादोत १०, ५५, ३
 आ रोदसी बृहती वेपिदानः १, ७२, ४
 आ रोदसी हवमाणो १०, २६, ११; अथर्व. २०, ३२, १
 आ रोहत्यायुः १०, १८, ६; अथर्व. १२, २, २४; तै. आ.
 ६, १० १
 आर्चन्नात्र मरुतः १, ५२, १५
 आर्हिषेणो होत्रम् १०, २८, ५; नि. २, ११
 आलाका वा रुदसीर्णां ६, ७५, १५
 आ य इन्द्रं क्रिबि यथा १, ३०, १; साम. २१४
 आ य ऋजस ऊजां १०, ७६, १; नि. ६, २१

आ वसन्ते मयवा वीरवचसा ८, १०३, ९; साम. ८७९
 आचः कुलमिन्द्र वसिमन् १, ३३, १४
 आचः समं वृषमं वृष्या १, ३३, १५
 आ वक्षि देवो हृह विम २, ३६, ४; अथर्व. २०, ६७, ५
 आ वक्ष्यस्व मदि एतरो ९, २, २; साम. १०३८
 आ वक्ष्यस्व सुदक्ष ९, १०८, १०; साम. १०१२
 आवदस्व सं झकुने भद्रना २, ४३, ३
 आवद्रिं वसुना ७, १८, १९
 आवर्तुवरीरष तु १०, ३०, १०
 आवहन्वी गोष्वा नापांभि १, ११३, १५
 आवहन्वस्वीर्जोषिषा ४, १४, ३
 आ वहेये पराकाट ८, ५, ३१
 आ वां येष्ठाश्विना ५, ४१, ३
 आ वां रथं युवतिः १, ११८, ५
 आ वां रथं दुहिता सूर्यस्व १, ११६, ७
 आ वां रथमवस्थां सुष्टो ७, ७१, ३
 आ वां रथं पुरुमायं मनोह्रवं १, ११९, १
 आ वां रथो अश्विना १, ११८, १
 आ वां रथो नियुवाभ्यक्षद १, १३५, ४
 आ वां रथो रथानां ५, ७४, ८
 आ वां रथो रोदसी ७, ६२, १; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
 आ वां रथोऽवनिर्न १, १८१, ३
 आ वां राजानाष्वरे ७, ८४, १
 आ वां ययोऽश्वसो ६, ६३, ७
 आ वां वहिष्ठा इह ते ४, १४, ४
 आ वां वाहिष्ठो अश्विना ८, २६, ४
 आ वां विप्र इहावसे ८, ८, ९
 आ वां विश्वामिहृतिभिः ८, ८७, ३
 आ वां विश्वामिहृतिभिः ८, ८, १८
 आ वां इमेनासो अश्विना वह १, ११८, ४
 आ वां सहस्रं हरय ४, ४६, ३
 आ वां सुम्ने वरिमन् ६, ६३, ११
 आ वां सुम्नेः शंख इव १०, १४३, ६
 आ वां प्रावाणो अश्विना ८, ४९, ४
 आ वाजा यालोप न ऋतुः ४, ३४, ५
 आ वात वाहि भेषजं १०, १३७, ३; अथर्व. ४, १३, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ७; तै. ब्रा. ४, ४२, १
 आ वातस्य प्रजतो ७, ३६, ३
 आ वां दानाव वक्ष्णीय वक्षा १, १८०, ५
 आ वां विषो वक्ष्णीय वक्षा १, १३५, ५
 आ वां नरा मनोबुधो ५, ७५, ६

आ वामगन्धसुमतिर्वा १०, ४०, १२; अथर्व. १४, २, ५
 आ वामवातः सुवयः १, १८१, २
 आ वामवातः सुयुजो ५, ६२, ४
 आ वामवातो अमिमातिपाह ६, ६९, ४
 आ वासुपत्यमद्रुहा २, ४१, २१; नि. १, ३७
 आ वासुताय केशिनीरनुष १, १५१, ६
 आ वां भूपक्षितयो जन्म १, १५१, ३
 आ वां मित्रावरुणा हव्यः १, १५२, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 आ वायो भूप ध्रुविषा ७, २२, १; वा. य. ७, ७; तै. सं.
 १, ४, ४, १; ३, ४, २, १
 आ विश्वस्या विशता १, १८, ५
 आ विष्णुमन्त्रिमस्तः १, ८८, १; नि. ११, १४
 आ विषाध्या परिपः २, २३, ३
 आविरभूमहि माघोर्न १०, १०७, १
 आ विवासन्परावतो ९, ३९, ५; साम. ९०९
 आविशन्कलसं सुतो ९, ६२, १२; साम. ४८९
 आ विशतः प्रलब्धा २, १०, ५; वा. य. ११, २४; तै. सं.
 ४, १, २, ५
 आ विश्वदेवं सत्यति ५, ८२, ७; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आ विश्ववाराश्विना गतं नः ७, ७०, १
 आ विष्णो यधते चारुतासु १, ९५, ५; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४;
 नि. ८, १५
 आ वृत्रहा वृत्रहभिः ६, ६०, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १
 आ वृषस्य पुरुषतो ८, ६१, ३
 आ वृषस्य महामह ८, २४, १०
 आवेषसं नीलवृष्टं वृहन्तं ५, ४३, १२; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 आ वो धियं यज्ञियां १०, १०१, ९
 आ वो मक्षुतनाय कं १, ३९, ७
 आ वो यक्ष्यमृत्यवं १०, ५२, ५
 आ वो यन्मृदवाहासो ५, ५८, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ३
 आ वो यस्य द्विर्हसो १, १७६, ५
 आ वो रोजानं अथर्वस्य ४, ३, १; साम. ६९; तै. सं.
 १, ३, १४, १
 आ वो रुच्युमीसिजो १, १२२, ५
 आ वो वहंतु सप्तयो रघुप्यवः १, ८५, ६; अथर्व. २०, १३, २
 आ वो वाहिष्ठो वहतु ७, ३७, १
 आ वो होता जोहवीति ७, ५६, १८
 आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे ८, ३१, १०
 आ शर्म पर्वतानामोतापां ८, १८, १६
 आशसन् विशासन् १०, ८५, ३५; अथर्व. १४, १, २८
 आशीत्या नवस्यावा २, १८, ६

आशुः शिशानो वृषभो १०, १०३, १; साम. १८४९;
 अथर्व. १९, १३, २; वा. य. १७, ३३; तै. सं.
 ४, ६, ४, १; नि. १, १५
 आशुं दधिकं तसु नुष्ट ४, ३९, १
 आशुं हृतं विषस्वतो ४, ७, ४
 आशुभिधियान्वि २, ३८, ३
 आशुभ्रा पातमश्विवा ७, ६८, १
 आशुर्गवं बृहन्मते ९, ३९, १; साम. ८९८
 आशुवते अरपिता ४, ३, ३
 आश्वेनस्व जयसा १, ११८, ११; नि. ६, ७
 आश्रुर्कणं श्रुधी हवं १, १०, ९; नि. ७, ६
 आश्विनावधावस्तेषा १, २०, १७
 आश्वेनस्व जंतवो ५, १९, ३
 आस एतु य ईवदा ८, ४६, २१
 आसंयतमिह नः ६, २२, १०; अथर्व. २०, ३६, १०
 आसन्नायः सवर्तुषां ६, ४८, ११
 आसतो वातु मघवां ४, १६, १; अथर्व. २०, ७७, १
 आसं सविहृषा ८, १०२, ६; तै. सं. ३, १, ११, ८
 आसन्नायासः शवसानं ६, ३७, ३; नि. १०, ३
 आसहजं पथिभिर्निन्द्र ६, १८, ११
 आसां पूर्वोसामहसु १, १२४, ९
 आसीनासो धरणीनां १०, १५, ७; अथर्व. १८, ३, ४३;
 वा. य. १९, ६३
 आसीमरोहस्तुयमा ३, ७, ३
 आसुग्न्याय सुग्न्यं ८, २२, १५
 आसुते सिंचत श्रियं ८, ७२, १३; साम. १४८०; वा. य.
 ३३, २१
 आसुन्दुती नमसा वर्तयथ्यै ५, ४३, २
 आसुष्मा णो मघवन् ६, ४४, १८
 आसुष्यगती यजते १०, ११०, ६; अथर्व. ५, १२, ६; वा. य.
 २९, २१; तै. मा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, ११
 आसुष्यं न रमयो भुवासः १, ५९, ३
 आसुष्यो अरहृष्टुक्रं ५, ४५, १०
 आसुष्यो न आनुमद्भिः ६, ४, ६
 आसुष्यो वातु ससाधः ५, ४५, ९
 आसोता परि पिचता ९, १०८, ७; साम. ५८०; १३९४
 आसोम सुवानो आग्निभिः ९, १०७, १०; साम.
 ५१३; १६८९
 आस्तुतासो मरुतो ७, ५७, ७
 आस्त्यापयन्त सुवर्ति युवानः १, १६७, ६
 आस्त्यो बृहस्प वर्तिकां १, ११६, १४

आस्मा रथं वृषपाणेषु १, ५१, १२
 आस्मिन्पिसंगमिन्द्वो ९, २१, ५
 आस्मन्मन्त्र युवमानो अजरः १, ५८, २
 आहं सरस्वतीवतोः ८, ३८, १०
 आहं पितृन्सुविद्वान् १०, १५, ३; अथर्व. १८, १, ४५;
 वा. य. १९, ५६; तै. सं. २, ६, १२, ३
 आहयः सञ्जिरे ८, ६९, ५; साम. १४९०; अथर्व.
 २०, २२, ५; ९२, २
 आहयंताय पृणवे ९, ९९, १; साम. ५५१
 आहयंता अर्जुने अल्के ९, १०७, १३; साम. ७६८
 आहव्यं स्वाविद्यं स्वा १०, १६१, ५; अथर्व. ८, १, २०;
 २०, ९६, १०
 आहि धावावृषिषी अम १०, १, ७
 आहि रुहतमभिना ८, २२, ९
 आहि य्मा याति नयः ४, २९, २
 आहि य्मा सुनवे पिता १, २६, ३
 आहोता मन्त्रो विद्ययाति ३, १४, १
 अच्छन्त रेतो मिधस्तनुषु १, ६८, ८
 अच्छन्ति स्वा सोम्यासः सन्ना ३, ३०, १; वा. य. ३४, १८
 अच्छन्ति देवाः सुग्नतं ८, २, १८; साम. ७२१; अथर्व.
 २०, १८, ३
 अच्छन्तस्य यच्छाः १, ८४, १४; साम. ९१४; अथर्व.
 २०, २१, २; तै. मा. १, ५, ८, १
 अक्षामने पुरदंसं ३, १, २३; ५, १११; ६, १११; ७, १११;
 १५, ७; २२, ५; २३, ५; साम. ७६६; वा. य.
 १२, ५१; तै. सं. ४, २, ४, ३
 अक्षायस्वा पदे वयं ३, २९, ४; वा. य. ३४, १५; तै. सं.
 ३, ५, ११, १
 अक्षा सरस्वती मही १, १३, ९; ५, ५, ८
 अत ऊर्जी वो अजरं ८, ९९, ७; साम. २८३; अथर्व.
 २०, १०५, ३
 अति चिदि स्वा धना १०, १२०, ४; अथर्व. ५, २, ४
 अति चिन्म प्रजायै ५, ४१, १७
 अति किम्मन्मन्त्रिजः ५, ७, १०
 अति स्वासे वृष्टिहृष्यस्य १०, ११५, ९
 अति स्वा देवा हम् १०, ९५, १८
 अति वा इति मे मनो १०, ११९, १
 अति स्तुतासो असया ८, ३०, २
 इतो वा सार्ति १, ६, १०; अथर्व. २०, ७०, ६
 इत्या धीवन्तमदिवः ८, २, ४०; नि. ३, १६

हृत्पा यथा त ऊतये ५, २०, ४
 हृत्पा हि सोम इन्मवे १, ८०, १; साम. ४१०
 इदं यमस्य सादनं १०, १३५, ७
 इदं वचः पर्जन्याय ७, १०१, ५; तै. भा. १, २९, १
 इदं वचः शतसाः ७, ८, ६
 इदं वपुर्निवचनं ५, ४७, ५
 इदं वसो सुतमंघः ८, २, १; साम. १२४; ७३४
 इदं वामास्ये हविः ४, ४९, १; तै. सं. ३, ३, ११, १
 इदं वां मरिचं मधु ८, ३८, ३; साम. १०७५
 इदं विष्णुर्वि चक्रते १, २२, १७; साम. २२२; १६६९;
 अथर्व. ७, २६, ४; वा. य. ५, १५; तै. सं.
 १, २, १३, १; नि. १२, १९
 इदं अष्टं ज्योतिषां ज्योतिरागाच् १, ११३, १; साम. १७४९;
 नि. २, १९
 इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं १०, १७०, ३; साम. १४५५
 इदं सु मे जतिः १०, २८, ४; नि. ५, ३
 इदं स्वदिदमिदं १०, १२४, ६
 इदं ह नूनमेवां ८, १८, १
 इदं हविर्मेघवन् १०, ११६, ७; नि. ७, ६
 इदं हि वां प्रतिवि ५, ७६, ४
 इदं छान्वोजसा ३, ५१, १०; साम. १६५; ७३७
 इदं कथेरादित्यस्य २, २८, १
 इदं त एकं पर ऊत १०, ५६, १; साम. ६५५, अथर्व.
 १८, ३, ७; तै. भा. ३, ७, १, ३; तै. भा. ६, ३, १, ४, २
 इदं ते पात्रं सनवितं १०, ११२, ६
 इदं ते सोम्यं मधु ८, ६५, ८
 इदं ख्यात्रमिन्द्रपानं ६, ४४, १६
 इदं घाघाष्टिधिवी ससं १, १८५, ११; तै. भा. १, ८, ४, ८
 इदं नमो वृषभाय १, ५१, १५
 इदमकर्म नमो १०, ६८, १२; अथर्व. २०, १६, १२
 इदमम्रे सुषिते १, १४०, ११
 इदमायः प्र वहत १, २३, २२; १०, ९, ८; अथर्व. ७, ८९, ३;
 वा. य. ६, १७
 इदमित्था रोमं १०, ६१, १
 इदसु व्यसुहृतमं ४, ५१, १; नि. ४, २५
 इदसु व्यन्महि महां ४, ५, ९
 इदसुदकं पिबतेति १, १६१, ८
 इदं पित्र्यो नमो अस्तु १०, १५, २; अथर्व. १८, १, ४६;
 वा. य. १२, ६८; तै. सं. २, ६, १२, ४
 इदं पित्रे मरुतो १, ११४, ६
 इदं मे अग्ने क्षिपते ४, ५, ६

इदा हि त उषो अक्षिसानो ६, ६५, ५
 इवा हि ते वेवियतः ६, २१, ५
 इवा हि व उपस्तुतिं ८, २७, ११
 इदा हि वो विधत्ते ६, ६५, ४
 इवाहः पीति ४, ३३, १११
 इध्मं यस्ते जभर ४, १२, २
 इध्मेनाम्रे इच्छमानो ३, १८, ३; अथर्व. ३, १५, ३
 इनोत वृष्ट ३, ३८, २
 इनो राजस्ररतिः १०, ३, १; साम. १५४६
 इनो वाजानां पतिः १०, २६, ७
 इन्द्रविद्राय वृहते ९, ६९, १०
 इन्द्रं रिहति महिषा ९, ९७, ५७
 इन्द्रः पविष्ट चारुमद्राय ९, १०९, १३; साम. ४३१
 इन्द्रः पविष्ट चेतनः ९, ६४, १०; साम. ४८१
 इन्द्रः पुनानः प्रजां ९, १०९, ९
 इन्द्रः पुनानो अति ९, ८६, २६
 इन्द्ररथो न वाजसूय ९, ४३, ५
 इन्द्रविद्राय सोहाते ९, १०९, २२
 इन्द्रविद्राय पयस ९, १०१, ५; साम. ८७३; अथर्व.
 २०, १३७, ५
 इन्द्रुर्देवानामुपसर्ग्य ९, ९७, ५
 इन्द्रुर्वाजी पवते ९, ९७, १०; साम. ५४०, १०१९
 इन्द्रुर्हिन्वानो अर्पति ९, ६७, ४
 इन्द्रुर्हियानः सोहृभिः ९, ३०, २
 इन्द्रो यथा एव स्तवो ९, ५५, २; साम. ९७६
 इन्द्रो यष्टिभिः सुतः ९, २४, ५; साम. ९६४
 इन्द्रो व्यस्यमर्षसि ९, ६७, ५
 इन्द्रो समुद्रमर्षसि ९, ३५, २
 इन्द्र आशाभ्यस्परि ९, ४१, १२; अथर्व. २०, २०, ७;
 ५७, १०; तै. भा. २, ५, ३, १; नि. ६, १
 इन्द्र आसां नेता १०, १०३, ८; साम. १८५६; अथर्व.
 १९, १३, २; वा. य. १७, ४०; तै. सं. ४, ६, ४, ३
 इन्द्र हस्तेमपा एक ८, २, ४
 इन्द्र इक्ष्वयोः १, ७, २; साम. ५९७; ७९७ अथर्व.
 २०, ३८, ५; ४७, ५; ७०, ८; तै. भा. १, ५, ८, २
 इन्द्र इषो महान्म ८, ९२, ३; साम. ७१५
 इन्द्र इषे वदातु नः ८, ९३, ३४; साम. १९९
 इन्द्र उष्येन शवसा १०, १००, ५
 इन्द्र ऋसुभिर्वाजवज्रिः ३, ६०, ५
 इन्द्र ऋसुभिर्वाजिभिः ३, ६०, ७
 इन्द्र ऋसुमाग्वाजवान् ३, ६०, ६

इन्द्र ओषधीरसनो ३, ३४, १०; अथर्व. २०, ११, १०
 इन्द्रं वयं महाभन १, ७, ५; साम. १३०; अथर्व.
 २०, ७०, ११; तै. मा. २, ७, १३, १
 इन्द्रं वर्षतो नो गिर ८, १३, १३
 इन्द्रं वर्षतो अन्तरः ९, ६३, ५
 इन्द्रं वाणीरनुतममयुमेव ७, ३१, १२; साम. १७९५
 इन्द्रं विधा अवीवृषन् १, ११, १; साम. ३४३; ८९७,
 वा. य. १२, ५६; १५, ६१, १७, ६१; तै. सं.
 ४, ६, ३, ४; तै. मा. २, ७, १५, ५
 इन्द्रं वृत्राय हस्तवे देवसो ८, १२, २२
 इन्द्रं वृत्राय हस्तवे पुरुहूतं ३, ३७, ५; अथर्व. २०, १९, ५
 इन्द्रं नो नरः सखाय ६, २९, १
 इन्द्रं नो विश्वतः परि १, ७, १०; साम. १६२०; अथर्व.
 २०, ३९, १; ७०, १६; तै. सं. १, ६, १२, १
 इन्द्रं सोमस्य पीतवे ३, ४२, ४; अथर्व. २०, २४, ४
 इन्द्रं सखा नृतमं १०, ८९, १
 इन्द्रः किङ्क क्षुत्या अस्य १०, १११, ३
 इन्द्रः पर्षिदातिरि ३, ३४, १; अथर्व. २०, ११, १; नि. ४, १७
 इन्द्रः स दामने कृत ८, ९३, ८; साम. १२२३; अथर्व.
 २०, ४७, २; १३७, १३; तै. मा. १, ५, ८, ३
 इन्द्रः समस्तु यजमानं १, १३०, ८
 इन्द्रः सहस्रदात्रां १, १७, ५
 इन्द्रः सीतां नि ४, ५७, ७; अथर्व. ३, १७, ४
 इन्द्रः सुतेतु सोमेतु ८, १३, १; साम. ३८१, ७४६
 इन्द्रः सुत्रामा स्वर्षो ६, ४७, १२; १०, १३१, ६; अथर्व.
 ७, ९१, १; २०, १२५, ६; वा. य. २०, ५१;
 तै. सं. १, ७, १३, ४
 इन्द्रः सु एषा वृषणा ३, ५७, २
 इन्द्रः सुशिरो मधवा ३, ३०, ३
 इन्द्रः सूर्यस्य रश्मिभिः ८, १२, २
 इन्द्रः स्वर्षां जनयन् ३, ३४, ४; अथर्व. २०, ११, ४;
 तै. मा. २, ४, ३, ६
 इन्द्रः स्वाहा पिबतु ३, ५०, १
 इन्द्रं ऋतुं न आ मर ७, ३२, २६; साम. २५९, १४५६;
 अथर्व. १८, ३, ६७; २०, ७९, १; तै. सं. ७, ५, ७, ४
 इन्द्रं ऋतुविदं सुतं ३, ४०, २; अथर्व. २०, ६, २; ७, ४
 इन्द्रं अश्वमभि वामं १०, १८०, ३; अथर्व. ७, ८४, २;
 तै. सं. १, ६, १२, ४
 इन्द्रं क्षत्रासमाप्ति १०, ६०, ५
 इन्द्रं गुणीष उ स्तुपे ८, ६५, ५
 इन्द्रां कामा वसुधन्तो ४, १६, १५

इन्द्रं कुसो वृषणं १, १०६, ६
 इन्द्रं जहि पुमांसं ७, १०४, २४; अथर्व. ८, ४, २४
 इन्द्रं जामय उत वे ६, २५, ३
 इन्द्रं जवेष्टं न आ मरं ६, ४६, ५; अथर्व. २०, ८०, १
 इन्द्रजवेष्टान्महन्नयः ४, ५४, ५
 इन्द्रजवेष्टा मरुत्तना १, २३, ८; २, ४१, १५
 इन्द्रतमा हि पिप्पया १, १८२, २
 इन्द्रं तुष्यमिद्विषो १, ८०, ७; साम. ४१०
 इन्द्रं तुष्यमिन्मघवन् ६, ४४, १०
 इन्द्रं त्रिधातु शरणं ६, ४६, ९; साम. २६६; अथर्व. २०, ८३, १
 इन्द्रं स्वमवितेद्वसो ८, १३, २६
 इन्द्रं स्वा वृषमं वयं ३, ४०, १; अथर्व. २०, १, १; ६, १
 इन्द्रं खोतास आ वयं १, ८, ३; अथर्व. २०, ७०, १९
 इन्द्रं दद्या मघवन् १०, १००, १
 इन्द्रं दद्या यामकोता ३, ३०, १५
 इन्द्रं दद्यास्व पुरासि ८, ८०, ७
 इन्द्रं नेदीय पदिहि ८, ५३, ५; साम. २८२
 इन्द्रं तं श्रुम ८, ७०, २; साम. ९३४; अथर्व. २०, २२, १७;
 १०५, ५
 इन्द्रं नरो नेमधिता ७, २७, १; साम. ३१८; तै. सं. १, ३, १२, १
 इन्द्रं नो अग्ने वसुभिः ७, १०, ४
 इन्द्रं पिब तुष्यं सुतो ६, ४०, १
 इन्द्रं पिब प्रतिकामं १०, ११२, १
 इन्द्रं पिब वृषभूतस्य ३, ४३, ७
 इन्द्रं पिब स्वधया विस्तुतस्य ३, ३५, १०
 इन्द्रं प्रणः पुरपतेव ६, ४७, ७
 इन्द्रं प्र नो चितावानं ३, ४०, ३; अथर्व. २०, ६, ३
 इन्द्रं प्र नो रथमव ८, ८०, ४
 इन्द्रं प्रसूता वरुणप्रसिधा १०, ६६, २
 इन्द्रं प्रेहि पुरस्तं ८, १७, १; अथर्व. २०, ५, ३
 इन्द्रं मद्या क्रियमाणा जुषस्व ५, २९, १५
 इन्द्रं मर्षि कविच्छदा ३, १२, ३; साम. ६७१
 इन्द्रं मच्छ सुता हमे ९, १०६, १; साम. ५६६; ६९४
 इन्द्रं मरुत्व इह पाहि ३, ५१, ७; वा. य. ७, ३५; तै. सं.
 १, ४, १८, १
 इन्द्रं मिक्सेतिना हरो ८, १४, १२; अथर्व. २०, २९, ०
 इन्द्रं मिथा गिरो ३, ४२, ३; अथर्व. २०, २४, ३
 इन्द्रं मित्रापिनो वृषव १, ७, १; साम. १९८, ७९६; अथर्व.
 २०, ३८, ४; ४७, ४; ७०, ७; तै. सं. १, ६, १०, ०;
 तै. मा. १, ५, ८, १; नि. ७, २

इन्द्रमिहवतातय ८, ३, ५; साम. २४९; १५८७; अथर्व.
२०, ११८, ३
इन्द्रमिहरी बहो १, ८४, २; साम. १०३०; वा. य. ८, ३५;
तै. सं. १, ४, ३८, १
इन्द्रमिहरीनां ८, ६, ४४
इन्द्रमिहरीनां ४, ३९, ५
इन्द्रमीशानमोजसामि १, ११, ८; साम. १२५२
इन्द्रसुखानि वायुः ८, ६, ३५
इन्द्र सृष्ट महां ६, ४७, १०
इन्द्रमेव शिपया ८, १९, २
इन्द्र परेश्वरे ४, २५, ८
इन्द्रं प्रानेन मन्मना ८, ७६, ६
इन्द्रं प्रातर्हवामह १, १६, ३
इन्द्रं मतिर्हृद आ ३, ३९, १
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहुः १, १६४, ४६; अथर्व.
९, १०, २८; ति. ७, १८
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमृतये १, १०६, १
इन्द्र य उ नु ते अस्ति ८, ८१, ८
इन्द्र यथा द्यौस्ते ८, २४, ९
इन्द्र यत्ने नवीयसी ८, ९५, ५; साम. ८८४
इन्द्र वाजेषु नोऽय १, ७, ४; साम. ५९८; ७९८;
अथर्व. २०, ७०, १०; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
इन्द्रवायू अयं सुतः ४, ४६, ६
इन्द्रवायू इमे सुता १, २, ४; वा. य. ७, ८, ३३, ५६;
तै. सं. १, ४, ४, १
इन्द्रवायू वृहस्पतिं सुहृदे १०, १४१, ४; अथर्व. ३, २०, ६;
वा. य. ३३, ८६
इन्द्रवायू वृहस्पतिं मित्राग्निम् १, १४, ३; वा. य. ३३, ४५
इन्द्रवायू मनोज्ञता १, २३, ३
इन्द्र शविष्ठ सायते ८, १३, १२
इन्द्र शुद्धो न आ गच्छि ८, ९५, ८; साम. १४०३
इन्द्र शुद्धो हि नो रयि ८, ९५, ९; साम. १४०४
इन्द्रश्च सृष्ट्यातिनः २, ४१, ११; अथर्व. २०, २०, ६; ५७, ९
इन्द्रश्च वायवेयां सुतानां ५, ५१, ६
इन्द्रश्च वायवेयां सोमानां ४, ४७, २; साम. १६२९
इन्द्रश्च सोमं पिबतं ४, ५०, १०; अथर्व. २०, १३, १
इन्द्रश्चिदातदमवीय ८, ३३, १७
इन्द्र धुषि सु मे हव ८, ८२, ६
इन्द्र अद्यानि द्रविणानि २, २१, ६
इन्द्र सोमं सोमपते ३, ३२, १
इन्द्र सोममिमं विव १०, २४, १

इन्द्र सोमं विव ऋतुना १, १५, १
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव ३, ४०, ४; अथर्व. २०, ६, ४
इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् ३, ४२, ५; अथर्व. २०, २४, ५
इन्द्रस्तुनो बर्हणा आ ३, ३४, ५; अथर्व. २०, ११, ५
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य ९, १०९, २; साम. १३६९
इन्द्र स्यातर्हरीणां ८, २४, १७; साम. १६८५; अथर्व.
२०, ६४, ५
इन्द्रः स्पृष्टत वृत्रहा ८, ६१, १५
इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ३, ३२, ८
इन्द्रस्य कृतीरिषिता १०, १०८, ०
इन्द्रस्य तु वीर्याणि प्रयोचं १, ३२, १; साम. ६१२; अथर्व.
२, ५, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, १; ति. ७, २
इन्द्रस्य तु सुकृतं देव्यं १०, १००, ६
इन्द्रस्य वज्र आयसो निमि ८, ९६, ३
इन्द्रस्य वज्रो मरुतां ६, ४७, २८; अथर्व. ६, १२५, ३;
वा. य. २९, ५४; तै. सं. ४, ६, ६, ६
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य १०, १०३, ९; साम. १८५७; अथर्व.
१९, १३, १०; वा. य. १७, ४१; तै. सं. ४, ६, ४, ३
इन्द्रस्य सतयमृन्मवः ३, ६०, ३
इन्द्रस्य सोम पवमानं ९, ७६, ३; साम. १२३०
इन्द्रस्य सोम राधसे पुनानो ९, ८, ३; साम. ११८०
इन्द्रस्य सोम राधसे ९, ६०, ४
इन्द्रस्य हादि सोमधानं ९, १०८, १६
इन्द्रस्यागिरसां चेही १, ६२, ३
इन्द्रस्यात्र तविषीभ्यः १०, ११३, ६
इन्द्रस्येव रातिमा १०, १७८, २
इन्द्राकुत्सा वहमाना रथेन ५, ३१, ९
इन्द्रा को वां वरुणा ४, ४१, १
इन्द्रामी अपसत्ययुं ३, १२, ७; साम. १५७७; १६९४
इन्द्रामी अपादियं ६, ५९, ६; साम. २८१; वा. य. ३३, ९३
इन्द्रामी अवसागतं ७, २४, ७
इन्द्रामी आगतं सुतं ३, १२, १; साम. ६६९; वा. य. ७, ३१;
तै. सं. १, ४, १५, १
इन्द्रामी साहि तयते ६, ५९, ७
इन्द्रामी उबधवाहसा ६, ५९, १०
इन्द्रामी को अस्व वां ६, ५९, ५
इन्द्रामी जरितुः सचा ३, १२, २; साम. ६७०
इन्द्रामी तयति माया ६, ५९, ८
इन्द्रामी तविषाणि वां ३, १२, ८; साम. १५७८; १६९५
इन्द्रामी नवति पुरो ३, १२, ६; साम. १५७६; १७०४;
तै. सं. १, १, १४, १

इंद्राक्षी मित्रावरुणादिति ५, ४६, ३; वा. य. ३३, ४९
 इंद्राक्षी यमयथ उभा ५, ८३, १
 इंद्राक्षी युवं सु नः ८, ४०, १
 इंद्राक्षी युवामिमे ६, ६०, ७; साम. ९९१
 इंद्राक्षी युवोरपि ६, ५०, ९
 इंद्राक्षी रोचना दिवः ३, १२, ९; साम. १६९३; तै. मं. ४, २, ११, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 इंद्राक्षी वृत्रहलेषु १०, ६५, २
 इंद्राक्षी शतदाज्ञि ५, २७, ६
 इंद्राक्षी मृणुतं हवं ६, ६०, १५
 इंद्राणीमासु नागिषु १०, ८३, ११; अथर्व. २०, १२६, ११; तै. मं. १, ७, १३, १; नि. ११, ३८
 इंद्राणु पुषणा ययम् ६, ५७, १; साम. २०२
 इंद्रापरवता बृहता रथेन ३, ५३, १; साम. ३३८
 इंद्रावृहस्पती वयं ४, ४०, ५
 इंद्राय गाव आशिर् ८, ६०, ६; साम. १४९१; अथर्व. २०, २२, ३; ९१, ३; तै. ब्रा. २, ७, १३, ४; नि. ६, ८
 इंद्राय गिरो अनिसिन् १०, ८९, ४; साम. ३३९; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
 इंद्राय नूतमवेनो १, ८४, ५; साम. ९५१
 इंद्राय पयं मदः ९, १०७, १७; साम. ५२०
 इंद्राय मद्भने सुतं ८, ९२, १९; साम. १५८; ७२०, अथर्व. २०, ११०, १
 इंद्राय वृषण मदः ९, १०६, ५
 इंद्राय साम गायत ८, ९८, १; साम. ३८८; १०२५; अथर्व. २०, ६२, ५; नि. ७, २
 इंद्राय सु मर्दिमन् ८, १, १९
 इंद्राय सोम परि पिष्यसे ९, ७८, २
 इंद्राय सोम पवसे ९, २३, ६
 इंद्राय सोम पातवे नृभिः ९, १०८, १५
 इंद्राय सोम पातवे मदाय ९, ११, ८; साम. १४४८
 इंद्राय सोम पातवे वृष्टये ९, ९८, १०; साम. १३३१; १६७९
 इंद्राय सोम सुपुतः ९, ८५, १; साम. ५६१
 इंद्राय सोमाः प्र दिवो ३, ३६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १२
 इंद्राय हि घोरसुरो अनश्वत ९, १३१, १
 इंद्रा याहि चित्रभाजो १, ३, ४; साम. ११४६; अथर्व. २०, ८४, १; वा. य. २०, ८७
 इंद्रा याहि वृषुजानः १, ३, ६; साम. ११४८; अथर्व. २०, ८४, ३; वा. य. २०, ८९
 इंद्रा याहि धियेषिनो १, ३, ५; साम. ११४७; अथर्व. २०, ८४, २; वा. य. २०, ८८

इंद्रा युवं वरुणा ४, ४१, ४
 इंद्रा युवं वरुणा भूतं ४, ४१, ५
 इंद्राय दु पुनीतनो ९, ६२, २९
 इंद्राय नो मरुवते ९, ६४, २२; साम. ४७२; १०७६
 इंद्रावरुण नू नु वां १, १७, ८
 इंद्रावरुणयोरहं १, १७, १; तै. मं. २, ५, १२, २
 इंद्रावरुण वामहं १, १७, ७
 इंद्रावरुणा मधुमत्तमस्य ६, ६८, ११; अथर्व. ७, ५८, २
 इंद्रावरुणा यद्विमानि चक्रुः ७, ८२, ५
 इंद्रावरुणा यद्विभ्वो ८, ५९, ६
 इंद्रावरुणा युवमपरायो नः ७, ८२, १; तै. सं. ३, ५, १२, २; तै. ब्रा. २, ८, ४, ५; नि. ५, २
 इंद्रावरुणा वचनामिरप्रति ७, ८३, ४
 इंद्रावरुणा वयसा तपति ७, ८३, ५
 इंद्रावरुणा सुवपायिमे ६, ६८, १०; अथर्व. ७, ५८, १
 इंद्रावरुणा सौमनसं ८, ५९, ७
 इंद्राविष्णु तत्पनपाद्यं ६, ६९, ५
 इंद्राविष्णु रंहिताः शंबरस्य ७, ९९, ५; तै. मं. ३, २, ११, ३
 इंद्राविष्णु पिबतं ६, ६९, ७
 इंद्राविष्णु मध्वपती ६, ६९, ३
 इंद्राविष्णु हविषा ६, ६९, ६
 इंद्रासोमा तपतं रक्ष उज्जतं ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, १
 इंद्रासोमा दुष्कृतो ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, ३
 इंद्रासोमा पक्षमासासु ६, ७२, ४
 इंद्रासोमा परि वां भूतु वि ७, १०४, ६; अथर्व. ८, ४, ६
 इंद्रासोमा महि तद्वां ६, ७२, १
 इंद्रासोमा युवमेग ६, ७२, ५
 इंद्रासोमा वतयंतं दिवस्तरि ७, १०४, ५; अथर्व. ८, ४, ५
 इंद्रासोमा वतयंतं दिवो ७, १०४, ४; अथर्व. ८, ४, ४
 इंद्रासोमा वहिमपः ६, ७२, ३
 इंद्रासोमा वासयथ ६, ७२, २
 इंद्रासोमा समघशंसं ७, १०४, २; अथर्व. ८, ४, २; नि. ६, ११
 इंद्रा ह यो वरुणा ४, ४१, २
 इंद्रा ह रयं वरुणा ४, ४१, ३
 इंद्रियाणि शतक्रतो ३, ३७, ९; अथर्व. २०, २०, २; ५७, ५; तै. सं. १, ६, १२, १
 इंद्रे असा वमो बृहत् ७, ९४, ४; साम. ८००
 इंद्रेण वाय सरथं सुते ३, ६०, ४
 इंद्रेण यज्ञा तैः मृणेत १०, ६९, ७
 इंद्रेण रोचना दिवो ८, १४, ९; अथर्व. २०, २८, ३; ३९, ४

इन्द्रो सं हि दक्षसे १, ६, ७; साम. ८५०; अथर्व. २०, ४०, १;
७०, ३; नि. ४, १२
इन्द्रोने तुल्यो ७, १८, १५; नि. ६, ६; ७, २
इन्द्रो भुवः शशमानासः १०, ९२, ७
इन्द्रो विश्वानि वीर्यां ८, ६३, ६
इन्द्रोपिते प्रसवं भिक्षमाणे ३, ३३, २
इन्द्रो हि मरुत्संघसो १, ९, १; साम. १८०; अथर्व. २०, ७१, ७;
वा. य. ३३, २५
इन्द्रो अंग महद्भय २, ४१, १०; साम. २००; अथर्व.
२०, २०, ५१, ५७, ८
इन्द्रो अश्वानि सुप्यो निरेके १, ५१, १४; नि. ६, ३१
इन्द्रो अस्मा अरुद्रद्वयबाहुः ३, ३३, ६; नि. २, २६
इन्द्रो अस्मि सुमना अस्तु १०, १००, ४
इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो ३, ५३ २१; अथर्व. ७, ३१, १
इन्द्रो दधीचो अश्वभिः १, ८४, १३; साम. १७९; ९१३;
अथर्व. २०, ४१, १; तै. ब्रा. १, ५, ८, १
इन्द्रो दिव इन्द्र इन्द्रो १०, ८९, १०; नि. ७, २
इन्द्रो दिवः प्रतिमानं १०, १११, ५
इन्द्रो दीर्घाय चक्षसे १, ७, ३; साम. ७९९; अथर्व.
२०, ३८, ६; ४७, ६; ७०, २; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
इन्द्रो न यो महा कर्माणि ९, ८८, ४
इन्द्रो नेदिष्ठमवसा ६, ५२, ३
इन्द्रो मल्लं क्रुपिः ८, १६, ७
इन्द्रो मदाय बाहुये १, ८१, १; साम. ४११; १००२;
अथर्व. २०, ५६, १
इन्द्रो मधु संश्रुतमुन्निवायां ३, ३९, ६
इन्द्रो महो हिंयुमाशया २, ११, ९
इन्द्रो मद्भा महतो १०, ६७, १२; अथर्व. २०, ९१, १२
इन्द्रो मद्भा महतो १०, १११, ४
इन्द्रो मद्भा रोदसी पयस्यच्छय ८, ३, ६; साम. १५८८; अथर्व.
२०, ११८, ४
इन्द्रो यजने वृणते २, ८८, २; अथर्व. ४, २१, २; तै. ब्रा.
२, ८, ८, ११
इन्द्रो वातुतामभवत्पराभा ७, १०४, २१; अथर्व. ८, ४, २१;
नि. ३, २०, ६, ३०
इन्द्रो यातो वसितस्य राजा १, ३२, १५; तै. ब्रा. २, ८, ४, ३
इन्द्रो रथाय प्रवतं कृणोति ५, ३१, १
इन्द्रो राजा जगतः ७, २७, ३; अथर्व. १९, ५, १; तै. ब्रा.
२, ८, ५, ८
इन्द्रो वलं रक्षितारं १०, ६७, ६; अथर्व. २०, ९१, ६
इन्द्रो वसुभिः परि पातु १०, ६६, ३

इन्द्रो वा वेदिपन्मचं ८, २१, १७
इन्द्रो वाजस्य स्वविरस्य ६, ३७, ५
इन्द्रो विश्ववीर्यः ३, ५४, १५
इन्द्रो वृषमवृणोच्छधेनीतिः ३, ३४, ३; अथर्व. २०, ११, ३;
वा. य. ३३, २६
इन्द्रो वृषस्य तविर्वी १, ८०, १०
इन्द्रो वृषस्य दोषतः १, ८०, ५
इन्द्रो हरी युयुजे अश्विना रथे १, १६१, ६
इन्द्रो हर्षतमर्जुनं ३, ४४, ५
इन्द्रो हर्षतमर्जुनिः २, ३४, ५
इन्द्रो अस्मि वनवत् २, २५, १; तै. ब्रा. २, ८, ५, २
इन्द्रो राजा समर्थो ७, ८, १; साम. ७०
इन्द्रो आ यातमिद्वः १, १३७, २
इन्द्रो इन्द्र भरतस्य ३, ५३, २४
इन्द्रो इन्द्राय सुनिर्वरे ७, ३२, ४; साम. २९३
इन्द्रो उ रथा पुरुक्षाक ६, २१, १०
इन्द्रो उ रथा वि चक्षमे ८, ४५, १६; साम. १३६
इन्द्रो यज्ञं सहसायन् २, १, २२
इन्द्रो यज्ञं चनो घा ६, १०, ६
इन्द्रो यज्ञं स्वमस्माकं ४, २०, ३
इन्द्रो यज्ञमिदं वचो १०, २५०, २
इन्द्रो यज्ञमिदं वचो १, ९१, १०
इन्द्रो यम प्रस्तरमा हि १०, १४, ४; अथर्व. १८, १, ६०;
तै. सं. २, ६, १२, ६
इन्द्रो यमपि ये सत तस्थुः १, १६४, ३; अथर्व. ९, ९, ३
इन्द्रो विधेतो अर्पां सधस्थे द्विता २, ४, २
इन्द्रो विधेतो अर्पां सधस्थे यस्तुं १०, ४६, २
इन्द्रो स्तोमं रोदसी ३, ५४, १०
इन्द्रो स्तोमं सक्तवो २, २७, २
इन्द्रो स्तोममभिष्टे ८, १२, ४
इन्द्रो स्तोममर्हते जातवेदसे १, ९४, १; साम. ६६, १०६४;
अथर्व. २०, १३, ३
इन्द्रो स्वस्मि हृद् आ सु तदं २, ३५, २
इन्द्रो कामं मेदया गोभिरभैः ३, ३०, २०; ३, ५०, ४;
तै. ब्रा. २, ५, ४, १
इन्द्रो या वीरो अमृतं ८, २३, १९
इन्द्रो यमो गवेयणं ६, ५६, ५
इन्द्रो जीवेभ्यः परिधिं १०, १८, ४; अथर्व. १२, २, २३;
वा. य. ३५, १५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ३; तै. आ. ६, १०, २
इन्द्रो जुषस्व गिर्वेणः ८, १२, ५
इन्द्रो तं पश्य वृषमस्य १०, १०२, ९; नि. ९, २४

हर्म त्रितो भूर्वचिद्वत् १०, ४६, ३
 हर्म नराः पर्वतास्तुभ्यमापः ३, ३५, ८
 हर्म नरो महतः सश्रतातु ७, १८, २५
 हर्म नरो महतः सश्रता वृषं ३, १६, २
 हर्म तु मायिनं ह्युच ८, ७६, १
 हर्म तु सोममंतितो १, १७९, ५; नि. ६, ४
 हर्म नो अन्न उप यज्ञं १०, १२४, १
 हर्म नो अग्ने अर्ध्वरं होतः ६, ५२, १२
 हर्म नो अग्ने अर्ध्वरं जुषस्व ७, ४२, ५
 हर्म नो यज्ञमृतेषु ३, २१, १। तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
 हर्ममग्ने चमसं मा वि १०, १६, ८; अथर्व. १८, ३, ५३;
 तै. आ. ६, १, ४
 हर्ममंजस्यासुमये १०, ९२, २
 हर्ममिन्द्र गवाशिरं ३, ४२, ७; अथर्व. २०, २४, ७
 हर्ममिन्द्र सुतं पिय १, ८४, ४; साम. ३४४; ९४९
 हर्ममिन्द्रो जदीधरम् १०, १७३, ३; अथर्व. ६, ८७, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, २, ९
 हर्मसु स्वमथर्ववद् ६, १५, १७
 हर्मसु तु स्वमस्माकं १, २७, ४; साम. २८; १४९७;
 तै. आ. ४, ११, ८
 हर्मसु पु वो अतिथिं ६, १५, १
 हर्मं विभर्मि सुकृतं ते १०, ४४, ९; अथर्व. २०, ९४, ९
 हर्मं महे विवृण्याय ३, ५४, १
 हर्मं मे गंगे १०, ७५, ५; तै. आ. १०, १, १३; नि. ९, २६
 हर्मं मे वरुणं ह्युधि १, २५, १९; साम. १५८५; वा. य.
 २१, १; तै. ब्रा. २, १, ११, ६
 हर्मं मे स्तोममधिना ८, ८५, २
 हर्मा अग्ने मतयस्त्वभ्यं १०, ७, २
 हर्मा अभि प्र गोनुमो ८, ६, ७
 हर्मा अस्मै मतयो वाचो १०, ९१, १२
 हर्मा अस्व प्रतृतयः ८, १३, २९
 हर्मा इन्द्रं परुणं मे ४, ४१, ९
 हर्मा उ त्वा परशुधाना ७, १८, ३
 हर्मा उ त्वा पुरुवमस्य ६, २१, १
 हर्मा उ त्वा पुरुशाक ६, २१, १०
 हर्मा उ त्वा पुरुषसो ८, ३, ३; साम. २५०; १६०७;
 अथर्व. २०, १०४, १; वा. य. ३३, ८१
 हर्मा उ त्वा शतक्रतो ६, ४५, २५; साम. १४६
 हर्मा उ त्वा सुतेसुते ६, ४५, २८
 हर्मा उ वः सुतानयो ८, ७, १९
 हर्मा उ वां दिविष्टयः ७, ७४, १; साम. ३०४; ७५३
 हर्मा उ वां भूमयो मथ्यमा ३, ६२, १; नि. ५, ५

हर्मा वा मिश्रावरुणा ७, ३६, २
 हर्मा सुपुष्पो धियं ८, ६, ४३
 हर्मा गावः सरमेयाः १०, १०८, ५
 हर्मा गिर आदिश्वेभ्यो २, २७, १; नि. १२, ३६
 हर्मा गिरः सवितारं ७, ४५, ४
 हर्मा खनाभ्योपधि १०, १४५, १; अथर्व. ३, १८, १
 हर्मा गायत्रवर्तेनि ८, ३८, ६
 हर्मा जुषेयां सवना ८, ३८, ५
 हर्मा शुक्लाना सुपमदायनो ७, ९५, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
 हर्मा च नः वृथिवीं ३, ५५, २१
 हर्मा ते वाजिचक्र मात्रेणानि १, १६३, ५; वा. य. २९, १६;
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 हर्मा धाना घृतस्तुवो १, १६, १। तै. ब्रा. २, ४, ३, १०
 हर्मा नारीरविचक्राः १०, १८, ७; अथर्व. १२, २, ३१;
 १८, ३, ५७; तै. आ. ६, १०, २
 हर्मानि श्रीणि विष्टया ८, ९१, ५
 हर्मानि वां आगधेयानि ८, ५९, १
 हर्मा तु कं जुवना १०, १५७, १; साम. ४५२; १११०
 अथर्व. २०, ६३, १; १२४, ४; वा. य. २५, ४६;
 तै. आ. १, २७, १
 हर्मा व इन्द्रं सुष्टुति ८, १२, २१
 हर्मा ते धियं प्र भरे महोमहीम् १, १०२, १; वा. य. ३३, २९;
 तै. ब्रा. २, ७, १३, ४
 हर्मा ते वाचं वसुपंत आयवो १, १३०, ६
 हर्मा त्वमिन्द्र मीद्वः १०, ८५, ४५
 हर्मा धियं शिक्षमाणस्य देव ८, ४२, ३; तै. सं. १, २, २, २
 हर्मा धियं सप्तशीर्ष्णाम् १०, ६७, १; अथर्व. २०, ९१, १
 हर्मा ब्रह्म बृहद्विषो १०, १२०, ८; अथर्व. ५, २, ८;
 २०, १०७, ११
 हर्मा ब्रह्म ब्रह्मवाहः ३, ४१, ३; अथर्व. २०, २३, २
 तै. ब्रा. २, ४, ६, २; नि. ४, १९
 हर्मा ब्रह्म सरस्वति २, ४१, १८
 हर्मा ब्रह्मणि वर्धना ५, ७३, १०
 हर्मा ब्रह्मं तुभ्यं शंसि १०, १४८, ४
 हर्माभरे शारणि मीस्थः १, ३१, १६; अथर्व. ३, १५, ४;
 नि. ६, २०
 हर्मा सु पु सोमसुतिमुप नः ७, ९३, ६
 हर्मासु तु कवितमस्य ५, ८५, ६; नि. ६, १३
 हर्मासु पु प्रभूतिं सातवे धाः ३, ३६, १
 हर्मासु प्यासुरस्य ५, ८५, ५
 हर्मा प्रत्याय सुष्टुति १०, ९१, १३

हमां म इन्द्र सुवृत्ति ८, ६, ३२
हमां मे अग्ने सामिचं जुषस्व १०, ७०, १
हमां मे अग्ने समिधमिमां २, ६, १
हमां मे मरुतो गिरं ८, ७, ९
हमा रुद्राय तवसे कपर्दिने १, ११४, १: वा. य. १६, ४८;
तै. सं. ४, ५, १०, १
हमा रुद्राय स्थिरधन्वने ७, ४६, १: तै. मा. २, ८, ६, ८;
नि. १०, ६
हमास्त इन्द्र वृक्षयो ८, ६, १९: साम. १८७
हमे चित्तव मन्थवे १, ८०, ११
हमे चेतारो अनुत्स्य भूरे ७, ६०, ५
हमे जीवा वि सृते: १०, १८३, ३: अथर्व. १२, २, २२: तै. आ.
६, १०, २
हमे त इन्द्र ते वयं पुरष्टुत १, ५७, ४: साम. ३७३;
अथर्व. २०, १५, ४
हमे त इन्द्र सोमा: ८, २, १०
हमे सुर्व मरुतो ७, ५६, १९: तै. मा. २, ८, ५, ६
हमे दिवो अनिमिषा ७, ६०, ७: नि. ६, २०
हमे नरो वृत्रहर्षेषु ७, १, १०
हमे भोजा अंगिरसो ३, ५३, ७
हमे मा पीता यनास उरुष्यव: ८, ४८, ५
हमे मित्रो वरुणो वृद्धभासो ७, ६०, ६
हमे यामासस्वद्विगमूचन ५, ३, १२
हमे वे ते सु वायो बाह्योमस: १, १३५, ९
हमे वे नावोऽन परा: १०, ७१९
हमे रभं चिन्मरुतो ७, ५६, २०
हमे वा सोमा अप्स्वा सुवा १, १३५, ६
हमे विप्रस्य वेधसो ८, ४३, १
हमे सोमाम इन्द्रव: १, १६, ६
हमे हि ते कारवो वायव्युर्धि ८, ३, १८
हमे हि ते ब्रह्मकृत: ७, ३२, २: साम. १६७६
हमो अग्ने वीततमानि ७, १, १८: तै. सं. ४, ३, १३, ६
हमो देवो जायमानो जुषत २, ४०, २: तै. सं. १, ८, २२, ५
हयं वा नीचपर्किणी ८, १०१, १३
हयं वामस्य मग्मन ७, ९४, १: साम. ९१६
हयं वामङ्गे शृणुतं १०, ३९, ६
हयं वां महाजस्यते सुवृत्ति: ७, ९७, ९
हयं विमृष्टिर्धत आ १०, १२९, ७: तै. मा. २, ८, ९, ६
हयं वेदि: परो अंत: १, १६४, ३५: अथर्व. ९, १०, १४;
वा. य. २३, ६२
हयं शुभेभिर्विषमवा ६, ६१, ८: तै. मा. २, ८, २, ८; नि. २, ४४

हयं सा मूया उपसामिव क्षा: १०, ३१, ५
हयं सा वो अग्ने दीधिति: १, १८६, ११
हयत्तक: कुपुंमक: १, १११, १५
हयत्तिका वक्रुत्तिका १, १११, ११
हयं त इन्द्र गिर्वेणो ८, १३, ४
हयं त ऋषिवावती ८, १२, १०
हयं ते नव्यसी मति: ८, ७४, ७
हयं ते पृषसा घृणे ३, ६२, ७
हयं देव पुरोहितिर्बुधन्वां ७, ६०, १२: ६१, ७
हयं न उल्ला प्रथमासु १०, ३५, ४
हयमवद्वाद्रभसं ६, ६१, १
हयमिन्द्र वरुणमष्टमे गी: ७, ८४, ५: ८५, ५
हयसु ते अनुवृत्ति: ८, ६३, ८
हयमेवा मृतानाम् १०, ७४, ३
हयं मद्रो म स्तुणीते ६, ६७, २
हयं मनीषा हयमधिना गी: ७, ७०, ७: ७१, ६
हयं मनीषा वृहती वृहंत: ७, ९९, ६
हयं मे नाभिर्हिमे १०, ६१, १९
हरश्चक्षस्त्रे प्रथयस्व १०, १४०, ४: साम. १८१९;
वा. य. १२, १०२: तै. सं. ४, ७, ७, २
हरावती येनुमती ७, ९९, ३: वा. य. ५, १६: तै. सं.
१, २, १३, १: तै. आ. १, ८, ८
हरावतीर्वरुण येनवो वां ५, ६९, २
हयं लोकाय नो दधत् ९, ६५, २१: साम. ९९६
हयं दुहन्सुदुवां १०, १२२, ६
हयमूर्जं च पिन्वय ९, ६३, २
हयमूर्जं मन्थयो ९, ९४, ५
हयमूर्जं पवमान ९, ८६, ३५
हया संवेत्सादु ते ८, ८२, ३
हयिणे ते मनसा सुतरप ८, ४८, ७: नि. ४, ७
हयुतं धन्वम्रति ९, ६९, १
हयुतं श्रिय हयुधे: १०, ९५, ३
हये पवस्व भारवा ९, ६४, १३: साम. ५०५; ८४१
हयत्तारमध्वरस्य १०, १४०, ५: साम. १८२०; वा. य.
१२, ११०: तै. सं. ४, २, ७, ३
हयत्तारमतिष्कृतं सहस्कृत ८, ९९, ८
हयत्तारहावमवतं १०, १०१, ६: तै. सं. ४, २, ५, ५
हयत्तितनीमो मोमाता १०, ९७, ९: वा. य. १२, ८१;
तै. सं. ४, ५, ६, २
हया होत्रा अमृक्षत ८, ९३, २३: साम. १५१
हयन्वाचमुप नक्त्य ९, ९५, ५

इह त्या पुरुभूतमा देवा ८, २२, ३
 इह त्या पुरुभूतमा पुरु ५, ७३, २
 इह त्या सधमाद्या युजानः ८, १३, २७; नि. ६, २१
 इह त्या सधमाद्या हरी ८, ३२, २९; ९३, २४
 इह त्वं सूतो सहसो नो ४, २, २
 इह त्वष्टारममियं १, १३, १०; तै. सं. ३, १, ११, १
 इह त्या गोपरीणसा ८, ४५, २४; साम. ७३३; अथर्व.
 २०, २२, ३
 इह त्या भूर्यं चरुदुप ४, ४, ९; तै. सं. १, २, १४, ४
 इह प्रजामिह रयि ४, ३६, ९
 इह प्रमहि यतमः १०, ८७, ८; अथर्व. ८, ३, ८
 इह प्रमाणमस्तु वां ४, ४६, ७
 इह मियं प्रजया ते १०, ८५, २७; अथर्व. १४, १, २१;
 नि. ३, २१
 इह मयीतु य ईमंग वेद १, १६४, ७; अथर्व. २, ९, ५
 इह भुत ईमी अस्मे १०, २२, २; नि. ६, २३
 इहागतं कृपणवस् ८, ७३, १०
 इह तिष्ठः परावतः ८, ३२, २२
 इहोत्रासी उप ह्ये १, २१, १
 इहोत्राणीसुप ह्ये १, २२, १२; नि. ९, ३४
 इहेव शृण्व एषां १, ३७, ३; साम. १३५
 इहेह जाता समवावतीतां १, १८१, ४; नि. १२, ३
 इहेह यद्वां समना ४, ४३, ७; अथर्व. २०, १४३, ७
 इहेह वः स्वतवसः ५, ५९, ११; तै. आ. १, ४, ३
 इहेह वो मनसा बंधुता ३, ६०, १
 इहेह सं मा वि यौष्टं १०, ८५, ४२; अथर्व. १४, १, २२;
 नि. १, १६
 इहेवैषि माप च्योछाः १०, १७३, २; अथर्व. ६, ८७, २;
 तै. मा. २, ४, २, ८
 इहोप यात शवसो नपातः ४, ३५, १
 ईक्षे रायः क्षयस्व ४, २०, ८
 ईक्ष्वंतीरपंसुवो १०, १५३, १; साम. १७५; अथर्व.
 २०, ९३, ४
 ईजानमिह्यौगृतां वसुः १०, १३२, १
 ईजे यज्ञेभिः शशमे ६, १, २
 ईळते त्वामयस्वयः १, १४, ५
 ईळानायावस्वय २, ६, ६
 ईळितो अम आ वह १, १४२, ४
 ईळितो अम आ वह ५, ५, ३
 ईळितो अम मनसा नः ३, ३, ३

ईळिष्वा हि प्रतीत्यं ८, २३, १; साम. १०३
 ईळे अनि विपश्चितं ३, २७, २; तै. मा. २, ४, २, ४
 ईळे आंगि स्वयसं ५, ६०, १ अथर्व. ७, ५०, ३; तै. मा.
 २, ७, १२, ४
 ईळे गिरा मनुर्हितं ८, १९, २१
 ईळे च त्वा यजमानो हविभिः ३, १, १५
 ईळे धावाटृथिवी पूर्वचितवे १, ११२, १
 ईळेभ्यं वो असुरं ७, २, ३
 ईळेभ्यः पयमानो ९, ५, ३
 ईळेभ्यो नमस्यः ३, २७, १३; साम. १५३८; अथर्व.
 २०, १०२, १; तै. मा. ३, ५, २, २
 ईळेभ्यो वो मनुषो ७, ९, ४
 ईषिवांसमति विषः ३, ९, ४
 ईषुरथं न न्यथं ७, १८, २
 ईषुगोवो न ययसाद् ७, १८, १०
 ईषुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् १, ११३, ११; तै. सं. १, ४, ३३, १;
 तै. आ. ३, १८, १
 ईमान्तासः सिलिकमधमा १, १६३, १०; वा. य. २९, २१;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४; नि. ४, १३
 ईमान्यदुष्टे धावि ५, ७३, ३
 ईशान इमा भुवनानि ९, ८६, २७; साम. ९५७
 ईशानकृतो भुनयो १, ६४, ५
 ईशानाय प्रकृति यज्ञ आ न ७, ९०, २
 ईशाना धार्याणां १०, ९, ५; अथर्व. १, ५, ४; तै. मा.
 २, ५, ८, ५; तै. आ. ४, ४२, ४
 ईशानासो ये दधते स्पर्णः ७, ९०, ६
 ईशिपे वायंस्य हि ८, ४४, १८; साम. १५३३
 ईतो वो विधस्या देववीतः १०, ६, ३
 ईतो वाग्निरस्तस्य ७, ४, ६
 उबथ उबथे सोम इन्द्रं ७, २६, २; तै. सं. १, ४, ४६, १
 उबथं चन शस्वमानं ८, २, १४; साम. २२५; १८०५
 उबथभूतं सामभूतं ७, ३३, १४
 उबथमिन्द्राय शस्वं १, १०, ५; साम. ३६३
 उबथवाहसे विभ्ये मनीषां ८, ९६, ११
 उबथेभिरावांगवसे १, ४७, १०
 उबथेभिर्बृहन्तमा ७, ९४, ११; वा. य. ३३, ७६
 उबथेपिबन्तु शूर येपु २, ११, ३
 उक्षेते अर्धो अर्धो इव २, ३४, ३
 उक्षाक्षाय वशाक्षाय ८, ४३, ११; अथर्व. ३, २१, ६;
 २०, १, ३; तै. सं. १, ३, १४, ७

उक्षा महौ अग्निं वक्षस्य पुने १, १४६, २
 उक्षा मिमाति प्रति ९, ६९, ४; साम. १३७२
 उक्षा समुद्रो अरुणः ५, ४७, ३; वा. य. १७, ६०, तै. सं.
 ४, ६, ३, ३
 उक्षेव यूषा परियन् ९, ७१, ९
 उक्षो हि मे पंच द्वा १०, ८६, १४; अथर्व. २०, १२६, १४
 उग्रं युयुज्म वृत्तान्मु सास ८, ६१, १२
 उग्रं व ओजः स्थिरा ७, ५६, ७
 उग्रं न वीरं नमस्तोप सेविम ८, ४९, ६
 उग्रबाहुं शंस कृत्वा पुरंदर ८, ६१, १०
 उग्रस्तुरागालभि भूलोजा ३, ४८, ४
 उग्रा हव प्रवहंतः समा यमुः १०, ९४, ६
 उग्रा विधमिता मृध ६, ६०, ५; साम. ८५४; वा. य. ३३, ६१
 उग्रा संता हवामह १, २१, ४
 उग्रैश्च शूर इन्दु २, ११, १७
 उग्रो जज्ञे वीर्यां ७, २०, १
 उग्रो वां ककुहो ययिः ५, ७३, ७
 उचध्वे वयुधि यः स्वरात् ८, ४६, २८
 उक्षा ते जातमंधसो ९, ६१, १०; साम. ४६५, ६७२,
 वा. य. २६, १६
 उक्षा दिवि दक्षिणावर्तो १०, १०७, २
 उच्छिष्टं चन्द्रोर्भर १, २८, ९
 उच्छुष्मा ओषधीनां १०, ९७, ८; वा. य. १२, ८२,
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 उच्छोचिया सहसस्तुत्र ३, १८, ४
 उच्छ्वस्व वनस्पते ३, ८, ३; तै. भा. ३, ६, १, १
 उच्छ्वंचमाना ग्रिषी १०, १८, १२; अथर्व. १८, ३, ५१,
 तै. भा. ६, ७, १
 उच्छ्वंचस्व ग्रिषि १०, १८, ११; अथर्व. १८, ३, ५०,
 तै. भा. ६, ७, १
 उच्छ्वंगी वा कृणोति मंहता ७, ८१, ४
 उच्छ्वंतीराय चित्तमंत ४, ५१, ३
 उच्छ्वंतां मे यजता ५, ६४, ७
 उच्छ्वन्नुपसः सुदिना अरिमाः ७, ९०, ४
 उच्छा दिषो दुहितः ६, ६५, ६
 उज्जातमिन्द्र ते सव्य ८, ६२, १०
 उज्जायतां पराशुः १०, ४३, ९; अथर्व. २०, १७, २
 उत ऋतुमिर्कतुपाः ३, ४७, ३
 उत कण्वं नृपदः १०, ३१, ११
 उत गाव हवावन्ति १०, १४६, ३; तै. भा. २, ५, ५, ६
 उत मा अग्निरध्वर ४, ९, ४

उत मा वयंतु देवपत्नीः ५, ४६, ८; अथर्व. ७, ४९, २; तै. भा.
 ३, ५, १२, १; नि. १२, ४६
 उत मा नेमो अस्तुतः ५, ६१, ८
 उत वा स रथीतमः ६, ५६, २
 उत ते सुभुता हरी ८, १३, २३
 उत त्वं वीरं वनसासृक्षीणि ८, ८६, ४
 उत त्वं चमस्तं नवं १, २०, ६
 उत त्वदा स्वस्व्यं ८, ६, २४; तै. भा. २, ७, १३, २
 उत त्वदां तुरते ७, ६८, ६
 उत त्वद्यो मारुतं शार्ध ५, ४६, ५
 उत त्वं पुत्रममुषः ४, ३०, १६
 उत त्वं भुजुमधिना सत्ता ७, ६८, ७
 उत त्वा तुर्वेतायदू ४, ३०, १७
 उत त्वा दैव्या भिपजा ८, १८, ८; तै. भा. ३, ७, १०, ५
 उत त्वा मे यसासायतनावे १, १२२, ४; नि. ६, २१
 उत त्वा मे रौद्रावर्चिमन्ता १०, ६१, १५
 उत त्वा मे हवमा जग्म्यातं ६, ५०, १०
 उत त्वा यजता हरी ४, १५, ७
 उत त्वा सद्य आवां ४, ३०, १८
 उत त्वा हरितो द्वा २, ६३, ९; साम. १२१८
 उत त्वे देवी सुभगे २, ३२, ५
 उत त्वे नः पर्यतासः सुसास ५, ४६, ६
 उत त्वे नो मरुतो ७, ३६, ७
 उत त्वे मा पन्वस्य जुष्टाः ५, ३३, १०
 उत त्वे मा पौरुकुलसस्य सूरैः ५, ३३, ८
 उत त्वे मा मारुताश्चस्य ५, ३३, ९
 उत त्वं सव्ये स्थिरपीतं १०, ७१, ५; नि. १, ८, २०
 उत त्वं सुनो सहसो ६, ५०, २
 उत त्वः पश्यव ददर्श १, ७१, ४; नि. १, ८, १९
 उत त्वं मधवमृष्टु ८, ४५, ६
 उत त्वाग्ने मम स्तुतो ८, ४३, १७
 उत त्वा भीतयो मम ८, ४४, २२
 उत त्वा नमसा वयं ८, ४३, १२
 उत त्वा बधिर् वयं ८, ४५, १७
 उत त्वा भृगुवचसुवे ८, ४३, १३
 उत त्वा मक्षिते महि ८, ६७, १०
 उत त्वा मर्णं वयं ९, ४५, ३
 उत त्वा स्त्री शशीयसी ५, ६१, ६
 उत दासं कौलित्वं ४, ३०, १४
 उत दासस्य वरिन् ४, ३०, १५
 उत दाता परिविचे १०, ६२, २

उत देवा ब्रह्महितं १०, १३७, १, अथर्व. ४, १३, १
 उत द्वावाष्टयिषी क्षत्र ६, ५० ३
 उत धुमसुवीर्यं १, ७४, २
 उत द्वार उदातीः ७, १७, ९
 उत न ई त्वष्टा गन्तव्यासम् १, १८६, ६
 उत न ई मत्तयोऽध्वयोगाः १, १८६, ७
 उत न ई मरुतो बृहत्सेना १, १८६, ८
 उत न एना पयसा ९, ९७, ५३, साम. ११०५
 उत न पय नुपु ७, ३४, १८
 उत नः कर्णसोभमाना ८, ७८, ३
 उत नः पिबुमा भर ८, ३२, ८
 उत नः प्रिया प्रियास्तु ६, ६१, १०; साम. १४६१, तै. ब्रा.
 २, ४, ६, १
 उत नः सिंधुरपां ८, २५, १४
 उत नः सुश्रावो देव गोपाः ६, ६८, ७
 उत नः सुघोरमा जीरावः १, १४१, १२
 उत नः सुभर्गा अरिः १, ४, ६; अथर्व. २०, ६८, ६
 उत नूनं यक्षिद्रियं ४, ३०, २३
 उत नो गोमत्तच्छुषि ८, ३२, ९
 उत नो गोमतीरिषि वा बहा ५, ७९, ८
 उत नो गोमतीरिषि उत ८, ५, ९
 उत नो गोमतीरिषो विश्वा ९, ६२, २४; साम. १०६३
 उत नो गोविद्वक्षसि ९, ५५, ३; साम. ९७७
 उत नो गोपर्णि धियं ६, ५३, १०; साम. १५९३
 उत नो विष्वा ह्य ८, ५, २१
 उत नो देव देवान् ८, ७५, २; तै. सं. २, ६, ११, १
 उत नो देवावाविना १०, ९३, ६
 उत नो देव्यदितिः ८, २५, १०
 उत नो धियो गोभ्रमाः १, ९०, ५
 उत नो नक्षत्रपां १०, ९३, ५
 उत नो ब्रह्मचरिषि ३, १३, ६
 उत नो रुद्रा चिन्मूळत १०, ९३, ७
 उत नो वाजसातये ९, १३, ४, साम. ११९०
 उत नो विष्णुरुत वातो अस्मि ५, ४६, ४
 उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोतु ६, ५०, १४; वा. य. ३४, ५३;
 नि. १२, ३३
 उत नोऽहिर्बुध्न्योऽभयस्कः १, १८६, ५
 उत प्रथिमुद्ब्रह्मस्य १०, १०२, ७
 उत प्र पिष्य ऊषाश्वायाः ९, ९३, ३; साम. १४२०
 उत प्रह्मातिदीव्या १०, ४२, ९; अथर्व. ७, ५०, ६; २०, ८९, ९
 उत ब्रह्मणा वयं ८, ६, ३३

उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्य ५, २९, ३
 उत भुवंतु जेतव १, ७४, ३; साम. १३८२; तै. सं.
 ३, ५, ११, ४
 उत भुवंतु नो निवो १, ४, ५; अथर्व. २०, ६८, ५
 उत म न्नक्षे पुर यस्य ६, ६३, ९
 उत नन्वे पितृभुवो १, १५९, १
 उत माता बृहदिवा १०, ६४, १०
 उत माता महिषमन्ववेन ४, १८, ११; तै. सं. ३, २, ११, ३
 उत मे प्रथियोर्बदियोः ८, १९, ३७; नि. ४, १५
 उत मे रपुषवतिः ५, ६१, ९
 उत मे धोचतादिति ५, ६१, १८
 उत यासि सवितस्त्रीणि ५, ८१, ४
 उत यो मातुषेष्वा १, २५, १५
 उत योषणे दिव्ये मही ७, २, ६
 उत यः संसमुत्तिजा २, ३१, ६
 उत वा उ परि वृणक्षि १०, १४२, ३
 उत वां विष्णु मघात्स्वो १, १५३, ४; नि. ४, १९
 उत वाजिनं पुरुनिष्पिष्वानं ४, ३८, २
 उत वात पितासि न १०, १८६, २
 उत वा यः सहस्य प्र विद्वान् १, १४७, ५
 उत वा यस्य वाजिनो १, ८६, ३
 उत वा यो नो मर्चयाद् २, २३, ७
 उत व्रतानि सोम ते १०, २५, ३
 उत शुष्णस्य षष्णुया ४, ३०, १३
 उत सखास्यभिनोस्त ४, ५२, ३; साम. १७२७
 उत सिंधुं विवाशयं ४, ३०, ११
 उत सु त्ये पयोबृधा ८, २, ४२
 उत स्तुवातो मरुतो ७, ५७, ६
 उत स ते परुष्यां ५, ५२, ९; नि. ५, ५
 उत स ते धनस्यते १, २८, ६
 उत स बुध्नीयसे ५, ९, ४
 उत स यं शिञ्जं पथा ५, ९, ३
 उत स राशिं परि ९, ८७, ९
 उत स सप्त हयंतस्य १०, २६, १०; अथर्व. २०, ३१, ५
 उत सा सप्त ह्यपरि ४, ३१, ८
 उत स्नासु प्रथमाः सखिष्य ४, ३८, ६
 उत स्नास्य तन्मघोरिष ४, ३८, ८
 उत स्नास्य व्रतस्तु ४, ४०, ३; वा. य. ९, १५, तै. सं.
 १, ७, ८, ३
 उत स्नास्य पनवंति ४, ३८, ९
 उत सा हि त्वामाहुः ४, ३१, ७

उत खनं वस्त्रमपि नत्वा ४, ३८, ५; नि. ४, २४
 उत स्व देवः सविता ६, ५०, १३
 उत स्व देवो युवमस्य २, ३१, ४
 उत स्व न हृद्रो विश्व २, ३१, ३
 उत स्व न उतिज्ञामुर्विवा १०, ९२, १२
 उत स्व वाजी क्षिपणि ४, ४०, ४; वा. य. ९, १४; तै. सं.
 १, ७, ८, ३; नि. २, २८
 उत स्व वाजी सहस्रिश्वा ४, ३८, ७
 उत स्व वाज्यरूपः ५, ५६, ७
 उत स्वा नः सरस्वती घोरा ६, ६१, ७
 उत स्वा नः सरस्वती जुषाणोष ७, ९५, ४
 उत स्वा नो विवा ८, १८, ७; साम. १०२; तै. मा.
 ३, ७, १०, ४
 उत स्वा यां कृतातो अयसो १, १८१, ८
 उत स्वा वां मधुमन्मक्षिकार १, ११९, ९
 उत स्वा अतयावरी ८, २६, १८
 उत स्वया तन्वा ३ सं वदे तद् ७, ८६, १
 उत स्वराजे अदितिः क्षीमं ८, १२, १४
 उत स्वराजो अदितिः ७, ६६, ६; साम. १३५३
 उत स्वस्य अराधः ९, ७२, ३
 उत स्वानासो द्विधि ५, २, १०; तै. सं. १, २, १४, ७
 उतादः परुषे गवि ६, ५६, ३; नि. २, ६
 उतामये पुरुहूत अयोभिः ३, ३०, ५; नि. ६, १; ७, ६
 उतायातं संगवे प्रातः ५, ७६, ३; साम. १७५४
 उतालब्धं हृणुहि १०, ८७, ७; अथर्व. ८, ३, ७
 उताशिष्टा भवतु श्रुयन्ति २, २४, १३
 उतामि मन्त्रावह्णो ७, ३३, ११; नि. ५, १४
 उताहं नक्षत्रात् सोम ते विवा ९, १०७, २०; साम. ९२३
 उतेदानीं भगवतः ७, ४१, ४; अथर्व. ३, १६, ४, वा. य.
 ३४, ३७; तै. मा. १, ८, ९, ८
 उतेशिषे प्रसवस्य ५, ८१, ५
 उतो घा ते पुरुष्या ७, २९, ४
 उतो नो अस्व कस्यचित् ५, ३८, ४
 उतो नो अस्या उपसो ह्येष १, १३१, ६; अथर्व. २०, ७२, ३
 उतो न्वस्य जोषमौ ८, ९४, ६; साम. १७८७
 उतो न्वस्य यत्पदं ८, ७२, १८
 उतो न्वस्य यन्महत् ८, ७२, ६
 उतो पतिव्ये उप्यते ८, १३, ९
 उतो विदुभ्यां प्रविशतु ३, ७, ६
 उतो स मष्टमिन्दुभिः १, २३, १५
 उतो सहस्रभणंसे ९, ६४, २६

उतो हि वां रानधेयानि ७, ५३, ३
 उतो हि वां दात्रा संति ४, ३८, १
 उतो हि वां पूर्वा आ विविद्र ३, ५४, ४
 उत्तराहमुत्तरः १०, १४५, ३; अथर्व. ३, १८, ४
 उत्तानपर्णे सुभगे १०, १४५, २; अथर्व. ३, १८, २
 उत्तानायामजनयन् १, १०, ३
 उत्तानायामव भरा ३, २९, ३; वा. य. ३४, १४
 उत्तिष्ठाय पश्यते १०, १७९, १; अथर्व. ७, ७२, १
 उत्तिष्ठ नूनमेपां ५, ५६, ५
 उत्तिष्ठजोवसा सह ८, ७६, १०; साम. ९८८; अथर्व.
 २०, ४२, ३; वा. य. ८, ३९; तै. सं. १, ४, ३०, १
 उत्तिष्ठ मरणस्यते १, ४०, १; वा. य. ३४, ५६; तै. आ.
 ४, २, २
 उत्तिष्ठति स्वाहुतो १०, ११८, २
 उत्ते बृहन्तो अर्चया ८, ४४, ४; साम. १५४१
 उत्ते वयश्चिद्वसतेरपसन् १, १२४, १२; ६, ६४, ६
 उत्ते शताम्यघयन्नुष भूय १, १२४, ७
 उत्ते क्षुप्ता जिहतां १०, १४२, ६
 उत्ते क्षुप्तास हंरते ९, ५०, १; साम. १२०५
 उत्ते क्षुप्तासो अश्वः ९, ५३, १; साम. १७१४
 उत्ते सन्नामि पृथिवीं १०, १८, १३; अथर्व. १८, ३, ५२;
 तै. आ. ६, ७, १
 उ त्वा सर्वतु क्षीमाः ८, ६४, १; साम. १९४४, १३५४;
 अथर्व. २०, ९३, १
 उरुपुरास्वास्व्यं १, १९१, ८; अथर्व. ५, २३, ६
 उरुपणं युवामहे ६, ५७, ६
 उस्स्यो बृहदधीष्यन्तु ७, ६२, १
 उस्स्य वातो वहति १०, १०२, २
 उद्गादयमादित्यो १, ५०, १३; तै. मा. ३, ७, ६, २३
 उद्ग्रे तव तद् दृताव ८, ४३, १०
 उद्ग्रे तिष्ठ प्रत्यागमुच ४, ४४, ४; वा. य. १३, १२; तै. सं.
 १, २, १४, २
 उद्ग्रे भारत सुमत् ६, १६, ४५; साम. १३८५
 उद्ग्रे क्षुधयस्त्रय ८, ४४, १७; साम. १५३४; तै. सं.
 १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; २, ४, १४, ४
 उद्ग्रेपतयसौ सूर्यः १, १९१, ९; अथर्व. ६, ५२, १
 उद्ग्रेपत्तक्षणा भानवो ह्या १, ९२, २; साम. १७५६
 उद्ग्रेपतो न ययो १०, ६८, १; अथर्व. २०, १६, १; तै. सं.
 ३, ४, ११, ३
 उद्ग्रेणीव क्षनयन् ६, ४४, १२
 उद्ग्रे सूर्यो अगाद १०, १५९, १; अथर्व. १, २९, ५

उद्वर्तनीसमिधा ३, ५, १०
 उद्वस्य बाहू सिधिरा ७, ४५, २
 उद्वस्य शुष्माज्जातः ७, ३४, ७
 उद्वस्य शोचिरस्यादायुद्धा ७, १६, ३; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 उद्वस्य शोचिरस्याद् व्रीधियुगो ८, २३, ४
 उदात्तैर्जिह्वे बृहद् ९, ५, ५
 उदानाक्कुहो दिवं ८, ६, ४८
 उद्यावता स्वक्षसा ६, १८, ९
 उदिता यो निदिता वेदिता ८, १०३, ११
 उद्विन्वस्य रिच्यते ७, ३२, १२; अधर्व. २०, ५९, ३
 उदीरतां सुनुता उत १, १२३, ६
 उदीरतामवर उत १०, १५, १; अधर्व. १८, १, ४४;
 या. य. १९, ४९; तै. ब्रा. २, ६, १२, ३; नि. ११, १८
 उदीरय कवितमं ५, ४२, ३
 उदीरयथा मरुतः ५, ५५, ५; तै. सं. २, ४, ८, २
 उदीरयन्त वायुभिः ८, ७, ३
 उदीरय पितरा १०, ११, ६; अधर्व. १८, १, २३; नि. ३, १६
 उदीरायास्त्यायेत ८, ७३, १
 उदीरयन् जिवो अस्तुः १, ११३, १६
 उदीर्य नार्यं १०, १८, ८; अधर्व. १८, ३, २, तै. आ. ६, १, ३
 उदीर्यन्तः पतिवतो १०, ८५, २१; अधर्व. १४, २, ३३
 उदीर्यन्तो विश्वावसो १०, ८२, २२; अधर्व. १४, २, ३३;
 ना. मा. १४, ९, ४, १८
 उदु उद्योतिरस्युत ७, ७६, १; नि. ११, १०
 उदु तिष्ठ सविता ध्रुवि ७, ३८, २
 उदु तिष्ठ स्वधावर ८, २३, ५; वा. य. ११, ४१; तै. सं.
 ४, १, ४, १
 उदुत्तमं वरुण १, २४, १५; अधर्व. ७, ८३, ३; १८, ४, ६९;
 या. य. १२, १२, १; तै. सं. १, ५, ११, ३; ४, २, १, ३;
 नि. २, १३
 उदुत्तमं मुमुक्षुषि नो १, २५, २१; तै. ब्रा. २, ४, २, ६
 उदु त्वक्षुष्यमही ६, ५१, १
 उदु त्वं जालवेदसं १, ५०, १; साम. ३१; अधर्व. १३, २, १६;
 २०, ४७, १३; वा. य. ७, ४१, ८, ४१, ३३, ३१;
 तै. सं. १, २, ८, २, ४, ४३, १; नि. १२, १५
 उदु त्वहसंतं वयुः ७, ६६, १४
 उदु त्वे अरुणस्यव ८, ७, ७
 उदु त्वे मधुमत्तमा गिरा ८, ३, १५; साम. २५१, १३६२;
 अधर्व. २०, १०, १, ५९, १
 उदु त्वे सुनवो गिरः १, ३७, १०; साम. २२१
 उदु ब्रह्मण्यैरत ७, २३, १; साम. ३३०; अधर्व. २०, १२, १

उदु श्रिय उपसो ६, ६४, १
 उदु द्युतः समिधा ३, ५, २
 उदु प्य देवः सविता वसूना ६, ७१, ४
 उदु प्य देवः सविता ययाम ७, ३८, १
 उदु प्य देवः सविता सवाय २, ३८, १
 उदु प्य देवः सविता हिरण्यया ६, ७१, १
 उदु प्य वः सविता ८, २७, १२
 उदु प्य वारणे दिवो ८, २५, १९
 उदु सोमासो अभिनोः ७, ७२, ३
 उदु प्रियाः सृजते सूर्याः ७, ८१, २; साम. ७५२; तै. ब्रा.
 ३, १, ३, २
 उदु त्वानेभिरीरत ८, ७, १७
 उदु अर्यो उपरतेव ६, ७१, ५
 उदु पुणो वसो महे ८, ७०, ९
 उद्गा भाजदङ्गिरोम्य ८, १४, ८; साम. १६४१; अधर्व.
 २०, २८, २; ३९, ३
 उद्गातेव शकुने २, ४३, २
 उद्देदिमि श्रुतामयं ८, ९३, १; साम. १२५; १४५०;
 अधर्व. २०, ७, १
 उद् घामिषेत् वृष्णजो ७, ३३, ५
 उद्घर्षय मधुवृत् १०, १०३, १०; साम. १८५८; वा. य.
 १७, ४२; तै. सं. ४, ६, ४, ४
 उद्गो हृदमपियजार्हाणः १०, १०२, ४
 उद् बुध्वध्वम् १०, १०१, १
 उद्घग् सहः सहस ५, ३१, ३
 उद्घदिन्द्रो महते दानवाय ५, ३२, ७
 उद्घद् ब्रह्मस्य विष्टयं ८, ६९, ७; अधर्व. २०, ९२, ४
 उद्घघ्य मित्रमह १, ५०, ११; तै. मा. ३, ७, ६, २२
 उद्घग्मसीति १, ९५, ७
 उद्घस्य ते नयजातस्य ७, ३, ३; साम. १२२१
 उद्घर्जमिः शम्या ३, ३३, १३; अधर्व. १४, २, १६
 उद्घस्वस्मा अह्नोतना १, १६१, ११; नि. ११, १६
 उद्घन्द्मैरतम् १, ११८, ६
 उद्घये तमसस्पति १, ५०, १०; अधर्व. ७, ५३, ७; वा. य.
 २०, २१, २७, १०; ३५, १४, ३८, २४; तै. सं. ४, १, ७, ४;
 तै. मा. २, ४, ४, १; ६, ६, ४; तै. आ. ६, ३, २
 उद्गो चक्षुर्वरुण ७, ६१, १
 उद्गो वृक्षसो नपुमन्तं हरेते ४, ४५, २
 उद्गो वृक्षसो नपुमन्तो अस्तुः ७, ६०, ४
 उद्गृह्णा रक्षः सह ३, ३०, १७; नि. ६, ३
 उद्देति प्रसवीता जनानां ७, ६३, २

उद्वेष्टि सुभगो विषयक्षाः ७, ६३, १
 उन्नति भूमिं पृथिवीं ५, ८५, ४
 उन्मदिता मौनेयेन १०, १३६, ३
 उन्मथ्व ऊर्मिधनना १, ८६, ४०
 उन्मा पीता अयसत १०, ११९, ३
 उन्मा ममंद् वृषभो २, ३३, ६
 उप क्रमस्था भर ८, ८१, ७
 उप क्षत्रं पृथीत इति १, ४०, ८
 उप क्षरति मिथशो मयोमुखः १, १२५, ४; तै. सं. १, ८, २२, ४
 उपक्षेतास्तव सुप्रणीते ३, १, १६
 उप रक्षायामिष वृणेः ६, १६, ३८; तै. मा. २, ४, ४, ६
 उप ते गा ह्वाकरं १०, १२७, ८; तै. मा. २, ४, ६, १०
 उप तेऽर्वा सहमाना १०, १४५, ६; अथर्व. ३, १८, ६
 उप ते स्तोमान्पशुषा ह्वाकरं १, ११४, ९
 उप तमन्या वनस्पते १, १८८, १०
 उप त्वा बह्वी गमतो विनाष्टः ७, ७३, ४
 उप त्रितस्य पादयोः ९, १०२, २; साम. १०१४
 उप त्वा कर्मन्तये ८, २१, २; साम. ७०९; अथर्व.
 २०, १४, २, ६२, २
 उप त्वाग्ने दिव्यदिते १, १, ७; साम. १४; वा. य. ३, २२;
 तै. सं. १, ५, ६, २
 उप त्वा जामयो गिरो ८, १०२, १३; साम. १३; १५७०;
 तै. मा. १, ८, ८, १
 उप त्वा शुद्धो मम ८, ४४, ५; साम. १५४२
 उप त्वा स्वयंभुव ६, १६, ३७; साम. १७०५
 उप त्वा सातये भरो ७, १५, ९
 उप नः पितृवा चर ८, १८७, ३
 उप नः सवना गहि १, ४, २; साम. १०८८; अथर्व.
 २०, ५७, २, ६८, २
 उप नः सुतमागतम् ५, ७१, ३
 उप नः सुतमा गहि सोमं ३, ४२, १; अथर्व. २०, २४, १
 उप नः सुतमा गहि हरिभिः १, १६, ४
 उप नः सुनवो गिरः ६, ५२, ९; साम. १५९५; वा. य.
 ३३, ७७; तै. सं. २, ४, १४, ५
 उप नो देवा भवसा गमंस्तु १, १०७, २
 उप नो यातमश्विना ८, २६, ७
 उप नो वाजा अप्पर ४, ३७, १
 उप नो वाजिनीवसू ८, २२, ७
 उप नो हरिभिः सुतं ८, ९३, ३१; साम. १५०; १७९०
 उप य त्रिपवन्मुशतीः १, ७१, १

उपप्रयंतो अप्वरं १, ७४, १; साम. १३७९; वा. य. ३, ११;
 तै. सं. १, ५, ५, १
 उप प्रागाष्टस्रसं वाज्यवां १, १६३, १२; वा. य. २९, २३;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४
 उप प्रागात्परमं यत्सध्वं १, १६३, १३; वा. य. २९, २४
 तै. सं. ४, ६, ७, ५
 उप प्रागात्सुमन्मे धायि म १, १६२, ७; वा. य. २५, ३०
 तै. सं. ४, ६, ८, ३; नि. ६, २२
 उप त्रियं पतिपतं ९, ६७, २९; अथर्व. ७, ३२, १
 उप प्रेत कुशिकाश्रितय ३, ५३, ११; नि. ७, २
 उप ब्रह्मं वाचाता वृषणा हरी ८, ४, १४
 उप महागि हरियो १०, १०४, ६
 उपमं त्वा मघोनां ८, ५३, १
 उप मा वेपिबुलमः १०, १२७, ७
 उप मा मतिरस्थित १०, ११९, ४
 उप मा श्वावाः स्वनयेन १, १२६, ३
 उप मा पद् द्वा द्वा ८, ६८, १४
 उप यमेति युवतिः ७, १, ६; तै. सं. ४, ३, १४, ६
 उप यो नमो नमसि ४, २१, ५
 उप व एषे नमसा जिगीवा १, १८६, ४
 उप व एषे संघेभिः शूरेः ५, ४१, ७
 उप शिक्षाप तस्युषः ९, १९, ६; साम. ७६१
 उप श्वासय पृथिवीं ६, ४७, २९; अथर्व. ६, १२६, १;
 वा. य. २९, ५५; तै. सं. ४, ६, ६, ६; नि. ९, १३
 उपसद्याय मीळुषः ७, १५, १
 उप सर्वं मातरं भूमिं १०, १८, १०; अथर्व. १८, ३, ४९;
 तै. मा. ६, ७, १
 उपस्तुतिं नमस उद्यतिं च १, १९०, ३
 उपस्तुतिरोच्यमुद्रये १, १५८, ४
 उपस्तुतिं प्रथमं रत्नयेव ५, ४२, ७
 उपस्तुतीतमन्त्रये ८, ७३, ३
 उपस्थां चरति यासमास्त १, १४५, ४
 उपस्थाय मातरमर्वा ३, ४८, ३
 उपस्तुतिं बसतः ८, ७२, १५; साम. १४८२
 उपहृताः पितरः सोम्यासः १०, १५, ५; अथर्व. १८, ३, ४५;
 वा. य. १९, ५७; तै. सं. २, ६, १२, ३
 उप ह्ये सुनुवां धेनुमेतां १, १६४, २६; अथर्व. ७, ७३, ७;
 ९, १०, ४; नि. ११, ४३
 उप ह्ये सुहवं माधवं १०, ३६, ७
 उपह्ये गिगीतां ८, ६, २८; साम. १४३; वा. य. २६, १५
 उपह्ये वृषं वृषिचं १, ८७, २; तै. सं. ४, ३, १३, ७

उपाजिरा पुरूहूताय सतिः ३, ३५, २
 उपायातं दाक्षिण्यं मन्त्राय ७, ७१, २
 उपायसूत्रं मन्त्राय १०, ११०, १०; अथर्व. ५, १२, १०;
 वा. य. २९, ३५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १७
 उपायै गायत्रा नरः ९, ११, १; साम. ६५१; ७६३; वा. य.
 ३३, ६२; तै. ब्रा. १, ५, ९, ७
 उपेयसुपचर्चनं ६, २८, ८; अथर्व. ९, ४, २३; तै. ब्रा.
 २, ८, ८, १२
 उपेद्वं धनदामप्रतीत १, ३३, २
 उपेयं सूक्तिं वाजयुः २, ३५, १
 उपो अदसिं शुन्नुयुषो न वक्षः १, १२४, ४; नि. ४, १६
 उपो नयस्व सुपणा ठुप्पोतेमय ३, ३५, ३
 उपोय मे परा मुश मा मे १, १२६, ७; नि. ३, २०
 उपो मतिः पृथ्वते ९, ६९, २; साम. १३७१
 उपो रथेषु पृथ्वीरयुगलं १, ३९, ६
 उपो रुरुषे युवतिर्न योषा ७, ७७, १
 उपो पु जातमन्त्रं ९, ६१, १३; साम. ४८७, ७६२,
 १३३५
 उपो पु ऋष्यही गिरः १, ८२, १; साम. ४१६
 उपो ह वद्विदं वाजिनो गुः ७, २३, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १२, १
 उपो हरीणां पतिं ८, २४, १४; साम. १५१०
 उभयं शृण्वन् नो ८, ६१, १; साम. २९०, १२३३, अथर्व.
 २०, ११३, १
 उभयतः पवमानस्म ९, ८६, ६; साम. ८८७
 उभयं ते न क्षीयते २, ९, ५
 उभयतो जातवेदः स्याम २, २, १२
 उभा ह नूनं तविदर्थं १०, १०६, १
 उभा भिष्यन्ते परा ६, ६९, ८; अथर्व. ७, ४४, १; तै. सं.
 ३, २, ११, २; ७, १, ६, ७
 उभा देवा दिवि सृष्टा १, २३, २
 उभा देवा नृचक्षसा ९, ५, ७
 उभा विद्यतमन्त्रिणा १, ४६, १५; वा. य. ३४, २८
 उभायां देव सवितः २, ६७, २५; वा. य. १२, ४३;
 तै. ब्रा. १, ४, ८, २, २, ६, ३, ४
 उभा वामिन्द्राग्नी आहुपत्या ६, ६०, १३; वा. य. ३, १३;
 तै. सं. १, १, १४, १; ५, ५, १
 उभा संसा नवामामयिष्ठा १, १८५, ९
 उभा हि उक्षा भिषजामयो ८, ८६, १
 उभे भस्म पीपयतः २, २७, १५
 उभे चिद्विद्रं रोदसी ७, २०, ४
 उभे वावापृथिवी विधमिन्वे ९, ८१, ५

उभे पुरी वहिरा विन्द्रमानः १०, १०१, ११
 उभे पुनामि रोदसी ऋतेन १, १३३, १
 उभे मदे जोषयते न मेने १, ९५, ६
 उभे यत्ने मदिना शुभे अंश ७, ९६, २
 उभे वद्विद्रं रोदसी १०, १३४, १; साम. ३७९; १०९०
 उभे सुश्वद्रं सर्पियो ५, ६, ९; साम. १०२४; वा. य. १५, ४३;
 तै. सं. २, २, १२, ७; ४, ४, ४, ६
 उभे सोमावचाकसान् ९, ३२, ४
 उभोमयादिन्नुपचेहि १०, ८७, ३; अथर्व. ८, ३, ३
 उरं यज्ञाय चाकथुर्हि ७, ९९, ४
 उरं हि राजा वरुणश्चकार १, २४, ८; वा. य. ८, २३;
 तै. सं. १, ४, ४५, १
 उरु गम्भीरभवाभि ९, ९०, ४; साम. १४१०
 उरं गन्तीरं अनुया ३, ४६, ४
 उरु गल्लये ३ तने ८, ६८, १२
 उरु ते ज्ञयः पर्येति पुत्र १, ९५, ९
 उरं नृम्प उरं गव ८, ६८, १३
 उरं नो लोकमनु नेपि ६, ४७, ८; अथर्व. १९, १५, ४;
 तै. सं. २, ७, १३, ३; नि. ७, ६
 उरु यां रथः परि नक्षति ४, ४३, ५
 उरुग्यचसा महिनी असश्च १, १६०, २
 उरुग्यचसे महिने ७, ३१, ११; साम. १७९४
 उरुग्यचा नो महिषः १०, १२८, ८; अथर्व. ५, ३, ८;
 तै. सं. ४, ७, १४, ३
 उरुसा नमोभूया ३, ६२, १७; साम. ६६४
 उरुया नो अभिशक्तेः १, ९१, १५
 उरुया नो मा परा वाः ८, ७१, ७
 उरुणासावसुतृया १०, १४, १२; अथर्व. १८, २, १३;
 तै. भा. ६, ३, १
 उरोह इन्द्र राघवो ५, ३८, १; साम. ३६६
 उरो देवा भनिबाधे स्याम ५, ४२, १७; ४३, १६
 उरो मर्दो भनिबाधे वयर्ष ३, १, ११
 उरो वा ये अंतर्दिक्षे मर्दति ३, ६, ८
 उर्वी पृथिवी बभूवे वृरे १, १८५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 उर्वी सधो नो वृहती ऋतेन १, १८५, ६
 उत्तकपातं शुश्रूक्षकपातं ७, १०४, २२; अथर्व. ८, ४, २२
 उवाच मे वरुणो मेधिराय ७, ८७, ४
 उवासीया उच्छाच नु १, ४८, ३
 उवे भम्ब सुकाभिके १०, ८६, ७; अथर्व. २०, १२६, ७
 उवोधिष हि मधयन् ७, ३७, ३
 उशना काश्यस्त्वा ८, २३, १७

उसना यत्परावत् ८, ७, २६
 उसना यत्सहस्यः ५, २९, ९
 उसातस्या नि बीमहि १०, १६, १२, अध्वं. १८, १, ५६, १
 वा. य. १९, ७०; तै. सं. २, ६, १२, १
 उसाता वृता न वनाय गोपा ७, ९१, २
 उसांति वा ते अमृतासि १०, १०, ३; अध्वं. १८, १, ३
 उसांनु पु णः सुमना उपाके ४, २०, ४
 उसास्पावको अरतिः १०, ४५, ७; वा. य. १२, २४;
 तै. सं. ४, २, २, २
 उसास्पावको वसुमां तु १, ६०, ४
 उप भा माहि मानुना १, ४८, ९
 उप उयो हि वसो अम्रं १०, ८, ४
 उपः प्रतीची सुवनामि ३, ६१, ३
 उपसः पूर्वा अध यत् ३, ५५, १
 उपसां न केतयो १०, ७८, ७
 उपस्रस्त्रिधमा भरा १, ९२, १३; साम. १७३१; वा. य.
 ३४, ३३; नि. १२, ६
 उपस्तम्यो वसासं सुवीरं १, ९२, ८
 उपा अप स्वस्तुसामः १०, १७२, ४; साम. ४५१, अध्वं.
 १९, १२, १
 उपा उच्छ्रमती समिधाते १, १२४, १
 उपासानका वृहती १०, ३६, १
 उयो अघेह गोमति १, ९२, १४; साम. १७३२
 उयो देव्यमर्था वि आहि ३, ६१, २
 उयो न जारः पृथुपाजो ७, १०, १
 उयो न जारो विभावो १, ६९, ९
 उयो मन्त्रेभिरा गहि १, ४९, १
 उयो मघोन्वा वह स्रुते ४, ५५, ९
 उयो यदग्निं समिधे चकयं १, ११३, ९
 उयो यदृष भानुना १, ४८, १५
 उयो ये ते प्र यामेपु १, ४८, ४
 उयो वाजं हि वंस्त्र १, ४८, ११
 उयो वाजेन वाजिनी प्रवेता ३, ६१, १
 उद्यारय कर्षेपु १०, १०६, २
 उद्या वेद वसुनां ९, ५८, २; साम. १०५८
 ऊती देवानां वयमिन्द्रवतः १, १३६, ७
 ऊती शचीवस्तव १०, १०४, ४; अध्वं. २०, ३३, ३
 ऊदम्यां ते अहीवज्रां १०, १६३, ४; अध्वं. २, ३३, ५;
 २०, ९६, २०
 ऊनं गावो वयसे १०, १००, १०

ऊनं नो सौक्ष्म पृथिवी ६, ७०, ६
 ऊनां देवां अवस्योजसा त्वां ८, ३६, ३
 ऊनां नपाज्जातयेदः १०, १४०, ३; साम. १८१८; वा. य.
 १२, १०८; तै. सं. ४, २, ७, २
 ऊनां नपातं स दिनारं ६, ४८, २; साम. ७०४; वा. य.
 २७, ४४
 ऊनां नपातं सुभगं ८, १९, ४; साम. १४१४
 ऊनां नपातमध्वरे ३, २७, १२
 ऊनां नपातमा हुवे ८, ४४, १३; साम. १७१२
 ऊनां नपात्सहसावन् १०, ११५, ८
 ऊर्णध्रुवा वि प्रथस्वाम्य ५, ५, ४
 ऊर्ध्व ऊपु ण ऊतये १, ३६, १३; साम. ५७; वा. य.
 ११, ४२; तै. सं. ४, १, ४, २; तै. मा. ३, ६, १, २
 ऊर्ध्व ऊ पु णो अप्वरस्य ४, ६, १
 ऊर्ध्व केतुं सविता देवो ४, १४, २
 ऊर्ध्व नुनुद्रेयतं त ओजसा १, ८५, १०
 ऊर्ध्व भानुं सविता देवो ४, १३, २
 ऊर्ध्वैस्त्रिणा न ऊतये १, ३०, ६; साम. १६०१; अध्वं.
 २०, ४५, ३
 ऊर्ध्वो धीतिः प्रत्यस्य प्रयाम १, ११९, २
 ऊर्ध्वो यत्ते प्रेतिनी भूत् १०, १०५, ९
 ऊर्ध्वो सत्त्वान्निन्द्वत् ७, ३१, ९
 ऊर्ध्वो हि ते दिवेदिवो ८, ४५, १२
 ऊर्ध्वो अग्निः सुमति ७, ३९, १
 ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि १०, १२३, ७; साम. १८४४
 ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके ९, ८५, १२
 ऊर्ध्वो प्राचा वृहदग्निः १०, ७०, ७
 ऊर्ध्वो प्राचा वयसो १०, १००, ९
 ऊर्ध्वो नः पाण्डहसो १, ३६, १४; तै. मा. ३, ६, १, २
 ऊर्ध्वो भव प्रवि विष्वा ४, ४, ५; वा. य. १३, १३;
 तै. सं. १, २, १४, २
 ऊर्ध्वो वां गातुरध्वरे अकारि ३, ४, ४
 ऊर्ध्वो वामस्तिरध्वरेपु ६, ६३, ४
 ऊर्ध्वो द्यस्वाद्यप्यन्तरिक्षे २, ३०, ३
 ऊर्मियस्ते पवित्र आ ९, ६४, ११
 ऊरुसामाभ्यामभिहितौ १०, ८५, ११; अध्वं. १४, १, ११
 ऊचा कपोते नुदत् १०, १६५, ५; अध्वं. ६, २८, १
 ऊचां त्वः पोषमास्ते १०, ७१, ११; नि. १, ८
 ऊचो अक्षरे परमे व्योमन् १, १६४, ३९; अध्वं. ९, १०, १८;
 तै. मा. ३, १०, ९, १४; तै. मा. २, ११, १;
 नि. १३, १०

ऋजिष्य हृमिन्द्रावतो ४, २७, ४
 ऋजीते परि वृद्धि ६, ७५, १२, वा. य. २९, ४९, तै. सं. ४, ६, ६, ४
 ऋजीत्वेनी वृत्तौ १०, ७५, ७
 ऋजीवी इयेनो दृढमानो ४, २६, ६
 ऋजीवी वज्रो वृषभस्तुरायाद् ५, ४०, ४; अथर्व. २०, १२, ७
 ऋजुः पवस्व वृजितस्य ९, ९७, ४३
 ऋजुनीती नो वरुणो १, ९०, १; साम. २१८; नि. ६, २१
 ऋजुरिच्छसो वनवत् २, २६, १
 ऋजुसुक्षण्यायने ८, २५, २२; नि. ५, १५
 ऋज्राधिन्द्रोत आ वदे ८, ६८, १५
 ऋतं येमान ऋतमिन्द्रो ४, २३, १०
 ऋतं वदन्तृतृष्टुम् ९, ११३, ४
 ऋतं बोधे नमसा पृच्छ ४, ५, ११
 ऋतं शंसन्त ऋजुदीध्यानाः १०, ६७, २; अथर्व. २०, ९१, २
 ऋतज्येन क्षिप्रेण २, २४, ८
 ऋतं च सत्यं चाभीष्टाय १०, १९०, १; तै. आ. १०, १, १३
 ऋतं चिह्निर्य ऋतमिन् ५, १२, २
 ऋतधीतय आ गत ५, ५१, २
 ऋतं दिवे तद्वचोचं पृथिव्ये १, १८५, १०
 ऋतं देपाय छण्वते २, ३०, १
 ऋतमृतेन सपन्तेपिर् ५, ६८, ४; साम. १४६६
 ऋतस्य गोपा न दुभाय ९, ७३, ८
 ऋतस्य गोपावधि ५, ६३, १
 ऋतस्य जिह्वा पयते सधु ९, ७५, २; साम. ७०१
 ऋतस्य तन्तुर्विततः ९, ७३, ९
 ऋतस्य इच्छा धरुणानि ४, २३, ९
 ऋतस्य देवा अतु वता १, ६५, ३
 ऋतस्य पथि वेधा ६, ४४, ८
 ऋतस्य प्रेया ऋतस्य धीतिः १, ६८, ५
 ऋतस्य पुष्प उपसामिपण्य ३, ६१, ७
 ऋतस्य रश्मिमानुवच्छमाना १, १२३, १३
 ऋतस्य वा केशिना योग्याभि ३, ६, ६
 ऋतस्य वो रथ्यः पूत ६, ५१, ९
 ऋतस्य हि जेनयो वावदानः १, ७३, ६
 ऋतस्य हि प्रसितिर्घोः १०, ९२, ४
 ऋतस्य हि वर्तनयः १०, ५, ४
 ऋतस्य हि श्रुतः सन्ति ४, २३, ८; नि. ६, १६; १०, ४१
 ऋतस्य हि सवसो १०, १११, २
 ऋतायिनी मायिनी १०, ५, ३
 ऋतायरी दिवो अर्धरथोपया ३, ६१, ६

ऋतावान ऋतजाता ऋतावृषो ७, ६६, १३
 ऋतावानं यज्ञियं विप्रमुक्थ्यं ३, २, १३
 ऋतावानं विचेतसे ४, ७, ३
 ऋतावानः प्रतिवक्ष्या २, २४, ७
 ऋतावानमृतायवो ८, २३, २
 ऋतावानं महिषं १०, १४०, ६; साम. १८२१; वा. य. १२, १११; तै. सं. ४, २, ७, ३
 ऋतावाना नि वेदतुः ८, २५, ८
 ऋताया यस्य रोदसी ३, १३, २
 ऋतुर्जनिषी तस्या २, १३, १
 ऋतेन ऋतं धरुणं धारयन्त ५, १५, ०
 ऋतेन ऋतं नियतमीळ ३, ३, ९
 ऋतेन ऋतमग्निहन्ति ५, ६२, १
 ऋतेन देवः सविता शमायत ८, ८६, ५
 ऋतेन देवीरमृता ४, ३, १२
 ऋतेन मिश्रावरुणा १, २, ८; साम. ८४८
 ऋतेन याजुतावृषा १, २३, ५; साम. ७९४
 ऋतेन हि दमा वृषभश्चिक्ताः ४, ३, १०
 ऋतेनार्द्रि व्यसन्मित्रः ४, ३, ११
 ऋते स विन्दते युधः ८, २७, १७
 ऋतुद्वारेण सख्या सचेय ८, ४८, १०; तै. सं. २, २, १२, ३, नि. ६, ४
 ऋषयसा यो मरुतो ७, ५७, ४
 ऋषयसोम स्वस्तये ९, ६४, ३०; साम. ६५६
 ऋषगिस्था स मर्यः ८, १०१, १; वा. य. ३३, ८७
 ऋषास्ते सुदानवे ६, २, ४; साम. ३६५
 ऋष्याम स्तोमं सनुयाम १०, १०६, ११
 ऋभुक्षणं न वर्तेत ८, ४५, २९
 ऋभुक्षणाभिर्द्रमा हुव ऊतये १, १११, ४
 ऋभुक्षो वाजा ७, ४८, १
 ऋभुतो रथिः प्रथमध्व ४, ३६, ५
 ऋभुमन्ता वृषणा वाजवन्ता ८, ३५, १५
 ऋभुमृभुक्षो रथि ४, ३७, ५
 ऋभुमृभुक्षा ऋभुर्विधतः १०, ९३, ८
 ऋभुमृभुभिरभि वा ७, ४८, २; नि. ५, २
 ऋभुर्न हन्तः शवसान १, ११०, ७
 ऋभुर्न रथ्यं नयं ९, २१, ६
 ऋभुर्भया सं शिशातु सानि १, १११, ५
 ऋभुर्विभवा वाज हन्तो ४, ३४, १
 ऋभुभक्ष इक्ष्यं चारु नाम ३, ५, ६
 ऋभयो न तृप्यन्त ८, ४, १०

कपयं मा समानानां १०, १६६, १
 ऋषि नरावहसः पांचजन्यं १, ११७, ३
 ऋषिना य ऋषिहृत् ९, ३६, १८; साम. ११७६
 ऋषिर्न स्तुभ्या विष्णु प्रसाहः १, ६६, ४
 ऋषिर्विषः पुराणा ९, ८७, ३; साम. ६७९
 ऋषिर्हि पूर्वजा भसि ८, ६, ४१
 ऋषे मंत्रकृतां स्तोमैः ९, ११४, १
 ऋषयो वो महतो ५, ५७, ६
 ऋषस्त्वमिन्द्र मूर जातः १०, १४८, १
 ऋषा ते पादा प्र मञ्जिगासी १०, ७३, ३
 एक एवाग्निर्वहुषा ८, ५८, १
 एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयम् ४, ३६, ४
 एकः समुद्रो घग्नाः १०, ५, १
 एकः सुपर्णः स समुद्रं १०, ११४, ४; ऐ. भा. ३, ६;
 नि. १०, ४६
 एकं चमसं चतुरः कृणोतन १, १६१, १
 एकं च वो विंशति ७, १८, ११
 एकं तु त्या सत्यति पांचजन्यं ५, ३२, ११
 एकपाद्भ्यो द्विषो १०, ११७, ८; अथर्व. १३, १, १७; ३, १५
 एकया प्रतिधापित ८, ७७, ४; नि. ५, १०
 एकराट्स्व भुवनस्य राजसि ८, ३७, ३
 एकस्त्वष्टरश्चस्याविशस्ता १, १६२, १९; वा. य. २५, ४२;
 तै. सं. ४, ६, २, ३
 एकस्मिन्योगे भुरणा समाने ७, ६७, ८
 एकस्य चिन्मे विम्बस्वयोजः १, १६५, १०
 एकस्या वस्तोरावतं रणाया १, ११६, २१
 एकावेतरस्त्वती नदीनां ७, ९५, २
 एको द्वे वसुमती समीची ३, ३०, ११
 एको बहुनामसि मन्यवीलि १०, ८४, ४; अथर्व. ४, ३१, ४
 एत उ लो अवीवशान् ९, २१, ७
 एत उ लो एतयन्ति श्यातवः ७, १०४, २०; अथर्व. ८, ४, १०
 एत उ लो प्रत्यधन् १, १९१, ५
 एतं वां स्तोममध्विना १०, ३९, १४
 एतं शंसमिद्रामरुमपुष्टं १०, ९३, ११
 एतं शर्षं धाम वस्य सुरैः १, १२२, १२
 एतच्चन लो विचिकेतवेष्वाम् १, १५२, १
 एतच्च इन्द्र वीर्यम् ८, ५४, १
 एतयत्त इन्द्र मृण्य उष्यं १, १००, १७
 एतयत्त इन्द्रियं ६, २७, ४
 एतयत्त योजनमचेति १, ८८, ५; नि. ५, ४

एतद्व्या धनः शये ४, ३०, ११; नि. ११, ४८
 एतद्वेदुत धीर्यं ४, ३०, ८
 एतद्वचो जरितमोषि मृष्टाः ३, ३३, ८
 एतं ते स्तोतं तुषिजात ५, १, ११; तै. भा. २, ४, ७, ४
 एतं ह्यं हरितो दश ९, ३८, ३; साम. १२७९
 एतं त्रितय योषयो ९, ३८, २; साम. १२७५
 एतमु ल्यं दश क्षियो ९, १५, ८; साम. १२७३
 एतमु ल्यं दश क्षिपः ९, ६१, ७; साम. १०८१
 एतमु ल्यं मद्व्युतं सहसा ९, १०८, ११; साम. ५८१
 एतं मृजन्ति मर्त्यं पवसानं ९, ४६, ६
 एतं मृजन्ति मर्त्यं सुपर्णो ९, १५, ७; साम. १२६८
 एतं मे स्तोमं तना १०, ९३, १२
 एतं मे स्तोममूर्त्यं ५, ६१, १७
 एता अग्न आशुपाणास इष्टीः ७, ९३, ८
 एता अर्धस्थि हृत्पात् ४, ५८, ५; वा. य. १७, ११;
 १३, ३८
 एता अर्धस्थिलका भवन्ती ४, १८, ६
 एता उ त्या ऋषसः १, ९२, १; साम. १७५५; नि. १२, ७
 एता उ त्याः प्रत्यधन् ७, ७८, ३
 एता चिकित्वा भूमा १, ७०, ६
 एता चोत्मानि ते कृता ८, ७७, ९
 एता ते अग्न उचयानि वेधो जुष्टानि १, ७३, २०
 एता ते अग्न ऋषयानि वेधोऽवोचम ४, २, २०
 एता ते अग्ने जनिमा ३, १, २०
 एता त्या ते श्रुत्यानि १०, १३८, ६
 एता धियं कृणवामा ५, ४५, ६
 एतानि धीरो तिष्या चिकेत ७, ५६, ४
 एतानि भद्रा कलश १०, ३२, ९
 एतानि वां अवस्था १, ११७, १०
 एतानि वामध्विना वधेनाति १, ३९, ८
 एतानि वामध्विना धीर्वाणि १, ११७, २५
 एतानि सोम पवमानो ९, ७८, ५
 एता नो अग्ने सौमगा ७, ३, १०; ४, १०
 एताम्यग्ने नवतिं सहसा १०, ९८, ११
 एताम्यग्ने मवतिर्नव १०, ९८, १०
 एतावामोष गव्यन्त १, ३३, १
 एतावताश्चिदेषां सुष्टं ८, ७, १५
 एतावतस्त इमह इन्द्र ८, ४९, ९
 एतावतस्ते वसो विद्याम ८, ५०, ९
 एतावद्वा वृषणवस् ८, ५, २७
 एतावद्देवस्य ५, ७९, १०

एतावानस्य महिमा १०, ९०, ३; अथर्व. १९, ६, ३;
 वा. य. ३१, ३; तै. आ. ३, ११, १
 एता विद्या चक्रवा ५, २९, १४
 एता विद्या विदुषे ४, ३, १६
 एता विद्या सवना तुमुमा १०, ५०, ६; नि. ५, २५
 एता वो वदन्मुखाता २, ३१, ७
 एति प्र होता व्रतमस्य १, १४४, १
 एते अक्षममाशवो ९, ६३, ४
 एते अक्षममिन्द्रवः ९, ६२, १; साम. ८३०
 एते त इन्द्र जन्तवो १, ८१, ९; अथर्व. २०, ५६, ६
 एते स्वे मानवो दशतायाः ७, ७५, ३
 एते स्वे दृगग्रय ८, ४३, ५
 एते सुक्तेमिर्विश्वं ७, ७, ६
 एते धामान्यायो ९, ६३, १४
 एते धामन्तीन्द्रवः ९, २१, १
 एते नरः स्वपसो १०, ७६, ८
 एतेनामे मल्लणा १, ३१, १८
 एते पूता विपश्चितः (०) विता ९, २२, ३
 एते पूता विपश्चितः (०) च्यासो ९, १०१, १२; साम. ११०२
 एते पृष्ठानि रोदसोः ९, २२, ५
 एते सृष्टा अमत्याः ९, २२, ४
 एते वदन्ति शतवद १०, ९४, २
 एते वदन्त्यविद्वज्जना १०, ९४, ३
 एते वाता ह्योरवः ९, २२, ४
 एते विश्वानि वार्या ९, २१, १
 एते शमीभिः सुतामी १०, २८, १२
 एते सोमा अति वाराण्यया ९, ८८, ६
 एते सोमा अभि गय्या ९, ८७, ५
 एते सोमा अभि मियं ९, ८, १; साम. ११७८
 एते सोमा अक्षत ९, ६२, २२; साम. १०६१
 एते सोमाः पयमानास ९, ६२, ९
 एते सोमास आशवो ९, २२, १
 एते सोमास इन्द्रवः ९, ४६, ३
 एते स्तोमा नरां नृत्तम ७, १९, १०; अथर्व. २०, ३७, १०
 एतो न्यव सुष्यो ५, ४५, ५
 एतोन्वित्रं खवाम शुद्धं ८, ९५, ७; साम. ३५०, १४०२
 एतो न्वित्रं खवाम सरुपायः ८, २४, १९; अथर्व.
 २०, ६५, १
 एतो न्वित्रं खवाममेपायं ८, ८१, ४
 एतो मे गावो प्रमरस्य १०, २७, २०
 एदं मरुतो अश्विना ५, २६, ९

एदु मरुतो मद्विन्तरं ८, २४, १६; साम. ३८५; १६८४;
 अथर्व. २०, ६४, ४
 एनाङ्गुषेण वयमिन्द्रवन्तो १, १०५, १९; नि. ५, ११
 एना मन्वानो जहि नृद ६, ४४, १७
 एना वयं पयसा ३, ३३, ४
 एना विश्वान्यव आ ९, ६१, ११; साम. ५२४; ६७४;
 वा. य. २६, १८
 एना वो अग्निं नमसो ७, १६, १; साम. ४५; ७४६;
 वा. य. १५, ३२; तै. सं. ४, ४, ४, ४; नि. ३, २१
 एन्दुमिन्द्राय सिञ्चत ८, २४, १३; साम. ३८६; १५०९
 एन्द्रो पार्थिवं रथि ९, २९, ६
 एन्द्रो गो गधि मियः ८, ९८, ४; साम. ३९३; १२४७;
 अथर्व. २०, ६४, १
 एन्द्र याहि वीतये ८, ३३, १३
 एन्द्र याहि मरुत ८, १, २३
 एन्द्र याहि हरिभिः ८, ३४, १; साम. ३४८; १८०७
 एन्द्र यासुप नः १, १३०, १; साम. ४५९
 एन्द्रवाहो नृपतिं १०, ४४, ३; अथर्व. २०, ९४, ३
 एन्द्र सासि रथि १८, १; साम. १२९; शायव. २०, ७०, १७;
 तै. सं. ३, ४, ११, ३; तै. आ. ३, ५, ७, ३
 एन्द्रस्य कुशा पयते ९, ८०, ३
 एन्द्रो बर्हिः सीदतु १०, ३६, ५
 एभिर्भूमिः सुमना १, ५३, ४; अथर्व. २०, २१, ४
 एभिर्न इन्द्राहभिः ७, २८, ४
 एभिर्नृभिस्त्रिं स्वायुभिः ४, १६, १९
 एभिर्नो अर्कैर्भवा ४, १०, ३; साम. १७७९; वा. य.
 १५, ४६; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 एभिर्भय सुमना अग्ने ४, ३, १५
 एमा अग्रमश्वतीः १०, ३०, १४
 एमाङ्गमाशवो १, ४, ७; अथर्व. २०, ६८, ७
 एमेनं सृजता १, ९, १; अथर्व. २०, ७१, ८; नि. १, १०
 एमेनं प्रलेतन ६, ४२, १; साम. १४४१
 एवो अग्निं वक्ष्यवः ५, २५, ९
 एवो अग्निमनुव्युः ५, ६, १०
 एवा कविस्तुवीर्या १०, ६४, १६
 एवाभिं सहरं ७, ४२, ६
 एवाभिर्गोतमेभिर्मातावा १, ७७, ५
 एवाभिर्मतेः सह १०, १६५, ७
 एवा च त्वं सरम १०, १०८, ९
 एवा ज्ञानं सहसे ६, ३८, ५
 एवा त इन्द्रो सुव्यव ९, ७९, ५

एवा त इन्द्रोचयमहेम २, १२, ७
 एवा तदिन्द्रं इन्द्रा १०, १४४, ६
 एवा तमाहुस्त ७, २६, ४
 एवा ता बिष्वा चक्रांसं ६, १७, १३
 एवा ते अग्ने विमदो १०, २०, १०
 एवा ते अग्ने सुमति ५, २७, ३
 एवा ते गुप्तमहाः १, १२, ८
 एवा ते वयमिन्द्र मुञ्जतीनां १०, ८९, १७
 एवा ते हारियोजना १, ६१, १६; अथर्व. २०, ३५, १६
 एवा त्वामिन्द्र वज्रिस्त्रय ४, १९, १
 एवा देव देवताते ९, ७७, २७
 एवा देवा इन्द्रो विष्ये १०, ४९, ११
 एवा न इन्द्रो अभि ९, ७७, २१
 एवा न इन्द्र वार्यस्य ७, २४, ६; २५, ६
 एवा न इन्द्रोतिमिरव ५, ३३, ७
 एवा न इन्द्रो मघना ४, १७, २०
 एवा नः सोम परिपिच्यमान आ पवस्व ९, ७७, ३६;
 साम. ८६१
 एवा नः सोम परिपिच्यमानो वयो ९, ६८, १०
 एवा नपातो मम तस्य ६, ५०, १५
 एवा न हृषः सम ६, २५, ९
 एवा नूनमुप स्तुहि ८, २४, २३; अथर्व. २०, ६६, २
 एवा नृमिन्द्रः सुश्रवस्त्वा १, १७८, ४
 एवा नो अग्ने अमृतपु २, २, ९
 एवा नो अग्ने विह्वा ७, ४३, ५
 एवा नो अग्ने समिधा १, २५, ११; ९६, ९
 एवा पतिं द्रोणसाचं १०, ४४, ४; अथर्व. २०, ९४, ४
 एवा पवस्व मदितो ९, २७, १५; साम. ८०८
 एवा पाहि प्रज्वा ६, १७, ३; अथर्व. २०, ८, १; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, ११
 एवा पित्रे विश्वदेवाव ४, ५०, ६; अथर्व. २०, ८८, ६;
 तै. सं. १, ८, २२, २
 एवा पुनान इन्द्रपुः ९, ६, ९
 एवा पुनानो अयः स्वः ९, ९१, ६
 एवा ऋतेः सुतुरवीष्ट्रदः १०, ६३, १७; ६४, १७
 एवा यत्रो वृषभ २, ३३, १५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 एवा महस्तुविजातः १, १९०, ८
 एवा महानृहृद्वो १०, १२०, ९; अथर्व. ५, २, ९;
 २०, १०७, १२
 एवा महो असुर १०, ९९, १२; नि. ५, ३
 एवामृताय मह एवाय ९, १०९, ३; साम. १३६८

एवा राजेव ऋतुर्मा ९, ९०, ६
 एवा रातिस्तुविमघ ८, ९२, २९; साम. ८२५; अथर्व.
 २०, ६०, २
 एवाते वृषभा सुते ८, ४५, ३८
 एवा वन्दस्व वरुणं वृहन्तं ८, ४२, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, ४
 एवा वसिष्ठ इन्द्रं ७, २६, ५
 एवा वस्वः इन्द्रः सत्यः ४, २१, १०
 एवा वामह ऊतये (०) इन्द्राग्नी ८, ३८, ९
 एवा वामह ऊतये (०) नासत्या ८, ४२, ६
 एवा सत्यं मघवाना युवं ४, २८, ५
 एवा हि ते विमृतय १, ८, ९; अथर्व. २०, ६०, ५; ७१, ५
 एवा हि ते शं सवना १, १७३, ८
 एवा हि श्वास्तुथा यातवन्त ५, ३२, १२
 एवा हि मां तवसं वध्वन्ति १०, २८, ६
 एवा हि मां तवसं जमुः १०, २८, ७
 एवा ह्यसि वीर्युः ८, ९२, २८; साम. २३२, ८२४;
 अथर्व. २०, ६०, १
 एवा ह्यस्य काम्या १, ८, १०; अथर्व. २०, ६०, ६; ७१, ६
 एवा ह्यस्य स्मृता १, ८, ८; अथर्व. २०, ६०, ४; ७१, ४
 एवेदिन्द्रं वृषणं ७, २३, ६; अथर्व. २०, १२, ६; घा. य.
 २०, ५४
 एवेदिन्द्रः सुते अन्नावि ६, २३, १०
 एवेदिन्द्रः सुहव ६, २९, ६
 एवेदिन्द्राय वृषभाय ४, १६, २०
 एवेदेते प्रति मा १, १६५, १२
 एवेवेप तुषिहृमिः ८, २, ३१
 एवेवेपा पुरुतमा रतेकं १, १२४, ६
 एवेष्टने युवतयो नमन्त १०, ३०, ६
 एवेन सघः रथेति १, १२८, ३
 एवेन्द्राग्निम्वामहावि ५, ८६, ६
 एवेन्द्राग्निम्वामां पितृवन् ८, ४०, १२
 एवेन्द्राग्नी पयिवांसा १, १०८, १३
 एवेन्नु कं सिधुमेभिः ७, ३३, ३
 एवैवापागपरे १०, ४४, ७; अथर्व. २०, ९४, ७
 एव इन्द्राय वायवे ९, २७, २; साम. १२८७
 एव उ स्य पुरुमतो ९, ३, १०; साम. १२६५
 एव उ स्य हृवा रथो ९, ३८, १; साम. १२७४
 एव एतानि चकारेन्द्रो ८, २, ३४
 एव कविरिभुतः ९, २७, १; साम. १२८६
 एव क्षेति रथवीतिः ५, ६१, १९
 एव गम्युत्तकृद्व ९, २७, ४; साम. १२८९

एष प्रावेव जतिता ५, ३६, ४
 एष छागः पुत्रो १, १६२, ३; वा. य. २५, २६; तै. सं.
 ४, ६, ८, १
 एष तुषो अभिष्टुतः २, ६७, २०
 एष ते देव नेता ५, ५०, ५
 एष दिवं वि धावति ९, ३, ७; साम. १२६२
 एष दिवं व्यास्रत ९, ३, ८; साम. १२६३
 एष देवः शुभायते ९, २८, ३; साम. १२८२
 एष देवो अमलः ९, ३, १; साम. १२५६
 एष देवो रथयति ९, ३, ५; साम. १२५९; नि. ६, २८
 एष देवो विपन्नुभिः ९, ३, ३; साम. १२६०
 एष देवो विषा कृतो ९, ३, २; साम. १२६१
 एष द्रव्यो हृषमो ६, ४१, ३
 एष शिषा यास्यदा ९, १५, १; साम. १२६६
 एष नृभिर्वि नीयते ९, २७, ३; साम. १२८८
 एष पवित्रे अक्षरत् ९, २८, २; साम. १२८१
 एष पुनानो मधुमौ ९, ११०, ११
 एष पुत्रु चियायते ९, १५, २; साम. १२६७
 एष प्र क्रोशे मधुमौ ९, ७७, १; साम. ५५६
 एष प्रलेन जन्मना ९, ३, ९; साम. ७५८; १२६४
 एष प्रलेन सन्मना ९, ४२, २; साम. ७५९
 एष प्रलेन वयसा ९, ७७, ४७
 एष प्र पूर्वैरिव १, ५६, १
 एष रुक्मिभिरायते ९, १५, ५; साम. १२७०
 एष वसुनि विष्टता ९, १५, ६; साम. १२७२
 एष व स्तोमो मरुत इयं १, १६५, १५; १६६, १५;
 १६७, ११; १६८, १०
 एष वः स्तोमो मरुतो नमस्त्वान् १, १७१, २
 एष वां स्तोमो अधिनायकारि १, १८४, ५
 एष वाजी हितो नृभिः ९, २८, १; साम. १२८०
 एष वां देवावधिना ४, १५, ९
 एष विम्रिनिष्टुतो ९, ३, ६; साम. १२५७
 एष विश्वविष्यते ९, ९७, ५६
 एष विश्वानि वायो ९, ३, ४; साम. १२५८
 एष वृषा कनिष्ठदत् ९, २८, ४; साम. १२८३
 एष वृषा वृषवतः ९, ६२, ११
 एष शुम्भदाभ्यः ९, २८, ६; साम. १२९१
 एष शुम्भसिष्यदत् २, २७, ६; साम. १२९०
 एष शृङ्गाणि दोषवत् ९, १५, ४; साम. १२७१
 एष सुवानः परि सोमः ९, ८७, ७
 एष सूर्यमरोचयत् ९, २८, ५; साम. १२४४

एष सूर्येण हासते ९, २७, ५; साम. १२८५
 एष सोमो अपि स्ववि ९, ६६, २९
 एष स्तोम इन्द्र तुभ्य १, १७३, १३
 एष स्तोमो अधिकदत् ७, २०, ९
 एष स्तोमो मह उग्राय ७, २४, ५; ऐ. आ. १, २१
 एष स्तोमो माहर्षि शर्षो अरु ५, ४२, १५
 एष स्तोमो वरुण मित्र ७, ६४, ५; ६५, ५
 एष स्व कारुजरे ७, ६८, ९
 एष स्व ते तन्नो २, ३६, ५; संघर्ष. २०, ६७, ६
 एष स्व ते पवत ९, ९७, ४६
 एष स्व ते मधुमौ ९, ८७, ४; साम. ५३१
 एष स्व चारवा सुतो ९, १०८, ५; साम. ५८४
 एष स्व परि पिच्यते ९, ६२, १३
 एष स्व पीतये सुतो ९, ३८, ६; साम. १२७८
 एष स्व भातुरुदियति ४, ४५, १
 एष स्व मद्यो रतो ९, ३८, ५; साम. १२७७
 एष स्व मानुषीया ९, ३८, ४; साम. १२७६
 एष स्व मित्रावरुणा नृचक्षाः ७, ६०, २
 एष स्व वां पूर्वगवेव सख्ये ७, ६७, ७
 एष स्व सोमः पवते ९, ८४, ४
 एष स्व सोमो मविभिः ९, ९६, १५
 एष हितो वि नीयते ९, १५, ३; साम. १२६२
 एषा गोभिररुग्भिः ५, ८०, ३
 एषा जन् दशता बोधयन्ती ५, ८०, २
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यर्क्षि उवोतिः १, १२४, ३
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यर्क्षि शुच्यन्ती १, १२३, ७
 एषा नेशो राघवः ७, ७६, ७
 एषा प्रतीची दुहिता ५, ८०, ६
 एषा यवो परमादृतः ९, ८७, ८
 एषा युक्त परावतः १, ४८, ७
 एषा येनी भवति ५, ८०, ४
 एषा शुभ्रा त तन्नो ५, ८०, ५
 एषा स्वा नव्यमायुर्यपाणा ७, ८०, २
 एषा स्वा नो दुहिता दिवोजाः ६, ६५, १
 एषा स्वा युजाना ७, ७५, ४
 एषा स्वा वो मरुतोऽनुमर्षा १, ८८, ६
 एषो उषा अपूर्वा १, ४६, १; साम. १७८१ १७८८
 एष गमन्तुवयः सोम १०, १०८, ८
 एष देवा मयोभुवा १, ९२, १८; साम. १७३५
 एष वां मुपितसवो ८, ५, ३३

एह हरी मङ्गयुजा ८, २, २७; साम. १६५८
 एहि प्रेदि अहो द्विवावि ८, ६४, ४
 एहि मङ्गुदेवयुः १०, ५१, ५
 एहि वा विमुचो ६, ५५, १; नि. ५, ९
 एहि स्तोमो अनि स्तरानिः १, १०, ४
 एह्यन हह होता नि १, ७६, २
 एह्य पु मवाणि ६, १६, १६; साम. ७:७०५; वा. य. २६, १३
 ऐच्छाम त्वा बहुधा १०, ५१, ३;
 ऐताव्रथेयु तस्थुयः ५, ५३, २
 ऐतु एषा रविर्मागः ८, ३१, ११
 ऐमिरने बुबो गिरो १, १४, १
 ऐमिरने सरथं ३, ६, २; अथर्व. २०, १३, ४
 ऐमिदेदे वृष्ण्या पौल्यानि १०, ५५, ७; साम. १७८४
 ऐषु चाकन्धि पुरुहूत १०, १४७, ३
 ऐषु चेतद् वृष्णवती ८, ६८, १८
 ऐषु धावावृष्वि १०, ९३, १०
 ऐषु धा वीरवधताः ५, ७९, ६
 ओकिवासा सुते सर्वा ६, ५९, ३
 ओ विस्रस्त्रां सन्वा १९, १०, १; साम. ३४०;
 अथर्व. १८, १, १
 ओजस्तदस्य तिविपे ८, ६५, ५; साम. १८२; १६५३; अथर्व.
 २०, १०७, २
 ओजिष्ठ ते मयतो ३, २१, ५; तै. मा. ३, ६, ७, २
 ओ त्यमङ्ग आ रथं ८, २२, १
 ओ त्ये नर इन्द्र मृतये १, १०४, २
 ओमानमापो मान्नी ६, ५०, ७
 ओमातश्चरणीचरो १, ३, ७; ऐ. आ. १, ४; वा. य.
 ७, ३३; तै. सं. १, ४, १६, १; नि. १२, ४०
 ओर्वाभा अमर्त्या १०, १२७, २
 ओ भ्रुविर्विद्व्या ७, ४०, १
 ओषधयाः सं वदन्ते १०, ९७, २२; वा. य. १२, ९६;
 तै. सं. ४, २, ६, ५
 ओषधीः प्रति मोदन्तं १०, ९७, ३; वा. य. १२, ७७;
 तै. सं. ४, २, ६, १
 ओषधीरिति मातरः १०, ९७, ४; वा. य. १२, ७८; तै. सं.
 ४, २, ६, १; नि. ६, ३
 ओषमिष्टवृष्विमीह १०, ११९, १०
 ओ पु वृष्विराचो ७, ५९, ७
 ओ पु म यादि वाजेभिः ८, २, १९; साम. २२७
 ओ पु ह्यः प्रययून् ८, ७, ३३

ओ पु स्वसारः कारवे शृणोत ३, ३३, ९
 ओ पु णो अग्ने शृणुहि त्वं १, १३९, ७
 ओहाविष मन्वाञ्च वदन्ता ३, ३३, ६
 ओ सुषुत इन्द्र याहि १, १७७, ५
 औच्छसा रात्री परितक्म्या ५, ३०, १४
 और्वेष्टगुवच्छुचि ८, १०२, ४; साम. १८; तै. सं.
 ३, १, ११, ८
 क इमं यो निष्पन्न चिकेत १, ९५, ४
 क इमं दशभिर्मम ४, २४, १०
 क ई वेद सुते सचा ८, ३३, ७; साम. २९७; १६९६;
 अथर्व. २०, ५३, १; ५७, ११
 क ई स्पका नरः सनीळाः ७, ५६, १; साम. ४३३
 क ई स्तवकः पृणारको यजाते ६, ४७, १५
 क ईषते गुग्गते १, ८४, १७; नि. १४, २६
 क उ नु ते महिमनः समस्या १०, ५४, ३
 क उ श्रवकतमो यशियानां ४, ४३, १
 कं याथः कं ह गच्छथः का ५, ७४, ३
 कः कुमारजनयत् १०, १३५, ५
 कः शिबद् वृक्षो निष्ठितो मध्ये १, १८२, ७
 ककद्वे वृषभो युक्त आसीत् १०, १०२, ६
 ककुहः सोमो रस २, ६७, ८
 ककुहं चिरवा कवे ८, ४५, १४
 कंकतो न कङ्कतो १, १९१, १
 कण्वा इन्द्रं यदङ्कत ८, ६, ३; साम. १३०८; अथर्व.
 २०, १३८, ३
 कणा ह्य शृगवाः सूर्या इव ८, ३, १६; साम. १३६३;
 अथर्व. २०, १०, १; ५९, २
 कण्वास इन्द्र ते मति ८, ६, ३१
 कण्वेभिर्पृष्णता एषत् ८, ५३, ३; ८६६; अथर्व. २०, ५२, ३;
 ५७, १६
 कतरा एषां कतरा परायोः १, १८५, १; नि. ३, २२
 कत्यायः कति सूर्यासः १०, ८८, १८
 कथा कदस्या उपसो ४, २३, ५
 कथा कविस्तुवीरवाङ्मया १०, ६४, ४
 कथा त एतद्दहमा चिकेतं १०, २८, ५
 कथा ते अग्ने शुक्लयन्त आयोः १, १४७, १
 कथा दानेम नमसा सुदान् ५, ४१, १६
 कथा दानेमात्रये १, ७७, १
 कथा देवानां कतमस्य याम १०, ६४, १
 कथा नूनं वा विमना उपरतव ८, ८६, २

कथा महामहोदय होतुः ४, २३, १
 कथामहे पुष्टि भ्राय रूपे ४, ३, ७
 कथामहे रुद्रियाय भ्राम ५, ४१, ११
 कथा राधाम सखाय १, ४१, ७
 कथा शर्चाय मरुतामृताय ४, ३, ८
 कथा श्रुणोति ह्यमानमिन्द्र ४, २३, ३
 कथा सबाधः शशमानो अस्य ४, २३, ४
 कथा ह तद्गुणाय स्वमने ४, ३, ५
 कथो नु ते परिचाराणि विद्वान् ५, २९, १३
 कविविषयन्त सूरयः ८, ९४, ७
 कदा क्षत्रधियं नरं १, २५, ५
 कदा गच्छाय मरुतः ८, ७, ३०
 कदा चन प्रपुच्छस्य ८, ५२, ७; वा. य. ८, ३, तै. सं. १, ४, २२, १
 कदा चन स्तरीयसि ८, ५१, ७; साम. ३००; वा. य. ३, ३४, ८, २, तै. सं. १, ४, २२, १; ५, ६, ४
 कदा त इन्द्र गिर्बन्ध ८, १३, २२
 कदा सुवप्रपक्षयाणि म्रक्ष ६, ३५, १
 कदा मयैमराधत् १, ८४, ८; साम. १३४३; अथर्व. २०, ६३, ५; ति. ५, १७
 कदा वसो स्तोत्रं हयतः १०, १०५, १; साम. २२८; ति. ५, १२
 कदा वां तोग्न्यो विषन्त ८, ५, २२
 कदा सुनुः पितरं जात इच्छात् १०, ९५, १२
 कक्षिण्या नैः पात्रं देवयतां १, १२१, १
 कद्रु पुत्रमिन्द्र त्वावतो नूनं १०, २९, ४; अथर्व. २०, ७६, ४
 कद्रु भियाय पात्रे मनामहे ५, ४८, १; ति. ५, ५
 कद्रु मेहा विषां रयीणां १, १८१, १
 कद्रु स्तुवंत ऋतयन्त देवता ८, ३, १४; अथर्व. २०, ५०, २
 कद्रु न्द्विस्थाकृतं ८, ६६, ९; अथर्व. २०, ९७, ३
 कद्रु महीरुष्टा अस्य तविषीः ८, ६६, १०; ति. ६, २६
 कद्रु नूनं कथमियः पिता १, ३८, १
 कद्रु नूनं कथमियो यद् ८, ७, ३१
 कक्षिण्यासु मुपसानो अन्ते ४, ३, ६
 कद्रुद्राय प्रचेतसे १, ४३, १, तै. आ. १०, १७, १
 कद्रु ऋतस्य पर्णसि १, १०५, ६
 कद्रो अथ महानो ८, ९४, ८
 कनिऋद्रुजनुषं प्रमुवाणः २, ४२, १, ति. ९, ४
 कनिऋद्रुऋक्षो गोभिर्वाय ९, ८५, ५
 कनिऋद्रुनु पन्थामृतस्य ९, ९७, ३२
 कनिऋद्रु हरिा सृजमानः ९, ९५, १; साम. ५३०

कर्मानकेव विद्वधे ४, ३२, २३; ति. ४, १५
 कं ते दाना असक्त ८, ६४, ९
 कक्षयोः अतसीनां ८, ३, १३; अथर्व. २०, ५०, १
 कं नक्षिप्रमिषयसि १०, ९९, १
 कन्या इव बहसु मे तवा उ ४, ५८, ९; वा. य. १७, ९७
 कन्याः वारवायती ८, ९१, १
 कन्येय तन्याः शासवाना १, १२३, १०
 कष्टरः कष्टमुद्भातन १०, १०१, १२; अथर्व. २०, १३७, २
 कमु क्षिद्रस्य सेनयात्रेः ८, ७५, ७; तै. सं. २, ६, ११, ०
 कनेतं त्वं युयते कुमारं ५, २, २
 कया तच्छृण्वे शस्यता दक्षिष्ठ ४, २०, ९
 कया ते अग्ने अक्षिरः ८, ८४, ४; साम. १५४९
 कया त्वं न ऊयाभि ८, ९३, १९; साम. १५८६; वा. य. ३६, ७
 कया नक्षिप्र आ भवतुति ४, ३१, १; साम. १६९; ६८२, अथर्व. २०, १२४, १; वा. य. २७, ३९, ३६, ४; तै. सं. ४, २, ११, २, तै. आ. ४, ४२, २
 कया नो अन्न ऋतयन्तुतेन ५, १२, ३
 कया नो अन्नं वि यतः ७, ८, ३
 कया ह्युभा सवयसः १, १६५, १
 करंभ ओषधे भव १, १८७, १०
 कर्णगुह्या मघवा सौरदेव्यः ८, ७०, १५
 कर्हिस्वित्तिन्द्र यजत्रिरे ६, ३५, ३
 कर्हिस्वित्तिन्द्र यन्त्रमिन्नुं ६, ३५, २
 कर्हिस्वित्ता त इन्द्र चेयासत् १०, ८९, १४
 कर्हिं दारासुः कवयो दग्धा ४, २, १२
 कविः कक्षिण्या विषि रूपमास १०, १२४, ७
 कर्हिं केतुं धार्मि भावुमग्रे ७, ६, २
 कथिममिषुप स्तुति १, १२, ७; साम. ३२
 कविमिव प्रचेतसे ८, ८४, २; साम. १२४५
 कर्हिं मुञ्जति मयवं ५, ६३, २०
 कविर्न विषयम् ४, १६, ३; अथर्व. २०, ७७, ३
 कविर्नुचक्षा अभि धीमचष्ट ३, ५४, ६
 कविर्येषसा पर्वणि ९, ८२, २; साम. १३१८
 कथी नो मित्रायरुणा १, २, ९; साम. ८४९
 कश्छन्दसां योमं १०, ११४, ९
 कस्त उषः कथमिये १, ३०, २०
 कस्तमिन्द्र त्वावन्तु ७, ३२, १४; साम. २८०; १६८१
 कस्ते जामिर्जनानां १, ७५, ३; साम. १५३५
 कस्ते मद्र इन्द्र रन्धो १०, २९, ३; अथर्व. २०, ७६, ३
 कस्ते मानरं विषयवामचिच्छ ४, १८, १२

कस्वा सख्यो मदानी ४, ३१, २; साम. ६८३; अथर्व. २०, १२४, २; वा. य. २७, ४०, ३६, ५; तै. भा. ४, ४२, ३

कस्मा अथ सुजाताय ५, ५३, १२

कस्य नूनं कतमस्यामृतानी १, २४, १

कस्य नूनं परीणमो ८, ८४, ७; साम. ३४

कस्य यक्षाणि जुहुयुवा १, १६५, २

कस्य वृषा सुते सचा ८, ९३, २०; तै. भा. २, ४, ५, १; ७, १३, १

कस्य स्विस्वयनं वृषा ८, ६४, ८

का त उपेतिमेनसो १, ७६, १

का ते अस्तरंकृतिः सुक्तः ७, २९, ३

का मर्यादा वयुना कद वामं. ४, ५, १३

कामन्तदमे समवतेताधि १०, १२९, ४; तै. भा. २, ४, १, १०; ८, ९, ४; तै. भा. १, २३, १

कायमानो वनारवां ३, ९, २; साम. ५३; नि. ४, १४

का राधद्वोत्राभिना १, १२०, १

कास्वहं ततोऽभिपत्य ९, ११२, ३; नि. ६, ६

का वां भृदुपमातिः कथामः ४, ४३, ४

काभ्येऽभिरदाभ्या ७, ६६, १७

कासीप्रमा प्रतिमा १०, १३०, ३

का सुधृतिः शवसः सूनुमिन्द्रः ४, २४, १

किं स ऋक् कृणवष सहस्रं ४, १८, ४

किं सुबाहो स्वर्गुरे १०, ८६, ८; अथर्व. २०, १२६, ८

किं स्विदासीद्विष्टानमारभ १०, ८१, २; वा. य. १७, १८; तै. सं. ४, ६, २, ४

किं सिद्धनं क उ स वृक्ष आस (०। मनीषिणो) १०, ८१, ४; वा. य. १७, २०; तै. सं. ४, ६, २, ५; तै. भा. २, ८, ९, ६

किं सिद्धनं क उ स वृक्ष आस (०। संतस्थाने) १०, ३१, ७

किं सिद्धो राजा जगृहे १०, १२, ५; अथर्व. १८, १, ३३

किं तवासो यन्त्रिरियुनं ८, ८५, ८; तै. सं. ३, ४, ११, ६

किं ते कृण्वन्ति कीकटेय गावः ३, ५३, १४; नि. ६, ३२

किं देवेभ्य त्वय एनम्रकथं १०, ७९, ६

किं न इन्द्र जिघांससि १, १७०, २

किं नो अस्व द्विविणं कद रानं ४, ५, १२

किं नो भ्रातरगस्य १, १७०, ३

किमंग एवा ब्रह्मणः सोम ६, ५२, ३

किमंग एवा मघवन्मोजमाहुः १०, ४२, ३; अथर्व. २०, ८२, ३

किमङ्ग रभ्रचोदनः ८, ८०, ३

किमङ्ग वृक्षा कृणुयः १, १८२, ३

किमये वर्षासते ८, ८, ८

किमयं त्वां वृषाकपिः १०, ८६, ३; अथर्व. २०, १२६, ३
किमस्य मदे किमस्य ६, २७, १

किमाग आस वरुण ज्येष्ठं ७, ८६, ४

किनादमग्रं सख्यं सखिभ्यः ४, २३, ६

किमाहुतासि वृत्रहन् ४, ३०, ७

किमिच्छन्ती सरमा प्रेदमान १०, १०८, १; नि. ११, २५

किमित्ते विष्णो परि चक्षवं भूय ७, १००, ६; साम. १६२५; तै. सं. २, २, १२, ५; नि. ५, ८

किमिदं वां पुराणवत् ८, ७३, ११

किमु श्रेष्ठः किं यविष्टान आ १, १६१, १

किमु पितृस्मै निविदो ४, १८, ७

किमु तु वाः कृणवामा २, २९, ३

किमेता वाचा कृणवा तवाहं १०, ९५, २; शत. भा. ११, ५, १, ७

किं भ्रातासघदनाय भवाति १०, १०, ११; अथर्व. १८, १, १२

किमयः श्विचमस एष आस ४, ३५, ४

किपती योया मयैतो वधूयो १०, २७, १२

किपस्विदिन्द्रो अभ्येति ४, १७, १२

किपाया यत्समया भवाति १, ११३, १०

कीरुहिन्द्रः सरमे का हसीका १०, १०८, ३

कीरिबिद्धि त्वामयसे जुहाव ७, २१, ८

कुतस्वमिन्द्र माहिनः १, १६५, ३; वा. य. ३३, २७

कुत्राचिदस्य समृतो ५, ७, २; तै. सं. २, १, ११, ३

कुरता एते हयंश्वाय शृण्वं ७, २५, ५

कुरसाय शृण्वमश्रुपे निबर्हा ४, १६, १२

कुमारं माता युवतिः समुत्थं ५, २, १

कुमारश्रिततरं २, ३३, १२

कुरुध्रवणमावृणि १०, ३३, ४

कुर्मस्य आशुरवरं यष्टुमे १०, ५१, ७

कुविष्ककृत्किरुत् ८, ९१, ४

कुविस्व देवीः सनयो नयो ४, ५१, ४

कुविस्वस्य प्रहि वज्रं ६, ४५, ४४; साम. १६६८; अथर्व. २०, ७८, ३

कुविस्व नो गविष्टये ८, ७५, ११; साम. १६४९; तै. सं. २, ६, ११, ३

कुविद्वङ्ग ममसा ये वृषासः ७, ९१, १

कुविद्वङ्ग प्रति यथा चिद्वस्व १०, ६४, १३

कुविद्वङ्ग यवमन्तो यवंचित् १०, १३१, २; अथर्व. २०, १२५, २; वा. य. १०, ३२, १९, ६; २३, ३८; तै. सं. १, ८, २१, १; ५, २, ११, २; तै. भा. २, ६, १, ३

कुविद्वङ्ग यवमन्तो यवंचित् १०, १९, ५

कुबिष्ठो भस्मिहवयस्य १, १४३, ६
 कुविन्मा गोपां कासे जनस्य ३, ४३, ५
 कुपुंमकस्तद्वपीव १, १९१, १६
 कुह त्या कुह न श्रुता ५, ७४, २
 कुह यान्ता सुपुति कान्यस्य १, ११७, १२
 कुह श्रुत ह्यद्रः कस्मिन्नव १०, २२, १
 कुह स्यः कुह जगमथुः ८, ७३, ४
 कुह सिहोपा कुह वस्तोरधि १०, ४०, २; नि. ३, १५
 कृचिज्जायते सनयामु नव्यः १०, ४, ५
 कृष्टो देवावधिनाथा ५, ७४, १
 कृणुष पाजः प्रसिति न पृथ्वी ४, ४, १; वा. य. १३, ९;
 तै. सं. १, २, १४, १; नि. ६, १२
 कृणोत धूमं कृण्वं ३, २९, ९
 कृणोत्वसै वरिवो य इथा ४, २४, ६
 कृष्वंतो वरिवो गये ९, ६२, ३; साम. ८३२
 कृतं चिदि यमा स्नेमि द्वेयः ४, १०, ७
 कृतं न श्रमी वि चिनोति देवने १०, ४३, ५; अथर्व.
 २०, १७, ५; नि. ५, २२
 कृतं नो यर्जं विदयेषु चारं ७, ८४, ३
 कृतानीदस्य कर्वा ९, ४७, २
 कृते चिद्व्र मरुतो रणत ७, ५७, ५
 कृषि रत्नं यजमानाय ७, १६, ६
 कृषि रत्नं सुवभितः ३, १८, ५
 कृषी नो अहवो देव १०, ९३, ९
 कृषिस्तफाल १०, ११७, ७
 कृष्णः श्वेतीरूपो १०, २०, ९
 कृष्णं त एम रुशतः ४, ७, ९
 कृष्णं नियानं हरयः सुपर्णा १, १६४, ४७; अथर्व. ६, २२, १;
 ९, १०, २२; १३, ३, ९; तै. सं. ३, १, ११, ४; नि. ७, २४
 कृष्णपत्नी वेविजे अस्य १, १४०, ३
 कृष्णां यदेनीममि १०, ३, २; साम. १५४७
 कृष्णा यद्वीश्वरणीषु सोदत् १०, ६१, ४
 कृष्णा रजोसि पस्वतः ८, ४३, ६
 केतुं यज्ञानां विद्यथस्य साधनं ३, ३, ३
 केतुं कृष्यन्दिस्वरि ९, ६४, ८; साम. ९५९
 केतुं कृष्यन्नकेतवे १, ६, ३; साम. १४७०; अथर्व. २०, २६, ६;
 ४७, १२; ६९, ११; वा. य. २९, ३७; तै. सं.
 ७, ४, १०, १; तै. मा. ३, ९, ४, ३
 के ते अमे रिपवे ५, १२, ४
 के ते नर ह्यद्र १०, ५०, ३
 केतेन दामंस्सघते ८, ६०, १८

के मे मयंक वि यवन्त ५, २, ५
 केदयः सिं केसी १०, १३६, १; नि. १२, २६
 के छा नरः श्रेष्ठतमा ५, ६१, १
 के अनिमोहे हविषा १, ८४, १८; नि. १४, २७
 को अद्वा वेद क इह प्र वोचन् कृत १०, १२९, ६; तै. मा.
 २, ८, ९, ५
 को अद्वा वेद क इह प्र वोचदेवो ३, ५४, ५
 को अथ नयो देवकामः ४, २५, १
 को अथ पुष्टके १, ८४, १६; साम. ३४१; अथर्व. १८, १, ३;
 तै. सं. ४, २, ११, ३; नि. १४, २५
 को अस्य वीरः गृधमादमाय ४, २३, २
 को अस्य वेद प्रथमस्याद्रः १०, १०, ६; अथर्व. १८, १, ७
 को अस्य गुप्तं तविर्यो ५, ३२, ९
 को ददसं प्रथमं १, १६४, ४; अथर्व. ९, ९, ४
 को देवयन्तमभवत् १, ४०, ७
 को देवानामवो अथा ४, २५, ३
 को नानाम वचसा ४, २५, २
 को नु मर्या अमिथितः ८, ४५, ३७; तै. आ. १, ३, १; नि. ४, २
 को नु वां मित्रावरुणानुतायन् ५, ४१, १
 को नु वां मित्रास्तुतो ५, ६७, ५
 को न्वग्र मरुतो १, १६५, १३
 को मा द्युर्न कतमः १०, ५१, २
 को मृळति कतम ४, ४३, २
 को व स्तोमं राधति १०, ६३, ६
 को वखाता वसवः ४, ५५, १
 को वां दाशसुमतवे १, १५८, २
 को वामघा पुरुणां ५, ७४, ७
 को वामघा करो ४, ४४, ३; अथर्व २०, १४३, ३
 को वेद जानमेपां ५, ५३, १
 को वेद नूनमेपां ५, ६१, १४
 को वोऽन्तमरुत १, १६८, ५
 को वो महान्ति महता ५, ५९, ४
 को वो वरिष्ठ आ नरो १, ३७, ६
 क्रतुप्राचा जरिता १०, १००, ११
 क्रतुयन्ति क्रतवो १०, ६४, २
 क्रतुयन्ति क्षितयो ४, २४, ४
 क्रतव ह्यृणंमुदरं ८, ७८, ७
 क्रतवः समह दीनता ७, ८९, ३
 क्रत्वा दक्षस्य तहपो ३, २, ३
 क्रत्वा दक्षस्य रथ्यं ९, १६, २
 क्रत्वा दा अस्तु श्रेष्ठः ६, १६, २६; तै. मा. २, ४, ६, २

कृत्वा महौ अनुचरधं १, ८१, ४; साम. ४२३
 कृत्वा यदस्य तविषीषु १, १२८, ५
 कृत्वा युक्तमिरक्षमि ९, १०२, ८
 कृत्वा हि द्रोणे अयसे ६, २, ८
 कृत्वे दक्षाय नः कवे ९, १००, ५
 कृत्वावामि प्र दिगोमि १०, १६, ९; अथर्व. १२, २, ८;
 वा. य. ३५, १९
 कृत्वा रुद्रा मरुतो १०, ९२, ६
 कृत्वा रुद्रेभिर्वसुभिः १, ५८, ३
 कृत्वा सिद्धमंहीनां ९, १०२, १; साम. ५७०, १०१३
 क्रीळं वः शर्षो १, ३७, १; तै. सं. ४, ३, १३, ६; नि. ७, २
 क्रीळंश्चर्य सृता ८, १३, ८
 क्रीळो रश्म ५, १९, ५
 क्रीळमंखो ९, २०, ७; साम. ९७४
 कृत्वा नि नौ सख्या ७, ८८, ५
 कृत्वा यत्नं पुष्कलाय ६, ६३, १
 कृत्वा श्री चक्रा विष्टो १, ३४, ९
 कृत्वा नूनं सुदानवो ८, ७, २०
 कृत्वा नूनं कृद्धो अयं १, ३८, २
 कृत्वा वः सुता नम्यासि १, ३८, ३
 कृत्वा वोऽथाः कृत्वाऽभीशयः ५, ६१, २
 कृत्वा यत्नं ते रुद्रं गृह्णायुः २, ३३, ७
 कृत्वा यत्नं वीरः को अयद्वद् ५, ३०, १
 कृत्वा यत्नं वृषभे युवा ८, ६४, ७; साम. १४२
 कृत्वा यत्नं वो मरुतः १, १६५, ६; तै. ब्रा. २, ८, ३, ५
 कृत्वा सिद्धं कृतमास्त्यविना १०, ४०, १४
 कृत्वा सिद्धं रजसो महः १, १६८, ६
 कृत्वा सिद्धासां कृतमा पुराणी ४, ५१, ६
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ८, १, ७; साम. ९७१
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ८, ३५, १७
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १, ११३, ६
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ८, ३७, ६
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ७, १५, ८
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १, ७९, ६; साम. १५६३; वा. य. १५, ३७;
 तै. सं. ४, ४, ४, ५
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १, ७९, ६
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ८, ८४, ९
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १, ११०, ५
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ४, ५७, १; तै. सं. १, १, १४, २;
 नि. १०, १५

कृत्वा यत्नं कृत्वा ४, ५७, २; तै. सं. १, १, १४, ३;
 नि. १०, १६
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ५, २, ४
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ८, ३७, ५
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १, ६७, २
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ६, २३, ४
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ९, ८३, ४
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ७, ३२, ११
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १०, ४४, ५; अथर्व. २०, ९४, ५
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ३, ४५, ३; साम. १७२०
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ३, ४, ३, १३, ५
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १०, १८४, २; अथर्व. ५, २५, ३;
 शत. ब्रा. १४, ९, ४, २०
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १०, १०, ५; अथर्व. १८, १, ५
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ४, ६७, १, ६. आ. २, २४
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १, १६, ३५; साम. १३९७
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १०, ५३, ११
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ८, १२, ११
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १, ७०, ३
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ५, ५९, ३
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ३, ३२, २
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ४, १७, १६
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ८, ४६, १०; साम. १८६
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १, ४३, ४
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ८, ३, ३८
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १०, १४६, ४; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १, १६४, २४; अथर्व. ९, १०, २
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १, १७३, १
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १, १०, १; साम. ३४२; १३४४;
 तै. सं. १, ६, १२, २; नि. ५, ५
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १, १५, १२
 कृत्वा यत्नं कृत्वा १०, १४९, ४
 कृत्वा यत्नं कृत्वा ८, ७२, १२; साम. ११७; १६०२;
 वा. य. १३, १९, ७१

गावश्चिदा समन्वयः ८, १०, २१, साम. ४०४
 गावो न वृषमुप यन्ति ८, ४६, ३०
 गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छा ६, २८, ५; अथर्व.
 ४, २१, ५; तै. भा. २, ८, ८, १२
 गावो ययं प्रयुता अयौ जक्षन् १०, २७, ८
 गिरयजिहि जिहते ८, ७, ३४
 गिरख वास्ते गिर्वाहः ८, २, ३०
 गिरस्त इन्द्र ओजसा ९, १, ७; साम. १०४३
 गिरा जाल इह स्तुत ९, ६२, १५
 गिरा व एता युजजसरी ते ७, ३६, ४
 गिरा वदी ससंभवः ९, १४, १
 गिरा प्रज्ञो न संभृतः ८, ९३, २; साम. १२२४; अथर्व.
 २०, ४७, ३; १३७, १४; तै. भा. १, ५, ८, ३
 गिरिनं यः स्वतर्षो ह्येव हन्द्रः ४, २०, ६
 गिरिप्राज्ञजमानो अधारय १०, ४४, ८; अथर्व. २०, ९४, ८
 गिरो ह्येषामध्वरं ह्येषां ८, ३५, ६
 गिर्यज्ञः वाहि नः सुतं ३, ४०, ६; साम. १९५; अथर्व. २०, ६, ६
 गीर्णं भुवनं तमसापगृह्य १०, ८८, २
 गीर्मिषिर्वाः प्रमत्तिमिच्छमान ७, ९३, ४; तै. भा. ३, ६, ९, १
 गुहा दिरो निहितमृषगर्भो १०, ७९, २
 गुहा सतीत्य तमना ८, ६, ८
 गुहा हितं गुह्यं गृह्यं २, ११, ५
 गृहता गुह्यं तमो १, ८६, १०
 गुणाना जमदग्निना ३, ६२, १८; साम. ६६५
 गुणानो अङ्गिरोभिर्वस्त्र १, ६२, ५
 गुणे तदिन्द्र ते शय ८, ६२, ८; साम. ३९१
 गुमीतं ते मन इन्द्र द्विवर्हाः ७, २४, २
 गृभ्यामि ते सोमगर्वाय हस्तं १०, ८५, ३६; अथर्व. १४, १, ५०
 गृष्टिः सस्यः स्वधिरं तवानां ४, १८, १०
 गृहं गृहमहना वात्य १, १२३, ४
 गृहमेवात् आगत ७, ५२, १०; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 गृहो वाग्यरंक्तो १०, ११९, १३
 गोजिता बाहु अभितक्तुः १, १०२, ६
 गोजिहः सोमो रथजिह्व ९, ७८, ४
 गोत्रमिदं गोविधं वज्रबाहुं १०, १०३, ६; साम. १८५४;
 अथर्व. ६, ९७, ३; १९, १३, ६; वा. य. १७, ३८;
 तै. सं. ४, ६, ४, २
 गोमिर्मिभिर्भुं धिरो सुपारं ३, ५०, ३
 गोमिर्वर्दीमन्ये अस्त्वत् ८, १, ६; नि. ५, ३
 गोमिर्वागो अयवे सोमरी ८, २०, ८

गोमिष्टेमामतिं दुरेवां १०, ४२, १०; ४३, १०; ४४, १०;
 अथर्व. ७, ५०, ७; २०, १७, १०; ८२, १०; ९४, १०
 गोमदद्यावद्वयवस्युवीरं ५, ५७, ७
 गोमदू पु नासत्या २, ४१, ७; वा. य. २०, ८१
 गोमद्विरपयवद्वसु ७, ९४, ९
 गोमद्व इन्द्रो अस्त्वत् २, १०५, ४; साम. ५७४; १६११
 गोमद्वः सोम वीरवदू ९, ४२, ६
 गोमात्रो वधुभयम्ने १, ८५, ३
 गोमो अष्टेयिर्मां अक्षो यज्ञः ४, २, ५; तै. सं. १, ६, ६, ४;
 ३, १, ११, १
 गोमायुरादजमायुराद्वा ७, १०३, १०
 गोमायुरेको अजमायुरेकः ७, १०३, ६
 गोविश्ववस्य वसुविद्विरपय ९, ८६, ३९; साम. २५५
 गोपा इन्द्रो वृषा ९, २, १०; साम. १०४५
 गोपु प्रगालि वनेषु जिषे १, ७०, ९
 गौरमीमेवतु वार्षं मिषं १, १६४, २८; अथर्व. ९, १०, ६;
 १, ८; नि. ११, ४२
 गौरीर्मिमाय सलिलाभि १, १६४, ४१; अथर्व. ९, १०, २१;
 १३, १ ४२; तै. भा. २, ४, ६, ११; तै. आ. १, ९, ४;
 नि. ११, ४०
 गौर्धेयति महतां ८, ९४, १; साम. १४९
 ग्राक्ष धन्वश्च वायुपन्त ६, ६८, ४
 ग्रम्यि न वि ध्व ग्रथितं ९, ९७, १८
 ग्रावाण उपरेष्वा १०, १७५, ३
 ग्रावाणः सविता नु वो १०, १७५, ४
 ग्रावाणः सोम नो हिं ६, ५१, १४
 ग्रावाणेष तदिदं जरेये २, ३९, १
 ग्रावाणो अप दुष्पुत्रां १०, १७५, २
 ग्रावाणो न सूरयः सिन्धुमात १०, ७८, ६
 ग्रावा वद्वप रक्षांसि सैषतुः १०, ३६, ४
 ग्राव्णा तुष्टो अभि हुतः ९, ६७, १९
 ग्राव्णो ब्रह्मा युयुजानः सपर्व ५, ४०, ८
 ग्रीवाम्यस्त उजिह्वाभ्यः १०, १६३, १; अथर्व. २, ३३, २;
 २०, ९६, १८
 घृनेव विध्वजि जज्ञ १, ३६, १६
 घमो समन्ता द्विवृत् इवायतुः १०, ११४, १
 घमैव मधु जडरे सनेरू १०, १०६, ८
 घृतं न घृतं तनूरेयाः ४, १०, ६; तै. सं. २, २, १२, ७
 घृतपृष्ठा मनोयुजो १, १४, ६
 घृतप्रतीकं व जतस्व १, १४३, ७; तै. भा. १, २, १, १२
 घृतपृष्ठः सोम्या ८, ५९, ४

पुत्रमन्त्रेयस्य वधेन १०, ६९, २
 पुत्रं पवस्व धारया ९, ४९, ३; साम. १४३७
 पुत्रं मिमिक्षे वृत्रस्य २, ३, ११; वा. य. १७, ८८, तै. आ.
 १०, १०, २
 वृत्रवती सुवनामभिभि ६, ७०, १; साम. ३७८
 वा. य. ३४, ४५
 वृत्रवन्तः पावक ते ३, २१, २; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
 वृत्रवन्तमुप मासि १, १४२, २
 वृताहवन श्रीदिबः १, १२, ५
 वृताहवन संखेमा १, ४५, ५
 वृतेन खावावृथिवी अभीवृते ६, ७०, ४
 वृतेनाग्निः समज्यते १०, ११८, ४
 वृषुः श्वेनाय कृवने १०, १४४, ३
 वृषु पावकं धनिनं १, ६४, १२
 वृषतो वृषमतरश्रोदसी १, ३६, ८
 वृषमृध्राणवप द्विपो ८, ४३, २६
 चकार ता कृणवन्तु नमन्या ७, २६, ३
 चकृवांस अमवस्तद्वृष्टत १, १६१, ४
 चक्रं यद्व्याप्त्वा निषत् १०, ७३, १; साम. ३३१
 चक्रं न वृत्तं पुरुहूत वेपते ५, ३६, ३
 चक्राणासः परीणदं प्रथिव्या १, ३३, ८
 चक्राये हि सद्यस् नाम भद्रं १, १०८, ३
 चाग्निर्दिवः पवते कृवो रसः ९, ७७, ५
 चाक्रियो विधा भुवना ३, १६, ४
 चक्षुर्नो देवः सविता १०, १५८, ३
 चक्षुर्नो चेहि चक्षुषे १०, १५८, ४
 चक्षुषः पिता मनसा हि धीरः १०, ८२, १; वा. य. १७, १५,
 तै. सं. ४, ६, २, ४
 चतस्रं हं वृत्रबुधः सचंते ९, ८९, ५
 चतुःसहस्रं गव्यस्य ५, ३०, १५
 चतुर्ग्राह्यमाना १, ४१, ९; नि. ३, १६
 चतुर्देवान्ये महिमानो अस्व १०, ११४, ७
 चतुर्भिः साकं नवति च नाम १, १५५, ६
 चतुर्विपदां पुयतिः सुपेक्षाः १०, ११४, ३; तै. ब्रा.
 १, २, १, २७; ३, ७, ६, ५, ७, १४
 चतुर्विंशद्वाजिनो देव १, १६२, १८; वा. य. २५, ४१,
 तै. सं. ४, ६, २, ३
 चतो वृत्रवृत्तामुतः १०, १५५, २
 चत्वार हं विश्वसि क्षेमयन्तः ५, ४७, ४
 चत्वारिंशद्दशरथस्य १, १६६, ४
 चत्वारि ते अनुयांति नाम १०, ५४, ४

चत्वारि वाक्परिमिता पदानि १, १६४, ४५; अथर्व.
 ९, १०, २७; तै. ब्रा. २, ८, ८, ५; शत. ब्रा.
 ४, १, ३, १७; नि. १३, २
 चत्वारि मृगा प्रयो अस्व पादा ४, ५८, ३; वा. य. १७, ९१;
 तै. आ. १०, १०, २; नि. १३, ७
 चत्वारो मा वैजवमस्य दानाः ७, १८, २३
 चत्वारो मा मशशोरस्य १, १२२, १५
 चनिष्टं देवा ओषधीषु ७, ७०, ४
 चन्द्रमसि चन्द्रार्थं हरिषत् ३, ३, ५
 चन्द्रमा अष्टवत्तरा १, १०५, १; साम. ४१७; अथर्व.
 १८, ४, ८९; वा. य. ३३, ९०
 चन्द्रमा मनसो ज्ञातः १०, ९०, १३; अथर्व. १९, ६, ७;
 वा. य. ३१, १२; तै. आ. ३, १२, ६
 चमूप्पत्तयेनः शकुनो ९, ९६, १९; साम. ११७७
 चम्वस्सो रुद्राभिः ८, ७२, ५
 चरित्रं हि वेरिवाच्छेदिपुं १, १२६, १५
 चरुनै यस्तर्नीषय २, ५२, ३
 चरुंस्वं मरुतः पृष्टु १, ६४, १४
 चरुणीषुं मववानमुच्यते ३, ५१, १; साम. १७४
 चाबलप्रे तेन अययो मनुष्याः १०, १३०, ६
 चिकित्स्विन्मनसं ५, २२, ३
 चित्ते तद्वा सुतापसा १०, १४३, ४
 चित्तिमचिचिं चिनवद् ४, २, ११; तै. सं. ५, ५, ४, ४
 चित्तिरपां दमे विद्यायुः १, ६७, १०
 चित्तिरा उपवर्हणं १०, ८५, ७; अथर्व. १४, १, ६
 चित्र इच्छितोन्मूलस्य १०, ११५, १; साम. ६४
 चित्र हव्राजा राजका हव्यनके ८, २१, १८
 चित्रं ह यद्वा भोजनं न्यसित ७, ६८, ५
 चित्रं वद्वो मरुतो याम २, ३४, १०
 चित्रं देवानामुद्गादनीकं १, ११५, १; ऐ. आ. ३, ९; अथर्व.
 १३, २, १५; १०, १०७, १४; वा. य. ७, ४९;
 १३, ४६; तै. सं. १, ४, ४३, १, २, ४, ४४, ४; तै. ब्रा.
 २, ८, ७, ३; तै. आ. १, ७, ६; २, ३, १, नि. १२, १६
 चित्रस्ते मानुः ऋतुमा अग्नि १०, १००, १२
 चित्रा वा वेपु श्रीचितिः ५, १८, ४
 चित्रैरजिभिर्वपुः १, ६४, ४
 चित्रो यद्भाद् यतो न विक्षु १, ६६, ६
 चित्रो वोज्जु यामः १, १७२, १
 चोदयतं सुकृताः पिबन्तं धिय १०, ३९, २
 चोदयित्री सुकृतानां १, ३, ११; वा. य. २०, ८५; तै. सं.
 ४, १, ११, २

छुन्दस्तुमः कुम्भनवः ५, ५२, १२
 छर्दिचैन्तमवायं ८, ८५, ५
 जगता सिन्धु दिग्गस्तभाय १, १६४, २५; अथर्व. ९, १०, २
 जगुम्मा ते दत्तणमिन्द्र हस्तं १०, ४७, १; साम. ३१७;
 तै. ब्रा. १, ८, २, ५
 जघने चोद एषां ५, ६१, ३
 जघन्वां इन्द्र मित्रेभ्यो १, १७४, ६
 जघन्वां उ हरिभिः संभृत १, ५२, ८
 जघान वृषं स्वधितिवेनेव १०, ८९, ७
 जगिह्वममिषियं ९, ६१, २०; साम. ८१६
 जज्ञान पृथ वयवाधत रघुषः १०, ११३, ४
 जज्ञानं सप्तमात्रो ९, १०२, ४; साम. १०१
 जज्ञानः सोमं सहस्ते पपाय ७, ९८, ३; अथर्व. २०, ८७, ३
 जज्ञानो नु रातक्रतुः ८, ७७, १
 जज्ञानो हरितो हृषा ३, ४४, ४
 जज्ञिष हृषा गोपीध्याय हि १०, २५, ११
 जनं वज्रिमहि चित्रं ६, १९, १२
 जनपद्मोचना दिवो २, ४९, १
 जनस्व गोपा अजनिष्ट ५, १११, १; साम. ९०७; वा. य.
 १५, २७; तै. सं. ४, १, ४, १
 जनाय विध ह्वयत उ लोकं ६, ७३, २; अथर्व. २०, ९०, २
 जनासो अग्निं दधिरे सहः १, ३६, २
 जनासो मुक्कवर्हिषो ८, ५, १७
 जनिता दिवो जनिता पृथिव्या ८, ३६, ४
 जनिताश्चानां जनिता गवां ८, ३६, ५
 जनिष्ट घोषा पतयाकनीनक १०, ४०, ९
 जनिष्ट हि जन्वो अग्ने अह्नां ५, १, ५; तै. सं. ४, १, ३, ४
 जनिष्ठा उग्रः सहस्ते तुराय १०, ७३, १; वा. य. ३३, ६४;
 तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
 जमिष्वा देववीतये ६, १५, १८
 जनीयन्तो न्यमवः ७, ९६, ४; साम. १४६०; अथर्व.
 १४, २, ७२
 जनेभिर्द्वौ मरुतस्येव्येण ७, ५८, २
 जने न शेष आहूयः १, ६९, ४
 जने यो मित्रावरुणा १, ११२, ९
 जन्मजन्मविरहितो जातवेदा ३, १, २१
 जम्भयतममिषो १, १८२, ४
 जयतं व प्र स्तुतं व ८, ३५, ११
 जयतामिष तम्यतुः १, २३, ११
 जयेम करि पुरुषत कारिणः ८, २१, १२

ज्वरीभिरौषधीभिः ९, ११२, २
 ज्वरमाणः समिधसे १०, ११८, ५
 ज्वरावोष तद्विचिद्वि १, २७, १०; साम. १५; १६६३;
 नि. १०, ८
 जातवेदसे सुनद्याम सोमसराणि १, ९९, १; तै. ब्रा. १०, २, १;
 नि. १४, ३३
 जातो अग्नौ रोचते ३, २९, ७
 जातो जायते सुदिनये ३, ८, ५; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
 जातो यद्गो भुवना न्यस्यः ७, १३, ३; तै. सं. १, ५, ११, २
 जानत्वहः प्रथमस्य १, १२३, ९
 जानमि वृष्णो अरुपस्य ३, ७, ५
 जानम्यो रूपमकृपन्त विप्राः १०, १२३, ४
 जाभिः सिधुनां भ्रातये १, ६५, ७
 जाम्पतीतये धनुः ८, ७२, ४
 जाया तप्यते कितवस्य होना १०, ३४, १०
 जायेदस्तं सघवस्तेदवो निः ३, ५३, ४
 जायेव पयावधि शेष मंहसे ९, ८२, ४
 जिघर्षाभिं हविषा २, १०, ४; वा. य. ११, २३; तै. सं.
 ४, १, २, ४
 जिह्वं नुनुद्वेष्टतं तया १, ८५, ११
 जिह्वयं चरितये मयोनी १, ११३, ५
 जिह्वाभिरह नसमद ८, ४३, ८
 जीमूतस्यैव भवति मतीकं ६, ७५, १; वा. य. २९, ३८;
 तै. सं. ४, ६, ६, १
 जीवं रुद्रिन्मि वि मयन्ते १०, ४०, १०; अथर्व. १४, १, ४६
 जीवाशो अभि घेतना ८, ६७, ५; नि. ६, २७
 हनुष्यो नासत्योत वमिं १, ११६, १०
 जुषदस्या मातृपस्य १०, २०, ५
 जुषस्व नः समिधमग्ने अथ ७, २, १
 जुषस्व सप्रथमं १, ७५, १; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
 जुषस्वाम हव्या सजोषाः ५, ४, ४
 जुषाणो अग्नौ प्रति हव्यमेव १०, १२२, २
 जुषाणो अक्षिरत्नमेवा ८, ४४, ८
 जुषेयां यज्ञमिष्टये ८, ३८, ४
 जुषेयां यज्ञं योषतं हवस्य मे विषेह ८, ३५, ४
 जुषेयां यज्ञं योषतं हवस्य मे सत्तो २, ३६, ६
 जुष्ट इन्द्राय मत्सराः ९, १३, ८; साम. ११९४
 जुष्टी नरो मरुणा वाः सिन्धुनां ७, ३३, ४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १
 जुष्टो दम्ना अतिधिदुरोणे ५, ४, ५; अथर्व. ७, ७३, ९;
 तै. ब्रा. २, ४, १, १; नि. ४, ५
 जुष्टो सधाव देवतात इन्द्रो ९, ९७, १५

जुष्टो हि वृत्तो अस्ति १, ४४, १; साम. १७८१
 जुष्टो न इन्द्रो सुपया सुगानि १, १७, १६
 जुष्टुराग चिद्विना ८, २६, ५
 जुष्टुरे वि चितवन्तो ५, ११, २; नि. ४, १९
 नेतानृभिर्मिन्द्रः पृथु धारः १, १७८, ३
 जोषद्यदीमस्यो सचष्वे १, १६७, ५
 जोषा सवितर्यस्य ते १०, १५८, २
 जोष्यन्ते समिधं जोष्याहुति २, ३७, ६
 जोहुतो अग्निः प्रथमः २, १०, १
 ज्ञेया भागं सहसा नो २, १०, ६
 जमवा अत्र वसवो रन्त वेवा ७, ३९, ३; नि. १२, ४३
 जवायंसमस्य यतुनस्य केतु ५, ४४, ८; नि. ६, १५
 जवेष्ट आह चमसाद्वाक्रेति ४, ३३, ५
 जवेष्टेन सोतस्मिन्नाय सोमं ८, २, २३
 जवोतिर्यज्ञस्य पवते सधुप्रियं ९, ८६, १०; साम. १०३१
 जवोतिर्यज्ञाय रोदसी अनु ३, ३९, ८
 जवोतिर्यज्ञीत तमसो विजान ३, ३९, ७
 जवोतिष्मतीमदिति भारयम् १, १३६, ३
 जवोतिष्मन्तं केतुमन्तं ८, ५८, ३
 त आदित्या आ गता सर्वतातये भूय १, १०६, २
 त आदित्या आ गता सर्वतातये वृषे नो १०, ३५, ११
 त आदित्यास उरवो २, २७, ३
 त आवजन्त द्रविणं समसा १०, ८२, ४; वा. य. १७, २८
 तै. सं. ४, ६, २, २; नि. ६, १५
 त इदुमाः सवसा पृथुवेणा ६, ६६, ६
 त इद्वानां सधमाद् आयम् ७, ७६, ४
 त इद्वेदिं सुभग त आहुतिं ८, १२, १८
 त इक्षिण्यं हृदयस्य प्रकृतेः ७, ३३, ९
 त इन्द्रवस्य मधुमदि त्रिम ३, ३२, ४
 त उक्षितासो महिमानं १, ८५, २
 त उमास वृषण ८, २०, १२
 त उ पु णो महो यजन्नाः १०, ६१, २७
 तं यज्ञं वरिहि १०, २०, ७; अथर्व. १२, ६, ११; वा. य.
 ३१, ९; तै. आ. ३, १२, ३
 तं यज्ञसाधमपि १, १२८, २
 तं युष्ठायां मनसो यो १, १८३, १
 तं युवं देवावजिना ४, १५, १०
 तं व-इन्द्रं चितनं ६, १९, ४
 तं व इन्द्रं न सुकृदम् ६, ४८, १४
 तं वः शर्षं रथानाम् ५, ५३, १०

तं वः शर्षं रथेभ्युभयम् ५, ५६, ९
 तं वः शर्षं मरुतं २, ३०, ११
 तं वः सत्तायः सं ६, २३, ९
 तं वः सत्तायो मदाव ९, १०५, १; साम. ५६९; १०९८
 तं वर्धयन्तो मतिभिः १०, ६७, ९; अथर्व. २०, ९१, ९
 तं वज्रतायां १, ६६, ९; नि. १०, २१
 तं वां रथं वयमघा हुवेम पृथुजयम् ४, ४४, १; अथर्व.
 २०, १४३, १
 तं वां रथं वयमघा हुवेम कोमैः १, १८०, १०
 तं वृषन्तं माहृतं ६, ६६, ११
 तं वेषां मेधयाह्वानम् ९, २६, ३
 तं वो दस्युतीपहम् ८, ८८, १; साम. २३६; ६८५;
 अथर्व. २०, ९, १, ४९, ४; वा. य. २६, ११
 तं वो वीधांयुतोषिणं ५, १८, ३
 तं वो धिया नवदस्या ६, २२, ७; अथर्व. २०, ३६, ७
 तं वो धिया परमया ६, ३८, ३
 तं वो महो महायवम् ८, ७०, ८
 तं वो वाजानां पतिं ८, २४, १८; साम. १६८६; अथर्व.
 २०, ६४, ६
 तं वो विं न वृषदम् १०, ११५, ३
 तं शग्मासो अरुवासो ७, ९७, ६
 तं शश्वतीषु माह्वु ४, ७, ६
 तं शिशीता सुहृत्क्षिभिः ८, ४०, १०
 तं शिशीता स्वप्वरम् ८, ४०, ११
 तं शुभ्रमग्निमवसे ३, २६, २
 तं सत्तायः पुरोहवम् ९, ९८, १२; साम. १६८०; नि. ५, १५
 तं सध्रीचीरुतयो ६, ३६, ३; तै. आ. १, ४, ५, २
 तं सवावो यतस्रुच ३, २७, ६; तै. आ. ३, ६, १, ३
 तं सानावधि जामयो ९, २६, ५
 तं सिन्धवो मत्सरं १०, ३०, ९
 तं सुपतीकं सुदशम् ६, १५, १०; तै. सं. २, ५, १२, ५
 तं सुहृत्ता विवासे ८, १६, ३; अथर्व. २०, ४४, ३
 तं सोताो घनस्रुतं ९, ६२, १८
 तं स्मा रथं मधवम् १, १०२, ३
 तं हिन्वन्ति मध्वयुतं ९, ५३, ४; साम. १७१७
 तं हि शश्वन्त इवते ५, १४, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ८
 तं हि स्वराजं वृषमं ८, ६१, २; साम. १२३४; अथर्व.
 २०, ११३, २
 तं हुवेम यतस्रुच ८, २३, २०
 तं होतारमप्यारस्य ७, १६, १२; साम. १५१४
 तका न भूर्भिः १, ६६, २

तक्षक उक्षता १, ५१, १०
 तक्षकवी मनसो १, ९७, २२; साम. ५३७
 तक्षकासाम्यां १, १०, ३
 तक्षप्रथं सुवृत्तं १, १११, १
 तं गायया पुराण्या १, ९९, ४; साम. १६३३
 तं गावो अम्यनूपत १, २६, २
 तं गीर्मीवाचमीक्ष्वम् १, ३५, ५
 तं गृत्तयो नेमक्षिपः १, ५६, २
 तं गृत्तयो ८, १९, १; साम. १०९; १६८७
 तं गोमिष्टुपणं रसं १, ६, ६
 तं घेमित्या (०) धयं चिद् ८, ६९, १७; अथर्व. २०, ९२, १४
 तं घेमित्या (०) होत्राभिः १, ३६, ७
 तण्डुर्वैवहितं ७, ६६, १६; वा. य. ३६, २४; तै. आ. ४, ४२, ५
 तच्चित्रं राध आ भरांयो ७, ८१, ५
 तत्तं मे अयः १, ११०, १; तै. मा. ३, ७, ११, २
 तदुत्तिर्यसि नयो विचेताः ६, २४, २
 तदुत्तानाः सिन्धवः ५, ५३, ७
 तत्त हृदिभ्यं परमं पराचैः १, १०३, १
 तत्तद्विभ्यो दधे ८, ३९, ४
 तत्तद्विद्विभ्योः १, ४६, १९
 तत्तद्विद्वस्य पौंस्यं १, १५५, ४
 तत्तु ते दंसो १, ६९, ८
 तत्तु प्रयः प्रतथा तै. १, १३२, ३
 तत्तं भद्रं तत् १, ९४, १४
 तत्ते यज्ञो अजायत ८, ८९, ६; साम. १४३०
 तत्ते सहस्य ईमहे ८, ४३, ३३
 तत्त्वा यामि त्रहणा १, २४, ११; वा. य. १८, ४९; २१, २;
 तै. सं. २, १, ११, ६
 तत्त्वा यामि सुवीर्यम् ८, ३, ९; अथर्व. २०, ९, ३; ४९, ६
 तज्ञो अपि प्राणीयत ८, ५६, ४
 तत्सविता वोऽमृतः १, ११०, ३
 तत्सवितुर्वरेण्यम् ३, ६२, १०; साम. १४६२; वा. य. ३, ३५;
 २२, ९; ३०, २; ३६, ३; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, ११, १; तै. आ. १, ११, २
 तत्सवितुर्वृणीमहे वयं ५, ८२, १; तै. आ. १, ११, ३
 तत्सु नः शर्म यच्छतां ८, १८, १२
 तत्सु नः सविता भगो (०) इन्द्रो ४, ५५, १०
 तत्सु नः सविता भगो (०) शर्म ८, १८, ३
 तत्सु नो नय्यं सन्यस ८, ६७, १८
 तत्सु नो विधे (०) वृष्टम् ६, ४५, ३३
 तत्सु नो विधे (०) मरुतः ८, ९४, ३

तत्सु वा मिश्रावरुणा ५, ६२, २; तै. मा. २, ८, ६, ६
 तत्सूर्यं रोदसी उभे ८, २५, २१
 तत्सूर्यस्य देवयं १, ११५, ४; अथर्व. २०, १०३, १;
 वा. य. ३३, ३७; तै. मा. २, ८, ७, १; नि. ४, ११
 तथा तद्वस्तु सोमपाः १, ३०, १२
 तद्वस्ते चक्षुः प्रति १०, ८७, १२; अथर्व. ८, ३, २१
 तद्वस्ते पुष्पमा भर ८, १९, १५; साम. ११३
 तद्वस्ते वाचः प्रथमं १०, ५३, ४; नि. ३, ८
 तद्वस्ते शित उक्थिनो ८, १५, ६; साम. ८८२; अथर्व.
 २०, ६१, ३
 तद्वस्ते तद्वस्ते ८, ४७, १६
 तद्वस्तु मिश्रावरुणा ५, ४७, ७; अथर्व. १९, ११, ३
 तद्वस्ते नय्यमङ्गिरस्व २, १७, १
 तद्वस्य भियमभि १, १५४, ५; तै. मा. २, ४, ६, २
 तद्वस्यानीकमुत चारु २, ३५, ११
 तद्वस्येदं पश्यता १, १०३, ५
 तद्वस्येदस्यमभि चाष १०, ३२, ४
 तद्वस्येदस्यमभि चाष १०, ३२, ४
 तद्विदास भुवनेषु १०, १२०, १; तै. आ. १, १२, अथर्व.
 ५, २, १; २०, १०७, ४; नि. १४, २४
 तद्विद्वस्य सवनं विवेरपः १०, ७६, ३
 तद्विद्वस्य चेतति ८, १३, २०
 तद्विद्वस्य विमोचने १०, ९४, १३
 तद्विन्द्र प्रेव वीर्यं १, १०३, ७
 तद्विन्द्राव आ भर ८, २४, २५
 तद्विन्द्रं तद्विवा मष्टमाहुः १, २४, १२
 तद्विन्दु ते करणं ५, ३१, ७
 तद्विन्द्वस्य परिवद्मानो १०, ६१, १३
 तद्विन्द्वस्य वृषभस्य ३, ३८, ७
 तद्विन्द्वस्य सवितुः ३, ३८, ८
 तद्विन्द्वे घृत्तसद्वृषो १०, ३२, ३
 तदु प्रयक्षतमस्य १, ६२, ६
 तदु श्रेष्ठं सवनं १०, ७६, २
 तद्वृषो मातुषेमा १, १०३, ४
 तद्वृषु यामेना कृतं ५, ७३, ४
 तद्वृषु प्रविधि वृष्टम् ५, ६६, ५
 तद्वृषाना अवस्यो ८, ६३, १०
 तद्वृषस्य सवितुर्वायं ४, ५३, १
 तद्वृषाना देवतमाय २, २४, १
 तद्वि वयं वृणीमहे १०, १२६, २
 तद्वृषुः सृष्टिर्दि १०, ६१, १८

तज्जद्वं तव दंसना ३, १, ७
 तद्वाभो अथ सवितुर्वरेण्यं ३, १५९, ५
 तद् उक्थस्व बर्हणे ६, ४४, ३
 तद्वा सुजाता मरुतो १, १६६, १२
 तद्वा नरा नासत्सवितुर्वाय १, १८२, ८
 तद्वा नरा संस्यं राध्वं १, ११६, ११
 तद्वा नरा संस्यं पञ्चिणेण १, ११७, ६
 तद्वा नरा सनये १, ११६, १२
 तद्वासुतं रोदसी प्र प्रवीमि १०, ७९, ४
 तद्वायं वृणीमहे ८, २५, १३; नि. ५, १
 तद्विप्रासो विपश्यवो १, २२, २१; साम. १६७३; वा. य. ३४, ४४
 तद्विबिडि विपश्यवो १, २२, २०; साम. १६७२; अथर्व.
 ७, २६, ७; वा. य. ६, ५; तै. सं. १, ३, ६, २; ४, २, ९, ३
 तद्वीर्यं वो मरुतो ५, ५४, ५
 तद्वो अथ मनामहे ७, ६६, १२
 तद्वो गाय सुते सचा ६, ४५, २२; साम. ११५; १६६६, १
 अथर्व. २०, ७८, १
 तद्वो जामिषं मरुतः १, १६६, १३
 तद्वो दिवो दुहितरो विमालीः ४, ५१, ११
 तद्वो यामि द्विषिणं ५, ५४, १५
 तद्वो वाजा क्मवः ४, २६, ३
 तन्मुखेय तस्करा १०, ४, ६; नि. ३, १४
 तन्नुनपापथ क्मत्स्व १०, ११०, २; अथर्व. ५, १२, २; वा. य.
 २९, २६; तै. मा. ३, ६, ३, १; नि. ८, ६
 तन्नुनपापवमानः ९, ५, १
 तन्नुनपापुच्यते ३, २९, ११
 तन्नुनपातं यते १, १८८, १
 तन्मूढे वाजिन्तस्य १०, ५६, २
 तं तमिद्राधसे सह ८, ६८, ७
 तन्मुं तन्वज्जसो १०, ५३, ६; तै. सं. ३, ४, २, २
 तन्मुं तन्वानमुत्तमं ९, २२, ६
 तं ते सद्यं गुणीमसि ८, १५, ४; साम. ३८३, ८८०; अथर्व.
 २०, ६१, १
 तं ते ययं यथा गोभिः ८, २, ३; साम. ७३६
 तं ते सोतारो रसं मदाय ९, १०९, ११; साम. १३३३
 तं त्रिष्टुभं त्रिषष्टौ ९, ६२, १७
 तं त्वा गीर्भिरुक्षवा १०, ११८, ९
 तं त्वा गीर्भिर्गिर्वेणसं २, ६, ३
 तं त्वा घृतं घृणीमहे ५, ६३, २; साम. १५०२
 तं त्वाजानन्व मानरः ८, १०२, १७

तं त्वा दूतं कृण्वहे ७, १६, ४
 तं त्वा दूतं कृण्वहे मधुमत्तमं ९, ८०, ४
 तं त्वा घर्तारसोपयोः ९, ६५, ११; साम. ८०४
 तं त्वा नरो दम आ १, ७३, ४
 तं त्वा नृम्यानि विभ्रतं ९, ४८, १; साम. ८३६
 तं त्वा मध्वेषु ८, ४३, २०
 तं त्वा मदाय घृण्वय ९, २, ८; साम. १०४४
 तं त्वा मत्सवतीं परि ७, ३१, ८
 तं त्वा मतां अगुह्यत ३, ९, ६
 तं त्वा यज्ञेभिरीमहे ८, ६८, १०
 तं त्वा वयं विश्ववारा १, ३०, १०
 तं त्वा वयं सुप्यो ६, १, ७; तै. मा. ३, ६, १०, ३
 तं त्वा वयं हवामहे ८, ४३, २३
 तं त्वा वयं पतिं १, ६०, ५
 तं त्वा वयं पितो १, ८८७, ११
 तं त्वा वाजेषु वाजिनम् १, ४, ९; अथर्व. २०, ६८, ९
 तं त्वा विप्रा वचोविदः ९, ६४, २३; साम. १०७७
 तं त्वा विप्रा विपश्यवो ३, १०, ९
 तं त्वा शोधिषा दीदिवः ५, २४, ४; साम. ११०९; वा. य.
 ३, २६; १५, ४८; तै. सं. १, ५, ६, ३; ४, ४, ४, ८
 तं त्वा समिद्राधसे मरुतो ६, १६, ११; साम. ६६१; वा. य. ३, ३;
 तै. सं. २, ५, ८, १; तै. मा. २, २, १, १०; ३, ५, १, १
 तं त्वा सहस्रचक्षसं ९, ६०, २
 तं त्वा सुतेष्वाभुवो ९, ६५, २७
 तं त्वा हविष्यमतीः ८, ६, २७
 तं त्वा हस्तिनो मधुमत्तं ९, ८०, ५
 तं त्वा हिमन्ति वेधसः ९, २६, ६
 तं दुरोपमसी नरः ९, १०१, ३; साम. ६९९
 तं देवा बुभुक्षे रजसः २, २, ३
 तच्च इन्द्राद्रुणः १, १०७, ३
 तच्च इन्द्रो वरुणो ७, ३४, २५; ५६, २५
 तच्च प्रत्नं सत्यं ६, १८, ५
 तं नश्यसी हृद आ १, ६०, ३
 तच्चस्तुरीपमसुतं २, १४२, १०; वा. य. २७, २०; तै. सं.
 ४, १, ८, ३; नि. ६, २१
 तच्चस्तुरीपमच ३, ४, ९; ७, २, २; तै. सं. ३, १, ११, १
 तं नाकमयीं ५, ५४, १२
 तन्मु घोचाम रभसाय १, १६६, १
 तन्मु सत्यं पयमानस्यासु ९, ९२, ५
 तं तेमिधुनयो यथा ८, ७५, ५; तै. सं. २, ६, ११, १
 तं नो असे अमि नरो ५, ९, ७

तं नो अग्ने मघवत्सु ७, ५, २
 तन्नो अनर्वा सवित्ता ५, ४९, ४
 तं नो दात मरुतो २, ३४, ७
 तन्नो देवा यच्छत १०, ३५, १२
 तं नो पावापृथिवी १०, ३७, ६
 तन्नो रावः पर्वताः ७, ३४, २३
 तं नो वाजा अशुभ्रव ४, ३७, ८
 तन्नो घातो मघोसु १, ८२, ४; वा. य. २५, १७
 तन्नो धि योषो यद्वि ६, २२, ४; अथर्व. २०, ३६, ४
 तं नो विश्वा भवन्त्युषो १, ४३, २
 तन्नोऽहिर्बुध्न्यो ऋषिः ६, ४९, १४
 तन्नम ऋतमिह जूर ८, ९७, १५
 तन्मिह्रदत वरुणस्याग्नि १, ११५, ५; अथर्व. २०, १२३, २
 वा. य. ३३, ३८; तै. ब्रा. २, ८, ७, २
 तपन्ति शतुं स्वर्णं ७, ३४, १२
 तपसा ये अनाश्रय्याः १०, १५४, २; अथर्व. १८, २, १६;
 तै. आ. ६, ३, २
 तपुर्ह्यन्नो वन आ १, ५८, ५
 तपुर्गर्वा तपत रक्षसो १०, १८२, ३
 तपोऽपिचिं दिततं ९, ८३, २; साम. ८७६
 तपोऽप्यंशं श्वेतार्यं ३, १८, १; तै. ब्रा. ४, ५, ५
 तम आसीत्तमसा १०, १२९, ३; तै. ब्रा. २, ८, ९, ४; नि. ७, ३
 तमस्मिन्ते ७, १, १; साम. १३७४
 तमहो पाशुत ६, १५, ११
 तमसो घृतनायहं ५, २३, २; तै. सं. १, ३, १४, ७
 तममुयः केदित्नीः १, १४०, ८
 तमस्मिन्त्येवमसा ३, ३१, १९
 तमघ राधसे महे ८, ६४, १२
 तमन्वोऽधीकृते ५, १४, २
 तमप्यस्त शवस उरसवेपु १, १००, ८
 तमसूक्ष्मस्त वाजिनं २, २६, १
 तमर्कमिहं सामभिः ८, १६, ९
 तमर्कंस्त्वं न सामसि गृणीहि ८, १०२, १२
 तमर्कंस्त्वं न सामसिस्त्वं ४, १५, ६
 तमस्मेरा पुत्रयो २, ३५, ४; तै. सं. २, ५, १२, २
 तमस्य पावापृथिवी सचेत १०, ११३, १
 तमस्य एतस्युपरासु १, १२७, ५
 तमस्य मर्जयामसि २, २९, ३; साम. १६३२
 तमस्य राजा वरुणः १, १५६, ४
 तमस्य विष्णुर्महिसानमोऽ १०, ११३, २
 तमन्वसुरिषोर्धिया १, २६, ४

तमहो वाजसातय ८, १३, ३; साम. ७४८
 तमागन्म सोमरयः ८, १९, ३२
 तमानुं वजनमयथा ६, ३५, ५
 तमा नो अर्कमसुताय ७, ९७, ५
 तमिष्ट्यौऽस्यैरायंति ८, १६, ६
 तमिष्ट्युच्छन्ति न विमो १, १४५, २
 तमिस्तासिह्य १, १०, ६
 तमिस्तुहवमसिह्यः १, ७४, ५
 तमिह्रच्छन्ति सुह्रसवर्म १, १४५, ३
 तमिह्रमं प्रथमं दध्न आपः १०, ८२, ६; वा. य. १७, ३०;
 तै. सं. ४, ६, २, ३
 तमिह्रोपा तमुपसि यधिचं ७, ३, ५
 तमिह्रतेषु हितेषु ८, १६, ५
 तमिह्र इन्द्रं सुह्रवं हुवेम ४, १६, १६
 तमिह्रधेन्तु नो गिरो ९, ६१, १४; साम. १३३६
 तमिह्रिया अवस्यः ८, १३, १७
 तमिह्रोचेम विद्वेषु १, ४०, ६
 तमिह्रं वाजयामसि ८, ९३, ७; साम. ११९; १२२२; अथर्व.
 २०, ४७, १; १३७, १२; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३; २, ४, १, ३
 तमिन्द्रं जोहवीमि ८, ९७, १३; साम. ४६०; अथर्व.
 २०, ५५, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ९
 तमिन्द्रं दानमीमहे ८, ४६, ६
 तमिन्द्र मय्मा गहि ३, ४२, २; अथर्व. २०, २४, २
 तमिन्द्रो धि हवन्ते समीके ४, २४, ३
 तमिन्वेऽव समना समान ४, ५, ७; नि. ६, १७
 तर्भो हिन्वन्ति धीतयो १, १४४, ५
 तर्भो हिन्वन्त्यमुषो ९, १, ८
 तर्भो होतारमालुपृक् ४, ५, ५
 तर्भीकृत प्रथमं यज्ञसाधं १, ९६, ३
 तर्भीकृष्व य आहुतो ८, ४३, २२
 तर्भीकृष्व यो अर्धिया ६, ६०, १०; साम. ११४९
 तर्भीकृष्वीः समर्य आ ९, १, ७
 तर्भीमह इन्द्रमय रायः ६, २२, ३; अथर्व. २०, ३६, ३;
 नि. ६, ३
 तर्भीमहे पुरुहुतं ८, १३, २४
 तर्भी मृजन्त्यायवो ९, ६३, १७
 तर्भीशानं जगतः १, ८९, ५; वा. य. २५, १८
 तसुभ्रमागं राजसि २, २, ४
 तसुभ्रमागमयये ९, ९९, ५
 तसु उषेत् नमसा हविर्भिः ९, ९७, ३
 तसु त्वा गोतमा गिरा १, ७८, २

तसु त्वा दध्यङ्गः ऋषिः ६, १६, १४; वा. य. ११, ३३; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २
 तसु त्वा नूनमसुर ८, १०, ६; साम. १४१२; नि. ५, २२
 तसु त्वा नूनमीमहे ८, २४, २६
 तसु त्वा पाथ्यो वृषा ६, १६, १५; वा. य. ११, ३४; तै. सं. ३, ५, ११, ४; ४, १, ३, ३
 तसु त्वा यः पुरासिध ६, ४५, ११
 तसु त्वा वाजमातमं १, ७८, ३
 तसु त्वा वाजिनं नरो १, ७७, ७
 तसु त्वा वृत्रहन्तमं १, ७८, ४
 तसु त्वा सत्य सोमपा ६, ४५, १०
 तसु धुमः ६, १०, २
 तसु नः पूर्वे पितरो ६, २२, १; अथर्व. २०, ३६, २
 तसु नूनं तविधीमन्तमेवा ५, ५८, १
 तसु हवाम य इमा जजान ८, ९६, ५
 तसु हवाम यं गिर ८, ९५, ६; साम. ८८५
 तसु हुहि यः क्षिप्रः सुषन्वा ५, ४२, ११
 तसु हुहि यो अमिभूत्योजाः ६, १८, १; तै. मा. २, ८, ५, ८
 तसु हुहीन्द्रं यो ह १, १७३, ५
 तसु स्तुष इन्द्रं यो विद्वान् ६, २१, २
 तसु स्तुष इन्द्रं तं गुणीये २, २०, ४
 तसु स्तोतारः पूष्ये १, १५६, ३; तै. मा. २, ४, ३, ९
 तसु क्षामिन्द्रं न १०, ६, ५
 तसु तयो रणयश्चक्रसाती १, १००, ७
 तसु मीनापो ७, ४७, २
 तसु पु सप्तना गिरा ८, ४१, २; नि. १०, ५
 तसु त्विवा उप वाचः १, १९०, २
 तमेव ऋषिं तसु १०, १०७, ६
 तमोपधीर्धरे गर्भसृष्टिवं १०, ९१, ६; साम. १८२४
 तं वृष्टता स १, १४५, १
 तं वृष्टन्ति वज्रहस्तं ६, २२, ५; अथर्व. २०, ३६, ५
 तं वृष्टन्तोऽवरासः ६, २१, ६
 तं प्रथवा पूर्वा ५, ४४, १; वा. य. ७, १२; तै. सं. १, ४, ९, १; नि. ३, १६
 तं मज्यन्ता सुळुतुम् ८, ८४, ८; तै. सं. ३, ५, ११, ५
 तं मतां अमर्त्ये १०, ११८, ६
 तं मज्यन्तं महियं ९, ९५, ४
 तम्वमि प्र गायत ८, १५, १; साम. ३८२, अथर्व. २०, ६१, ४; ६२, ८
 तम्वमि प्राचेतेन्द्रं ८, ९२, ५
 तया पवस्व धारया यया गाव ९, ४९, २; साम. १४३६

तया पवस्व धारया यया पितो ९, ४५, ६
 तयो रिदमवच्छवः ५, ८६, ३
 तयो रिदमसा ययं १, १७, ६
 तयो रिद पृतवत्पयः १, २२, १४
 तरणिं यो जनानां ८, ४५, २८; साम. २०४
 तरणि रिदमपासति ७, ३२, २०; साम. २३८, ८६७
 तरणि विंशद्वयो १, ५०, ४; अथर्व. १३, २, १९; २०, ४७, १६; वा. य. ३२, ३६; तै. सं. १, ४, ३१, १; तै. आ. ३, १६, १
 तरस मन्वी धायति १, ५८, १; साम. ५००, १०५७; नि. १३, ६
 तरसमुद्रं पवमान ऊर्मिणा ९, १०७, १५; साम. ८५७
 तरोमिवो विद्वद्भुं ८, ६६, १; साम. २३७, ६८७
 तव ऋष्या तव तद्भुनाभिः ६, १७, ६
 तव ऋष्या तवोतिभिः २, ४, ६; साम. १०५२
 तव ऋष्या सनेयं ८, १९, २९
 तव च्यौतानि वज्रहस्त ७, १९, ५; अथर्व. २०, ३७, ५
 तव त्व इन्द्रो अन्धसो ९, ५१, ३; साम. १२२६
 तव त्व इन्द्रं सत्येषु वह्वयः १०, १३८, १; नि. ४, २५
 तव त्विन्द्रियं वृहत् ८, १५, ७; साम. १६४५, अथर्व. २०, १०६, १
 तव त्वर्चयं २, २२, ४, साम. ४६६
 तव त्वे अग्ने अर्चयो आजन्तो ५, १०, ५
 तव त्वे अग्ने अर्चयो महि ५, ६, ७
 तव त्वे अग्ने हरितो ४, ६, ९
 तव त्वे पितो ददतः १, १८७, ५
 तव त्वे पितो रसा १, १८७, ४
 तव त्वे सोम पवमान ९, ९२, ४
 तव त्वे सोम शक्तिभिः १०, २५, ५
 तव त्रिधातु पृथिवी ७, ५, ४
 तव त्वयो जनिम ४, १७, २
 तव धुमन्तो अर्चयो ५, २५, ८
 तव धौमिन्द्र यौह्यं ८, १५, ८; साम. १६४६, अथर्व. २०, १०६, २
 तव द्रप्सा उदप्रुत ९, १०६, ८; साम. १३२७
 तव द्रप्सो नीलवान् ८, १९, ३१; साम. १८२३
 तव प्रणीतीन्द्र जोहुवानान् ७, २८, ३
 तव प्रत्येनिरप्यभिः ९, ५२, २
 तव प्र यक्षि संदशं ६, १६, ८
 तव प्रवाजा अनुवाजाश्च १०, ५१, ९; नि. ८, २२

तव अमास आशुया ४, ४, २; वा. य. १३, १०; तै. सं.
 १, २, १४, १
 तव वायव्यतस्यते ८, २६, २१; वा. य. २७, ३४
 तव विश्वे सजोयसो ९, १८, ३; साम. १०९५
 तव वते सुमगासः २, २८, २
 तव शरीरं पतयिष्यन्वन् १, १६३, ११; वा. य. २९, २२;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४
 तव शुक्रासो अर्चयो दिवः २, ६६, ५
 तव श्रिया सुदसो ५, ३, ४
 तव श्रिये मरुतो मर्जयन्त ५, ३, ३
 तव श्रिये श्वजिहीत २, २३, १८
 तव श्रियो वर्चस्वदेव १०, ९१, ५; साम. ९८२
 तव स्याम पुरुवीरस्य २, २८, ३
 तव स्वादिष्टांशे ४, १०, ५
 तव इत्यदिन्द्र विश्वमाजो ६, २०, १३
 तवाग्ने होत्रं तव २, १, २; १०, ९१, १०
 तवायं सोमस्य मेघर्षा ३, ३५, ६; वा. य. २६, २३
 तवाहं शूर रातिभिः १, ११, ६
 तवाहं सोम रारण ९, १०७, १९; साम. ५१६; ९२२;
 तांश्च मा. १२, ९, ३
 तवाहमग्न कृतिभिर्निष्ठाभिः ८, १९, २६
 तवाहमग्न कृतिभिर्निष्ठस्य ५, २, ६
 तवेदं विश्वमभितः पशव्यं ७, ९८, ६; अथर्व. २०, ८७, ६;
 तै. मा. २, ८, २, ६
 तवेर्दिन्द्र प्रणीतिपूत ८, ६, २२
 तवेर्दिन्द्रायमं वसु ७, ३२, १६; साम. २७०
 तवेर्दिन्द्राहमाज्ञासा ८, ७८, १०
 तवेदु ताः सुकीर्तयो ८, ४५, ३३
 तवेमाः प्रजा दिव्यस्य रेतसः ९, ८६, २८
 तवेमे सप्त सिन्धवः ९, ६६, ६
 तयोतिभिः सधमाना ५, ४२, ८
 तव्वा अग्निर्भारत ४, २५, ४
 तव्वा अरं गमाम वो १०, ९, ३; साम. १८३९, अथर्व.
 १, ५, ३; वा. य. ११, ५२; ३६, १६; तै. सं. ४, १,
 ५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; तै. आ. ४, ४२, ४,
 १०, १, १२
 तव्वा अर्षति दिव्या २, २५, ४
 तव्वा ह्वास्ये हविः ७, १०२, ३; तै. मा. २, ४, ५, ६
 तव्वा इन्द्रिषे पुनयंत २, २५, ५
 तव्वाष्ट्वा अजायन्त १०, ९०, १०; अथर्व. १९, ६, १२,
 वा. य. ३१, ८; तै. आ. ३, १२, ५

तस्माद्यज्ञासर्वभुत ऋचः १०, ९०, ९; अथर्व. १९, ६, १३;
 वा. य. ३१, ७, तै. आ. ३, १२, ४
 तस्माद्यज्ञासर्वभुतः संभृतं १०, ९०, ८; अथर्व. १९, ६, १४;
 वा. य. ३१, ६, तै. आ. ३, १२, ४
 तस्माद्रात्राजयात १०, ९०, ५; अथर्व. १९, ६, ९; वा. य.
 ३१, ५, तै. आ. ३, १२, २
 तस्मिन्ना वेसाया गितो १, १७६, २
 तस्मिन्निह सम्भूतयो ८, ४६, ७
 तस्मै तवस्वमनु २, २०, ८
 तस्मै नूनमभिघवे ८, ७५, ६; तै. सं. २, ६, ११, २
 तस्य ते वाजिनो वयं ९, ६५, ९
 तस्य धुमो असद्रयो ८, ३१, ३
 तस्य वज्रः कंदति १, १००, १३
 तस्य वयं सुमौ ६, ४७, १३; १०, १३१, ७; अथर्व.
 ७, ९२, १; २०, १२५, ७; वा. य. २०, ५२; तै. सं.
 १, ७, १३, ५; नि. ६, ७
 तस्याः समुद्रा १, १६४, ४२; तै. मा. २, ४, ६, ११; नि. ११, ४२
 तस्वेद्वेभ्यो रंहयंत ८, १९, ६
 तस्वेदिह खवय कृष्णानि ४, २१, २
 ता अलत वयुनं ५, ४८, २
 ता अभि सन्तमस्तुतं २, ९, ५
 ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं १०, १२४, ८
 ता अस्य नमसा सहः १, ८४, १२; साम. १००७; अथर्व.
 २०, १०९, ३
 ता अस्य पृथानयुवः १, ८४, ११; साम. १००६; अथर्व.
 २०, १०९, १
 ता अस्य पर्णमायुवो २, ५, ५
 ता अस्य सुदयोहसः ८, ६९, ३; वा. य. १२, ५५; १५, ६०,
 तै. सं. ४, २, ४, ४; तै. मा. ३, ११, ६, २
 ता आ चरति समया ४, ५१, ८
 ता इष्ट्वेव समना ४, ५१, ९
 ता ई वर्षति मछस्य १, १५५, ३
 ता वां चेजुं न १, १३७, ३
 तां वो वेबाः सुमतिं ५, ४१, १८
 तां सु ते कीर्तिम् १०, ५४, १
 ता कर्मापतराकी १, १७३, ४
 ता गृणीहि नमस्वभिः ६, ६८, ३
 ता घा वा अद्रा उपसः ४, ५१, ७
 ता बिहृषा सद्यमेव ६, ६७, ८
 तां शुष्य गिरं मम ३, ६२, ८
 ता त्व इन्द्र महतो ४, २२, ५

ता तू ते सत्या सुवि ४, २२, ६
 ता ते गुणन्ति वेधसो ४, ३२, ११
 ता न आ वोढडमयिना २, ४१, ९। वा. य. २०, ८३
 ता नाः शपत् पाषिंस्व ५, ६८, ३; साम. ११४५; १४६५
 ता नः क्षिपा तनूपा ७, ६६, ३
 ता नयसो जरमाणस्य ६, ६२, ४
 ताँ आ रुद्रस्य मीळुषो ७, ५८, ५; नि. ४, १५
 ताँ धामिरे पुरोळांसं ८, २, ११
 ताँ हवानो महि २, ३४, १४
 तानीदृष्टानि बहुलान्यासन् ७, ७६, ३
 ताँ उशतो वि बोधय १, १२, ४
 ता नृष्य आ सौश्रवसा ६, १३, ५
 ता नो अद्य वनस्पती १, २८, ८
 ता नो रासप्रातिपाथो ७, २४, २२; नि. ६, १४
 ता नो वाजवर्णीयि ६, ६०, १२; साम. ११५१
 तान्येवा निविदा १, ८९, ३; वा. य. २५, १६
 तान्यज्योः क्षतावृषो १, १४, ७
 तान्वन्दस्व मरुतस्तौ ८, २०, १४
 तान्यो महो मरुत २, ३४, ११
 ता वाहवा सुचेतुना ५, ४४, २
 तामिरा गच्छन्तं नरो ६, ६०, ९। साम. ९९३
 तामिरायात् वृषणोप ८, २२, १२
 तामिरायात्मूर्तिभिः ८, ५, २४
 ता सुयुं विमिरद्भयः ६, ६२, ६
 ता भूरिवाशापयनृश्य ७, ६५, ३
 ताम्नां विश्वस्य राजसि ९, ६६, २
 तामर्ये अस्मे ह्यपे ७, ५, ८
 ता मन्दसाना मनुषो १०, ४०, १३; अथर्व. १४, २, ६
 तामस्य रीति ५, ४८, ४
 ता महान्ता सदस्पती १, २१, ५
 ता माता विश्वेदसा ८, २५, ३
 ता मित्रस्य प्रवस्तये १, २१, ३
 ता मे अश्विना सनीनां ८, ५, ३७
 ता मे धम्प्यानां ८, २५, २३
 तां वृषिच्छवतमाम् १०, ८५, ३७; अथर्व. १४, २, ३८।
 नि. ३, २१
 तां पृथ्वाः सुमतिं तव ६, ५७, ६
 ता यज्ञमा शुचिनिश्चयमा ६, ६२, २
 ता यज्ञेषु प्र शंसते १, २१, २
 ता योषिष्टमनि गा ६, ६०, २
 ता राजाना शुचिप्रता ६, १३, २४

ता वज्रिणं मन्दिनं १०, ९६, ६; अथर्व. २०, ३१, १
 तावदुषो राधो अस्म्य ७, ७९, ४
 ता वरिचांतं जगुषा १०, ३३, १३
 ता वस्तुदृष्टा पुरु ६, ६२, ५
 ता वां वास्तुपुत्रमसि १, १५४, ६; वा. य. ६, ३, ३. सं.
 १, ३, ६, १; नि. २, ७
 ता वां विश्वस्य गोपा ८, २५, १
 ता वां सम्यगदृष्टाणे ५, ७०, २; साम. ९८६
 ता वां गीर्भिविपन्यवः ७, ९४, ६; साम ८०२
 ता वां धियोऽवसे ४, ४१, ८
 ता वां नरा स्ववसे १, ११८, १०
 ता वामघ तावपरं १, १८४, १
 ता वामघ हवामहे ८, २६, ३
 ता वामियानोऽवसे ५, ६५, ३
 ता वामेदे रथानां हन्त्रागनी ५, ८६, ४
 ता वामेदे रथानां उर्वीम् ५, ६६, ३
 ता वां मित्रावरुणा १०, १३२, २
 ता विमं धैये ६, ६७, ७
 ताविदा विद्वानां ८, २२, १३
 ताविद्वान्सं सार्व ७, ९४, २२
 ताविद्वोषा ता उपसि ८, २२, १४
 ता विद्वोषा हवामहे वां १, १२०, ३
 ता वृषन्तावतु धून् ५, ८६, ५
 ता सप्रज्ञा पृथगुती २, ४१, ६; साम. ९११; नि. २, १३
 ता सानसी शवसाना ७, ९३, २
 ता सुजिह्वा उप ह्ये १, १३, ८
 ता सुदेवाय वागुपे ८, ५, ६
 ता ह स्पृहतिर्यद् ६, ६२, ३
 ता हि क्षत्रं चारयेथे ६, ६७, ६
 ता हि क्षत्रमधिहृतं ५, ६६, २
 ता हि देवानामसुगा ता ७, ६५, २
 ता हि मध्यं भराणां ८, ४०, ३
 ता हि शयंत ईळत ७, ९४, ५; साम. ८०१
 ता हि श्रेष्ठवसे ५, ६५, २
 ता हि श्रेष्ठा देवताता ६, ६८, २
 ता ह्रुवे ययोरिदं ६, ६०, ४; साम. ८५३
 तिरमज्जमाय तरुणाय ८, १९, २१
 तिरमे धिदेम ६, ३, ४
 तिरममायुधं मरुतां ८, ९६, ९
 तिरममेको विभर्ति ८, २९, ५
 तिरमा यद्वत्तरसनिः ४, १६, १७

विष्णुमायुषो विष्णुदेवी ६, ७४, ४
 विरः पुरु विष्णुमाय ३, ५८, ५
 विरवीनो विरवो १०, १२९, ५; वा. य. ३३, ७४; तै. मा.
 २, ८, ९, ५

विष्ठा सु कं ममवन् ३, ५३, २
 विष्ठा हरी रथ आ ३, ३५, १; तै. मा. २, ७, १३, १
 विष्ठाः क्षपाणिः १, ११६, ४; तै. मा. १, १०, ३
 विष्ठा देवीर्वाहिरिदं वरीय १०, ७०, ८

विष्ठा वेष्टाय १०, ११४, २
 विष्ठा वावः सवितुः १, ३५, ६
 विष्ठा चावो निहिता ७, ८७, ५

विष्ठा सूमीपौरयन् २, २७, ८; तै. सं. २, १, ११, ५
 विष्ठा नातृष्टान्तिवन् १, १६४, १०; अथर्व. ९, ९, १०
 विष्ठा वदमे वारदः १, ७९, ३; तै. मा. २, ४, ५, ६

विष्ठा गह्वर्य समिधः ३, २, ९
 विष्ठा वाच ईरयति प्र वदिः ९, ९७, ३४; साम. ५२५;
 ८५९; नि. १४, १४

विष्ठा वाच उदीरते ९, ३३, ४; साम. ४७१, ८६९
 विष्ठा वाचः प्र वद ७, १०१, १

वीक्षेनाम्ने चक्षुषा १०, ८७, ९; अथर्व. ८, ३, ९
 वीक्षेनाभिबयसो १०, १६०, १; अथर्व. २०, ९६, १
 वीक्षाः सोमास आ गदि सुवासो ८, ८२, ८

वीक्षाः सोमास आ गद्याशीवतः १, २३, १
 वीक्षान्वोवाक्पृथ्वे ६, ७५, ७; वा. य. २९, ४४; तै. सं.
 ४, ६, ६, ३

वीक्षो घो मधुर्मा अयं २, ४१, १४
 वीक्षो ह सुवृष्टमभिरो १, ११६, ३; तै. मा. १, १०, २
 वीक्षे वनाय तालु नो ८, १८, १८; साम. ३९५

वीक्षे वल्ले पर्वताः ५, ४१, ९
 वीक्षे वृक्षे य १, ७, ७; अथर्व. २०, ७०, १३; नि. ६, १८
 वीक्षं वाता अभिमिधः ९, ३१, ३

वृक्षं वृक्षासः वृक्षयस्तु १, १३४, ५
 वृक्षं वृक्षस्तस्मिन् ३, २१, ४; तै. मा. ३, ६, ७, २
 वृक्षं वृक्षास्तस्मिन् १०, १६०, २; अथर्व. २०, ९६, २

वृक्षं वृक्षाः सुता इमे ८, ९३, २५; साम. २१३
 वृक्षं वृक्षा इव ३, २१, ३; तै. मा. ३, ६, ७, २
 वृक्षं वृक्षानो वसिष्ठ १, ३६, १

वृक्षं गायो वृत्तं ९, ३१, ५
 वृक्षं वेत्ते वृत्ता ८, ४३, २९
 वृक्षं वा वसिष्ठस्य ८, ४३, १८; वा. य. १२, ११६;
 तै. सं. १, ३, १४, ३; तै. मा. ३, ७, १, १

वृक्षं वृक्ष कविक्रतो ३, १४, ७
 वृक्षमग्ने पर्ववदन् १०, ८५, ३८; अथर्व. १४, २, १
 वृक्षमग्नेः वृक्षयः १, १३४, ४

वृक्षं पयो यत् १, १११, ५
 वृक्षं वृक्षाणि गिर ३, ५१, ६
 वृक्षं अरति शिवतो ५, १, १०; तै. मा. २, ४, ७, ९

वृक्षायं सोमः परिप्लतो १, १३५, २
 वृक्षायामग्निभिः सुतो ८, ८२, ५
 वृक्षेवमग्ने मधुमधमं ५, ११, ५

वृक्षेवमग्निं परि पिच्यते १०, १६७, १
 वृक्षेवमग्निं मरुवते ८, ७३, ८
 वृक्षेवमग्निं स्र लोचने ३, ४२, ८; अथर्व. २०, २४, ८

वृक्षेवमग्निं सवना ७, २२, ९; अथर्व. २०, ७३, १
 वृक्षेवते वदुका १, ५४, ९
 वृक्षेवते सवतः ५, ३०, ६

वृक्षेमा सुवना कवे ९, ६२, २७; साम. ७७७
 वृक्षेवोऽङ्गिरसो ७, ५२, ३
 वृक्षयवो मधुमधमं ८, ५१, १०; साम. १६१०; अथर्व.

२०, ११९, २
 वृक्षं नाम वसिष्ठं ८, ८०, ९
 वृक्षं ते सुकृतं ८, ७७, ११; नि. ६, ३३

वृक्षिप्रो वपोयः ८, १७, ८; अथर्व. २०, ५, २
 वृक्षिप्रो वृषयो वातुधानो ५, २, १२
 वृक्षिप्रः वृक्षिप्रो ८, ६८, २; साम. १७७२

वृक्षानो महमेते ८, १३, ११
 वृक्षो जीवात् ६, २०, ३
 वृक्षेवमग्निं वृक्षिः १, १७२, ३

वृक्षे वनाः सवने ३, ५२, ६
 वृक्षि अष्टदिशो १०, ९४, ११
 वृक्ष वदथा वृक्षना ४, ७, ११

वृक्षमेतत्कृतमेव १०, ८५, ३४; अथर्व. १४, १, २९
 वृक्षमया प्रथमं १०, ७५, ६
 ते अग्नेष्टा अग्निष्टास ५, ५९, ६

ते अग्नेष्टा वृक्षेष्टास १०, ९४, ८
 ते अग्नेष्टा वृक्षेष्टास १, ९०, ३
 ते अग्नेष्टा वृक्षेष्टास ९, ७०, ३; साम. १४२५

ते अग्नेष्टा वृक्षेष्टास ६, ७५, ४; वा. य. २९, ४१;
 तै. सं. ४, ६, ६, १; नि. ९, ४०
 ते अग्नेष्टा वृक्षेष्टास २, ३४, १३

ते अग्नेष्टा वृक्षेष्टास ४, १५
 ते अग्नेष्टा वृक्षेष्टास १०, ९३, ४

ते घेद्रे स्वाप्यो ये स्वा ८, ११, १७
 ते घेद्रे स्वाप्योऽहा विश्वा ८, ४३, ३०
 ते चिद्धि पूर्वार्णिम ७, ४८, ३
 ते अजिरे दिव ऋत्वांस १, ६४, २
 ते जानत स्वमीयं ८, ७२, १४; साम. १४८१
 तेजिष्ठया तपनी २, १३, १४
 तेजिष्ठा यस्यारतिः ६, १२, ३
 ते ते अग्ने त्वोता ६, १६, २७
 ते ते देव नेतः ५, ५०, २
 ते ते देवाय दाशतः ७, १७, ७
 ते स्वा मदा अमदन् १, ५३, ६; अथर्व. २०, २१, ६
 ते स्वा मदा इन्द्र मादयन्तु ७, २३, ५; अथर्व. २०, १२, ५
 ते स्वा मदा वृहदिन्द्र ६, १७, ४
 ते दशग्वाः प्रथमा २, ३४, १२
 ते न आस्यो वृक्षाणां ८, ६७, १४
 ते न इन्द्रः पृथिवी ६, ५२, ११
 ते नः पूर्वास उपरास १, ७७, ३
 ते नः सन्तु युजः सदा ८, ८३, २
 ते नः सहस्रिण रवि १, १३, ५; साम. ११९२
 तेन नासत्या गतं १, ४७, ९
 तेन नो वाजिनीवस् परावतः ८, ५, ३०
 तेन नो वाजिनीवस् पथे ८, ५, २०
 तेन सत्येन जागृतम् १, २१, ६
 तेन स्तोत्रम्य आ भर ८, ७७, ८
 ते नष्ठाप्यं ते ८, ३०, ३
 ते मूर्न नोऽयमृतये १०, १२६, ३
 ते नो अर्बतो हवनश्रुतो १०, ६४, ६; वा. य. १, ७७;
 ते. सं. १, ७, ८, २
 ते नो गृणाने महिनी १, १६०, ५
 ते नो गोपा अवायस् ८, २८, ३
 ते नो नावमुत्पत ८, २५, ११
 ते नो भद्रेण शर्मणा ८, १८, १७
 ते नो मित्रो वरुणो अयमा ५, ४१, २
 ते नो रत्नानि यत्नन १, २०, ७
 ते नो रायो घुमतो वाजवतः ६, ५०, ११
 ते नो रुद्रः सरस्वती ६, ५०, १२
 ते नो वसुनि काम्या ५, ६१, १६
 ते नो वृष्टि दिवस्वरि १, ६५, २४; साम. ११६५
 ते प्रजासो वसुहिषु १, ९८, ११
 तेभ्यो गोवा अययं १०, २८, ११
 तेभ्यो घुम्नं वृहद्यतः ५, ७९, ७

ते म आहुर्वे आययुः ५, ५३, ३
 ते मन्वत प्रथमं नाम चेतोः ४, १, २६
 ते मन्वत दृक्वांसो अर्द्धि ४, १, १४
 ते मायिनो ममिरे १, १५९, ४
 ते राया ते सुवीर्यैः ४, ८, ६
 तेऽरुणेभिर्वरमागैः १, ८८, २
 ते रुद्रासः सुमखा ५, ८७, ७
 तेऽवदन् प्रथमा १०, १०९, १; अथर्व. ५, १७, १
 तेऽवधन्त स्वतवसो १, ८५, ७; ते. सं. ४, १, ११, ३
 तेऽविदन्मनसा १०, १८१, ३
 ते विश्वा दाशुने वसु १, ६४, ६; साम. १०३६
 ते वो हरे मनसे ४, ३७, २
 तेषां हि चित्रमुक्थ्यं ८, ६७, ३
 तेषां हि मह्ना महतां १०, ६५, ३
 ते सत्येन मनसा गोपतिं १०, ६७, ८; अथर्व. २०, ११, ८
 ते सत्येन मनसा दीध्यानाः ७, ९०, ५
 ते सीपयन्त औपम् ७, ४३, ४
 ते सुतासो महिम्नतः १, ६७, १८; साम. १८११
 ते सुनवः स्वपतः १, १५९, ३
 ते सोमादो हरी १०, ९४, ९; नि. २, ५
 ते स्पंदासो मोक्षणो ५, ५२, ३
 ते स्वाय देव वरुण ७, ६६, ९; साम. १०६९
 ते स्वाय ये अग्नये ४, ८, ५
 ते हि घावापृथिवी भूरिततः १०, ९२, ११
 ते हि घावापृथिवी मातरा १०, ६४, १४
 ते हि घावापृथिवी विश्व १, १६०, १
 ते हिमिरे अरुणं ८, १०१, ६
 ते हि युवांसो अदितेः ८, १८, ५
 ते हि प्रजाया अभरन्त १०, ९२, १०
 ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमा आदितेन १०, ७७, ८
 ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमाः सधस्थम् ७, ३९, ४; नि. ६, १३
 ते हि वस्यो वसयानाः १, ९०, २
 ते हि श्रेष्ठवर्चसः ६, ५१, १८
 ते हि यमा वसुषो नरो ८, २५, १५
 ते हि सत्या ऋतवृष्टा ५, ६७, ४
 ते हि स्थिरस्थ शवसः ५, ५२, २
 तोके हिते तनय ४, ४१, ६
 तोसा वृग्रहणा ह्वे ते ३, १२, ४; साम. १७०२
 तोसासा रथयावाना ८, ३८, २; साम. १०७४
 रमसा यदृगो १, ६९, २
 रमसा समस्तु हिनोत ७, ३४, ६

एवं सु मेघं १, ५२, १; साम. ३७७
 एवं चित्तवर्तं गिरिं ८, ६४, ५
 एवं विद्वत्प्रियव्रतं १०, १४३, १
 एवं विदर्प ५, ३२, ८
 एवं विद्वत् १०, १४३, २
 एवं विद्वत्स्य ऋतुभिः ५, ३२, ५
 एवं चित्तिव्या कल्पयं ५, ३२, ६; नि. ६, ३
 एवं चित्तेषां स्वधया ५, ३२, ४
 एवं चित्ता दीर्घं १, ३७, ११
 एवं तु सारुतं गणं ८, ९४, १२
 एष्युषः सप्तसाहं ८, ९२, ७; साम. १७०; १६४२
 एष्युषो अग्रहणं ६, ४४, ४; साम. ३५७
 एष्युष्युषु वाजिनं १०, १७८, १; साम. ३३२; अथर्व. ७, ८५, १;
 नि. १०, २८
 एष्युष्युष्युषु निरुद्धं ५, ३२, ३
 एष्युषु क्षत्रियो ८, ६७, १; तै. सं. २, १, ११, ५
 एष्युषु पूतवस्त्रतो ८, ९४, १०
 एष्युषु ये वि रोदसी ८, ९४, ११
 एषा ग्वक्षिना हुवे ८, १०, ३
 अथ हन्त्रस्य सोमाः ८, २, ७
 अथः कृण्वन्ति युवनेषु ७, ३३, ७
 अथः केशिन १, १६४, ४४; अथर्व. ९, १०, २६; नि.
 १२, २७
 अथः कोशासञ्जोत्पत्ति ८, २, ८
 अथः पयसो मधुवाहने १, ३४, २
 आता नो बोधि दृष्टान ४, १७, १७
 आतारं स्वा तनूनां २, २३, ८
 आतारमिन्द्रमवितारामिन्द्रं ६, ४७, ११; साम. ३३३; अथर्व.
 ७, ८६, १; वा. य. २०, ५०; तै. सं. १, ६, १२, ५
 आतारो देवा अग्निं योचता ८, ४८, १४
 आपन्त्यामिह देवाः १०, १३७, ५; अथर्व. ४, १३, ४
 अश्वरुद्धं वर्मिण ६, २७, ६
 अश्वाराम वि राजति १०, १८९, ३; साम. ६३२, १३७८,
 अथर्व. ६, ३१, ३; २०, ४८, ६; वा. य. ३, ८,
 तै. सं. १, ५, ३, १
 अग्निः पट्टिस्था मरुतो ८, २६, ८
 अग्निः सप्त मयूयः १, १९१, १४
 अग्निः सप्त यदुष्मानि १, ७२, ६
 अग्निः सप्त विष्णुकिङ्कवा १, १९१, १२
 अग्निः सप्त सजा नद्यो १०, ६४, ८
 अग्निः स्मा माहः १०, ९५, ५; नि. ३, २१

अक्रतुकेभिः पतति १०, १४, १६; अथर्व. १८, २, ६;
 तै. आ. ६, ५, ३
 अक्रतुकेषु चेतनं १० नो गिरः ८, ९२, २१; साम. ७२४;
 अथर्व. २०, ११०, ३
 अक्रतुकेषु १० नो गिरः सदावृष्टम् ८, १३, १८; नि. १, १०
 अक्रतुकेषु महिषो २, २२, १; साम. ४५७; १४८६;
 अथर्व. २०, ९५, १; तै. आ. २, ५, ८, ९
 अग्रतः ह्ये १, १०५, १७; नि. ६, २७
 अग्रिषा हितं पणिभिः ४, ५८, ४; वा. य. १७, २२; तै. आ.
 १०, १०, २
 अग्रिषाः क्रीडति १०, ३४, ८
 अग्रिषाः क्रीडते ३, ५६, ३
 अग्रिषाः १०, ९०, ४; अथर्व. १९, ६, २; वा. य.
 ३१, ४, ३; तै. आ. ३, १२, २
 अग्निः पवित्रैरपुषोद् ३, २६, ८
 अग्निष्टवं देव सवितः ९, ६७, २६
 अग्निर्धानं सप्तसाहं १, १४६, १
 अग्निर्धनं सवित ४, ५३, ५
 अग्निर्धना सिधुभिः १, ३४, ८
 अग्निर्धनं सप्तपेनवो ९, ७०, १; साम. ५६०; १४२३
 अग्निर्धनं ता परमा ४, १, ७
 अग्निर्धनः सवितर्धनोपनि ३, ५६, ६
 अग्निर्धनः सवितः सोपवीति ३, ५६, ७
 अग्निर्धनं वृणुता ३, ५६, ८
 अग्निर्वैः वृधिवो ७, १००, ३; तै. आ. २, ४, ३, ५
 अग्निर्वैः अग्निना दिव्यानी १, ३४, ६
 अग्निर्वैः अग्निना यजता १, ३४, ७
 अग्निर्वैः रथि वहतमग्निना १, ३४, ५
 अग्निर्वैः पणानः प्रसिद्धि १०, ८७, ११; अथर्व. ८, ३, ११
 अग्निर्वैः पणानं अग्निर्धनं १, ३४, ४
 अग्निर्धनं अग्निर्धनं १, ११८, २
 अग्निर्धनं अग्निर्धनं १, ५८, ८
 अग्निर्धनं अग्निर्धनं १, ४७, २
 अग्निर्धनं अग्निर्धनं १, १०१, ८
 अग्निर्धनं अग्निर्धनं ७, ११, ३
 अग्निर्धनं अग्निर्धनं १, ३४, १
 अग्निर्धनं अग्निर्धनं ६, ६१, १२
 अग्निर्धनं अग्निर्धनं १, ४७, ४
 अग्निर्धनं अग्निर्धनं १, ९५, ३
 अग्निर्धनं अग्निर्धनं १, १६३, ४; वा. य. २९, १५; तै. सं.
 ४, ६, ७, २

श्रीणि त्रितस्य धारया ९, १०२, ३; साम. १०१५
 श्रीणि पदान्यष्टिनोः ८, ८, २३
 श्रीणि पञ्च वि चक्षमे १, २२, १८; साम. १६७०; अथर्व.
 ७, २६, ५; वा. य. ३४, ४३; तै. ब्रा. १, ४, ६, १
 श्रीणि राजाना विद्वये ३, ३८, ६
 श्रीणि दाता श्री सृष्ट्याणि ३, ९, १; १०, ५२, ६; वा. य.
 ३३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, २
 श्रीणि दातान्यवैतां ८, ६, ४७
 श्रीणि सारांसि पृथ्वी ८, ७, १०
 श्रीण्याप्युपि तव ३, १७, ३; तै. सं. ३, २, ११, २
 श्रीण्येक उरगायो ८, २९, ७
 श्री यच्छता महिषाणाम् ५, २९, ८
 श्री रोचना दिव्या धारयंत २, २७, ९
 श्री रोचना वरुण ५, ६९, १
 श्री यक्षत्या सिधवः ३, ५६, ५
 श्वयं च यजामहे ७, ५९, १२; अथर्व. १४, १, १७; वा. य.
 ३, ६०; तै. सं. १, ८, ६, २; नि. १४, ३५
 श्वयं मा सन्तुपो ५, २९, १
 श्रुदायं वेचक्षिं ४, ३७, ३
 एवं वषिष्ठ द्वायुपो ८, ८४, ३; साम. १२४६; वा. य.
 १३, ५२; १८, ७७
 एवं रथं प्र अरो ६, २६, ४
 एवं रथिं पुरुषीरं ८, ७१, ६
 एवं राजेन्द्र ये च १, १७४, १
 एवं राजेव सुवतो ९, २०, ५; साम. ९७२
 एवं वरुण उत मित्रो ७, १२, ३; साम. १३०६; तै. ब्रा.
 ३, ५, २, ३; ६, १, ३
 एवं यरो सुयाम्णे ८, २३, २८
 एवं यमोसि सप्रयः ७, ३१, ६; अथर्व. २०, १८, ६
 एवं यच्छस्य गोमतो १, ११, ५; साम. १२५१
 एवं विश्व प्रदिवः सीद ६, ५, ३
 एवं विप्रसवं कविः ९, १८, २; साम. १०९४
 एवं विश्वस्य जगतश्चक्षुः १०, १०२, २२
 एवं विश्वस्य धनदा ७, ३२, १७
 एवं विश्वस्य मेधिरः १, २५, २०
 एवं विश्वा वृषिषे १०, ५४, ५
 एवं विश्वपां वरुणांसि २, २७, १०
 एवं विष्णो सुमतिं विश्व ७, १००, २
 एवं श्रुया नच हृद्म १, १३०, ५
 एवं श्रुच ईद पृथ्वी ६, २०, ११
 एवं श्रुया जनानी ८, १५, १०

एवं दातान्यव शम्बरस्य ६, ३१, ४
 एवं शर्षाय महिता १०, १४७, ५
 एवं द्वाभिमिन्द्रवानः ६, २६, ६
 एवं सत्यं हृद्म चण्डोला १, ६३, ३
 एवं सद्यो ऋषिबो जात ३, ३२, १०
 एवं समुद्रिया अयो ९, ६२, २६; साम. ७७६
 एवं समुद्रो अति विश्ववित् ९, ८६, २९
 एवं सिधैरवाच्यो १०, १३३, २; साम. १८०२; अथर्व.
 २०, ९५, ३; नि. १, १५
 एवं सुतस्य पीतये १, ५, ६; अथर्व. २०, ६९, ४; तै. सं.
 ३, ४, ११, ४
 एवं सुतो नृमाद्वो ९, ६७, २; साम. १३१४
 एवं सुप्राणो बद्रिभिः ९, ६७, ३; साम. १३२५
 एवं सुकृतस्य वरं हि ७, ५५, ४
 एवं स्रो हरितो रामयो १, १२१, १३
 एवं सूर्यं न आ भज ९, ४, ५; साम. १०५१
 एवं सोम कतुभिः १, ९१, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
 एवं सोम तनूकृतयो ८, ७९, ३; वा. य. ५, ३५; तै. सं.
 १, ३, ४, १
 एवं सोम नृमादतः ९, २४, ४; साम. ९६५
 एवं सोम पणिभ्य आ ९, २२, ७
 एवं सोम पवमानो ९, ५९, ३
 एवं सोम पितृभिः संविदानो ८, ४८, १३; वा. य. १९, ५४;
 तै. सं. २, ६, १२, २
 एवं सोम प्र चिकितो १, ९१, १; वा. य. १९, ५२; तै. सं.
 २, ६, १२, १
 एवं सोम मदे १, ९१, ७; तै. ब्रा. २, ४, ५, ३
 एवं सोम विपश्चितं वना ९, १६, ८
 एवं सोम विपश्चितं धुनायो ९, ६४, २५
 एवं सोम सूर पयसोऽहस्य ९, ६६, १८
 एवं सोमांसि धारयुः ९, ६७, १; साम. १३२३
 एवं सोमांसि सत्यतिः १, ९१, ५; तै. सं. ४, ३, १३, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
 एवं ह ह्यस्तस्यो जायमानो ८, ९६, १६; साम. ३२६;
 अथर्व. २०, १३७, १०
 एवं ह ह्यदप्रतिमानमोजः ८, ९६, १७; अथर्व. २०, १३७, ११
 एवं ह ह्यदिन्द्र कुसमावः ७, १९, २; अथर्व. २०, ३७, २
 एवं ह ह्यदिन्द्र जोत्रीः १, ६३, ४
 एवं ह ह्यदिन्द्र सप्त १, ६३, ७
 एवं ह ह्यदिन्द्रा रिपयन् १, ६३, ५
 एवं ह ह्यदिन्द्रा हृद्म १०, ८९, ८

- एवं ह स्वदुष्पुत्रं ८, १६, १८
 एवं ह सु स्वदुर्मायां ६, १८, ३
 एवं ह यद्यविष्टय ८, ७५, ३; तै. सं. २, ६, ११, १
 एवं हि शैतव्यधशो ६, २, १। साम. ८४
 एवं हि नः पिता वसो ८, ९८, ११; साम. ११७०, अथर्व. २०, १०८, २
 एवं हि गच्छन्वः सोमगोपाः ८, ४८, ९
 एवं हि मन्यो अभिभूतो जा १०, ८३, ४; अथर्व. ४, ३२, ४
 एवं हि मानुषे जने ५, २१, २
 एवं हि राघवस्ये ८, ६१, १४; साम. १३२२
 एवं हि विद्यतो मुख १, ९७, ६; अथर्व. ४, ३३, ६; तै. आ. ६, ११, २
 एवं हि युत्रदृष्टेषां ८, ९३, ३३; साम. १७९२
 एवं हि शक्ततीनामित्र ८, ९८, ६; साम. १२४२, अथर्व. २०, ६४, ३
 एवं हि भूरः सनिता १, १७५, ३; साम. १४३४
 एवं हि ग्मा व्यावयज्युता ३, ३०, ४
 एवं हि सख्यो मघवन्नानतः ८, ९०, ४
 एवं हि सुप्रवृत्ति ८, २३, २९
 एवं हि सोम वधेयम् ९, ५१, ४
 एवं हि स्तोमवर्धन ८, १४, ११; अथर्व. २०, २९, १
 एवं होता मनुर्हितोऽग्ने १, १४, ११
 एवं होता मनुर्हितो वद्विः ६, १६, ९
 एवं होता मन्त्रतमो ६, ११, २
 एवं ह्यग्ने अग्निता ८, ४३, १४; तै. सं. १, ४, ४६, ३; ३, ५, ११, ५
 एवं ह्यग्ने विष्टस्य १, १४४, ६
 एवं ह्यग्ने प्रथमो ६, १, १। तै. आ. ३, ६, १०, १
 एवं छत्रं वैश्या ९, १०८, ३; साम. ५८३; ९३८
 एवं छेक हंसिप ३, ३२, ७
 एवं छेहि चरवे ८, ६१, ७; साम. २४०, १५८१
 एवं कर्जसुत १, ५३, ८; अथर्व. २०, २१, ८
 एवं कर्षि चोदयो ६, २६, ३
 एवं कुसं कुष्णहस्त्यु १, ५१, ६
 एवं कुक्षेनाभि कुष्णं ६, ३१, ३
 एवं गोत्रमङ्गिरोऽभ्यो १, ५१, ३
 एवं च सोम नो वशो १, ९१, ६; तै. सं. ३, ४, ११, १
 एवं चित्ती तव वक्षेः ८, ७२, ४
 एवं चित्ताः ग्राम्या ४, ३, ४
 एवं जयन्थ नमुचि १०, ७३, ७
 एवं जामिन्नानां १, ७५, ४; साम. १५३६
 एवं जिगेथ न घना १, १०२, १०
 एवंग्ने काव्या ४, ११, ३
 एवंग्नि पुत्र सहसो ३, १४, ६
 एवंग्निवा विश आयक्षति ७, ५, ३
 एवंग्निवेन्द्र पार्थिवानि ६, ३१, २
 एवंग्नी वाजंभरो ४, ११, ४
 एवंग्निमो जायते ६, ७, ३
 एवंग्निवा सुभगा ६, १३, १
 एवं तदुदयं ह्यन्द्र ६, २६, ५
 एवं तं देव जिह्वा ६, १६, ३२
 एवं तमग्ने अमृतत्वं १, ३१, ७
 एवं तमिन्द्र पर्यंतं न १ ५५, ३
 एवं तमिन्द्र पर्यंतं महा १, ५७, ६; अथर्व. २०, १५, ६
 एवं तमिन्द्रमर्त्यं ५, ३५, ५
 एवं तमिन्द्र वायुवानो १, १३१, ७
 एवं तं व्रक्षणास्वते १, १८, ५
 एवं तस्य द्वापानि १, ४२, ४
 एवं तौ अग्न उभयानि १, १८९, ७
 एवं तौ ह्यद्रोसर्वौ ६, ३३, ३
 एवं ताम्बुद्रह्ये १०, २२, १०
 एवं तान्मसं च प्रति चासि २, १, १५,
 एवं तू न ह्यन्द्र तं १, १६९, ४
 एवं त्वत्पणीनां विदो ९, १११, २; साम. १५९२
 एवं त्वमितो रथं १०, १७१, १
 एवं त्वमिन्द्र मर्यम् १०, १७१, ३
 एवं त्वमिन्द्र सूर्यं १०, १७१, ४
 एवं त्वा विद्वद्युताग्ने ६, २, ९; तै. सं. ३, १, ११, ६
 एवं त्वा चिद्वातस्याया १०, २२, ५
 एवं त्वां न ह्यं देव १, ६३, ८
 एवं योभिरा गहि १, ३०, २२
 एवं त्वमहव्या १०, २६, ५; अथर्व. २०, ३०, ५
 एवं वाता प्रथमो ८, ९०, २; साम. १४९३; अथर्व. २०, १०४, ४
 एवं द्विषो धरुणं धिप १, ५६, ६
 एवं द्विषो वृद्धतः सातु १, ५४, ४
 एवं दूतः प्रथमो १०, ११२, ५
 एवं दूतस्त्वमु नः २, ९, २; तै. सं. ३, ५, ११, २
 एवं दूतो अमर्त्य आ ६, १६, ६
 एवं द्वेषि सरस्वत्या ६, ६१, ६
 एवं धां च महिमत ९, १००, ९; साम. १०१८
 एवं धियं मनोजुजं ९, १००, ३

एवं पुनिरिदं १, १७४, ९; ६, २०, १२
 एवं एणो एषता ७, १९, ३; अथर्व. २०, ३७, ३
 एवं न इन्द्र ऋतुः ८, ७०, १०
 एवं न इन्द्र व्याभिरुती २, २०, २
 एवं न इन्द्र राया तरुषतो १, १२९, १०
 एवं न इन्द्र राया परीणसा १, १२९, ९
 एवं न इन्द्र वाजयुः ७, ३१, ३; साम. ७१८
 एवं न इन्द्र धूर १०, २२, ९
 एवं न इन्द्रा भर्तृ ऋणो ८, ९८, १०; साम. ४०५; ११६९;
 अथर्व. २०, १०८, १
 एवं न इन्द्रासां हस्ते ८, ७०, १२
 एवं नः एषादधरात् ८, ६१, १६
 एवं नः पाण्डहसो जातवेदो ६, १६, ३०
 एवं नः पाण्डहसो दोषावस्थाः ७, १५, १५
 एवं नः सोम विश्वतो गोपा १०, २५, ७
 एवं नः सोम विश्वतो रक्षा १, ९१, ८; तै. सं. २, ३, १४, १
 एवं नः सोम विश्वतो वयोधाः ८, ४८, १५
 एवं नः सोम सुकृत्तः १०, २५, ८
 एवं नश्चिप्र ऊर्या ६, ४८, ९; साम. ४१; १६२३
 एवं नृचक्षा असि सोम ९, ८६, ३८; साम. ९५६
 एवं नृचक्षा वृषभाजु ३, १५, ३
 एवं नृभिर्नृमणो ७, १९, ४; अथर्व. २०, ३७, ४; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, १०
 एवं नो अग्न आयुषु ८, ३९, १०
 एवं नो अग्न एषां ५, १०, ३
 एवं नो अग्ने अग्निभिः १०, १४१, ६; साम. १५०५; अथर्व.
 ३, २०, ५
 एवं नो अग्ने अहिर स्तुतः ५, १०, ७
 एवं नो अग्ने अमृत ५, १०, २
 एवं नो अग्ने अधरात् १०, ८७, २०; अथर्व. ८, ३, १९
 एवं नो अग्ने तप देव १, ३१, १२; वा. य. ३४, १३
 एवं नो अग्ने पित्रोरुपस्थे १, ३१, ९
 एवं नो अग्ने महोभिः ८, ७१, १; साम. ६
 एवं नो अग्ने वरुणस्य ४, १, ४; वा. य. २१, ३; तै. सं.
 २, ५, १२, ३
 एवं नो अग्ने सनधे १, ३१, ८
 एवं नो असि भारताग्ने २, ७, ५
 एवं नो अस्या अमतेकृत ८, ६६, १४
 एवं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः १, १२१, १४
 एवं नो अस्या ऋषतो ३, १५, २
 एवं नो गोपाः पथिष्ठ २, २३, ६

एवं नो वायवेपामपूर्यः १, १३४, ६
 एवं नो वृत्रहन्तमे १०, २५, ९
 एवमग्न इन्द्रो वृषभः २, १, ३
 एवमग्न इन्द्रो जातवेदो १०, १५, १२; अथर्व. १८, ३, ४२;
 वा. य. १९, ६६; तै. सं. २, ६, १२, ५
 एवमग्न उक्तासाय १, ३१, १४
 एवमग्न ऋतुराके २, १, १०
 एवमग्न अदितिर्देव २, १, ११
 एवमग्न गृहपतिः ७, १६, ५; साम. ६१
 एवमग्न एषा २, १, ५
 एवमग्न धुमिस्त्वमा २, १, १; वा. य. ११, २७; तै. सं.
 ४, १, २, ५; तै. आ. १०, ७९, १; नि. ६, १, १३, १
 एवमग्न द्विणिगोदा २, १, ७
 एवमग्न पुरुषो ५, ८, ५
 एवमग्न प्रथमो अहिरस्तमः १, ३१, २
 एवमग्न प्रथमो अहिरा २, ३१, १; वा. य. ३४, १२
 एवमग्न प्रथमो मातरिभ्यः १, ३१, ३
 एवमग्न प्रमतिस्त्वं १, ३१, १०
 एवमग्न प्रयतवक्षिण १, ३१, १५
 एवमग्न वृहद्वयो ८, १०२, १; तै. सं. ३, ४, ११, १
 एवमग्न मनवे धाम् १, ३१, ४
 एवमग्न यज्ञानां ६, १६, १; साम. २; १४७४
 एवमग्न यज्यवे पातुः १, ३१, १३
 एवमग्न राजा वह्नो २, १, ४
 एवमग्न रुद्रो अमुरो २, १, ६; तै. सं. १, ३, १४, १; तै. ब्रा.
 ३, ११, २, १
 एवमग्न वनुष्यतो ६, १५, १२; ७, ४, ९
 एवमग्न वरुणो जायसे ५, ३, १
 एवमग्न वसुिह १, ४५, १; साम. ९६
 एवमग्न वाघते ४, २, १३
 एवमग्न वीरवध्नो ७, १५, १२
 एवमग्न वृजिनवर्तनि १, ३१, ६
 एवमग्न वृषभः १, ३१, ५
 एवमग्न व्रतया असि ८, ११, १; अथर्व. १९, ५२, १; वा. य.
 ४, १६; तै. सं. १, १, १४, ४; २, ३, १
 एवमग्न शशमानाय १, १४१, १०
 एवमग्न शोषिया चानः ७, १३, २; तै. सं. १, ५, ११, २
 एवमग्न सप्रया असि ५, १३, ४; साम. १४०७; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ६; नि. ६, ७
 एवमग्न सहसा १, १२७, २
 एवमग्न सुभृत् १, १, १२

स्वमन्त्रे सुहृदो ७, १, ११	स्वमुरतो अतुर्निर्वाहार्थो ५, ३२, २
स्वमन्त्रा जरीतारं ५, ३, ११	स्वमेकस्य वृत्रहन् ६, ४५, ५
स्वमन्त्रा प्र संतिषो १, ८४, १९, साम. २४७; १७२३,	स्वमेतद्धारयः ८, ९३, १३
वा. य. ६, ३७, नि. १४, २८	स्वमेताज्जनराशो द्विर्वा १, ५३, ९; अथर्व. २०, २१, ९
स्वमन्त्र प्रथमं जायमानः ४, १७, ७	स्वमेतानि प्रविष्टे १०, ७३, ८
स्वमन्त्रपुरुष होतासि १, ९४, ६	स्वमेतान्कृतो जक्षतः १, ३३, ७
स्वमन्त्रापिधाना वृणोरप १, ५१, ४	स्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि ९, ८६, ३०
स्वमन्त्रो यद्वे तुर्वशायां ५, ३१, ८	स्वं पाहीन्द्र सहीयसो नृन् १, १७१, ६
स्वमन्त्रो यज्ञ वृत्रं जघन्यान् ३, ३२, ६	स्वं पिबुं मृगयं ४, १६, १३
स्वमन्त्रो वि दुरो ६, ३०, ५	स्वं पुर इन्द्र चिच्छि ८, ९७, १४
स्वमन्त्रमा अपसि यत् ५, ३, २	स्वं पुरं चरिष्वं ८, १, २८
स्वमन्त्रि प्रसासो ८, ११, २	स्वं पुरुष्या भरा १०, ११३, १०
स्वमन्त्राकमिन्द्र विश्व १, १७४, १०	स्वं पुरु सहस्राणि क्षातानि च ८, ६१, ८, साम. १५८२
स्वमन्त्रे पारे रजसो १, ५१, १२	स्वं भगो न धा हि ६, १३, २
स्वमन्त्रसं प्रति १, १११, ९	स्वं भुवः प्रतिमानं वृष्टिर्वा १, ५२, १३
स्वमन्त्रविष नर्यं तुर्वशां १, ५४, ६	स्वं मलस्य द्योततः १०, १७१, २
स्वमन्त्रविष सुभ्रवसं १, ५३, १०; अथर्व. २०, २१, १०	स्वं महो इन्द्र तुभ्यं ४, १७, १
स्वमिस्तमया अस्य ८, ६०, ५, साम. ४२	स्वं महो इन्द्र यो १, ६३, १
स्वमिन्द्रो पति जत्र ९, ६२, ९, साम. ९८१	स्वं महीमवनि विश्वेतां ४, १९, ६
स्वमिन्द्र नयो यो १, १२१, १२	स्वं मानेभ्य इन्द्र विश्वजग्या १, १६९, ८
स्वमिन्द्र प्रवर्तिषु ८, ९९, ५; साम. ३११; १६३७; अथर्व.	स्वं मायाभिरनवघा १०, १४७, २
२०, १०५, १; वा. य. ३३, ६६	स्वं मायाभिरप १, ५१, ५
स्वमिन्द्र यज्ञाधि १०, १५३, ३; साम. १२०; अथर्व.	स्वया मन्यो सरथं १०, ८४, १; अथर्व. ४, ३१, १ ते. मा.
२०, ९३, ५; नि. ७, २	२, ४, १, १०; नि. १०, ३०
स्वमिन्द्र यज्ञा असि ८, ९०, ५; साम. २४८; १४११	स्वया यथा गृह्यतमासो २, ४, ९
स्वमिन्द्र सज्योपसं १०, १५३, ४; अथर्व. २०, ९३, ७	स्वया ययं शाश्वतः १०, १२०, ५; अथर्व. ५, २, ५;
स्वमिन्द्र ज्ञातित्वा अपस्कः ७, २१, ३	२०, १०७, ८
स्वमिन्द्र स्वयंशा क्रमुक्षाः ७, ३७, ४	स्वया ययं सधम्यस्त्वोताः ४, ४, १४, ते. सं. १, २, १४, ६;
स्वमिन्द्राभिभूरसि एवं सुर्वं ८, ९८, २; साम. १०२६;	नि. ५, १५
अथर्व. २०, ६२, ६	स्वया ययं सुहृदा २, २३, २, नि. ३, ११
स्वमिन्द्राभिभूरसि विश्वा १०, १५३, ५; अथर्व. २०, ९३, ८	स्वया ययमुत्तमं २, २३, १८
स्वमिन्द्राव विष्णवे ९, ५६, ४	स्वया ययं पवमानेन सोम ९, २७, ५८
स्वमिन्द्रासि वृत्रहा १०, १५३, ३; अथर्व. २०, ९३, ६	स्वया ययं मघवस्त्रि १, १७८, ५
स्वमिमा ओषधीः सोम १, ९१, २२; वा. य. ३४, २२;	स्वया ययं मघवस्त्वयै १, १३२, १; नि. ५, २
ते. मा. २, ८, ३, १	स्वया वीरेण वीरवो ९, ३५, ३
स्वमिमा यायां पुरु ६, १६, ५	स्वया ह स्विघृजा ययं चोद्विष्टेन ८, १०२, ३
स्वमीशिषे वसुपते वसूनां १, १७०, ५	स्वया ह स्विघृजा ययं प्रति ८, २१, ११; साम. ४०३
स्वमीशिषे सुतानां ८, ६४, ३; साम. १३५६; अथर्व.	स्वया हितमप्यमप्यु २, ३८, ७
२०, ९३, ३	स्वया हि नः वितरः ९, ९६, ११; वा. य. १९, ५३; ते. सं.
स्वमुत्तमास्त्वोषवे १०, ९७, २३; अथर्व. ६, १५१, १; वा. य.	२, ६, १२, १
१२, १०१	स्वया हस्ते वरुणो रतमतो १, १४१, ९

स्वयेदिष्टं युजा वयं ८, १२, ३२
 स्वष्टा दुहिने यष्टुं १०, १७, १; अथर्व. १८, १, ५३,
 ३, ३१, ५; नि. १२, ११
 स्वष्टा माया वेदपत्ता १०, ५३, ९
 स्वष्टा यष्टुं मुष्टुं १, ८५, ९
 स्वष्टारं वायुष्टुमवो १०, ६५, १०
 स्वष्टारं अग्रजां गोपां ९, ५, ९
 स्वष्टा रूपणि हि प्रभुः १, १८८, ९
 स्वष्टुर्गामातरं वयं ८, २६, २२
 स्वां यज्ञेभिर्हवैः १०, २४, २
 स्वां यज्ञेष्वीकते १०, २१, ६
 स्वां यज्ञेष्वृषिजं चारं १०, २१, ७
 स्वां यज्ञेष्वृषिजं अग्र ३, १०, २
 स्वां यज्ञैर्वीवृषन् ९, ४, ९; साम. १०५५
 स्वां रिहन्ति मातरो ९, १००, ७; साम. १०१७
 स्वां वर्धति क्षितयः पृथिव्या ६, १, ५; तै. भा. ३, ६, १०, २
 स्वां वाजो हवते वाजिनेवो ६, २६, २
 स्वां विश्वे अमृतं जायमानं ६, ७, ४; साम. ११४१
 स्वां विश्वे सजोयतो ५, २१, ३
 स्वां विश्वेष्टुष्टुमवो ८, १५, ९; साम. १६४७, अथर्व.
 २०, १०६, ३
 स्वां शुदिमन्तुर्हृतं वाजये ८, ९८, १७; साम. ११७१; अथर्व.
 २०, १०८, ३
 स्वां सुतस्य पोतये ३, ४२, ९; अथर्व. २०, २४, ९
 स्वां सोमं पवमानं स्वाध्वः ९, ८६, २४
 स्वां स्तोमां अवीवृषन् १, ५, ८; अथर्व. २०, ६९, ६
 स्वां हृषदिन्द्राणिमातो १, ६३, ६
 स्वां हि मद्रुतममर्कशोके ६, ४७, ७; वा. य. ३३, १३; नि. १, १७
 स्वां हि त्वा चर्षणयो १, २, १
 स्वां हि सत्यमद्विजो ८, ४६, २
 स्वां हि सुप्तरस्तमं ८, २६, २४
 स्वां होन्द्रावले विवाचो ६, ३३, २
 स्वां ह्यष्टे सद्मिस्तमम्यवः ४, १, १
 स्वां चित्रध्रुवस्तम १, ४५, ६; वा. य. १५, ३१; तै. सं.
 ४, ४, ४, ३
 स्वां जना समसत्येविश्व १०, ४२, ४; अथर्व. २०, ८९, ४
 स्वादुसेमी रथं संतमेभिः २, ३३, २; तै. भा. १, ८, ६, ८
 स्वां दूतमग्ने अमृतं युगयुगे ६, १५, ८; साम. १५६८
 स्वां देवेषु प्रथमं हवामहे १, १०२, ९
 स्वामन्न आदित्यावः १, १, १३; तै. भा. २, ७, १२, ६
 स्वामन्न धातायवः समीधि ५, ८, १

स्वामग्ने अक्षितो युहा हितं ५, ११, ६; साम. १०८;
 वा. य. १५, २८; तै. सं. ४, ४, ४, २
 स्वामग्ने अक्षितिं पूर्णं विवाः ५, ८, २
 स्वामग्ने दम आ विश्वसि १, १, ८
 स्वामग्ने धर्षसि विश्वधा वयं ५, ८, ४
 स्वामग्ने पित्रमिष्टिभिः २, १, ९
 स्वामग्ने पुष्करादधि ६, १६, १३; साम. ९; वा. य. ११, ३२;
 १५, २२; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २;
 ४, ४, १
 स्वामग्ने प्रथमं वेद्यमन्तो ४, ११, ५
 स्वामग्ने प्रथममायुम् १, ३१, ११
 स्वामग्ने प्रदिव आहुतं ५, ८, ७; तै. भा. १, २, १, १९
 स्वामग्ने मनीषिणः सन्नाजं ३, १०, १
 स्वामग्ने मनीषिणस्तवम् ८, ४४, १९
 स्वामग्ने मानुषीरीकते ५, ८, ३; तै. सं. ३, ३, ११, २
 स्वामग्ने यजमानां अनुपूरु १०, ४५, ११; वा. य. १२, २८;
 तै. सं. ४, २, २, ४
 स्वामग्ने वसुवर्षि वसुनां ५, ४, १; तै. सं. १, ४, ४६, २
 स्वामग्ने वाचसातमं ५, १३, ५; तै. सं. १, ४, ४६, ३
 स्वामग्ने समिधानं यविष्ठय ५, ८, ६; तै. भा. १, २, १, १९
 स्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो ७, ९, ६; नि. ६, १७
 स्वामग्ने स्वाध्वो ६, १६, ७
 स्वामग्ने हरितो धावशाना ७, ५, ५
 स्वामग्ने हविष्मन्तो ५, १, १; तै. भा. २, ४, १, ४
 स्वामग्ने चरामसि ९, १, ५
 स्वामस्या ध्रुवि देव पूर्णं ५, ३, ८
 स्वामिच्छत्तस्यते ८, ६, ११
 स्वामिद्वजं युगते स्वाध्वः १०, ९१, ९
 स्वामिद्वस्या उपमो द्युष्टिषु १०, १२२, ७
 स्वामिदा ह्यो नरो ८, ९९, १; साम. ३०२; ८१३
 स्वामिदि स्वाध्वो ८, ९२, ३३
 स्वामिदि सहसस्तुज १, ४०, २
 स्वामिदि हवामहे सावा ६, ४६, १; साम. २३४; ८०९;
 अथर्व. २०, ९८, १; वा. य. १७, ३७; तै. सं.
 १, ४, १४, ३
 स्वामिध्वयुर्मम ८, ७८, ९
 स्वामिद्वं वृषहन्तम (०) अग्रम् ५, ३५, ६
 स्वामिद्वं वृषहन्तम (०) हवन्ते ८, ६, ३७
 स्वामिद्वं वृषहन्तम सुवावन्तो ८, ९३, ३०
 स्वामीकते अजिं ७, ११, २; तै. भा. ३, ६, ८, २
 स्वामीकते अथ द्विता ६, १६, ४

त्वाभुममयत्ते चर्पणी सह ६, ४६, ६; अथर्व. २०, ८०, २
 त्वाभु जातवेदसं १०, १५०, ३
 त्वाभु ते द्विरे हव्यवाहं ७, १७, ६
 त्वाभु ते स्वाभुयः १०, २१, २
 त्वां पूर्वा ऋषयो १०, ९८, ९
 त्वां मृजन्ति वरा ९, ६८, ७
 त्वा युजा तव तत्सोम सव्यः ४, २८, १
 त्वा युजा नि बिदुस्सुपस्य ४, २८, १
 त्वायेन्द्र सोमं सुपुषा मुदक्ष १, १०१, ९
 त्वावतः पुरुवसो ८, ४६, १; साम. १९३
 त्वावतो हीन्द्र ऋषे अस्मि ७, २५, ४
 शिवपीमन्तो अश्वरश्वेव हि ६, ६६, १०
 त्वे अग्न आहवनानि ७, १, १७
 त्वे अग्ने विश्वे अमृतासो २, १, १४
 त्वे अग्ने सुमतिं भिक्ष १, ७३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 त्वे अग्ने स्वाहुत मियासः ७, १६, ७; साम. ३८; वा. य. ३३, १४
 त्वे असुर्य वसवो नृणवन् ७, ५, ६
 त्वे इदग्ने सुभगे १, ३६, ६
 त्वे हन्त्रापभूम विप्रा २, ११, १२
 त्वे क्रतुमपि वृजगित विश्वे १०, १२०, ३; साम. १४८५;
 अथर्व. ५, २, ३; २०, १०७, ६; ऐ. ब्रा. १, १२;
 तै. सं. ३, ५, १०, १
 त्वे धर्माग्न आसते १०, २१, ३
 त्वे धेनुः सुदुषा जातवेदः १०, ६९, ८
 त्वे धितो महानां देवानां १, १८७, ६
 त्वे राय इन्द्र तोलतमाः १, १६९, ५
 त्वे वसुनि पुष्यंजीक ६, ५, २; तै. सं. १, ३, १४, २
 त्वे वसुनि संगता ८, ७८, ८
 त्वे विश्वा तविरी सध्वयि १, ५१, ७
 त्वे विश्वा सरस्वती २, ४१, १७
 त्वेषं रूपं कृणुत उत्तरं यत् १, ९५, ८
 त्वेषं रूपं कृणुते वर्णां अश्व ९, ७१, ८
 त्वेषं वषं रुहं यज्ञसाधं १, ११४, ४
 त्वेषं शार्धो न मारुतं तुष्टिय ६, ४८, १५
 त्वेषं गणं तवसं ५, ५८, २
 त्वेषमित्था समरणं विशो १, १५५, २; नि. ११, ७
 त्वेषल्ले भूम ऋषवति ६, २, ६; साम. ८३; अथर्व. १८, ४, ५९
 त्वेषासो अग्नेश्मवन्तो १, ३६, २०
 त्वे सु पुत्र क्षवसो ८, ९२, १४; तै. सं. १, ४, ४६, १

त्वे सोम प्रथमा वृकवर्हिषः ९, ११०, ७; साम. १५०६
 त्वे ह यरिपतरश्चिन् ७, १८, १
 त्वोतासस्तवावसा ९, ६१, २४
 त्वोतासत्वा युजास्तु ८, ६८, ९
 त्वोतासो मयवसिन् विप्राः ४, २९, ५
 त्वेतो वाज्यद्वयो १, ७४, ८
 दुभस्व वादिने जन्मनि १०, ६४, ५; नि. ११, ०३
 दक्षिणावतामिदिमानि १, १२५, ६
 दक्षिणावानप्रथमो १०, १०७, ५
 दक्षिणाश्च दक्षिणा १०, १०७, ७
 दण्डा हवेहोभजनसा ७, ३३, ६
 ददानमिह ददमन्त १, १४८, २
 ददि रेवणस्तन्वे ददियेसु ८, ४६, १५
 दधन्तुं धनयस्त्वय १, ७१, ३
 दधन्वे वा यदीमनु २, ५, ३; साम. ९४; तै. सं. ३, ३, ३, ३
 दधानो गोमद्वधवन् ८, ४६, ५
 दधामि ते मधुनो ८, १००, २
 दधामि ते सुतानां ८, ३४, ५
 दधिको वः प्रथम ७, ४४, १
 दधिकामग्निमुपसं ३, २०, ५
 दधिकामु नमसा बोधयन्तः ७, ४४, २
 दधिकावाणं पुषुधानो ७, ४४, ३
 दधिकावा प्रथमो वाज्यवां ७, ४४, ४
 दधिकाण्य इदु नु ४, ४०, १
 दधिकाण्य ह्य ऊर्जो ४, ३९, ४
 दधिकाण्यो अकारिषं ४, ३९, ६; साम. ३५८; अथर्व. २०, १३७, ३; वा. य. २३, ३२; तै. सं. १, ५, ११, ४;
 ७, ४, १९, ४; तांज्य ब्रा. १, ६, १७
 दधिष्ठा जडरे सुतं ३, ४०, ५; अथर्व. २०, ६, ५
 दधुष्टा भृगवो मातुषे वा १, ५८, ६
 दध्यद् ह मे जनुषं पूर्वो १, १३९, ९
 दनो विश्व इन्द्र १, १७४, २; नि. ६, ३१
 दन्वं चिद्धि त्वावतः ८, ४५, ३२
 दन्वेभिश्चिच्छतीवांसं ४, ३२, ३
 दमूनसो अपसो ये सुहस्ताः ५, ४२, १२
 दशो नु विश्वर्शनं १, २५, १८
 दशोन्ववश्च श्रूषो अतिन्त्रान् १०, २७, ६
 दक्षिणतया दवा ९, ६४, २८; साम. ६५४
 दक्षिणः पूर्वं सीम् ३, २३, ३
 दक्षिणो युजते बाहू ५, ४३, ४
 दत्ता ते कलशानां ४, ३२, १९

दश मन्त्रं पौतकृतः ८, ५६, ९
 दश मासाभ्युदयानः ५, ७८, ९
 दश रथान् प्रहितः ६, ४७, १४
 दश राजानः समिता अयय ७, ८३, ७
 दश रात्रीरात्रिबेनालवधन् १, ११६, २४
 दश इयाया अष्टद्वयो ८, ४६, २३
 दशस्थाना मनवे पश्य ८, २२, ६
 दशस्थानो नो मरुतो मृच्छन्तु ७, ५६, १७
 दशस्या नः पुर्वणीक होतः ६, ११, ६
 दशाभामेकं कथितं समानं १०, २७, १६
 दशावनिभ्यो दश कलेभ्यः १०, ९४, ७; नि. ३, ९
 दशाषाब्दस्य कोशान् ६, ४७, २३
 दशमे तद्गुर्जनयन्त गार्भं १, २५, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४
 दशो हि धमा धृष्य १, १२९, ३
 दस्युष्टिभ्युश्च पुरुहूत पथः १, १००, १८
 दशा युवाकवः सुता १, ३, ३; वा. य. ३३, ५८
 दशा हि विश्वमानुषह ८, २६, ६
 दाता मे पृथतीनां ८, ६५, १०
 दाहहाणो वज्रमिन्द्रो १, ३३०, ४
 दाधार क्षेत्रं १, ६६, ३
 दाना मृगो न चारणः ८, ३३, ८; साम. १६९७; अथर्व.
 २०, ५३, २; ५७, १२
 दानाय मनः सोमपावत्त १, ५५, ७
 दानासः पृथुश्रवसः ८, ४६, २४
 दा नो अग्ने पिथा रथि ७, १, ५
 दा नो अग्ने वृद्धतो दाः २, २, ७; तै. सं. २, २, १२, ६
 दामानं विश्वचर्यणे ८, २३, २
 दादाज्ञे परिपत्ताय विश्व ७, ८३, ८
 दानेन कस्य मनसा ८, ८४, ५; साम. १५५०
 दासपत्नीरहितो दा १, ३२, ११; नि. २, १७
 दिदृशन्त उपमो ३, ३०, १३
 दिदृक्षेण्यः परि काशसु १, १४६, ५
 दिवः पीयूषमुत्तमं ९, ५१, २; साम. १२२७
 दिवः पीयूषं पुर्वं ९, ११०, ८; साम. १४९४
 दिवक्षमो अग्निजिह्वा १०, ६५, ७
 दिवक्षमो धेनवो ३, ७, २
 दिवक्षिते वृद्धतो जातवेदः १, ५९, ५
 दिवक्षिष्वर वरिमा १, ५५, १
 दिवक्षिदा ते रुचयन्त ३, ६, ७
 दिवक्षिदा रूपां ३, ३९, २
 दिवक्षिदा योऽमवचरन्मो १०, ७६, ५

दिवक्षिद् वा दुहितरं ४, ३०, ९
 दिवक्षित्रीचान्दधि ८, ८, ७
 दिवक्षणास हृन्दवो १, ४६, ९
 दिवस्वरि प्रथमं जसे अग्निः १०, ४५, १; वा. य. १९, १८;
 तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, २, १; नि. ४, २४
 दिवस्पृथिव्या अपि भवेन्दो ९, ३१, २
 दिवस्पृथिव्या पर्योज ६, ४७, २७; अथर्व. ६, १२५, २;
 वा. य. २९, ५३; तै. सं. ४, ६, ६, ५
 दिवस्पृथिव्योरव आ १०, ३५, २
 दिवा पित्तमः कृषन्ति १, ३८, ५; तै. सं. २, ४, ८, १
 दिवा यागित मरुतो मृग्यासि १, १६१, १४
 दिवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां ७, ६४, १
 दिवि ते नाभा परमो य ९, ७९, ४
 दिवि न केतुरधि १०, ९६, ४; अथर्व. २०, ३०, ४
 दिवि मे अन्त्याः पक्षो १०, ११९, ११
 दिविस्पृशं यजन्मन्त्रां १०, ३६, ६
 दिवि स्वनो यतते भूम्योर १०, ७५, ३
 दिवेदिवे तदशीरन्यमर्थं ६, ४७, २१
 दिवो धर्ता भुवनस्य ४, ५३, २
 दिवो धर्तासि शुक्रः पीयूषः ९, १०९, ६; साम. १२४३
 दिवो धामनिर्वर्ण ७, ६६, १८
 दिवो न तुभ्यमन्विष्य ६, २०, २
 दिवो न यस्य रेतसो दुर्वाताः १, १००, ३
 दिवो न यस्य विपतो ६, ३, ७
 दिवो न सर्गा असृष्टममहा २, ९७, ३०
 दिवो न सातु विष्णुवी ९, १६, ७
 दिवो न सातु क्षनपक्षिक ९, ८६, ९
 दिवो नाके मधुजिह्वा ९, ८५, १०
 दिवो नाभा विचक्षणो ९, १२, ४; साम. ११९९
 दिवो नो हृष्टिं मरुतो ५, ८३, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
 दिवो मानं नोऽसवन् ८, ६३, २
 दिवो य स्कन्मो धरुणः ९, ७४, २
 दिवो रसम उरुक्षजा ७, ६३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ३
 दिवो वराहमरुणं १, ११४, ५
 दिवो वा सातु स्पृशता १०, ७०, ५
 दिव्यं सुपर्णं वायमं १, १६४, ५२; अथर्व. ७, ३९, १;
 तै. सं. ३, १, ११, ३
 दिव्यः सुपर्णोऽव पक्षि ९, ९७, ३३
 दिव्यम्यः सदनं २, ४०, ४; तै. ब्रा. २, ८, १, ५
 दिव्या आप भमि यदेनम् ७, १०३, २
 दिवाः सूर्यो न मिनाति ३, ३०, ११

दीर्घासमस्य ३, १३, ५
 दीर्घं ह्यङ्कुतां १०, १३४, ६; साम. १०९१
 दीर्घतन्तुर्ह्यङ्कुतापमतिः १०, ६९, ७
 दीर्घतना मामतेयो १, १५८, ६
 दीर्घस्य अस्वङ्कुतो ८, १७, १०; अथर्व. २०, ५, ४
 दुर्गाधो अदितिं संवयन्तो ७, १८, ८
 दुरो अस्वस्य १, ५३, २; अथर्व. २०, २१, २
 दुरोकशोचिः क्रतुर्ते १, ६६, ५
 दुर्गे धिष्णः सुगं हृषि ८, ९३, १०
 दुर्मन्वप्रागृतस्य नाम १०, १२, ६; अथर्व. १८, १, ३४
 दुग्न्ति सहैकामुप ८, ७२, ७
 दुधान ऊर्ध्विष्यं २, १०७, ५; साम. ६७६
 दुधानः प्रानमिष्य ९, ४२, ४; साम. ७७०
 दुर्धन्यन्मिष्यचितये युवाङ्कः १, १२०, ९
 दुर्गाणं सस्यं तव ६, ४५, २६
 दूर्तं वो विश्वेदेसं ४, ८, १; साम. १२
 दूर्तं किञ्च प्रथमा १०, १११, ८
 दूर्मित पणवो वरीयः १०, १०८, ११
 दूर्गादिदा वसतो ६, ३८, २
 दूर्गादिभ्यश्च मनयथा ७, ३३, २
 दूर्गादिदेव यस्सवी ८, ५, १; साम. २१९
 दूर्ते तन्नाम गुणं पराधेः १०, ५५, १
 दृढहा चिद्वसा अनु दुः १, १२७, ४
 दृढहा धिवा वनस्पतीन् ५, ८४, ३
 दृतेरिव तेऽङ्कुलस्तु ६, ४८, १८
 दृष्टान रक्ष्म उर्विया १०, ४५, ८; वा. य. १२, १; २५;
 ते. सं. १, ३, १४, ५; ४, १, १०, ४; २, २, ४
 द्रोण्यो यो महिना १०, ८८, ७
 द्रव्यं यो अथ सवितारमेव ५, ४९, १
 द्रव्यं यो देवयज्यया ५, २१, ४
 द्रव्यं त्वष्टर्यङ् १०, ७०, ९
 द्रव्यं देवं राक्षसे चोदयति ७, ७९, ५
 द्रव्यं देवं वोऽवस्य ह्यङ्गं ह्यङ्गं ८, १२, १९
 द्रव्यं देवं वोऽवस्य देवं देवं ८, २७, १३; वा. य. ३३, ९१
 द्रव्यं नरः सवितारं ३, ६२, १२
 द्रव्यं बहिर्यर्धमानं २, ३, ४
 द्रव्यन्तो यथा मति १, ६, ६; अथर्व. २०, ७०, २
 द्रव्यस्य सविता विश्वरूपः ३, ५५, १२; नि. १०, ३४
 द्रव्यस्य वयं सवितुः सवीमति ६, ७१, १; नि. ६, ७
 द्रव्यस्य सवितुर्वयं ३, ६२, ११
 द्रव्यदिति जगुः प्रद्विषात् ७, १०३, ९

देवा एतस्यामवदन्त पूर्वं १०, १०९, ४; अथर्व. ५, १७, ६
 देवाः कपोत दयितो १०, १६५, १; अथर्व. ६, २७, १;
 नि. १, १७
 देवानां युगे प्रथमे १०, ७२, ३
 देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ति ७, ७७, ३
 देवानां दूतः पुरुष ३, ५४, १९
 देवानां तु वयं आना १०, ७२, १
 देवानामिद्वो महत् ८, ८३, १; साम. १३८
 देवानां परमीदृशतीरवन्तु ५, ४६, ७; अथर्व. ७, ४९, १;
 ते. मा. ३, ५, १२, १; नि. १२, ४५
 देवानां भद्रा सुमतिर्नृ १, ८२, २; वा. य. २५, १५;
 नि. १२, ३९
 देवानां माने प्रथमातिष्ठ १०, २७, २३; नि. २, २२
 देवान्वसिष्ठो अमृतान् १०, ६५, १५; ६६, १५
 देवान्वा यष्टुमा १, १८५, ८
 देवान्द्वये वृष्ट्यङ्गसः १०, ६६, १
 देवाध्वो नः परिधिष्यमानाः ९, ९७, २६
 देवाध्विते अमृता जातवेदः १०, ६९, ९
 देवाध्विते असुर्यं २, २३, २
 देवाध्विते असुर्याय पूर्वं ७, २१, ७
 देवास आयन् परर्तुर्विभ्रन् १०, २८, ८
 देवास्य ग वरुण मित्रो १, ३६, ४
 देवासो हि ममा मनवे ८, २७, १४; वां. य. ३३, ९४
 देवर्षी वाचमजनयन्त देवाः ८, १००, ११; ते. मा. २, ४, ६, १०;
 नि. ११, २९
 देवीः पल्लोर्द्वि नः क्रुणोत १०, २२८, ५; अथर्व. ५, ३, ६;
 ते. सं. ४, ७, १४, २
 देवी दिवो दुहितरा सुमि १०, ७०, ६
 देवी देवस्य रोदसी जनित्री ७, २७, ८
 देवी देवेभिर्यजते यज्ञतः ४, ५६, २
 देवी यवि तविषी १, ५६, ५
 देवीद्वारो वि अयस्य ५, ५, ५
 देवेन नो मनसा देव १, ९१, २३; वा. य. ३४, २३
 देवेभिर्देव्यदिते ८, १८, ४
 देवेभिर्दिवितो यद्विदेभिः १०, ८८, ३
 देवेभ्यः कमवृणीत सृष्टुं १०, १३, ४; अथर्व. १८, ३, ४१
 देवेभ्यस्या मदाय कं ९, ८, ५; साम. ११८२
 देवेभ्यस्या ह्यथा पाजसे ९, १०९, २२
 देवेभ्यो हि प्रथमं ४, ५४, २; वा. य. ३३, ५४
 देवेभ्यो देव्यदितिर्नि पातु (०। तन) १, १०६, ७
 देवेभ्यो देव्यदितिर्नि पातु (०। नदि) ४, ५५, ७

देवो देवानामसि निम्नो १, ९७, १३
 देवो देवानामिन्मूर्तेन १०, १२, २, अथर्व. १८, १, ३०;
 नि. ६, ४
 देवो देवाय धारयेन्नाय ९, ६, ७
 देवो न यः पृथिवी १, ७३, ३
 देवो न यः सविता १, ७३, २
 देवो भगः सविता रावो ५, ४२, ५
 देवो वो द्रविणोदाः ७, १६, ११; साम. ५५, १५१३
 देवो पुनर्दक्षणा देवयन्त्रा १०, १०७, ३
 देव्या होतारा प्रथमा न्यूजे ३, ४, ७; ७, ८
 देव्या होतारा प्रथमा पुनोहित १०, ६६, १३
 देव्या होतारा प्रथमा विदुष्टा २, ३, ७
 देव्या होतारा प्रथमा सुवाचा १०, ११०, ७; अथर्व. ५, १२, ७;
 वा. य. २९, ३२; तै. मा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १२
 दोहेन गामुप शिक्षा सत्त्वाय १०, ४२, २; अथर्व. २०, ८९, २
 द्यामिन्द्रो इतिपायसं ३, ४४, ३
 द्यावा चिद्वो पृथिवी २, १२, १३; अथर्व. २०, ३४, १४
 द्यावा नः पृथिवी इमं २, ४१, २०; तै. सं. ४, १, ११, ४;
 नि. ९, ३८
 द्यावा नो अथ पृथिवी १०, ३५, ३
 द्यावापृथिवी जनयन्नमि १०, ६६, ९
 द्यावाभूमौ अदिते ७, ६२, ४
 द्यावा यमसि पृथिवी १०, ४६, ९
 द्यावा ह क्षामा प्रथमे १०, १२, १; अथर्व. १८, १, २९
 द्यावो न यस्य पनयन्ति ६, ४, ३
 द्यावो न स्तृमिन्नित २, ३४, २
 दुर्ध्रं सुदातुं तवित्रीमिरावृत्तं ८, ८८, २; साम. ६८६; अथर्व.
 २०, ९, २; ४९, ५
 दुष्टयामानं बृहसीसूतेन ५, ८०, १
 दुतानं वो अतिथिं स्वर्गं २, १५, ४
 दुमिरक्षुभिः परितान १, ११२, २५; वा. य. ३४, ३०;
 तै. आ. ४, ४२, ३
 दुमिर्हितं मित्रमिव प्रयोगं १०, ७, ५
 दुमत्तमं दधं धेक्ष्यमे ६, ४४, २
 दुम्नी वां स्तोमो अधिता ८, ८७, १
 दुम्नेषु दृतनाये ३, ३७, ७; अथर्व. २०, १२, ७
 दूर्ध्वं य ह्यन्नाभि भूम्याय ६, २०, १
 दूर्ध्वं पिता जनिता नाभि १, १६४, ३३; अथर्व. ९, १०, १२;
 नि. ४, २१
 दूर्ध्वः पिता पृथिवी १, १९१, ६
 दूर्ध्वं द्या पृथिवी यज्ञियायः ३, ६, ३

द्यौश्च नः पृथिवी च प्रवेतसा १०, ३६, २
 द्यौश्चिदस्यामर्वा अद्रेः १, ५२, १०
 द्यौष्पितः पृथिवीमातरं ६, ५१, ५; तै. मा. २, ८, ६, ५
 द्रप्सः समुद्रमभि यज्जिगा १०, १२३, ८; साम. १८४८
 द्रप्समपश्यं विपुणे चरन्तं ८, ९६, १४; अथर्व. २०, १३७, ८
 द्रप्सश्चरन्तं प्रथमो १०, १७, ११; अथर्व. १८, ४, २८;
 वा. य. १३, ५; तै. सं. ३, १, ८, ३; ४, १, ८, २;
 ९, ५; तै. आ. ६, ६, १
 द्रवतात उपसा ३, १४, ३
 द्रविणोदाः विपीयति १, १५, ९; वा. य. २६, २२
 द्रविणोदा वदातु नो १, १५, ८
 द्रविणोदा द्रविणस्तुरस्य १, २६, ८
 द्रविणोदा द्रविणसो प्राया १, १५, ७; नि. ८, २
 द्रापि वसानो यजतो दिवि ९, ८६, १४
 दुर्ध्रं जिघांसं प्वरसमं ४, २३, ७
 दुर्ध्रो नियताष्टमनीचिदेवः १०, ७३, २
 द्रव्यः सर्पिरासुति २, ७, ६; वा. य. ११, ७०; तै. सं.
 ४, १, ९, २
 ह्यो अग्ने रथिनो विशांति ६, २७, ८
 ह्यदश द्युन्यदगोक्षस्य ४, ३३, ७
 ह्यदश प्रथमश्वा १, १६४, ४८; अथर्व. १०, ८४; नि. ४, २७
 ह्यदशारं नहि तज्जराय १, १६४, ११; अथर्व. ९, ९, १३;
 नि. ४, २७
 ह्यविमो यातो वातः १०, १३७, २; अथर्व. ४, १३, २;
 तै. मा. २, ४, १, ७; तै. आ. ४, ४२, १
 ह्य सुपर्णां समुजा सखाया १, १६४, २०; अथर्व. ९, ९, २०;
 नि. १४, ३०
 द्विता यर्वा कीलासो १, १२७, ७
 द्विताय मृकवाहसे ५, १८, २
 द्विता यो वृषहन्तमो ८, ९३, ३२; साम. १७९१; तै. मा.
 २, ७, १३, २
 द्विता वि चवं सनजा १, ६२, ७
 द्विता न्यूनवैद्यस्य ९, ९४, २
 द्विपा सुनवोऽसुरं स्वर्दि १०, ५६, ६
 द्विमाता होता विद्येषु ३, ५५, ७
 द्विपं पञ्च जीवनसं वसा ४, ६, ८
 द्विपं पञ्च स्वयदासं ९, ९८, ६; साम. १३३०
 द्विपो नो विश्वतोमुखा १, ९७, ७; अथर्व. ४, ३३, ७;
 तै. आ. ६, ११, २
 द्वे इदस्य क्रमणे स्वर्गो १, १५५, ५
 द्वे ते चक्रं सुवं १०, ८५, १६; अथर्व. १४, १, १६

- द्वे नन्दुर्वैवधतः ७, १८, २२
 द्वे विरूपे चतः स्वर्ग १, १५, १; वा. य. ३३, ५; तै. मा.
 २, ७, १२, २
 द्वेष्टि चश्रूय जाया १०, ३४, ३
 द्वे समीची विभूतवर्तनं १०, ८८, १६
 द्वे जुती अश्रूणव विपुतां १०, ८८, १५; वा. य. १९, ४७;
 तै. मा. १, ४, २, ३; २, ६, ३, ५; श. मा. १४, २, १, ४
 धनं न स्वयं बभूव यो भस्मे १०, ४२, ५; अथर्व. २०, ८९, ५
 धनुर्हस्तादावदानो १०, १८, ९; अथर्व. १८, २, ५९-६०;
 तै. भा. ६, १, ३
 धन्वा धिदि त्वे धिपाव ६, ११, ३
 धन्व च यक्षगुप्तं च १०, ८९, २०; अथर्व. २०, १२६, २०
 धन्वना गा धन्वनाजि जये ६, ७५, २; वा. य. २९, ३९;
 तै. सं. ४, ६, ६, १ नि. ९, १७
 धन्वगोतः कृणुते गातुं १, ९५, १०
 धर्वा दिवः पवते कृत्स्नोरसः २, ७६, १; साम. ५५८, १२२८
 धर्वा दिवो रजसस्पृष्ट ऊ ३, ४९, ४
 धर्वा रो दिव ज्ञाभवः १०, ६६, १०
 धर्मना मित्रावरुणा ५, ६३, ७
 धाता धातुणां युगमस्य १०, १२८, ७; अथर्व. ५, ३, ९;
 तै. सं. ४, ७, १४, ३
 धानावन्तं करमिणं ३, ५२, १; साम. २१०; वा. य. २०, २९
 धामन्ते विषं सुवनमधि ४, ५८, ११; वा. य. १७, ९९
 धावोभिर्वा वो युज्येभिरके ६, ३, ८
 धारयन्त आदित्यासो २, २७, ४; तै. सं. २, १, ११, ४
 धारावरा मरुतो २, ३४, १; तै. मा. २, ५, ५, ४
 धांसि कृण्वान ओषधीः ८, ४३, ७
 धियं वो अप्सु दधिषे स्वर्ग ५, ४५, ११
 धियं एषा जिग्वत् २, ४०, ६; तै. मा. २, ८, १, ६
 धिया चक्रे वरेण्यो ३, २७, ९; साम. १४७९
 धिया यदि धिषण्यन्तः ४, २१, ६
 धिष्व वज्रं गमस्यो ६, ४५, १८
 धिष्वा शवः हार ये नः २, ११, १८
 धीमिः सातानि कायवल् ८, ४, २०
 धीमिरवर्जिरवतो ६, ४५, १२
 धीमिर्दिग्वन्ति वाजिनं ९, १०६, ११; साम. ९४१
 धीरा त्वस्य महिना जन्मि ७, ८६, १
 धीरासः पर्व कवयो नयन्ति १, १४६, ४
 धीरो ह्यस्यस्य ८, ४४, २९
 धुनेतयः सुप्रकेतं ४, ५०, २; अथर्व. २०, ८८, २
 धुनुय धां पर्वतां दानुये ५, ५७, ३
 धृतमता आदित्या इपिरा २, २९, १
 धृतमताः क्षत्रिया १०, ६६, ८
 धृतमतो धनदाः सोमयुवः ६, १९, ५
 धृतमिष्टयुपमनः ८, ६२, ५
 धृपसिध कलशो ६, ४७, ६; अथर्व. ७, ७६, ६
 धेनुः प्रानस्य काम्यं ३, ५८, १
 धेनुं न त्वा सुयवसे दुदुक्षन् ७, १८, ४
 धेनुष्ट इन्द्र सन्तुता ८, १४, ३; साम. १८३६; अथर्व.
 २०, २७, ३
 धेनुर्विज्वलमुन ८, ३५, १८
 ध्रुव ज्योतिर्विहितं ६, ९, ५
 ध्रुवं ते राजा वषणो १०, १७३, ५; अथर्व. ६, ८८, २
 ध्रुवं ध्रुवेण हविषा १०, १७३, ६; अथर्व. ७, ९४, १; वा. य.
 ७, २५, १; तै. सं. ३, २, ८, ६
 ध्रुवा एव वा वितरो युगेयुगे १०, ९४, १२
 ध्रुवा धौंयुषा दृधिवी १०, १७३, ४; अथर्व. ६, ८८, १;
 तै. मा. २, ४, २, ८
 ध्रुवास्तु त्वास्तु क्षितिपु ७, ८८, ७
 ध्रुवयोः दुष्टयस्याः २, ५८, ३; साम. १०५९
 नकिः परिष्टिमघवन् ८, ८८, ६
 नकिः सुदासो रथं ७, ३२, १०
 नकिरस्य शचीनां ८, ३२, १५
 नकिरस्य सहस्य १, २७, ८; साम. १४१६
 नकिरिन्द्र स्वयुक्तो ४, ३०, १; साम. २०३
 नकिरेषां निक्षिता मर्त्येषु ३, ३९, ४
 नकिरेवा मनीमसि १०, १३३, ७; साम. १७६
 नकिरेषां जन्मि ७, ५६, २
 नकिष्ट एता मता १, ६२, ७
 नकिष्टं कर्मणा नशाद्यन् ८, ७०, ३; साम. २४३; ११५५;
 अथर्व. २०, ९२, १८
 नकिष्टं कर्मणा नशाद्य प्र ८, ३१, १७; तै. सं. १, ८, २२, ४
 नकिष्टवज्रपीठो १, ८४, ६; साम. २५०
 नकीं वृषीक इन्द्र ते ८, ७८, ४
 नकीमिन्द्रो निकर्तव्य ८, ७८, ५
 नकीरेवन्तं सवपाय विश्वसे ८, २१, १४; साम. १३९०;
 अथर्व. २०, ११४, २
 नक्षोपासा वणैरामेध्याने १, ९६५; वा. य. १२, २, १७, ७०;
 तै. सं. ४, १, १०, ४; ६, ५, २, ७, १२, ३
 नक्षोपासा सुपेसासामिन् १, १३, ७
 नक्षत्रयमरुणाः पृथ्वी राद १, १२१, ३

नक्षत्रोता परि सद्य १, १७३, ३
 नक्षत्र इन्द्रमयसे ८, ५४, २
 न क्षोणीभ्यां परिभ्ये २, १६, ३
 न वा त्वहिगप १०, ४३, २, अथर्व. २०, १७, २
 न वा राजेन्द्र आ दमनः १, १७८, २
 न वा वसुभि यमते ६, ४५, २३, साम. १६६७, अथर्व.
 २०, ७८, २
 न वा स सामप जोषं जभार ४, २७, २
 न वेमन्यदा पपन ८, १, १७; साम. ७२०; अथर्व. २०, १८, २
 न जामये तान्यो रिच्यमा ३, २१, २; नि. ३, ६
 न त इन्द्र सुमय्यो न रावः ७, १८, २०
 न तं राजानादिने कुतश्चन १०, ३९, ११
 न तं विदाय य इमा जजान १०, ८२, ७; वा. य. १७, ३१,
 तै. सं. ४, ६, २, २; नि. १४, १०
 न तं जिनन्ति बहवो न दधा ४, २५, ५
 न तद्विना न पृथिव्या ६, ५२, १
 न तं तिमं चन त्यजो ८, ४७, ७
 न तमैहो न दुरितां कुतः २, २३, ५
 न तमैहो न दुरितं देवातो १०, १२६, १, साम. ४२६
 न तमैहो न दुरितानि ७, ८२, ७
 न तमसं अरातयो ८, ७१, ४
 न तमस्मोति कश्चन १०, ६२, ९
 न तस्य मायया चन ८, १३, १५; साम. १०४
 न तस्य विप्र तदु पु १०, ४०, ११
 न ता अर्वा रेणुकातो अस्तुते ६, २८, ४; अथर्व. ४, २१, ४,
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ९
 न ता नशन्ति न दमाति ६, २८, ३; अथर्व. ४, २१, ३,
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ९
 न ता गिनन्ति मायिनो ३, ५६, १
 न तिष्ठन्ति न मि १०, २०, ८, अथर्व. १८, १, ९; नि. ५, २
 न ते अदेवः प्रदियो नियासते १०, ३७, ३
 न ते अन्तः शवसो घाढयस्य ६, २९, ५
 न ते गिरो अवि मृष्ये सुरस्य ७, २२, ५; साम. १७९९
 न ते त इन्द्रायसमवृष्य ५, ३३, ३; वा. य. १०, २२
 न ते हरे परमा चित्रजासि ३, ३०, २; वा. य. ३४, १९
 न ते वतांति राधस ८, १४, ४; अथर्व. २०, २७, ४
 न ते विष्णो जायमानो ७, ९९, २
 न ते सखा सख्यं यष्टयेत् १०, १०, २; अथर्व. १८, १, २
 न ते सख्यं न दक्षिणं ८, २४, ५
 न त्वयोता पूर्वो बान्ने ५, ३, ५
 न त्वा गभीराः पुरुकृत सिन्धुः ३, ३२, १६

न त्वा देवास आशत ८, ९७, २
 न त्वा हृदन्तो अत्र्यो ८, ८८, ३; साम. २९६
 न त्वा रासीचाभिशास्त्वये ८, १९, २६
 न त्वा वरन्ते अन्वया ४, ३२, ८
 न त्वायो अन्यो दिव्यो ७, ३२, २३, साम. ६८१; अथर्व.
 २०, १२१, २; वा. य. २७, ३६
 न त्वा शतं चन हुतो ९, ६१, २७; साम. १२१५
 नदं व ओदतीनां ८, ६९, २; साम. १५१२; ऐ. आ. १. १३;
 न दक्षिणा वि चिकिते २, २७, ११; तै. सं. २, १, ११, ५
 नदं न भिन्नममुया १, ३२, ८
 नदस्य मा रुधतः काम १, १७९, ४; नि. ५, २
 न दुदुती मत्तो विमृते ७, ३२, २१; साम ८६८
 न देवानामिति मत्तं १०, ३३, ९
 न देवानामिहितः ८, ३१, ७
 न द्याव इन्द्रमोजसा ८, ६, १५
 न नूनमस्ति नोऽचः १, १७०, १, नि. १, ६
 न नूनं मक्षगासृणं ८, ३२, १६
 न पञ्चभिर्दशभिः ५, ३४, ५
 न पर्वता न पत्तो ५, ५५, ७
 नपाता शवसो मरुः ८, २५, ५
 नपातो दुर्गहस्य मे ८, ६५, १२
 न पापासो मनामहे ८, ६१, ११; नि. ६, २५
 न पूषणं मेधामसि १, ४२, १०
 नसीभिर्वा विधस्त्वतः ९, १४, ५
 न प्रमिषे सवितुर्दिवस्य ४, ५४, ४
 न भोजा मस्मन् १०, १०७, ८
 नम इदुमं नम आ विचाते ६, ५१, ८
 नम इन्द्रेण सख्यं २, १८, ८
 नमः पुरा ते वरुणोत २, २८, ८
 नमस्वी सुमसतसा १०, ८६, ६; अथर्व. २०, १२६, ६
 नमसेयुष सीदत ९, ११, ६; साम. १४४६
 नमस्ते अग्न भोजसे ८, ७५, १०; साम. ११, १६४८;
 तै. सं. २, ६, ११, २
 नमस्त्यत हृष्यदाति स्वध्वरं ३, २, ८
 न मा गरुषो मालुतमा १, १५८, ५
 न मा तमसं श्रमस्रोत २, ३०, ७
 न मा मिमेघ १०, ३४, २
 न मृगयुगसीदसृत्वं न १०, १२९, २; तै. ब्रा. २, ८, ९, ४;
 नि. ७, ३
 न मृषा श्रान्तं यदवन्ति देवाः १, १७९, ३
 नमो दिवे बृहते रोदसीभ्यां १, १३६, ६

नमो महद्भयो नमो १, २७, १३; नि. ३, २०
 नमो मित्रस्य वरुणस्य १०, ३७, १; वा. य. ४, ३५;
 तै. सं. १, १, १
 नमो वाके प्रस्थिते ८, ३५, २३
 न य इयन्ते जनुपोऽथा ६, ६६, ४
 न यं रिपवो न रिपण्यवो १, १४८, ५
 न यं विविक्तो रोवृत्तो ८, १२, २४
 न यं ह्युक्तो न दुरासी ८, १, ५
 न यं हिंसन्ति धीतयो ६, ३४, ३
 न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतये ८, १०१, ४
 न यजमान रिश्वसि ८, १११, ६; तै. सं. १, ८, २२, ४
 न यं जरन्ति शारदो ६, २४, ७
 न यत्परो नाम्तर १, ४१, ८; वा. य. २०, ८२
 न यत्परा चकृमा कृत् नूनं १०, १०, ४; अथर्व. १८, १, ४
 न यं विस्तमि १, २५, १४
 न यं कुत्रा वरन्ते ८, ६६, १; साम. ६८८
 नयसीद्विषि द्विषः ६, ४५, ६
 न यस्य ते शयसान ८, १८, ८
 न यस्य देवा देवता १, १००, १५
 न यस्य द्यावापृथिवी जनु १, ५२, १४
 न यस्य द्यावापृथिवी न धन्य १०, ८३, ६; नि. ५, ३
 न यस्य वतो जनुषा न्वस्ति ४, २०, ७
 न यस्य सातुर्जनितो ४, ६, ७
 न यस्तेन्द्रो वरुणो २, ३८, ९
 न यातव इन्द्र जनुषुनः ७, २१, ५; नि. ४, १९
 न युष्मे वाजयन्धवो ८, ६८, १९
 न ये दिवः पृथिव्या १, ३३, २०
 न योरुपमित्राभ्यः १, ७४, ७
 न यो वराय सहासं १, १४३, ५
 नरा गौरव विष्णुसं तृपाणा ७, ६९, ६
 नरा दंसिष्टायत्रये १०, १४३, ३
 नरा वा शंसं पृणममगोष्ठं १०, ६४, ३
 नराशंसं वाजिनं वाजयन्दिह १, १०६, ४
 नराशंसं सुष्टमं १, १८, ९
 नराशंसः प्रतिधामानि २, ३, २
 नराशंसः सुष्टमि ५, ५, २
 नराशंसमिह भियं १, १३, ३; साम. १३४९
 नराशंसस्य महिमानमेव ७, २, १; वा. य. २९, २७, तै. मा.
 ३, ६, ३, ६, नि. ८, ७
 नराशंसो नोऽवतु १०, १८२, २
 न रेषता पणिना सख्यमिन्द्रः ४, २५, ७

नरो ये के चाक्षदा १०, २०, ८
 नयगवासः सुतोमोमास इग्नं ५, २९, १२
 नयं तु स्तोममप्रये ७, १५, ४; तै. मा. २, ४, ८, १
 नय यक्ष नवर्ति च भोगान् ५, २९, ६
 नय यो नवर्ति पुरो ८, ९३, २; साम. १४५१; अथर्व. २०, ७, २
 न वा भरण्यामिहंस्ति १०, १४६, ५; तै. मा. २, ५, ५, ७
 न वा उ एतन्मित्रयसे १, १६२, २१; वा. य. २३, १६;
 २५, ४४; तै. सं. ३, ६, ९, ४; तै. मा. ३, ७, ७, १४
 न वा उ ते तन्वा तन्वं १०, १०, १२; अथर्व. १८, १, १३-१४
 न वा उ देवाः क्षुभमिद्वयं १०, ११७, १
 न वा उ मां वृजने वारयन्ते १०, २७, ५
 न वा उ सोमो रुजिनं ७, १०४, १३; अथर्व. ८, ४, १३
 नवानो नववीनां १, १९१, १३
 नवा नो अग्नं वा भर ५, ६, ८
 न वि जानामि १, १६४, ३७; अथर्व. ९, १०, १५; नि.
 ७, ३; १४, २९
 न वीर्ये नमते न स्त्रियाय ६, २४, ८
 न वेपसा न दम्पयेन्द्रस्य १, ८०, १२
 न वो गुहा चकृम १०, १००, ७
 नवीनयो अवति ज्ञायमानो १०, ८५, १९; अथर्व.
 ७, ८१, २; १४, १, २४; तै. सं. २, ३, ५, ३,
 ४, १४, १; नि. ११, ६
 नस्यं तदुत्पद्यं हितं १, १०५, १२
 न संस्कृतं प्र मिनीतो ५, ७६, २; साम. १७५३
 न स जीयते नरतो ५, ५४, ७
 न स राजा वययते यस्मिन् ५, ३७, ४
 न स सखा यो न ददति सख्ये १०, ११७, ४
 न स स्वो दक्षो यक्षग भुविः ७, ८६, ६
 न सायकस्य चिकित्ते जगामः ३, ५३, २३; नि. ४, १४
 न सीमदेव आपदिपं ८, ७०, ७; साम. २६८
 न सेरो यस्य रम्भते १०, ८६, १६; अथर्व. २०, १२६, १६
 स सेरो यस्य रोमसं १०, ८६, १७; अथर्व. २०, १२६, १७
 न सोम इन्द्रमसुतो ७, २६, १
 नहि प्रभायालः सुतोः ७, ४, ८; नि. ३, ३
 नहि ते अग्ने सुष्टम ८, ६०, १४
 नहि ते अश्वं न सहो १, २४, ६
 नहि ते पूर्वमक्षिपत् ६, १६, १८; साम. ७०७
 नहि ते वृत्तं रामसो ८, ४६, ११
 नहि तेषाममा लन १०, १८५, २; वा. य. ३, ३२
 नहि त्वा रोदसी ऊभे १, १०, ८
 नहि त्वा शूच देवा ८, ८१, ३; साम. ७३०

नहि स्वा शूरो न सुरो ६. २५, ५
 नहि वेवो न मर्त्यो १, १०, २
 नहि नु ते महिमनः समस्था ६, २७, ३
 नहि नु यादधीमसि १, ८०, १५
 नहि मन्युः वीर्येय ८, ७१, २
 नहि मे अक्षिपच्चन १०, ११९, ६
 नहि मे अस्त्वम्या ८, १०२, १९
 नहि मे रोदसी उमे १०, ११९, ७,
 नहि व ऊतिः श्रुतमाशु ७, ५९, ४
 नहि यः शत्रुर्विधिदे १, ३९, ४
 नहि वक्षरमं चन ७, ५९, ३; साम. २४१
 नहि वां वज्रयामहे ८, ४०, २
 नहि वामस्ति दूरेके १, २२, ४
 नहि वो अस्त्वमंको ८, ३०, १
 नहि पल्लव नो मम ८, ३३, १६
 नहि धम यद्व यः पुरा ८, ७, २१
 नहि एमा ते वसं वन ८, ३१, ९
 नहि स्पृष्टुं दुधा यातमस्ति १०, १३१, ३; अथर्व. २०, १२५, ३
 नही नु वो मरुतो अम्यसं १, १६७, ९
 नष्टाङ्ग वृत्तो त्वय ८, २४, १२
 नष्टाङ्ग पुरा चन ८, २४, १५; साम. १५११
 नष्टम्यं बलाकरं ८, ८०, १
 नष्टस्या नाम गृण्यामि १०, १४५, ४; अथर्व. ३, १८, ३
 नाकस्य पृष्ठे अधि १, १२५, ५
 नाके सुपर्णे सुवपस्तिवांसं ९, ८५, ११
 नाके सुपर्णे सुव यत्पत्न्यं १०, १२३, ६; साम. ३२०, १८४६, १
 अथर्व. १८, ३, ६६; तै. भा. २, ५, ८, ५; तै. भा. ६, ३, १
 नाना चक्रास्ते यस्या ३, ५५, ११
 नानासं वा उ नो धियो ९, ११२, १
 नाना हि स्वा हवमाना १, १०२, ५
 नाना ह्यमनसे ६, १४, ३
 नानाकासि दुर्वो २, ३८, ५
 नापाभूत न वो ४, ३४, ११
 नाभा नाभिं न आ वदे ९, १०, ८; साम. ११२६
 नाभा श्रुधिया धरुणो ९, ७२, ७
 नाभिं यज्ञानां सदनं ६, ७, २; साम. ११४२
 नाभ्या आसीदन्तरिक्षं १०, ९०, १४; अथर्व. १९, ६, ८
 वा. य. ३१, १३; तै. भा. ३, १२, ६
 नामानि ते शतक्रतो ३, ३७, ३; अथर्व. २०, १९, ३
 नाभा न क्षोदः प्रदिशः १०, ५६, ७
 नावेव नः पारयन्तं २, ३९, ४

नासत्वाभ्यां बर्हिषि १, ११६, १
 नासत्वा मे वितरा बन्धुपृच्छा ३, ५४, १६
 नासदासीको १०, १२९, १; तै. भा. २, ८, २, ३; वा. भा.
 १०, ५, ३, २
 नास्माकमस्ति तच्छरः ८, ६७, १९
 नास्ते विष्णुश्च तन्पुत्रः १, ३२, १३
 नास्य वतां न तद्वता ६, ६६, ८
 नाहं वेद आतुत्वं नो १०, १०८, १०
 नाहं तं वेद दम्यं दभस्तः १०, १०८, ४
 नाहं तं वेद य इति मवीति १०, २७, ३
 नाहं तन्मं न वि जानाम्योतुं ६, ९, २
 नाहमनो निरवा ४, १८, २
 नाहमिन्द्राणि शरण १०, ८६, १२; अथर्व. २०, १२६, १२;
 तै. सं. १, ७, १३, २; नि. ११, ३९
 नि काय्या वेपथः शश्वत् १, ७२, १; तै. सं. २, २, १२, १
 नि क्रमणं शिषदनं विवर्तनं १, १३२, १४; वा. य. २५, ३८;
 तै. सं. ४, ६, ९, १
 निक्षारं चिच्छाः पुरुसंभृतं ८, ६६, ४
 नि गम्यता मनसा सेतुर्द्वारः ३, ३१, ९
 नि गम्यवोऽनवो हृष्टावश्च ७, १८, ८
 नि गावो गोष्ठं असद्वत् १, १९१, ४; अथर्व. ६, ५२, २
 नि ग्रामासो अविक्षत १०, १२७, ५
 निचेतारो हि मरुतो गृण्मन् ७, ५७, २
 नि तदधिपेऽपरं परं च १०, १२०, ७; अथर्व. ५, २, ६;
 २०, १०७, २
 नि तिक्कि वो वारणमध्व ६, ४, ५
 नि तिममम्यंछुं ८, ७२, २
 नि तिममानि आशयन् १०, ११६, ५
 नित्यं न सुतं मधु विभ्रत १, १६६, २
 नित्यश्राकम्यात्स्वपतिर्द्यू १०, ३१, ४
 नित्यस्तोत्रो वनस्पतिः ९, १२, ७; साम. १२०२
 नित्ये विष्णु यं सद्यने १, १४८, ३
 नि स्वा दधे वर भा ३, २३, ४
 नि स्वा दधे वरेण्यं ३, २७, १०
 नि स्वा नक्ष्य विद्वते ७, १५, ७; साम. २६
 नि त्वाममं मनुर्दधे १, ३६, १९; साम. ५४
 नि स्वा वक्षस्य साधनं १, ४४, ११; तै. भा. २, ७, १२, ६
 नि स्वा वसिष्ठा अह्वय १०, १२२, ८
 नि स्वा होतामृत्विजं १, ४५, ७
 नि दुरोणे अश्वतो मर्त्योनां ३, १, १८
 नि दुरी इन्द्र अयिहमिन्द्रा ७, २५, २

निधीयमानसपगूहमप्यु १०, ३२, ६
 नि नो होता वरेण्यः १, २६, २
 नि पर्वतः साधप्रपुच्छन् १, ११, ८
 नि पल्लवास्तु प्रित स्वभूयन् १०, ४६, ६
 निमिषाभिष्वधीयसा ८, ७३, १
 नि यथामाय वो गिरिः ८, ७, ५
 नि यमुबेवे निधुतः सुदान् १, १८०, ६
 नि यद् दृणक्षि स्वसनस्व सूर्यं १, ५४, ५, नि. ५, १६
 निदुराश्वतो प्रामजितो यथा ५, ५४, ८
 निदुत्वावायथा गहि १, ४१, १; वा. य. २७, २९
 निदुवाना नि नुतः स्थाईवी ७, २१, ५
 नि येन मुषिहलया १, ८, १; अथर्व. २०, ७९, १८
 नि वे रिण्योऽज्ञसा ५, ५६, ४
 निरग्नयो रुद्रुर्मिरस्यः ८, ३, २०
 निराविद्धयज्ञिभ्य आ ८, ७७, ६; नि. ६, ३४
 निराश्वान्कृणोतन १०, १०१, ५; तै. सं. ४, २, ५, ५
 निरिणावो वि धावति ९, १४, ४
 निरिन्द्र वृहतीभ्यो ८, ३, १९
 निरिन्द्र श्रूमा अवि १, ८०, ४
 निव लालारनस्कृतोपसं १०, १२७, ३
 निर्मेषितः सुधित जा ३, २३, १
 निर्मावा ङ ह्ये वसुरा अभूयन् १०, १२४, ५
 निर्वस्तुतेव स्वविधिः क्षुधि ७, ३, ९
 निर्वर्दी बुद्धान्महिषस्य १, १४१, ३
 निर्वुवाणो अशालीः ४, ४८, २
 नि वतंश्च मानु गाता १०, १९, १
 नि वेवेति पल्लितो वृत् ३, ५५, ९
 नि वो यामाच मानुषो १, ३७, ७
 नि क्षत्रोः सोम वृण्वं ९, १९, ७
 नि क्षुण्य इन्द्र धर्णांसि ८, ६, १४
 नि क्षुपमिन्द्रवेपो ९, ५२, ४
 निशर्मण नभवो गामयिषा १, ११०, ८
 निशर्मणो गामरिणीत् १, १६१, ७
 नि पसाह एतवतो १, २५, १०; वा. य. १०, २७, २०, २;
 तै. सं. १, ८, १६, १; तै. ब्रा. १, ७, १०, २;
 २, ६, ५, १
 नि पीमिवज्र गुह्या ३, ३८, ३
 नि पु म्रक्ष जनानो ८, ५, १३
 नि पु सीद गणपते गणेषु १०, ११२, ९
 नि पू ममातिमति १, १२९, ५
 निष्कं वा वा ह्यवते ८, ४७, १५

नि स्वापया मिथुलशा १, २९, ३; अथर्व. २०, ७४, ३
 निस्विष्वरीशोपधीराप ८, ५९, २
 निस्विष्वरीश औपधीरता ३, ५५, २२
 नि सवंसेन इयुधीर १, ३३, ३
 नि सामनामिपिरामिन्द्र ३, ३०, ९
 नि होता होतृयदने १, ९, १; वा. य. ११, ३६, १; तै. सं.
 ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३
 नीचावया अभवद् वृत्रपुत्र १, ३२, ९
 नीचा वर्तत उपरि १०, ३४, ९
 नीचीनवारं वरुणः कवचं ५, ८५, ३; नि. १०, ४
 नीललोहितं भवति १०, ८५, २८; अथर्व. १४, १, २६
 नू अग्न्या विद्विषः ८, २४, ११
 नू इत्या ते पूर्वथा च १, १३२, ४
 नू इन्द्र रावे वरियस्कृवी नः ७, २७, ५
 नू इन्द्र पूर स्वमान ७, १९, ११; अथर्व. २०, ३७, ११
 नू गृणानो गृणते प्रनराजन् ६, ३९, ५
 नू च पुरा च सदनं रयीणां १, ९६, ७; नि. ४, १७
 नू वित्स भेषते ज्ञानो नरेयन् ७, २०, ६
 नू वित्सहोजा अमृतो १, ५८, १
 नू विष्णु इन्द्रो मधवा ७, २७, ४
 नू विष्णु ते मग्नमानस्य ७, २२, ८; अथर्व. २०, ७३, २
 नू त आभिरभिदिभिः ५, ३८, ५
 नू ते पूर्वस्वावसो २, ४, ८
 नूना इदिन्द्र ते वयं ८, २१, ७
 नू खामस्र ईमहे वसिष्ठाः ७, ७, ८, ७
 नू देवासो वरिवः कर्तृना नः ७, ४८, ४
 नू न इदि वार्यमासा ५, १७, ५
 नू न इन्द्रा वरुणा गृणाना ६, ६८, ८
 नू न एहि वार्यमस्रे ५, १६, ५
 नू नं सा ते प्रति वरं जरित्रे २, ११, २१; १५, १०; १६, ९;
 १७, ९; १८, ९; १९, ९; २०, ९; नि. १, ७
 नू नं वदिन्द्र दधि नो ८, १३, ५
 नू नं न इन्द्रापराय च ६, ३३, ५
 नू नमर्थं विहायसे ८, २३, २४
 नू नं पुनानोऽग्निभिः परि छव ९, १०७, २; साम. १३१४
 नू नम्यसे नवीयसे ९, ९, ८
 नू नक्षित्रं पुत्रवाजाभिः ६, १०, ५
 नू नस्तवं रयितो देवसोम ९, ९७, ४८
 नू नो अग्न ऊनये सबाधसः ५, १०, ६
 नू नो अग्नः पृथगेभिः स्वस्ति ६, ४, ८
 नू नो गोमहीरवदेहि ७, ७५, ८

नू नो रविं रथं चर्षणिनां ६, ४९, १५
 नू नो रविं वष मास्व ९, ९३, ५, नि. ६, २८
 नू नो रविं पुर्वीरं वृद्धन्तं ४, ४४, ६, अथर्व. २०, १४३, ६
 नू नो रविं महामिथो ९, ४०, ३; साम. ९२६
 नू नो रास्व सहस्रवत् ३, १७, ७
 नू म आ वाचमुप वाहि ६, २१, ११
 नू सन्धान एषां ५, ५२, १५
 नू मतो द्रवते सनिष्पत् ७, १००, १, तै. आ. २, ४, ३, ४
 नू मिथो वरुणो अयमा ना ७, ६२, ६; ६३, ६
 नू मे गिरो नासयाभिना ८, ८५, ९
 नू मे प्रहापयन्न उच्छसाधि ७, १, २०, २५
 नू मे हवमा मृषुर्न युवाना ७, ६७, १०; ६९, ८
 नू रोदसी अभिद्युते वसिष्ठः ७, ३९, ७, ४०, ७
 नू रोक्सी अहिना वृष्णेन ४, ५५, ६
 नू रोदसी वृहज्जिर्नो ४, ५६, ४
 नू द्युत इन्द्र नू गुणानः ४, १६, २१, १७, २१, १९, ११,
 २०, ११, २१, ११, २२, ११, २३, ११, २४, ११
 नू छिर्न मरुतो वीरवन्तं १, ६४, १५
 नू सधानं विष्टं ६, ५१, १२
 नू वक्षसं एषा वषं ९, ८, ९, साम. ११८५
 नू वक्षसो अनिमिषन्तो १०, ६३, ४
 नू वक्षा एष दिवो मय्य १०, १३९, २, वा. च. १७, ५९,
 तै. सं. ४, ६, ३, ३
 नू वक्षा रक्षः परि पश्य १०, ८७, १०; अथर्व. ८, ३, १०
 नूणासु एषा नूतनं गीर्भिः ३, ५१, ४
 नू पुतो अत्रिपुनो वरिधि ९, ७२, ४
 नू बाहुभ्यां चोदितो चारया ९, ७२, ५
 नूभिर्धृतः सुतो ८, २, २; साम. ७३५
 नूभिर्धेमानो जज्ञानः एतः ९, १०९, ८
 नूभिर्धेमानो हयतो विचक्ष ९, १०७, १६; साम. ८५८
 नू वक्ष इन्द्र नूतमाभिस्त्वो ६, १९, १०; नि. ६, ६
 नू वक्षो मनोयुजा ८, ५, २
 नू वक्षो सवमिन्द्रास्ते ६, १, २२, तै. आ. ३, ६, १०, ५
 नेतार ऊ पु जस्मिरो १०, १२६, ६
 नेमि नमन्ति वक्षसा ८, ९७, १२; साम. ९३१; अथर्व.
 २०, ५४, ३
 नेतासो वृषितं ४, १, १७
 नेह भद्रं रक्षस्विते ८, ४७, १२
 नेतावद्वपे मरुतो यथेमे ७, ५७, ३
 नेतावदेता परो अय्यदस्ति १०, ३१, ८
 न्यस्तत्समिधो ७, ६, ३

न्यस्तत्समिधो १०, १०२, ५; नि. ९, २३
 न्यसि जातवेदसं होत्रया ५, २६, ७
 न्यसि जातवेदसं वचाया ५, २२, २
 न्यस्ये नयसा यवाः ८, ३९, २
 न्यस्यतोऽव वाहि १०, ६०, ११; अथर्व. ६, ९१, २
 न्यस्यंस्व सूर्येति १, ३०, १९
 न्यस्यंस्व विष्टं ८, ३२, ३
 न्यस्ये देवी स्वधितिर्जिहीषा ५, ३२, १०
 न्याविष्यद्विहीषिणस्व १, ३३, १२; नि. ६, १९
 न्यु म्रियो नयुपः ७, ७३, २
 न्यु पु वाचं १, ५३, १; अथर्व. २०, २१, १
 पुत्रेव चर्षरं जारं १०, १०६, ७
 पञ्च जना मम होत्रं जुषन्तां १०, ५३, ५
 पञ्च पदाति रूपो अन्वरोहम् १०, १३३, ३; अथर्व. १८, ३, ४०
 पञ्चपात्रं पितरं द्वाद्व्याहृतिं १, १६४, १२; अथर्व. ९, ९, १२
 पञ्चारे चक्षे परिवर्तमाने १, १६४, १३; अथर्व. ९, ९, ११;
 नि. ४, १७
 पण्डितमकमसुस्त १०, १७७, १; तै. आ. ३, ११, १०
 पतङ्गो वाचं मनसा १०, १७७, १; तै. आ. ३, ११, ११
 पताति कुण्डनाय्या १, २९, ६; अथर्व. २०, ७४, ६
 पतिर्भय वृषहन्स्वतुतानां ३, १३१, ८
 पतिर्भयाराणां १, ४४, ९
 पत्नो जगार प्रत्यम्वं १०, २७, १३; नि. ६, ६
 पत्नीवन्तः सुता इम ८, ९३, २२; नि. ५, १८
 पत्नीव पूर्वहृतिं १, १२२, २
 पथ एकः वीपाय तस्को ८, २९, ६
 पथस्यथः परिपतिं ६, ४९, ८; वा. च. ३४, ४२, तै. सं.
 १, १, १४, २; नि. १२, १८
 पदं देवस्य नमसा ६, १, ४; तै. आ. ३, ६, १०, २;
 नि. ४, १९
 पदं देवस्य मीळुपु ८, १०२, १५; साम. १५७२
 पदापणीराराधतो ८, ६४, २; साम. १३५५; अथर्व. २०, ९३, २
 पदे ह्य निहिते दक्षं ३, ५५, १५
 पदेपदे मे जरिमा निचायि ५, ४१, १५
 पथा पत्नो पुरुषाः ३, ५५, १४
 पतायं तद्वक्षिना ८, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ९
 पथ्य भा यद्विरच्छता ८, ३२, १८
 पथ्य ह्युप गायत ८, ३२, १७
 पथ्यं पथ्यमित्तोतारः ८, २, २५; साम. १२३; १६५७
 पथ्यां जातवेदसं ८, ७४, ३; साम. १५६६

पशुक्षेपयमिन्द्र रवे खोजः ५, ३३, ६
 पत्राय क्षां महि ६, १७, ७
 पयस्वतीरोपधमः १०, १७, १४; अथर्व. ३, २४, १;
 १८, ३, ५६; तै. सं. १, ५, १०, २
 पर ऋणा सावीः २, २८, ३
 परः सो अस्तु तन्वा ७, १०४, ११; अथर्व. ८, ४, ११
 परं सुखो अजु १०, १८, १; अथर्व. १२, २, २१; वा. य.
 ३५, ७; तै. ब्रा. ३, ७, १४, ५; तै. आ. ३, १५, २,
 ६, ७, ३; नि. ११, ८
 पराङ्गुं चिद्धि तपति ३, ५३, २२
 परासा नचि संवतो ८, ७५, १५; वा. य. ११, ७१; तै. सं.
 २, ६, ११, ३; ४, १, ९, २
 पराकाताचिद्धिः ८, ९२, २७
 परा गावो यवसं कश्चिद् ८, ४, १८
 परा चिच्छीर्षां वृद्धस्तु इन्द्र १, ३३, ५
 परा शुद्धस्तु मघवमिन्द्रा ७, ३२, २५
 परा वैहि शालुस्यं १०, ८५, २९; अथर्व. १४, १, २५
 पराद्य देवा वृजिनं १०, ८७, १५; अथर्व. ८, ३, १४
 परा पूर्वोप सव्या वृजिन् ६, ४७, १७
 परा मे यचित् वीतयो १, २५, १६
 परायवीनामन्वेति पायाः १, ११३, ८
 परायवीनां मातरं ४, १८, ३
 परा याहि मघवन् ३, ५३, ५
 परावतं नासत्या २, ११६, ९
 परावतो ये दिधिपन्तं १०, ६३, १
 परा वीरास एतन ५, ६१, ४
 परा वृक्को अरुपो ९, ७१, ७
 परा वृद्धा अवातो १, १६७, ४
 परा शृणीहि तपसा १०, ८७, १४; अथर्व. ८, ३, १३
 परा ह यत्स्विर् १, ३९, ३
 परा हि मे विमन्थयः १, २५, ४
 परा हीन्द्र धावसि १०, ८६, २; अथर्व. २०, १२६, ९
 परि कोसं मधुश्शुतं ९, १०३, ३; साम. ५७७
 परिक्षिता पितरा १०, ६५, ८
 परि चिन्मर्तो द्विविणं १०, ३१, २
 परि नः हार्मयन्त्या ९, ४१, ६; साम. ८९७
 परि गेता महीनां ९, १०३, ४
 परि नो अथमयवित् ९, ६१, ३; साम. १११२
 परि नो देवधीतये ९, ५४, ४
 परि नो याज्ञस्तुः ९, ६४, १८
 परि नो वृजजघ्ना ८, ४७, ५

परि नो हंती रुद्रस्य वृज्याः २, ३३, १४; वा. य. १६, ५०;
 तै. सं. ४, ५, १०, ४
 परि वृजिप पणीनां ६, ५३, ५
 परि ते जिग्युषो यया ९, १००, ४
 परि ते वृकभो रभो ४, ९, ८; वा. य. ३, ३६
 परि रमना मित्तुरेति ४, ६, ५
 परि त्वं हव्यं हविं ९, ९८७; साम. ५५२; १३२९; १६८१
 परि त्रिधातुरप्वरं ८, ७२, ९
 परि त्रिविष्टपध्वरं ४, १५, २; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 परि त्वा गिर्वजो गिर १, १०, १२; वा. य. ५, २९; तै. सं.
 १, ३, १, २
 परि त्वासे पुरं वयं १०, ८७, २२; अथर्व. ७, ७१, १;
 ८, ३, २२; वा. य. ११, २६; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, २, ५
 परि विद्यानि मरुतव ९, १४, ८
 परि वैवीर्यु रूपा ९, १०३, ५
 परि युक्तं सहस्रः ९, ७१, ४
 परि युक्तः सनद्रयिः ९, ५२, १; साम. ४९६
 परि धामानि यानि ते ९, ६६, ३
 परि पृषा पुरस्तात् ६, ५४, १०; अथर्व. ७, ९, ४
 परि प्रजातः ऋत्वा १, ६९, २
 परि प्र धन्वेन्द्राय सोम ९, १०९, १; साम. ४२७, १३६७
 परिप्रयन्तं यव्यं सुपंसव्यं ९, ६८, ८
 परि प्र सोम ते रसो ९, ६७, १५
 परि प्रासिष्यदृक्कविः ९, १४, १; साम. ४८६
 परि प्रियाः कल्लो ९, ९६, ९
 परि प्रिया दिवः कविः ९, ९, १; साम. ४७६; ९३५
 परि यत्कविः कात्या ९, ९४, ३
 परि यत्कात्या कविः ९, ७, ४; साम. ११३१
 परि यद्विन्द्र रोदती जने १, ३३, ९
 परि यदेवामेको १, ६८, २
 परि यो रश्मिना दिवो ८, २५, १८
 परि यो रोदती जने ९, १८, ६
 परि वाजपतिः कविः ४, १५, ३; साम. ३०; वा. य. ११, २५,
 तै. सं. ४, १, २, ५; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 परि वाजे न वाज्यं ९, ६३, १९
 परि वातायव्यया ९, १०३, २
 परि विश्वानि चेतसा ९, २०, ३; साम. ९७०
 परि विश्वानि सुधितामेः ३, ११, ८
 परि विष्टं जाहुषं विश्वतः १, ११६, २०
 परि वृक्षेय पत्तिविष्टं १०, १०२, ११

परि नो विभक्तो दध १०, १९, ७
 परिपद्यं छत्पत्त्य ७, ४, ७; नि. ३, २
 परिष्कृष्टविकृतं ९, ३९, २; साम. ८९९
 परिष्कृष्टास इन्द्रवो बोधेय ९, ४६, २
 परि प्य सुवानो अक्ष इन्द्रः ९, ९८, ३; साम. १२४०
 परि प्य सुवानो अक्षयं ९, ९८, २
 परि सप्रैव पञ्चमास्ति ९, ९२, ६
 परि ससिर्न बाजयुः ९, १०३, ६
 परि सुवानास अक्षयं ९, १०७, ३; साम. १३१५
 परि सुवानास इन्द्रवो ९, १०, ४; साम. ४८५; ११२२
 परि सुवानो गिरिष्ठाः ९, १८, १; साम. ४७५; १०९३
 परि सुवानो हरिरंशुः ९, ९२, १
 परि सोम ऋतं वृहत् ९, ५६, १
 परि सोम म धन्वा ९, ७५, ५; नि. ४, १५
 परि स्पष्टो चक्षुस्त्व ७, ८७, ३
 परि हि प्मा पुरुहूतो ९, ८७, ६
 परिहृतेदना जनो ८, ४७, ६
 परीं घृणा चरति १, ५२, ६
 परीतो वायवे सुतं ९, ६३, १०
 परीतो विष्मता सुतं सोमो ९, १०७, १; साम. ५१२;
 १३१३; वा. य. १९, २; तै. मा. २, ६, १, १
 परीमे गामनेयत १०, १५५, ५; अथर्व. ६, २८२, १; वा. य.
 ३५, १८
 परेपिबार्त्तं प्रवतो १०, १४, १; अथर्व. १८, १, ४९; तै. आ.
 ६, १, १; नि. १०, २०
 परेहि विप्रमस्तुतं १, ४, ४; अथर्व. २०, ६८, ४
 परो दिवा पर पुना १०, ८२, ५; वा. य. १७, २९; तै. सं.
 ४, ६, २, २
 परो मात्रष्टुषीयमं ८, ६८, ६
 परो मात्रया तम्बा ७, ९९, १; तै. मा. २, ८, ३, २
 परो यश्वं परम आ जनिष्ठाः ५, ३०, ५
 परो हि मर्त्यैरति ६, ४८, १९
 पञ्जम्पः पिता महिषस्त्व ९, ८२, ३; साम. १३१७
 पञ्जम्पवाता वृषभा ६, ४९, ६
 पञ्जम्पवृद्धं महिषं ९, ११३, ३
 पञ्जम्पाय म गावत ७, १०२, १; तै. मा. २, ४, ५, ५;
 तै. आ. १, २९, १
 पञ्जम्पावाता वृषभा १०, ६५, २
 पयं पुम धन्व बाजसायवे ९, ११०, १; साम. ४२८; १३६४;
 अथर्व. ५, ६, ४
 पयंतश्चिमहि वृद्धो विभाय ५, ६०, ३; तै. सं. १, १, ११, ५;

पशुंहे नाम मानवी १०, ८६, २३; अथर्व. २०, १२६, २३
 पर्वि लोकं तनयं पर्विभिष्टं ६, ४८, १०; साम. १६२४
 पर्वि मीने गभीर जाँ ८, ६७, ११
 पयते हर्म्यतो हरिरति ९, १०६, १३; साम. ५७६; ७७३
 पयते हर्म्यतो हरिगुणानो ९, ६५, २५
 पयन्ते बाजसायवे ९, १३, ३; साम. ११८९; तांस्त्व मा. ४, २, १५
 पयमान ऋतः कविः ९, ६२, ३०
 पयमान ऋतं वृहत् ९, ६६, २४
 पयमानः सुतो नृतिः ९, ६२, १६
 पयमानाः सो अघ नः ९, ६७, २२; वा. य. १९, ४२
 पयमान धिया हितो ९, २५, २; साम. ९२१
 पयमान नि तोतासे ९, ६३, २३; साम. १२३६
 पयमानमवस्थो ९, १३, २; साम. ११८८
 पयमान महि श्रवज्जिमेभिः ९, १००, ८
 पयमान महि अवो गाव ९, ९, ९
 पयमान मछर्णा ९, ८६, ३४; नि. ५, ६
 पयमान रसच्छव ९, ६१, १८; साम. ८९०
 पयमान दयारुचा ९, ६५, २; साम. ९०५
 पयमान विद्या रयिमस्त्वयं सोम वृद्धम् ९, ६३, ११
 पयमान विद्या रयिमस्त्वयं सोम सुभ्रियम् ९, ४३, ४
 पयमान सुवीर्यं ९, ११, ९; साम. १४४९
 पयमानस्त्व जहृष्टो ९, ६६, २५; साम. १३१०
 पयमानस्य ते कवे ९, ६६, १०; साम. ६५७
 पयमानस्य ते रतो ९, ६१, १७; साम. ८९१
 पयमानस्य ते वयं ९, ६१, ४; साम. ७८७
 पयमानस्य विश्ववित् ९, ६४, ७; साम. ९५८
 पयमाना स्तर्विशो ९, ५९, ४
 पयमाना अक्षत पवित्रमति ९, १०७, २५; साम. ५२२
 पयमाना अक्षत सोमाः ९, ६३, २५; साम. १६९९
 पयमाना दिवस्पति ९, ६३, २७; साम. १७००
 पयमानास आशायः ९, ६३, २६; साम. १७०१
 पयमानास इन्द्रवः ९, ६७, ७
 पयमानो भेजीजनद् ९, ६१, १६; साम. ४८४; ८८९
 पयमानो अति लिपो ९, ६६, २२
 पयमानो अमि सृष्टो ९, ७, ५; साम. ११३२
 पयमानो अम्यर्षा सुवीर्यम् ९, ८५, ८
 पयमानो असिष्यद्वृक्षांसि ९, ४९, ५; साम. १४३९
 पयमानो रयीतमः ९, ६६, २६; साम. १३११
 पयमानो म्यक्षवत् ९, ६६, २७; साम. १३१२
 पयस्व गोविदश्चिज्ज ९, ५२, १
 पयस्व जनयसिरो ९, ६३, ४

पवस्व दक्षसाधनो १, २५, १; साम. ४७४; ९१९
 पवस्व देवमाद्वो १, ८४, १
 पवस्व देववीतय हन्तो १, १०६, ७; साम. ५७१, १३२६
 पवस्व देववीरति १, १, १; साम. १०३७
 पवस्व देवायुपम् १, ६३, २२; साम. ४८३, १२३५
 पवस्व मञ्जुमत्तम हन्त्याय १, १०८, १; साम. ५७८, ६९२
 पवस्व वाचो अग्निम् १, ६२, २५; साम. ७७५
 पवस्व वाजसातमः १, १००, ६; साम. १०१६
 पवस्व वाजसातयेऽभिषिञ्चति १, १०७, २३; साम. ५२१
 पवस्व वाजसातये विप्रस्य २, ४३, ६
 पवस्व विश्वचर्पणे १, ६६, १
 पवस्व वृषहन्तमोक्षयेति १, २४, ६; साम. ९६६
 पवस्व वृष्टिमा तु नो २, ४१, १; साम. १४३५
 पवस्व सोम ऋतुविन् १, ८६, ४८
 पवस्व सोम ऋतवे दक्षाय १, १०९, १०; साम. ४३०, १३३२
 पवस्व सोम दिव्येषु १, ८६, २२
 पवस्व सोम देववीतये १, ७०, १
 पवस्व सोम धुम्नी धुधारो १, १०९, ७; साम. ४३६
 पवस्व सोम मधुर्नो १, ९६, १३; साम. ५३२
 पवस्व सोम मन्दयन् १, ६७, १६; साम. १८१०
 पवस्व सोम महान्ससमुद्रः १, १०९, ४; साम. ४२९; १२४१
 पवस्वाद्भ्यो अदाभ्यः १, ५९, २
 पवस्वोन्धो पवमानो १, ९६, २१
 पवस्वोन्धो वृषा सुतः १, ६१, २८; साम. ४७९; ७७८
 पविर्न वे विततं १, ८३, १; साम. ५६५, ८७५; तै. आ.
 १, ११, १; साण्ख्य ब्रा. १, १, ८
 पविश्रवन्तः परि वाचं १, ७३, १; तै. आ. १, ११, १; नि.
 १२, ३२
 पवित्रेभिः पवमानो १, ९७, २४
 पवीतारः पुनीतन १, ४, ४; साम. १०५०
 पशुं नः सोम रक्षसि १०, २५, ६
 पशुश्च विश्वा सुभगा १, ९२, १२
 पश्चात्पुरस्तादपरात् १०, ८७, २१; अथर्व. ८, ३, २०
 पश्चेदमम्यद्भवत् १०, १४९, ३
 पश्चन्म्यस्या अतिथिं १०, १२४, ३
 पथा न त्रापुं गुहा १, ६५, १
 पथा यत्पश्चा विपुला १०, ६१, १२
 पाठः वृष्ट्याम मनसा १, १६४, ५; अथर्व. १, ९, ६
 पाठना स्थन देवा ८, १८, १५
 पापं नो रुद्रा पापुभिः ५, ७०, ३; साम. ९८७
 पाषा ह्रस्वा ह्रस्वं ८, २, २६; साम. १६५९

पाषा सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता ६, ४४, १५
 पाषा सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीः ६, २३, ३
 पाति प्रियं रिपो अग्रं पयं ३, ५, ५
 पाय्वं धा वो अन्धस ८, ९२, १; साम. १५५; ७१३
 पान्ति मिश्रावरुणाववद्यात् १, १६७, ८
 पारावतस्य रातिषु ८, ३४, १८
 पार्षद्वाणः प्रस्कण्वं ८, ५१, २
 पावकया पश्चिन्तया ६, १५, ५; वा. य. १७, १०; तै. सं.
 ४, ६, १, २
 पावकवर्चाः शुक्रवर्चाः १०, १४०, २; साम. १८१७; वा. य.
 १२, १०७; तै. सं. ४, २, ७, ३
 पावकयोचे तव हि क्षयं ३, २, ६
 पावका नः सरस्वती १, ३, १०; साम. १८९; वा. य.
 २०, ८४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १; नि. ११, २६
 पावमानीयो अध्येति १, ६७, ३२; साम. १२९९
 पावीरवी रुन्धा विश्वायुः ६, ४९, ७; तै. सं. ४, १, ११, २
 पावीरवी तन्पतुरेकपायः १०, ६५, १३; नि. १२, ३०
 पाहि गायान्धसो मदे ८, ३३, ४; साम. २८९
 पाहि न हन्त सुहृत् १, १२९, ११
 पाहि नो अग्र एकया ८, ६०, ९; साम. ३६; १५४४;
 वा. य. २७, ४३
 पाहि नो अग्रे पापुभिः १, १८९, ४
 पाहि नो अग्रे रक्षसः पाहि १, ३६, १५
 पाहि नो अग्रे रक्षसो अमुद्यात् ७, १, १३
 पाहि विश्वस्माद्भक्षसो ८, ६०, १०; साम. १५४५
 पिता यज्ञानामसुरो ३, ३, ४; नि. ५, २
 पिता यस्वो दुहितरं १०, ६१, ७
 पितुः प्रत्यक्ष जन्मना १, ८७, ५
 पितुं तु क्षोणं महो १, १८७, १; वा. य. ३४, ७; नि.
 ९, २५
 पितृभ्यो न तत्तुमित् १०, १७२, ३
 पितुर्न पुत्रः सुभृतो ८, १२, २७
 पितुर्न पुत्राः ऋतुं १, ६८, ९
 पितृमातुरप्या वे १, ७३, ५
 पितृश्च गर्भं जनितुश्च ३, १, १०
 पितृभिर्वृधर्जुषा ३, १, ९
 पितेव पुत्रमभिः १०, ६९, १०
 पित्रे विषदुः सवर्नं समर्थं ३, ३१, १२
 पित्र्यन्धयो महताः सुदान १, ६४, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
 पिपतुं नो अदिदी राजपुत्रा २, २७, ७
 पिपतुं मा वदतस्व १०, ३५, ८

पिपीळे अंशुमेलो न ४ २२, ८
 पिपीळे देवी उवातो १०, २, १; तै. सं. ४, ३, १३, ४; तै. मा.
 ३, ५, ७, ५; ६, ११, ४
 पिबतं सोमं मधुमन्त्रं ८, ८७, ४
 पिबतं घर्मं मधुमन्त्रम् ८, ८७, २
 पिबतं च हृष्टुतं च ८, ३५, १०
 पिबन्ति मित्रो अर्थमा ८, ९४, ५; साम. १७८६
 पिबन्त्यस्य विश्वे देवासो ९, १०९, १५
 पिब स्वर्धनवानां ८, ३२, २०
 पिबा स्वस्य गिर्धनः ८, १, २६; साम. १३९३
 पिबापिबेदिन्द्र नृर सोमं मन्त्रम् २, ११, ११
 पिबापिबेदिन्द्र नृर सोमं मा पिबन्तो १०, २२, १५
 पिबा घर्धस्य तव वा सुतासः ३, ३६, ३
 पिबा सुतस्य रसिनो ८, ३, १; साम. २३९; १४२१
 पिबा सोममभि यमुप्रतः ६, १७, १
 पिबा सोममिन्द्र मन्त्रम् ७, २२, १; साम. ३९८; ९२७;
 अथर्व. २०, ११७, १; तै. सं. २, ४, १४, ३
 पिबा सोममिन्द्र सुवानम् १, १३०, २
 पिबा सोमं मदाय कं ८, ९५, ३
 पिबा सोमं महत् १०, ११६, १
 पिबेदिन्द्र मरुत्सवा ८, ७६, ९
 पिबहृष्टुदिममभृणं १, १३३, ५
 पिबाद्वारूपः सुमरो २, ३, १; तै. सं. ३, १, ११, २
 पीपाय चेनुःशिविः १, १५३, ३
 पीपाय स श्रवसा मर्षेणु ६, १०, ३
 पीपिवांसं सरस्वत् ७, ९६, ६; तै. सं. ३, १, ११, २
 पीवानं लेपमपचन्त १०, २७, १७
 पीवोअर्धो रयिपुषः ७, ९१, ३; वा. य. २७, ३३; तै. मा.
 २, ८, १, १
 पीवोअर्धः क्षुद्रया ४, ३७, ४
 पुत्रमिव पितरा १०, १३१, ५; अथर्व. २०, १२५, ५; वा. य.
 १०, ३४; २०, ७७; तै. मा. १, ४, २, १
 पुत्रिणा सा कुमारिणा ८, ३१, ८
 पुत्रो न जातो रण्वो १, ६९, ५
 पुनः पत्नीमग्निरदात् १०, ८५, ३९; अथर्व. १४, २, २;
 नि. ४, २५
 पुनः पुनर्जायमाना १, ९२, १०
 पुनः समस्यहितं ३, ३८, ४; नि. ४, ११
 पुनन्तु मां देवजनाः ९, ६७, २७; वा. य. १९, ३९; तै. मा.
 १, ४, ८, १; २, ६, ३, ४
 पुनरेता नि वसन्त्याम् १०, १९, ३

पुनरेता नि वसन्त्याम् १०, १९, २
 पुनरेति ह्याकरो १०, ८६, २१; अथर्व. २०, १२६, २१;
 नि. १२, २८
 पुनर्दाय प्रह्लासायां १०, १०९, ७; अथर्व. ५, १७, ११
 पुनर्नः पितरो ममो १०, ५७, ५; वा. य. ३, ५५; तै. सं.
 १, ८, ५, ३
 पुनर्नो अंतुं दृषिषी १०, ५९, ७
 पुनर्नं चक्रुः पितरा युवाना ४, ३३, ३
 पुनर्नं देवा अद्भुः १०, १०९, ६; अथर्व. ५, १७, १०
 पुनरा वक्षसावनं ९, १०४, ३; साम. ११५९
 पुनाति ते परिष्कृतं ९, १, ६; वा. य. १९, ४; तै. सं.
 १, ८, २१, १; तै. मा. २, ६, १, २
 पुनान इन्द्रवा मर (०) एवं वधुनि ९, १००, २
 पुनान इन्द्रवा मर (०) वृषत्र ९, ४०, ६
 पुनान इन्द्रवेपां पुनहृत् ९, ६४, २७
 पुनानः कळोष्वा ९, ८, ६; साम. ११८३
 पुनानः सोम जागृविः ९, १०७, ६; साम. ५१२
 पुनानः सोम धारवापो ९, १०७, ४; साम. ५११; ६७५
 पुनानः सोम धारवेन्द्रो ९, ६३, २८
 पुनानश्च जयचक्र ९, १०७, १८
 पुनानासश्चमृषो ९, ८, २; साम. ११७९
 पुनाने तन्वा मियः ४, ५६, ६; साम. १५९७
 पुनानो अक्षमीवृषि ९, ४०, १; साम. ४८८; ९२४
 पुनानो देववीतय ९, ६४, १५; साम. ८४३
 पुनानो याति हवतः २, ४३, ३
 पुनानो रूपे अथर्व ९, १६, ६
 पुनानो वरिवस्त्रुषि ९, ६४, १४; साम. ८४९
 पुनीये वामरक्षसं मनीषां ७, ८५, १
 पुनो एनं वधुत् उव १०, १३०, २; अथर्व. १०, ७; ४३-४४
 पुनः सद्य इत्यधिषे ९, ६१, २; साम. १२११
 पुनर्दरा शिखतं वज्रहस्ता १, १०९, ८
 पुनं न धृष्णवा ह्य ८, ७३, १८
 पुनामे दुस्तिष्ठेयः ८, ४४, ३०
 पुनाणमोकः सत्यम् ३, ५८, ६
 पुनाणो अनुवेनन्तं १०, १३५, २
 पुनाणा वो वीर्यां १०, ३९, ५
 पुनां भिन्दुर्धुवा कविः १, ११, ४; साम. ३५९; १२५०;
 वाज्य मा. १४, १२, ३
 पुना यस्वरुमसो अपीतेः १, १२१, १०
 पुना संवापादम्यावधृत् २, १६, ८

पुरीष्वालो ज्ञप्तवः ३, २२, ४; वा. प. १२, ५०; तै. सं.

४. २, ४, ३

पुष्कसानी हि वामदास्य ४, ४२, ९

पुष्पा विधि वां मरा ८, ५, १६

पुष्पा हि सप्तर्षि ८, ११, ८; ४३, २१; साम. ११६७;
तै. मा. २, ४, ४. ४

पुष्प वा दायाप्योवे १, १५०, १; साम. ९७; नि. ५, ७

पुष्पप्ता जज्ञिमन्तः ५, ५७, ५

पुष्पमिषा न क्तवे ८, ५, ४

पुष्पमन्त्रा पुष्पवत् ८, ८, १२

पुष्प पुर्वे सर्व १०, ९०, २; साम. ६१९; अथर्व. १९, ६, ४;
वा. य. ३१, २, १; तै. मा. ३, १२, १

पुष्पुतस्य धामनिः ३, ३७, ४; अथर्व. २०, १९, ४

पुष्प हि वां पुष्पुजा ६, ६३, ८; नि. ६, २९

पुष्पवत् पुष्पवत् ८, ९२, २; साम. ७१४

पुष्पवो वाः पुष्पवः ६, ३४, २

पुष्पि दस्यो नि रिणाति १, १४८, ४

पुष्पि हि त्वा सधना १०, ८९, १६

पुष्पव्ये पुष्पा त्वाया ६, १, १३; तै. मा. ३, ६, १०, ५

पुष्पवत् पुष्पां स्तोत्राणां ६, ४५, २९

पुष्पवत् पुष्पांमीशानं १, ५, २; साम. ७४१; अथर्व.
२०, ६८, १२

पुष्प वत् इन्द्र सन्तुपथा ५, ३३, ४

पुष्पवो मा सृया १०, ९५, १५; शत. मा. ११. ५, १, ९

पुष्पणा विद्वयति ५, ७०, १; साम. ९८५

पुष्प वपांस्त्वधिमा दधाना १, ११७, ९

पुरोगा अधिदेवानां १, १८८, ११

पुरोहिती वो अन्वसः ९, १०१, १; साम. ५४५, ६९७

पुरोहा अग्ने पक्षतः ३, २८, २; नि. ६, १६

पुरोहा इत्युर्वचो ७, १८, ६

पुरोहास्तं वो अरमे सोमं ८, ३१, २

पुरोहास्तं सन्धुत ३, ५२, ४

पुरोहास्तं च नो वसो ३, ५२, ३; ४, ३२, १६

पुरोहास्तं नो अन्वस ८, ७८, १

पुरोहास्तं पक्षतं ३, ५२, २

पुरो वो अग्नें विद्वं सुवृद्धि ६, १०, १

पुर्विषं रग्वा क्षितिर्न १, ६५, ५

पुष्पात्वेमे अमिषोमे ५, ३७, ५

पुष्पांस्तं वरतो १०, ८५, १८; अथर्व. ७, ८१, १; १३, २, ११;
१४, १, ११; तै. मा. २, ७, १२, २; ८, ९, ३

पुष्पांस्तं सुवत् पुष्पवत् ८, २२, २

पुष्पांस्तु प्रदिनं याति ३, १११, ३; साम. १५९१

पुष्पांस्तु प्रयतिम् १, १२६, ५

पुष्पां विषयान्नुवनाद् १, १२३, २

पुष्पांभिर्हि वदातिम १, ८६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, ५

पुष्पांस्तु निरिष्यो ३, ५१, ५

पुष्पांस्तं शरदः शश्रमाणा १, १७९, १

पुष्पांस्तु रातयो १, ११, ३; साम. ८२९

पुष्पांस्तु रातयो ४, १९, ८

पुष्पांस्तु स्वे तुविर्द्धि ८, ६६, १२

पुष्पांस्तु इन्द्रोपमातवः ८, ४०, ९

पुष्पांस्तं स्वलो १, १२४, ५

पुष्पांस्तं भवत् १, ९४, ८

पुष्पांस्तं होतस्य नो १, २६, ५

पुष्पांस्तं न्यजाश्वं ६, ५५, ४

पुष्पांस्तं ते चक्रमा ३, ५२, ७

पुष्पांस्तं महर्षये १, १४२, १२

पुष्पांस्तं व्रते वयं ६, ५४, ९; अथर्व. ७, ९, ३; वा. य.
३४, ४१; तै. मा. २, ५, ५, ५

पुष्पांस्तं प्र गा इहि ६, ५४, ६

पुष्पा गा अन्वेतु नः ६, ५४, ५; तै. सं. ४, १, ११, २;
तै. मा. २, ४, १, ५

पुष्पा स्वेतश्चापयत् १०, १७, ३; अथर्व. १८, २, ५४;
तै. आ. ६, १, १, १; नि. ७, ९

पुष्पा स्वेतो नयत् १०, ८५, २६; अथर्व. १४, १, २०

पुष्पा राजानमावृणिः १, २३, १४

पुष्पा विष्णुर्हवनं मे ८, ५४, ४

पुष्पा सुवन्धुर्दिक् ६, ५८, ४; तै. मा. २, ८, ५, ४

पुष्पा वासा अनु वेद १०, १७, ५; अथर्व. ७, ९, २;
तै. मा. २, ४, १, ५; तै. आ. ६, १, १

पुष्पाव्रतं न रिष्यति ६, ५४, ३

पुष्पाव्रतं व्रतिगः ३, ७, १०

पुष्पाव्रतं वृष्णो अरुपस्य ६, ८, १

पुष्पा वा विश्वा सुवना २, ३४, ४

पुष्पा वयः पितृमान् १, १४१, २

पुष्पाव्रतं त्वा परमन्तं १, १६४, ३४; अथर्व. ९, १०, १३;
वा. य. २३, ६१

पुष्पाव्रतं वरुण ७, ८६, ३

पुष्पाव्रतं विश्वावमानाव १०, ११७, ५

पुष्पाव्रतं वयमा १०, ४४, ६; अथर्व. २०, २४, ६; नि.
५, २५

पुष्पाव्रतं अमर्त्यो ३, २७, ५; तै. मा. ३, ६, १, ३

शृणु करखा षड्छा ६, १९, ३
 शृणु रथो दक्षिणाया १, १२३, १
 शृङ्गाशुभानुयोजनो गवेषणः ८, १७, १५
 शृणुषा मरुतः श्रुति १, ८९, ७; वा. य. २५, २०
 शृणु मेघ्ये मातरिश्वरिणि ८, ५२, २
 शृष्टो दिवि चाप्यसिः ७, ५, २
 शृष्टो दिवि शृष्टो अस्मिः १, ९८, २; वा. य. १८, ७३, तै. सं.
 १, ५, ११, १; तै. मा. ३, ११, ६, ४
 शोरं चिद्विद्युदमुत् ५, ७४, ४
 शोरो अमस्य पुनरुत् ८, ६१, ६; साम. १५८०, अथर्व.
 २०, ११८, २
 शक्रभूषो वृत्तमिव ४, ३३, १
 शक्रिर्धैर्यधीतये ९, २०, १; साम. ९६८
 शकारवो मनसा ३, ६, १; तै. मा. २, ८, २, ५
 शकाम्यसुत्रानेव ९, ९७, ७; साम. ५४३; १११६
 शकाम्यवृत्तीपिणः ८, ३९, १
 शकृष्टिव शृणु एति ९, ७१, २
 शक्रुता हृता वात्यसिः १०, ८, १; साम. ७१; अथर्व.
 १८, ३, ६५; तै. आ. ६, ३, १
 शक्रुता धायसा ७, ९५, १
 शक्रुताभ्यर्चाम ९, ९७, ४; साम. ५३५
 शक्रुता गायत ९, ६०, १
 शक्रा न्वस्य महतो १, १५, १
 शक्रे सहसा सहो ८, ४, ५
 शक्राणिभ्यः वृत्तना १, १०९, ६; तै. सं. ४, २, ११, १
 शक्रिमर्कं गृणते ६, ६६, २; तै. सं. ४, १, ११, ३; तै. मा.
 २, ८, ५, ५; तै. ३, २१
 शक्रेतसं त्वा कवे ८, १०९, १८
 शक्रयानामुत्तुहो ५, ७४, ५
 शक्रानामे तव योनिं १०, ९१, ४
 शक्रापतिर्महमेता १०, १६९, ४; तै. सं. ७, ४, १७, २
 शक्रापते न त्वदेतानि १०, १२१, २०; अथर्व. ७, ७९, ४;
 ८०, ३; वा. य. १०, २०; २३, ६५; तै. सं.
 १, ८, १४, १; ३, २, ५, ६; तै. मा. २, ८, १, २;
 ३, ५, ७, १; नि. १०, ४३
 शक्राभ्यः पुष्टिं विभजत २, १३, ४
 शक्राभ्यस्तस्य पिप्रतः ८, ६, २; साम. १३०९; अथर्व.
 २०, १३८, २
 शक्रावता वचसा १, ७६, ४
 शक्रावतीः सुवचसं ६, २८, ७; अथर्व. ४, २१, ७; तै. मा.
 २, ८, ८, १२

शक्रा दक्षिणे अस्त्राय ८, १०१, १४; तै. आ. २, १; अथर्व.
 १०, ८, ३
 शक्रिभ्यः भरते वेपो १०, ४६, ८
 शक्र न हृन्दो महे रण ९, ४४, १; साम. ५०९
 शक्र न हृन्दो महे रण ९, ६६, १३
 शक्राणिभिष्टे हर्षय १०, १०४, ५
 शक्र पुं त्वं विप्रमचरोषु साधुं ५, १, ७
 शक्रेतां वस्यो षष्ठा ८, १६, १०; अथर्व. २०, ४६, १
 शक्रो देवी सरस्वती ६, ६१, ४; तै. सं. १, ८, २२, १
 शक्रो धन्वनिभ्यः ९, ७९, २
 शक्र आक्षयः पवमान ९, ८६, १
 शक्र आक्षिनीः पवमान ९, ८६, ४; साम. ८८६
 शक्र शृङ्ग पृष्ठाणि १०, ११२, ८
 शक्रं विविचिम १, १६७, ७ -
 शक्र अथ शिपिभिष्टे ७, १००, ५; सम्म. १६२६, तै. सं.
 २, १, १२, ५; नि. ५, ९
 शक्र अथा कारणं कृतं मूय १, १८, १३
 शक्र वृद्धः सीमे शृयवाने १०, ९३, १४
 शक्र शृङ्गु स्तवते १, १५४, २; अथर्व. ७, २६, २-३;
 तै. मा. २, ४, ३, ४; नि. १, २०
 शक्रोवेयं अथवाये १, १२९, ६; नि. १०, ४२
 शक्रिभ्यः नवीमहि ८, ६, ९
 शक्रिभ्यः नवीमहि १, १४३, १
 शक्रिभ्यो नवीमहि ५, ४३, ९
 शक्रि नवीमहि ४, ५, ४
 शक्रावतः प्रवरं १०, ५९, १
 शक्रि छेतवः प्रथमा अथवा ७, ७८, १
 शक्रि घोराणामेतामा १, १६९, ७
 शक्रि अथय वि चद्वे ७, १०४, २५; अथर्व. ८, ४, २५
 शक्रि ते हस्ये वृत् ८, ५६, १
 शक्रि सं चाक्रमचरं १, १९, १; साम. १६; नि. १०, ३६
 शक्रि त्वा बुद्धितर्हिः ७, ८१, ३
 शक्रि त्वा सुमनसो ७, ७८, ५
 शक्रि त्वा शयसी वय ८, ४५, ५
 शक्रि त्वा स्तोमैरीकते ७, ७५, ६
 शक्रि सुतानामकषासो ७, ७५, ६
 शक्रि भाना भरत ३, ५२, ८
 शक्रि य स्तोमं त्वहा सुपेत ७, ३४, २१
 शक्रि प्रवाणमसुरस्य विद्वान् ५, ४९, २
 शक्रि य वाहीन्द्र मीळुषो नृत् १, १६९, ६
 शक्रि प्राशर्वा हता ८, ३३, ६

प्रति मियतमं रयं ५, ७५, १; साम. ४१८; १७४३
 प्रति प्रवाणि वतवते १०, ९५, १३
 प्रति भद्रा अरक्षत ४, ५२, ५
 प्रति मे स्तोममदितिर्जन्तु ५, ४२, २
 प्रति यस्या नीचा दर्सि १, १०४, ५; नि. ५, १६
 प्रति यदापो अरश्ने १०, ३०, १३
 प्रति वा एना नमसाहमेमि १, १७१, १
 प्रति वां रयं नृपती नरथ्ये ७, ६७, १
 प्रति वां सूर उदिते मित्रं ७, ६६, ७; साम. १०६७
 प्रति वां सूर उदिते सूक्तः ७, ६५, १
 प्रति वो वृषद्वज्रये ८, २०, १
 प्रति श्रुताय वो धृपत् ८, ३२, ४; नि. ५, १६
 प्रति वीमप्रिर्जरेते समित्तः ७, ७८, २
 प्रति होभमित्ति सिंधवः १, १६८, ८
 प्रति प्या सुनरी जनी ४, ५२, १; साम. १७२५
 प्रति स्तोमेभिरुपसं वसिष्ठाः ७, ८०, १
 प्रति स्पशो वि सृज ४, ४, ३; वा. य. १३, ११; तै. सं.
 १, २, १४, १
 प्रति ऋषोषां तुजप्रतिरैवैः ७, १०४, ७; अथर्व. ८, ४, ७
 प्रतीचीने मामदनी १०, १८, १४
 प्र नु प्रव परि कोषं ९, ८७, १; साम. ५२३; ६७७
 प्र तुष्टिपुस्त्य स्थिरस्य ६, १८, १२
 प्र ते अज्ञे हविष्मती ३, १९, २
 प्र ते अश्वोतु कुश्वोः ३, ५१, १२; साम. ७३९
 प्र ते अस्या उपसः १०, २९, २; अथर्व. २०, ७६, २
 प्र ते श्रियो न वृष्टयो २, ६२, २८
 प्र ते धारा अत्यवनि ९, ८६, ४७
 प्र ते धारा असश्मती ९, ५७, १; साम. १७६१
 प्र ते धारा मधुमतीः ९, ९७, ३१; साम. ५३४
 प्र ते नावं न समने २, १६, ७
 प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्रा ४, १९, १०
 प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं ५, ३१, ६
 प्र ते बभू विश्वक्षण ४, ३२, २२
 प्र ते मद्रालो मद्रिरास ९, ८६, २
 प्र ते महे विदधे तैसिपं १०, ९६, १; अथर्व. २०, ३०, १;
 तै. ब्रा. २, ४, ३, १०; ३, ७, ९, ६
 प्र ते यक्षि प्रत ह्यमि १०, ४, १; तै. सं. २, ५, १२, ४
 प्र ते रयं मिथुकृतं १०, १०२, १
 प्र तेऽश्वद्वज्रयो यातवे १०, ७५, २
 प्र ते योचाम वीषा ४, ३२, १०

प्र ते सोतार ओषयोः ९, १६, १
 प्रत्नं रवीणां वुजं ६, ४५, १२
 प्रत्नं होतारमीध्वं ८, ४४, ७
 प्रत्नयज्जनया गिरः ८, १३, ७
 प्रत्नामनादाय्या ये ९, ७३, ६
 प्रत्नो हि कमीष्णो अथर्वेषु ८, ११, १०; तै. ब्रा. १०, २, १
 प्रत्यक्षिरुपसंश्रितानो ३, ५, १
 प्रत्यक्षिरुपसामप्रश् ४, १३, १
 प्रत्यक्षिरुपसो गातवेवा ४, १४, १
 प्रत्यक्षे मिथुना १०, ८७, २४
 प्रत्यक्षे हरसा हरः १०, ८७, २५; साम. ९५; नि. ४, १९
 प्रत्यक्षे देवानां विनाः १, ५०, ५; अथर्व. १३, २, २०।
 २०, ४७, १७; नि. १२, २४
 प्रत्यक्षमकंसनयत् १०, १५७, ५; अथर्व. २०, ६३, ३;
 १२४, ६
 प्रत्यर्थादशदस्या १, ९२, ५
 प्रत्यर्थिर्विज्ञानो १०, २६, ५
 प्रत्यसौ पिपीयते ६, ४२, १; साम. ३५२; १४४०; तै. ब्रा.
 ३, ७, १०, ६
 प्रत्यस्य श्रेणयो दूरध १०, १४२, ५
 प्रत्यु अदश्वोयती ७, ८१, १; साम. ३०३; ७५१; तै. ब्रा.
 ३, १, ३, १
 प्रत्यक्षसः प्रतवसो १, ८७, १
 प्र त्वा वृत्तं वृणीमहे १, ३६, ३
 प्र त्वा नमोभिरिन्द्र्य ९, १६, ५
 प्र त्वा सुम्वाभि वरुणस्य १०, ८५, २४; अथर्व. १४, १, १९, ५८
 प्रथमं जातवेदसमस्ति ८, २३, २२
 प्रथमभाजं यदासं वयोधां ६, ४९, ९
 प्रथमा हि सुवाचसा १, १८८, ७
 प्रथम्य यस्या सप्रथम्य १०, १८१, १
 प्रथिष्ट वस्य वीरकर्म १०, ६१, ५
 प्रथिष्ट यामन्प्रथिवी विदेपां ५, ५८, ७
 प्रदक्षिणिविनि गृणन्ति २, ४३, १
 प्र दानुदो दिव्यो दानु ९, ९७, २३
 प्र क्षीधितिर्विश्ववारा ३, ४, ३
 प्र देवत्रा ब्रह्मणे १०, ३०, १
 प्र देवं देववीतये १, १६, ४१; तै. सं. ३, ५, १२, ४
 प्र देवं देव्या धिया १०, १७३, २; तै. सं. ३, ५, ११, १
 प्र देवमच्छा मधुमन्त ९, ६८, १; साम. ५६३
 प्र देवोदासो अस्ति ८, १०३, २; साम. ५१; १५६७
 प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी कृतामृता १, १५९, १

प्र सावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः ७, ५३, १
 प्र शुभ्राय प्र शवसे ८, ९, २०, अथर्व. २०, १४२, ५
 प्र धन्वा नोम जागृविः ९, १०६, ४, साम. ५६७
 प्र धारा अस्य शुभ्रिणो ९, ३०, १
 प्र धारा मध्वो अग्निवो ९, ७, १, साम. ११२९
 प्र नः पूषा चरयं विश्वेदेव्यः १०, ९२, १३
 प्र नम्यसा सहसः सुतं ६, ६, १
 प्र निरुनेव सिन्धवो ९, १७, १
 प्र नु यदेपां महिना १, १८६, ९
 प्र नु वयं सुते वा ५, ३०, ३
 प्र नु वोवा सुतेषु वां ६, ५९, १
 प्र नूनं ज्ञातवेदसं १०, १८८, १, नि. ७, २०
 प्र नूनं जायतामयं १०, ६२, ८
 प्र नूनं धावता वृषश्च ८, १००, ७
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ५, वा. य. ३४, ५७
 प्र नू महित्वं वृषमस्य १, ५९, ६, नि. ७, २३
 प्र नू स मर्वः शवसा १, ६४, १३
 प्र नेमस्मिन्द्वतो १०, ४८, १०
 प्र नो यच्छव्यर्षमा १०, १४१, २, अथर्व. ३, २०, ३;
 वा. य. ९, २९; तै. सं. १, ७, १०, २
 प्र पथे पथामजनिष्ट १०, १७, ६; अथर्व. ७, ९, १, तै. मा.
 २, ८, ५, ३
 प्र पथतानामुवासी उपस्था ३, ३३, १, नि. ९, ३९
 प्र पवमान धम्वभि ९, २४, ३; साम. ९६३
 प्र पस्थामादिनि सिन्धुश्च ४, ५५, ३
 प्र पीपय वृषभ जिम्ब वाजानमे ३, १५, ६
 प्र पुनानस्य चेतसा ९, १६, ४
 प्र पुनानाय वेधसे ९, १०३, १; साम. ५७३
 प्र पुतास्त्रिमशोचिषे १, ७९, १०
 प्र पूर्वजे पितरा नम्यसीभिः ७, ५३, २; तै. सं. ४, १, ११, ४;
 तै. मा. २, ८, ४, ७
 प्र पूर्णं वृणीमहे ८, ४, १५
 प्र प्यायस्व प्र स्पन्दस्व ९, ६७, २८
 प्रप्र क्षवाय पश्यसे ९, ९, २, साम. ९३७
 प्रप्र पूष्णस्तुविजातस्य १, १३८, १
 प्रप्र वज्रिष्टुमं ८, ६९, १; साम. ३६०
 प्रप्रायमप्रभरतस्य ७, ८, ४, वा. य. ११, ३४, तै. सं.
 २, ५, १२, ४; ४, ९, ३, २
 प्रप्रा वो अस्मे १, १२९, ८, नि. ६, ४
 प्र पञ्चवे वृषभाय २, ३३, ८

प्र बाहवा सिन्धुतं ७, ६२, ५; वा. य. २१, ९; तै. सं.
 १, ८, २२, ३; तै. मा. २, ७, १५, ६; ८, ६, ७
 प्र बुष्ण्या व ईरते ७, ५६, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ६
 प्र बोधयोवः वृणतो १, १२४, १०
 प्र बोधयोपो अग्निना ८, ९, १७; अथर्व. २०, १४२, २
 प्र ब्रह्माणि नमाकवद् ८, ४०, ५
 प्र ब्रह्माणो अग्निरसो नक्षन्त ७, ४२, १
 प्र ब्रह्मैतु सद्नाहृतस्य ७, ३६, १
 प्रभक्तं दुर्मतीनां ८, ४६, १९
 प्रभङ्गी युरो मघवा तुवीमघः ८, ६१, १८; साम. १४५९
 प्रभतां रथं गम्यन्त ८, २, ३५
 प्र भूजयेन्तं महा १०, ४६, ५, साम. ७४
 प्र भ्रातृयं सुवानवो ८, ८३, ८
 प्र मंहिष्टाय गायत ८, १०३, ८; साम. १०७, ८७८
 प्र मंहिष्टाय वृहते त १, ५७, १; अथर्व. २०, १५, १
 प्र मन्दिने पितुमद्वर्त्ता १, १०१, १; साम. ३८०; नि.
 ४, २४
 प्र मन्महे शवसानाय १, ६२, १; वा. य. ३४, १६
 प्र मातुः प्रवरं गुह्यं १०, ७९, ३; नि. ५, ३
 प्र मात्रासी रिचिरे ३, ४६, ३
 प्र मा पुपुजं प्रयुजो १०, ३३, १
 प्र मित्रयोर्वैरुण्यो ७, ६६, १
 प्र मित्राय प्रार्वम्णे ८, १०१, ५, साम. २५५
 प्र मे नमी साय १०, ४८, ८
 प्र मे पंथा देवयाना अटश्नु ७, ७६, २
 प्र मे विविर्द्धो अविदन् ३, ५७, १
 प्र य आरुः सितिष्टस्य ३, ७, १
 प्र यं राये निनीयसि ८, १०३, ४; साम. ५८
 प्र यज्ञ एतु हेग्वो न सतिः ७, ४३, २
 प्र यज्ञ एवागुपक् ५, २६, ८
 प्र यज्ययर्षो मरुतो भ्राजश्च्यः ५, ५५, १
 प्र यत्ते असे सूरयो १, ९७, ४; अथर्व. ४, ३३, ४; तै. आ.
 ६, ११, १
 प्र यत्पितुः परमात् १, १४१, ४
 प्र यत्सिन्धवः प्रसवं ३, ३६, ६; तै. मा. २, ४, ३, ११
 प्र यद्मः सहस्रतो १, ९७, ५; अथर्व. ४, ३३, ५, तै. आ.
 ६, ११, १
 प्र यद्विधा परावतः १, ३९, १
 प्र यद्विधा महिना नृम्यो १, १७३, ६
 प्र यजश्चिद्व एपां १, ९७, ३; अथर्व. ४, ३३, ३, तै. आ.
 ६, ११, १

प्र यद्रूपेषु पृथगीरसुवर्ग १, ८५, ५
 प्र यद्रूपेषु मर्मिष ८, ७, १
 प्र यद्रूपेषु मरुतः १०, ७७, ६
 प्र यद्रूपेषु महिना रथस्य १, १८०, ९
 प्र यद्वा मित्रावरुणा ६, ६७, ९
 प्र यन्ममिषरि जारं १, १५२, ४
 प्र यन्मि यज्ञं विपयन्ति वरिः ७, २१, २
 प्र यन्तु राजाष्टविधीभिः ३, २६, ४
 प्र यमन्तवृषसगसो १०, ४२, ८; अथर्व. २०, ८९, ८
 प्र याः मिश्रते सूर्यस्य १०, ३५, ५
 प्र या वोपे भृगवाणे १, १२०, ५
 प्र याजान्मे भन्तु राजा १०, ५१, ८; ति. ८, २०
 प्र या जिगाति सूर्यलेख ७, १०४, १७; अथर्व. ८, ४, १७
 प्र यात शीभमाश्रुभिः १, ३७, १४
 प्र याभिर्यासि दाश्यांसम् ७, ९२, ३; वा. य. २७, २७;
 तै. सं. २, २, १२, ७
 प्र या महिष्ठा महिनासु ६, ६१, १३
 प्र युजो बावो अभिषो ९, ७, ३; साम. ११३०
 प्र युजसी दिव एति मुवाणा ५, ४७, १
 प्र ये गावो न भूर्णवः २, ४१, १; साम. ४९१, ८९२
 प्र ये गृहादममुसुवाया ७, १८, २१; ति. ६, ३०
 प्र ये जाना महिना ५, ८७, २
 प्र ये दिवः पृथिव्या न १०, ७७, ३
 प्र ये दिवो बृहतः ऋषिषे २, ८७, ३
 प्र ये धामानि पृथ्वीपथको ४, ५५, २
 प्र ये सिन्धं प्रार्यमणं १०, ८९, ९
 प्र ये से वन्तवे ५, ५२, १६
 प्र ये ययुरवृकासो रया इव ७, ७४, ६
 प्र ये वसुम्भ इव दानमोदुः ५, ४२, ५
 प्र ये क्षामन्मे जनयो १, ८५, १
 प्र यो नमश्चे अम्योजवा ८, ५१, ८
 प्र यो वा मित्रावरुणाजिरो ८, १०१, ३
 प्र राजा वाचं जनयन् ९, ७८, १
 प्र रज्ज्वेण ययिना यन्ति १०, ९१, ५
 प्र रेभ एष्यति वारं ९, ८६, ३१
 प्र र इन्द्राय बृहते ८, ८९, ३; साम. २५७; वा. य. ३३, ९६
 प्र र इन्द्राय सादन् ७, ३१, १; साम. १५६, ७१६
 प्र र इन्द्राय निदु ८, ३२, २७
 प्र र एकी विमय २, १९, ५
 प्र र एते सुयुजो ५, ४४, ४
 प्र रः जारं रघुवज्रयो १, १००, २

प्र रः पान्तमन्त्रयो १, १५५, १
 प्र रः शंसायद्रुहः ८, २७, १५
 प्र रः शार्धाय पृथ्वये १, ३७, ४
 प्र रः शुक्राय भानये ७, ४, १; तै. भा. २, ८, २, ३
 प्र रः सखायो भगवो ६, १६, २२
 प्र रः सतां ज्येष्ठतमाय २, ६६, १
 प्र रता हि क्रतूनां ४, ३१, ५
 प्र रते अग्ने जनिमा १०, १४२, २
 प्र रत्वतीये पृथिवी मरुद्वयः ५, ५४, ९
 प्र रयामना सुवृता रयेन १, ११८, ३
 प्र रतेय दिवो अमनामिन्द्र ७, १०४, १९; अथर्व. ८, ४, १७
 प्र रः स्वल्पन्सुवि ५, ५९, १
 प्र री रयो मनोजवा इषति ७, ६८, ३
 प्र री शरद्वान्धुषो १, १८१, ६
 प्र री स मित्रावरुणावृतावा ७, ६१, २
 प्र री सोमाः सुवृक्वो ८, ८, २२
 प्र रवाचमिन्दुरिष्यति ९, २०, ६; साम. १२०१
 प्र रवाच्यं वचसः ४, ५, ८
 प्र रवाच्यं ताम्रवा कीर्यं तत् ३, ३३, ७
 प्र रवाजमिन्दुरिष्यति २, ३५, ४
 प्र रवाता इव रोधत १०, ११९, २
 प्र रवाता वाप्ति पतयति ५, ८३, ४; तै. भा. ६, ६, २
 प्र री दंसांस्त्रिभिराववोचं १, ११६, २५
 प्र री निचेरुः कुकुडो वतो १, १८१, ५
 प्र रवामन्त्रांसि मघान्वस्युः ७, ६८, २
 प्र रवामन्त्रेयुविधनो ३, १२, ५; साम. १५७५; १७०३
 प्र रवामनोचमश्विना ४, ४५, ७
 प्र रवामनोत सुवृतिः १, १७, ९
 प्र री महि णवि ४, ५६, ५; साम. १५९६
 प्र रवामन्त्रा बृहती ६, ४९, ४; वा. य. ३३, ५५; तै. भा.
 २, ८, १, १
 प्र रवाच्ये सुप्रया वरिरेण ७, ३९, २; वा. य. ३३, ४४;
 ति. ५, २८
 प्र रविषसामन् ५, २२, १
 प्र रविष्णवे शुषमेतु १, १५४, ३
 प्र रवीमुप विविधि ८, ५०, ६
 प्र रवीरया शुष्णयो रजिरे ७, ६०, १; वा. य. ३३, ७०
 प्र रवीरया प्र तवसे ताराय ६, ४९, १२
 प्र रवृक्वन्तो अभिजुषः ९, २१, २
 प्र रवेपसे कवये वेद्याय ५, १५, १; तै. भा. १, २, १, ९
 प्र रवेपति पर्याता १, ३०, ५; तै. भा. ६, ४, ४, ३

प्र वो प्रावाणः सविता १०, १७५, १
 प्र वोऽन्ता रिचि देवयुः १०, ३२, ५
 प्र वो देवं चित्सहस्रानमसि ७, ७, १
 प्र वो देवायामये ३, १३, १; आद्य. श्री. ५, ९, २१
 प्र वो धियो मन्त्रयुवो ९, ८६, १७; साम. ११५३
 प्र वो जियन्त इन्द्रो १, १४, ४
 प्र वो मरुतस्त्रिधा ५, ५४, २
 प्र वो महीमरमसि कृणुष्व ७, ३६, ८
 प्र वो महे मययो यन्तु ५, ८७, १; साम. ४६९
 प्र वो महे मन्दमागयान्धसः १०, ५०, १; वा. य. ३३, २३;
 नि. ११, ९
 प्र वो महे महि नमो १, ६२, २; वा. य. ३४, १७
 प्र वो महे महिषे भरष्वं ७, ३१, १०; साम. ३२८, १७३;
 अथर्व. २०, ७३, ३
 प्र वो महे सहसा १, १२७, १०
 प्र वो मित्राय गायत ५, ६८, १; साम. ११४३
 प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अचन्तु ७, ४३, १
 प्र वो यज्ञे पुरुषो १, ३६, १; साम. ५९
 प्र वो रयि युक्तां भरष्वं ५, ४१, ५
 प्र वो वाजा जमिघवो ३, २७, १; तै. सं. २, ५, ७, २;
 तै. मा. ३, ५, २, १
 प्र वो वायुं रययुजं कृणुष्व ५, ४१, ६
 प्र वो वायुं रययुजं पुरं चिम् १०, ६४, ७
 प्र शंसमानो अतिथिर्न ८, १९, ८
 प्र तंसा गोप्यम् १, ३७, ५
 प्र शन्तमा वरुण ५, ४२, १
 प्र शर्ध आर्तं प्रथमं ४, १, १२
 प्र शर्धांय मारुताय ५, ५४, १
 प्र शुक्रासो वयोजुवो ९, ६५, २६
 प्र शुक्रैरु देवी मनीषा ७, ३४, १; तै. आ. ४, १७, १;
 ताण्ड्य आ. १, २, ९
 प्र शुष्पयुषं वरुणाय ७, ८८, १
 प्र शोशुचया उपसो १०, ८९, १२
 प्र इयावाश्च यजुषा ५, ५२, १
 प्र इवेनो न मरिर् ६, २०, ६
 प्र सक्षणो दिव्यः ५, ४१, ४
 प्र स क्षयं तिरते ८, ७१, १६
 प्र सद्यो अग्ने भस्वेयव्यान् ५, १, ९; तै. मा. २, ४, ७, १०
 प्र ससगुमृतपीति १०, ४७, ६
 प्र ससवमिरासा ८, ७३, ९
 प्र ससहोता सनकादरोष ३, २९, १४

प्र स मित्र मतो अस्तु ३, ५९, २; तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 नि. २, १३
 प्र सन्नानं चर्षणीनां ८, १६, १; साम. १४४; अथर्व. २०, ४४, १
 प्र सन्नाने बृहते मन्मनु ६, ६८, ९
 प्र सन्नाने बृहदचो गर्भो ५, ८५, १
 प्र सन्नानो असुरस्य प्रदास्ति ७, ६, १; साम. ७८
 प्र सये त उदीरते ९, ५०, २; साम. १२०६
 प्र ससाहिषे पुरुहूत १०, १८०, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४;
 तै. मा. २, ६, ९, १; ३, ५, ७, ४
 प्र साकमुक्षे अचंता गणाय ७, ५८, १
 प्र सा क्षितिसुर १, १५१, ४
 प्र सा वाधि सुष्टुमिर्मोनां ५, ५८, ६
 प्र सीमादिव्यो असृजत् २, २८, ४; नि. १, ७
 प्र सु रमन्ता धियसानस्य १०, ३२, १
 प्र सु ज्येष्ठं निधिराम्भो १, १३६, १
 प्र सुव्यानस्यान्धसो ९, १०१, १३; साम. ५५३, ७७४;
 १३८६
 प्र सुमेधा गातुवित् ९, ९२, ३
 प्र सु य आपो महिमानं १०, ७५, १
 प्र सुवान इन्द्रुरक्षाः ९, ६६, २८
 प्र सुवानो भक्षाः सहस्र ९, १०९, १६; साम. ११६०
 प्र सुवानो धारया ९, ३४, १
 प्र सु विश्वाप्रक्षसो १, ७६, ३
 प्र सु ध्रुवं सुराक्षं ८, ५०, १; अथर्व. २०, ५१, ३
 प्र सु ष विभ्यो मरुतो ४, २६, ४
 प्र सुष्टुतिः स्तनयन्तं रुवंतं ५, ४२, १४
 प्र सु स्तोमं भरत वाजयंत ८, १००, ३
 प्र सु त हन्त्र प्रवता हरिभ्यां ३, ३०, ६; अथर्व. ३, १, ४
 प्र सुतो नक्षमकरं १०, १६७, ४
 प्र सु न एत्वध्वरो ८, २७, ३
 प्र सुनव क्रमूणां १०, १७६, १
 प्र सु महे सुशरणाय ५, ४२, १३
 प्र सेनानीः शूरो अग्ने ९, ९६, १; साम. ५३३
 प्र सो अग्ने तयोमिनिः ८, १९, ३०; साम. १०८, १८२२;
 तै. सं. ३, २, ११, १
 प्र सोता शिरो अर्ध्वरे ७, ९२, २
 प्र सोम देववीतये ९, १०७, १२; साम. ५१४, ७६७
 प्र सोम सधुमत्तमो ९, ६३, १६
 प्र सोम याहि धारया ९, ६६, ७
 प्र सोम याहीन्द्रस्य क्रुशा ९, १०९, १८; साम. ११६२
 प्र सोमस्य पवमानयोर्मसा ९, ८१, १

प्र सोमाय न्यक्षवत् ९, ६५, ७
 प्र सोमासः स्वाध्वः ९, ३१, १
 प्र सोमासो अघम्विषः ९, २४, १, साम. ९६१
 प्र सोमासो मद्युतः ९, ३२, १, साम. ४७७; ७६९
 प्र सोमासो विषाक्षितो ९, ३३, १, साम. ४७८; ७६४
 प्र सोमा अति धारया ९, ३०, ४
 प्र स्कम्भदेष्णा धनवज्र १, १६६, ७
 प्रस्तुतिर्वा धाम १, १५३, २
 प्रस्तोक इन्नु राधसका ईर्ष ६, ४७, २२
 प्र क्षोपदुप गासिपत् ८, ८१, ५
 प्र स्वानासो रया इवार्यन्वो ९, १०, १, साम. १११९
 प्र ईसासस्तृपलं मन्तुं ९, ७७, ८; साम. १११७
 प्र हि ऋतुं बृहथो २, ३०, ६
 प्र हि र्वा पूषन् १, १३८, २
 प्र हिन्वानास इन्द्रवो ९, ६४, १६
 प्र हिम्बानो जनिता ९, १०, १, साम. ५३६
 प्र हि रिश्नि क्षोजसा ८, ८८, ५, साम. ३१२
 प्र होता जातो महान् १०, ४६, १, साम. ७७
 प्र होत्रे पूषन् वचो ३, १०, ५, साम. ९८; तै. सं.
 ३, २, ११, १
 प्र छच्छा मनीषा १०, २६, १
 प्राक्तुम्य इन्द्रः प्र १०, ८९, ११
 प्रासये तवसे भरध्वं ७, ५, १
 प्रासये बृहते यज्ञियाय ५, १२, १
 प्रासये वाचमीरय १०, १८७, १; अथर्व. ६, ३४, १
 प्रासये विष्णुचे धियं ७, १३, १
 प्रासुवो नभस्यो ४, १९, ७
 प्राचीनां वहिः प्रदिशा १०, ११०, ४; अथर्व. ५, १२, ४;
 वा. य. २९, २९, तै. मा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ९
 प्राचीनं वहिरोजसा १, १८८, ४
 प्राचीनो यज्ञः सुधितं ७, ७, ३
 प्राचीसु देवाधिना धियं ७, ६७, ५
 प्राण्यं यज्ञं चक्रम वधेतां गीः ३, १, २
 प्रातः सुतमपिषो ४, ३५, ७
 प्रातरहिः पुरुषियो ५, १८, १, साम. ८५
 प्रातरहिः प्रातिरिङ् ७, ४१, १, अथर्व. ३, १६, १; वा. य.
 ३४, ३४, तै. मा. २, ८, ९, ७
 प्रातर्जये जग्नेय १०, ४०, ३
 प्रातर्मितं भगमुमं हुवेम ७, ४१, १, अथर्व. ३, १६, २;
 वा. य. ३४, ३५; तै. मा. २, ८, ९, ७; नि. १२, १४
 प्रातर्देवांमदितिं जोहधीमि ५, ६९, ३

प्रातर्यज्ञश्चमक्षिना ५, ७७, २, तै. मा. २, ४, ३, १३; नि. १२, ५
 प्रातर्योषमिरागतं ८, ३८, ७
 प्रातर्योषाणा प्रथमा यज्ञध्वं ५, ७७, १, तै. मा. २, ४, ३, १३
 प्रातर्योषाणा रघ्वेय २, ३६, २
 प्रातर्योषाणाः सहस्कृत १, ४५, ९
 प्रातर्युजं नास्त्याधि लिप्यतः १०, ४१, २
 प्रातर्युजा वि बोधय १, २२, १, तै. सं. १, ४, ७, १, तै. मा.
 २, ४, ३, १३; नि. १२, ४
 प्राता रत्नं प्रातरिश्वा १, १२५, १
 प्राता रथो नवो २, १८, १
 प्रात्यक्षक्रमवृद्धः सूर्यस्य ५, २९, १०
 प्राय स्रोतारं मघधध्व ८, ३६, २
 प्रावीविषद्वाच ऊर्मि ९, ९६, ७; साम. ९४५
 प्रावेपा मा बृहतो १०, ३४, १, नि. ९, ८
 प्रास्त्रोत्पौजा ऋग्येभिः १०, १०५, ६
 प्रास्त्रा ऊर्जं वृत्भुजं ८, १, १६
 प्रास्त्रे गायत्रमधत् ८, १, ८
 प्रास्त्रे हिनांत मधुमन्तं १०, ३०, ८
 प्रास्त्र धारा अक्षरन् ९, २९, १, साम. १७६५
 प्रास्त्र धारा बृहवीः ९, ९६, २२
 प्रियं ब्रह्मे वदतः १०, १५१ २, तै. मा. २, ८, ८, ६
 प्रियं बुधं न काम्यं ५, १९, ४
 प्रियमेधध्वन् धियत् १, ४५, १, नि. ३, १७
 प्रिया तद्वानि मे कयिः १०, ८६, ५; अथर्व. २०, १२६, ५
 प्रिया पदानि पथो १, ६७, ६
 प्रिया यो नाम हुये तुराणां ७, ५६, १०; तै. सं. २, १, ११, १
 प्रियास हस्ते मघवक्षमिष्टो ७, १९, ८; अथर्व. २०, ३७, ८
 प्रियो नो अस्तु विश्वपतिः १, २६, ७; साम. १६१९
 प्रीणीताधामिहतं जयाय १०, १०१, ७; नि. ५, २६
 प्रेतां यशस्व शम्भुया २, ४१, १९
 प्रेता जयता नरा १०, १०३, १३; साम. १८३२; अथर्व.
 ३, १९, ७; वा. य. १७, ४६, तै. सं. ३, ६, ४, ४
 प्रेतां सुधाभि नामुतः १०, ८५, २५, अथर्व. १४, १, १८
 प्रेक्षं प्रक्ष वृत्रत्येय्याविध ८, ३७, १
 प्रेक्षो अग्ने दीदिति पुरो ७, १, ३; साम. १३७५; वा. य.
 १७, ७६; तै. सं. ३, ४, ६, ५, ४
 प्रेक्षसिवांहृये लोमेभिः ३, ५, २
 प्रेक्षस्व योषं प्रथमा कृताति ७, ९८, ५; अथर्व. २०, ८७, ५
 प्रेक्षामिन्द्रां सुवचस्वो १०, ११६, ९
 प्रेरय सूर्यो अर्थं न १०, २९, ५; अथर्व. २०, ७६, ५
 प्रेष्ठ यो अतिथिं स्तुये ८, ८४, १, साम. ५, १२४४

प्रेहं वो अतिथिं गुणीये १. १८६, ३
 प्रेष्टुमु प्रियाणां ८, १०३, १०
 प्रेहि प्रेहि पयिमः १०, १४, ७; अथर्व. १८, १, ५४
 प्रेक्षामीदि षष्पुदि १. ८०, ३; साम. ४१३
 प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ३; साम. ५६; वा. य. ३३, ८९;
 ३७, ७; तै. भा. ४, २, २
 प्रेते वदन्तु प्र ब्रवं १०, ९४, १; नि. ९, ९
 प्रय स्तोमः पृथिवीमन्तरि ५, ४२, १६
 प्रयागमेतु विभुंरव १, ८७, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 प्रो अयातीदिन्नुग्निह्रस्व ९, ८६, १६; साम. ५५७, ११५२;
 अथर्व. १८, ४, ६०
 प्रो अश्विनाववसे १, १८६, १०
 प्रो अस्मा उपस्तुतिं ८, ६२, १
 प्रो प्रां पीति वृष्ण ह्यमि १०, १०४, ३ अथर्व. २०, २५, ७;
 ३३, २
 प्रोतये वरुण मित्रमिन्द्रं ६, २१, ९
 प्रो स्वे अग्नयोऽग्निपु ५, ६, ६
 प्रोषदद्यो न यवसे ७, ३, २; साम. १२२०; वा. य.
 १५, ६२; तै. सं. ४, ४, ३, ३
 प्रो द्रोणे हरयः ६, ३७, २
 प्रोरोमिन्नावरुणा ७, ६१, ३
 प्रोष्टेनया वक्षेनया ७, ५५, ८; अथर्व. ४, ५, ३
 प्रो प्वस्सं पुरोरथं १०, १३३, १; साम. १८०१; अथर्व.
 २०, ९५, २; तै. सं. १, ७, १३, ५; तै. भा. २, ५, ८, १
 प्रो ह्य वज्रिः पथ्यामिः ९, ८९, १
 प्रुट् सूर्यं अवता ८, १०१, १२; साम. १७८९; अथर्व.
 २०, ५८, ४; वा. य. ३३, ४०
 वलस्य नीया वि १०, ९२, ३
 वळिण्या तद्वपुषे १, १४१, १
 वळिण्या देव विष्णवे ५, ६७, १
 वळिण्या पर्वतानां ५, ८४, १; तै. सं. २, २, १२, २; नि. ११, ३७
 वळिण्या महिमा वां ६, ५९, २
 वळ् ऋग्विषयाय चाञ्च ८, ६३, ११
 वष्महो असि सूर्यं ८, १०१, ११; साम. २७६; १७८८;
 अथर्व. १३, २, २९; २०, ५८, ३; तै. भा. १, ४, ५, ३
 वतो वतामि १०, १०, १३; अथर्व. १८, १, १५; नि. ६, २८
 वम्हये नु स्वतवसे ९, ११, ४; साम. १४४४
 वभ्राणाः सुनो सहस्रो ३, १, ८
 वम्हरेको विपुणः ८, २९, १
 वहिः शचीननोजवा ९, ५, ४

वहिर्वा यस्त्वपत्याय १, ८३, ६; अथर्व. २०, २५, ६
 वहिपवः पितर ऊति १०, १५, ४; अथर्व. १८, १, ५१; वा. य.
 १९, ५५; तै. सं. २, ६, १२, २; नि. ४, २१
 वलं धेहि तन्पु नो ३, ५३, १८
 वलविज्ञाय स्वविः १०, १०३, ५; साम. १८५३; अथर्व.
 १९, ३, ५; वा. य. १७, ३७; तै. सं. ४, ६, ४, २
 वहवः सूरचक्षसो ७, ६६, १०
 वह्नीः समा अकरमेतः १०, १२४, ४
 वह्नीनां पिता ६, ७५, ५; वा. य. २९, ४२; तै. सं. ४, ६, २, १;
 नि. ९, १४
 वाधसे जनान्पृथमेव मन्पु ६, ४६, ४
 विभया हि यावतः ८, ४५, ३५
 विभतिं चाविद्वस्य ९, १०९, १४
 विभ्रवृद्वापि हिरण्यं १, २५, १३
 वीनान्पुतां सपुत्रं हंसं १०, १२४, ९
 वृहदुक्थं हवामहे ८, ३२, १०; साम. २१७; नि. ६, ४, १७
 वृहती ह्य सुनवे रोदसी १, ५९, ४
 वृहत्पुत्रः प्रसवीता निवेश ४, ५३, ६
 वृहत्स्वध्वन्त्रममवध १, ५२, ९
 वृहदिन्द्राय गायत ८, ८९, १; साम. २५८; वा. य.
 २०, ३०; तै. भा. २, ५, ८, ३
 वृहदु गाधिपे वचो सूर्यां ७, ६६, १
 वृहज्जिह्वे अर्धिमिः ६, ४८, ७; साम. ३७
 वृहद्वन्ति मजिरेण १०, ९४, ४
 वृहद्वयो वृहते तुभ्यमग्ने ५, ४३, १५
 वृहद्वयो मधवज्रयो ७, ५८, ८
 वृहद्वयो हि मानवे ५, १६, १; साम. ८८
 वृहद्वस्यं मरुतां ८, १८, २०
 वृहन्त इज्जानवी ३, १, १४
 वृहन्त इम्पु ये ते १, ११, १६
 वृहन्तेव गम्भोषु १०, १०६, ९
 वृहत्पृष्ठावो अपलासाः १०, २७, १४
 वृहत्पिदिष्म एवां ८, ४५, १; साम. १३३९; वा. य.
 ३३, २४
 वृहत्त इन्द्र यधेते ४, ५०, ११
 वृहस्पतिः प्रथमं जायमानो ४, ५०, ४; अथर्व. २०, ८८, ४;
 तै. भा. २, ८, २, ७
 वृहस्पतिः समजयद्रुमि ६, ७३, २; अथर्व. २०, ९०, ३;
 तै. भा. २, ८, २, ८
 वृहस्पतिरमत हि स्य १०, ६८, ७; अथर्व. २०, १६, ७

गृहस्वतिर्नः परि पातु १०, ४२, ११, ४३, ११; ४४, ११,
अथर्व. ७, ५१, १; २०, १७, ११; ८९, ११; ९४, ११.
तै. सं. ३, ३, ११, १
गृहस्वतिर्नयतु दुग्धा १०, १८२, १
गृहस्वते अति यद्वर्षा २, २३, १५; वा. य. २६, ३; तै. सं.
१, ८, २२, २
गृहस्वते उपस्व नो ३, ६२, ४; तै. सं. १, ८, २२, २
गृहस्वते तपुषाभ्य २, ३०, ४
गृहस्वते परि दीया १०, १०३, ४; साम. १८५२; अथर्व.
१९, १३, ८; वा. य. १७, ३६; तै. सं. ४, ६, ४, १
गृहस्वते प्रति मे देवताम् १०, ९८, १
गृहस्वते प्रथमं वाचो १०, ७१, १; वे. आ. १, ११, १४
गृहस्वते या परमा परावत् ४, ५०, ३; अथर्व. २०, ८८, ३
गृहस्वते युवमिन्द्रश्च ७, ७७, १०; २८, ७; अथर्व.
२०, १७, १२; ८७, ७; तै. ब्रा. २, ५, ६, ३
गृहस्वते सदमिधः १, १०६, ५
योधधन्मा हरिण्या ४, १५, ७
योधा मे अस्य वचसो १, १४७, २; वा. य. १२, ४२;
तै. सं. ४, २, ३, ४; नि. ३, २०
योधा मु मे मघधन्वाचमेमां ७, २२, ३; साम. ९२९;
अथर्व. २०, ११७, ३
योधिन्मनसा रथे ५, ७५, ५
योधिन्मना इवस्तु नो ८, ९३, १८; साम. १४०
महा गामध्वं जनयन्त १०, ६५, ११
महा च ते जातयेदो १०, ४, ७
महाचारी चरति १०, १०९, ५; अथर्व. ५, १७, ५
महा जिन्वतमुत जिन्वतं ८, ३५, १६
महाजस्वतिरेता १०, ७२, २
महाजस्वते त्वमस्य यन्ता २, २३, १९; २४, १६; वा. य.
३४, ५८; तै. ब्रा. २, ८, ५, १
महाजस्वतेरभवद्यथा २, २४, १४; तै. ब्रा. २, ८, ५, २
महाजस्वते सुवमस्य २, २४, १५; तै. ब्रा. २, ८, ५, २
महागाभिः संधिदानो १०, १६२, १; अथर्व. २०, ९६, ११
महाणा ते महायुजा ३, ३५, ४; अथर्व. २०, ८६, १
महावीर महाकृतिं युषाण ७, २९, २
महा प्रजावदा भर ६, १६, ३६; साम. १३९८
महा कृणोति बह्नां १, १०५, १५
महा ण इन्द्रोप याहि ७, २८, १
महाणं महाबाहसं ६, ४५, ७
महाणस्वा वयं युजा ८, १७, ३; साम. ६६८; अथर्व.
२०, ३, ३; ३८, ३; ४७, ९

महाणि मे मतयः १, १६५, ४; वा. य. ३३, ७८
महाणि हि चक्रे वधेनाति ६, २३, ६
महा त इन्द्र निर्धनः ८, ९०, ३
महा देवानां वदधीः ९, ९६, ६; साम. ९४४; तै. सं.
३, ४, ११, १; तै. आ. १०, १०, १; नि. १४, १३
महागादिन्द्र राघसः १, १५, ५; साम. २२९
महाणासः पितरः ६, ७५, १०; वा. य. २९, ४७;
तै. सं. ४, ६, ६, ३
महाणामः सोमिनो वच ७, १०३, ८
महाणासो अतिरात्रे ७, १०३, ७
महाणोऽस्य सुवमावीत् १०, ९०, १२; अथर्व. १९, ६, ६;
वा. य. ३१, ११; तै. आ. ३, १२, ५
भग एव भगवो अस्तु देवाः ७, ४१, ५; अथर्व. ३, १६, ५;
वा. य. ३४, ३८; तै. ब्रा. २, ५, ५, १; ८, ९, ८
भगं धियं वाजयन्तः २, ३८, १०; तै. ब्रा. २, ८, ६, ३
भग प्रणेतर्भग सत्यागधः ७, ४१, ३; अथर्व. ३, १६, ३;
वा. य. ३४, ३६; तै. ब्रा. २, ५, ५, १; ८, ९, ८
भगमकस्य ते वय १, २४, ५
भगस्य स्वसा वरुणस्य १, १२३, ५
भजन्त धियो देवस्यं १, ६८, ४
भद्रं वै वरं कृणते १०, १६४, २
भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम १, ८९, ८; साम. १८७४; वा. य.
२५, २१; तै. आ. १, १, १
भद्रं ते अग्ने सहसिन् ४, ११, १; तै. सं. ४, ३, १३, १
भद्रं नो अपि वातय मनः १०, २०, १
भद्रं नो अपि वातय मनो १०, २५, १; साम. ४२२
भद्रमिवं रुशमा अग्ने अकृन् ५, ३०, १२
भद्रमिन्द्रा ७, ९६, ३
भद्रं भद्रं न आ भर ८, ९३, २८; साम. १७३
भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रर्वे ८, १९, २०; साम. १५६०;
वा. य. १५, ३९, ४०
भद्रा अग्नेवध्वस्य १०, ६९, १
भद्रा अथा हरितः सुवेस्य १, ११५, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, १
भद्रा ते अग्ने स्वनीक ४, ६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, १
भद्रा ते हस्ता सुकृणोत ४, २१, ९
भद्रा वरुक्ष उर्विणी ६, ६४, २
भद्रा यथा समन्वा ९, ९७, १; साम. १४००
भद्रो नो अग्निगार्होते ८, १९, १९; साम. १११; १५५२;
वा. य. १५, ३८-३९
भद्रो भद्रया सचमान १०, ३, ३; साम. १५४८
भरषदि धिरतो ४, २६, ५

मरद्वाजाय सप्रथः ६, १६, ३३
 मरद्वाजायाव धुक्षत द्विता ६, ४८, १३
 मरामेधं कृणवा १, ९४, ४; साम. १०६५
 मराय सु भरत भागं १०, १००, २
 मरेषु हव्यो नमसोप २, २३, १३
 मरेष्विन्द्रं सुहवं १०, ६३, ९; तै. सं. २, १, ११, १; तै. ब्रा. २, ७, १३, ३
 मर्गो ह नामोत यस्य १०, ६१, १४
 मवा सुम्नी वाऽयस्योत १०, ६९, ५
 मवा नो अग्नेऽवितोत १०, ७, ७
 मवा नो अग्ने सुमना उपेतो ३, १८, १
 मवा मिश्रो न शेव्यो १, १५६, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
 मवा वरुणं गृणते १, ५८, ९
 मवा वरुणं मघवन्मघोनां ७, ३२, ७
 भारतीये सरस्वति १, १८८, ८
 भारती पवमानस्य २, ५, ८
 भास्वती नेत्री सृष्टानां द्विव १, ९२, ७
 भास्वती नेत्री सृष्टानामधेति १, ११३, ४
 भिनःपुरो नवति हृन्द् १, १३०, ७
 भिनःत्रिंशवसा १, १७, ३
 भिनःद्वलमहिरोभिः २, १५, ८; तै. सं. २, ३, १४, ५
 भिषि विश्वा अपद्विपः ८, ४५, ४०; साम. १३४; १०७०, अथर्व. २०, ४३, १
 भीताय नाधनाय ५, ७८, ६
 भीमो विवेषायुधेभिर्गो ७, २१, ४
 भुज्युमंहसः पिष्टयो १०, ६५, १२
 भुज्यु नो वयासः १०, ७६, ६
 भुवप्रितस्य सज्यो ९, ३४, ४
 भुवनस्य पितरं गोभिराभिः ६, ४९, १०
 भुवश्चक्षुर्मह क्रतस्य १०, ८, ५
 भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा १०, ५०, ४; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 भुवो जनस्य दिव्यस्य राजा ६, २२, ९; अथर्व. २०, ३६, ९
 भुवो यज्ञस्य रजसश्च १०, ८, ६; वा. ब. १३, १५; १५, २३; तै. सं. ४, ४, ४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १
 भुवोऽधिया वामदेवस्य ४, १६, १८
 भूया अन्नं पर्येके चाम्नि १०, ११४, १०
 भूय इष्टायुधे वीर्यो ६, ३०, १
 भूयसा वस्तमचरत् २, २४, ९
 भूयाम ते सुमती ८, ३, ३; साम. १४२२
 भूयामो एषावतः ४, ३२, ६
 भूरिकर्मणे वृषभाय १, १०३, ६

भूरि चक्रं युज्येभिः १, १६५, ७; नि. ६, ७
 भूरि चक्र मरुतः पिश्याणि ७, ५६, २३
 भूरि त इन्द्र वीर्यं १, ५७, ५; अथर्व. २०, १५, ५
 भूरि दक्षेभिर्वचनेभिः १०, ११३, ९
 भूरिवा भूरि देहि ४, ३२, २०
 भूरिवा ऋषि श्रुतः पुरुषा ४, ३२, २१
 भूरि नाम वन्दमानो दधाति ५, ३, १०
 भूरि द्वे अचरंती चरंते १, १८५, २; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 भूरिभिः समह ऋषिभिः ८, ७०, १४
 भूरि हि ते सवना मानुषेषु ७, २२, ६; साम. १८००
 भूरीणि भद्रा नयेंषु १, १६६, १०
 भूरीणि हि त्वे दधिरे ३, १९, ४
 भूरोदिन्द्र उदिनक्षतं १०, ८, ९
 भूरिदिन्द्रस्य वीर्यं ८, ५५, १
 भूर्जं उक्तानपदः १०, ७२, ४
 भूषण योऽपि वधूषु १, १४०, ६
 भूमिश्चिदासि वतुजिः ४, ३२, २
 भोजं त्वामिन्द्र २, १७, ८
 भोजमथाः सुषुवाहः १०, १०७, ११
 भोजा जिषुः सुनि १०, १०७, ९
 भोजायान्ध सवृज्जित १०, १०७, १०; नि. ७, ३
 भूमीमहि त्वा वयं १०, २६, ४; नि. ६, २९
 भंहिष्ठं वो मघोनां ५, ३९, ४
 भंहिष्ठा याजसातमेया ८, ५, ५
 भक्षु कनायाः सस्यं नवरावा १०, ६१, १०
 भक्षु कनायाः सस्यं नवीयो १०, ६१, ११
 भक्षु ता त इन्द्र दानामस १०, २२, ११
 भक्षु देववतो राधः ८, ३१, १५; तै. सं. १, ८, २२, ३
 भक्षु न येषु दोहसे बिदया ६, ६६, ५
 भक्षु न वक्षिः प्रजाया १०, ६१, ९
 भक्षु हि म्मा गच्छय ईवतोषु ४, ४३, ३
 भक्षस्य ते तविषयस्य प्रजुतिं ३, ३४, २; अथर्व. २०, ११, २
 भघोन आ पवस्व तो ९, ८, ७; साम. ११८४
 भघोनः सम वृष्टहरयेषु चोदय ७, ३२, १५; साम. १६८३
 भवयः सोमपासुरं ३, ४१, ५; अथर्व. २०, २३, ५
 भती जुष्टो धिया हितः ९, ४४, २
 भसि नो वल्य इष्टये १, १७६, १
 भसि वायुमिष्टये ९, ९७, ४२; साम. १२५४
 भसि सोम वरुणं ९, ९०, ५
 भस्वपायि ते सहः १, १७५, १; साम. १४३२
 भस्वा सुशिप मंदिभिः १, ९, ३; अथर्व. २०, ७१, ९

मत्स्वा सुमित्र हविस्त्रदीम ८, १९, २; साम. ८१४
 मधीषर्दी विभ्रतो १, ७१, ४
 मधीषर्दी विद्यो मा १, १४८, १
 मध्युष्येति सादने १, १२, ३; साम. ११९८
 मदेनेपितं मदे ८, १, २१
 मदेमदे हि नो ददिः १, ८१, ७; अथर्व. २०, ५६, ४;
 तै. मा. २, ४, ४, ७
 मधु नक्तमुनोषयो १, १०, ७; वा. य. १३, २८; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; वा. मा.
 १४, ९, ३, १२
 मधु नो चावापृथिवी ६, ७०, ५
 मधुष्टं चोरमयां १, ८९, ४
 मधुमतीरोषधीणां आपः ४, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ८
 मधुमन्तं तन्नपाद् १, १३, २; साम. १३४८
 मधुमन्मे परायणं १०, २४, ६
 मधुमाघो वनरपतिः १, १० ८; वा. य. १३, २९; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; वा. मा.
 १४, ९, ३, १३
 मधु वाता ऋताय १, १०, ६; वा. य. १३, २७; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; वा. मा.
 १४, ९, ३, ११
 मधोर्धामनु क्षर १, १७, ८
 मध्या यत्कथंमभवत् १०, ६१, ६
 मध्ये होता दुर्गेण वरिषोमा ६, १२, १
 मध्व क पु मधुयुता ५, ७३, ८
 मध्वः पिबतं मधुभिगाम ४, ४५, ३
 मध्वः सृष्टं पचस्व ९, ९७, ४४
 मध्वः सोमस्याभिवना १, ११७, १
 मध्वो वो नाम माह्वं ७, ५७, १
 मनीषिणः प्र भरध्वं १०, १११, १
 मनीषिणिः पवते पृथ्वी ९, ८६, २०; साम. ८२२
 मनुष्यत्वा नि धीमहि ५, २१, १; तै. मा. ३, ११, ६, ३
 मनुष्यदम्ने अहोरेवदक्षिः १, ३१, १७
 मनुष्यदिन्द्र सवनं जुषागः ३, ३२, ५
 मनो अस्वा अत आमीत १०, ८५, १०; अथर्व. १४, १, १०
 मनोजवता वृषणा मन्त्र्यु ८, २२, १६
 मनोजवा अयमान ८, १००, ८
 मनो न येपु हवनेपु १०, ६१, ३; वा. य. ७, १७
 मनो न योऽध्वनः १, ७१, ९
 मनो न्वा हुयामहे १०, ५७, ३; वा. य. ३, ५३; तै. सं.
 १, ८, ५, २

मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेदासं ७, ३२, १३; अथर्व. २०, ५९, ४
 मंधता नरः कथिमद्वन्तं ३, २९, ५
 मन्द्नुत्वा स्वा मध्वसिन्ध्रेन्दवः ८, ४, ४; साम. १७२२
 मन्द्नुत्वा स्वा मन्दिनो १, १३४, २
 मन्दमान ऋताय १०, ७३, ५
 मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धवः २, ३७, १
 मन्दस्वा सु स्वर्णर ८, ६, ३९
 मन्दामहे दशतवस्य १, १२२, १३
 मन्दिष्ठ यदुशने काश्वे १, ५१, ११
 मन्त्रं होतारं जुषिमद्वया ३, २, १५
 मन्त्रं होतारमुदिजो नमोभिः १०, ४६, ४
 मन्त्रं होतारमुदिजो यविष्ठं ७, १०, ५
 मन्त्रं होतारमुदिजं ८, ४४, ६; साम. १५४३
 मन्त्रजिह्वा जुष्यंणिः १, १४२, ८
 मन्त्रया सोम धारया ९, ६, १; साम. ५०६
 मन्त्रस्य कवेर्दिश्वस्य ६, ३९, १
 मन्त्रस्य रूपं विविदुः ९, ६८, ६
 मन्त्रा ह्युष्वं भिय १०, १०१, २
 मन्त्रो होता गृहपतिः १, ३६, ५
 मन्त्रुभिर्गो मन्त्रुवांस १०, ८३, २; अथर्व. ४, ३२, २;
 तै. मा. २, ४, १, ११
 मन्ये त्वा यक्षियं यक्षिपानां ८, ९६, ४
 ममचन ते मधवन् ४, १८, ९
 ममचन त्वा युवतिः ४, १८, ८
 ममसु त्वा दिव्यः सोमः १०, ११६, ३
 ममसु नः परिगमा १, १२२, ३; तै. सं. २, १, ११, १
 मम त्वा सूर उदिते ८, १, २९
 मम देवा विह्वे सन्तु १०, १२८, २; अथर्व. ५, ३, ३;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मम द्विता राष्ट्रं क्षत्रियस्य ४, ४२, १
 मम पुत्राः शत्रुहृणो १०, १५९, ३
 मम प्रसेन्द्र याक्षच्छर १, १८, ७
 ममामे वधो विह्वेषु १०, १२८, १; अथर्व. ५, ३, १;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मया सो अन्नमसि १०, १२५, ४; अथर्व. ४, ३०, ४
 मयि देवा व्रयिणम् १०, १२८, ३; अथर्व. ५, ३, ५;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मयो दधे मेरिषः पूतदक्षः ३, १, ३
 मयोभूगोतो अभि वातु १०, १६९, १; तै. सं. ७, ४, १७, १;
 नि. १, १७
 मरुतः पिबत ऋतुता १, १५, २

मरुतो माहुरस्य न ८, २०, २३
मरुतो यक्ष वो दिवः ८, ७, ११; तै. सं. १, ५, ११, ४
मरुतो यक्ष वो बलं १, ३७, १२
मरुतो यस्य हि अये १, ८६, १; अथर्व. २०, १, २; वा. य.
८, ३१; तै. सं. ४, २, ११, १

मरुतो वीक्षुपाणिमिः १, ३८, ११
मरुवतो अग्रतीतस्य ५, ४२, ६
मरुवन्तं वृषभं ३, ४७, ५; ६, १९, ११; वा. य. ७, ३६;
तै. सं. १, ४, १७, १; तै. मा. २, ८, ३, ४

मरुवन्तं हवामह १, २३, ७
मरुवन्तसृजोषिणं ८, ७६, ५
मरुवो इन्द्रमीद्वः ८, ७६, ७
मरुवो इन्द्र वृषभो ३, ४७, १; वा. य. ७, ३८; तै. सं.
१, ४, १९, १; नि. ४, ९

मरुसु वो वधीमहि ५, ५२, ४
मरुस्रोत्रस्य हृजनस्य १, १०१, ११
मरुसिद्धो नृतवो रुक्मवक्ष ८, २०, २२
मरुतो अमर्त्यस्य ते ८, ११, ५
मरुतो ते वर्मणा ६, ७५, १८; साम. १८७७, अथर्व.
७, ११८, १; वा. य. १७, ४९; तै. सं. ४, ६, ४, ५

मरुजानास आवधो ९, ६४, १७
मरुथो न शुभ्रस्तम्बं ९, ९६, २०
मह उग्राय तवसे सुवृषत ८, ९६, १०
महः स राय पृषते १, १४९, १
महः सु वो अरमिषे स्त्रवाम ८, ४६, १७
महत्तरसोमो महिषः ९, ९७, ४१; साम. ५४२; १२५५,
नि. १४, १७

महत्तुष्ट्यं स्थविरे १०, ५१, १; नि. ६, ३५
महत्तुष्टः कवयः ३, ५४, १७
महत्तुष्टाम गुह्य पुरुषष्ट १०, ५५, २
महद्वय महतामवृणीमहे १०, ३६, ११
महश्चकर्म्यन्तः ऋतुयाः ४, ३९, २
महश्चिरमिन्द्र यत पतान् १, १६९, १
महश्चिदस्य एतसो ४, १२, ५
महो अमश्रो वृजने विरप्यो ३, ३६, ४; नि. ६, २३
महो अमि महिष ३, ४६, २
महो अमि सोम उवेष्ट ९, ६६, १६
महो अस्वप्नरस्य ७, ११, १
महो आदिषो नमोव ३, ५९, ५; तै. मा. २, ८, ७, ६
महो इन्द्रः परिक्षु १८, ५; साम. १६६; अथर्व. २०, ७१, १

महो इन्द्रो नृवदा चर्षणिमा ६, १९, १; वा. य. ७, ३९;
तै. सं. १, ४, २१, १; तै. मा. ३, ५, ७, ४; नि. ६, १६-१७
महो इन्द्रो य ओजसा ८, ६, १; साम. १३०७; अथर्व.
२०, १३८, १; वा. य. ७, ४०; तै. सं. १, ४, २०, १;
तै. मा. ३, ५, ७, ४

महो उग्रो वावृषे वीर्याय ३, ३६, ५
महो उतासि यस्य ते ७, ३१, ७
महो ऋषिर्देवजा ३, ५३, ९
महान्त कोमसुवा ५, ८३, ८; अथर्व. ४, १५, १६
महान्तं त्वा महीरु ९, २, ४; साम. १०४०
महान्तं महिना वयं ८, १२, २३
महान्ता मित्रावरुणा ८, २५, ४
महान्तो महा विष्णो १, १६६, ११
महान्तसधस्ये ध्रुव आनिष ३, ६, ४
महिरेव ऊतये १, ४५, ४
महि अश्वं पुरुषं विविहान् ३, ३१, १५; तै. मा. २, ७, १३, ३
महि उवोतिर्विहितं वक्षणा ३, ३०, १४
महि उवोतिर्विभ्रनं त्वा १०, ३७, ८
महि श्रोणामवोऽस्तु १०, १८५, १; साम. १९२;
वा. य. ३, ३१

महि त्वाष्टुर्जयन्तीरनुवं ३, ७, ४
महि चावापृथिवी भूतं १०, ९३, १
महि पसरः सुकृतं सोम्यं ९, ७४, ३
महि महे तवसे दीप्ये नृन् ५, ३३, १
महि महे दिवे अर्चा ३, ५४, २
महिष्ण पृषां पितरः १०, ५६, ४
महि राधो विश्वजन्मं ६, ४७, २५
महि वो महतामवो वषण मित्र द्राक्षुषे ८, ४७, १
महि वो महतामवो वषण मित्रावैमन् ८, ६७, ४
महिपासो माविनश्चिन् १, ६४, ७
मही अत्र महिना १, १५१, ५
मही चावापृथिवी हृह उवेष्टे ४, ५६, १
मही वीः पृथिवी चनः १ २२, १३; वा. य. ८, ३२; १३, ३२;
तै. सं. ३, ३, १०, १; ५, ११, ३; ४, २, ३, ३
मही मित्रस्य साधयः ४, ५६, ७; साम. १५९८
महीमे अस्व वृषनाम ९, ९७, ५४; साम. ११०६
मही यदि धिपणा शिखये ३, ३१, ३३
महीरस्य प्रणीतयः (गानास्य) ६, ४५, ३
महीरस्य प्रणीतयः (गविषा वसुनि) ८, १२, २१
मही वामृतिराश्विना मयोऽस्तु १, ११७, १९

मही समैरचम्बा ३, ५५, २०
 महे चन त्वामद्विजः ८, १, ५; साम. २९१
 महे नो अघ बोधयोयो ५, ७९, १; साम. ४२१; १७४०
 महे नो अघ सुविताय बोधि ७, ७५, २
 महे यस्मिन् ई रसं १, ७१, ५
 महे शुल्काय वरुणस्य ७, ८२, ६
 महो धर्मोः समिधानस्य १०, ३६, १२; वा. य ३३, १७
 महो अर्णोः सरस्वती १, ३, १२; वा. य. १०, ८६; नि. ११, २७
 महो देवान्यजसि यद्वानु ६, ४८, ४
 महो ब्रुहो अप विश्वायु ६, २०, ५
 महो नो अग्ने सुवितस्य ७, १, २४
 महो नो राय आ भर ९, ६१, २६; साम. १२१४
 महो महानि पनयन्त्यस्य ३, ३४, ६; अथर्व. २०, ११, ६
 महो यस्पतिः शवसो १०, २२, ३
 महो रुजानि वन्धुता ४, ४, ११; तै. सं. १, २, १४, ४
 महो विश्वां अभि पतो ८, २३, २६
 मह्यं पजन्तु मम १०, १२८, ४; अथर्व. ५, ३, ४; तै. सं. ४, ७, १४, २
 मह्यं खष्टा वज्रमतक्षत् १०, ४८, ३
 मह्या ते सख्यं ३, ३१, १४
 मा कस्ये धातमम्यमिच्छिणे १, १२०, ८
 मा कस्य नो भरुयो ७, ९४, ८
 मा कस्य यक्षं सद्रमिच्छ ४, ३, १३
 मा कस्यानुतक्षत् ५, ७०, ४
 मा काकम्पीरमुदहसो ६, ४८, १७
 माकिरेता पया गाव् ८, ५, ३९
 माकिर्न पूना सख्या १०, २३, ७
 माकिर्नैशानमार्का ६, ५४, ७
 माकुपगिन्त्र शूर वस्वीः १०, २२, १२
 मा चिद्वयद्वि शंसत् ८, १, १; साम. २४२; १३६०; अथर्व. २०, ८५, १; नि. ७, २
 मा पृष्ठेय रश्मिरिति १, १०९, ३; तै. मा. ३, ६, ९, १
 मा जह्मने वृषभ ६, ४४, ११
 मां चत्वार आशवः ८, ७४, १४
 मातळी कश्यैर्यमो १०, १४, ३; अथर्व. १८, १, ४७; तै. सं. २, ६, १२, ५
 माता य यत्र दुहिता ३, ५५, १२
 माता देवानामद्विजेः १, ११३, १९
 माता पितामह्य आ भज १, १६४, ८; अथर्व. ९, ९, ८
 माणा रुद्राणां दुहिता ८, १०१, १५; तै. मा. ६, १२, १

मातुर्विधिषु ६, ५५, ५; नि. ३, १६
 मातृष्वदे परमे ५, ४३, १४
 मा ते अमात्रो यथा ८, २१, १५
 मा ते अस्वा सहसावन्परि ७, १९, ७; अथर्व. २०, ३७, ७; तै. सं. १, ६, १२, ५
 मा ते गोवृत्र निरराम राक्षसः ८, २१, १६
 मा ते राधांसि मा व ह्वयो १, ८४, २०; साम. १७२४; नि. १४, ३७
 मातेव यज्ञस्ते पशुपानः ५, १५, ४
 मा ते हरि वृषणां वीतवृष्टा ३, ३५, ५
 मात्र पूज्ज्नापुण हरस्यः ७, ४०, ६
 मात्रे तु ते सुमिमे १०, २९, ६; अथर्व. २०, ७६, ६
 मा त्वाग्निष्वेनयो ब्रूमगंधिः १, १६२, १५; वा. य. २५, ३७; तै. सं. ४, ६, ९, २
 मा त्वा तपस्विष्य आरमापि १, १६२, २०; वा. य. २५, ४३; तै. सं. ४, ६, ९, ३
 मा त्वा मूरा अविष्यवो ८, ४५, २३; साम. ७३२; अथर्व. २०, २२, २
 मा त्वा रुद्र वुरुषामा नमो २, ३३, ४
 मा त्वा इवेन उद्गधीन् २, ४२, २
 मा त्वा सोमस्य गह्वरा ८, १, २०; साम. ३०७; नि. ६, २४
 मादयस्व सुते सचा १, ८१, ८; अथर्व. २०, ५६, ५
 मादयस्व हरिभिः १, १०१, १०; नि. ६, १७
 माध्यन्दिनस्य सपनस्य धानाः ३, ५२, ५
 माध्यन्दिने सवने जातवेदः ३, २८, ४
 मा न इन्द्र परा वृणक्त ८, ९७, ७; साम. २६०
 मा न इन्द्र पीयानये ८, २, १५; साम. १८०६
 मा न इन्द्राभ्यादिनः ८, ९२, ३१; साम. १२८
 मा न एकस्मिन्नागसि ८, ४५, ३४
 मा नः शंसो भरुयो १, १८, ३; वा. य. ३, ३०
 मा नः समस्य वृष्यः ८, ७५, ९; तै. सं. २, ६, ११, २; नि. ५, २३
 मा नः सेतुः सिधेयं ८, ६७, ८
 मा नः सोमपरिधायो १, ४३, ८
 मा नः सोम सं वीविजो ८, ७९, ८; तै. सं. ३, २, ५, २
 मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि २, २३, १६
 मा नस्तोके तनये १, ११४, ८; वा. य. १६, १६; तै. सं. ३, ४, ११, २; ४, ५, १०, ३
 मा निन्दत य इमां ४, ५, २
 मा नो अग्ने दुर्भुतये ७, १, २२

मा नो अग्नेऽमृतये ३, १६, ५
 मा नो अग्नेऽवसृजो १, १८५, ५
 मा नो अग्नेऽवीरते परादा ७, १, १९
 मा नो अग्ने सखा १, ७१, १०
 मा नो अज्ञाता वृजना ७ ३२, २७; साम. १४५७; अथर्व. २०, ७९, २; तांध्य मा. ४, ७, ५, ६
 मा नो अरातिरीक्षत २, ७, २
 मा नो अस्मिन्मघवन् १, ५४, १
 मा नो अस्मिन्महाघवे ८, ७५, १२; साम. १६५०; तै.सं. २, ६, ११, ३
 मा नो गन्धेभिरन्धवः ८, ७३, १५
 मा नो गुह्या रिप आघोरहन्द् २, ३२, २
 मा नो देवानां विधाः ८, ७५, ८; तै. सं. २, ६, ११, २
 मा नो निदे च वक्ष्ये ७, ३१, ५; अथर्व. २०, १८, ५
 मा नो मर्ता अभि दुहन् १, ५, १०; अथर्व. २०, ६९, ८
 मा नो मर्ताय रिषवे ८, ६०, ८
 मा नो मर्षारा भरा ४, २०, १०; तै. सं. १, ७, १३, ३
 मा नो महान्तमुत १, ११४, ७; वा. य. १६, १५; तै.सं. ४, ५, १०, २
 मा नो मिश्रो वरुणो अयमायुः १, १६२, १; वा. य. २५, २४; तै. सं. ४, ६, ८, १; नि. ९, ३
 मा नो मृचा रिपूणां ८, ६७, ९
 मा नो रक्ष आ येशादापृणीव ८, ६०, २०
 मा नो रक्षो अभि नक्ष्यातु ७, १०४, २३; अथर्व. ८, ४, २३
 मा नो वधाय हस्तये १, २५, २
 मा नो वधीरिन्द्र मा १, १०४, ८
 मा नो वधी रुद्र मा ७, ४६, ४
 मा नो वधेर्वरुण २, २८, ७
 मा नो वृकायं वृषवे समस्मै ६, ५१, ६
 मा नो हिंसीकृतिता १०, १२१, ९; वा. य. १२, १०२; तै. सं. ४, २, ७, १
 मा नोऽहिंशुष्मो रिषेधा ७, ३४, १७; नि. १०, ४५
 मा नो हृणीतामतिथिवंसु ८, १०३, १२; साम. ११०
 मा नो हेतिर्विवस्वत ८, ६७, २०
 मां देव दधिरे हयवाहं १०, ५२, ४
 मां धुरिन्द्रं नाम देवता १०, ४९, २
 मां नरः स्वधा वाजयन्तः ४, ४२, ५
 मा पापस्वाय नो नरेन्द्राग्नी ७, ९४, ३; साम. ९१८
 मा पृजन्तो दुरितम् १, १२५, ७
 मा प्र गाम पयो वयं १०, ५७, १; अथर्व. १३, १, ५९

मा श्रूम निष्ठा इवे ८, १, १३; अथर्व. २०, ११६, १;
 तांध्य मा. ९, १०, १
 मा भेम मा ध्रमिणो ८, ४, ७; साम. १६०५
 मा मामिमं तव ५, ४०, ७
 मायानिन्द्र माथिनं १, ११, ७
 मायानिरुत्तिष्ठस्वत ८, १४, १४; अथर्व. २०, २९, ४
 माया वो भिन्नावरुणा दिवि ५, ६३, ४
 मरि अस्मद्भि सुमुखो ३, ४१, ८; अथर्व. २०, २३, ८
 माजंघ्यो सृज्यते स्वे ५, १, ८
 मा व पुनो अन्यकृतं भुजेम ६, ५१, ७
 मा वां वृको १, १८३, ४
 मा विदन्परिपंथिनो १०, ८५, ३२; अथर्व. १४, २, ११
 मा वो मन्तं मा शपंतं १, ४१, ८
 मा वो दाशान्मस्तो ७, ५६, २१
 मा वो मृगो न यवसे १, ३८, ५
 मा वो रसानितभा ५, ५३, ९
 मा वो रिपल्लविता १०, ९७, २०; वा. य. १२, ९५; तै. सं. ४, २, ६, ५
 मा शूने अग्ने नि पदाम वृणां ७, १, ११
 मा सख्युः शूनमा विदे ८, ४५, ३६
 मा सा ते अस्मासुमतिर्विद् १, १२१, १५
 मा सीमवध आ माग् ८, ८०, ८
 मा ज्ञधत सोमिनो वृक्षता ७, ३२, ९
 माहं मघोनो वरुण २, २७, १७; २८, ११, २९, ७
 मित्रं वयं हवामहे १, २३, ४; साम. ७९३
 मित्रं हुवे पूतदक्षं १, २, ७; साम. ८४७; वा. य. ३३, ५७
 मित्रं कृणुष्वं खलु १०, ३४, १४
 मित्रं न यं शिष्या गोषु १, १५१, १; तै. मा. २, ८, ७, ६
 मित्रं न यं सुधितं ६, १५, २
 मिश्रश्च तुम्यं वरुणः ३, १४, ४
 मिश्रश्च नो वरुणश्च ५, ७२, ३
 मिश्रस्तो वरुणो देवो अयं ७, ६४, ३
 मिश्रस्तो वरुणो मानहन्त ७, ५२, २
 मिश्रस्तो वरुणो रोदसी ७, ४०, २
 मिश्रस्य चरणीष्टतो ३, ५९, ६; वा. य. ११, ६२; तै. सं. ३, ४, ११, ५; ४, १, ६, ३; तै. मा. ४, ३, २
 मिश्रा तना न रथ्या ८, २५, २
 मिश्राय पद्य वेमिरे ३, ५२, ८
 मिश्राय शिक्ष वरुणाय १०, ६५, ५
 मिश्रावरुणवन्ता उत ८, ३५, १३
 मिश्रो अहोविदादुत ५, ६५, ४

मिश्रो अग्निर्भवति वत् ३, ५, ४
 मिश्रो जनान्यातयति ३, ५९, १। तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 तै. भा. ३, ७, २, ३; नि. १०, २२
 मिश्रो देवेभ्यः सुपु ३, ५९, ९
 मिश्रो नो अलं हति ८, ६७, २
 मिमाति वक्षिरेतदाः ९, ६४, १३
 मिमातु घौरदितिवीर्यं नः ५, ५९, ८
 मिमीहि शोक्माल्ये १, ३८, १४
 मिम्यक्ष येपु रोदसी ६, ५०, ५; नि. ६, ६
 मिम्यक्ष येपु सुधिता १, १६७, ३
 मिहः पाषाकाः प्रतता अभूव ३, ३१, २०
 मीळुष्मतीव गृध्रि ५, ५६, ३
 मुञ्चन्तु मा नाप्याद् १०, ९७, १६; अथर्व. ६, ९६, २;
 ७, ११२, २; वा. य. १२, ९०
 मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय १०, १६१, १; अथर्व.
 ३, ११, १; २०, ९६, ६
 मुनयो बाधरक्षताः १०, १३६, २
 मुमुक्ष्वो मनवे १, १४०, ४
 मुमोद् गर्भो वृषभः १०, ८, २
 मुपाय सूर्यं कवे १, १७५, ४
 मूरा अमूरा न वयं १०, ४, ४; नि. ६, ८
 मूर्धो दिवो नाभिरग्निः १, ५९, २
 मूर्धानं दिवो अरति ६, ७१, १; साम. ६७; ११४०; वा. य.
 ७, २४; ३३, ८; तै. सं. १, ४, १३ १
 मूर्धो सुवो भवति नक्तं १०, ८८, ६; नि. ७, २७
 मूर्धो न शिक्षा व्यदन्ति १०, ३३, ३
 मृगो न भीमः कुचरो गिरि १०, १८०, २; साम. १८७३;
 अथर्व. ७, ८४, ३; वा. य. १८, ७१; तै. सं.
 १, ६, १२, ४
 मृजन्ति त्वा दश शिपो ९, ८, ४; साम. ११८१
 मृजन्ति त्वा समप्रुवो ९, ६६, ९
 मृजानो वारे पवमानो ९, १०७, २२; साम. १०८०
 मृग्यमानः सुहस्य ९, १०७, २१; साम. ५१७; १०७९
 मृळत नो मरुतो मा वधि ५, ५५, ९
 मृळा नो रुद्रो १, ११४, २; तै. सं. ४, ५, १०, २
 मृत्योः पतं योपयन्तो १०, १८, २, अथर्व. १२, २, ३०;
 तै. भा. ६, १०, २
 मेघन्तु ते वज्रयो २, ३७, ३; नि. ८, ३
 मेघाकां बिद्ध्यस्य १०, ९१, ८; साम. ९८४; तै. भा.
 ३, ११, ६, ३
 मेहनाह्ननकरणाद् १०, १६३, ५, अथर्व. २०, ९६, २१

मेनमसो वि दहो १०, १६, १; अथर्व. १८, २, ४; तै. भा.
 ६, १, ४
 मोचमसं विन्दते १०, ११७, ६; तै. भा. २, ८, ८, ३;
 नि. ७, ३
 मो ते रिपन्ये अच्छोक्तिभिः ८, १०३, १३
 मो पु णः परापरा १, ३८, ६
 मो पु णः सोम गृह्यये १०, ५९, ४
 मो पु त्वा वाचतश्चनारे ७, ३२, १; साम. २८४; १६७५
 मो पु देवा अदः स्वर १, १०५, ३
 मो पु वृष्य ८, ९२, ३०; साम. ८२६; अथर्व. २०, ६०, ३
 मो पु वरुण मृणमयं ७, ८९, १
 मो पु वो अहमदभि तानि १, १३९, ८; अथर्व. २०, ६७, २
 मो पु ण इन्द्राय वृष्य १, १७३, १२; वा. य. ३, ४६
 मो पु णो अत्र जुहुन्त ३, ५५, २
 मो व्यध दुर्दणवान् ८, २, २०
 य आरमदा बलदा वस्य १०, १२१, २; अथर्व. ४, २, १;
 १३, ३, २४; वा. य. २५, १३; तै. सं. ४, १, ८, ४;
 ७, ५, १७, १
 य आग्राय चकनानाय १०, ११७, २
 य आनयस्वरावतः ६, ४५, १; साम. १२७
 य आपिर्निहो वरुण मिषः ७, ८८, ६
 य आसु कृतसमतिगिरि ८, ५३, २
 य आर्जिकेपु कृत्वसु ९, ६५, २३; साम. ११६४
 य आस्तेयश्च चरति ७, ५५, ६; अथर्व. ४, ५, ५
 य आस्त्वक आशये ८, ४१, ७
 य इव आविवासति ६, ६०, ११; साम. ११५०
 य इन्द्रोः पवमानस्याय ९, ११४, १
 य इन्द्र चमसेषवा ८, ८२, ७; साम. १६२
 य इन्द्र यतयस्वा ८, ६, १८
 य इन्द्र जुष्टो मपवन्ते अस्त्रि ७, २७, २; तै. भा. २, ८, ५, ७
 य इन्द्र सस्थमतो ८, ९७, ३
 य इन्द्र सोमपातमो ८, १२, १; साम. ३९४; अथर्व.
 २०, ६३, ७
 य इन्द्राग्नी धिप्रतमो रये १, १०८, १
 य इन्द्राग्नी सुतेपु वो ६, ५९, ४; नि. ५, २२
 य इन्द्राय वचोयुजा १, २०, २
 य इन्द्राय सुनवद् सोमं ४, २४, ७
 य इमा विश्वा जातानि ५, ८२, ९
 य इमा विश्वा सुवनानि जुह्व १०, ८१, १; वा. य. १७, १७;
 तै. सं. ४, ६, १, १

य हमे उमे अहनी ५, ८२, ८
य हमे धायाग्रुधिषी जनिषी १०, ११०, ९; अथर्व. ५, १२, ९; वा. य. २९, ३४; तै. मा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १४
य हमे रोदसी उमे अहं ३, ५३, १२
य हमे रोदसी मही समीधी ८, ६, १७
य हमे रोदसी मही सं मातरेव ९, १८, ५
य हं राजानावृत्तुया ६, ६२, ९
य हं वहन्त आश्रुमिः ५, ६१, ११
य हं चयन्ति पर्वताम् १, १९, ७
य हं चकार न सो अस्व १, १६४, ३२; अथर्व. ९, १०, १०; नि. २, ८
य हं चिकेत गुहा १, ६७, ७
य हं शिरं सुवनस्य १०, ६३, ८
य उक्था केवला दधे ८, ५२, ३
य उक्थोभिर्न विन्धते ८, ५१, ३
य उग्र इव शय्या ६, १६, ३९; साम. १७०७; तै. सं. २, ६, ११, ४
य उग्रः सधनिष्ठः ८, ३३, ९; साम. १६९८; अथर्व. २०, ५३, ३; ५७, १३
य उग्रा अर्कमानुषः १, १९, ४
य उमेभ्यस्त्रिदोजियात् ९, ६६, १७
य उदाजन्पितरो १०, ६२, २
य उदान इ व्ययनं १०, १९, ५; अथर्व. ६, ७७, २
य उरचि यज्ञे अचरेष्टा १०, ७७, ७
य उरचीन्द्र देवगोपाः १, ५३, ११; अथर्व. २०, २१, ११
य उग्रः कलिगं भिनत् ८, ३२, २५
य उशता मनसा सोमं १०, १६०, ३; अथर्व. २०, २६, ३
य उ श्रिया दमेष्वा २, ८, ३
य उरिया अथा अन्तः ९, १०८, ६; साम ५८५
य ऊक्षादहसो सुच्य ८, २४, २७
य ऊक्षादहं मामहे ८, १, ३२
य ऊक्षा वातरहसो ८, ३४, १७
य ऊते चिदमिश्रिपः ८, १, १२; साम. २४४; अथर्व. १४, २, ४७; तै. आ. ४, २०, १; कात्या. श्रौ. सू. २५, ५, ३०; ताण्ड्य. मा. ९, १०, १
य ऊते विश्वास्पदेभ्यः ८, २, ३९
य ऊतेन सूर्यमार्तोहन् १०, ६२, ३
य ऊप्यः आयससक्ता ८, ४६, १२
य ऊप्या रिष्टिविपुतः ५, ५२, १३
य एक हृष्यावयती ४, १७, ५

य एक हृष्य एहि ६, ४५, १६
य एक हृष्यक्षर्पणीनां ६, २२, १; अथर्व. २०, ३६, १
य एक इक्षिदयते १, ८४, ७; साम. ३८९; १३४१; अथर्व. २०, ६३, ४; नि. ४, १७
य एकक्षर्पणीनाम् १, ७, ९; अथर्व. २०, ७०, १५
य एको अस्ति दंसना ८, १, २७
य एनमादिदेशति ६, ५६, १
य ओजिष्ठ इन्द्र तं ६, ३३, १
य ओजिष्ठस्य मर ९, १०१, ९; साम. ८२०
य ओहते रक्षसो देववीरौ ५, ४२, १०
यं यज्ञं नयथा नरः १, ४१, ५
यं युवं दाक्षप्तराय देवा ६, ६८, ६
यं रक्षन्ति प्रचेतसो १, ४१, १; साम. १८५
यं वर्षयन्तीद्विः ६, ४४, ५
यं विप्रा उक्थवाहसो ८, १२, १३
यं वै सूर्यं स्वर्मातुः ५, ४०, ९
यं सीमकृष्यन्तमते ४, १३, ३
यं सीमन्तं प्रवतेव त्रयन्ते ४, ३८, ३
यं सुपर्णः पावतः १०, १४४, ४
यं सीममिन्द्र पृथिवीं ३, ४६, ५
यं स्ना एष्टन्ति कुह २, १२, ५; अथर्व. २०, ३४, ५
यः ककुभो निधारयः ८, ४१, ४
यः कुक्षिः सोमपातमः १, ८, ७; अथर्व. २०, ७१, ३
यः कृन्तदिद्धि धोन्यं ८, ४५, ३०
यः पंचचर्णीरभि ७, १५, २
यः परस्याः परावतः १०, १८७, २; अथर्व. ६, ३४, ३; नि. ५, ५
यः पावमानीरप्येति २, ६७, ३१; साम. १२९८
यः पुष्टिणीश्च २, १३, ७
यः पृथ्याय वेधसे १, १५६, २; तै. मा. २, ४, ३, ९
यः पृथिवीं व्यधमानाम् २, १२, २; अथर्व. २०, ३४, २
यः पौरुषेयेण ऋषिषा १०, ८७, १६; अथर्व. ८, ३, १५
यः प्राणतां निमिषतो १०, १२१, ३; अथर्व. ४, २, २; वा. य. २३, ३; २५, ११; तै. सं. ४, १, ८, ४; ७, ५, १६, १
यः शक्नो शृङ्गो अश्वयः ८, ६६, ३
यः शम्भस्तुविशम्भ तं ६, ४४, २
यः शम्भं पर्वतेषु २, १२, ११; अथर्व. २०, ३४, ११
यः शम्भो मङ्गनो २, १२, १०; अथर्व. २०, ३४, १०
यः शुक्र इव सूर्यो १, ४३, ५
यः श्वरेभिर्हंसा १, १०१, ६

यः श्वेतो अग्निनिर्जितः ८, ४१, १०
 यः संख्ये विच्छेदकतुः ८, ३२, ११
 यः सत्राहा विचर्यणिः ६, ४६, ३; साम. २८६
 यः सप्तस्मिन्धूपमः २, १२, १२; अथर्व. २०, ३४, १३
 यः समिधा य आहुती ८, १९, ५
 यः सुनीधो वदाशुपे २, ८, २
 यः सुन्वते पचते २, १२, १५; अथर्व. २०, ३४, १८
 यः सुन्वतमवति यः २, १२, १४; अथर्व. २०, ३४, १५
 यः सुपच्यः सुदक्षिणः ८, ३३, ५
 यः सुविन्दमनसोर्नि ८, ३२, २
 यः सोमः कलशेषो ९, १२, ५; साम. १२००
 यः सोम सख्ये तव १, ९१, १४
 यः स्त्रीहितीषु पृथ्वीः १, ७४, २; साम. १३८०
 यः स्मारुधानो गध्यासम ४, ३८, ४
 यं कुमार नवं रथं १०, १३५, ३
 यं कुमार प्रावर्तयो १०, १३५, ४
 यं क्रन्त्सी अवसा १०, १२१, ६; अथर्व. ४, २, ३; वा. य.
 ३२, ७; तै. सं. ४, १, ८, ५
 यं क्रन्त्सी संघती २, १२, ८; अथर्व. २०, ३४, ८
 यच्च गोषु वृत्तपच्यं ८, ४७, १४
 यच्चित्रमप्य उपसो वहन्ती १, ११३, २०
 यच्चिदि ते अपि स्वयिः ८, ४५, १९
 यच्चिदि ते गगा इमे ५, ७९, ५
 यच्चिदि ते पुरुषत्रा ४, १२, ४; तै. सं. ४, ७, १५, ६
 यच्चिदि ते विशो यथा १, २५, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 यच्चिदि त्वं गृहेगृह १, २८, ५; नि. ९, २१
 यच्चिदि त्वा जना इमे ८, १, ३; अथर्व. २०, ८५, ३
 यच्चिदि वा वुर ऋषयो ८, ८, ६
 यच्चिदि शब्धता तना १, २६, ६; साम. १६१८
 यच्चिदि शब्धतामसीन्द्र ४, ३२, १३; ८, ६५, ७
 यच्चिदि सत्य सोमपा १, २९, १; अथर्व. २०, ७४, १
 यच्छक्रासि परावति (०। अतस्त्वा) ८, ९७, ४;
 साम. २६४
 यच्छक्रासि परावति (०। यद्वा) ८, १३, १५
 यच्छहमलौ भवति ७, ५०, ३
 यच्छुभ्रया इमं हवं ८, ४५, १८
 यजन्त्येनं प्रियमेषा ८, २, ३७
 यजन्ते श्रव्य सख्यपच ७, ३६, ५
 यजमानाय सुन्वत आग्ने ५, २६, ५
 यजस्व वीर प्र विहि २, २६, २
 यजस्व होतृपितो ६, ११, १

यजा नो मित्रावरुणा १, ७५, ५; साम. १५३७; वा. य.
 ३३, ३; तै. मा. २, ७, १२, १
 यजाम हजमसा वृद्धमिन्द्रं ३, ३२, ७
 यजामह इन्द्रं वज्रं १०, २३, १; साम. ३३४
 यजामहे वां महः १, १५३, १
 यजिष्ठं त्वा यजमाना १, १२७, २; साम. १८१४
 यजिष्ठं त्वा वयूमहे ८, १९, ३; साम. ११२; १४१३
 यजातवेदो भुवनस्य १०, ८८, ५
 यजायथा अपूर्व्यं ८, ८९, ५; साम. ६०१; १४२९
 यजायथास्त्रद्वारस्य ३, ४८, २
 यज्ञ इन्द्रमवर्षयत् ८, १४, ५; साम. १२१; १६३९; अथर्व.
 २०, २७, ५
 यज्ञं च नल्लयं च १०, १५७, २; साम. ११११; अथर्व.
 २०, ६३, १; १२४, ४
 यज्ञं पृच्छामि १, १०५, ४
 यज्ञस्य केतुः पवते ९, ८६, ७
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्मन्त १०, १२२, ४
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितमग्निम् ५, ११, २; साम. ९०९;
 तै. सं. ४, ४, ४, ३
 यज्ञस्य वो रथ्य विश्वति १०, २२, १
 यज्ञस्य हि स्य ऋषिजा ८, ३८, १; साम. १०७३
 यज्ञानां रथ्ये ययं ८, ४४, २७
 यज्ञायज्ञा वः समना तुतुर्वणिः १, १६८, १
 यज्ञायज्ञा वो अग्रये ६, ४८, १; साम. ३५; ७०३; वा. य.
 २७, ४२
 यज्ञासाहं दुव इवे १०, २०, ७
 यज्ञे दिवो नृपदने पृथिव्या ७, ७७, १
 यज्ञेन गातुमन्तुरो २, २१, ५
 यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः १, १६४, ५०; १०, ९०, १६;
 अथर्व. ७, ५, १; वा. य. ३२, १६; तै. सं. ३, ५, ११, ५;
 तै. आ. ३, २, ७; श. मा. १०, २, २, २
 यज्ञेन वर्धत जातवेदसम् २, १
 यज्ञेन वाचः पदवीयं १०, ७१, ३
 यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अवाक् ३, ३२, १३
 यज्ञेभिर्यजुतकृतं ८, २३, ८
 यज्ञेभिर्यजुवाहसं ८, १२, २०
 यज्ञेयज्ञे स मर्यां १०, ९३, २
 यज्ञेः सविमल्लाः वृषतीभिः २, ३६, २; अथर्व. २०, ६७, ४
 यज्ञेयथां प्रथमः १, ८३, ५; अथर्व. २०, २५, ५
 यज्ञेरिषु संनममानः १०, ८७, ४; अथर्व. ८, ३, ६
 यज्ञेवो यज्ञवाहसो १, ८६, २; तै. सं. ४, २, ११, २

यज्ञो देवानां प्रत्येति सुक्तं १. १०७, १; वा. य. ८, ४।
 ३३, ६८; तै. सं. १, ४, २२, १; २, १, ११, ४
 यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भूय ३, ३२, १२
 यज्ञो हि धेनुं १, १७३, ११
 यज्ञो हीको यो अन्तर ८, १८, १९
 यं जनासो हविष्मन्तो ८, ७४, २; साम. १, ५६, ५
 यत इन्द्र भवान्मे ८, ६१, १३; साम. २, ७४; १३२१।
 अथर्व. १९, १५, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै. आ.
 १०, १, १; तौ. ब्रा. १५, ४, ३
 यथा सुवर्णी रातिनी ४, ६, ३
 यस्मिं चेदं वरुण ७, ८९, ५; अथर्व. ६, ५१, ३; तै. सं.
 ३, ४, ११, ६
 यत्तुदासूर पृतनं ८, १, ११
 यत्तुतीयं सवनं रत्नधेयं ४, ३५, ९
 यत्तं अपो यदोषधी १०, ५८, ७
 यत्ते कृष्णः सज्जन १०, १६, ६; अथर्व. १८, ३, ५५; तै. आ.
 ६, ४, २
 यत्ते गात्रादग्निना १, १६२, ११; वा. य. २५, ३४; तै. सं.
 ४, ६, ८, ४
 यत्ते चतस्रः प्रविशो १०, ५८, ४
 यत्ते विष्णु प्रारूपं ५, ३९, ३; साम. ११७४
 यत्ते दिवं सप्तृषिर्वा १०, ५८, २
 यत्ते पराः परावतो १०, ५८, ११
 यत्ते पर्वतान्मृहन्तो १०, ५८, ९
 यत्ते पवित्रमन्त्रिष्व ९, ६७, २४
 यत्ते पवित्रमन्त्रिष्व ९, ६७, २३; वा. य. १९, ४१; तै. ब्रा.
 १, ४, ८, २
 यत्ते भूतं च मर्त्यं च १०, ५८, १२
 यत्ते भूमिं चतुर्भुजं १०, ५८, ३
 यत्ते मनुष्येदनीकं १०, ६९, ३
 यत्ते मरीचीः प्रवतो १०, ५८, ६
 यत्ते यमं वैवस्वतं १०, ५८, १
 यत्ते राजन्मृतं हविः ९, ११४, ४
 यत्ते विश्वमिदं जगत् १०, ५८, १०
 यत्ते समुद्रमणवम् १०, ५८, ५
 यत्ते सादे महसा १. १६२, १७; वा. य. २५, ४०; तै. सं.
 ४, ६, ९, २
 यत्ते सूर्यं यदुषसं १०, ५८, ८
 यत्ते सोम गवांसिरो १, १८७, ९
 यथा तुरीयस्तुभिः १, १५, १०

यथा देवा प्रविशन्ति १०, ८५, ५; अथर्व. १४, १, ४; नि.
 ११, ५
 यथा पृच्छादीजानः ८, २४, ३०
 यथा यामि दक्षि तन्नः १०, ४७, ८
 यथा सूर्यं स्वमानुः ५, ४०, ५
 यथा होतारमनज्ज ३, १२, ५
 यत्वेवया सा नदयन्त १. १६६, ५
 यत्पञ्च कनिष्ठदत् ५, ८३, ९
 यत्पाकप्रा मनसा १०, २, ५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ५
 यत्पाञ्चन्यया विदोन्मृ ८, ६३, ७; नि. ३, ८
 यत्पुरुषं स्ववधुः १०, ९०, ११; अथर्व. १९, ६, ५; वा. य.
 ३१, १०; तै. आ. ३, १२, ५
 यत्पुरुषेण हविषा १०, ९०, ६; अथर्व. १९, ६, १०; वा. य.
 ३१, १४; तै. आ. ३, १२, ३
 यत्पुण्यं मरुतो यथा नूतन ५, ५५, ८
 यत्प्रायासिष्ट पृथ्वीभिरथैः ५, ५८, ६
 यत्र कामा निकामाश्च ९, ११३, १०
 यत्र क च ते मनो ६, १६, ७; साम. ७०६
 यत्र प्रावा पृथुवृक्ष १, २८, १
 यत्र ज्योतिरज्जं ९, ११३, ७
 यत्र देवां ऋचायतो ४, ३०, ५
 यत्र द्वाविज जघना १, २८, २
 यत्र नायंपरयथं १, २८, ३
 यत्र बाणाः संपतन्ति ६, ७५, १७; साम. १८६६; वा. य.
 १७, ४८; तै. सं. ४, ६, ४, ४
 यत्र ब्रह्मा पथमान ९, ११३, ६
 यत्र संयां वि बभूवते १, २८, ४
 यत्र राजा धैवस्वतो ९, ११३, ८
 यत्र दक्षिर्भित्तो ५, ५०, ४
 यत्र वेद्य वनस्पते ५, ५, १०; तै. ब्रा. ३, ७, ४, ५
 यत्र क्षासल्लभो वितन्वते ६, ४६, १२
 यत्रा चक्षुरमृता गातुमसौ ७, ६३, ५; नि. ६, ७
 यत्रानन्दाश्च मोदाश्च ९, ११३, ११
 यत्रा नरः समयन्ते कृतध्वजो ७, ८३, २
 यत्रानुकांमं वरुण ९, ११३, ९
 यत्रा वदेते अवरः १०, ८८, १७; नि. ७, ३०
 यत्रा समुद्रः स्कभितो १०, १४९, २
 यत्रा सुपर्णो अमृतस्य १, १६४, २१; अथर्व. ९, ९, २२;
 नि. ३, १२
 यत्रेदानीं पश्यसि १०, ८७, ६; अथर्व. ८, ३, ५

यशोत बाधितेभ्यः ४, ३०, ४
 यशोत मर्त्याय कं ४, ३०, ६
 यशोवधीः समरमत १०, १७, ६: वा. य. १०, ८०; तै. सं.
 ४, २, ६, २
 यश्वन्मृगमयो गामरक्षन् ४, ३३, ४
 यश्वानोः सातुमाहवत् १, १०, २: साम. १३४५
 यश्विन्यौ यदसिक्न्यां ८, २०, २५
 यश्वो भ्रा सुते नर ७, १४, १०
 यश्वोमित्रमुक्थं १. ११, २: साम. १११
 यश्वोमित्रश्च विष्णोवि ८, १२, १६: साम. ३८४: अथर्व.
 १०, १११, १
 यश्वोमो वाजमर्पति ९, ५६, २
 यश्वो दीर्घप्रसन्नति ८, १०, १
 यथा कण्वे मघवन्मघवत्सवि ८, ४७, १०
 यथा कण्वे मघवन्मघे ८, ५०, १०
 यथा कलौ यथा शर्फ ८, ४७, १७: अथर्व. ६, ४६, ३;
 ११, ५७, १
 यथा गौरो अथा कृतं ८, ४, ३: साम. २५२: १७२१: नि.
 ३, २०
 यथा पिरकण्वमायतं ८, ५, २५
 यथा शिबुहृदमतसं ८, ६०, ७
 यथा चिन्मन्वसे हृदा ५, ५६, २
 यथा देवा अभुतेषु १०, १५१, ३: तै. मा. २, ८, ८, ७
 यथा नो धर्मिः करण १, ४३, २: तै. सं. ३, ४, ११, २
 यथा नो मित्रो अयमा ८, ३१, १३
 यथा नो मित्रो वरुणो १, ४३, ३
 यथावदथा मनवे ९, ९६, १२
 यथा पूर्वैभ्यः शतसा ९, ८२, ५
 यथा पूर्वैभ्यो ज्रिमृभ्यः १, १७५, ६: १७६, ६
 यथाभवधनुदेवी १०, १३५, ६
 यथा मनौ विवस्वति ८, ५२, १
 यथा मनौ सावाणौ ८, ५१, १
 यथायजो होप्रमन्त्रे वृथिष्या ३, १७, २
 यथा युगं वरप्रया १०, ६०, ८
 यथा रुद्रस्य सुनयो ८, २०, १७
 यथा वः स्वाहा अग्नये दानेम ७, ३, ७
 यथा वरो सुपात्रे ८, २४, २८
 यथा वशति देवास्तथेदमत् ८, २८, ४
 यथा वातः पुच्छरिणी ५, ७८, ७: श. मा. १४, १, ४, २२
 यथा वातो यथा वने ५, ७८, ८: वा. य. ८, २८: नि. ३, १५
 यथा वामप्रिधिना ८, ४०, ५

यथा विद्वौ अरं करत् २, ५, ८
 यथा विषस्य मनुषो १, ७६, ५
 यथा ह स्तदस्यो ४, १०, ६: १०, १२६, ८: तै. सं.
 ४, ७, १५, ७
 यथाहान्यनुपूर्व १०, १८, ५: अथर्व. १२, २, २५: तै. आ.
 ६, १०, १
 यथा होतमनुषो देवताता ६, ४, १: तै. सं. ४, ३, १३, २
 यथेयं वृथिवी मही १०, ६०, ९
 यथोत कृष्य धने ८, ५, २६
 यदक्रम्दः प्रथमं जायमानः १, १६३, १: वा. य. २९, १२:
 तै. सं. ४, २, ८, १: ६, ७, १
 यदम् एवा समितिः १०, ११, ८: अथर्व. १८, २, २६
 यदमे अय मिथुना १०, ८७, १३: अथर्व. ८, ३, १२
 यदमे कानि कानि विष् ८, १०२, २०: अथर्व. १९, ६४, ३;
 वा. य. ११, ७३: तै. सं. ४, १, १०, १
 यदमे दिविजा अमि ८, ४३, २८
 यदमे मत्स्यं ८, १९, २५
 यदमे स्थामहं ८, ४४, २३
 यदद्वा तपिपीयसो ८, ७, २
 यदद्वा तपिपीयस ८, ६, २६
 यदद्वा स्वा भरताः सं तोषु ३, ३३, ११
 यदद्वा दाशुपे एव १, १, ६
 यदचारस्तन्वा वायुवानो १०, ५४, २: वा. मा. ११, १, ६, १०
 यदज्ञातेषु वृत्रनेषु १०, २७, ४
 यदधुपजिह्वा ८, १०२, २१: वा. य. ११, ७४: तै. सं.
 ४, १, १०, १: नि. ३, २०
 यदो दिवो अण्वत् ८, २६, १७
 यदो विनो अजगन् १, १८७, ७
 यदो वात ते गृहे १०, १८६, ३: साम. १८४२: तै. मा.
 २, ४, १, ८: तै. आ. २, ४२, २
 यदज्ञिः परिविषयसे ९, ६५, ६: साम. ७८५
 यदक्ष कक्ष वृत्रहन् ८ ९३, ४: साम. १२६: अथर्व. २०, ११२, १;
 वा. य. ३३, ३५
 यदक्ष कर्हि कर्हि विष् ८, ७३, ५
 यदक्ष स्वा पुरुष्ट ६, ५६, ४
 यदक्ष स्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन् ३. २९, १६: अथर्व. ७, ९७, १;
 वा. य. ८, २०: तै. सं. १, ४, ४४, २
 यदक्ष भागं विभजसि १, १२३, ३
 यदक्ष वां नामस्योदयैः ८, १, ९: अथर्व. २०, १४०, ४
 यदक्ष सूर उदितेऽजगा ७, ६६, ४: साम. १३५१: वा. य. ३३, २०
 यदक्ष सूर उदिते यत् ८, २७, २१

यद्यद्यस्यै उद्यति ८, २७, १९
 यद्यद्यस्यै मयो नागाः ७, ६०, १
 यद्यद्यस्यै परावति ५, ७३, १
 यद्यद्यस्यै विनावपाक ८, १०, ५
 यद्यद्यस्यै विनावदस्य ८, ९, १३; अथर्व. २०, १४१, ३
 यद्यद्यस्यै विनावपाक ८, २२, ११
 यद्यद्यस्यै परावति ३, ४०, ९; अथर्व. २०, ६, ९
 यद्यद्यस्यै पथः पुरुषुना ८, १०, ६
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, ९, २; अथर्व. २०, १३९, २
 यद्यद्यस्यै यद्यि ९, ६७, २१
 यद्यद्यस्यै वृषभो ३, ५५, १७
 यद्यद्यस्यै यद्यि १, १८७, ८
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, ९, ५; अथर्व. २०, १३९, ५
 यद्यद्यस्यै यद्यि १, १०८, ६
 यद्यद्यस्यै यद्यि १०, ८५, १५; अथर्व. १४, १, १५
 यद्यद्यस्यै यद्यि १, ११६, १८
 यद्यद्यस्यै यद्यि १, ९४, १०
 यद्यद्यस्यै यद्यि ७, ५५, २
 यद्यद्यस्यै यद्यि १, १६२, ९; वा. य. २५, ३२;
 तै. सं. ४, ६, ८, ३
 यद्यद्यस्यै यद्यि ५, ५५, ६
 यद्यद्यस्यै यद्यि १, १६२, १६; वा. य. २५, ३९;
 तै. सं. ४, ६, ९, २
 यद्यद्यस्यै यद्यि १०, ८५, १४; अथर्व. १४, १, १४
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, १२, ३२
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, ६, १३
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, ४५, ७
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, १२, २९
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, १२, २७
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, १२, २८
 यद्यद्यस्यै यद्यि १०, ३४, ५; नि. १२, ७
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, ९, १९; अथर्व. २०, १४२, ४
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, ३३, २
 यद्यद्यस्यै यद्यि १०, ३३, ३; अथर्व. २०, ७३, ४
 यद्यद्यस्यै यद्यि १०, ६८, ६; अथर्व. २०, १६, ६
 यद्यद्यस्यै यद्यि १०, ६७, १०; अथर्व. २०, ९१, १०
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, ४७, १३
 यद्यद्यस्यै यद्यि ७, ४२, ४
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, १२, २६
 यद्यद्यस्यै यद्यि १०, १६४, ३; अथर्व. ६, ४५, २;
 तै. मा. ३, ७, १२, ४

यद्यद्यस्यै यद्यि ४, २४, ८
 यद्यद्यस्यै यद्यि १०, ९५, ९
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, १२, ३०
 यद्यद्यस्यै यद्यि १०, १६१, २; अथर्व. ३, ११, २;
 २०, ९६, ७
 यद्यद्यस्यै यद्यि ५, ३९, १; साम. ३४५, ११७९;
 ताव्य मा. १४, ६, ४; नि. ४, ४
 यद्यद्यस्यै यद्यि ५, ३५, २
 यद्यद्यस्यै यद्यि ५, ४४, ७; साम. २६२
 यद्यद्यस्यै यद्यि ७, ४५, ७
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, १२, २५
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, ६५, १
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, १, १; साम. २७९;
 १२३१; अथर्व. २०, १२०, १
 यद्यद्यस्यै यद्यि १०, १६४, ४; अथर्व. ६, ४५, ३
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, १५, १२
 यद्यद्यस्यै यद्यि ७, ३२, १८; साम. ३१०, १७९६;
 अथर्व. २०, ८२, १
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, ५४, ५
 यद्यद्यस्यै यद्यि ६, ४६, १३
 यद्यद्यस्यै यद्यि १, १०८, ९
 यद्यद्यस्यै यद्यि १, १०८, १२
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, ४०, ७
 यद्यद्यस्यै यद्यि १, १०८, ११
 यद्यद्यस्यै यद्यि १, १०८, १०; नि. १२, ३१
 यद्यद्यस्यै यद्यि १, १०८, ७
 यद्यद्यस्यै यद्यि १, १०८, ८
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, १४, १; साम. १२२; १८३४; अथर्व.
 २०, २७, १
 यद्यद्यस्यै यद्यि १, ३२, ४; तै. मा. २, ५, ४, ३
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, ९, १२; अथर्व. २०, १४१, २
 यद्यद्यस्यै यद्यि ६, ५७, ४; साम. १४८
 यद्यद्यस्यै यद्यि १, ५२, ११
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, १२, ८
 यद्यद्यस्यै यद्यि १०, ९७, ११; वा. य. १२, ८५; तै. सं.
 ४, २, ६, २; नि. ३, १५
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, ३२, ६
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, १३, २१
 यद्यद्यस्यै यद्यि ७, १०४, १४; अथर्व. ८, ४, १४
 यद्यद्यस्यै यद्यि ७, ५६, १५
 यद्यद्यस्यै यद्यि ८, १, १५

यदीं सुतास हन्वोऽभि ८, ५०, ३
 यदीं सोमा वरुपूता ५, ३०, ११
 यदीं पूतेभिराहुतो ८, १९, २३
 यदीं गणस्य रतानामजीनाः ५, १, ३; साम. १७४८
 यदीवर्धं युषये १०, २७, २
 यदीं ममन्ति बाहुभिः ३, २९, ६
 यदीं मातुरुप स्वसा २, ५, ६
 यदीमिन्द्र छवायं ५, ३८, २
 यदीमृतस्य पयसा १, ७९, ३
 यदीमनौ उशतो ७, १०३, ३
 यदीशीवासुतानां १०, ३३, ८
 यदीं सुतेभिर्निन्दुभिः ६, ४२, ३; साम. १४४२
 यदुत्तमे मरुतो ५, ६८, ६; तै. भा. २, ७, १२२, ४
 यदुद्रोहो वृषाकपे १०, ८६, २२; अथर्व. २०, १२६, २२;
 नि. १३, ३
 यदुदीतं भाजयो १, ८१, ३; साम. ४१४; १००४;
 अथर्व. २०, ५६, ३
 यदुहृतो निवतो यासि १०, १४२, ४
 यदुल्लोहो वदति मोघं १०, १६५, ४
 यदुप लौहः प्रथमा १०, ५५, ४
 यदुपो यासि भासुना ८, २, १८; अथर्व. २०, १४२, ३
 यद्वक्ष्यमुद्रस्त्वापवाति १, १६२, १०; वा. य. २५, ३३;
 तै. सं. ४, ६, ८, ४
 यदेदेनमदुर्व्यञ्जियासो १०, ८८, ११; नि. ७, २९
 यदेभिः प्रस्फुल्लिव ७, ८९, २
 यदेवामन्यो अन्यस्य वाचं ७, १०३, ५
 यदेवां पृथ्वी रथे ८, ७, २८; अथर्व. १३, १, २१
 यद्वायवे अधि गायत्रं १, १६४, २३; अथर्व. ९, १०, १
 यद्वायवद्वदितिः ७, ६०, ८
 यद्वक्षिषे प्रदिधि चार्थं ७, ९८, २; अथर्व. २०, ८७, २
 यद्वक्षिषे मनस्वमि ८, ४५, ३१
 यद्देवा अदः सखिले १०, ७२, ६
 यद्देवाः शर्म शरणं ८, ४७, १०
 यद्देवानां मित्रमहः पुरोहित १, ४४, १२
 यद्देवाभिः संतनये १०, ९८, ७; नि. २, १२
 यद्देवा यतयो यथा १०, ७२, ७
 यद्देवाय इन्द्र तं शतम् ८, ७०, ५; साम. २७८; ८६२;
 अथर्व. २०, ८१, १; २२.२०; तै. सं. २, ४, १४, ३;
 तै. भा. १, ७, ५; नि. १३, १
 यद्देव्यो पुरुमीळस्व १, १५१, २
 यद्देव्यो पुरुमीळस्व १, १३९, २
 यद्देव्यो पुरुमीळस्व १, १३९, २

यद्देव्यो पुरुमीळस्व ८, ४९, ७
 यद्देव्यो परावति ८, ५०, ७
 यद्देव्यो राजतगोरो १०, १५५, ४; अथर्व. २०, १३७, १
 यद्देव्यो यान्ति मरुतः १, ३७, १३
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं १, १६२, ४; वा. य. २५, २७;
 तै. सं. ४, ६, ८, २
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं १, १७८, १
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ५, ६२, ९; तै. भा. २, ८, ६, ७
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं २, ३४, ८
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं १, १५७, २; साम. १७५९
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं १, ३८, ४
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ७, ९८, ४; अथर्व. २०, ८७, ४
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ६, ६२, ८
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ८, ६७, ६
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ८, २३, १३; साम. ११४
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ८, १००, १०; तै. भा. २, ४, ६, ११;
 नि. ११, २८
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ८, ९, १०; अथर्व. २०, १४०, ५
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं १, १६२, ८; वा. य. २५, ३१; तै. सं.
 ४, ६, ८, ३
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं १, ६५, ८
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ४, ४६, ८
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ६, २३, २
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ८, ९३, ५; अथर्व. २०, ११२, २
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ८, ६५, २
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ८, २७, २०
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं १, १०१, ८
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ८, १०, २
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ८, ४, २; साम. १२३२; अथर्व. २०, १२०, २
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ८, ६६, ५
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं १०, ७४, ६
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ८, १२, १७; अथर्व. २०, १११, २
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ८, ७७, ५
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ८, १२, १८; अथर्व. २०, १११, ३
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ५, २५, ७; साम. ८६; वा. य. २६, १२;
 तै. सं. १, १, १४, ४
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ७, ५०, २
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं १०, ९५, १६; वा. भा. ११, ५, १, १०
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं ८, ४५, ४१; साम. २०७; १०७९;
 अथर्व. २०, ४३, २
 यद्देव्यो यान्ति मरुतो देवयानं १, ८०, १३

यद्वा देवाः ऋषयः जिह्वा १०, ३७, १२
यद्वा वयं ममिताम् १०, २, ४; अथर्व. १९, ५९, २; तै. सं.
१, १, १४, ४

यं ते देवेनः पदामरत् ८, ८२, ९
यं ते देवेनश्चाहमवृत् १०, १४४, ५
यं त्रायस्व इदमिदं ७, ५९, १
यं त्वं रथमिन्द्र मेघसा १, १२९, १
यं त्वं विप्र मेघसातो ८, ७१, ५
यं त्वमग्ने समदहः १०, १६, १३; अथर्व. १८, ३, ६;
तै. आ. ६, ४, १

यं त्वा गोपवतो गिरा ८, ७४, ११; साम. २९
यं त्वा जनास इन्द्रते ८, ४३, २७
यं त्वा जनास ईळते ८, ७४, १२
यं त्वा जनासो अग्नि संचारति १०, ४, २; नि. ५, १
यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं १०, ४६, १०
यं त्वा देवाभिः क्षुद्रवानो १०, ९८, ८
यं त्वा देवासो मनवे दधुरिह १, ३६, १०
यं त्वा वाचापृथिवी यं १०, १, ७
यं त्वा पूर्वमीळितो १०, ६९, ४; नि. ६, १७
यं त्वा वाजिह्वया अग्नि ९, ८०, २
यं देवासोऽज्जनवन्ताभिः १०, ८८, ९
यं देवासोऽज्ज वाजसातो यं ह्युरसाता १०, ६३, १४
यं देवासोऽज्ज वाजसातो यं त्रायस्व १०, ३५, १४
यद्वा इन्द्रो जुष्टये ४, २२, १
यद्वास्तथा पराके अवीके ८, ९, १५; अथर्व. २०, १४१, ५
यद्वास्तथा परावति यद्वा स्तो अग्नि तुर्वते १, ४७, ७
यद्वास्तथा परावति यद्वा स्तो अघ्नवरे ८, ८, १४
यद्वास्तथा भुरवथो ८, ९, ६; अथर्व. २०, १४०, १
यक्षियानं न्ययनं १०, १९, ४
यक्षिणिजा रेवता १, १६२, २; वा. य. २५, २५; तै. सं.
४, ६, ८, १

यक्षीक्ष्णं मां हव्यव्या १, १६२, १३; वा. य. २५, २६;
तै. सं. ४, ६, ९, १
यं नु नक्षिः पृतनासु ३. ४९, २; नि. ५, ९
यन्मूनं धीमिराग्निना ८, ९, २१; अथर्व. २०, १४२, ६
यन्मूनमदधो गति ५, ६४, ३
यन्मन्यसे वरेण्यं ५, ३९, २; साम. ११७३; नि. ४, १८
यन्मन्यः सरमसः हव्यो ५, ५४, १०
यमसि मेघयातिभिः १, ३६, ११

यमग्ने पृथु मर्त्यं १, २७, ७; साम. १४१५; वा. य. ६, २९;
तै. सं. १, ३, १३, २

यमग्ने मन्यसे रथि १०, २१, ४
यमग्ने वाजसातम् ५, २०, १; वा. य. १९, ६४
यमस्थमिह वाजिनं ९, ६, ५
यमग्निना दधुः श्वेतमश्वं १, ११६, ६
यमग्नी नित्यमुपयाति य ७, १, १२
यमस्य मा यम्यं कामः १०, १०, ७; अथर्व. १८, १, ८
यमाग्निवत् यमस्यसुत ३, ३९, ३
यमाद्वं वैषस्वतात् १०, ६०, १०
यमादित्यासो अद्भुतः ८, १९, ३४
यमापो अद्भयो वना ६, ४८, ५
यमाय पृतवदधिः १०, १४, १४; अथर्व. १८, २, ३; तै. आ.
६, ५, १
यमाय मनुमत्तं १०, १४, १५; अथर्व. १८, २, २; तै. आ.
६, ५, १
यमाय सोमं सुनुत १०, १४, १३; अथर्व. १८, २, १; तै. आ.
६, ५, १

यमासा ह्यवनीळं १०, २०, ३
यमिन्द्र वृषिरे त्वं ८, ९७, २; अथर्व. २०, ५५, ३
यमिमे त्वं हृषाकपिं १०, ८६, ४; अथर्व. २०, १२६, ४
यमी गर्मसुताह्वयो ९, १०२, ६
यमी द्वा सवयसा १, १४४, ४
यसु पूर्वमहुवे तमिदं हुवे २, ३७, २; अथर्व. २०, ६७, ७
यसुरिवजो बह्वृषा ८, ५८, १
यमे ह्य वतसाने १०, १३, १; अथर्व. १८, ३, ३८; तै. आ.
६, ५, १

यमेन वृत्तं जित एनमायुन १ १६३, २; वा. य. २९, १३;
तै. सं. ४, ६, ७, १; नि. ४, १३
यमेरिरे भृगवो १, १४३, ४; नि. ४, २३
यमेष्ठाम मनसा सो १०, ५३, १
यसो नो गांस्तु प्रथमो १०, १४, २; अथर्व. १८, १, ५०
यसो ह जातो यमो १, ६६, ८; नि. १०, २१
यं बह्वेव पिप्रती १, ४१, २
यं मर्त्यैः पुष्टवृष्टं ५, ७, ६
यं मे तुरिग्रो महतः ८, ३, २१; नि. ५, १५
यया गा आकरामहे १०, १५६, २; साम. १५२८
यया रथं पारयथायं २, ३४, १५
ययोरिति प्र वज्रा ८, १०, ४
ययं च नो अघ्नया ९, ५५, १; साम. ९७५
ययं वृकेणाग्निना वयन्वा १, ११७, २१; नि. ६, २६

यश्चित्तं स सुकृतः ५, ६५, १
यश्चिदापो महिना १०, १२१, ८; वा. य. २७, २६; ३२, ७;
तै. सं. ४, १, ८, ६
यश्चिद्धि त इत्या भगः १, २२, ४
यश्चिद्धि त्वा बहुभ्यः १, ८४, ९; साम. १३४२; अथर्व.
२०, ६३, ६
यस्त्वं हृष्यं जभरसि ४, २, ६; तै. आ. ३, २, १
यस्त्वं हृन्त्र प्रियो जनो ७, २०, ८
यस्त्वं हृन्त्र महीरप ८, ६, १६
यस्त ऊरु विहरति १०, १६२, ४; अथर्व. २०, ९६, १४
यस्तस्तम्भ सहसा विजम्भः ४, ५०, १; अथर्व. २०, ८८, १
यस्ता चकार स कुह ६, २१, ४
यस्तिग्मशृङ्गो ह्युपभो ७, १९, १; अथर्व. २०, ३७, १
यस्तिस्वाज सचिविद्धं १०, ७१, ६; वे. आ. ३, १०; तै. आ.
१, ३, १; २, १५, १
यस्तुभ्यं दाशाघो १, ६८, ६
यस्तुभ्यमग्ने अमृताय वाषाद् ४, २, ९
यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मर्त्यैः १०, ९१, ११
यस्ते अग्ने नमसा यश्मसीद्वे ५, १२, ६
यस्ते अग्ने सुमतिं मर्तो १०, ११, ७; अथर्व. १८, १, २४
यस्ते अघ कृणयन्नद्रोचो १०, ४५, ९; वा. य. १२, २६;
तै. सं. ४, २, २, ३
यस्ते अनु स्वधामस्य ३, ५१, ११; साम. ७३८
यस्ते गर्भमसीवा १०, १६२, २; अथर्व. २०, ९६, १२;
नि. ६, १२
यस्ते चित्रध्वस्तमो ८, ९२, १७
यस्ते द्रव्यं रुद्रवृत्ति यः १०, १७, १२; वा. य. ७, २६;
तै. सं. ३, १, १०, १
यस्ते द्रव्यं रुद्रो यस्ते १०, १७, १३
यस्ते नृवं शतकतव ८, २२, १६; साम. ११६
यस्ते भराद्विद्यते ४, २, ७
यस्ते मदः पृतनापाळ ६, १९, ७
यस्ते मदो युज्यन्नाहः ७, २२, १; साम. ९२८; अथर्व.
२०, ११७, २
यस्ते मदो वरेण्यस्तेना ९, ६१, १९; साम. ४७०, ८१५
यस्ते मदो वरेण्यो य ८, ४६, ८
यस्ते मन्योऽविषहृष्ट १०, ८३, १; अथर्व. ४, ३२, १
यस्ते पश्येन समिधा ६, ५, ८
यस्ते रघो मनसा १०, ११२, २
यस्ते रेवो भ्रातृभिः ८, ४५, १५

यस्ते शृङ्गावृषो नपाव ८, १७, १३; साम. ७२७; अथर्व.
२०, ५, ७, तै. आ. २, ४, ५, १
यस्ते साधिष्ठोऽवस हृन्त्र ५, ३५, १
यस्ते साधिष्ठोऽवसे तै स्वा ८, ५३, ७
यस्ते सुनो सहसो गीर्भिः ६, १३, ४
यस्ते स्तनः काशयो १, १६४, ४९; अथर्व. ७, १०, १;
वा. य. ३८, ५; तै. आ. ४, ८, २; श. आ.
१४, ९, ४, २८
यस्ते हस्ति पतयन्त १०, १६२, ३; अथर्व. २०, ९६, १३
यस्त्वद्योता पूर्वो ३, १७, ५; नि. ५, ३
यस्त्वा देवि सरस्वति ६, ६१, ५
यस्त्वा दोषा य उपसि ४, २, ८
यस्त्वा भ्राता पतिभ्युत्वा १०, १६२, ५; अथर्व. २०, ९६, १५
यस्त्वामग्न इनयते ४, १२, १
यस्त्वामग्ने हविष्यति १, १२, ८; साम. ८४५
यस्त्वा स्वमेन तमसा १०, १६२, ६; अथर्व. २०, ९६, १६
यस्त्वा स्वशः सुहिरण्यो ४, ४, १०; तै. सं. १, २, १४, ४
यस्त्वा हृदा क्षीरिणा मन्त्रमायः ५, ४, १०; तै. सं.
१, ४, ४६, १
यस्तिर्वाष्पाणामसि १०, २४, ३
यस्मा अन्ये दश प्रति ८, ३, २३
यस्मा भरासत क्षवं ८, ४७, ४
यस्मा अर्कं सप्तवीर्षाण्य ८, ५१, ४
यस्मा ऊमासो अमृता १, १६६, ३
यस्मात्रिन्द्राद् वृहसः २, १६, २
यस्मास्ते न सिध्यति १, १८, ७
यस्मात्रेजस्त कृष्टयः ८, १०३, ३; साम. १५१६
यस्मात्र ऋते विजयन्ते २, १२, ९; अथर्व. २०, ३४, ९
यस्मिन्देवा मन्त्रमि १०, १२, ८; अथर्व. १८, १, ३६
यस्मिन्देवा विद्ये १०, १२, ७; अथर्व. १८, १, ३५
यस्मिन्निश्वास ऋषिभासः १०, ९१, १४; वा. य. २०, ७८;
तै. आ. १, ४, २, २
यस्मिन्नुपधानि रथयन्ति ८, १६, २; अथर्व. २०, ४४, २
यस्मिन्निव्यं वृषिमा १०, ४२, ६; अथर्व. २०, ८९, ६
यस्मिन्निश्वा अपि श्रियो ८, ९२, २०; साम. ७२३; अथर्व.
२०, ११०, २
यस्मिन्निश्वा नि काश्या चक्रे ८, ४६, ६
यस्मिन्निश्वा नि भुवनानि ७, १०१, ४
यस्मिन्निश्वा क्षरणयः ८, १, ३३
यस्मिन्नुक्षे मध्वदः सुपर्णा १, १६४, २२; अथर्व. ९, ९, २१
यस्मिन्नुक्षे सुपर्णा १०, १३५, १; तै. आ. ६, ५, ३

यस्मै त्वं वसो दानाय मंहसे ८, ५२, ६
यस्मै त्वं वसो दानाय शिवाय ८, ५१, ६
यस्मै त्वं मुहुते जायधेयः ५, ४, ११; तै. सं. १, ४, ४६, १
यस्मै त्वं सुप्रथिगो १, १४, १५; नि. ११, २४
यस्मै त्वमायजसे १, १४, २१; नि. ४, २५
यस्मै त्वं मघवक्षिन् ८, ५२, ८
यस्मै धामुरदधा मर्त्याय ३, ३०, ७
यस्मै पुत्रासो अजितेः १०, १८५, ३; वा. य. ३, ३३
यस्य गा अन्तरश्मनो ६, ४३, ३
यस्य गावायुषा ६, २७, ७
यस्य तीमस्रुतं मर्दं ६, ४३, २
यस्य ते अग्ने अन्वे अन्नय ८, ११, ३३
यस्य ते शुक्रवत्यः ९, ६६, ३०
यस्य ते वृषिदायिर्धं ८, १३, ११
यस्य ते पीथाय भुपभो ९, १०८, २; साम. ६९३
यस्य ते वृषन्सकृदे १, १३८, ३
यस्य ते मघं रसं ९, ६५, १५
यस्य ते महिना महेः ८, ६८, ३; साम. १७७३
यस्य ते विष्णमातुषो ८, ४५, ४१; साम. १०७१, अथर्व.
२०, ४३, १
यस्य ते विधा भुवनानि केतुना १०, ३७, ९
यस्य ते स्वादु सख्यं ८, ६८, ११
यस्य त्वच्छम्भरं मघे ६, ४३, १; साम. ३९२
यस्य त्वत्ते महिमानं १०, ११२, ४
यस्य त्वन्महिर्यं वाताप्यम् १०, २६, २
यस्य त्रिधात्वचुतं ८, १०२, १४; साम. १५७१
यस्य त्र्यो पूर्णा मधुना १, १५४, ४
यस्य त्वमग्ने अघ्नयस् ४, २, १०
यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु ८, ५२, ४
यस्य त्वमूर्ध्वो अघ्नराय ८, ११, १०
यस्य वृत्तो असि क्षये १, ७४, ४
यस्य चागावृषिषी पौर्यं १, १०१, ३
यस्य द्विषहंसो वृद्ध ८, १५१, १; अथर्व. २०, ६१, ५; ६२, ९
यस्य न इन्द्रः पिषाचस्य ९, १०८, १४; साम. १०९७
यस्य प्रयागमन्वन्त्य ५, ८१, ३; वा. य. ११, ६; तै. सं.
४, १, १, २
यस्य प्रस्तादसो गिर १०, ३३, ६
यस्य मन्दासो अघ्नसो ६, ४३, ४
यस्य मा पर्याः वातं ५, २७, ५
यस्य मा हतितो रये १०, ३३, ५
यस्य वर्णं मधुमधुतं ९, ६५, ८

यस्य वा यूपं प्रति वाजिनो ८, २०, १६
यस्य वायोऽरिष द्रव्यं ६, ४५, ३२
यस्य विधानि हस्तयोः पञ्च १, १७६, ३
यस्य विधानि हस्तयोः द्वा ६, ४५, ८
यस्य मते वृषिषी गच्छमीति ५, ८३, ५
यस्य तामेन्नुप विधे जनासः ७, ६, ६
यस्य शशत्वपिर्वो इन्द्र १०, ११२, ५
यस्य श्वो रोदसी ७, १८, २४
यस्य येता विचक्षणा ८, ४१, ९
यस्य संख्ये न भुपते १, ५, ४; अथर्व. २०, ६९, २
यस्या धमन्तो अहतः ६, ६१, ८
यस्याग्निर्वपुर्गृहे ८, १९, ११
यस्यागच्छं वावसा १, १००, १४
यस्यादुपपन्नमस्मिन् ८, ७५, १४; तै. सं. २, ६, ११, ३
यस्या वैवा उपख्ये प्राता ८, १४, २
यस्यानक्षा वृष्टिवा १०, २७, ११
यस्यानासः सूर्यस्येय वामः १, १००, २
यस्यानृता गभीरा ८, १६, ४
यस्यामितानि वीर्या ८, २४, २१; अथर्व. २०, ६५, ३
यस्यायं विध्वं धार्यो ८, ५१, १; साम. १६०९, वा. य. ३३, ८९
यस्या रुक्मन्तो अथर्व. १, ४८, १३
यस्यावधीषितवरं ५, ३४, ४
यस्याधासः प्रदिशि २, १२, ७; अथर्व. २०, ३४, ७
यस्येक्ष्वाकुष्य मते १०, ६०, ४
यस्येमे हिमवन्तो १०, १२१, ४; अथर्व. ४, २, ५; वा. य.
२५, १२; तै. सं. ४, १, ८, ४
यस्यैषधीः प्रसर्पया १०, ९७, १२; वा. य. १२, ८६
या ध्रापो दिव्या उत वा ७, ४९, २
या इन्द्र प्रखरवासामा ८, ६, २०
या इन्द्र भुज आभरः ८, ९७, १; साम. २५४; अथर्व.
२०, ५५, २
या ओषधीः पूर्वा जाताः १०, ९७, १; वा. य. १२, ७५;
तै. सं. ४, २, ६, १; नि. ९, २८
या ओषधीः सोमराजीर्विष्टिताः १०, ९७, १८; अथर्व.
६, ९६, १; वा. य. १२, ९२; तै. सं. ४, २, ६, ४
या ओषधीः सोमराजीर्विष्टिताः १०, ९७, १९; वा. य.
१२, ९३; तै. सं. ४, २, ६, ४
याः प्रवतो निवता ७, ५०, ४
याः कलिनीया १०, ९७, १५; वा. य. १२, ८९; तै. सं.
४, २, ६, ४
याः सरुपा विरुपाः १०, १६९, २; तै. सं. ७, ४, १७, १

वाः स्वर्णं रविमभिरातना ७, ४७, ४
 वा गुरुगर्वा सिनीवाली २, ३२, ८
 वा गोमतीरूपसः सर्ववीरा १, १३३, १८
 वा गोर्वर्तनि पर्वेति १०, ६५, ६
 वा जाग्रयो बुष्ण ह्यन्वित ३, ५७, ३
 वा त ऊत्तिरमिश्रहृन् ६, ४५, १४
 वा त ऊत्तिरवमा ६, ५५, १
 वा तं च्छर्विष्पा उत नः परः ८, ९, ११; अथर्व.
 १०, १४१, १
 वाति देवः प्रवता १, ३५, ३
 वा ते अग्ने पर्वतखेव ३, ५७, ६
 वा ते अहो गोभोपसा ६, ५३, ९
 वा ते काङ्क्षुक्रुता यावति ६, ४१, २; तै. प्रा. २, ४, ३, १३
 वा ते जिह्वा मधुमती ३, ५७, ५
 वा ते दिशुयस्मृता ७, ४६, ३; वि. १०, ७
 वा ते धामानि विवि १, ९१, ४; तै. सं. २, ३, १४, १;
 तै. प्रा. २, ८, ३, २
 वा ते धामानि परमाणि १०, ८१, ५; वा. य. १७, ११;
 तै. सं. ४, ६, २, ५
 वा ते धामानि हविषा १, ९१, १९; वा. य. ४, ३७; तै. सं.
 १, २, १०, १
 वा ते भीमोन्मथासुधा १, ६१, ३०; साम. ७८०
 वा द्युपती समनसा ८, ३६, ५
 वा दत्ता मिन्धुमातरा १, ४६, २; साम. १७२९
 वाहगं वृद्धो तादगुर्यते ५, ४४, ६
 वा देवेभ्य तन्मर्मरयन्त १०, १६९, ३; तै. सं. ७, ४, १७, १
 याद्राप्त्वं वरुणो २, ३८, ८
 वा धर्तारा रजतो रोचनखो ५, ६९, ४
 वा धारयन्त देवाः ७, ६६, १; तै. प्रा. २, ४, ६, ४
 वा नः पीपरश्चिन्ता १, ४६, ६
 यौ धामजो मरुत ३, ३५, १
 याति ज्ञानानि अश्विना ७, ७०, ३
 यानीन्द्राग्नौ चक्षुर्गो १, १०८, ५
 वा जु धृतावधो दिव ८, ४०, ८
 वां यदा दिवो हृदितर्वर्धय ७, ७७, ६
 याद्राप्ते मर्तान्मुपुषो १, ७३, ८
 यान्यो मनो देववन्तो ३, ८६, ६
 वा हृतान्नासु दुष्टरा ५, ८६, २
 याभिः कण्वमभिष्टिमिः १, ४७, ५
 याभिः कण्वं मेधाविधिं ८, ८, २०
 याभिः कृत्स्नमाजुनेयं १, ११२, २३

याभिः कृत्स्नमाजुनेयं १, ११२, २१
 याभिः पक्षमवधो ८, २०, १०
 याभिः पटना जडरस्य १, ११२, १७
 याभिः पत्नीर्विमदाय १, ११२, १९
 याभिः परिउमा तनवश्य १, ११२, ४
 याभिः शचीभिर्बुष्ण १, ११२, ८
 याभिः शचीभिश्चनसो ३, ६०, २
 याभिः संताती भवधो १, ११२, २०
 याभिः सुवर्त्ति धनसां १, ११२, ७
 याभिः सिन्धुमवध याभि ८, २०, २४
 याभिः सिन्धु मधुमन्तं १, ११२, ९
 याभिः सुदान् औशिजाय १, ११२, ११
 याभिः सूर्यं परिवायः १, ११२, १३
 याभिः सोमो मोदते १०, ३०, ५
 याभिर्गितो मनसा १, ११२, १८
 याभिर्स्वकं जलमानम् १, ११२, ६
 याभिर्नरं गोबुधुधे १, ११२, २२
 याभिर्नरा ब्रह्मदत्तं ८, ८, २२
 याभिर्नरा शवधे याभिः १, ११२, १६
 याभिर्मेढामनिधिर्यं १, ११२, १४
 याभिर्वन्न विविपातं १, ११२, १५
 याभिर्विष्वा धनसां १, ११२, १०
 याभीरसां क्षोदसो १, ११२, १९
 याभी रंभं निवृत्ते १, ११२, ५
 यामं वेष्टाः क्षुनागोभिष्ठाः ७, ५६, ६
 यामधयो मनुष्यता १, ८०, १६; वि. १४, ३४
 वां पृथ्वाक्षोदनीम् ६, ५३, ८
 वां मे धिय मरुत १०, ६४, ११
 वा ह्यो जातवेदसो १०, १८८, ३
 वा वः शर्म १, ८५, १२; तै. सं. १, ५, ११, ५ तै. प्रा.
 १, ८, ५, ६
 वावचरक्षन्तो ७, ९१, ४
 वावदिद भुवनं विच १, १०८, २
 वावन्मानसुधुधो १०, ८८, १९; वि. ७, ३१
 वावयद्रूपस था ४, ५२, ४
 वावयद्रूपे वा क्रतुवा बनेजाः १, ११३, १०
 वावया दृश्यं वृकं १०, १२७, ६
 वा वां शनं निगुणो वाः ७, ९१, ६
 वा वां सन्नि पुरुषदः (०) अन्मं ता) ४, ४७, ४
 वा वां सन्नि पुरुषदः (०) ह्यन्मं ता) ६, ६०, ८;

या वां कशा मधुमति १, २१, ३; वा. य. ७, ११; तै. सं.
१, ४, ६, १
या वा ते सन्ति दाक्षुषे ७, ३, ८
याविथा स्त्रोकमादिब १, १२, १७; साम. १७३६
या विधायां जितितारा ६, ६९, २
या वीर्याणि प्रथमानि १०, ११३, ७
या वृत्रहा परायति ८, ४५, २५
या वो मेघज्जा मरुतः २, ३३, १३
या वो माया अभिद्रुते २, २७, १६
या नर्थाय मारुताय ६, ४८, १०
याश्चेदं उपश्रव्यन्ति १०, १७, २१; वा. य. १२, १७; तै. सं.
४, २, ६, ५
यासां राजा वरुणो याति ७, ४९, ३; अथर्व. १, ३३, २;
तै. सं. ५, ६, १, १
यासां तिष्ठः पचासतो १, १३३, ४
यासि कुत्सेन सग्रथं ४, १६, ११; नि. ५, १५
या सुवृत्तिः श्रेणिः सुवृत्तिः १०, ९५, ६
या सुनीधे शौचव्रते ५, ७९, २; साम. १७४१
या सुवाहः सांगुरिः २, ३२, ७; अथर्व. ७, ४६, २; तै. सं.
३, १, ११, ४
या सुरथा रथीतमोमा १, २२, २
यासु राजा वरुणो यासु ५, ४९, ७
यास्ते धारा मधुच्युतो ९, ६२, ७; साम. ९७९
यास्ते वृषज्ञावो ६, ५८, ३; तै. मा. २, ५, ५, ५
यास्ते प्रजा अमृतस्य १, ४३, ९
यास्ते राके सुमसयः २, ३२, ५; अथर्व. ७, ४८, २; तै. सं.
३, ३, ११, ५
युक्ले अस्तु दक्षिण १, ८२, ५
युक्ता मातापीडुति दक्षिणाया १, १६४, ९; अथर्व. ९, ९, ९
युक्तो ह यद्वा ताम्नायाय १, १५८, ३
युक्त्वा द्विकेतिमा हरी १, १०, ३; साम. १३४६; वा. य. ८, ३४
युक्त्वा हि त्वं रथामहा ८, २६, २०
युक्त्वा हि देवहूतमौ अश्वो ८, ७५, १; वा. य. १३, ३७;
३३, ४; तै. सं. २, ६, ११, १
युक्त्वा हि वाजिनीवर्ती १, ९२, १५; साम. १७३३
युक्त्वा हि वृषहन्तम् ८, ३, १७; साम. ३०१
युक्त्वा ह्यरुपी रथे १, १४, १२
युगेयुगे विदध्वं गृहजयः ६, ८, ५
युष्ट्यं ह्यरुपी रथे ५, ५६, ६
युजं हि नामहृषा आदिदि ५, ३०, ८
युजा कर्माणि जनयन् १०, ५५, ८

युजानो अश्वा वातस्य १०, २२, ४
युजानो हगिता रथे ६, ४७, १९
युजे रथं गवेपणं हगितां ७, २३, ३; अथर्व. २०, १२, ३;
तै. मा. २, ४, १, ३
युजे वां यज्ञं पृथं १०, १३, १; अथर्व. १८, ३, ३९; वा. य.
११, ५; तै. सं. ४, १, १, २
युजते मन उत युजते धियः ५, ८१, १; वा. य. ५, १४;
११, ४; ३७, २; तै. सं. १, २, १३, १; ४, १, १, १;
तै. आ. ४, २, १
युजन्ति मधमरुत १, ६, १; साम. १४६८; अथर्व. २०, २६, ४;
४७, १०; ६९, ९; वा. य. २३, ५; तै. सं. ७, ४, २०, १
युजन्ति हरी इयिस्व ८, ९८, ९; साम. ७१९; अथर्व.
२०, १००, ३
युजन्त्यस्य काम्या १, ६, २; साम. १४६९; अथर्व. २०, २६, ५;
४७, ११; ६९, १०; वा. य. २३, ६; तै. सं. ७, ४, २०, १
युजायां रासमं रथे ८, ८५, ७; वा. य. ११, १३
युधा युधनुष वेदेयि १, ५३, ७; अथर्व. २०, २१, ७
युधेन्द्रो मद्वा वरिचक्रार ३, ३४, ७; अथर्व. २०, ११, ७
युधम् सन्तमनर्वाणं ८, ९२, ८; साम. १६४३
युधस्य ते वृषमस्य ३, ४६, १
युधम् अनवां सज्जह्यसम् ७, २०, ३
युनक्त सीरा वि युगा १०, १०१, ३; अथर्व. ३, १७, २;
वा. य. १२, ६८; तै. सं. ४, २, ५, ५; नि. ५, २८
युनक्ति ते यज्ञाणा १, ८२, ६
युयुयतः सवयसा १, १४४, ३
युयोता गरुमसाश्च ८, ८८, ११
युयोप नाभिरुपरस्थावो १, १०४, ४
युवं रथेन विमदाय १०, ३२, ७
युवं रथेन पवित्रैरुपस्थावः १, ११९, ६
युवं वन्दनं निर्धनं जगवया १, ११९, ७
युवं वरो सुयामो ८, २६, २
युवं यज्ञाणि वीरया १, १५२, १; तै. मा. २, ८, ६, ६
युवं विप्रस्य जराणां १०, ३९, ८
युवं शक्ता मायायिना १०, २४, ४
युवं इयायाय ह्यतीमदन् १, ११७, ८; नि. ६, ६
युवं श्रियमश्निना देवतामा ४, ४४, २; अथर्व. २०, १४३, ९
युवं श्रीमिद्रेताभिः ३, ६३, ६
युवं श्वेनं वेदय हन्तव्यं १, ११८, ९
युवं श्वेनं वेदयः शिवा १०, ३९, १०
युवं सुयामयिना १०, १३१, ४; अथर्व. २०, १४५, ४;
वा. य. १०, ३३, २०, ७६; तै. मा. १, ५, २, १

युवं ह कृतं युवमश्विना १०, ४०, ८
 युवं ह गर्भं जगतीषु १, १५७, ५
 युवं ह घर्मं मधुमन्तमश्रये १, १८०, ४
 युवं ह भुज्यं युवमश्विना १०, ४०, ७
 युवं ह रेभं वृषणा १०, ३९, ९
 युवं ह स्यो भियजा १, १५७, ६
 युवं हि त्मा पुरुभुजममेधतुं ८, ८६, ३
 युवं हि स्यः स्वपेती ९, १२९, २; साम. १००?
 युवं ह्यप्तराजाव सीदतं १०, १३२, ७
 युवं ह्यास्तं महो रन्वुयं १, १२०, ७
 युवं कण्वाय नास्त्या ८, ५, २३
 युवं कवी षः पर्यश्विनार्यं १०, ४०, ६
 युवं चित्रं ददधुमोजनं ७, ७४, २; साम. ७५४
 युवं रथवानं सनयं १०, ३९, ४; नि. ४, १९
 युवं रथवानं जरसो मुमुक्तं ७, ७१, ५
 युवं रथवानमश्विना जरन्तं १, ११७, १३
 युवं तमिन्द्रापरैता १, १३२, ६; वा.य. ८, ५३
 युवं तासां दिव्यस्य १, ११२, ३
 युवं तुम्राय पर्यैमिरेः १, ११७, १४
 युवं वृक्षं प्लतमता १, १५, ६
 युवं देवा क्रतुना ८, ५७, १
 युवं धेनुं शयवे १, ११८, ८
 युवं नरा स्तुवते कृष्णियाय १, ११७, ७
 युवं नरा स्तुवते पञ्जियाय १, ११६, ७
 युवं नो वेपु वरुणा ५, ६४, ६
 युवमस्यस्याव नक्षथो १, १८०, २
 युवमश्रयेऽश्वनीताय तप्तं १, ११८, ७
 युवमेतं चक्रधुः सिंघुषु छवं १, १८२, ५
 युवमेतानि दिवि १, ९३, ५; तै. सं. २, ३, १४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, २
 युवं पय उच्छियायामपत १, १८०, ३
 युवं पेदेवे पुरुशारमश्विना १, ११९, १०
 युवं प्रलस्य साचथो महो यत् ३, ३८, ९
 युवं भुज्यं समुद्र आ १०, १४३, ५
 युवं भुज्यमवविद्धं समुद्र ७, ६९, ७; तै. ब्रा. २, ८, ७, ८
 युवं भुज्यं सुरमाणं १, ११९, ४
 युवं मिश्रं जनं ५, ६५, ६
 युवं स्रगं जागृवांसं ८, ५, ३६
 युवां यज्ञैः प्रथमा १, १५१, ८
 युवां लोमेभिर्देवयतो १, १३९, ३
 युवां ह घोषा पर्यश्विनायनी १०, ४०, ५

युवां हवन्त उभयास ७, ८३, ६
 युवाकु हि शचीनां १, १७, ४
 युवां गीतमः पुरुमीकरो १, १८३, ५
 युवां चिद्धि त्माश्विनायनु १, १८०, ८
 युवादत्तस्य धिष्ण्या ८, २६, १२
 युवानं विद्वति कवि ८, ४४, २६
 युवाना पितरा पुनः १, २०, ४
 युवानो रुद्रा अजरा १, ६४, ३
 युवां देवास्त्य ८, ५७, २
 युवां नरा पश्यमानाव ७, ८३, १
 युवाभ्यां वाजिनीवस्तु ८, ५, ३
 युवाभ्यां देवी धियणा १, १०९, ४
 युवाभ्यां मिश्रावरुणोपमां ५, ६४, ४
 युवामिद्धवसे पृथोय ४, ४१, ७
 युवामिधुस्तु पृतनास्तु ७, ८२, ४
 युवामिन्द्राग्री वसुतो १, १०९, ५
 युवां पृथेवाश्विना १, १८१, ९
 युवां सृगेव वारणा १०, ४०, ४
 युवा स मारुतो गणः ५, ६१, १३
 युवा सुवासाः पतिवीत ३, ८, ४; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
 युवो श्रियं परि वोषावृणीत ७, ६९, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ८;
 नि. ६, ४
 युवो राज्ञोसि सुयमासो १, १८०, १
 युवोरशिक्षेकतति ५, ७३, ६
 युवो रथस्य परि चक्रमीयते ८, २२, ४
 युवोरश्विना वपुषे युवा युनं १, ११९, ५
 युवो राष्ट्रं ब्रह्मदिश्वतिथौ ७, ८४, २
 युवोरुषा अनु श्रियं १, ४६, १४
 युवोरुषू रथं हुवे ८, २६, १
 युवोक्तं रोदसी ३, ५४, ३
 युवोर्दानाय सुमरा १, ११२, २
 युवोर्यदि ससयायास्तं १०, ६१, २५
 युवोर्हि मातादिति १०, १३२, ६
 युवमाकं स्मा रथो अनु ५, ५३, ५
 युवमाकं देवा अवसाहनि ७, ५९, २
 युवमाकं बुध्ने अषां १०, ७७, ४
 युवमादत्तस्य मरुतो विचेत ५, ५४, १३
 युवमो उ नक्तं ८, ७, ६
 युवमे देवा अपि ममि ८, ४७, ८
 युवमपितो मरुतो १, ३९, ८
 युवमोतो पिप्रो मरुतः ७, ५८, ४

येना वृक्षग्रममिषुं ८, १२, २१ अथर्व. २०, ६३, ८
येना नवग्रहो वृष्यष्ट २, १०८, ४; साम. १३९
येना पापक चक्षसा १, ५०, ६; साम. ६३७ अथर्व.
१३, २, १३; २०, ४७, १८; वा. य. ३३, ३२;
नि. १२, २२-२५

येनाव तुर्वशां वहुं ८, ७, १८

येना समुद्रमसृजो ८, ३, १०; अथर्व. २०, ९, ४; ४९, ७

येनेन्द्रो हविषा कृवी (१० असपयः) १०, १७४, ४

येनेन्द्रो हविषा कृवी (१० असपयः) १०, १५९, ४

येनेमा विधा चयवना २, १२, ४; अथर्व. २०, ३४, ४

ये पाकशंसं विहरन्त पृथैः ७, १०४, ९; अथर्व. ८, ४, ९

ये पातयन्ते अजमभिर्मिरी ८, ४६, १८

ये पादवो मामतेयं १, १४७, ३; ४, ४, १३; तै. सं.

१, २, १४, ५

ये वृषतीभिर्कृष्टिभिः १, ३७, २

येभिः सूर्यसुप्तं भन्द्वानः ६, १७, ५

येभिर्हिन्नः परावतो ८, ५, ८

येन्द्रो माता मधुमत् १०, ६३, ३

येन्द्रो होत्रां प्रथमां १०, ६३, ७

ये मद्रो रजसो विदुः १, १९, ३

ये मृषीनः क्षितीनां ८, ६७, १३

ये मे पद्यान्तं वदुः ५, १८, ५; तै. भा. २, ७, ५, २

ये वज्राय पृथ्व्याः १, १४, ८

ये यज्ञेन वक्षिणया समक्ताः १०, ६२, १

ये युष्पन्ते प्रघ्नेषु १०, १५४, ३; अथर्व. १८, २, १७;

तै. भा. ६, ३, २

ये राधांसि दृढवर्णा ७, १६, १०

ये वषट्कन्तु वहुतुं १०, ८५, ३१; अथर्व. १४, २, १०

ये वाजिनं परिवहन्ति १, १६२, १२; वा. य. २५, ३५;

तै. सं. ४, ६, ९, १

ये वां द्वांस्यपिना ८, ९, ३; अथर्व. २०, १३२, ३

ये वायव हन्त्रमादनास ७, ९२, ४

ये वाह्वन्त पार्थिवा ५, ५२, ७

ये वृक्षानो अधि क्षमि ३, ८, ७

ये जुष्टा चोरवर्षसः १, १९, ५

येषां क्षियापि रोदसी ५, ६१, १२

येषामउमेषु वृथिवी १, ३७, ८

येषामणो न सप्रयो ८, २०, १३

येषामावाच क्षमिमय ८, २३, ३

येषामिळा घृतहृत्ता ७, १६, ८

ये सखासो हविर्यो १०, १५, १०; अथर्व. १८, ३, ४८

ये सवितुः सत्यसवस्य १०, ३६, १३; तै. भा. २, ८, ६, ४
ये सोमासः परावति (वायवाः) ९, ६५, २२; साम. ११३३
ये सोमासः परावति (वायवाः) ८, ९३, ६; अथर्व.
२०, ११२, ३

ये स्तोत्रयो गोअग्राम् २, १, १६; २, १३

ये स्था मनोर्यजिवास्ते १०, ३६, १०

ये ह त्वे ते सहमाना ४, ६, १०

ये हरी मेधवोऽथ मन्त्रनः ४, ३३, १०

यो अग्निं हव्यदातिभिः ८, १९, १३

यो अग्निः कव्यवाहनः १०, १६, ११; वा. य. १९, ६५

यो अग्निः कव्याप्रविदे १०, १६, १०; अथर्व. १२, २, ७

यो अग्निः सप्तमानुषः ८, ३९, ८

यो अग्निं तन्वो दूमे ८, ४४, १५

यो अग्निं देववीतये १, १२, ९; साम. ८४६

यो अग्नीषोमा हविषा १, ९३, ८; तै. भा. २, ८, ७, ९

यो धाव इव मृगयते ९, ४३, १

यो अद्वाग्ज्योतिषि १०, ५४, ६

यो अद्विभिप्रयमजा कृता ६, ७३, १; अथर्व. २०, ९०, १

यो अथर्वेषु दातम् १, ७७, २

यो अग्निमो वीद्यवत् १०, ३०, ४; अथर्व. १४, १, ३७;

नि. १०, १९

यो अवाचीने तनसि ७, ६, ४

यो अन्सु चन्द्रमा इव ८, ८२, ८

यो अन्त्या शुचिना दैव्येन २, ३५, ८

यो अयो मर्तमोजेन १, ८१, ६

यो अथर्व वृक्षिक्ताग्नो ४, ३९, ३

यो अयानां यो गावां गोपति १, १०१, ४; नि. ५, १५

यो अवेभिर्वहते ८, ४६, २६

यो अयानां अजं तुषु १०, ७९, ५

यो अरमे प्रंस उत वाय ५, ३४, ३; नि. ६, १९

यो अरमे हविषाविभ्रत् ६, ५४, ४

यो अरमे हव्यवातिभिः ८, २३, २१

यो अरमे हव्यैर्घृत २, २६, ४

यो अरव्य पारे रजसा १०, १८७, ५; अथर्व. ६, ३४, ५

योगक्षेमं व आदावाहं १०, १६६, ५

यो गर्भमोषपीनां ७, १०२, २; तै. भा. २, ४, ५, ६;

तै. भा. १, २९, १

यो गुणतामिश्रासिधायिः ६, ४५, १७

योमे-योगे तवस्तरं १, ३०, ७; साम. १६३; ७७३; अथर्व.

२०, २६, १; वा. य. ११, १४; तै. सं. ४, १, २, १

यो जनान्मद्विषां इवा १०, ६०, ३

यो जागर तमृचः ५, ४४, १४; साम. १८२६
 यो जात एव प्रथमो २, १२, १; अथर्व. २०, ३४, १;
 तै. सं. १. ७, १३, २; नि. ३, २१; १०, १०
 यो जिताति न जीयते ९, ५५, ४; साम. ९७८
 यो द्वाभिमर्दयो यश्च १०, ३८, ४
 यो दुष्टो विश्ववारः श्वाद्य ८, ४६, ९
 यो देवो देवतमो ४, २२, ३
 यो देहो अनमयद्वयः ७, ६, ५; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
 यो द्याति ऋषा शवसो ८, ८८, ४
 यो भवो भुवनानां ८, ४१, ५
 यो धारया पावकया ९, १०१, २; साम. ६९८
 यो द्यवितो योऽहृतो ८, ३३, ६
 यो न आगो अर्धेनो भराति ५, ३, ७
 यो न इदमिदं पुरा ८, २१, ९; साम. ४००; अथर्व.
 २०, १४, ३; ६२, ३
 यो न इन्द्रः पितरो हस्तुपांतः ८, ४८, १२
 यो न इन्द्राभितो जनी १०, १३३, ४
 यो न इन्द्राभिदासति १०, १३३, ५; अथर्व. ६, ६, ३
 यो नः कश्चिद्विरक्षति ८, १८, १३
 यो नः पिता जनिता यो १०, ८२, ३; अथर्व. २, १, ३;
 वा. य. १७, २७; तै. सं. ४, ६, २, १; तै. आ.
 १०, १, ४
 यो नः पूषणवो वृकः १, ४२, २
 यो नः शशपुत्राविधा ८, ८०, २
 यो नः सनुष्य उत २, ३०, ९
 यो नः सनुष्यो अभिदास्य ६, ५, ४
 यो नः स्त्रो अरणो यश्च ६, ७५, १९; साम. १८७२
 यो नः शत्रुपनमन् २, २४, २
 यो नार्मरं सहवस्तु २, १३, ८
 यो निमेष आ समा ८, २९, २
 यो निष इन्द्र निषदे १, १०४, १; नि. १, १७
 यो निष इन्द्र सद्ने ७, २४, १; साम. ३१४
 यो नो अग्ने अरिर्वा १, १४७, ४
 यो नो अग्ने दुरेव आ ६, १६, ३१
 यो नो अग्नेभिदासति १, ७९, ११
 यो नो दाता वस्तुनां ८, ५१, ५
 यो नो दाता स नः पिता ८, ५२, ५
 यो नो दास आर्वा वा १०, ३८, ३
 यो नो देवः परावतः ८, १२, ६
 यो नो मरुतो अभि दुर्हंजायुः ७, ५९, ८; अथर्व. ७, ७७, २;
 तै. सं. ४, ३, १३, ३

यो नो मरुतो वृकताति २, ३४, ९
 यो नो रसं विसति विस्वो ७, १०४, १०; अथर्व. ८, ४, १०
 यो मन्त्रो सुवतिमायजाते ७, ६०, ११
 यो भानुभिर्विभाषा १०, ६, २
 यो भूयिष्ठं नासत्याम्वां ५, ७७, ४
 यो भोजनं च द्यसे २, १३, ६
 यो म इति प्रवोचति ५, २७, ४
 यो म इमं विदुः मना ८, ४६, २७
 यो मर्त्येवमृतं ज्ञतावा ४, २, १
 यो मा पाकेन मनसा चरन्तं ७, १०४, ८; अथर्व. ८, ४, ८
 यो मायातुं यातुषानेयाह ७, १०४, १६; अथर्व. ८, ४, १६
 यो मित्राय वरुणायाविधन् १, १३६, ५
 यो मृळयाति चक्रुषे विदा ७, ८७, ७
 यो मे धेनुनां शतं ५, ६१, १०
 यो मे राजन्युजयो वा २, २८, १०
 यो मे शता च विंशति च ५, २८, २
 यो मे हिरण्यसंहरतो ८, ५, ३८
 यो यजाति यजात इव ८, ३१, १
 यो यज्ञस्य प्रसाधनः १०, ५७, २; अथर्व. १३, १, ६०
 यो यज्ञो विश्वतस्तनुभिः १०, १३०, १
 यो रक्षांसि निद्रुर्ति १०, १८७, ३; अथर्व. ६, ३४, २
 यो रक्षांसि विममे पार्थिवानि ६, ४९, १३
 यो रघस्य चोदिता २, १२, ६; अथर्व. २०, ३४, ६
 यो रयिवो रयिन्तमो ६, ४४, १; साम. ३५१
 यो राजस्य ऋतनिम्यो २, २७, १२
 यो राजा वर्षणीनां याता ८, ७०, १; साम. २७३; ९३३;
 अथर्व. २०, ९२, १६; १०५, ४
 यो राघो अवनिमहा ८, ३२, १३
 यो राघो अवनिमहा ८, ३२, १३
 अथर्व. १०, ६८, १०
 यो रेवाभ्यो अमीवहा १, १८, २; वा. य. ३, २९;
 नि. ३, २१
 यो रोहितो याज्जिनी ५, ३६, ६
 यो वः शिवतमो रसः १०, ९, २; साम. १८३८; अथर्व.
 १, ५, २; वा. य. ११, ५१; ३६, १५; तै. सं.
 ४, १, ५, १; ४, १९, ४; तै. आ. ४, ४२, ४;
 १०, १, ११
 यो वः सुनोऽभिविष्ये ४, ३५, ६
 यो वः सेनानीमहतो १०, ३४, १२
 योऽथर्व वृजने विश्वथायि २, २४, १६
 यो वर्षेन ओषधीनां यो अयाः ७, १०१, २

यो वां यज्ञेभिरावृतो ८, २६, १३
 यो वा यज्ञैः शशमानो १, १५१, ७; नि. ६, ८
 यो वां यज्ञो नामत्या ७, ७०, ६
 यो वां रजांस्यग्निना ८, ७३, १३
 यो वां रथो नृपती अस्ति यो ७, ७१, ४
 यो वाचते ददाति सुनुं १, ४०, ४
 यो वां गर्तं मनसा ७, ६४, ४
 यो वाचा विवाचो १०, २३, ५, अथर्व. २०, ७३, ६
 यो वां नामत्यावृषि ८, ८, १५
 यो वामाग्निना मनसो १, ११७, २
 यो वासुरुष्यचक्षमे ८, २६, १४
 यो वासृजवे क्रमणाय ६, ७०, ३
 यो वां परिजमा सुवृद्ध १०, ३९, १
 यो विश्वतः सुप्रतीकः १, ९४, ७; नि. ३, ११
 यो विश्वस्य जगतः १, १०१, ५
 यो विश्वा द्यते वसु ८, १०३, ६; साम. ४४, १५८३
 यो विश्वान्यग्निं व्रता ८, ३२, २८
 यो विश्वाभि विपश्यति (०। स नः पर्यत्) १०, १८७, ४;
 अथर्व. ६, ३४, ४
 यो विश्वाभि विपश्यति (०। स नः पृथा) ३, ६२, ९
 यो वृत्राय मिनमत्रा २, ३०, २
 यो वेदिष्ठो अस्वधियु ८, २, २४
 यो वो देवा वृत्स्तुना ६, ५२, ८
 यो वो वृताभ्यो अकृणोद् १०, ३०, ७
 यो व्संसं जाह्नपाणेन १, १०१, २
 यो व्सर्तोरफाणयत् ८, ६२, १३; अथर्व. २०, ९२, १०
 यो ह्रस्वादिमरिणात् २, १२, ३; अथर्व. २०, ३४, ३
 यो ह वां मधुनो रतिः ८, ५, १२
 यो ह्रस्वान्यैरयता मनुर्हितः ८, १९, २४
 यो ह स्वं वां रथिगा ७, ६९, ५; तै. सं. २, ८, ७, ८
 यो होता सीमप्रथमो १०, ८८, ४; नि. ५, ३
 यो ते श्वानो यम रक्षितारो १०, १४, ११; अथर्व. १८, २, १२;
 तै. आ. ६, ३, १

रक्षा जो अग्ने तव ४, ३, १४

रक्षा सु नो अरुणः २, २९, ५

रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्षि १०, ८७, १; अथर्व. ८, ३, १।
 तै. सं. १, २, १४, ६

रक्षोहा विश्वचर्षणिः ९, १, २; साम. ६९०; वा. य. २६, २६

रथः संहृष्टो पितुमान् १०, ६४, ११

रथं यान्तं कुह १०, ४०, १

रथं युजते महतः जुमे ५, ६३, ५; तै. मा. २, ४, ५, ३;
 नि. ४, १९

रथं ये चक्षुः सुवृत्तं नरेष्ठां ४, ३३, ८

रथं ये चक्षुः सुवृत्तं सुचेमनो ४, ३६, २

रथं वामनुगायसं ८, ५, ३४

रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्यामीशुम् ८, ५, २८

रथं हिरण्यवन्धुरं हन्त्रपायू ४, ४६, ४

रथं नु मादतं वयं ५, ५६, ८; नि. ११, ५०

रथवाहनं हविरस्य ६, ७५, ८; वा. य. २९, ४५; तै. सं.
 ४, ६, ६, ३

रथानां न वेद्याः १०, ७८, ४

रथाय नायसुतनो १, १४०, १२

रथिरासो हरयो ये ते अस्ति ८, ५०, ८

रथीतमं कपर्दिनं ६, ५५, २

रथीव कणायाचौ ५, ८३, ३

रथे तिष्ठत्यति वाजिनः ६, ७५, ६; वा. य. २९, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ६, २; नि. ९, १६

रथेन वृधुपाजसा ४, ४६, ५

रथेद्यायापर्यवः ८, ४, १३

रथो न यातः शिखिभिः १, १४१, ८

रथो यो वां त्रिवन्धुरो ८, २२, ५

रथस्थो बह्मणः सुवीय ७, ८७, १

रथकविग्निर्वाकसातो १, १७४, ७

रथगृध्रव्रीरण्या १०, ११, २; अथर्व. १८, १, १९

रथपवं मे तचसे सोम्याय ३, ३३, ५; नि. २, २५

रथिं सुशत्रं स्वपथं १, ११६, १९

रथिं दिवो दुहितरो ४, ५१, १०

रथिं नक्षित्रमग्निं ९, ४, १०; साम. १०५६

रथिनं विश्वा सूर्यो १, ६६, १

रथिनं यः वितृक्त्वो १, ७३, १

रथे ह्रस्वं मतिभिर्भक्षिणानां ७, ३९, ६

रथमौरिव यच्छतमध्वरो ८, ३५, २१

रसं ते मित्रो अयमा ९, ६४, २४; साम. १०७८

रसादयः पयसा पिब्यमान २, ९७, १४; साम. ८०७

राकामं सुहवां सुधुती हुवे २, ३२, ४; अथर्व. ७, ४८, १;
 तै. सं. ३, ३, ११, ५; नि. ११, ३१

रात्रन्तमध्वराणां १, १, ८; वा. य. ३, २३; तै. सं.
 १, ५, ६, २

रात्रानाजन्मिहृदा २, ४१, ५; साम. ९११

रात्रानो न प्रशस्तिभिः ९, १०, ३; साम. ११२१

रात्रा मेधाभिरीयते २, ६५, १६; साम. ८३३

राजा राष्ट्राणां पेशो नदीनां ७, ३४, ११
 राजा समुद्रं नद्यो १, ८६, ८
 राजा सिन्धुनामयामिह १, ८९, २
 राजा सिन्धुनां पवतः पतिः १, ८६, ३३
 राजेव हि जनिभिः ७, १८, १
 राजो नु ते वरुणस्य १, ९१, ३; ९, ८८, ८
 राति वक्रामरक्षसं हवामहे ८, १०१, ८
 रात्रीनिरस्मा अहमिः १०, १०, ९; अथर्व. १८, १, १०
 रात्री इष्यरायती १०, १२७, १; तै. मा. २, ४, ६, १०
 रायः समुद्रोद्भवो १, ३३, ६; साम. ८७१
 रायस्त्वामो वक्रहस्तं ७, ३२, ३
 रायस्त्वामि स्त्वामो १, ३६, १२
 राया वयं सप्तधातो ४, ४२, १०; वा. य. ७, १०
 राया हिरण्यया मतिः ७, ६६, ८; साम. १०६८
 रावे नु यं जस्तु रोदसी मे ७, ९०, ३; वा. य. २७, २४;
 तै. मा. २, ८, १, १
 रावो भारह्वाण्य ६, ५५, ३
 रावो बुधः संगमनो वसूनां वज्रस्य १, ९६, ६
 रावो बुधः संगमनो वसूनां विश्वा रूपभिः १०, १३९, ३;
 अथर्व. १०, ८, ४२; वा. य. १२, ६६; तै. सं.
 ४, २, ५, ४
 रात्रि सवनेषु ३, ४१, ४; अथर्व. २०, २३, ४
 रात्रि क्षयं रात्रि मित्र २, ११, १४
 रानासः सप्ततोरद्व्या ६, ५१, ४
 राजा रक्षा चिद्रक्षसः १, ९१, ४
 रक्षस्य वे भीकृषुः सन्ति ६, ६६, ३
 रक्षाणामेति प्रदिशा १, १०१, ७
 रक्षति भीमो वृषभः १, ७०, ७
 रक्षास्मा रक्षाती १, ११३, २; साम. १७५०; नि. २, २०
 रूपरूप प्रतिक्रियो यधुव ६, ४७, १८
 रूपरूपं मयथा बोधनीति ३, ५३, ८
 रैमदत्र जनुया पूर्वः १०, ९२, १५
 रैवर्तानः सधमाद १, १३०, १३; साम. १५३; १०८४; अथर्व.
 १०, १२२, १; तै. सं. १, ७, १३, ५; २, २, १२, ८;
 ४, १४, ४
 रैवृषो वधामे १, १५१, ९
 रैवा इद्रेयत स्तोता ८, २, १३; साम. १८०४; तै. सं.
 २, २, १२, ८
 रैवासावतुदेवी १०, ८५, ६; अथर्व. १४, १, ७
 रोदसी आ वदमा १, ६४, ९
 रोहिष्ठया १, १००, १६

रोहितं मे पाकत्वा ८, ३, २२
 रंसगेव पृथ्या १०, १०६, ५
 रंख विश्वा वार्याणि ७, १७, ५
 रंखा नो धार्यां गुरु ८, २३, २७
 रक्षयन्तीवेदा ६, ७५, ३; वा. य. २९, ४०; तै. सं. ४, ६, १;
 नि. ९, १८
 रचो वीर्यसमघनीति ८, २५, २०
 रचोविदं वाचमुदीरयन्ती ८, १०१, ६६
 रचयन्ते वां ककुडासो १, ४६, ३; साम. १७३०
 रघं यधके सुहनाय १०, १०५, ७
 रज्जमको विभाति ८, २९, ४
 रज्ज्वा हि वृत्रहा वृत्र १०, १११, ६
 रघा सुनो सहसो ६, १३, ६
 रघा हि सुनो अस्व प्रसन्ना ६, ४, ४; तै. सं. १, ३, १४, ७
 रघी वृत्रं मरुत १, १६५, ८; तै. मा. २, ८, ३, ६
 रघीविन्द्रो परित्यक्त्य ६, २७, ५
 रघीर्हि दस्यु धमिनं धमेन १, ३३, ४
 रघुरियं पतिमिच्छन्त्येति ५, २७, ३
 रघेन दस्युं प्र हि ५, ४, ६
 रघेर्दुःसांसो अप १, ९४, ९
 रघस्वति पवमान ९, ५, १०
 रघस्वतिरयस्यज्जुप २, ३, १०
 रघस्वते रघनाया नियुयः १०, ७०, १०; नि. ६, ७
 रघस्वतेऽवयज्जोप देवान् ३, ४, १०; ७, २, १०; वा. य.
 २७, २१; तै. सं. ४, १, ८, ३
 रघस्वते वीर्यंनो हि भूवाः ६, ४७, २६; अथर्व. ६, १२५, १;
 वा. य. २९, ५२; तै. सं. ४, ६, ५; नि. २, ५; ९, १२
 रघस्वते तावदसो ३, ८, ११; तै. सं. १, ३, ५, १
 रघीवानो मम कृतास १०, ४७, ७
 रघे न वा यो न्यधापि १०, २१, १; अथर्व. २०, ७६, १;
 नि. ६, २८
 रघेम तद्वीर्या १, १३२, ७
 रघेम पूर्वोरयो १, ७०, १
 रघेषु जायुमंगेषु १, ६७, १
 रघेषु द्यवतश्च ताना ५, ८५, २; वा. य. ४, ३१; तै. सं.
 १, २, ८, १
 रघोति हि सुगन् १, १३३, ७; अथर्व. २०, ६७, १
 रघस्व माहृतं गगम् १, ३८, १५
 रघस्ववातो अमि ९, ८९, ७
 रघन्ति महनो मिहं ८, ७, ४
 रघुनुं साक्षिण्यु ६, ६६, १

वधोभिः पुत्रनम्रुवो ४, १९, १; नि. ३, २०
 वधं वो वृक्षवर्हिषो ८, २७, ७
 वधं शूरेभिस्तृभिः १, ८, ४; अधर्व. २०, ७०, २०
 वधं सोममने तव १०, ५७, ६; वा. य. ३, ५६; तै. ब्रा.
 १, ४, २, ७; ३, ७, १४, ३
 वधं हि ते अमममहि १, ३०, २१
 वधं हि त्वा वन्धुमन्तं ८, २१, ४
 वधं हि वां हवामह उक्षयन्तो ८, २६, ९
 वधं हि वां हवामहे विपमयो ८, ८७, ६
 वधः क्षुपणां उप सेतुः १०, ७३, ११; साम. ३११; तै. ब्रा.
 १, ५, ८, ३; तै. आ. ४, ४२, ३; नि. ४, ३
 वधं च त्वा सुतावन्त ८, ३३, १; साम. २६१; ८६४;
 अधर्व. २०, ५२, १; ५७, १४
 वधं वा ते अवि घमसि ८, ३२, ७; साम. २३०
 वधं वा ते अपूर्वैश्च ८, ६६, ११
 वधं वा ते रवे हव ८, ६६, १३
 वधं विदि वां जतिमाः १, १८०, ७
 वधं जनेन स्वधा युजा कृतं १, १०२, ४; अधर्व. ७, ५०, ४
 वधं त हन्द्र लोमिभिः ८, ५४, ८
 वधं त धूमिः पुरुहूत सध्वैः ६, १९, १३
 वधं तहः सखाज ८, २७, २२
 वधं ते सप्त उपैर्विधिम् ५, ४, ७
 वधं ते अष्ट सविधा विधेम् ७, १४, २
 वधं ते अष्ट रुरिमा ३, १४, ५; वा. य. १८, ७५
 वधं ते अष्ट हृत्रहन् वधो ९, ९८, ५; साम. १२३७
 वधं ते अस्व हृत्रहन् विषाम ८, २४, ८
 वधं ते अस्वामिन्द्र पुम्रह्मता ६, २६, ८
 वधं ते त हन्द्र ये च देव ७, ३०, ४
 वधं ते त हन्द्र ये च नरः ५, ३३, ५
 वधं ते चय हन्द्र विदि २, २०, १
 वधं नाम प्र ववामा वृत्तस्य ४, ५८, २; वा. य. १७, ९०;
 तै. आ. १०, १०, २
 वधममे अर्वा २, १, १०
 वधमने वज्रयाम खोता ५, ३, ६
 वधमघेन्द्रस्व मेष्टा १, १६७, १०
 वधमिन्द्रः सुदानवः ८, ८३, ६
 वधमिन्द्र थायवः सखिर्वा १०, १३३, ६
 वधमिन्द्र थायवोऽभि म गोनुमां ७, ३१, ४; साम. १३२;
 अधर्व. २०, १८, ४
 वधमिन्द्र थायवो हविममन्तो ३, ४१, ७; अधर्व. २०, २३, ७
 वधमिन्द्र रवे सचा ४, ३२, ४

वधसु त्वा गृहपते जनानां ६, १५, १९; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १
 वधसु त्वा तद्विद्यां ८, २, १६; साम. १५७, ७१९;
 अधर्व. २०, १८, १
 वधसु त्वा दिवा सुते ८, ६४, ६
 वधसु त्वा वयस्यते ६, ५३, १; तै. सं. १, १, १४, २
 वधसु त्वा मपूर्यं ८, २१, १; साम. ४०८, ७०८; अधर्व.
 २०, १४, १; ६२, १
 वधसु त्वा सतकृतां ८, २२, १२
 वधमेनमिशा ह्यो ८, ६६, ७; साम. २७२; १६९१; अधर्व.
 २०, १७, १
 वधं मित्रस्यावसि ५, ६५, ५
 वधमिने पतमिणो १, ४३, ३; साम. ३६७
 वधा इदमे अग्रयस्ते १, ५९, १
 वधो न ये ज्ञिणोः ५, ५९, ७
 वधो न वृक्षं क्षुपलाक्षं १०, ४३, ४; अधर्व. २०, १७, ४
 वरा हवेर्देवतासो हिरण्यैः ५, ६०, ४
 वरिणो धातसो भव ९, १, ३; साम. ६९१
 वरिष्ठे न हन्द्र वन्धुरे ६, ४७, ९
 वरिष्ठो अस्व दक्षिणां ६, ३७, ४
 वरुण वो रितादसं ५, ६४, १
 वरुणः माविता सुगन् १, २३, ६; साम. ७९५; वा. य.
 ३३, ४६
 वरुणो मित्रो अयमा ८, २८, २
 वरेषे अग्निमातवो ८, ७३, ८
 वर्षेन्तीनापः पन्ना १, ६५, ४
 वर्षेत्वा सु पुरुषेन ८, १३, २५
 वर्षांघे यज्ञ उत १, ३८, ४
 वर्षांघं विधे मरुतः ६, १७, ११
 वर्षांघं पूर्वाः क्षतो १, ७०, ७
 वर्षिष्ठ क्षत्रा उरुवक्षसा ८, १०१, २
 वषक्ष हन्द्रो अमिनं ४, १६, ५; अधर्व. २०, ७७, ५
 वषष्ठुरस्य केतवो ८, १२, ७
 वषाणा सीमनद्वीपः ३, १, ६
 वषासो जये स्वजास्वतवसः १, १६८, २
 वषट् ते विष्णवासा ७, ९९, ७; १००, ७; साम. १६९७;
 तै. सं. २, २, १२, ४
 वसां राजानं वसति ५, २, ६
 वसिष्ठ ह वरुणो ७, ८८, ४
 वसिष्ठामः पितृवध १०, ६६, १४
 वसिष्ठा हि मिषेष्ण १, २६, १
 वसुं न धिप्रमहसं १०, १२२, १

वसुभिर्वसुभवा ५, २४, २; साम. ११०८; वा. य.
३, २५, १५, ४८। तै. सं. १, ५, ६, १। ४, ४, ४, ८
वसुवसुपतिर्हिं ८, ४४, २४; तै. सं. १, ४, ४, ६, २
वसुनां वा चक्षुष १०, ७४, १
वसु रुद्रा पुरुमन्तु १, १५८, १
वसोभिर्गन्तु वसुपति १, १, १; अथर्व. २०, ७१, १५
वसुर्वा इन्द्रासि मे पितुः ८, १, ६; साम. २९२
वसुती ते अग्ने संरुहिः ६, १६, २५
वह कुत्समिन्द्र यस्मिन् १, १७४, ५
वहन्ति सीमरुणासो ६, ६४, ३
वहन्तु रवा मनोवुजो ४, ४८, ४
वहन्तु रवा रथेष्ठां ८, ३३, १४
वहिष्ठभिर्विहन्तु ४, १३, ४; तै. मा. २, ४, ५, ४
वह्नि यशसं विदधस्व १, ६०, १
वाच सु मित्रावरुणाविराव ५, ६३, ६; तै. मा. २, ४, ५, ४
वाचमष्टापदीमर्दं ८, ७६, १२; साम. ११०५; अथर्व.
२०, ४२, १
वाचस्पति विश्वकर्माणं १०, ८१, ७; वा. य. ८, ४५, १७, २३;
तै. सं. ४, ६, २, ५
वाचो जन्तुः कवीनां २, ६७, १३
वाजयन्त्रिवा नृ रथाय २, ८, १
वाजिनीवती सूर्यस्य यो ७, ७५, ५
वाजिन्तमाय सद्यसे १०, ११५, ६
वाजी वाजेषु धीयते ३, २७, ८; साम. १४७८
वाजिभिर्नो वाजसातां १, ११०, १
वाजैवाजेष्वत वाजिनो नः ७, ३८, ८; वा. य. १, १८,
२१, ११; तै. सं. १, ७, ८, १; ४, ७, १२, १
वाजेषु सासहिर्भेव ३, ३७, ६; अथर्व. २०, १९, ६
वाजो नु ते शबस्वसाव्यन्तं ५, १५, ५
वाजसि वाजिनेना १०, ५६, ३
वात भा वातु मेपञ्चं १०, १८६, १; साम. १८४१, १८४०।
तै. मा. २, ४, १, ८; तै. मा. ४, ४२, २; नि.
१०, ३५
वाताविषो मरुतो वर्चसि ५, ५७, ४
वातस्य नु महिमानं १०, १६८, १
वातस्य परमधीक्षिता ५, ५, ७
वातस्य युक्तान्सुषुब्धश्चिद् ५, ३१, १०
वातस्याधो वायोः सखा १०, १३६, ५
वातासो न ये ध्रुवो १०, ७८, ३
वातेवाजुर्वा नखेवरीतिः २, ३९, ५
वातोवधुत इषितो १०, ९१, ७; साम. १८३

वामं वामं त आहुरे ४, ३०, २४; नि. ६, ३१
वामं नो अस्वर्चमन् ८, ८३, ४
वाममघ सवितर्वामम् ६, ७१, ६; वा. य. ८, ६, तै. सं.
१, ४, २३, १; २, २, १२, २
वामस्य हि प्रचेतसो ८, ८३, ५
वामी वामस्य पूतयः ६, ४८, २०
वाय उरयोभिर्जरन्ते १, २, २
वायवा याहि दशतेमे १, २, १; नि. १०, २
वायवा याहि वीतये ५, ५१, ५
वायविन्द्रश्च चेतयः १, २, ५
वायविन्द्रश्च शुष्मिणा ४, ४७, ३; साम. १६३०
वायविन्द्रश्च सुवत १, २, ६
वायुरस्मा उपाममथत् १०, १३६, ७
वायुर्न यो नियुयौ १, ८८, ३
वायुर्बुक्के रोहिता १, १३४, ५
वायो तव प्रवृत्तौ १, २, ३
वायो याहि सिवा विषो ८, २६, २३
वायो ये ते सहजिनो २, ४१, १; वा. य. २७, ३२
वायो शतं हरीणां ४, ४८, ५; तै. सं. २, २, १२, ७
वायो शुक्रो अयामि ते ४, ४७, १; साम. १६२८; वा. य.
२७, ३०; तै. मा. २, ४, ७, ६
वाणं रवा यष्पाभिः ८, ९८, ८; साम. ७११; अथर्व.
२०, १००, २
वार्गहत्याय शयसे ३, ३७, १; अथर्व. २०, १९, १; वा. य.
१८, ६८। तै. मा. २, ५, ६, १
वार्तः एवां रावा १०, ९३, १३
वावसाना विवस्वती १, ४६, १३
वायुधान उप ऋषि ८, ६, ४०
वायुधानः शवसा भूयोऽाः १०, १२०, २; वे. आ. १, १२;
साम. १४४८; अथर्व. ५, २, १; २०, १०७, ५
वायुधानस्य ते वयं ८, १४, ६; अथर्व. २०, २७, ६
वायुधानाय त्वंवे १, ४२, ३
वायुधाना शुभस्पतो ८, ५, ११
वायुधानो मरुतस्येन्द्रो ८, ७६, ३
वासीमंत ऋषिमंतो ५, ५७, २
वासीमेको विभर्ति ८, २९, ३
वाभा अर्धेन्तीन्द्रो १, १३, ७; साम. ११९३
वाभेव विष्णुमिमाति १, ३८, ८; तै. सं. ३, १, ११, ५
वासवसीव वेधसस्तं नः ७, ३७, ६
वाक्लोप्यते भूषा स्थूणा ८, १७, १४; साम. २७५
वाक्लोप्यते प्रतरणो ७, ५४, २

वास्तोष्पते प्रति जानीहि ७, ५४, १; तै. सं. ३, ४, १०, १
वास्तोष्पते शर्मया संसरा ७, ५४, ३; तै. सं. ३, ४, १०, १
वाहिष्ठो वां हवानां ८, २६, १६; नि. ५, १
वि कोष्ठनासो १०, २७, १८
वि घ त्वावाँ ऋतजात १, १८९, ६
विघ्नन्तो दुरिता पुरु ९, ६२, २; साम. ८३१
वि चक्रमे पृथिवीमेव ७, १००, ४; तै. ब्रा. २, ४, ३, ५
वि चिद् वृत्रस्य दोषतो ८, ६, ६; साम. १६५२; अथर्व.
२०, १०७, ३

वि वेदुच्छन्त्यधिना ७, ७२, ४
वि जनाम्हवावाः १, ३५, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, २
वि जमुपा रथ्या या ६, ६२, ७
वि जानीह्यायान् १, ५६, ८
वि गिरीश्व वनस्पते ५, ७८, ५
विजेषकुदिन्द्र इव १०, ८४, ५; अथर्व ४, ३६, ५; नि. ६, २९
वि ज्योतिषा वृहता भाति ५, २, ९; अथर्व ८, ३, २४;
तै. सं. १, २, १४, ७; नि. ४, १८

वि तद्यपुररुणयुग्मिरथैः ६, ६५, २
वि तन्वते धियो अस्मा अपां ५, ४७, ६
वि तर्ह्यंते मघवन् ८, १, ४; अथर्व २०, ८५, ४
वि तिष्ठन् मरुतो ७, १०४, १८; अथर्व. ८, ४, १८
वि ते वज्रासो अस्थिरन् १, ८०, ८
वि ते विस्वव्यातजुनासो ६, ६, ३; तै. सं. ३, ३, ११, १
विश्वक्षणः ससृती चक्रमाम ५, ३४, ६
वि त्वदापो न पर्वतस्य ६, २४, ६; साम. ६८
वि त्वा ततले मिथुना १, ६३१, ३; अथर्व २०, ७७, २; ७५, १
वि त्वा नरः पुरुषा १, ७०, १०
विदध्यामूर्यं नष्टं ८, ७९, ६
विदधद्दी सरमा ३, ३१, ६; वा. य. ३३, ५९; तै. ब्रा.
२, ५, ८, १०

विदग्धोमत्र नरो १, ६७, ४
विदा विन्तु महान्तो ५, ४१, ६३
विदा दिवो विष्वसद्दिमुक्यैः ५, ४५, १
विदा देवा अजानां ८, ४७, २
विदातासो जन्मनो ४, ३४, २
विदुः पृथिव्या दिवो ७, ३४, २; तांछ्य ब्रा. १, २, ९
वि दुर्गा वि द्विपः पुरा १, ४१, ३
विदुष्टे अस्य वीर्यस्य १, ६३६, ४; अथर्व. २०, ७५, २
विदुष्टे विद्या भुवनानि ४, ४२, ७
विद्वद्भाति चिद्विद्वो ६, ४५, ९

विद्या ते अग्ने त्रेधा १०, ४५, २; वा. य. १२, १९; तै. सं.
४, २, २, १

विद्या तस्मिन्वसुत ८, २१, ८; नि. ६, १७
विद्या हि ते पुरा वयं ८, ७५, १६; तै. सं. २, ६, ११, ४
विद्या हि त्वा तुविक्रमि ८, ८१, २; साम. ७२९
विद्या हि त्वा धनंजयं वाजेषु ३, ४२, ६; अथर्व २०, २४, ६
विद्या हि त्वा धनंजयमिन्द्र ८, ४५, १३
विद्या हि त्वा वृषन्तमं १, १०, १०
विद्या हि यस्ते अद्विवः ८, ९२, १८
विद्या हि रुद्रियाणां ८, २०, ३
विद्या ह्यस्य वीरस्य ८, २, २६
विद्यामादिष्या अववो २, २७, ५
वि द्यामेति रमस्प्रभु १, ५०, ७; अथर्व. १३, २, २२;
२०, ४७, १९; नि. १२, २३

विद्युतो ज्योतिः परि ७, ३३, १०
विद्युदस्ता अनिष्टायः ८, ७, २५
विद्युदधा मरुत ३, ५४, १३
विद्युदध्या पतन्ती १०, ९५, १०; नि. ११, ३६
विद्युन्महसो नरो ५, ५४, ३
विद्वो अग्ने वयुनानि १, ७२, ७
विद्वोसाविद्वदुरः पृच्छेत् १, १२०, २
वि द्वीपानि पापतन् ८, २०, ४
वि द्वेपांसीनुहि वर्धयेकां ६, १०, ७
विषु रत्नाण समने १०, ५५, ५; साम. ३२५; १७८२;
अथर्व. ९, १०, ९; तै. ब्रा. ४, २०, १; नि. १४, १८
विधेम ते परमे जन्मघ्नसे २, ९, ३; वा. य. १७, ७५;
तै. सं. ४, ६, ५, ४
वि न इन्द्रमुषो जहि १०, १५२, ४; साम. १८६८;
अथर्व. १, २१, २; वा. य. ८, ४४; १८, ७०;
तै. सं. १, ६, १२, ४; नि. ७, २

वि नः पथः सुविताय १, ९०, ४
वि नः सहस्रं शुरुषो ७, ६९, ३
वि नो देवासो अद्भुतो ८, २७, ९
वि नो वाजा ऋभुभ्रणः ४, ३७, ७
वि पथो वाजसातये ६, ५३, ४
विपाक्षिते पवमानाय ९, ८३, ४४; साम. १६१५; तै. ब्रा.
३, १०, ८, १
वि पाजसा पृथुना ३, १५, १; वा. य. ११, ४९; तै. यं.
४, १, ५, १
वि पिमोरहिमायस्य ह्यडाः ३, २०, ७
वि पृथक्ताय ६, ५३, ६

वि वृक्षो अग्ने मघवानो १ ७३, ५
 वि वृष्कामि पास्वा न देवाः १. १२०, ४
 विमं विप्रानोऽवसे ८, ११, ६; नि. १४, ३२
 विमं होतारमद्रुहं ८, ४४, १०
 वि प्रथतां देवशुभ १०, ७०, ४
 विप्रस्य वा स्तुवतः सहसो ८, १९, १२
 विप्रान् यज्ञेषु मानुषेषु ७, २, ७
 विप्रानो न मग्मभिः १०. ७८. १
 विम्रेभिर्विप्र सन्त्य ५. ५१, ३
 विमन्कारं हवामहे १, २२, ७; वा. य. ३०, ४; तै. भा.
 १०, १०, २
 विमन्कावि चित्रमानो १, २०, ६; साम. १४९८
 विमावा देवः सुग्मः ३, ३, ९
 विभिषा पुरं शयथा १०, ६७, ५; अथर्व. २०, ९१, ५
 विभिर्मां चरत ८, २९, ८
 विभु प्रभु प्रथमं मेहनं २, २४, १०
 विभूतानि विम ८, १९, २; साम. १६८८
 विभूषण उभयो ६, १५, ९; साम. १५६९
 विभ्राजजोतिषा स्वः (० देवास्त) ८, ९८, ३; साम.
 १०२७; अथर्व. २०, ६२, ७
 विभ्राजजोतिषा स्वः (० येनेमा) १०, १७०, ४
 विभ्राजमान उषसामुपस्थाः ७, ६३, ३
 विभ्राद् वृहत्पिबन्तु सोम्यं १०. १७०, १; साम. ६२८;
 १४५३; वा. य. ३३, ३०
 विभ्राद् वृहत्सुमृत् १०, १७०, २; साम. १४५४
 वि मरुत्प्राय राजान् २, २८, ५
 वि सृष्टीकाय ते मनो १, २५, ३
 वि मे कर्मा पतयतो विचक्षुः ६, ९, ६
 वि मे पुरुषा पतयन्ति ३, ५५, ३
 वि यत्तिरो धरुगमच्युत् १, ५३, ५
 वि यदस्याघजतो १, १४१, ७
 वि यद्वरेष विषो ८, २३, १४
 वि यद्वारांसि पर्वतस्य ४, २३, ८
 वि यद्वावं कीलासो भरते ६, ६७, १०
 वि यस्य ते अयमानस्याः १०, ११५, ४
 वि यस्य ते वृष्टिर्वां पाञ्चो ७, ३, ४
 वि या जानाति जमुर्गं ५, ६१, ७
 वि या मृजति समनं १, ४८, ६
 वि ये वृत्तम्वृता मयन्त १, ६७, ८
 वि ये ते अग्ने मेतिरे अनीकं ७, १, ९
 वि ये दधुः शरत् मातमादहः ७, ६६, ११

वि ये भ्राजते सुमन्त्रा १, ८५, ४
 वि यो ममे यथा संयती ९, ६८, ३
 वि यो राज्ञामिमीत ६, ७, ७
 वि यो ररथा क्रविभिः ४, २०, ५
 वि यो वीर्यसु रोच १, ६७, ९
 वि रभो वि सृषो जहि १०, १५२, ३; साम. १८६७;
 अथर्व. १, २१, ३
 विराट् सन्नाद्विम्बोः १, १८८, ५
 विराणिमन्त्रावरुणयोः १०. १३०, ५
 वि राय और्गौरः १, ६८, १०
 विरूपाय हरपयः १० ६२, ५; नि. ११, १७
 वि वातयुतो भतसेषु विष्टे १, ५८, ४
 वि वृक्षान्द्रन्त्युत हन्ति ५. ८३, २; नि. १०, ११
 वि वृष्टे पर्वतो ययुः ८, ७, २३
 विषेय यन्मा विषणा जज्ञान ३, ३२, १४; तै. सं.
 १, ६, १२, ३
 विष्वक्म महिना वृषम् ८, ७२, २३; साम. १६६१
 विशां विशां मघवा परि १०. ४३, ६; अथर्व. २०, १७, ६
 विशां राजानमजुत् ८, ४३, २४
 विशां कवि विश्वंति शश्वतीनां ६, १, ८; तै. भा.
 ३, ६, १०, ३
 विशां कवि विश्वंति मानुषीणाम् ५, ४, ३
 विशां कवि विश्वंति मानुषीः ३, २, १०
 विशां गोपा अस्य चरन्ति १, ९४, ५
 विशामामामभयानां १०, २२, १४
 विशो यद्वे नृभिः १, ६९, ६
 विशोविश इक्ष्ममपचरेषु ६, ४९, २
 विशोविशो वा अतिथिं ८ ७४, १; साम. ८७; १५६४
 विश्वंति वृद्धमतिथिं नरा ३, ३, ८
 वि अयन्तामुर्विया २, ३, ५
 वि अयन्तामृतावृषः प्रयै १, १४२, ६
 वि अयन्तामृतावृषो द्वारो १, १३, ६
 विश्वं सत्सं मघवाना २, २४, १२
 विश्वकर्मेन्द्र हविषा वावृषानः १०. ८१, ६; साम. १५८९;
 वा. य. १७, २२; तै. सं. ४, ६, २, ६; नि. १०, २७
 विश्वकर्मा विमना १०. ८२, २; वा. य. १७, २६; तै. सं.
 ४, ६, २, १; नि. १०, २६
 विश्वजिते धनजिते २, २१, १
 विश्वतश्चक्षुः १०. ८१, ३; अथर्व. १३, २, २६; वा. य.
 १७, १९; तै. सं. ४, ६, २ ४; तै. भा. १०, १, ३

विश्वदानीं सुमनसः स्वाम ६, ५२, ५
विश्वमस्या नानाम चक्षसे १, ४८, ८
विश्वमित्यवचनं सुतं १, १६, ८
विश्वं पश्यंतो विश्व्या ८, २०, २६
विश्वं प्रतीचो सप्रथा ७, ७७, २
विश्ववेदसो रविभिः १, ६४, १०
विश्वस्या अग्निं भुवनाय १०, ८८, १२
विश्वस्या हस्त्वर्हो १, ४८, ४; साम. ८४०
विश्वस्यासीमधमो ४, २८, ४
विश्वस्यासो अदितिः १०, ३६, ३
विश्वस्य केतुर्भुवनस्य १०, ४५, ६; वा. य. १२, २३;
तै. सं. ४, २, २, २.
विश्वस्य राजा पवते १, ७६, ४
विश्वस्य हि प्रचेतसा ५, ७१, २
विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं १, ४८, १०
विश्वस्य हि प्रेषितो १०, ३७, ५
विश्वस्य हि भ्रष्टये देव ऊर्ध्वः २, ३८, २
विश्वो अग्निं द्यौ वृहारातीः ७, १, ७
विश्वो उत स्वया वयं २, ७, ३
विश्वोः पृतना अभिमूर्तः ८, १७, १०; साम. ३७०; ९३०;
अथर्व. २०, ५४, १
विश्वो ह्येषामि जहि ८, ५३, ४
विश्वो घामानि विश्वचक्ष १, ८६, ५; साम. ८८८
विश्वानरस्य बभूवति ८, ६८, ४; साम. ३६४; नि. १०, २१
विश्वो अयो विपश्चिरो ८, ६५, ९
विश्वानि देव सवितर्दुर्मितानि ५, ८२, ५; वा. य. ३०, ३;
तै. ब्रा. २, ४, ६, ३; तै. आ. १०, १०, २
विश्वानि देवो भुवना १, ९२, ९
विश्वानि नो दुर्महा जातवेदा ५, ४, ९; तै. ब्रा. २, ४, १, ५;
तै. आ. १०, २, १
विश्वानि भद्रा मरुतो १, १६६, ९
विश्वानि विश्वमनसो ८, २४, ७
विश्वानि शुक्रो नर्याणि ४, १६, ६; अथर्व. २०, ७७, ६
विश्वान्देवो आ वह १, ४८, १२
विश्वान्देवान्दत्तामर्ह १, २३, १०
विश्वान्यन्यो भुवना २, ४०, ५; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
विश्वानिर्धामिभुवनस्य ८, ३५, २
विश्वामित्रा भ्रातस्य ३, ५३, १३
विश्वो रूपाणि प्रति मुञ्चते ५, ८१, २; वा. य. १२, ३;
तै. सं. ४, १, १०, ४; नि. १२, १३
विश्वो रूपाण्याविशान् ९, २५, ४

विश्वो रोधामि प्रवतश्च ४, २२, ४
विश्वोवावसुं सोमगन्धर्वम् १०, १३९, ४; तै. आ. ४, ११, ७
विश्वोवावसुभिः तन्नो १०, १३९, ५; तै. आ. ४, ११, ७
विश्वो वसूनि संजयन् ९, २९, ४
विश्वोवासां गृहपतिर्विनाम् ६, ४८, ८
विश्वोवासां स्वा विनां १, १२७, ८
विश्वो सोम पवमान ९, ४०, ४
विश्वोवा स्वा सुमनसः १०, ३७, ७
विश्वो हि मर्त्यवना ८, ९२, १३
विश्वो हि वो नमस्थानि १०, ६३, २
विश्वोहन्तो अधिवक्ता नो १, १००, १९; १०२, ११
विश्वो अथा मरुतो विश्वे १०, ३५, १३; वा. य. १८, ३१;
३३, ५२; तै. सं. ४, ७, १२, १
विश्वो अस्या स्युषि माहिना ५, ४५, ८
विश्वं चनेदना स्वा ४, ६०, ३
विश्वे त इन्द्र वीर्यं ८, २२, ७
विश्वेता ते सवनेषु ८, १००, ६
विश्वेता विष्णुराभरन् ८, ७७, १०; नि. ५, ४
विश्वेदनु रोधना २, १३, १०
विश्वेदेते जनिमा ३, ५४, ८
विश्वे देवा अकृपन्त १०, २४, ५
विश्वे देवा अनमस्यन् ६, ९, ५
विश्वे देवा ऋतावृच ६, ५२, १०; तै. सं. २, ४, १४, ५
विश्वे देवाः शास्त्रना मा १०, ५२, १; वा. य. १, ५, १, २६
विश्वे देवाः शृणुतेमन् ६, ५२, १३; वा. य. ३३, ५३;
तै. सं. २, ४, १४, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
विश्वे देवाः मह धीभिः १०, ६५, १४
विश्वे देवाः स्वाहाकृति २, ५, ११
विश्वे देवा नो अथा स्वस्वये ५, ५१, १३
विश्वे देवा मम शृणुन्तु ६, ५२, १४
विश्वे देवास आ गतर, ४१, १३; ६, ५२, ७; वा. य. ७, ३५
विश्वे देवासो अथ वृष्ण्यानि १०, ११३, ८
विश्वे देवासो अन्तुः १, ३, ८; नि. ५, ४
विश्वे देवासो अस्मि १, ३, ९
विश्वेभिः सोम्यं १, १४, १०; वा. य. ३३, १०
विश्वेभिरग्रे अग्निभिः १, २६, १०; साम. १६१७
विश्वेभ्यो हि स्वा भुवनैभ्यः २, २३, १७
विश्वे यज्ञरा अधि १०, ६३, ११
विश्वे यज्ञो मंहना मन्दनानाः ६, ६७, ५
विश्वेषो वाः सतां ज्येष्ठमा ६, ६७, १
विश्वेषो ऋष्यराणामनीकं १०, २, ६

वृषणस्ते अभीक्षयो ८, ३३, ११
 वृषणिन् वृषणाणां १, १३९, ६
 वृषभं चर्षणीनां ३, ६२, ६
 वृषभो न तिमम्हज्ञो १०, ८६, १५; अथर्व. २०, १२६, १५
 वृषाकपायि रेवति १०, ८६, १३; अथर्व. २०, १२६, १३;
 नि. १२, ९
 वृषा प्रावा वृषा मयो (०। वृषणिन्) ५, ४०, ३
 वृषा प्रावा वृषा मयो (०। वृषा यज्ञो) ८, १३, ३२
 वृषा जज्ञान वृषणं रणाव ७, २०, ५
 वृषाणं वृषभिर्यतं ९, ३४, ३
 वृषा ते वज्र उत ते २, १६, ६
 वृषा त्वा वृषणं चर्षत ५, ३६, ५
 वृषा त्वा वृषणं ह्रुवे (०। वाक्मय) ८, १३, ३३
 वृषा त्वा वृषणं ह्रुवे (०। वृषणिन्) ५, ४०, ३
 वृषा न क्रुद्धः पतयत् १०, ४३, ८; अथर्व. २०, १७, ८
 वृषा पवस्व धारया ९, ६५, १०; साम. ४६९, ८०३
 वृषा पुनान आमुषु ९, १९, ३; साम. १०००
 वृषा मेतीनां पवते ९, ८६, १९; साम. ५५९, ८२१; अथर्व.
 १८, ४, ५८
 वृषा मद् इन्द्रो स्त्रोक् उक्था ६, २४, १
 वृषा यज्ञो वृषणः १०, ६६, ६
 वृषायन्ते महे अत्याय पूर्वाः ३, ७, ९
 वृषायमानोऽष्टुगीत सोमं १, ३२, ३; अथर्व. २, ५, ७;
 तै. ब्रा. २, ५, ४, २
 वृषायमिन्द्र ते रथ ८, १३, ३१
 वृषा यूयेव वंसगा १, ७, ८; साम. १६२२, अथर्व.
 २०, ७०, १४
 वृषा रयाव वदते १०, १४६, २; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६
 वृषा वि जज्ञे जनवन् ९, १०८, १२
 वृषा वृषर्षि चतुरः ४, २२, २
 वृषा वृष्णे बुदुहे द्रोहसा १०, ११, १; अथर्व. १८, १, १८
 वृषा वृष्णे रोहवद् ९, ९१, ३
 वृषा यो अञ्जुनं किष्वा १०, ९४, १०
 वृषा शोणो अभिक्रिक्कवद् ९, ९७, १३; साम. ८०६
 वृषासि दिवो वृषभो ६, ४४, २१; नि. ६, १७
 वृषा सोता सुनोतु ते ८, ३३, १२
 वृषा सोम सुमो असि ९, ६४, १; साम. ५०४, ७८१;
 तै. स. ४, २, ११, ३, ३, १३, ३
 वृषा ऋषे अजरो ६, ४८, ३
 वृषा ह्यसि भाजुना ९, ६५, ४; साम. ४८०, ७८४
 वृषा ह्यसि राघवे ५, ३५, ४

वृषेव यूया परि कोशं ९, ७६, ५
 वृषो अग्निः समिप्यते ३, २७, १४; साम. १५३९; अथर्व.
 २०, १०२, २; तै. ब्रा. ३, ५, २, २
 वृष्टिद्यावा रोत्यापेयः ५, ६८, ५; साम. १४६७
 वृष्टिं दिवः परि स्रव ९, ८, ८; साम. १६८६
 वृष्टिं दिवः शतधारः ९, ९६, १४
 वृष्टिं नो अर्पं दिव्यां ९, ९७, १७
 वृष्णः कोशः पवते २, १६, ५
 वृष्णस्ते वृष्ण्यंशवो ९, ६४, २; साम. ७८०
 वृष्णे यत्ते वृषणो अर्कमर्वा ५, ३१, ५; नि. स. १, ३, १२, ६
 वृष्णे शार्धाय सुमस्याव १, ६४, १
 वृष्णो अस्तोपि भूम्यस्य ५, ४१, १०
 वेत्या हि निर्जलीनां ८, २४, २४; साम. ३९६; अथर्व.
 २०, ६६, ३
 वेत्या हि वेधो अघ्नवः ६, १६, ३; साम. १४७६
 वेत्युमुर्जान्यान्वा ५, ४४, ७
 वेत्यध्वयुः पथिमी रजिष्ठः ८, १०१, १०
 वेद मासो एतम्वतो १, २५, ८
 वेद यज्ञीणि विद्धान्येवां ६, ५१, २
 वेद वातस्य वर्तन्ति १, २५, २
 वेदा यो वीनां पदं १, २५, ७
 वेदिपदे म्रियधामाव १, १४०, १
 वेधा अस्तो अग्निः १, ६९, ३
 वेमि त्वा वृषन्तु असे ८, ४, १७
 वेरध्वरस्य वृत्तानि ४, ७, ८; नि. ६, १७
 वेधि होत्रमुत पोत्रं जनानां १०, २, २
 वेधि ह्यध्वरीयतामसे ६, २, १०
 वेधी ह्यध्वरीयतामुपवक्ता ४, ९, ५
 वेधी ह्यस्य वृष्णं ४, ९, ६
 वैद्यवस्य श्रुतं नरोतो ८, २६, ११
 वैश्वानरं विश्वहा १०, ८८, १४
 वैश्वानरः प्रनथा नाकम् ३, २, १२; तांज्य ब्रा. १, ७, ६
 वैश्वानरं कवयो यज्ञियानो १०, ८८, १३
 वैश्वानर तव तस्यत्वमस्तु १, ९८, ३
 वैश्वानर तव तानि ब्रतानि ६, ७, ५
 वैश्वानर तव धामाग्या ३, ३, १०
 वैश्वानरं मनसासि ३, २६, १
 वैश्वानरस्य दंसनाग्यो ३, ३, ११; तै. स. १, ५, ११, १
 वैश्वानरस्य विमिलानि ६, ७, ६; नि. ६, ३
 वैश्वानरस्य सुमनो स्यामि १, ९८, १; वा. य. २६, ७; तै. स.
 १, ५, ११, ३; नि. ७, २२

वैश्वानराय विषणाम् ३, २, १
 वैश्वानराय पृथुवाजसे ३, ३, १
 वैश्वानराय मीळहृष ४, ५, १
 वैश्वानरो महिष्ठा १, ५९, ७
 वोचेमदिन्दं मघवानमेनं ७, २८, ५; २९, ५; ३०, ५
 स्वकृणोत चमसे वनुषां ४, ३५, ३
 स्ववत्पुत्रा स्वहानि ५, ५४, ४
 स्ववत्पुत्रिहृषिणा १०, ११०, ५; अथर्व. ५, १२५, ५; वा. य.
 २९, ३० तं. मा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १०
 स्वपुत्रे दिवो अंतैष्वत् ७, ७९, २
 स्वप्रिमिद्वि आतास १, ११३, १४
 स्वनिनस्य धनिनः १, १५०, २
 स्वन्तस्मिन्मतिरु ८, १४, ७; साम. १६४०, अथर्व. २०, २८, १,
 ३९, २
 स्वन्तिवन्तु येषु मन्दसानः २, ११, १५
 स्वयं इन्द्र तनुहि अवांसि १०, ११६, ६
 स्वयंमा वरुणमिति पन्थां ४, ५५, ४
 स्वयस्त्वा वसुविदम् ८, २३, १६
 स्वस्त्यज्ञाद्रोदसी मित्रो ६, ८, ३
 स्वस्ते अग्नि शमं तन् ८, ४७, ३
 स्वानक्षिन्द्रः पृथनाः १०, २९, ८; अथर्व. २०, ७६, ८
 स्वुच्छन्ती हि रादिमिन् १, ४९, ४
 स्वुच्छा दुहितृदिवो ७, ७९, ९
 स्वुषा आधः पथ्या जनां ७, ७९, १
 स्वुषा भावो दिविजा ऋते ७, ७५, १
 स्वर्षती दिवो अमर्षी १, ९२, ११
 स्वेषु दिष्टु द्विषाम् ७, ३४, २३
 मर्षं कृणुष्वं १०, १०१, ८
 मता ते अग्ने महतो ३, ६, ५
 मतेन स्यो भुवक्षेमा ५, ७१, २
 मार्त-मार्तं गर्ण-गर्णं सुस्तस्ति ३, २६, ६
 मां रोदसी सुवभ्यवे १०, ५९, ८
 मांसा महामिन्द्रं ३, ४९, १
 मांसा मित्रस्य वरुणस्य ७, ६१, ४
 मांसावाधयो ३, ५३, ३; नि. ४, १६
 मांसेदुष्यं सुदानव ७, ३६, २; साम. ७१७
 शकमयं पूममाराधयं १, १६४, ४३; अथर्व. ९, १०, २५
 शकम स्या समिधं १, ९४, ३; साम. १०६६
 शग्धि एधि प्र वंसि १, ४२, ९
 शग्धि वाजस्य सुभग प्रजा ३, १६, ६

शग्धी न इन्द्र यस्वा ८, ३, ११
 शग्धी नो अस्य यद्वा ८, ३, १२
 शग्ध्यु शु शचीपत ८, ६१, ५; साम. २५३; १५७९; अथर्व.
 २०, ११८, १
 शचीभिर्नः शचीवस् १, १३९, ५; साम. २८७
 शचीव इन्द्र पुरुहूद पुमत्तम १, ५३, ३; अथर्व. २०, २१, ३
 शचीव इन्द्रमवसे १०, ७४, ५
 शचीवतस्ते पुरुवाक ६, २४, ४
 शच्याकते पितरा युवाना ४, ३०, ५
 शतं राज्ञो नाथमानस्य १, १२६, २
 शतं वा यः शुचीनां १, ३०, २
 शतं वा यदस्युषं १०, १०५, १६
 शतं वा यस्य दश साकं २, १३, ९
 शतं वेणुमृच्छते शुनः ८, ५५, ३
 शतं वो अम्य धामानि १०, ९७, २; वा. य. १२, ७६; तं. सं.
 ४, २, ६, १
 शतं श्वेतास उक्षणां ८, ५५, २
 शतकृणुमर्षं शाकिनं ३, ५१, २
 शतं जीव शरदो १०, १६१, ४; अथर्व. ३, ११, ४;
 २०, ९६, ९; नि. १४, ३६
 शतधारं वायुमर्कं १०, १०७, ४; अथर्व. १८, ४, २९
 शतधामस्यमक्षीवमाणं ३, २६, ९
 शतं ते राजन् मिपजः सहस्रम् १, २४, ९; तं. सं. १, ४, ४५, १
 शतं ते शिमिन्त्यः सुदासे ७, २५, ३
 शतं दासे वक्ष्ये ८, ४६, ३२
 शतं धारा देवजाताः ९, ९७, २९
 शतं न इन्द्र ऊतिभिः ९, ५२, ५
 शतपवित्राः स्वधया मदं ७, ४७, ३; नि. ५, ६
 शतमस्र इषुस्य ८, ७७, ७
 शतसुजिभिसमभिहृते १, १६६, ८
 शतमस्रमयीनां ४, ३०, २०
 शतमहं तिरिग्निदे ८, ६, ४६
 शतमिन्नु शरदो १, ८९, ९; वा. य. २५, २२
 शतं मे गर्धमानां ८, ५६, ३
 शतं मेपांमृष्ये चक्षुदानं १, ११६, १६; नि. ५, २१
 शतं मेपांमृष्ये मामहानं १, ११७, १७
 शतानीका हेतयो अस्य ८, ५०, १; अथर्व. २०, ५१, ४
 शतानीकेव प्र जिगाति ८, ४९, २; साम. ८१२; अथर्व.
 २०, ५१, २
 शतेना नो अभिहिभिः ४, ४६, २
 शतेरपद्रव्यण्य ६, २०, ४

शत्रुयन्त्रो अभि ये नः १०, ८९, १५
 शत्रैश्चिन्तो अद्रिवो ८, ४५, ११
 शं न हन्नामी भवतामवो ७, ३५, १; अथर्व. १९, १०, १;
 वा. य. ३६, ११

शं न हन्तो वसुभिर्देवो ७, ३५, ६; अथर्व. १९, १०, ६
 शं नः करत्यर्चते १, ४३, ६
 शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु ७, ३५, १२; अथर्व. १९, ११, १
 शं नः सूर्य उरुक्ष्मा ७, ३५, ८; अथर्व. १९, १०, ८
 शं नः सोमो भवतु ७, ३५, ७; अथर्व. १९, १०, ७
 शं नो अग्निर्गोतिरनीको ७, ३५, ४; अथर्व. १९, १०, ४
 शं नो अज एकपादेवो ७, ३५, १३; अथर्व. १९, ११, ३
 शं नो अदितिर्भवतु वनेभिः ७, ३५, ९; अथर्व. १९, १०, ९
 शं नो देवः सविता त्रायमाण ७, ३५, १०; अथर्व. १९, १०, १०
 शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु ७, ३५, ११; अथर्व. १९, ११, २;
 तै. ब्रा. २, ८, ६, ३

शं नो देवीरभीष्टय १०, ९, ४; साम. ३३; अथर्व. १६, १;
 वा. य. ३६, १२; तै. ब्रा. १, २, ११; २, ५, ८, ५;
 तै. आ. ४, ४२, ४

शं नो पात्रावृथी ७, ३५, ५; अथर्व. १९, १०, ५
 शं नो पात्रा शत्रु पत्नी ७, ३५, ३; अथर्व. १९, १०, ३
 शं नो भगः शत्रु नः ७, ३५, २; अथर्व. १९, १०, २
 शं नो भव चक्षसा १०, ३७, १०; तै. ब्रा. २, ८, ७, ३
 शं नो भवन्तु वाजिनो हव्ये ७, ३८, ७; वा. य. ९, ६६;
 ११, १०; तै. सं. १, ७, ८, २; नि. १२, ४४

शं नो भव हृद ८, ४८, ४
 शं नो मित्रः शं वरुणः १, ९०, ९; अथर्व. १९, ९, ६;
 वा. य. ३६, ९

शमस्मिन्मिभिः करतु ८, १८, ९; तै. ब्रा. ३, ७, १०, ५

शम्यु वां मधुयुवा ५, ७४, ९

शम्युः परस्तादध तु ३, ५४, ४

शरस्य चिदाचक्षसा १, ११६, २२

शरासः कुशरासो १, १११, ३

शर्षपाचं व एवां ५, ५३, ११

शर्षो माहृतमुच्छस ५, ५२, ८

शर्वणावति सोमं हन्तः ९, ११३, १

शवसा ह्यसि ध्रुवो ८, २४, २; अथर्व. १८, १, ३८

शविष्ठं न आ भर ६, १९, ६

शशः क्षुरं प्रत्यक्ष १०, २८, ९

शशामनस्य वा नराः १, ८६, ८; साम. १५९४

शश्वत्तममीकते वृत्त्याय १०, ७०, ३

शशापुरोवा ध्यवास देव्य १, ११३, १३

शश्वत्सिर्वधयस्य शत्रुन् १०, ६९, ११

शश्वदिन्द्रः पोमुयज्ञिः १, ३०, १६

शश्वदि वः सुदानव ८, ६७, १६

शश्वन्त हि प्रचेतसः ८, ६७, १७

शश्वन्तो हि शत्रवो ७, १८, १८

शाश्वमना शाको अरुणः १०, ५५, ६; साम. १७८३

शाचिमो शाचिपूजना ८, १७, १२; साम. ७२६; अथर्व.

२०, ५, ६; नि. ३, १०

शास इथा मष्टो अमि १०, १५२, १; अथर्व. १, २०, २

शासद्वाह्निर्दुहितुर्नप्यद्वात् ३, ३१, १; नि. ३, ४

शिक्षा ण हन्तु राय ८, ९२, ९; साम. १६४४

शिक्षा विभिन्दो अस्मै ८, २, ४१

शिक्षेयमस्मै दिसेय ८, १४, २; साम. १८३५; अथर्व.

२०, २७, २

शिक्षेयमिन् महयते दिवेदिवे ७, ३२, १९; साम. १७९७;

अथर्व. २०, ८२, २

शिभिन्वाजानां पते १, २९, २. अथर्व. २०, ७४, २; तै. ब्रा.

२, ४, ४, ८

शिवः कपोत इयितो नो १०, १६५, २; अथर्व. ६, २७, २

शिवस्त्वष्टरिहा गहि ५, ५, ९; तै. सं. ३, १, ११, २

शिवा नः सख्या सन्तु ४, १०, ८

शिशानो वृषभो यणाग्निः ८, ६०, १३

शिष्टुं जज्ञानं हरि ९, १०९, १२; साम. १३३४

शिष्टुं जज्ञानं हर्यते ९, ९६, १७; साम. ११७५

शिष्टु न रवा जेय्यं वर्धयन्ति १०, ४, ३

शिष्टुर्न जातोऽय चक्रत् ९, ७४, १

शीतिके शीतिकावति १०, १६, १४; अथर्व. १८, ३, २०;

तै. आ. ६, ४, १

शीरं पावकशीचियम् ८, १०२, ११

शीर्णोःशीर्णो जगतः ७, ६६, १५

शुकेषु मे हरिमाणं १, ५०, १२; अथर्व. १, २२, ४; तै. ब्रा.

३, ७, ६, २२

शुकः पयस्व देवेभ्यः ९, १०९, ५; साम. १२४२

शुकः शुशुक्लौ उपो न १, ६९, १

शुकं ते अय्यद्यजन्ते ६, ५८, १; साम. ७५५; तै. सं.

४, १, ११, २; तै. आ. १, २, ४; १०, १; ४, ५, ६;

नि. १२, ६७

शुकस्याय मवाशिर २, ४१, ३

शुकभिरक्षं रज आ ततया ३, १, ५

शुचिः पावक उच्यते ९, २४, ७; साम. ९६७

शुचिः पावक वन्दोमे २, ७, ४; तै. सं. १, ३, १४, ५

शुचिः पावको अज्ञतो १, १४२, ३

शुचिः पुनानलनं १, ७०, ८
 शुचिः धम यस्या अत्रिवत् ५, ७, ८
 शुचिं न वामक्षितिं ३, २, १४
 शुचिं नु लोमं नवजानम ७, ९३, १, तै. सं. १, १४, १.
 तै. मा. २, ४, ८, ३
 शुचिमर्षं हृष्टस्वर्ति ३, ६२, ५, तै. मा. २, ४, ६, ३
 शुचिरयः स्वयवसा २, २७, १३, तै. सं. २, १, ११, ४
 शुचिरमि पुरुनिष्ठाः ८, २, ९
 शुचिर्वेषु अपिता १, १४२, ९
 शुची ते चक्रं १०, ८५, १२, अधर्व. १४, १, १०
 शुची वो हव्या नरुतः ७, ५६, १२, तै. मा. २, ८, ५, ५
 शुनं बाहाः शुनं नरः ७, ५७, ४, अधर्व. ३, १७, ६, तै. आ.
 ६, ६, ०
 शुनं हुवेम मधवानमिन्द्र ३, ३०, २२; ३१, २२; ३२, १७;
 ३४, १६; ३५, ११; ३६, ११; ३८, १०;
 ३९, ९; ४३, ८; ४८, ५; ४९, ५; ५०, ५;
 १०, ८९, १८; १०४, ११, साम. ३२९, अधर्व.
 २०, ११, ११; तै. मा. २, ४, ४, ३
 शुनः शेषो हृद्ध गृभीतः १, २४, १३
 शुनं नः काला ४, ५७, ८, अधर्व. ३, १७, ५; वा. य. १२, ६९;
 तै. सं. ४, २, ५, ६
 शुनमन्धाय भरमह्वरासा १, ११७, १८
 शुनमष्टा र्वचरत् १०, १०२, ८
 शुनमस्मभ्यमृतये १०, १२६, ७
 शुनश्चिच्छं ५, ७, ७
 शुनासीगविमां वाचं शुषे ४, ५७, ५; तै. आ. ६, ६, २,
 नि. ९, ४१
 शुभ्रं नु ते शुष्मं वर्षयन्तः २, ११, ४
 शुभ्रमन्धो देववानं ९, ६२, ५, साम. १००९
 शुभ्रो वः शुष्मः कुष्मी ७, ५६, ८
 शुभ्रमाना क्रतायुभिः ९, ३६, ४
 शुभ्रमाता क्रतायुभिः ९, ६४, ५; साम. १०३५
 शुभ्रावांसाधिदध्निना ७, ७०, ५
 शुष्णं पिप्पुं कुपयं वृष्टमिन्द्र १, १०३, ८
 शुष्मसां यो ते अद्रिवो ५, ३८, ३
 शुष्मिन्तमं न ऊजये ३, ३७, ८; अधर्व. २०, २०, १, ५७, ४
 शुष्मिन्तमो हि ते मद्रो १, १७५, ५
 शुष्मी शर्षो न मारुतं २, ८८, ७; साम. १४७३
 शुष्मः सवर्षीः ९, ९०, ३, साम. १४०९
 शुस्वव युष्मतो ३, ५५, ८
 शुस्व ह्वेषुयुषयो १, ८५, ८

शूरो न धत्त आयुषा ९, ७६, २; साम. १२२९
 शूरो वा शूरं वनते शरारं ६, २५, ४
 शूरोमिर्बुधो युषाणो १०, ६, ४
 शृङ्गाणीवेच्छृङ्गां ३, ८, १०; तै. मा. २, ४, ७, ११
 शृङ्गव नः प्रथमा २, ३९, ३
 शृणुनं जरितुर्हवं कृष्णस्य ८, ८५, ४
 शृणुतं जरितुर्हवमिन्द्राग्नी ७, ९४, २; साम. २१७
 शृणुतु न ऊजां पतिगिरः ५, ४१, १०
 शृण्वन्तं पूषणं वयं ६, ५४, ८
 शृण्वन्तु नो वृषणः ३, ५४, २०
 शृण्वन्तु लोमं मरुतः १, ४४, १४
 शृण्वे वीर उग्रमुग्रं इमावन् ६, ४७, १६, नि. ६, २२
 शृण्वे वृष्टेरिव स्वनः ९, ४१, ३; साम. ८९४
 शृत्वं यदा करसि १०, १६, २; अधर्व. १८, २, ५, तै. आ. ६, १, ४
 शेवारे वार्या ८, १, २२
 शेपन्तु त हृद्ध सस्मिन्शो नो १, १७४, ४
 शेपे वनेषु मात्रोः ८, ६०, १५, साम. ४६
 शोचा शोचिष्ठ दीदिहि ८, ६०, ६
 शनधवृष्टप्रनुत सनोति वा ६, ६०, १; तै. सं. ४, १, ११, १;
 तै. मा. ३, ५, ७, ३
 श्वावाधस्य रेभतल्लापा ८, ३७, ७
 श्वावाधस्य सुन्वतल्लापा ८, ३६, ७
 श्वावाधस्य सुन्वतोऽग्नीनां ८, ३८, ८
 श्वेन आसामादितिः कश्चो ५, ४४, ११
 श्वेनाविव पतथो ८, ३५, ९
 श्वेनो न योनिं सदनं ९, ७१, ६
 श्वसे दधामि प्रथमाय १०, १४७, १, साम. ३७१
 श्वयपासिः समिष्यते १०, १५६, १; तै. मा. २, ८, ८, ६;
 नि. ९, ३१
 श्वदां देवा यजमाना १०, १५१, ४, तै. मा. २, ८, ८, ७
 श्वदां प्रातर्हवामहे १०, १५१, ५; तै. मा. २, ८, ८, ७
 श्ववः सुमिभो अमृतं ७, ८१, ६
 श्ववश्च्युक्तां ह्वयते वसुनां ७, ३०, ५
 श्ववो वाजमिषमृजं यदन्ती ६, ६५, ३
 श्वतं हविरोष्विन्द्र प्र याहि १०, १७९, २; अधर्व. ७, ७२, २
 श्वतं मभ्य ऊजनि १०, १७९, ३; अधर्व. ७, ७२, ३
 श्वयन्त हव सूर्यं ८, ९९, ३; साम. २६७, १३१९, १
 अधर्व. २०, ५८, १; वा. य. ३३, ४१; नि. ६, ८
 श्वययेदस्य कर्णा ४, २९, ३
 श्विपसे कं भातुभिः १, ८७, ६, तै. सं. १, १, ११, २;
 ४, २, ११, २, नि. ४, १६

सं यस्मिन्निष्ठा वसुनि १०, ६, ६
 सं वा दानुनि येमयुः ८, १५, ६
 सं वस इव मातृभिः ९, १०५, २; साम. १०९९
 संवासरं शशयानाः ७, १०३, १; अथर्व. ४, १५, १३;
 नि. ९, ६
 संवासरिणं पय उज्जिवायाः १०, ८७, १७; अथर्व. ८, ३, १७
 सं वां शतानासत्या सहस्रा ६, ६३, १०
 सं वां कर्मणा समिया ६, ६९, १; तै. सं. ३, २, ११, १
 संवृक्षरुण्यमुष्यं ९, ४८, २; साम. ८३७
 सं वो मद्रासां अयमते १, २०, ५
 संसमिषुषे वृषन् १०, १९१, १; अथर्व. ६, ६३, ४;
 वा. य. १५, ३०; तै. सं. २, ६, ११, ४; ४, ४, ४, ४
 सं सीदस्व महो अति १, ३६, ९; वा. य. ११, ३७; तै. सं.
 ४, १, ३, ३; तै. आ. ४, ५, २
 संसृष्टं घनमुभयं १०, ८४, ७; अथर्व. ४, ३१, ७
 संहोत्रं स पुराणाः १०, ८६, १०; अथर्व. २०, १२६, १०
 संकृद् घौरजायव ६, ४८, २२
 स केतुरध्वराणां ३, १०, ४
 सन्नुमिव तितउना १०, ७१, २; नि. ४, १०
 स क्षयः परि पस्वजे ८, ४१, ३
 सलाय आ नि पीद्वत पुनानाय ९, १०४, १; साम. ५६८;
 ११५७
 सलाय आ नि पीद्वत सविता १, २२, ८
 सलाय आ शिषामहि ८, २४, १; साम. ३९०; अथर्व.
 १८, १, ३७
 सलायः क्रतुमिच्छत ८, ७०, १३
 सलायः सं वाः सम्यञ्च ५, ७, १; वा. य. १५, २९; तै. सं.
 २, ६, ११, ४; ४, ४, ४, ३
 सलायस ह्यद्र विषह स्वाय ७, २१, ९
 सलायस्ते विषुण ५, १२, ५
 सलायस्वा वनुमहे ३, ९, १; साम. ६२
 सलायो ब्रह्मवासे ६, ४५, ४
 सला सख्ये अपचक्ष्यमग्निः ५, २९, ७
 सला ह यत्र सखिभिर्नवरवे ३, ३९, ५
 सख्यितामविता बोधि १, ७७, १८
 सखे विष्णो वितरं ८, १००, १२
 सखे सलायमभ्या ४, १, ३
 सख्ये त ह्यद्र वाजिनो १, ११, २; साम. ८२८
 स गृणानो अजिर्देववान् १०, ६१, २६
 स गृणो अस्तिस्तदग्निरिदं ७, ४, २
 स गोमया त्रिभिः ६, ३५, ४

स गोरध्वस्य वि प्रजं ८, ३२, ५
 स ग्रामेभिः सगिता रये १, १००, १०
 स वा तं वृषणं रथमधि १, ८२, ४; साम. ४२४
 स वा नः सुतुः सवसा १, २७, २; साम. १६३५
 स वा नो देवः सविता सहा ७, ४५, ३; तै. आ. २, ८, ६, १
 स वा नो योग आ शुवत् १, ५, ३; साम. ७४२; अथर्व.
 २०, ६९, १
 स वा यस्ते ददासति ३, १०, ३
 स वा राजा सत्यतिः १, ५४, ७
 स वा वीरो न रिध्यति १, १८, ४
 स वेदुतासि वृत्रहन् ४, ३०, २२
 संक्रन्दनेनानिमिषेण १०, १०३, २; साम. १८५०;
 अथर्व. १९, १३, ३; वा. य. १७, ३४; तै. सं.
 ४, ६, ४, १
 सं गच्छन् सं यदध्वं १०, १९१, २; अथर्व. ६, ६४, १;
 तै. आ. २, ४, ४, ४
 संगच्छमाने युवति १, १८५, ५
 सं गच्छस्य पितृभिः १०, १४, ८; अथर्व. १८, ३, ५८;
 तै. आ. ६, ४, २
 सं गोभिरङ्गिरसो १०, ६८, २; अथर्व. २०, १६, २
 सं गोमदिन्द्र वाज्रवद् १, ९, ७; अथर्व. २०, ७१, १३
 सं घोषः श्रुत्वे वमैरिम्रैः ३, ३०, १६
 स चक्रमे महतो निदः ५, ८७, ४
 सचन्त यदुपसः सूर्येण १०, १११, ७
 स चन्द्रो विप्र मर्यां १, १५०, ३
 सचस्व नायमयसे असीके ६, २४, १०
 सचा यदायु जहवीपु १०, ९५, ८
 सचायोरिन्द्रबर्ह्य १०, १०५, ४
 सचा सोमेपु पुरुहूत ८, ६६, ६
 स चिकेत सहीयसाग्निः ८, ३९, ५
 स चित्रचित्रं चितयन्तमस्मे ६, ६, ७
 स चेतयन्मनुषो ४, १, ९
 स जाह्नमर्मा श्रद्धयाने १, १०३, ३
 स जातेभिर्बृहदा ३, ३१, ११
 स जातो गर्भो अति १०, १, २; वा. य. ११, ४३; तै. सं.
 ४, १, ४, २
 स जामिभिर्यत्समजाति १, १००, ११
 स जायत प्रथमः पत्स्यासु ४, १, ११
 स जायमानः परमे ह्योमनि यतानि ६, ८, २
 स जायमानः परमे ह्योमन्याभिः १, १४३, २
 स जायमानः परमे ह्योमन् वायुनं ७, ५, ७

स जिम्बते जठरेषु प्रज्जि ३, २, ११
 स जिह्वा चतुरंगी ५, ४८, ५
 सङ्गादित्यैवसुभिः ५, ५१, १०
 सङ्गैवेभिरपां नपातं ७, ३४, १५
 सङ्गमिश्रावद्गङ्गायां ५, ५१, ९
 सङ्गविद्वैभिर्द्वैभिः ५, ५१, ८
 सजोषस आदित्यैर्मोक्ष ४, ३४, ८
 सजोषस्था द्विषो नरो ६, १, ३
 सजोषा हन्द् वरुणेन सोमं ४, ३४, ७
 सजोषा हन्द् सगणो ३, ४७, २; वा. य. ७, ३७, तै. सं.
 १, ४, ४२, १; तै. आ. १०, १, ११
 सजोषा धीराः पदैरनु १, ६५, २
 सं च त्वं जग्मुर्गिर हन्द् ६, ३४, १
 सं वोदय चित्रमवाक् १, ९, ५; अथर्व. २०, ७१, ११
 सं जग्मुंराणस्तुभिः सुते ५, ४४, ५
 सं जागृवज्जिर्माण १०, ९१, १
 संज्ञानानां उप सीदन् १, ७२, ५
 सतः सतः प्रतिमानं ३, ३१, ८
 स तत्कृषीपितस्त्वमग्ने ६, ५, ६
 स तुर्वाणिमहौ अरेणु १, ५६, ३; नि. ६, १४
 स तु वस्त्रायधपेशनानि १०, १, ६
 स तु श्रुधि ध्रुवा यो ६, ३६, ५
 स तु श्रुधीन्द्र नूतनस्य ६, २१, ८
 स तु नो अग्निर्नयतु ४, १, १०
 स तु पवस्व परि पार्थिवं राजा सोमे ९, ७२, ८
 स तु पवस्व परि पार्थिवं राजो दिव्या च ९, १०७, २४
 स ते जानाति सुमतिं ययिष्ठ ४, ४, ६; तै. सं. १.२.१४, २
 स तेजोयसा मनसा त्वातः ३, १९, ३; तै. सं. १.३.१४, ६
 सतो नूनं कवयः सं १०, ५३, १०
 सतो होता न ऋषियः ३, ४१, २; अथर्व. २०, २३, २
 सतो होता मनुष्यदा १, १०५, १४
 सत्वं तपुर्वतो यदौ ८, ४५, २७
 सत्वं तदिन्द्रा वरुणा ८, ५२, ३
 सत्वं त्वेषा अमवन्तो १, ३८, ७
 सत्त्वमित्तत्वा त्वावौ ६, ३०, ४; तै. ब्रा. २, ६, ९, १
 सत्यमिरा महेन्द्रि ८, ७४, १५
 सत्यमिरा हृषेयसि ८, ३३, १०; साम. २६३
 सत्यमिहा उ अयिना ५, ७३, ९
 सत्यमिहा ठ तं वयं ८, ६२, १२
 सत्यमस्य बृहन् ९, ११३, ५

सत्यमृचुर्वर एवा हि चक्रः ४, ३३, ६
 सत्यामाशिषं कृणुता १०, ६७, ११; अथर्व. २०, ९१, ११
 सत्या सत्यमिर्महती ७, ७५, ७
 सत्येनोत्तमिता भूमिः १०, ८५, १; अथर्व. १४, १, १
 सत्रा ते शतु कृष्टयो ४, ३०, २
 सत्रा त्वं पुरुष्टुं ८, १५, ११
 सत्रा मदासलव ६, ३६, १
 सत्रा पर्दा भावस्व ४, २१, ७
 सत्रासाह वरेण्यं सहोदां ३, ३४, ८; अथर्व. २०, ११, ८
 सत्रासाहो जनमक्षो २, २१, ३
 सत्रा सोमा धभवन् ४, १७, ६
 सत्राहणं दाष्टयि ४, १७, ८; साम. ३३५
 स त्रितस्याधि सानवि ९, ३७, ४; साम. १२२५
 सत्रे ह जातविपिता नमो ७, ३३, १३
 स त्वं विप्राय दाशुषे ८, ४३, १५
 स त्वं दक्षस्यावृको ६, १५, ३
 स त्वं न हन्द् धियसानो अर्कः ५, ३३, २
 स त्वं न हन्द् वाजेभिः ८, १६, १२; अथर्व. २०, ४६, ३
 स त्वं न हन्द् सूर्यं सो अम्भु १, १०४, ६
 स त्वं न हन्द् अकवाभिः ६, ३३, ४
 स त्वं न ऊर्जां पते ८, २३, १२
 स त्वं नश्चित्र वज्रस्य षण्णु ६, ४६, २; साम. ८१०; अथर्व.
 २०, ९८, २; वा. य. २७, ३८
 स त्वं नो अग्नेऽवमो ४, १, ५; वा. य. २१, ४; नि. सं.
 २, ५, १२, ३
 स त्वं नो अर्वाक्षिदाया ६, १२, ६
 स त्वं नो देव मनसा ८, २६, २५
 स त्वं नो रायः शिशिहि ३, १६, ३
 स त्वमग्ने प्रतीकेन १०, ११८, ८; तै. सं. २, ५, १२, ५
 स त्वमग्ने विभावसुः ८, ४३, ३२
 स त्वमग्ने सौभगावस्य १, ९४, १६
 स त्वमस्मदप द्विषो ८, ११, ३
 सत्या मरियो गवियो दुव ४, ४०, २
 स त्यामयद् वृषा सदा १, ८०, २
 स दशतधीरतिभिः १०, ९१, २
 सदस्त्वपितमज्जतं १, १८, ६; साम. १७१; वा. य. ३२, १३;
 तै. आ. १०, १, ४
 सदस्य मदे सदस्य ६, २७, २
 सदा कषी सुमतिमाचके १, ११७, २३
 सदाष्टनो यजतो विद्विषो ५, ४४, १२
 सदाभि रण्यो यवमेव १०, ११, ५; अथर्व. १८, १, २२

सदा सुमः पितृमार् ३, ५४, २१
 सद्विदि ते तुषिजातस्व ६, १८, ४
 स दूतो विवेकमि वदि ४, १, ८
 स द्दहे चिदाभि तृणति ८, १०३, ५
 सरतीरघ सद्यो १, १२३, ८
 स देवः कविनेषितो १, १३, ६, साम. १२९७
 सद्यो ह्य चक्राते उप ८, २९, ९
 सद्यो प्राचो विमिमाय २, १५, ३; ते. सं. २, ३, १४, ५
 सद्यश्चिवाः सद्यसा पञ्च १०, २७८, ३; नि. १०, २९
 सद्यश्चिवाय चकृतिः ६, ४८, २१
 सद्यश्चिन्तु ते मद्यश्चमि ७, १९, ९; अथर्व. २०, ३७, ९
 सद्यो अथर्व रथिर् जनन्त ७, ७, ४
 सद्यो जातं भोगधोमिः ३, ५, ८
 सद्यो जातस्व दूरमानं ४, ७, १०
 सद्यो जातो व्यमिमोत १०, ११०, ११; अथर्व. ५, १२, ११;
 वा. य. २९, ३६; ते. मा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, २१
 सद्योऽनुवन्ते बाजा ८, ८१, ९
 सद्यो ह जातो वृषभः ३, ४८, १
 स द्दुष्टे मनुष्य १०, ९९, ७
 स द्विभुवैतरो १०, ६१, १७
 स धारयत्युचिर्वी पप्रथ १, १०३, २
 सप्रोचीः सिन्धुमुत्तरीवा १०, १११, १०
 सप्रोमा यन्ति परि २, १३, २
 स न द्दम्पः सिवः सत्वा ८, ९३, ३; साम. १४५२;
 अथर्व. २०, ७, ३
 स न द्दम्पः स्वयताया इषेयाः ७, २०, १०; २१, १०
 स न द्दम्पः यज्यते ९, ६१, १२; साम. ५९२; ६७३;
 वा. य. २६, १७
 स न ईजानया सह ८, १०२, २
 स न ऊर्जं व्यस्यते ९, ४९, ४; साम. १४३८
 स नः क्षुमर्षं सद्ये १०, ३८, २
 स नः पतिः पारयाति ८, १६, ११; अथर्व. २०, ४६, २
 स नः पवस्व बाजयुः ९, ४४, ४
 स नः पवस्व वा गवे ९, ११, ३; साम. ६५३
 स नः पावकं होदिषो १, १२, १०; वा. य. १७, ९;
 ते. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; ४, ६, १, ३
 स नः पावकं होदिषि ३, १०, ८
 स नः पितृव्यं सुप्रवे १, १, ९; वा. य. ३, २४; ते. सं.
 १, ५, ६, २; नि. ३, २१
 स नः पुनान आ भर रथिं यीवती ९, ६१, ६; साम.
 ७८९

स नः पुनान आ भर रथिं स्तोत्रे ९, ४०, ५
 स नः पृथु श्रवाय ६, १६, १२; साम. ६६२; ते. मा.
 ३, ५, २, १
 स नः शक्रश्चिदाशकन् ८, ३२, १२
 स नः शर्माणि वीतये ३, १३, ४
 स नः सिन्धुमिव नाययाति १, ९७, ८; अथर्व. ४, ३३, ८;
 ते. आ. ६, ११, २
 स नः सोमेष्टु सोमयाः ८, ९७, ६
 सनःसाम्भवं पञ्च ५, ६१, ५
 सनद्वात्रं विप्रवीरं १०, ४७, ४
 स नक्षिन्नाभिरद्विषो ४, ३२, ५
 स न स्त्रवान आ भर गायत्रेण १, १२, ११
 स न स्त्रवान आ भर रथिं ८, २४, ३
 सना च सोम जेषि च ९, ४, १; साम. १०४७
 सना उपोतिः सना स्वं ९, ४, २; साम. १०४८
 सना ता का चिन्तुवना २, २४, ५
 सना ता त इन्द्र नम्या १, १७४, ८
 सना ता त इन्द्र भोजनामि ७, १९, ६; अथर्व. २०, ३७, ६
 सनासनीका अवनीरवा १, ६२, १०
 सना द्दधमुत कर्तुं ९, ४, ३; साम. १०४९
 सनाद्ये मृगमि वातुधानान् १०, ८७, १९; साम. ८०;
 अथर्व. ५, २९, ११; ८, ३, १८
 सनादेव तव रायो १, ६२, १२
 सनादिवं परि भूमा १, ६२, ८
 सना पुराणमथेमि ३, ५४, ९
 सनामाना चिद् ध्वसयो १०, ७३, ६
 सनायेत गोतम इन्द्र १, ६२, १३
 सनायुवो नमसा नम्यो १, ६२, ११
 सनितः सुसन्तिहम ८, ४६, २०
 सनिता विप्रो अर्वाङ्गिः ८, २, ३६
 सनिवासि प्रवतो दास्यते ७, ३७, ५
 सनिमिश्रस्व पप्रथः ८, १२, १२
 स नीध्यामिर्जरीतारः ६, ३२, ४
 सनेम तस्युमनिता १०, ३६, ९
 सनेम तेऽवसा नम्य इन्द्र ६, २०, १०
 सनेम ये त छतिमिः २, ११, १९
 सनेमि हृष्याक्यादा ९, १०४, ६
 सनेमि चक्षुमज्जरं १, १६४, १४; अथर्व. ९, ९, १४
 सनेमि स्वमस्वर्षा अवेवं ९, १०५, ६; साम. १६१३
 सनेमि सध्वं स्वपलमानः १, ६२, ९
 सनेम्यष्टाष्टुषोत दिपुं ७, ५६, ९

स नो अथ वसुत्तये ९, ४४, ६
 स नो अर्थं पवित्रा आ ९, ६४, १२
 सनो अर्थाभि ह्यं ९, ४५, ९
 स नो ज्योतीषि पृथ्व्यं ९, ३६, ३
 स नो दूराद्यासाध १, २७, ३; साम. १६३६
 स नो देव देवताते ९, ९६, ३
 स नो देवेभिः पवमान ९, ९३, ४
 स नो धीती वरिष्ठया ५, २५, ३
 स नो नक्षेत्रिभिरुपक्रमेन् १, १३०, १०
 स नो निपुञ्जिः पुरातन ६, २२, ११; अधर्व. २०, ३६, ११
 स नो निपुञ्जिरा वृण ६, ४५, २१
 स नो नृणां नृतमो १, ७७, ४
 स नो नेदिष्ठं दृष्टान १, ११७, ११
 स नो बोधि पुरातनं सुगेपत ६, २१, १२
 स नो बोधि पुरोळां ६, २३, ७
 स नो बोधि भुंजी हवं ५, २४, ३; वा. य. ३, २६
 स नो बोधि सहस्य १, २, ११
 स नो भगाय वायवे पूजे ९, ६१, ९; साम. १०८३
 स नो भगाय वायवे विप्रवीरः ९, ४४, ५
 स नो मदानां पत ९, ४४, ५
 स नो मग्नाभिरप्यरे १, १६, २; साम. १४७५
 स नो महौ अभिमानो १, २७, ११; साम. १६६४
 स नो मित्रमहस्त्व ८, ४४, १४; साम. १७१३
 स नो युवेन्द्रो जोहूयः २, २०, ३
 स नो राधांस्त्यां अरे ७, १५, ११
 स नो रेवत्यसिधानः २, २, ६
 स नो वस्व उप मासि ८, ७६, ९
 स नो वाजाय श्रवस इपे च ३, १७, १४
 स नो वाजेध्वनिता सुख ८, ४६, १३
 स नो विभावा चक्षणिर्नव ६, ४, २
 स नो विश्वा द्विवो वसुतो ९, ५७, ४; साम. १७६४
 स नो विश्वान्या भर सुविताति ८, ९३, २९
 स नो विश्वाहा सुकतुः १, २५, १२
 स नो विश्वमिदं देविभिः ८, ७१, ३
 स नो वृषजम् चर्च १, ७, ६; साम. १६२१; अधर्व.
 २०, ७०, १२; नि. १, १६
 स नो वृषस्यसिद्ध्या ८, ९२, १५
 स नो वृष्टि दिवस्परि ८, १, ५
 स नो येदो भमालं ७, १५, ३; साम. १३८१
 स नो हरीणां पत ९, १०५, ५; साम. १६११
 सन्नि हर्षं आशिष ८, ५४, ७

सं ते पयसि समु १, ९१, १८; वा. य. १२, ११३; तै. य.
 ४, २, ७, ४
 सं श्री पवित्रा विततानि ९, ९७, ५५
 सं दक्षेण मनसा ज्ञापते ९, ६८, ५
 सं देवैः शोभनं वृषा ९, २५, ३; साम. ९२०
 स न. शिशोहि सुरिजो ८, ४, १६
 सं तु वोचावहे पुनः १, २५, १७
 सं नो राया वृष्टता विश्वपेश १, ४८, १६
 स पत्यत उभयोर्मुष्णमयोः ६, २५, ६
 स पप्रधानो अभि पञ्च ७, १९, २; तै. वा. २, ८, ७, ७
 स पयवो भरमाणा अभिजु ७, २, ४
 स पयैष्यः स प्रियो विश्व ६, १, ६; तै. वा. ३, ६, १०, ३
 स पर्वतो न धरुणेध्वच्युतः १, ५०, ०
 स पवस्व धनंजय ९, ४६, ५
 स पवस्व मदाय कं ९, ४५, १
 स पवस्व मदिन्तम ९, ५०, ५; साम. १२०९
 स पवस्व य अविधेम् ९, ६१, २२; साम. ४९४
 स पवस्व विचर्षण ९, ४१, ५; साम. ८९६
 स पवस्व सहमानः ९, ११०, १२
 स पवित्रं विचक्ष्णो ९, ३७, २; साम. १२९३
 स पित्राण्ययुधानि १०, ८, ८
 स पुनान उप स्रे न ९, ९७, ३८; साम. १३५८
 स पुनानो मदिन्तमः ९, ९७, ६
 स पूर्या निविधा १, ९६, ०
 स पूर्यैः पयते ९, ७७, २
 स पूर्यो महानां ८, ६३, १; साम. ३५५
 स पूर्यो वसुविज्जायमानो ९, ९६, १०
 सप्त क्षरन्ति शिशवे १०, १३, ५; अधर्व. ७, ५७, २
 सप्त त्वा हरितो रथे १, ५०, ८; अधर्व. १३, २, २३;
 २०, ४७, २०; तै. सं. २, ४, १४, ४
 सप्त दिशो नानास्वायः ९, ११४, ३; तै. आ. १, ७, ४
 सप्त धामानि परियन् १०, १२२, ३
 सप्तभिः पुत्रैरिति १०, ७२, ९; तै. आ. २, १३, ३
 सप्त मयोदाः कवयः १०, ५६, ६; अधर्व. ५, १, ६; नि. ६, २७
 सप्त मे सप्त शाकिनः ५, ५२, १७
 सप्त युज्जति रथमेकचक्रं १, १६४, २; अधर्व. ९, ९, २;
 १३, ३, १८; तै. आ. ३, ११, ८; नि. ४, २७
 सप्त वीरासो अघराय १०, २७, १५
 सप्त स्वसागो अभि मातरः ९, ८६, ३६
 सप्त स्वसूरुषीर्वायसानः १०, ५, ५; नि. ५, १
 सप्त होतारस्त्वामिदीकते ८, ६०, १६

सप्त होत्राणि मनसा ३, ४, ५
 सप्तानां सप्त ऋषयः ८, २८, ५
 सप्तारो देवाः सुराणां १०, १०४, ८
 सप्ताध्वगो मुखनस्य रेनः १, १६४, ३६; अध्वं ९, १०, १७;
 नि. १४, २१
 सप्तास्यासम्परिधयः १०, ९०, १५; अध्वं १९, ६, १५;
 वा. य. ३१, १५; तै. भा. ३, १२, ३
 सप्तं सृजन्ति वेधसो ९, २९, २; साम. १७६६
 सप्तो चिद्धा मदश्नुता ८, ३३, १८
 स प्रकृत उभयस्य प्रविष्टान् ७, ३३, १२
 स प्रलया कविष्व ८, ६३, ४
 स प्रलया सहसा जायमानः १, ९६, १
 स प्रलवक्षवीयसा ६, १६, २१; तै. सं. २, २, १२, १;
 तै. भा. २, ४, ८, १
 स प्रलवक्ष्यसे ९, ९१, ५
 स प्रथमे द्योमनि ८, १३, २; साम. ७४७
 स प्रबोद्धन्परिगत्या २, १५, ४
 स प्राचीनान्पर्यवतान् २, १७, ५
 स प्राचीनो यं जना हृमे ८, ७४, ६
 स बोधि सूरिमघवा २, ६, ४; वा. य. १२, ४३; तै. सं.
 ४, २, ३, ४
 स भद्रना उद्विषति ९, ८६, ४१; नि. ५, २
 स भामेति कितवः १०, ३४, ६
 स भिक्षमाणां अमृतस्य ९, ७०, २; साम. १४२४
 स भृशु यो प्रथमाय २, १७, २
 स भ्रातरं वरुणमग्र ४, १, २
 स भृशुपमिमा अहं १०, १५९, ६
 स भृशुना जनिम मानुषाणाम् ६, १८, ७
 स भृशुया पर्यव्या वसुनि १०, ६९, ६
 स भृशुना विभे देवाः १०, ८५, ४७
 स भृशु गावोऽभितो ५, ३०, १०
 स भृशुः शुभु वृन्त ९, ९६, ८
 स भृशु एवा द्या सतासुराणां १, १७३, ७
 स भृशुप्रमिवसे ८, १११, ९; साम. ११६८; तै. भा. २, ४, ४, ४
 स भृशुया यो यो ७, ४१, ६; अध्वं ३, १६, ६; वा. य.
 ३४, ३९; तै. भा. २, ८, ९, ९
 स भृशुना दृणिरुप यासि १०, ७३, ४
 स भृशुने व वपुस्पतः ८, ६२, ९
 स भृशुस्वा ह्यनु जोषम् ६, २३, ८
 स भृशुस्वा ह्यनुषो ३, ४१, ६; ६, ४५, २७; अध्वं.
 १०, २३, ६

स भृशुया च जिह्वा ७, १६, ९
 स भृशुया वपुस्पत यन्ति २, ३५, ३; साम. ६०७; तै. सं.
 २, ५, १२, १
 स भृशुमीः समन्तस्य क० १, १००, ६
 स भृशु मर्यानां ८, ७८, ६
 स भृशु अग्ने स्वनीकरवान् ७, १, २३
 स भृशुजान् आयुभिः प्रयस्वान् ९, ६६, २३
 स भृशुजान् आयुभिरिभो ९, ५७, ३; साम. १७६३
 स भृशुजान् इन्द्रियाय ९, ७०, ५
 स भृशुनोरवसा ५, ४२, १८; ४३, १७; ७६, ५; ७७, ५
 स भृशुजान् आयमान् आसत १०, ९५, ७; नि. १०, ४७
 स भृशु मन्थवे विभो ८, ६, ४; साम. १३७; १६५१;
 अध्वं. २०, १०७, १
 स भृशु हरि हरयो ९, ९६, २
 स भृशु विश्वा दुरितानि ७, १२, २; साम. १३०५
 स भृशु मातरा न वृक्षान् ९, ७०, ६
 स भृशु मातरा विचरन् वाजान् ९, ६८, ४
 स भृशु मातरा सूर्येणा ६, ३२, २
 स भृशु मातरिषा पुरुषार १, ९६, ४
 स भृशु ऊर्ध्वे अधि संगतासः ७, ७६, ५
 स भृशु वरुणमग्ने १, १४६, ३
 स भृशु वां सजात्यं ८, ७३, १२
 स भृशु नीळे वृषणो १०, ५, २
 स भृशु मन्थयेवा ८, २०, ११
 स भृशु मन्थय अतपाहृत् १०, ८९, ३
 स भृशु मुखं पुरुषतं १०, ४१, १
 स भृशु मेतदुदकं १, १६४, ५१; तै. भा. १, ९, ५; नि.
 ६, २२; ७, २३
 स भृशु पूर्वाभि वावसाना १०, १२३, ३
 स भृशु योजनो हि वां १, ३०, १८
 स भृशु व आहूतिः १०, १९१, ४; अध्वं. ६, ६४, ३;
 तै. भा. २, ४, ४, ५
 स भृशु गीषु वृक्षभो ४, ९, २
 स भृशु गीषु वृक्षभो १, १२८, ७
 स भृशु अहन्त्रिषवघोगोहना १, ३४, ३
 स भृशु अघ्ना स्वखोरनन्त १, ११३, ३; साम. १७५१
 स भृशु मन्त्रः समितिः १०, १९१, ३; अध्वं. ६, ६४, २;
 तै. भा. २, ४, ४, ५
 स भृशु राजा विभृतः ३, ५५, ४
 स भृशु विभृते वृ० ३, ५४, ७; नि. ४, २५
 स भृशु विभृते विभो अघ्ना ९, १०७, ११; साम. १६९०

समावर्ति विहितो २, ३८, ६
 स माहिन इन्द्रो अर्णो २, १९, ३
 समिस्तमयमभवत् ८, १८, १४
 समितान्मृगहासिदत् ८, ७७, ३
 समित्समित्सुमना ३, ४, १
 समिद्धमग्नि समिधा गिरा ६, १५, ७; साम. १५६७
 समिद्धाग्निस्समिध्यसे १०, १५०, १
 समिद्धस्य प्रमहसो ५, २८, ४
 समिद्धस्य ध्रुवमाणः ३, ८, १; तै. ब्रा. ३, ६, १, १
 समिद्धाग्निर्वनवस्तीर्णो ५, ३७, २
 समिद्धे अग्नौ सुत इन्द्र ६, ४०, ३
 समिद्धेस्त्वग्निस्वानजाना १, १०८, ४
 समिद्धो अग्न आ वा १, १४२, १
 समिद्धो अग्न आहुत देवान् ५, २८, ५; तै. सं. २, ५, ८, ६
 तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 समिद्धो अग्निर्दिधि ५, २८, १
 समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्या २, ३, १
 समिद्धो अघ मनुवो दुरोणे १०, ११०, १; अथर्व. ५, १२२, १;
 वा. य. २९, २५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, १; नि. ८, ५
 समिद्धो अघ राजसि १, १८८, १
 समिद्धो विश्वतस्पतिः १, ५, १
 समिधाग्निं दुवस्यत् ८, ४४, १; वा. य. ३, १; १२, ३०;
 तै. सं. ४, २, ३, १; तै. ब्रा. १, २, १, ९
 समिधा जातवेदसे ७, १४, १
 समिधान उ सन्ध्य ८, ४४, ९
 समिधानः सहस्रजित् ५, २६, ६
 समिधा यस्त आहुति निशिते ६, २, ५
 समिधा यो निशितो दाशत् ८, १९, १४
 समिध्यमानः प्रथमानु ३, १७, १; तै. ब्रा. १, २, १, १०
 समिध्यमानो अप्वरेऽग्निः ३, २७, ४; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 समिध्यमानो अमृतस्य ५, २८, २
 समिन्द्र गर्धमं १, २२, ५; अथर्व. २०, ७४, ५
 समिन्द्र गो मनसा जेषिगो ५, ४२, ४; अथर्व. ७, ९७, २;
 वा. य. ८, १५; तै. सं. १, ४, ४४, १; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६
 समिन्द्र रावा समिधा १, ५३, ५; अथर्व. २०, २१, ५
 समिन्द्रेणोत वायुना ९, ६१, ८; साम. १६७८
 समिन्द्रस्य गामनद्वाहं १०, ५९, १०
 समिन्द्रो गा अजयत् ४, १७, ११
 समिन्द्रो रावो बृहती ८, ५२, १०; साम. १७३२
 समी रभसो अस्वरन् ८, ९७, ११; साम. ९३२; अथर्व.
 २०, ५४, २

समीचीना अनुपत् ९, ३९, ६; साम. ९०३
 समीचीनास आसते ९, १०, ७; साम. ११२५
 समीचीने अग्निं यमना यक्षी ९, १०२, ७
 समीं पणेरजति ५, ३४, ७
 समी रथं न भुरिजोः ९, ७१, ५
 समी वयं न मानुभिः ९, १०४, २; साम. ११५८
 समी सत्तायो अस्वरन् ९, ४५, ५
 समु लो महतीरयः ८, ७, २२
 समु त्वा धीभिरस्वरन् ९, ६६, ८
 समुद्रः सिन्धू रजो १०, ६६, ११
 समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य ७, ४९, १
 समुद्रमासामव तस्ये अग्निः ५, ४४, ९
 समुद्रावर्णवादधि १०, १९०, २; तै. आ. १०, १, १४
 समुद्रावृमिसुदियति १०, १२३, २
 समुद्रावृमिमूर्ध्ना ४, ५८, १; वा. य. १७, ८९; तै. आ.
 १०, १०, २
 समुद्रिया अप्सरसो ९, ७८, ३
 समुद्रे अन्तः शयत् ८, १००, ९
 समुद्रेण सिन्धवो ३, ३६, ७
 समुद्रे त्वा नृमणा १०, ४५, ३; वा. य. १२, २०; तै. सं.
 ४, २, २, १
 समुद्रो अप्सु मास्यते ९, २, ५; साम. १०४१
 समु पृष्णा गमेमहि ६, ५४, २
 समु प्र यन्ति धीतयः १०, २५, ४
 समु श्रिया अनुपत् २, १०१, ८; साम. ८१९
 समु श्रियो मृज्यते ९, ९७, ३; साम. १४०१
 समु वां यज्ञं महयज्ञमोभिः ७, ६१, ६
 समु वो यज्ञं महयज्ञमोभिः ७, ४२, ३
 स मृज्यते सुकर्मभिः ९, ९९, ७
 स मृज्यमानो दशभिः ९, ७०, ४
 समेनमहुता इमा ९, ३४, ६
 स मे य पुश्रुद्वदधिनोर्वः ६, ४९, ५
 समोहे वा य आशत १, ८, ६; अथर्व. २०, ७६, २
 समो चिद्धसो १०, ११७, ९
 सं पश्यमाना अमर्दक्षि ३, ३१, १०
 सं पृषत्पवन्सि १, ४२, १
 सं पृषत्पवन्सि नय ६, ५४, १
 सं प्रेतरे अनु यातस्य १०, १६८, २
 सं आनुना यतते सूर्यस्य ५, ३७, १; नि. ५, ७
 सं भूमा अन्ता ७, ८३, ३

सं माग्ने वर्धसा १, २३, २४; अथर्व. ७, ८९, २;
१, १, १५, वै. सं. १०, ५, ४७
सं मा उपपन्नमितः (० नि बाधते) १०, ३३, २
सं मा उपपन्नमितः (० सूयो) १, १०५, ८; नि. ४, ६
सं माग्नेर्नि सिद्धिः २, १३, २, साम. १४१९
संमिच्छो बहवो भव २, ६१, २१; साम. ८१७
संमीक्ष्य वसुवपा १, १६१, १२
सम्बद्धसम्बद्धो नहिषा १, ७३, २
सम्बद्धसम्बद्ध तस्मिन् न ४, ५८, ६; धा. व. १३, ३८;
१७, ९४; वै. सं. ४, २, १, ६
सं वज्रनाम्नानुभिः १, १३२, ५
सम्प्राजा उग्रा वृषभाविष ५, ६३, ३
सम्प्राजा या वृषदोनी ५, ६८, २, साम. ११४४
सम्प्राजावस्य भुवनस्य ५, ६३, २
सम्प्राजो ये सुवृषो यश्च १०, ६३, ५
सम्प्राज्ञी यश्चरे भव १०, ८५, ४६; अथर्व. १४, १, ४४
सम्प्राज्यः स्वराज्य ७, ८९, २
स यन्ता विम पृषा ३, १३, ३
स यद्धपोऽधनीगोप्यवो १०, ९९, ४
स युष्मः सखा सज्जह्यसम ६, १८, २
स योजते बहवा विश्वभोज ७, १६, २; साम. ७५०; धा. व.
१५, ३३; वै. सं. ४, ४, ४, ४
स यो न मुदे न मिथू ६, १८, ८
स यो वृषा नरो न १, १४९, १
स यो वृषा वृष्येभिः १, १००, १; वै. मा. २, ८, ३, ६
स यो व्यस्वादिमि २, ४, ७
स रंहत उरुगायत्र १, ९७, १; साम. १११८
स रत्नं मरयो वसु १, ४१, ६
स रयेन रधीतमो ६, ४५, १५
स रन्धयासदिवः २, १९, ६
सरस्वति त्वमस्मि १, ३०, ८
सरस्वति देवविदो नि ६, ६१, ३
सरस्वति या सरयं १०, १७, ८; अथर्व. १८, १, ४३
सरस्वती यो पितरो १०, १७, ९; अथर्व. १८, १, ४४
सरस्वती देवयन्तो हवन्ते १०, १७, ७; अथर्व. १८, १, ४१
सरस्वती सरयुः सिन्धुः १०, ६४, ९
सरस्वती साधयन्ती २, ३, ८
सरस्वत्याभि नो नेवि ६, ६१, १४; वै. मा. २, ४, ३, १
सरस्वत्याधीश्वर्यरुणः १०, ६६, ५
स राजसि पुरुषर्ष एको ८, १५, ३; अथर्व. २०, ६१, ६; ६२, २०
स रायस्वाम्युप सृजा ६, ३६, ४

स रुद्रमिराजवा १०, ९९, ५
सरुवैरा सु नो गहि ८, ३४, १२
स रोतोषा वृषभः ७, १०१, ६
स रवो हव विश्वपतिः १, २७, १२; साम. १६६५
स रोचयजनुषा रोदसी ३, २, २
स रोहवद्विपृषा ९, ६८, २
स रोहवद् वृषभः १०, २८, २
स र्गो हव सृजतं सुष्टुतीरुप ८, ३५, २०
स र्यं परिष्कोतं जहि १, २७, ७; अथर्व. २०, ७४, ७
स र्यं नन्दन्ति यक्षसा १०, ७१, १०
स यज्जन्तुहस्तुहा १, १००, १२
स यक्षिता वर्धनः ९, ९७, ३९; साम. १३५९
स यक्षिः पुत्रः पित्रोः १, १६०, ३
स यक्षिः सोम जागृभिः ९, ३६, २
स यक्षिभिर्भ्रवन्भिः ६, ३२, ३
स यक्षिरप्सु दुष्टरो ९, २०, ६; साम. ९७३
स यो यज्ञेषु मानवी ९, ९८, ९
स यार्जं यातापवृष्यदायन् १०, ९९, ३
स यार्जं विश्वधेभिः १, २७, ९; साम. १४१७
स यार्जो रोचना दिवः ९, ३७, ३; साम. १२९४
स याम्यक्षाः सहज्रोताः ९, १०९, १७; साम. ११६१
स याम्यवो स ऋषिर्वैश्वस्य ४, ३६, ६
स याम्येषे नयो योषणासु ७, ९५, ३
स यिता पक्षातासयिता १०, ३६, १४
स यिता यन्त्रैः पृथिवी १०, १४९, १; नि. १०, ३२
स यितारुष्यसमयिता १, ४४, ८
स यिद्वो अङ्गिरोम्य हन्द्रो ८, ६३, ३
स यिद्वो अपगोहं २, १५, ७
स यिद्वो भा च पित्रयो २, ६, ८
स यिप्रधर्षणीनां ४, ८, ८
स यिषा यागुषे वसु ९, ३६, ५
स यीरो अग्रतिष्ठत ७, ३२, ६
स यीरो दक्षसाधनो ९, १०१, १५; साम. १३८८
स यृत्रहस्य हस्यः स ४, २४, २
स यृत्रहा वृषा सुतो ९, ३७, ५; साम. १२९६
स यृत्रहन्त्र ऋशुशः ८, ९६, २१
स यृत्रहन्त्रः कृष्णयोमीः २, २०, ७
स यृत्रहन्त्रधर्षणीष्ट ८, ९६, २०
स यवसुं वसामं वसोर्णि ६, २०, ८
स येद देव धानमं ४, ८, ३
स येद सुष्टुतीनां १०, २६, ३

स वायुमिन्द्रमन्त्रिणी १. ७. ७; साम. ११३४
 स वावशान इह पादि ३. ५१, ८
 सव्यामनु स्तिष्ठाय जावसे ८, ४, ८; साम. १६०६
 स द्राधतः शवसानेभिः १०. १९, ९
 स द्राधतो नहुषो १, १२२, १०
 स शुद्धमी कलशोप्या ६, १८, ७
 स शेषवमपि धा युष्मत्स १, ५४, ११; तै. मा. २६. ९, १
 स श्रुधि यः सः पृथनासु १. १२९, २
 स शितानस्तपत् ६, ६, २; तै. सं. १, ३, १४, ४
 सं संस्तिरो विष्टरः १, १४०, ७
 स सप्ततिः शवसा हन्ति ६, १३, ३
 स सप्तसप्तमहते ६, ३१, ३
 स सद्य परिणीयते ४, ९, ५
 ससन्तु र्या अरातयो १. २९, ४; अथर्व. २०, ७४, ४
 स संनयः स दिनयः १. २४, ९
 स सप्त धीतिभिर्हिता ९, ९, ४
 स समुद्रो अपीच्यः ८, ४१, ८
 स संयोन शवसा तक्षो ६, ३२, ५
 ससर्परीरभरत् ३, ५३, १६
 ससर्परीरमति ३, ५३, १५
 स सप्येन यमति द्राधतः १, १००, ९
 सस्य यक्षिनुता ४, ७, ७
 ससानायाँ उत सूर्यं ससान ३, ३४, ९; अथर्व. २०, ११, ९
 स सुकृतः पुरोहितो १, १०८, ४
 स सुकृतश्चतुष्टयस्तु ७, ८५, ४
 स सुकृतयो वि दुरः पणीनां ७, ९, २
 स सुकृद् रणिना यः सुतेपु ८, ९६, १९
 स सुतः पीतये वृषा ९, ३७, १; साम. १२९२
 स सुवत् हन्ः सूर्यं २, १९, ५
 स सुव्ये यो वसुनां ९, १०८, १३; साम. ५८२; १०९६
 स सुवृभा स ऋकना गणेन ४, ५०, ५; अथर्व. २०, ८८, ५;
 तै. सं. २, ३, १४, ४
 स सुवृभा स स्तुभा १, ६२, ४
 स सुवृभिर्न हन्तेभिर्भन्था १, १००, ५
 स सुवृमोना सुचिः १, ९, ३; साम. ९३६
 स सूर्यः पर्युक्तं वर्गसि १०, ८९, २
 स सूर्यं प्रति पुरो न उज्जः ७, ६२, २
 स सूर्यस्य रश्मिभिः परि ष्णात ९, ८६, ३२
 स सृवांसमिव त्मना ३, २, ५
 स सोम आमिक्षुतमक्षि ६, २९, ४
 सस्तु माता सस्तु पिता ७, ५५, ५; अथर्व. ४, ५, ६

स स्तोम्यः स हव्यः ८, १६, ८
 सस्वाशाना यवयसि ८, ३७, ४
 सस्त्रिमिन्द्राणो १०, १३९, ६; तै. आ. ४, ११, ८;
 नि. ५, १
 स स्या कृणोति केतुपा ५, ७, ४
 सस्वश्चिद्धि तत्रः ७, ५९, ७
 सस्वश्चिद्धि समृद्धिर्हव्ये ७, ६०, १०
 सहवातु पुरुषान् क्षियन्तं ३, ३०, ८; वा. य. १८, ६९;
 नि. ६, १
 सह वामेन न उयो १, ४८, १
 स हव्यवाळमव्यः ३, ११, १; वा. य. २२, १६; तै. सं.
 ४, १, ११, ४
 स ह धुन इन्द्रो नाम २, २०, ६
 सहस्रोमाः सहस्रह्रस्व १०, १३०, ७; वा. य. ३५, ४९
 सहस्र ध्वनीनाम् ४, ३२, १७
 सहस्रं पाकमर्चत १, ८०, ९
 सहस्रणीधः शतधारा ९, ८५, ४
 सहस्रणीधाः कवयो १०, १५४, ५; अथर्व. १८, ०, १८
 सहस्रदा द्रावणीः १०, ६२, ११
 सहस्रधा पञ्चदशाणि १०, ११४, ८; तै. आ. १, १६
 सहस्रधारं वृषमं ९, १०८, ८; साम. १३९५
 सहस्रधारः पर्वते समुद्रो ९, १०१, ६; साम. ८७४;
 अथर्व. २०, १३७, ६
 सहस्रधारेऽव ता असन्नतः ९, ७४, ६
 सहस्रधारेऽव ते सं ९, ७३, ४; अथर्व. ५, ६, ३
 सहस्रधारे वितते पवित्र ९, ७३, ७
 सहस्रं त इन्द्रोतयो १, १६७, १
 सहस्रशानमिमामितिपहम् १०, १०४, ७
 सहस्रशीर्षा पुरुषः १०, ९०, १; साम. ६१७; अथर्व.
 १९, ६, १; वा. य. ३१, १; तै. आ. ३, १२, १
 सहस्रश्लो वृषभो यः ७, ५५, ७; अथर्व. ४, ५, १
 सद्वचामासिर्वेदि ५, ३४, ९
 सहस्राक्षेण शतधारेन १०, १६१, ३; अथर्व. ३, ११, ३;
 २०, २६, ८
 सहस्राक्षो विचर्षणिः १, ७९, १२
 सहस्रा ते पाता वयं ४, ३२, १८
 सहस्रमेव सचते यक्षिपुषा ८, ४, ६
 सहस्रं पृथतीनां ८, ६५, ११
 सहस्रो तैः शतमघो ९, ६२, १४
 सहस्र मन्त्रो अभिमार्गि १०, ८४, ३; अथर्व. ४, ३१, ३
 सहावा पृथु तरणिः ३, ४९, ३

स हि ऋतुः स मयः १, ७७, ३
 स हि अत्रत्य मनस्य ५, ४४, १०
 स हि क्षपावां अमो १, ७०, ५
 स हि क्षयेण क्षम्यत् ७, ४६, २
 स हि क्षेमो हविर्दक्षः १०, २०, ६
 स हि त्वं देव साधते १, ९८, ४
 स हि युता विमुता १०, ९९, २
 स हि पुमिज्जनानां ५, १६, २
 स हि हरो हविषु १, ५२, ३
 स हि धीमिहंभ्यो अस्त्युम ६, १८, ६
 स हि युक्त चिदोजसा १, ११७, ३; साम. १८१५
 स हि वो मानुषा युगा ६, १६, २३
 स हि रत्नानि दास्यते ५, ८२, ३
 स हि विश्वाति पार्थिव ६, १६, २०
 स हि विश्वानि पार्थिवो एको ६, ४५, २०
 स हि वेश वसुधिति ४, ८, ०
 स हि सार्धो न माहृतं १, १२७, ६
 स हि ध्रुवः सततमः ७, ७७, ७; तै. भा. २, ५, ५, ४
 स हि भ्रवस्त्युः सदनानि १, ५५, ६
 स हि यमा जलितुभ्य आ १, २०, २; साम. ९६९
 स हि यमा धन्वाक्षितं ५, ७७, ७
 स हि यमा विश्ववर्षणिः ५, २३, ४
 स हि सत्यो यं पूर्वं ५, २५, २
 स हि स्वर्गपृथग् १, ८७, ४
 स होवा यस्य रोदसी ३, ६, १०
 स होवा विधं परि २, २, ५
 स होवा सेतु ४, ८, ४
 स होमिर्विधं परि चक्रम् १०, ५६, ५
 स हो पु गो वज्रहस्तैः ८, ७, ३२
 साकं यमप्र पत १०, ७७, ३३; वा. य. १२, ८७; तै. सं. ४, २, ६, ४
 साकं पुजा शकुनस्य १०, १०६, ३
 साकं वदन्ति बहवो १, ७९, २
 साकं हि शुचिना क्षुविः २, ५, ४
 साकं ज्ञातः ऋतुना २, २२, ३; साम. १४८७
 साकं ज्ञाताः सुभ्यः ५, ५५, ३
 साकं ज्ञानां सप्तममाहः १, १६४, १५; अथर्व. ९, १, १६;
 तै. भा. १, ३, १; नि. १४, १९
 साकं युधो मज्जयन्त ९, ९३, १; साम. ५३८; १४१८
 सातिर्न बोद्धवती १, १६८, ७
 सा ते अग्ने संतमा ८, ७४, ८

सा ते जीवातुस्त तस्य १०, २७, २४; नि. ५, १९
 सा युष्मेषु सिनी वृहत् ८, ७४, ९
 साधुर्न गृप्नुस्तस्य १, ७०, १६
 साध्वर्पासि मनसा २, ३, ३
 साध्वर्पा अतिथिनीः १०, ६८, ३; अथर्व. २०, १६, ३
 साध्वीमकदेववीति १०, ५३, ३; तै. सं. १, ३, १४, २
 सा नो अथ यस्या वयं १०, १२७, ४
 सा नो अथा भगदसुः ५, ७९, ३; साम. १७४२
 सा नो विश्वा अति द्विषः ६, ६१, ९
 सांतपना इदं दृविः ७, ५९, ९; अथर्व. ७७, ७७, १; तै. सं. ४, ३, १३, ३
 साम द्विषर्हा महि ४, ५, ३
 सामग्न्य राये निधिमन् १०, ५९, २
 सा मा सत्योक्तिः परि पातु १०, ३७, २
 सा वसु वृधती चक्षुराय १०, ९५, ४
 सा वह योक्षभिः ६, ६४, ५
 सा विद सुवीरा मरुद्भिस्तु ७, ५६, ५
 साखा अरं प्रथमं २, १८, २
 साखा अरं बाहुर्वा २, १७, ६
 साक्षात्भिरेतरी न श्रूयैः ६, १२, ४; नि. ६, १५
 साहा ये सन्ति मुष्टिद्वय हस्तः ८, २०, २०
 साह्यान्विषा अभिपुजः ३, ११, ६; साम. १५५८
 सिक्तं नस्तन् मथ्यो ९, ८९, ३
 सिहा इष नानदति १, ६४, ८
 सिद्धन्ति नमसावतं ८, ७२, १०; साम. १६०४
 सिन्धो अग्ने पिबो अस्मै १०, ७, ४
 सिनीवाक्षि वृष्टुक्तं २, ३२, ६; अथर्व. ७, ४६, १; वा. य. ३४, १०; तै. सं. ३, १, ११, ३; नि. ११, ३२
 सिधुर्न ओदः १, ६६, २०
 सिधुर्न क्षोदः सिनीवो २, २५, ३
 सिधुर्न वां रमया ४, ४३, ६
 सिधोर्विष प्रवण आश्रया ६, ४६, १४
 सिधोर्विष प्रवण निष्ठा ९, ६९, ७
 सिधोर्विष प्राप्नोते ४, ५८, ७; वा. य. १७, ९५
 सिधोर्विष सा वो सुमतिध्वनि ७, ७०, २
 सिधुवतु न ऊर्जस्यस्य पुष्टः ५, ४६, २०; नि. ११, ४९
 सिधोर्विष रयीनां ९, ४७, ५
 सीदन्त्यस्ते ययो वथा ८, २१, ५; साम. ५०७
 सीदं होतः स्व उ लोके ३, २९, ८; वा. य. ११, ३५, १; तै. सं. ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३

मीमांसा सुप्रसिद्धि कथयो १७, १०१, ४; अथर्व. ३, १७, १।
 वा. य. १०, ६७; तै. सं. ४, २, ५।
 सुक्रमांशः सुक्रो ४, २, १७; अथर्व. १८, ३, २२
 सुक्रिष्टुं शतमलि १०, ८५, २०; अथर्व. १४, १, ६१;
 नि. १२, ८
 सुक्रमुवाणिः स्वर्वा ३, ५४, १२
 सुक्रियया सुगातुया १, ७७, २; अथर्व. ४, ३३, २; तै. भा.
 ६, ११, १
 सुक्लं रथं सुसुते सिन्धुः १०, ७५, ९
 सुगः पन्था अनृक्षरः १, ४१, ४
 सुगम्यं नो वाजी स्वभवं सुतः १, १६०, २०; वा. य. २५, ४२;
 तै. सं. ४, ६, ९, ४
 सुगते अस्ते सनवितो ७, ४२, २
 सुगुरतसुहिरप्यः १, १२५, २; नि. ५, १०
 सुगोव ते सुपथा पर्वते ६, ६४, ४
 सुगो हि वो अयंमन् २, २७, ६
 सुगोतिवः सुयं दक्षपितृन् ६, ५०, २
 सुत इयं निमिष इन्द्र ६, २३, १
 सुत इन्द्रो पवित्र आ ९, ९९, ८
 सुत इन्द्राय वायवे ९, ३४, २
 सुत इन्द्राय विष्णवे ९, ६३, ३
 सुत एति पवित्र आ ९, ३९, ३; साम. ९०१
 सुतः सोमो असुतादिन्द्र ६, ४१, ४
 सुतपात्रं सुता इमे १, ५, ५; अथर्व. २०, ६९, ३
 सुतंभरो यजमानस्य सप्त ५, ४४, १३
 सुता अनु स्वमारजो ९, ६३, ६
 सुता इन्द्राय वज्रिणे ९, ६३, १५
 सुता इन्द्राय वायवे वज्राय ९, ३३, ३; साम. ७६६
 सुता इन्द्राय वायवे सोमामो ५, ५१, ७
 सुतावन्तस्त्वा वयं ८, ६५, ६
 सुतासो मधुमत्समाः ९, १०१, ४; साम. ५४७ ८७२;
 अथर्व. २०, १३७, ४
 सुते अथर्वे अधि पात्रं १०, ९४, १४
 सुतसुते ग्रीकसे १, ९, १०; अथर्व. २०, ७६, १६
 सुत्राग्रानि धृषिर्वी १०, ६३, १०; अथर्व. ७, ६, ३; वा. य.
 २१, ६; तै. सं. १, ५, १६, ५
 सुदक्षो दक्षः क्रतुना १०, ९१, ३
 सुदासे दक्षा वसु विश्रवा १, ४७, ६
 सुदेवः समहासति ५, ५३, १५
 सुदेवा स्व कण्ठापुना ८, ५५, ४

सुदेवो अथ प्रपते १०, ९५, १४; ग. भा. ११, ५, १, ८।
 नि. ७, ३
 सुदेवो असि वरुण ८, ६२, १२; अथर्व. २०, ९०, २।
 नि. ५, २७
 सुनिर्मथा निर्मथितः ३, २२, १२
 सुनीतिभिर्नयसि प्रायसे २, २३, ४
 सुनीयो घा स मर्यां ८, ४६, ४; साम. २०६
 सुनोता मधुमन्तमं सोमं ९, ३०, ६
 सुनोता सोमपात्रे सोमं ७, ३२, ८; साम. २८५; अथर्व.
 ६, २, ३
 सुन्वतित सोमं रथिरासो १०, ७६, ७
 सुपर्ण इथा नक्षमासि १०, २८, १०
 सुपर्ण वसे गृहो ६, ७५, ११; वा. य. २९, ४८; तै. सं.
 ४, ६, ६, ४; नि. २, ५; ९, १०
 सुपर्ण विप्राः कवयो १०, ११४, ५
 सुपर्णो एत आसते १, १०५, ११
 सुपर्णा वाचमक्रुणो १०, ९४, ५; अथर्व. ६, ४९, ३
 सुपेक्षं सुक्षं रथं १, ४९, २
 सुपेक्षं माव स्रजन्त्यसं ५, ३०, १३
 सुप्रतीके वयोवृषा ५, ५, ६
 सुप्रभावन् तव वीर २, १३, ११
 सुप्रवर्गं सुधीयं ८, २२, १८
 सुप्रावीरस्तु स क्षयः ७, ६३, ५; साम. १३५८
 सुप्रायः प्राशुपाल ४, २५, ६
 सुप्रेतः सुपवसो १, १९०, ६
 सुप्रह्लाणं देववर्धनं १०, ४७, ३; तै. भा. २, ५, ३, ६
 सुभगः स प्रयज्यवो १, ८६, ७
 सुभगः स व ऊतिषु ८, २०, १५
 सुभगासो देवाः क्रतुः १०, ७८, ८
 सुमद्गनीरियं वपुः १०, ८५, ३३; अथर्व. १४, २, २८
 सुधुमिभरथः सुहृता ३, ५८, ३
 सुपुण्यहन्ति प्रति ३, ५८, २
 सुर्गो आतिथिर्ये ८, ६८, १३
 सुखमे हि सुपेक्षमाधि १, १८८, ६
 सुखकृणुमृते १, ४, १; साम. १६०; १०८७; अथर्व.
 २०, ५७, १; ६८, १
 सुविज्ञानं विक्रितुये ७, १०४, १२; अथर्व. ८, ४, १०
 सुवितस्य मनामहेति १, ४१, २; साम. ८९३
 सुविद्वन् सुनिरजं १, १०, ७
 सुवीरं रथिमा भर ६, १६, २९
 सुवीर्यं जनितां मय्यत ४, १७, ४

सुवीरामो वयं चमः १, ६१, २३
 सुवीर्यं सुगन्धं ८, १२, ३३
 सुवृद्धो वतते व १, १८३, १
 सुशयो बोधि गृणते १, ४४, ६
 सुसिखे वृत्ती मही १, ५, ६
 सुसोवो नो मृदवाः ८, ७९, ७
 सुषहा सोम तानि १, २९, ३; साम. १७६७
 सुषुप्तांस्त न्नमवस्तदृष्ट १, १६१, १३
 सुषुप्तांस्त न निर्वृत्तवस्ते १, ११७, ५
 सुनुमा यातमन्त्रिभिः १, १२७, १
 सुपोये शयणावति ८, ७, २९
 सुदुभो वा वृषण्वस् ५, ७५, ४
 सुहामा रयः सुयमा १०, ४४, २; अथर्व. १०, ९४, २
 सुव्याणस्त इन्द्र स्तुमि १०, १४८, १; साम. ३१६
 सुव्याणस्तो व्यन्त्रिभिः १, १०१, १६; साम. ११०३
 सुमंकासा मातृसुष्टे १, १२३, १
 सुमंरक्ते स्तनीक प्रतीकं ७, ३, ६
 सुमंरत्नं त्वा वयं प्रति पश्येम १०, १५८, ५
 सुमंरत्नं त्वा वयं मघवन् १, ८२, ३; वा. य. ३, ५२, तै. सं. १, ८, ५, १
 सुसमिद्धाय सोचिषे ५, ५, १; वा. य. ३, २
 सुवमिद्धो न आ वह १, १३, १; साम. १३४७
 सुक्काकं प्रथमम् १०, ८८, ८
 सुक्केमियां वचोभिः ५, ४५, ४
 सुनोमानेनाश्विना गृणाना १, ११७, ११
 सुववसात्रगवती १, १६४, ४०; अथर्व. ७, ७३, ११; ९, १०, २०; नि. ११, ४४
 सूर उपाके तन्वं दधानो १, ६६, १४
 सूरश्चक्रं प्र हृष्ट १, १३०, ९
 सूरश्चित्रा हरितो अस्व १०, ९२, ८
 सूरश्चित्रं परितक्मयायां ५, ३१, ११
 सुरो न यस्य दशतिरयोः ६, ३, ३
 सूर्यं चक्षुर्गच्छतु १०, १६, ३; अथर्व. १८, २, ७, तै. आ. ६, १, ४, ७, ३
 सूर्यं हिमं हिमिकाः १०, १३९, १; वा. य. १७, ५८, तै. सं. ४, ६, ३, ३
 सूर्यं स्वेव रश्मयो प्रावयितव्यो ९, ६९, ६; साम. १३७०; नि. ७, २
 सूर्यं स्वेव वक्ष्यो ज्योतिरेवो ७, ३३, ८; नि. ११, २०
 सुद्योचन्द्रमसी धाता १०, १९०, ३; तै. आ. १०, १, १४
 सुद्योवा वदतुः प्रागात् १०, ८५, १३; अथर्व. १४, १, १३

सूर्यादि देवेभ्यो १०, ८५, १७; अथर्व. १४, २, ४६
 सूर्ये विषमा सज्जामि १, १२१, १०
 सूर्यो देवोपुषं रोचमानां १, ११५, २; अथर्व. २०, १०७, १५; तै. आ. २, ८, ७, १
 सूर्यो नो दिवस्पातु १०, १५८, १
 सूर्यो रश्मि यथा सृजा ८, ३२, २३
 सृजः सिद्धिं हिना १०, १११, ९
 सृजन्ति रश्मिमोजसा ८, ७, ८
 सृजो महीरिन्द्र वा २, ११, २
 सृण्वेव जर्मेरी १०, १०६, ६; नि. १३, ५
 सेदग्निर्ग्रास्त्यस्त्रया ७, १, १४; तै. आ. २, ५, ३, ३
 सेदग्निर्वो वसुध्वो ७, १, १५
 सेदग्ने अस्तु सुमगः ४, ४, ७; तै. सं. १, २, १४, ३
 सेदुमो अस्तु मरुतः ७, ४०, ३
 सेदमवो यमयध ४, ३७, ६
 सेनेव सृष्टां दधा १, ६६, ७; नि. १०, २१
 सेमं नः काममा पृगे १, १६, ५
 सेमं नः स्तोममागहि १, १६, ९
 सेमां वेतु वपदकृतिम् ७, १५, ६
 सेमामिदृद्धि प्रभृति २, २४, १
 सेहान उग्र पूतना ८, ३७, २
 सेनानीकेन सुविद्वो २, ९, ६; तै. सं. ४, ३, १३, २
 सो अग्र इंजे दशमे च मतेः ६, १, ९; त. आ. ३, ६, १०४
 सो अग्र एना नमसा ७, ९३, ७
 सो अग्रियो वसुर्गो ५, ६, २; साम. १७३९; वा. य. १५, ४२
 सो अग्र अह्ना हरिः ९, ८६, ४२
 सो अह्निरसा उचधा २, २०, ५
 सो अह्निरभिः १, १००, ४
 सो अह्ना दायध्वरो ८, १९, ९
 सो अग्रतोनि मनवे २, १९, ४
 सो अग्रियो न यस्य १०, ९९, ८
 सो अर्णवो न नद्यः १, ५५, २
 सो अर्णव्याय पीतवे ९, ६२, ८; साम. ९८०
 सो अस्व वज्रो हरितो १०, ९६, ३; अथर्व. २०, २०, ३
 सो अस्व विदे मदि शर्म ९, ८६, १५
 सो चिन्तु भद्रा क्षुमती १०, ११, ३; अथर्व. १८, १, २०
 सो चिन्तु वृष्टिर्ध्या १०, २३, ४; अथर्व. २०, ७३, ५
 सो चिन्तु सख्या मयं हना १०, ५०, २
 सोता हि सोममन्त्रिभिः ८, १, १७
 सोदृष्ट सिन्धुमरिणाम् १, १५, ६
 सोम इहः सुनो अस्तु ८, ६६, १५

सोम उ पुत्राणः सोमभिः १, १०७, ८; साम. ५१५; ९९७
सोम पकेभ्यः पवते १०, १५४, १; अथर्व. १८, २, १४;
तै. आ. ६, ३, २

सोम राजानमयसे १०, १४१, ३; साम. ९१; अथर्व.
३, २०, ४; वा. य. ९, २६; तै. सं. १, ७, १०, ३

सोमः पवते जनिता ९, ९६, ५; साम. ५२७; ९४३;
नि. १४, १२

सोमः पुनान ऊर्मिणाभ्यो ९, १०६, १०; साम. ५७२; ९४०

सोमः पुनानो अर्पति ९, १३, १; साम. ११८७

सोमः पुनानो सङ्ग्ये ९, ११०, १०

सोमः प्रथमो विविदे १०, ८५, ४०; अथर्व. १४, २, ३

सोमः सुतो धारयाद्यो ९, ९७, ४५

सोम गीर्मिष्टा बर्ष १, ९१, ११; तै. मा. ३, ५, ६, १;
ताण्ड्य मा. १, ५, ७

सोमं गावो घेनवो ९, ९७, ३५; साम. ८६०; नि. १४, १५

सोममन्त्र उपासद् ६, ५७, २

सोममिन्द्रा हृ-रुपती ४, ४९, ६

सोमं मन्त्रते पयिगान् १०, ८५, ३; अथर्व. १४, १, ३;
नि. ११, ४

सोम वास्ते मथोयुव १, ९१, ९; तै. सं. ४, १, ११, १

सोम राजन्मृकषा नः ८, ४८, ८

सोम रात्रिं नो हृदि १, ९१, १३; ताण्ड्य मा. १, ५, ६

सोमस्य धारा पवते ९, ८०, १

सोमस्य मा तवसे वक्ष्यसे ३, १, १

सोमस्य मिथीप्रहणादिता ८, ७२, १७

सोमस्य राज्ञो वरुणस्य १०, १६७, ३; नि. ११, १२

सोमा अमुप्रमाणवो ९, २३, १

सोमा असुप्रमिन्द्रवः ९, १२, १; साम. ११९६

सोमाः पवन्त हृद्भवो ९, १०१, १०; साम. ५४८; ११०१

सोमानं स्वारणं १, १८, १; साम. १३९; १४६३; वा. य.
३, २८; तै. सं. १, ५, ६, ४; तै. आ. १०, १, ११; ति. ६, १०

सोमापूषणा जनना रयीणां २, ४०, १; तै. सं. १, ८, २२, ५

सोमापूषणा रजसो विमानं २, ४०, ३; तै. सं. १, ८, २२, ५;
तै. मा. २, ८, १, ५

सोमारुद्रा धारयेधाम् ६, ७४, १

सोमारुद्रा युवमेतान्वयसे ६, ७४, ३; अथर्व. ७, ४२, २;
तै. सं. १, ८, २२, ५

सोमारुद्रा वि वृष्टतं ६, ७४, २; अथर्व. ७, ४२, १; तै. सं.
१, ८, २२, १

सोमासो न ये सुताः १, १६८, ३

सोमेनाहिंसा बलिनः १०, ८५, २; अथर्व. १४, १, २

सोमो अर्पति चर्गमिः ९, २३, ५

सोमो अस्मभ्यं द्विपदे ३, ६२, १४

सोमो जिगाति गातुवित् ३, ६२, १३; तै. सं. १, ३, ४, १

सोमो वदद्गन्धर्वाय १०, ८५, ४१; अथर्व. १४, २, ४

सोमो देवो न सूर्यो ९, ६३, १३

सोमो घेनुं सोमो १, ९१, २०; वा. य. ३४, २१; तै. मा.
२, ८, ३, १

सोमो न वेधा ऋतं १, ६५, १०

सोमो नीह्वान्पवते ९, १०७, ७

सोमो राजा प्रथमो म्रष्टा १०, १०९, २; अथर्व. ५, १७, २

सोमो वधुपुरभवत् १०, ८५, ९; अथर्व. १४, १, ९

सोषामविन्द्रस्त्वः १०, ६८, ९; अथर्व. २०, १६, ९

खम्भोयु चां १, १२१, २

खरीहृत्त्वज्जवति ७, १०२, ३

स्तरीयस्युन १०, ३१, १०

स्तवा नु त इन्द्र पुर्यां २, ११, ६

स्तविष्वाग्नि त्वामहं १, ४४, ५

स्वीणं ते बहिः सुत ३, ३५, ७

स्वीणं बहिस्त्व नो याहि १, १३५, १

स्वीणां अस्य संहतो ३, १, ७

स्वीणं बहिषि समिधाने अग्रा ऊर्ध्वो ४, ६, ४

स्वीणं बहिषि समिधाने अग्रां सुक्तेन ६, ५२, १७

स्तुत इन्द्रो मघवा यद् ४, १७, १९

स्तुतश्च यास्तवा वर्धमिन् ८, २, २२

स्तुतासो नो महतो १, १७१, ३

स्तुप उ तो मह ऋतस्य ६, ५१, ३

स्तुपे जनं सुप्रनं नश्यसीभिः ६, ४९, १

स्तुपे नरा दिवो अस्य प्रसन्ता ६, ६२, १

स्तुपेयं पुरुषवर्षं १०, १२०, ६; अथर्व. ५, २, ७;

२०, १०७, ९; नि. ११, २१

स्तुपे सा वा वरुण मित्र १, १२२, ७

स्तुहि भोजान्स्तुवतो अस्व ५, ५३, १६

स्तुहि ध्रुवं विपश्चितं ८, १३, १०

स्तुहि श्रुतं गर्तसदं युगानं २, ३३, १६; अथर्व. १८, १, ४०;

तै. सं. ४, ५, १०, ३

स्तुहि स्तुदीदेते मा ते ८, १, ३०

स्तुहीन्द्र इयश्चवद् ८, २४, २१; अथर्व. २०, ६६, १

स्तुगानासो यत्तुवो १, १४२, ५

स्तुणीत बहिःराजुपक् १, १३, ५

स्तोत्रो न क्षामत्येति १०, ३१, ९; अथर्व. १८, १, ३९

स्तोत्रं राय सारमेय ७, ५५, ३

स्तोता यत्ने अनुव्रत ८, १३, १९
 स्तोता यत्ने विचरंति ८, १३, १
 स्तोत्रे राधायां पते १, ३०, ५: साम. १६००, अथर्व.
 २०, ४५, २
 स्तोत्रमिन्द्राय गायत ८, ४५, २१
 स्तोत्रमिन्द्रो मरुद्गणः ६, ५२, ११
 स्तोत्रे रावे हरिर्यां ९, ९७, ६
 स्तोमं वो अथ रुद्राय १०, ९२, ९
 स्तोमं जुचेयां पुनरोय कन्ये ८, ३५, ५
 स्तोमं त ह्यत्र विमदा १०, २३, ६
 स्तोमा आसन् प्रतिषयः १०, ८५, ८; अथर्व. १४, १, ८
 स्तोमासस्वा गोविवीतेरवधं ५, ३९, ११
 स्तोमासस्वा निचारिणी ५, ८४, ३; तै. सं. २, २, १२, ३
 स्तोमेन हि दिवि देवाभ्यो १०, ८८, १०; नि. ७, २८
 स्त्रियः सतीर्तो १, ६६४, १६; अथर्व. ९, ९, १५, तै. आ.
 १, ११, ४; नि. ५, १, १४, २०
 स्त्रियं हृदयय कितव १०, ३४, ११
 स्त्रियो हि दास आनुषानि ५, ३०, ९
 स्त्रिरं हि जानमेवां १, ३७, ९
 स्त्रिरं मनश्चक्रे ५, ३०, ४
 स्त्रिरा वः सन्तु नेमयो १, ३८, १२
 स्त्रिरा वः सन्तुयुषा १, ३९, २
 स्त्रिरभिरहूः पुरुष २, ३३, ९
 स्त्रिरा गावो भवतां ३, ५३, १७
 स्थूरा राधः शताश्वं ८, ४, १९; नि. ६, २२
 स्थूल्य रागो वृहदो ४, ११, ४; तै. मा. ३, ८, ५, ८
 स्थण्ने वा उ देवहृदे ७, ८५, २
 स्वाहां यत्न श्रियो रतो ७, १५, ५; तै. मा. ३, ४, ८, १
 स्वापुर्धिनं आ गहि ८, ३४, ६
 स्वदभीष्ट कृतावन्ता ८, २५, २४
 स्वदेतया सुकीर्त्या ८, २६, १९
 स्वाम ते व ह्यत्र वे त २, ११, १३
 स्वाम वो मनसो देववीतये १०, ६६, १२
 स्वमना वाच उदियति १, ११३, १७
 स्वोना पृथिवि भषा १, २२, १५; अथर्व. १८, २, १९;
 वा. य. ३५, २१; ३६, १३; तै. आ. १०, १, १०;
 नि. ९, ३२
 स्वके द्रव्यस्य धमतः ९, ७३, १
 स्वनेव वरय हरिणी १०, ९६, ९; अथर्व. २०, ३१, ४
 स्व आ दमे सुदुषा यस्व २, ३५, ७
 स्व आ यस्तुभ्यं वम १, ७१, ६

स्वः स्वाय चायसे २, ५, ७
 स्वप्रयो वो अग्निभिः ८, १३, ७
 स्वप्रयो हि वार्यं १, २६, ८
 स्वदस्य हव्या समिपो ३, ५४, २२
 स्वधामनु त्रियं नरो ८, २०, ७
 स्वध्वरा ऊरति आतवेदा ७, १७, ४
 स्वध्वरातो मधुमन्तो ४, ४५, ५
 स्वना न वस्य भामासः १०, ३, ५
 स्वनो न वोऽमवात्रैजयवृष्ट्या ५, ८७, ५
 स्वमेगाम्युष्या सुसुरि १, १५, ९
 स्वयं यजस्व दिवि देव १०, ७, ६
 स्वयं कविर्विधत्ति ९, ४७, ४
 स्वयं विस्र मन्वते ८, ४, १२
 स्वयं वृषिषे तविर्वा यथा ५, ५५, २
 स्वयुनिन्व स्वराळसि ३, ४५, ५
 स्वराळसि वा सुते नरो ८, ३३, २; साम. ८६५; अथर्व.
 २०, ५४, २; ५७, १५
 स्वायित्वा सति मन्वान १०, १६७, २
 स्वयमेव च आश्रये १, १३२, २
 स्वयमेव च आश्रये १०, ६९, ४
 स्वयमेव च आश्रये ७, १०, २
 स्वयमेव च आश्रये ५, ४०, २
 स्वयमेव च आश्रये ४, १६, ४; अथर्व. २०, ७७, ४
 स्वयमेव च आश्रये १०, ३८, ५
 स्वयमेव च आश्रये ७, ६९, ३; तै. मा. ३, ८, ७, ७
 स्वयमेव च आश्रये १०, ७५, ८
 स्वयमेव च आश्रये १, १२४, ८
 स्वयमेव च आश्रये ३, ३०, १८
 स्वयमेव च आश्रये ५, ५१, १२
 स्वयमेव च आश्रये १०, १५२, २; अथर्व. १, २१, १;
 तै. मा. ३, ७, ११, ४; तै. आ. १०, १, १
 स्वयमेव च आश्रये १, ८९, ६; साम. १८७५,
 वा. य. २५, १९; तै. आ. १, १, १; २१, ३;
 १०, १, ९
 स्वयमेव च आश्रये १०, ६३, १५
 स्वयमेव च आश्रये १०, ७, १; अथर्व. ४, ३, १३, २
 स्वयमेव च आश्रये ५, ५१, १५
 स्वयमेव च आश्रये ५, ५१, १५
 स्वयमेव च आश्रये १०, ६३, १६; नि. ११, ४६
 स्वादवः सोमा आ याहि ८, २, २६

स्वादिहयो मविषया १, १, १, साम. ४६८, ६८९, वा. य.	हन्ताहं प्रथिवीनिमां १०, ११९, ९, नि. १, ४
२६, २५, नि. ११, ११	हन्तो नु द्विमासे ८, ८०, ५
स्वाद्युः पवस्व दिश्याय १, ८५, ६	हये जाये मनसा १०, १५, १: श. मा. ११, ५, १, ३
स्वाद्युपसयः पितरो वयो ६, ७५, ९; वा. य. २९, ४६;	हये देवा यूयमिदं २, २९, ४
ते. सं. ४, ६, ६, ३	हये नरो महतो मृकता ५, ५७, ८, ५८, ८
स्वाद्युकिलायं मधुमौ ६, ४७, १; अथर्व. १८, १, ४८	हयो न विहो अयुजि ५, ४६, १
स्वाद्युष्टे अस्तु संसुदे ८, १७, ६; अथर्व. २०, ४, ३	हरयो धूमकेतवो ८, ४३, ४
स्वादो पितो मघो पितो १. १८७, २	हर्हि हि योनिमभि १०, ९६, २; अथर्व. २०, ३०, २
स्वादोरमक्षि वयसः ८, ४८, १	हर्तिः सृजनः पश्याम् ९, १५, २
स्वादोरित्या विप्रवतो १, ८४, १०; साम. ४०९, १००५;	हरित्वा वर्चसा सूर्यस्व १०, ११२, ३
अथर्व. २०, १०९, ३	हर्हि सृजनस्वरूपो न ९, ७२, १
स्वाप्यो दिव आ सप्त १, ७९, ८; ते. मा. २, ५, ८, १०	एहिमसाहर्हि १०, ९६, ८; अथर्व. २०, ३२, ३
स्वाप्यो वि दुरो देवर्षिस्तो ७, २, ५	हरी युक्तं रूपं हन्तृस्व २, १८, ३
स्वायुषं स्वयसं सुनीयं १०, ४७, २	हरी नु त हन्तृ वाजयन्ता २, ११, ७
स्वायुषः पवते देव हन्तुः ९, ८७, १; साम. ५७८	हरो म्वस्व वा वने १०, २३, २
स्वायुषः सोतुभिः पयसानो ९, ९६, १६	हरी यस्प सुयुजा विमता १०, १०५, २
स्वायुषस्व ते सतो ९, ११, ६	हरी यस्प सुयुजा विमता ३, ४४, २
स्वायुषास इमिमाः ७, ५६, ११	हर्षस्य सत्पति ८, २१, १०; अथर्व. २०, १४, ४; ६०, ४
स्वायुदेवस्यामृतं यदौ १०, ११, ३; अथर्व. १८, १, ३२	हृष पश्यामसुरो १०, ७४, २
स्वाहा कृतस्व नृपते ८, २५, २४	हृष्यन् हन्तृ महिमा ७, २८, २
स्वाहा कृतान्या गन्धर्वा १, १४२, १३	हवन्त उ त्या हव्ये ७, ३०, २
स्वाहाप्रये वरुणाय ५, ५, ११	हविर्हविष्मो महि ९, ८३, ५
स्वाहा यज्ञं कृणोतने १, १३, १०	हविषा जग्ते अपां १, ४६, ४; नि. ५, २४
स्विष्मा यज्ञपथिः १, १३१, ७	हविष्कृष्यमा गमत् ८, ७२, १
हंसः क्षुपिहृत् ४४, ४४, २; वा. य. १०, २४, ११, १४;	हविष्यान्तमजरं १०, ८८, १; नि. ७, २५
ते. सं. १, ८, १५, २; ४, २, १, ५; ते. आ.	हवीमनिर्हन्तृयो हविभिः २, ३३, ५
१०, १०, २	हवे रवा सूर वरिने ८, १३, १३
हंसा हव कृणुष शोक ३, ५३, १०	हव्यधाकृमिजरा ५, ४, २; ते. सं. ३, ४, ११, १
हंसा हव जगिस्तो ३, ८, ९	हस्कारादिभ्यस्तस्यवतो १, २३, १२
हंसाविष पृथो ८, ३५, ८	हस्तच्युतेभिरविभिः ९, ११, ५; साम. १४४५
हंसासो वे यो मधुमन्तो ४, ४५, ४	हस्ताभ्यां दशशालाभ्यां १०, १३७, ७; अथर्व. ४, १३, ७
हंसैविष सक्षिभिः १०, ६७, ३; अथर्व. २०, ९१, ३;	हस्ते दधानो नृग्या १, ६७, ३
ते. सं. ४, ११, ३	हस्तेभ्य प्राज्ञ १०, १०९, ३; अथर्व. ५, १७, ३
हतं च शत्रुमन्तं च ८, ३५, १२	हस्तेव सक्षिमाभि २, ३९, ७
हतं वृत्रं सुदानव १, २१, ९	हारिद्रवेव पतयो वनेतुप ८, ३५, ७
हतो वृत्राभ्यायां ६, ६०, ६; साम. ८५५	हिहृहृषवतो वसुपरी १, १६४, २७; अथर्व. ७, ७३, ८;
हस्वाय देवा असुरान्पदाय १०, १५७, ४; अथर्व. २०, ६३, २	९, १०, ५; नि. ११, ४५
हनामौ हति रथदा १, २६१, ५	हितो न सक्षिमा ९, ७०, १०
हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः ८, ३२, ३२	दिनोता नो अप्वरं १०, ३०, ११; नि. ६, २२
हन्ता वृत्रमिन्द्रः ७, २, २	दिग्मन्ति सूरमुखयः पवमानं ९, ६७, ९
	दिग्मन्ति सूरमुखयः स्वरासो ९, ६५, १, साम. ९०५

हिम्बानासो रथा इव ९. १०, २१ साम. ११२०
 हिम्बानो वाचमिष्यति ९, ६४, ९१ साम. ९६०
 हिम्बानो हेतुभिर्यत् ९, ६४, २९ साम. ६५५
 हिमनाभिं प्रवमन्वायेथां १, ११६, ८१ नि. ६, ३६
 हिमेव पर्णां सुषिता वनानि १०, ६८, १०१ अथर्व. २०, १६, १०
 हिरण्यकर्म मणिप्रीयं १, १२२, १४
 हिरण्यकेशो रजसो १, ७९, ११ तै. सं. ३, १, ११, ४
 हिरण्यगर्भः समवर्ततामे १०, १२१, ११ अथर्व. ४, ५ वा. य.
 १३, ४१ २३, ११ २५, १०१ तै. सं. ४, १, ८, ३ २, ८, १
 ताव्य मा. ९, ९, १२; नि. १०, २३
 हिरण्यवज्रहमधुवर्णं ५, ७७, ३
 हिरण्यदन्तं सुचिर्वर्ण ५ २, ३
 हिरण्यनिर्णिगयो अस्व ५, ६२, ७
 हिरण्यपाणिः सविता विचर्यणिः १, ३५, ९; वा. य. ३४, २५
 हिरण्यपाणिः सविता सुभिहः ३; ५४, ११
 हिरण्यपाणिमृतये १, २२, ५; वा. य. २२, १०; तै. सं.
 १, ४ २५, ११ २, २, १२, २
 हिरण्यवी अरणी १०, १८४, ३; वा. मा. १४, २, ४, २१
 हिरण्यवी वा रभिः ८, ५, २९
 हिरण्ययेन पुरुष ४, ४४, ४; अथर्व. २०, १४३, ४
 हिरण्ययेन रथेन द्रवत् ८, ५, ३५
 हिरण्ययेमिः पवित्रिः १, ६४, ११
 हिरण्यरूपः स हिरण्यसत् २, ३५, १०१ नि. ३, १६
 हिरण्यं सुपसो ष्णुष्टौ ५ ६२, ८१ वा. य. १०, १६; तै. सं.
 ८, १२, ३१ नि. ३, ५
 हिरण्यवज्रहोवो अस्व १, १६३, ९; वा. य. २९, २०; तै. सं.
 ४, ६, ७, ४

हिरण्यरूपः सवितर्यया १०, १४९, ५१ नि. १०, ३३
 हिरण्यहस्तमधिना राराणा १, ११७, २४
 हिरण्यहस्तो अक्षुरः १, ३५, १०१ वा. य. ३४, २६
 हुवे वः सुषोत्मानं २, ४, १
 हुवे वः सुषोत्मानो २, ५, १
 हुवे वातस्त्वं कथि ८, १०२, ५; तै. सं. ३, १, ११, ८
 हुवे वो र्वर्षामदिति ६, ५०, १
 हृणीयमानो अप हि मत् ५ २, ८
 हृत्सु पीतासो युष्यन्ते ८, २, १२; नि. १, ४
 हृदा लृष्टु मनसो १०, ७१, ८१ नि. १३, १३
 हृदिष्टुहस्त आसते १०, २५, २
 हेलिः पक्षिणी १०, १६५, ३; अथर्व. ६, २७, ३
 होताजनिष्ट चेतनः २, ५, १
 होता देवो अमलः ३, २७, ७; साम. १४७७; नि. ६, ७
 होतापर्युतायया १, १६२, ५; वा. य. २५, २८; तै. सं. ४, ६, ८, २
 होता शिष्यो मनोरथस्य १, ६८, ७
 होतायक्षद्विनिनो १, १३९, १०
 होतारं विश्वेदेव १, ४४, ७
 होतारं सप्तसुहो यन्निष्ठ १, ५८, ७
 होतारं विप्रयं १०, १, ५; तै. मा. २, ४, ३, ६
 होतारं त्वा वृणीमहे ५, २०, ३
 होत्रादहं वदन् विप्रवदाय १०, ५१, ४
 हृदं न हि त्वाम्युपन्युर्मयः १, ५२, ७
 हृदा इव कुक्ष्याः सोमधानाः ३, ३६, ८
 हृषामसि रथेन्द्र याहि ६, ४१, ५; तै. मा. २, ४, ३, ११
 हृषामि वृत्तो अयातुः ७, ३४, ८
 हृषाम्यसि प्रथमं स्वस्तये १, ३५, १

